

BIBLIOTECA
DE LA
Universidad de Salamanca.
Est. 12. Caj. 6. Núm. 57

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
SECRETARIA

531

531

2-12-6-9

I
00331

618603601

*Carde la lib^a de Colom^a de
Enca.*

Commentationes Ioannis Pici Mirandulæ in hoc uolu-
mine cõtentæ : quibus antepositæ uita per Ioannē fran-
ciscum illustris principis Galeotti Pici filium cõscripta.

Heptaplus de opere Sex dierum geneseos.

Apologia tredecim quæstionum.

Tractatus de ente & uno cum obiectionibus quibusdã
& responsionibus.

Oratio quedam elegantissima.

Epistolæ plures.

De precatória ad deum elegiaco carmine.

Testimonia eius uitæ & doctrinæ.

Exibunt propediem disputationes aduersus astrolo-
gos aliq; complura tum ad sacra æ loquia tum ad
philosophiam pertinentia.

Et Disputationes aduersus Astrologos

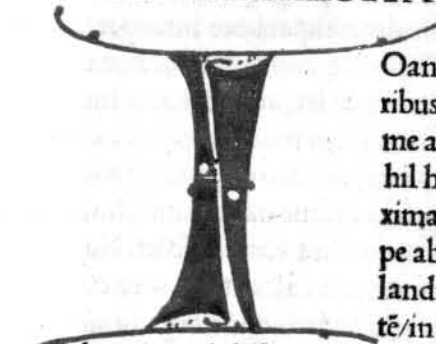

Ioannes Franciscus Picus Mirandula Ludouico Mariae sfortiae uiccomiti Anglo
Mediolanensium duci Salutem.

Qui uiroꝝ illustriū uitas illustrissime princeps lectioibus posterorꝝ exaratas tradiderūt alii id egere ut eorꝝ noīa qbus aut sanguinis necessitudine deuicti aut parta disciplina obnoxii redebant edaci uetustate nō exolescerēt sed ab obliuionis iniuria pr̄sus uindicare: qđ pietatis genus plinio auūculo plinius & plotino p̄ceptorū porphyrius exhibuerūt. Alii uero id ip̄m & quidē auspicatius effecere ut. s. nō tā aternæ defunctorꝝ memoriæ q̄ sup̄stitū cōparādæ uitæ cōsulerēt: ideoq; hilario/nis Hieronymū: Athanasīū antonii: Martini seueꝝ: paulinū ambrosii: studia indefessa: mores ex/actissimos: opa præclarissima chartis mandasse cōperimus: unde & dei gloria se p̄ orbē diffudit & hoīes ad bene beateq; uiuēdū: & doctrina & moribus etiānū cōcitant: quoꝝ illectus exēplis op̄a/pretiū me factūꝝ putauī si uitā Ioānis picī stilo p̄sequer. tū ut patruo eidēq; p̄ceptorū cuius spiri/talibus beneficiis auctus & cumulatus sum quasi debitū munus exoluerē tū ut hoīem & nostro & futuris seculis p̄ponerē admirandū: eius. n. exemplo mortales & ad frugalitatē institui & impen/dentis obitus possunt admoneri sed & doctrina abunde locupletari cū inter oīfariā litteratos no/stre tēpestatis (ne citē antiquitatē) extra oēm aleā principē locū obtinuerit: inuidiosum fortasse uer/bū sed p̄culdubio ueꝝ: sed his cōpertū qui eū intus & in cute (ut dici solet) explorauere nec illis fu/turū absconū: q̄ quinq; illū nouisse linguas humanā & diuinā philosophiā calluisse: cūctasq; haufis/se disciplinas que in usu sunt mortaliū: sed quasdā eruisse de tenebris: quasdā etiā excogitasse: nec dū undena trieteride p̄fundū: aliqñ nouerint. Fidem amplissimā faciēt cōmētatiōes illæ nunquā satis p̄meritis celebratæ que in p̄ntia p̄deunt in publicū heptap̄lus apologiaq; & tractatus de ente & uno aliaq; cōplūsula: oīa adeo illustria suapte natura totq; sapientū uiroꝝ cōmendata iudiciis ut qui eadē uel damnet uel minus p̄bet aut nō sūmis efferat laudibus protinus idem cōtra se ferre snīam uel ignoratæ litteraturæ uel maleuoli animi suspicioni sit: inuidere ei tā multi p̄nt q̄ uel oēs admirari uel paucissimi imitari uel nemo: reprehēdere: reliquæ illius scriptiones sequēti ordine in uulgabunt: potissimū astrologiæ pestis cōfutationes. Multis laboribus elucubrata. Multis suspi/riis ab hoībus bene institutæ mētis & expectatæ & flagitatæ multaq; opa a nobis in unū ex littura/to & multas in partes discerpto exēplari redactæ que p̄xime foras exhibunt ut q̄ citissime fieri pos/sit uiuifico suo splendore caligātes oculos & tabifico sup̄stitutionū uapore infectos illustrent hos li/bros si a tractādīs regni negotiis feriatas interdū degustaueris: Fies extra oēm cōtrouersiā certior. Astrologorꝝ dogmata meracissimas eē nugas & ueluti sōnia dilirātiū eorūq; præstigias his monu/mētis patefieri: quibus lectis atq; intellectis uanitatis istius professores qui nostrates imitati ranas diu coaxauerunt nisi in apertā inciderint infaniā macedonicæ more cōticescēt id qđ forte inter/disceptandū sup hoc negotio me tibi aliaqua ex parte testificatū memini: Hec interim libenti su/scipies aīo que nulli magis q̄ tibi dicanda censui ut meā in te fidē & obseruantia quā dū tuis mere/rē stipendiis p̄spectā & exploratā habuisti nō mō nō traditā obliuioni sed & p̄seuerare & augete/re indies agnosceres: nō ingrata ēt me tibi rē factūꝝ sum ratus qñ ea librorꝝ dignitas sit ut inscribi eos sibi maximi reges honestū semp & gloriosum sint arbitrati: Reliquū est ut quo te amore p̄se/ quor: ad bipartitæ iustitiæ obeunda munera exhorter atq; ad iugiter cōminiscēdū inuitē (qđ prudē/tissimi principis semp est offm) nō tā honorē q̄ onus eē q̄ regnes ut spectatis circūquaꝝ q̄ & hoīem & principē hoīem obsideant ipedimētis eadē moderatissimis affectibus supare possis aternāq; tibi felicitatē p̄mereri. Vale princeps clarissime: Mirandulæ Kalen. Martii. Mccccxxxvi.

Ioannis Pici Mirandulæ Vita

IOANNIS PICI MIRANDULAE VIRI OMNI DISCIPLINARVM GENERE
CONSUMMATISSIMI VITA PER IOANNEM FRANCISCVM ILLVSTRIS
PRINCIPIS GALEOTTI PICI FILIVM EDITA.

Ioannis Pici patruī mei uitam scribere orsus: præfandum lecto/ribus ip̄imis duco (ne aut q̄ fratris filius: aut q̄ discipulus fueri me aliqd in gratiam: blandientiū more: dictūꝝ suspicarent) Ni hil hic amiciciæ datū: Nihil familiæ nihilq; beneficiis quæ ma/xima p̄fecto in me extiterunt ficticia laude rep̄sum. Tantū qp/pe ab adulatione seiuncta est narratio mea: quantū abfuit adu/landi necessitas: tantūq; caui ne me/uel mentiū/ uel uehemen/tē/in laudibus legentes arbitrarent: Si quicqd de ip̄so cōceperā litteris tradidissē: ut illud fuerit fortasse piculum: ne parcū potuerint/ uel ip̄semet uirtu/tes excelsē/ uel eaz; assertores/ coarguere: Quod uel hoc argumento uidere licet: cū plu/rimæ doctoz; nostræ ætatis hominū/ & ex primoribus quidē/ elucubratis scriptiones/ nō modo his quæ sumus dicturi locupletissimū reddiderint testimoniū: Sed dum uterē hac luce/ & postq; eā cū potiore cōmutauit/ in eius me & moꝝ & doctrinæ præconiis præ/cellerint: quæ nō nullas in huius libri calce post cōmentationes ip̄sius adscribi iussi: ut firmior testibus nō gentiliis fides adiberet. Paternū genus (licet ab Constantino cæsare p̄ Picum p̄nepotē a quo totius familiæ cognomentū memoriæ p̄ditū sit traxisse primor/dia) missum facientes ab ip̄so tempore natiuitatis sumemus inuitū. Tum q̄ familiæ forsan nō minus honoris ille cōtulerit: q̄ acceperit: Tum q̄ pp̄rias animi dotes/ reliquaq; totius uitæ & obitus seriem p̄ferentia: quæ uel pp̄riis/ aut auribus/ aut oculis haufi/ uel ab gra/ uissimis excepi testibus apienda duxerim: Posthabitisq; & stemate/ & præclaris auoz; fa/cinoribus recensenda. Anno a partu uirginis tertio & sexagesimo supra miliesimū & qua/dringentesimū pio secundo pontifice maximo ecclesiæ præside & Federico tertio habenas imperii Romani moderante. Mater iulia ex nobili boiardoz; familia: Ioanni fr̄acisco pa/tri: ultimo eum partu peperit: Iam. n. Galeottū maiorē natu: ex quo sum genitus: & An/toniū Mariā: Soreresq; duas enixa fuerat: Quæ altera Leonello iam cōiugi Albertum Pium ex carpi principibus unū edidit: nūc Rodulphi principis Gonzagæ cōsors. Altera Pino ordelapho foroliuiēsi principe: cui iampridē nupserat uita functo: montis agani co/miti secundas nuptias cōcessit. Prodigium haud paruū ante ip̄sius ortū apparuit: Visa. n. circularis flāma est supra parientis matris astare cubiculū moxq; euanescere/ fortasse no/bis insinuās orbiculari figuræ intellectus p̄fectione simillimū eū futuz; qui inter morta/les eadem hora p̄deret/ uniuersoz; terræ globo excellentia nominis circūquaꝝ celebrā/dum: cuius mens semp cælestia/ ignis instar/ petitura esset cuiusq; ignita eloquia flāmata: mēti cōsona deū nostrum: qui ignis comburēs est: totis uiribus quādoq; cælebratura: sed statim obtutibus hominum/ ut illa euauit/ occulenda. legimus quippe doctissimoz; san/ctissimoz; hoīum ortus: insolita quādoq; signa/ aut præcessisse/ aut subsequuta fuisse: ue/luti eoz; incunabula infantū ab alioꝝ cætu diuino nutu segregantia: summisq; rebus ge/rendis natos indicantia: Sic/ ut omittā reliquos/ examē apium Ambrosi magni ora lustra uit: in eaz; introgressum est: dein exiens/ altissimūq; uolans/ seque inter nubila cōdēs/ pa

Paternum
genus

Mater iulia
Io. fr̄acisco
pater
Galeottus
Antonius
maria fr̄es
Sorores
Albertus
pius
Prodigium.

Ambrosius.

Paulinus. ternos aspectus/aliorūq; qui aderāt uisus elusit: Quod praesagium paulinus plurifaciēs scriptorū eius: fauos nobis indicasse disseruit: qui caelestia dona enunciant: & mentes hominum de terris ad caelum erigerent. Forma autē insigni fuit & liberali: p̄cera & celsa statura: molli carne: Venusta facie in uniuersum: albenti colore decentiq; rubore interspersa: caesis & uigilibus oculis: flauo & in effectato capillitio. Dētib; quoq; cādidis & aqua libus. Sub matris imperio ad magistros disciplina; delatus: ita ardētī animo studia humanitatis excoluit: ut breui inter poetas & oratores tempestatis illius praecipuos/ nec iniuria/ collocandus esset. In discendo quidē celerrimus erat prompto adeo ingenio praeditus: ut audita semel a recitante carmina & directo: & retrogrado ordine mira oīum admiratio recensceret: tenacissimaq; retineret memoria: qd̄/ ceteris cōtra euenire solet: Nā qui celeri sunt ingenio natura fieri saepe solet/ ut nō multū memoria ualeant: qui uero cū labore percipiunt tenaciores pceptorū euadant. Dum uero quartū & decimum aetatis annū ageret/ matris iussu/ quā sacris eum initiari uehementer optabat/ discendi iuris pontificii gratia/ Bononiam se transfudit: quod cū bienniū degustasset meris id inniti traditiōibus cōspicatus/ alio deflexit: nō tñ absq; bonae frugis foetura: qñ iam puer/ & quidem tenellus ex epistolis summorū pontificum/ quas decretales uocant epitomen quādam seu breuiarium cōpilauerit: quo oēs cōcisus/ quā fieri potuit/ sanctionū illarū sūmas cōclūsit: cōsumatis p̄fessoribus opus nō tenuit: sed Secretarum naturā rege cupidus explorator/ tritas has semitas derelinquēs/ intellectus speculationi philosophiā que/ cū humanā/ tum diuinā/ se penitus dedit: cuius enanciscendae gratia/ nō tñ italiā/ sed & galliā litteraria gymnasia perlustrās: celebres doctores tempestatis illius/ more Platonis/ & Apollonii scrupulosissime pquirebat: Operam adeo in defessam studiis illis impendens: ut cōsumatus simul & theologus/ simul & philosophus imberbis adhuc/ & esset & haberet. Iamq; septenniū apud illos uersatus erat: qñ humanā laudis & gloriae cupidus/ (Nōdum enī diuino amore caluerat ut palam fiet) romā migravit: iniq; ostentare cupiens quāta eum a summo/ ribus impostorū maneret inuidia: nōgentas de dialecticis/ & mathematicis/ de naturalibus diuinisq; rebus questiones p̄posuit: nō modo ex latinorū petitis archulis: graecorū que excerptas scriniis: Sed ex hebreorū etiam mysteriis erutas: chaldeorumq; arcanis atq; arabū uestigatas. Multa itē de pythagorā: trimegistiq; & Orphāi: prisca & subobscura philosophia: Multa de Cabala: hoc est secreta haebreorum dogmatū receptione: Cuius & Origenes: & Hilarius ex nostris potissimū cōminiscunt: Questionibus illis intexuit: multa et de naturali magia/ quā nō paruo interstitio/ ab impia & scelestā sepeari edocuit: Idque multorū testimonio elegātissime cōprobauit: Nec duo & septuaginta noua dogmata physica & metaphysica/ ppria inuenta/ & meditata/ ad quascūq; philosophiā quāstiones elucidandas/ accommodata defuerunt: His nouā p̄ numeros philosophandi institutionē adnexuit: Cunctaq; simul publicis locis: quo facilius uulgarent affixit: pollicitus se soluturū eis impensas: qui ex remotis oris didisceptandi gratia romam se cōtulissent: Verum ob tractorum similitudine/ (quae semp/ uelut ignis/ alta petit) nunq̄ efficere potuit: ut desalterationis praestitueret: Ob hanc causam romae annū mansit: quo tempore uiligatores illi palam eum: & libero examine/ nō audebant aggredi: Sed strophis potius & cuniculis fuggillare/ clanculariisq; telis suffodere/ pestifera corrupti inuidia/ (Ita enī arbitrati sunt/ plurimi) conabantur luorem/ hunc uel hanc ratione sibi maxime eum mouisse existimatum est

Nōgentē disputande cōclusiones romae p̄posite Origenes Hilarius

quod multi qui uel ambitione fortassis/ uel avaritia litterario negotio diu incubuerāt/ nō tam sibi fore autumarent. Si iuuenis ille aggestis atauorū opibus/ multa; doctrina quasi fertilis ager luxuriās/ in prima orbis urbe/ de naturalibus/ diuinisq; rebus/ deq; multis/ p̄ plura/ secula nostris hoibus nō accessis: periclitari doctrinā & ingenium nō uereret: Et cū nihil aduersus doctrinam/ ueris machinis moliri posse animaduertēt/ attulisse eisdē in mediū tormenta calumniarū: tredecimq; ex nōgentis quāstiones recte fidei suspectas acclamauisse/ quibus forte se iunxisse nōnullos/ qui questiones illas: utpote insuetas eorū auribus: ut pie/ ita fortasse p̄ erudite & zelo fidei: & praetextu religionis incesserent: quas tamen questiones nō pauci/ & quidē celebrati theologiae doctores: ceu pias & mundas: prius approbauerant: eisdemq; subscripserant. Quorum cōtū Bonfranciscus Regiēsis episcopus Bonfranciscus Regiēsis episcopus annumeratus est: Vir omnigena doctrina: acerrimoq; iudicio: & morum grauitate praclarus: qui romae ad pontificem maximū ea tempestate: pro Ferrariensiu duce agebat legatus. Aduersus tamē eum Blaterones illi nihil attentarunt: cum forte ab eis labefactari eius famā nō posse uererent quādo quicquid tractasset/ correctioni matris ecclesiae & pontificis submisisset. At is fame istec dispendia nō p̄pessus: Apologia edidit: Variam Apologia certe opus/ & elegans/ multa; rege scitu dignae cognitione refertū/ Viginti; tñ noctibus elucubratum. Qua editione luce clarius cōspici datum est: nō tam cōclusiones catholicos potuisse sensus recipere q̄ illos qui prius adlauerāt/ insolētia & ruditis coarguendos esse librumq; ipsum: & quae scripturus erat impostorū matris ecclesiae eiusq; praesidi sanctissimo iudicio christianissimi hominis more: cōmisit: Id enim uel expresse/ uel tacite fieri oportere p̄suasissimum est quasi illud Augustini p̄ferret: Errare possum hereticus esse nō possum quando Alterum sit hominis pprium Alterum peruersae & obstinate uoluntatis. Sed ubi Innocentius octauus pontifex maximus accepit per editionem Apologiae/ Innocentius octauus pontifex interpretatas cōclusiones illas/ quae prius calumniis infestatae fuerant/ in catholicū octauus pontifex sensum: & a nota criminis releuatas/ Referētibusq; nōnullis quibus cōclusionum examē demandatū fuerat/ decipulas opponi posse fidelibus/ si nōnullae quāstionum illarū/ (cru de quidem & in explicita disceptandae more iacebant) passim uagarentur libelli lectio/ ne quo cōtinebant interdixit/ quae omnia per Alexandri sexti pontificis maximi/ sub quo nunc uiuimus: Diploma/ quod breue nominant liquido uisunt: quod cum apologia ipsa Alexander sextus impressoribus tradere exarandū diximus. Verum in ipso apologiae calce/ quod postea pontifex auctoritate praestitit/ quibus ille poterat rationibus antea factitauerat. Obsecrauerat quippe amicos: & inimicos/ doctos/ & indoctos/ Ut apologiam legerēt libellū uero ipsum cōclusionū inexplicatarū praeterirent illectum: qñ in eo plurima cōtinerent: quae nō passim uulganda triuuis/ sed secreto congressu inter doctos & paucos disputanda susceperat. Scolasticamq; exercitationem more academiāe meditatus: Multa ueterum philosophorum: Alexandri. f. & Auerrois aliorūq; quā plurimum impia dogmata p̄posuisset quae semper publica: & priuatim asseruerat. p̄fessus fuerat: predicauerat nō minus/ a uerae rectae philosophiā/ quā a fidei semitis declinare: Atq; iu hunc modū de libello illo nōgentarū cōclusionum uerba faciens/ Apologeticū opus cōclūsit. Qui ergo me oderunt/ ideo illa nō legant: quia nostra sunt: qui me amant ideo nō legant: quia ex illis quae mea sunt cogitare plurima possent/ quae non sunt nostra. Ceterū immensa dei bonitate: quae ex malis etiam bona elicit: effectum esse/ (quae admodum mihi rettulit) iudicabat: Ut calumnia illa Dei bonitas

falso a maleuolis irrogata/ueros errores corrigeret: Eiq; in tenebris aberranti (ut quantum exorbitasset a tramite ueritatis cōtueri posset) ceu splendidissimū iubar illufceret: prius enī: & gloria cupidus: & amore uano succensus: Muliebribusq; illecebris cōmotus fuerat: fœ mīnax quippe plurimā ob uenustatē/corponis orisq; gratiam: cui doctrina amplāq; diuitiā: & generis nobilitas accedebant: in eius amorem exarserunt: ab quarum studio nō abhorrens/parump uia uitā posthabita in deliciis defluxerat. Verū similitudine illa experrectus diffluentē luxu animum: retudit & cōuertit ad Christum: Atq; fœminea blandimēta/in supnā patriā gaudia cōmutauit: negle ctāq; aura gloriolā: quā affectauerat dei gloriam & ecclesiā utilitatem tota cepit mente pquirere adeoq; mores componere: ut post hac uel inimico iudice/cōprobari posset: Cumq; de ipso gloriosa statim fama: & p uicinas & per remotas oras uolitare occepisset plures ex philosophis: qui eruditissimi habebant: ad eū: tanquā ad mercaturam bonarum artium (ut inquit Cicero) cōfluebant: uel ob commouenda litteraria certamina: uel quibus inerat rector mentis sententia: ad audiēdate/nendaq; recte uiuendi salubria dogmata: quā tanto magis expectabant: quāto ab homine doctissimo: pariter & nobilissimo profitebant: qui quādoq; deuos mollitudinis uoluptaria anfractus seclatus fuerat. Vident enim ad disciplinam morū auditorum mentibus inferendam ea plurimū habere momenti quā & suapte natura sint bona: & a preceptore cōuerso ad iustitiā semitas/ex distorto/ & obliquo libidininū calle/proficiscantur: Exulta amatoria carmina Studium litterarū sacrorum

Elegiaco carmine amores luserat/ quos qnq; exaratos libris religionis: cā/ignibus tradidit: Multa itidem Rhythmis lusit hetruscis quā pari cā par ignis absumpsit. Sacras deinde litteras ardentissimo studio cōplexus: statim in tēplo dei/ ceu frugū primitias/ octauum tunc & uigesimalū annum agens/ de operibus sex dierū Geneseos/ & die quietis heptaplū obtulit: Opus quippe & pfectum ingenio: & elaboratū industria/ cū sublimis philosophorum dogmatis/ tum pfundissimis nostrā christianā theologiā misteris/ refertissimū: Septemplicique uaria enarratione cōnexum/ septemnario capitū numero cuiuslibet septēnā expositioni cōserto libri nomini maxime quadrans. Quod tamē ob erutas e naturā gremio res & difficiles diuināz questionum euolutiones/ Atq; ob pphete recōditissima sensa sermonisq; elegantiā/ nō se passim philosophic/ & eloquētiā/ rudibus offert: Sed pratio/ sē illius: & rarā suppellectilis usus paucis parat: quod & ipse animaduertēs/ in eiusdem proemii calce mentionē/ de hac re non illepidam fecit. Cum primum sacras degustauit pnunciarit. litteras/ nō tantum ueram sapientiam: sed & ueram eloquentiā/ inuenisse latebundus exultabat: Multaq; ut omittam ab eo testamēti noui allata preconia/ Pauli epistolā oratorum omnium scriptionibus eloquentia prestare/ dicebat. Tulli etiam ipsius: Demosthenisq; primarij (ut inquit ille) dicendi artificis/ lucubrationes nominatim citans non quod essent ut illā calamistris inuista: & corrasis undiq; fucis/ & cincinnis cōstipata. Sed ut ueram/ ut solidam: & redolerent & saperent eloquentiā ueris sententiis uera arte suffulta: Effentq; ut dicam breuius ægyptioz opibus nō consulto suffarcinata. Omnia porro ueteris legis eloquia cōsumatissimā scientiā & sapientiā plena prædicabat: quod & si cū alij Vugustinus Augustinus in libro de doctrina christiana luculenter ostenderit: Septimiusq; Tertullianus: Eusebius Pamphili: & Cassiodorus affirmant grāmaticos rhctoras: Oratores philosophosq; omnes priscos eloquentiā & doctrinā suā fluentia ex diuinarum scripturarum fontibus epotasse ipse tamen aliis id numeris rationibus prosequabatur: quarum

partē in heptapli celebratissimā exordiis: inq; ipso secūde expositiōis p̄mio: uidere opere p̄tū ē. Inter tot iuges diuine legis euolutiōes secūdo āno ab heptapli editiōe: opusculū ēt de ente & uno decē capitib; distinctū: absoluit: Breue qdē corpore: sed amplū uirib; Sed Libellus de altissimis & phōrū dogmatis & theologicis sensib; unde quaq; resp̄sum: quo supius ente ente & uno nō esse unū: sed sibi inuicē r̄ndere: æqualiq; esse ābitu ostēdit: Cōtrouersiāq; sup ea re a platonis Aristotelisq; sectatorib; habitā resensuit: asseuerās academicos illos: q; cōtrariū cōtenderūt: ueq; Platonis dogma nō assequutos: sensuūq; prorsus cōmunionē iter Aristotele & Platone de uno & ente: sicut & de reliq; in uniuersū & si uerba dissiderēt demonstraturus erat nō defuisse. Ultio quoq; operis capite: totā disputationē ad institutionē uite & morū emēdationē: nō minus ingeniose: q̄ religiose cōuertit. Aduersū qd̄ opus antonius fauētinus/ egregius aliogn philosophus/ nonnulla quatuor epistolis obiectamēta ptulit/ quaz tribus ipse respōdit/ quartā uero/ uel qa fideliter delata nō fuit/ uel qa ex p̄scriptis r̄nderi posse putauit/ uel alia quapiā de cā/ quā iusta tñ credēda est/ mētionē q; sciuerim nō habu it/ Cui nos/ postq; decessit e uita/ ne falsa uel latrādi maleuolis: uel cinistri aliqd credendi rudibus p̄beret occasio: respōdēdi munus obuiimus: illudq; potissimū curauimus/ ut ex p̄cedētib; ipsius sentētiis fuisse magna ex parte respōsum mōstrarem. Vidimus ēt nonnulla platonica/ uernaculo sermōe ab eo digesta: in qbus multa ad priscoz theologiā enodā dā faciētia: multa in ænigmatib; & scirpis/ abstrusa/ sapiētū sensa reserātia/ dephēdunt: quā forsam maius ociū nacti latina reddere tētabimus: ne tāti hominis supereminēs doctrina: hisce de reb; maxie puia qbusq; Vulgi ante ora ferat. Hactenus d̄ p̄fectis lucubrationib;/ quas añ mortē emiserat/ Veluti nūtiōs & anteābulones p̄claroz operū quā cōceperat: & p̄cedebat. Vetus ei testm̄ interpretamēti iā facibus illuminarat: id ipm muneris ut non uo p̄staret accinctus: nec eos: tantū/ quos litteræ series ferre poterat sensus/ ptulerat: Sed in his locis quæ tñs alios diuinorū eloquiorum proprios iatura fuera/ t̄superadificabat: Græcisq; & hebreis exēplaribus nostrorū codicū discordes sententias cōferebat. Sed hoc potissimum in eius mēte consitū fuit/ hoc de uniuersis p̄positis/ quā in cōmentandi genere conceperat altius infedit: ut aliorū dogmata nō adduceret/ utpote quā iam haberent/ legerent/ noscerent/ Sed sua prorsus inuēta & meditata differeret ut ppriis/ nō alienis facultatibus/ famelicis ueritatis animas pro uirili saturaret. Post hac hebraico idiomate pollens: de ueritate trāslationis Hieronymi Aduersus hebreoz calumnias libellū edidit Necnon defensionem pro. lxx. interpretibus/ quantū ad psalmos attinet aduersus eosdē. libellum item de uera temporū supputatione cōscripsit. Postremo ad debellandos septē hostes ecclesiā animū apulerat. Qui enim nec christo/ nec illius paret ecclesiā/ & quod est sequens eius est hostis/ aut impius existens nullū recipit credendū dogma/ siue falsis inseruit idolis/ subq; hisce simulacris/ demones adorat/ Seu Mosaycā/ perditissimorū iudeorū ritu legem colit/ Nefandū ue maomethē sequit/ detestandis illius placitis mancipatus/ Aut christianā auditu tñ/ nō operib; & mēte sincera uitā uiuēs euāgelica documēta p̄uertit/ Catholicāq; ecclesiā nō cōsentēs: obstinato corde recalcitrat uel nō casta fide sed uariis adulterata/ pphanataq; supstitiōib; euāgelia suscipit/ Aut licet solida nitidaq; ac cōstātū fide receperit opib; aduersat: Hos itaq; septē/ q̄si duces sub qb; reliq; uelut gregarij/ cōtinēt/ ppriis eoz armis cōflictor: ad cōgressū citauerat. Aduersū ipios philosophos/ qui nullā religiōis iugo colla de p̄ssi: nulliq; addicti numini: naturales tñ rōes adorāt: eisdē ra

Oota

Antonius fauentinus

Nonnulla platonica

Verus testamentum interpretatum

Libellus de uarietate trāslationis hieronymi Libellus de uera temporum supputatione.

tionibus dimicabat ueteris testamēti sententiis/ppriisq; iudaice scholæ auctoramētis/uallidissime cōtra hebreos p̄liabat: cum in aumethanis: Alcorano nixus pedē: cōtulerat. Idolorū cultores & multis uulneribus: & ui nō multa p̄strauerat superstitionibus uanis irretitos: eos p̄sertim qui diuinatricē colūt astrologiā: & uerā philosophiā: & peculiaribus rationibus astrologorū acriter taxauerat: Duodecimq; iam libris: & quidē absolutissimis: ex tredecim ad hoc destinatis eorū deliria infectatus fuerat. Demū hydromantiā: geomantiā: pyromantiā: haruspicinā: & cætera id genus inania sigillatim exploserat: Sed in prophetantes astrologos cuneū ex professo direxerat: totisq; uiribus arietē tēperauerat: quando eorū dogmatis futilibus quidē & nullius momēti superstitiones cætere suis erroribus fulcimēta aucupent/ uel inspecte geneleos momēta trutinātes/ uel in eligendis horis/ aut hexagonos/ aut trigonos aspectus quos benignos uocāt/ cōciliātes/ & eiusmodi reliqua: quibus nec infans orestes accederet. Nec cōtentus astrologiā oēm funditus euertisse/ ut ostēderet nostri tēporis astrologis/ græce potissimū lingue ignaris/ Vanissimā oīum p̄fessionū astrologiā/ pueris trāslatiōibus uaniorē/ si dici pōt/ effectā. Ptolemæi fructus/ quos cētulo quiū uulgo nuncupāt/ interscribēdū aduersus/ eosdē quasi aliud agēs/ e græco in latinum sermonē uertit/ & elegātissima expositiōe honestauit/ quo in libro plura/ ut ita dixerim/ errata q̄ uerba uulgata illa trāslatiōe cōtineri/ demōstrat/ quā tñ semper in archanis/ Veluti pretiosum thesaurū/ custodierūt eiusdē cultores ignaui: De christi fidē p̄perā sentiētes: nec matris ecclesiæ parētes imperio quos uisitatori uocabulo nominamus hæreticos & nouo instrumēto & rōnibus egregia obiurgatiōe incessauerat: nonaginta fere hæreses/ in p̄pato/ lo habent: Verū ille cuncta rimatus/ ducētas inuenit/ quas sigillatim nō modo eliminare & p̄fligare p̄posuerat: Sed & pariter docere qua ex parte philosophiæ nō rite p̄cepta suos errores traxissent aut furcillissent. In christianos postremo quoq; fides sine operibus uisū uehemēter inuectus fuerat/ necnō diligēter explorauerat/ qui fieri posset: ut ignē in medietulo terræ cōstitūtū homines credāt: quo p̄petuo datura sunt p̄nas dānatorū/ corpora cæteraq; id genus/ tā animæ/ q̄ corporis/ inexcogitata supplicia: immēsa quoq; deitatis uisū gaudia/ quibus animæ corporibus iūcte beant: atq; dictis ecclesie quæ ad credēdū cōpellūt obaudiētes nō sint & nihilo minus passim debacchent/ in uitia diuinitusq; incūbāt cumulādis nihilq; minus formidet/ ab eis q̄ p̄ne/ aut affectet q̄ regnū dei: p̄ morbosq; itē qualitate idoneā opē admouere tētabat retros. s. morbos/ & suapte natura ipuros/ acerbisq; medicaminibus in urere: ea uero uulnera quæ minori infecta/ malitia deprauataq; ferent cicatricēq; obducere desyderarēt: lenibus placabilibusq; fouere/ adeptis uero ualitudinē & recidiua metuētibus/ saluberrimas potiōes/ celebrataq; antidota p̄parare: Multa alia opera fuerat exorsus quibus sperari poterat futurū/ ut philosophiā/ studia in uniuersum eliminatis erroribus/ explosaq; barbarie reflorerēt. Inter hæc potissimū Platonis & Aristotelis numerabat Cōcordiā/ quā iam cōceptā breuī perfecturus erat/ si uita comes paucis ad huc annis superfuisset. Ita enim philosophiā ab incunabulis lactando nutriuerat/ & ad usque nostræ tempora perduxerat adultam/ Vt nostræ tempestatis philosopho nil amplius aut in græcis. aut in latinis/ aut in barbaris codicibus desyderandum esset/ citasset uerū thaletem/ ignitum heraclitum/ circunfusumque atomis democritum/ Orpheus itē/ & Pythagoras priscique alii eius ope & gratia in academiā conuenissent. Postremo philosophiā principes Plato scilicet fabularum uelamentis: mathematicisque inuolucris

Ptolemæi cētuloquium e græco in latinum uersum

Nota

Concordia platonis ac Aristotelis

constipatus: & Aristoteles uallatus motibus dextera data fidē futuræ amicitiaē sanxisset. Inter Aueroim quoq; & Auicēnā Inter Thomā & Scotū: qui iam diu cōflictauerāt: si non pacē in uniuersum: in multis tñ impetrasset inducias: quādo in eorū pluribus cōtrouertis si quispiā dissidētia uerba timeat attentius: & ex actius libret: scrupulosiusq; uestigās cutē dferent: introrsum ad imas latebras p̄fundaq; penetralia mēte peruadat: unionē sensuū in disseparatis pugnatibusq; uerbis citra ambiguitatē cōperiet. Neotericorū turba partim p̄meritis: partim pro culpis: & honorata fuisset & taxata. Totus igit deo dicatus ecclesiam quibus poterat armis defendebat: Atq; latitantē (ut aiūt) e democriti pu teo ueritatē educebat: & ignorantiaē gramē in expugnabile: quo multorū mētes p̄focant: subnascentēsq; p̄nitiosas herbas abrūpebat penitus & detrūcabat. Sed mors adueniēs tot tatarūq; uigiliarum laborē: & excultæ lucubrationis partū in anē fere reddidit: hocq; potissimū fuit in cā ut plurimas q̄q; magna ex parte exalseatas: & dedolatas: imperfectas cōmentatiōes dereliquerit: q. s. sibi ipsi tantū: non aut nobis: scribebat. Nā sicut celeri incōmētādo ingenio: ita ueloci inscribēdo manu fuit: Et cū antea pulcherrimos litterarū characteres deliniaret: factū erat: ut ex usu nimia in cōmētādo uelocitatis: uix cog: quæ exarabat: capax existeret. Huc et̄ & illuc scribere solitus erat. uetusta iterdū: supueniētibus nouis: oblitterās: ea p̄pter exoleta quædā & dispūcta repperi quædā salti & uellicati exarata: oīa deniq; adeo cōfusa & iordinata: ut sylue: aut farragies putarēt. ex libro septēplici: quæ aduersus hostes ecclesiæ p̄titulauerat: pars illa: quæ diuinaculos astrologos genethiliacosq; potissimū infectat: Ab incude: ut dici solet: ad limā p̄ducta fuit quā nō paruo tñ labore: nec mediocri cura ab exēplari liturato/ & pene discripto dep̄rosimus/ quo ī opere summū philosophū summum theologū/ summū oratorē/ acerrimū Christi ecclesiæ propugnatorē/ incōparabili p̄reditū ingenio/ quod in cunctis ipsius cōmentationibus cernit/ se demōstrat. Quædam item minutula/ nō tornata adhuc/ apud me cōperi. Interpretationē duntaxat dominicæ orationis. Regulaq; bene uiuendi circiter quinquaginta breues profecto nimis & inexplicatas/ quas in multa capita si uixisset/ deducturus oīo fuerat. Duas quoq; ad deum depræcatorias quarū unam rithmis hætrucis/ elegiaco metro alterā/ qua grauioribus defatigatū/ quādoq; studiis animū cantando ad lyrā mulcere posset cōposuerat/ primis em̄ adolescentiæ annis genus omne musicæ artis adeo excoluerat/ ut ex cogitata per ipsum modulamina/ notataq; debitis cōcentibus harmoniæ celebres haberent: plurima quoq; in eius scriniis q̄q; inordinata peruidimus: ex quibus tñ uile aliqd/ p̄sertim psalmoꝝ enarrationē/ cōpilari posse putauerim. Sed & epistolæ circiter. l. diuersis editæ tēporibus Tum familiares: tñ doctrinales: tñ adhortatoriæ emersere una cū orōne: quā Romæ/ si disputa re cōtigisset habiturus fuerat: quæ nō tā iuuenis quartū & uigesimū annū nondū nati/ per spicacissimū ingeniū/ & doctrinā uberrimā redolet (qd̄ & cūcte ipsius scriptiōes faciūt) q̄ fertillissimæ ipsius eloquētiæ locupletissimū nobis testimoniū p̄bet. Stilo quidē ualde probādo usus est sp/ nō ascito: sed ingenuo/ multiformi et̄/ p̄ rerū uarietate/ qui & si totum (ut aiūt) Isocratis myrotheciō cōsumpserit/ mūditiæ tñ & decore maiestatis ornāmēta serua uit. Nā & celebrata illa dicēdi genera/ quorū tria Gellius/ Macrobius quatuor enarrat/ ex cōmētationibus ipsius/ nec impēdio/ colligūtur: ibi copiosum/ in quo Cicero dominari fertur/ breue quod Salustio ascribit. Siccum frontoni datū/ pingue & floridum in quo Plinius. & symachum lasciuisse prodiderunt/ At forte copiam hanc brutus non uocasset pingue

elumbem/nec Salustius immoderatā/Siccitatē quoq; frontonis humectatā/Salusti breu-
tatem elongatā floridam pinguedinē Plinii latiori in campo deportatā/nō difficile recto
iudicio orator deprāhēdet: Adde huius Liuii lacteū fontē forte sine patauinitate (ut ille in
quit) adiectis flosculis plurimis Apulei. Verū non hic in mutuata a grācis philosophia se
exercuit/nō in atticis noctibus/nō in fictis saturnalibus ad laudandā ppe Vergili aeneidē
fabricatis/nō in Romana historia/nō in mera historia naturā altissimis difficilibusq; spe-
culatibus uacua/sed in admirāda illa mūdi fabrica in incescēdis sacrosanctā catholicā ec-
clesiā hostibus desudauit in eliminādis astrologis fatigatus est. In theologicis quāstioni-
bus excutiēdis/in Aristotelis & Platonis cōcordia laborauit/in enarrāda sacra eloquia in-
cubuit/In comonēdis & adhortādis amicis nauauit operā: Verū hanc de qua agimus/elo-
quentiā tantū aberat/ut affectaret/ut eos potius dānaret: qui pigmetata lenocinia scrupu-
losius exquirētes/omnes ingenii uires inuestigādis uocabulorū origimbis accōmodabāt
Quae omnia plurimos eo ppenius in eius admirationē conuertere/q; inter eos litteras
diu & ppenissime uersatus esset/qui latinas litteras eloquētia floribus refertas/nō sunt p-
fessi/patiant hęc æquo animo nimii antiquitatis amatores: nā hęc & si cōcisius cōpendi-
osiusq; tñ eo forte uerius/quo me doctores/& Hermolaus Barbarus/& Baptista Carne-
lita/& Marsilius ficinus/& Matheus Bossius/& pleriq; alii doctissimi/& eloquētissimi uiri
pdidit. Bibliothecas amplas/tam latinorū/q; græcorū incredibili celeritate & perlegit/
& excerpit: Nullasq; (si modo facultas data) cōmentationes illectas pterit. De priscis ec-
clesiā doctoribus tantū cognitionis adeptus fuerat/quātū credere difficile est/etiā in eo
qui in ipsis solū euoluendis totū uitæ tempus cōsumpsisset. De neotericis uero theologis/
qui eo stilo sunt usi/quē parisiensem uulgo nūcupant/tantū iudici apud eū residebat/ut
si quis ex improviso abstrusam illorū cuiuspiā/maleq; explicitā/quāstionē enucleandā pe-
tisset/tāta ingenii fertilitate adaperiebat/tanta solertia reseruabat/ut diceret doctoris il-
lius uniuersa dicta præoculis & innumerato habuisse cunctasq; pari modo familias agno-
uerat/cunctas scedas excusserat/nec ulli illorū sic adiectū credas (qui nostris hominibus
mos est) ut ceteros aspernaretur. Ipse enim a teneris sic institutus fuit: sic animatus/ut in
illis ueritatē quereret/pariq; honore/quousq; illa elucesceret: inuenta quoscūq; uenerare
tur/priuata affectione nudatus/quid tñ de singulis sentiret/qui in uniuersum famosiores
habent/in Apologiae proemio/cū de barbaris/græcis/latinisq; philosophis/pprietates/
peculiareq; laudes retulerit: uidere datur: Thomā uero aquinatē quādo interloquendū:
de his philosophis: theologicis ue: qui gallico more disceptando scripsere: mentio fieret
præ omnibus laudare cōsueuerat: ut pote solidiori pāliis ueritatis basi nitentē: Eū quoq;
in heptaplo nostræ theologiae splēdorē nominat: De hoc pcunctatus creberrime: & a me
ipso: idē respōdit: Nec oppositū suadere cuiq; debēt nōnulla quæ in eius apologetico cō-
tinentur disputāda alioquin Thome opiniōibus exproffesso aduersantia cū iuuenis admo-
dū esset gloriæq; tunc cupidus in urbe celebratissima: Gorgiæ leontini more: quascūq; tu-
tando partis: famā aucuparet. Adde q; ex decē milibus ppositionū tribus tñ aut quatu-
or nō cōsentire: sed & aduersari: id nō cōuicūt. Disceptādi porro peritissimus fuit: frequē-
temq; & ipensissimā operā litterariis agonibus: dū ferueret animus ipendit. eo obiectante
facile: Scoti acumē. & uigilantiā: Frācisici acrimoniā: copiā & multitudinē aureoli deprehē-
dere potuisses nec deesse nodos illos: multiplicib; flexiōibus cōplicitos: nec tā titillanti-
bus

Velocitas le-
gendi.

Thomas a
quinas.

Gorgias le-
ontinus.

Scoti acumē

argutiis/q; grauitate subnixos eo respōdēte Thome fortitudinē & robur: Alberti āplitudi/ Aureolus
nē cōspexisses. Verū his cōflictibus nunciū pridē remiserat: & magis atq; magis id mune-
ris in dies' posus fuerat: adeoq; detractabat: ut herculi estēsi Ferrariēsiū duci & internūciis Hercules
& se ipso enixissime postulāti: Ut dū generalis p̄dicatoꝝ fratrum Synodus Ferrariæ celebra-
estensis
ref: disceptare nō ægre ferret diu obseq; reluctatus fuerit/multis tñ rogatibus annuēs prin-
cipi illi cuius amor in ipsum nō mediocris extiterat morē gessit. Vnde datū est ābigi soler-
tior ne an eloquētor/doctior an humanior appareret/Ex ore quidē disceptātis talis semp
animi petebat alacritas/ut d̄ re comi/& placida potius/q; subacida & difficili altercari ui-
deret: quapropter qui ab ore p̄debāt audiētes/in mirū eius amorē excitabāt. Sed frequēs
ei adagiū inerat/munus id eē dialectici/nō philosophi: Aiebat itē eas disputatiōes p̄desse
quæ placido anio ad uestigādā perquirēdāq; ueritatē priuatis in locis/semotisq; arbitris/
exercebant/At illas obesse plurimū quæ in p̄patulo fiebāt/ad ostēdādā doctriā uel ad ca-
ptādā uulgi aurā/atq; imperiorū applausū. Vixq; posse fieri oīo cēlebat/ut honoris cupi-
dini/qua frōtiuagi illi disputatores exagitant/inseparabili uinculo annexus nō sit illius
cū quo disputat/ deyderiū infamie cōfusiōisq; letale uulnus animæ uenenūq; caritatis
mortiferū: latuit eū nihil oīo/qd̄ pertineret ad captiunculas/cauillaq; sophistarū/& fuisse
ticas quisquiliās: quæ calculatiōes uocant/hæ mathematicæ cōmētatiōes sunt: subtiliori-
bus/ne dixerim amorosioribus excogitatiōibus naturalibus applicatæ. Veꝝ & si in eis eēt
eruditus/ac eiusmodi scriptiōes legisset: quas forte ad plenū nō nouit italia (Nulla em̄ tā
in uia & in accessā litterarū reperiri poterāt/quæ illius uestigio lustrata abūde explorata
non essent) odise tñ & destari Videbat. Valere meo iudicio earū cōmunē usū animadu-
tens/ad socioꝝ parādā infamiā labefactādāq; in replicādo memoriā/ueritati uero inue-
niēdæ cui indefessam operā nauandā arbitrabat/aut nihil/aut parū cōducere. Sed ne plu-
ra cōfester/lectorēq; detineā/cōprehēdā breui. Enituit aliquis eloquētia/sed inscitia rerū
naturæ secretarū dehonestatus est/Alius peregrinas linguas/Sed uniuersa phōrū decreta
nō calluit/priscoꝝ alius iuuēta perlegit/nō noua dogmata cōcinauit/sciētia ab altero ho-
minū tñ & humanæ gloriæ cā/nō xpianæ rei. p. emolumēto/& diuina/& humane quæ/
sita sunt: Ille uero cuncta hęc pari studio/ita cōplexus fuerat/ut turmatim & coaceruatim
in eum cōfluxisse uiderent/nec ut multi qui nō aliquo uno excellētes: oīum participes sūt.
Sed in oibus usq; adeo p̄fecerat scientiis/ut q̄libet ex his i ipso cōsiderasses/cam sibi ppri-
am & peculiare elegisse iudicauisses: hęc quoq; eo admirabiliora erāt. Cum a se ipso ui in-
genii/& ueritatis amore/quasi atq; præceptore abssequutus esset/ut quasi de ipso illud qd̄
de se dicebat epicurus/possimus p̄ferre. Se sibi ipsum scilicet fuisse magistrū. Ad quos mi-
rabiles effectus tam paruo tēporis spacio p̄ducendos: quinq; ego causas cōuenisse reperi
incredibile ingenii/tenacissimā memoriā/facultates amplas/quibus ad coemendos tum
nostræ/tum græcæ/tum barbaræ linguæ libros adiutus est/Septē quippe aureorū nummū
milia retulisse mihi memoria repeto: in asciscendis sibi usq; ad diē illā/omnifariā littera-
turæ uoluminibus/erogasse: iuge & infatigabile studiū contēptionē postremo terrenarū
rerum. Hunc igitur si prisca illa atas laconū tēpore protulisset/Si Aristoteli credimus di-
uinū illū uirū appellauisset/sed uirtutes intellectus iam ut arbitror relinquēdæ uidentur
& nunc præclaræ eius animæ partes/quæ actiones spectant prosequēdæ exactissimiq; mo-
res in publicū educendi sunt/ut flāmatu ipsius in deum animus innotescat/ut erogatæ in

Adagium

Captiuncule
sophistarum
Sui seticæ
quis quiliæ

Quinque
causæ tā mi-
rabiliū es-
fectuum.
Septem aure-
orum num-
mū milia i
comparādis
libris eroga-
tas

regnos diuitiæ collaudentur/ut his qui tandē diuine legi/sunt additi/referendi gratias in bonorū omnium auctore/et cumulatissime/paretur occasio. Triennio igitur priusq̄ diem obiret ut posthabitis dominandi curis in alta pace degere posset securus quo sceptracaderent. Cuncta patrimonia quæ Mirandulæ Concordiæq̄ possidebat hoc est tertiā partem earum mihi nescio an dono/an uenditione tradidit. quod factum postea Maximilianus Augustus/qui nobis est rex & dominus/ut ita dixerim immediatus (neq̄ enim alium tot seculis/quot est exedificata Mirandula atque Concordia nisi qui successiue in regali imperiali ue Romanorum tronō consideret recognouimus) cæsarea liberalitate firmavit

Erogatio in pauperes

Quicquid autem ex hoc negotio pecuniarum acceperat partim pauperibus elargitus est partim in emendis agris. Vnde & ipse & eius familiares alerentur exposuit/nominatimq̄ corbularum in agro Ferrariensi multis aureorum milibus nummū sibi comparauerat. Multa itidem uasa argentea/præciosaque supellectilis partes/in pauperum usus distribuit.

Mediocris mensa

Mensa mediocri contentus fuit retinente tamen non nihil lautitiæ prioris/quātum ad ferula/& ad uasa argentea pertineret. Diebus singulis præcepit ad deum suis horis effundebat. Pauperibus semper si qui occurrerant pecunias tribuebat:nec eo contentus. Hieronymo beniuenio ciui Florentino litterato homini quem pro magna in ipsum charitate proque morum integritate dilexit plurimum demādauerat/ut propriis pecuniis semper subueniret egenis. Nuptum quoque uirgines traderet/eique statim/ut erogatos nummos quam primum restituere posset renunciaret. Id enim muneris ei delegauerat:quo facilius ueluti fido internuntio pauperum/ciuium calamitates & miserias/quæ ipsum latuissent releuare quiret. Dedit & sapius (quod silentio prætereundum non puto) de corpore proprio elemosinas. Scimus plerosque (ut uerbis utar. Hieronimi) porrexisse egenis tibus manum: Sed carnis uoluptate/& illecebris superatos.

Hieronymus

At ipse propriam carnem diebus illis potissimum/qui christi cruciatus & mortem nostræ salutis gratia repræsentant/in summi illius beneficii memoriam/delictorumque expiationem cædebat meisque oculis sapius (cuncta in dei gloriam redeant) flagellum uidi.

Propriū corpus cæsum flagris

Vultu hilari semper erat & placido/adeoque mitti natura/ut nunquam se fuisse turbatum multis etiam audientibus testatus sit.

Vultus hilaris

Recolo mihi interloquendum dixisse in nullum euentum (ut res pessime cederent) iram commoueri posse credere/nisi scrinia quædam deperirent/quibus elucubrationes eius & uigiliae recondite stipabatur.

Mitis natura Constantia animi

Sed cum anima aduerteret pro deo optimo maximo eiusque ecclesia laborare. Eisdemque omnia opera studia/actiōesque dedicauisse/& id fieri minime posse/nisi aut eo iubente/aut permittente/ Considebant se non contristatum iri/o fœlicem mentem/quæ iam: nullis posset aduersis deprimi nullis quoque comodis (ut palā fiet) extolli. Non illum certe uniuersæ philosophiæ peritia non hebreæ non chaldeæ Arabiceque linguæ/ Ultra latinam & grecam: cognitio tumidum rediderant: Non amplæ diuitiæ/ non generis nobilitas inflauerant/ non corporis pulchritudo/& elegantia/ Non magna peccandi licentia in mollem illam/& spatiosam multorum uia/reuocare poterant.

Quinq̄ linguarum notitia

Quid igitur poterat esse tam admirabile: quod illius quiret mentem peruertere. quid inquam supra illum esse poterat. qui (ut uerbis Senecæ utar)

Seneca

Supra fortunam erat.

Cum illam siue secundis flatibus tumidam

siue aduersis reflatibus humilē/aliquando contēpserit ut eius mens christo & superne patriæ ciuibus spiritali glutino copuletur/quod uel hoc argumēto liquido percipitur/Quod dū ecclesiæ officia & dignitates a plerisq̄ nostri tēporis (proh dolor) licitatas/auctionatasq̄ nō paucos uideret expetere/flagitare/suspirare/enixissime mercari. Ipse a duobus regibus per internuntios oblatas/ testes adsunt grauissimi: testis ego se sacris initiari nolle respondens/repudiavit: alter uero quidā cum seculi dignitates/& amplos redditus/se daturum spondisset/si regem eius adiret/conspicatus angulū non relinqui in quem se conderet ademptaq̄ esse cuncta suffugia/tale illi dedit responsum: Ut intelligeret se nō dignitates aut diuitias expetere: Sed potius/ut deo/& studiis uacare posset: illas neglexisse. Ferrariæ quoque cū ex amicis quidā Pandulpho collenutio pisarense iurisconsulto/pspicacis ingenii uiro/& multifariæ lectionis quo amico familiarissime utebatur/suasissent/ut eū adduceret quibuscūq̄ rationibus posset ad cardinalatus dignitatē petendā/uel certe si eam pontifex offerret (quod multis futurū uidebatur) amplectendā. Idque pandulphus subhesitans ptentasset/quippe qui nō ignarus esset/Omnia illum malle/que huiusmodi honoribus cōmisceri/ipse qua erat animi magnitudine respōderi protinus propheticū illud/per epistolam iussit. Non sunt cogitationes meæ: cogitationes uestræ cōtemplans forte de bonis ecclesiæ/quorū pars maxima pauperibus hereditario iure debetur/magnificos ducere apparatus: nō oportere: Sanctissimoḡ item hominū exempla ante oculos posita Ambrosius si scilicet Augustini: Martini cæterorūq̄/qui episcopatus dignitatem oblatā effugerunt: Augustinus Dique id muneris ante q̄ obirent detractauerūt/quid quod & nō modo ab cardinalatu Martinus ipso: Sed & ab suprema summi pontifici potestate sanctissimū celestinū se abdicasse lege Celestinus rat ipsum que totius christianæ rei publice humeris onus excussisse/onus uere cum subeuntibus maximū paretur præmium inuitis scilicet & parendi tantū iuuandique gratia illud amplectentibus persuasissimū erat/ uiro philosopho nō esse laudis cumulasse diuitias/nō quesisse honores/sed renuisse: Et umbratilē renuendo gloriam/ueram adipisci/quæ semper uirtutes ceu comes indiuidua & a secula comitatur. humanam gloriam uel pro nihilo habebat: Aiebatque sapius famam uiuis non nihil mortuis minime pfuturam/tantūque propriam estimasse doctrinam agnouimus/quantū utilitati ecclesiæ/& eliminandis/exploclendisq̄ aduersis erroribus conduceret/quin etiā ad eam perfectionis metam peruenisse percepimus/ut scilicet parum curaret/si eius commētationes non sub proprio nomine publicitus ederentur/dum tamen id ipsum quod sub pici nomine facture fuerant afferret hominibus emolumēti/minimūq̄ aliis amplius affici libris/præterq̄ ueteri nouoq̄ testamento ætatisq̄ residuum in eis semper uoluendis/consumere statuisse nisi publica cum stimulare utilitas cum uideret tot/& tanta que conceperat/& parturierat/passim ab omnibus nō efflagitari modo/ sed & imatura exigi/Minutūq̄ quantulūcūq̄ deuoti/uel seniculi uel aniculæ/ affectum in deum/pluris q̄ omnē eius humanarū diuitiarūq̄ rerum notitiā faciebat. Admonebatque sepissime familiares inter loquendū: Ut animaduertent quātum laborant nutentque mortalia/que caducum & fluxum quod uiuimus/que firmū & stabile quod sumus futuri: Siue scilicet detrudamur ad inferos: Siue subleuamur ad cælos/hortabaturque ut ad deum amandum conuerterent & incitarent mentes/quod opus preponderaret cuicumque: quam in hac uita habere possemus cognitioni/hoc etiā in libello ipso de ente & uno luculentissime est exequutus/quādo ad Angelum politianū/cui librū

A duobus regibus oblate dignitates & reiecte

Diuitiæ pp̄ deū & pp̄ter studia neglecte

Pandulphus collenucius.

Ambrosius Augustinus Martinus Celestinus

Cōreptor humana gl̄ia

Nota

Vera xp̄iana m̄tis institutio

Quid de a m̄do & cog noscēdo deo i hac uita iudicari.

B

nuncupauit in ipsa disputatione/conuersus hæc uerba effatus fuerit. Sed uide mi Angele quæ nos infamia teneat/amare deum dum sumus in corpore plus possumus quæ uel eloqui uel cognoscere amando plus nobis proficimus/minus laboramus/illi magis obsequimur mallimus tamen semper per cognitionem nunquam inuenire/quod querimus/quæ amando possidere/id quod non amando frustra etiam inueniretur. Illud quoque diu Francisci/Tantum scit homo quantum operatur/illius in ote frequens fuerat. Ceterum liberalitas sola in eo modum excessit/tantumque aberat/ut aliquid curæ terrenis rebus apponeret/ut etiam incuriositatis neuo macularetur. Ab amicis quoque sapius admonitum comperimus/ut in totum diuitias non conteneret: Assuerantibus id sibi pro dari/cum uulgatum foret/siue id uerum siue falsum/furti dispensatoribus prebuisse occasionem: nihilominus mens illa/quæ semper contemplandis/persecutandisque totius naturæ consiliis inherebat/demittere se facile non poterat/ad hæc infima abiecta que/pensiculanda. Memini dum Ferrariæ cum eo obuersarer/obsonatorem pagella quadam oblata expensarum approbationem expetere/quæ uiso mirabundus extitit/percunctatusque illum/mentem ne ad id quod retroactis temporibus neglexerat/apposuisse respondit familiaris non modo ab eo efflagitasse sed exegisse ut id subiret officii/quibus ut morem gereret factitauerat: tantum uero curæ: quantum prius habuisse. Quinetiam dum eius dispensator primarius eum interpellasset: ut eius pecuniarum quas per multos annos contractauerat dispensationem fieri iuberet: quo securius menti suæ confuleret. Atque eiusmodi libros coram attulisset: talia eidem uerba respondisse percipimus. Scio me quæ sepiissime abste & potuisse & posse fraudari. Quapropter libratione expensarum harum opus non est: Si tibi debeo quæ primum nummos exsoluam: Si mihi debes uel in presentia: si potes: uel in posterum: si non ades facultas/debita relue. Amicos uero semper multa indulgentia tractauit/quibus cum hortatoriis ad beneuendum locutionibus uti solebat. hominem noui qui dum eius doctrina fretus & fama secum loqueretur/& haberetur sermo de moribus/duobus tantum ipsius uerbis commotum/ut uia uitiorum deserta mores reformauerit. Verba fuerunt eiusmodi. Si christi mortem nostri amore perpeffam præ oculis haberemus/ppriam quoque identidem cogitando caueremus a uitiis. Modestiam & comitatem in eos admirabilem exhibuit/quos non a uiribus/aut fortuna probatos/sibi deuinciendos duxerat sed & amoribus & doctrina/eos tamen qui quantulumcumque pollerent litteris/uel saltem bonarum artium studiis/uanos aptosque inspicere/diligere consueuerat: Similitudo namque amoris est causa/& erga sapientem uirum/ut teste philostrato: Appollinius inquit: Affinitas quædam est scientiam quoque perficere hominem: qua homo est perfectum uero bonitatem consequi super aliosque probos esse diligendos non ambigitur. Ceterum nihil ei intolerabilius quam (ut uerbis horatii utar) superba: ciuium potentiorum/limina/Militiam quoque sæculi & coniugale uinculum perosus fuerat/interrogatusque interiocandum quid ei ab alterum subeundum onus/ferendumque & necessitate cogente:& optione data/leuius uideretur/hæsitabundus aliquantulum/mutabundusque/necnon paucillum subridens/coniugium respondit cui non tantum esset & seruitutis annexum:& periculi: quantum militiæ: libertatem enim supra modum dilexerat/quam & natura sic affecta/& philosophiæ studia suggererant: Vagumque ob id plurimum extitisse illum autumo/nec propriam sibi unquam sedem delegisse: licet Florentiæ sapius:& Ferrariæ quoadque comoraretur/ quarum alteram ciuitatem sibi quasi domicilium prestituisse putauerim/quod scilicet in ea post Bo-

noniam primum litterarum studia coluerat: illiusque princeps eum mirifice diligeret. quoadque ueluti affinitate coniunctus: Vtpote ex cuius ego sorore scilicet Blanca Maria estensi nata sim nec etiam longe nimis esset a patria/quando triginta tantum passuum millibus ab Mirandula orientem solem uersus Ferraria distet: Alteram siue aeris amaritudine: siue plurimum amorum suauitate: siue ingeniorum subtilitate dilexit plurimum:& incoluit: quos inter litterario amore duos sibi potissimum deuinxit: Angelum scilicet Politianum uirum graece/latineque doctissimum/necnon uariarum litterarum florum refertum/ac prope uindicem Romanæ linguæ: Alterum Marsilium ficinum Florentinum/hominem omnifaria litteratura redolentem: Sed Marsilius maximum ex his qui nunc uiuunt/Platonicum cuius opera in academicis sibi uendicandis usus fuerat. Exterioris patriæ cultus non multum diligens fuerat/non de eo loquimur quem obseruandum precipit ecclesia (gestasse hunc quippe pro oculis eum uidimus) sed de eius ceteris rimoniis mentionem facimus/quas nonnulli posthabito uero cultu dei: qui in spiritu & ueritate colendus est: prosequuntur:& prouehunt: At internis affectibus feruentissimo deum amore prosequebatur. Interdum etiam alacritas illa animi propemodum elanguescat:& decidebat: Maiori quoadque nixu uires assumens/adeoque in deum exarsisse illum memini/Vt cum Ferrariæ in pomario quodam de christi amore colloquentes longis spatiaremur ambulacris/in eiusmodi uerba prorupent/Tibi hæc dixerim/in arcanis recodito. Opes quæ mihi relique sunt absolutis/consummatisque elucubrationibus quibusdam egenis elargiaris in deum. & crucifixo munitus/exertis nudatisque pedibus/orbem peragrans/per castella/per urbes christum predicabo. Accepi postea illum mutauisse propositum & predicatorum ordini se addicere statuisse/interim eorum quæ conceperat operum/quæ inchoauerat maturabat editionem. Sed Millesimo quadriugesimo nonagesimo quarto anno redemptionis nostræ Dum ipse secundum & trigessimum ætatis annum implebat/Florentiæque moraretur infidiosissima Quo anno correptus est febre/que adeo in humores & uiscera grassata est/ut nullum non medicamentorum genus adhibitum contempserit/eumque omnino naturam satisfacere intra tertium de tuus, cum diem coegerit. Sed quemadmodum in infirmitate se gessent/licet eo tempore ab eo procul essem narrare tamen non desinam/que ab grauissimis testibus/qui aderant acceperim. Quale illud cum post sumptum eucharistiæ sacramentum/Sigillum ei crucifixi christi offerretur/ut inde plenos amoris haustus ob ineffabilis illius passionis nostræ salutis gratia memoriam/priusquam exhalaret animam/summare posset fortissimum dumtaxat aduersus quæcumque gessent aduersa/munimè ualidissimum quæ contra iniquos demones/propugnaculum/Interrogatusque Christiani mox seniori/An firmiter crederet/ueram esse illam dei ueritatem/uerique hominis imaginem/qui hominis similitudinis laudandus narrat Dei imago qua deus est/ante tempus/& æuam ab ipso patre deo: cui æqualis in omnibus genitus esset nis laudandus narrat Dei imago deus spiritu sancto/que & deus est/ab ipsoque & patre/que tria unum sunt, coeternæ/manante in luendis/proque referanda ianua cæli maxima/qua genus humanum charitate complectabatur Albertus pius preciosissimum sanguinem:& sponte:& libentissime in ara crucis effudisset/cæteraque id genus recenseri quoadque solita: Non modo se credere: sed & certum esse responderit:& ite illud cum Alexader ex Alberto pio sororis filio: quem nominauimus inter huius uitæ initia iuueni:& ingenio & bonarum artium studiis & moribus conspicuo eadem ratione qua Alexander ex aphrodisiade & de themistius in auscultatoriis librorum proxiimo fortitudinem & physicis contemplationibus su-

Auerrois mi cōtra mortis metū declarauit/quā mox sententiā usurpauit Auerrois/conanti inq̄ Alberto mortis cōfinia reddere placabiliora: in hunc modū uerba reddiderit. Nō illa dūtaxat ratione pacari animū/non finē mortis cruciatibus poni: sed hae potissimum q̄ dei sui offensis/terminus iā poneret/quādo breuifculū uitae eius tēpus/crebriores in deū offensas/nō contenturū arbitraretur & illud p̄terea quādo pluribus ex p̄dicatoꝝ collegio probatissimis testibus:& Alberto ipso paulo ante citato/reuelauerit. Caeli reginā ad se nocte aduentasse/miro fragrantē odore/mēbraq; omnia febre illa contusa/cōfractaq; refouisse seq; morti omnino nō concessurū p̄misisse: Hilari placidoq; ore in strato dū egrotaret iacuisse compertū est: Atq; inter mortis aculeos quos sustinebat quasi caelos sibi patefactos cerneret loqui solitū/salutatesq; omnes & operā suam: ut moris est/pollicētes blādissimo ab eo sermone & receptos & exosculatos. Ab seruis itē oībus/si cui molestus forte fuisset/ignosci sibi postulasse certiores facti sumus/quibus ante acto anno testamēto cauerat/Victum aliis/& tegumentū/dum uiuerēt aliis pecunias pro meritis erogari: heredes Florentini xenodochei pauperes instituit: eoz; dūtaxat quae moueri non poterant: Mobiliū uero Antonium Mariā fratrem. Quanta uero modestia eius obitus infimos/& summos omniū gradus affecerit/testes sunt italiae principes/urbes & populi/Testes hi reges/quos supra citauimus/Testis iterum Caroli galliarū regis benignitas & gratia/silentio nō p̄tereunda. Cui cum Florentiā aduentanti/ut inde Romam peteret/Neapolitanū regnū expugnaturus/graui eum labore aegritudine/nunciatū fuisset/Duos statim medicos ad eum/legatorum etiamnū fungentes officio/uisitatum/& opitulatū/ipse transmiserit/litterasque quas & uidimus & legimus/ppria subscriptas manu dedit/plenas & humanitatis/& earū pollicitationū/quas & magnanimi regis beniuolētissimus animus/& praeclare uirtutes aegrotantis exigebāt: Ei quippe tum fama notissimus erat/tum quadā familiaritate cōiunctus: Mam ab eo in galliis/dum parisiis inuiseret/honorifice exceptus fuerat/enī uero qui eū dum uixit toti orbi:& multis saeculis admirandū praestitit/ita eius obitum nō minus celebrem & inauditū celebrari decreuit/quo circa ea in presentiarū referenda puto/quae meis auribus hausi/dum Forentiae quo illius infirmitate percepta/licet nō tempestiue/me cōtuleram/in aede sacra/quae sancte Reperata dicitur/Hieronymū sauarolā Ferrariensem ex predicatorū ordine/Virum & theologiae consultissimū & praeclarissimū/famatissimūq; sanctimonia/sacras habentē ad Florentinū populū conciones/audirē. Sed prius sacrarū litterarū ignatos: Apulei uerbi s admonere consiliū est: Ne crassis auribus & obstinato corde ea putent mendacia quae auditu noua uel uisu rudia uel certe supra captū cogitationis ardua uideātur/quae si paulo altius explorauerint nō modo cōperta euidētia: Verum etiā factu facillima sentiēt. Is igitur e pulpito declamitās quae sum dicturus cunctis qui aderāt insinuauit. Arcanū tibi o Florentia pandendū est/quod equidē ita uerum est/quam puerbium illud apud te frequēs Ioannis euangeliū: Subticuissēm p̄fecto: Sed ad dicendū cōpellor/& qui mihi p̄cipere potest: ut hae palam facerē/imperauit: Neminē porro uestrū puto fuisse/qui Ioannem Picum Mirandulā non nouerit: magnis ille a deo beneficiis: magnisque gratis cumulatus Multifaria quae p̄ditus disciplina fuerat: Nulli forte mortaliū tam celebre obtigit ingenium: Magnā in eo iacturā fecit ecclesia: Arbitraret/si diutius ei uitae spaciū prorogatū fuisset/cunctos qui octingentis ab hinc annis decessere/ob scriptio num monumēta qui reliquisset excelluisse/hic mecū obuersari solitus erat secreta palā fa-

cere/ex quibus nouerā internis eū locutionibus a deo ad religionē citari/unde afflatibus hisce obsequi cupiens/nō semel obtemperare p̄posuerat. Verum diuinis beneficiis male gratus uel ab sensibus euocatus detrahebatur labores (delicate quippe temperature fuerat) uel arbitratus/eius opera religionē indigere/differebat ad tempus hoc tamen nō ut uerū sed ut a me coniectatū & presumpitū dixerim: Ob id duobus ei annis flagellū interminatus sum/si opus/quod ei deus patrandū p̄posuerat/negligēter exequeretur: Rogabam fa-teor deum identidē: ut caesus aliquantulū uiam/quae ex alto eidē ostensa fuerat tandē capesceret: Non hoc quaesiuī/quo perculsus est/non hoc putauerā/at id deo decretum fuit: Ut uitā hanc relinqueret/preclareque coronae in caelis p̄paratae partē amitteret/famāque & nominis celebritatē/quae ad summū cumulum si uiuisset fuerat habiturus/ad plenū nō assequeretur. Verum benignissimus iudex clementissime erga ipsum se habuit. Atque ob elemosinas larga & effusissima manu pauperibus elargitas:& orationes quae ad deum instantissime effuse sunt/effectū est: ut nec eius anima in sinu patris adhuc super caelos exul-tet: nec ad inferos deputata perpetuis tormentis crucietur: Sed purgatorio igni ad tēpus mancipata temporarias p̄nas luat/quod in hac parte libentissime dixerim: ut qui eū no-uerunt/& hi potissimū qui eius beneficiis cumulati fuere suffragiis adiuuent: Hae & plura alia/uir dei clara uoce asseuerauit/Se addens non latuisse obmendatia eiusmodi si qua miscerētur/uerbi dei precones dignos effici de quibus aeternū sumeretur supplicium: nec non adiciens diebus aliquod/hae sibi inuniuersum fuisse cōperta: Sed propter uerba que uirginem dixisse sibi aegrotus affirmauerat/nutabundus stetit formidasseque diu/ne ille demonū opera fuisset illusor/quando ob eius mortē uirginis pollicitatio frustraretur. Verum tamen innotuisse sibi defunctū aequiuocatione mortis deceptū. Cum illa de secunda & aeterna locuta fuisset. Hic de prima & temporaria credidisset/quod si quis dixerit hominem hunc uel hypocrisi fuisse mentitū: uel fantasmatismatis ludificatū: uel demonū prestigis circunuetum: Is nisi aut male de fide sentiens: aut mētis emotā sit/fateatur necesse est/deū multifarie foelicitatem eoz; miserāque qui animā effundissent uiuentibus/& reuelasse iā & reuelare posse. Eodemq; temporis spacio/eos quibus hae palam fuit certiores reddere se non a uisibilibus/aut spectris illudi/sed uera esse/quae aut mente/aut oculis cernāt & uideāt. Tantae uero & doctrine & auctoritatis uirum tantae probitatis & prudentiae/quoq; in Aristotelis philosophiam/compendiaria theoremata/monitiones publice/preclarissima interpretamenta/in sacra eloquia futurorū contingentiu/p̄dictiones/quae euenisse ad lineā omnis fere nouit Italia/sanctissimaq; uitae conuersatio testatissimā pridem fecere fidem. in principe templo tam celebratae urbis/hae ut uera/ut inconcussa tenenda/tot milibus hominū ueritate non comperta pronūciasse/nemo nisi maleuolus inficiabitur. Adde q̄ dum uon nihil super id negotii sciscitarer uirum qui sermoni interfuerat/aduisse concionatorem audiui/ac eidem/ut ea plus haberent roboris/que uulgauerat rettulisse defunctum uallatū igne sibi apparuisse/& professum ingratitudinis adhuc p̄nas dare. Quin etiam monacha quaedam multis preclara uaticiniis/queq; ipsi dum uiueret multa futura predixit/quae ad amulim euenere/inter reliqua/Hoc unum protulit biennio anteq̄ e uita migrasset: eum liliorum tempore opera & hortatu fratris Hieronymi (de quo mentionē fecimus) predicatorum fratrum collegio se dicaturum. Eodemque tempore Florentinam quandā familiam (quam pactiam nūcupant) tunc exulantem/ad patriam redituram cō-

plures ad quos hæc fama peruenerat/super hac liliorum nomenclatura demirabatur/lo
qui eam arbitantes de uerno tempore quo lilia florescunt/Sed liliū hoc galliarū regē
existisse compertū est talibus utentē insignis qui pridie q̄ ille religionē uoueret:ita enim
uouerat anteq̄ moreretur/& quadriduo postq̄ extorris illa familia se contulit in urbem pa
triam/magno comitatu Florentiā ingressus est/iter perheturiam faciens:neapolitanum
regnū ui & armis in ditionē uindicaturus. Verum anteq̄ finem faciā prefari iterū paucula
in calce operis non inutile puto. Videor enim mihi uidere ad reuelationes has/ueluti ad
lunæ umbram baubantes molossos quibus adhuc offula(prioribus fortasse nō contētis)
obicienda est:ne frustra latratibus aera uerberent: Video item dementibus excuti risum:
Video his qui sciolos se arbitretur/summoueri ludū: qui forte ob posthabitū religionis
ingrediende salubrē afflatū igne torqueri animas nō debere contendēt nec diuino affla
tos spiritu tempestate nostra reperiri homines/qui Christi colloquiis perfruant: At si pec
cata nō morte. sed uenia digna purgatorio igni esse plectēda arbitrarētur/iustos etiā pā
nas dare nō mirarētur: Itē si seruū qui uoluntatē domini sciēs nō adimpleuit/teste uerita
te/multis uapulaturū nō ignorauerint/hūc qui dei uoluntatē nouerat & implere distulit
& si a noxis quibusq̄ aliis fuisse immunis/supplicia luere nō extasim paterētur: Alia ex pte
rudē & infulsam eorū astutiā mirari satis nō possum/q̄ cū christū pro hoibus mortuū cre
dāt/eosdē hoies alloqui eundē facile posse nō credāt: Vehemētiorq̄ argumētū uirginis
matris/angelorūq̄ beatorū ue hominū spirituū affatibus participes/eosdem mortales ho
mines non posse fieri/animaduertendū eis profecto foret inferiora omnia per superiora
gubernari Dionysio etiā areopagita teste in libro de Hierarchia cælesti/separatisque mē
tibus inferioris gradus & nature/quibus hominū cura demandata est/per superiores mē
tes/quæ iterum uel a supremis/uel ab ipso deo diuina mysteria hauriunt/illuminari ho
minesque diuino afflato spiritu easdem reuelationes accipere/hominū multitudini cum
expedit patefaciendas/sacrofancta hæc diuinitatis lex/quod ab eodē Dionysio libro cæ
lestis Hierarchiæ edocemur ut per prima sequentia ad augustissimam lucem subuehātur
ignari proculdubio sunt diuinarū litterarum/insolentis quoq̄ & peruicacis ingenii: nam
in illis cōspici datur diuina futura mysteria non tantū per bonos sed per scelestos homi
nes/& pseudo pphetas quandoq̄ patefacta/quid phibet huic fidem habere qui & doctri
na & tot uirtutibus pollet/multaq̄ iam futura/que nunc eueuere predixit:& hoc nō som
niculose testatus sed asseueranter affirmans. Adde q̄ Aristotelis philosophia/ his non re
clamet/& platonica suffragētur: licet pro graui testimonio nisi scripture diuinæ auctonta
tem non acceperim/sed extra hæc quandoq̄ citare non absurdum est: Ut maleuolorū ta
la in auctores maiore ui/q̄ uenerint/reuertantur. Verum ad nosmet ipsos iam redeundū
est/quibus non tam mærendum est/q̄ talē amissimus/q̄ quod habuimus/& habemus gra
tias agendū regi/cui uiuunt omnia Quippe qui mortalis uitæ munere perfunctus/diuq̄
cum habitantibus eedar/quos luce non pauca perfuderat/conuersatus inaccessibile/& in
finitum superne patriæ lumen iam iam ingrediens ineffabili diuinitate nobis etiā in dies
laturus opem sine fine fruetur.

FINIS

HEPTAPLIVS IOANNIS PICI MIRANDVLAE DE SEPTIFORMI SEX DIE
RVM CENESEOS ENARRATIONE AD LAURENTIVN MEDICEM.

PROEMIUM

MOUIT AEMVLATIO me studiorum tuorum Laurenti Medices ut
archana Moseos uolumina recenserem: Cum superiore hyeme quan
tum oculi dabatur a re. p. non alibi te magis aut libentius operā sum
mere q̄ in ea lectōne animaduenterem. Tum eodem quoq̄ priuata ra
tio subinuitauit. Quoniam operi alteri meo tuo quidem auspicio iā
pridem: sed & in tuum nomen crescenti: quo Dauidicos hynnos a.
LXX. uersos interpretibus & in ecclesia iugiter personantes non mo
do a suspitione omni calumniaq̄ asserere: sed interpretamenti quoq̄ facibus illuminare tē
taui. nulla prorsus utilior tractatio: nulla fructuosior q̄ eorum librorum: nulla rursus cō
sentanea magis (aut ut uerius dixerim) uecessaria reperitur. Accidit autē per hos dies ut in
mundi fabrica & celebratis illis operibus sex dierum fuerim assiduus. Quibus totus na
turæ secreta contineri ut credamus magnæ se rationes offerunt. Nam ut illud obmittam
quod hæc omnia propheta noster deo plenus ac celesti dictate spiritu totius magistro ue
ritatis excepit: non ne eūdem nobis cum nostrorū: tum suorum: tum gentium deniq̄ testi
monia prorsus humanæ sapientiæ doctrinarūq̄ omnium & litterarum couultissimum p
diderunt. Extat apud hebreos Salamonis illius cognomento sapientissimi liber cui sapiē
tia titulus non qui nunc in manibus est Philonis opus: sed alter hierosolyma quam uocāt
secretiore lingua copositus in quo uir nature rerum sicuti putatur interpret omnem se illi
usmodi disciplinam fatetur de Mosaicæ legis penetralibus accepisse. Sunt item quan
tum attinet ad nostros & Lucas & Philon auctores grauisissimi illum in uniuersa egypto
rum doctrina fuisse eruditissimum. Egyptiis autē usi sunt preceptoribus græci omnes
qui habiti diuiniore Pythagoras Plato Empedocles & Democritus. Notum illud Nume
nii philosophi non aliud esse Platonem q̄ atticum Mosem. Sed & Hermippus pythago
rus attestatur Pythagoram de mosaica lege plurima in suam philosophiam transtulisse.
Quod si rudis i suis libris & popularis interim mosēs potius q̄ aut philosophus aut theo
logus aut magnæ alicuius sapientiæ artifex apparet: Reuocemus eo mentem fuisse ueterū
sapientū celebre institutum res diuinas ut aut plane non scriberent aut scriberent dissimu
lanter. Hinc appellata mysteria nec mysteria quæ nō occulta: hoc ab indis: hoc ab ethio
pibus quibus de nuditate cognomen: hoc ab egyptiis obseruatum. Quod & Sphinges il
le pro templis insinuabant. Ab eis edoctus Pythagoras silentii factus est magister nec ipse
quicquam litteris mandauit preter omnino paucula quæ Dame filie moriens cōmenda
uit. Non enim quæ circumferuuntur aurea carmina Pythagoræ sunt ut uulgo etiam doctori
bus persuasum sed philolai. Legem deinceps eam pithagorici religiosissime tutati sunt.
Eam lylis ab hypparco uiolatam queritur. In eam deniq̄ iuratos Ammonii discipulos ori
ginem Plotinum & Herennium Porphyrius est auctor. Plato noster ita inuolucris enig
matum fabularū uelamine mathematicis imaginibus & sub obscuris recedentium sensu/
um inditiis sua dogmata occultauit: & ipse dixerit in epistolis neminem ex his quæ scri
Plotinus

In Moseos
genesi totius
nature cē mi
steria.Doctissimus
Moses oium
testimonio
Legittimus
liber salamo
nis q̄ dicitur
sapientia.Quare ru
dis Moses &
poplaris ap
paretInstitutū an
tiquorū i scri
bendis diuis
MysteriaGynnophi
ste
Egyptii
PythagorasAurea carmi
na
Philolaus
PythagoriciLylis
Hyppar
chusLylis Hip
parchus
Ammonius
Origenes
Plotinus

Herennius perit suam sententiam de diuinis aperte intellecturū & re minus credentibus comproba
 Porphirius uerit. Quare si ob id moseos lectionem uelut exculcatam putamus q̄ nihil habeat in pri/
 Mos scribeu mori fronte non uulgarium non rude dānemus eodem exemplo antiquos omnes philo
 di Platonis sophos ruditatis & ignorantia quos totius sapientia magistrōs ueneramur. Quin idem
 Iesus christus obseruatum in ecclesia cernimus. Iesus christus imago substantia dei euangelium nō scri/
 Euangelium psit: sed predicauit. predicauit autem turbis quidem in parabolis seorsum autem paucis
 discipulis: quibus datū erat nosse mysteria regni cālorū: palā citraq; figuras. Neq; omīa pau
 cis illis: quia non omnium capaces: & multa erant quā portare non poterant donec adue
 niens spiritus docuit omnem ueritatem. Discipuli domini tam pauci electi de tot milibus
 Cur uelata facie Moses multa ferre non poterant. Turba omnis israelitica factores coci macellarii opiliones ser
 ui ancille: quibus omnibus legenda lex tradebatur totius Mosaice uel diuine potius sapi/
 entia ferre onus potuissent. Ille quidem in montis sublimitate montis utiq; illius in quo
 & dominus saepe discipulos alloquebatur diuini solis lumine collustratus tota facie mi/
 rum in modum splendebat: sed quia lucem ferre non poterat populus oculis cecuten
 tibus & nocturnis uelata facie illis uerba faciebat. Redeamus ad nostros. Scripsit Mathe/
 us primus euangelium: & ut inquit propheta ascondens in corde suo dei eloquia ne pec/
 caret: ita solum quā ad christi humanitatem attinebant hystoria prosequutus est ne inter/
 cideret obliuione memoria rerum gestarum ut propterea in mystico Ezechielis spectacu/
 lo per hominem figuratum illum intelligamus. Ioannes qui prae omnibus maxime diui/
 nitatis secreta reuelauit tribus pridem uulgatis euangelis & a domini cruce multis exa/
 ctis ānis coactus loqui quā diu tacuerat ad abolendam heresim ebionitarum quā christū
 hominē non etiam deū, asseuerabat de aeterna filii generatione sed paucis: sed obscure p/
 nunciavit. Inde exorsus. In principio erat uerbum. Paulus corinthiis negat solidum cibū
 Ebionita propterea q̄ adhuc carnis legibus uiuant non autem spiritu: & sapientiam loquitur inter
 Paulus perfectos. Discipulus pauli Dionysius areopagita sanctum & ratum institutum fuisse scri
 Dionysius bit ecclesiis ne dogmata secretiora per litteras: sed uoce tantum hiis qui rite essent initiati
 communicarentur. Hec pluribus sum prosequutus quod sunt multi qui Moseos librū du
 cto argumento derudi cortice uerborum tanquā aliquid de medio & triuiale contēnant
 & aspernentur nihilq; apud eos minus credibile q̄ habere illum in recessu diuini aliquid
 Inter omnes q̄ qd̄ fronte promittat. Quod si satis est confutatum iā illud creditu facile sicubi de natu
 Moseos li/ ra de totius opificio mūdi tractatū ab eo. i. si qua i parte operis sui uelut agri cuiuspiā sint
 bros hūc esse ab eo thesauri defossi oīs uere philosophia: Factū in primis hoc in hac pte ubi uel expfes/
 precipuum. so de rerū oim emanatiōe a deo de gradu: de numero: de ordine partiū mundanarum altis
 Hierony/ sime philosophatur. Propterea fuit decretū ueterū hebreorū cuius etiam meminit hierony
 mus mus ne hāc mūdi creationē q̄ nisi natura iā aetate attigeret. Videbor igit̄ fortasse fecisse
 opepretiū si imoratus diutius exactiore cura & opiore ut licuit p nostrā ibecillitatē studio
 rimatus sum itellectum Mosaicā lectōis. In cuius enarratione cum p mltos elaborasse lati
 nos grācosq; uiderē: Preterea caldeos & hebreos itetp̄tes ueteres nouosq; ppe innumerabi
 les ne cogitare quidē audebā nouū aliquid sup hac re uel scribere uel cōmentari. Ceteg; me
 Cur ausus scribere post minerā cautū Mosaica lege ne quis agrum suū penitus totūq; demeteret. Sed intactā ex eo
 tot interpre/ portōem paupibus & egenis relinqueret q̄ mergites inde & manipulos ad famē tolleran
 tes. dā sibi acciperent. Hoc cum uenisset in mentem sagacibus oculis lustrare capi latissimos

prophete cāpos indagaturus an cū doctissimi interpretes nō minus cultores legis fuerint
 q̄ interpretes iuxta legis edictū intactam partē aliquam reliquissent: nobis ut pote infirmi
 oribus demetendam. Vnde mihi ego quoq; uel pauculas spicas decerperem imponēdas
 aris ecclesiae quasi primitias frugum ne a priuilegijs templi ceu non uerus israelita ceu pe/
 nitus a symbolis eliminaret. Succesit ex uoto res nō q̄ possum equidē quicquā quod illi
 non potuerunt: sed quod & illi de legis praecepto noluerūt industria posteriorum uia pre
 struere: & ea insuperest agri uastitas ea fecūditas ut par illi frumentatorū numerus nullus
 esse possit: ut q̄q; & infinita fere & ualentissima opere in eo se totis uiribus exercuerint: di/
 cere tamen euangelicū illud adhuc possumus: Messis multa operarii pauci. Quae igitur su
 per hoc libro uiri sanctissimi Ambrosius & Augustinus: Strabus item & Beda & Remigi/
 us & ex iunioribus Egidius & Albertus: Quae item apud grecos Philon Origenes Basili
 us Theodoritus Apollinarius Didymus Dyodorus Seuerus Eusebius Iosephus Gennadi
 us Chrysostomus scripserunt intacta penitus a nobis relinquentur: Cum & temerarium &
 superfluum sit in ea se agri parte infirmum hominē exercere ubi se pridē robustissime men
 tes exercuerūt. De his itē quae uel Ionetes uel anchelos uel Simeon antiquus Caldaice tra
 diderūt uel ex hebreis aut ueteres Eleazarus Aba Ioannes Neonias Isaac Ioseph: aut lumi
 ores Gersonides Sadias abraam uterq; Moses Salamon & manacem conscripserunt nullā
 nos in presentia mētionem habebimus. Afferemus autē preter hāc omnia septē alias ex/
 positiones nostra inuēta & mediata: in quibus illud primū curabimus: euincere si poteri/
 mus tres difficultates cum quibus uidetur his omnibus qui enarrandum librū hunc suscepe
 runt magna & difficilis fuisse colluctatio. Prima est ne quid aut minus sufficienter aut pa/
 rum docte & sapienter a mose dictum uideatur. A qua se quidam hoc pacto exoluerūt: qd̄
 idcirco neq; dixit de omnibus neque attulit grandia & sublimia quia rudi populo loquere
 tur qui non erat intelligentia omnium satis idoneus. Nos credere possumus satisfactū ru
 dibus auditoribus si lumē scientia quod itroslicerēt sapiētes crassioribus uerbis quasi cor
 nea testa circumdatū obduxerit ne hebetiores inde oculi perfringerent. Attulerit ergo lu
 men ut sanis oculi proferet: inclusum tamē & uelatū attulerit ne lippitibus officeret. Ne
 q; enim minus ille aut debuit aut docuit aut uoluit iuuare doctos q̄ indoctos. Secunda est
 difficultas ut tenor idem sit interpretamenti sibi consentiens ex se aptus & uno quasi du/
 ctu tota series a quo primitus sensu proficiscitur in eundem illum quasi memor propositi
 referatur. Nec si fortasse hic de ideis loquentē introducamus proxima clausula de elemen
 tis agere uel de homine illum uelimus. Arbitrariū hoc & uolentum genus expositionis.
 Quod euitare tamen in huius libri enarratiōe impossibile multis ne dicam difficile ope
 rosum profecto omnibus uisum est. Tanta est perplexitas: tanta ambiguitas: tanta uarietas
 uniuerse lectionis. Vide quanti laboris q̄ non factu sit facile id quod animo nos concepim/
 mus (utinam consequamur) ut non uno duntaxat sed septemplici sensu a capite semper no
 uum opus exorsi perpetuae & impromiscuae expositionis ordine totam hanc mundi crea/
 tionem: nihil nisi priorum opibus interpretemur. Tertia difficultas in hoc uersatur ne
 extraneum aliquid uel prodigiosum uel alienum a rerum natura quae nunc conspi/
 citur & a ueritate quam a philosophis melioribus compertam nostri etiam recepe /
 runt asserentem prophetam Immo per prophetam diuinum spiritum faciamus. Cur
 autem septem a nobis allatae expositiones: qua ratione susceptae: quod nostrum con/
 Latini inter
 pretes
 Graeci inter/
 pretes
 Nil se allatu
 rum ex hiis
 que alii attu
 lerunt.
 Caldei inter
 pretes
 Hebraei inter/
 pretes
 Septem no/
 uae expositio
 nes
 Tres difficul
 tates in hu/
 inf libri enar
 ratione
 Prima
 Secunda dif
 ficultas
 Quam dif
 ficile factu
 quod aggre/
 ditur
 Tertia diffi/
 cultas

Quae rō su/ filium: & quae necessitas nos ad eas impulerit: Quid omnino sit nouum hoc quod afferre
sceptae com/ molimur sequenti capite palā faciemus. In quo illius q de hac materia .i. de mundi creati
mentationis one absolutissime: ad nature ipsius emulationē sit scripturus ideam pingentes conabimur
tum in sequentibus re comprobare: prophetam nostrum ab illa nihil quasi ab archetypo
decidisse. Sed assequutum omnibus numeris ita ut nihil aliud pro tali idea q̄ ipsemet pro
ponendum sit omnibus & magnitudinem eius admirari omnes facilius q̄ estimare pro di
gnitate possimus. Debentur autem tibi hae nostra qualiacunq; sint adhuc rudimenta no/
stre iuuentntis Laurenti uir clarissime uel quia sunt mea qui tibi meipsum iāpidem dedidi
& uoui uel quia hoc ipsum tu nobis in quo sunt nata seculani secessus ociū pasti. Quod
interuentu etiam crebro uel assiduitate potius Angeli Politiani familiaris tui conditur: cu
ius amœtium & fertile ingenium q̄ antea flores litterarum uarios extulerat tā nunc ut ar/
bitror solidam philosophiæ maturamq; adeo frugem pollicetur: Accedit q̄ consuetum est
cum his quos amamus uel colimus festum aliquid aut letum euenit non solum uerbis cō
gratulari sed aliquo etiam munere fauere ut sic dixerim illorum sc̄licitati & testatā apud
eos facere leticiam animi nostri. Oportune igitur nostra hae lucubratio ad te uēit quo tē
pore Ioannes filius ea ætate qua nemo antea summo christianorum ordinum collegio a
Pontifice summo Innocentio .viii. destinatus est. & indole ipsius quae de se bona omnia
promittit & tuis meritis tuaq; auctoritate id sibi iure & merito postulantibus. Reliquum
ut optemus dignum se ille exhibeat hac dignitate. Quod fecerit si quem & patrem & di/
gnitatis auctorem habuit eundem uitæ exemplar idest prudentie totiusq; uirtutis habue/
rit. Vale.

ALIVD PROEMIVM TOTIVS OPERIS.

Triū mūdo/
rū gradus &
differentia
Mundus an
gelicus
Caelestis
Sublunaris
Cur cælum
ab hebreis a
sciamaim
dictum

IRES Mundos figurat atiquitas. Supremū omniū ultramūdanū quē
theologi angelicū philosophi aut intellectualem uocant: quem a ne
mine satis pro dignitate decātātū. Plato inquit in phedro. Proximū
huic caelestem: postremū oīam snblunarem hunc quem nos incolu/
mus. Hic tenebrarū mūdus: ille autem lucis: cælū ex luce & tenebris
temperatur. Hic per aquas notatur fluxa instabilisq; substātia: ille p
ignem lucis candore & loci sublimitate: cælū natura media idcirco ab hebreis a sciamaim
quasi ex es & maim. i. ex igne & aqua quae diximus cōpositū nūcupat. Hic uitæ & mortis
uicissitudo: illic uita perpetua & stabilis opatio: in cælo uita stabilitas opationū locorūq;
uicissitudo. Hic ex caduca corporū substātia: ille ex diuinæ mētis natura: cælum ex corpe:
sed in corrupto ex mente sed mēcipata corpori constituitur. Mouetur tertius a secundo: se
cundus a primo regitur: & sunt præterea inter eos differentiae plurimae quas hic enarrare
non est consilium ubi hae præterfluimus potius q̄ mundamus. Hoc non prætermiserim
figuratos hos mundos tres a Mose euidentissime in admirabilis illius tabernaculi sui con
structione. Partitus est enim tabernaculum in partes tres: quarū singulae singulos quos di
ximus mūdōs repñtare exp̄ssius nullo mō possent. & n. pria ps nullo defensa tecto uel um
culo Moseof braculo imbribus niui solib; calori frigoriq; obuia erat & oportua: & q̄ est nostri. i. sublu/
naris mūdi euidentius simulach; inhabitabāt eā nō mō hoies mūdi & imūdi sacri & pphāi
figuratos sed & oisari gn̄is aialia eratq; i ea uel ob sacrificia iugesq; imolatōes uitæ & mortis ppetua

In taberna/
culo Moseof
tres mundos
figuratos

uicissitudo. Reliquae duae partes ambae obiectae & undique ab omni peregrina iniuria libe
rae quemadmodum & uterq; mūdus tam caelestis q̄ supercaelestis: nec iniuria capax nec cō
tumeliae. Ambae itē sanctitatis nomie honestatae ita tamē ut quae erat secretior sancti san
ctorum: reliqua sancti tantū titulo decoraretur sicuti quāuis & caelestis & angelicus mun/
dus uterq; sanctus: quoniā supra lunam post luciferi casum nec macula nec peccatum aut
est aut esse potest: angelicus tamen caelesti longe sanctior & diuinior habetur. Sed quid re
motiores has similitudines prosequimur. Nam si postrema pars tabernaculi erat homini
bus & brutis cōmunis: secundā: quae tota auri splendore fulgebat candelabrum illumi/
nabat septem lucernis distinctum quae ut dicūt oēs interpretes latini greci & hebrei septē
planetas significāt. In parte tertia omniū sacratissima: alata cherubin erant nōne nostris
tres mundos oculis subiiciunt: & hūc quem & bruta & homies incolūt & caelestē in quo
planetae coruscant & super caelestē habitaculū angelorū. Admonemur aut hinc etiam al/
tioris euangelici sacramenti. Nā quoniā nobis ad mūdū super caelestem ad angelorū cō
fortium referata est uia per xpi crucē & sanguinem idcirco illo occumbente scissum est ue/
lum tēpli quo sancta sanctorū per quae angelicū diximus mūdum significari ab aliis parti
bus discludebantur. Quod fuit indicio patere iam aditum homini ad dei regnū ad deū
ipsum qui uolat super cherubin aditū ab initio ob peccatū primi parentis iustitiae legibus
occlusum. Hae satis de tribus mūdīs in quibus illud in primis magnopere obseruandum
unde & nostra fere tota pendet intentio esse hos tres mundos mūdū unum: non solū p/
pterea quod ab uno p̄cipio & ad eūdem finē omēs referant: aut quoniā debitis numeris
temperati & armonica quadā nature cognatione atq; ordinaria graduum serie colligent
Sed quoniā quicquid in oibus simul est mundis id & in singulis continet: neq; est aliquis
unus ex eis in quo non omia sint quae sunt in singulis quā Anazagorae credo fuisse opinio
nem si recte eū sensisse putamus explicatā deinde a pythagoricis & Platonis: Verū quae
in mūdo sunt inferiori in superioribus sunt: sed meliore nota: quae itidem sunt in supiori/
bus: in postremis etiā uisuntur: sed denegeri conditione & adulterata ut sic dixerim natu/
ra. Est apud nos calor qualitas elemētaris: est in celestibus uirtus ex cal factoria: est in an/
gelicis mentibus idea caloris. Dicā aliquid expressius. Est apud nos ignis quod est elemē/
tum. Sol ignis in cælo est: est in regione nltamundana ignis saraphicus intellectus. Sed
uide quid differāt. Elemētaris urit: caelestis uiuificat: supercaelestis amat. Est aqua apd nos
est aqua in cælis huius motrix & domina uestibulū. s. celorū luna. Sunt aquae & sup celū
mentes cherubice. Sed uide quae in eadem natura disparilitas conditionis humor elemen
talis uitæ calorem obruit: caelestis eundem pascit supercaelestis intelligit. In primo mundo
dens unitas prima nouem angelorū ordinibus quasi sphaeris totidem praest in mobilisq;
ipse omēs mouet ad se. In mūdo medio. i. celesti celum empireum nouem itidem sphaeris
celestibus quasi dux exercitui praest quae cum singule motu incessabili uoluantur illud ta/
men deum imaginans in motum est. Sunt & in mundo elementari post materiam primā
ipsius fundamentum nouem sphaere formarum corruptibilium. Tres. s. corporum uitae ex
pertium quae sunt elementa & mixta tū inter hae media: quae mixta quidem sed iperfecta
quales in sublimi quae sunt impressiones. Tres uegetabilis naturae: quae in tria primum
genera diuiditur. Herbarum fructicum & arborum: Tres anime sensualis quae aut im/
perfecta est qualis quae in Zoophitis aut perfecta quideu: sed intra terminos irra/
Anima

Interp̄tes la/
tini gr̄aci &
hebrei

quid ueli scif
sio in christi
morte signi/
ficet

Quemlibet
mūdū i quo
libet esse

Tres cae q̄re
mundus est
unus

Anazagorae
Pythagorici
Platonici

Quomodo
mundi sunt i
se inuicem

Exemplarppo
sita ueritatis
Decē sphaere

mundi intel
lectualis

Decē sphaere
mūdi celestis

Decē sphaere
mundi ele/
mentaris

Corpus
Natura
Anima

Horū qdli/ tionalis phantasiæ aut quod summū in brutis est hūanæ etiā capax eruditionis: quod qua
bet trifariam si mediū est inter hominem & brutum sicut Zoophitum medium est inter brutum & plan
diuiditur. tam. Sed de his plura q̄ opus sit: hoc tantū addiderimus mundorum mutuam continenti
Testimonia am sacris etiam litteris indicari. Cum & scriptum in spalms sit qui creat cælos in intelle/
ex sacris litte etu & angelos dei legimus spiritus esse & ministros eius flammā ignis urētis: hinc sæpe di/
ris. uinis' celestia cognomenta sepe etiam terrenā: dum nunc per stellas nunc per rotas & ani
Nō posse ni/ malia: nunc per elementa figurantur: hinc, & terrenis sepe celestia nomia. Quoniā. f. a/
si uiros do/ stricti uinculi concordie uti naturas ita etiā appellationes hi omēs mundi mutua sibi libe
ctissimos re/ ralitate cōdonant. Ab hoc p̄cipio (si quis fortasse hoc non dum aduertit) totius sensus al/
cte allegori/ legorici disciplina manauit. Nec potuerunt antiqui patres aliis alia figuris decentet repræ
as uel scribe sentare nisi occultas ut ita dixerim totius naturæ & amicitias & affinitates edocti. Alioquin
re uel interp̄ nulla esset ratio cur hoc potius hac imagine aliud alia q̄ cōtra representassent. Sed gnari om
tari. niū rerū & acti spiritu illo qui hæc oīa non solum nouit: sed fecit naturas nuius mūdi p ea
que illis in reliquis mūdis nouerāt respondere aptissime figurabāt. Quare eadē opus co
gnitiōe (nisi idē ad sit & spiritus) his qui illoꝝ figuras & allegoricos sensus interpretari recte
uoluerint. Est aut̄ præter tres quos narrauimus quartus alius mundus in quo & ea oīa in/
ueniatur que sunt in reliquis. hic ipse est hō qui & propterea ut catholici dicūt doctores in
euāgelio oīs creaturæ appellatione cēsetur. Cū prædicādum hoībus euāgelium: non autē
Homo om/ brutis & āgelis: prædicādū tamē omni creaturæ a Christo demādatur. Tritum in scholis
nis creatura uerbū est eē hoīem minorem mundum: in quo mixtum ex elementis corpus & cælestis spi
ritus & plantarū anima uegetalis & brutoz sensus & ratio & angelica mens & dei simili/
hō est mior tudo cōspicitur. Quattuor igitur hos mūdos si statuamus credibile est Mosem dicturum
mundus de mūdo sufficienter: de his oībus disseruisse: & cū naturā scriptor effigiet si sit naturæ con
De his oībus sultus qualem hunc nostrum siquē aliū credimus: credibile doctrinā de illis nō aliter dis/
mundus tra positā q̄ in seipsis illos omnipotens deus opifex disposuit: ut sit uere scriptura hæc Moseos
ctasse Mo/ imago mundi expressa: quē admodum legimus etiam ei p̄ceptū in monte ubi hæc didicit
sem ut omnia faceret secundum exemplar quod in monte uiderat. Primum igitur quod est om
Scripturam' nium maximum sicut ostendimus quæ sunt in omnibus mundis contineri in singulis: de
hæc imaginē buit Moses emulatur natræ de nullo usquā ex illis mūdis agere: quin sub eisdē uerbis eo
esse naturæ demq; contextu de oībus simul pariter ageret. Vnde quadruplex statim totius mosaicæ le/
Nullā eē pti ctionis expositio nascitur ut primo loco quicquid ibi est scriptū: de angelico mundo & in
culā opis in uisibili nullam omnino de aliis mentionem habētes enarremus. Secūdo loco itidem om
q̄ simul non nia de cælesti mūdo: Tum de sublunari hoc & corruptibili. Quarto de natura hominis
tractetur de Nam si nusquam de intelligibili pura tractabitur quin sicut ille in se postremas omnes na
oībus mūdis turas continet ita: & eadē de reliquis mūdis nos scriptura admoneat: possumus certe im/
Radix q̄dru mo debemus omnes particulas de omnibus interpretari. Rursus sicut naturā q̄q̄ in seip/
plicis exposi sis promiscuæ inuicem contineantur discretas tamen proprias sedes: & peculiaris quædā
tionis. iura sortitæ sunt: ita & si singulis in partibus præsentis operis de quadruplici natura eadē
Radix quin serie littere differatur credendum tamen prima in parte de prima agi natura peculiaris
tæ expositōif atq; eodem ordine deinceps in reliquis. Vnde & quintæ exoritur expositionis necessitas.
Radix sextæ Accedit quot & qua ratione hæc sunt distincta: quia tamen nulla est multitudo quæ non
expositōnis. sit una discordi quadam concordia ligantur & multiformibus nexuum quasi cathenis de

Quartus mundus: Homo omnis creatura Quo pacto hō est mior mundus De his oībus mundus tractasse Mosem Scripturam' hæc imaginē esse naturæ Nullā eē pti culā opis in q̄ simul non tractetur de oībus mūdis Radix q̄dru plicis exposi tionis. Radix quin tæ expositōif Radix sextæ expositōnis.

uincuntur. Quod cū toto etiam opere agere Mosem sit nerisimile ad sextā iam nos inter
pretationem uel inuitos uocat. In qua ostendemus quindecim esse modos: Quibus rem
aliam alii cognatā uel coniunctā intelligere possumus: & cū neq; plures sint neq; paucio
res: ita eos omnes & sufficiēter & dilucide a p̄pheta expressos: ut nihil expressius unquam
de rerū natura scripserit aristoteles. Postremo quē admodum sex diebus geneleos sabatū
succedit id est quies. Congruum ut & nos post procedentiū a deo rerum ordines distribu
tos: & explicatam eorum unionem & differentiam fœdera q; & habitudines septima iam
& sabbataria (ut sic dixerim) enarratione de creaturarū fœlicitate: deq; reditu ad deū qui
per Mosaicam: & christianā legem elongate inde ob peccatū primi parentis homini con
tigit aliqua perstringamus: referantes quæ de his in presenti scriptura Moses apertissime
occultauit ut fiat palam de christi aduentu de ecclesie profectu de gentium uocatione ex
pressissimum hic uaticiniū legi. Ut sit uere hic liber: si quis alius talis: liber septem signacu
lis ob signatus: plenus omni doctrina: omnibus misteris. Nō autem imitabimur eos qui
aggressi aliquando hanc mūdi creationem exponere. Quicquid usq; apud philosophos
& apud theologos de deo de angelis de materia de celo deq; tota natura disputatum est
huc congesserunt. Quod apud hebreos maxime Isaac Perla & Samuel ophinides pec/
cauerunt: Sed solum quid sibi Mosaica littera uelit: Quid uerborum contextus uel indi
cet uel significet declarare pro uiribus anitemnr. Nec si ostendemus per firmamentū pu
ta octauam sphæram significari statim de illa exordiemur disputationē quo pacto rapiat
ceteras sphæras: quot signis distincta: quod imaginibus: simplici ne motu: an potius duo
bus: an uerius tribus indiuerfa rotetur. Aut sic ubi dictione, aliqua indicari hominis ani
mum dixerimus digrediemur ad omnia quæ scribunt de anima enucleanda sed ea tantū
de unaquaque re strictim etiam & cursim annotabimus de quibus mentionem auctor ex
pressam facere uideatur. Dixi strictim etiam & cursim: quia non illud hoc opere est consi
lium ut qui hæc alibi non didicerunt hic primum discant: sed ut quæ sciunt iam esse uera
in prophetæ uerbis agnoscant: & quæ immensis uoluminibus digesta a theologis & phi
losophis legerunt: quo pacto hic paucis & cōprehenderit & occultauerit intelligentes: re
uelata facie legis latorem loquentē audiant. Quod si quis etiam forte actus spiritu san
cte rusticitatis non tam petita hæc altius mysteria non probauerit q̄ simpliciore potius
& sibi acommodatiore optauerit sacri contextus enarrationem lubebo cum prius memi
nisse Pauli precipientis ne aut qui manducat non manducantē spernat: aut qui non mā
ducat manducantē iudicet: Tum ipsum non meis sed augustini in ipsa etiam sua in gene
sim expositione alloquar uerbis in hunc modum. hæc tu si potes appredas: si non dū po
tes relinquo ualentioribus. Tu uero cum scriptura non deserente infirmitatem tuam &
materno incessu tecum tardius ambulāte proficias: Illa enim sic loquitur ut altitudine su
perbos irrideat: pfunditate attentos terreat: ueritate magnos pascat: affabilitate paruos
nutriat. Sed redeamus ad nos & ab ipso corruptibili mundo quem habitamus exordien
tes præstemus quātum scilicet possumus quod polliciti sumus. Alioquin & in magnis est
fatis uoluisse: & ut inquit Pomerius magnarum rerum magnus conatus profectus est.

Mosaica uerba exponenda.

Verba ipsa prophetæ quæ exponenda suscepimus hæc sunt.

C

Dies primus

IN principio creauit deus celum & terram: terra autem erat inanis & uacua: & tenebrae erant super faciem abyssi: & spiritus domini ferebatur super aquas: & dixit deus fiat lux & facta est lux: & uidit deus lucem quae esset bona: & diuisit lucem a tenebris appellauitque lucem diem & tenebras noctem: factumque est uespere & mane dies unus. Dixit quoque deus fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis: & fecit deus firmamentum diuisitque aquas quae erant sub firmamento ab his quae erant super firmamentum: & factum est ita: Vocauitque deus firmamentum caelum: & factum est uespere & mane dies secundus. Dixit uero deus congregentur aquae quae sub caelo sunt in locum unum & appareat arida: & factum est ita & uocauit deus aridam terram: congregationesque aquarum appellauit maria: & uidit deus quod esset bonum: & ait germinet terra herbam uirentem: & facientem semen & lignum pomiferum facientem fructum iuxta genus suum: cuius semen in semetipso sit super terram: & factum est ita & protulit terra herbam uirentem & facientem semen iuxta genus suum lignumque faciens fructum: & habens unum quodque sementem secundum speciem suam & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies tertius. Dixit autem deus: Fiant luminaria in firmamento caeli & diuidant diem ac noctem & sint in signa & tempora & dies & annos ut luceant in firmamento caeli: & illuminent terram: & factum est ita fecitque deus duo luminaria magna luminare maius ut praesentet diei: & luminare minus ut praesentet nocti & stellas & posuit eas in firmamento caeli ut lucerent super terram: & praesentent diei ac nocti & diuiderent lucem ac tenebras: & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies quartus. Dixit etiam deus producant aquae reptile animae uiuentis & uolatile super terram sub firmamento caeli: Creauitque deus cetera grandia & omnem animam uiuentem atque motabilem quas producerant aquae in species suas: & omne uolatile secundum genus suum & uidit deus quod esset bonum benedixitque eis dicens: Crescite & multiplicamini & replete aquas maris: auesque multiplicentur super terram & factum est uespere & mane dies quintus. Dixit quoque deus producat terra animam uiuentem in genere suo: iumenta & reptilia & bestias terrae secundum species suas: factumque est ita: & fecit deus bestias terrae iuxta species suas: iumenta & omne reptile terrae in genere suo: & uidit deus quod esset bonum & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram & praesit piscibus Maris & uolatilibus caeli & bestiis uniuersae terrae omnique reptili quod mouetur in terra: & creauit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam ad imaginem dei creauit illum. Haec tenus exponendum Mosem suscepimus. Totam autem expositionem in septem libros siue tractatus partitus sum: potius ut imitarem Basilium & Augustinum quam propterea quod hac crebra distinctione quasi interiungens legentis intentio recreatur. Accedit quoque cum septem sint expositiones septem libris digestae singulique libri septem capitibus diuidantur septem creationis diebus omnia respondent. Factum item a nobis ratione congruentissima: ut quemadmodum septima dies apud Mosem sabbatum est & dies quietis: Ita expositio quaelibet nostra septimo semper capite in Christum deriuetur qui & finis est legis: & nostrum est sabbatum nostra quies nostra felicitas.

Dies secundus

Dies tertius

Dies quartus

Dies quintus

Dies sextus

IN

ATVRALES Philosophi qui de natura rerum corruptibilium differunt De principis de principis earum sic statuunt in uniuersum: esse materiam rudem formarum regem corrupti experte idoneam quidem omnibus formis suscipiendis sua tamen natura biliu oibus priuata: Quare praeter materiam priuationem etiam faciunt principium rerum naturalium. Adiecit Auerrois esse materiam trino dimensu in Priuatio

longitudinem latitudinem altitudinemque pensam: ne scilicet res corporea de in corporeo sub Dimensiones iecto fieri diceretur. Tum afferunt transmutantem causam quam uocant efficientem. Cuius uita/ materiae Efficiens causa est potestas actu fiat aliquando quemadmodum mollis cera & indefinita ductu manus atque tractatu in diuersas figuras pro tractatus arbitrio transformatur. Quod Finis niam autem nihil natura temere agit sed boni alicuius consequendi gratia finalis causa se statim infert: & proximus quidem finis agentis causa forma est quam de materiae gremio eruit. Forma Hoc enim illam consilio agit & uersat ut ad perfectum habitum formae illam perducatur: unde & Materiae dispositiones forma tertium principium ab Aristotele statutum. Haec autem de materiae sinu educi non potest nisi si affecte prius & praeparatae congruis qualitatibus: Circa quas totus opificis labor tota actio/ nis mora consumitur ipsa scilicet specie indiuiduo momento quasi praemio laboris statim Naturales effulgent. Opificem ipsum causam potius quam principium uocant peripathetici. Diuinoque autem causas organa memores semper diuini Platonici admonitos nos uolunt naturales agentes causas: & si solae appareant nobis quae corpora agant forment & transmutent haud tamen primarias esse norum causas eorum quae fiunt/ sed instrumenta potius diuinae artis cui obediunt & famulantur. Quae admodum fabri manus & si ipsae totam domus materiam ligna lapides cimenta componant Causa ordinent & transmutent nihilque uideatur praeter eas cui factura domus accepta referat no Organica uimus tamen organum illas esse obediens arti & seruiens quae constituta in animo architecti Exemplaris domum quam simul concepit particulatim digerit explicat quae in sensibili materia: hinc factum Cofensus platonicoque & peripatheticorum ut ipsi duas causas adiciant organicam & exemplarem. Quod neque negant peripathetici: Im/ patheticorum mo confirmant apud quos tritum illud: Omne opus naturae opus esse intelligentiae: haec sunt enarratio uer quae in comune dicunt de rebus corruptibilibus: quae omnia ita in opere primi diei comple/ bog: mo seos xus est Moses ut neque certius neque aptius de his quicquam dixerint philosophi probatissimi.

Caput secundum.

Principio igitur duas statuit causas agentem & materiam eam. scilicet quae actu & ea quae est potentia illam celum hanc terram uocat cui nostre expositioni attestat primum auctoritas stoicorum qui Stoici agentem causam celum materiale terram uocauerunt: ut scribit Varro ne grecos commemoret. At/ Varro testatur & ratio. Nam & materia despiciatissima omnium naturarum uti est terra omnium elementorum: & simili omnino proportionem respondent: ut probant peripathetici agens materiae & terrae celum. Terra autem haec id est materia inanis & uacua ut transtulit Hieronymus uel ut septuaginta inuisibilis & incoposita: & haec quidem omnia rudi materiae informi que conueniunt quae & experte formarum omnium merito inanis & uacua dicitur & omnino incoposita & inuisibilis est. Verum hebraicae dictiones tou & bou quae hoc loco leguntur a pluribus hebraeis aliter expouuntur. Tou quidem rem brutam interpretatur stupentem attentam. Quod ad materiae etiam tenebricosam deformemque faciem ab illis refertur: ob eam nitu difficilis

Aristoteles causam q̄ intendētes nos in illius cognitionē attonitos reddit: ppter quod & Aristoteles
 Plato proportione: & Plato notha ratione cognosci a nobis illā dixerunt. Bou autem ex ui di/
 Formæ inco ctionis inchoationē & rudimentū forme multi exponunt. Idem enim si uerbū uerbo red
 hatio damus est bou ac si dicamus in eo est siue eo aliquid est. Quod si sequamur præter subie
 Albertus cti potentiā incohatā in eo formā intelligemus. Quod non solū Albertus & plures pe/
 Antiquus Si ripathetici sed ueteres etiam hebrei crediderunt ut ex monumētis antiquissimi Simeonis
 meon aperte colligimus. Verum quo pacto hæc sit incohatio accipienda declarat adiciēs. & te/
 Tenebræ nebre erant super faciē abyssi. Abyssum uocat terrā idest materiā trino dimensu in altissi/
 Abyssus mas profunditates extensam. Super hanc tenebre id est priuatio est: principiū apud peri/
 Priuatio idē patheticos in primis celebre cui nulla magis appellatio quam tenebrarū congruerit. Est
 quod formæ autem priuatio qua differt a negatione ut magnus Albertus constantissime uult ipsa hæc
 incohatio de qua dicimus incohatio formæ de qua re idē philosophus copiose & subtiliter disseruit.
 Dispositiōes Preterea si subest terra aquis & irrigata inde parturit quæ postremo & pariat: nōne aquæ
 materiæ. hoc loco accidentes materiæ qualitates & affectiones significabunt: quæ uel suo fluxu tra
 Vis cæ agē/ ctabiliq; natura aquarū speciem gerunt: Quibus ut ita dixerim humectata materia par/
 tis organum turit formā quā extremo temporis momentio edit in lucem. Super has aquas spiritus do
 dei agēs ma mini idest uis causæ efficientis domini organū & instrumentū merito ferri dicitur. neque
 teriā nō atti/ dicitur ferri super terrā quia non attingit agens subiectū aut permeat nisi mediis illis in/
 git nisi me/ tercedētibus qualitatibus: quas dum uersat & agit oritur lux idest formæ species & decor
 dius qualita/ tenebrarū quas diximus idest priuationis expultrix & fugatrix: fitque dei uoce sic imperā
 tibus tis: quia nihil agunt causæ naturales: quod non diuine artis ordo præceperit. Tum fit ex
 Exoritur lux uespere & mane dies unus: Cum ex potentiæ actusq; natura substantia tertia quod cōposi
 Dei imperio tum dicimus disultauit: estque ratio iam manifesta iuxta hunc sensum cur dies unus dixe
 fit lux rit non primus & merito lucem uidit quoniā bona. Cum nihil sit aliud natura forme quā
 Fit ex uespe primi boni imago tenuis & umbratilis similitudo. Hactenus in uniuersum de corrupti/
 & mane diei bili substantia qualis omnis quæ infra lunā est: ubi & cælū & terrā idest transmutantē na
 unus turā & eam quæ transmutatur & terrā eandē idest materiā uidimus inanem omni specie
 ex materia & substantiæ uacua item omni forma accidētali: Superque eā in trini dimensus abyssos ex/
 forma cōpo tensam priuationis tenebras insidentes: non quidē illi intimas (Neque enim priuatio ma
 sitū unum terie essentia est ut probat Aristoteles) sed extremā eius faciem occupātes. Vidimus item
 Lux bona super aquas idest fluxas depositions materiæ quasi terre præsentis ferri spiritū domini
 Epilogus idest uim causæ agentis nō uti causam principalē: sed uti spiritū domini idest organū di/
 Cur sup faci uine artis quomō spiritus noster uitalis organū animi est. & statim tractāte spiritu aquas
 em abyssi te/ illas & peruadēte subiectū iussu dei artificis exorta est lux idest formæ decus & splendor.
 nebræ.

Caput tertium.

Quoniā autem a cōmunibus generalibusq; ad specialia recto ordine descēdimus ut
 probat Aristoteles: facturus hoc idem Moses: postquā dixit de his quæ cōmunia sunt re/
 bus omnibus elementaribus: elementalē totam substantiā secunda die trifariam diuidit.
 Quid p aq̄f Primo autem intelligendū materiales omnes formas: aquarum appellatione ab illo hic
 secūda die i/ designari quæ congruere magis ne possit quidem. Est enim in sphæra hac rerū generabi/
 telligamus lium & corruptibilium stante materia quasi alueo maris uti fluxus refluxusque undarum
 perpetuus indefinēs abeuntū & aduentantiū formarū cōmeatio. Generatio scilicet præ/
 C iii

terit ut inquit Salamon: & generatio aduenit: terra autem stat in æternū. Vocant enim & Salamon
 formæ istæ apud platonicos imitatores semper hebraicæ disciplinæ generationes potius Platonici he
 quā formæ quod fieri quā esse dici uerius possint: Ob quam etiā causam factum ut quo su breog; imita
 pra nomine: aquarū scilicet: materiæ qualitates & accidentales formas uocauit: eodē hic tores
 uocauerit etiā ipsas materiales substantias: scilicet ut admoneret non id quidē quod cre/
 didit Alexāder esse qualitates ipsas elemētis formas substantiales: sed quod platonici ma/ Alexander
 gno opere confirmāt esse speciē omnē quæ in materia est ad accidētis fere potius q̄ ad ue
 re substantiæ conditionē referendā. Quē titulū sibi illa legitime uendicāt quæ per se stat
 sibi ipsis innixa & id quod sunt uera sunt rōne: inmixta rebus peregrinis & minime adul
 terata Heraclitus sensibiliū rerū substantiā uocauit mare & apud poetas in uolucris sa/ Heraclitus.
 bularū uelātes philosophiā: Cum post saturniā unitatē idest n: undi intelligibilis unionē Poetæ
 intra se omnia implicātis in tres partes sensibile mundū partirētur: cælestēq; ad scriberēt
 regionē ioui: subterraneā Plutoni: Neptūno autē mediā banc. s. quæ a luna ad terrā pte/
 ditnr: de qua nunc agimus. Neptunnū maris dominū dixerunt: qui idē apud Platonicos
 pro ea uirtute accipitur quæ generationibus præest. Sed redeamus ad Mosē diuidētē
 aquas ab aquis medio firmamēto. Triplex enim partitio corpore sublunariū. Alia supra
 mediā regionē aeris sunt suprema scilicet pars eiusdē elemēti & purissimus ignis quod to
 tum etheris nomine designat: Ibi pura in mixta & legitima elementa. Alia infra ipsum
 aeris meditullū quæ apud nos sunt ubi elemētū purū nullū (Neq; enim purū elemētū
 sensibile) sed mixta omnia ex fæculēta crassioreque parte mūdani corporis constāt. Inter/
 cedēs regio aeris quæ hic dicitur firmamentū: unde & aues sub firmamēto cæli ab eo uo/
 lantes introducunt: ea est regio in qua sublimes ille impressiones apparēt: pluuie: niues: Mixtū iperfe
 fulgura: tonitrua: cometa: & cætera id genus. Vide autē quā recte nō solū situ: sed & natu ctum
 re pprietate hoc firmamentū supiora elemēta ab inferioribus quasi aquas ab aquis disci/ Mixtū perfe
 minat & distinguit. Supra eā pura sunt elemēta: infra eā perfecta mixtione ab elementalī ctum
 simplicitate discedunt: inibi mixta fiunt sed imperfecta mediaq; ut dicatur uerissime inter
 mixtorū elementorūq; naturam.

Caput quartum

Sed uideamus quid ultra Moses philosophetur cōgregētur inquit aquæ que sunt sub cæ/ Congregan/
 lo in locum unum: & appareat arida. Arida materia est uti iam cōstitimus nec apparet tur aquæ i lo
 materia aut conspicitur nisi formarū speciē induta. sed neq; apparet induta speciē elemē/ cū unū & ap
 ti: quia ut diximus & pbant philosophi elemētū simples nec uideri nec tangi nec sub ul paret terra
 lum omnino sensum cadere potest. Si igitur quæ inuisibilis olim fuerat terra futurū est ut
 sub conspectū ueniat necesse est aquas quæ sub cælo sunt idest sub media aeris regione cō
 gregari ad locū unum idest ad cōmunē mixtionis colluuiem cōfluentes certis legibus ta/
 men quasi litoribus præscriptā in unā mixtionis formā coalescere. Quod aquis inferio/ ribus ut ostēdimus nō itē superioribus accidit: ubi aut nulla profus aut iperfecta mixtio.
 Quod si anima uegetalis mixtionis formā statim consequit: Quid aliud a nostro phi/ Germiat ter/
 losopho expectabamus quam ut post illā aquarū congregationē induceret statim terrā ra plantas
 herbarū fructū arborūq; fœcundā.

Caput quintum

Quāquam hinc uidebat ordine consequēti ad aialia trāseundū quoq; aia uegetali pxi/
 me iuncta est: tamē quoniā ab aialibus ad hominē itur: in quē desinit de mūdo corrupti/
 C iii

pili omnis tractatio: idcirco interiecit Moses aliqua de his quæ fiunt in firmamento: & quibus ipse ornatur uti terra ornatur his quæ in ea fiunt metallis platis & animatibus. Sunt autem hæc impressiones illæ quæ in sublimi idest in media regione aeris fiunt. hæc supra & cælum & firmamentum uocauit: hic autem firmamentum cæli: ut sciamus non illud esse quod uere est cælum: sed quod cælo subest. Quare & Ennius in achille hæc partem subiices dixit: propterea quod cælo proxime sit subiecta. has autem impressiones secundaria stellas & sydera & astra a philosophis nuncupari notius est quam ut pluribus comprobetur aut duriusculum uideri alicui possit nos de illis exponere quæ de syderibus hic dicuntur. Quoniam autem horum omnis diuersitas ad duas primas causas refertur caliditatem & frigiditatem referemus conuenienter quæ a causa sunt calida ad solem quæ uero a frigida ad lunam. Neque ob id solum & solis & lunæ & reliquorum syderum hæc sibi appellationem uindicant quod idem sint ipsa inferiori cælo quod illa sunt suo quaquam diuiniore: uel quod ite simili facie se ostendant hominibus lucetia pariter & coruscantia: quæ quod alia ex illis aliud in cælo sydus tanquam principem & ducem sequantur. Unde & signa earum sunt rerum: quæ sydera a quibus fuerint excitata portendere inferioribus soleant. huic rei argumentum est illud quod motum syderum sequuntur quoque uis & influxu de terrestri confecta materia idest uaporoso halatu consistunt.

Caput sextum

Manifesta iam quæ sequuntur de animalium deque hominum productione. Post platas enim ea sunt mixta quæ sentiunt & mouentur: quaquam & platis stupidum sensum adscribant Pythagorici: quod in ea quam parturimus concordia longioris subelli opere discutiemus. Hæc autem animantia quæ citra omnem controuersiam motu sensuque participant: & hic a Mose & in Timeo inuoluta & in aquis degentia & terrestria distinguntur. Supremus omnium & princeps homo: quo mundi corruptibilis natura progressa sistit pedem & receptui canit.

Caput septimum.

Quæ admodum autem inferiorum omnium absoluta consumatio est homo: Ita omnium hominum absoluta est consumatio christus. Quod si ut dicunt philosophi ab eo quod uno quoque in genere est perfectissimum ad ceteros eiusdem ordinis quasi a fonte omnis perfectio deriuatur: Dubium nemini est a christo homine in omnes homines totius bonitatis perfectionem deriuari: Illi scilicet uni datus spiritus non ad mensuram ut de plenitudine eius omnes acciperemus. Vide quam haud dubiam hæc ei prerogatiua debeat deo & homini: quæ etiam qua homo est peculiari ei & legitimo priuilegio conuenit.

EXPOSITIO SECUNDA DE MUNDO CAELESTI.
PROHEMIVM.

Surgamus ab elementis ad cælum: a corruptibilibus ad incorrupta corpora: ut palam omnibus sit eisdem uerbis quibus de elementalibus nobis tot natura monstrata sunt: de cælestibus item altissima dogmata a propheta comprehensa. Quod cum nobiscum animo reuoluemus: erit propter ea quæ diximus in prohemio alia nobis impromptu ratio. Cur gratia exempli dicitur Moses de agere causa & de materia non illam agentem expressis uerbis hanc materiam uocauit: sed cælum & terram: & materie dispositiones non qualitates ut dicunt philosophi sed aquas: & formam lucem potius quam formam appellauit: Cometas item & fulmina & cetera id genus non propriis cognominibus: sed astra & stellas nominauit atque ita de reliquis. In exordiis quidem allata fuit a nobis cum

Ennius

Pythagorici

Timeus

Christus nostra
fœlicitasTres causæ
quare Mose
figurate scripsit.

ueterum consuetudo scribendi res grandes phisicas & diuinas occulte & figurate: tum ruditas auditorum qui cum splendorem disciplinae Mosaicæ ferre non possent oportuit uelata facie uerba facere illis: ne qui illuminandi suspiciebantur: nimio lumine obcecarentur. Nunc tertiæ rationis habemus occasionem: quia scilicet si materiam & formam & qualitates & causam agentem nominasset poterant illa quidem corruptibilis mundi tractatibus deseruire non autem & reliquis. Quare illud est incogitatum & mirum Moseos artificium diuinamque uere non humana industria eis uti dictionibus itaque orationem disponere: ut eadem uerba idem contextus eadem series totius scripture figurandis mundorum omnium & totius nature secretis apte conueniant. Hoc illud est in quo moseos liber omnem gentium & doctrinam & eloquentiam & ingenium superat. hoc nouum illud & intactum adhuc quod nos afferre temptauimus: ut scilicet factum a Mose id nostris hominibus reipsa comprobaremus. Hæc est idea hoc est exemplar absolutissimi scriptoris: non ob id solum quod huiusmodi scribendi genus ut supra demonstrauimus naturam effigiat & emulatur: quod sicut inter mentes angelicas auctore Dionysio & diuino Thoma splendore nostræ theologiæ illa est suprema: quæ paucissimis ea notionibus & formis per intelligentiam comprehendit: quæ inferiores uariis & multiplicibus: ita inter scripturas illa est summa illa apicem tenet omnis perfectionis quæ paucissimis uerbis omnia ueluti singula & congrue & profunde complectitur. Sed quid prophetam prodeuntem reuelata facie moramur ultra ut de cælestibus nos mysteriis alloquatur: prius tamen quam loquentem ipsum audiamus: ut si uerborum illius capatiores prefari paucula quædam de cælo decimo utile fuerit.

Caput primum.

Supra nouem celorum orbem id est septem planetas & spheram octauam quam uocant inerrantem non quæ orbem qui ratione non sensu deprehensus est: primusque est inter corpora quæ mouentur creditum esse decimum cælum fixum manens & quietum: quod motu nullo participet. Neque hoc tantum creditum a nostris maxime iunioribus Strabo & Beda sed a pluribus etiam hebreorum: pretereque philosophis & mathematicis quibusdam. E quibus satis duos sit attulisse Abrahæ hispanum astrologum maximum & Isaac philosophum: quorum uterque hoc attestatur. Quin & hic Isaac decimum orbem ab Ezechiele designatum intelligit per Zaphirum in similitudinem throni: ut color Zaphiri lucis nitorem: throni similitudo imobilitatem eius significet. Figuratas item intelligit decem spheras a Zacharia per candelabrum aureum distinctum septem lucernis: & lampadem super caput eius: tum super lampadem oliuas duas. Cum enim septem lucernæ septem planetas indicent: & lampas circulum octauum tot luminibus fulgentem: uult per duas oliuas indicari nonam & decimam spheram: propterea quod ex oliuis oleum defluit ad lampadem & lucernas: ad luminis nutrimentum. Quare per rationis similitudinem cum cælorum quos nos uidemus lux a supremis illis emanet & conseruetur (qui enim dat lucem idem conseruat) Merito illi quidem oliuis: hii autem lucernis & lampadi comparantur. Verum si non possunt eiusdem aquæ duo primi fontes constitui necesse est ex illis duabus supremis spheris alteram esse: quæ sit principium totius lucis: Quod si ad alteram ad primam utique. id est ad decimam referendum est: ut sit ipsa quasi unitas luminum: tum pro parte lumine tota essentia suæ substantiæ nona recipiat. Inde tertio ad solem plena participatio perueniat: a sole autem quarto iam ideoque postremo gradu in omnes stellas partibiliter diuidatur. Supra igitur nouem cælos decimum statuamus quem theologi uocant æpyreum. Dubitatum autem a quibusdam natura ne esset corporea an incorporea potius. Nam & unitatem forte decet ut numero coelemeta

Mirum moseos artificium. Absolutissimi scribendi genus scriptura mosaica intelligens angelicæ emulatrix. Dionysius Diuus Thomas

Cælum enim pyreum Strabus Beda Abrahæ astrologus Isaac philosophus Ezechiele de cælo æpyreo Zacharias

Fons & unitas lucis Tres gradus participata lucis Unitas

Numerus co-
elementaris
Phœnicum
theologia
Iulianus

tali respondet analogia naturæ: ita non esse genere eodē. Sed quicquid de hac questione statuatur remaneat in concussum inibi esse thesauros lucis: & idē quicquid habetur lumis uisiturque in corporibus quasi a primo fonte in cætera deruari. Neq; enim obstat si quis credere p̄tinacius q̄ uerius uelit nō esse illum natura uere corporea: quādo in phœnicum theologia est: ut scribit Iulianus Cæsar in oratōne de sole: emanare lucē corporeā ab incorporea natura. Præst hic igitur nouē sibi serie consequenti succedentibus cælis quasi dux exercitui quasi forma materiæ & Monados typum gerens denarium implet.

Caput secundum.

Enarratio
uerborū pro
pheta
Cælum
Terra

Sphæra octa
ua

Academici
Luna

Aristoteles
Pythagorici

Quo pacto
elementa in
cælo

Lucanus

Inane & ua-
cuum

Tenebræ
Abyssus

Nonus orbis
Aquæ

Effren
Spiritus do-
mini

Cur inuisibi-
le nonū cæ-
lum

Dies unus
Epylogus

Veniamus ad Mosē qui dicitur de omnibus hūc tanquā primū & principalē cæli pecu-
liariter appellatione dignatus est: quēadmodū licet nouem choros angelicos: quia parti-
cipant diuinitate uocare deos possumus. Vnde illud deus deorum. Absolute tamen cū de
um dicimus non aliquē ex eis: sed in diuiduam trinitatē accipimus presidentem illis quē/
admodū & empyreū cælū nouē sibi subiectis orbibus p̄sident. Terrā autē uocauit octo sphæ-
ras postremas: neque id sine causa: sed ob id factum quoniam huius numeri extrema sibi
terræ appellationem uendicant. Ea sunt luna & cælum stellatum: quorum utrūque terrā
uocare & ueterum auctoritate & ratione præterea cogimur: De sphaera enim octaua frequē-
tissimum in achademia dare illi terræ appellationem. Lunam item Aristoteles terræ simi-
lem dixit imitatus scilicet Pythagoricos qui eam & terram cælestem & terrestrem cælum ap-
pellant. Sed uide quæ ratio ad utrūq; nos ducat. Si. n. in cælo querimus elemēta Innā ter-
ram statuimus infimā ignobilissimāque oīm syderū: uti est terra oīm elemētorū opacitate
itidem substātiæ & maculis illi per similit. Tum aquā Mercuriū uersipelle sydas & trāsfor-
mabile ideoq; apud Lucanū undæ arbitriū appellatū: Venerē aerē temperato calore uiui-
ficam solam ignē rōne manifestissima: Tum ordine inuerso martē ignē: louem aerem co-
gnatum Veneri natura: Saturnū aquā senem. s. dānate frigiditatis: reliquū ut spherā octa-
uam & non erraticā terram uocemus: uel sic ipso cōputatiōis ordine postulante. Recte igitur
hoc totum quod binis utrinq; terris concluditur: supra qd̄ nihil uisibile nobis: terrā uo-
cauit. Tum subit & terra erat inanis & uacua inanitate. s. lucis nouidum a primo cælo pro-
pagatæ ad eā. & reliquarū uirtutum: qnarum uehiculum est lux. Neque hoc dicimus ex no-
bis: sed ipse auctor declarat cuius rei dicat inanitatem adiciens & tenebræ erant super fa-
ciem abyssi: altitudinē tātā tot numero orbium & miram p̄funditatē iure abyssum uocās.
Verū ne crederemus iter octauā spherā & sedes empyreas nihil mediū esse: ut crediderūt
multi sequuti iditia tantūmō sensuū admonuit: nos orbis itercedentis: quē p̄ aquas ipse cū
figurauerit cōsone a iunioribus christalliuū cælū est nūcupatū. Sup̄ hūc ferebat aut ut ue-
ritas hēt hebraica: & Syrus Effren trās tulit incubabat huic spūs domini id est p̄xie adherēs
spiritalis olypus sedes spūum dñi fouebat eū sua luce uiuifica: & recte est factū ut q̄ attinēs
est p̄cipio lucis toto corpe & tota sui mole lucē cōbiberet: p̄pterea nobis inuisibile quia
corpulentia solidiore nō terminat. Illi igitur primū incubās suā lucē largiebat ēpyreus: quæ
mox & i reliquas spheras q̄s p̄ terrā & p̄ abyssum dicimus designatas excussis tenebris deo
sic iubete est deriuata: & factū est uespe & mane dies unus: q̄a p̄ lucis & supni influxus rece-
ptionē fæderant primus cæli inferiorēs. Sūmati igitur prima die & primi cæli eminētia in reli-
quos & deriuatio inde lucis ad eos: & per aquæ ac terræ cognomina de noui orbis & alio/
rum multa proprietatibus indicantur.

Caput tertium.

Iam uero de motis orbibus particularius pronūcians docet non erraticā spheram quā di-
cimus firmamentū mediam esse inter duas aquas: cuius dicti ratio manifesta ex his quæ inter aquas
diximus. nam & nonus orbis & saturni planetes ut declarauimus aquarū sibi appellatio/
nem uendicāt. Positum ergo a deo est firmamentū in medio aquarum. & aquæ quæ sunt
sub cælo cōgregatæ sunt ad locū unū & factum ut appareret arida. i. terra totūq; hoc pro-
curatum ad salutē uiuētium. Videamus quid hæc sibi uelint Moseos dicta. Aquæ quæ sub
cælo sunt septem sydera sunt quæ sunt sub firmamēto quod uocauit cælū: quorū primus
Saturnus. hæc aquæ cōgregatæ in locū unum ideo sunt: quia omnis planetarum uirtus in
uno sole collecta est: quod omēs philosophi omēs mathematici uno ore confirmant: & si
hæc congregatio aquarum dicta est mare non absurde hic ille erit oceanus qui patet deo/
rum & hoīm ab illis dicitur qui planetas deoꝝ noīe dignati sunt. Terram autē quid aliud
dicemus q̄ lunā sic ab Aristotele & Pythagoricis nūcupatam: quæ cum tota p̄dicti maris
undis obruitur nec utilis nobis nec uisibilis item est: sed tūc & animalū & nostris usibus
idonea. Cum ab eo secedens mari magis magisq; sub aspectum uenit. Tunc fertilis tuuc fe-
cunda eorū præsertim quæ a uegetali natura sunt. Cuius munera auctio nutritio & genera-
tio. In hæc. n. p̄cipua uis lunæ ut dixerūt chaldei. Quod & hic a Mose apertissime demō-
stratur. Cum eam simul atq; apparet & herbarum & fructū & arborū parentem facit. Vi-
de ut nobis naturā lunæ & solis paucissimis figurateq; subindicauit. Sed cur tacet de reli-
quis quem tractaturū de oīb. sufficenter & docte in prohemis nostris promittebamus. nulla mētio
Cur in quā cum de decima nona octauaq; sphaera de Saturno item sole & luna fecerit mē-
tionem de quattuor qui supersunt Venere & Mercurio loue item & Marte ne uerbum qui
dē. Dixens forsā ideo factum quia rudis populus solem tātum nouit & lunā. Sed hoc p̄-
fugium ipse mihi met ademi nec possum non erubescens isthuc diuertere qui supra sum at-
testatus nihil propterea obmissum a Mose quod ad perfectam mūdorū omniū intelligen-
tiā faceret. Dicat alius qd̄ sole ac luna egit egisse de reliquis: qd̄ hii regnū obtinent cæli &
cū particularis aliorū sit uirtus uniuersali hæc duo sydera influxu pollēt. Sed neq; hoc no-
bis satisfacit: & debuit eadē rōne omisisse Saturnū de quo tamē nos factā mentionem ostē-
dimus. Altius credo latere mysterium ueteris hebreorū discipline: inter cuius de cælo dog-
mata hoc est p̄cipuū cōcludi a sole louē & Martē: a luna uero Venere & Mercurium. Nec si
horū naturas syderū p̄sitemus obscura est rō opinioīs q̄q; ipsi rōem nullam sui dogmatis
afferant. Calet Iuppiter calet Mars: calet & sol: sed martis calor acer & uolētus louis be-
neficus: in sole est acre illud ac uolētū Martis & iouis beneficā proprietatē uidemus id/
est mixtam ex his tēperatāq; mediā quandā ut ita dixerim naturā. Iuppiter scilicet Mars in-
faustus sol p̄tim quidē bonus p̄tim est malus radiatiōe bonus copula malus. Est aries mar-
tis domus cancer dignitas louis: sol in cæcro sublimitatē in ariete dignitatē adeptus mani-
festā cū utroq; sydere cognationē ostendit. Veniamus ad lunā quæ & aquis Mercurii ma-
nifeste p̄cipiat & quātā hēt cū Venere affinitatē p̄sertim hic idicat q̄ ita in tauro Venere
dōicilio sublimat ut nūq; foelicior aut magis bñfica iudicet. De cælo igitur ēpyreo d̄ nono
orbe de firmamēto d̄ sydere saturni deque sole ac lūa q̄ reliq; cōplectūtur ip̄o silētio huius
cōplexus nos admonēs sufficenter hæteuus dixit.

Caput quartum.

Restabat ut postq̄ de natura syderum dixerat de operibus deque eorum officio disere-
ret declarans in quem usum fundata & cui numeri delegata a deo fuerint. Scito autem

Firmamētū
inter aquas
Aguas sub
cælo congre-
gatas ad lo-
cum unum
Oceanus
Terra appa-
ret
Inque uis lu-
næ p̄cipua
Caldei
Cur de quat-
tuor planetis
nulla mētio
Solutio p̄ria
Confutatio
Solutio scda
Confutatio
Solutio tertia
Dogma ue-
terū hebreo-
rum de syde-
ribus
Affinitas so-
lis cum loue
& Marte
Affinitas lu-
næ cū Venere
& Mercurio
Epylogus

agi adhuc de caelo ut de lucido corpore: nihil de intellectu nihil de motrice ui eius adhuc dictum a propheta quem ordinem etiam timæus sequitur. Primo corpus fabricans tūcor porum absoluto animū apponens. caelestium corporum duæ in uniuersum manifestæ opationes motus & illuminatio. Motus duplex statuitur: alter mundi totius quo cælū & ether. xxiiii. horis per totū spatiū uniuersi perfectō ambitu circumuoluūtur: alterū syderū ppori us multiplex & uariis inter quos principalis est motus solis qui spatio. xii. mensū. Zodiaci signa oīa circuit. Ille diē facit unde & diurnus dicitur: hic autē annū reliqui syderū motus uariis tēporum interuallis peragūtur. Recte igitur & breuiter nos oīm admonuit Moses: cum dixit posita sydera infirmamēto in dies annos & tēpora. Addidit in signa qd quia satis ab aliis interpretibus exponitur ego ptereo. Indicauit pterea exp̄sse reliquā opationem syderū quæ est illuminatio cū dixit statuta illa ut lucerent in caelo & terram illuminarēt.

Quid caelestia influant inferioribus. Quāq̄ autē diuerse sint sententiae ueterum quid caelestia influant inferioribus in quālibet tamen apte cadunt Moseos uerba. Nam si nihil aliud influunt q̄ lucem qd uidetur Aristoteles uoluisse si religiose & non pro nostro arbitrio illius uerba interpretemur nihil poterit cogitari mosaicis dictis cōuenientius. si preter lucem calorem etiam influunt nihil que preterea aliud ut Auerrois arabs & Abraam iudeus uolūt satis fuit dixisse de luce aqua idē auctores puenire calorem fatentur. Si itē plures aliæ uirtutes atque multiplices isthuc caelitus demittūtur ut Auicenna ut Babiloniis uisum non temere de sola luce mentio facta: quando ut ipse scribit Auicenna sola est lux quæ reliquas omnes uirtutes de caelo uehit ad nos. In hæc igitur ministeria & lunæ & solis & stellarum sunt corpora distributa.

Caput quintum.

Signa octaua & nona sphaera. Reliquum erat ut & signorū quæ spectabilia sunt in Zodiaco: & eorū quæ q̄q̄ inuisa nobis longe tamen efficaciora in caelo sunt christallino mentionē faceret. De his enim nihil haetenus dictum. hoc igitur sibi uolūt animalia quæ & aqua producūt & terra producit: uti/ q̄ illa aqua quæ sunt super caelos & terra quæ ipsum est firmamentū ut supra est comprobatum. Signa enim quæ in illis solis duobus orbibus uisuntur in specie animalium quæ quæ apud nos ab egyptiis & indis notata sunt: quæ potuerunt illi & facilius & rectius q̄ nostri deprehendere adiuti ab ipsa soli planitie & caeli serenitate. Alioquin animalium que hic sunt caduca pductio non magis attinet ad hæc duo elementa terram & aqua q̄ ad reliqua uidelicet. ignē & aerē. & quoniā aqua dedit appellationem orbi christallino congruenter quæ ibi animalia pisces: rursus quæ in firmamento quod terram dicit iumen/ ta & bestias uocauit.

Caput sextum.

De ui caelo motrice. Haetenus de corporea caelo natura. Nūc p̄dita ea aīo rōnali declaraturus allegorice hominis meminuit nō utiq; illius q̄ ē caducus & terreus & quē uidemus sed a quo ut inq̄ Plotinus is regit hō qui uidet. Ille ipse aīus est rōnalis: quē ex eisdē elemētis: & in eadē patera ex quibā & celi aīam cū Timæus cōstituat nō in cōgrue quæ dicunt de hoīs aīo ad celi et aīm trāfferūt. Astipulātur nostræ expositioni litteræ sacræ: in quibā sepe āgelica oīs natura & rōnalis p hoīem designat. Frequētissimū hoc in pphetis de bōīs āgelis. Et de malo etiā demōe: qui nihil natura differt ab illis scriptū est in euāgelio inimicus hō hæc fecit. Adiecit igit̄ deus caelesti machie uiuā substātiā & rōnalē p̄cipē itellectus. Ideoq; ad imaginē & similitudinem suam. hæc uoluit præesse his de quibus Paulo ante diximus animantibus id est sydereis omnibus signis & planetis quæ illius ita nutu uersantur: ita dicto obediunt ut

nulla mora nulla sit contumacia. Quod brutis elementorum corporibus non pariter accidit. Neq; temere aliud inuenies in quo magis desudent peripathetici q̄ ut probent nihil reluctari caeleste corpus suo motori quemadmodum nostra nobis corpora reluctantur.

Quare neq; illis ut nobis ex perpetuo motu aut tedium aut difficultas aut fatigatio. hoc est imperium quod tetigit Moses caelestis hominis in animalia. Non item uacat mysterio quo pacto q̄ illum hominem marem & feminam creauit. Est. n. hæc prerogatiua animorum caelestis hominum ut simul utrunq; obeant munus & contemplandi & regendi corpora: neq; at hoc illi aut huic illud obstrepat impedimento ue esse possit. Vsurpatum autem maxime a ueteribus: q̄ in orphicis etiam hymnis obseruamus duas has uires in eadem substantia quarum altera contemplatur altera præest corpori cognominibus maris & feminæ designare: hæc de caelesti mundo de diuino. s. corpore de numero orbium de natura de proprietatibus de officio. Postremo de motrice ui eius rationali substātia deq; eius ingenio a propheta traduntur.

Caput septimum.

Nobilis hæc creatura & a nobis suspicienda & celebranda. Sed si uel platonice sententiæ ut theologos taceam cuius modo meminimus non sumus obliti temperatos animos nostras ab opifice deo in eodem cratere ex iisdemq; elementis cum caelestibus animis: uideamus ne nos illorū seruos uelimus: quorum nos fratres esse natura uoluit. Neq; nostram cōditionem de hoc infirmo corpore metiamur. Neq; n. homo ut scriptū in alcibiade hoc quod uidemus fragile & terrenū: sed animus est: sed intellectus qui omnem ambitū cæli omnem decursum temporis excedit. Cauendum igitur ne quod multi faciūt plus caelo dantes plus tribuentes q̄ sit necesse & uoluntati opificis & ordini uniuersi repugnemus: simul q; ipsi caelo cui dei consilia & mundi ordo maxime cordi sunt: dum studemus placere displiceamus. Hoc admonent Caldei dicētes. Ne augeas fatū. hoc p̄dicat Hieremias. Ne timeatis inquit signa cæli que gentes timent. hoc precipit alibi propheta noster admonēs cauendum homini ne suspiciens solem luam & stellas colat ea que deus creauit in ministerium cunctis gentibus. Quod si in eum sensum quis nō accipiat quasi illa seruiant nobis uti ignobiliora & mortua corpora: significari tamē intelligamus auctorem aut dominam naturæ nostræ eā substantiam esse nō posse: cuius uel altera pars etiam uulior aliqua parte qua sit in nobis ignobilior iueniatur. Neq; enim in opere perfectius aliquid esse aut pot̄ aut debet his que sunt in opifice. Illū igit̄ timeamus amemus & ueneremur. In quo ut inq̄ Paulus creata sunt oīa siue uisibilia siue inuisibilia. Quod est principū in quo fecit deus cælū & terrā: hoc autē est Christus. Ipse em̄ p̄cūctatus quis esset optime sui gnarus refpōdit. Ego p̄cipium qui loquor uobis. Quare neq; stellarū imagines in metallis: sed illius idest uerbi dei imaginē i nostris aīs reformemus. Neq; a cælis aut corporis aut fortunæ quæ nec dabūt: sed a domino cæli domino bonorū oīm cui data oīs potestas in caelo & in terra & præsentia bona quatenus bona sunt & ueram æternæ uitæ fœlicitatem queramus.

EXPOSITIO TERTIA DE MUNDO ANGELICO ET INVISIBILI.

PROEMIVM TERTII LIBRI.

Hætenus de caelesti mūdo pro uiribus nostri ingeni mysteria Moseos reuelantes disputauerimus. Nunc autē quis dabit mihi pēnas sicut columbæ pēnas de argentatas & rutilas pallore auri: & uolabo in super caelestē regionē.

ubi uera est quies uera pax uera tranquillitas: pax utiq; quã hic uisibilis & corporeus mundus dare non p̄t. Reuelate uos oculos meos in tramundani spiritus & contemplantor miracula uestra ciuitatis: ubi reposuit deus timētib; se: que nec uidit oculus nec auris audiuit neq; cor cogitauit. Cũ aut̄ de hac natura ãgelica & uisibili ab hebreis ueteribus multa: multa item a Dyoniſio tradatur erat consiliũ Moseos uerba exponere iuxta doctrinam utriusq; familiae. Sed quoniã quæ ab hebreis dicuntur cum sint inusitata apud latinos intelligi a nostris hominibus facile non possent nisi a gemino: quod aiunt ouo exorſi plurima & fere oĩa ueteris disciplinae hebraice gentis dogmata enarraremus. Cogitauit differendũ donec de his alibi latius scripserimus: & nostratibus notas fecerimus illorũ opinionēs: ubi quantũ egyptiis monumentis: quãtũ platonica philosophiã: quãtũ catholica ueritati consonēt examinantes: sicubi quidẽ cõcordabũt nobiscũ iubebimus hebreos stare in 'anti quis patrũ suorũ traditionibus: sicubi dissonabũt instructi catholicis legionibus impressi onem faciemus in eos. Deniq; quicquid alienũ ab euãgelica ueritate deprehendemus cõfutabimus pro uirili: quicquid sanctũ & uerũ: a synagoga ut ab iniusto possessore ad nos legitimos israelitas transferemus. Interea Dyoniſii uestigijs insistentes aut Pauli potius & hierothei quos ille est sequutus conabimur tenebris legis quas auctor legis spiritus dei posuit suum latibulum pro nostra imbecillitate lucem in uehere.

Caput primum.

Quicquid est post unitatē numerus unitate p̄fectus & cõsumatus est. Sola unitas: om̄ino simplex a se perfecta non egreditur se: sed in diuidua simplicitate & solitaria sibi coheret: quia superest sibi nullius indiga plena suis diuitiis. Numerus sua natura cum sit multitudine unitatis beneficio sit simplex quãtũ ipse simplicitatis capax: quãtũ aut̄ numerus quisq; quo magis ab unitate sit p̄cul in maiorem semper incidat multitudinem plusq; in eo dissimilitudinis plus partium plus cõpositurã sit nullus est tamen ita unitati proximus qui multitudine non sit aduentitiam habēs unitatem unaq; non natura: sed compositione. transferamus hæc ad diuina more Pythagorico. Solus deus qui a nullo a quo sunt om̄nia simplicissima essentia & indiuidua est. quicquid habet a se habet: eadem re qua est eadẽ sapit eadem uult eadem bonus eadem iustus. Neq; rem aliquam intelligere possumus qua ipse sit p̄terquã ipm esse qd ipse ē. Cætera nõ illud idest ipm eẽ: sed illo sunt. Igit̄ ãgelus nõ ē ipsa unitas: alioquĩ deus eẽt: aut p̄les essent dei qd cõcipi ne p̄t quidẽ. Quid em̄ erit unũ si ne ipsa quidẽ unitas una. Reliquũ ut ãgelus nũerus sit. Quod si est nũerus alia sui pte multitudine est alia multitudo una. Est aut̄ ois nũerus eatenus ip̄fectus quatenus multitudo: p̄fectus aut̄ quatenus unus. Quare quicquid in ãgelo ip̄fectũ est ãgelice multitudini: quã ide hēt unde est nũerns. i. creatura: & qcqd p̄fectũ est accedēti unitati quã ide hēt unde deo cõiungit̄ ascribamus. Imp̄fectionē in angelo duplicē inuenimus. Alterã q̄ nõ est ipm eẽ sed essentia tñ cui participatu esse accidit ut sit: Alterã quia nõ est ipsa itellectio sed aduēit ei ut itelligat. Cũ ipse sua natura itellectus sit itelligētiã capax. P̄det aut̄ secũda ex prima: quã q̄ ex se nõ est utiq; neq; itelligit ex se: cũ ibi esse nihil possit ubi nõ est ipsum esse. Vtrũq; igitur horũ euenit angelo qua multitudo est. Reliquum ut absolutio illi & consumatio ab accedente desuper fiat unitate. Deus autem unitas: unde ad angelum & esse & uita & omnis p̄fectio deriuatur. Quom̄ admodum autem duplex est imp̄fectio quam si duplex multitudo: ita duplicem itelligamus unitatis accessum ut utraque p̄ficiatur. Prima ea est qua est essentia rudis ac in formis expers uita & esse hæc est

terra inanis & uacua quã & deus creauit: Ne forte crederes ut quidã crediderũt formationem tñ essentia p̄tinere ad opificem nõ aut̄ & creationem. Simul cũ terra creauit & cælum. i. actum illius essentia participatãq; unitatē in multitudine hoc est ipsum esse: Vt sit quasi eadẽ creatio cæli & terræ utpote comparis cõplexus & duarum ad idem simili nexu conuenientium naturarũ. Nec dissona a ueteribus ipsum esse participationem diuinitatis uocamus cælum: quando & mundum archetypum Zenophanes spheram appellauit & Saraceni quinimmo & nostri deum circulum uocam.

Caput secundum.

Est angelus p̄ ea quæ diximus iam suã naturã p̄fecte adeptus itellectualēq; p̄prietatem. Verumtñ nõ dum habet unde sua munera impleat intelligendi. f. & cõtemplandi: nisi a deo prius formis intelligibilibus uestiat. Propterea adhuc sunt tenebræ sup facie abyssi. Abyssus itellectualis p̄prietas est p̄funda queq; penetrãt & p̄scrutans. Sup hæc tenebræ sunt: donec spiritaliũ notionũ qbus oĩa uidet & intuet̄ radius nõ illustrat. Scriptũ est autem sup facie abyssi nõ sup abyssum. quia idẽ locus tenebræ & lucis. Lux aut̄. i. species intelligibiles faciem tenēt. i. extrema angelici itellectus quia accidentes ei sunt qualitates nõ ad ipsius essentiã spectat. Quid aut̄ mediũ intercedat priusq; tenebra depulsa oboriatur lux statim annectit dicens. & spiritus domini ferebat̄ sup aquas. Domini spiritus qd erit potius q̄ spiritus amoris. Neq; enim spiritũ scientia ita p̄prie domini spiritũ dicemus quoniã & sciētiã qñq; abducit a deo. Amor aut̄ ad deũ semp adducit. Hic nisi sup abyssum illã feratur nõ fiet lux. Quoniã quẽ admodum nõ implebit̄ luce oculus nisi ad solem cõuersus: ita neq; angelus spiritali luce implet̄ nisi cõuertat̄ ad deum. Motus aut̄ hic cõuersionis neq; est neq; esse aliud p̄t in natura angelica q̄ motus amoris. Erat igitur spiritus domini amatoris spiritus sup abyssum. i. sup angelicũ itellectũ (intelligentiã enĩ amor cõsequit̄) quo dũ acta & excitata angeli mens ad deũ conuertit̄: Dixit deus fiat lux & facta est lux in angelo lux scilicet formaq; intelligibiliũ & fuit ex uespere & mane dies unus: quia ut p̄bat Auerrois ex itellectu & intelligibili fit magis unum q̄ ex materia. & forma quod ut idẽ affirmat: & scribit̄ et̄ Moses ægyptius longe magis in angelis q̄ in hoĩe ueq; deprehēdit̄. Cuius ut illos obmittamus hæc nobis satis sit rō q̄ sp̄s angelicæ mēti in diuidua copula nõ ut hũano itellectu accidit uaga & trãlatitia p̄petuis nexibus uniũt̄.

Caput tertium.

Vidimus creatam a deo naturã angeli: eadẽ ad deũ cõuersam spiritu amoris: tñ ab eo illustratam & absolutã luce intelligibiliũ rationũ. Videamus nũc quo inter se ordine angelici exercitus distingunt̄. Legimus aut̄ positũ firmamentũ in medio aquarum ubi tres nobis angelicæ hierarchie (sic. n. eas semp usitato uocabulo appellabimus) indicant̄. hæc prima & ultia p̄ aquas designat̄: illa p̄ supcælestes: hæc p̄ eas que sunt sub cælo: media illas diuidens dicit̄ firmamentũ. Quæ omnia si naturã triũ hierarchiarũ & officia pensitemus cõsonare Dyoniſii doctrinã magis nequeat. Suprema hierarchia cũ ut scribit ille soli uacet cõtemplationi merito p̄ aquas figurata est quæ sup cælos idest sup oẽm circa mũdana siue cælestia siue terrena actionē sunt cõstitutæ & deũ perhemni sono indefinenter laudant. Medius aut̄ ordo cũ sit cælestibus officiis delegatus p̄fecto nõ poterat cõgruentius q̄ p̄ firmamentũ idest p̄ cælũ significari. Postrema hierarchia & si natura supra omne sit corpus supraq; cælũ: curat tamẽ ea quæ sunt sub cælo: & cũ diuidat̄ in principatus ar-

D

changelos & angelos oïum horum operatio omnis circa ea est tm̄ quæ sūt subluna: prin-
cipatū circa res publicas & reges ac p̄cipes ut ex Daniele cognoscimus archāgeloz̄ cir-
ca mytheria & sacras cerimonias: Angeli priuatis studēt rebus & singuli singulis hoibus
adhībent. Recte igit̄ hic sub cælestis exercitus p̄ sub cælestes aquas est figuratus: **Qui &**
rebus præest fluxis atq; caducis & illi ordini subest qui uersat̄ circa cælestia:

Caput quartum.

Quid autem sit aquas quæ sunt sub cælo colligi ad locū unū dubiū esset fortasse nisi hoc
nobis Paulus declararet apud quē de his angelis q̄ ad mundi huius obeūda munera mit-
tunt̄ legimus esse oēs administratorios spiritus in ministeriū missos p̄pter eos qui heredi-
tatē capiunt salutis. Vnde possumus intelligere sub cælestes has aquas idest angelicos ex-
ercitus ad unum locū ad unius scilicet hoīs bonū salutēq; p̄curandā cōgregatos p̄ qua &
mittunt̄ ad nos & nunc secuudū quietē nunc et̄ uigilātibus nobis: aliis atq; aliis & formis
& locis & tēporibus apparent. **Quæ** sn̄ia quo pacto sit accipienda tunc demū cognosce-
mus cum & quopacto id sit ueḡ qd̄ dicit Moses: aquas scilicet ad locum unū fuisse cōgre-
gatas: aīum aduerterimus. Neq; enim illud ita est ueḡ ut nusq̄ distinctis disclusisq; in lo-
cis aquæ inueniant̄: cum indicum mare ab hircano hircanum ab adriatico adriaticū ab
euxino: innumera præterea fluuioz̄ fontium lacuūq; fluenta longissima locoz̄ inuicē in-
tercapedine dispescant̄. Sed ideo ad locum unū cōgregatæ aquæ dicunt̄: quia particula-
res hæ atq; diuisæ aquæ collectiōes uel marinæ uel fluuiatiles oēs ut inquit Solamō ad
primarium mare tēdentes in unū oceani locū uniant̄ & coeunt. haud aliter est nobis de
his angelis intelligendū: qui sublunaria curāt. Diuersis enī diuersi corpali bus rebus aliis
q; ab hoīe præsent̄. **Quonia** quæadmodū platonici: ita & nostri crediderūt uariis mūdi
huius corruptibilis rebus uarias spiritales substātiās a deo p̄fectas. **Quo** circa & Angu-
stinus nullā esse uisibilem rē apud nos cui nō præsit angelica ptās: & corpora oīa p̄ rationa-
lē spiritū uitæ regi cōstanter asseruit: id qd̄ & Gregorius postea cōfirmavit. Origenes si-
militer in cōmentariis in librum numeroz̄ opus eē inq̄t mundo angelis: q̄ bestis præsent̄
& aīalium natalibus uirgultoz̄q; et̄ plātationū & ceteraz̄ rez̄ incremētis. In qua sn̄ia
cum esset & Damascenus credidit angelū qui peccauit ex his fuisse qui despiciatissimæ no-
tæ sint: & terrestri ordini præsent̄. Verum quæadmodū hæc oīa infra hoīem ad hoīem re-
ferunt̄: ita & oīs circa hæc angeloz̄ cura illi potissimum subancillat̄ & seruit operæ & stu-
dio ut curent humana & nostræ auxiliantes imbecillitati efficiant: quātum qd̄ patimur
ipsi ut pie atq; fæliciter uitā uiuamus. **Quare** & quid sibi uelit illa aquæ collectio statū
Moses intulit ut terra det fructum herbas plātas & arbores. **Quæ** aut̄ hæc terra est præ-
ter eā de qua scriptum in euangelio q̄ alia quidē affert fructum centesimū alia sexagesi-
mum alia trigesimum. Terra utiq; animi nostri: de qua Paulus hæc uerba. Terra excipiēs
frequēter uenientē sup se imbrem si generet herbā oportuna his quibus colit̄ p̄cipiet be-
nedictionē a deo: quæ uero spinas & tribulos p̄fert reproba est & maledictio p̄xima: Cu-
ius finis in adustionem. Curemus igit̄ & nos de terra nostra fructum in tempore suo: det
quasi herbas purgatorias uirtutes: det scientiā & sapiētiā quasi maiores frutices: det abso-
lutā p̄fectāq; uirtutem quasi libani cedros: ut sit finis eius benedictio nō sit adustio: Et au-
diamus dicentē patrem. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quē benedixit deus. Nec
miret̄ quispiam aliud cælum nobis & terrā primo die significare: aliud nunc firmamen-

Aquæ sub
cælestiū col-
lectio ad lo-
cum unum
Paulus

Præfati an-
geli corpali-
bus rebus
Platonici
Augustinus
Gregorius
Origenes
Damascenus

Terra d̄ qua
in euangelio
Paulus

tum & aridam id quod etiam in superioribus libris obseruauimus: quando & Origenes Origenes.
& Basilius & pleriq; alii uolūt aliud esse apud Mosē cælum & terram primo die: aliud Basilius
aridam & firmamentum die secundo.

Caput quintum

Fauent aut̄ terræ huic nostræ cælestes et̄ uirtutes. Posita enim infirmamēto & sol & luna
& stellæ ut terrā nostram illuminēt. Vide q̄ hæc Dionysiācis mysteris apte cōueniāt. **Di** Dionysiaca
ximus de ultima hierarchia delegata curādis rebus quæ sūt sub luna idest humanis. Nūc **Mysteria**
de media agit: cui cælestiū administratio demādata. Neq; erit de tertia similiter expectā-
dum ut dicat: de qua dicendū nihil præter ea quæ dicta sunt: esse scilicet eā sup̄ cælos: idest
supra oēm actionis motū supraq; rez̄ oīum mūdānaz̄ administrationē cōtemplatiōi tm̄
addicta. hoc aut̄ loco nec uolentū nec alienū a sacris litteris existimemus q̄ lunā & solē
uocet nō quæ uidemus sydera sed rectores lunæ & solis angelicas uirtutes. Nā & scriptu-
ra cum dicit hoīem dei filiū fieri per gratiā: hunc nō intelligit̄ quē uidemus caducū & fra-
gilē: sed qui regit hunc ip̄m quē nos uidemus & in regnū historia legimus iuxta hebraicā **Historia re-**
litteraturā. Salamonē his uerbis orantē. Exaudi o cælum: ubi nō cælum tm̄: sed cæli ac ter **rum**
ræ rectorē & dñm deum appellat. Ita & nos hoc in loco cum solē audimus & stellæ nō
sydera: sed sydez̄ præsidēs angelos intelligamus: qui cū ip̄i sint̄ inuisibiles: inuisibile etiā
terrā illuminant: substantiā. s. animi nostri. Nec aut̄ temere aut uulgariter dictum statu-
ta illa ut illuminent. Sed tā pprie tam cōsone his quæ attulimus: ut si nō aliūde: hinc cer-
te expositio nostra maxime cōprobeat̄. Cum. n. (ut tradit Dionysius) tres sint̄ actiones an-
gelicæ: purgatio: illuminatio: & p̄fectio: sic sunt̄ distributæ: ut purget ultimus ordo sup̄-
mus perficiat. medius aut̄ hic: de quo nūc agimus illuminet. Purgant igit̄ terrā nostram
aquæ inferiores: unde & nitida sub aspectū uenit: Purgatam cælestes illuminant: Super
cælestes igneo quodam rore atq; uiuifico perficiunt & fecundant: ad tantam sæpe fæli-
citatem: ut nō salutare iam herbas sed ipsum germinet saluatorem: & nō una uirtus sed
Christus plenitudo omniū uirtutum formetur in nobis.

Caput sextum

Sequitur dari ab elementis habitatoz̄ multitudinē pisces aues & bruta: ubi me magnæ p̄-
fecto angustia tenuissent quales nusq; alibi in toto hoc nostro ope: nisi præsto mihi esset
& Esaias apud quē alata legimus Saraphin: & Ezechiel apd̄ quem si hebres credimus &
aues & bruta spiritales etiā nobis substantias indicāt: nisi accurrerent suppetiatū ueteres
hebrei: qui oēs hoc loco angelicā multitudinē insinuari uolunt a Mose. Dicamus igit̄ se-
ctantes hoz̄ uestigia redargui hic a p̄pheta errore philosophoz̄: qui crediderūt principa-
les quidē aliquas esse substantias intellectuales: sed negauerūt singulas ex illis (qd̄ dicūt
theologi) numerosæ deinceps multitudini ut legionibus duces præesse. Cū ergo nouē or-
dines angelicos cogitamus sitq; unusq; ordo suū ducē sortitus fingamus aio ducē illū
& principē quasi maximā spherā tum sequacē exercitū quasi spheræ illius habitatores &
ornamētū sicut in aqua pisces in aere aues in terra bestias in sphaera octaua sydera cogita-
mus. & ueḡ erit illud Danielis decies milia assistebāt ei. & mille milia ministrabant ei. **Daniel**

Caput septimum.

Postremo hominis meminit nō quia homo sit angelus: sed quia angelici mundi finis &
tertius quæadmodum & de natura corruptibili agens hoīem etiā attulit illius: naturæ:

nō partem sed principium & caput: Quo fit ut ad tres mundos tractatus hoīs pertineat ad eum qui sibi est pprius & ad utrunq; extremū incorporeum. s. & elementarē: quoq; ita est medius ut alterius finis: alterius principū statuaf. Sed uideo paratum laqueū nostræ expositioni: cum subiiciat præesse hoīem piscibus maris auibus & brutis. Nam si illa nobis naturā angelicam significant: quo pacto ueg; erit quod scribit præesse hominem illis quē deminutum ab angelis & sciunt philosophi & propheta testa. Adsit ille nobis & laqueum cōterat qui & cōtriiuit Sathanam sub nostris pedibus Iesus christus primogenitus omnis creature. hic laqueū pfecto cōterit & nodum omnē soluit & abrumpit: qm̄ non solum in eo in quo tota diuinitas corporaliter habitauit adeo sublimata est natura humana ut homo xp̄s qua homo est si credimus Dionisio angelos doceat illuminet & pficiat: tanto ut inquit Paulus melior angelis effectus quāto differentius præ illis nomē hereditauit: Sed & nos oēs quibus data potestas filios dei fieri: per gratiam cuius dator est Christus: supra angelicam dignitatem euehi possumus:

Iesus xp̄us
primogeni/
tus omnis
creaturæ
Dionysius
Paulus

EXPOSITIO QVARTA DE MVNDO HVMANO IDEST DE HOMINIS NATVRA.

Prohemium Libri Quartī.

Postquam de omnibus mundi partibus deq; omni natura cælesti angelica & corruptibili tractatū satis a ppheta oñdimus: reliquū (si pmissi memores sumus) totā iterū lectionē de hoīe interpretari: hoc re ipsa cōprobatur: nullā esse in uniuerso hoc ope orationē: quæ uti de tribus mūdis de quibus actū supius ita de hominis et natura recōditos sensus & ueritates altissimas nō complectat. Nec minus fecerimus opæpretiū si in hac quarta explicanda enarratione diligentes fuerimus q̄ factū in superioribus.

Quā utilis. n. homini q̄ necessaria sit sui cognitio (ut pretereā litteram delphicam) ita est a Platone in primo Alcibiade demonstratum ut nihil fecerit reliquum posterioribus qd̄ sup hac re quasi nouum afferre tētarēt. & pfecto improbum ac temerariū illius studiū: qui adhuc sui ignarus adhuc nescius an scire aliquid possit: rerum tū: quæ tam pcul ab ipso sunt. cognitionē sic adacter affectat. Redeamus igit in nos & uideamus (ut ait ppheta) quāta bona fecit deus anīe nostræ. Ne si forsitā in semet agnoscenda minus diligens fuerit audiat patrē dicentē in canticis. si te ignoras o pulcherrima mulierū egredere & abi post uestigia gregū tuorū. Videtis quæ nos maneat pæna nostræ ignorationis. Abeundum est enim: a patre. s. quā abitionē & exhereditatio sequit: qua qd̄ in fœlicius. Egrediendū item est: utiq; ex nobis. Neq; enim apud se est animus: qui se ipm̄ nō uidet. Qui autē se exit a se diuellit: quo quid acerbius. Eundū tertio post uestigia gregum nostorū. i. post brutorū uestigia. quæ sunt in nobis: de quibus in expositione satis dicemus. quo quid miserius. quid despicius & cōtemptibilius. fieri. s. pedisse quos bestiarū quæ nos duces natura statuerat. Igitur nō post brutorū sed post Moseos uestigia incedētes ingrediamur nos ipsos: ingrediamur animi penetralia ipso nobis ppheta aditū reserante. ut & in nobis cū mundos oēs tum & patrem & patriam fœliciter agnoscamus.

Littera del/
phica
Plato

Triplex pæ/
na ignora/
tionis sui
Supra se
A se
Post se

Caput primum.

Prūsq; iuxta uerba ordinemq; pphetæ expositionē accuratius digeramus oportet prefari aliqua de hoīs natura obiterq; dictiones aliquas exponere: ut totius deinde sensus apertior sit intellectus. Cōstat homo ex corpore & anima rationali. Rationalis animus cælū dicitur. Nam & cælum animal a se ipso motū uocat Aristoteles: & animus noster (ut probat Platonici) substātia est se ipsam mouēs: Cælum circulus est: & aīus itidem est circulus: Aristoteles. quiniimmo ut scribit Plotinus ideo cælum circulus: quia aīus eius circulus est. Cælum in orbem mouet: aīus rationalis a causis ad effectus se trāferēs: rursumq; ab effectibus recurrens in cās ratiocinationis orbe circunuolet. Atq; hæc quidē si singula essent enarranda his: qui alibi ea nō legerūt: nō Moseos iam: sed Aristotelis Platonisq; essemus interpretes. Corpus dicit terra: quoniā terrosa & graui substātia est. Quare & de humo factū (ut scribit Moses) homini dedit appellationem. Verum interrenū corpus & cælestē animi substātia opus fuit medio uinculo: quod tam distantes naturas inuicē copularet. huic muneri delegatum tenuē illud & spiritale corpusculū: quod & medici & philosophi spiritū uocant. Quem & diuiniore esse natura q̄ elementa & cælo pportione respondere: Aristoteles scribit: hic lux nuncupat: quæ cognominatio cōuenire magis nō posset philosophorum sententiæ & medicorū: quorū oīum cōmunis est cōsensus: esse illū substātia maxime lucida: & nulla re magis q̄ luce gaudere foueri & recreari. Accedit q̄ quæadmodū oīs cælog; uirtus (ut scribit Auicenna) uehiculo lucis ad terrā transfert: ita oīs animi uirtus: quæ cælum uocauimus: oīs potestas uita. s. motus & sensus lucido spiritu intercedente ad hoc corpus terrenū: qd̄ terrā uocauimus comeat & transfundit. Descendamus iam ad uerba pphetæ. apud quē primo uidemus creari cælum & terrā extrema. s. nostræ substātiæ uim rōnalem: & corpus terrenum quæ postremo cū fit lux. i. lucidus accedit spiritus: sic ununtur: ut ex uespere & mane. i. ex corporis nocturna & matutina animi natura unus fit homo. & qm̄ (ut ostendimus) per hanc lucē oīs uitalis sensualisq; uirtus ad terrā nostrā descendit: merito ante lucis natale terra fuit inanis & uacua. Cui uitæ motusq; beneficia nisi p internuntiū lumen participare suū cælum nō poterat. Quare & statim causam adiunxit inanitatis: quia. s. super eam adhuc tenebræ erant luce non dum exorta.

Caput secundum.

Sed restat adhuc quærendū quid illud sibi uelit. & spiritus dñi ferebat sup aquas. Traditur hic de aquis indiscreta & uniuersalis doctrina: quæ die sequēti magis distinguit: cum alias docet esse quæ sunt sup cælū: alias quæ sunt sub cælo. Quoq; oīum si ueg; sensū desideramus cōsulamus ipam naturā quā noster ppheta (ut sæpe diximus) adamusim effigiat & representat. Factā uidimus mentionē de triplici partē humanae substātiæ uidelicet de rationali de mortali hoc corpore & medio spiritu. Duæ reliquæ sunt. Nam inter partē rōnālē qua hoīes sumus & omne illud qd̄ corporeū est in nobis siue sit crassum siue sit tenue & spiritale media est ps sensualis qua brutis cōmunicamus. & qm̄ nō minor nobis cū angelis q̄ cū brutis cōicatio quæadmodū infra rōnē est sensus: uñ cōmertū cū aīalibus ita supra rōnem intelligentia est p quā dicere illud Ioānis possumus. Societas nostra cū angelis est. Vides qd̄ infra quid supra nostrā sit rōnē. Quod si rō cælū dicit (ut cōprobauimus) manifestū iā quæ in nobis aquæ supcælestes: quæ itidē subcælestes. Diuersa aut rōne utriq; parti intellectuali. s. sensuali aquæ cōgruit appellatio: illi q̄ diuinæ illumina-

tionū radiis maxime puia: huic q̄a caducis rebus & fluxis inhiat & delectat. Cuius diuer-
sitate satis nos admonet: cū hāc statuit sub cælo ubi fluxa oīa atq; caduca: illā supra cæ-
lū ubi sincerā & ppetuā intelligentiæ administratio. Cum igit̄ primo die spiritum dñi in
cubantē legimus aquis sintq; aquæ bifariā discretæ utiq; de his aquis quæ sūt sub cælo di-
ctū nō accipiemus: qm̄ sup has nō spiritus dñi: sed cælū potius defert. Reliquū ut de his
dictū sit quæ sunt sup cælū. Vnde nobis maximū dogma de aīa referat. Intellectū enim q̄
est in nobis illustrat maior atq; adeo diuinus intellectus siue sit deus (ut quidā uolūt) siue
proxima hōi & cognata mēs ut fere oēs græci ut arabes ut hebreoz plurimi uolūt. Quam
substantiā & iudei philosophi & Abunafar Alpharabius in libro quē scribit de principiis ex-
pressis uerbis spiritū dñi appellauit. Nec factū sine cā ut priusq; hōiem ex aīo & corpe uin-
culo lucis cōstituisset huius rei meminerit: id est delationis spiritus sup aquas: sed ob id fa-
ctum ne forte crederemus nō adesse spiritū hūc nostro intellectui nisi cū eēt corpori copu-
latus. Quod & Moses egyptius & Abubacher arabs: & quidā alii falso crediderunt.

Caput tertium.

Intellectus
diuinus ipar-
ticipatus
Græci
Arabes
Hebrei
Abunafar
Moses egypti-
ptius
Abubacher
arabs
Collectio
aquare ad
locum unū.
Aristoteles
Plato

Restat ut exponamus quid sit quod ait aquas quæ sūt sub cælo. i. sensuales uires quæ sub
parte sunt rationali cōgregari ad locū unū. Manifestissimū aut̄ hoc nō oīno rudibus phi-
losophiā. Nā sensitiuæ. oēs uirtutes ad sensum quē ex re ipsa uocamus cōem: hic autem si
Aristotelē sequimur est in corde: uti flumina ad mare cōfluūt. Nec absurde dixerimus ab
eo mari quinq; corporis sensus: quos uidemus auditū uisum gustū tactum olfactum quasi
quinq; maria mediterranea diffusos intrare corporis cōtinentē: quæ apta in theteto pla-
tonis snia fuit. & qm̄ ex perfectione sensitiuæ: uiriū quā ex hac ad suū fontem collectio-
ne intelligimus corpori quod uocamus terrā & uita & salus & nutrimentum puenit: recte:
post illā aquarū cōgregationē terrā inducit statim uiridē & florescentē. Præstiti enī a na-
tura sensus oibus mortalibus ad uitā corpori salutemq; pcurādā: ut p eos cognoscāt quæ
sibi noxia quæ salutaria tum cognita p appetentiā sensibus annexā illa respuāt hęc desi-
derent: postremo per cōiugem ptatem motricē fugiant mala utilia psequant̄: Videt ocu-
lus cibum olfaciunt nares: accedunt pedes: capiunt manus: palatum experit̄. Quæ om-
nia ideo dicimus ut cognoscamus apte cōiunctam stabilitamento aquarū. i. sensitiuæ uiri-
um: terræ quæ iamdiu nobis corpus significat uberem fœlicitatem.

Caput quartum.

At uero cū multis rōnalis natura & uiribus & potētis distinguat̄ de nuda eius substantia
supra est dictū. Nūc de ornatu atq; ut ita dixerim regia eius supellectile dicendū. Hoc est
q̄ scribit posita in firmamēto lunā solē & stellas. & quidē philosophi iuniores solē intel-
lectū qui actu est lunā eū qui est potētia forte interpretant̄. Sed qm̄ nobis magna de hac
re cū illis cōtrouersia nos interim sic exponamus ut qua pte ad aquas superiores ad dñi spi-
ritū aīus uergit ppea q̄ totus lucet sol nūcupet̄: qua uero aquas inferiores id est sensuales
potētias respicit: unde infectiōis aliquā cōtrahit maculā lunæ habeat appellationē. Solē
hoc modo acceptū græci platonici λαιμοειν lunā uero λοξαρ p suæ doctrinæ dogmatis ap-
pellarēt. Quoniā aut̄ dum a patria peregrinamur: & in hac uitæ presentis nocte & tene-
bris uiuimus ea pte plurimū utimur quæ ad sensus deflectitur unde & plura opinamur q̄
scimus: Cum uero dies futuræ uitæ illuxerit alieni a sensibus ad diuina conuersi superiori
alia pte intelligemus: recte est dictum hunc nostrū solē præesse diei: Lunā autem præesse

Platonici

nocti: Itidem quia exuti nos moribundam hanc uestem unico solis lumine id contuebi//
mur: quod in hac corporis miserima nocte plurimis uiribus atq; potentiis uidere potius
conamur q̄ uideamus: idcirco unico sole dies lucefcit: nox contra plurimas stellas cōpo-
nendi scilicet uim & diuidēdi ratiocinandi item definiendi & quæ sunt reliquæ: lunæ qua
si minus potenti auxiliares corrogat & cōmit.

Caput quintum.

Hactenus de uiribus animi: cognoscētibus. Nunc ad eas se trāffert quorū opus appetere
irā uidelicet & libidinis. i. cōcupiscētiæ sedes. has p bestias designat & irrationale genus
uiuētū: quæ sunt nobis cū bestiis cōes: & qd̄ est infelicius ad brutale sæpe nos uitā impel-
lūt. Hinc illud caldeoz Vas tuū inhabitat bestia: terræ. & apud Platonē in re. p. discimus Caldei
hære nos domi diuersa genera brutoz: ut nō sit creditu difficile paradoxon pythagoricū Plato
(si recte intelligat̄) improbos hōies migrare in bruta. Intus. n. atq; i nostris adeo uisceribus Phytagorici
bruta sunt ut nō pcul pegrinādū sit ut migremus ad illa. hinc fabulæ. Circeæ: & Theocri Theocritus
ti illud: quos deæ aspexerit uirtus. f. & sapiētia Circeis poculis labefactari nō posse. Sed ui-
deamus q̄ hōz brutoz differentiā Mosaica lectio nobis insinuet. Alia ab aqs quæ sūt sub
cælo: alia a terra pducunt̄: Aquæ ut diximus significāt sensuale ptē quæ est sub cælo: quia
subest rōni: & illi p̄xime famulat̄. Terra est hoc ipm̄ corpus terrenū & fragile quo circū-
damur. Cōsideremus igit̄ an ex affectibus qbus mouemur: alii ad corpus: alii ad sensum
interiorē: quē phātasā uocāt philosophi: magis attineāt. Ad corpus spectare mihi uidēt̄
qui uel ad cibū uel ad uenerē ipellunt. Nā hii nobis dati a deo tū ad tutelā corpis qd̄ nu-
trimus: tū ad liberoz p̄creationē. in qbus simus supstites cū i nobis ipsis occubimus. his/
dē nos abutimur allecti plusq; decet uoluptatis illecebra: p gulā & p libidinē curā carnis
ut inquit Paulus faciētes in desideriis. In cuius uerbis id annotandū nō esse dictū ne car-
nis curā feceritis. sed ne feceritis in desideriis: quia. f. utendū illis ad necessitatē: non ēt ad
uoluptatē: multo minus nostra fœlicitas in eis cōstitueda. hos ergo affectus p iumenta & Paulus
feras intelligamus: qui terræ potiusq; aquarū fœtus dicūt: quæ p crassioris huius corpis mē/
bra & explent̄ & excitant̄ & nobis ad eius salutē pcurati a deo fuerūt: q̄q̄ illis fiāt exitio:
q̄ & crapulis marcescūt & uenere dissoluunt̄. Ad aquas aut̄. i. sensū imaginatiōis. affectio-
nis illas referamus: quæ spirituales magis & nostræ potius cogitatiōis q̄ carnis soboles di-
ci pnt. Quod genus sunt quæ ad honores ad irā ad ultionē & cognatas huius reliquas af-
fectiones nos uocāt. Necessaria hęc & utilia modice utētibus. Irascendū. n. sed intra mo-
dū & ultio sæpe opus iustitiæ. & sua unicuiq; tuēda dignitas: nec recusandi honores: q̄ ho-
neftis artibus cōparant̄. Qd̄ ideo dico ne cū hęc bruta quæ sensuales appetētiās idicāt
deus creauerit creatisq; bñdixerit: si sint mala ex sua natura credamus cū manicheis a ma-
lo principio & nō a bono potius deo cōdita fuisse. Bona igit̄ illa oīa & homini necessaria:
sed nos inde ad ābitionē furorē excādescētiā supbiāq; excedētes: mala facimus nostra cul-
pa: quæ ille optimus optia instituerat.

Caput sextum

Videte autem q̄ his quæ diximus adamussim cōueniat q̄ subiicitur factum a deo homine
ad suam imaginem ut præfesset piscibus auibz & bestiis quæ tum aquæ tum terra produ-
xerant: & quidem de homine iam supra disputabamus: sed nunc primū in eo dei imagi-
nem intelligimus: Vnde illi in bruta dictio & imperiū. Sic & enim a natura institutus hō
ut ratio sensibus dominaret̄ frenareturq; illius lege omnis tum iræ tum libidinis furor &

Rex caldeus appetētia: sed oblitterata imagine dei per maculā peccati cepimus miseri & infœlices seruire bestis nostris: & cum rege chaldeo diuersari inter illas humi p̄cumbere cupidi terrenorum obliti patriæ obliti patris obliti regni & dare in nobis in priuilegiū pristinæ dignitatis. Scilicet homo cum in honore esset non intellexit: sed comparatus est iumentis in sipientibus & similis factus est illis.

Caput septimum.

Iesus christus Verū sicut omnes in primo Adam qui obediuit Sathanæ magis q̄ deo: Cuius filii secundum carnē deformati ab homine degeneramus ad brutū: Ita in Adā nouissimo Iesu christo qui uoluntatē patris impleuit & suo sanguine debellauit nequitias spirituales: Cuius filii omnē secundū spiritū reformati per gratiā regeneramur ab homine in adoptionē filiorum dei: si modo uti in illo ita in nobis princeps tenebrarū & mundi huius nihil iuenerit.

EXPOSITIO QUINTA DE OMNIBVS MVNDIS DIVISIM ORDINE CONSEQUENTI.

Prohemium libri quinti.

Quemadmodū Moses uti ostēdimus singulis in partibus sui cōtextus de oibus simul mundis intellectuali: cælesti: elementari humanoq; disseruit: imitatus naturā: immo nature artificē deum: qui in singulis mundis oēs complexus est: ita ad eiusdē nature exemplū: quæ pprias sedes ppria iura & peculiare unicuiq; leges distribuit: ppheta etiā noster mirabili & pfecto diuine artis magisterio scripturā suam ita disposuit: ut q̄q; ubiq; de oibus eadē facie eodēq; uerborum uelamine disputaret: peculiariter tñ singulis mūdis singulas sui operis partes cōsequētī ordine adiudicaret. Qd̄ ostensuri incipiemus primā particulā

de primo mūdo idest angelico interpretari: tum de inceptis reliquas de reliquis aureā illam homericam catenam & Platonicos annulos a uiua opificis uirtute quasi a uero lapide in domiti herculis appensos in Moseos uerbis sagaciter speculantes.

Caput primum.

Dicturi autē de natura angelica: quæ purus est intellectus id primū animo cōcipiamus mētes esse quasi oculos quosdā: Quod em̄ est oculus in rebus corporeis: id ipsum est mēs in genere spiritali. Oculus & si mixtura suæ substātiæ intimæ aliquid lucis possideat: ut uisionis tñ munere fungat̄ externa indiget luce: in qua res: colores & differētias speculat̄. nec est p̄pterea q̄ sua natura nō sit uisus: & si nō uideat nisi beneficio lucis. Nā & aures: ne dicam in animata: & reliq; oēs corporis partes collustrant̄ luce: nec tñ uident. Id igitur uidēdi naturā sortitū est & per essentiæ suæ rōnem est uisus. qd̄ recepta luce uidere pōt. Cōsideremus hæc eadē in intellectibus: Intellectus oculi sunt: intelligibilis ueritas lumē est & intellectus ipse itelligibilis cū sit intie aliqd lucis habet: Quæ se ip̄m pōt uidere: sed nō pōt & reliqua. Verū idiget formis ideisq; rerū: q̄b; uti radius q̄busdā uisibilis lucis itelligibilis ueritas indubie cernit̄. Nec p̄pterea dicendū est ut per exēplū oculi declarauimus nō esse illos natura itelligētes: atq; ex accidēti pari cū nostris animi cōditiōe intellectualē pprietatē sortitos hīc illoꝝ manat snia q̄ itellecto appellationē deo idignā existimāt q̄ si itelle

etum quasi oculos capimus qui nō ex se: sed lucis participatione uidet: cum deus sit lux (lux enim est ueritas) & uisio actio sit qua oculus lucem attingit non eget deus hac operatione qui est ipsa lux: tanto a rerum omnium ignoratione q̄ angeli remotior quanto abest magis a tenebris lucis natura q̄ oculi. Sed redeamus ad angelos. Oculus idest substantia intellectualis non omnino est simplex: alioquin aduentantis lucis compositionē non pareret. hinc commune proloquium constare angelos ex actu & potētia q̄q; anxia est distinctio quid ille actus quid illa potētia: & quæ ratio compositionis: quid item Auerrois arabs uoluerit: cum utrumq; intellectum & eum qui actu & eū qui potētia est. in omnibus citra deum intellectibus esse dixerit: sed sufficit nobis quantum attinet ad hunc locū communis sententia ut cumq; accipiat̄. Hæc quæ diximus omnia aperit nobis Moses in primo die. Partitur enim substantiam angeli in cælum & terram naturā scilicet actus & naturam potētia. Eadem autem res uti diuersas proprietates: ita & diuersa habet cognomina. Quare hic idem actus dum uti uirtus uisum oculo largiens atque potētiæ consummatio accipitur dicitur cælum q̄ ea sit habitudine ad potētiā: qua est cælum ad terrā. Rursum qua lucis indigus est nec obire per se proprium munus intelligentiæ potest per aquas figuratur: Corpus luminis quidem capax sua tamen natura minime lucens. Est & alia ratio similitudinis q̄ iste actus potētiæ: quam terram uocat: uti aqua terræ proxime adest. Sed iam uerbis prophetæ congregiamur. Creauit deus cælum & terram: naturam actus & naturam potētiæ: ex quibus angelum conflat & terra quidem idest potētia inanis est & uacua: inanis actu & uacua luce: quam non nisi aquis intercedētibus excipit: & quoniam circa idem fiunt contraria ad idemq; pertinet hospitari lucem & tenebras: adiunxit & tenebræ erant super faciem abyssi. Neque dixit super terram. Abyssus enim nihil est aliud (nisi si uocabulo abutamur) q̄ aquarum profunditas. Super has aquas ferebatur spiritus domini: spiritus utique qui ab apostolo Iacobo pater luminum dicitur: a quo mox super eas idest super angelicas mentes lux intelligibilium formarum exoritur. Quod intellexerunt forte & saraceni dicentes eductos angelos a deo de tenebris ad lucem adimpletos: que æterna lætitia. Intelligentiam enim uoluptas consequitur: qua nulla maior qua nulla uerior nulla est permanentior.

Caput secundum.

Huic mundo proximus est cælestis. Cuius illa prima proprietas q̄ interstitium est utriusque mundi intelligibilis scilicet de quo nunc diximus: & sensibilis huius quem nos incolimus. Nec possumus mediæ alicuius naturæ essentiam euidentius indicare: q̄ si exprimamus quibus concludatur extremis: quando quidem de extremis natura mediā temperatur. Maxima igitur de cæli conditione nobis sententiam aperit: cum inter aquas & aquas idest angelicas & corruptibiles substantias mediū cælum non tam situs q̄ essentiæ ratione positum dicit. Per aquas autem iam diximus intelligi formas: quæ potētiæ quali terræ proxime adsunt: essentiamque perficiunt. Quemadmodum autem alia angelorum alia elementorum terra: quia diuersa in utriusque potētia: ita alia atque alia aquarum utrobique ratio idest formarum est: Inter has uere medium cælum inde diuinam uitam hinc corporationem: inde in corruptibilem: hinc uisibilem substantiam: inde essentiæ firmitatem: hinc loci mutationem: ide quicquid idem est simplex & uniforme: hinc quicquid uarium mixtum & dissimile habet: sic opificis prouidentia disponente sortitum est.

Homericacatena

Platonici annuli

Abyssus qd̄ sit Iacobus apostolus Saraceni

Caput tertium.

Post hæc de elementorum integritate & positura & ordine nos breuiter admonet per collectionem aquarum ad locū unum & præscriptas mari leges ne terrā obruat. Nihil est enim quod magis indicet esse in elemētis præter corporeæ brutæq; naturæ inclinationē inditas leges ab intelligente causa: a qua & regunt & suis insediis detinentur: quæ hæc aquarum repagula: quibus coercitus oceanus: cuius ad totū se terræ ambitum impetus ferret: quæ admodum ignis totus toti aeri incubat quasi tamen uirga admonitus pedagogi pedem refert: nec se ulterius profert quæ nostra salus & uita omnium animantium postulat. hoc neque ad materię necessitatē quæ ad globi figuram omnia potius elementa panter inclinat: nec ad fortuitū atomorū: cōcursum qualē somniat epicurus: nec ad uim seminariā naturæ mutæ: ut ait Straton: ignare totius finis referri potest: sed ad solam finalem causam: ad quā dirigere solius est mentis & prouidentię intellectualis. Propterea factum ut & hic Moses tractaturus de ordine elementorum huius tantum rei meminerit: & a prophetis totiens hoc quasi potissimum argumentum diuinæ potentię & sapientiæ afferatur in mediū. Hinc in prouerbiis cum certa lege & giro uallabat abyssos. hinc illud qui circumdedit mari terminum suum: & apud Hieremiam Me ergo non timebitis ait dominus: qui posui harenā terminum mari. Et illud Terminū posuisti: quem nō transgredient: nec operient terram. Quoniā autē, tota elementorū constitutio ordinatē admixta ea præsertim quæ sunt uiua: idcirco post terræ aquarūq; ordinē & firmamētū subiecit statim præceptū terræ ut germinaret plantas: cuius alioquin operis tractatus ad quintum potius diem spectabat.

Caput quartum.

Postquā egit de spera cælesti & elementari: propterea quæ de tota integritate corporeæ uniuersitatis: restabat dicendū de incolis & ciuibus (ut ita dixerim) ciuitatis huius mondanæ cum cælestibus: de quibus agendū primo quasi de senatu præfectisq; urbis: tum etiā terrestribus quasi de plebe & populo. Cælestiū igitur primo meminit: quæ posuit deus in firmamento ut essent in signa & tēpora ut lucerent in cælo: & terram illuminarent. solē dico lunam & stellas. Altissimæ hic per tractandæ essent quæstiones: & quæ sibi singulæ iustum uolumē exposcerent: quo pacto hæc sint sydera in firmamēto. an uti partes eius nobiliores: quod sentiunt peripathetici: an ut animalia in suis spheris: in aqua pices iumenta in terra quod Eusebius Medus & Dyodorus uolunt. Congressum hic itē locus cum genethliacis sibi, exposceret diuinandi per astra & prænoscenti futuros euentus scientiā hinc confirmatibus quæ Moses sydera in signa posita a deo dixerit: scientiā nō modo a nostris ut a Basilio: qui recte eam occupatissimam uanitatem uocauit: & ab Appolinario & a Cyrillo & Dyodoro acriter taxatam: sed quam & boni peripathetici respuunt & Aristoteles contempsit: & quot est maius & a Pythagora & a Platone & ab omnibus stoicis repudiatā fuisse auctor est Theodoritus. Quærendum hic etiam de natura syderum: de motu: de principatu: de lunæ maculis deque omni syderali scientia aliquibus forte uideretur. Verum ad hæc si descendamus quæ sint pulchra & digna cognitu: audiemus fortassis horatianū illud. Sed nūc nō erat his locus. Quare ad opus hæc destinatum differimus: quo Aristotelē Platoni conciliantes uniuersam philosophiam pro uiribus tractandam examinandamque suscepimus.

Caput quintum.

Veniamus igitur ad Mosem: qui postquam de cælestibus dixit: terrestriū animalium meminit Theodoritus: ordine cōgruenti: quæ uel aquas uel terrā uel aerem inhabitant: si tamē inhabitare aerem Horatius uolucres dici possunt. Nemo hic expectet aut exigat a nobis disputationē quo pacto concordia pora animalium ex elementis aut quid sint indita a deo naturis rerū seminariæ rōnes: sit platonis & ne item uita brutorū de sinu educa materia: an a diuino potius principio omnis uita pro Aristotelis ueniat: ut constantissime asserit Plotinus: quæ mox latine legendū dabit in publicā utilitatem Plotinus: tem Marsilius Ficinus noster longioribus etiā argumētis illuminatū. Cui sententiæ suffragari fortasse uidebitur hoc loco propheta: cum postquam dicit: producant aquæ reptile anime uiuentis. adiecit postea creauit deus omnē animam uiuentē: ubi non id duntaxat quispiam obseruaret: quæ & aquæ producant deo iubente: & deinde etiā deus producat. Verū & illud quod ubi de dei opere agitur scriptū est creauit deus animā uiuentem: ubi autem de aquis non animam: sed reptile animæ uiuentis: quasi aquis uehiculū potius animi id est corporis mixtio accepta referat: deo autē id est diuino principio animæ substantia: quæ uitæ datris motus & sensus temperato iam corpori extrinsecus illucescat. Sed de his alias. Inter animalia terræ tria memorat Moses iumenta reptilia & bestias: in quibus tres differentias brutorū irrationalium: quibus nec plures sunt: in cōmune nobis insinuat. Sunt enim bestia quæ perfectæ sunt phantasia mediū inter irrationalia locū sortita: erudiri autē ab homine aut maius differentia brutorū: fuescere nesciunt. Sunt reptilia quæ imperfectā habent phantasiā media quasi inter brutorū: ta & plantas. Sunt iumenta. Quæ & si carent ratione disciplinæ tamen humanæ quomodo capaces cum sint: rationis aliquid participare uidentur mediam quasi sortita conditionem inter bruta & homines.

Caput sextum.

Haftenus de tribus mundis supercælesti cælesti & sublunari. Nunc agendū de homine: de quo est scriptum. Faciamus hominē ad imaginē nostram: qui non tam quartus est mundus quasi noua aliqua creatura quæ triū quos diximus cōplexus & colligatio. Est autē plerumque consuetudo a regibus usurpata & principibus terræ: ut si forte magnificā & nobilē ciuitatem condiderint iam urbe absoluta imaginē suam in medio illius uisendam omnibus spectandamque cōstituant. Haud aliter Principē omnium deum fecisse uidemus: qui tota mundi machina constructa postremū omnium hominem in medio illius statuit ad imaginem suā & similitudinē formatum. Sed ardua est quæstio cur hoc priuilegiū sit hominis imaginem habere dei. Nam si Melitonis explosa insania: qui humana effigie deū figurauit: ad rationis mentisq; naturā recuramus: quæ uti deus intelligens est inuisibilis item & incorporea inde utique cōprobabimus esse hominē similem deo præsertim qua parte in animo trinitatis imago representat. Verum agnoscemus hæc eadē quāto in angelis sunt quæ in nobis & potiora & contrariæ minus naturæ ad mixta tanto cum diuina natura plus similitudinis & cognationis habentia. Nos autē peculiare aliquid in homine quærimus. Vnde & dignitas ei propria & imago diuinæ substantiæ cum nulla sibi creatura communis cōpenat. Id quid esse aliud potest. quæ quæ hominis substantia (ut græci etiā aliqui interpretes inuunt) omnium in se naturarū substantias & totius uniuersitatis plenitudinē re ipsa cōpletur: Dico autem re ipsa quia & angeli & quæcunq; creatura intelligēs in se quodammodo continet omnia: dū plena formis & rōibus omnium rerū omnia cognoscit. At uero quæ admodū deus nō solū ob id quod omnia intelligit: sed quia in se ipso ueræ rerū substantiæ perfectionē

Epicurus
Straton

Hieremias

Peripathetici

Eusebius
Medus

Dyodorus

Contra ge-

nethiliacos

Basilus

Apollinari-

us

Cyrillus

Dyodorus

Peripatetici:

Aristoteles

Pythagoras

Plato

Stoici

Qua in par

te homo dicitur simili deo

Græci interpretes

totam unit & colligit: Ita & homo (quod quod aliter ut ostendemus alioquin non dei imago: sed deus esset) ad integritatem suam substantiam omnes totius mundi naturas corrogat & cunctis. **Diuerfitas i/ter deum & hominem.** Quod de nulla alia creatura siue angelica siue caelesti siue sensibili dicere possumus. Est autem haec diuerfitas inter deum & hominem: quod deus in se omnia continet: uti omnium principum: homo autem in se omnia continet uti omnium medium: quo fit ut in deo sint omnia meliore nota: quod in se ipsis: in homine inferiora nobiliori sint conditione: superiora autem degenerent. Sunt ignis aqua aer & terra per uerissimam proprietatem naturam suam in crasso hoc & terreno hominis corpore: quo nos uidemus. Est praeter haec spiritale aliud corpus diuinius (ut inquit Aristoteles) quod elementa: quod caelo proportione respondet. Est praeterea in homine uita plantarum omnibus his apud eum quibus & apud illas muneribus fungens nutriendi augendi & generandi. Est sensus brutorum tam intimus quam extremus. Est caelesti animus ratione pollens. Est angelicam mentis participatio. Est harum omnium simul in unum confluendum naturarum uere diuino possessio: ut libeat exclamare illud Mercurii. Magni o Asclepi miraculum est homo. hoc praecipue nomine gloriari humana conditio potest: quo etiam factum ut seruire illi nulla creata substantia dedignetur. Huic terra: & elementa: huic bruta sunt praesidio & famulantur: huic militat caelum huic salutem bonumque procurant angelicam mentes: si quidem uerum est: quod scribit Paulus: esse omnes administratorios spiritus in ministerium missos propter eos qui hereditati salutis sunt destinati: Nec mirum alicui uideri debet amari illum ab omnibus: in quo omnia suum aliquid immose tota & sua omnia agnoscunt.

Caput septimum.

Homo terrestrium & caelestium uinculum & nodus est Homini mancipantur terrestria: homini fauent caelestia: quia & caelestium & terrestrium uinculum & nodus est: nec possunt utraque haec non habere cum eo pace: si modo ipse secum pacem habuerit: qui illorum in se ipso pacem & foedera sancit. At caueamus quaso: ne in tanta dignitate constituti non intelligamus: Verum illud ante oculos semper animi habeamus uti & certam & exploratam & indubiam ueritatem: sicuti fauent omnia nobis eam legem seruantibus que nobis est data: ita si per peccatum per legis praeruaricationem de orbita defecerimus: omnia aduersa in festam inimicamque habituros. Rationabile enim ut quemadmodum non modo nobis: sed uniuerso: quod in nobis complectimur: sed auctori ipsius mundi omnipotenti deo iniuriam facimus: experiamur etiam omnia: quae in mundo sunt: & deum in primis potetissimos uindices & acceptam iniuriam grauissimos ultores. Hinc extimemus: quae poenae quae supplicia manent transgressores diuinae legis. Hi sunt: qui (ut dixit Oraculum) θαλλομεσ οι φοιτωσι περι χερσων και περι πομπων ακαματοι λαμπανται υπαι μαστιγι θεοιο . id est qui pergunt circa terram & circa pontum & infessi domantur sub uerbere dei. hos caelum. hos terra: hos tota mundanae rei. per inconcussa iusticia fulminat & persequitur. Rei sunt enim uiolatae uniuersitatis: & lese maiestatis diuinae: Cuius imaginem foedissima iniquitas macula deturparunt. Hinc factum fortasse: ut apud prophetas cum quid a deo aut praecipitum aut uetitum promulgatur citentur caelum & terra testes scilicet quia & praecipiti transgressio illa etiam uiolet: & de communi accepta contumelia ipsa quoque de improbis dum deo ministrant poenas sunt acceptura. & omnino omnem insaniam superat adduci ut credamus cuiquam in ciuitate aliqua posito decorato summis honoribus licere in principem: in uniuersam rem. pub. de se optime meritam impune delinquere: ac non potius dari illum torquendum statim & cruciandum litoribus & carnifici: aut totius populi consensum lapidibus obruendum. Sunt autem carnifices: Sunt lictores in hac dei

re. p. improbi demones uilissimo ministerio additi in poenam antiqui sceleris. hic illud Paulus Paulus li Tradidi illum Sathanam in interitum carnis. hinc demonis ultoris est apud Orpheum cognomen Orpheus minatio: si forte nostris minus credamus. Quomodo autem scelera hominum omnis creatura odit & execrat: ita recta illius uita & institutio omnibus grata est omnibus placet. Neque enim (ut ita dixerim) non admitti in participatum & boni eius & mali omnia praesentia: quae tanta arcto nexu illi implicita & coniuncta sunt. hinc illud euangelicum: Si poenituit peccator exultare letitia omnes angelos: hic mysterium illius apta ratio: quod ascenditum fuit a saeculis: ut corrupta in primo Adam & de turbata de suo statu natura nostra per Christi crucem instauraretur. Scilicet nostra causa filium dei & homo fit & cruci affigitur. Nam & congruum fuit ut qui est imago dei inuisibilis progenitus omnis creaturae in quo condita sunt uniuersa: illi copularetur unione ineffabili: qui ad imaginem factus est dei: qui uinculum est omnis creaturae: in quo conclusa sunt uniuersa. Nec erat si cum homine tota natura periclitabatur eius iactura aut negligenda aut reparanda per alium quam per quem tota fuerat instituta natura.

EXPOSITIO SEXTA DE MVNDORVM INTER SE ET RERVM OMNIVM COGNATIONE.

Proemium Libri Sexti.

DEVS unitas est ita ternario distincta: ut ab unitatis simplicitate non discedat. Est trinitatis diuinae in creatura multiplex uestigium. Nos hoc unum duxerat hic attulerimus adhuc quod sciam a nemine allatum: quod quam in creaturis unitatem uidemus: dispartitam triplici ratione deprehendimus. Est enim primum ea in rebus unitas: quae unum quodque sibi est unum sibi quoque constat atque coheret. Est ea secundo: per quam altera alteri creatura unitur: & per quam demum omnes mundi partes unus sunt mundus. Tertia atque omnium principalissima est: qua totum uniuersum cum suo opifice quasi exercitus cum suo duce est unum. Adest trifaria haec unio unicuique rei per suam unam simplicem unitatem deriuatam ab illo uno quod & primum unum & trinum simul atque unum est: a patre inquam filio & spiritu sancto. Nam & patris partes omnia produces. suam omnibus largitur unitatem: & sapientia filii rite omnia disponens omnia inuicem unit & copulat: & spiritus amor ad deum omnia conuertens totum opus opifici nexu caritatis adiungit. Quomodo autem ut magis intimus: Ita magis unus est nobis deus quam ipsi nobis: rursus una quaeque res arctius sibi quam aliis mundi partibus iungitur: ita uniuersae caritatis ordinem edocti si legem diuinam naturae tabulis inscriptam sequi uouerimus primo deum ipsum supra nos supraque omnia: secundo loco nos ipsos: Tertio proximam diligemus: Propheta autem noster de ea unitate: quae unum quodque sibi est unum: tunc satis dixit: cum rege omnium sigillatim naturam examinauit. De illa autem: qua deo unimur: tractatum proximo aget: Vbi de felicitatis summa disputabamus: Reliqua ea est: qua diuersae partes mutuo foedere inuicem copulantur: de qua in praesentia a nobis agendum est.

Caput primum.

Postquam igitur distinctas regum naturas uidimus: & separatis (ut ita dixerim) stationibus dispositas: ne crederemus idcirco tamen ex his omnibus unum fieri uniuersum quia singula a singulis (ut supra ostendimus) pro suae naturae conditione contineantur indicare in suo est contextu propheta uoluit: qui & quot modi essent: quibus naturae regum inter se inuicem copularentur non solum ad curiosam hanc intelligentiam nos uocans: sed per hoc instruens & demonstrans qua nos uia & ratione

Vestigium trinitatis Triplex in rebus unitas

Pater Filius Spiritus Radix totius ordinatae caritatis

E

his quæ a nobis sunt meliora: copulari possimus. Cogitanti aut mihi priusq̄ accedere ad uerborū enarrationē quot modi aut eēt aut cogitari possent: quibus res aliqua inuicē uel affinitatē uel copulā nāciscerēt: & discurreti p̄ oīa dogmata philosophorū: quibus a pueris in sudauit: haud ultra q̄ quōdecim genera cōcurrerāt. Quæ deinde accedēs ad Mosē ita dilucide ita apposite subdicata ab eo uidi: ut nusq̄ melius erudiri de illis quēq̄ posse credideri.

Caput secundum.

Essentia rei cuius est. Statim igit̄ in prima die nescio breuius an dilucidius quinque modos cōplectit̄: quibus cōiūgi aliqd̄ alicui pōt. Quod enī alteri cōiūctū est. aut eius essentia est aut est essentiæ proprietatis: aut inest ei uti forma subiecto: aut eū attingit uel sicut trāsmutās id qd̄ trāsmutat̄: uel sicut ars subiectā sibi materiā. Similiter quinque a Mosē legimus inuicē quasi cōparata & cōnexa cælū & terrā: terrā & inanitātē. abyssum & tenebras: spiritū dei & aquas: lucē & corpora. Primū igit̄ coniunctionis modū designat nobis terra inanis & uacua. qm̄ terra. i. materia sua natura inanis est: nisi aliunde formis ad impleant̄. Secūdū indicāt tenebræ sup̄ faciē abyssi. Nam abyssus sua quidē natura nec lucidus nec tenebrosus: sed illius tñ natura tenebræ cōsequunt̄ nisi accedēs lumē illas fugauerit: quēadmodū & materiæ informatē inanitātēq̄ priuatiōis tenebræ cōsequunt̄: donec adueniēs eas spēs expulerit. Tertium oñdit lux oborta corporibus. Est. n. in eis lux uti forma in subiecto. Quartū cælum & terra qm̄ nō inheret terræ cælū uti forma uel accedēs inest rei quā pficit: sed cōiūgit̄ ei uti efficiēs patiētī & trāsmutās cā corpori qd̄ trāsmutat̄. Postremi exemplū est spūs dñi: q̄ fert̄ sup̄ aquas. Artifex enī dñi sapiētia & spiritalis natura oīno abiūcta a comertio corporis haud aliter iungi corporibus intelligit̄: quā ars: quæ in mēte est architecti: cemento lignis & lapidibus iungat̄. Rursus aut̄ & hāc cōsidera cōsequētia rōnē: esse terrā ex se inanē domesticas habere tenebras: tū p̄xime luci iungi p̄ lucē cælo: p̄ cælū substantiæ spiritali. Sed uideamus qualiter hęc se habeāt in nobis. Terra terrenū est corpus inane uita uacū sensu: sup̄q̄ ip̄m sunt tenebræ mors torpor in efficacia imobilitas in sensatio: lux uita est quæ illed uegetat excitat agit mouet & sensū p̄ditū reddit: cælū est aīus fons illius lucis & spiritus dei intellectus lumē diuini uultus. & de his hoc loco plura etiam q̄ opus sit

Caput tertium.

Examinemus quid sibi Mosēs insequētibus uelit: & uidebimus decē alios modos ab eo in sinuari: in quibus mutuā inter aliqua fœderationē itelligamus. Præter enī eos quos diximus sunt rursus & hi: quos numerabimus: qm̄ aut ps aliquid est alterius aut effectus: item si ē ps aut ps idiuidua est a suo toto quo pacto & sol & luna & stellæ ifirmamēto sūt aut se parabilis quēadmodū aquæ ptes ab itegritate sui elemētis: ad qd̄ cōfluxerūt. Si est effectus aut a seminaria rōne intrinseca pullulat sicuti plantæ e terra pullulāt: ipsi tñ suæ parenti affixe: & naturalibus unculis ligamētisq̄ cōnexæ: aut ex suis principiis cōstat & cōstat: ut mixtū ex elemētis. Quo pacto ex aquis & terra aīaliū corpora fiunt: aut cām habet extrinsecam: quæ trifariā diuidi pōt in efficientē exemplar & finē. Quorū triū exempla habemus a Mosē: dum & hominē deus creat & efficit: & creat ad suā imaginē tanquā ad exemplar. & bestia homini subsunt fiuntq̄ ppter hominem ut propter finem.

Caput quartum.

Diximus de parte & effectū: eademq̄ rōne de toto & causa. Respondēt enim hęc inuicem rationes. Sed neq̄ impleuimus oīa genera cognationis. Nā & de causa ea est reliqua spe-

cies affinitatis: qua cā secundaria primaria obedit & adiungit̄: sicut cū deus pducit aquæ Cā primaria pducunt: & hęc quidē primo: quia p̄xima sūt cā: sed nō aliter q̄ deo præcipiēte quia cā pri magis ifluit. maria magis ifluit q̄ secunda. Similiter est finis secundarius principali appendēs & an/ q̄ secunda. nexus: qd̄ sapiēter significat dicens posita sydera ut lucent in cælo & illuminarēt terrā. Neq̄ enim bonū inferiorū primarius finis est cælestiū. Sed id primū intendunt: ut sibi lu/ ceant: Tum postremo ut & nos illuminent. Quapropter & apud Homerū cū auroram Homerus tum solē immortalibus primū tum & mortalibus exoriri ac lucē ferre legimus. Est itē præter hęc oīa & homo homini & leo leoni cognatus: & tñ leo neq̄ pars neq̄ effectus leonis est si ab illo genitus nō sit. hoc propheta significat: cū simul pisces: simul aues: simul bestias terræ colligit & adunat. Est ultima ratio affinitatis: quæ est mediæ naturæ ad extrema. Nam cōuenit hō homini animal aīali: quia eandē participāt essentiæ rōnem uel specialē uel generalē. At mediū nō eadē est essentia qua & extrema: sed temperatū quoquo modo ex illis: ita ab utroq̄ dissentit: ut cū utroq̄ cōmunicet. Quod indicatū nobis a Mosē: cū ponit firmamētū aquarū medium diuidens supercælestes aquas ab aquis: quæ sūt sub cælo: ubi quæ sit mediū natura sufficienter aperit: quēadmodū nos in prohemio primi libri & secūdo capite quinti abunde declarauimus

Caput quintum.

Admonemur aut̄ & hinc quid factū opus sit nobis: ut naturis melioribus uniamur: i quo uis tota & summa posita est nostræ fœlicitatis. Nā & docet nos prima dies tūc primū aq̄s iacobus depulsa nocte obortā lucē cū spiritus domini eis incubuit: Vnde illud iacobi significat. Iamblicus Omne optimū donū desup̄ esse a patre luminū. Quod ne nostros cōmemorē: ita cōfir/ Quid præ/ mat iamblicus: ut nihil quasi uel mediocre p̄mittere sibi posse de se humanā naturā ue/ cipue obser/ lit nisi maiori. i. diuino numine sit adiuta. Quod si est uerū & non modo a nostris: sed a uadū in uita philosophis etiā cōprobatū p̄fecto omne studiū nostrū in eo eē debet: ut cōuersi ad supra qd̄ sit p̄ sacram religionē p̄ mysteria p̄ uota p̄ hymnos preces & supplicationes: inde no Quā utiles strā infirmitati uires quæramus. Hinc platonica & Pythagorica disputationes a sacris q̄ necessaria præcibus exorsæ desinūt in eadē. quibus & Porphirius & Theodorus & oēs achademici sacre p̄catio nihil utile magis: imo necessariū homini eē uno ore cōfirmat. Indorū bragmanes & ma nes gi perfas: nihil aggressi unq̄ legunt̄ nisi oratione præmissa. Quæ ideo gentiū testimo/ Platonici nia afferro: ut quibus a malo demone psuasum: ut gentibus potius credāt q̄ ecclesiæ: uel Pythagorici ab his discāt quibus adhibent fidē neq̄ ridendā neq̄ inutilē neq̄ indignā rē esse philoso Porphirius pho operā sūmere & quidē magnā atq̄ assiduā in sacris præcationibus in mysteris in uo/ Theodorus tis in hymnis deo iugiter decantandis. Quæ res si qd̄ hoīum genus & iuuat maxime & Achademici decet: illis præsertim utilis & decora. qui studiis litterarū & cōtemplādi ocio se dederūt. Indi Quibus nihil necessariū magis q̄ ut quos in diuina identidē mentis oculos intēdūt: & Perfas uitæ integritate deputēt: & petita p̄ ferulā orationis desup̄ luce largius illuminēt admo/ Apostolus nitiq̄ pprie semp̄ imbecillitatis cū apostolo dicant sufficientia nostra ex deo est.

Caput sextum.

Rursum examinemus quid nos aquæ: quid terræ dispositio doceat. Discamus a terra nō edituros nos frugē: quā parturimus: nisi inuadentis nos fluxæ materiæ atq̄ caducæ impetū represserimus: depulerimusq̄ & e sedibus nostris exturbauerimus irruentiū in nos quasi aquarū uoluptatum gurgites & torrentes. Discamus ab aquis nō prius illas existimatas

idoneas piscibus procreandis q̄ in unâ totius sui elementi integritatem collectæ fuerint. Nam neq; nos si diuulsi distractiq; ad diuersa fuerimus: si non toti collectis oibus uiribus ad unam feremur intentione: sobolē dare aliquam dignam nostra diuinitate in lucē poterimus. Continetur autem & hic altius mysterium: quē admodum scilicet guttis aquæ ea est fœlicitas: ut ad oceanum: ubi aquarū plenitudo: accedant: ita esse nostrā fœlicitatem ut quæ in nobis intellectualis luminis portio est ipsi primo omnium intellectui primaq; menti ubi plenitudo: ubi uniuersitas omnis intelligentiæ aliquando coniungatur.

Caput septimum..

At maximū illud omniū quod firmamēti nobis doctrina significat: ubi uidemus nō posse aquas inferiores superiorū aquarū beneficio aliquo locupletari: nisi cælo intercedente quod inter eas mediū est collocatū. Ita nos animo pponamus extremorū copulam nō nisi per eam naturā fieri posse: quæ media extremorum cū sit utrunq; in se cōplexa. Ideo illa id est extrema inter se cōmode unit: quia in se ipsa illa p̄prietatē suæ naturæ prius uniuert. Admonemur hinc magni illius sacramēti: qd' gentibus stultitia hebreis scandalū nobis dei uirtus & sapientia est: nō posse hominē deo cōiūgi: nisi per eū: qui cū in se ipso hominem deo cōiunxit uerus mediator effectus pōt ita hoies deo annectere: ut sicut in eo filius dei hominē induit: ita per eum hoies dei filii fiant. Quod si uerū est quod dicimus: nō copulari extrema inuicē nisi per mediū: id autem uere medium dici: quod in se ipso iā extrema uniuert: profecto si dispensatio illa ineffabilis in solo cōtingit Christo. ut uerbum fieret caro solus etiā est Christus per quē ad uerbū caro potest ascendere: nec est (ut recte scripsit Ioannes) aliud sub cælo nomē in quo oporteat saluos hoies fieri. Quod diligēter aduertant qui cum Christo se dicunt credere: cōmunē tñ religionē aut suam unicuiq; in qua est natus: credunt sufficere ad cōsequendam fœlicitatem. Non mihi nō ipsis rationibus credant sed Ioanni Sed Paulo sed Christo ipsi: qui dixit. Ego sum uia. Ego sum hostium. & qui per me non intrat fur est & latro.

EXPOSITIO SEPTIMA DE FOELICITATE QUAE EST VITA AETERNA.

Prohemium Libri Septimi.

S I TOTIVS mundi gradus ordinē & naturam sexta absoluta ex positione quasi sex diebus exegimus: Reliquum: ut septimo hoc tractatu quasi sabbato nostræ cōmētationis de sabbato mūdi & quiete creaturarū: quæ naturā in superioribus instituumus id est de eaq; fœlicitate tractemus: aut (ut dicā rectius) tractantem Mo sem ut uerū uatē futuroꝝ oīum audiamus. Est autē fœlicitas (ut theologi predicant) alia: quā per naturā alia: quā per gratiā cōsequi possumus. Illā naturalem: hanc supernaturālē appellant. De prima id est de naturali satis dictū a Mose: quoniam regē cognita natura naturālē quoq; eaq; fœlicitatē cognoscimus. Reliquum igit' ut doceat de secunda pphetam se potius exhibens q̄ doctorē: quoniam cum scripsit Moles nō dum erat gratia: sed futurū erat ut esset. Verum quoniam mihi uideor uidere

sciolos quosdā dixerim an uappas potius & nebulones: qui se uocant philosophos cum nihil sint minus: ridentes statim & gratiā & fœlicitatē sup naturalē: quasi uana hæc nomina & aniles fabulæ sint: uolui breuisculam: hac de re cum illis disputationem sicuti prohemium facere septimi libri: rem & seorsum oibus utilē & necessariā ualde operi: quod suscepimus: ubi altissimis philosophiæ radicibus nixam & stabilitā stare sententiā theologorū dilucide cōprobemus. Fœlicitatē ego sic definitū uniuscuiusq; rei ad suū principium. Fœlicitas enim est summū bonum: summū bonum id est quod omnia appetunt & stabile quod aut omnia appetunt: id ipsum est: quod omniū est principium: ut Alexander aphrodisiensis in cōmentariis primæ philosophiæ & græci interpretes in aristotelis ethice attestantur: Idem igitur finis omniū qd' omnium principium deus unus omnipotēs & benedictus optimum omnium quæ aut esse aut cogitari possunt. hinc duæ illi præcipue appellatiōes apud Pythagoricos unum. s. & bonum. Vnum enim cognominatur: quia omnium est principium: quemadmodum unitas principium est totius numeri bonum autem quia omniū finis omnium quies & absoluta fœlicitas est. Videre iam possumus: si simus paulo sellertiores: rationem duplicis fœlicitatis. Fœlicitas enim possessio atq; adeptio est huius primi boni. Bonum hoc adipisci dupliciter possunt res creatæ. aut in se ipsis: aut in ipso. Nam & in se ipso hoc bonū est super omnia exaltatū suæ inhabitans diuinitatis abyssos: & per omnia diffusum in omnibus inuenit: hic quidem pfectus: illic imperfectus per rerum conditione a quibus participatur. Vnde (ut scribunt poete) Iuppiter est quodcunq; uidet: & Iouis omnia plena sunt: Vna quæq; igitur natura cum in se deum habeat aliquo modo: quia tantum dei habet quantum habet & bonitatis (bona autē omnia quæ deus fecit) reliquum: ut cū perfectā omnibus numeris suam habet naturā: se adepta deum quoq; in se adipiscatur. & si dei adeptio: ut cōprobauimus: est fœlicitas: in se ipsa aliquo modo fit fœlix: hæc est naturalis fœlicitas: quā & maiorem & minorem diuersæ res pro naturarum diuersitate sortitæ sunt. Ignis res est anima carens: participat autē deum multis rationibus. Nam primo est: & unū quodq; qd' est participatu dei est: qui est ipsum esse: itē quæ ignis species certa & actus est: deo est similis: qui prima species primus est actus: & dum ignis ignem producit diuinam fœcunditatē: dum se intra terminos suæ cōtinet spheræ iustitiam: dum nobis deseruit beneficentiā p suæ naturæ modulo imitatur. Hæc ignis dum agit suam adeptus pfectionem fœlix est quantum capax ipse fœlicitatis. Fœliciores plantæ quæ præterea uitam: fœliciores animantia: quæ etiā cognitionē sortita ut plus pfectionis ita plus etiam in se ipsis diuinitatis inueniunt. Optima omnium mortaliū conditio: ne homo: qui sicut natura. Ita naturali fœlicitate aliis præstat: præditus intelligentia & libertate arbitrii præcipuis dotibus & ad fœlicitatem maxime conducentibus. Suprema inter creaturas angelica mens & substantiæ nobilitate & finis consecutione. cuius maxime particeps. quia illi & iuncta & proxima est. At uero ut supra diximus p hanc fœlicitatem nec plantæ nec bruta nec homo nec angelus deum: qui est summum bonum: in ipso deo: sed in se ipsis attingunt. Quapropter & pro naturarum capacitate gradatim fœlicitatis ratio uariat. Quare & de hac solum loquuti philosophi fœlicitatem uniuscuiusq; rei in optima operatione suæ naturæ collocauerunt: & de angelis quidem quos uocant Philosophos & intellectus. etiam si summā illorum pfectionem hanc faterentur quod deum intelligerent. cognitionem tamē dei: quam habent: haud aliam statuere præter eam. quæ

Altius mysterium

Nō posse homines deo cōiungi nisi per Christū deum & hominem Ioannes

Paulus Christus

Duplex fœlicitas

se ipsos cognoscunt. ut de deo tantum intelligant: quantum de dei natura in eorum substantia representatur. De homine autem & si diuersi diuersa senserint: omnes tamen intra humanæ facultatis angustias se tenuerunt: uel in ipsa tñ ueri uestigatione qđ academi-
Academici ci: uel in adeptiōe potius p̄ studia philosophiæ: quod Alpharabius dixit: fœlicitatē homi-
Alpharabi- nis determinātes. Dare aliqd plus uisi Auerrois Auicenna Abubacher Alexander & Pla-
us tonici nostrā rationē in intellectu: qui actū est: aut aliquo superiore: nobis tñ cognato qua-
Auerrois si in suo fine firmātes: sed neq; hī hominē ad suū principiū neq; ad summū bonum addu-
Auicenna cunt. Quas ego eorū disputationes atq; sententias. nec reprobo nec aspernor: si de natu-
Abubacher rali se tantum fœlicitate dicere profiteantur. Certum enim per eam non posse hominem
Alexander aut angelos altius euehi q̄ ipsi dicant. Quod uel hac rōne maxime cōprobat: qm̄ si nixū
Platonici propria fortitudine nihil supra se ipsum potest assurgere (alioquin se ipso esset ualidius)
Nō posse ho- utiq; nihil nitens per se ipm̄ ad fœlicitatē maius aliquid uel perfectius sua natura assequi
minē uirib; poterit. Sed dicant mihi philosophi si hæc in rebus sola fœlicitas: cur uel ipsi fatentur in
propriis po- ter animalia solum hominem natū ad fœlicitatem. Cum enim alia præter hominem ad
coniungi suos quoq; fines perueniant possumus dicere esse aliorum q̄ hominis minorē fœlicitatē:
Astruit sup- at nullam esse quo pacto defendemus. Quinimmo cū a fine a natura statuto reliqua in
naturale fœ- fra hominem nunq; homo fere semper exorbitet: uidebitur nisi alio se priuilegio iactet in
licitatem fœlicitissima omnium humana cōditio: Audiamus igitur sacros theologos dignitatis no-
Theologi stræ nos admonentes: & quæ ultro nobis a patre liberalissimo diuina bona præstantur:
 ne quæso ipsi crudeles in nostros animos & male grati erga deū opificē reiiciamus. Dixi-
 mus supra summā fœlicitatis in dei esse adeptiōe: quod est summū bonum & principiū
 omnium. Dupliciter autem illa posse contingere: quoniam uel in creaturis: quibus se deus
 participat: uel in ipso deo deū assequimur. Ostendimus itē quod & ostendemus: res crea-
 tas nō posse uiribus suis ad hanc postremā. sed ad illam dumtaxat accedere. Est autem il-
 la: si anima aduertimus: umbra potius fœlicitatis quā uera fœlicitas: quæadmodū crea-
 tura: in qua deum attingis: nō summa bonitas: sed summæ bonitatis idest diuinæ tenuis
 umbra est. Adde qđ res per illam se ipsis potius q̄ deo restituunt: nō id assequute: ut ad suū
 principium redeant: sed hoc tantūmodo ne a se ipsis discedant: Vera autē & consummata
 fœlicitas ad dei faciem contuendam quæ est omne bonū: ut ipse dixit: & ad perfecta cum
 eo principio: a quo emanauimus: unionē nos reuehit & abducit. Ad hanc angeli attolli
 quidem possunt: sed non possunt ascendere. Quare peccauit Lucifer dicens Ascendam
 in cælum. Ad hanc ire homo nō potest: trahi potest unde Christus de se: qui est ipsa fœli-
 citas dixit Nemo uenit ad me nisi pater meus traxerit illū: Bruta autem & quæ infra ho-
 minē nec ire nec trahi ad illam possunt. Ideoq; solus homo & angelus ad eā sūt facti fœ-
 licitatē: quæ est uera fœlicitas. Potest uapor cōsendere in altum: sed nō nisi attractus ra-
 dio solis: lapis & copulenta omnis substantia neq; radium usq; quaq; admittere neq; per
 illum tolli in sublime potest. Hunc radium hanc uim diuinam hunc influxum gratiam
 apellaamus: quia deo & hominem & angelum gratos efficiat. Habent autem philoso-
 phi huius doctrinæ manifestum exemplum in corporibus. Corporum enim aliqua in re-
 ctum: aliqua in orbem feruntur. Motus rectus quo elementa ad proprias sedes uehūtur:
 figurat fœlicitatem: per quam in propriæ naturæ perfectione res stabiliuntur. Motio cir-
 cularis: per quam corpus adeundem unde absedit terminum circunouoluitur: expressis/

Exemplum
 utriusq; fœli-
 citatis i cor-
 poribus.

suma imago est ueræ fœlicitatis: per quam creatura ad idem principiū redit: a quo proces-
 ferat. Sed uide qđ oīa utriq; conueniunt. In orbem non mouent nisi immortalia & incor-
 rupta corpora: Ad deum non redit nisi immortalis & æterna substantia. Elementa ut su-
 os motus perficiant non alia indigent uel qđ indito sibi a genitura uel grauitatis ipetu uel
 leuitatis: quemadmodum etiam ad naturalē fœlicitatē singula proprio impetu propria
 ui feruntur. At uero cælestia & si idonea sint motui circulari non ipsa tamen sibi sufficiūt
 ad hunc motum explendum: sed diuino opus motore: qui illa uerset & circunouluat. De-
 nique sic perpetue apta circuitioni illa corpora sunt. ut non facere eam. sed suscipere: pos-
 sint. Haud aliter nobis atque angelis accidit. Tales enim sumus natura. ut nō circumage-
 re nos & reflectere: sed circumagi morice ui gratiæ & reflecti in deum possumus. Hinc il-
 lud. qui agunt spiritu dei hii filii dei sunt. Qui aguntur dixit: non autem qui agunt. hoc
 distamus a cælo qđ illud naturæ necessitate: nos pro nostra libertate mouemur. Pulsat em̄
 assidue animum tuū spiritus motor. Si ob audias tibi relinqueris tuo torpori tuæ infirmi-
 tati miser & in fœlis. Si admittas statim deo plenus per orbē religionis ad patrē ad domi-
 num reportaris: in eo uitā semper possessurus: in quo & semper etiā anteq; fieres uita fui-
 sti. Hæc est uera fœlicitas ut unus cū deo spiritus simus: ut apud deū non apud nos deum
 possideamus cognoscētes sicut & cogniti sumus. Ille enim nos nō per nos: sed per se ipm̄
 cognouit: Ita & nos cognoscemus illū per ipsum & nō per nos. Hæc est tota merces: hæc
 est uita æterna: hæc est sapientia: quā sapientes seculi non cognouerunt: ut ab omni mul-
 titudinis imperfectione redigamur in unitatē per copulam indissolubilem cum eo qui est
 ipsum unum. Pro hac fœlicitate Christus orabat ad patrē hoc modo. Pater fac quemad-
 modum ego & tu unum sumus: ita & hii nobiscū unū sint. Hanc Paulus separabat dicēs
 cognoscā non ex parte: sed sicuti est: & si sperabat nō ne iure dicebat Quis me separabit
 a caritate Christi. & cupiebat dissolui ut cū Cristo fieret unū. Ab hac cecidit dæmō: qm̄ ad
 illam ascendere nō rapi uoluit: Ideoq; illud amisit: quod habuisset si permāisset. Ex hac
 radice notum quæ fors infantium: qui decessere non dum initiati. Scilicet apud se manēt
 nec suis bonis exuti: nec diuinis locupletati. Nobis in alterutram partem cadendum: aut
 summam miseriam: aut summā fœlicitatem. Quoniam qui in causa est ne motorem re-
 cipiatur: non solum immunem se facit gratiæ: sed & naturam uitiat: ad cuius integritatem
 hoc attinet: ut agnitum spiritum quærat non recuset: & proculdubio recta esse natura nō
 potest: quæ maioris boni propositi spem aut reiicit aut contemnit: Quare postquam
 Christus est agnitus siqui Christum non induuntur: non solum prima fœlicitate: sed
 & secunda idest naturali iure priuatur: quia gratiam nolle non nisi corruptæ est & la-
 befactatæ naturæ: Quemadmodum autem nos uiuentes sub euangelio: Ideo Chri-
 stum dei uirtutem & sapientiam in nobis recipimus: quia uti iam datum humano ge-
 neri amamus & retinemus: Ita & partes sub lege uetere illum recipiebant: cum futu-
 rum aduentum & credebant indubie & sperabant alacriter & ardentem desiderabant.
 Sed sicut non ut præsentem iam: sed ut futurum recipiebant: ita neque presentem qua-
 si iam spiritus inhabitantis nisi postquam aduenit fructum experti sunt. Cum post per-
 actum in ara crucis in effabile sacrificium descendente ad eos Christo ab eo uti moto-
 re circunacti momento turbini ad libertatem: & euecti ad summæ fœlicitatis gra-
 dum fuerunt. Ad hanc fœlicitatem religio nos promouet dirigit & impellit: quemadmodum

Summa ue-
 ræ fœlicita-
 tis

Christus

Paulus
 Casus demo-
 nis

Sors infanti-
 um qui dece-
 dunt nō dū
 initiati.

Philosophia dum ad naturalē duce utimur philosophia. Quod si natura rudimentum est gratiæ: uti in cohatio que & philosophia incohatio est religionis: neque est philosophia quæ a religione homi- est religionis nem semouet. Recte igitur & nos cum a Mose: post quam sex dies de natura sumus philo- neque homi sophati: septimo die diuinis uacantes de supernaturali fœlicitate dicemus.

Caput primum.

one semouet Duplex (uti ostendimus) supremæ huius fœlicitatis natura est capax: angelica & humana

Illa cælum: hæc terra dicitur: quia angeli cælum: nos terrā in habitamus. Et de cælo nō est q̄ dicat amplius: quia non angelorū: sed hominum legem scripturus est. Ad homines igitur descendens inquit. Terra erat inanis & uacua: & tenebre erant super faciē abyssi. Non creat deus inanitatē: nō creat tenebras: Sed terra inquit erat inanis & tenebræ erant. Nō dicit hæc fuisse creata: sed fuisse. Quod cur sit dictū patebit simul cum cognouerimus quæ hæc inanitas: quæ hæc tenebræ sint. Natura humana: quæ terra dicitur angelis comparata: statim ab initio: quia statim peccauit. inanis erat & uacua originali iusticia: & peccati tenebris facies eius idest ratio obducebat. Neq; hæc fecit deus: sed hominis malitia: qui uolens se his bonis priuauit: quibus illum deus ditauerat. Sic naturæ corruptæ status a propheta describitur: quæ quo pacto deinde a deo per Abraam per Mosē per prophetas nouissime uero per unigenitum filium suū & pristinæ dignitati restituta: & ad summam fœlicitatem parata fuerit in sequentibus demonstrabit. Verū & quo tempore aquæ obductæ tenebris erant infectæ scilicet primæ uis fordibus notæ originalis: spiritus tamen domini fouebat eas. Quod est dupliciter intelligendū: & q̄ lumine diuini uultus quod signatū est super nos idest lumine naturalis intelligentiæ homines regebant: & q̄ diuinæ tum prouidentia cura humanū genus destitutum non erat: sed spiritus domini fouebat aquas spiritus ille: qui (ut ait apostolus) intercedit pro nobis gemitibus in enarrabilibus & tūc affidue cogitabat quo pacto illas a uenenis purgaret quibus antiquus serpens eas infecerat. & ecce statim iubet oriri lucē: & orta est lux: Abraam scilicet ille sapientissimus fundator primus ueræ religionis. Primus qui & naturæ legē absolueret: & de diuina lege meditare tur: Primus qui cultū unius dei aduersus idola & gentes hominibus persuaderet. Primus qui & tenebras erroris depellere: & malis dæmonibus qui principes tenebrarū dicuntur bellum indicere est aggressus: unde merito lux cognominatus. Quod quia & discipuli domini omnes fecerūt omnes a dño lux mūdi sunt appellati. Hæc est lux prima quæ mūdo affulsit: & inter demonū ueriq; dei religionem quasi inter lucem tenebrasq; distinxit.

Caput secundum.

Lex Mosaica

Hunc sequuta est lex: quæ merito cognomēto dicitur firmamentum statim in sui exordio hoc ipso scilicet q̄ nunc tractamus annuntians nobis opera manuū dei (ut cecinit Dauid & opera manuū eius annuntiat firmamentū) (Data igitur lex per angelum Mosi firmata uerbo dei: quæ adhuc magis q̄ superior lux gentes ab israelitis idest impietatem a pietate quasi aquas supercælestes ab aquis quæ sunt sub cælo discriminauit. Dicunt autem iudei aquæ supercælestes quia soli (ut inquit Hieremias) signa cæli nō timent: quæ gentes timēt soli non aut stellas aut cælum: sed stellarum & cæli auctorem ac dominum & agnoscunt & agniti colunt ac uenerantur. Gentes autem cōtraria ratione aquæ sub cælo sunt quæ do & demones caliginosi aeris incolas: quæ regio supra aquas est: adorant & collunt: & uisibile cælum sydera & planetas sibi deos ac dominos faciunt.

Caput tertium.

Erat autem futurum: ut nisi maior aliqua uis & misericordia dei obstaret aquæ quæ sunt sub cælo idest idolis seruietes totam terram inuaderent & occuparent. Sic infectio totius mundi de prima macula. Sic sathanæ ultoris imperiū & ius in nos reos antiquæ noxæ & huiusmodi seruitutis pœne obnoxios postulabat. Sed benefica semper & salutaris prouidentia dei unam ex terræ partibus & si exiguā quantum iusticiæ leges patiebantur ab aquarum iniuria liberam esse uoluit hæc est iudea uocata terra promissionis: quia & Abraæ & posteritati a deo promissa fuit Cui nostræ expositioni ppheta omnes astipulantur: apud quos totiens gentiū impetus in israelitas aquarū & maris incursionibus cōparatur. hinc illud eleuauerunt flumina uocē suam: & mirabiles elationes maris: & illud sonuerunt & turbata sunt aquæ eorū: & non timebimus dum turbabitur terra & trāsferent montes in cor maris. & pfecto non aliter iudeā intra haud magne regionis terminos. cōclusam circunuallabant gentes: q̄ nunc terræ hanc portionē utiq; modicam quam habitamus undiq; circunuallet oceanus. Sed & pluribus in locis euidentissime in litteris christi anis per aquas gētes designant. Nam & scriptum est aquæ quas uidisti gentes sunt: & cū dominus Iesus uinū fecit ex aqua: quod in pharisei domo defecerat: figurate ut nostri scribunt significauit aquas idest gentes ad eam fidē esse uocandas: Quæ apud iudeos apud quos fuerat antea imposterū deficeret. Idem in misteris tradunt idcirco aquā uino misceri q̄ aquæ idest gentes sanguinē Christi per fidem crucis hauriant & combibant. Illa igitur pars asserta a iugo aquarum dei prouidentia fuit: ut si reliqua terra obruta undis spiritus talis nequitia inutilis & deserta erat futura nec idonea fructibus ueræ religionis: hæc saltem esset: quæ luce suspecta: quā protulit prima dies & rore cæli quod secunda statutū est idest doctrina legis ad ubertatem adiuta germinaret interrea quasi herbas plantas & arbores iudicia cerimonias & bonos mores: donec cum temporis plenitudo uenisse ipsum etiam quod Esaias optabat saluatorem fœlicissima germinaret.

Caput quartum.

Et ecce iam temporis plenitudo. Si enim numerus quaternarius plenitudo est numerorū non ne erit & dies quartus plenitudo dierū. Videte igitur quid nobis afferat quartus dies Cælum secundo die firmatum idest lex sine sole ac luna ac stellis erat: capax quidem futuræ lucis: sed obscurum adhuc nec insigni aliquo lumine illustratum. Aduenit dies quartus: quo sol dominus firmamenti idest Christus dominus legis & lunaris ecclesia Christi compar & sponsa: & qui multos ad iustitiam erudirent apostolici doctores in firmamento uti stellæ in perpetuas æternitates elucescerent ad æternam scilicet uitam mundum uocantes. Sol firmamentū non dissoluit: sed perficit: & Christus legē non uenit ut dissolueret: sed ut perficeret. Lux primi diei Abraam piensissimus uidit diem quartā: quæ est dies Christi & gauisus est. Vidit radiū sue lucis idest ueræ religionis: quæ mundo intulerat per solem iustitiæ per lucē ueram illuminatē omnes homines in uniuersum orbē iustissime diffundendū. Vidit Iesum christum splendorē paternæ substantiæ illucescentē his qui in tenebris & in umbra mortis sedebāt: & principem tenebrarū principem mundi huius eiici foras: & de mentibus hominum exterminari. Hæc uidit & exultauit: uidit diem quartam & letatus est. Hæc dies quā fecit dominus. qua dominus homo sit qua deus habitauit in no

In litteris christianis per aquas gentes designantur Dominus Iesus.

Quare in misteris aqua uino miscetur Esaias

Messias

Abraam piensissimus

Iesus christus splendor paternæ substantiæ

bis: exultemus & nos & letemur in ea. Quam autem uera quæ solida sit nostræ ratio ex-
 positionis attendatis quæso paulo diligentius christiani fratres. Unde & uobis potētissima
 tela contra lapideum cor hæbreorū de armamentariis eorum petita subministrabuntur.
 Probabimus autē illud primo ex testimoniis iudeorum per opera diei quarti aduentum
 Christi nobis significari. secundo ostendemus nobis Messiam representari per nullā rem
 congruentius quæ per solem: colligemusque euidentissime ex temporū ratione nō uenturum
 in posterum Christum: sed Iesum ex Nazareth filiū uirginis promissum hebræis Messiam
 fuisse. Est inter decreta ueteris hæbraicæ disciplinæ per sex dies genesios sex mille annos
 mundi sic designari: ut sint quæ hic dicuntur opera primi diei uaticiniū eorum quæ primo
 mundi millenario futura erant ut contingerent: opera item secundi eorum quæ in secun-
 do: & sic deinceps eodē semper utrobique successione ordine seruato: cui sententiæ etiam
 attestatur inter iuniores Moses gerundinensis theologus prime celebritatis apud hæbre-
 ros. Meminit & Diuus Hieronymus in expositione psalmi illius: qui Mosi inscribit: uide
 turque opinio hæc fundamento præcipue illi inniti quæ mille anni (ut inquit propheta) unus
 dies sunt apud deum. Quartus igitur dies: si uera est hæc doctrina: uaticiniū est eorum:
 quæ quarto millenario mundi euentura sunt. Age nunc ostendamus iuxta annales hæ-
 breorum & quæ approbant ipsi annorum supputationē quarto mundi millenario Iesum
 Iesus apparuisse. computant illi ab Adam ad diluuiū annos mille quingentos quinquaginta
 it iuxta an- sex: a diluuiō ad Abraam annos ducentos & nonoginta duos: atque ita ab Adam ad Abra-
 nales hæbre- am colliguntur anni Mille octingenti. xlviij. A genitura autē Isaac ad ruinā secundi tem-
 orum pli: quæ fuit post Christi mortē numerant annos circiter (neque enim refeco ad uuum) mil-
 le sexcentos sexaginta. Supputant enim ab Isaac ad exitū ex egypto annos quadringētos
 & triginta: ab exitu ad templū quod Salamon ædificauit totidem fere. a Salamone ad tē-
 pli desolationem per Babylonios annos quadringētos & decem a templi instauratio-
 ne sub Esdra ad hanc sub tito captiuitatē annos quadringētos uiginti Itaque si omnes si-
 mul collegeris: computabis a mundi exordio ad Christum iuxta ipsorum hæbreorū men-
 tem annorum tria milia quingentos & octo: ut & in ipso quarti millenarii medio Chri-
 stus aduenerit & intra eiusdem millenarii quasi intra terminos quarti diei & lunæ idest
 ecclesiæ lux toti mundo affluxit: & innumerabilis martyrum apostolorum doctorumque
 multitudo qui intra quingentos annos post Christi mortē omnes claruere: & firmamen-
 ti idest legis obscuritatē & nostræ noctis tenebras illuminauerint. At dicent haberi Esto
 per hæc tempora Iesus aduenerit. Non dum habes Iesus Christum fuisse nisi ostēderis cre-
 ditum a nostris futurum ut per ea tempora Christus ueniret. Bene res habet & æquū po-
 stulant. & nos præstare facile possumus quod iure postulant. manifesta enim uulgata pu-
 blica apud eos feruntur Helia oracula citra omnē figuram citra uelamen ex professo di-
 centia quarto mundi millenario uenturum Messiam: quæ ne uel ficta uideantur a me uel
 pro arbitrio interpretata afferam testimonia ipsorum thalmutistarum: cum quibus nobis est
 Helia ora-// cula controuersia: qui & illorum faciunt mentionē & ipsa ueritate cogente fatentur præterisse
 Talmutista- tēpus ab Helia prædictū de aduētū Messia. Verba hæc sunt in particule quæ inscribit Ano-
 dazara capite libne eedē Tana adbeelihu sefeth alaphim sana haue haolam. Sane ala-
 phim tohu: usne alaphim thora: usne alaphim lemoth hamas sibi uba hauonothema se-
 rabu iashu meon maseias: hæc sic latine interpretentur uerbum uerbo reddentes. Dixe-

runt filii siue discipuli Helia. Sex mille annorum mundus. Duo mille inane: Duo mille
 lex: Duo mille dies Messia: & propter peccata nostra quæ sunt multa præterierunt de eis
 quæ præterierunt. Hæc illi. Age nunc ipsis uerbis ante omnium oculos propositis post
 quam nec commentitiū nec arbitrariū ego quicquam afferre possum discutiamus exami-
 nemusque uerba oraculi & statim propositi compotes erimus. Sex mille annorū iquit est mū-
 dus: quod uel sic interpretemur Post sex mille annorū curricula: quod etiā ex nostris mul-
 ti crediderunt: consumationē mūdi quasi sublatū futuram: uel si (quod est uerius) illā diē
 nemo nouit: in hunc sensum accipiamus: de ulteriori scilicet tēpore nullū in lege uaticini-
 um haberi: sed hoc ad propositam nō attinet quæstionē. Videamus quod sequitur. Duo mil-
 le inane Duo mille lex tum Messias. inane uocat (ut hebrei omnes interpretes dicunt) tēpus
 ante traditam a deo hominibus ullam legē. Sed uideo insultantē Iudeū dicentemque si duo
 mille anni sunt ante legē & duomille legis uenturus ergo Messias nō quarta die idest dū
 quartus agitur millenarius: sed diē potius quita quia post quartū scilicet millenariū: Sed
 enim respontio facilis ut quæ ueritas animosa suppeditat. Quod enim dicitur ab Helia
 duo mille inane. Duo mille lex: haud sic accipiendū quasi integrū tempus duo mille an-
 norum futurus sit mundus absque lege: similiterque duo mille annos permāsura sit lex: sed
 & tempus legis naturæ ad secundū peruēniēt millenariū: & tempus legis ad quartū usque
 peruēniēt. Sed & antequam secundus exactus sit lex: & antequam quartus elabatur: erit Messias.
 Quam ego expositionē mihi ipse nec fingo nec somnio: sed eā me ipse Helias docet ip-
 semet docet & Talmutista. Quod tibi etiā iudea apud (nisi aures occludas) mox erit ma-
 nifestum. Inquit Helias duo mille inane. & duo mille lex. Videamus in quē sensum fue-
 rit uerum quod dicitur de inani: indeque discamus rationē exponendi id: quod dicitur de lege
 Principium legis aut a Mose accipimus aut ab Abraam. A Mose accipi non potest quoniam
 fuisset inanita supra quā per duo mille & tercentos annos aut circiter. Totidē enim ferre
 ab Adam ad Mosē. Accipiendū igitur legis principiū ab Abraam: cui datū fœdus circūci-
 sionis totius antique legis radix & firmamentū: ab Adam autē ad Abraam si suas consulant
 historias haud integrū spatiū duo mille annorū: sed mille duntaxat octingentos quadra-
 ginta octo effluxisse inueniunt. Quo fit ut nō post secundū millenariū: sed intra eius ter-
 minos inantati legis plenitudo succederet. Quare eadē ratione nō post quartū millena-
 rium: sed dum quartus ageret inantati legis: plenitudo euangelica succedere debuit. quod
 si impudenter etiam & pertinaciter negare pertendat audiant suos thalmutistas nostram
 sententiam maxime roborantes. Fatent enim ipsi iam tunc cum scribebant præterisse tem-
 pus ab Helia prædictum de aduētū Messia: idque suis imputant peccatis. Quod si uerba
 Helia sic acciperentur: ut post quartum millenarium Christus esset uenturus non intra
 fines ipsius quarti: nec dixissent nec dicere potuissent Thalmutista præterisse tempus pro-
 missi a prophetis Messia: quoniam quo tempore scripta est doctrina thalmutica: quam nos
 attulimus: non dū a mūdi exordio fluxerant anni quatuor milia. Apparuit enim ut supra
 ostendimus Iesus post annos a mundi exordio iuxta hæbreos tria milia quingentes & o-
 cto. Scriptū autē (ut ipsi tradunt) thalmut hierosolimytanū trecentesimo anno post Christi
 mortē babyloniu aut ceterisimo anno post hierosolimū. quare utrumque intra fines quarti mil-
 lenarii cōscriptū ē: & tū præterisse tēpus dictū ab helia de christo uenturo & fatet & cōgruit
 quo hic se cōdēt aut quæ latebras querēt: ut hūc nostrū solē ipsis inuitis per uniuersū illucescētē
 bylonium

Hebrei ite-
pretes.Helias
ThalmutistePrincipium
legis quomo-
do accipi
debeat

Talmutiste

Thalmutic
rosolimita-
num
Thalmut ba-
bylonium

omnino fugiant. omnino non uideant. Fatentur Thalmutista (si non credunt ueteribus) praedicta a prophetis de aduentu Christi tempora praeterisse. Fatentur creditum a prophetis uenturum illum per ea tempora: per quae Iesum ipsi aduenisse uolunt. Nec sui doctores omnino non ueri sunt cum dicunt ob eorum peccata non uenisse Messiam. Neque enim illis uenit: qui eum non agnouerunt. Neque est Messias id est redemptor uindex pessimae captiuitatis beneficis rex retributor terrae promissionis id est supernae Hierusalem nisi hiis: qui messiam eum comfessi sunt. Quod si in propria uenientem sui non receperunt non sunt iam sui: qui erant sui: sed ab ortu ueniunt & ab occasu qui in sinu Abrae recubant: filii autem dilectionis eiciuntur in tenebras exteriores. Unde & importuna eorum soluit quaestio salutis futurum Messiam habere: Christum autem exitio fuisse & perditioni. Neque enim sunt haebrei: qui promissum haebreus ex stirpe Dauid regem & dominum non modo non sequuntur aut colunt: sed quasi latronem quasi sacrilegum quasi prophanum per omnem iniuriam & contumeliam cruci affigunt. Si filii Abrae essent: per starent in institutis Abrae: & cuius diem hunc scilicet quartum ille prauidens gauisus est ipsi quoque gaudentes aduentum exciperent. Attulit pacem Messias hominibus sed non omnibus. Neque enim dictum ab angelis simpliciter: & in terra pax hominibus sed adiectum hominibus bonae uoluntatis. Vtique idem sol: qui puros oculos illuminat aegros & debiles caecat & obscurat. & recta fit ratio: ut qui bonis est salutaris: idem malis sit noxius: & qui amicos beat ut pote potens & non ingratus: idem etiam hostes fulminet & disperdat. Si male euenisset iudeis suscepto Christo non fuisset Christus. Sed si male euenit crucifixo: utique fuit Christus: Qui de suis uictoribus etiam cruci affixus tunc cum maxime uictus apparuit tanta eorum cum strage & calamitate triumphauit. Quid igitur caeci solem expectatis. Adest sol & lucet sed lucet in tenebris & tenebrae uestra illum non comprehendunt. Praeterit dies quartus: quo ortus est sol: Qui non dissoluit legem sed perficit: sicut neque sol firmamentum destruit: sed exornat: sed perficit: sed illustrat. Probauimus ex ordine dei quarti & tempore aduentus Christi intelligenda de eo quae hic dicuntur. Probemus idem ex figura si similitudine: quia per nullam aliam rem imaginari Christum congruentius possumus: quam per solem. Nam & in sole posuit tabernaculum suum: & exiit de tribu iuda: cuius signum est leo solare animal: & cum sole in re. p. Plato uisibile filium dei appellet cur non intelligamus nos imaginem esse: inuisibilis filii. Qui si lux uera est illuminans omnem mentem expressissimum habet simulachrum hunc solem: qui est lux imaginaria illuminans omne corpus. Sed quid alia quaerimus: ipsum solem interrogemus: qui patiente Christo aduersa luna deficiens consensum nobis suae naturae euidenter ostendit. Ut iure optimo nos: ne tangamur altiore causam die quam uocant mathematici solis & diem domini uocauerimus: & illius cultui totam mancipauerimus. Vel hinc ostendentes non esse cur amplius corporeum solem (ut olim gentes) colamus quasi regem caeli & dominum postquam sol inuisibilis coaeternus patri & coaequalis: per quem & caelum & terra condita sunt sedentes in umbra mortis homines illuminauit.

Caput quintum.

Sed iam examinemus an quae sequuntur opera diei quarti respondeant his quae post aduentum Christi euenisse copertum est: ut tunc demum hanc nostram expositionem ut ueram ut stabilem recipiamus: cum illi undique attestari & consonare omnia cognouerimus. Videamus quid fiat post diem quartum. Producentur aquae pisces & aues: producit terra pecora & iumenta. Reuocemus ad mentem quid superius per aquas diximus significari: quae sub caelo locatae col-

Sol Christi imago

Plato in re. p.

Dies solis dies domini

Ieste sunt ad locum unum. quid item per terram: quae ab illarum diluuium facta est in munis. Di Per aquas gemitus per aquas gentes per terram israelitas figurari: quod & multis cum testimonio prophetae tum similitudinibus rationibus comprobauimus. Vidimus autem ante solis exortum israelitae figuratiles aquas nihil producere: quod esset bonum: Terram autem feracem quidem: sed exigui fructus olerum scilicet atque herbarum. Post solem & aqua maiori etiam quam terra fecunditate duo genera proferunt animantium aues & pisces. Terra non iam contenta arboribus & fructibus & magna pecora & iumenta producit. Nonne uidetis me etiam tacente implete uerbum boni Simeonis: ut esset hic noster sol lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis israel. Nonne habemus sub oculis expressam si nihil aliter interpretemur & gentium uocationem & transformationem terrestri Hierusalem umbratilisque sinagoga in ueram ecclesiam: & perpetuam dei celestemque ciuitatem. Ante solis exortum aqua nihil producit. Terra producit aliquid: sed tenue: sed exiguum: Quonia ante Christi aduentum apud gentes nullum specimen uitae nullus fuit fructus uerae religionis. Apud israelitas fuit quidem uita spes aliqua & uiam lucis ex parte cognouerunt: & ueram coluerunt religionem: sed incoherens: sed imperfectam donec ille ueniret: qui est uia ueritas & uita. Et nisi ad hoc mysterium recurramus afferat mihi quispiam rationem: cur terre ornatum & sobolem ita partiturus est: ut alia quidem ante solem protulerit: alia autem post solem. Cur item ante solem nihil producit aqua: terra aliquid producit. Cur duo genera animantium ab aquis: unum duntaxat genus a terra producit. Cur auis aereum animal aquis ascribitur. Nam (ut agamus de primo) non satisfacit si dicamus quod quidam dixerunt herbas & plantas de terra educi ante facturam solis ne uirtute eius creata uideretur. Nam multo magis eadem ratione & pisces & aues & omnis elementorum ornatus debuit fieri ante solem: ne uirtute eius factus crederetur. Reliquisset igitur suspicionem Moses: & si ad plantas ut pote imperfectiores producendas solis lumine opus non fuisset fuisse tamen ad animalia producenda: quae sunt perfectiora. Consequens enim ut si illo non adiuuante perfectiora in lucem uenissent: possent & sine illo fieri quae sunt minus perfecta: Non recipitur autem ratio ut si absque eo fuerint facta quae sunt ignobiliora ut pote plantae despiciatissimum genus uiuentium: potuerit etiam eius opera non intercedente produci omnigena animalium natura. Verus igitur unde nos diximus auctoris consilium inuestigatur. Similiter si dicat aliquis relata ad aquas animalia: quae in aquis degunt: uidebit unum potius genus ad eas duo autem ad terram fuisse referenda: quia auium terra potius quam aqua domiciliu est. & citra omnem controuersiam si animalis naturam consideremus aut terrestre aut aereum animal auis est: aquatile nullo modo est. Sed audite altissimas omnium rationes ad Christi ad ecclesiam nos mysteria uel inuitos trahentes. Et profecto si omnia (ut inquit Aristoteles) uero consonant consonare omnia maxime Christo debet: qui est ipsa ueritas. Qui non ab re non de nihilo hebraeis toties dicebat Scrutamini scripturas: ipse sunt quae testimonium perhibent de me: & praedicta de se tam multa: Immo omnia in lege in psalmis in prophetis asseuerabat: Sed caecutimus nos sepe ad tantam lucem: nec nisi reuelante eo oculos nostros considerare possumus mirabilia de lege eius. Veniamus eo nobis opere ferente ad mysteria figurarumque reuelationem. Duo ex aquis animalia: unum ex terra producit: quia maior fuit plenitudo credentium ex gentibus quam ex iudeis. Terra autem & si minus multa: perfectiora tamen producit animalia his quae aqua producit iumenta scilicet & quadrupedia omnia. Quia & si plures ex ethnicis crediderunt quam ex ha-

Altissime rationes Aristoteles

Maior fuit plenitudo credentium ex gentibus

F

tibus q̄ ex iu/
deis pfectio/
res tamē fue
rūt qui ex hæ
breis credide
ruut

breis perfectiores tamen qui ex hæbreis: ex quibus apostoli fundatores totius religionis. Duo item genera diuersa duplicēq; naturam aqua educit auium & piscium unam tantū/ modo terra: quoniam ex gentibus alii quidem de seruitio demonum: alii de lege naturæ ad Christum transferuntur. hæbreus omnis hebreus tantū quia non permiffum illi uiuere intra terminos naturæ: cui data lex dei est peculiaris ei neq; reliquis gentibus cōmunis. Neq; enim fecit taliter omni nationi & iudicia sua non manifestauit eis. Significāt igitur nobis pisces: qui a demonū cultu ad nos uenerunt non solum quoniā aqua (ut supra ostē dimus) figurant gentium impietate: sed quoniam per hæc quæ in aquis degunt animalia improbos dæmones significari sape in sacris litteris attestatur Ionethes caldæus: Signifi cant aues: qui de naturæ institutis ad gratiam sunt translati. Cuius manifesta ratio ex his quæ in phemio huius libri abunde scripsimus de naturali q; supnaturali fœlicitate. Ostē dimus enim & cælum expressissimū esse simulachrum supernaturalis fœlicitatis: & natu ralem fœlicitatē secundariā quandā & imaginariā potius q̄ ueram esse fœlicitatē. Qua re qui hanc consequuntur nature legibus utentes per aues cōgruentissime denotātur inco las non primi & ueri cæli: sed aeris: quod secundaria & imaginaria quadam ratione cæli etiam sibi uendicat nomen. Vnde & uolucres cæli & aues cæli tam crebro in diuinis litte ris appellātur. Videte autem q̄ & profundo factum consilio: ut nō ad aerem: sed ad aquā aues referātur. Quoniam qui secundū naturam uiuebant: gentium tamen & ipsi popu lus censebātur. Quippe qui & se gentes uocabant: & inter gentes uiuebant: quales for tasse & Socrates & pleriq; philosophorum. Propterea in cōmune utrūq; genus ad aquas est relatū. Sed quantū euangelice quantū apostolice doctrine hæc expositio conueniat impromptu est ostendere. Quando quidem & cōuersi ex hæbreis apostoli a Paulo per bo ues terrestria animalia & a nostris doctoribus super euangelium: in quo uedentes de tē plo eiiciūtur: sunt figurati: & Christus israelitas oues appellat. Apostoli autē: quibus mā data conuersio gentium: pisces a domino sunt appellati: quorū princeps Petrus: qui Romæ dominæ gentium quasi oceani quasiq; catarum piscator erat futurus. Christus autem: qui se dixit non missum nisi ad oues quæ perierunt de domo israel: sibi nō piscato ris sed pastoris potius nomen uendicauit.

Ionethes cal
dæus

Paulo
Euangeliū
Christus

Christus sibi
nō piscatoris
sed pastoris
nomē uendi

cavit: Apo/
stoli autē a
domino uo/
cati sunt pi/
scatores
Cur secundo
die nō est di
ctū qm̄ bonū

Manicheus
Christus le/
gē impleuit

Caput sextum.

Manifesta hinc dissolutio quæstionis: que diu torsit interpretes huius libri: Cur secundo die non fuerit dictum: & uidit deus quoniā bonum. Si enim dicamus quod dici solet ideo factum quia opus aquarum eo die absolutū non fuit: sed tertio in quo aqua quæ sunt sub cælo confluxerunt ad locum unum haud plene uidebitur satisfactum. Neq; enim opus se cundi diei proprium est dispositio aquarum: sed dispositio firmamenti: quod inter aquas medio loco firmatum est. Euit autem eo die & firmamēti factura: Cum dixit deus fiat fir mamentū: & distinctio aquarū: cum dixit & diuidat aquas ab aquis satis absoluta. Aqua rum autem collectio quæ dicta est mare: & terræ reuelatio: & planetarum productio sicut alterius operis omnino rationem habent: Ita & alio idest tertio die ad quem spectabant consumatæ sunt. Quærenda igitur ratio de altiori mysterio. Firmamentū (ut supra ostē dimus) legem figurat. Et erat firmamentū uti in forme ita neq; perfectum simpliciter do nec sole luna ac stellis fuit instructum. Quæ admodum neq; lex non quidem mala (ut di cunt manichei) sed neq; bona erat simpliciter idest perfecta: donec Christus uenit: qui le/

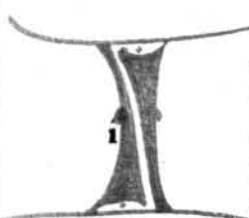
gem impleuit. Si malum fuisset firmamentū: solem nō recepiisset: Si fuisset bonū: sole nō eguisset. Sed firmamentū eatenus bonū: quatenus solis cæterorūq; syderum erat capax: si cut eatenus bona erat lex quatenus pedagogus nobis erat in Christo & multa pmisit Mo ses ob duritiā populi: quæ euangeliū postea non permisit. Quod autem legem nō possi mus appellare malam ut credidit Manes possimus tamen appellare non bonā apertissi me docet propheta: apud quem dens de hæbreis loquens inquit dedi eis præcepta nō bo na. Non dixit præcepta mala sed præcepta non bona id est non perfecta nō absoluta nō consumata. quod confirmant ueteres hæbrei doctores: qui illud interpretantes ecclesia/ fuis. Vanitas uanitatū & omnia uanitas. Vana inquit etiam lex donec uenerit Messias. & de his quidem hæc tenus.

gem impleuit. Si malum fuisset firmamentū: solem nō recepiisset: Si fuisset bonū: sole nō eguisset. Sed firmamentū eatenus bonū: quatenus solis cæterorūq; syderum erat capax: si cut eatenus bona erat lex quatenus pedagogus nobis erat in Christo & multa pmisit Mo ses ob duritiā populi: quæ euangeliū postea non permisit. Quod autem legem nō possi mus appellare malam ut credidit Manes possimus tamen appellare non bonā apertissi me docet propheta: apud quem dens de hæbreis loquens inquit dedi eis præcepta nō bo na. Non dixit præcepta mala sed præcepta non bona id est non perfecta nō absoluta nō consumata. quod confirmant ueteres hæbrei doctores: qui illud interpretantes ecclesia/ fuis. Vanitas uanitatū & omnia uanitas. Vana inquit etiam lex donec uenerit Messias. & de his quidem hæc tenus.

Caput septimum

Quoniam autem supremū beneficium corporati uerbi id fuit ut per baptismi sacramē tum: per quod uirtus Christi in nos transfunditur: regeneremur in filios dei non ex san guinibus: sed ex deo nati: postremo hoc nobis indicat Moses cum post exortum solem & mundo demonstratū: post aquarum terre q; fertilitatē hominē facit ad dei imaginē non terrenū hominem: sed cælestem. Conuersis enim ad Christū gentibus & iudeis hoc erat reliquum: ut per sanctissimū lanacrū dominicæ cruci se conformantes reformarentur ad imaginē dei. Nam si baptismus dei filios facit: filius autē imago patris: nonne totius tri nitatis uirtus operans in baptismo illa est quæ dicit Faciamus hominem ad imaginē no stram: Si igitur sumus ad imaginē dei sumus & filii. Si filii & heredes sumus heredes dei coheredes Christi. Sed qui sunt filii: Scriptū a Paulo est clamare nos abbapater in spiritu sancto. Qui igitur spiritu uiunt hii sunt filii dei: hii Christi fratres: hii destinati æterne he reditati quā mercedē & fidei & bene acte uitæ in cælesti hierusalē fœliciter possidebunt.

EXPOSITIO PRINAE DITIONIS IN PRINCIPIO.

AM ad calcem uentū est operis septiformi unuerfi contextus exposi tione decursa. Sed superesse aliquid adhuc cognosco intactū a nobis & in discussum: q; etiā primo loco exponendū uideatur idest quid sibi uelit prima dictio legis: que est: In principio. Non temere autē aut si ne causa de hoc principio in fine totius operis dicere uolui. Nec aut de dei filio hic sum disputaturus quod est principiū per quod facta sunt omnia (Est enim sapiētia patris) Nec probaturus idem sentire cum nostris hoc loco ueteres hæbreos: quod alibi faciemus. Sed cogitamus per aliam interpretādī rationem gustum dare lectoribus mosaice profunditatis. Quod non antea faciemus q̄ cum de dogmate quodā: quod ue re paradoxon est antiquioris indaicæ disciplinæ: pauca delibauerimus. Firma est sentē tia omniū ueterum: qnam ut indubiā uno ore confirmant: omniū artū omnis sapientia & diuine & humanæ integrā cognitionem in quinq; libris Mosaicæ legis includi: dissimu latam autē & occultatam in litteris ipsis quibus dictiones legis contextæ sunt quomodo nunc declarabimus. Sūmam gratia exempli primam particulā libri geneleos uidelicet ab exordio usq; ad locū ubi est scriptum & uidit deus lucem quod esset bonū: Est tota illa scriptura tribus & centum elementis coagmentata: quæ eo modo disposita: quo ibi sunt

Manes

Veteres hæ/
brei.

Quid ope/
ret uirtus ba
ptismi

Paulus

Paradoxon
dogma uete
rū hæbreorū

ditiones constituunt quas legimus nihil nisi commune & triuiale præse ferentes. Corticem scilicet conflat hic litterarum ordo hoc textum medullæ interius abditæ latentium mysteriorum. At uocabulis resolutis elementa eadem diuisa si capiamus & iuxta regulas quas ipsi tradunt quæ de eis conflare dictiones possunt rite coagmentemus futurum dicunt ut elucescant nobis si simus capaces occlusæ sapientiæ mira de rebus multis secretissima dogmata & si in tota hoc fiat lege tum demum ex elementorum hac quæ rite statuatur & positione & nexu erui in lucem omnem doctrinam secretarum omnium liberalium disciplinarum. Dixi autem si simus capaces occlusæ sapientiæ. Nam fieri potest ut tractantibus nobis dissoluentibusque & componentibus aliquas dictiones pariantur inde multa uocabula multiplex iter series orationis: quæ magna doceat: magna significet: sed nisi aliquis de ea re doctrinam alibi sit consequutus quid illa significant non intelligens quasi in utilia atque fortuita non contemnere non potest. Neque enim dogmata & doctrinas ibi discere possumus: sed solum possumus agnoscere. Hæc ego ut non probo asserens uel attestor: quia de his nec feci periculum: nec me facere posse confido: Ita neque nego neque contemno: tum quia magnos hæc opinio habet auctores: Tum quia de Mose: qui in tota domo dei fuit fidelis: Maiora etiam facile credi possunt. Quæ autem mihi non illas quidem abyssos intranti: sed huius maris litus radenti gemmarum diuitiæ occurrerint quas neque hermus neque pactolus apud poetas ferre dicuntur: Non ingratum fore putauit nostris hominibus si publicare. Libuit periclitari in prima operis dictione quæ apud hæbreos Brest apud nos in principio legitur an ego quoque usus regulis antiquorum eruere in lucem inde cognitu dignum aliquid possem? Igitur præter spem meam præter opinionem inueni quod neque inueniens ipse credebam neque credere alii facile potuerunt uniuersam de mundi rerumque omnium creatione rationem in una ea dictione apertam & explicatam. Rem dico mirabilem inauditam & incredibilem. Sed mox credetis si attenderitis & res ipsa uerum me demonstrabit. Dictio illa apud hæbreos hoc modo scribitur **אב רב** Ex hac igitur si tertiam litteram primam coniugamus fit dictio **אב רב** .i. ab Si geminate primam secundam addamus fit **אב רב** .i. bebar. Si præter primam omnes legamus fit **אב רב** .i. resit. Si quartam primam & ultimam conectamus fit **אב רב** .i. sciabat. Si tres primas quo iacet ordine statuamus: fit **אב רב** .i. bara. Si prima ommissa tres sequentes: fit **אב רב** .i. rosc. Si ommissis prima & secunda duas sequentes: fit **אב רב** .i. es. Si tribus primis ommissis quartam ultimam conplemimus: fit **אב רב** .i. seth. Rursus si secundam primam: fit **אב רב** .i. rab. Si post tertiam quintam tum Quartam statuamus: fit **אב רב** .i. hisc. Si primas duas duabus ultimis coagmentemus: fit **אב רב** .i. berith. Si ultimam primam: fit ultima dictio & duodecima que est **אב רב** .i. thob uerso: quod frequentissimum apud hæbreos thau in thet elementum. Videamus autem quid primo hæc latine significet: tum quæ per ea non ignaris philosophiæ de tota natura mysteria reuelentur. Ab: patrem significat. Bbar in filio & per filium (utrumque enim significat beth præpositio) Resit principium. Sabbath quietem & finem. Bara creauit. Ros caput. es ignem. Seth fundamentum. Rab magni. hisc hominis. Berith foedere. Tob bono & totam si ordine consequenti orationem taxamus erit huiusmodi. Pater in filio & per filium: principium & finem siue quietem creauit caput ignem & fundamentum magni hominis foedere bono: hæc tota oratio ex primæ illius dictionis resolutione & compositione disultat. Cuius quæ altus quæ plenus omni doctrina sit sensus haud palam esse omnibus potest.

Moses in tota domo dei fidelis
Hermus pactolus

In prima dictione operis uniuersa totus mundi rationem contineri

Sed ut aliqua statim non tamen omnia omnibus aperta quæ per has uoces nobis significatur. Notum omnibus christianis quid sit patrem in filio & per filium creasse. Quid iterum sit filium principium esse & finem omnium: Est enim alpha & omega (ut scribit Ioannes) & ipse Ioannes principium se appellauit: & nos demonstrauimus finem rerum omnium esse: ut principio suo restituatur. Cætera paulo obscuriora quid illa scilicet sibi uelint caput ignis & fundamentum magni hominis: quid illud sit foedus & qua ratione bonum dicatur. Neque eum statim in promptu omnibus uidere hic explicatam mundorum quattuor de quibus egimus omnem rationem: cognationem item & felicitatem: de quibus postremo nos disputauimus. Primum igitur illud aduertendum uocari a Mose mundum hominem magnum. Nam si homo est paruus mundus: utique mundus est magnus homo. hinc sumpta occasione tres mundos intellectualem caelestem & corruptibilem per tres hominis partes aptissime figurat: simul indicans hac figura non solum contineri in homine mundos omnes: sed & quæ hominis pars cui mundo respondeat breuiter declarans. Cogitemus igitur in homine tres partes supremam caput: tum que a collo ad umbilicum protenditur. Tertia: quæ ab umbilico extenditur ad pedes. Sunt enim & hæc in hominis figura uarietate quadam disclusæ & separatæ. Sed mirum quod pulchre quod examulsum per exactissimam rationem tribus mundi partibus proportionem respondeant. Est in capite cerebrum fons cognitionis. Est in pectore cor fons motus uitæ & caloris. Sunt in parte postrema genitalia membra principium generationis. Idem autem & in mundo suprema pars que est mundus angelicus siue intellectualis est fons cognitionis: quia facta illa natura ad intelligendum est. Pars media: que est cælum principium uitæ motus & caloris in qua sol uti cor in pectore dominatur. Est infra lunam quod omnibus notum generationis principium & corruptionis. Videtis quam apte omnes hæc mundi partes & hominis inuicem congruant. Designauit autem Moses primam quidam nomine proprio capitis. scilicet. Secundam autem ignem appellauit: & quia hoc nomine a multis cælum censetur: & quia in nobis hæc portio principium est caloris. Tertiam uocauit fundamentum quia per eam (ut notum omnibus) totum hominis corpus fundatur & sustinetur. Adiecit autem quod hæc creauit foedere bono: quia inter eas foedus pacis & amicitie ex naturarum cognatione & mutuo consensu per sapientiam dei legem sancitum est. Quod foedus ideo est bonum: quia ad deum: qui est ipsum bonum: ita dirigitur & ordinatur: ut quemadmodum inter se totus mundus est unus: Ita & cum suo auctore postremo sit unum. Imitemur & nos sanctissimum foedus mundi: ut & mutua caritate inuicem simus unum & simul omnes per ueram dei dilectionem cum illo unum feliciter euadamus.

FINIS

POLOGIAM nostrā dicaui tibi. Laurēti medices ut rem nō utiq; (deū testor) uisam mihi dignā tanto uiro: Sed tibi eo iure debitā quo mea omnia iam pridē tibi me debere intelligo. Hoc enī habeas persuasissimū quicquid ego aut sum aut sum futurus id tuū esse Laurēti & futurū semp in posterū: Minus dico q̄ uellē & uerba oīno frigidiora hęc q̄ ut satis exprimāt quod cōcipio. i. quo amore: qua fide: qua obseruātia & prosequar & a multis iam annis fuerim te psequutus. Moueor cū pluribus in me collatis officiis amantissimū animū tuū plane testātibus tum tuis nō tam fortunæ q̄ animi: iisdēq; raris immo tibi peculiaribus bonis quæ narrare in præsētia pudor me nō sinit tuus. Redeo ad Apologiam: quā hilari quæso suscipias fronte: exiguū sane munus sed fidei meæ sed obseruantia pfecto in omne tēpus erga te maxime nō leue testimoniū. Quā si forte eueniat ut a magnis: quibus es semper occupatissimus tractandis rebus attingas memineris non tam hoc ipsum & properatū. s. opus potius q̄ elaboratū & operis argumentū ex alieno mihi non meo summendū fuisse iudicio: q̄ nō id circo illā nuncupatā tibi ut quæ in me non est in me agnoscas ingenii aut doctrine pstantiā sed ut scias (nā dicā itez) me quicqd sum tuæ āplitudini esse deditissimū.

APOLOGIA IOANNIS PICI MIRANDV LAE CONCORDIAE COMITIS.

Inno. viii. sū
mus pont.

Um nuper Romā uenissē pedes summi pōtificis. Innocētiū octauī cui ab innocētia uitæ nomē ueritissimū de more deosculaturus: ut simul & ab instituto nō discederē meo cōmentādi tractādīq; semp aliquid de re litteraria & rem facerē pro uiribus dignā urbe Roma. gratā principi christiano. utilē mihi & studiosis. nō gentas de diuinis & naturalibus rebus q̄stiones pposui. Ad quas in publico doctissimoz hominū cōcessu effēm respōsurus. Vix in publicū uenerant cū iuter aliquos qui si nō ingenium uel doctrinā studiū saltē bonæ artiū in me pbarent obtrectatoz turba multiplex assurrexit. Et q̄q; & fastidia & nasos & censuras & oīno iudicia uiscuulq; uaria esset uide re utiq; ut semp accidit cū nouū aliquid & nō triuale molimur. Quicq; fere tamē erāt p̄cipua quæ alius aliud summus istī in me dānarent. Aliqui. n. philosophiā & litteras oīno carpere. illud etiā ut uiderētur scioli. Quandoq; addētes eiectū Adā de paradiso q̄ p sciam boni & mali equalē se diis facere uoluit. Exterminandos pari exēplo de xpī curia qui uolūt sapere plus q̄ oportet. Alii non tā philosophiā q̄ hoc ipsum disputādī genus: & hęc de litteris publice disceptādī institutionē non approbare ad pompā potius ingenii & doctrinæ ostentationē q̄ ad comparandā eruditionē esse illā oblatrātes. Nōnulli me audacē dicere & temerariū. Qui hac ætate quartū. s. & xx. nondū natus annū de altissimis philosophiæ locis de sublimib; xpīane theologiæ misteriis de icognitis disciplinis i celebratissima urbe i āplissimo doctissimoz hoīm cōcessu disputationē pponere nō dubitarē. Multi nō tā q̄ Romæ q̄ iuuenis q̄ de tot nūero. i. de nōgētis disputaturus eēm q̄ omnibus

Etas aucto/
ris.

accusare & supfluo & ābitiose & supra uires id factū calūniantes. Ex his autē q̄ sapientiā. i. theologiæ studiū profitebantur quidā fuere qui conuiciis forte leuioribus non cōtenti non iam audacem me nō temerariū non gloriosum: sed magū. sed impiū: sed nouum in christi ecclesia herefiarcham prædicarent. Fui ego. (deū testor) dubio diu consilio diluēda hęc mihi obiectamenta an silentio potius prætereunda essent. Mouebāt me ut tacerē duo p̄cipue Primū q̄ ego & contentionis & iurgiorū abhorrens animi pacē & quam mihi mea p̄stiterunt studia placidissime uitæ tranquillitatem amaui semper nec odi ullum magis scribendi munus q̄ q̄ in disceptatione & amarulenta quoquomō altercatione sit constitutū quippe qui non minus referre q̄ inferre iniuriam uel contumeliam nec boni uiri duxerim esse uicq; neq; philosophi. Alterum hoc ipsum erat q̄ & summi pontificis cuius mihi merito celebranda semper memoria & ex sanctissimo apostolico senatu compluriū iudicio. contentus quorum & benignitatem & beneuolentissimū in me animum obliuisci nunq̄ aut possum aut debeo. uidebar facile & odium posse negligere & cōuitia hoīm improborū & profecto quod attinet ad cætera in hac eram sentētia ut idignos illos existimarem. quibus ali quādo respōderem. Sed in uno mihi obiecto hereseos crimine hoc si facerē uerebar ne q̄d non diluerem uiderer crimen agnoscere. Scribit autē & sapientissime Ruffinus esse quidem gloriosum Christi exēplo patiēter iniurias tolerare. Ad unā notā hereseos qui ferat uel dissimulet non esse christianū. & Hieronymus noster quāta maxima potest animi contentione clarissima exclamat uoce. Nolo in suspitione hereseos quēq; esse patientē. Tacere ergo me non uult Hieronymus & inuitū ociosumq; hoīm pro sua qua pōt auctoritate ad scribendum trahit & impellit. Quare si qui sunt qui forte me tacere uellent sciant sibi non mecum sed cum Hieronymo esse controuersiam qui me tacere non uult. Hieronymo nō audire quis pōt sine flagitio. ipso ergo suadente imo cogente etiā breuē aggressus sum scribere apologiam. nō ut quēq; lacerem uel accusem sed ut a maximo quod mihi iniuria obicitur impietatis crimine iure me excusē. hoc quæso patiātur obtrectatores mei eo animo quo ego iniquam illorum offensam Passus sum semper. Patiantur inq̄ nt qui xpianus de xpianis sum parentibus natus qui uexillū xpī iesu in fronte gero qui pro xpī fide etiam obeam: lubens quasi cum Paulo hoc ipsis æquo animo audientibus exclamē uoce. Non magus non iudeus sum. non ysmaelita non hereticus. sed iesum colo & iesu crucem in corpore meo porto per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo. Denique cum & sanctitatis & sapientie & id genus egregios titulos nec mihi arrogem nec illis derogē hunc unū mihi ipsi pro quo tuēdo etiā sanguinē ultro effundā queso nō demāt ut. s. me possim dicere christianū. Quod si cōcedūt hęc eis nō scribo a quibus iā impetraui quod. tota nostra cōtendit apologia. Aliis scribo qui esse me aut fuisse aliquādo hereticū credūt uel suspicātur. Quāq; aut p̄cipale ppositum est hoc nt ostendamus ab orthodoxo & catholico tramine nō me sed illos deuiare qui me hereticum calumniātur tamē postq̄ scribendū est dicemus & aliquid de his quæ p̄rio nobis obiecta sunt ne meo silentio quasi culpæ cōsciētia abuti possint nostri obtrectatores. Erat autē quod uitio in primis dabant mlti hoc meū philosophari. Quibus hoc loco nihil sum respōsurus quia & causam philosophie seorsum a gere ope peculiari est cōsiliū & oīno si turpe est dare se litteris colere bōas artes & disciplinas malo hęc culpā agnoscere q̄ deſcari. His etiā qui genus hoc disputādī & hęc de deo de natura de moribus publice disceptandi institutionem detestantur. Multa non sum di-

Ruffinus

Hierony/
mus

Paulus

& utus: quando hoc crimen si crimen est cōmune est mihi cum magnis uiris imo cum pro/
 batissimis non solum nostræ sed fere omnium etatum philosophis. Quibus fuit certissi/
 mum nihil ad consequendam quam quærebant ueritatis cognitionē sibi esse potius q̄ ut
 Gymnastica corporis uires firmiores res firmiores fiunt ita in hac quasi litteraria palestra animi uires & fortiores longe & ue/
 res firmiores fiunt. Sicut enim per gymnasticam corporis ui/
 getiores euadunt. Nec crediderim ego aut Poetas aliud per decantata Palladis Arma ut
 Caldei Hebreos. cum ferrum sapientum symbolum esse dicunt significasse nobis q̄ honestissima
 hoc genus certamina adipiscendæ sapientiæ oppido q̄ necessaria. Quo forte sit ut & Cal/
 dei in eius Genesi qui philosophus sit futurus illud desiderent. ut Mars Mercurium trique/
 tro aspectu conspiciat quasi si hos congressus. hec bella substuleris somniculosa & dormi/
 tans futura sit omnis philosophia. Sed quod attinet ad hæc ut dixi malo auctoritatibus &
 Oratius preiudiciis magnorum uirorum q̄ rationibus me defendere. Illud uidetur opere maioris
 satisfacere his qui ætate ingenio doctrina imparem dicunt me tam magnæ provinciæ nec
 iuxta Horatium consuluisse humeros quid ferre ualeant quid recusent. Profecto hic mihi
 difficilis ratio defensionis dum si parem me dicto imodesti & de se nimia sentientis: si im/
 parē fateor: temerarii & iculti uideor notā subiturus. Graues icidi āgustias dū nō possum
 sine culpa de me pmittere qd̄ nō possum & sine culpa nō p̄stare. Et quidē illud lob afferre
 lob possē sp̄m esse in oibus & forsā audire cū Timotheo. Nemo contēnat adolescentiā tuā
 Thimoteus sed ex mea uerius hoc consciētia dixero nihil in nobis eē magnū uel singulare. studiosum
 me forte & cupidum bonarum artium non inficiatus. docti tamen nomen mihi nec uēdi/
 Hermolaus co nec arrogo. Nā ut scripsit aliquando Hermolaus meus Delitiæ Romanæ linguæ æta/
 tis nostræ splendor & gloria non potest non indoctus esse qui se doctum credit. Quare
 & quod tam grande humeris onus imposuerim nō fuit propterea q̄ mihi conscius nostræ
 infirmitatis nō essem. sed q̄ sciebam hoc genus pugnis. i. litterariis esse peculiare quod in
 eis lucrum est uinci. Quo fit ut imbecillissimus quisq; non detractare modo sed appete/
 re ultro eas iure possit & debeat. Quando quidem qui succumbit beneficium a uictore ac/
 cipit. nō iniuriā. quippe qui per eū & locupletior domū idest doctior & ad futuras pugnas
 reddit instructior. hac spe animatus ego infirmus miles cū fortissimis omnū strenuissimis
 q̄ tam grauem pugnā decernere nihil sum ueritus. Quod tamen temere sit factū nec ne
 rectius utiq; de euentu pugne q̄ de nostra etate poterat quis iudicare. Restat ut his respon/
 deam qui numerosa propositarum rerū multitudine offenduntur: quasi hoc eorum hume/
 ris sederet onus & non potius hic mihi soli quantuscunq; est labor esset exanclandus. In/
 decens profecto hoc & morosum nimis uelle aliene industrie modum ponere: & ut iquit
 Cicero Cicero in ea re que eo melior quo maior mediocritatē desiderare. omnino tā grandibus
 ausis erat necesse me uel succūbere uel satisfacere. Si satisfacere non uideo cur quod inde/
 cem prestare questionibus est laudabile in nongētis etiā prestitisse culpabile esset existimā/
 dū. Si succūberem erāt habituri unde accusarent si me oderūt: si amant unde excusarent.
 Quādo in re tā graui tā magna tenui ingenio exiguaq; doctria adolescentem hoīem dese/
 cisse uenia potius dignū erat q̄ accusatiōe quin & iuxta poetā: si deficiāt uires audacia certe
 Corgias leō laus erit & in magnis uoluisse sat est: quod si & nostra etate multi Gorgiam Leontinum
 tinus. imitati non modo de nongētis sed de omnibus etiam omnium artium quæstionibus
 soliti sunt non sine laude proponere disputationem. Cur mihi non liceat uel sine

culpa de multis quidem sed tamen certis & determinatis disputare. At superfluum inquit
 hoc & ambitiosum. Ego uero non superfluo modo sed necessario factum hoc a me conten/
 do quod & ipsi si meam philosophandi rationem considerarint inuiti etiam fateātur pla/
 ne necesse est. Qui enim se cupiam ex philosophorum familiis addixerunt Thomæ uide Thomas
 licet aut Scoto qui nunc plurimum in manibus fauentes possunt illi quidem uel in pauca Scotus
 rum questionem discussione sue doctrine periculum fecere. At ego ita me institui ut in nul/
 lius uerba iuratus me per omnes philosophie magistros funderē omnes scedas excuterem
 omnes familias agnoscerem. Quare cum mihi de illis omnibus esset dicendum ne si pri/
 uati dogmatis defensor reliqua post habuissem illi uiderer obstrictus. Non potuerunt etiā
 si pauca de singulis proponerentur non esse plurima quæ simul de omnibus afferebantur
 Nec id in me quisq; damnet q̄ me quocūq; ferat tempestas deferar hospes. Fuit enim cum
 ab antiquis omnibus hoc obseruatum ut omne scriptorum genus euoluētes nullas quas Aristoteles
 possent cōmentationes illectas preterirent. Tum maxime ab Aristotele qui eā ob causam Plato
 ἀπὸ γρηγορίου. idest lector a Platone nuncupabat & profecto Angusta est mētis intra unā
 se porticum: aut Achademiam continuisse. Nec potest ex omnibus sibi recte propriam se
 legisse: qui omnes prius familiariter non agnouerit. Adde q̄ in unaquaq; familia est ali/
 quid insigne quod nō sit ei cōmune cum cæteris atque ut a nostris ad quos postremo phi/ Thomas
 losophia peruenit nunc exordiar. Est in Ioanne Scoto uegetum quidam atq; discussum. In Egidius
 Thoma solidum & æquabile. In Egidio tersum & exactum In Fracisco acre. & acutum. In Franciscus
 alberto priscum amplum & grande. In Henrico ut mihi uisum est semper sublime & ue/ Albertus
 uerandum. Est apud arabes in auenroe firmum & inconcussum. In auempace in alphara/ Henricus
 bio graue & meditatam. In Auicenna diuinum atq; platonicum. Est apud grecos in uni/ Auenrois
 uersum quidem nitida in primis & casta philosophia. Apud Simplicium locuples & co/ Auempace
 profa. apud Themistium elegans & compendiaria. apud alexandrum constans & docta. Alfarabi/
 apud Theophrastum grauius elaborata. apud Ammonium enodis & gratiosa. Et si ad pla/ us
 tonicis te conuerteris ut paucos percenseam. In Porphyrio rerum copia & multiuga reli/ Auicenna
 gione delectaberis. In Iamblico secretiorem philosophiam & barbarorū mysteria uenera/ Simplicius
 beris. In Plotino primū quicq; non est quod admireris qui se undique præbet admirandū Themistius
 quem de diuinis diuine. de humanis longe supra hominem docta sermonis obliquitate Alexander
 loquentem sudantes platonici uix intelligunt. Prætereo magis nouicios Proclum. asiati/ Theophra/
 ca fertilitate luxuriantem. & qui ab eo fluxerunt Hermiam Damastium Olimpiodorum stus
 & complures alios in quibus omnibus illud το θεϊον. idest diuinum peculiare Platonico/ Ammonius
 rum symbolum elucet semper. accedit q̄ si qua est secta quæ ueriores incessat dogmata & Porphyrius
 bonas causas ingenii calumnia ludificetur. ea ueritatem firmat. non infirmat. & uelut mo/ Iamblicus
 tu quassatam flammam excitat. non exiguat. hac ego ratione motus nō unius modo ut qui Plotinus
 buldam placebat. Sed omnigenæ doctrinæ placita in medium afferre uolui ut hac com/ Proclus
 plurium sectarum collatione hac multifariæ discussione philosophiæ ille ueritatis fulgor Hermias
 cuius Plato meminit in epistolis animis nostris quasi sol oriens ex alto clarius illucesce/ Damastius
 ret. Quid erat si latinorum tantum alberti scilicet Thome. Scoti. Egidii. Francisci. Hen/ Olimpiodo
 ricq; philosophia obmissis grecorum arabumq; philosophis tractabatur: quando omnis sa/ rus
 pientia a barbaris ad grecos a grecis ad nos manauit. Ita nostrates semper in philosophā Plato
 di ratione peregrinis inuentis stare & aliena excoluisse sibi duxerunt satis. Quid erat cū Nota

peripatheticis egisse de naturalibus nisi & platoniorum accerfatur achademia quorum doctrina & de diuinis semp inter omnes philosophias teste Augustino habita est sanctissima & a me nunc primum quod scia (uerbo absit inuidia) Post multa secula sub disputandi examen est in publicum allata. Quid erat & aliorum quotquot erant tractasse opiniones si quasi ad sapientum simposium a simboli accedens nihil nos quod esset nostrum nostro partum & elaboratum ingenio affereremus. profecto ingeniosum est ut ait. Seneca. sapere solum ex commentario & quasi maiorum inuenta nostra industria uia precluserint quasi in nobis effata sit uis natura. nihil ex se parere quod ueritatem si non demonstrat saltem innuat uel de longinquo. Quod si in agro colonus in uxore maritus odit sterilitate certe tanto magis infecunda anima oderit illi complicita & associata diuina mens. quanto inde nobilior longe proles desideratur. Propterea non contentus ego preter communes doctrinas multa de Mercurii trimegisti prisca theologia. Multa de Caldeorum de Pythagoræ disciplinis multa de secretioribus hebreorum addidisse mysteria plurima quoque per nos inuenta & meditata de naturalibus & diuinis rebus disputanda proposuimus. Proposuimus primo Platonis Aristotelisque concordiam a multis ante hac creditam a nemine satis probatam. Boetius apud Latinos id se facturum pollicitus non inuenitur fecisse utique quod semper facere uoluit. Simplicius apud grecos idem professus. utinam id tam prestaret quam pollicetur. Scribit & Augustinus in achademicis non defuisse plures qui subtilissimis suis disputationibus idem probare conati sint. Platonis. scilicet & Aristotelis eandem esse philosophiam. Ioannes item grammaticus cum dicat apud eos tantum dissidere Platonem ab Aristotele qui Platonis dicta non intelligunt probandum tamen posteris hoc relinquit. Addidimus autem & plures locos in quibus Scoti & Thomæ plures in quibus Auerrois & Auicennæ sententias quæ discordes existimantur concordare esse nos asseueramus. Secundo loco quæ in philosophia cum Aristotelica tum Platonica excogitauimus nos. tum duo & lxx. noua dogmata physica & metaphysica collocauimus quæ si quis teneat poterit nisi fallor quamcumque de rebus naturalibus diuinisque propositam questionem longe alia dissoluere ratione quam per eam doceamur: quæ & legitur in scholis & ab huius eui doctoribus colitur philosophiam. Nec tam admirari quis debet me in primis animis in tenera ætate per quam uix licuit ut iactant quidam aliorum legere commentationes nouam afferre uelle philosophiam quam uel laudare illam si defenditur uel damnare si reprobatur. Denique cum nostra inuenta hec nostrasque sunt litteras iudicaturi non auctoris animos: sed illorum merita potius uel demerita numerare. Est autem & preter illam aliam quam nos attulimus noua per numeros philosophandi institutio. antiqua illa quidem & a piscis theologis a Pythagora presertim ab Aglaophemo. a Philolao. a Platone prioribusque Platonice obseruata. Sed quæ hac tempestate ut preclara alia posterorum incuria sic exoleuit ut uix uestigia ipsius ulla repiant. Scribit Plato in Epimionide inter omnes liberales artes & scias cõtemptrices precipuam maximeque diuinam esse sciam numerandi. Querens ite cur homo animal sapientissimum. Respondet quia numerare nouit: cuius sententia & Aristoteles meminit in problematis. Scribit Abunafar uerbum fuisse Auenzoar Babylonii eum omnia nosse qui nouerat numerare. Quæ uera esse nullo modo possunt si per numerandi artem eam artem intellexerunt: cuius nunc mercatores in primis sunt peritissimi. Quod & Plato testatur exerta nos admonens uoce. ne diuinam hanc arithmetica mercatoriam esse arithmetica intelligamus. hanc ego arithmetica quæ ita excollitur cum mihi uidear post multas lucubrationes exploratam habere

Augustinus

Seneca

Platonis & Aristotelis concordia Simplicius Augustinus lo. grammaticeus

Nota

Nona dogmata excogitata

Nota

Noua institutio philosophandi per numeros Plato

Aristoteles Ahunafar Auenzoar Plato

huiusce rei periculum facturus ad quattuor & septuaginta questiones quæ inter phisicas & diuinis principales existimantur responsurum per numeros publice mesum pollicitus Proposuimus & magica theoremata in quibus duplicem esse magiam significauimus quæ altera demonum tota opere & auctoritate constat res mediis fidius execranda & portentosa. altera nihil est aliud cum bene exploratur quam naturalis philosophiæ absoluta summatio. Vtriusque cum meminerint greci illam magie nullo modo nomine dignantes uuncupant hanc propria peculiarique appellatione μαγεια quasi perfectam summamque scientiam uocant. Idem enim ut ait Porphyrius persarum lingua magus sonat quod apud nos diuinorum interpres & cultor. Magna autem immo maxima inter has artes disparitas & dissimilitudo: Illa non modo christiana religio. sed omnes leges omnis bene instituta respublica damna & execratur. Hanc omnes sapientes omnes caelestium & diuinarum rerum studiosæ nationes approbant & amplectuntur. Illa artium fraudulētissima hæc altior sanctiorque philosophia. Illa irrita & uana. hæc firma fidelis & solida. Illam quisquis coluit semper dissimulauit quod in auctoris esset ignominiam & contumeliam. Ex hac summa litterarum claritas gloriaque antiquitas & pene semper petita. Illius nemo unquam studiosus fuit uir philosophus & cupidus discendi bonas artes. ad hanc Pythagoras. Empedocles. Democritus. Plato discendum nauigauere hanc predicauerunt reuersi. & in arcanis precipuam habuerunt. Illa ut nullis rationibus ita nec certis probatur auctoribus. Hæc clarissimis quasi parentibus honestata duos precipue habet auctores Xamolfidem quem imitatus est Abbaris hyperboreus. & Zoroastrem non qui forte creditur sed illum Oromasi filium utriusque magia quid sit: Platonem si percontemur respondebit in Alcibiade Zoroastri magiam non esse aliud quam diuinorum scientiam qua filios Persarum reges erudiebant: ut ad exemplar mundanæ reipublicæ suam ipsi regere rempublicam edocerentur. Respondebit in Carmide magiam Xamolfidis esse animi medicinam per quam scilicet animo temperantia ut per illam corpori sanitas comparatur horum uestigis postea perstiterunt Carondas Damigeron. Apollonius Hostanes & Dardanus perstiterunt Homerus quem ut omnes alias sapientias: ita hanc quoque sub sui Vlixis erroribus dissimulasse. In poetica nostra theologia aliquando probabimus perstiterunt Eudoxus & Hermippus (perstiterunt fere omnes qui Pythagorica Platonicaque mysteria sunt percrutati. Ex iunioribus autem qui eam olfecerint tres reperio. Alchindum arabem. Rogebachum & Guilielmum parisiensem: & tempestate nostra uidi Antonium cronicum quem in maximis agendis tractandisque rebus occupatissimum: quæ illius tamen est ingenii sublimitas & elegancia ut omnes alias liberales artes: ita hæc quoque pulcherrime attigisse. Meminit & Plotinus ubi nature ministrum & non artificem magum demonstrat: hæc magiam probat asseueratque uir sapientissimus alteram ita abhorrens ut cum ad malorum demonum sacra uocaretur rectius esse dixerit ad se illos quam se ad illos accedere: & merito quidem. Ut enim illa obnoxium mancipatumque improbis potestatibus hominem reddit. ita hæc illarum principem & dominum illa denique nec artis nec scientie sibi potest nomen uendicare. Hæc altissimis plena mysteriis profundissimam rerum secretissimarum contemplationem & demum totius nature cognitionem complectitur hæc inter sparsas dei beneficio & inter semiatas mundo uirtutes quasi de latris euocatas in lucem non tam facit miranda quam faciendi nature sedula famulatur. hæc uniuersi consensum quem significantius greci οὐρανοσκοπία dicunt introrsum percrutatius rimata & mutuam naturarum cognitionem habens prospectam natuas adhibens unicuique rei & suas

Duplex magia

Verba plinii libro. xxx. Xamolfides Abbaris hyperboreus Zoroaster Plato Carondas Damigeron Apollonius Dardanus Homerus Eudoxus Hermippus Alchindus arabs rog. bach. Guilielmus parisiensis Antonius cronicus Plotinus Nota

illecebras quæ magorum ^{magorum} nomiantur in mûdi recessibus in nature gremio in prom-
ptuaris archanisque dei latitantia miracula quasi ipsa sit artifex promit in publicû: & si/
cut agricola ulmos uitibus ita magus terram cælo: id est inferiora superiorû dotibus uirtu-
tibusq; maritat quo fit ut q̄ illa prodigiosa & noxia tam hæc diuina & salutaris appareat.
ob hoc precipue q̄ illa hominē dei hostibus mancipans auocat a deo hec in eam operum
dei admirationē excitat quā propensa caritas fides ac spes certissime consequuntur. Neq;
enim ad religionē ad dei cultū quicq; promouet magis q̄ assidua contemplatio mirabiliū
dei quæ ut per hæc de qua agimus naturalem magiam bene explorauerimus in opificis
cultū amorēque ardentius animati illud canere cōpellemur. Plem sunt celi plena est om-
nis terra maiestate glorie tue. & hæc satis de magia de qua hec diximus q̄ sunt plures qui
sicut canes ignotos semper adlatrant ita & ipsi sepe damnant oderuntq; quæ non intelli-
gunt. Venio nunc ad ea quæ ex antiquis hebreorum misteriis eruta ad sacrosanctam & ca-
tholicam fidē confirmādā attuli. Quæ ne forte ab his quibus sunt ignota cōmenticie
nuge: aut fabule circulatorū existimētur. Volo intelligāt omēs quæ & qualia sint unde pe-
tita: quibus & q̄ claris auctoribus confirmata: q̄ reposita q̄ diuina q̄ nostris hoibus ad pro-
pugnandā religionē contra hebreorū importunas calūnias sint necessaria. Scribunt non
modo celebres hebreorum doctores. sed ex nostris quoq; Esdras. Hilarius & Origenes.
Mosem nō legem modo quā quinq; exaratam libris posteris reliquit. sed secretiorē quoq;
& uerā legis enarrationē in monte diuinitus accepisse. Preceptū autē ei a deo ut legem qui-
dem populo publicaret. legis interpretationē nec traderet litteris nec inuulgaret sed ipse
iesunaue tantum: tum ille aliis deinceps succedentibus sacerdotum primoribus magna si-
lenti religione reuelaret: & merito quidem. Satis enim erat uulgaribus & per simplicem
hystoriam nunc dei potentiam: nūc in improbos iram in bouos clementiam. in omnes
iusticiā agnoscere: & per diuina salutariaq; p̄cepta ad bene beateq; uiuēdum & cultū uere
religionis institui. At misteria secretiora & sub cortice legis rudiq; uerborū pretextu latitā-
tia altissime diuinitatis archana plebi palam facere. Quid erat aliud q̄ dare sanctum ca-
nibus & inter porcos spargere margaritas. Ergo hec clam uulgo habere perfectis cōmuni-
canda inter quos tantū sapientiam loqui se ait Paulus non humani cōsiliū sed diuini pre-
cepti fuit. Quem morem antiqui quoq; philosophi sanctissime obseruarunt. Pythagoras
nihil scripsit nisi pauca quedā: quæ Dame filie moriens cōmendauit. Egyptiorū tēplis
in sculpte spinges hoc admonebant: ut mystica dogmata per enigmatū nodos a prop̄a-
na multitudine inuolata custodirentur. Plato Dionī quædam de supremis scribēs substā-
tis p̄ enigmata inquit dicēdum est ne si epistola forte ad aliorum puenerit manus quæ ti-
bi scribimus ab aliis intelligātur Aristoteles libros primæ philosophiæ in quibus agit de
diuinis editos esse & nō editos dicebat. Quid plura iesum christū uite magistrum assent.
Origenes multa reuelasse discipulis: quæ illi ne uulgo fierent cōmunia scribere noluerunt
Quod maxie cōfirmat Dionisius areopagita qui secretiora mysteria a nostre religionis
auctoribus

id est ex aīo in aīm sine litteris medio intercedēte uerbo ait fuisse transfusa.

Hoc eodē penitus modo cū ex dei precepto uera illa legis interpretatio Mofi deitus tra-
dita reuelaretur. dicta est Cabala quod idē est apud hebreos quod apud nos receptio. ob
id scilicet q̄ illam doctrinam non per litterarum monumenta sed ordinariis reuelationū

Quid ad
dei religio/
nem promo-
ueat potissi-
mum

Esdras
Hilarius
Origenes

Pythagoras
Dama

Plato
Aristoteles
Iesus xps
Origenes
Dyonisius

Cabala

successionibus alter ab altero quasi hereditario iure reciperet. Verū postq̄ hæbrei a Babil-
lonica captiuitate restituti per Cirum & sub Zorababel instaurato templo ad reparandā Cirus
legem animū appulerunt. Esdras tunc ecclesiæ præfectus post emendatū Moseos librum Zorababel
cum plane cognosceret per exilia. cedes. fugas. captiuitatē gētis Israelitice institutū a ma-
ioribus morē tradende per manus doctrine seruari nō posse futurūq; ut sibi diuinitus in-
dulta cælestis doctrinæ archana perirent. quorum cōmentariis non intercedētibus dura/
re diu memoria non poterat. Constituit ut cōuocatis qui tunc superant sapientibus affer-
ret unusquisq; in mediū quæ de mysteriis legis memoriter tenebat adhibitisq; notariis in
septuaginta uolumina. tot enim fere in sinedrio sapientes redigerētur. Quæ de re qui mi-
hi non credunt audiant Esdras ipsum sic loquentē. Exactis quadraginta diebus locutus Esdras
est altissimus dicens. Priora quæ scripsisti in palam pone legant digni & indigni. Nouissi-
mos autem. lxx. libros cōseruabis ut tradas eos sapiētibus de populo tuo. In his enim est
uena intellectus & sapientiæ fons & scientiæ flumen atque ita feci. Hæc Esdras ad uerbū
Hii sunt libri scientiæ Cabale in quibus merito Esdras uenā intellectus. i. ineffabilē desu-
per substantiali deitate theologiā sapientiæ fontē. i. de intelligibilibus angelicisq; formis
exactā methaphisicā & scientiæ flumen. i. de rebus naturalibus firmissimā philosophiam Sixtus q̄rtus
esse clara in primis uoce pronūciauit. Hii libri Sixtus quartus pontifex maximus qui hūc Innocētius
sub quo uiuimus fœliciter Innocentiū octauū p̄xime antecessit maxima cura studioq; cu-
rauit ut in publicā fidei nostre utilitatē latinis litteris mandarentur. Iamq; cū ille decessit
tres ex illis peruenerāt ad latinos. Hii libri apud hæbreos hac tempestate tanta religione
colūtur ut neminē liceat nisi annos. xl. natum illos attingere hos ego libros non medio-
cri impensa mihi cū comparassem. summa diligentia indefessis laboribus cū perlegissem
uidi in illis testis (est deus) religionē nō tam Mosaicam q̄ christianā ibi trinitatis misteriū
ibi uerbi incarnatio. ibi messie diuinitas. ibi de peccato originali. de illius per christū expia-
tione de cælesti Hierusalē. de casu demonū. de ordinibus angeloge. de purgatoriis. de in-
feroy penis. Eadem legi quæ apud Paulū & Dyonisium apud Hieronymū & augustinū
quottidie legimus. In his uero quæ spectant ad philosophiā Pithagorā prorsus audias &
Platonē quorum decreta ita sunt fidei christiane affinia. ut Augustinus noster immensas
deo gratias agat q̄ ad eius manus peruenerit libri Platoniorū. In plenū nulla est ferme
de re nobis eū hæbreis controuersia. de qua ex libris cabalistarū ita redargui cōuinciq; nō
possint ut ne angulus quidē reliquus sit in quē se condant. Cuius rei testem grauissimū ha-
beo Antonium cronicū uirum eruditissimū qui suis auribus cum apud eum essem in cōui-
uio audiuit Dattilum Hæbreum peritū huius scientiæ in christianog; prorsus de trinitate
sententiā pedibus manibusq; descendere. Et ut reliqua meæ disputationis capita percen-
seam. Attulimus & nostrā de interpretandis Orphei Zoroastrisq; carminibus sententiā
Orpheus apud græcos ferme integer. zoroaster apud eos mancus. apud caldeos absolu-
tior legitur. Ambo prisca sapientiæ crediti patres & auctores. Nam ut taceā de zoroastre.
cuius frequens apud platonicos non sine summa semper ueneratione est mentio. Scribit
Iamblicus calceus habuisse Pythagoram orphicam theologiam tanq̄ exemplar ad quā
ipse suam effingeret formaretque philosophiam. Quin idcirco tantum dicta Pythagore
sacra nuncupari dicunt q̄ ab Orphei fluxerint institutis. Inde secreta de numeris doctrina
& quicquid magnum sublineq; habuit greca philosophia ut a primo fonte manauit. Sed

G

Nota

qui erat ueterum mos theologorum: ita Orpheus suorum dogmatum misteria fabularum inter-
xit in uolucris & poetico uelamento dissimulauit ut si quis legat illius hymnos nihil sub
esse credat præter fabellas nugæque meracissimas. quod uolui dixisse ut cognoscatur quis
mihi labor quæ fuerit difficultas ex affectatis enigmatum syrps: ex fabularum latebris latita-
tes eruere secrete philosophie sensus. nulla præsertim in re tam graui tam abscondita in ex-
plorataque adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tamen oblatrabant canes mei
minutula quedam & leuia ad numeri sustentationem me accumulasse quasi non omnes quæ
ambigue maxime controuersæ sunt quæstiones in quibus principales digladiantur acha-
demie quasi non multa attulerim his ipsis qui & mea carpunt & se credunt philosophorum
principes & incognita prorsus & intentata. Quin ego tantum absum ab ea culpa ut cura/
uerim in quam paucissima potui capita cogere disputationem. quam si ut consueuerunt alii
partiri ipse in sua membra & lancinare uoluissim innumeras profecto numerum excreuisset. Et
ut taceam de ceteris quis est qui nesciat unum dogma ex nouentis q. s. decocilianda est Pla-
tonis Aristotelisque philosophia potuisse me citra omnem affectate numerositatis suspicionem
in sexceta ne dicam plura capita deduxisse locos. s. oes in quibus dissidere alii conuenire ego
illos existimo particulatim enumerantem. Sed quid ego his diutius imoror & non potius ad
id deuenio cuius gratia totum hoc opus susceptum est ut liquido ut luce clarius ut extra omnem
controuersiam non me solum uo impium. sed ipsos & hereticos esse illos comprobem qui me hereticum
esse aut fuisse aliquando dicere non erubescunt. Agam autem hoc ego non conuictis & contumeliosis. sed
ipsis rebus & rationibus asserendo in medium. quæ dixi quæ scripsi quæ sensi. Quid item illi di-
xerint & senserint. Examina bunt hæc deinde alii uiri docti & insignes & apud nostras &
apud exterarum Academiarum iudicabit sancta sedes & sedes in ea Innocentius octauus. Cuius
iudicium negligere aut uiolare nephas & flagitium. Ipse iudex supremus in terris qui eum refert
qui iudex est uiuorum & mortuorum. Ipse promptuarii archanumque ueritatis qui eius agit uices
qui est ipsa ueritas & caro factus habitauit in nobis ut ueritatem nobis annunciatet. Sed iam
ad ipsas examinandas quæstiones descendamus quas magistri isti quasi hereticas damna-
runt. Quod facturo mutanda est loquendi ratio. Est enim mihi cum barbaris sermo & ut
lepide est in prouerbio balbi non nisi balbos intelligunt.

Sæta sedes
Innocentius

Lepidum pro
uerbium

QUESTIO PRIMA DE DESCENSU CHRISTI AD INFEROS.

PRIMA conclusio ex propositis a me in disputatione mea quam isti da-
nauerunt fuit hæc. Christus non ueraciter & quantum ad reale præ-
sentiam descendit ad inferos ut ponit Thomas & communis uia sed
solummodo quo ad effectum. Circa istam conclusionem primo uolo declara-
re sensum meum & quæ sit mens & opinio mea de modo descen-
sus Christi quam fuit meæ intentionis explicare in proposita conclu-
sione & ostendere illam non solum esse catholicam. & a multis catholi-
cis doctoribus creditam & approbatam: Sed etiam sua opposita longe
probabilior. Secundo declarabo quomodo etiam ipsa propositio de
uirtute sermonis & secundum uim uerborum a doctis uiris nullo modo est heretica uel here-
sim sapiens simpliciter iudicanda. Tertio declarabo quod ipsi errant in fide si persistunt in hæc

Quomodo inde/
claranda con-
clusio pces/
surus sit.

sententiam quod ego non possum conclusionem meam etiam in sensu quem permittit uix uerborum ab hæresi
defendere. Quarto & ultimo ex superabundanti ostendam quod nullo modo possunt se excusa-
re quod incosulte non fuerit facta damnatio eorum. Prius autem quam exponam modum secundum quem ego
teneo Christum descendisse ad inferos uolo hæc permittere quod licet teneamur explicite & in parti-
culari credere Christum descendisse ad inferos tanquam articulum fidei a Philippo nobis traditum &
promulgatum sic quod etiam protestatio mea aut ei similis non saluaret illum qui poneret oppositum
istius articuli. Non uidetur tamen quod determinatum modum illius descensus teneat quilibet fide-
lis explicite & in particulari credere. Sed sufficere uidetur homini Christiano quod credat Christum de-
scendisse ad inferos non secundum corpus nec secundum corpus & animam sed secundum animam
tantum. & hunc descensum secundum animam credat fuisse modo possibili deceteri expediendi & oportu-
tuno. & hoc quia determinatus modus illius descensus non habet expresse nec uidetur con-
uinci ex scriptura sacra nec ex aliqua determinatione uniuersalis ecclesie aut speciali dei re-
uelatione uel apostolorum fidei relatione. imo quod plus est Scotus in sacris litteris non parum exer-
citatus dicit quod ex scriptura sacra non habet quod Christus descenderit ad inferos: ut refert Franciscus
de mayronis in quarto sermone. Quanto minus dicere possumus quod ex scriptura habeat cer-
tus & determinatus modus descensus Christi. Unde & non defuit aliquis doctor cuius ego etiam
in hoc articulo damnationem nunquam legi cui uisum est probabile & cum ueritate articuli defensa-
bile quod anima Christi non fuerit presentiter in inferno. & auctoritates omnes quas & Franciscus in
quarto & theologi alii adducunt in tertio uideri potest alicui quod ita possint exponi de descensu
per effectum sicut per reale presentiam. etiam sequendo modum exponendi scripturam quem sequuntur
ipsimet doctores qui tenent oppositum. Legitur enim ecclesiaste. xxxiii. Penetrabo omnes inferiores
partes terræ. Quod exponens Thomas in tertia parte summe dicit intelligendum esse per effectum
ergo a simili diceret forte aliquis posse exponi auctoritates dicentes ipsum penetrasse ad lim-
bum uel ad sinum Abrahæ. Idem enim est penetrare quod penitus & intra intrare quod etiam plus
est quam descendere. Quare si non solum intrasse sed etiam penitus & intro intrasse dicitur inferiores
partes terræ non quia ibi fuit realiter presentis sed quia ibi fuit solummodo per effectum. Ita poterit etiam di-
ci fuisse in sinu Abrahæ & intrasse sinum Abrahæ per effectum tantum & non per reale presentiam.
Hæc autem non ideo dico quia ego crediderim unquam quod Christus alibi existens presentiter ideo so-
lum dicatur fuisse in inferno: quia ibi aliquid sit operatus sicut rex existens in palatio dicitur
esse in alio loco prouincie ubi auctoritate potestatis sue & imperio suo aliquid efficaciter
operatur. Neque enim ista fuit opinio mea unquam ut mox patebit in declaratione opinionis meæ.
Immo ego firmiter & teneo & tenui & publice semper & priuate dixi quod sicubi fuit anima Christi
in triduo ipsa fuit in inferno & quod ipsa uere ibi fuit presentis. Sed uolui hæc dixisse ad pleniorē
huius materie examinationem. ut & illud Augustini dictum in libro de heresibus uerificari
uideamus nihil esse difficilius quam definire hoc est hereticum aut non hereticum. Unde & propter
hoc dicit ipse contigisse quod cum duo scriptores ambo celeberrimi Epiphanius & Philistrus de
heresibus scripserint in numerandis illis multum discordant non ob aliam causam quam propterea quod
illud quod uni uidebatur hereticum alteri non uidebatur. Sed iam uenio ad manifestandam opinio-
nem meam de modo descensus Christi & ad perfecte declarandum conclusionem meam. Primo sum-
matim ponens intellectum eius. Secundo illum latius explicans & probans. Summarius sensus con-
clusionis meæ est iste. Quia Christus secundum animam tantum descendit ad inferos & anima
sicut cuiusque substantie separate uidetur non competere locari uel moueri localiter nisi ratione
ms

Scotus
Eraticus de
mayronis

Franciscus

Thomas

Augustinus
Nota
Epiphanius
Philistrus

Sumarius se-
sus conclusio-
ms

Duplex opi/
nio eorū po
nūt substāti/
as sepatas p
operatiōem
trāseūtē i lo/
co esse.

Prima

Gregorius ni
senus

Secūda opi/
nio quā au/
ctor tenuit
Differētia in
ter hāc opini
onem & opi
nionem sco/
tistarum

Declaratio
opinionis

operatiōis. Ideo dico q̄ descēdisse ad infernū nel fuisse in inferno localiter uidet̄ nō cōpe
tuisse xp̄o nisi rōne operationis ita q̄ licet uere p̄sentialiter fuerit aīa xp̄i in inferuo substā
tia tamē sua nō fuit ei rō p̄sentialitatis sed solū sua opatio. Quæ uerba ut plenius intelli
gātur est aduertendū q̄ eorū qui ponūt substātiā sepatas non esse in loco nisi p̄ opationē
trāseūtē est duplex opinio. Quidā. n. dicūt q̄ sb̄e incorporee rōne sue sb̄e nullo mō de
bet locus: sicut & ip̄a uere nunq̄ est alba uel nigra & ita q̄ de ip̄a secūdū eos nō irrōnabi
liter pōt dici q̄ non est in loco & q̄ nusq̄ est. sicut etiā uere dicit̄ q̄ nec est calida nec frigi
da. Auctoritates autē scripture quæ uident̄ āgelis dare locū dū dicūt ip̄os esse in cælo uel
mitti ad hūc locū uel ad illū esse intelligēdas sic. nō q̄ ip̄i hic uel ibi sint cū ipsi p̄prie non
sint in loco sed q̄ hic operentur uel ibi uel incipiāt operari ubi prius non opabant̄. & isti
multū inuitunt̄ uerbis Gregorii niseni qui dicit q̄ cū nos deberemus dicere spiritū opari
hic. abusue dicimus ip̄m esse hic & ita uult ista opinio. q̄ sb̄a angeli uel aīe separte nunq̄
pōt dici p̄sens potius huic loco uel illi nisi p̄sens negatiue. i. indistās. Sed si quando dicit̄
alicubi esse uel fuisse. idē est ac si diceret̄ alicubi opari uel opatā fuisse. Addūtq̄ q̄ iste mo
dus loquēdi trāsumptus est a rebus corpaliibus quas quia nos uidemus nō posse agere ni
si ubi sunt p̄sentes saltē secūdū cōem opinionē. ideo etiā idē credētes de incorporeis cō/
cludimus q̄ ubi operātur & ubi inuenit̄ esse opatio eorū ibi etiā sit eorū substātia localiter
p̄sens. Concludūt finaliter q̄ ruditas est ingenii & defectus imaginatiōis nō posse intelli
gere q̄ aliquid sit ens & nō sit in loco & q̄ friuolū est argumentū illoꝝ qui dicūt q̄ esse p̄/
supponi opari quia uera est illa p̄positio ad hunc sensum q̄ nō ens non pōt opari. Opor
tet enī agens esse in actu iuxta illud semp existimabit̄ aliqua species mouēs. sed nō est ue
ra ad hūc sensum q̄ opari in loco p̄supponit esse in loco cū stet operantē esse talis nature
q̄ ei nō plus debet̄ p̄sencia aut distātia localis q̄ debeat̄ albedo aut nigredo. Dicit̄ er
go sic opinātes q̄ aīa xp̄i separta a corpore secūdū suā substātiā. nec fuit in inferno nec
extra infernū sed uere nullibi fuit. Dicit̄ autē fuisse in inferno quia opata est in inferno: &
in illa parte inferni principaliter dicit̄ fuisse ubi principaliter est opata. Istā autē opinionē
de modo essendi p̄sentialiter in loco. licet etiā multi doctores teneāt ego tamē nō teneo
nec sequutus sum eā in cōclusionē mea. sed eam tenui quā immediate subiungā. Est ergo
alia opinio quæ dicit q̄ substātia separta sicut est angelus & aīa nō unita corpori est qui
dem uere in loco. & ita uere definitiue est p̄sens localiter sicut res corpea est cōmensura
tiue p̄sens localiter. & in hoc cōuenit ista uia cū cōi quæ est uia Scoti & omniū Scotistarū.
Sed in hoc discrepāt q̄ scotiste dicunt q̄ finitio & limitatio essentīe & finaliter intrinseca
determinatio sue substātie est ratio substātie separate essendi in loco. Istā autē opinio quā
ego sum secutus in cōclusionē dicit q̄ sicut licet substātia corporea sit cōmēsuratiue in lo
co tamē ratio ei essendi taliter in loco nō est sua substātalitas sed quātitas quæ est extrin
seca & extranea a rōne sue substātie. ita etiā licet substātia incorpea uere sit definitiue in
loco & p̄sens localiter tamē ratio ei essendi in loco nō est sua substātia. sed opatio eius ab
ea transiēs ad extra. Quā opinionē ego iudico sic intelligendā & sic intellectā iudicio nō
solū nō hereticā sed etiā p̄babiliorē sua opposita. & est q̄ etiā si finitas uel limitatio natu
re separte sit ei ratio nō essendi ubiq̄. aut ratio q̄ si sit in uno loco nō sit simul in alio tota
li. & in utroq̄ p̄ naturā. nō tamē est rō eēndi simpliciter in loco ip̄o substātie separte. Sed
eius effectus uel opatio capiēdo opationē pro oī habitudine ad corpus uel locū habēte. se

per modū opatiōis actiue uel passiue. alia ab habitudine p̄sentialitatis loci & hoc itelligē
do de facto nō negādo aliū modū possibilē descēsus uel locatiōis aīe separte ut dico in se/
quēti cōclusionē qui tamē modus est nobis ignotus. hāc ego opinionē sequutus in cōclu
sione mea dico xp̄m fuisse in inferno solū p̄ effectū quia ex quo nō fuit ibi nisi secūdū ani
mā. Dicendū est secūdū opinionē istam q̄ sicut sb̄e corporee nō cōpetit fuisse alicubi cō
mensuratiue nisi p̄ quantitātē ita illi aīe nō cōpetebat esse in inferno ubi credit̄ fuisse nisi
p̄ effectū & opationē. sed sicut ratio p̄sentialitatis aīabus sanctorū patrū fuit habitudo ad
illū locū habēs se p̄ modū opationis trāseūtis sicut erat detētio & alligatio ad illū locū
donec apta ianua a redēptore extraheretur. Ita ratio p̄sentialitatis aīe xp̄i fuit opatio quā
ibi est opatus. & q̄ illa fuerit mens mea & q̄ hoc p̄tendāt uerba cōclusionis mee infra ma
nifestabo ubi declarabit̄ cōclusionē in se etiā de uirtute sermonis & secūdū uim uerborū
nō esse hereticā iudicandā. Vtra autē opinio sit uerior de modo essendi in loco substātia/
rum separatarū Scotistarū. s. an eorū quos sum sequutus ego nō determino hoc tantū di/
co a tot tantisq̄ magistris doctoribusq̄ catholicis & doctrina & sanctitate celebratissimis
creditā esse opinionē meā & habitā pro uerissima. ut lōge magis temerarij iudicādi sint.
si qui sunt qui opinionē doctoz̄ tā p̄batoꝝ pro heretica aut heresim sapiēte audēt iudica
re q̄ ego qui auctoritatē ueterū illoꝝ theologoz̄ iunioꝝ determinatiōibus antepōnā. hāc
enī opinionē quā ego sequor licet assertiue tenet nō solū durādus sed & Bernardus de gā
naco in ipugnationibus Henrici quolibeto secūdo. Tenet Thomas anglicus in quolibetis
suis. Tenet Herueus britonis in suo secundo sniag. Tenuit & beatus Thomas in p̄rio sen
tētiaḡ licet alibi deinde uideri pōt sequi aliā opinionē. Tenet archiepiscopus malphiten
sis in suo secūdo. Tenet Ioannes parisiensis in correctorio corruptorii. & quid plures enu
mero tenuerūt credo istā opinionē plusq̄ centū doctores catholici & p̄batissimi quoz̄ li
bri nō solū nō reprobati ab ecclia: sed celebres in oībus xp̄ianoz̄ gymnasijs publice legū
tur. quos si quis uoluerit adire uidere poterit fundamēta opinionis & cognoscere p̄babili
tātē eius quod ego nō intēdo hic facere qui solū hoc ago ut sic p̄positas a me cōclusiones
declare. ut inde nec simplices habere possint unde scandalizētur nec detractores si q̄ sunt
quod calūnient̄. Exercitiū tamē gratia adducā quedā argumēta quæ audiui cōtra istā opi
nionē. Primo arguit̄ per articulū Parisien. cciii. qui dicit dicere substātiā angeli nō esse
in loco sine opatione. error. Secūdo arguit̄ quia possibile est substātiā separtā nihil opera
ri ad extra quo posito. querit̄ an sit alicubi: an nusq̄: an ubiq̄: nō nusq̄. quia adhuc illo po
sito erit pars uniuersū & ita erit uerū dicere q̄ est in mūdo nō ubiq̄ quia hoc est p̄prie dei
ergo alicubi. Tertio quia āgeli dicūtur esse i cælo empireo & tamē nullā opationē trāseū/
tem habēt erga illud celū. Itē instabat quidā magister generalis potissimū duabus ratio/
nibus quarū prima est hāc q̄ seclusa quacūq̄ opatione ad extra adhuc essentia angeli est
finita ergo adhuc ut sic definit̄ ad locū. Secūda est hāc quia si quid uidet̄ esse quare nege
tur locus ab āgelo hoc est quia nō habet extensionē hoc autē nihil ipedit quia etiā si pun
ctus darē separtus a linea adhuc haberet sitū & tamē punctus nō habet extensionem. Ad
primū multiplex patet respōsio secūdū prenomatos doctores. Sunt enī quidā qui uo
lētēs saluare articulū simul cū positione dicūt q̄ mens articuli est q̄ opinio ponēs substā/
tiā separtā nō esse in loco nisi per opationē quæ est exterior motio localis uel alteratio rea
lis est error & q̄ illa sit mens articuli patet quia articulus. lxxvii. sic dicit quasi declarādo
sien.

istū dicere q̄ si esset aliqua substantia sepata quæ nō moueret aliquod corpus in hoc mū/
do illa nō clauderet in uniuerso. error. Ecce q̄ sicut in articulo quē ponit arguēs dicit er/
rorē esse angelū esse solū in loco p̄ opationē ita in isto dicit errorē esse dicere q̄ substātia
sepata nō claudit in hoc uniuerso nisi per motū corporis. Vnde uidet̄ idē intelligere per
operationē in articulo. cciiii. q̄ per motū in articulo. lxxvii. Nō ponit autē ista positio so/
lū per opationē isto modo sumptā angelū esse in loco: ut patebit in respōsione ad tertiū.
Itē dicit solēnis doctor Godfredus de fontibus q̄ isti articuli indigēt magna correctione.
quia nōnulli sunt falsi. nōnulli adinuicē sibi cōtradicūt. & p̄fecto in ista materia necesse
est aut q̄ articulus exponat̄ modo imēdiate p̄posito aut q̄ in ipsis articulis sit cōtradiçtio
manifesta. quod sic p̄bo. Est enī articulus. ccxyiii. qui dicit q̄ si intelligat̄ q̄ substātia an/
geli nō est ei ratio essendi in loco. uerū est dicere q̄ nūsq̄ est secundū substātiā. Et testat̄
Henricus in quolibeto secūdo. q. ix. q̄ omnes magistri theologie cōgregati in hoc unani/
mter conuenerūt q̄ substātia angeli nō est ratio angelū esse in loco & dicit se fuisse inter
illos magistros qui hoc determinarūt & subdit ipse Henricus ibidē q̄ cōsimili rōne uerū
est indubitātē q̄ si angelus per potentiā suā. s. per intellectū & uoluntatē uirtutē suā nō
aplicat ad locū operādo circa ipm̄ q̄ similiter potētia eius intellectus. s. & uolūtas nō est
ratio essendi ipm̄ in loco quia potētia eius nō est minoris abstractiōis q̄ sit eius substātia
ergo sequit̄ q̄ uel erit cōcedere q̄ ratio essendi eum in loco erit aliquid habens se per mo/
dum actus secūdi in corpus transeūtis. quicquid sit illud. & est id quod ponit positio quā
ego sequor uel in articulis erit manifesta cōtradiçtio. Vnde & Henricus in eodē loco fa/
tetur se nō posse intelligere quomō substātia sepata sit in loco nisi agat aliquid aut patiat̄
a loco uel a re existēte in loco. Egidius autē & multi alii dicūt q̄ de illis articulis nihil est
curandū quia fuerūt facti nō cōuocatis oibus doctoribus Parisiensibus. sed ad requisitio/
nē quorūdā capitulorū. Et quicquid sit de hoc hec duo uolo dicere. Primo q̄ nō minus fa/
cit pro positioē nostra articulus. ccxyiii. q̄ faciat cōtra eū articulus. cciiii. Secundo q̄ certū
est & ipsi etiā Parisienses hoc fatētur q̄ illi articuli nō obligāt oēs fideles nec tenemur il/
lis credere nisi inquantū scripture sacre innitūtur. aut determinationibus uniuersalis ec/
clesie. Vnde solēt dicere anglici q̄ illi articuli nō transeunt mare quare & nos si in re tam
grauī licet iocari. possumus dicere q̄ nō transeūt alpes. Quare & si cōclusio mea esset cō/
tra articulū meminerint qui me dānabant q̄ oīno in me dānando errabāt quia dicebant
q̄ cōclusio mea erat contra simbolū apostolicū. cū debuissē dicere q̄ erat cōtra simbo/
lum Pari sinū. q̄q̄. & hoc est falsum ut prius ostēdimus. Videtur autem mihi uerus intelle/
ctus illoꝝ articuloꝝ hic esse q̄ in articulo. cciiii. si in eo sit sermo de opatione cōiter acce/
pta modo p̄dicto hoc intēdatur q̄ etiā seclusa quacūq̄ opatione adhuc finitas uel limita/
tio nature sepate erit ei ratio nō essendi ubiq̄ aut ratio q̄ si sit in nno loco nō est simul in
alio totali: & in utroq̄ p̄ naturā. In articulo autē. ccxyiii. credo q̄ intēdat̄ q̄ substātia uel
finitas substātie nō est rō angelo essendi simpliciter in loco. isto modo exponēdo in arti/
culis nulla est cōtradiçtio & articuli sic intellecti nō solū sunt cōtra positionē meā sed ipsā
totaliter ex utraq̄ pte cōfirmāt ut patet ex declaratioē positiois supra posita. Ad secundū
dicat̄ a multis cōcedēdo q̄ est possibile esse sūam incorporeā sine opatiōe transeūte ad ex/
tra. hoc aut̄ posito in argumēto uidet̄ adduci q̄ unū sequat̄ ex tribus incōueniētibus. Pri/
mū est q̄ cū sit ps uniuersi incōueniēs est q̄ nō sit in uniuerso. Ad qd̄ illi dicerēt q̄ arguēs

Secunda
Godfredus
de fontibus
Nota

Henricus

Tertia
Egidius
Nota

Anglici

Declaratio
articuloꝝ

Solutio secū
di argumēti
secūdū mul/
tos
Solutio triū
incōueniētū

equiuocat de pte. Si enī per partē uniuersi intelligit id quod habet sitū determinatū in unū prius in ar/
uerso. sic dicet̄ q̄ angelus nec cū opatur nec cū nō opatur pōt dici esse pars uniuersi. Si aut̄ gumento ta/
intelligit esse ptem entū. i. unū ex entibus & naturis uniuersi. sic cōcedet̄ q̄ tunc est una ps cōtorum
uniuersi imo una ex nobilioribus. Sed ex hoc nō uidet̄ cōcludi q̄ habeat sitū uel definitio Primi
nē ad locū. Secundū inconueniēs est q̄ nō pōt dici q̄ sit ubiq̄ quia hoc est p̄prium dei. ad Pars duplī
hoc dicitur q̄ esse ubiq̄ eo modo quo deus dicitur a theologis esse ubiq̄ per essentiam. s. p̄ capitur
potentiam & p̄sentiam dei proprium est & nulli nature create pōt cōpetere. Esse autē Secundi
ubiq̄. i. hic uel ibi per indifferentiam aut ubiq̄ per indistantiā. i. uere esse secundū substan Essē ubiq̄ du
tiā indistantē a quocūq̄ loco: utrū repugnet creature audiatis Henricū quolibeto. vii. q. plicif capif
ix. sic dicentē. In creatura pōt intelligi duplex limitatio. Vna in natura & essentia quia fuit Henricus.
ta est & certis terminis contenta & sic solus deus illimitatus & infinitus in natura. Alia po Duplex limi
tatio intelligi limitatio nature que est limitatio ad situm qua ita finita est & certis limitibus tatio
contenta ut necesse sit eā esse alicubi non nūsq̄ nec ubique: sed ita hic q̄ nō ibi uel q̄ etiam
si non determinate hic uel ibi tamen sub determinatione uel hic uel ibi uel alicubi & per/
tinet ista limitatio ad predicamētū ubi q̄ oīs creatura differat a deo per primā limitatiōem
suam clare uideo. Quomō aut̄ necesse sit omnē creaturam differre & distare ab eo per se/
cundā limitatiōē quia. s. ipse est ubique. Oīs autem creatura necessario est alicubi. sed nō
ubique. Dico q̄ penitus ignoro. hęc Henricus ad litterā ex quibus uerbis satis clare habe
mus nō posse intelligere Henricum quō illud sit incōueniens quod illi adducūt pro incō Tertii
uenienti. Tertiū incōueniens est q̄ nisi cōcedatur q̄ sit alicubi sit concedēdum q̄ nūsq̄ sit. S. Thomas
Ad quod audiatis beatū Thomā in prio sniarum di. xxxv. sic respondentē dicendū inquit
q̄ hoc non reputo inconueniēs q̄ angelus sine loco possit esse & nō in loco quādo nullam
operationē circa locū habet: nec est inconueniēs ut tūc nūsq̄ uel in nullo loco esse dicatur
Sed tamē hoc nō est imaginabile quia imaginatio cōtinuum nō transcēdit hęc Thomas
ad litterā. Ad tertiū dico q̄ argumētatio illa procedit ex nō pleno intellectu nostre pōnis. Operationē
Non enim positio per operationē per quā dicit locari rē incorporeā intelligit solū opera duplī capi
tionē que est exterior motio localis uel alteratio realis ut aliquāter etiam tetigimus i res
ponstione ad primū in expositioē articuli Parisiensi. Sed capit operationē large pro om
ni motu uel influxu uel habitudine significata per modū opatōis transeūtis in corpus & exeū
tis ab angelo uel ecōtra: & q̄ ille sit intellectus positionis patet ex uerbis Thome in primo
sentētiarū di. xxxvii. q. i. articulo prio. ubi uidet̄ sequi istā opinionē qui sic dicit. Relinquit̄ S. Thomas
igitur q̄ angelus nō pōt diffiniri & determinari ad locū nisi p̄ actionē uel operationē. Dico
autem opationem cōiter secundū q̄ angelus se habet ad corpus contentū in loco p̄ modū
presidentis aut ministrātis: aut aliquo modo agētis aut patientis. Hęc Thomas ad uerbū
Ex quibus uerbis patet respōsio ad argumētum quia licet āgeli nō habeant operationē er
ga celum empireum quæ sit motio localis uel realis alteratio habent tamen aliquid se ha
bens per modū operationis transeūtis quale est p̄sidentia uel aliquid simile. Ad quartū. Henricus
Cui adeo initebat̄ ille magister generalis: & si quid sit dicēdū satis patere posset ex uerbis S. Thomas
Henrici supra allegatis in solutioē secundi: tamen audiamus & quid sanctus Thomas di
cat de illa ratione. Dicunt quidā q̄ āgelus nō est in loco circūscriptiue sed definitiue quia
determinatur ad locum aliquē sic quod est in hoc loco ita q̄ nō est in alio cū cēntia eius fi
nita est. Eo enī q̄ creata est dicūt q̄ oportet intelligere q̄ sit determinata ad locum aliquem

Finem dupli- Sed ista est ualde rudis probatio. quia procedit ex equiuocatione finis. Cum enim dicitur
citer capi essentia angeli finita accipitur finis pro fine essentie & uirtutis secundum quod definitio ter-
minus dicitur & non pro fine dimensionis. locus autem dicitur finitus secundum tres quanti-
tatis dimensiones. Finis autem secundum utraq; acceptionem nullam comensurationem seu
proportionem habet. Unde non oportet ut quod finitum est in essentia ad terminos loci
finiatur. hæc Thomas ad litteram. Ex quibus sequitur quod si non mentitur Thomas rudis est
iste magister qui rudem probationem suam uocabat demonstrationem. Ad aliam rationem de pun-
cto dico quod adhuc est rudior prima ratione. Punctus enim est res de genere quantitatis ha-
bens situm de sua natura. res autem incorporea omnino abstrahit a situ & profecto magna est
ruditas imaginari. Similiter esse de indiuisibilitate rei incorporee & de indiuisibilitate pun-
cti quod ut etiam fiat clarius isti magistro. Dicat mihi ipse queso. si esset unitas separata utrum
haberet determinatum situm. Certe patet quod non quando quidem per hoc distinguitur uni-
tas a puncto quod punctus est positionem habens. unitas autem non sed manifestum est quod an-
gelus & quelibet substantia incorporea adhuc est abstractior quam sit quecumque quantitas siue continua
siue discreta. Methaphisica enim ut patet secundum omnes est de abstractioribus quam sit arith-
metica que est una ex mathematicis ergo multo minus poterit dici de angelo quod habeat situm
quod si iste magister non potest imaginari abstractionem angeli. falsè qualis est abstractio unitatis
Audiat quod de ipso sit dicendum secundum Henricum. Is enim in loco ubi supra de ista loquens materia
inquit. Qui ergo non possunt angelum intelligere secundum rationem substantie sue ut unitate absque
ratione puncti sunt illi de quibus dicit commentato super secundo methaphisice in quibus uirtus
imaginiua domiatur super uirtute cogitatiua. & ideo ut dicit uidemus istos non credere de-
monstrationibus nisi imaginatio eos comitetur. & quicquid cogitant quantum est aut situm ha-
bens in quanto ut punctus. unde tales melancholici sunt & optimi fuerunt mathematici sed sunt
naturales inepti. Hæc Henricus ad uerbum. Ex quibus sequitur quod secundum Henricum iste ma-
gister sit male dispositus ad studium philosophie naturalis peius ad studium methaphisice pessime ad
studium theologie quare etiam est de abstractioribus. Relinquit ergo ei solum aptitudo ad mathe-
matica in quibus cum se non exercuerit quod iudicium de eo faciendum sit reliquatur ipsemet iu-
dicet. Postquam solute sunt rationes que contra solent adduci contra fundamenta positionis quam ego
sum secutus in conclusione mea de modo descensus christi. Volo & afferre uerba Alberti nostri non mi-
nus profecto doctrina quam cognomino magni quare meminimus me legisse apud eum de ista ma-
teria in libro philosophorum. Tractatu enim primo. iiii. libri capitulo primo postquam illud exposu-
it Aristoteles. quod antiqui decipiebantur. credentes quod sicut quod non est non est in loco: ita nihil sit ens nisi
si sit in loco digrediens. Deinde super isto passu sic inquit. Sunt autem etiam multi modernorum
quod concedunt consequens huius consequentie. licet sciatur non ualere consequentiam. Ex logicis enim scimus
non ualere consequentiam in qua procedit a destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Et ideo licet
uerge sit quod illud quod non est nusquam est tamen non propter hoc sequitur id quod est alicubi est: & licet hoc
non sequatur ex dictis tamen sunt multi qui dicunt quod omne quod est in aliquo loco est uterque tali ratione quia
omne quod est unum aliquod particulare est. Particulare autem est hic & nunc & quod est hic & nunc
alicubi est: ergo omne quod est alicubi est. Amplius omne quod est definite essentie est: quia intra ter-
minos sui coartatur: & quod definite essentie est in loco definitur: & quod in loco definitur in loco
est aliquo. Distinguunt autem isti per Ioannem Damascenum dicentem aliquid in loco esse di-
ci dupliciter. Est enim aliquid circumscriptione: cui principium & medium & ultimum assignatur in

Arguitur con-
tra opponen-
tem Punctus
Unitas

Henricus

Magnus Al-
bertus

Io. Damasce-
nus

loco. & hoc modo dicunt corpora esse in loco. Est ite aliquid in loco definitiue cuius essentia esse in loco
sic finite clauditur in uno loco quod extra ipsum nihil sui inuenitur. & hoc modo indiuisibilia dupliciter
dicunt esse in loco & similiter intelligentias & animas &c. Sed nos ista non credimus: nam
& ultimum celum non definitur nec circumscribitur loco eo quod omne quod est in loco claudi-
tur & continetur a loco in quo est & intelligentia per naturam suam non est in loco nec in aliqua
loco differetia. Hæc Albertus ad litteram. Usitata illa distinctionem de esse in loco definitiue &
non circumscriptione non approbas: quam tamen distinctionem aliquo modo negari quidam magi-
stri omnino nephas existimabant. Nunc ultimo restat ut ostendatur qualiter sunt intelligenda uer-
ba conclusionis mee & declarare etiam de uirtute sermōis ipsam esse catholicam. Dicit ergo conclu-
sio. Christus non ueraciter & quantum ad realem presentiam ut ponit Thomas & contra uia descendit ad
inferos sed solum quo ad effectum. Vbi est notandum quod licet & ubi dicitur & quantum ad realem presen-
tiam tenetur copulatiue. & licet cum dicitur ut ponit Thomas tenetur specificatiue & deter-
minatiue ut mox declarabo. Ex quibus patet quod predicta conclusio est una propositio copula-
tiua negatiua uel de copulato extremo negatione preposita coniunctioni copulatiue. Cuius sen-
sus est. Non est ita quod christus ueraciter & quantum ad realem presentiam eo modo quo ponit Tho-
mas descenderit ad inferos &c. & illa copulatiua equualet uni disiunctiue affirmatiue de p-
tibus contradicentibus. scilicet isti. Christus non descendit ueraciter ad inferos uel non descendit
ad inferos secundum realem presentiam &c. Ex quo sequitur quod ex dicta conclusione inferendo quod
christus non ueraciter descendit ad inferos est arguere a tota disiunctiua affirmatiua ad alteram
eius partem determinate. Talis autem argumentatio peccat secundum consequens. Disiunctiua
enim affirmatiua est consequens ad alteram eius partem. Sequitur ulterius quod ratione fal-
sitate predictæ partis non debet falsificari tota disiunctiua predicta. Unde in simili ista pro-
positio est uera. Socrates est homo. & illa est falsa Socrates est homo & deus non est deus
Ex qua arguere ergo Socrates non est homo profecto puerile est. A simili ex ista copulati-
ua negatiua christus non ueraciter & quantum ad realem presentiam ut ponit Thomas descendit
&c. Arguere ergo christus non ueraciter descendit puerile est & hominis penitus nescientis
logicam nec philosophiam nedum theologiam. Non solum autem non intendo in con-
clusionem meam istam propositionem esse ueram. Christus non ueraciter descendit ad inferos sed neque istam. Christus uel anima christi non fuit presentialiter in inferno & per rea-
lem ac ueram presentiam sue substantie sed solum intendo quod non fuit ibi per realem pre-
sentiam eo modo quo ponit Thomas & contra uia. Ideo dixi quod licet tenetur specificatiue &
determinatiue de ly realis presentia. ideo non ualet non fuit ibi realiter presens eo modo
quo talis doctor dicit ergo non fuit ibi realiter presens. Tenet autem contra uia. scilicet uia Scoti Bona-
uæ & omnium scotistarum & quasi omnium nominalium quod ita fuerit presens quod sua substantia fuerit ei
ratio presentialitatis & locabilitatis quam opinionem quia etiam Thomas mihi uidetur sequi in
ista materia. Ideo dixi ut ponit Thomas & contra uia. Contra uiam theologorum appellas quare con-
tra nunc tenetur Parisius ubi precipue uiget studium theologie ibi autem fere omnes concedunt in ista ma-
teria de presentialitate anime ad locum cum scotistis & nominalibus & ego propter hoc solum. scilicet propter
reuerentiam uniuersitatis Parisien. nolui ponere hæc meam conclusionem nisi tanquam probabiliter etiam
quod uideretur ipsam secundum uiam multorum probatissimorum doctorum posse esse assertiue ponere quod autem licet
ut possit teneri in contra modo loquendi determinate patet. Nam si quis dicat attributa non disti-
guuntur dicit Scotus apud omnes propositio haberet duplicem sensum proprium. Vnus esset

Declaratio
uerborum con-
clusionis de
uirtute ser-
monis

Scotus
S. Bonauen-
tura
Nominales
S. Thomas
contra uia

Uniuersitas
parisiensis

Scotus Thomiste
 Obiectio
 Solutio
 Epilogus
 Obiectio
 Solutio
 Diuersa cir/ ca hanc q̄oem

capiendo ly ut relatiue & equipolleret huic dictioni q̄ ac si diceret attributa nō distinguuntur quod. s. attributa non distinguuntur dicit Scotus & propositio esset falsa etiam secundum thomistas quia etiam ipsi cōcedunt attributa aliquo modo distinguuntur. Alius sensus esset capiendo ly ut determinatiue & specificatiue & equipolleret huic dictioni eodem modo quo ac si diceretur attributa non distinguuntur eo modo distinctionis quo dicit ea distinguuntur Scotus & tunc apud thomistas propositio esset uera & ita est in quolibet propositione ubi post receptam opinionem ponitur auctoritas alicuius coniuncta per hanc dictionem ut. Si ergo iste modus loquendi & proprius & usitatissimus apud omnes theologos cōcedatur oportet q̄ etiam concedant q̄ in propositione nostra in qua dicit x̄ps non descendit ut dicit thomas ly ut si cut potest teneri relatiue ut sit sensus x̄ps non descendit quod. s. x̄pm descendisse dicit thomas. ita etiam & tam bene & tam proprie teneri specificatiue equipollendo huic. licet x̄ps descēderit p̄sentialiter non tamen eo modo p̄sentialiter quo dicit cōis uia & est sensus quem ego intendo. Sed diceret forte quispiam adhuc non effugi quia deinde addis. sed solum quo ad effectum: ergo non solum excludis realem p̄sentiam eo modo quo ponit eā cōmūnis uia. Sed simpliciter omnē realem p̄sentiam ex quo dicit q̄ solum quo ad effectū ita q̄ dicent isti propositio non tamen est negatiua copulatiua ut dicit negando. s. p̄sentialitatem ad modū thome &c. Sed etiam affirmatiua dicens. s. affirmatiue q̄ x̄ps solum quo ad effectum fuit in inferno. Sed rudis est hęc obiectio nā hęc dicitio sed est dicitio aduersatiua & uigore eius importatur per sequētia ad ipsam ueritas affirmatiua opposita dicto q̄ negat pars superior conclusionis. Cui ista aduersatur. si ergo ut probatum est in superiori parte negatur solum p̄sentialitas anime per substantiam non quātum ad quod sed quātum ad quod. i. q̄ nō negatur substantiā fuisse p̄sentē sed substantiā fuisse rōem p̄sentialitatis. Ita etiam in ista ultima parte quę ponit affirmatiuam p̄sentiam aduersantem illi fuisse in inferno per effectum est accipiendum non quantum ad rem locatam sed quantum ad rationem locandi ut breuiter sit sensus qui etiam rudibus patere potest q̄ ex quo substantie finitas nō fuit ei ratio localis p̄sentie solus effectus fuit ei talis rō. Recolligēdo ergo breuiter dico q̄ x̄ps ueraciter descēdit ad inferos & q̄ per realem p̄sentiam fuit in inferno: sed dico q̄ nō eo modo ueraciter & p̄sentialiter fuit ibi quo dicit thomas & communis uia quia. s. sua substantia non fuit sibi ratio essendi in loco ut ponit illi. sed sua operatio. Et hęc opinio q̄ sit probabilis & a q̄ multis catholicis & excellentissimis doctoribus credita. iam satis patuit supra q̄ etiam de uirtute sermouis sit uera & non heretica iudicanda satis explicauimus. Scimus enim q̄ illa est uera. X̄ps nō ut deus & homo ut ponit Arius satisfecit pro nobis quia licet uerū sit q̄ ut deus & homo falsum est tamen q̄ eo modo existens homo & deus quo ponit Arius. Ita licet sit uerum q̄ ueraciter & p̄sentialiter fuerit christus in inferno tamen probabile est & a multis creditum q̄ non eo modo ueraciter & p̄sentialiter quo thomas dicit & communis uia mō supra exposito. Sed unus uidetur restare scrupulus q̄ hec non fuerit mea intentio: cum posui conclusionē. Quia si thomas in primo sententiarum tenet istam uiam etiam ipse q̄ opatio sit rō angelū esse in loco uidetur q̄ conclusio etiā sit uera secundū thomam. Quare cū ego dicam nō ut ponit thomas uidetur q̄ aliud ego sim opinatus de illo descensu q̄ id qd dixi. Hunc autem scrupulum non haberent si bene meas cōclusiones considerassent. Ego enim huius sum opiniois q̄ thomas in hac materia de mō essendi loco rerū separatarū diuersa senserit & nō ubiq̄

canē sequutus sit opinionem. Quare licet in primo sententiarum uideatur tenere istam opinatū thomam quā ego sequor in cōclusionē tamē & alibi: ut in quarto sententiarū & maxime in tertia parte summe ubi tractat de hoc descensu & ex qua potius q̄ ex scripto iudicanda est opinio eius uidetur esse cum opinione scotistarū: q̄ ita fuit ibi per essentiam q̄ sua essentia fuerit sibi ratio locabilitatis & nō effectus solū uel opatio. Dicit enim thomas ibi q̄ aīa christi fuit per effectū in aliis ptibus inferni: per essentiā autē in limbo &c. Ex hoc dicto ego argno sic. Vbiq̄ est aliquid p̄ id qd est sibi ratio locabilitatis ibi est p̄ suā substantiā & realem p̄sentiam: ergo si effectus fuit anime x̄pi ratio locabilitatis ubiq̄ fuit per effectum ibi fuit p̄ realem p̄sentiam suā substantiā. sed secundū thomā alicubi fuit per effectū ubi nō fuit per reale sui p̄sentiam. ergo secundū thomā effectus nō fuit ei ratio locabilitatis: hoc me mouit ad probabiliter credēdum thomā in hoc articulo ambulare cū scotistis. Sed quicquid sit de opinione thomæ nihil ad p̄positū quia errare in opinione. thomæ nō est errare in fide & sæpe est multiplex opinio inter thomistas de opinione eius. sufficit hoc quod euidēter apparet: quod cū ego posui cōclusionē credidi hanc esse opinionem thome. & q̄ ego nūc nō extorqueo p̄positionē ad sensum alienū ab eo quē tūc habebam. Quod enī ego hoc a principio crediderim & q̄ hęc fuerit sentētia mea de opinione thomæ cū posui conclusiones. ex hoc patet euidētissime quia ego istā posui cōclusionē q̄ de modo essendi in loco angelorū nō differūt. thomas & scotus. Scitur autē q̄ expresse scotus dicit q̄ seclusa omni operatiōe adhuc substantiā incorporeā debet locus. Quare oportuit q̄ ego credere thomā esse in hac sentētia. & ideo licet ego firmiter tenerē q̄ x̄ps ueraciter & p̄sentialiter fuerit in inferno: & in hoc conuenire cum thoma & cū oībus catholicis. tamen quia ego putabā thomā credere suam substantiā fuisse sibi rōem locabilitatis & uō operationē ideo dixi in cōclusionē mea q̄ nō eo modo quo ponit thomas & cōis uia. Nec debet alii cui uideri mirabile q̄ thomas in uno loco sequatur unā opinionē & in alio aliā. Nā & in primo sententię sequitur opinionē cōmentatoris de genitis ex putrefactōe. quā deinde in septimo methaphisice & alibi reprobatur. Itē in secūdo sententiarū sequitur opinionē cōmentatoris de materia celi: quā deinde: & in secūdo celi reprobatur & in summa. Item in quarto & in questionibus sup boetiū de trinitate tenet uā cōmentatoris de dimensionibus interminatis: & in libello de deo p̄prio ut credit & in multis aliis locis illā nō tenet. Itē in primo sententię dicit q̄ eadē actōe intelligit ipsum intelligibile & ipm̄ intelligere. In priā uero pte summe. & in tertio sententiarū tenet actionē reflexam differre a directā. Item scripto tenet q̄ aīa x̄pi secūdu q̄ corpori cōiungibilis fuerit sicut aīa uiatoris. secūdu uero q̄ uerbo cōiungibilis ut aīa cōprehēforis. In summa autē tenet q̄ aīa x̄pi totaliter & quātū ad oīa fuit sicut aīa cōprehēforis & q̄ ipa claritatis ipacibilitatisq̄ dotē in corpus nō trāsfudēt fuisse ex dispensatione diuina. Itē & de scia x̄pi aliter sentit in scripto & aliter in summa & ita de multis aliis. q̄ est uidere in quibus ipse diuersas diuersis in locis sequutus est opiniones: q̄ si isti omnino contendunt opinioneu illam de modo essendi in loco secundum operationem esse etiam thome nihil plus habebunt contra me nisi q̄ opinio mea de modo descensus christi tanto est probabilior & minus est heretica iudicanda quanto etiam secundum opinionē sc̄ti thōe ē uera Ob id autē magis miror a magistris istis dānatā cōclem meā atēq̄ istā cōcōlōnē hereticā iudicaret sup ea ip̄ismet meā itētōnē his uerbis nō mō declarauerā sed et scribendā ānotandāq̄ dictauerā sic dicēs. Nēo intelligat me ex hac cōclusionē dicere ani/

Dissensio inter thōistas

Nota

Quod sanctus thomas quandoq̄ eadem re diuersa senserit

Nota

mam xpi non descendisse ad inferos & aiam xpi in triduo non fuisse in inferno imo utruq;
 confiteor. sed dico q; neq; motus localis neq; alicubi locari competit alicui substantie sepa-
 te sicut erat aia xpi nisi ratione operationis. hec præcise & non alia de uerbo ad uerbum eis
 notanda pronunciaui pro breui declaratione huius conclusionis quam cum adhuc po-
 stea hereticam iudicauerint quam iam pro catholica habere possint ego non uideo. Et ut
 breuiter per modum argumentationis recapitulando ostendam errare illos in fide qui credunt
 propositionem meam ab heresi non posse defendi. Arguo sic ponens conclusionem in se here-
 ticam potest accusari de heresi pro quanto heresis est in intellectu. Sed ponens prædictam me-
 am conclusionem non potest ex eius positione accusari de heresi ergo conclusio supradicta non
 est in se heretica. maiorem ipsi habet pro concessa minore sic probo. Quotienscumq; pone-
 do totum illud ad quod sequitur de necessitate. a. propositio non potest quis accusari de heresi
 etiam ponens a propositionem non potest: sed ponens totum illud ad quod sequitur positio co-
 clusionis mee eo modo quo a me est posita non potest accusari de heresi ergo & ponens ip-
 sam propositionem ut eam posui accusari non potest. Probo minorem sic contradictorium huius di-
 ctio rō essendi in loco. i. hic uel ibi modo supra declarato separatis substantiis est operatio
 non finitatio nature non est de fide & contradictorium huius dicti non licet arguere a tota co-
 pulatiua ad alteram eius partem non est de fide & contradictorium huius dicti. Siquis posita ali-
 qua assertionem negatiua uel affirmatiua addat auctoritatem alicuius doc. cum propositione ut
 ly/ut potest teneri ita bene determinatiue sicut relatiue. Quia ita bene potest equiuale re huic di-
 ctioni eo modo quo sicut huic dictioni q; similiter non est de fide: & contradictorium huius
 dicti per eam uiam in rebus theologis congruenter possumus intelligere uiam quæ communiter
 tenetur in ea uniuersitate in qua tempore sic dicentis magis uiget studium theologie non est
 de fide: & contradictorium huius dicti hoc tempore in uniuersitate parisiensi magis uiget studium
 theologie quæ alibi non est de fide. & contradictorium huius dicti in uniuersitate parisiensi nunc
 contra tenet q; finitatio nature sit rō localitatis substantie sepa- te. non est de fide: & contra-
 dictorium huius dicti Scotus & maior pars nominalium tenet supradictam opinionem. & Thoma eam uidet
 tenere in tertia parte summe ubi agit de descensu xpi non est de fide. Tunc sic. Si contradictoria huius
 dictio non sunt de fide sequitur q; ista dicta potest credere & disputare non est in se hereticum aut
 contra fidem nec ipsa distinctiue uel copulatiue ponens tenens & disputans potest accusari de heresi.
 Sed ad hec dicta si & copulatiue posita sequitur positio conclusionis mee ut iacet præcise ergo po-
 nes conclusionem meam præcise ut iacet de heresi accusari non potest. Probationes autem omnium supradictorum
 habent ex suprascriptis. nam de primo dicto patet q; non solum est hereticum sed etiam rationabiliter suo oppo-
 sito & a multis catholicis doc. creditum & approbatum & in secundo consensum omnes dialectici & omnes
 theologos qui unquam dialecticam nouerunt. ita de aliis omnibus de quibus si quis potest dubitare uera sint
 an falsa. nec tamen tam rudis est tam expertus omni doctrina. tam ignarus fidei & eorum que ad fidem attinent q
 diceret illa credi non posse absque heresi & sic eorum contradictoria esse de fide. Tunc autem ulterius ar-
 guat sic. Qui credit conclusionem istam xpi. &c. Ex uerbo & secundum proprium & non extortum usum
 loquendi non posse habere sensum catholicum credit contradictorium alicuius uel aliquo-
 rum ex supradictis. vii. dictis esse de fide. Sed qui aliquid tenent esse de fide q; non sit de fi-
 de male sentiunt de fide: quia contra dictum domini deuteronomii. iiii. non addetis ad uerbum quod ego lo-
 quor uobis neque minuetis ab eo ergo de conclusione mea male ut supra sentietis de fide male sen-
 tiunt. Vide o sume pontifex. uide o aplici ordines augustissimi senatores uide o uniuersa Ro-

Exclamatio

ma immo Italia immo christianorum ecclesia ut conuincantur in hac prima propositione in
 qua me maxime fulminabant & in qua multis non tam accusandi me quam excusandi se de sua
 damnatione ansam aliquam habere uidebant & de cæteris quidem conclusionibus patebit
 luce clarius nullam uel minimam quidem potuisse eos habere occasionem damnandi eas de he-
 resi & iam de ista prima in qua erant fortiores uisum est qualis sit & recte ne an non recte
 per eos fuerit damnata presertim iam explicato eis per me sensu quem per eam intendebam & uer-
 bis conclusionis sine aliquo uel terminorum uel orationis abusu uel extortione applicato. Defedit po-
 Et quis hoc sufficiat ad defensionem conclusionis mee tamen ad pleniorē huius materie discus-
 sionem Dico q; etiam interpretando conclusionem eo modo quo ipsi interpretabantur q; sci-
 licet xps effectualiter tantum non presentialiter fuerit in inferno adhuc aliquibus forte pos-
 sit uideri presumptuose per eos fuisse determinatum q; conclusio simpliciter esset heretica. stremo con-
 clusionem
 auctoritate
 durandi ex
 superhabun-
 danti
 Durandus
 Durandi
 uerba
 cum sit q; Durandus ordinis predictorum theologus maximus qui forte non minus doctrina
 magistrorum istos excedit quam ego excedar ab eis tenuit illam opinionem esse probabilem & cum ueri-
 tate articuli bene defensibilem. Sic enim scribit in tertio sententiarum. Ad tertium sic proceditur
 & uidetur q; Christus secundum animam non descenderit ad infernum quia idem finitum non potest si-
 mul esse in diuersis locis sed anima xpi cum esset creatura finita & statim post mortem fuit in
 paradiso cum anima latronis. Cui dictum est luce. xxiii. Hodie mecum eris in paradiso ergo
 tunc saltem non potuit esse in inferno. Item ea quæ christus fecit & passus est in natura assum-
 pta ordinata fuerunt ad salutem humanam: Sed ad hanc non profuisset q; xps ad inferos descen-
 disse quia per passionem quam in hoc mundo sustinuit liberauit nos ab omni culpa & pena er-
 go uidetur q; xps ad inferos non descendit. In contrarium est quod dicitur in simbolo. descendit
 ad inferos. Et apostolus dicit ad ephesios. iiii. q; autem ascendit quid est nisi quia descendit ad
 inferiores partes terre. glo. i. ad inferiores respondeo q; cum articulus sit xpm ad inferos de-
 scendisse & non potest intelligi ratione diuinitatis secundum quam est ubique. nec ratione corpo-
 ris secundum quam fuit in sepulchro. restat q; intelligatur ratione humane nature anime. sup-
 posito quo uidentur sunt duo primum est per quem modum anima christi descendit ad infer-
 num. Secundum est ad quem infernum descendit. Quantum ad primum sciendum est q; cum anima
 separata non sit corpus nec uirtus in corpore non potest dici q; anima christi descendit ad in-
 feros eo genere motus uel descensus quo corpora mouentur eo genere motus quo angeli
 mouentur non clare patet. Angeli enim dicuntur moueri de loco ad locum in quantum successiue
 operantur in diuersis locis: anima separata non dicitur habere aliquam operationem circa locum uel
 circa corpus existens in loco quia cum ex natura sua sit determinata ad certum corpus non po-
 test moueri nec agere in aliud nisi mediante corpore proprio. sed illo caret dum est separa-
 ta. ergo non potest anima moueri de loco ad locum ratione operationis quam habet circa locum uel circa
 corpus existens in loco. Nihilominus hoc non obstante potest dici anima separata descendisse ad in-
 fernum dupliciter. Vno modo secundum deputationem. & sic dicuntur descendere ad infernum
 anime damnatorum simpliciter. quia simpliciter deputate sunt ut resumpto corpore sint in
 inferno propter quod dicuntur ibi esse ubi sunt simpliciter deputate. anime autem sanctorum patrum
 dicuntur in limbo esse uel ad limbum descendisse pro deputationem non simplicem sed condi-
 tionatam. quia resumpto corpore nisi liberarentur a redemptore. hoc autem modo non dicitur
 anima xpi descendisse ad infernum. scilicet pro deputationem quia omnis talis deputatio est pro culpa contra-
 ctam uel commissam que in xpo non fuit. Alio modo potest dici anima separata descendere ad in-
 H

Defedit po-
 stremo con-
 clusionem
 auctoritate
 durandi ex
 superhabun-
 danti
 Durandus
 Durandi
 uerba

Quomodo
 angeli mo-
 ueantur ad lo-
 cum

Animam de-
 scendere ad
 infernum du-
 pliciter

fernum secundū effectum & hoc modo pōt dici anima xp̄i descēdere ad infernū ppter duplicē effectū quē habuit in illis qui erāt in inferno. Vnus effectus fuit exhibitio uisionis diuine qua carebant. ad quā se habuit passio xp̄i p modū meriti & q̄a totū meritū dependet principaliter ab actu anime. Ideo hic effectus attribuit sibi sicut principali principio merendi. Itē p appropriationē sicut xp̄s secundū aīam fuit beatus sic secundū eā attribuit ei fuisse cām beatitudinis in aliis. Cōgruū enim est ut ens ī potētia reducat ad actum per id quōd in actu est. Alius effectus fuit secundū quosdā ad quē se habuit aīa xp̄i directe p modū agētis. s. illuminare aīas patrū quæ erāt in limbo & de mysteris quæ cadūt sub reuelatione. Secundū enī Dyonisiū septimo celestis gerarchie. xp̄s secundū aīam habet docere angelos & rōne huius duplicis effectus pōt dici aīa xp̄i descēdisse ad infernū. Cōfirmat autem hoc triplici rōne. Prima ē quia moueri uel descēdere cōpetit aīe separte nō p modū motus corporei sed per modū quo moueri cōpetit substātia spiritali sed reliqs substātiis spiritalibus puta deo & angelo nō cōpetit sibi moueri de loco ad locū p motū qui sit subiectiue ī ipsis sed p effectū quē habent in aliis rebus ergo simili mō cōpetit aīa separte & cōpetebat aīe xp̄i. Secūda ratio talis est. xp̄s dicitur descēdisse ad infernū ut aīas sanctorū patrū illuminaret ad uidendū deū in eodē aut instāti quo xp̄s mortuus est sancti patris uiderūt deū. in eodē autē instāti nō potuit aīa xp̄i esse ī inferno p motū. ergo nec descendit illuc per motū qui esset in ipsa. sed p effectū quē habuerit in aliis. Itē sicut in illo triduo dicitur aīa xp̄i fuisse in inferno cū animabus sanctorū patrū sic in illo triduo uel parte tridui dicitur fuisse in paradiso cū aīa latronis. Cui dictū est Luce. xxiii. hodie mecū eris ī paradiso. sed id nō pōt intelligi quo ad locū acquisitum per motū. cū secundū ponētes spiritus in loco diffinitive moueri de loco ad locū. Idem spiritus nō pōt eē in pluribus locis nec moueri simul pluribus motibus ad plura loca tendētibus: quare oportet ut intelligat secundum effectū. q̄ si quis dicat q̄ paradisu dicit dupliciter. Vno modo locus corporeus. s. cælum empiriū & sic nō fuit aīa xp̄i in paradiso nisi possit assumptionē. Alio mō dicit paradisu uisio diuinæ essentia & sic aīa xp̄i fuit in paradiso ab instāti cōceptionis & aīa latronis in ipso die passiois p quē modū nō repugnat aīa xp̄i q̄ simul fuerit in paradiso sic dicto. i. q̄ uiderit deū: & q̄ fuerit localiter in inferno si sic inq̄ dicat nō ualeat quia sicut paradisu dicit dupliciter sic infernus. Vno enī modo dicit infernus locus correspondēs in fra terrā. Alio mō carētia uisionis diuinæ. sicut ergo aīa latronis nō dicit fuisse cū anima christi in paradiso nisi quia merito passionis christi anima latronis uidit deum sic anima xp̄i nō dicit fuisse cum animabus electorū patrū in inferno nisi quia anima eorū quæ carebant uisione diuina & sic dicebant esse in inferno merito huius passionis purgata sūt ab hac carētia utrunq; ergo de pari debet intelligi quo ad effectum nō quo ad locū uel motum localem qui fuerit subiectiue in ipsa anima quāuis autē istud pbabiliter sic dictum etiā satis uideat saluare articulum & dictum scripturæ. quia tamē uirtus diuina nō cōprehendit a ratione humana: Ideo nō est pertinaciter asserendū q̄ aīa xp̄i per alium modum nobis ignotum nō potuerit descendere ad infernum. Ad primū argumētum dicēdum q̄ idē finitum nō pōt esse simul in pluribus locis diffinitive uel circumscriptiue nec isto mō ponitur aīam xp̄i fuisse simul in paradiso & in inferno. sed secundū effectū nihil phibet q̄ idē finitū dicatur esse in pluribus locis quādo effectus sunt cōpossibiles & simul subsunt uirtuti eiusdē agentis & sic aīa xp̄i dicit fuisse in paradiso simul & in inferno q̄a merito eius

Dyonisius

Prima ratio

Secunda

Tertia

Paradisū dupliciter dici

Infernū dupliciter dici

anima latronis uidit deū quod est esse in paradiso: & aīa patrū quæ carebāt uisione diuina & ob hoc dicebant esse in inferno liberata sunt ab hac carētia & p cōsequēs ab inferno. imo secundū unum & eundē effectū. s. secundū liberationē patre potuit aīa xp̄i dici. si mul esse in paradiso & in inferno cōsiderando terminū a quo & ad quē illius effectus rōne enim carētia uisionis diuinæ a qua fuerunt p passionē xp̄i liberati potuit dici aīa xp̄i fuisse in inferno: ratione uero uisionis diuinæ ad quā sunt admissi potuit dici esse in paradiso. Ad secundum dicendū q̄ eo ipso q̄ p passionem xp̄i liberati sumus a culpa & a pæna dicit xp̄s descēdisse in infernum quia merito eius passionis aliq̄ adempti sūt a pænis inferni. Descensus enim ille nō attendit secundū motū localem existentem in anima sed secundū effectum quem habuit in saluandis hæc Durandus ad uerbū. Qui cū talē opinionē nunq̄ innentat retractasse si ipsa sit simpliciter heretica & cōsequenter cōtra iā definita terminata ab ecclesia. Sequit q̄ durandus mortuus sit hereticus. O insignis ordo predicatorum & nostræ religionis maximus splendor potes hæc pati doctorē tuū primum fortasse post Thomam aut sine dubio inter primos. cuius libri quotidie in tuis scolis. in tuis claustris. in tuis bibliothecis habent. leguntur colunt nunc esse pronunciatū hereticū. Agas tu causam doctoris tui. ego meam egi. imo tuo ecclesia tuam agas cām quæ permisisti per tot annos & nūc permittis. Durandū publice legi & tam nephandā iuxta hos magistros illius heresim aut per ignorantia nunq̄ agnouisti. aut per negligentiam & rei diuinæ cōtemptum agnitā nō damnasti. Quod si dicant nō opus fuisse noua damnatione. cō hec opinio sit de iam damnatis. Primo ex hoc sequit q̄ dixi supra. Durandum. s. mortuū esse hereticum. Secundo & Capreolū & durandellum & multos alios doc. qui opinionē durandi recitat & eam tamē de heresi nō arguunt ignaros fuisse & rudes in fide. nec scientes discernere hereticum a nō heretico. Tertio dicant mihi isti patres ubi ipsi istius opinionis legerunt damnationē. Ego quidem ut de me fateor me eam usq̄ legisse non memini. Cōciliorum profecto determinationē nullam cōtra durandum afferre possunt. Cum nō solum damnata hec nunq̄ fuerit opinio in cōcilis. sed nec in aliquo eorum de ipsa habita mentio est. Dicta itidem scripturæ sacræ allegare cōtra eum nescio quo modo poterūt si nō mentitur Scotus qui dicit teste Francisco q̄ etiā de ipso descensu christi nedū de modo descensus nō habetur expressa mentio in doctrina euangelica & p premissa a nobis in principio. Q. patet de modo quo uteretur forte Durandus ad exponendum auctoritates scripturæ quæ uiderentur esse cōtra eum. De auctoritatibus sanctorum forte multas posset adducere dicētium fuisse animā christi in triduo in inferno sicut corpus fuit in sepulchro & similia. & quicquid sit de fantasia Durandi quo scilicet modo ipso supradictas auctoritates exponeret forte dicendo de anima hoc dici & non de toto composito. quia per animam principaliter illa sit operatus quicquid inquam ipse dicat cuius ego opinionem nec teneo nec unq̄ tenui. Ego hoc dico & firmiter assero non ualere istam consequentiā. hæc opinio est contra dicta Augustini uel Hieronymi uel Gregorii & sic de cæteris doc. ecclesiæ ergo est heretica & huius dicti ueritas sicut est a bonis omnibus & subtilib; theologis credita ita a me etiam euidentes probabitur. Quāuis enim sanctorum docto. scriptura extra canonem biblie posita sit tradenda & legenda & cum debita reuerentia suscipienda non tamen sunt eorum dicta ita firme auctoritatis & immobilitatis ut eis contra-

Exclamatio
Ordo predicatorum
ThomasDurandus
Capreolus
Durandellus

Scotus

Nota
De auctoritate doctorū
s. Augustini
Hier. greg.
& aliorum

H ii

dicere nō liceat & circa ea dubitare nisi uel per scripturam sacram aliter probentur euidēter & expresse uel firmiter per ecclesiam ipsa auctorifantem determinatum fuerit illa firmam ueritatem & indubiam cōtinere. Ideo per dicta sanctorum extra canonē biblie precise nō potest cōuinci opinio heretica manifeste. nā ubi nō est infallibilis ueritas ibi nec fides certa & indubia. Cum fides certa ueritati infallibili innitatur. immo circa talia nō est assensus infallibilis nec adhesio firma. Ex quo enim ibi certa ueritas & indubia fides non est ei semper assentitur cum dubio & cū formidine falsi. quia ut dicit Augustinus in epistola ad Hieronymū &. xi. cōtra Faustum .c. viii. &. xvi. cōtra eūdem Faustum si scriptura nō cōtinet infallibilē ueritatem & in aliqua parte sui falsa inuenit nō remanet in ea certa fides qua ei firmiter credatur & ppter falsitatē repertam in una sui parte tota suspecta habetur & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augustinus de fide xp̄iana. c. vii. titubatur fides si sacra scripturarum uacillat auctoritas. Quod autē in dictis sanctorum extra canonē biblie nō sit ueritas infallibilis quantū ad presens attinet tres mihi succurrunt probationes. Prima est quia ipsemet doct. de dictis suis dubitant an in eis errauerint an nō. Vnde canonē non Augustinus primo de trinitate. c. i. inquit Nec pigebit me sicubi hesito querere. nec pudebit me sicubi erro me corrigere. Et. c. ii. perinde quisquis hoc legit ubi pariter hesitat. querat ubi errorē suum cognoscit redeat ad me. ubi meum reuocet me hinc liber retractationum Augustini in quo multa ex dictis ab eo antea damnat & retractat. Vnde & secundo de trinitate magis optabo a quolibet reprehendi q̄ siue ab errante siue ab adulāte laudari. Laudator enim & errans cōfirmat errorem. adulator uero allicit in errorem. Emendabit autem me iustus in misericordia & arguet me oleum autem peccatoris non inpinguet caput meum. Et sicut dicit Guido carmelita in libro de heresibus. licet Augustinus in his dictis loquat̄ humiliter nihilominus loquitur ueraciter. Vnde ipse ad Vincentiū dicit negare nō possum nec debeo. sicut in ipsis maioribus ita in meis tam multis opusculis multa esse quæ possunt iusto iudicio & nulla temeritate reprehendi. & in libro de uera religione inquit quicquid in libris meis erroris inuenietur hoc solum mihi est attribuendum quicquid autem uerum aut bene expositum illud uni omnium remuneratori & largitori deo tribuatur. Possunt ergo dicta Augustini egregii & diuini doctoris nō semper in omnibus cōtinere indubiam ueritatem. Cum ipse circa ea dubitet errauerit nec ne & quod dictum est de Augustino dictum intelligatur similiter de aliis doctoribus. Secunda probatio sumitur a discordia quæ est inter ipsos auctores. Discordia enim in scriptoribus testimonium est falsitatis: Cum sit necesse q̄ saltem unus discordantium falsum dicat. quia necessario altera pars contradictionis est falsa. Ideo Augustinus. xvi. de ciuitate dei pbat scripturæ sacre ueritatem ex mutua concordia scriptorum eius in qua omnes cōcordāt & nullus ab alio discordat quod attestantur scripture sacre in dubie & infabili ueritati. Vero enim & ueritati ut dicit philosophus primo ethicorum omnia cōsonāt quod nō accidit in aliis scripturis. Quanta enim sit discordia in dictis sanctorum extra canonicas scripturas nemo nō nouit nisi qui illorum libros nō legit. Discordat Augustinus a ceteris sanctis doctoribus circa intelligentiam operum sex dierum. Quia alii ponunt q̄ deus fecit illa sex dieꝝ opera secundū successionem temporis dierum. a quibus discordat Aug. qui ponit omnia simul facta iuxta illud qui uiuit in eternum creauit oīa simul. Vnde motus Augu. numerat illos

sex dies nō secundum successionē temporis sed secundū distinctionem cognitionis angelice rerum in proprio genere & uerbo & tamen nō dicuntur illi uel isti heretici & constat q̄ una opinio est falsa & per cōsequens dicta eorum nō innitunt̄ infallibili ueritati Si militer discordant Hieronimus & Augustinus. quia Aug. omnium psalmodum auctore facit David. quod negat Hieronymus. Discordant similiter super reprehensione Petri a Paulo an fuerit de peccato mortali aut ueniali ipsius Petri. Item etiam discordant in celsatione legalium sic q̄ sibi cōtradicens unius necessario falsum dicit & tamē ex hoc neuter eorū hereticus reputat̄. Similiter Beda super primo regū dicit q̄ Samuel fuit uerus sacerdos quod expresse negat Aug. in libro de questionibus noui & uete. testa. dicens Samuel nō fuisse sacerdotem cū nō fuerit de filiis Aron. & Hieronymus primo cōtra Iouinia Beda & Augustinus dicit simulq; cognoscendum est q̄ Samuel leuita nō sacerdos nec pōtifex fuit. Ideo q̄ nō nominat̄ inter sacerdotes sed inter eos qui inuocant nomē domini. Dicta ergo isto rū nō innitunt̄ infallibili ueritati cū sibi cōtradican̄t quorū una pars necessario est falsa ut patet per philosophum. iiii. methaphisice. Quin ipse Aug. in hac sententia sibi uideatur aduersari. nam in libro de questionibus noui & uete. testa. q. xlvi. dicit ut diximus Samuel nō fuisse sacerdotē. & tamen. xii. cōtra Faustum. c. xxxv. sic dicit cōmutatū sacerdotium in Samuelem reprobatō Hely. & cōmutatum est regnum in David Salue reprobatō. ubi clare Aug. dicit translatum sacerdotium in Samuelem. sic q̄ Samuel uere fuerit sacerdos sicut David uere fuit rex. De eodem etiam Samuele an fuerit resuscitatus uidetur a seipso dissentire Aug. Nam in questionibus noui & uete. testa. q. xxvii. tenet q̄ Samuel nō fuit per Phitonissam uere resuscitatus sed demō in similitudine Samuelis apparuit Sauli. & in libro de cura p̄ mor. agen. ponit q̄ anima Samuelis a demone uere excitata per artem magicam loquuta fuerit Sauli Hieronymus etiam in illa. q. an Salem fuerit Hierusalem uidetur in quadam sua epistola de cuius titulo nō memini sibi cōtrarius qui etiam de. lxx. interpretibus cōtrarium sentit Aug. Item Greg. & Dyo. discordant circa ordines angelorum & solus Hieronymus ceteris circa promotionem bigami aduersatur. ipse enim tenet & scribit in epistola ad Oceanum q̄ Bigamus ante baptismum post baptismū potest promoueri si modo post baptismum plures nō cognouerit uxores. Cui contradicunt ceteri dicentes q̄ Bigamus siue ante baptismum siue post baptismū nō potest promoueri & in hoc existimatur istos melius dixisse ut scribit Aug. de bono coniugali & Ambrosius de officis. Item Hierony. ad marcellam de quinque questionibus scribens dicit sanctos qui in fine mundi inuenientur nō morituros sed uiuos assumendos Augustinus autem in libro de ciuitate dei. Omnes tunc morituros affirmat. Item Hieronymus super Matheum dicit hoc dictum psalmi in omnem terram exiuit sonus eorum &c. & illud christi predicabit̄ euangeliū hoc in uniuerso mundo esse cōpletum per apostolos Augustinus autem in epistola ad Exitiū cui cōsentit Origenes super Matheum tenet hoc nondum esse completū. Item Hieronymus super epistola ad Titum. tenet angelos per multa secula ante mundū uisibilem extitisse & deo seruisse quod & Ambrosius tenet in Exameron. Augustinus autē super genesis tenet q̄ simul cum celo empireo sint creati. Item Hieronimus in prologo libri sapientie tenet q̄ ille liber sit philonis & nō sit cōputadus inter sacras scripturas. Augustinus autē in tertio retractationum ostendit se quandoq; tenuisse q̄ fuerit editus a Iesu & cetera

Hiero. firach quod ibi retractat. & licet non exprimat a quo sit editus tamen in libro de doctri/
 Ambrosius na christiana ipsum enumerat inter libros sacros. Item Hieronymus in libro hebraicarū
 & Augu. quæstionum dicit q̄ deus anteq̄ cælum & terram faceret paradysum ante condiderat pro
 De tpe crea/ pter illud quod dicitur plantauerat deus paradysum a principio. Augustinus autem sup
 tionis ange/ Genesim ad litteram exponit a principio idest tertia die. Item Augustinus in libro de cō
 lorum cordia euangelistarum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio anne & quæ
 Herony. & dicta sunt inde post missum Iesum ad Caipham re capitulando dicta esse Hieronymus
 augustinus autem super Matheum uidetur uelle q̄ Petrus in atrio Caiphe negauerit. Cui Beda in lu
 De libro sa/ cam consentire uidetur. Item Hieronymus super illud abacuch. mundi sunt oculi tui ne
 pientie gat singulos angelos prepositos singulis corporalibus creaturis. & augu. in. lxxxiii. que/
 Hierony. & stionibus tenet q̄ sic. Cui consentiunt Origenes & Dam. Item Hieronymus super illud
 augu. Ioue. Tollite me & mittite in mare. dicit q̄ licet propria perire manu. ubi castitas pericli/
 De tpe cōdi/ tatur augusti. uero in libro de ciuitate dei contrarium affirmat. Multa deniq; reperiuntur
 tionis padisi talia quibus sancti docto. inter se salua fide contraria conscripserūt. Sed nec omnia suc/
 Hierony. & currunt properanti maxime. neq; enim elaborari hoc a me opus potuit exactiore diligen
 aug. cū beda tia quod uolui ueniēti statim iniuste infamie morbo occurrere scripturus alias super hac
 De tpe nega re ut maiore ocio & cura ita & plura & fortasse meliora addam tamen & illud qd' nunc
 tiōis petri occurrit Hieronymi in epistola ad augusti. sic dicentis. Nec mireris si in tuis libris & ma
 Hierony. & xime in scripturarum expositione quæ uel obscurissime sunt quedam a recta linea discre/
 augu. cū da/ pare uideantur. & hoc dico nō q̄ in operibus tuis quedam reprehendenda iam censeam
 ma & orige/ neq; enim lectioni horum unq̄ operam dedi. nec horum exemplariorum apud nos co/
 ne pia est preter soliloquiorum tuorum libros & quosdam commentarios in psalmis quos
 De p̄positio si uellem discutere non dicam a me qui nihil. sum. sed a ueterum grecorum docerem in/
 ne angelogē terpretationibus discrepare hec ille. Sicut ergo ipsi ad se. inuicem ita & nos ab eis in mul/
 singulis cor tis salua fide & ueritate scripture. & sancte ecclesie determinatione dissentire possumus.
 poralibus Tertia probatio sumitur ex speciali prerogatiua sacre scripture & sanctionum uniuersa//
 creaturis lis ecclesie quibus solis concedimus infallibilis ueritatis excellentiam. unde Augu. con/
 Hierony. & tra Hieronymus in epistula ad eum sic dicit. Ego enim fateor charitati tue solis scriptu
 augustinus re libris quæ iam canones appellantur didici hunc timorem honoreq; deferre ut nullū
 De interfectio horum auctorum scribendo errasse firmissime credam aut si aliquid in eis offendo. litte/
 ne sui ipsius ris quod uideatur contrarium ueritati nihil aliud quam mendosum esse codicem uel in/
 Hiero. terpretem non assecutum esse uel me minime intellexisse non ambigam. Aliorum au//
 Tertia p̄ba/ tem scripturas ita lego ut quamtalibet sanctitate & doctrina polleant. non ideo ue//
 tio rum putem quia ipsi fenserint sed quia uel per alios locos sacre scripture uel proba/
 Augustinus bili idest euidenti ratione quod a uero non aborreat persuadere potuerunt. nec te fra/
 ter mi arbitror sic libros tuos legi uelle tanquam prophetarum & apostolorum de quo/
 rum scriptis q̄ omni errore careant dubitare nephandum est. absit hoc a pia humili/
 Augustinus tate & ueraci de temet ipso cogitatione. Et ipse Augustinus tertio de trinitate sane cum
 in omnibus litteris meis. non solum pium lectorem sed etiam liberum correctorem
 desiderem. Verumtamen uelut lectorem meum uolo mihi esse deditum. ita corre//
 ctorem nolo sibi & sicut illis dico nullis meis litteris quasi scripturis canonicis in serui/

re. Sed in illis & quod non credebas cum inueneris incunctanter crede in istis autem lit/
 teris quod certū nō habebas nisi certum intellexeris noli firmiter tenere. Ita illi dico noli
 meas litteras ex tua opinione uel cōtentione sed ex diuina electione. uel incōcussa ratio//
 ne corrigere. Et Augustinus in epistola siue libro ad Vincentiū. Noli ergo frater cōtra di/
 uina tam multa tam clara tam indubitata testimonia colligere. uel calūniare episcoporū
 scripta minorum. sicut Hylarii Cipriani uel Agripini. Nam hoc genus litterarū ab aucto
 ritate canonum distinguendū est. Non enim sic leguntur tanq̄ ex eis ita testimoniū pro/
 feratur ut contra sentire nō liceat. Et in epistola ad fortunatū idem Augustinus nec quo
 rumlibet disputationes quāuis catholicorū laudatorum hominū uelut scripturas canoni
 cas habere debemus ut nobis nō liceat salua honorificētia quæ illis debetur hominibus
 aliquid in eorum scriptis improbare atq; respuere. Et in libro de unico baptismo quis nes
 cit canonicam sanctam scripturā ueteris & noui testamēti certis suis terminis cōtineri eā/
 q; posterioribus omnibus episcoporū litteris ita præponi ut de illa omnino dubitari non
 possit utrum uerum aut ratū sit quicquid in ea scriptum constitit esse episcoporum autem
 litteras quæ post confirmatum canonē scripte sunt uel scribuntur & per sermonē forte sa
 pientioris cuiuslibet & per aliorum episcoporū grauiorem auctoritatem doctioremque
 prudentiam. & per concilia licere reprehendi. si quid in eis forte est a ueritate deuiatum.
 Possent infinita huiusmodi adduci. Ex quibus pateret dicta sanctorum in fallibili ueritati
 ut præcise sanctorum sunt non initi. Vnde & sepe inuenies modernos doctores discedere
 a dictis sanctorum. Dicit enim Robertus Olchot q̄ sanctus uir Anselmus in multis dece/
 ptus propter ignorantiam loyce. & Ocham de actibus ghierarchicis nō sentit cum Dyo/
 niso. Et Scotus in tertio sententiatum quasi destruit totum processum anselmi in libro.
 Cur deus homo. & ita sepe alibi inuenies de aliis doctoribus. Volui autem hæc hic addu/
 cere non tam ob Durandi opinionem quam ego nec teneo nec unq̄ tenui q̄ propter id
 quod mox in principio secunde quæstionis tractabitur. Ex his omnibus concludo q̄ si nō
 inuenitur expressa determinatio uel scripture sancte uel uniuersalis ecclesie contra opi/
 nionem. Durandi præsumptuosum est ipsam dicere simpliciter hereticam. Si autem inue
 niatur ferat oportet durandus patienter hanc notam. Sed dicet aliquis esto q̄ sensus tu/
 us quem declarasti te prætere per illam propositionē sit catholicus. Esto q̄ illum eti/
 am permittat uis uerborum nonne. & propositio tua potest facere illum sensum Durandi
 quem tu etiam detestaris. & propterea tu errasti ponens conclusionē quæ scandalum pos
 set facere in mentibus fidelū. Ad hoc ego dico primo q̄ alia est ratio eorum quæ propo/
 nuntur disputanda. Alia eorum quæ ad doctrinam in scriptis traduntur legenda. Cum
 enim quid disputandum proponitur breuis & concisa & inexplicita proponitur propo/
 sitio in se & uerborum & sensuum multiplices implicans difficultates in ipso disputandi
 congressu dissoluendas. Alioquin si omnia ibi explicarentur disputationi locus non re
 lineretur propterea ambiguam obscuram uel equiuocam propositionem ponens
 disputandam ideo excusatur quia futurum est ut inter disputandum ipsam distingu//
 at & declaret. qui uero doctrinaliter aliquid litteris mandant id faciunt scribendo
 quod hic fit disputando. Quare ibi omnia clara dilucida & expedita esse debent.
 Secundo considerent seuerissimi isti censores non solum difficile sed pene impossibile
 esse ita librare & examinare uerba omnium propositionum quas quis proponit ut nul/

Augustinus:

Hylarius
Ciprianus
Agripinus
AugustinusRobertus Ol
chot
Anselmus
Ocham dis
centire a dy/
oniso
Scotus de//
struere pro//
cessum ansel
mi
Epilogus

Obiectio

Responio
prima

Secunda

la possit esse in sensu ambiguitas & erronea inde opinio nulla elici possit nec hoc ego profecto meis propositionibus arrogare uolo q̄ euangelice & apostolice multe propositiones non habent. Multas enim & inter illas est reperire quæ & multiplices habent intelligentias & ad erroneum sensum transferri possunt. immo quæ & prima facie sonare heresim uidentur. hinc omnes hereses puluarunt. dum scilicet aliqui non tam profunditatem sensus introspiciebant q̄ quid cortex uerborum euangelicorū sonat attendebant. hinc Arius audiens pater maior me est patrē credidit esse maiorem filio & filium dixit esse creaturam. hinc Eluidius audiens q̄ Ioseph non cognouit Mariā donec peperit primogenitum suum attendens potius uim grammaticale illius dictionis donec q̄ ueritatem sensus euangelici de perpetua uirginitate Marie dubitauit hinc Marcion illud pauli legens. Lex autem subintrauit ut abundaret delictū. credidit legem Moyse esse malā & a malo principio iuxta Manicheum & Basiliides illud legens. ego aliquando sine lege uiuebam credidit animam Pauli in alio corpore aliquādo uixisse. hinc Eunomius audiens xpm̄ respondentem iudeis accusantibus eum q̄ se diceret filium dei scriptum esse & illud ego dixi di estis & filii excelsi omnes rem potius dictā. & id quod secundū se responsum est attendēs q̄ intentionē & propositum respondentis credidit eo modo christū filium dei dici quo & quilibet sanctus dicitur dei filius Similiter & hæc propositio illam diē neq̄ filius nouit multis fuit occasio credendi plura intelligere patrē q̄ credat filius q̄ si secundum sensum quē comuniter faciunt uerba etiā interpretemur id uidetur præferre cum tamē alia sit latens sensus ueritas. Possem infinitas similes propositiones adducere ex canone scripturam & ideo bene dixit Hilarius intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi quia non sermoni res sed rei est sermo subiectus. Et glosa super istum textū. Inquit nō semper debemus intelligere ut uerba prima facie sonare uidentur maxime ubi ambigua sunt sed debemus recurrere ad intentionē loquentis. Et Gregorius inquit plerumq̄ dum proprietates uerborum attenditur sensus ueritatis amittitur. Et Gregorius. xxvi. libro moralium. Non debet aliquis uerba considerare sed uoluntatē & intentionem. quia non debet intentio uerbis deferuire sed uerba intentioni & Hieronymus super epistolā ad Galathas testatur non in uerbis scripturam esse euangelium sed in sensu. non in superficie sed in medula. non in sermonum foliis sed in radice rationis. Propterea Ochā in dialogo falsificat hanc communē propositionem. uerba non ex opinionibus singulorum sed ex comuni usu accipienda sunt maxime in secunda parte. Dicit enim q̄ in uerbis ambiguis & multiplicibus non est recurrendum ad communem intelligentiam sed potius ad intentionem loquentium. & ita dum est ambiguitas in doctrina alicuius dicentis uel scribentis. Similiter recurrendum est ad intentionem dicentis ut ipse se exponat & exprimat uerum sensum quem permittat uis uerborum nec est reprobatus nisi possit conuinci q̄ talis sensus uerus aliis dictis suis esset contrarius uel esset impertinens proposito suo. & ita etiam in simplici loquela ad intentionem loquentis recurrendum esse dicit idem doctor. & standum esse interpretationi eius nisi constat aut probabiliter uel uolenter presumatur q̄ tali modo loquendi ambiguo usus est ad decipiendum uel ad alium malum finem. Ex quibus omnibus concludo q̄ non ego erraui qui cum protestatione probabiliter multiplicem proposuerim propositionem inter disputandum declarādam. quæ tamē etiā nullum potest facere sensum quem etiā aliquis doctor non reprobatus

Vnde hereses pulluarunt

Heresis arii
Heresis eluidii

Heresis marcionis & manichei

Heresis basilidis

Heresis eunomii

Error multorum

Hilarius
Glosa
Gregorius

Hieronymus

Ocham

Epilogus

aut pro tali nondum per ecclesiam declaratus tenuerit. sed errauerunt potius qui propositionem habentē sensum catholicū quem permittit uis uerborum & q̄ est magis in eo sensu catholico iam eis a proponente declaratam simpliciter hereticam esse iudicarunt.

Quod etiam si ante declaratum sensum meū fecissent. licet forsitan excusabiliter errassent: tamen quia si uere docti sunt per se etiā poterant cognoscere habere propositionē duplicem sensum quod attendentes non solū simpliciter eam damnare sed in bonum etiā potius eam sensum interpretari debuissent. Nam Augustinus in libro de cōcordia euangelistarum illud Mathei exponens. nolite iudicare & non iudicabimini inquit hoc loco nihil aliud precipi extimo nisi ut ea facta quæ dubiū est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. De factis enim medijs quæ possunt bono & malo animo fieri temerariū est iudicare maxime ut condēnemus. Quod ergo de his quæ fiunt dicit Augustinus dictum pariter intelligamus de his quæ dicuntur & ita speculatiuis applicantes sententiam Augustini. Concludamus q̄ in hijs dictis quæ possunt habere bonum & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condēnemus.

Augustinus

QUESTIO SECUNDA DE PENA PECCATI MORTALIS.

St autem secunda conclusio quam isti dānauerunt hæc peccato mortali finiti tēporis nō debet pena infinita secundū tēpus sed finita tēpore. Et quia dum pono conclusionē in libello meo hæc præmittunt uerba. Nisi essent dicta sanctorū quæ in manifesto sui sermonis uidentur dicere oppositū firmiter asserere infra scriptas cōclusiones. Assero tamen ipsas esse probabiles & rationabiliter posse defendi. Quarū prima est hæc. Peccatum mortale est in se malū finitum. Secūda est hæc. peccato mortali finiti temporis &c. Quidā magister de hac meū conclusionē habens disputationē. quid inquit ipse aliud quærimus testimonium q̄ tua conclusio sit heretica. cum tu ipsemet manifeste dicas eā esse contradicta sanctorum. Valet enim cōsequentiā contra dicta sanctorum ergo est heretica. ostendi ego tunc ei ut etiā inferius ostendā quo modo mea conclusio sententijs sanctorū nihil repugnabat. & quomodo erant intelligēda uerba. sed quando ita fuisset q̄ conclusio esset contradicta sanctorū quantum ualere sua consequentia & q̄ docto ut se ipse iactat theologo esset indigna patere potest unicuiq̄ ex supradictis in prima conclusione. Scio quid dicerē hic de isto magistro. Est enim is qui totiens in patriā literas misit de me quasi tropheum triumphūq̄ pollicentes. Sed uolo ut præmissi a principio rationibus non cōuicijs agere causam meā. Venio ad conclusionem. & quia isti magistri iudicauerunt & conclusionē ipsam & responsiones etiā quas eis super hac conclusio ne me interrogantibus dedi esse falsas erroneas & hereticas uolo prius declarare ipsam conclusionem esse catholicam & consonā dictis fere omnium doctorū. dico autem meam quia si eam in alio sensu capias q̄ in eo quē ego per ipsam intendo: iam non est ista mea conclusio quam ego proposui. Propositio enim multiplex est multæ propositiones deinde uolo declarare ipsas etiam responsiones meas esse tales. tam de ipsa conclusione q̄ de ipsis responsionibus declarando semper q̄ sensus meos idest quos per illas intendo permittit uis uerborum. Pro declaratione ergo conclusionis. quinque sunt notanda. Pri-

Quid sic facturus circa declaratōnem & quo ordine Propositio multiplex

Primum no- mo notandum q̄ in peccato duo possunt considerari. Conuersio ad bonum creatum
 tandum in & auersio a bono incommutabili & increato. Primo modo peccatū est malū finitū eti/
 peccato am secundum omnes doctores. Secundū peccatum est malū finitum secundū communē
 Conuersio uiam. & quia conuersio ad bonū creatum quo peccando abutitur peccator est de intrinse
 Auersio ca ratiōe ipsius peccati. Ideo dicitur q̄ peccatū est intrinsece malū finitum. auertio autem
 a bono increato facit ipsum esse extrinsece infinitū quia solum pro tanto dicitur infinitū
 Secundum malum quia est a uersio ab infinito bono. & ideo solū relinquitur q̄ sit extrinsece & obie/
 notandam etiuē infinitum malū. Secundo nota q̄ per tempus possumus intelligere solū tempus uia
 Tempus uie & hoc modo certū est q̄ neq; peccatū nec quicq; aliud ad hominem pertinens possit esse
 & termini infinitum secundū tempus cum tēpus uia cuiuslibet uiatoris sit non solū duratione & fi/
 Tertium. nitum sed etiā breue. Alio mō possumus intelligere per tempus tēps uia & termini & hoc
 Peccatum mō accipitur in conclusione & sic aliquid potest in homine durare per tēpus infinitum ut
 mortale acci patet. Tertio nota q̄ peccatū mortale potest capi dupliciter: uno modo pro actu prohibi
 pi to uel omissione actus præcepti a deo Alio modo pro reatu derelicto ex prædicto actu p
 Pro actu hibito uel dicta omissione actus. qui qdē reatus in multis locis sacre scripturæ dicitur pec
 Pro reatu catum & per tale peccatum denominat̄ aliquis peccator cessante uel transeunte actu pec
 cati primo modo dicti. Ex quo tertio notando patet q̄ rationabiliter est dicendum q̄ licet
 in isto qui damnatur pro peccato mortali aliquando finiat̄ ipsum peccatum pro quo dā/
 Quartum natur quantum ad entitatē intrinsecam ipsius actus qui primo modo denominat̄ pecca
 Deberi capi tum. non finitur tamen quantū ad reatum. immo si sic finiretur non deberet̄ ei pena eter
 tur duplici// na. & ita peccatum cui debetur pena infinita est infinitū secundum tempus quantū ad re
 ter. atum. Quarto est notandū q̄ deberi capitur dupliciter uel dupliciter potest intelligi q̄
 alicui peccato debeat̄ aliqua pena. Vno modo dicitur id alicui deberi quod ei aliquādo
 reddetur & sic dicitur rationabiliter & catholicæ q̄ peccato finiti temporis quātum ad en
 titatem intrinsecam & reatum nō debetur p̄na infinita secundum tempus & isto modo
 intelligitur conclusio præsens q̄ peccato finiti temporis non debet̄ &c. Omne enim pec
 catum cui debet̄ isto modo idest pro quo aliquando reddet̄ pena infinita est dicto mo//
 do infinitum nec unq̄ aliquis damnatur nisi peccatū pro quo damnatur sit illo modo in
 finitum secundum tempus. Habet aut̄ conclusio & alium sensum catholicū hunc scilicet
 q̄ numq̄ debetur ita scilicet q̄ reddatur alicui pena infinita secundū tempus nisi ipse sit
 finaliter impenitēs & sine fine omittat penitere de illo peccato quod omisit uel commi/
 sit in uita ita q̄ pro temporali peccato prædicto modo debetur p̄na infinita si non redeat
 peccator ad iusticiam. Sicut enim penitentia finit peccatū quantum ad deacceptationem
 scilicet iuxta illud quacunq; hora ingemuerit peccator &c. Ita impenitentia de aliquo pec
 Vindicta catum perpetuat ipsum in reatu & de acceptatione ad penam infinitā. & sic nunq̄ alicui pe
 quam de pec catore petit̄ na infinita debetur illo primo modo nisi habeat peccatū infinitum secundum tempus.
 catore petit deus quæ sit Vindicta enim quā de peccatore petit deus est quod redeat peccator sponte ad debitum
 Nota obedientie. dolendo de cōtemptu. alias torquebitur quousq; sic uelit. Alio modo potest
 Visitata; disti intelligi aliquid alicui deberi quo meritorie uel demeritorie dignus est & quod ei etiam
 etio huius di reddetur si in illo decedat. & sic pro peccato mortali finiti temporis debet̄ pena infinita
 finctionis quia qui mortaliter peccat in tēpore unius hore est dignus pena infinita. ipsaq; ei reddet̄
 deberi. si in isto finaliter decedat etiā posito q̄ nō habeat aliud peccatū infinitum secundum tem

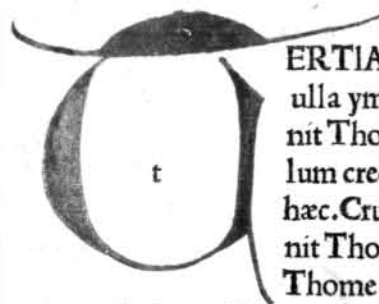
tus. hæc distinctio huius dictionis deberi est in frequenti usu apud theologos. Vnde iuxta Epilogus
 istam distinctiōem dicunt doc. q̄ precito pro actu meritorio quē dum est in gratia elicit
 non debetur uita eterna. capiēdo deberi primo modo. quia nunq̄ ei reddet̄. & similiter
 dicitur q̄ predestinato dum est in peccato mortali non debet̄ pena eterna quia nunq̄ ei
 reddetur eo q̄ peccatū illud finietur & in eo non moriet̄ sed in gratia. Ex prædictis patet q̄ Nota
 ipsa conclusio mea habet sensum catholicū etiam secundū usitatum modū loquendi ca/
 tholicorum doc. nec fuit damnāda pro heretica falsa & erronea cum oppositū eius potius
 falsum sit & erroneū. Ruditatis aut̄ maxime erat credere q̄ ex prædicta conclusione ego
 intendebā negare p̄nam eterna damnatorū. Quinimmo ex cōclusionē mea habet̄ per
 scrutatio causæ qua damnati in eternū puniunt̄. quam causam ego dixi esse perpetuatio//
 nem reatus in anima peccatoris per finalē eius impenitentia & perpetuā omissionem in/
 gemiscendi de suo peccato quæ opinio non solum uidet̄ non esse heretica. sed ita chatoli
 ca ut nemo eam si sit catholicus & in sacris litteris exercitatus recte & rationabiliter nega
 re possit. Quod autem & ppositio ex ui terminorū hunc sensum pretendat patet. Sic em̄
 dicit propositio. Peccato mortali finiti temporis non debet̄ pena infinita secundū tem
 pus. In qua propositione ego accipio deberi pro eo quod aliquādo perfoluet̄. quod usi//
 tatissimum esse apud doc. iam patuit supra. & accipio peccatū pro offensa & reatu. quæ ac
 ceptio non solū non impropria est uel abusiua. sed frequens in sacris litteris. postq̄ enim
 magister sententiarū in secundo inquit. an transeunte actu peccati peccatū sit in eo qui
 peccauit donec ipse peniteat sic respondet. Non est ignorandū peccata duobus modis eē
 in aliquo & transire actu scilicet & reatu. Dicit etiā Durandus ibidem q̄ dupliciter intelli
 gitur finire peccatū. Vno modo per solā actus cessationē. Alio modo per peccati dimissio
 nem. Quod aut̄ etiam reatus dicatur aliquando peccatū expresse dici Thomas ibidē sic
 dicendo. Reatus medians inter culpā & penam sortit̄. nomen utriusq; extremi. Sed non/
 ne etiam accipit̄ peccatum pro reatu ibi. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defun//
 ctis exorare ut a peccatis soluant̄: illi enim defuncti pro quibus est orandum ut a peccatis
 soluantur non sunt in peccato capiēdo peccatum pro culpa mortali. neq; a tali peccato
 soluantur post mortē sed solum a peccato capto pro pena uel reatu pene isto modo etiā
 accipitur peccatū ibi peccat tua elemosinis redime & ita in multis aliis passibus scripturæ
 Responsio// Si ergo & sensus propositionis catholicus & acceptio terminorū in ppositione catholica
 nes quas au/ & probatissima. quid erat cur hanc conclusiōem meā pro heretica damnarent. Nunc ue/
 ctor dederat
 nio ad resposiones meas. & primo dixi q̄ si aliquis perseuerabit tantū per tēpus finitū in
 Primo peccato mortali iste nō puniet̄ nisi per tēpus finitū quod dictum tripliciter uerificat̄. Pri
 Secundo
 mo cum peccatū mortale pro reatu accipimus & nō pro actu cōmissionis uel omissionis
 Tertio
 ut dictum est in declaratione cōclusionis. Secūdo aduertēdū q̄ ly peccato mortali de rigo
 re logice accipit̄ confuse & nō determinate. Tertio quia uerū sit q̄ si iste qui peccauit per
 seuerauerit tantū per tempus finitum in determinato peccato puta in omissione peniten
 di de suo peccato. ita q̄ aliquando penituerit de ipso iste non puniet̄ de ipso nisi per tem
 pus finitum. & q̄ hos catholicos sensus & nullum a fide dissonum intenderem patet per
 id quod subiunxi in responentione cum dixi stare cum ueritate conclusiōis q̄ quilibet de/
 cedens in peccato mortali punietur in eternum. Cum autem ulterius quæreretur a me
 an aliquis qui peccat tantum per tempus finitum uno peccato mortali & moria /// Reiposio

Responso tur impenitens puniatur in eternum. Respondi q̄ sic sed dixi q̄ talis non punietur pro illo actu solum quod uere responsum est ad quæstionem factam q̄q̄ etiam uerum sit quod si solum peccasset isto actu puniretur eternaliter sed ex quo quæstio ponit istum mori impenitentem ipse punietur etiam pro ipsa impenitentia. immo pro infinitis omissionibus penitendi & pro infinitis actibus aliis malis totalibus uel partialibus in quibus persistit damnatus. Sicut enim continue male uult damnatus: & ita continue peccat & demeretur non quidem aliam & aliam p̄nam essentialem saltem & quæ non est ipsa culpa sed eadem multiplicius ita punitur pro illis actibus malis in quibus continuat: quia uero id uidetur esse contra communem modum dicendi sanctorum. licet non contra rem dictam & sensum suum. Ideo tam scripto q̄ uerbo dixi me non asserere istam opinionem scilicet in tali modo dicendi propter reuerentiam sanctorum. sed dixi eam posse probabiliter defendi. Finaliter etiam ultra prædicta addi q̄ quilibet decedens in peccato mortali ex reatu istius peccati. ideo punitur in eternum quia ex hoc q̄ decedit in isto reatu ponitur in tali statu q̄ necessitatur ad peccandum in eternum. peccato saltem perpetuæ omissionis penitendi & se disponendi ad gratiam. Prædictas autem responsiones meas dixerunt isti magistri non esse satisfactorias argumentis & inquisitionibus suis immo q̄ errorem erroris superaddidi per talem responsionem. propter quod & responsiones & declarationes dixerunt esse falsas erroneas & hereticas. Quod aut in hac tam reprobada damnatione sua errorem erroris ipsi superaddant & non ego quis non uideat nisi qui catholicas ueritates simul cum eis oderit uel non intelligat. Breuiter autem recapitulando id quod intendendo in hac conclusione est hoc q̄ uerum est quidem q̄ mortale peccatum finiti temporis est dignum pena eterna & ei debetur & etiam aliquando persoluetur pena eterna si non fuerit dimissum ante mortem. Tamen si peccatum mortale est finitum secundum tempus non solum quantum ad entitatem intrinsecam positiuam actus prohibiti a deo uel priuatiuam omissionis actus a deo præcepti. Sed etiam quantum ad imputationem uel deacceptationem. reatum quoque & maculam quæ in multis locis scripture & in communi modo loquendi doctorum saepe dicitur peccatum & quæ sic est de ratione peccati eterna liter puniendi. q̄ si non maneat dicta imputatio uel macula nunquam peccato debetur & aliquando persoluetur p̄na eterna. De tali inquam peccato quantum ad omnia prædicta finiti quæ quidem finiti fit per penitentium saltem de mortali actuali. Dico q̄ ei non debetur p̄na eterna intelligendo deberi alicui q̄ ei aliquando reddetur uel persoluetur immo quibuscunque reddetur p̄na eterna pro peccato mortali illi sine fine fuerunt in isto peccato modo superius dicto. & hoc est q̄ intendit Gregorius dicere peccato rem puniri p̄na eterna quia peccauit in suo eterno id est sine fine: & sic nos dicimus omnem hominem qui damnatur mori in peccato pro quo damnatur. Consentit & Thomas in quarto sententiarum. dicens ideo durare p̄nam damnatorum in eternum quia culpa durat in eternum. Dico propterea q̄ in omni isto qui damnatur est unum peccatum infiniti temporis tam loquendo de tempore uix q̄ termini scilicet ommissio penitendi quæ in damnato nunq̄, habet finem & ita patet q̄ infinitas durationis peccati istius qui damnatur infinitas dico quantum ad imputationis reatum uel maculam & impersoluetur p̄na eterna. & hæc satis de ista conclusione.

Nota**Recapitulatio****Gregorius****Thomas**

QUESTIO TERTIA DE ADORATIONE CRUCIS ET IMAGINVM.

QUERTIA conclusio quæ damnauerunt fuit hæc. Nec crux christi nec ulla ymago adoranda est adoratione latræ etiã eo modo quo ponit Thomas. Hanc conclusionem per istos damnatam ego nõ solum credo esse catholicam sed etiam ueriores sua opposita quæ Thomas hæc. Crux christi & imagines sunt adorande latræ eo modo quo ponit Thomas. Minus enim mihi uidetur rationabilis in hoc opinio Thomæ q̄ sit opinio Durandi. & Henrici de Gandauo. Ioannis de guerra. Roberti olchot. Petri de aquila & aliorum complurium quos ego sequor in conclusione. quod ut manifestum fiat ponã primo opinionem Thomæ quæ ego nõ teneo. Deinde opinionem docto. quos sequor. Ex quibus patebit de terminatione istorum magistrorum de mea conclusione preter id quod nec recta sit nec iusta. totum etiam oppositum presupponere eius quod intendo in conclusione. Dicit ergo Thomas q̄ quia sicut dicit philosophus in libro de memoria & reminiscencia duplex est motus anime in imaginem unum in ipsam imaginem secundum quod est res quedam. alio modo in imaginem ut est imago alterius. inter hos duos motus est differentia quia primus motus quo aliquid mouet in imaginem prout est res quedã est in aliis a motus qui est in rem cuius illa est imago. Secundus aut motus qui est in imaginem. inquantum est imago est unus & idem cum illo qui est in rem. & ideo concludit q̄ licet imagini christi ut est res quedam in se non debeat adoratio ei tamẽ ut est imago debetur eadem reuerentia que debetur ipsi christo quæ est adoratio latræ. iste est modus Thomæ qui aliis doc. merito uidetur extraneus & periculosus. nã ipsa imago etiam ut imago ut sic est distincta ab imaginato ut sic enim refertur ad imaginatum tanq̄ ad aliquid a se distinctum. quare etiã si ut sic terminabit adorationem latræ uidetur sequi q̄ aliquid aliud a deo adorabitur latræ quod est absurdum. nec potest dici ut dicit Capreolus uolens saluare dictum Thomæ q̄ ipsa imago nõ adoretur seorsum sed imago & imaginatum sint unum totale obiectum adorationis. Quia aut huius totalis obiecti altera pars est ipsa imago quæ est ens creatum respectuum aut non. Si non ergo non debet dici q̄ ex illis duobus fiat unum obiectum totale quia ex tali dicto sequitur q̄ utrumq̄ illoꝝ sit obiectum partiale licet alterum illoꝝ principalius si sic sequitur & aliqua res creata de genere relationis saltẽ partialiter terminabit adorationem latræ. qd̄ certe dicere uidetur male catholicum eo magis q̄ nõ solum hoc nõ potest dici de creata. sed et ipse persone in diuina ratione proprietatis relatiue nõ sunt formalis terminus adorationis. Fundamentum aut Thomæ parum efficax uidetur. Nam cum dicit philosophus q̄ idẽ est motus anime imaginem & imaginatum. nõ sic intelligit q̄ anima dicat imaginem ut imago est esse diẽ cum exemplari & ita quicquid unum debet etiã alteri deberi sed solum intendit hoc philosophus q̄ motus recordatiuus quo anima recordatiue mouet in imagine ut est imago et terminatur ad imaginatum. Habet & aliũ sensum uerũ & est. q̄ si ego habeo cõpetũ diffinitiuũ unius relatiui intelligo et aliũ sed q̄ ois motus anime & maxie uoluntatis sit idẽ in imaginem & imaginatum hoc nullo modo intendit philosophus patet a simili et secundum modum loquendi quo utitur ipse Thomas Sepe enim ipse dicit q̄ idẽ iste motus uoluntatis quo uoluntas fertur in finem & in ea quæ sunt ad finem cum uult

Thomas Durandus Hæricus de gandauo Ioannes de guerra Robertus olchot Petrus de aquila opinio sã et Thomæ

Cõtra responsum capreoli Contra fundamentum opinionis

Opinio aliorum doctorum. ea propter finem. & tamen certum est etiam secundum eum quod ille motus ut attingit finem est fructio ut autem attingit ea quae sunt ad finem est usus & non fructio. Videatur ergo aliis doctoribus nullo modo dicendum quod imaginem christi etiam ut est imago adoremus adoratione patrie quia ut sic est res creata diuinitati non unita & quod magis est ut sic est entitas respectiua propterea dicit Durandus. quod ista propositio crux christi adoratur patrie. in sensu proprio est falsa habet autem sensum improprium uerum. & est iste Christus ut commemoratus per crucem uel ut praesens in cruce sicut imaginatum est praesens in sua imagine adoratur eadem adoratione ac si esset praesens in se. & secundum hunc sensum concedo ego etiam istam propositionem.

Opinio Roberti Olchoti & Henrici & Ioannis de Guarra & Petri de Aquila. Crux adoratur adoratione patrie. hoc est ergo quod dicit Durandus quod adoratur commemoratiue & eandem sententiam intendit Robertus Olchot cum dicit quod magis proprius modus est loquendi. dicere adoramus ante crucem. quam dicere adoramus crucem. Eandem denique sententiam intendunt Henricus & Ioannes de Guarra. Cum dicunt quod adoratur per accidens. & idem dicit Petrus de Aquila. Verum id quod plus addunt Henricus & Ioannes de Guarra qui in hac materia copulatiue loquuntur est hoc. Dicunt enim isti quod imagini per accidens siue commemoratiue debetur ille honor qui per se debetur imaginato & commemorato. certum est autem quod nihil est cui per se debeatur patrie nisi deus trinus & unus & christus propter unitatem suppositi dei autem imago esse non potest. Restat ut si qua est imago cui per accidens & commemoratiue debeatur patrie sit imago christi. Verum quia talis imago principaliter nobis representat humanitatem christi. Secundario autem diuinitatem. uideatur quod primario per accidens ei talis honor debeatur qualis debetur per se humanitati christi humanitas autem christi per se sumpta solum adoratur hyperdulia. ergo & tali imagini primario per accidens solum debetur adoratio hyperduliae. Secundario autem per accidens debetur adoratio etiam patrie eo. scilicet modo quo dictum est. quia & ipsa imago secundario nobis representat & commemoratur diuinitatem etiam ipsam christi & in

Opinio Francisci de Mayronis & Scotistarum. hoc habet conuenire cum Henrico Franciscus de Mayronis. & omnes Scotistae qui dicunt quod humanitati christi non debetur patrie. Thomas autem quia uidetur tenere oppositum de adoratione humanitatis christi forte etiam in isto casu ab Henrico dissentiret & uere opinio Thomae ut dicit Franciscus in tertio est aliquantulum periculosa & in ista materia de adoratione non uideatur mihi esse eius uia bene uita. eo enim usque processit ut etiam in tertio sententiarum diceret quod cruci christi in qua pependit etiam ut rei inanimate deberetur aliqua adoratio & tamen scilicet in hac materia tutis non potest esse terminus alicuius adorationis & ille Ioannes Capreoli defensor Thomae ipse etiam fatetur id dictum Thomae non posse defendi. nec habet aliam uiam saluandam Thomam nisi quod dicit quod ipsemet Thomas uidetur deinde aliter sensisse in summa. Ex his ergo patere potest quod sit catholica conclusio mea & rationabilior sua opposita & communi uiae theologorum magis consona cuius sensum breuiter recapitulando dico quod haec propositio crux christi adoratur potest habere duos sensus. unus est proprius. scilicet quod crux christi siue ut res siue ut imago siue ut partiale siue ut totale obiectum adoratur tanquam terminus adorationis & iste est sensus quem intendit Thomas & quem ego nego. Alius est sensus improprius dicte propositionis. & est. crux christi adoratur id est christus in ea ut in suo commemoratiuo adoratur ac si esset praesens in se & istum sensum ego concedo & cum ecclesia oro. dicens. O crux aue spes unica. Et crucem tuam adoramus domine. Ex dictis iam patere multa possunt. Primo patet quid ego intelligerem cum dixi alias quod sequendo opinionem Henrici. & Ioannis de Guarra

Recapitulatio sensus conclusionis. Deducuntur multa

imagini crucifixi debeat hyperdulia quod erat. scilicet intelligendum ratione eius quod primo Primario nobis commemoratur & est humanitas christi & truncate hoc dixi quia ad auctores illos me referebam quos istis magistris ut pote ueteranis & lectos iam decies & perlectos existimabam. Secundo patet quod false ipsi dixerunt me negare omnem modum adorationis patrie. cum expresse ego dicam in conclusione me negare modum Thomae quod etiam si non dixissem sed simpliciter sic staret propositio nec crux nec ulla imago adoranda est patrie. ad huc de uirtute sermonis ista propositio non negaret omnem modum adorationis patrie. nam patet secundum bonam logicam quod negatio uel distributio termini multiplicis non negat aut distribuit ipsum per omni supposito cuiuslibet significati. alias ista propositio omnis canis est stella esset simpliciter concedenda uel simpliciter neganda. Sicut ergo non dicit copulatiue quod omnis canis celestis & omnis canis marinus & omnis canis atrabilis sit stella licet de omnibus predictis incoiunctim id dicatur ita in ista negatiua crux non adoratur adoratione patrie. ubi si adoratur est equiuocum ad adorationem per modum termini & ad adorationem per modum commemoratiui non negatur copulatiue omnis modus adorationis incoiunctim tamen. Tertio patet quod ista propositio etiam sic absolute & indistincte potuit poni. Crux non est adoranda adoratione patrie quia in sensu proprio est uera aut saltem probabilior sua opposita. qui sensus magis est attendendus de rigore sermonis quam sensus improprius in quo est falsa. sicut enim terminus analogicus per se positus stat pro famosiori significato. ita oratio habens sensum proprium & improprium si sine specificatione dicitur magis est accipienda secundum sensum proprium quam improprium & ideo eam ut dixi etiam indistincte potuit posuisse sensum in quo eam intelligo declaraturus inter disputandum. Ex quo infero quod licet in propositione multiplici forte melius sit facere sicut ego feci in ista determinare. scilicet sensum in quo ponitur quam ipsam indistincte ponere maior tamen est defectus in damnando indistincte & simpliciter propositionem ueram in sensu proprio propter falsitatem sensus improprii quam ponendo indistincte illam propositionem propter ueritatem sui sensus proprii quod non solum uolui hic annotasse pro ista conclusione tantum in qua ego determinare nego modum Thomae quam propter multas alias quae licet habeant sensum catholicum quem semper promisi me declaraturum ut modo etiam declaro. damnate tamen fuerunt simpliciter & indistincte. Verum quod qualitercumque sit de mea conclusione damnationem suam ab errore excusare non possunt. sic euidenter declaro haec formaliter fuit sua determinatio quia ipse negat omnem modum adorationis patrie ad crucem. secundum uiam catholicorum doctorum & orationem quam facit uniuersalis ecclesia ad crucem. ideo dicimus praefatam conclusionem esse scandalosam piarum aurium offensiuam. & contra consuetudinem uniuersalis ecclesiae haec praefata fuit illorum sententia. Primo dicant mihi ubi uidetur eis quod ego negem omnem modum adorationis patrie ad crucem secundum uiam catholicorum doctorum non utique habent hoc ex conclusione in qua expresse & specificate dico me negare modum Thomae nisi forte quod credere non possum propterea quod nullum alium doctorem uiderint existimaret modum Thomae esse omnem modum. ex responsione item mea hoc habere non poterant me negare omnem modum adorationis patrie secundum uiam catholicorum doctorum. Cum expresse dicam in resolutione me eum modum concedere quem concedit Ioannes de Guarra qui fuit preceptor Scoti & sollemnis doctor Henricus de Gandauo nisi forte & Henricum & Ioannem uelint di-

Secundum

Tertium

Nota

Io. de Guarra preceptor Scoti Henricus de Gandauo

cere non esse catholicos quod necessario sequitur ex dictis suis nam cum ego eis dixerim me sequi Henricum & Ioannem & ipsi deinde dicant me non sequi catholicos doctores quis ex hoc non inferat non esse illos quos dixi me sequi doctores catholicos. Quis autem hoc ferat quis equo animo patiat. Henricum & Ioannem tam preclaros tam excellētes doctores ecclesie lumina fidei propugnacula per non catholicis & consequenter hereticis & infidelibus reprobari non possum non stomachari aliquando. sed tamē me reprimā. Attendamus autem ad secundū errorē. Dicunt quod cōclusio est scandalosa & piarum aurium offensa & cōtra consuetudinē uniuersalis ecclesie. o donatissimū iudiciū uideant ut laqueos effugere non possunt. Aut enim conclusio mea non negat nisi modū Thome modo supra exposito. & tunc patet conclusionem meam non esse cōtra cōsuetudinem ecclesie ut diffusissime fuit declaratum. Aut ut ipsi uolunt negat omnem modum adorationis & negat adorandas esse imagines forma ecclesie consueta & tunc conclusio non est scandalosa uel piage aurium offensa sed simpliciter heretica. Cum enim iuxta Damascenum honor secundū ritum ecclesie imagini exhibitus perueniat ad protothypon qui modum ecclesie in adorandis imaginibus non obseruat ipsam imaginatum & representatum quod est deus laetitia non adoratur quare qui conclusionem hoc negantē iudicat scandalosam & non simpliciter hereticam ipse est simpliciter dicendus hereticus.

Damascenus

QUESTIO QVARTA AN SVPPPOSITARIA DEO POSSIT NATVRA IRRATIONALIS.

Quarta cōclusio damnata per istos est hæc. Non assentior cōmuni sententiæ theologorum dicentium posse deum quālibet naturam suppositare sed de ratiōabili tantum hoc cōcedo. Per hanc cōclusionē ego non intendo negare deū posse quālibet naturam suppositare. Sed solū intendo negare assensum particularē & explicitū huius assertiōis. Deus potest quālibet naturā suppositare & inter has duas intētiōnes magna est differentia quia etiā si hoc esset de possibilibus secundū potentiā absolutā dei per positio tamē de uirtute sermonis solū negans assensum posituum explicitū in particulari illius dicti non derogat omnipotentie dei de uirtute sermonis nec de uirtute sermonis heresim aliquā sapit. & ratio est quia non omnis fidelis tenet assentiri explicitē & in particulari oibus possibilibus secundū omnipotentiam dei absolutā aut ista explicitē & in particulari profiteri sed quedā talia sufficit credere in generali & implicite & nulla pertinaciter discredere. ideo ego non sine misterio non posui cōclusionē in istis terminis deus non potest quālibet naturā suppositare sed in istis non assentior sententiæ dicenti quod deus potest quālibet naturā suppositare. Ex qua cōclusionē de uirtute sermonis non potest inferri quod deus hoc non potest. nec potest dici hæc a me asserti in cōclusionē non enim in prima parte quæ est negatiua. nec in secunda ex qua solū sequitur quod tantū habet actus cōcessiuus de natura ratiōabili dictinēte. scilicet & in particulari. Nego igitur assensum particularē & explicitum huius assertiōis in me. deus potest quālibet naturā suppositare & negare possum ratiōabiliter. tū quia oppositum etiā si sit uerū quia tū nobis igno-

tum esse potest in particulari & explicitē uidetur quod non obligor explicitē credere. tum maxime quia non est facile falsificare aut cōuincere assertiōē illā. deus non potest &c. omnipotentie dei derogantē quod maxime cōfirmat auctoritate solēnis doctoris Henrici de gandauo qui postquam opposita fuit opinionis. quod scilicet quælibet natura possit assumi. ad istā deinde declinauit quod solū ratiōabilis potest assumi. sic enim scribit Henricus quia naturā assumendā possibilitate non est dubitatio an deus possit sibi assumere quācūque naturam assumptibile. ideo tota difficultas huius questionis uertitur circa possibilitatē naturā assumendā & sunt circa hoc duæ positiones solēnes. Dicit enim positio cōmuniō & solēniō. Cui quāque aliquātū lum assentire cōsueui quod quælibet natura subsistens in creaturis potest assumi & isti tenent quod aliqua natura sit eleuabilis. cui correspondēs potētia non sit eleuabilis. quod mihi non uidetur posse ratiōabiliter poni. Ad cuius intellectū est aduertendū quod deus dupliciter habet eē in creaturis. Vno modo naturaliter & modo cōgruenti naturā alio modo uolūtariē & modo supergredienti limites naturā. Primo modo habet esse per illapsū in omni natura & creatura. Secundo modo habet eē solūmodo in natura assumpta per circūinseccionē. & licet per illapsū deus sit intimus omni creature & intimior quā ipsa sibi aut forma materie per circūinseccionē tū sit intimissimus omni nature assumpte. & intimior quā in sit alicui naturā per solū illapsū. Per intimationē enim circūinseccionis naturā assumpte assumēs unū ineffabiliter & incōprehensibiliter naturā assumpte quod necesse est naturā assumptā amittere propriū eē subsistētie. si quod ante assumptionē in ea fuit. uel si nunquā ipsam habuit subintrare esse subsistentie naturā ad quā assumit ut sit idē suppositū subsistēs in duplici natura. Vtraque enim illarū naturarū in unione earū retinet suū propriū eē essentie. per illapsū autē deus intimatur omni creature naturaliter & modo cōgruenti nature ad duo. scilicet ad actū nature primū qui est eē stabiendū ut persistat & ad actū nature secundū qui est operari perducendū ut existat. Sine illo enim illapsu non potest creatura in eē persistere. neque propriā operationē elicere. Quia per illapsū deus creaturā in eē cōseruat & cooperādo omnē suā actionē siue operationē illi ministrat dicente Gregorio libro. xvi. moralium. Super id iob. xxiii. ipse solus est nunquid non sunt angeli. & homines celū & terra: utique. Sed aliud est eē. scilicet absolute & aliud principaliter esse. Sunt enim hec sed principaliter non sunt quia in semetipsis non subsistunt. ex quo creata sunt. cuncta quippe ex nihilo facta sunt eorūque essentia rursus ad nihilū tenderet nisi eam auctor regiminis manu teneret. Ecce primū doctor. & sequitur de secundo & simul per se nec subsistere ualere nec moueri. in tantum subsistunt in quantum ut esse debeant acceperunt in tantum mouentur in quantum occulto instinctu disponunt. arefcit terra cōcutit mare ignescit aer obtenebescit celū. in ardescunt homines mouentur angelice uirtutes. num hec suis instinctiōibus & non magis diuinis impulsioneibus agitantur. Per circūinseccionē uero deus intimatur soli naturā quā uolūtariē assumit sed modo supernaturali. & hoc similiter ad duo. scilicet ad sublimandū naturā ad actū primum qui est esse subsistentie diuini suppositi. & penitētiā ad actum. scilicet qui est operari actum beneficū intelligendi & uolendi. Sine dicta enim circūinseccionē non posset natura in eē diuinā subsistentie sublimari. neque differentia operationū percipere uidendo. scilicet & amādo diuinā essentiam modo cōgruenti creature. Sed per circūinseccionē deus naturā assumptam ad diuinū eē subsistentie subleuat & ad operationē diuinā promouet & dicente Damasceno. li. xiii. c. xvi. caro domini deificata dicitur esse. & ideo cōi diuiduali non secundū transmutationē nature:

Henricus de gandauo

Verba henrici

Prima positiō

quæ recitat henricus

Cōtra hanc positiōē ar.

Deū dupliciter habere esse in creaturis

Intimari per illapsū

Gregorius

Esse Absolute

Principaliter

Intimari per circūinseccionem

Damascenus

sed secundum dispensationem unionis secundum quam indiuisibiliter deo uerbo unita est caro per eam quae inuicem naturarum circūinseffione & ita diuina caro diuinis actiōibus ditata est ppter sincerissimā ad uerbū unionem. sumit ibi carnē p tota humana natura. Ex his arguo sic. sicut se habet deus in omni creatura p illapsū naturalem ad duas actiōes predictas supergredientes limites nature. ut iam patet ex dictis Damasceni nec pōt negari simile quo ad aliquid. quia sicut illapsus inquantū natus est operari in eo cui deus illa bitur dicta duo sic circūinseffio nata est quātū est ex se semper operari illa duo. Sed nulla creatura naturā est susceptibilis. neq; pōt esse susceptibilis illapsus dei ad suscipiendū in se modo congruenti naturā primā dei operationē predictam quinetiā sit susceptibilis in se operationis secunde. quia nulla creatura potest esse per substantiam cui non possit conuenire aliqua operatio per potentiam. quia secundum philosophum in fine. iiii. metha/ rorum. omnia opere determinātur & sunt ppter suas operationes. & tādiu sunt q̄diu pos sunt agere suas proprias operationes. & cū desinunt posse operari suas pprias operatio/ nes. tunc simul desinunt esse. ut enim dicit Damascenus ibidem ca. xviij. Intellectus insi/ piens & priuatus cognitione nō utiq; erit unq;. Si enim inoperabilis & imobilis est inexti/ sibilis omnino est. per hoc aperte insinuās q; si nō posset eleuari propter intellectum nō esset assumptibilis ipsa substantia intellectus. nec ipse homo. quia nec esset homo secūdu q; praeiungit ibidem. Quoniam aut rationale intellectuāle alias homo qualiter ergo ho mo actus est deus si carnem inanimatam uel animam anoin idest sine intellectu assump/ sisset. Non hoc enim homo. ergo similiter nulla creature natura est susceptibilis. aut pos sit esse susceptibilis circūinseffionis dei ad suscipiendum in se supra limites naturā pri/ mam dei operationem predictam quinetiam sit susceptibilis in se operationis secunde. secūde autem non est susceptibilis nisi per potentias intellectus & uoluntatis ergo &c.

Idcirco licet argumentatio Augusti. tacta in prima ratione non tenet de forma. tamen nō fallit in aliqua materia quin sequatur. si natura ista puta hominis est eleuabilis secūdu essentiam quin sit necessario simul eleuabilis secundum potentiam. & si non secundum potentiam. nec secundum essentiam. quemadmodum sequitur. si anima sortis est immor talis. & cuiusq; hominis anima est immortalis. & si non cuiuslibet. nec sortis. quia eadem ratio immortalitatis uel mortalitatis est in omnibus. Et ideo talis argumentatio. ratione materie talis bene tenet ac si teneret secūdu formam argumenti quae reuera tenet uirtu te forme habēdo. s. aspectum ad cōmunem rationem quae cōuenit alicui nature. puta im/ mortalitas aīa. Illa enim eadē est in omni anima. Videamus ergo de possibilitate & ipos sibilitate huius assumptionis. Et ex parte quidē ut diximus nō est dubitatio. Sed quia no/ bis incognita est ex parte susceptibilis Idcirco nobis ē. difficilis intellectus ueritatis in deā questione. Propterea hic est alia positio a predicta licet minus solemnis. quia tamen ma gis applicabilis est animo licet non uideatur ita uera propter inconsuetudinem. tamen forte uerior est q; scilicet nulla natura susceptibilis a deo sit dicto modo per circūinsef sionem nisi natura intellectualis magis mihi placet. Tenendo igitur hanc opinionem ad presens. Dico ad primum in oppositum incorporeā anime rationalis uel angeli & in ho mine naturam corporis inquātū ordinatur ad aīam. ut perfectibile ad perfectionem. & in quo aīa suam operationē intellectuālem efficacius operat. amota ab ipso omni dispo/ sitione accidentali impediēte quā cū est separata ut totū cōpositū ex corpore & aīa cum

Argumentū
henriciPhiloso/
phusDamascē/
nus

Augustinus

Alia positio
ab henrico
recitata

sua intellectuā sit ipsum susceptibile. & corpus mediante substātia anime & in ordine ad illam substantiā anime. ut ipsa est potentia intellectuā. ita q; nullo modo susceptibile sit id in quo nō est potentia intellectuā. & hoc sub potentia intellectuā comprahendendo totum id in quo principaliter consistit ratio imaginis existens in substantia animae ut ni hil sit susceptibile nisi ratione imaginis dei quae est in illo ut per circūinseffionē uel/secū dum substantiā & secundum potentiā simul ut in solo xpo uel secundum potentiā solum Damascē/ ut in omnibus his ipsa. hinc dicit Damascenus in ca. p̄dicto q; secundū imagi// a qua sibi imago sua impraessa est. hinc dicit Damascenus in ca. p̄dicto q; secundū imagi// nem est in re uolēte uolens deus uerbum factū est homo imago dei est secundum intelle/ ctum. Quid autem q; secundū imaginē nisi intellectus quod melius igitur derelinquens quod deterius est assumpsit. quasi diceret nequaq; hoc possibile fieri est nisi ratione ordi// nis quem habet ad intellectū. & loquitur cōtra illos qui posuerūt corpus humanū assum ptum in christo absq; omnia rationali. & cōprahendit sub intellectu etiā substantiam ani me cuius uim & potestātē etiam in assumptione ostendēs subdit. Intellectus enim est in medio dei & carnis. huius aut in habitator dei imago. intellectus igitur intellectu misceat & mediatur intellectus puritati & carnis grossitudinī. intelligo autē per mixtionē dictam unionem per circūinseffionē intellus diuini cōm humano qui secundum tres potentias quae sunt. memoria. intelligentia & uolūntas existente sibi unita esse anime unitur per cir cūinseffionem quandā trinitati personarum in unitate diuine nature ut sic per se & pro xima causa siue ratio propter quā aliquid sit assumptibile a deo sit ratio imaginis dei que non est nisi in substantia intellectuāli. ut propter ipsam sola substantia intellectuāli s sit susceptibilis. & secundum hoc in gloriosa assumptione per circūinseffionem qua natura diuina subintrat naturam assumptam. Imago quae est natura intellectuāli assumpta uni// tur intime ipsi quod est in natura diuina. quemadmodum si cera in qua est impressa figu/ ra sigilli ipsū sigillum reapplicetur secundū eundem modum quo ipsū impraessit sub/ intrando omnes angulos eius quali modo nō posset applicari illi in quo non fuisset figu ra sua prius impressa sed solummodo effigies aliqua quale est uestigiū dei in omni creatu ra non intellectuāli. ut secundū hoc nulla natura non intellectuāli nisi mediante intel/ lectuāli secundum dictū modum possit assumi. Ad secundū q; ad deum possit fieri assum/ ptio quia in ipso est ratio esse & subsistentie quae est in natura assumpta. Dico q; uerum est q; id est concausa. Nisi enim illud esset nihil posset ad deum assumi. sicut nec una creatu/ ra potest assumi ad alteram. Sed haec nō est tota causa. licet enim sit causa ex parte assumē tis. quia propter id ad ipsum possit fieri assumptio. non tamen ex parte assumptibilis in quo tota causa assumptibilitatis est quod est imago. & per hoc solum circūinseffibilis a deo & eleuabilis ad dictam unionem in diuina essentia in unitate persone secundum di/ ctum modum. Vnde nec aliqua causa finalis propter quam faciēda esset a deo alte/ rius naturae assumptio possit esse in assumendo aliam naturam q̄ intellectuālem. quia nō est naturae assumptio finaliter nisi ad illius aliquam promotionem & pfectionem in sua eleuatione qualē non pōt habere nisi natura intellectuāli. haec Henricus quasi ad uerbū Scotus Non recte ergo determinatum fuit meam conclusionem de uirtute sermonis sapere he// rasim quae solum negat positium assensum contradicendi Henrico. Cuius opinio/ Io. de guarra nis damnationem nec ego unq; legi. nec credo ipsi unq; legerunt. Hoc scio q; nec Scotus Durandus

Thomas anglicus. nec Robertus de collortorto. nec Bernardus de gannaco. quos omnes uidi recitantes opinionem Henrici ipsam unquam hereticam uel heresim sapere iudicauerunt. Quod ne ipsi etiam irrationabiliter fecisse uideantur uolo breuiter ponere modum secundum quem uidetur Henricus Bernardus de gannaco de positionem suam. Sunt autem due precipue rationes contra Henricum. Prima ratio in hoc stat quod in deo est omnis ratio substantiandi. quia plenitudo est omnis esse. ergo uidetur quod quolibet naturam possit substantificare & suppositare. Secunda ratio est quia deus in triduo suppositauit corpus quod erat in sepulchro quod tamen non erat rationale. & sicut suppositauit pro triduo poterat suppositare & pro quantumcumque uoluisset tempore. hæc sunt duo precipua fundamenta opinionis opposite. & istamet ut uisum est in recitatione opinionis eius adducit henricus contra se. Ad primam rationem ut uidimus respondet quod uerum est quod plenitudo totius esse est in deo & omnis ratio substantiandi & suppositandi plenissime in eo reperitur. Sed hæc non est totalis causa assumptibilitatis alicuius nature. sed est concausa. Nisi enim id esset assumens non posset assumere. Sed ultra hoc aliquid requiritur in assumendo per quod sit assumptibile. & hoc est ratio imaginis & finaliter aptitudo supernaturalis eleuationis ad beatificam operationem. quæ cum in sola natura intellectuali reperitur. Cõueniens uidetur quod ipsa sola sit assumptibilis. cum uideatur rationale quod natura quæ non potest eleuari ad actum secundum. non possit etiam eleuari ad primum. Ex qua responsione uidetur uelle henricus saluare quod nihil derogatur diuine omnipotentie quando quidem totum id quod illi in deo ponunt esse. tantum concludunt ipsum posse sic suppositare totum id etiam tribuit henricus deo. nec negat quin ratione eius quod requiritur ex parte assumptis non possit assumere quolibet naturam plenissime non sit in deo. Sed hoc dicit esse quia natura ipsa irrationalis non est assumptibilis. non propter defectum diuine omnipotentie. Sed potius propter diuine nature excellentiam. & irrationalis nature deformem deficientiam. Ad secundam rationem uidetur multipliciter posse dici. Primo est responsio henrici qui dicit quod naturam istius corporis assumpsit in quantum ad animam ordinatur intellectuali. ratione cuius ordinationis etiam ipsum corpus potest dici intellectuali ministerialiter scilicet & dispositiue. Et ut completius respondeatur est dicendum quod cum dicitur non posse a deo assumi nisi naturam intellectualem. intelligitur quod nihil præter illam sic possit assumi quod sit primo assumptum & totum ac adequatum assumptibile. Corpus autem in triduo non sic fuit assumptum ut patet. sed solum ut pars nature rationalis quæ erat totale & primo assumptum. Præterea etiam forte diceret aliquis quod non proprie dicebatur suppositari in triduo id corpus. quia non est natura suppositabilis supposito proprio. Unde & consequenter dici posset non improbabiler quod terminare dependentiam nature istius corporis non est ea suppositare. alias totum terminans dependentiam uel inintentionem partis suppositaret eam quod non dicitur. & ita licet uerbum in triduo terminaret dependentiam istam corporis quam terminasset tota humanitas. uirtute cuius corpus in triduo communicabat christo id ydionia suum iacere in sepulchro. non tamen proprie suppositabat corpus sicut suppositaret naturam humanam. Cuius signum euidentissimum est quod natura istius corporis non comunicauit christo id ydonea corpus in triduo. sicut naturam humana comunicauerat sibi & adhuc cõicat concretiue id ydionia homo. Et sic patet responsio a prædicta contra opinionem henrici qui de aliis naturis irratio-

Solutio prima

Solutio secundæ de multiplex prima

Secunda

nalibus uidetur quasi hoc dicere quod uerbum non posset eas assumere per circūinceptionem aut suppositare suppositatione præferti habere causam finale. Inquit enim sic ipse. nec aliquis finis posset esse assumptionis alterius nature quam intellectualis. quia assumptio non est nisi propter promotionem nature assumptæ qualis non potest habere nisi natura intellectualis. Unde Augustinus super Ioannem. uerbum uoluit nasci ex homine ut tu securus nascereris ex deo. Unde uidetur quod de alia natura quæ non nascitur ex deo per gratiam de ea frustra nasceretur deus. Ex Augustinus his patere potest quod non irrationabiliter possum ego non habere actum explicitum contradicendum huic opinioni in particulari. Et quia isti magistri in hoc etiam precipue instabant quod tales conclusiones saltim non disputarentur propter scandalum. hoc uolo dicerere de ista conclusionis quod etiam si sua opposita sit uerior & magis secundum cõem uiam. tamen si publice disputetur scandalosa magis erit apud uulgares & piarum aurium offensiva. Quis enim rudis & simplex non offendatur si audiet aliquem dicentem possibile esse quod iste propositiones sunt uere. Deus est asinus deus est lignum. Quid si etiam illas quas multi sequentes prædictam opinionem concedunt. deus potest esse damnatus ad infernum. deus posset torquari a diabolo in inferno. Diabolus potest esse deus quæ licet apud multos doctos loquendo de potentia absoluta nullius sint scandali. tamen uulgares & simplices certe multo magis offenderentur quam si audiant quod asinus non potest uniri nature diuine in unitate suppositi ut dicitur modo declarato in conclusione mea quæ isti patres dixerunt ex uisum sermonis derogare diuine omnipotentie & per hoc sapere heresim. nescio cui logice immo cui theologie intuentes. Nam dicant quæso an ille qui dicit se non assentiri alicui propositioni dicat de rigore sermonis oppositum istius conclusionis cui non assentit. Dicantque utrum ualeat consequentia. non assentior aut non habeo assensum huic conclusionis. Papa sedet. ergo credo istam. Papa non sedet. nonne antecedens esset uerum in dormiente. & qui nullum omnino haberet actum in quo consequens posset esse falsum. Præterea si præsens conclusio derogaret diuine omnipotentie secundum ueram theologiam non solum saperet heresim sed heretica esset iudicanda imo etiam catholicus dormiens aut paruulus non habens rationis usum & qui non haberet assensum illius propositionis. Deus potest quolibet naturam creatam suppositare esset hereticus. aut saltem erraret in fide quod nemo diceret. Ex quibus patet non esse rectam donationem ipsorum. Fuit enim hoc formaliter determinatio sua considerata responsione ipsius proponentis & opinione ac motiuis & rationibus henrici cuius opinioni inicitur ponens conclusionem. Visum est nobis præfatam conclusionem ex uisum sermonis derogare diuine omnipotentie & per hoc sapere heresim. Primo enim decepti sunt quod cum dicerem ego me sequi in hoc. Henricum non intellexerunt quod per pronomen hoc denotabatur ipsam conclusionem de qua queriebant ut exponeret. In hoc ergo idest in ipsa conclusione idest in non assentiendo huic. deus potest quolibet naturam &c. dixi me sequi henricum. & non denotaui per hoc opinionem quæ dicit. deus non potest quolibet naturam suppositare. Sed ipsi forte crediderunt inter unum dictum & aliud non esse differentiam. cum tamen si docti sunt theologo scire debuerant quid intersit inter aliquod possibile de potentia dei explicite non credere & ipsum explicite discredere. Secundo debet meminisse quod ex eorum dictis sequitur quod Henricus ille quod per excellentiam doctrine solennis doctor uocatur. mortuus sit hereticus quod ut supra uisum est in senectute sua ad istam Henricus opinio declinavit & ipsa præfata. quod non quolibet natura a deo sit suppositabilis. tertio sicut & in dāna doctor solentione præcedentis conclusionis. ita & ista qualitercumque sit de conclusione ipsi omnino erant nis

quia si uerum est ut ipsi dicunt q̄ conclusio sit contra omnipotentiam dei. tunc conclusio est simpliciter heretica. & nõ heresim sapiens ut ipsi dicunt. Quarto & ultimo errarunt. quia si etiam opinio henrici esset heretica omnino conclusio de uirtute sermonis nõ esset heretica. quia de uirtute sermonis nõ infert illam opinionem ut diffusissime est declaratum & tamen ipsi specificate damnarunt ipsam de uirtute sermonis.

QVESTIO QUINTA DE MAGIA NATVRALI ET CABALA HEBREORVM.

Varta conclusio per istos dānata fuit hec. Nulla est sciētia quæ nos magis certificet de diuinitate Christi quā magia & cabala. Hanc conclusionē ego declarando dixi q̄ inter scientias quæ ita sunt scientie q̄ neq̄ ex modo p̄cedendi. neq̄ ex suis principiis. neq̄ ex suis cōclusionibus innitunt̄ reuelatis. nulla est quæ nos magis certificet eo mō quo de hoc certificare possunt sciētie humanitas inuente q̄ magia illa de qua ibi ponunt̄ cōclusiones quæ est pars sciētie naturalis. & pars illa cabale quæ est scientia & nõ est theologia reuelata. Dixerunt isti magistri q̄ declaratio mea nõ erat ad p̄positum uerborū p̄fate cōclusiones

& q̄ p̄fata cōclusio de uirtute sermonis erat falsa erronea & heretica in qua sua damnatioe q̄ sint damnāda quæso sigillatim uideamus. Primo dicāt mihi quomodo esse potest magis declaratio mea ad p̄positum uerborū conclusionis mee. Quid enim est in illa declaratione aliud q̄ explicite declarare uim singulorū terminorū in conclusione positorū. Ibi enim primo exponit̄ quid intelligā per scientiam cum dico nulla scientia. & quid p̄ certificare. quid per magiam. quid per cabalā. nec uideo ego quid ulterius restet declarandum. Secundo uolo ostendere q̄ de uirtute sermonis non solū est falsa & heretica. sed imo sua opposita est falsa. & secundū ipsos totaliter heretica. Dicta enī cōclusio est una negatiua quæ exponitur disiunctiue per tres cathedonicas sic. Nulla scientia nõ reuelata &c. Alia a magia & cabala certificet de diuinitate christi. uel magia & cabala nõ certificet &c. uel magia & cabala magis nos certificet de deitate christi q̄ alia scientia nõ reuelata. Ista at̄ disiunctiua est uera & catholica. quia saltē habet unam partē uerā. Et ita patet iam q̄ de uirtute sermonis nõ est falsa. sed q̄ sua opposita secundū eos sit heretica patet. Nam opposita huius nulla scientia non reuelata &c. magis certificet &c. est ista. Alia scientia non reuelata magis certificet de deitate christi q̄ magia & cabala ad quā sequit̄ de uirtute sermonis q̄ magia & cabala certificet de diuinitate xpi qd̄ ab eis reputat̄ pro heretico. & ita patet q̄ dū uolūt dānare de uirtute sermonis istā negatiuā. nulla scientia magis certificet de diuinitate xpi q̄ magi & cabala cogunt̄ per suum iudiciū ipsemet̄ hēre p̄ catholica istā affirmatiuā. Magia & cabala certificet nos de diuinitate xpi. Quā aut̄ in se sit ipsa cōclusio uera p̄fecto euidentissime pōt declarari. licet enī nulla sit sciētia humanitas iuēta q̄ nos certificare possit de diuinitate christi. quia certificationē de diuinitate eius ut in p̄cedēti diximus conclusionē non habemus nisi ex modo faciendi miracula quæ fecit quæ miracula & esse facta ab eo & esse taliter facta non nisi ex testimonio scripture scimus. Tamē

Primo

Secundo

si quid ad nos possunt adiuuare scientie humane. sicut & adiuuant in cognitione multarum ueritatū supernaturalium nulla est quæ magis nos possit adiuuare q̄ magia & cabala quas diximus. Ad hoc enim ut miracula christi nobis suā testentur diuinitatē. oportet cognoscere primo q̄ non potuerunt fieri in uirtute naturali. sed solum in uirtute dei. Secundo oportet scire q̄ illam uirtutē a se habuerit christus & non aliunde. In primo nulla scientia humana nos potest adiuuare magis q̄ illa qua cognoscunt̄ uirtutes & actiuitates agentium naturalium & earum applicatiōes proportionefq̄ ad inuicem & ad sua passalia & quid possunt uirtute propria & quid non. hoc autem inter scientias humanas magis cognoscit ista scientia quā ego uoco magia naturalem de qua posite sunt conclusiones & illa pars cabale quæ est de uirtutibus corporū celestium per quas quia cognoscitur non posse per uirtutes naturales illa opera fieri quæ fecit christus. Ideo ego inter magicas conclusiones istam p̄positionem posui. Miracula christi non potuerunt fieri per magiam utpote illam conclusionē. scilicet cuius ueritas ex ista scientia possit habere & ita patet iudiciū istorū magistrorum nõ bene fuisse magistrale & p̄sertim cum ipsi de uirtute sermonis dānēt eā quæ est talis q̄ etiā si sensus eius quē diximus nõ esset catholicus adhuc ipsa non esset in se dānanda quia de uirtute sermonis nõ infert illum sensum. cum sit propositio negatiua exponenda disiunctiue per tres cathedonicas ut dictū est supra. Et ad pleniorē huius conclusionis declarationē. primo est sciendū q̄ sicut supra dixi per hanc conclusionem nõ intendo cōparare magiam & cabalam ad scientias reuelatas. Quia nõ accipio in conclusione scientiam generaliter. sed pro scientia quæ neq̄ ex modo p̄cedendi neq̄ ex suis principiis. neq̄ ex conclusionibus innitit̄ reuelationi. neq̄ etiā in presenti cōclusionē loquor de certitudine scientie habite ex reuelatione modo p̄dicto. sed de certitudine scientie inuente uel acquisite per demonstrationē. non a priori sed a posteriori per effectus scilicet quare intendo dicere q̄ si aliqua scientia humanitas adiuuata & nõ reuelata certificet de diuinitate christi per miracula eius. hoc maxime facit sciētia qua cognoscuntur uirtutes & actiuitates agentium naturalium & eorū applicationes ad inuicem & ad sua passalia naturalia. & per quas cognoscit̄ quid possunt agentia naturalia uirtute propria & quid non. Nam hoc cognito uidentes deinde opera christi excedere gradū & terminum illorum quæ possunt fieri per agentia naturalia. cōcludimus necessario q̄ fuerūt facta uirtute diuina quod scire nõ possemus illo nõ cognito. Nam ignoratis terminis potentie & uirtutis rerū naturalium stat nos dubitare illa eadē opera quæ fecit christus posse fieri per media naturalia. Cū ergo talia maxime cognoscat illa pars cabale quæ est de uirtutibus corporum celestium. & illa pars scientie naturalis. quam ego nunc uoco magiam naturalem. & plures etiam catholici doctores. sic nominauerunt. qualitercūq̄ alii ipsam nominare uelint. Ideo nõ heretice nõ superstitiose sed scientificē. sed uerissime sed catholice dixi per talē magiam & cabalam adiuuari nos in cognoscenda diuinitate christi. De ista aut̄ magia naturali facit mentionē etiam summus theologus Guilielmus episcopus parisiensis coetaneus Roberti linconiensis qui dicit q̄ magi phibiti dicunt̄ magi quasi mali quia mala faciunt. Magi autem naturales dicuntur magi quasi magni quia magna faciunt & quia isti tollerare non poterant hoc nomen magie. & tota urbe exclamabant me approbare necromantiam quam tota ecclesia damnabat. Dico iterum & iterum dico q̄ hoc nomen magia est nomen equiuocum ad id quod dicitur necromantia quæ fit per pacta & federa

Dico requir
ad hoc ut cri
sti miracula
suam nobis
testentur di
uinitatem

Nota

Guilielmus
parisiensis
Robertus
linconiensis
Magia nom
equiuocum.

cum demonibus & ad partem practicam scientie naturalis quæ nihil aliud docet quæ face-
re opera mirabilia mediantibus uirtutibus naturalibus per applicationem earum ad inui-
cem & ad sua passa naturalia. & hanc nunquam damnauit ecclesia. nec damnare potest. sed
Guilielmus parisiensis plures ecclesiastici doctores & catholici eam approbauerunt & secuti sunt. De hac ut dixi
tractat Guilielmus parisiensis in suo de uniuerso corporali & spirituali. & dicit quod illa ma-
gia prohibita maxime abundauit in egypto. quia ibi uigebat cultus demonum. Ista autem na-
turalis in ethiopia & india. quia ibi est maxima copia herbarum & aliarum rerum naturalium
Albertus magnus habentium efficaciam in ista naturali magia. Et alibi etiam in suo libro de legibus eiusdem
scientie meminit eam asserens esse partem scientie naturalis. Hanc naturalem magiam non eru-
bescit uir catholicus & sanctissimus Albertus magnus dicere se fuisse secutum & experientis
in ea multa cõperuisse. Et quid oportet plura dicere. Dicant mihi isti magistri utrum hoc
quod ego uoco magiam naturalem sit res prohibita aut aliquid continens quod sit contra fidem
hoc dicere non possunt etiam uolentes. At dicent in hoc re reprehendimus quod eam uocas ma-
giam & equiuocatione uocabuli scandalum facis in mentibus fidelium. Item habemus apud
doctores nostros quod omnis magia est prohibita. si ergo omnis prohibita sequitur quod nulla con-
cessa. sed tu dicis quod aliqua est non prohibita. ergo contradictorie sentis ad doctores eccle-
sie. Mira profecto est ruditas sic dicentium. Primo enim impositio nominum non fit nunc a no-
bis. sed utimur nominibus & significationibus eorum ex antiquorum consuetudine. Si ergo
ipsi hanc partem scientie naturalis magiam uocare uoluerunt. Quid me uis nouare nomina.
& quot illi magiam nominauerunt a me uocari geometriam uel arithmeticam. Nec ego
primus nec nouus istam scientiam uocaui magiam. sed multi ante me & sancti & docti uiri. il-
li in ius trahantur. illi damnentur si damnabile est istam scientiam hoc nomine nuncupari.
Quam tamen nominis impositionem recte fuisse institutam. Si recte paulum considerauerimus
possimus faciliter intelligere. Vocabulum enim hoc magus nec latinum est nec grecum. sed per-
sicum. & idem lingua persica significat quod apud nos sapiens. Sapietes autem apud per-
Magnus no- fas idem sunt qui apud grecos philosophi dicuntur sic uocati a pythagora qui prius diceba-
men persicum tur sapientes. Fere enim apud diuersas gentes diuersis nominibus sapientes eorum nuncu-
Pythagoras pabant. ut druides apud gallos. prophetes apud hebreos uel senedrim. uel pharisei uel ca-
Druides baliite. apud indos gymnosophiste. apud egyptios sacerdotes. apud grecos philosophi.
Prophetes apud persas magi. & sic de aliis. Sicut etiam regia dignitas peculiaris apud diuersas natio-
Senedrim nes habet nomina ut rex egyptiorum qui prius Ptolomæus. Postea pharao. persarum artha-
pharisei xerxes. Romanorum Cæsar. Indorum præstan. & est qui nunc corrupto uocabulo a nostris
Cabaliite uulgaribus dicitur præsbiter Ioannes & sic de aliis. Si ergo magia idem est quod sapientia me-
Gimnoso- rito hanc practicam scientie naturalis quæ præsupponit exactam & absolutam cognitionem om-
phiste nium rerum naturalium quasi apicem & fastigium totius philosophie peculiaris & appropriato
Sacerdotes nomine magiam idest sapientiam sicut Romam urbem. Virgilium poetam. Aristotelem philoso-
philosophi phum dicemus appellare uoluerunt. Quod si hoc nomen magi ita abhorremus utique ne
Magi quod euangelium patienter audiemus dicens. quod magi uenerunt ab oriente adoraturi christum
Non erant illi magi necromates & cum demonibus confederati qui hostem demonum. immo
dominum & de eis mox triumphaturum uenerunt adorare. Sed erant ueri sapientes celestium &
terrenarum rerum scientiam edocti. qui ipsam patris sapientiam in humano corpore factam
uisibilem coluerunt & uenerati sunt. Hanc autem differentiam apertissime dat intelligere Hiero-

ronymus in epistola ad paulinum. in qua mentionem facies de appollonio thiano ait. Ap- Hieronimus
pollonius thianus siue magus ut uulgus siue philosophus ut pythagorici dicunt. In qui Apollonius
bus uerbis expresse significat Hieronymus quod illud quod est uera philosophia a uulgari Thianus
bus quandoque creditur esse illud quod ipsi appellant magiam. Non ergo ego sum reprehē-
dendus qui ex proprio & usitato modo loquendi non solum doctorum ecclesie: sed etiam ipsius
euangelii hanc sapientiam naturalem magicam uocauerim. Sed neque quod equiuocatione uocabu- Nota
li scandalum fecerim fidelibus: quia in conclusionibus meis non sum usus hoc nomine indi-
stincte & equiuoce. sed ad tollendam omnem cuiuscumque sinistre opinionis occasionem distinxim
magiam licitam ab illicita: & naturalem a superstitione. declarans quid sit ista naturalis & quid
possit & quid non possit taliter ut etiam simplices & rudes impium aliquid uel erroneum in fi-
de de meis conclusionibus suspicari non possunt in quibus magiam prohibitam omnino refel-
lens & detestans posui hanc primam conclusionem precise in his uerbis. Tota magia quæ in
usu est apud modernos & quam merito exterminat ecclesia nullam habet firmitatem. nullam ne-
ritatem. nullum firmamentum. quia pondet ex manu hostium prime ueritatis potestatum harum te-
nebrarum. quæ tenebras falsitatis male dispositis intellectibus offundunt. Et post istam conclu-
sionem pono secundam quæ dicit quod magia naturalis est licita & non prohibita & protestor
de me ista tantum locuturum. quo facto quæ amplius suspicio remanere potest aut quod scanda-
lum fieri per equiuocationem huius nominis magia quam sic distinxisse & cum reprobatio-
ne illius superstitione & diabolice istam naturalem approbasse non solum non ad scandalum. sed
ad edificationem potest esse simplicibus. Ex quibus ego multos uidi qui audientes quod magi Nota
uenerunt adorare christum. credentes nihil aliud significare hoc nomen magos quam necro-
mates. hinc sumunt argumentum quod magia non sit prohibita: nec contra fidem christi quando
ipsum christum magie cultores primi adorauerunt. Utile est ergo docuisse fideles ne cum ma-
gum audiunt. demonum cultorem semper intelligant. Et cum audiunt apud persas magos in
summo honore & reuerentia habitos propter eorum doctrinam & sapientiam sciunt philosophos
illos fuisse non necromates. quos utpote populis exiciales & danosos. imo pestiferos om-
nes gentes semper eiectos & male habitos persecute & detestate sunt. Similiter cum legunt Albertus
Albertum inter experimeta magie multum temporis consumpsisse de magia naturali. hoc in-
telligant non de prohibita. ne exemplo tanti uiri illi se dedant quod illi licuit sibi quoque li-
cere presumetes. Scandala ergo tollunt non generant de mentibus fidelium nostre magie con-
clusiones. Quod si quando legunt apud doctores omnem magiam esse prohibitam statim utique
ex causis prohibitionis intelligunt ipsos de ea solum loqui quæ habet commercium cum demoni-
bus. & de naturali nihil eos intendere. Est autem ut dicit Hyllarius intelligentia doctorum ex Hyllarius
causis assumenda dicendi. Quod si ad unum uerborum uolunt recurrere possunt scire ex dia-
letica quod negatio uel distributio termini multiplicis non negat aut distribuit ipsum pro om-
ni supposito cuiuslibet significati copulatiue. Quare cum iste terminus magia sit equiuo-
cus ad superstitionem & naturalem distributio addita ei non distribuet ipsum pro quolibet sup-
posito cuiuslibet significari copulatiue. Sed ex dictis quod omnis magia prohibetur habebit
solum quod omnes species magie superstitione quæ omnes secundum unum nomen & unam
rationem dicuntur. Nam multe sunt prohibite. & hec omnia sunt clara & dilucida etiam me-
diocriter eruditis. Nullo ergo modo debuerunt istis magistris esse suspecte conclusiones
mee magice. cum sicut dixi in prima conclusione refellam omnem magiam prohibitam ab

ecclesia illā damnās & detestatus pteftans me solū loqui de magia naturali & expressius per specialem conclusionē declarans q̄ per istam magicā nihil operamur nisi solū actūa uel uiuendo uirtutes naturales. Sic enim dicit conclusio. xi. conclusionū magicarum. Mirabilia artis magice non sunt nisi per unionē & actuationē eorum quæ seminaliter & separate sunt in natura. & idem est quod dixi in. xiii. conclusione q̄ magiā operari nō est aliud q̄ maritare mundū. Predictā autem specificatiōe & restrictiōe intētionis mee. In coenlusionibus magicis ad magiā naturalē intēdo esse applicandā cuiuslibet conclusioni particulari. & ita cum dico de actiuitate carecterū & figurarū in opere magico loquor de uera actiuitate sua & naturali. Patet enim q̄ talē habent secundū omnes philosophos tā in agendo q̄ in modo agendi & paciendi. Et licet secundū peripheticos longe minoris sint actiuitatis & uirtutis q̄ sint qualitates materiales. tamen dicerēt pythagorici quorum ego philosophiā in conclusione. xxiiii. uoco secretiorē philosophiā quia est minus nota & minus in usu q̄ sicut mathematica sunt formaliora physicis. ita etiam actualiora. & sicut in suo esse minus dependēt. ita etiā in suo operari. & ita q̄ dixi de plus posse eorū quibus discordia pythagoricorū & perypatheticorū sit indifferens ad fidē. tamen non dixi ut in se & absolute uerū. sed ut consequēs ad secretam philosophiā pythagoricorū modo prædicto intelligendā. quorū etiam sententia est inter omnia mathematica numeros ut formales. ita etiam esse actualiores & inter numeros impares ternariū. Quia sit primus impar & primū in unoquoq̄ genere est perfectissimū in illo genere. & inter numeros pares denarium qui est omnis numerus ut patet. Ab eo enim ultra numeramus per replicationem. & hoc intendebā per id quod dixi de ternario & denario in magia naturali. Numeris autem etiā efficientiā & uirtutem tam ad bonū q̄ ad malum attribuunt doctores catholici. Vnde Hilarius in cōmento suo super psalmos inquirendo causam cur psalmodū ordo non sit secundū hystoriā. sed sepe psalmus qui prius fuit compositus posterior in ordine collocatur. sic inquit. Non est autem ignorandū indiscretū apud hebreos esse numerum psalmodorum & sine ordinis annotatione esse conscriptos. Non enim illic primus aut secundus aut tertius aut quinquagesimus aut centesimus prenotātur. sed sine prescriptione aliqua ordinis in unum permixti sunt. Hefdras enim ut antique traditiones fuerunt. incompositos eos & pro auctorum ac tempore diuersitate dispersos in uolumē unum collegit & retulit. Sed. lxx. seniores secundū moysi traditionem ad custodiā legis atque doctrine in synagoga manentes. Posteaq̄ illis a rege Anthiocho transferende ex hebreo in grecum sermonē totius legis cura mandata est spiritali & celesti scientia uirtutes psalmodorum intelligentes in numero eos atque ordinem redegerunt. singulis quibusq̄ numeris pro efficientia sua & absolute perfectione perfectorum & efficientiū psalmodorum ordine deputantes. hec Hilarius ad uerbum. Ex quibus apertissime patet q̄ numerus uirtutē dat & efficientiam. Hieronymus quoque contra Iovinianum infaustum dicit esse numerum xx. in quo seruiuit Iacob. & uenditus est Ioseph. & quem dilexit Esau in eo quedam munerā accipiens. & in eodem loco laudat denarium dicens de eius laudibus se sepius dixisse. Et in eodem libro capitulo octauo dicit q̄ ideo in secunda die nō fuit dictū. & uidit deus quoniam bonum quia binarius numerus sit malus. Quinimmo ex numero binario sumit argumētum contra bigamos & propter hoc dicit omnia animalia immūda in archa noe bina ingredi. septena autem que sunt munda. Similia centies inuenies apud Basiliū.

Pythagorici

Hilarius

Hefdras

Hieronymus

Basilius

Nazanenū. Ambrosium. Origenem. Augustinum & alios. Quin rabanus insignis doctor ecclesie de numerorū uirtutibus specialē librum composuit. & obseruare ubiq̄ pprie tates ipsorum numerorū inuenies semper ecclesiasticos doctores. etiā quādoq̄ quasi usq̄ ad curiositatē si dici potest. dum nūc ad binariū duo testamenta. duo cherubim. duo charitatis precepta. duas primas dignitates. duos primos populos referūt. Nūc ternarii mysteriū insuper substantiali diuinitate in triduo sepulchri. in tribus theologis uirtutibus in tribus temporibus nature. legis. & gratie. in tribus statibus perfectionis contēplantur. Nunc non sine mysterio sed ppter occultā etiam ipsius numeri pprietatem esse uolunt q̄ xl. dies Moyses. xl. Helias. xl. Christus ieiunauerit. & per. xl. dies post resurrectionē ascēderit. & per. xl. horas fuerit apud inferos. & post. xl. dies Ninie quæ est typus figure huius mūdi subuertetur. & per totidē dies noctesq̄ pluit super terrā dominus Magnū item dicunt continere sacramentum q̄ in quinquagenario numero in quo sit remissio peccatorum. In eodē etiam descendit spiritus sanctus. Et in eodem numero positus sit psalmus Misere mei deus. quod maxime notant Hilarius & Origenes. & his per omnia multum concordāt mysteria cabalistarū. qui quinquagenariū numerum attribuūt spiritui sancto. qui spiritus sanctus apud eos etiā per ignem significatur. in qua forma & in quo numero dierum descēdit super apostolos. Estq̄ & apud eos spiritus sanctus tertia psona siue proprietatis in diuinis procedēs a prima & a secunda quæ secunda dicitur sapientia & procedit a prima & differt ab utraq̄ solū ratione pcessionis. sicut. s. id quod pcedit differt ab his a quibus procedit cū sit tamen per substantiā & essentiā idem cū illis hec expresse dicunt cabaliste quorū dicta isti magistri a me cōtra iudeos allata ut suspecta de fide abominabātur. Vocant autē & eandē tertiā pprietatē penitentiā quod concordāt modo dictis ut idem sit numerus attributus spiritui sancto qui & penitentiæ sacramento. Vnde & illud possumus colligere peccatū in spiritū sanctū pprie peccatū esse impenitentiæ quod nō remittitur in hoc seculo neq̄ in futuro. sed de his alias. duodenarii etiā secretā aliquā pprietatē in. xii. tribubus israel. in. xii. apostolis. in. xii. lapidibus celestis Hierusalē speculatur. Credunt etiā non sine causa neq̄ casu in denariū numerū incidisse & precepta legis. & decem cordas psalterii. & apud hebreos ut habetur in midrasthillum cātōres psalmodorum decem qui sunt Adam. Abraam. Melchisedech. Moyses. Afaph. David. Salomō. & tres filii chore quibus aliter a nostris enumerētur. & correspondēt decem organa. i. decē instrumenta uel decē modi musice quibus canātur sic dicti apud hebreos.

.i. nefa. nicum. mizimor. sir. thephila. beracha. alel. odaya. afre. alleluia. quæ ego obseruauit sic distinguenda ut per primum canātur ode. Secundū idem est quod organū. per tertiū psalmi. per quartū cantica per quintū orationes. Per sextū benedictiones. Per septimū laudationes. Per octauū gratiarū actiones. per nonū felicitas alicuius. per ultimū laudes dei tm̄. Addas tu & meschil quo canūtur contēplationes & erit alleluia quasi eisoph nō ponēs in numerū cum aliis. Addūt & decē dies quibus post ascēsum xp̄i descēdit spiritus. & decē cortinas in templo & similia innumera & infinita illud dicētes semper q̄ nihil casu sed omnia deus per suā sapientiā ut in pondere & mensura ita in numero disposuit. Taceo quot & quanta obseruet in nouenario ut preter Ierarchias āgelorū & nouē beatitudinū gradus iuxta Matheū etiā longitudinē cubitoꝝ Og regis basan qui typus est diaboli nō credāt esse casualem & sine

K ii

mysterio. illud etiã obseruãtes q̄ dominus hora nona clamauit. Nõne etiam in quattuor
 euãgeliis. quattuor fluminibus paradisi quattuor animabus ezechielis quaternari perfe
 ctionem considerãt. & senarii in sex diebus creatiõis mudi. & in sex etatibus siue septima
 fit futura uita. ut uult Augustinus siue octaua ut Hieronymus quin & illud nõ p̄mitti/
 tur q̄ dominus sexta feria passus est. Quid de septenario cū magna diceret attentioe di/
 gnũ q̄ die septima dominus quieuit. q̄ septē dona spiritus sancti. & in apocalipsi septē
 signacula libri. septē cornua. septē oculi. septē angeli. septē ecclesie. septē cãdelabra. septē
 stelle. septē spiritus nequiores: & septē nequitie apud Salomonē. & septies in die deo ca/
 nit Dauid p̄pheta. Quartūdecimũ autē numerũ ita uidemus obseruatũ a Matheo ut ad
 hoc q̄ possit eũ ubiq; in generationibus xpi retinere nõnullas etiã generatiões pretermi/
 ferit. De medicis. de astrologis. de philosophis maxime platonis & pythagoricis nihil
 affero. sed solũ de nostris ecclesiasticis doctoribus. Cũ de hoc agatur utrũ credere esse pro
 prietates in numeris & uirtutes aliquas naturales aliquo modo ueritati fidei catholice re/
 pugnet. Quas cū uideamus etiam ut dixi fortasse usq; ad curiositatē a catholicis auctori/
 bus obseruatas nihil est amplius cur dubitemus nõ esse talē opinionē pro heretica reuici/
 dam. Cum ergo in cõclusionibus meis de figuris. de numeris loquor. nõ loquor quantũ
 ad supstitiosum usum suum per pacta & conuētionē cū demonibus. quia hec omnia re/
 probaui in prima conclusione mea. Similiter de nominibus q̄ habeãt aliquam actiuitatē
 naturalē etiam notũ est omnibus. Quã quidē actiuitatē naturalē non habet ut significa/
 tiua sunt ad placitũ. sed ut sunt in se quedam res naturales. Ideo dixi nomina illa habere
 uirtutē in magia naturali nõ ut significatiua sunt nisi forte essent aliqua quibus significa/
 tio esset naturalis. sicut Stoici dicunt de omnibus nominibus quibus ut aduersant̄ peripa/
 thetici. ita Plato in cratilo assentitur de his quæ sunt recta imposita. Origenes autē de he/
 braicis hoc sentit. & ideo dicit q̄ quedã nomina hebraica in sacris litteris. sicut osanna. sa/
 baoth. alleluia & similia fuerũt sic reseruata & nõ mutata in aliã linguã in qua non reti/
 nuissent suam naturalē significationē & consequēter uirtutē. & hoc solũ intendebã dice/
 re dum comparabã nomina significatiua nõ significatiuis. & nomina hebraica aliis in sua
 efficacia in magia naturali &c. Volo autē & aliquid dicere latius de ista cabala q̄q; & su/
 pra in prima parte apologie nostre multa dixerimus. sed illa forte nõ magis ab istis ma/
 gistris intelligētũ q̄ intelligātũ barbara ab eruditis. Quare & hic aliquid secũ hoc pa/
 risiensi stilo dicemus de ista cabala. horrendũ enim istis patribus uidetur hoc nomen. &
 ex ipso pene sono timendũ. ita ut forte sint ex ipsis qui cabalistas nõ homines: sed hirco/
 ceruos potius uel centaurũ uel oĩno mō: ruosum aliquid esse suspicētũ. Quinimmo au/
 di rem ridiculã cum semel quidã ex eis interrogaretur quid esset ista Cabala respondit il/
 le fuisse perfidũ quendã hominē & diabolicũ qui dictus est cabala. & hunc multa contra
 xpm scripsisse inde sequaces eius dictos cabalistas. Quis queso hic risum teneat. Est ergo
 sciendũ opinionē esse non solũ rabi eliazar. rabi moyses de egypto. rabi simeon benlagis
 rabi ismael. & rabi iodam. & rabi nachinan. & aliorũ q̄pluriũ ex sapiētibus hebreorũ. sed
 nostros etiã doctos: ut infra ostendã preter legē quã deus dedit moyli in mōre & quã il/
 le quinque libris contentã. scriptã reliquit. reuelatã quoq; fuisse eidē moyli ab ipso deo uerã
 legis expositionē cū manifestatione oĩm misteriorũ & secretorũ quæ sub cortice & rudi fa/
 cie uerborũ legis cõtinerent̄. Deniq; duplicē accepisse legē moylen i mōte litteralē & spi

Stoici
 Peripatheti/
 ci
 Plato
 Origines

Stilus parisi
ensis.

Rabi eliazar
 Rabi moyses
 de egypto
 Rabi simeon
 Rabi ismael
 Rabi iodam
 R. nachinã.

ritualē. illã scripsisse & ex precepto dei populo cõicasse. de hac uero mandatũ ei a deo ne
 ipam scriberet. sed sapiētibus solũ qui erãt. lxx. cõicaret quos idē moyses ex precepto dei
 elegerat ad custodiendã legē eisq; itidē preciperet ne eã scriberet. sed successoribus suis ui/
 ua uoce reuelarēt. tum & illi aliis: & sic ordine perpetuo. Ex quo modo tradēdi istã scien/
 tiã per successiuã. s. receptionē unius ab altero dicta est ipsa scientia. scientia cabale. quod
 idē est quod sciētia receptionis. quia idē significat cabala apud hebreos quod apud nos
 receptio. Fuerunt autē postea hec mysteria litteris mandata tēpore & causa infradicēdis
 & illi libri dicti sunt libri cabale in quibus libris multa imo pene omnia inueniuntur cõso/
 na fidei nostre. Fuerunt enĩ & ab ore dei traditi & a iudeis ante christũ scripti quo tēpore
 nulla passione moueri poterant ad uiciandã uel corrupendã ipsam ueritatē. Ex istis li/
 bris & auctoribus huius scientie ego multas posui cõclusiones ad confirmationē fidei no/
 stre cõtra iudeos. quas cū isti magistri forte nõ bene cõsiderassent suspectas esse dixerunt
 in fide & iudaicã pfidiã sapientes. quod tamē posteaq; intellexerũt quid esset cabala mul/
 tos ex eis puduit dixisse. Quod autē ita sit ut supradiximus q̄ deus Moyli preter littera/
 lem legē quã ipse scripsit dederit etiã & reuelauerit mysteria in lege contēta. habeo ex no/
 stris quinque testes. Esdras. Paulum. Origenē. Hilariũ & euangeliũ. Primo enĩ habemus
 hoc ex textu Esdre apud quem loquēs dominus sic inquit. Reuelas reuelatus sum super
 rubũ. & locutus sum Moyli quãdo populus meus seruebat in egypto. & misi eũ & eduxi
 eum de egypto. & adduxi eũ super montē synai. & detinebã eum apud me diebus multis
 & enarraui ei mirabilia multa. & ostendi ei tēpore secreta & finē & precepĩ ei dicens. hec
 in palã facies uerba & hec abscondes. Secũdo habemus auctoritatē Origenis cuius testi/
 monium in his in quibus ab ecclesia recipit̄ est ualidissimũ. quia ubi bene nemo melius.
 Hic ergo super illud pauli ad roma. tertio. Quid ergo aplius. uideo aut quæ utilitas cir/
 cuncisionis multũ per omnē modũ. primũ quidē quia credita sunt illis eloquia dei. Di/
 cit Origenes considerandum est quia nõ dixerit litteras esse creditas. sed eloquia dei. Ex
 quo dicto Origenis habes q̄ preter litterale legē aliud quid traditũ fuit iudeis quod hic
 uocat paulus eloquia dei. Litteras enim idest litteralē legē eis fuisse traditã nemo negat
 sed nõ imputat̄ eis ad prerogatiuã. quia littera per se occidit. & nisi adsit spiritus uiuifi/
 cans oĩno per se est res mortua. Sed p̄ter has litteras tradita sunt eis eloquia dei. de qui/
 bus merito gloriantur. quæ nihil aliud sunt q̄ q̄ apud hebreos dicit̄ cabala. i. uerus legis
 sensus ab ore dei acceptus. unde & apud hebreos quãdoq; uocat̄
 quod idē est q̄ lex de ore nata quæ p̄pter illã successiuã receptionē deinde dicta fuit caba/
 la. Et q̄ istã scientiã deinde moyses iã a deo acceptã. lxx. senioribus tantũ cõicaret. aper/
 te testatur Hilarius qui in expositione psalmi. ii. Quare fremuerũt gētes &c. sic scribit. Hilarius
 erat autē iam a moyse ante institutũ in omni sinagoga. lxx. esse doctores. Nã idē moyses
 quis ueteris testamēti uerba in litteris cõdidisset. tamē separatim quedã ex occultis legis
 secretiora mysteria. lxx. senioribus qui doctores deinceps manerēt itimauerat. Cuius do/
 ctrine etiã dominus i euãgeliis meminit dicēs. Sup cathedrã moyli sederũt scribe & pha/
 risei. Omnia ergo quæcũq; dixerint uobis facite & seruate secundũ uero facta eorũ nolite fa/
 cere. doctrina uero eorũ mansit in posterũ. hec Hilarius ad uerbũ. Ecce q̄ Hilarius ex/
 presse testat̄ fuisse p̄ter legē scriptã doctrinã quandã aliã secretiorē q̄ moyses ipis. lxx. sa/
 piētibus itimabat. Quod autē & ista secretior & uerior de mysteriis legis expositio oĩbus

Vnd cabala

Nota

Esdras
 Paulus
 Origenes
 Hilarius
 Euangeliũ

Origenes

Hilarius

passim nõ publicaret. sed solú moyfi specialiter a deo. & ab eo aliis tantú. lxx. sapiētibus fuerit reuelata. testat̃ etiã Origenes in loco p̃allegato sic dicēs de moyse p̃phetisq; & ce/ teris hor; similibus. hec intelligenda sunt dici quibus sunt credita eloquia dei. Adde & si quis apud eos sapiēs & intelligēs auditor & mirabilis cõsiliarius fuit. hec Origenes. Per hos autē mirabiles cõsiliarios illi intelligunt̃ quos uocāt hebrei senedrim. i. septuaginta illos seniores quos elegit Moyses ex p̃cepto domini quoz; locū mihi uidētur tenere. Car/ dinales in nostra ecclia. & ad imitationē numeri illoz; lxx. senioz; ut nūc declarabimus fuerunt redacta mysteria cabale in. lxx. libros principales tēpore Esdre. Vsq; enim ad tē/ pus Esdre de ista doctrina nihil erat scriptū. sed solú ut dixi per successiuā receptionē tra/ debatur. unde cabalisticè nomē accepit. Postq; autē a babylonica captiuitate restituti fue/ runt per Cyrum. & sub Zorobabel instauratū fuit templū. tūc Esdras qui fuit prefectus sy/ nagoge postq; reparauit legē scriptā Moyfi & correxit testamētū uetus. Voluit etiã ut ista secreta dei eloquia quæ usq; ad illud tēpus scripta nõ fuerāt scriberētur. & hoc quia p̃pter captiuitatē gentis nõ poterāt seruare illū ordinē tradēdi sibi illā doctrinā per manus. & merito erat dubitandū ne p̃pter dispersionē eoz; si nõ inueniebant̃ scripta tandē perirēt. Statuit ergo Esdras ut scriberētur adhibitis ad hoc specialiter notariis. & quia erāt. lxx. se/ niores siue cõsiliarii. inter quos erat hec doctrina. iussit ut redigerētur om̃ia illa secreta in lxx. uolumina principalia. que tamē deinde etiã non nisi sapiētibus cõicarent̃. & hoc est quod apud Esdras legitur his uerbis. exactis. xl. diebus locutus est altissimus dicēs. Prio/ ra quæ scripsisti in palā pone legāt digni & indigni. nouissimos autē. lxx. libros cõserua/ bis ut tradas eos sapiētibus de populo tuo. In his enī est uena intellectus & sapientie fons & scientie flumē. & sic feci. hec Esdras ad uerbū. habet̃ autē de isto cõcilio in quo fuerunt scripti isti libri mentio lata & diffusa apud hebreos in libro qui dicit̃ Sederolā. i. liber se/ culoz;. ubi habet̃ qui federūt in cõcilio. & deniq; totius concilii gesta ex ordo. Ex quibus oibus satis patere pōt nõ esse confictū a me q; preter legē scriptā Moyses uerā quoq; legis expositionē a deo acceperit. & q; illa deinceps per successionē a Moyse septuaginta senio/ ribus. & ab illis aliis successoribus fuerit reuelata. Vnde & nomē accepit ut diceret̃ caba/ listica & tēpore Esdre in plures libros fuerit redacta. qui dicunt̃ libri cabale. quos ego li/ bros summa ip̃ensa mihi conquisitos. Neq; enī eos hebrei latinis nostris cõicare uolunt. Cū diligēter perlegerim inueniēs ibi multa. imo pene oīa cõsona fidei nostre. Visum est mihi habere posse christianos unde iudeos suis telis confodiāt. cū ab eis auctoritas caba/ listarū quos habēt in magno honore & reuerētia negari nõ possit. Est autē ulterius scien/ dum q; ista expositio bible p̃portionatur modo exponēdi bibliā qui apud nos dicit̃ ana/ gogicus. Sicut enī apud nos est quadruplex modus exponēdi bibliā. litteralis mysticus si/ ue allegoricus. tropologicus & anagogicus. Ita est apud hebreos. litteralis apud eos dicit̃ tur Pefat. quē modū tenent apud eos Rabi Salamō. Chemoy & similes. Allegoricus Mi/ dras. unde sepe apud eos audies Midras ruth Midrastillym. Midras coeleth. i. expositio breos est si/ per Midras. i. mystica super ruth. super psalmos. super ecclesiasten. & sic de aliis. Et istum modū sequūtur maxime doctores Talmutici. Tropologicus dicit̃ sechel. quem sequūtur f. pefet. Abraā abnazara. ubi litteraliter nõ exponit & leuibegeron & multi alii. & ate oēs Rabi Midras Moyses egyptius. Anagogicus dicit̃ cabala. & hoc qa illa expositio q̃ dicit̃ ore dei tradi/ ta moyfi & accepta p̃ successionē modo p̃dicto quasi semp̃ sensum sequit̃ anagogicū. qui

Senedrim

Sederolam

Nota

Nota

Quadruplex modus exponēdi bibliā apud hebreos est si/ cut & ap̃. nos f. pefet. Midras Sechel Cabala

etiã iter oēs est sublimior & diuiniõr sursum nos ducēs a terrenis ad celestia a sensibilibus ad intelligibilia. a temporalibus ad eterna: ab infimis ad suprema: ab humanis ad diuina: a corporalibus ad spiritualia. Et hinc est q; ualidissima inde argumenta habentur cõtra iudeos: quia discordia quæ est iter eos & nos ut maxie patet ex epistolis pauli hinc tota p̃ci/ pue depēdet q; ipsi sequunt̃ litterā occidētē. nos autē spiritū uiuificantē: quod unico exē/ plo sufficiat nūc declarasse. Nā cū eis in eis p̃phetis p̃mittit̃ q; messias eos liberabit d cap/ tiuitate. & adducet in terrā p̃missionis & in hierusalē. & in tēplo gaudebūt & cõgregabun/ tur. Ipsi hec litteraliter intelligētē dici de captiuitate mūdana & de terra p̃missionis quæ est iudea terrestis. similiter de materiali ciuitate Hierusalē & tēplo nõ possunt credere il/ lū fuisse messiam per quē eiecti sunt de illa terra p̃missionis & ciuitas destructa & dirutum fuit tēplum: quod si uoluerint simul cū cabalisticis anagogice exponēdo scripturā intelli/ gere illa de celesti Hierusalē. de captiuitate sp̃uali. de celesti terra uiuētū cognoscāt & confi/ teant̃ necesse est illū uerum fuisse messia per quē totus pene orbis de manu demonis cui p̃ ydolatriā seruebat fuit liberatus. Quē fore effectū p̃cipuū aduentus xp̃i ipsoz; cabalisticè firma ē opinio. Ita cognoscere esse de oibus aliis si cõclusionū meaz; cabalisticarū p̃batio nes uiderent̃ nullū esse. s. pene articulū in quo nobiscū iudei per cabalistarum auctoritatē sentire nõ cogātur. At statim insurgunt isti patres & cur omēs iudei non fiunt christiani & cur Augustinus hieronymus & alii doctores ecclesie huius doctrine nõ meminerūt. Miror de sapiētia istorum patrū. Et queso dicāt mihi ipsi uera fuerint ne miracula christi an a no/ stris falso conficta. Si uera dicūt dicant & mihi: cur tunc nõ omēs iudei facti sunt xp̃iani. Nā etiam si cabalistas ipsos p̃supponamus eadē penitus scribere quæ Augustinus scribit. Dubitandum tamē non est maioris fuisse efficacie miracula uiuētis xp̃i ante eorum oculos quotidie facta q̃ auctoritatem cuiuscūq; auctoris: q̃q; apud eos maxime autentici. Sciāt autē esse prohibitum iudeis legere illos libros anteq; attigerint annū quadragesimū sue etatis. Et si quando legūt & non credūt: sicut & in xp̃u ip̃sum quē uiderūt non crediderūt. dico cum Origene q; facti sunt de illis qui legūt & non intelligunt. legunt & non credunt. Ob/ scuratū est em̃ insipiens cor meū. Et sicut de illis eloquiis dei quæ supra declarauimus esse istam cabalisticā traditionē. dicit paulus in hunc modū. Quid enim si quidā illorū non crediderunt. nunquid incredulitas illorum fidem dei euacuauit: absit. Est enim deus ue/ rax. omnis autem homo mendax. Ita & nos dicamus. quid si multi nõ credunt: nūquid il/ lorum incredulitas huius scientie ueritatem & nobilitatē euacuat: absit. Sunt autem maxi/ me digni xp̃iani hac scientia: quia sicut ipsa est lex sp̃ualis non carnalis: ita nos sp̃uales su/ mus israelite. nõ carnales. Pertinet autē lex sp̃ualis ad eū qui iuxta paulū in abscondito ui/ des est: nõ ad eū qui in manifesto. Quod autē dicant se mirari doctores ecclesie de ista do/ ctina nunq; fecisse mētione: satis nos supra ostēdimus: & Hylariū & Origenē & hēdrā. & iuxta hos Paulū & euāgeliū huius scie memisse. Est autē & aduertēdum q; nunq; inuenies aut rarissime doctore aliquē ex nostris loquor de at̃iquis. aliquē ex hebreis noiatim allegā/ tem: sed in uniuersali tantum uidebis dicentes. sic dicunt hebrei. Hec est sentētia hebreoz; Et ego quidē non memini me hoc nisi semel inuenisse apud Origenem qui allegat Hui/ lum patriarcham coetaneum suum. Quare nihil mirū si & auctores cabale ab eis nūq; au/ dias noiatim allegari. Verum cum de hebreorum testimonio uideamus quādoq; doctores nostros ita considerare: ut sicut noster Hieronymus dicit. Cū uolūt approbare quod dicūt

R. Salamoni nazra. Leuibenger son. Rabi moy/ ses egyptius Exemplum

Nota

Origenes

Paulus apo/ stolus

Hylarius Origenes Hēdras

Hullus

Hieronymus Eusebius maxie Origenes & Clemens: & quod plures alii. ad hebreos se semper referant. dicentes. referebat mihi hebreus. audiui ab hebreo. hebreorum ista sententia est. Et ipse Hieronymus etiam eos magistros uocet. dicens. hec est sententia magistrorum. nihil dubitandum est de doctoribus cabale eos intelligere: quod euidenti ratione potest demonstrari. Est. n. ois scola hebreorum in tres sectas diuisa. In philosophos in cabalistas & in Talmuticos. Talmuticos allegari ab antiquis doctoribus nostris non est credendum: tum quia Clemens & multi alii qui hebreos allegati fuerint ante compositionem ipsius talmut qui fuit post christi mortem plus quam per. d. annos. tum quia doctrina talmutica est totaliter contra nos conficta ab ipsis hebreis. R. moyses d. iam contra christianos pugnantibus quare illi doctrine tale honorem non detulissent non aegypto profecti ut tunc maxime aliquid dictum ab eis firmum putarent cum iudeorum testimonio corroboratur philosophos pariter certum est eos non allegare quia & isti qui. s. secundum philosophiam exponere ceperunt bibliam ceperunt a modico tempore. Primus enim fuit rabi Moyses de egypto quo adhuc uiuente floruit Auerois cordubensis. nondum autem fluxerunt treceti anni a morte Auerois. Relinquitur ergo ut hec hebreorum doctrina cui doctores catholici ex Hieronymi testimonio tantum deferunt & quam a deo approbant sit illa quam ipsimet nostri doc. fatentur & credunt a deo Moyse & a Moysse per successionem aliis sapientibus fuisse reuelatam & est illa quae ex hoc modo tradendi dicitur cabala quam sepe etiam uideo a nostris auctoribus hoc modo designari dicendo ut dicit antiqua traditio. Hec est prima & uera cabala de qua credo me primum apud latinos explicitam fecisse mentionem & est illa qua ego uitor in meis conclusionibus quas cum expresse ponam contra hebreos ad confirmationem fidei nostre nescio quomodo isti magistri habere potuerunt pro suspectis in fide. Verum quia iste modus tradendi per successionem qui dicitur cabalisticus uidetur conuenire unicuique rei secreta & mystice hinc est quod usurparunt hebrei ut unamquamque scientiam quam apud eos habeat pro secreta & abscondita cabalant uocent & unumquodque scibile quod per uiam occultam alicunde habeatur dicatur haberi per uiam cabale. In uniuersali autem duas scientias hoc etiam nomine honorificauerunt unam quam dicitur **1. ars combinandi & est modus quidam procedendi in scientiis & est simile quid sicut apud nostros dicitur ars Raymundi licet forte diuerso modo procedat. Aliam quam est de uirtutibus rerum superiorum quae sunt supra lunam & est pars magie naturalis suprema. Vtraque istarum apud hebreos etiam dicitur cabala propter rationem iam dictam & de utraque istarum etiam aliquando fecimus mentionem in conclusionibus nostris. Illa enim ars combinandi est quam ego in conclusionibus meis uoco alphabetariam reuolutionem. Et ista quae est de uirtutibus rerum superiorum quae uno modo potest capi ut pars magie naturalis. Alio modo ut res distincta ab ea est illa de qua loquor in presenti conclusione dicens quod adiuuat nos in cognitione diuinitatis christi ad modum iam declaratum. & licet istis duabus scientiis nomen cabale exprimitur & propria impositione non conueniat. transumptiue tamen potuit eis applicari. Verum sicut cum olim magi tantum dicerentur sapientes necromantes deinde & diabolici uiri sapientis sibi falso nomen uendicantes magos se uocauerunt. Ita & quidam apud hebreos res diuinas falsis & uanis superstitionibus polluentes. imo in rei ueritate quasi nihil a necromantibus differentes dixerunt se habere secreta dei nomina & uirtutes quibus demones ligarent & miracula facerent: & christum non alia uia fecisse miracula. & isti falso sibi cabalistarum nomen uendicauerunt dicentes artem suam esse illam ueram cabalam quam reuelauit deus**

Duas scientias cabale nomine hebrei honorificauerunt
 Ars raymundi

Moyse. sicut etiam dicunt necromantes quod illas suas incantationes & bestialitates habuerunt a Salamone & ab Adam & ab Enoch & a similibus. hanc autem falso uocatam cabalam non solum ego non approbaui in conclusionibus meis aut sequutus sum: sed expresse reprobaui ponens conclusionem specialem de directo contra istam quam dicit quod miracula christi non potuerunt fieri per uiam cabale hec sufficiant de presenti conclusione quam specialem librum exigeret. si quid sit naturalis magia quid cabala exacte uellemus declarare hic sufficit ostendisse nihil contineri in eis quod catholice & orthodoxe fidei repugnet.

QUESTIO SEXTA DE EUCARISTIE SACRAMENTO.

SIT TENEATVR Communis uia de possibilitate suppositionis respectu cuiuscumque creature dico quod sine conuersione substantie panis in corpus christi uel paneitatis anihilatione fieri potest ut in altari sit corpus christi secundum ueritatem sacramenti quod sit dictum loquendo de possibili non de sic esse. Per hanc conclusionem non intendo dicere quod panis non conuertatur in corpus christi & quod de facto sit corpus christi in sacramento de facto instituto a christo aut illius sacramenti ueritas actualis sit presentia corporis christi ad panem de facto assumptum uel suppositum a uerbo. Ista enim de inesse reicio expresse in fine conclusionis ubi quod sit dictum de possibili non de sic esse. ubi ly possibile referri uolo non solum ad dictum precedens de suppositione panis a christo sed ad ueritatem sacramenti eucharistie: & etiam ad ipsum sacramentum: imo etiam ad presentiam corporis christi simul cum pane assumpto: ita quod forsitan non esset necessarium quod uirtute istius assumptionis panis a uerbo incarnato esset corpus christi quod iam assumpsit de uirgine cum pane. Sed tamen possibile est quod in altari esset sicut cum pane si esset assumptus a christo. Loquor igitur in presenti conclusione de sacramento possibili & possibili eius ueritate & possibili presentia corporis christi sicut cum isto pane assumptibili. Ideo miror quod damnata sit presentia conclusio per erroneam ex eo quod predicta sint falsa de sacramento eucharistie iam instituto de quo dicunt me loqui: cum tamen de possibili sacramento & possibili eius ueritate expresse loqui presertim in conclusione. Attentius igitur considerent uerba conclusionis antequam damnent conclusionem tam expresse refellentem sensum quem damnant: imo considerent quod determinatio sua male potest defendi ab errore quia si sic esset quod conclusio uel let saluare ueritatem sacramenti secundum institutionem christi quam tenet ecclesia ut ipsi dicunt: tunc non solum est erronea sed simpliciter heretica. Si autem sensus conclusionis est ille per me explicatus non solum non erronea in fide: sed imo est erroneum dicere oppositum. Multa enim sunt quae de sic esse sunt heretica quorum oppositum de possibili esset hereticum sicut dicere patrem incarnatum de sic esse est hereticum patrem autem posse incarnari non solum non est hereticum sed hereticum est eius oppositum & hec sufficiant pro declaratione conclusionis & defensione eius. Sed nos scolatice exercitationis gratia relinquentes conclusionem meam uideamus: an hoc sit uerum quod possit per alium modum saluari corpus christi posse esse in altari quod per conuersionem panis in ipsum. s. per sustentationem paneitatis in diuino supposito una cum humanitate assumpta ita quod esset unum suppositum in tribus naturis. s. deitate. humanitate. & paneitate & ratione suppositi esset predicatio cuiuslibet nature in concretione ad suppositum sumpte & alia: & concretio ydiomatium deus est panis & homo &

Questio

reconuerso: & christus homo est in altari sicut xps panis est in altari & sic de consimilibus & hoc esset sacramentaliter siue uirtute sacramenti si uirtus ad hoc esset data diuinitus uerbo sacramentali: nec intromittamus nos utrum ad hoc sufficeret uerbum istud cum predicta uirtute hoc est corpus meum: uel aliquid aliud requireretur. Et primo pro parte affirmatiua arguitur quod hoc sit tenendum quia uidetur Damianus hoc tenere de facto. hoc. s. sacramentum esse per assumptionem. Sic enim dicit & nunc interrogatus qualiter panis corpus christi sit & uinum & aqua sanguis christi. Dico tibi & ego spiritus sanctus superueniet & hoc facit quod est super rationem & intellectum. Panis autem & uinum assumuntur & infra ibidem: & quemadmodum in baptismo quia consuetudo hominibus aqua lauari & oleo ungi iugauit deus aquam & gratiam spiritus sancti & fecit idem lauacrum regenerationis: ita quia consuetudo hominibus panem & uinum comedere & bibere iugauit eis deus deitatem & facit ea corpus & sanguinem eius: & infra eodem. c. loquens de hoc altaris sacramento carbonem uidit Esaias carbo autem lignum simplex non est sed unitum igni. Ita & panis communionis non panis simplex est. sed unitus deitati. Dionysius autem de ecclesiastica hierarchia tertio. c. uocat istud sacramentum assumptionem. Quod ergo isti doct. dicere uidentur de sic esse multo magis potest teneri de possibili. Secundo arguitur quia cum secundum Augustinum ad Volusianum in rebus mirabilibus tota ratio facti sit potentia facientis sic arte hoc mirabile sacramentum ad determinatum defensionis modum qui ex canone scripture aut ecclesie determinatione non habeatur expressus est diuinam potentiam arte ad intellectus nostri capacitatem: quod est periculosum: & contra Augustinum ibidem dicentem hoc. Si ratio queritur non erit mirabile si exemplum ponitur non erit singulare. Demus de um aliquid posse quod nos fateamur inuestigare non posse. Tertio arguitur. quia illud cuius oppositum etiam deesse non habetur euidenter ex dictis sanctorum multo magis potest teneri de possibili. Sed oppositum huius quod de facto remaneat paneitas in altari substantia a supposito diuino non habetur euidenter ex dictis sanctorum: ergo &c. Probatum quia illud Gregorii in omelia paschali dicentis: species & similitudo illarum uocabula sunt rerum que ante fuerunt. s. panis & uini: hoc quod ante fuerunt exponunt tenentes opinionem que ante fuerunt sola nunc autem non sunt sola quia ibi latet corpus christi. Item illud Ambrosii quod uirtus dei que creaturas ex nihilo creat: hic creaturas mutat & alia que dicunt panem & uinum non remanere post consecrationem sed conuerti: sic exponitur quod panis non remanet qui panis fuit: licet eadem sit paneitas & hoc propter aliud suppositum. Hec autem dictio panis suppositum in natura paneitatis & hoc non remanet. Multum autem interest dicere quod remaneat paneitas in diuino supposito hypostatizata: & quod remaneat paneitas in proprio supposito quia hoc secundo modo non fieret comunicatio ydiomatum que fit primo modo. Has autem auctoritates oino ego credo esse contra sic ponentes de facto & de sic esse & non de possibili tantum. Quarto sic arguitur. Ista opinio approbatur de sic esse in confessione Berengarii approbata per Papam Nicolaum Rome coram. cxiiii. episcopis et ergo multo magis potest teneri de possibili antecedens sic deducit. Quia Berengarius confitetur post consecrationem non solum sacramentum: sed etiam uerum corpus & sanguinem domini nostri iesu christi esse in altari & sensualiter non solum sacramentaliter sed in ueritate manibus sacerdotum tractari fragili & fidelium dentibus atteri. Quae uerba uidentur non posse placere accipi in sensu claro & expedito. qualis debet esse uerborum confessionis sic soleniter approbate

Primum argumentum pro parte affirmatiua. Damianus.

Dionysius

Secundum argumentum.

Tertium argumentum

Gregorius

Ambrosius

Argumentum quartum

Berengarius

nisi per sustentationem paneitatis in supposito dei cum corpore christi modo predicto. Ita quod sit idem corpus christi hominis & panis & ita sit integrum in quantum corpus hominis & atteratur in quantum panis sicut christus in cruce moriebatur & uiuebat. sed hoc ut homo & illud in quantum deus & quod quidam ita acceperint uerba predictae confessionis patet per magistrum sententiarum. iiii. libro. di. vii. Cuius uerba sunt hec. Alii tradunt corpus christi essentialiter fragili & diuidi & tamen integrum & incorruptibile existere quod se colligere asserunt ex confessione Berengarii qui confessus est coram Nicolao Papa & pluribus episcopis panem & uinum que in altari ponuntur post consecrationem: non solum sacramentum sed etiam uerum corpus & sanguinem christi esse & sensualiter non solum in sacramento sed etiam in ueritate manibus sacerdotum tractari & fragili. & fidelium dentibus atteri. ecce quod confessio Berengarii attestata & examinata per ecclesiam continet corpus christi non in sacramento tantum sed in ueritate dentibus fidelium atteri. quod placere acceperunt ueritate heret per conuersionem ydiomatum. quia atteritur dentibus secundum paneitatem & integrum manet secundum humanitatem. Quod si aliquis uelit exponere dictam confessionem dicens quod in ueritate & non in sacramento tantum refertur ad immediatum uerbum tantum. s. manibus sacerdotum tractari: & sequentia uerba ad species siue ad exterius sacramentum: sub quo fracto & attrito corpus christi integrum sumitur. Videtur quod non accipiantur uerba confessionis plane ut iacent. & ut de plano sonant cum tamen uerba confessionis sic examine debeant accipi absque expositione uiolenta. & extorsione secundum sensum quem in aperto faciunt. Sed contra arguitur ad oppositum quia ista opinio de remanentia substantie panis in altari est damnata ab ecclesia ergo uitanda ut heretica. Respondetur secundum sic opinantes ad hoc primo quod damnata est de sic esse non de possibili. Secundo quod opinio damnata differt ab ista que ponit paneitatem remanere hypostatizata a uerbo hominis. Illa enim ponit post consecrationem plura supposita hominis christi & panis: hec unum suppositum in tribus naturis: sicut in diuinis est una natura in tribus suppositis. Illa ponit substantiam panis manere post consecrationem: hec uero non per modum substantie sed per modum accidentis: sicut est de humanitate assumpta. Illa ponit panem & uinum remanere. hec uero non sed alium panem: licet sit eadem paneitas. Ex illa sequitur corpus christi non posse esse in altari ueraciter sub sacramento: cum panis in nullo mutetur. Ex hac uero non cum ponit panem mutari & etiam paneitatem quo ad se. ex illa non uerificatur quod panis sit corpus christi cum sint duo supposita. Ex hac uero uerificatur propter unitatem suppositi quod est unum in duabus naturis ex illa sequitur quod quicquid est in hoc sacramento non est adorandum latria cum sint duo supposita christi & panis. hec uero ponit unica adoratione adorari. quicquid est sub sacramento propter unitatem suppositi. Secundo arguitur quod nullo modo potest saluari quod per illum modum possit corpus christi esse in altari: quia cum queritur utrum corpus christi possit esse in altari &c. non intelligitur de corpore quod christus est & accipitur pro genere. sed intelligitur de corpore quod est pars & non predicatur de homine in recto. Tale autem corpus quod est pars non conicit ydioma nature coassumpte neque supposito neque contra. Licet enim deus sit homo & contra non tamen deus est caput christi & contra: & licet christus homo sit ubique ratione suppositi non tamen caput christi hominis est. ubi quod quia partes nature assumpte non conicant ydiomata supposito: nec de eo predicantur uel contra. Quamuis ergo paneitas assumatur a uerbo una cum corporeitate non tamen dicitur quod corpus christi est panis uel quod corpus christi sit in altari si panis est in altari. licet dici posset & uerificari quod panis sit corpus quod christus est secundum quod accipitur ut ge-

Magister sententiarum.

Primum in oppositum
Prima responsio
Secunda responsio
Differetia inter hanc opinionem & opinionem damnatam.

Secundum in oppositum.

nus: Quod autē aliter nou accipiatur in questione & in sacramēto apparet. tum quia cor-
 pus genus quod dicitur in recto de christo non dicitur corpus christi sicut animal uel ho-
 mo quod christus est: nō dicitur homo uel animal christi. tum quia forma uerborū in qua
 institutum est hoc sacramentum est hec. Hoc est corpus meum. Constat autē q̄ ueritas illi
 us uerbi non saluatur de corpore quod est genus. Animal enim quod de me in recto pre-
 dicatur: non est animal meū: sed animal quod ego sum. Tum quia si in triduo mortis chri-
 sti fuisset consecratum fuisset in altari non corpus genus sed corpus pars tantum. Corpus
 enim est corpus animatū: quod tunc non erat. igitur corpus christi ut hic querit & de quo
 agitur in sacramento est corpus pars tantum quod nō predicatur de pane uel deo uel ho-
 mine. Nec enim cōmunicat ydiomata ceterarū naturarū. Non ergo esset uerum dicere q̄
 corpus christi esset in altari modo predicto ratōne panis uel supposito. Preterea dato q̄ ra-
 tione dicte sustentificationis in uno supposito panis esset corpus non tamen ubi panis in
 altari ibi corpus christi sed panis in altari erit corpus christi in celo sicut in triduo anima
 & corpus erant substētata in supposito: nec tamē propter hoc anima erat in sepulchro cū
 corpore nec corpus in inferno cum anima. Preterea si esset sustentificatio ista ipsa termina-
 retur ad illud ad quod dicimus cōuersionē panis terminari hoc autē est corpus christi: ad
 quod terminari non potest sustentificatio naturæ alienæ: hoc enim soli supposito in crea-
 to est proprium secundū cōmunem uiam: ergo non potest fieri sustentificatio paneitatis in
 supposito alterius nature in hoc sacramēto. Item sic arguitur quia secundum predictū mo-
 dum sustentificationis paneitatis in uerbo una cum corpore christi dudum assumpto nō
 incipiet corpus esse in altari: sed aliquid de nouo incipiet esse corpus christi. Si autem non
 incipit cum prius nō fuerit sequitur q̄ non erit in altari. Item arguitur q̄ licet posset suppo-
 situm uerbi assumere paneitatem quam assumendo crearet sicut de humanitate christi te-
 nemus. tamen non potest assumere paneitatem existentem in proprio supposito quia hoc
 esset paneitatem corrumpere nō assumere. Preterea uidetur q̄ nō possit cōferri uirtus uerbo res-
 pectu uniois paneitatis ad uerbū quia maioris difficultatis est assumptio paneitatis in sup-
 posito uerbi quam creatio eo q̄ magis distat esse diuinum a natura paneitatis cui dicitur
 communicari in assumptione quam ens a non ente & tamen non potest communicari
 creature uirtus ad creationem opauo uel cooperando: ergo nec ad assumptionem. Con-
 firmatur auctoritate sancti Thome in.iii. qui dicit q̄ ad unionē creatura cooperari nō po-
 test. Preterea illo dato post sumptionē sacramēti sacerdos non esset ieiunus & nō esset ibi
 cibus spiritualis tantū: sed etiā corporalis: quod est contra dignitatē sacramenti. Itē chri-
 stus aliquid dimitteret postq̄ assumpsisset in unitate suppositi quia assumeret paneitatem
 quam dimitteret pane conuerso in membra. Ad ista autē sic forte diceretur primo. saluan-
 do hoc dictum q̄ sine conuersione panis in corpus xp̄i pōt fieri ut in altari sit corpus chri-
 sti modo p̄dicto per sustentificationē paneitatis in uerbo una cum humanitate dudum as-
 sumpta de corpe ut est genus nō ut est pars: & ita de corpore quod est christus & sumitur a
 corporeitate quæ est natura & est predicabilis in recto. Et cum arguitur quod de corpore
 ut genus non diceretur corpus christi dicitur q̄ immo: sicut etiam dicitur creatura salis. i.
 quæ est sal. & uerbum dei. i. quod est deus: sicut cum dicitur uerbo domini. i. uerbo qd̄ est
 deus celi firmati sunt. & dicimus substantiam materie manere per totam transmutationē
 naturalem: id est substantiam quæ materia est: sicut etiam dicitur ab aduersariis q̄ substan-

Tertium

Quartum

Quintum

Sextum

Septimo

Confutatio.

Octauum

Nonum

Responso
Ad secundū
in oppositū.

tia panis cōuertitur in corpus christi utique substantia quæ est panis non quæ est pars pa-
 nis. Sic etiā Damascenus libro tertio. xvii. c. accipit carnē christi. i. carnē que christus est
 pro genere dicēs q̄ caro domini deificata esse dicitur & deo consubstāialis. Et cum argui-
 tur q̄ nō esset conueniēs forma uerborum. hoc est corpus meum est corpus pars mei dice-
 tur q̄ forte nō fieret per talem formā uerborū & forte daretur uirtus diuinitus sacramēta/
 lis uerbo cuiusque. & forte etiam omnem uirtutē quam dare posset deus. Cuiusque uerbo
 posset deus dare isti uerbo. Hoc est corpus meum uel etiā non significatiuo de absoluta
 potentia quia uirtus dei nō est astricta significationi uerborū. Et cum arguitur q̄ dato q̄
 panis sit corpus & cōuerso non tamē sequitur q̄ ubi panis ibi corpus in altari dicitur q̄
 immo sequitur. quia quicquid dicitur de predicato dicitur & de subiecto. sicut enim quia
 deus est homo & deus est ubique sequitur q̄ homo xp̄us sit ubique sicut deus. & q̄ deus in-
 cluditur in cunabulis & est filius uirginis. & fugit ubera sicut homo xp̄us. sic sequit si xp̄us
 homo est panis & cōuerso. q̄ si panis est in altari ergo & xp̄us homo non solū ea ratio-
 ne qua est ubique inquantū deus. Sed quia panis in altari est. Communicāt enim nature
 assumpte ydiomata ex parte subiecti precipue quia in subiecto tenetur pro supposito. Di-
 citur autē ex parte subiecti quia ex parte predicati forte non cōmunicāt sibi ydiomata ne-
 cessario. quia ibi tenetur pro natura. Vnde forte nō oportet q̄ xp̄us sit homo ubiq̄. cū sit
 deus ubiq̄. licet ex parte subiecti homo xp̄us sit ubiq̄ nec ualet q̄ adducit de anima & cor-
 pore in triduo quia nō sic uniebātur supposito q̄ de supposito predicaretur uel de se inui-
 cem cum uniretur ut partes unius nature. & ideo nō oportet ea inter se cōmunicare ydio-
 mata sicut ille nature quæ de se inuicem dicuntur. Certum est autē q̄ si nō sequitur necessa-
 rio sequitur saltem de possibili. Quod autem dicitur q̄ si est paneitatis sustentificatio
 oportet eam terminari ad id ad quod dicimus conuersionē terminari. ad corpus respon-
 detur q̄ hoc nullam habet necessitatē. Sed dicere possumus sustentationē fieri in suppo-
 sito simpliciter. quis ponētes conuersionē dicant eam terminari ad corpus partem. Posset
 etiā forte dici ut infra dicitur q̄ sustentificatio terminari potest ad corpus nō ut huma-
 num. sed ut unitum. quia si suppositum diuinum habet aliā naturā in se sustentare in quā
 tum eam trahit ad suum esse cuiusque cōmunicat suum esse infinitum eidem cōmunicare
 posset in illo esse sustentare aliam naturam sibi inuitā. & de hoc infra. Cum uero opponi
 tur q̄ secundum modum istum nō inciperet corpus xp̄i esse in altari. sed aliquid inciperet
 esse corpus xp̄i uel corpus xp̄s. diceretur q̄ sicut si xp̄o dudum homini adueniat paneitas
 incipiet xp̄us homo esse panis sic incipit per accidens nouo modo esse in altari q̄ panis con-
 uenit secundum se. incipiet. i. xp̄us homo esse in altari uisibiliter. & ut cibus fidelium ra-
 tione paneitatis assumpte sicut xp̄us deus incepit esse in gremio uel utero matris nouo mo-
 do ratione humanitatis assumpte. Ad id quod dicitur de assumptione paneitatis preexi-
 stentis in supposito proprio. Responsetur q̄ deus potest assumere omnē naturam assum-
 ptibilem preexistente in proprio supposito & eam in assumptione priuare ratione suppo-
 siti & trahere ad proprium esse. Constat enim q̄ uerbum naturam humanā posset dimit-
 tere quæ statim haberet propriam substantiā & rationem suppositi & persone licet hoc
 non habeat unita uerbo & esset quo ad essentiam eadem humanitas quæ prius erat unita
 Posset ergo modo simili humanitatem prius existentē in proprio supposito assumere mo-
 do iam dicto & esset eadem natura nūc assumpta & prius non assumpta. Cum autem ar-

Damascenus
 Responso ad
 tertium in op/
 positum

Prima respo
 sio ad q̄rtū.

Secunda

Responso ad
 quintū

Responso ad
 sextum

L

Responſio ad ſeptimum guitur q̄ ad hoc non poteſt conferri uirtus uerbo forte poteſt & forte non poteſt. & ſi nō poteſt dari uirtus inherēs quia talis uirtus eſſet creata forte poteſt dari uirtus aſſiſtēs quia talis eſſet increata & nō creata. & hoc modo eſſet ſacramentaliter uirtute uerbi aſſumptio paneitatis. quomodo etiam ponūt magni uiri uirtutē conferri ſacramentis noue legis & forte ſi poteſt conferri uirtus inherens uerbo ſacramentali ad conuertendū totum in totum & precipue in preexiſtens ſine eius augmento poteſt etiam conferri ad effectum predictum. quia forte alicui uidebitur q̄ hoc ſit tante difficultatis ſicut illud. Ad id quod dicitur de ſolutione ieiunii. reſponderet quis illud de non ſoluendo ieiunium nature ſequi ad modū qui cōmunitur ponitur. ſ. q̄ ſubſtantia panis non remaneat q̄ ſi ponamus ſubſtantia remanere aliud dicemus uel forte dicitur q̄ nō propter hoc dicitur ſacerdos poſt ſumptionem ieiunus quia ibi non eſt ſubſtantia panis quia quantūcūq; non ſit ſubſtantia panis ſi iudeus uel chriſtianus ſumeret ſpecies ſacramētales per modum cibi corporalis. & intentione cibandi ſolueret ieiunium. Sed ideo quia ſacerdos non ſumit per modū cibi corporalis. ſed per modum ſacramenti. ideo non ſoluitur ieiunium & conſimile eſſet quia ſi ſubſtantia panis remaneret adhuc non ſolueret ieiunium nature. dūmodo non ſumeretur per modum cibi corporalis. Id autem quod dicitur q̄ chriſtus nō dimittit quod aſſumpſit ſemel dicitur preſupponendo q̄ teneatur ſolam naturam humanā aſſumpſiſſe. ſicut de facto ipſam ſolā aſſumpſit. poſſet tamen aliam naturā aſſumere & eam dimittere

Prima reſponſio ad octauum Poteſt etiam dici q̄ ſi paneitas aſſumeretur a uerbo nunq̄ dimitteretur a uerbo per ſe & ex parte ſui. ſed per accidens ex cōditione nature aſſumpte cum ſuis naturalibus defectibus eam dimitteret p̄pter nature aſſumpte corruptionē ſicut dimiſit humanitatem in triduo.

Secunda Sed ruruſum diſputādo inquiramus an poſſit ſaluari corpus quod eſt pars eſſe in altari ueraciter abſq; conuerſione panis in ipſum. & uidetur q̄ ſic quia ſicut color ſubſtentatur in ſubſtantia ut in ſubiecto mediante alio accidente uerbi gratia ſuperficie non quidē q̄ ſuperficie ſit ſubiectum coloris. quia unum accidens alterius non eſt ſubiectū eo q̄ ut dicitur a philoſopho qualitatis non eſt qualitas. ſed ideo quia color nō ineſt ſubiecto niſi in ordine ad ſuperficiē ſic paneitas poteſt ſuſtentari in uerbo mediante corpore non quidē q̄ corpus ſit immediatū ſubſtentatiū & ſubſtentificatiuum paneitatis aſſumpte & uerbū primū. Sed quia non ſubſtentificatur paneitas in ſuppoſito uerbi niſi in ordine ad corpus chriſti partem. Hunc enim ordinē poteſt deus ponere inter naturas aſſumptibiles. licet in natura ſua non habeant illum ordinē ſicut auferre poteſt ab aliquibus naturalē ordinem quem habent inter ſe. ut inter calorem & actum calefaciendi in fornace caldeorum & in aliis multis. Sicut ergo color quia ſubſtantie ineſt in ordine ad ſuperficiē dicitur de ſuperficie in concreto per modum qualis accidentalis dicēdo ſuperficieſ eſt colorata ſic paneitas quæ eſt ſubſtantia dicitur de corpore chriſti in concreto ſumpta per modū qualis ſubſtantialis ſiue per modum quid dicēdo filius dei eſt panis & ecōuerſo. ſicut & humanitas de ſuppoſito dicitur in quid dicēdo filius dei eſt homo & econuerſo ſicut ergo quia deus homo eſt & ecōuerſo. inde cōmunicant ſibi ydiomata ubi deus ibi homo. & ſimiliter de ſuperficie & albo ſic de pane & corpore. Nam ſi panis eſt in altari corpus chriſti eſt in altari. forte aliter dicendū q̄ nature aſſumpte habent modū accidentis ut dicebāt antiqui theologi inquantū adueniunt ſuppoſito ſubſiſtenti in actu & nō conſtituūt ſuppoſitū ſed magis conſtituūt in eſſe per ipſum. Sicut ergo in accidentibus inuenitur unum

eſſe ſubiectum alterius licet non ultimātū ſicut dicimus potentiā anime eſſe ſubiectū uirtutum & habituū inquantū eſt ſubſtentata per animā & ſimiliter ſuperficieſ reſpectu coloris aliquo modo ſubiectū dicitur. ſic licet una natura aſſumpta nō poſſit per ſe & primo ſubſtentare aliā naturā. tamen inquantū eſt uerbo unita & in ipſo ſubſtentata poteſt aliā ſubſtentare in ſe & habere modū quaſi ſubiecti reſpectu illius & illa quaſi modum accidentis. reſpectu illius quo ad hoc ſolum q̄ una in alia ſubſtētetur ut ipſa eſt uerbo unita & ab eo ſubſtentata. Si enim ſuppoſitū non ſubſtentificat naturā aſſumptā niſi ratione ſui eſſe infiniti. ad quod trahit naturā ſibi unitā & aſſociatā cuiūq; nature cōmunicat ſuum eſſe infinitū eidem cōmunicat poſſe aliam naturā ſibi unitā ſubſtentare. Sic etiā ſubſtantia inquantū trahit unum accidens ad ſuum eſſe. eo q̄ accidens nō eſt ens niſi quia eſt entis in tantū dat ei ut poſſit aliud accidens ſibi adueniens ut actus aduenit potentie ſubſtentare in ſe ipſo & in ſuo eſſe. Corpus ergo pro parte acceptū ut unitū & ſubſtentatū a uerbo in ſuo eſſe quod eſt eſſe uerbi ſibi cōmunicatū poteſt naturā panis aſſumptibilē & modū accidentis habentē ſuſtentificare in ſe ipſo. Hoc enim ſupponitur q̄ ſicut deus dat accidentibus modū ſubſtantie. ſic paneitati poteſt dare modū accidentis ſuſtentādo ipſam in alio quod ad eam ſe habebit quaſi ſubiectū. nec differt quo ad hoc utrum ſit perfectū in ſpecie uel non. quia quandoq; ſubiectum accidentis eſt imperfectū in ſpecie. ſicut caput uel manus. Sicut etiam deus producit aliquas creaturas immediate. & aliquas mediantibus aliis. & ſicut in ſe ipſo terminat ut in fine aliquas creaturas per alias. ſic etiam poteſt uerbū in ſe ipſo terminare ut in ſuppoſito ſuſtentante aliquam creaturā mediante alia. & ſicut creature per quas deus producit dicuntur p̄ducentes & creature per quas in ſe terminat ut in fine dicuntur fines ſiue ſubſines. ſic creatura per quam uerbū in ſe aliam ſuſtentificat dicitur ſuſtentificare. ratione ergo talis ſuſtēntificationis in corpore chriſti ut in quaſi ſubiecto & immediato ſuſtentamento dicitur in cōcreto panis eſt corpus & ecōuerſo. ſicut filius dei eſt homo & ecōuerſo. & cōmunicabunt ſibi ydiomata modo predicto ſicut ſuperficieſ & coloratum. Supponit enim panis pro ſubſtentate paneitatem ſicut album pro ſuſtentate albedinem. Sicut enim dicit philoſophus primo topicorum q̄ album eſt corpus talē colorem ſic habens. dicit Dam. li. iii. c. xi. deus eſt qui habet diuinā naturā. & homo qui habet humanā naturam. & ſic de ceteris & ſicut non differt ad hoc q̄ aliquid ſit album q̄ ipſum in quo ſubſtentat albedo ſit perfectum in ſpecie uel non. ſic non differt ad hoc q̄ aliquid dicatur panis q̄ ipſum quod eſt paneitas quaſi ſubiectū in quo. ſ. immediate ſuſtentificatur paneitas ſit perfectum in ſpecie uel imperfectum ſiue natura uel pars nature. Contra quia natura aſſumpta nel pars nature aſſumpte non habet rationem ſuppoſiti. nec habet eſſe ſubſiſtentie in ſe. quia licet cōmunicetur ei eſſe uerbi tamen ut eius eſt non eſt eſſe ſubſiſtentie. ſed eſſentie in alio. Non ergo natura aſſumpta ut unita eſt poteſt ſuſtētare aliā naturam in ſe. nec trahere eam ad ſuppoſitum cum non habeat ipſa rationem ſuppoſiti. Sed ſi hoc concludit nūquid etiam concludet q̄ ſuperficieſ non poteſt in ſe ſuſtentificare colorem cum eſſe quod eſt ſubſiſtentie reſpectu ſubſtantie ut cōmunicatum accidenti ſit eſſentie & ita non poterit eſſe ſubiectū coloris eo q̄ ipſa ſuperficieſ ſit accidens. nūquid dicendum q̄ eſſe uerbi ut eſt humanitatis aſſumpte in habituſine ad uerbum eſt eſſentie. ſed ut eſt eiſdem humanitatis in habituſine ad paneitatem eſt ſubſiſtentie. ut autem eſt ultimo aſſumpte nature eſt eſſentie ſimpliciter ſicut de ſuperficie poſſet dici. Sed adhuc

Ariſtoteles
Dam.

Contra

Reſponſio

Contra iterū contra predicta sic arguitur natura imediate unitur supposito nō est possibile q̄ paneitas suppositio uerbi uniatur mediante alia natura cum inter naturā & suppositū non possit
 Responso cadere medium. Sed forte natura pprio supposito imediate unitur. sed de supposito ex
 traneo respectu cuius habet modū aliquem accidentis non oportet. sed una potest uniri
 Contra supposito mediante altera modo predicto. Contra si tenet similitudo de superficie seque
 retur q̄ sicut superficies separata a substantia est subiectū coloris & est colorata. sic si cor
 pus separaretur a supposito uerbo ipsum esse posset quasi subiectū paneitatis & adhuc di
 ceretur panis quod est absurdū. Hoc non erit si dicamus q̄ sicut dicit Hilarius superficiē
 Responso Hilarius separate a substantia potest conferri esse & modus essendi substantie ratione cuius subie
 ctum erat accidentibus. sed nō sic humanitati separate conferri potest esse suppositi uerbi
 infinitū ratione cuius poterat sustentare naturā substantialē aliam. Et tu nota q̄ in his
 omnibus inquisitionibus semper fuit presuppositū q̄ suppositare alienā naturam sit pro
 prium esse infiniti. Sed adhuc contra arguitur sic. Verbū assumpsit carnem mediāte ani
 ma. nec tamen ppter hoc anima dicitur de carne uel ecōtrario. ergo dato q̄ uerbū assum
 psisset paneitātē mediante corpore non ppter hoc unum dicitur de alio. Sed forte nō est
 simile. quia uerbū dicitur assumpsisse carnem mediante anima tanq̄ anima existente me
 dia quo ad esse nature. Item mediante anima quo ad fieri assumptionis sed nō assumpsit
 carnem mediante anima quasi anima primo sustentata. & anima deinde sustentet car
 nem: sicut dicitur de humanitate & paneitate sed ideo quia non assumpsit carnem nisi in
 Rursus p p/ ordine ad naturā humanā cuius est pars per animā sibi unitā. Rursus pro parte falsa ar
 te falsa argui guitur q̄ conueniētius sit ponere etiā de facto corpus christi esse in altari per hypostati
 zationem paneitatis in supposito xp̄i dei q̄ per conuersionem. Quia si illud reputatur in
 Primo conueniens est quia est contra determinata ab ecclesia sed probatur q̄ hoc non est. Nam
 si in aliquo uideretur ista positio esse contra determinata ab ecclesia hoc maxime uideret
 tur in duobus q̄ uidelicet panis remaneat & q̄ accidentia nō sint ibi sine subiecto sed neu
 trum dicit ista positio. Concedit enim q̄ panis non remanet quia suppositum panis non
 remanet. & potest etiam dicere q̄ accidentia sunt ibi sine subiecto. Accidens enim depē
 det a substantia quantū ad existentia tantū saltem secundū cōmunem uiam nō secundū
 Quō acci / essentiam. Quare licet remaneat essentia panis cum tamen desinat ibi esse subsistentia
 des a soā de / panis per quam subsistebant accidentia. relinquuntur q̄ accidentia per se subsistant nisi po
 pendeat. namus ea migrare de subiecto in subiectum. Secundo arguitur quia hec positio sit conue
 niētior quia plures difficultates tollunt per hanc positionem. Solum enim difficultas de
 Secundo unione est hic. pauciora autē sunt ponenda in articulis fidei nisi fides cogat & assumptio
 est specialis articulus ergo non oportet multiplicare miracula & credibilia supra rationē
 Tertio nostram sine euidenti & cogente necessitate. Tertio quia per istum modum melius salua
 tur apparentia quia apparet in hoc sacramento esse panis & uinū quod saluat assumptio
 & non ecōuersio. uidemus enim aliquem nutrirī ex hostiis sicut ex uero pane & putrefieri
 hostias. & eis deniq̄ omnia accidere quæ accidunt substantie panis. Quare si ista omnia
 possunt saluari cū hoc nō ueraciter corpus christi sit in altari & quod ille panis qui ut di
 cit Berengarius fidelīū dētibz atterratur sit uerū corpus xp̄i melius est isti modo adhere
 re q̄ modo de cōuersione per quē ista nō saluātur sine multiplicatiōe miraculorū. Quār
 Quarto to quia dicit Paulus primo corinth. x. Panis quē frangimus nōne p̄icipatio corporis de/

mini est. Quinto quia ibi est xp̄s sacramentaliter ubi est uirtute sacramēti directe. sed dire
 ctus sit christus in altari per assumptionē q̄ per conuersionē quia forma huius sacramēti
 quæ efficit significando directius efficit illud quod magis pprie significat: & hoc est unio
 per assumptionē qua cōmunicant̄ ydiomata ita ut hoc sit illud quod sonāt uerba forma/
 lia: hoc est corpus meū. nō autem unio cōuersionis quia per illā panis nō est xp̄s nec ecō/
 uerso. sed panis sit xp̄s uel cōuertitur in christū. Sexto quia ille modus de cōuersione est
 intricatus & multas habet difficultates. hic autē est clarus & expeditus. Assumptionē enī
 credimus iam per aliū articulū. quecunq̄ autē sunt idem supposito limitata ubicunq̄ est
 unum ibi est reliquū. sicut ubicunq̄ est musica sortis ibi est eius albedo. Dico autē limita
 ta quia si unum esset limitatū & aliud illimitatū ubi esset limitatū ibi esset illimitatū non
 tamen econuerso. Sed pane assumpto corpus christi humanū & corpus panis esset unum
 supposito & utrūq̄ esset limitatū. ergo cum in altari esset panis assumptus ibi esset per cō/
 sequens corpus christi. Item mediū est ppinquius q̄ extremū. Sed si christus assumeret pa
 nem uel paneitātē hoc faceret mediante sua corporeitate quia indignus assumptibile est
 mediante digniori secundū congruitatē assumptionis. igitur cum suppositum christi assu
 mens esset in altari cū pane assumpto multo magis ibi esset corpus christi quod esset me/
 dium assumptionis. Ultimo uidetur q̄ nihilominus possint saluari auctoritates sanctorū
 de cōuersione tenendo assumptionē cum enim esse differat ab essentia unum potest assu/
 mi alio nō assumpto. unde non sic est uerbū incarnatū sicut in pancatū quia in illa assum
 ptione preuēta fuit essentia assumpta anteq̄ haberet esse. Vnde nunq̄ habuit esse aliud ab
 esse diuino sibi cōmunicato ppter quod fuit assumptio sine conuersione aliqua assumpti
 in assumens & ecōuerso. Vnde ecclesia dicit nō conuersione diuinitatis in carnē nec sup
 ple ecōuerso. sed assumptione humanitatis in deū. Panis p̄xistens habet esse & essentia &
 assumptio ad humanitatē suppositi cōsumit ipm̄ subsistere nō per annihilationē sed per
 assumptionē essentie substantialis pficitur hoc misterīū. & sic omnes auctoritates de trāsub
 stantiatione loquētes & conuersione possunt referri ad esse & nō ad essentia & auctori
 tes dicētes q̄ post consecrationē nō manet panis sed fuit. uerū est secundū esse quia rema
 net solum secundū essentia. Ex quibus uidetur q̄ ita ueraciter potest esse sacramentaliter in
 altari corpus christi sine conuersione per assumptionē paneitatis sicut modo ponitur cō/
 muniter per conuersionē immo istorū triū terminorū assumptio. cōuersio. annihilatio. non
 potest iutelligi bona distinctio nisi presupponēdo modū opinionis istius dicēdo q̄ illud
 assumitur quod ante aliquod ab ipso prehabitu esse suppositabile ad nouū suppositi esse
 assumitur. illud anihilat̄ quod simpliciter desinit esse. ita quod sua reproductio esset crea
 tio & impertinēs est oīno ad hoc siue ponat̄ q̄ ei aliquid succedat siue nihil succedat quia
 hoc a re quæ desinit esse est oīno extrinsecū. illud uero cōuertitur quod remanēs secundū
 essentia amisso pprio esse suppositi transit ad esse alterius suppositi & uere fit illud suppo
 situm & hec est uera ratio cōuersionis in qua duo intelligūtur in conuerso qd. f. remaneat
 per essentia & p hoc differt ab anihilato & fiat aliud p rationē suppositi per quod differt
 a nō cōuerso. & dum fit aliud rationē pprii suppositi dimittat & per hoc differt ab assum/
 pto. Tenendo autem cōmunem modū conuersionis nō cōuertitur panis sed anihilatur.
 & qui uolunt saluare q̄ sit cōuersio ita q̄ non annihilatio uidetur potius uerbis q̄ re satisfā
 cere. Vnde & multi de illa uia concesserunt q̄ sit annihilatio &c. Ad oppositum pro parte
 L iii

Ad appositū pro pte uera arguitur Primū argu-
mentū Durandi
Responſio
Secundū

uera arguitur q̄ opinio ponēs sacramētū eucharistie de facto cōfici per assumptionē paneitatis sit incōueniens & irrationabilis. Primo autē arguit sic Durāndus q̄ ridiculū est q̄ oīni die assumatur una natura imo multe a supposito diuino & oīni die deponant quod esset si substātia panis in hoc sacramēto de nouo assumeret quia quot sunt cōsecrationes tot assumeretur & quot fiunt assumptiones sacramēti tot deponeretur. Sed hec forte ridiculofitas nō demonstrat falsitatē suppositi. Secundo arguitur quia uidetur impossibile q̄ talis assumptio fiat mediante aliquo creato sicut ponit predicta opinio quia illud mediū uel se habet in ratione efficiētis talē assumptionē uel in ratione terminātis sed nihil creatum potest se habere ad assumptionē aliquo istoꝝ modoz ergo &c. Minor p̄batur q̄ enī nihil creatū possit esse causa efficiens talis assumptionis patet quia talis assumptio fit per hoc q̄ res amittit suum propriū & naturalē modū essendi & alienū induit. quod nō uidetur posse facere nisi auctor nature q̄ solus naturas rerū instituit. sic solus eas mutare posse uidetur. Hoc argumentū Durandi forte ostendit q̄ illud creatū non potest esse causa efficiens principalis per idē uidetur q̄ nihil creatū potest terminare talem assumptionē quia nō potest tribui alicui nature quod est supra naturā & totū cursum nature. hoc autem est substantificare aliam naturam quæ nata est in se subsistere. & hec forte erronea opinio supra posita crederet se euitare per quedā supradicta. Non enim de facili semper falsum de sua falsitate per euidentes rationes cōuincitur. ita est debile lumē nostri intellectus utpote eius qui ultimus est in natura intellectuali. Preterea arguit sic Durāndus quicquid sit de positione talis assumptionis omnino tamen incōueniens est q̄ fiat mediāte corpore parte. Nunq̄ enim corpus ut accipitur ut pars humane nature ponendo unam formā tantū in homine. cum nō potest nominare solā materiā. sed necessario nomet compositū ex materia & forma dante esse corporeū. necesse est ut corpus humanū dicat realiter totū & non partē. licet secundū rationē possit nominare partē eo q̄ anima dat oēs perfectiones quas dant forme inferiores. Et ideo si cōsideretur compositū ex materia & forma quæ est anima prout dat esse corporeum tantū & cōparetur ad idem compositū prout per animā habet non solū esse corporeum sed sensum & uitā & rationem. sic corpus primo modo sumitur ut pars. & secundo modo ut totū. sed cum hec differētia sit solū rationis non est ad propositū eoz cum dicant realē assumptionē panis fieri mediante corpore parte. Differētia enim rationis nihil facit ad differentiā realis assumptionis. Quicquid autē sit de efficacia istius rationis contra ponētes unam formam. Patet q̄ contra non tenentes unam formam non procedit. Item arguit sic. Deficit hec positio in hoc q̄ ponit q̄ per talem assumptionem corpus christi sumptū de uirgine sit in hoc sacramēto per cōmunicationē ydiomatū quia unum predicatur de altero quia qua ratione corpus christi esset in sacramento altaris per assumptionē substantie panis. eadē ratione sanguis esset in hoc sacramēto per assumptionē substantie uini. sed hoc non est uerum ut p̄babitur ergo &c. Assumptū p̄batur quia si sanguis christi esset in hoc sacramēto per assumptionē substantie uini sicut ponitur de corpore xp̄i per assumptionem substantie panis tunc oporteret q̄ sicut panis assumitur mediāte corpore quod p̄tinet ad unitatē suppositi assumētis sic uinū assumeretur mediāte sanguine p̄tinetē ad unitatē suppositi assumētis. modo cōstat q̄ sanguis xp̄i nō p̄tinet ad idētatē suppositi xp̄i. cū sanguis nōdū sit sub forma hūana. sed sit humor in uia ad cōuersionē ut fiat sub forma hūana ergo ip̄m nō pōt assumi a supposito xp̄i mediāte sanguine

Responſio

Tertium

Corpus
Ut pars
Ut totumResponſio
Quartum

ne nisi forte diceretur q̄ in qualibet confectioe huius sacramēti esset assumptio sanguinis xp̄i imediate & mediante sanguine assumptio uini. & sic omni die esset assumptio noue nature. s. sanguinis absq̄ omni ordine ad naturam panis assumptā quod alii negant & mediāte ista esset assumptio uini. Sed in hoc forte multi nō solum non acceptarent rationem Durandi. sed nō minus eū reprehenderent quā supradictā opinionem. s. de nō assumptione & nō hypostatica unione sanguinis xp̄i effusi in cruce & exhibiti in sacramento ad suppositum filii quia uidetur q̄ secundū hoc ille sanguis non fuisset sufficiens precū redemptionis humani generis. Cū non esset unitus hypostatice diuinitati. Vnde sanctus Thomas vi. quolibet. q. vi. sic dicit Sanguis xp̄i in passione effusus humanū genus sanctificauit secundū illud hebreorū ultimo. Iesus ut sanctificaret per sanguinē suū populū extra portam passus est. humanitas etiam xp̄i uirtutem saluferam habuit ex uirtute uerbi sibi uniti: ut dicit Damascenus. iii. libro unde manifestū est q̄ sanguis in passione effusus qui maxime fuit salus fuit diuinitati unitus & ideo oportuit q̄ in resurrectione iungere alii humanitatis partibus &c. hec ille. Sequitur Durandus cōtra predictam positionē quia corpus xp̄i est in altari uel in sacramento altaris per uerā existentia suæ naturæ: & nō propter solā communicationem ydiomatū: sicut ponit hec opinio quod patet quia hoc semp̄ refert idē numero quod præcessit. Sed xp̄s instituēdo hoc sacramētū dixit hec uerba. Luce. xxii. Hoc est corpus meū quod pro uobis tradet &c. Et hic calix in meo sanguine qui pro uobis effundetur. ergo illud idē corpus numero quod postea fuit traditū apostolis in sacramento ad edendum sed corpus quod fuit traditum ad crucifigendū non fuit de natura panis sed fuit corpus p̄tinentes ad naturam humanitatis ergo corpus traditū apostolis in sacramento altaris fuit uere de natura humanitatis traditū & pari ratione in sacramento nostro est corpus xp̄i p̄tinentes ad eius humanitatem & nō est ibi solum per cōmunicationem ydiomatū ex assumptione paneitatis. Quod si quis dicat q̄ relatiuū refert idē secundū suppositū nō idē secundū naturā. & sic pōt uere dici demonstrato pane assumpto hoc est corpus meū quod pro uobis tradet quia idē est suppositū habēs paneitatē assumptā & corporeitatē postea traditam: & sic idē suppositū fuit prius demonstratū & deinde traditum: licet secundum aliam & aliam naturam non ualet. Quia cū dicitur hoc est corpus meū. corpus non potest ibi teneri pro supposito habente corporeitatem sed pro natura habita ut notat pronome possessiuum cui additur cum dicitur corpus meum hoc est quod habeo. Sed forte hoc haberet maiorem efficaciam apud grammaticos q̄ apud theologos. Vterius arguit sic q̄ dicta assumptio non sufficit ad hoc q̄ corpus christi sit in altari neq̄ realiter neq̄ secundū cōmunicationem ydiomatū: non quidem realiter quia assumptio duarum naturarū ab uno supposito non sufficit ad hoc q̄ ubi est una natura sit alia: quia si suppositum filii a principio assumpsisset humanitatem Petri in Roma & Pauli in iudea: non propter hoc ubi esset Petrus ibi esset Paulus & econuerso nisi quo ad suppositum quod de utroq̄ predicatur & de quo utrūq̄ predicatur concretue. Similiter dato q̄ suppositū filii assumpsisset humanitatem & paneitatem: non oportet q̄ ubi est natura panis ibi sit natura humanitatis. neq̄ ratione suppositi posset dici q̄ ubi panis est ibi est corpus christi propter cōmunicationē ydiomatū quia secundum illam opinionē nomē suppositi non recipit predicationē panis assumpti nec corporis partes. Non enim uerum est dicere secundum istos q̄ filius dei sit panis uel corpus quod est pars ergo ratione cōmunis suppositi nō pōt unum de altero p̄-

Responſio

S. Thomas.

Damascenus

Aliud Durā
di argumētūRemotio ob
iectionisResponſio
Aliud durā
di argumētū

dicari ut sic dicatur unum esse alterum uel unum esse ubi est alterum: nec est simile de dente ethiopsis & eius albedie quia albu dicitur dens & dens dicitur albus. & ubi est unum est alterum quia hoc est per hoc quod sunt unum subiecto: & per consequens indistincta subiecto & loco. non sic autem potest dici de corpore humano & panitate assumpta & quicquid sit de hoc argumento hoc est uerum quod sicut non sequitur de necessitate sequitur tamen de possibili & c. Petrus autem de palude sic arguit. aut assumeret substantiam panis cum accidentibus aut sine non sine quia hoc est impossibile quia quod non est per se factibile nec sustentabile quacumque uirtute ut relatio uel aliquid huiusmodi non est per se assumptibile. Substantia autem corporalis siue quantitate fieri non potest quia est suus terminus & propria passio magis quantitas siue figura. hoc autem multi negarent. Si autem cum accidentibus tunc non esset in altari sacramentali sed locali per quantitatem cum substantia assumpta in altari: nec inde mota sicut localiter fuit in utero per quantitatem cum humanitate ibi assumpta. Et forte hoc concludit quod non eo modo sacramentaliter quo dicunt Thomiste per conuersionem qui dicunt quod non est ibi per suam quantitatem sed per quantitatem panis quam si assumat cum pane iam uidebitur quod sit ibi per quantitatem quam sit sua. Modus autem Thomistarum a multis non tenetur. Secundo arguit Petrus quod non potest intelligi de corpore quod est genus. sed solum de corpore quod est pars quia genus non predicatur possessiue de suo inferiori: sicut pars de toto. Cum enim dico humanitas mea & manus mea. non autem animal meum nec homo meus de me ipso. Hoc autem apparet de consecratione sanguinis qua dicitur hic est calix sanguinis mei. sanguis autem non est equiuocum ad genus & ad patrem sicut corpus: sed tantum sumitur pro parte. Dato ergo quod corpus quod est christus per assumptionem esset ex ui sacramenti in altari non tamen corpus christi quod est pars nisi tantum ex naturali concomitantia quia per assumptionem non fieret unio in naturis sed in persona tantum. Unde per illam assumptionem fieret quod panis esset corpus quod est christus non autem corpus christi sicut nec modo diuinitas est humanitas & de hoc satis dictum est supra scilicet de corpore parte & de corpore quod est genus. Tertio arguit. quia sicut corpus hominis assumptum non debuit corrumpi nec putrefieri: nec in substantia nec in quantitate: sic nec deberet corrumpi panis si assumeretur. Forte autem hec similitudo non currit de necessitate. Ad argumenta pro parte opposita respondetur ad auctoritatem Damasceni dicitur quod sicut constat quod aqua baptismatis non assumitur in unitate suppositi diuini nec gratia sancti spiritus unitur ei ita ut faciant unum suppositum similiter panis & uinum non assumuntur ad diuinum suppositum nec eis coniugitur diuinitas in unitate suppositi: sed sicut aqua ibi assumitur ut materia sacramenti permanens: sic panis & uinum ut materia transiens: quia materia sacramenti conuertitur in corpus christi & per consequens dicitur aliquo modo uniri diuinitati non per assumptionem manente natura panis aut uini: sed per transubstantiationem in humanitatem prius assumptam: patet hoc ex sequentibus ubi dicitur sic quemadmodum naturaliter per comestione panis & uini & aqua per potum in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur & non fit aliud corpus quam prius ita & oppositio panis & uini & aqua per mutationem & aduentum spiritus sancti supernaturaliter transit in corpus domini & sanguinem & ideo non sunt duo sed unum & idem. Ex quibus uidetur quod non est intentio Damasceni quod substantia panis & uini remaneat & assumatur a diuino supposito sed transeunt in corpus & sanguinem christi: & sic ununtur diuinitati. Instant autem illi querentes quomodo ununtur quod annihilatur .i. uere in

se definit esse & instant de illa similitudine carbonis in qua dicitur quod sicut carbo lignum simplex non est sed unitum igni ita panis comunione non est simplex panis sed unitus diuinitati. Et dicitur quod carbo & ignis non sunt supposito idem unum tamen cum sua corrupti one transit in aliud sic panis comunione non est cum diuinitate unum supposito sed sua desitione transit in corpus christi quod est unitum diuinitati. Sed contra quia tunc panis comunione assimilaretur igni in quem uidelicet transiit carbo per sui corruptionem & non ipsi carboni in quo cum ipsius nature lignee saluatione simul inuenitur natura ignis. Quere responsionem & forte est hec quod similitudo non currit quod ad omnia & forte fuisse melius quod Damascenus non posuisset illam similitudinem. & cum dicit idem Damascenus quod deus coniugauit diuinitatem panis. Dicendum est quod non per assumptionem licet sicut cibis coniugitur cibato quia conuertitur in ipsum. Accipiat autem inter hanc conuersionem & illam illa similitudo que ibi potest cadere. S. Thomas in .iiii. libro. xi. di. q. i. dicit quod uerbum Damasceni intelligendum est quantum ad species quibus corpus christi diuinitati unitum modo ineffabili coniugitur hec ille. & postquam modus iste est ineffabilis non oportet ulterius querere de ipso. In tertia autem parte summe. q. lxxv. dicit deus coniugauit diuinitatem suam. .i. diuinam uirtutem panis & uino. non ut remaneant in hoc sacramento sed ut inde faciant corpus & sanguinem suum. Ad auctoritatem apostoli dicitur quod illa loquutio est figuratiua tantum ex parte subiecti quam ex parte predicati. Nam panis ex parte subiecti supponit pro sacramento sensibili. .i. speciebus panis. Corpus autem christi etiam sumitur figuratiue. Unde secundum glossam. per illam locutionem non datur intelligi quod substantia panis aut species panis sit uere & realiter christus aut corpus christi: nec quod corpus christi predicetur in recto de substantia panis aut de specie panis sed est sensus panis quem frangimus in sacramento. .i. participatio panis fracti in altari. participatio corporis diuini est. .i. facit nos unum esse cum christo Meminerunt autem magistri qui mea dabantur quod si uerba Damasceni & Pauli in ista materia acciperentur ut prima facie & superficialiter sonare uidentur. multis possent facere sensum in fide erroneum. Cum autem dicitur quod ad hanc positionem de assumptione minores sequuntur difficultates. Dicendum quod in his quae sunt fidei. non semper eligendum illud ad quod pauciores sequuntur difficultates sed id quod est magis consonum traditionibus apostolicis & dogmati ecclesiastico etiam si plures difficultates occurrant. Oportet enim intellectum captiuare in obsequium fidei & traditionibus patrum obediendi se humilitate committere: ut bene & religiosissime dicit etiam Plato in Thimeo. Item dicit aliquis quod licet illa assumptio magis saluaret apparentiam ad sensum. tamen conuersio magis saluat apparentiam ad intellectum. .i. uerba euangelii quae melius est saluare quia non possunt metiri sicut sensus possunt decipi. Sed contra arguit adhuc per parte opposita. Quia si hoc non sit per assumptionem: ita quod includat in articulo incarnationis: eadem enim esset credulitas: oportuit de ista conuersione esse spalem articulum qui tamen non est in symbolo. Dicunt quidam. sicut Petrus de palude quod articulus de eucharistia forte est spalem sub illo uerbo sanctorum conuersione & c. S. Thomas in secunda secunde dicit quod in sacramento eucharistie duo possunt considerari unum. .i. quod est sacramentum & hoc habet eandem rationem cum aliis effectibus gratie sanctificantis. Aliud est quod miraculose ibi corpus christi continetur: & sic concluditur sub articulo de omnipotentia: sicut & omnia alia miracula quae omnipotentie attribuuntur. In tertio autem sententiarum dicit quod fides de corpore christi: & de omnibus sacramentis & clauibus & omnibus huiusmodi includitur in articulo qui est de effectu

Solutio

Contra

Responsio

Solutio obiectionis.

S. Thomas.

Ad auctoritatem apostoli.

Glo.

Ad aliud prima solutio

Plato

Secunda

Iterum arguitur per parte opposita

Primum

Responsio Petrus de palude

S. Thomas

S. Thomas

gratie qui est sanctam ecclesiam catholicam &c. Ad confessionem Berengarii dicendum est si/ cut dicit ibi glo. q. nisi sane intelligas uerba Berengarii in maiore incidet errore q. ipse ha/ buit. Dicit ergo petrus de palude q. cu dicitur corpus xpi frangitur exponendum est. i. manet sub speciebus quæ franguntur q. diu remanet in quacumq. parte. Subdit aut petrus hec uer/ ba. Sic ergo dico q. deus posset assumere panem & uinum sicut posset conuertere & q. posset uerba instituire ad quoru prolationem sequeretur assumptio: sicut nunc ad horu prolatio nem sequitur conuersio. non tamen dedit hanc uirtutem istis uerbis: nec posset saluan sen sus modernoru si fieret assumptio & non conuersio hec ille. Quæ uerba efficacissima sunt pro ueritate conclusionis mee quæ tota est de possibili non de sic esse &c. Ad id quod quo tienſcūq. sunt duo idem supposito limitata ubi cūq. est unum ibi est reliquum. Dicitur q. ra tio tenet solū in his quæ sunt in loco per accidēs. Secus aut est de his quæ sunt i loco p se. Cum aut dicitur q. ista. uidelicet panis est corpus xpi: corpus xpi est panis uo possunt uer/ ficari nisi panis maneret. dicendum q. exponendum est. i. ubi erat panis ibi sit corpus xpi. Et hec sufficiat disputaſſe de hac questioe: ex quibus omibus illa teneo quæ sunt consona su/ pra explicate declaratiōi cōclusionis mee. Quæ aut dissona cōſeō abiciēda & reprobāda.

Ad cōfessio/ né berégarii Glo. Petrus de pa lude. Nota Ad aliud Ad ultimū:

QVESTIO SEPTIMA DE SALUTE ORIGENIS.

ationabilius est credere Origenem esse saluum quam credere ipsum esse damnatum.

Dixerunt isti magistri q. hec conclusio est temeraria & reprehenden/ da & heresim sapiens: & contra determinationem uniuersalis eccle/ sie ego autem ut de eis modestius loquar uolo ostendere suū iudiciū nō esse rectū & q. hec cōclusio nō est cōtra determinationē ecclesie & q. plus est q. quādo etiā quecūq. ipsi cōtra me afferūt essent uera ad/ huc nō pōt dici q. hec cōclusio sit heretica uel heresim sapiat. Erūt aut pro pleniori huius materie declaratiōe: septē articuli. In priō uidebit an Origenes unq. hereticā aliquā de re/ bus fidei opinionē scripserit & crediderit. in secūdo dato q. scripserit an dogmatice uel ad hesiue uel iquisitiue tātū scripserit. In tertio dato q. ad hesiue an taliter ad hesiue q. illa scri bēdo mortālī peccauerit & hereticus dici possit. In quarto dato q. scripserit & taliter scrip/ serit q. scribēdo errauerit: an p talibz unq. penituerit. In quinto dato q. de eius nec pnia nec ipnia cōstet: an sit rōabilius ipm credere eē dānatū an saluū. In sexto qd ex dictis decretis iudicādū sit ecclesiam determinasse de Origene. In septio quātū. obliget in ista materia credu litatē nostrā determinatio ecclesie. In materia primi articuli amara fuit iter Ruffinū & Hiero nymū cōtētio: quibus (ut dicit Augustinus: qui ortā iter eos diffensionē deplorat) dederat deus & cōiūctissimi & familiarissimi mella scripturaz: sc̄tarū piter lāberent. Opināt Ruffi nus heretica dogmata quæ in libris Origenis inueniuntur ab hereticis falso fuisse inser/ ta qui illius deprauauerūt libros & ex Origenis mente non esse Hieronymus contra sen/ tit. Sed uideamus quid utraq. opinio habet probabilitatis & apparebit forte q. salua fide & plenaria satisfactioe eorum omnium quæ de necessitate salutis tenemur credere adhuc libere & p̄robabiliter potest credi q. principales ille hereses ex quibus peccatum conuincitur Origenis & consequenter damnatio non fuerint ex Origenis mente sed ci

septē articli quō in decla ratōe conclu sionis proce dēdum sit. Pro priō ar/ ticulo Ruffinus Hierony/ mus Augustinus De cōtrouer sia hierony/ mi & ruffini

falso a perfidis hereticis illius libros deprauatibus impositæ. Est aut pro hac parte primo super primo auctoritas Pamphili martyris cuius liber fertur in defensionē Origenis in quo gloriosissi/ articulo. mus martyr ex uerbis ipsius Origenis ex eius libris ibi recitatis ostēdit ipsum catholice sen/ Pamphilus tisse in his in quibus hereticus accusatur. Hieronymus autem hunc librū negans esse Pā/ martyr. phili in apologia sua ad Oceanum & Pamachiū respōsiua sic inquit. Si ab inimicis Ori/ Hierony/ genis libros eius dicitis esse uiolatos ut infamaretur quare mihi non liceat dicere de ami/ mus cis eius & sectatoribus cōpositum esse sub nomie Pamphili uolumen quod illum testimo nio martyris ab infamia uēdicaret. Ex quibus uerbis uidetur quasi satis notari posse q. Hieronymus utrūq. ponat probabile innuēs sicut conuinci nō potest Ruffinus q. illi libri nō fuerint corrupti: ita nec ipse potest conuinci q. ille liber sit Pamphili: & infra subdit Hie/ ronymus & ipsum nomē apologetici ostendit excusationem. Nō enim defenditur nisi qd in crimie ē. Sed diceret forte quis ergo & cum hunc ipsum tractatū in quo hec scribit Hie ronymus apologie titulo notet in quo defendit se q. origenis doctrinā non dogma sit: se/ quutus pariter se ostendit reum esse criminis postq. non defenditur nisi quod est in crimi/ ne: & sic nemo iuste poterit excusari si excusatio semper iustā presupponit accusationem. Sed uideamus nunc quibus coniecturis moueatur Hieronymus ad credendū librū nō esse Pamphili. Primū quod mouet Hieronymū est q. eadē leguntur in primo libro Eusebii il/ ms loge sex quæ scripsit pro Origene. Secundum est q. ipse Eusebius scribens uitam Pamphili dixit ipsum nihil proprii operis scripsisse. Sic enim dicit Hieronymus in primo libro con/ Eusebius ce/ tra Ruffinum ad Pamachium & Marcellum. Sex libros Eusebius cesariēsis episcopus Ari fariēsis ep̄s ane quondam signifer factionis pro Origene scripsit latissimū & elaboratū opus & multis testimoniis approbavit Origenem iuxta se catholicum. i. iuxta nos Arianum esse horum tu primum librum uertis sub nomine martyris & infra. Si iste Phamphili liber est de sex li bris quis erit primus Eusebii & infra. Item eusebius amator & prece & contubernalis Pā/ phili tres libros scripsit elegantissimos uitam Pamphili continētes in quorum tertio sic di cit de Pāphilo. & ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit. exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat. In tantum se humanitate deiecerat defensor Origenis & lauda tor Pamphili dicit Pamphilum nihil omnino nec proprii quicq. cōdidisse sermonis & hoc dixit iam Pamphilo martyrio coronato ne habeas suffugium post editos ab eusebio libros hoc Pamphilum scripsisse & infra. Quid facient epistole Theophili episcopi: quid Pape Theophilus episcopus Anastasii in toto orbe hereticum prosequentes. Cum liber tuus sub nomine Pamphili edi Papa anasta sius. tus pugnet contra epistolas eorum & in secundo libro sic scribit Hieronymus. Cum ante annos ferme decem: Dexter amicus meus q. prefecturā administrauit pretori me rogasset ut auctorum nostre religionis ei indicem texerem inter ceteros tractatores posui: & hunc librum a Pamphilo editum ita putans esse ut a te & tuis discipulis fuerat diuulgatum. Sed cum ipse dicat eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis epistolis &c. Et primus liber sex uoluminum eusebii eadem & hisdem uerbis contineat quæ sub nomine Pamphili a te ficta sunt. perspicuum est te idcirco libz hūc disseminare uoluisse ut sub persona martyris heresim produceres. Cum & de ipso quem Pamphili simulas multa peruerteris & aliter in greco & aliter in latino sit. In apologia autem ad Oceanum & Pamachium responsiua in qua ostendit se doctrinam Origenis & non dogma sectatum sic inquit de eodem li/ bro Pamphili loquens uidetur uel Didymi uel cuiuslibet alterius fuisse opusculum. Si

Ruffinus

concedamus ex superfluo ut Pamphili sit. sed necdum martyris ante enim scripsit q̄ martyrium perpetravit. Et quomodo inquit martyrio dignus fuit. s. ut martyrio deleter errorem. hec Hieronymus ad uerbum diuersis in locis prout allegatum est de isto libro Pamphili. Ruffinus aut̄ comprobans librum Pamphili martyris esse & ad Origenis facere defensionem in secūdo libro inuestiuo contra Hieronymū postq̄ dixit sic de quolibet opere faciliter dici posse q̄ eius nō sit auctoris cui ascribitur sic deinde inquit. Sed ponamus q̄ nō sit martyris libellus iste sed cuiuscūq; unius de ecclesia. nūquid suis uerbis usus est qui quis ille est scriptor ut mentis cedendum uideatur auctoris de ipsis Origenis uolumibus ponit exempla. Et quid de singulis sentiat nō suis defensoris uerbis sed eius ipsius qui accusabitur ostendit. & ideo superfluo est de auctore questio ubi defensio talis est quæ assertore non egeat. hec Ruffinus. Ad ea autem quæ dicit Hieronymus responderet forte aliquis sic pro Ruffino. primo cū dicit Eusebium sex libros scripsisse in quibus Origenem probat Arianū & horum primū conuersum a Ruffino sub noīe Pamphili quomodo hoc potest stare q̄ liber Pamphili sit primus Eusebii cum diuersa omnino & pugnātia intendantur in illis libris. Nam Eusebius per te o Hieronyme suis libris conare probat Origenem esse Arianum. In libro aut̄ Pamphili nihil aliud agitur q̄ ut probetur Origenem Arianū non fuisse. Sed quecunq; heresim Arii cōfirmātia in eius libris inueniuntur ab ipsis Arianis qualis & Eusebius fuit & multi alii fuisse inserta. Diuersus ergo oīno sit liber iste ab illo necesse est qui diuersam pētus imo cōtrariā agit causam. Nec sufficit si quis dicat illa quæ ad Arianam spectabāt heresim de libro Eusebii fuisse cōmutata. Nā & quod pertinet ad alias hereses nō potest dicere Hieronymus Eusebiū ostendisse in illis corruptos esse libros Origēis. Quia ipemet in secūdo libro cōtra Ruffinū dicit q̄ preter id quod attinet ad filiū & spiritum sanctum in aliis dogmatibus Eusebius & Didimus apertissime in Origenis sectam cōcedunt. Quare non bene potest intelligi quomodo eademquæ in libro Pamphili leguntur legi poterant in primo Eusebii nisi aliqua forte communia de Origene & ad articulum huius conclusionis de quo agitur non pertinentia: nec uidetur adeo mirandum ut miratur Hieronymus similia aliqua scripsisse Pamphilum & Eusebium qui ut ipse dicit Hieronymus fuerant contubernales que potuit Eusebius uel apud Pamphilū lecta in suis etiam libris retulisse uel ut sit quotidie simili mentis motu per se inuenisse & excogitasse. Et hec de primo Eusebio. Quod autem dicit Hieronymus scribere Eusebium in uita Pamphili q̄ propter humilitatem ipse proprii operis nihil scripsit exceptis epistolis. Et subdit q̄ Eusebius defensor Origenis & laudator pāphili hoc dicit. Forte responderet Ruffinus hoc nō multum contra se facere. Primo quia & ille tractatulus pamphili ad epistole potius breuitatē q̄ ad iusti libri magnitudinem declinat. Secundo quia illa breuis pro Origene apologia nō recte fortasse dici potest opus p̄priū cū ibi nihil dogmatizet pāphilus: imo nec questio ibi de re in uniuersum tractetur aliqua. sed de particulari tantū hoīe. i. de Origene breuiter agatur. Fuerint libri eius corrupti nec ne quod scribere nō est proprii operis aliquid condere: nec est ex sua humilitate dogmatiste uel auctoris nomen deuitante se subleuare. Tertio possibile est q̄ ad notitiam Eusebii iste liber non peruenerit. tum ob libri exiguitatem tum ob auctoris quam ipse affert humilitatem & nihil magnum scribentis & tenua etiam illa & minutula quæ scripsit occultantis potius q̄ ostentātis. Quarto dicit Ruffinus possibile est etiam q̄ Eusebius ut Ariane perfidie defensor librum martyris qui suam sectam

Primo
Secundo

Tertio

Quarto

Origenis testimonio priuabat nō occultare modo noluerit. sed hac etiam obliqua suaestatione agere ut nō esse pamphili a posteris crederet. Quare q̄ Hieronymus quasi ad corroborandū rationē suam dicit defensor Origenis. dicit pamphilū nihil scripsisse &c. potius cōtra ipsum est q̄ p̄ ipso. Quia ex quo Eusebius Origenem nō ut catholicū sed ut Arianum defendebat merito in hoc sicut dixi potuit esse suspectus. Sed quid oportet in his laborare aut quomodo oīno pōt Hieronymus ex Eusebii testimonio pbare illam p̄ Origene Apologiam nō esse Pamphilū. cum ipse Eusebius in libro sexto hystorie ecclesiæ stice dicat a sancto Pamphilo martire scriptā esse apologiam p̄ Origene. Cum aut̄ subdit Hieronymus quid facient epistole Theophili episcopi. Quid pape Anastasii & cetera. Diceret forte Ruffinus nō pugnare librum pamphili cōtra primariam illoꝝ intentionem. Fuisse enim illoꝝ p̄positum hereses illas pessimas & uenenata dogmata cuiuscūq; essent extirpare de mundo. quia hoc ad fidem spectabat ad religionis cōfirmationem & stabilitamentū ecclesiæ Origenis aut̄ illa esse ut credebatur a multis aut nō esse parū curaturos fuisse se religiosissimos pontifices. Quinimmo optabile forte illis & acceptissimū fuisse futurū si certis & ualidis p̄bari potuisset argumētis hereticas illas opiniones nō fuisse ab Origene creditas. quia p̄ fide hoc faceret nō cōtra fidem: cōtra hereticos. & non pro hereticis q̄ nō parum tanti uiri & a catholicis tantū laudati testimonio in nitebant & errorē suū illius auctoritate defendebant. Quapropter pugnaturum pamphili librum contra illas epistolas. si in illo hereses quas illi accusabant excusarentur. Non aut̄ si id totis in eo agitur uiribus ut illarum assertores tam bono patrono priuent̄ quē si ille prosequunt̄ epistole. Certum est q̄ nō nisi ut illarū creditum opinionum heresiarcham p̄sequuntur. Ad ea aut̄ quæ in secundo libro affert Hieronymus sic fortasse responderet. Primo cum dicit se etiā aliquādo credidisse & ita scripsisse illū esse Pamphili librum priusq̄ apud Eusebiū legisset Pamphilū nihil scripsisse & cetera. Ex hoc suo dicto forte sic cōtra eum argumentaretur Ruffinus si lectum o Hieronyme pamphili librum pamphili esse aliquādo & credidisti & scripsisti: Dic quæso quæ in eo legebas mendacia ne & hereses aut heresū fauores esse cognoscebas an potius uera uel uerisimilia & catholicam fidem nihil ledentia: si falsa & heretica quo pacto adduci poterat ut crederes auctorem libri esse catholicum martyrem de cuius testimonio & dictis nihil sinistra sine flagitio suspicari quis posset. Si uero & catholica & deniq; christiano martyre digna cur nunc ipsa damnas & cōmentitia dicis: & ad introducendas hæreses disseminata. & breuiter cur indigna martyre nūc iudicas quæ tunc martyre digna iudicasti. cum eadē sint quæ nunc legis & quæ tunc legebas quasi dicamus ipsum auctoris titulum secludentes: ipsa quæ ibi in defensionē Origenis dicunt̄ secundum se cōsideremus. Si mala sunt cur tūc sancti martyris esse iudicasti. si bona cur etiam nunc cuiuscunq; sint p̄ bonis nō acceptant̄. Præterea quomodo potes o Hieronyme dicere ad introducendas hæreses me librum disseminasse. cum in eo libro nihil aliud agatur ut supra etiā dictū est nisi ut heretici Origenis testimonio se corroborare nō possint quod ad euellendā facit nō ad disseminandā heresim. Præterea nō solum latinus inuenit̄ iste liber sed græcus. Ego Ruffinus latinum feci ex græco transferendo. Græcum quis edidit si nō pamphilus. nō ego utiq; Ruffinus secundū te qui me de inficitia arguis græcæ litterarū librum tā græce & tam facunde scribere potuit ut Eusebii stillum æquaret. Si alius p̄feratur ille respōdet Hieronymus q̄ Dydimi est uel alicuius alterius. Instabit Ruffinus.

M

Quisquis sit ille alius iam nō ego Ruffinus sed alter huius criminis reus tenebitur. & si Dydimus est mendax secundū te & deceptor est Dydimus præceptor tuus o Hieronyme quē tu & prophetam uidentem & oculū habentem sponse de cantico canticorū & aposto-
licum uirum in tuis libris nominasti mendax inquam ipse qui ipsum græcum edendo fal-
so pamphilo ad scripsit. nō ego qui inuentū græcum titulo pamphili sub eiusdem aucto-
ris titulo: transferendo cōmunicauit latinis. nec mirum tibi esse debet q̄ ego Dydimō in
hac re crediderim cui tu in scripturarum explanatione credidisti. Quod autē dicit q̄ ali-
ter in latino sit aliter sit in græco. Diceret Ruffinus cur locos non profers o Hieronyme
male interpretatos an ideo ne me a culpa asserere possim. sicut & tu cum Augustinus ad
te scribat quædam de tua ex hebreo interpretatione damnari & locos non ponit. Dicis
ideo factum ne te possis defendere & ueritatē tuā interpretationis comprobare. Quare
quod tibi diceret Ruffinus licuit de Augustino. liceat & mihi quoq; de te o Hieronyme
susplicari hæc sunt dicta de dissensione Hieronymi & Ruffini de libro Pamphili in qua
ego sicut & in aliis omnibus Hieronymi iudicium iudicio Ruffini semper antepono.

Secundū quod ad possibilitatē huius afferē

q̄ Origenis libri sint corrupti hoc est q̄ hoc similiter uidemus accessisse multis aliis libris
catholicorum doctōrū. Nam Clemens apostolorū discipulus qui Romanæ ecclesiæ post
apostolos episcopus & martyr fuit libros edidit qui appellantur recognitio. In quibus cū
ex persona petri doctrina quasi uere apostolica exponat. in aliquibus ita Eunomii dogma
inferit ut nullus alius q̄ ipse Eunomius disputare credatur filium de creatū dei nihilo di-
cens. Item in clementis Alexandrine ecclesiæ presbyteri uiri catholici inuenit scriptū dei
filium esse creatum & in Dyonisii Alexandrinæ urbis episcopi quatuor libris ubi contra
Sabellum disputat est Ariani dogmatis cōprobatio. & quid oportet apostolicos profere
uiros cum sciamus ipsa euangelia & ipsorū apostolorum dicta ab hereticis sepe fuisse de-
prauata. ut maxie ex libro Tertuliani cōtra Marcionem cui libet cōstare potest. Quod et
go illorum contigit libris cur nō & Origenis libris potuit contigisse & omnino in simili
causa cur per omnia similis nō acceptat excusatio. quæ ideo etiam de Origenis libris ui-
detur magis acceptanda q̄ ipemet uiuens adhuc de hoc in suis epistolis ut infra patebit
conqueritur. corrupti. s. & deprauari ab heretici libros suos. Quod si hoc p̄ impossibi-
li habet Hieronymus illud afferens q̄ sic quicquid in libris omnium reperitur: ab aliis dici
possit esse corruptum. & q̄ difficile est omnia exemplaria posse uiciari. Nescio quo pacto
ipe respondere poterit Eunomianis cōprobantibus dogma suum testimonio clementis
apostolorū discipuli in quibus inuenitur expresse scriptū filiū dei esse creatum. Nam si ipse
ad hec recurrerit corruptos libros clementis ab ipsis hereticis ipsius Hieronymi uerbis
hoc arguent esse impossibile. illa & ipsi dicentes sic. s. quicquid reperit in libris omnium
ab aliis corruptum dici posse: & impossibile esse omnia exemplaria esse corrupta. Quia
re forte cauendū est nedum hereticū omnino facere uolumus Origenem hereticos apo-
stolos hereticosq; apostolorum discipulos esse faciamus. Nam cum nihil minus detestā-
dæ & execrandæ hereses non minus impia dogmata in illorum inueniantur libris quam
in libris Origenis non uideo. Cur non uel similiter accusentur uel excusentur similiter
Hieronymus autem de libris Clementis & aliorum corruptione his uerbis respondet. &
quomodo inquit in libris eorum uiciosa non nulla sunt si me causa uiciorum nescire

respondero non statim illos hereticos iudicabo. Fieri enim potest ut uel simpliciter erra-
uerint uel alio sensu scripserint uel a librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta
sint uel innocenter quedam & minus caute loquuti sint. & quæ nō possint peruersorum
hominum calumniam declinare. Huic autem Hieronymi responsioni sic forte respōde-
ret Ruffinus ut si. nō p̄pterea q̄ in eorum libris uiciosa nō nulla sunt etiam si causas ui-
ciorum nescias non statim uis illos hereticos iudicare. Cur uis aliquibus in Origenis li-
bro uiciosis quibus etiam alibi ipsum legis contradicentem Origenē statim hereticū iudi-
cas quæ est causa dissimilitudinis maxime cum & in Origene eam ingenti sublimitatē eū
fidei zelum tale ac tantum scripturarum studium & tu noueris fuisse & scripseris & predi-
caueris ut nō in merito in codicibus undecunq; potius q̄ in mente eius uicium fuisse suspi-
cari possis. Preterea sicut fieri potuit secundū te ut illi uel simpliciter errauerint uel alio
sensu scripserint uel innocenter & minus caute loquuti sint. Cur non fieri potuit similiter
ut Origenes: uel simpliciter errauerit uel alio sensu scripserit. ut contendit Dydimus. uel
innocenter & minus caute loquutus sit quedam quæ non possunt peruersorum hominū
calumniam declinare. Et sicut a librariis imperitis dicis potuisse illorum scripta corrupi
cur nō similiter uel ab imperitis librariis uel a p̄fidis hereticis scripta Origenis potue-
runt corrumpi omnino dissimilitudinis causa nō apparet. Refert etiam Ruffinus q̄ liber
Hilarii confessoris post ariminensem synodum fuit falsatus ab hereticis. & q̄ ob hæc cau-
sam cum in concilio episcoporum ei quæstio moueretur p̄ferri librum de domo sua us-
sit qui nesciente se in scriniis suis hereticus tenebatur. & dicit q̄ cum prolatus fuisset & ab
omnibus hereticis iudicatus auctor libri Hilarius excōmunicatus discessit de concilio.
Hoc esse falsum & fictum in calumniam Hilarii dicit Hieronymus nihil aliud afferens
sed uerum fuerit nec ne non bene sciri potest nec multum ad Origenis attinet defensio-
nem. Hoc est uerum quot Ruffinus hoc de Hilario recitaturus hæc uerba præfatur. Et ne
quid aperte credulitati desit res adhuc quæ sunt memoriæ nostræ retaxam quo testimo-
nii ueritas neminem lateat: Quare uel uerum fuit uel magna fuit Ruffini impudētia in
re tam recentis memoriæ apertum mendacium & nouam texere sabellam. Sed siue uege-
sit siue falsum non uidetur in Hilarii calumniam uel fictum uel recitatum. quia potius il-
los qui Hilarii librum deprauauerunt q̄ ipsum Hilariū calumniatur. quem innocentē
heresis fuisse & iniuste excōmunicatum & subdole deceptum attestatur. Post hæc recitat.
Ruffinus q̄ Tertuliani liber cuius est titulus de trinitate sub nomine Cipriani martyris
Constantinopoli a Macedonianæ partis hereticis legebatur. Hieronymus dicit q̄ nec li-
ber est Tertuliani. nec dicitur Cypriani sed Nouatiani. neuter eorum aliud pro se affert
nisi q̄ Hieronymus dicit q̄ auctoris eloquium stili p̄prietatem demonstrat. Quamq̄ &
in multis sepe est deprehendere similem stili faciem & tenorem. Sed hæc nihil ad Orige-
nem. Ipse autem Ruffinus hoc idem ostendit accidisse Hieronymo quod & libris Orige-
nis. refert enim q̄ cum a Damaso Romane urbis episcopo ei tradite fuissent ecclesiastice
epistole dictæ de Appollinariste Athanasii librum ubi dominicus homo scriptum erat ad
legendum acceptum ita corruperunt ut in libro id quod eraserant rursus scriberent. scili-
cet ut non ab illis falsarum sed a Hieronymo additum putaretur. Et aduerte q̄ Hiero-
nymus in hac parte Ruffino respondens cum dicat mihi mea ingeritur fabella. uerum

Nota

Clemens di-
scipulus apo-
stolorum
Eunomii er-
ror
Clemēs ale-
xandrinæ ec-
clesiæ presbi-
ter
Dyonisius
eps alex.
Tertullia-
nus contra
Marcionem

Hilarius
Ariminēsis
synodus

Tertulianus
Ciprianus

Damasus
ro. urbis
eps
Nota

Nota orige/
nis uerba

tamen fuisse non negat: sed in fine sic dicit fieri potest Ruffine ut etiam si a me uerum au-
disti alius qui huius rei ignarus est dicat a te esse compositum & fictum. Tertium quod uerifi-
citate facit libros Origenis fuisse corruptos est quod de hoc ipse uiuus coqueustus est. Extat enim
in libro quarto Origenis epistola eius ad quosdam caros suos in Alexandria in qua con-
queritur his uerbis. Sed nihil mirum mihi uidetur si adulteretur doctrina mea ab inimi-
cis. & tali adulterio corrumpatur quali adulterio corrupta est epistola Pauli apostoli. Qui-
dam enim sub nomine Pauli falsam epistolam conscripserunt ut conturbaret Thessalo-
nicenses quali instaret dies domini & seducerent eos propter hanc ergo epistolam in se-
cunda epistola quam ad Thessalonicenses scribit hec dixit. Rogamus autem uos fratres
per aduentum domini nostri Iesu christi & nostre congregationis in ipsum ut non cito mo-
ueamini a sensu uestro neque terre animi neque per spiritum neque per uerbum neque per episto-
lam tanquam per nos missam quasi instet dies domini. nemo uos seducat ullo modo talia er-
go quedam uideo accidere nobis. Nam quidam auctor hereseos. cum sub presentia mul-
torum habita fuisset disputatio nostra accipiens scripta ab his qui descriperant codicem
quae uoluit addidit. & quae uoluit abstulit & quae ei uisum est permutauit & circumfert tam-
quam ex nomine nostro insultans & ostendens ea quae ipse conscripsit pro quibus indigna-
tes fratres qui in palestina sunt miserunt ad me Athenas hominem. qui acciperet a me ipsa
auctentica explanaria quod ne relectum quidem uel recesitum a me antea fuerat. Sed ita
neglectum iacebat ut uix inueniri potuerit. nisi tamen & sub deo teste loquor. quoniam
cum conuenissem illum ipsum qui adulterauerat librum. quare hoc fecisset uelut satisfi-
ciens mihi respondit quoniam magis ornare uolui disputationem atque purgare ipsum. Vi-
dete quali purgatione disputationem nostram purgauit tali nempe quali purgatione Mar-
cion purgauit euangelia uel apostolum uel qualis successor eius post eum Apelles. Nam si
cut illi subuerterunt scripturarum ueritatem sic iste sublatis quae uere dicta sunt ob nostri
criminationem inseruit quae falsa sunt. Hec ad uerbum in Origenis epistola leguntur. quod
si uiuente ipso non dubitabant heretici eius libros corrumpere. Quanto magis creden-
dum est hoc ipsos aulos fuisse post eius mortem. Conqueritur autem & de alio quodam
heretico in epheso qui conferabat multa falsa tanquam sua. & extat etiam in alia eius episto-
la de suorum librorum falsitate querimonia. Quartum quod eiusdem rei maxime fide
facit quod. scilicet. heretica illa Origenis non sint sed ab hereticis inserta est quod de illis eiusdem in-
uenitur alibi Origenes pie & catholice determinare. Ex quo si illa heretica Origenis sunt
sibi ipsi contradicet. Locos autem ubi catholice agit de illis plurimos est uidere in apolo-
gia Pamphili. & hoc est quod dicit Ruffinus quod non est curandum de nomine auctoris il-
lius libri quoniam illa defensio cuiuscumque sit per se ualida est cum ex uerbis & dictis pro-
priis ipsius Origenis de eius catholico & orthodoxo dogmate fide faciat. Et per hoc etiam
uidetur satisfieri cuidam dicto Hieronymi contra Ruffinum. Nam cum Ruffinus hoc idem
diceret pie. scilicet. & catholice de illis alibi ab Origene determinatum sic inquit contra eum Vbi
est illa fiducia qua inflatis buccis creberrime personabas te quae in aliis libris Origenis le-
geras emendasse in libris periarcon. Et non aliena. sed sua reddidisse suis. De tanta li-
brorum silua fruticem ac surculum proferre non potes. Responderet enim forte Ruffinus
non oportere se de ea firculos proferre de qua iam Pamphilus multas protulerat integras

Marcion.
Apelles.Apologia
Pamphili

arbores. Locos enim illos copiosissime recitat Pamphilus & illo iam presupposito hoc agit
Ruffinus in libello suo quem Pamphili libro superaddit. ut ostendat unde hoc puenerit
quod in libris Origenis contradictoria inueniantur assignatque illam causam de falsatione per
hereticos. Quintum quod & multum facit ad asserendum hoc quod hereses ille non sunt de me-
te Origenis est quod ex testimonio multorum quibus merito tenemur fidem adhibere habe-
mus Origenem in principalibus opinionibus in quibus errasse dicitur catholice sensisse. Duo
enim sunt principales hereses quae Origeni obiciuntur. Prima est de trinitate quae male. scilicet. de
filio & peius de spiritu sancto senserit. Secunda est de salute diaboli. quod. scilicet. pena eius &
infernale supplicium non sit eternum futurum sed ab eo sit aliquando liberandus. Ex qua
uidentur multe alie dependere eidem ascripte illa. scilicet. quod pro salute istorum saluatorum de-
monum iterum in sublimiori elemento sit crucifigendus christus. & illa quod omnia restituenda
sunt in unum & illa quod diabolus penitere possit. & illa quod pena damnatorum non sit eter-
na. De istis autem duabus heresibus quod non fuerunt de mente Origenis uidentur esse euiden-
tia argumenta. Nam de trinitate non solum Dydimus quo preceptore tantum gloriatur
Hieronymus dicit catholice sensisse Origenem. idque propriis in periarcon editis comen-
tariis comprobauit. Sed & Athanasius defensor niceni concilii libris propriis contra Aria-
nos uoce clara testem fidei suae hunc uirum uocauit & Methodium legimus penitusse quod
Origenem damnasset dicitque eum tandem inuentum nihil male credentem de sancta tri-
nitate. Quinimmo ipsiusmet Origenis habemus dicta de trinitate a catholica fide ni-
hil discrepantia. nam super illud Pauli ad Romanos & spiritus adiuuat infirmitate no-
stram expresse tenet spiritum sanctum non esse creaturam & super illud qui etiam proprio fi-
lio non peperit sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo non etiam cum illo omnia
donauit hec Origenes exponens dicit. Nihil enim est neque uisibilis neque inuisibilis crea-
ture quod filio possit adequari. nullo enim pacto creatori suo potest creatura conferri. &
si creator ipse donatus est nobis quomodo non cum ipso nobis omnis creatura donabitur
& infra super illud Pauli qui est super omnia deus benedictus sic inquit Origenes. Chri-
stum aliud secundum carnem esse. aliud secundum spiritum iam & in prioribus huius ipsius
epistole partibus designauit ubi dicit qui factus est ex semine Dauid secundum carnem
qui destinatus est filius dei in uirtute secundum spiritum sanctificationis & quomodo secun-
dum spiritum filius dei sit & secundum carnem filius Dauid ibi plenius exposuimus pro
uiribus quem ergo ibi secundum spiritum filium dei dixit hic procedente doctrina ordine
proficientibus utpote auditoribus deum qui est super omnia ipsum esse pronunciat & miror
quomodo quidam legentes quod idem apostolus in aliis dixit. Unus deus pater ex quo om-
nia & unus dominus Iesus christus per quem omnia negent filium dei deum debere profite-
ri. ne duos deos profiteri & dicere uideatur & quid de hoc loco apostoli facient in quo ap-
te christus per quem omnia super omnia deus esse describitur. Sed non aduertunt quod hoc ita
sentiant quia sicut dominum Iesum christum non ita unum esse dominum dixit ut ex hoc
deus pater dominus non dicatur. ita & deum patrem non ita dixit esse unum deum ut deus
filius non credatur. Vera est enim scriptura quae dicit. Scitote quod dominus ipse est deus. Unus
autem uterque est deus quia non est aliud filio diuinitatis initium quam pater sed ipsius unius pa-
terni fontis sicut sapientia dicit purissima est manatio filius ergo est christus deus super omnia
quae omnia illa sine dubio quae & paulo ante diximus super principatus & potestates & uirtutes

Due principa-
les hereses quae
origeni attri-
buuntur
Pro pria he-
resi quae obi-
ciuntur defensio.
Dydimus.
Athanasius
Methodius.
NotaOrigenis
uerba

& omne nomen quod nominat non solum in hoc seculo sed etiam in futuro. Qui autem super omnia est super se neminem habet non enim post partem est ipse sed de patre. hoc idem autem sapientia dei etiam de spiritu sancto intelligi debet. ubi dicitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum & hoc quod continet omnia scientiam habet uocis. si ergo filius dei super omnia dicitur & spiritus sanctus continere omnia memoratur. Deus autem pater est ex quo omnia. & sic euidenter ostenditur natura trinitatis & substantia una quae est super omnia. hec Origenes ad uerbum. & alibi super illud Pauli quomodo autem predicabunt nisi mittantur sic inquit. Sunt enim non nulli qui annuntiant quidem & predicant de patre & filio & spiritu sancto sed non sincere non integre ut sunt omnes heretici qui patrem quidem & filium & spiritum sanctum annuntiant sed non bene neque fideliter annuntiant. Aut enim male separant filium a patre. ut alterius nature patrem alterius filium dicant. aut male confundunt. ut ex tribus compositum deum uel trine tantummodo appellationis faciant. qui autem bene bona annuntiant proprietates quidem patri & filio & spiritui sancto suas cuique dabunt. nihil autem diuersitatis esse confitebuntur in substantia uel natura. hec Origenes. Quibus uerbis quid magis catholicum quid magis expressum necesse est igitur sicubi aliter scriptum inueniatur in libris Origenis non Origenis esse illud sed hereticorum qui per librorum corruptionem patronum habere uoluerunt Origenem erroris sui. De secunda autem heresi tam euidenter extat testimonium ut meo iudicio male negare possit. Nam in epistola propria ipse Origenes etiam secundum Hieronymi translationem qui illius epistole mentionem facit expresse negat diabolum posse aliquando saluari. dicitque nec mente quis captus hoc potest dicere. Praeterea quod etiam extat dialogus inter Origenem & candidum ualentiniani dogmatis factatorem. qui sentire & supra illud Pauli nunquid sic offenderunt ut caderent sic dicit Origenes hunc casum respiciens Paulus de quo dixit Christus quia uidebam sathanam sicut fulgur cecidisse de celo negat cecidisse israel. Illorum enim uel in fine seculi conuersio erit tunc cum plenitudo subintrauerit omnis israel saluus fiet. Istius autem qui de celo cecidisse dicitur nec in fine seculi erit ulla conuersio. hec Origenes. Quod est illa quae ei imponitur heresis quod spiritus non intelligit filium & filius non intelligit patrem falso ei imponitur. patet ex his quae ipse dicit super illud Pauli. O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae dei. Sic enim inquit hanc altitudinem dei inscrutabilem dicit omni creature de filio uero & spiritu sancto dicere ista non poterat quia filius in euangelio dicit ad patrem. Pater omnia mea tua sunt & tua mea. & de spiritu sancto ipse Paulus pronuntiat dicens. Nemo scit hominum quae sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est. ita & quae in deo sunt nemo cognouit nisi spiritus dei. Quin ergo dicit Paulus. quis nouit sensum domini de creaturis dicit naturam uero trinitatis excepit haec Origenes. Restare uidetur una heresis Origeni attributa. scilicet in opinionibus de anima quod fuerint ab eterno create & de celo delabantur in corpora & de anima scribit quidem ipse Origenes in commentariis super epistolam Pauli ad Titum se nihil posse determinati ex ecclesiastico dogmate accipere nisi quod omnes anime sunt eiusdem speciei quod sunt libere uoluntatis quod sunt rationabiles quod sunt immortales quod a deo create & quod penas habiture pro malis & premia pro bonis. haec tantum dicit se affirmare de anima. Quia de his in scripturis euidentia habeantur testimonia. In caeteris autem de anima questionibus dicere se quod magis sibi probabile uidetur. & inquisitiue non determinatiue procedere. quia determinatum nihil de

Nota

Pro secunda
heresi que ei
de obiectis de
fensio
Ipsemet ori-
genes negat
& contrarium
asserit
Dialogus
Origenis

Pro heresi de
animae creatio-
ne obiecta
defensio.

illis in ecclesiastico habeatur dogmate. Id autem quod magis uisum est Origeni fuisse quod essent ante corpora create in celis uiuentes consentiunt concorditer omnes. & Ruffinus in apologia ad Anastasium romane urbis episcopum postquam tres retulit opiniones de anima in fine sic inquit. Ego uero cum haec singula legerim deo teste dico quod usque ad praesens certi uel definiti aliquid de hac questione non teneo sed deo relinquo scire quid sit in uero. & si cui ipse reuelare dignabitur. ego tamen haec singula legisse me non nego. & adhuc ignorare confiteor. praeter hoc quod manifeste tradit ecclesia deum esse & animarum & corporum conditorem. In libro etiam Pamphili non negatur Origenem illi adhaesisse opinioni sed sic in eius scribitur defensionem. Nunc uero cum diuersitas sit apud ecclesiasticos & alii alia de anima sentiunt. & omnes diuersa quomodo hic magis quam caeteri inculandus est. Tum post haec uerba recitantur opiniones de anima quae tunc erant inter quas & illa quae nunc tenetur a catholicis & cum ostensum est manifestas pro illis probationes ex scripturis sacris adhiberi non posse accidereque & illarum auctoribus magnas difficultates in fine sic concluditur. Quod autem ex his omnibus ostendi uolumus illud est quod sicut eos qui unam quamlibet de his quas supra exposuimus opinionem ueram putant. non recta ratione hereticos quis uocat pro eo quod neque ex diuinis scripturis certi aliquid de his uel manifesti dictum esse uideatur. neque in praedicatione ecclesiastica putatur contineri. Ita neque hunc uirum culpa riuistum est differentem quod sibi magis est uisum. haec ibi. Ego autem ex omnibus supra dictis duas infero propositiones. Prima est quot si Origenes & de trinitate & de demonum salute catholice sensit ut magnis uideatur comprobatum testimoniis ob erroneam de anima opinionem eius conuincere non possumus damnationem. Quia Origenes non omnia tenebatur suo tempore explicitae de anima credere quae nos nunc tenemur quia nec in scriptura habebantur manifesta. nec per ecclesiam ut postea fuit tunc fuerat determinatum. Immo non solum tempore Origenis sed etiam tempore Augustini. qui per ducentos annos post Origenem fuit adhuc fuerat post per catholicos. id est per uniuersalem ecclesiam de anima aliquid determinatum. Nam ipse Augustinus dubius erat in opinione de anima ut patet ex eius epistola ad Hieronymum. an. scilicet singule singulis. creentur ut tunc tenet orthodoxa traditio. Ex qua opinione uidebatur Augustino sequi quod deus esset iniustus. an ex illa una quae facta est in Adama deo. Alie deinde sicut corpus ex corpore ita anime ex anima fuerit propagata. nec credas solum in iuuentute de hac re dubitasse Augustinum. Quia & in primo libro retractationum qui fuit de ultimis de hac questione dubitat. Sic enim scribit in primo sine controuersia ergo quedam originalis regio beatitudinis animi deus est. qui eum quidem non de se ipso genuit. sed de nulla re alia condidit sicut condidit corpus de terra. Nam quod attinet ad eius originem qua sit in corpore utrum de illo uno sit qui primus creatus quando factus est homo in animam uiuentem an similiter fiant singulis singule. nec tunc sciebam nec adhuc scio. haec Augustinus ad uerbum. Ex quo patet euidenter propter erroneam opinionem de anima praedictam hereticum cum nullo modo posse dici Origenem. Secunda propositio quam dico est haec. quod si uerum est quod Thomas in quolibetis dicit ut in septimo articulo defensionis Origenis patebit latius. & bona dicit theologia non obligari nos de necessitate salutis credere non solum ecclesiae doctoribus sicut Hieronimus sicut Augustinus & similes sed neque ipsi ecclesiae nisi in his quae ad substantiam fidei pertinent adiunxerimusque ista ad sub-

Ruffinus

Pamphili
liber.Prima pro-
positioAugustinus
post Origenem
per. cc. annos
fuit & etiam
dubius in opi-
nionem de ani-
mae creatio-
ne.Secunda pro-
positio
Sactus Tho-
mas.

stantiā fidei nihil pertinere utrū illarū heresū auctor fuerit Origenes. aut aliquis alius mō hereses illas hereses eē id est ipia fateamur dogmata Videť sequi qđ nō teneat hō fidelis & uere xpianus de necessitate salutis in hac quæstioe potius Hieronymo et qđ ad ipsum magis declinet ecclesia qđ athanasio dydimō. Methodio Ruffino. Cuius & fides et psecutiois hereticorū tpe in sancta Alexandrina ecclesia carceribus & exiliis dicit p̄bata immo ipsius met Origenis dictis credere eo maxime qđ & in multis aliis quæ et ad fidei substantiā magis p̄tinet Hieronimū nō approbamus. Sicut in materia de ceremonialibus & sicut et Hieronimo piū est nō credere ubi Ambrosii cōmētaria in lucā nugas uocat. & ipm̄ Ambrosiū nūc coruū nūc corniculā appellat. Et ubi eiusdē de spiritu sancto librū dānans dicit te de grecis bonis uidisse latina nō bona. & ubi basilū magnū de supbia taxat. & ubi in epistolis Augustini dicit se quædā heretica legisse: ita forte. & in hoc qđ potius uelit illa quæ Origenē demonstrat catholicū eē ficta & adulterata qđ illa quæ eū cōprobant hereticū ei penitus nō adherere. nec impiū est nec fidei apparet p̄nitiosum ad quā uideť potius cōfirmandā facere Origenis patrociniū & testimoniū adimere hereticis qđ ad infirmāda iuxta illd̄ qđ in Pāphili libro his uerbis scribit. illud cōtēplari debuerāt quātā ridēdi materiā quātāq; hereticis p̄beāt: cū eos quos assertores xpiani dogmatis & defensores putāt confutari nūc uideāt & refelli a p̄p̄riis & uelut ciuili bello gaudeāt ipugnata quē ipsi hostiliter ipugnare nō poterāt. Fuerūt autē & ex p̄batis doctoribus ecclie et Hieronimo posterioribus qui i hac fuerūt snia qđ hereses ille nō fuerint de mēte Origenis. sed ei falso ascripte ab hereticis. Vñ Aymo unus ex nobilib; & antiquis doctoribus ecclie in libro de xpianarū rerū memoria sic dicit. Ego sane de origine uiro tā illustri abstinentissimo uitæ & castissime preclare doctrine puri & lucidi sermonis salua fide patrū dixerim qđ hac oīo nō scripsent sed ab hereticis ob p̄clarū nomē eius ofuscādū maligne cōficta sunt & cōscripta & noi suo p̄titulata. hæc ille ad uerbū. hæc dicta sunt de priō articulo examinādo & inquiredo utrum fuerint heretice ille opinioes Origenis nec ne qua in re sicut in aliis oibus ecclie iudiciū aliorū oīum iudicio & rōnibus semper añpono. Pro secūdo articulo uideť rōnabilius iō excusandus Origenes qđ si qđ scripsit qđ a catholicis nō acceptet in illis scribendis. neq; dogmatice neq; assertiue. sed dubitatiue semp & inquisitiue p̄cedit. quare sicut licet in Augustini libris sup̄ genesim multa sint quæ nō acceptant tñ p̄pterea excusant a nobis qđ ut ipsemet dicit in libro retractationū plura in eo libro sunt quesita qđ inuēta ita & multa eē p̄nt in libris Origenis reprobāda & dānāda quæ quia ipse nō determinādo sed inquirendo dixit nō p̄pterea hereticus est dicēdus qñ heresis assertū p̄p̄rie dicit dogma cōtra explam uel scripture ueritatē uel ecclie determinationē. qđ aut sic semp locutus sit Origenes ex multis patet locis. Nā & post disputationē de aīa inquit. hæc iuxta nostrā sniam nō sunt dogmata sed quæ sita tñ atq; p̄iecta ne penitus intractata uiderent. & alibi loquēs de resurrectione inquit. Si hæc nō sunt cōtraria fidei & cætera. & ista triplex ergo suspicio nobis de sine suggerit equibus quæ uera & melior sit lector inquiret tñ tres subiūgit opinioes de resurrectione & in p̄fatione librorū in genesim inquit. Si p̄fūdū aliqd̄ occurrerit de hoc dicendū quidē est sed nō tñ affirmatiue & ista. nos de rebus magnis quæ supra nos sūt ignorantia nostri nō ignoramus. & sup̄ epistola ad romanos libro secundo. hæc ea lege dicta sint a nobis ut si qui melius & rōnabilius dixerint illa magis qđ hæc nostra teneant. Et libro. iiii. hæc prout potuimus in locis tā arduis & tā difficilib; p̄lata. si quis forte ai nostri

Hieronymus
contra Ambrosium.
Magnus Basilius

Aymois uerba in testimonio origenis.

Pro secundo articulo.
Augustinus.

Heresis proprie Nota.
Verba Origenis

studium consideret amplecti poterit. si uero infirmitatē sensus nostri notare uelit ueniam petimus & ei qui melius de his differere uel explanare potuerit libenter cedimus & alibi. Probet autem qui legit qđ horum magis sensui conueniat apostolico & illud teneat. & libro quinto hæc interī nobis in p̄senti loco occurrere potuerūt. Si quis autē melius aliquid senserit nō pigeat his obmissis illa respicere. & quid plura legat liber periarcon. uidebitur illū hoc ordine p̄cedere qđ primo ponit illa quæ sibi exp̄sse uidebant in scripturis eē determinata & in illis nihil aberat ab ecclia. Alia dicit sibi eē dubia & de illis uelle inquirere de oibus asserēs illā solū recipiēdā eē ueritatē quæ in nullo apostolicis & eccliaisticis dogmatis aduerset. Pro tertio articulo qui est quasi cōfirmatio secūdi dico istā p̄positio nē qđ si sit aliquis habēs erroneā opinionē de rebus fidei adhuc p̄ eccliam nō determinatis mō in uolūtate eius nulla sit macula sed firmū p̄positū de illis credere semp cōsone scripture & ecclie. ille nec peccat mortaliter nec hereticus p̄p̄rie est dicēdus. Ex qua p̄positio ne sequit̄ correlarie possibile eē qđ opinari aliquā opinionē aliquo tēpore sit peccatū mortale qđ nō erit alio tpe. & hoc est quia pōt quis sine p̄tinacia credere aliquid uno tpe qđ alio tpe nō crederet sine p̄tinacia utputa post determinationē ecclie. aut sacre scripture dilucidationē. de opposito credit attestat̄ snia oīum doctorū dicētū qđ nō p̄cise error intellectus facit hominē hereticū sed oportet qđ sit malitia & p̄uersitas i uolūtate. Ideo dicebat Augu. errare possum hereticus eē nō possum. Cōfirmat̄ hoc ex determinationē uniuersalis ecclie quæ multos canonizauit qui tñ usq; ad mortē perseuerauerūt in erroneis opinionibus de fide. & deinde per eccliam p̄ hereticis reprobatis quas opinionones nullq; legit̄ ab illis fuisse retractatas. Tales fuerūt Papias ep̄s hieropolitanus. Victorinus p̄ctauensis. Hireneus lugdunensis Beatus Ciprianus & multi alii quos scimus errasse in fide & eorū opinionones pro hereticis cōdēnatas. & tñ ipsi habent̄ in canone sanctorū ex quo sequit̄ ut necessario dicēdū sit qđ uel illi etiā qđ decesserint in illis opinionibus erroneis in fide nō tñ decesserint in peccato mortali. uel qđ ecclia errauerit in eorū canonizationē qđ si dixerint ut etiā dixit quidā ex his qui me impugnabāt. respoōdēs qđ illi forte nō errant bñ canonizationē nō ego sed ipsi sentiūt cōtra determinationē uniuersalis ecclie. Ex hac autē p̄posito ne inferre ad p̄positū Origenis sic. qđ dato et qđ origenes multas & plurimas habuerit opinionones erroneas in fide hoc p̄cise si in uolūtate eius nulla fuit macula aliquo mō nō pōt esse argumētū qđ aīa eius sit dānata. Ut sic arguat̄ aut quātūcūq; magnus error de quibuscūq; rebus fidei sit in intellectu alicuius mō i uolūtate nlla sit macula nō ipedit salutē eius aut quātūcūq; parius & d̄ qđcūq; re sit ipedit aut aliquis ipedit & aliq; n̄ ipedit. si qđtūcūq; magnus sit nō ipedit. ergo et qđ Origenes & i mltis errauerit & i principalioribus illa tñ si fuit uolūtas eius bñ disposita & nullo mō maculata nihil ipediuit eius salutē. & ita qđ uolūt cōuincere dānationē eius nō sufficit qđ ostēdāt errores eius & p̄seuerantiā i eis. Sed oportet qđ ostēdāt p̄seuerantiā. cū p̄tinacia aut negligētia uel alia malicia uolūtatis. si quātūcūq; parius sufficit. ergo error de rebaptizādis hereticis debuit ipediri salutē Cypriani & heretis illorū qui dicunt̄ chiliaste debuit impedire salutē Papiæ qui fuit auctor illius heresis & cum illa decessit. & si sic ergo male ab ecclia fuerūt canonizati. si aliquis ipedit & alius non. dicant oportet qui sunt illi errores qui impediunt & qui nō. & ubi unq; inuenit facta ista distinctio ab ecclia ut uerbigrata dicat̄ habere errorē in his quæ pertinent ad talem uel talē articulum etiam si sit p̄cise debilitas & defectus intellectus & non sit ali-

Liber periarcon.
Pro tertio articulo.

Nota hæc p̄positionem.

Correlariū

Augustinus Confirmatō

Papias hieropolitanus episcopus.
Victorinus p̄ctauensis.
Hireneus lugdunensis
Beatus Ciprianus.
Nota.

Chiliaste heretici.

qua peruersitas nec negligentia. nec pertinacia nec quæcūq; alia malicia in uoluntate est peccatum mortale. habere aut errorem in his quæ ad talē uel talem materiam pertinent non est peccatū mortale nisi sit in uoluntate defectus & si non inueniat facta talis distinctio aut ab ecclesia aut a doctoribus nec uideat fieri posse rationabiliter apparet nō ualere dictū quorundam dicentū aliam esse rationem de Cypriano & Papia & similibus & alia de Origene quia Origenes errauit in principalibus. nam quæcūq; magnus sit error modo sit solū error in intellectu & in uoluntate nulla sit malitia nō uidet q̄ taliter errās peccet mortaliter. qua p̄pter cū talē maliciā in uoluntate Origenis nō legamus fuisse. dato q̄ ēt in principalibus fidei misteriis errauerit grauissimo errore & merito p̄ eccliam dāna to nō pōt conuinci ipsū esse dānatū in se anima sua. q̄d si quis dicat multos esse gradus propositionū credendarū præter istum gradū p̄positionū scilicet determinatarum per eccliam & q̄ etiā si nō sit pertinacia. signū tamē est pertinaciæ asserere aliqua quorum op̄posita tenet asserens explicita fide tenere. & credere & q̄ nō solū culpabilis est mortaliter error p̄pter pertinaciā sed etiā quandoq; culpā propter negligentiam inquirendi ueritatē quæ negligentia nō est pertinacia saltem p̄prie dicta. uidet ad hoc rationabiliter posse respondere. Primo q̄ Origenes de negligentia inquirendi in hoc ueritatē culpā nō pōt q̄ ut bene dicit Hieronymus in perscrutatiōe scripturarū diebus sudauit & noctibus. Secundo q̄ in nullo errauit Origenes q̄d ipse tunc si teneret explicita fide credere q̄ oppositū asserens nō dogmatice sed ut sibi p̄babilis uisum est hereticus dici possit & hoc euidenter probo ex dicto quodā ipsius Hieronymi supra allegato. Vbi em̄ Hieronymus dicit q̄ ēt si in clementinis apostolorū discipuli & aliorū talium inueniant aliqua uiciosa nō tamē propterea istos statim hereticos iudicaret. Subiungit quadruplicē cām Primo q̄ potuerūt libri esse corrupti. Secūdo q̄ alio sensu scripserit. Tertio q̄ simpliciter errauerint. Quarto q̄ minus caute locuti sint. in quibus uerbis debemus aduertere q̄ dato q̄ liber clementis in quo dicit filiū dei esse creaturā nō sit deprauatus. & dato q̄ auctor aliū sensum non intenderit adhuc statim Clemēs nō est iudicandus hereticus. quia potuit simpliciter errasse. Quid est ergo simpliciter errasse nisi errasse ex intellectus defectu & erroneo rationis iudicio & non ex malicia uel peruersitate uoluntatis q̄ si in illa heresi q̄ filius sit creatura quæ est maxima etiā quæ obiciat Origeni pōt quis simpliciter errare quia nō stet de ipsa adhuc alia ecclesie determinatio uel per maiore scripturā dilucidationē certior uerificatio in qua demū fieri nō poterit & si tunc illud Clemēs nō tenebat sub pena peccati mortalis explicita fide credere quid possumus dicere obligatū fuisse Origenē credere explicita de his in quibus dicit errasse. Notandū est autē q̄ quia heresis esse pōt & in uerbis male & inordinate platis ut dicit Augu. & in sensu. Ideo dans Hieronymus modū excusandi qui in utroq; errauerit cōiunctim uel diuisim ex solo intellectus & nō uoluntatis defectu dicit uel minus caute locutū fuisse & hoc si in uerbis appareat heresis uel simpliciter errasse & hoc si sensus hereticus sit a simplici & recta uoluntate sed a debili & errate intellectu p̄latus & bene notāda & p̄sistāda sunt illa uerba Hieronymi. q̄ in eis utile & sanū de heretica pertinacia dogma recte fūdat. Pro quarto articulo q̄dā dicētes Origenē penituisse allegāt placitū Origēis. sed iste liber apocriphus reputat ut habet in de. xv. di. Ego at testimoniuū allego ipsius Hie. q̄ p̄ apocripho hēri nō pōt q̄ exp̄sse Origenē de errorib; suis penituisse testat q̄d nō ideo afferō q̄ hoc sit necessariū rōnabiliter ad credēdā Origenis salutē

Obiectio

Prima respō
sio obiectio/
nis
Secunda

Nota.
Augustinus.
Hierony
mus

Pro quarto
articulo.
Liber apo/
criphus
Hierony
mus

ut patebit in sequenti articulo. sed quia isti magistri nūq̄ clamare destiterunt ostendo tibi Origenē errasse. ostendas tu mihi eum penituisse nūq̄ hoc ostendes nūq̄ inuenies scriptum Origenē penituisse de his quæ scripsit. Audiāt ergo reuerendi patres Hieronymum ipsum cuius auctoritate Origenē fulminant in apologia sua ad Pamachriū & Oceanum in qua se ostendit doctrinā Origenis nō dogma sectatum. Postq̄ Origenis recitauit errores hæc uerba subiungentē ipse Origenes in epistola quā scribit ad Fabianū Romanæ urbis episcopum penitentiā agit cur talia scripsit & causas temeritatis in Ambro. refert q̄ se creto edita in publicū protulerit. Hæc Hieronymus ad uerbū. Quid clarius quid expressius. quomodo iam aut qua fronte dicere possunt nūq̄ inueniri q̄ Origenes penituerit. Dicam autē & quia incurrit quid mihi his diebus cum duobus ex his qui hanc conclusionem damnabāt in simili proposito contigerit. Cum enim ego ut Origenē de pertinacia defenderem cuidam multū insistenti determinatū ab ecclesia Origenē pro pertinacia in anima damnatū. dicerem ex grecis haberi historiis Origenis dogmata post mortem eius post multos annos fuisse damnata remissemq; illum si libros domi nō habebat ad Episcopum Traguriensem uirū non minus doctrina & moribus q̄ sua dignitate præstantem apud quem ego grecū librum uideram in quo de conciliis multa erant aggregata dixit ille bonus pater quid me ad grecos remittis quem scis grecas litteras penitus ignorare. petamus inquit latinas. nonne habemus fasciculū temporum qui de his rebus elegantissimè tractat. afferatur dixi ego iste fasciculus q̄q̄ subiunxi. Si mihi quasi hoc fasciculo supposito ignem ut heretico pares abigam ego te protinus & tuum fasciculū in malam crucem. neq; enim illi ulla fides excanduit ille ac si trinitatē blasphemasset ne excandescas inq̄. afferatur fasciculus. nec me quasi solutis fascibus iam uelis cædere. allatus est & in eo de Origene hæc legimus Origenes doctor egregius ac sanctitate uitæ incomparabilis clarissimus in ecclesia dei & post pauca in fine dicit Grandis labirintus a diuersis textitur de Sansone. Salamone traiano & isto Origene an uidelicet saluati sint an non quæ quia si ne periculo nesciuntur nec etiā ecclesia certificata est de his domino totaliter cōmittenda sunt. hæc bonus fasciculus. Quibus lectis cum audisset ille de damnatione Origenis nō esse certificatam ecclesiam mirum ut expalluit & apud quem probatissimorū falces nihil poterant potuit tantum iste fasciculus ut sententiā illico cōmutarit. Sequenti die compellans me accrius quidam alius manu satis gradem gestans librum. Qomodo inquit aut qua omnino uia audes tu ab eterno ignis supplicio Origenē defendere: ecce ego tibi ostendam cui non poteris testimonio contradicere qui dicit Origenem non posse defendi. Producas dixi ego uenerabilis homo. si habes tuos testes. tum inquit ille. hic est testis quidam magnus & nomen subiunxit. ego uero nomen uolo subticere. Cuius hi sunt sermones & p̄dicatiōes. tūc ego quos mihi affers sermones quas nugas. nugas ille rōdit iam excandescens totus. nugas inquā in quibus ēt in ista materia si de ea habet sermonē (absit em̄ ut ego similia unq̄ legerim) nisi exp̄ssissimus aliquis inueniat error. Iā uolo tecū Origenes caput Ixiōis rota p̄fringere. Impatiēs & iā ille & bilis exastuans apit librū & legere incipit furēs uoce altissima. Feria quarta sermo. xi. de origenistis. tū in p̄sequutione eorū q̄ scripta erāt ad singula uerba exclamabat. Hic ne error. & ecce dū sic ad Stentoris iuidiā uociferatur hæc legit in libro scripta deniq; Hieronymus sex milia librorum Origenis legisse se fatetur. & dum statim perlecto hoc iterū clamat hic ne error. hic inq̄ error. & quidem

Fabianus
papa.
Ambrosius

Nota face/
tiam

Episcopus
traguriensis

Nota aliam.

magnus. hic apertū mendacium hic falsitas expressa & ut compescerē illico hominem in beo afferri epistolas Hieronymi. & statim accurrens ad secundū librum inuectiuum contra Rufinum ostendendo ei Hieronymū Rufino dicenti Epiphanium Papā iactare se legisse sex milia librorū Origenis his uerbis respondentē. De sex milibus autē libris quos ab eo lectos esse confingis quis credet aut te uerū dicere aut illum potuisse mentiri. Si em̄ Origines sex milia scripsisset libros poterat fieri ut uir eruditus & ab infantia sacris litteris institutus pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod uero ille nō scripsit quomodo legere potuit. numera indicē librorum eius qui in tertio uolumine Eusebii in quo scripsit uitam Pamphili continent & non dico sex milia sed tertiā partem non reperies. hæc ad uerbum Hieronymus. Erubuit ille & salua fuit res mea. Sed redeamus iam ad propositum cōcludendo uel cum Rufino & aliis quos supra in primo articulo recitauimus debemus concedere Origenē nunq̄ peccasse. uel si cum Hieronymo ipsum peccasse omnino contendimus sciamus & cum ipso nobis concedendū Origenem peccati sui proprio ad Romanū episcopum libello dato penituisse. Ego autē postq̄ mecum diligenter pepēdi & examinaui ea præcipue quæ ab Eusebio & Rufino & Hieronimo de Origene dicuntur coniecto Origenē diu in perscrutatione scripturarū elaborantem: de multis arduis & principalibus theologiæ quæstionibus ambiguū fuisse cum non certe & indubitate sibi ipse uideretur de illis ex scripturā testimonio posse aliquid asserere. & propter hoc de multis fidei misteris forte multa dixisse inquirendo & disputādo in prioribus suæ ætatis annis quæ catholica fides non reciperet. propterea Origenē qui ut ipse dicit suam ignorantiam nō ignorabat & ueritatē illarū quæstionū se nondū cōsequutū plane cognoscebat an suæ ætatis. lx. añū nūq̄ a notariis excipi publice uoluisse. quæ in ecclesiis prædicabatur refert Eusebius Aduertamus ergo q̄ Eusebius. xxvi. capite. vi. libri ecclesiasticæ historiæ scribit Origenē tertio año Imperii Philippi imperatoris. & sub Fabiano pōtifice. cū iā ipse .lx. añū ageret cepisse dicta sua et litteris publice cōmittere. Et aduertamus q̄ supra. xvi. capite dicit q̄ sub Urbano pontifice cui successit Pontianus. iam ante tēpora Fabiani Origenes cōscribendi cōmentarios in scripturas sanctas inuitū sumit cōpellente se Ambrosio. & multa uel præcū obsecrationūq̄ cogente. Qui inquit Eusebius maxime dignus uidebatur cui istud impenderet officii. & cui quicquid archanū & absconditū in sacris litteris tectū est panderetur: Ex quibus duobus locis Eusebii in quibus apparet quasi cōtradictio colligitur euidenter. quod urgente Ambrosio dictauerit quædā in prioribus añis anteq̄ ueri adhuc aliquid cōperisset ipsi tantū Ambrosio priuatim cōmunicanda. & nō in publicum edēda ut quæ bene tuta & ueritati apostolice consona nō cognoscebat Ambrosius autē illa secreto edita in publicū protulit. Comperta deinde per Origenē iam sexagenariū catholica ueritate cepit iam audacter. quia & catholice publice scribere. & ea que ad priuatū Ambrosii usum scripserat iam per illū edita fuisse. uehemēter indoluit ad quæ sui purgationē ut ex uerbis Hieronymi & Eusebii coniecto rei totius seriē Fabiano Romano ep̄o scribēs de sua catholica fide testimoniū phibuit narrās scilicet quæ atea ab eo inueniunt scripta se non scripsisse ut ederent. de quibus & ipse dubius erat catholica ne essent an nō catholica. Sed Ambrosiū illa edidisse. hoc est enim quod dicit Hiero. ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianū Ro. urbis ep̄m penitentiā agit cur talia scripserit & causas temeritatis in Ambrosiū refert q̄ secreto edita in publicū protulerit Eusebius autē narrās quæ

Epiphanius
Papa

Epilogus

Historia ec/
clesiastica eu/
sebi.Hierony
mus

scripserit post .lx. annum postq̄ librum cōtra celsum. & libros. xxv. cōmentariorū in Mattheum & .xx. in prophetas cōnumerauit. subiungit. scripsit & ad Fabianum Romane urbis episcopum. & ad alios q̄ plurimos ecclesiæ principes de catholica fide sua hec ille. Sit ergo uerum q̄ ante sexagesimum annum fuerit de multi fideis misteris dubius Origenes Et sit uerū q̄ secreto in scriptis multa cōmunicauerit Ambrosio que tunc nō firmiter adherendo sed dubitatiue inquirendo opinabatur nunc a catholicis nō recipienda. & ita uerum dicat Hieronymus. q̄ que in multis Origenis libris inueniunt etiam nō catholica Origenis sint. quia uere ab ipso fuerunt dictata. licet nō ut credita. & ut quesita potius q̄ inuenta. & cōsequenter Origeni cui catholica fuit postea ueritas cōperta culpabiliter nō adscribenda in quibus & multa ab hereticis fuisse adinuenta iuxta Rufinū. Pro uero etiā accipere possumus maxime de hoc ipso cōquerente Origene dum uiuebat. Sit ergo uegeti iuxta Eusebium in ecclesiastica hystoria a Hieronymo tāq̄ uera approbata Origenē nō habere p̄ suis operibus. i. in quibus diffinitiuē aliquid & adhesiuē dicat nisi que post sexagesimū annum scripsit. Sitq̄ uerum etiā secundū Hieronymū de prius scriptis temere ab Ambrosio editis ipm̄ penituisse & cōsequenter catholicum mortuū eē. ut nō solū secundū Rufinum Pamphilum & Eusebiū. sed etiā secundū Hieronymū rationabilius sit credere ipm̄ esse saluum q̄ credere ipm̄ damnatum. Pro quinto articulo dico hanc p̄positionē quantū cumq̄ aliquis grauius in uita mortaliter peccat & cōstet ipsum mortaliter peccasse. nisi cōstet de eius finali impenitentia temerariū est uere asserere ipsum esse damnatum. patet ueritas huius p̄positionis ex cōmuni sententia omnium doctorum in dicta p̄positione contententium. Ex qua p̄positione infero duas p̄positiones correlarias. Prima est hec. Non p̄pterea quia aliquis in uita mortaliter peccauerit & nobis nō constet q̄ nō penituerit iudicandum est firmiter a uobis esse illum in inferno patet quia posito peccato mortali tantum nō ponit totum illud ad quod sequitur damnatio eterna. Sed oportet ultra peccatum ponere & certificari de finali impenitentia. Nec ego qui nego firmiter esse credendū illū esse in inferno. habeo ostendere tibi potētiam illius. Sed tu qui asseris illum eē damnatū habes certificare de impenitentia & p̄ hoc multū facit dictum Henrici de assia qui in expositione. iii. c. libri genesis dicit hæc uerba formalia. Si ergo argumētū quorundā esset efficax quo aliquē dānatum esse sicut de Salomōne psuadent p̄ hoc q̄ scriptura eius peccatū cōmémorat & nullā de iusticia aut penitentia eius mentionem facit. tunc ita primū hominē ex peccato suo damnatū cōuinceret sicut primū angelū hec Henricus. Nusq̄ enim habetur mentio de penitentia Adā sed solum de peccato. Similiter iudiciū. viii. legit de peccato Gedeon & nō de penitentia. & tamen a doctoribus bene creditur de eius salute dicere & tu potes q̄ p̄ hoc etiam argumētū quidam decepti erronee dicebāt q̄ Moyses erat damnatus quia legebat peccatū eius in aquis cōtradictionis & de eius penitentia nihil habebat expressum. & tamē dixit deus Iosue. Moyses seruus meus mortuus est. Secunda p̄positio correlaria est hec nemo potest esse certus q̄ aliquis sit damnatus ad infernum nisi hoc habeat ex speciali reuelatione dei uel ab his quibus creditur deus reuelasse. patet ueritas huius ex præmissis propositionibus quia nemo post esse certus de finali penitētia uel de impenitētia nisi ille qui nouit secreta cordis & cui ille uoluit reuelare. cum enim nullus de statu alicuius ita sit certus sicut ipsemet de se quia que sunt hoīs nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ipso est. ut dicitur ad cor. ii. & de se ipso homo nō potest eē certus utrum

Pro quinto
articulo
Præ p̄pō/
Prima p̄pō/
silio correla
riaHenrici de
assiaSecūda p̄pō
silio correla
ria.

fit dignus odio uel amore ut dicitur ecclesiastes. ix. quanto magis nō poterit eē certus de alio nisi de hoc habeat specialem reuelationem. Ex hac autem ppositione principali cum suis correlariis infero ad ppositum meæ cōclusionis q̄ dato etiam q̄ Origenes in illis erroribus errando peccauerit mortaliter tamē cū incerti sumus de eius finali impenitentia uel penitentiā asserere ipsum eē damnatum temerariū est oīno iudicium & reiiciendū. Cū ergo nec de salute possumus eē certi. nec de damnatione. pium est tñ & ualde rationabi-

**Hieronymi
uerba**

le credere ut dixi ego q̄ deus eum saluauerit hominē talis ac tantæ scientiæ de quo Hieronymus in præfatione cantici canticorū cum in cæteris omnes alios superauerit in hoc seipsum superauit & de ipso illud uerificat. Introduxit me rex in cubiculum suum & alibi imitari uolens ex parte Origenē. quē post apostolos ecclesiæ magistrum nemo nisi im-

**Origenes
Adamātius**

peritus negat. & alibi Origenes tanto scripturæ labore sudauit ut iuste adamātii nomē acceperit. & post quedam hec subiungit. Quis unq̄ tanta legere pōt quāta ipse cōscripsit & p hoc sudore quid accepit præmi. damnat a Demetrio episcopo exceptis Palestinæ & arabia & phænicis atq; achaia sacerdotibus in damnationē eius. Consentit urbs Roma ipsa cōtra hūc senatum cogit nō ppter dogmatū nouitatem nō ppter heresim ut nūc aduersus eum rabidi canes falso simulāt: Sed quia gloriam eloquentiæ eius & scientiæ fere nō poterās hoc quare scripserim & ad pauperis lucernæ igniculum cito sed nō cauto sermone dictauerim potestis intelligere si Epicurus & Aristippos cogitetis. hec Hieronymus ad uerbum. Quæ uerba singula quæso o ingeniose lector diligenter attende & ex eis ea p te intelligas quæ ego nō exprimo. In præfatione aut hebraicæ quæstionū de eodē loquēs Origenes sic inquit hoc unum dico q̄ uellem cū inuidia noīs eius habere etiam sciam scripturæ. floccipēdens imagines umbrasq; laruarū quæ naturæ eē dicit terrere puulos & in angulis garrere tenebrosos. Pretereo quæ de eodē Hieronymus predicat q̄ auaritiā calcauit q̄ castrauit se zelo dei licet nō secundū sciam q̄ in explatione scripturæ diebus sudauit & noctibus quā qui dilucidant uitā eternā habebūt. ut inquit sapiens. & ut scribitur ad Vigilantiū pphetæ obserua differuit. & tam noui q̄ ueteris testamēti reuelauit maxima sacramēta. Pretereo q̄ nō solum martyris fuit filius. sed & ipse pæ a martyrii merito abfuit. Nam dicit Eusebius q̄ & adhuc puerulus in tantū ardorē capessendi martyrii exarsit ut sponte se piculis ingereret & tpe deinde Decianæ psequutionis nouas cruces. noua penarū genera ac seculis omnibus inaudita tormenta ptulit ita ut mille mortibus inquit Eusebius uexatus sit ne tantū una ei quā exoptabat accideret psecutio: sūmo studio hoc agente ut nec interitus prestaret nec pena cessaret. Videte q̄ pæ absit a laude martyrii quā plurimū eius discipuli ipso duce & cohortatore sunt consequuti. pæ dico iterum pfecto abfuit a laude martyrii. immo meritū quasi æquale meritū est. Nā dicit & Augustinus in libro de bono cōiugali nō est impar meritū martyrii in Ioanne qui passus non est: & in Petro qui passus est. Nota bene hec uerba Aug. unde sicut Ioannes licet nō transfret p gladium tamē paratus fuit sustinere martyrium. quādo fuit missus in feruentis olei dolium. Ita & Origenes licet mortem martyrii non subierit paratus tamē fuit immo auidissimus illam subire. & tot passus est tormenta ut dicit Eusebius ut mille mortes p una subierit. &

Nota

**Deciana per
sequutio**

hoc est quod dicit Bernardus in sermone sanctorum martyrum q̄ est triplex martyriū. martirium uoluntatis tñ. martirium opis tñ. martirium opis & uolūtatis. Martirium uolūtatis tñ passus est Ioannes euāgelista. cui dictum est & germano eius. M. xx. calicem meū

Augustinus

hic est quod dicit Bernardus in sermone sanctorum martyrum q̄ est triplex martyriū. martirium uoluntatis tñ. martirium opis tñ. martirium opis & uolūtatis. Martirium uolūtatis tñ passus est Ioannes euāgelista. cui dictum est & germano eius. M. xx. calicem meū

**Bernardus
Triplex mar
tyrium**

hic est quod dicit Bernardus in sermone sanctorum martyrum q̄ est triplex martyriū. martirium uoluntatis tñ. martirium opis tñ. martirium opis & uolūtatis. Martirium uolūtatis tñ passus est Ioannes euāgelista. cui dictum est & germano eius. M. xx. calicem meū

bibetis unde Cyprianus in seruis dei apud quos cogitatur martyrium & mente cōcipitur Cyprianus. animus ad bonū deditus iudice deo coronat. Aliud est. n. martyriū deesse aīo aliū aīum deesse martyrio. Si ergo martyrio Origenis aīus nūq̄ defuit & mille mortes p una subiit quō a iudice deo coronatū nō credamus si nō metitur martyr Cyprianus. & si damnatus est quis quæso ad gehēnæ mortem eum damnauit. An xps Iesus p quo totiens ipse mori uoluit. Quin potius sicut dicit de ipso Cypriano Aug. q̄ sanguis martyrii in eo om-

Augustinus

nē hereleos maculam abluuit. Ita & de Origene effusum ab eo nō tam supra terram extrinsecus q̄ super zelo dei & caritate ardentem celestium animā suā intrinsecus martyrii sanguinem omnē hereleos maculam abluisse pie credamus dicentes cū Dauid. Beatus Origenes qui & si aliquādo in consilio errantium abiit in uia tamen peccatorum p impenitentia nō stetit & in cathedra pestilētiæ p pertinaciam nusq̄ sedit sed in lege domini fuit uoluntas eius. & in lege eius meditatus est die ac nocte. Beatus Origenes cui remisisse sūt iniquitates per baptismum & eius tecta sunt peccata p penitentiam & cui non imputauit dominus peccatum ppter martyrium. deniq; talem ac tantum uirum etiam si aliquando ex ingenii defectu & nō ex aliqua uoluntatis malicia in fidei misteris errauerit credamus a domino in suis nouissimis nō fuisse derelictum. sed potius uisitatione sue clementissime misericordiæ & de secretis fidei si in aliquibus errabat illuminatū ab erronea ad salutarem uiam reuocatum fuisse. & hoc ego intellexi in breui responsione mea cum alias dixi. ex quo non inuenitur fuisse pertinax uerisimile est credere q̄ deus eum saluauerit. i. uisitādo eum uisitatione quā dixi in stata salutis digno clemētissime collocat & de secretis fidei in quibus errabat ipm illuminans ad salutarem de illis penitentiam aduocauerit qd̄ utrum fuerit an nō fuerit scire certitudinaliter nemo pōt nisi fuerit ei desuper reuelatum Sed ita fuisse potius q̄ nō fuisse credere cōsideranti acta & uitam Origenis magis cōsonū uidetur & sic rationabilius. Nam & rationabiliter in dubiis fauorabili parti semper est ad herendū. & hec sint dicta ut quæ ualere possint quādo de ipsa Origenis penitentia nō cōstaret de qua tamē cōstare ex beatissimi Hieronymi testimonio supra in precedentibus apertissime ostendimus. Pro sexto articulo dico q̄ nō uidetur credendum q̄ ecclesia unq̄ determinauerit aīam Origenis ad inferos esse damnatam. Veritatem huius ppositionis pbo duabus rationibus. Prima ratio est hec de illo cuius altera uel altera ps determinari certitudinaliter nisi temerarie nō potest. Non debet credi factam eē determinationem ab ecclesia. Sed de hoc quæso utrum Origenes saluus sit an damnatus determinari altera pars nisi temere nō potest saltem absq; reuelatione speciali dei. ergo cum de tali reuelatione nō cōstet nō debet credi de hoc factam esse ab ecclesia determinationem. maior est nota & oppositum eius esset iniuriosum ecclesie credere. s. q̄ aliquid ab ea possit in cōsulte & temere iudicari. Minor patet ex supradictis articulis. Confirmatur quia certificari non poterat ecclesia de damnatione Origenis nisi per specialem reuelationem de eo factam. sed de tali reuelatione q̄ fuerit facta nusq̄ habetur mentio ergo &c. Secunda ratio est hec quia si quid est quod persuadeat ecclesiam determinasse de damnatiōe Origenis sunt quidam textus decretorum qui hoc uidentur sonare grosso eos modo interpretantibus. qui tamen cum recte examinantur cōtra eos potius q̄ pro ipsis faciūt. Sunt aut testus quos afferunt ferme isti. Primo q̄ di. xy. c. sancta Ro. ecclesia. sicut scribitur per Gelasiū

**Pro sexto ar
ticulo.**

Prima ratio

Cōfirmatio

Secunda rō.

papam. Item Origenis nō nulla opuscula que uir beatus Hieronymus nō repudiat legēda suscipimus. reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda & .xxiii. q. iii. c. sane. Item si ad tempora theophili sancte memorie uel superius aliquis recurrent & Origenem inueniet post mortem anathematizatum quod etiam in eo facit & uestra sanctitas. & Iulius religiosissimus antiquioris Rome & glo. ibi. Cum iste damnatus fuerit, nō ne & eius scripta utiq; extra. de hereticis. c. fraternitatis ibi autem sic scribitur. Cum Celestinus atq; pelagius in ephesina synodo sint damnati quomodo poterunt illorum capitula recipi quorum damnantur auctores. Existis auctoritatibus credunt aliqui conuinci damnationem anime Origenis ad inferos. Ego autem dico nihil plus haberi per premissa nisi q̄ ecclesia & opiniōes & dogmata Origeni attributa ut heretica damnat & ipsum sic ut dogmatizantem damnat & detestatur de damnatione anime eius aut salute nihil penitus intendens. & q̄ hoc sit uerum patet multis rationibus. Primo quia ad ecclesiam non pertinet damnare animas hominum aut saluare. quia ad illum attinet solummodo qui iudex est uiuorum & mortuorum quare ridiculū est si in decretis legitur. Damnatus Origenem exponere idest animam eius damnamus damnatione infernali. Et patet etiā euidenter ex modo loquēdi ipsius Gelasii qui dicit reliqua opuscula eius cum auctore suo dicimus renuenda. hoc enim uerbum renuere nullo modo importare potest id quod ipi intendunt. sed nihil aliud intendit Papa nisi hoc quod. s. non acceptantur opuscula eius ut autentica in ecclesia. nec ipse similiter ut probatus doctor & cuius dictis sit credendum in ecclesia recipitur. Quod si etiam Papa non solum dixisset renuimus sed etiam damnamus nihil esset pro eis quia sic etiam solemus dicere in hoc Scotus damnat Thomam. Herueus Scotum. & sic de reliquis in quibus semper loquutionibus de damnatione doctrine & non anime ex ipso uisitato & proprio loquendi modo debemus intelligere. Secundo arguo contra eos ex glosa quam ipi allegant quæ dicit si ipse damnatus nonne & eius scripta. Quero ergo ab istis si fiet hec consequentia. Ipse Origenes est damnatus ergo & eius scripta damnata. quomodo in antecedente capitulū ly damnatus si sic capitulū idest in sua doctrina nō approbatus. & ut dogmatistes nō acceptatus. habeo propositum. Si autem intelligatur damnatus in anima sua infernali damnatione tunc nihil ualet consequentia possibile enim est multos doctores quorum scripta catholica sunt & pro catholicis quotidie leguntur esse in inferno quia stat aliquem in fide nihil errare sed recte sentire de omnibus articulis & tamen eē in alio peccato mortali & in illo decedere. & omnino impertinens est damnatio anime ad damnationem doctrine. quia illa attendit penes maliciam uolūtatis. Ista autem penes defectum intellectus. Quare nec ualet iste est in paradiso ergo dicta eius sunt catholica. Nā & Papias est in paradiso & Hiereneus & Victorinus & Cyprianus & multi alii quorum tamen dicta in multis quæ nunq̄ reuocasse leguntur ut heretica reprobantur. Confirmo hoc ex dicto illo ad quem se refert glosa de hereticis extra. c. fraternitatis ubi dicitur si Celestinus atque pelagius in ephesina synodo sunt damnati quomodo poterunt illa capitula recipi quorum damnantur auctores. Certum est autem q̄ in illa synodo Celestinus & pelagius non fuerūt damnati in se. i. in anima sua sed in sua doctrina. tum quia aliter ut dictum est supra damnare homines ecclesia nec consueuit nec potest. tum quia de eo debemus intelligere sententiatum de quo prius

est quesitum & disputatum. Sed in illa synodo ut ex actis concilii patet non fuit questio utrum anime Celestini & pelagii essent in paradiso uel in inferno. Sed an dicta eorum et dogmata essent catholica an nō catholica. Quare & de hoc idest de eorum dogmatum ueritate & de auctorum ipsorum ut sic dogmatizantium approbatione uel reprobatione debemus intelligere sententiatū. Tertio stultum est dicere q̄ ecclesia determinauerit Origenis animā esse damnatā quia nō sicut consueuit ecclesia canonizare aliquos ita etiam consueuit damnare. i. sententialiter decernere q̄ sint in inferno. & ratio quare hoc consueuerit & non illud est quia ad decernendum q̄ aliquis sit saluus oportet nos certificari q̄ ille decesserit in gratia cuius rei indicia licet tamē non certa habere possumus nō ex his quæ egit in uita quia illa nō sufficiunt ex quo dum est in uia semper merendi & demerendi est locus & mutandi se de uno proposito ad aliud. Sed habemus signa post mortem ut sunt miracula uel aliquid simile. Tale autem aliquod signum ex quo damnationem alicuius conuincamus post mortem alicuius habere q̄ possumus nō est facile inuenire. imo sine dubio haberi aliud signum non potest nisi specialis de hoc reuelatio que si contingeret uel contigisset profecto sicut ecclesia cum aliquem canonizat de miraculis suis testatur & de aliis propter que mota est ad canonizationem. Ita etiam cum aliquem damnaret specialis reuelationis de hoc facte mentionem faceret ne temere aut in consulte sic uideret de creuisse. Quod tamen de Origene nusq̄ narrat ecclesia. Debemus ergo intelligere damnatum Origenem ab ecclesia eo modo quo ex his que de eo narrat & testatur uidetur uenisse damnandus. Sed de eo nihil aliud narratur nisi q̄ errauerit in misteriis fidei & ad hunc errorem nō sequitur absoluta damnatio Origenis in se sed solum in scriptis & i doctrina sua ut patet ex precedentibus. & sic debemus ipsum iudicare damnatum ab ecclesia & non aliter. Postq̄ & pertinacem non fuisse eum cōtra ecclesie determinationem in illis opinionibus scimus quia concilia in quibus damnate fuerunt ille opinionibus fuerunt multo post mortem Origenis ut patet ex historiis grecis & latinis. Et an impenitens etiā illarum fuerit scire nullo modo possumus immo uel nō scripsisse illa. uel si scripsit penituisse ex Hieronymo supra pbauimus. Pro septimo articulo dico istam ppositionē q̄ nō tenetur secundum doctrinam Sancti Thome quilibet fidelis de necessitate fidei credere illum esse in inferno quem ecclesia iudicauit & sententiauit esse in inferno. Veritas propositionis sic deducitur quia tanta est fides adhibenda ecclesie in damnatione alicuius quā ta est adhibenda in canonizatione sanctorum. Sed dicit Thomas ultimo articulo quolibet noni q̄ sanctos canonizatos ab ecclesia nō tenemur de necessitate fidei credere eē in gloria sed solum de pietate fidei ergo & damnatos ab ecclesia nō tenemur necessario credere esse in inferno. sed solum pie sic est credendum. Fundamētum autem Thome est quia in his tantum tenemur de necessitate salutis ecclesie credere que ad substantiam fidei pertinet. Quia in illis spiritus adueniēs docet eam omnē ueritatem: Vtrum autem anima huius uel illius sit in inferno uel in paradiso nihil attinet ad substantiā fidei. sed tamē quæ honor quæ sanctis exhibemus quedam pfectio fidei est qua sanctorum gloriam credimus. Ideo licet de necessitate salutis ad hoc nō teneamur. Pie tamen sic est credendum. Ex hac ppositione inferno ad ppositum mee cōclusionis q̄ etiā si ecclesia determinasset Origenē esse damnatū adhuc de necessitate fidei catholice non tenemur assentire q̄ ita sit. Ex quo patet q̄ etiam si uerum esset quod ipsi contra me adducunt q̄. i. ecclesia oppositum con-

clusionis mee determinasset adhuc male ab eis iudicatum fuisset q̄ cōclusio mea heresim saperet. Videant ergo isti magistri q̄ non recte adhuc si etiam sint uera que ipsi cōtra me adducunt est determinatum ab eis contra meam conclusionem & caueant ne noua credenda fidelibus pro sua auctoritate instituant & ea esse de fide determinent. Audiātq̄ illam prohibitionem domini deutronomi quarto. Non addetis ad uerbum quod ego loquor uobis. quod dictum nō solum damnat istos qui auctoritate sua noua credēda prioribus superaddant. sed quia etiam catholicā ueritatem p̄ heretica refellunt.

QUESTIO OCTAUA DE LIBERTATE CREDENDI.

Icut nullus precise sic opinatur quia uult sic opinari. Ita nullus credit sic esse uerum precise quia uult sic credere. Ex hac conclusione corrolarie infero istam. Nō est in libera potestate hominis credere articulum fidei esse uerū quādo sibi placet & credere eū nō esse uerum quādo sibi placet. Iudicauerunt isti magistri q̄ p̄positio cū suo correlario eēt erronea & heresim sapiēs. Ego aut̄ reputo cōclusionem principalem eē nō solū catholicam sed uerissimā & longe ueriores sua opposita. Et idem dico de correlario sane intellecto. cuius sensus si secundū mentem meā accipitur nō est aliter accipiendus q̄ ut sequit̄ ex prin-

cipali conclusione. cuius ponitur esse correlarium. Quod autem conclusio nō solum sit catholica sed etiam sit uerissima. Patet nam pro prima eius parte que est q̄ nullus opinatur aliquid sic esse precise quia uult sic opinari est Aristoteles secundo de anima textu cōmenti. c. l. i. ubi Aristoteles ponit differētiā inter imaginationem & opinionem & hec Aristotelis sententia non solum non est reprobata sed immo ab omnibus nostris theologis unanimiter approbata. Secunda autem pars conclusionis que est q̄ nullus credit aliquid esse precise uerum. quia uult credere id eē uerum est Augustini in pluribus locis qui hoc sepius dicit q̄ non potest aliquis credere ex libero arbitrio id est ex mero imperio uoluntatis sine rationis persuasione aut motiua. & totam conclusionem meam in qua summarie tenetur ista opinio q̄ proposita aliqua propositione dubia ad hoc q̄ aliquis eam credat uel discredat non sufficit mera apprehensio terminorum & merum imperium uoluntatis. Tenent Petrus de allia. Henricus oeta. & Henricus de assia. Et quando ego fui Parisius tenebat fere tota uniuersitas Parisiensis. cum pluresq̄ etiam catholici doctores ita habent pro uera ut suam oppositam habeant pro impossibili immo ego adhuc nō legi doctorem contradicentem huic opinioni. Correlaria autem p̄positio non aliter est intelligenda & accipienda quā cum restrictione uel determinatione posita in antecedente. sic uidelicet q̄ non est in libera potestate uoluntatis credere articulum fidei esse uerum quādo placet & credere eum esse falsum quādo placet. Ita quot non precise ex eo quot uoluntati placet ut intellectus credat ipse credit nec talis intellectus unius propositionis per aliam ei concatenatam est inusitatus. immo in scriptura sacra sepe sumitur intellectus littere per precedentia uel sequentia quod maxime in casu nostro debet fieri quia ego hoc dictum. non est in potestate nostra &c. Non pono tam.

Probatio cōclusionis p̄ prima eius parte. Aristoteles.

Probatio p̄ secunda Augustinus

Petrus de allia Henricus oeta Henricus de assia.

Vniuersitas parisiensis. Declaratio correlarie p̄ positionis.

q̄ dictum per se & conclusionē separatā sed pono tanq̄ correlariā ex præcedenti. Quod si nō placet eis accipere intellectū præsentis correlarie ex sua principali cui ipsa annectit̄ & concatenat̄ attendāt q̄ dupliciter dicit̄ aliquid esse in libertate uel in libera potestate uoluntatis. Vno modo quia posita apprehensione in intellectu. nullo alio actu intellectus requisitio in potestate imperatiua uoluntatis sit ponere actū illum & sic negat̄ in hac conclusione q̄ actus credendi in libera est potestate hominis. nec oportet omnē actū præcepti aut meritorij uel demeritorij taliter esse in potestate hominis. ad credendum enim in libera potestate non sufficit apprehensio terminorū articuli. sed ultra requiritur persuasio aut aliqua ratio testate uolū probabilis ut allegatū est ex Augustino. Alio modo aliquid dicit̄ esse in libera potestate uoluntatis quia omnibus aliis positis quæ requirunt̄ ad hoc q̄ ille actus sit potest uoluntatis illum ponere in esse & nō ponere. nec ad istum actū necessitatur uoluntas etiā quibuslibet aliis positis & hoc modo actus credendi articulū est in libera potestate uoluntatis iste est intellectus correlarie propositionis. & ex dictis potest quilibet qui habet intellectū cognoscere q̄ non bene isti magistri absolute dixerunt illam esse erroneā & heresim sapere. Quod autē probabilis rationabilisq̄ sit opinio illorū doctorum quos ego sequor qui scilicet dicunt ad causandū assensum fidei non sufficit sola apprehensio terminorū cum mero imperio uoluntatis potest euidenter patere non solū auctoritate Augustini multis ut dixi hoc in locis affirmantis. sed etiam efficacissimis rationibus. Et primo arguitur sic. Non est in libera potestate hominis opinari sic uel sic esse cum uult. ergo nō est in libera potestate hominis credere sic uel sic esse cum uult. Patet cōsequētia. Quia si de quo magis uidetur inesse & nō inesse ergo & cetera. Sed minus est adherere alicui cū formidie ad oppositum q̄ sine formidine. ergo antecedens est expressum ab Aristotele in secundo de anima textu comenti. c. l. i. & patet per experiētiā. quia quilibet in se experitur q̄ oblata ei propositione dubia si est ei mere dubia ad neutram partem opinandam per assensum inclinatur donec ei noua superuenerit apparentia uel per silogisticā rationem uel per intuitiuam noticiam. uel per testimoniū multorum. uel p̄ auctoritatē dicentis uel aliud simile Secundo sic arguitur nō est in potestate hominis libera facere apparere aliquid suo intellectui esse uerum & facere apparere non esse uerum. ergo non est in potestate hominis sic uel si credere esse uel non esse uerum. Tenet consequentia quia est contradictio aliquem credere aliquid & assentiri illi & illud ei non apparere esse uerū. Assumptū probatur quia hoc uel hoc apparere tale uel tale intellectu est hoc uel hoc taliter uel taliter representari intellectui & hoc non potest dependere ex imperio uoluntatis quia hoc præcedit actum uoluntatis. Confirmatur quia hoc apparere tale intellectu est quia obiectum quod representatur est tale & euentia uel aliud quicquid sit illud quod id facit credibile uel nō credibile est tale & intellectus est talis. Sed facere obiectum esse tale uel intellectum esse talem non est in arbitrio uoluntatis. ergo rem talem uel talem apparere intellectui non est in imperio uoluntatis. Tertio sic arguitur. Quotiescunq̄ est aliqua potentia mere neutra & indifferens ad duos actus secundos oppositos non potest exire in aliquem illorum nisi determinetur prius per aliquid quod sit actus primus. uel se habeat loco actus primi respectu alterius illorum actuum secundorum. Sed ita est q̄ intellectus est potentia mere neutra & indifferens ad specificationem alicuius actus sui secundi. Ergo ad nullam talem specificationem poterit determinari nisi adueniente aliquo.

Dupliciter a liquid dicitur esse in libertate uel in libera potestate

Primo: Secundo: Augustinus: Arguitur primo.

Aristoteles:

Secundo:

Confirmatur

Tertio:

alio quod sit uel actus primus uel se habēs loco actus primi respectu talis determinatiōis. Tūc sub ista rōe assumo istā consequētiā. merus actus uolūtatis nō pōt se habere ut actus primus respectu specificatiōis actū intellectus. ergo per imperiū solū uoluntatis nō poterit intellectus determinari ad talē specificatiōē nota est cōsequētia ex p̄assumpta rōne & antecedēs patet ex cōmuni snia oīum doctōrū in hoc cōsentiētū. q̄ licet actus intellectus quo ad exercitiū depēdeat a uoluntate non tñ quo ad specificatiōē. His sic p̄acceptis arguo sic ad p̄positum. Actus qui est assentire & actus qui est dissentire sunt actus habētes rōnes specificas oppositas. ergo ad assensum uel nō assensum nō poterit determinari intellectus per imperiū uolūtatis. ergo ad hoc q̄ aliquis per intellectū credat articulū fidei eē uerū uel nō credat nō est per hoc p̄cise. quia sic uult uel nō uult credere sed ex aliquo alio intellectu ex se neutrū ad talis actus specificatiōē determināte. Quarto sic arguit ad illud credēdū nō determinat hō p̄cise per actū uoluntatis de quo interrogatus. cur illud crediderit nō assignabit p̄cise actū uoluntatis. sed ita est q̄ interrogatus aliquis. cur credat potius christiane fidei q̄ fidei maumethensū. nō assignabit p̄cise actū uolūtatis ergo nō per p̄cise actū uoluntatis inclinatus est ille ad credēdum. Quod aut nō assignet merus actus uoluntatis patet experiētia & ex dictis nostrorū theologorū a quibus cōmuniter illa octo allegant. Cur euāgelio debeamus credere. s. p̄nunciatio p̄phetica. scriptura cōcordia. auctoritas scribētū rōnabilitas contētōrū. irrationabilitas singulorū errorū. ecclesie stabilitas. miraculorū claritas. Quinto si arguit. Quotiescūq; aliqui duo determinant ad credēdū opposita & quilibet illoꝝ p̄cise per hoc determinat quia uult sic determinari indifferēte ad hoc oīno iudicio uel suasiōe rōnis non pōt dici q̄ rationabilius iste moueat ad credēdū q̄ contra. Sed datis duobus quorū alter uult credere. a. esse uerū & alter nō uult credere. est dicere hunc uel illū uel rōnabilius & alium irrationabilius & ergo illi ad sic uel sic uelle non determinantur quia p̄cise sic uolunt. maior huius rationis est nota. quia ut inquit Albertus in tertio de anima. cū uoluntas sic agit p̄cise quia uult sic agere assimilat tirāno in cuius actione nō quærit ratio acti quia ipsius agere non est secundū rationē agere sed agere p̄ libito. Minor est manifesta. quia quotidie dicimus maumethistas uel iudeos irrationabiliter in hoc agere qd̄ nō credunt & nos rationabiliter agere quia credimus. q̄ si cā p̄cisa quare ego credere ille nō crederet esset p̄cise quia ego uel ille nō uellet uterq; eēt actus tirānicus uolūtatis & in neutro apparet maior uel minor rōnabilitas. imo & in neutro rōnabilitas sed mera potestas & iperū tirānicū uolūtatis. Et ex dictis in isto argumēto patebit istis magistris intellectus breuiū uerborū quæ dixi in responsiōe mea de actu tirānico uolūtatis. Multe alie possent & p̄ ista opiniōe rōnes adduci Sed nō est p̄positi mei hic tractare istas materias & p̄positas quæstiōes discutere sed solū ostendere determinatiōē cōclusiōes meas nō eē hereticas. Et licet p̄ defensiōe cōclusiōis mee ista sufficiāt uolo tñ & hoc dicere. q̄ fuit et aliq̄s doctor cuius ego ut de me fatear dānatiōē in hoc articulo adhuc nūq̄ legi q̄ simplr tenuit q̄ actus credēdi nō eēt liber. hoc ei asertiuē tenuit Robertus Olchoth subtilissimus doctor ordinis p̄dicatorū in suo primo snia rum. Et cum arguit q̄ sequeret actum credendi uel nō credendi nō esse meritoriū aut de meritoriū dicit hanc obiectiōē nullā esse & friuolā. quia non ideo aliquis actus est meritorius quia liber sed quia conformis est alicui legi pollicenti p̄miū pro eodē actu ipsi facienti uel alteri & cōsequenter dicit actū credēdi non ideo esse meritorium quia liber. sed

Quarto

Cur euange/
lio debeat //
mus credere
octo a no //
stris theolo //
gis assignari

Albertus

Ex superha //
bundanti //
hoc agit.

Robertus ol //
choth subti //
lissimus do //
ctor.

quia cōformis est legis diuine quæ pollicet tale p̄miū scilicet uitā eternam cui libet cre/
denti. posse autē deum hanc legē mutare & statuere q̄ quicūq; cras ceciderit super lapidē
angularē ex improviso sit saluus & tūc casus ille esset meritorius uitæ eternæ quia actus no/
stri nō ideo sunt meritorii quia liberi. sed quia adeo acceptant ad uitā eternā qui deus ita
pōt acceptare actus naturales sicut actus uoluntarios: & sic uidet acceptasse mortē inno/
centium ad uitā eternam in quibus nullus fuit usus liberi arbitrii nec sic faciendo deus ir/
rationaliter facit quia sua uolūtas est sufficiens ratio eorū omniū quæ statuit uel ordinat
Vnde concludit Olchoth q̄ si capiamus credere pro eo qd̄ est cum assensu firmo adhere/
re his de quorū ueritate non cōstat nobis nisi ex testimonio aliorū iuxta quē modum defi/
nit Augustinus in omelia super. Ioannē dicens quid est fides nisi credere qd̄ non uides? Augustinus.
talis actus credēdi nō est in libera potestate hominis. Si autē capiat credere pro eo qd̄ est Crede re du/
assentiri quibuscūq; reuelatis a deo & testificatis per miracula & uelle uiuere & operari se pliciter capi
cundū ea. tum quia hoc credere includit tam actum intellectus q̄ uoluntatis concedit de
eo quod est liberū. iuxta quem modū definiens Augustinus in omelia super Ioannē dicit Augustinus.
credere in deū est credendo amare. credēdo in eum ire credēdo ei adherere & suis mēbris
incorporari & de hac credelitate dictū est. credidit Abraam deo & reputatū est ei ad iusti
ciam. De prima autē dicitur demones credunt & contremiscūt. prima est meritoria. secūda Robertus.
non est meritoria. Et cum dicitur q̄ fides nō est nisi in uolentibus dicit Olchoth qd̄ est in/
telligendū de fide formata iuxta hunc secundū modū quæ est fides operas per dilectiōē Olcho.
nō aut de fide primo modo accepta. quia p̄ miracula uisa uult ipse posse fidelē necessitati
ad credendū. quā opiniōē ego non credo esse ueram & post quæsitū suū idē doctor re
examinando nō nullas suas opiniones dicit q̄ licet stante euidētia in ratione q̄ aliquid
non sit credendū uoluntas necessitet ad credendū. tamen quia sic necessitatus fuit sibi p̄
si causa talis necessitatis. Ideo iputat ei ad peccatū. Dicit autē fuisse sibi cām quia obmisit
considerare & perscrutari diligēter & discutere illa quæ sibi falsam fecerūt euidētiā qd̄
si fecisset nō sic apparuisset esse intellectui. sed aliter & ideo cōcludit q̄ cū quis male cre//
dit aut discredat suū primū peccatū est negligētia. hac est opinio Roberti Olchoth de li/
bertate credēdi quæ nūq̄ mihi apparuit bona uel p̄babilis. Cōsiderēt autē isti patres an &
istū doctorē simul cū Durādo Henrico & aliis pro heretico ab ecclesia anathematizent.

QUESTIO NONA DE ACCIDENTIBVS IN SACRAMENTO.

VI dixerit accidens existere non posse nisi in existat eucharis //
tia poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substan //
tiam non remanere.

Hanc quidem conclusionem nō dixerunt isti magistri esse he //
reticam uel heresim sapere. sed solum esse erroneam cuius opi //
nionis sue si rationes aliquas attulissent possem ego illis aut //
credere aut respondere. sed ipsi nec in huius nec in aliarū con //
clusionum dānatiōe ullas adduxerunt rationes quas ego ui //
derim. Dico autē pro declaratione cōclusiōis q̄ per hanc cōclu //
sionē nō itēdo cathēgorice & absolute dicere accidēs nō posse //
sionis.

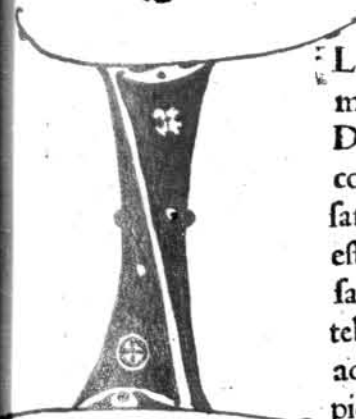
Thomas esse sine subiecto aut in sacramento de facto esse in subiecto imo cum ecclesia firmiter tenet qd accidentia sacramentalia de facto sint sine subiecto. Sed dico qd ille qui diceret accidentia nō posse esse sine subiecto & teneret cum Thoma distinctionē realem existentie panis ab essentia posset dicere nō repugnare diuine omnipotentie saluare existentia panis sine essentia eius. sicut actum tam substantialē q̄ accidentalē conseruat deus sine sua potentia & consequenter in isto esse panis subiectare accidentia nō manente sustantia panis. ad quæ quidē accidentia habere posset corpus christi presentia realē. sicut & nunc habet ad accidentia quæ in nullo subiectata sunt. & quicquid sit de sacramento eucharistia de facto instituto a christo & ab ecclesia credito in quo cōcorditer tenet qd nihil panis remanet adeo qd sua reproductio esset creatio. tamē tenendo prædictā opinionē Thome de distinctione reali essentia ab existentia. & capiēdo sacramentū eucharistiae ampliatue ad id quod est uel potest esse ut capit in conclusione mea quæ est modalis diuisa non solū præsens conclusio est pbabilis & nō erronea. immo erroneū est dicere qd nō possit esse aliquod eucharistia sacramento in quo accidentia essent in subiecto. nec scio per quā logycam uiderunt isti magistri damnari unā diuisam de possibili ppter falsitatem unius de inesse ex eisdem terminis constitute. mirorq; qd nesciāt qd est fallacia cōsequētis. arguendo a minus aplo ad magis amplū cum destructione magis ampli. ac si quis diceret nullus homo est in domo ergo nullus hō pōt esse in domo. Similiter eī arguūt ipsi in dānatione huius ppositio nis i nullo sacramento eucharistia qd de facto existit uel de facto est institutū a xpo accidentia sunt in subiecto igit in nullo sacramento qd est uel pōt esse aut institui a christo accidentia possunt esse sine subiecto. Ex dictis patet qd male cōclusio præsens de possibili damnata sit pro erronea ab istis partibus qui debēt meminisse. Quod fuerint etiā ex catholicis doctoribus qui tenerēt de facto accidentia in sacramento altaris subiectari in existentia substantia remanētis. Est enim una uia theologurū ut refert Petrus de palude in .iiii. di. xiii. q. iii. qui dicunt qd sicut qualitas hic remanet naturaliter quia remanet suum immediatū subm̄ quod est quantitas. licet tollatur suū remotū quod est substantia & sic ipsa qualitas non subsistit sed inhæret sic etiā quantitas caret quidē suo subō remoto qd est essentia sbe sed habet suum subiectū propriū & propinquū quod est esse sbe quo mediante inest sbe quia id esse possibile est remanere essentia nō remanente immo dicūt ipsi necesse est ipm remanere considerato modo quo definit hic esse & quidē qd hoc sit possibile dicūt patere qui licet essentia sit prior esse ex quo uideret cum sit prius posse separari esse a posteriori quod magis potest separari & fieri essentia sine esse q̄ econtra. tamē considerādo ex alia parte qd essentia se habet ad esse sicut potētia ad actū. & sicut materia ad formā quia actus minus dependet a potētia q̄ econtra. sicut uidetur magis factibile esse sine essentia q̄ econtra. sed deus in incarnatione uerbi fecit essentia humanitatis sine esse suo ut dicit a multis doctoribus. ergo multo magis pōt hic facere esse sbe panis sine essentia ut sicut est ibi assumpta essentia & manet nō autem esse & nō manet. ita hic cōuersa potest esse essentia & non manere & nō conuersum esse & manebit. Secūdo ostendunt qd nō solum istud sit possibile sed necesse quia nihil creatū potest conuerti in increatū sed unum creatū potest conuerti in aliud qn̄ comunicant in materia & in genere aliter nō sicut accidens nō cōuertit in sbām nec in accidēs alterius pdicamēti secundū communē opinionem. essentia autem panis cum essentia corporis christi cōuenit in materia & genere. unde una pōt conuerti in

Opinio theologorum quorandam quam Petrus de palude recitat.

aliā etiam per naturā si corpus esset mortale sed esse panis non cōmunicat in materia nec in genere cum esse corporis christi substantiali cum illud sit in creatū diuinum quod est suppositi diuini cum in christo nō sit nisi unum esse actualis existentia substantialis ergo impossibile est esse panis conuerti & necesse est ipsum remanere. Ego sum in opinione qd non sit necesse ipsum remanere. tum quia si non pōt conuerti pōt tamen annihilari uel potest corrumpi cedendo in potentia materia. Ita qd sicut humanitas potuit assumi nō assumpto esse sed manente in potentia materia. Sic essentia pōt conuerti non conuerso esse sed redacto in potentia essentia licet ut uerum fateamur iste redactiones facilius dicantur q̄ intelligantur. Item licet esse panis non possit conuerti in esse increatum potest tamen conuerti in essentiam creatam quia quæ communicant in materia sunt inuicem transmutabilia dato qd non cōmunicent in materia propinqua sed solū in remota sicut elemētum potest conuerti in animatū & econtra. esse aut panis & essentia corporis christi conueniunt in materia prima quæ est utriusq; potentia remota licet non cōueniant in propinqua quia materia est pura potentia. essentia aut est potentia cum actu immo si illa ratio ualere concluderet qd de omni cibo quē christus ante passionē sumpsit sola essentia in ipsum conuersa fuerit & non esse. sed remansit uel aliter q̄ per conuersionē corruptū fuit. quia esse substantiale christi erat increatum ante resurrectionē sicut post. Item dicunt aliqui qd sicut aqua quæ de potentia ordinata non potest conuerti in sanguinē christi prius cōuertitur in uinum & postea totum in sanguinem sic esse si non potest de potētia absoluta cōuertiri in aliquid christi prius natura conuertitur in suam essentiam transiens in eam sicut forma quæ cedit in potentiam materia. & post illa essentia tota conuertitur in essentiam & sic non necesse est esse remanere. Sicut autem mihi uidetur erroneum dicere qd necesse sit esse remanere ita nihil minus erroneum dicere qd non potest remanere.

Opinio auctoritatis

QUESTIO DECIMA DE VERBIS CONSECRATIONIS.

ILLA VERBA hoc est corpus: quæ in consecratione dicuntur materialiter tenentur & non significatiue.

Dixerunt isti magistri qd hæc conclusio est scandalosa & cōtra communem opinionē sanctorum doctorum & qd opinio gloriatoris in hoc non tenetur. Ego autē dico qd sua determinatio est scandalosa & contra opinionē multorum doctorū & qd gloriatoris potius q̄ eorū opinio in hoc est tenenda & qd ita sit patet euidenter habito intellectu conclusionis Est ergo. Primo aduertendū qd non intendo ista uerba fuisse materialiter accipiēda cum pferbant a christo sed solum quando proferunt a sacerdote euangelico consecrante. & ideo dixi in cōclusionē uerba quæ in consecratione dicunt id est quæ nunc a consecrantibus pferuntur. Certū est autē qd sacerdos in consecrando recitat prædicta uerba xpi ita oratio plata a tali sacerdote supponit pro oratione plata a christo significatiue sumpta. & talis opinio non solū non est erronea uel scandalosa. sed potius uidet opinio prædicto sensui opposita eē cōtraria forme consecratiois in qua sacerdos dicit illa uerba recitatiue. Recitat. n. sacerdos consecrās xpm dixisse apostolis. Accipite &

māducate. & cætera. Sacerdos autē consecrās nec loquit̄ apostolis nec dicit eis accipite & cætera nisi recitatiue. Ipse enim solus recipit sacramentū neq; etiā assistentibus loquendo dicit accipite & manducate & cætera. Similiter cum dicit hoc est corpus meū id qd̄ recitatur a sacerdote est illa oratio hoc est corpus meū materialiter sumpta pro simili oratione & ex cimilibus uocibus cōposita a xp̄o signifiatiue prolata qd̄ etiam patet per illa uerba quæ dicunt̄ ante uel post consecrationē sanguinis scilicet qui pro uobis & pro multis effundetur & cætera. Essent enim falsa si signifiatiue sumerent̄ eo qd̄ sanguis xp̄i ammodo nō effundetur ergo illa uerba solum recitatiue sumunt̄. Quid autē recitat̄ nisi uox prolata ab alio pro qua supponit uox ipsius recitantis. & p̄pterea uox ista alterius uocis recitatoria est materialiter sumēda. Item etiā si non recitatiue sed signifiatiue caperentur ista uerba denotaretur sanguis christi effundi pro aliis & nō pro consecrante. Cum dicit̄ qui pro uobis & pro multis effundetur. Deberet enim dici potius qui pro nobis &c. quæ nō ideo dico qd̄ credam oppositam etiam opinionē non posse defendi. sed ut pateat meā conclusionē non solum esse catholicam sed etiā sua opposita probabiliorem. Ex quibus patet qd̄ p̄sens conclusio non est scandalosa sed probabilis & opinio solemn̄is glosatoris de consecratione di. ii. c. timorem. in hoc non est reiciēda sed approbanda. sicut nec per ecclesiā usq; ad hęc tempora unq; fuit reiecta.

QVESTIO. XI. DE MIRACVLIS CHRISTI.

MIRACVLA christi non ratione rei facte sed ratione modi faciendi sue diuinitatis argumentum sunt certissimum.

Quam cōclusionē declarando ego dixi qd̄ quia est firma sciētia theologorum qd̄ ea miracula quæ xp̄s fecit possent a puro homine in uirtute dei fieri. Dicit enim xp̄s Ioannis. xiiii. Amē dico uobis qui credit in me opera quæ ego facio ipse faciet & maiora horū faciet. Ideo etiā ab ipsismet theologis unanimiter concludit̄ qd̄ id ex quo possumus concludere xp̄um fuisse deum nō est ipsa res facta sed modus faciendi quia taliter agebat qualiter agunt qui uirtute p̄pria & nō aliunde accepta agunt quod est p̄prium dei independentē scilicet & non aliena uirtute agere qui modus agendi creature cōmunicari non potest quia ergo taliter multa egit christus nō orando scilicet nec petendo sed p̄cipiendo & imperādo tā-

Notandum: qd̄ potestātē habens patet qd̄ ut ipse existens deus & nō in dei uirtute existens homo operabatur. Hac uisa declaratione mea dixerūt conclusio pōt trahi ad malū sensum qui conuenitur inter magicas dato qd̄ sua declaratio sit uera de quo eorū iudicio ita miror ut mirari magis non possim. Primo ipsi mihi dicāt an apud aliquē recte mea uerba & ex recto uisitatoq; modo loquendi interpretantē alium habere possit sensum cōclusio mea p̄ter eū quem dixi. Quid enim his uerbis clarius quid expræssius. miracula christi nō ratione rei facte sed ratione modi faciendi sue diuinitatis argumentū sunt certissimū. Secundo dicāt mihi an hęc sit recti iudicis sententia hęc cōclusio licet sit uera & catholica dānanda est tamen. quia ad malum sensum trahi pōt ergo & dānāda. ista christus eiiciebat demonia propter hoc qd̄ iudei eam trahebāt ad malū sensum dicentes qd̄ in belzabu principe demoniorum eiiciebat demonia illa. & dānāda ista pater maior me est quia Atrius ex ea in-

qualitatē filii ad patrē cogitauit. & dānāda ista non cognouit eā donec peperit primo genitū filiū suum. quia Eludius ex ea contra uirginitatē perpetuā Marie heresim est opinatus. & dānāda ista. illam diem neq; filius nouit quia ex ea aliqui plura scire uolunt patrē q̄ sciat filius. quid plura dānāde fere omnes p̄positiones euangelice quia ab hereticis ad malū sensum trahi potuerūt. quando & p̄positionē meam in hisdē terminis positam in quibus a multis ponitur catholicis doctoribus. ideo dānare debemus etiā qd̄ sit uera. quia aliqui ad malū eam sensum trahere possunt. Profecto si qui eam male interpretantur illoq; sensus qui malus est dānāduus est nō meus qui sanctus atq; catholicus. Tertio dicāt mihi quis est iste malus sensus quem posset facere. dicant si sciunt. certe etiā non est dicere si quis uelit aut cogitare ex illa p̄positione malū sensum. Si quis enim esset is esset forte qd̄ aliquis suspicaretur me uelle dicere qd̄ eadem miracula que fecit xp̄us quantū ad rem factā per magiā possent fieri. sed hoc non licet suspicari de cōclusionē mea quia immediate ante ipsam ego pono aliā conclusionē qd̄ miracula christi nō potuerunt fieri per uiam magie uel cabale. Alius malus sensus qui possit iueniri uel excogitari ego nō uideo dicant ipsi si possunt. Quarto dicant mihi que est hec consequētia an teneat de materia an de forma. est inter magicas ergo dānāda. profecto similis est forma argumētandi illa qua utebātur etiam cū a principio dānare conabātur cōclusiones magicas. sic enim arguebant iste conclusiones sunt intricate & non intellecte a nobis ergo dānāde o mirā & inauditā redarguendi formā. iam taceant qui dicunt de incognitis nō posse ferri iudicium cum iam sit decretū ea maxime esse dānanda que maxime sunt incognita. Sed redeamus ad p̄positum est inquit̄ inter magicas ergo est dānāda. Dicant mihi ipsi utrū magice cōclusiones bone sint an male. Si male adhuc male per eos est iudicatū. christus enim innuit in parabola de zizaniis non solum esse respuendū triticum p̄pter admixtas zizanias immo ad saluandū triticum innuit non esse eradicandas zizanias ante messē. Si bone cur bonā conclusionē inter bonas positā ipsi si boni sunt uiri ipsos dānare debuerūt.

QVESTIO. XII. AN DEVS INTELIGAT.

MAGIS improprie dicitur de deo quod sit intelligens uel intellectus quam de angelo quod sit anima rationalis.

Quam conclusionē ego declarando dixi qd̄ cōclusio innitebat̄ modo loquendi Dyonisii qui sepe dicit de deo qd̄ nō est intellectus neq; intelligibile & similiter dixi mea uerba eo modo esse accipiēda quo accipiebantur uerba Dyonisii. Dixerunt illi qd̄ conclusio erat falsa. & ad hereticū sensum poterat transferri. & qd̄ nō satisfaciebat eis mea declaratio. de qua sua determinatione nō parum miror. miror inq; si sunt sapientes qd̄ dicant conclusionem esse falsam que sit non mea sed Dyonisii conclusio. Et ut clarius mentem meam intelligant declarabo breuiter fundamentum & conclusionis & loquutionis ipsius Dyonisii. Est ergo aduertendū qd̄ sicut ratio dicit notitiam discursiuam hominibus propriam que quidē ratio improprie diceretur esse in deo. ita similiter dicit Dyonisius intelligere esse notitiam appropriatā angelo causatam ab angelo & intellectu angelico & ipsum informantē & in taliter immutantē & tale intelligere dicit non esse in deo. nec sic

Dyonisii

Nota

capiendo intelligere potest trahi conclusio ad malū sensum. quia nō p̄pterea negat Dyonisius in deo esse cognitionē omnīū. Sed ista magis distat ab intellectu proprie capta modo predicto q̄ homo ab āgelo. Cum autē dicitur deus intelligit capitur intelligere generaliter pro omni cognitione. & breuiter hoc sciatur q̄ per hanc conclusionē non intēdo negare de deo cognitionē omnium perfectissimā sicut nec quācūq; perfectionē simpliciter immo nec intēdo negare deū intelligere capiēdo intelligere cōiter. Sed nego istud intelligere quod dicit iuxta modū loquendi Dyonisii notitiā angelo appropriatā sicut & ratio dicit notitiā homini appropriatā iuxta quod etiā improprie dicitur esse ratio in deo. at inquit tu dicis q̄ magis improprie dicitur de deo q̄ sit intellectus q̄ de angelo q̄ sit anima rationalis. hoc autē est falsum q̄ de angelo nullus unq̄ diceret q̄ esset anima. de deo autē dicitur sepissime q̄ est intellectus. quare illa est magis impropria loquutio. **Miror de doctrina istorū patrū & multiplici lectione sacrarū rerū qui dicunt q̄ nunq̄ de angelo nec proprie nec improprie dicatur q̄ sit rationalis. Sed legāt Augustinū in libro de musica in libro de uera religione. & in actis contra fortunatū. & in libro de catethizādis rudibus. Nam in istis omnibus locis memini ego angelos ab Augustino animarū nomine nūcupatos. qui tamē nec omnia uidi nec omnīū posse meminisse locorū in quibus forte legi apud sacros doctores. angelos hoc nomine uocatos. Nam etiā res est quæ cū legitur nō sit digna multa attētionē. Cum autē ego dixi magis improprie dicitur de deo q̄ sit intellectus nihil aliud intēdebā nisi q̄ notitia angelica que intellectualis notitie nomē sibi appropriat magis distat ab infinita notitia dei que omnia per essentiā cognoscit q̄ distet a notitia ratiocinatiua anime rationali uel homini appropriata. Si uero ex p̄senti cōclusionē inferatur q̄ deus improprie dicitur intelligere sicut cōparatiuus infert positiuū accipiatur consequēs illatum solū in hoc sensu. deus nō secundū propriā uel appropriatam acceptionē huius dictionis intelligere dicitur intellectus &c. Sed secundū cōmunem uiam minus propriam ut patuit ex modo loquendi Dyonisii.**

QVESTIO. XIII. DE ABDITA ANIME INTELLENTIA.

Anima nihil actu & distincte intelligit nisi se ipsam.

Hanc declarando dixi q̄ intelligebā de intelligere abdito cuius meminerat Augustinus in libro de trinitate. & hēricus in quolibetis. Dixerunt isti magistri q̄ conclusio nō erat ad intellectū doctorum quos ego adducebā in respōsione. q̄ nescio qualiter dicere possint si doctores illos uiderūt. Et quia ista materia de intelligere abdito & subtilis & p̄funda nolo hic eā latius explicare. Posteaq̄ isti aliter conclusionē nō damnant sed tantū duo uolo dicere. Primo q̄ ego nō intēdo uniuersaliter negare de anima & pro quocūq; statu quācūq; distinctā cognitionē aliorū a se. concedo enim animam christi intelligere actu & distincte alia. & similiter animas beatorū per reuelationes aut species infusas. Secundo dico q̄ intelligo de illo intelligere abdito quod est sine fantasia uel adminiculo sensus aut fantasie & nō adhuc de quocūq; tali. sed de intelligere abdito directo & p̄manenti. De quo p̄ximā huic posui conclusionē dicentē anima semper seipsam intelligit. & se intelligēdo quodāmodo omnia entia intelligit. Et sic in oībus

Augustinus.

Augustinus.
Heuricus

meis cōclusionibus semper occulta quedā est cōcatenatio quā forte ipsi nō aduertūt. Sed redeundo ad p̄positū dico q̄ anima p̄ tale intelligere abditū directū & p̄manens nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam. Ex quo patet q̄ p̄sens cōclusio sic intellecta nō fuit indistincte dānanda pro erronea. si etiā in aliquo sensu nō esset uera. Sic enī multe p̄positiones tā philosophorū q̄ theologorū & scripture sacre dānarent sicut ista Abachuch primo Abachuch mūdi sunt oculi tui ne uideas malum & ne despicias iniquitates. Et similiter ista Mathei Math. xxv. de fatuis uirginibus nescio uos. licet enim uisio dei aut eius sciētia sit unica & simplicissima & talē uisionē aut sciētia uniuersaliter etiā de deo negare uideatur dicte propositiones respectu mali p̄pter negationē prepositā uerbo uidendi uel sciētie. Exponūtur tamen a doctoribus specialiter de uisione uel sciētia dei approbatiua & non accipitur ut negatio in eis negat omnē modū uisionis aut sciētie dei. Quia uerū est illud etiā psalmiste. Delicta mea a te nō sunt abscondita. Si igitur multe tales ab expositoribus & doctoribus potius distingūtur & ad uerū sensum trahūtur q̄ condēnent. Nescio in quo ista demeruit ut ita simpliciter dānata sit etiā postq̄ dānatoribus modo predicto fuerat exposita & declarata. Hec ut nunc est properatū stilo mihi dictata sint scripturo alias maiore ocio & cura ut plura ita fortasse meliora. hoc ipsum qualecūq; est opus uiginti est noctibus elucubrātū. in quo edēdo celeritas optāda mihi magis fuit q̄ diligētia. Oportuit enim habere amicos quod inimicis latrātibz quasi cerbero offam obicerēt. atq; ita ueniēt me statim iniuste infamie morbo occurrere. Quocūq; autē & scripsimus & scribemus in posterū cū ea semper p̄fatione sint dicta ut id solū ratū sanctūq; habeat. quod & Pontifex summus & hii oēs quorū iudiciū ille approbauerit ratū sanctūq; decernēt. Atq; utinā iam ille aliquid de his que in dubium reuocate sunt opinionibus nostris pro sua & sapiētia & auctoritate decreuisset. Nō hoc mihi susceptū operis quādo & que ille dānasset temerariū. & que probasset supuacaneum erat defendere. Dum igitur tanti adhuc iudicis sentētia uti nō possumus hec scripserimus ne sit unde de p̄positis a me disputādis questionibus habeant quod sinistri possint uel dicere obtractatores. uel suspicari rudes & simplices. Potest. n. accidere ut cū quis indoctior illas attigerit. legēs hanc p̄positionē christus nō ueraciter & quantū ad realem presentiam ut ponit cōmunis uia descendit ad inferos. actutum illa distinctiōe non ueraciter offensus. Credat sensum esse propositionis articulum fidei de descēsu xp̄i nō esse uerum. Itidem cū legerit. peccato mortali finiti temporis nō deberi penam infinitam in illa me dubitet heresi prestare q̄ pena gehenne non sit eterna: & cum intellexerit me de Origenis salute bene opinari. non tam uitam: mores: doctrinam: & penitētiā Origenis q̄ credita Origenis dogmata a me amari suspicet. Simile est de aliis propositionibus multis que forte habere possint in primori frōte q̄ sanctā rusticitatē id est ut pias ita indoctas aures offendāt. Ea p̄pter sicut hęc scripsimus. ideo legēda ut nec de nobis nec d̄ orthodoxy dogmate sancte religionis quisq; male cogitet ita p̄positōes ipsas crudas. ut sic dixerim & in explicitas hęc nisi prius attigerint legi nollem a nostris hominibus quando ex illis multa ut a fide catholica ita a nostra mente aliena possunt cōiectare: p̄sertim hebetiores & doctrinarum remotiorum rudes & insolentes. Oro igitur obsecro & obtestor amicos & inimicos. pios & impios: doctos & indoctos per uiscera ihesu cristi domini nostri. per mirabile descēsus eius ad inferos mysteriū. per eternū dānatorum ignem qui non extinguatur hereticis p̄cipue: & sacrosancte Romane ecclesie hostibus debitū p̄ ueri & mystici corporis

Abachuch
Math.

ps.

Nota

Nota

Auerrois
Alexander

sanguinisq; sacramentū. per dei omnipotentiam. per exhibendam merito filii eius & coheredum imaginibus reuerentiam. legant sine liuore. sine inuidia que nunc scribimus. priora idest ipsas propositiones non enarratas. non explicitas. non legant. quando inter doctos eas proposuimus disputandas non passim legendas omnibus publicauimus. Nam & ibi plurima sunt impia dogmata ueterum philosophorum Auerrois & Alexandri & aliorum quae plurimum. quae nos & si semper professi sumus. asseruimus. predicauimus. publice & priuatim. non minus a uera rectaque philosophia. quam a fide esse aliena. Scholasticam tamen exercitacionem meditantem. de more academiarum inter paucos & doctos secreto congressu disputanda suscepimus. Qui uero ipsum leget libellum propositionum disputandarum ut ex ipso poterit titulo admoneri dum quae ex nostra dicuntur sententia. quae item ex aliorum discerno non proponi illas a me ut meas ut ueras opiniones. sed ut creditas ab illis. ita & suspicari poterit & si aliorum dicantur dogmata & inuenta. uisa tamen mihi & haec & illa uera & probabilia. Qui ergo me oderunt ideo illa non legant quia nostra sunt. Qui me amant ideo non legant quia ex illis quae mea sunt cogitare plurima possent quae non sunt nostra.

CONCLUSIONES QUAS IN HOC OPERE TANQUAM CATHOLICAS DEFENDO SVNT INFRASCRIPTE.

Prima conclusio.

Anima christi uero & reali descensu descendit ad inferos. & ita christus secundum ueram & realem anime sue presentiam in triduo fuit in inferno.

Correlarium. Opinionem Durandi de descensu christi ad inferos ego non probo.

Secunda conclusio.

Licet ita sit. ratio tamen ueri & realis descensus & uere ac realis locationis in inferno anime christi non fuit essentia uel substantia. ut tenet communis uia Scotistarum & nominalium. que communiter tenetur Parisius. cui uidetur adherere sanctus Thomas in tertia parte summe. sed solum effectus uel operatio.

Tertia conclusio.

Sensus per superscriptas conclusiones explicatas est sensus quem ego per hanc propositionem intendebam. Christus non ueraciter & quantum ad realem presentiam ut ponit Thomas & communis uia descendit ad inferos. sed solum quo ad effectum.

Quarta conclusio.

Questio. Vtrum predicta propositio de rigore logice & ex uerborum permittat illum sensum non est questio de fide.

Quinta conclusio.

Credens illam propositionem de uirtute sermonis permittere illum sensum non errat in fide.

Sexta conclusio.

Qui credit aliquid esse de fide quod non est de fide de fide non recte sentit.

Septima conclusio.

Ponens propositionem habentem duplicem sensum si illam asseruit & asserit in sensu catholico non tenetur reuocare propositionem sed declarare.

Conclusiones per ipsum disputatae

Octaua conclusio.

Stante predicto casu & ipsa multiplicitate sensuum debemus iudicare de propositione potius secundum sensum intentum a proponente quam secundum sensum quem magis uerba sonant.

Nona conclusio.

Peccatum mortale est demeritorie dignum pena eterna.

Decima conclusio.

Quilibet decedens in peccato mortali etiam si in uno tantum decedat punietur in eternum.

Vndecima conclusio.

Nisi reatus peccati mortalis eternaliter perseveraret in anima peccatoris pena peccatoris non perseveraret in eternum.

Duodecima conclusio

Sicut haec dictio peccatum mortale quandoque capitur pro actu peccandi omissionis uel commisionis. ita etiam & sepe & proprie apud catholicos doctores pro reatu accipitur.

Xiii. conclusio.

Cum dicimus penam alicui deberi uel premium dupliciter possumus intelligere uel illud esse demeritorie uel meritorie dignum tali pena uel premio. uel ei actualiter perfolui talem penam uel tale premium.

Xiiii. conclusio.

Distinctio huius dictionis deberi posita in conclusione precedenti non est erronea in fide.

XV. conclusio.

Crucis christi & imagines sunt adorande eo modo quo eas adorat ecclesia.

Xvi. conclusio.

Modus adorationis imaginum & crucis quem ponit Petrus de aquila. Henricus de gaudauo. Ioannes guarra. Durandus. Robertus olchoth & communiter omnes Scotistae & probabilior modo quem ponit Thomas.

Xvii. conclusio.

Non propterea quod aliquis neget imagines esse adorandas eo modo quo ponit Thomas negat & consequenter eas esse adorandas eo modo quo ponit ecclesia.

Xviii. conclusio.

Cum in deo sit plenitudo totius esse potest deus quantum est ex se omnem naturam hypostatizare.

Xix. conclusio.

De hac questione utrum naturae irrationali ex defectu naturae suae repugnet assumptibilitas ad diuinam naturam in unitate suppositi ut credidit Henricus. an non repugnet ut tenet communis uia. potest catholicus ita esse dubius ut non habeat actum posituum contra dicendi opinionem Henrici.

XX. conclusio.

Propositio negans assensum alicuius dicti non infert de uirtute sermonis posituum assensum dicti oppositi.

XXi. conclusio.

Tota magia quae communiter dicitur necromantia. & omnino quaecumque ars uel scientia si modo talia artes uel scientie sunt dicende quae uel pactum uel communionem quoquomodo habet cum demonibus explicitum uel implicitum ex principali uel ex annexo antecedente

concomitater aut consequenter aut oino quocūq; modo id sit est res p̄hibita sup̄sticiosa & merito p̄ ecclesiam condēnata. XXii. conclusio.

Sciētia illa quæ merito dicitur esse practica naturalis philosophicæ & quæ a Guilelmo Parisiensi & a Bacone & a grecis omnibus auctoribus dicitur magna naturalis nihil cōtinet in se quod catholicæ & orthodoxæ fidei repugnet.

XXiii. conclusio.

Nulla est scientia extendendo nomen scientiæ ad reuelatas & nō reuelatas que nos certificet de diuinitate christi alia ab euangelica doctrina & scientia christianæ theologiæ.

XXiiii. conclusio.

Inter scientias nō reuelatas sed quo ad omnes sui partes humanitas inuētas & acquisitas nulla est quæ nos magis adiuuet in cognoscēda diuinitate christi q̄ illa per quā cognoscimus quid uirtute agentiuū naturaliū tam sublunariū q̄ celestiū fieri possit ut cōp̄rahēdamus deinde ex operibus christi fuisse eum uere naturæ dominū & auctore qui ea fecit uirtute p̄pria quæ omnis naturalis potentiæ & celestis & terrene terminos excedunt.

XXV. conclusio.

Non obligatur fidelis ad utendū semper & in omni sua loquutione hoc termino scientia ut est cōmunis ad scientias reuelatas & non reuelatas.

XXVi. conclusio.

Inter multas partes scientie cabaliste una est quæ est de uirtutibus corporū celestium.

XXVii. conclusio.

Hereses Origeni attribute impie sunt & detestande & merito per ecclesiā condēnate.

XXViii. conclusio.

Cum ita sit q̄ uel Origenes illas opiniones nunquā credidit sed ei ab hereticis falso fuerunt attribute ut uolunt Ruffinus Pamphilus Methodius Didimus & Aymon uel si eas credidit aliquādo de eis in fine penituit. ut uult Hieronymus de salute anime eius ratio nabiliter est bene credendū & oppositū credere nō tenemur de necessitate salutis.

XXix. conclusio.

Actus credendi est actus liber.

XXX. conclusio.

Actus credendi non sic est in potestate hominis q̄ proposita p̄positione mere dubia per merū & solū imperiū uoluntatis potest intellectus adherere uni parti potius q̄ alteri.

XXXi. conclusio.

Qui credit hanc propositionē nō est in libera potestate uoluntatis. credere articulum si dei esse uerū quādo sibi placet & credere eū esse falsum quādo sibi placet permittere sensum explicitum per precedentē conclusionē non errat in fide.

XXXii. conclusio.

Accidentia in sacramento altaris in nullo sunt subiecto.

XXXiii. conclusio.

Possibile est de potentia dei absoluta existentiā panis remanere sine essentia & in illa subiectari accidētia panis & hoc supposita distinctione reali inter essentiā & existentiā.

XXXiiii. conclusio.

Qui credit istam propositionem. qui dixerit accidens existere non posse nisi inexistat

eucharistie poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substantiam non remanere posse uerificari per id quod est dictum in precedenti conclusione non errat in fide.

XXXV. conclusio.

Paneitas non remanet in sacramento eucharistiæ supposita a christo deo homine: sed per conuersionem transit in essentiam corporis christi.

XXXVi. conclusio.

Si teneatur cum cōmuni uia q̄ deus possit suppositare quālibet naturā possibile est q̄ christus assumit paneitatem in unitate diuini suppositi & possibile est q̄ per talem suppositionem christus sit presens in altari ubi est panis & ita q̄ sine conuersione aut anihilatione paneitatis christus sit in altari secundum possibilem ueritatem sacramenti eucharistie non quidem instituti a christo sed possibilis institui.

XXXVii. conclusio.

Qui credit istam propositionem uidelicet: si teneatur cōmunis uia de possibilitate suppositionis a deo respectu cuiuscūq; creature. dico q̄ sine cōuersione substantiæ panis in corpus christi uel paneitatis anihilatione fieri potest ut in altari sit corpus christi secundum ueritatem sacramenti quod sit dictum loquendo de possibili non de sic esse permittere sensum explicatum in precedente conclusione non errat in fide.

XXXViii. conclusio.

Ista uerba hoc est corpus meum & cætera. Cum a christo prolata sunt significatiue tenentur non materialiter.

XXXIX. conclusio.

Ista eadē uerba cū ab euāgelico sacerdote cōsecrāte p̄ferunt materialiter. i. recitatiue tenentur non significatiue.

XL. conclusio.

Miracula christi quantum ad rem factam sunt argumentum q̄ fuerūt facta in uirtute diuina.

Xli. conclusio.

Miracula christi quantum ad modum faciendi sunt argumentum q̄ ipse christus faciens uirtutem diuinam a se habebat non aliunde.

Xlii. conclusio.

Deus perfectissimo modo cognitionis cognoscit & se & omnia alia a se.

Xliii. conclusio.

In deo est omnis perfectio simpliciter.

Xliiii. conclusio.

Si utamur hoc nomine intellectualis secundum modum Dionysii ut dicit noticiam appropriatam naturæ angelicæ sicut rationale dicit noticiam appropriatā naturæ humanæ tūc improprie dicimus q̄ deus sit intellectualis aut q̄ intelligat.

XliV. conclusio.

Anima per illud intelligere abditū quod est directum & permanens sine adminiculo sensus aut fantasie seipsam tantum actu & distincte intelligit.

XliVi. conclusio.

Anima per multiplices & uarios alios actus suos uaria & multiplicia alia a se intelligit

FINIS.

Breue Alexandri vi. pont. Maximi Ad Io. Picum Mirandulam Concordiæ Comitē.
Dilecto filio nobili uiro Ioanni Pico Comiti Mirandulæ.

ALEXANDER PAPA. VI.

DILECTE Fili salutem & apostolicam benedictionem oīum catholicorū quieti & fame eorum presertim quos generis nobilitas litterarū disciplina uitæ fideiq; orthodoxæ integritas cōmendat q̄tum cum deo licet consulimus. Dudum siquidem cū primum ad se. re. In nocentiū papā octauū predecesorem nostrum & Romanam curiam te contulisses: & nōi gentas in theologia & aliis facultatibus conclusiones ex permissione prefati predecessoris publice. ut moris est: disputandus affixisses: quas sub apostolicæ sedis correctione te sustētare offerebas. Et dictus p̄decessor inter illas aliquas fidei & religioni nostræ cōtrarias erroneas: scādalosas: & male sonantes: ac de nō sana doctrina suspectas ab aliquibus intellexisset: tunc integritati fidei consulere uolens: ne fidelium mentes & presertim simpliciorū qui ad huiusmodi publicas disputationes confluere solēt corrūperent. Nōnullis uenerabilibus fratribus: tūc suis: nūc nostris ep̄is: & aliis sacre theologiæ ac utriusq; iuris p̄fessoribus per eū noiatis per litteras suas in forma breuis cōmisit & mandauit ut contenta in dictis conclusionibus examinarent: an aliqua ex illis ex uerborum a fide catholica disto narent: aut hæresim saperent: seu dubiæ & ancipites ad erroneum sensum trahi possent: & ipsi predecessori referret sicuti plenius in dicto breui cōtinetur: ut habita fideli relatiōe eorū oportune prouideret. Qui quidē ep̄i & professores eidem predecessori rettulerūt qualdam sibi uideri cōclusiones suspectas: & ut asserabant heresim sapientes. Quas tamen cōclusiones gratia tantū scholasticæ disputationis ac sub apostolicæ sedis correctione disputandas publicaueras: & tales demum eas te habiturum professus es: quales per eundē predecesorem nostrum iudicarentur. iureiurando promittens cuiusq; declarationi quā ipm̄ predecesorē super hoc facere cōtingeret assensurū. Deinde uero per dictū predecesorē accepto te quēdam aliū librū apologeticū edidisse in quo easdē cōclusiones in meliorē & catholicū sensum declarās interpretabaris: & circa eas intellectum sinceræ fidei explicabas. Idem predecessor ne premissæ preposiones corda fidelium quoquomodo corrūperent interdixit lectionem libelli predictarū noningentarum conclusionū te tamen nullā obpremissa incurrisse extimationis notam declarauit: ut in eisdem litteris quarum tenorem hic p̄ xp̄so haberi uolumus latius cōtinetur. Verū eidē predecessori postea aliquibus suggerētibus pretextu dicti apologetici te premissa iuramēto tuo cōtrauenisse: te in galliis agentē ad curiā cirari mādauit: cuius mādatis reuerēter acceptis ad Romanā curiā regressurus iter arripuisti: Cūq; in Italiā puenisses ex beneplacito ipsius p̄decessoris in ptibus florētiae substitisti Interi uero p̄missis ad nostrā notitiā deductis inquisitaq; p nos totius negotii ueritate. Cōptoq; & p̄serti referētibus Ven. fratre nostro Geor. ep̄o albaneu. & Vlixbonen. ac dilectis filiis Io. baptista de ursinis tituli sc̄torū. Io. & Pauli p̄sbytero: & Francisco sancti Eustachii dyacono. S. Ro. ec. cardinalibus. Quibus sp̄aliter cōmiseramus ut adhibito secum dilecto filio Paulo genuen. theologiæ ac ordinis sancti Dominici professore: & sacri palatii apostolici magistro se accurate informarent & nobis referrent. Nihil aliud postea contra te actum processum seu attentatum fuisse. Quodq; in codē apologetico: qd̄ in orthodo-

xam fidem a cuiusuis suspitionis nota mentem tuam apud omnes releuandam scripseras iudicium & derminationem ipsius predecessoris ac sedis apostolice cui te humiliter submisisti continue expectare affirmabas: & impremissa promissione & iuramēto tuo persisteris pro ut etiam persistere intēdis & denuo etiam promittis ideo nos bonam & integram mētem & sinceritatem fidei ac in nos & sedem apostolicam deuotionem & obedientiam tuā paterno affectu complectentes ac te quem etiam diuina largitas uariis uirtutibus illustrauit pro portiori cautella tua ab omni reatu per iurii siquem etiam forsan indirecte dicto iuramento tuo cuius formam hic haberi uolumus pro expresso aliquo modo contraueniendo incurrisse absoluentes & absolutum fore censeutes causam cōmissionis huiusmodi aduersus te: & illius statum indiuidualem pro expresso etiam habentes & quantus pendeat coram quibuscunq; iudicibus etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus ad nos aduocantes: motu proprio & ex certa scientia extinguimus teq; in eodem iuramento tuo persistentem iuxta formam litterarum ipsius p̄decessoris nullam omīno propter præmissa incurrisse extimationis notam & propter editionem declarationum & apologetici huiusmodi aut alias nullam hæresis speciem uel suspitionem aut notam sinistram incurrisse seu in crimen ueri uel ficti relapsi incidisse aut p̄nas uel censuras in iure: uel alias: contra hæreticos uel de hæresi suspectos contentas siue latas quomodolibet incurrisse: similibus motu & scientia auctoritate præfata per præsentēs decernimus & declaramus inhibentes districteq; in uim sanctæ obedientiæ mandantes ordinariis locorum & cōmissariis ac officialibus quibuscunq; etiam hereticæ prauitatis inquisitoribus ne te præmissorum occasiōe quomodolibet molestare: seu inquirere præsumant decernentes irritum & inane si secus super his a quoq; quauis auctoritate scienter uel ignoranter contigerit attentari: premissis necnō constitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisq; incontrarium facientibus non obstantibus quibuscunq;. De quibus etiam hic expresse facienda esset mentio specialis. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die. xviij. Junij. M. cccclxxxiii. pont. nostri anno primo.

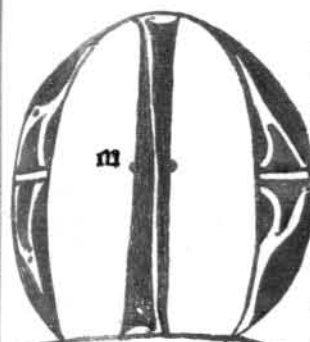
L. PODOCATHARVS.

IOANNES PICVS MIRANDVLA DE ENTE ET VNO AD ANGELVM
POLICIANVM.

PROEMIVM.

MARRABAS mihi superioribus diebus. Quæ tecum de ente & uno Laurentius Medices egerat: Cum aduersus Aristotelē cuius tu ethica hoc anno publice enarras Platoniorum innixus rationibus disputaret: efficaci adeo uir ingenio & multiformi. ut uideatur factus ad omnia: In quo illud præcipue admiror: quod cum sit semper in re pu. occupatissimus litterarum semper aliquid aut loquitur aut mediat: & quoniam qui Aristotelem dissentire a Platone existimant a me ipsi dissentiunt: qui cõcordem utriusque facio philosophiã. Rogabas quomodo & defederet in ea re Aristoteles & Platoni Magistro consentiret. Dixi quæ tunc mihi in mentem uenerunt confirmans potius quæ tu Laurentio inter disputandum responderas: quod nouum: aliquid offerens. Sed non tibi hoc satis: efflagittas. n. ut quicquid de his fusius in ipsa quæ adhuc partu- no Platonis Aristotelisque concordia sum scripturus: breui tamen ad te commetariolo perstringam ea quæ tunc tibi coram de hac quæstione sum locutus. Cum forte de dominicus beniueniens adesset utriusque nostrum pro sua & doctrina & integritate carissimus. Ego nero negare tibi quid possum: in re præsertim litteraria: socio pene dixerim indiuiduo: Liceat autem mihi per te linguæ politionis uindicem uerbis uti quibusdam nondum fortasse latius iure donatis. Quæ tamē ipsa rerum nouitas & quædam prope necessitas expressit nec elegantioris stili lenocinium quæras: ut. n. Mallius inquit. Ornari res ipsa negat contenta doceri. Fuerunt igitur hec si recte memini: de quibus sermonem habebamus.

Concordia
Aristotelis
& Platonis
Dominicus
beniueniens.

Mallius.

Caput primum in quo platoniorum rationes narrat: Quibus uolunt astruere unum esse ente superius.

Aristoteles multis in locis respondere hec sibi inuicem & æquali esse ambitu. dicit unum. s. & ens. uerum item & bonum sed de his postea. Resistit academia cui placet unum esse prius ente prius autem cum dicunt & simplicius intelligi uolunt & cõmunius. Quare & deum (cuius: summa simplicitas) esse quidem unum dicunt non tamen esse ens. Intra terminos item unius cõcludi primam omnium materiam rudem: scilicet illam & informem. Que tamen extra ut uolunt entis limites est. Tum illud afferunt non idem esse quod uni oppõatur & quod enti. opponi autem enti quidem nihil uni autem multitudinem eadem igitur lege qua & oppõta censerentur duo illa. Ens & unum: ut non conuertitur: nec respondere inuicem existimantur.

Quid aristoteles sentiat.

Quid platonici cõtra sentiant.

Priã rõ platoniorum aduersus aristotelem.

Secunda rõ.

Tertia ratio

Caput secundum in quo querit ubi plato de ente & uno sit locutus. ostenditque illius uerba fauere potius sententiæ dicenti unum & ens equalia quæ his qui uolunt unum esse ente superius.

His illi rationibus inmittunt: quas priusq̄ dissoluamus nō ab re fuerit quid de hac questione a Platone expressum inueniatur in medium attulisse de ente & uno duobus locis inuenio Platonem disputantem in parmenide. s. et sophiste: contendunt academici utrobique a Platone unum supra ens ponitur. Ego uero hoc de parmenide primū dixero neq; toto illo dyalogo quicquā asseuerari: nec si maxime asseueretur quicquā tamen ad liquidum inueniri unde Platoni dogma istius modi ascribamus certe liber inter dogmaticos non est cēsendus quippe qui totus nihil aliud est q̄ dyaletica quedam exercitatio cui nostre sententie tantum abest ut ipsa dyalogi uerba refrangentur: ut nulle extent magis & arbitrarie & uolente enarrationes: q̄ que ab his allate sunt qui alio sensu interpretari parmenidem platonis uoluerūt: sed omittamus omnes interpretes. Ipsam inspiciamus dyalogi seriem quid ordiatur quo tendat: quid promittat: quid exequatur. Porro ita se habet: cum ab ea disputatione unum ne sint omnia an sint multa que sunt. Socrates ad ideas diuertisset multaq; super his a parmenide sciscitaretur. Respondet parmenides placere sibi impetum illum: propensionemq; animi ad res altissimas definiēdas: ceterum collige inquit te ipsum diligentiusq; te dum iuuenis es in ea facultate exerce: que inutilis multis uidetur. unde ab illis nugacitas siue garrulitas nuncupata alioquin ueritas te fugiet. Confessum autem apud omnes quod & sequentia manifestat per hec uerba ab illo dyaleticam significari: post que cum ita parmenidem Socrates interroget quis exercitationis huius modus est parmenides: respondet ille primo eum esse que a zenone audierat tum particularius de hac re docens admonet ut perspicaci solertia circumspectat non solum quid consequatur si res aliqua sit: sed & quid consequatur si non sit tum uideat: quid consequatur rem illam quā esse aut non esse ponimus ut se respicit ut alia quid itē alia ut se ut illā respiciūt & cū plura ille in hac sententiā: tū socrates ita. Arduum opus affers nec te omnino intelligo: Sed cur ipse aliquid nō ponis atq; isto quē probas modo pertractas: quo mihi dilucidior huius rei fiat intellectus respondet parmenides hoc sibi semel esse laboriosum: deniq; zeno faciendū hoc dicit esse parmenidi quando in paucorū cōuentu est alioquin parū decore ait huiusmodi quedam in celibritate multorū tractari a se ne quoniā quotusquisq; nouerit tractationē huiusmodi & euagationem ad ueritatem adipsam scendā esse uecessariā faciūt uel hec uerba zenonis plenā fidē eius quod diximus. quod. n. parmenides tractatus est. Tale est si credimus zenoni ut nō sit palā in multorū confessu a se ne tractandū at si ut illi uolūt de diuinis ordinibus de primo rerū oīum principio agit que tractatio semel cōgruentior aut erit bescenda minus: sed citra omnē est cōtrouersia: nisi nos ipsos uelimus fallere. Id circa quod uersaturus erat parmenides dyaleticū esse negocium neque aliud ab eo. Socrates postulauerat. Id aut iuuenilis potius q̄ senilis officii zeno iudicauerat. Quibus etiā testimoniis si nō credimus ipm percurramus dyalogum. Videbitur musq; nusquā aliquid affirmari. Sed ubiq; solū queri hoc si sit: Quid cōsequet. Quid itē si nō sit. Occasionē aut suā sententię de ente & uno hinc academici aucupati sunt: q̄ prima positione hoc se problemate exercet ut uideat si omnia sint unum quidnam consequatur respōdetq; futurum ut illud unum quod esse ponimus sit impartibile sit infinitum nullamquam sit & cum id genus multa enumeret affert & hoc inter alia. Futurum. s. ut illud unum non sit ens. Attende autem etiam si hęc dyaletica non sit exercitatio. Sed de ente unoq; dogma tradatur: quantum hęc differant: asserere. s. unum super ens esse & hoc asserere su-

Quid de parmenide platonis sentiendum

Utilitas logice

turum ut si omnia sint unum: illud unum ens nō sit & de parmenide satis. Enim uero in sophiste in hac sententiam potius loquitur esse unum & ens equalia q̄ esse unum ente superius. Hoc enī ubi explicet nō inuenio. Illud multifariā significat ut per hęc uerba. Nā ita considerans confiteris necessariū esse eum qui aliquid dicit unū aliquid dicere & mox eum uero qui nō aliquid dicit necesse est: neq; unum quid. i. nihil dicere. Hęc ille. Equalia ergo apud eum immo eadē sunt nō unum & nihil: equalia item unum & aliquid. Post hęc itē probat dici nō posse. nō ens esse unum. Atq; ita colligit. Ens nō enti nō accidit: ergo unum nō accidit nō enti loquitur autē de uno quod supra dixerat equalē esse ei quod est aliquid uidetur igitur pro cōfesso habere unum esse ens. Sed esto demus Platonē hoc affirmasse: quod certe nusquā affirmauit. Age examinemus in quem sensum dici uere poterit: ipsius primū aristotelicę sententię in hunc modū fundamēta iacentes.

Caput tertium in quo declarat quomodo accipiat ens Ab aristotele cum ipsum unum equalē atq; omnia ambiens facit.

Dictio hęc ens. de qua ambigitur uni ne equalis sit. duplicem accipi in modū potest. Primus est ut cum ens dicimus: omne id intelligamus quod est extra nihil. Quo modo usus est Aristoteles cū uni ens equalē fecit. Nec dictionē absq; ratione sic usurpauit: nā ut uere dicit: sentire quidē ut pauci loqui autē ut plures debemus. Sentimus enim & opinamur nobis: loquimur aliis. i. multitudini atq; ideo loquimur ut intelligamur. Vulgus autē & quicunq; e medio ita ens accipiūt ut omne id dicat ens cui nō deest esse: & quod dici nihil uere nō potest. Sed & qui habiti sapientissimi apud hos ipsos qui contra sentiūt dictione hac ita usos inuenimus. Parmenides enim pithagoreus cum dixit unum esse id quod est: Deū intellexit. Si simplicio credimus aliisq; per multis qui tueri parmenidē uolunt aduersus eos: qui illū calūniātur. Quasi omnia dixerit esse unum. una enim uoce respondēt nunq̄ creditū a Parmenide non esse in rebus diuisionē: multitudinē pluralitatē. Quam ipse alibi in suis poematis aperte confitetur: sed cum dixit unum est quod est: iudicatū ab eo illud cui uere entis appellatio congruit: & quod uere est esse unum tm̄: quod unū deus est. Quare si Parmenidi credimus eiusq; defensoribus etiam platonis unum supra ens esse nō potest nisi sit supra deum: tantūq; abest ut deum esse ens neget Parmenides: ut soli deo ueram entis appellationē concedat. Atq; ita prime rationis Platonicoꝝ solutio nobis obiter occurrit. Sed & Dyonisius Areopagita. Quem qui cōtra nos disputant fauorē sue sententię faciūt nō negabit uere a deo apud Mosen dici ego sum q̄ sum. quid grece ita legimus εγω ειμι ο ων. i. ego sum ens. Qui ipsumet cū dicat nihil siue non ens opponi enti sicut multitudo opponitur uni. Concedēt necessario illud quod non est ens esse nihil siue nō ens. Sicut quod nō est unum est multitudo siue multitudo: quare si eandē seruant legem locutionis fateantur oportet deum aut nihil esse quod aures ipse formidant aut esse ens. Hoc modo ens cum accipitur illud primum axioma & uniuersale proloquiū statuimus de re qualibet necessario dici aut esse eā aut non esse de nulla autem utrūq; simul aut dici aut cogitari posse. Cū ergo extra omnia nihil sit preter ipsum nihil. si hoc modo acceptum ens solū nihil a se excludit. omnia ambiat proculdubio necesse est. Quare plura eo ambiere unum nō potest nisi ipsum ambiat nihil quod plato negat in sophiste. Cū dicit nō ens siue nihil unum dici nō posse si neq; ambit pauciora ut ipsi uolunt equalia ergo & ens & unum.

Quod in sophiste dicat de ente & uno

Ens accipi posse duplicem in modū Probat dictio sic recte accipi quomodo accepit aristoteles Testimonium primum. Secundum simplicium parmenidē defendere Solutio prime rationis platonis. Dyonisius.

Quartū

Quintū Probat sic accepta dictio necessario ens uni esse equalē etiā secundum platonem.

Caput quartū in quo declarat quo modo ente dici aliquid superius possit.

Nomina.
concreta
abstracta
Diuersitas i/
ter ea

Explicauimus alterum ex his modis quibus accipi ens posse dicebamus: quo qui utitur: quēadmodum recte uti possunt uerissime affirmāt nihil esse ente cōmunius. Restat alterū explicemus iuxta quem erit manifestū posse nihilo minus. & uere dici esse aliquid quod supra entis eminentiā collocetur. Nominum alia concreta alia abstracta. Concreta calidū lucēs candidū homo. Abstracta calor lux candor humanitas. Est autē hec uis illorū & diuersitas: ut quod abstractū dicitur: Id notet quod a se tale est nō ab alio. Concretū ex aduerso id significet quod nō a se. Sed alterius beneficio tale est. Sic lucēs luce lucet. Candidū candore candidū est. & homo humanitate est homo. Quoniā uero nihil se ipsum participat: neq; eadē cōditio eisdē rei & a se & alterius participatione inesse potest. Sequitur ut quod abstractū dicitur a concreto denominari non possit quare nō congrue dicitur candor candidus est. nigredo nigra est immo ridiculus erit qui talia enūtiat. nō quia cādor niger sit: aut calor frigidus: sed quia tantū & ille a nigredine: & hic abest a frigiditate: ut quecūq; candida sint illo cādidā sint & quecūq; calent huius participatione caleant. Quēdā ergo negamus rei cuius inesse aut quia illa nō habet: ut cū dicimus nigrū non esse album aut quia excellentiori nota: & perfectiori ratione habet: quā nos habere eam ex tali locutione significamus: ut cum negamus albedinē esse album nō quia nigra sit sed quā nō solum ideo nō est nigra quia est alba: quod idem est dictū: quia habet albedinem. Sed quia ipsa albedo est. Veniamus ad nostra ens concreti nominis faciem habet. Idem enim dictū ens & id quod est. Cuius abstractū uidetur hec dictio: esse: ut ens dicatur quod ipsum esse participat. Sicut lucens dicitur quod lucem participat & uidens cui inest ipsum uidere. Ad hanc ergo exactā entis significantiā si respiciamus illud esse negabimus ens: nō solū quod nō est: & quod est nihil. sed illud quod a deo est ut sit ipsum esse quod a se & ex se est: & cuius participatione omnia sunt: sicut nō id solum negabimus esse calidū quod est expers caloris: sed quod ipse calor est. Tale autem est deus qui est totius esse plenitudo: qui solus a se est & a quo solo nullo intercedente medio ad esse omnia processerunt. Hac igitur ratione uere dicemus deū nō esse ens sed super ens & ente aliquid esse superius hoc est deum ipsum: cui quoniam unius datur appellatio consequēs inde ut unum supra ens esse fateamur. Vocamus autem tūc deum unum: nō tam enūtiantes quid sit quōmodo sit omnia quæ est. & quōmodo ab ipso alia sint. Vnū enim inquit Dionysius dicitur deus quia unice est omnia. Rursus unū dicitur quia ita principiū omniū est quæ sunt sicut omniū numerorū principiū unitas est. Quapropter si ut uolūt Academici Plato in prima positione parmenidis affirmat unū esse ente superius nō erit illud unum aliud quā deus: quod & ipsi fatētur cōmuni consensu asseuerantes de primo rerum omniū principio ibi a Platone tractari. At dicet quispiam hac saltē expte discors erit Aristo. a Pla. Quod aristoteles nunq̄ ita ens accipit ut sit sub uno deūq; nō comprehendat quod Plato facit. Hoc qui dicūt Aristotelē non legerunt. fat enim & ipse hoc: & longe clarius quā Plato. Nam sexto prime philosophie libro ait dicitur quod accipiēs ut uidi ens in ens per se & ens per accidens. Cum ens per se in .x. genera dubiū nullū apud deos nō ens bonos interpretes sub hoc ente deum nō contineri: qui neq; est ens per accidens: neq; sub ullo .x. generū cōtinetur in quæ diuiditur ens per se. Vulgata item apud peripateticos est illa diuisio qua dicitur ens diuidi in substantiā & accidēs quod cum sit ita accipimus ens

Quō deus
dicit nō esse
ens sed super
ens.

Quare de/
us dicit unū

Quō potu/
it a platōe di/
ci unū cē en/
te superius si
tū hoc dixit.
Ita etiam ab
aristotele quā
accipiēs ut
deus nō ens
sed super ens
dicēdus sit.

ut deus supra ens sit: & nō sit sub ente quēadmodum docet Thomas primo libro cōmentariorum in theologicas sententias. Adiciā & hoc iniuria gloriari quosdam Platonicos quasi mysteriū habeant Aristotelē ignotū cum dicunt duas esse proprias dei appellationes unum. f. & bonū atq; ita bonū & unum ante ens esse. Sicut enim ostendimus nō latere peripateticos quōmodo supra ens deus intelligi possit. possumus & hoc ostēdere duo in primis hec nomina boni. f. & unius deo Aristotelē dedisse. nam. xii. libro prime philosophie post quā de toto ente separatimq; mentibus disputauit. Querit postremo (quasi post omnia ad dei solius proprietates inuestigādas cōuersus an) preter bonū quod quasi in exercitu in entium uniuersitate est. sit bonū aliquid separatū quasi induce huius exercitus idque esse determinat quod bonū deus est. de quo consequēter eodem capite unitatē probat in eius testimoniu post ualidas rationes illud etiam citās HOMERI ΕΙΣ ΚΟΙΡΑ ΜΟΣ ΕΩΤΩ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Vbi ergo falsus: ubi discors a Platone est Aristoteles ubi prophanus: ubi de deo minus quā deceat honorifice sentiens.

Caput quintū in quo declarat qua ratione multa deo ad scribant peripatetici qua de eo negant platonici docetque quonā pacto per quattuor gradus ad caliginem ascendamus quam deus inhabitat.

Soluamus nūc rationes Platonicoꝝ quibus nō eo modo cui & nos cōcordamus: sed absolute aduersus Aristotelē unum contendūt esse ente superius & quā fatis ex superioribus soluta sit prima ratio: qua dicebatur deus unū nō tam ens. fuerit tamē opere pretiū digredi latius ut ostēdamus cur nō solū a diuersis ut pote platonici & peripateticis sed ab eodē sepe auctore multa de deo: & uere affirmētur & uere negētur. Deus omnia est & eminentissime atq; perfectissime est omnia. Quod nō erit nisi ita in se claudat omniū perfectiones ut quicquid ad imperfectionem spectat in rebus a se reiciat. possumus autē quicquid imperfecti rationem habet in his que sunt duplici capite definire. Alterū est cum quid in re est quod in genere illius rei minus perfectū est. Alterum cū perfectū suo quidē in genere est: sed ideo nō simpliciter perfectū quoniā unius tantū generis perfectionē habet: & multa sunt extra ipsum genera suis perfectionibus honestata que in illo includūtur. Exemplū primi cognitio sensualis nō ideo solū imperfecta est: quia cognitio tantū est. & nō est appetitio: sed quia & imperfecta cognitio est. Tum quia organo eget bruto & corporali: tum quia extrema solum attingit rerum ad intima. i. ad substantiā nō peruadit. Cognitio itē humana: que rationalis dicitur imperfecta cognitio est: quia uaga incerta mobilis laboriosa adde intellectualē cognitionem mentiū diuinarū: quas theologū uocant angelos & ipsa etiā imperfecta cognitio est. Vel ob id saltē quod extra se querit quod intra se. f. plene nō possidet hoc est ueritatis lucem qua eget & qua perficitur. accipe uitam: Vita ea que est in plantis immo que in omni corpore est. Non ideo solum imperfecta quia uita est tantū & non cognitio sed quia non pura uita potius autē uiuificatio quedā ab anima in corpus deriuata semper fluens semper admixta morti. Magis deniq; mors uocanda quā uita. Incipimus enim si forte nescis. tunc mori cum primū incipimus uiuere & mors cum uita ptenditur tuncq; primū desinimus mori. cum a corpore mortis huius per carnis mortē absoluitur: sed nec perfecta uita est angelorum quā nisi pereniter uiuificus radius diuine lucis foueret in nihilum tota de liberaretur eadem ratio in ceteris: cum ergo deum cognoscentē deum uiuentē facis: illud

Duas has
maxie appel
latōnes unū
.f. & bonum
deo dare ari
stotelē.

Soluēdā ite/
rū esse acha/
demicoꝝ pri
mā rationē.

Imperfectio in
rebo duplex
Exēplū eius
qd nō ē suo
in genere p/
fectum

Quomō se
sus cognitio
imperfecta co/
gnitio est

Quomō co
gnitio hūa/
na imperfecta

Quō cogni
tio angelica
imperfecta

Vita quā in oī
corpore est
quō impfcā.

Quando igitur primus motus non quod non est simplex perfectio eius quod non est in suo genere sit perfectum.

Quo deus a ipsum ens.

Augustinus.

Videre dei faciem in enigmate.

Quo deus est ipsum unum.

Quo deus super ens super unum super bonum sit.

primum attende ut uita & cognitio quæ illi ascribitur. His omnibus detrimētis libera intelligatur. Sed non hoc satis. Restat enim altera imperfectio cuius exemplū hoc. Concipe uitam perfectissimā quæ .s. tota sit uita & pura uita nihil habens mortale nihil mortis admixtū. quæ nullo egeat extra se per quod duret stabilis & permaneat. Concipe item cognitionem qua & omnia & simul perfectissime cognoscantur. Adice & hoc cognoscētē scilicet in se omnia hæc cognoscere: ut non extra se quærat ueritatē. quam cognoscat: sed ipse ipsa sit ueritas adhuc horū utrūq; quæ suo in genere perfectissimū & tale ut extra deum esse non possit. Sic tamen acceptū & ab inuicem distinctū deo indignū est. deus enim oīmo da & infinita perfectio est sed nō ideo tantū omnimoda & infinita quia omnes particulares perfectiones atq; infinitas tales in se comprehendat: Tunc enim neq; ipse esset simplicissimus: neq; infinita essent: que in eo sunt: sed esset infinitū unum ex multis infinitis numero finitis autē perfectione. collectū: quod aut dicere aut cogitare de deo pphānū est. At uero si uita que perfectissima quidē uita est. Sed uita est tantū & nō est cognitio. Itēque si appetitio siue uoluntas que perfectissima quidē uoluntas sed uoluntas tantū & nō uita neque cognitio est. Similiaque alia in deo collocētur manifeste futurū est ut diuina uita finite sit perfectionis: quoniam eam habet perfectionē que uitæ est nō habet eā quæ cognitionis quæ appetentiæ tollamus ergo a uita nō id solum quod eam imperfectā uitā facit: sed quod facit eam uitā tantū & a cognitione similiter aliisque nominibus quibus deum appellamus tūc que quod ex omnibus remanebit necessārio tale erit quale deum intelligi uolumus unum. .s. perfectissimū in finitū simplicissimū. Et quā uita ens quoddam est sapientia item ens quoddā pariterque & iustitia utique si particularitatis & terminationum conditionē his adimas: quod supererit nō hoc aut illud ens erit: Sed ipsum ens: sed simpliciter ens: sed uniuersale ens nō predicationis uniuersalitate sed perfectionis similiter sapientia bonum quoddā est. quia hoc. .s. bonum quod est sapientia & nō est illud bonū quod est iustitia tolle ut inquit Augustinus hoc: Tolle illud. .i. particularem hanc tolle limitationē per quam sapientia ita est bonū quod est sapientia. quod non est bonū quod est iustitia. pariterque iustitia sic habet iustitiæ bonitatem: ut non habeat eam: quæ est sapientia. Tuncque in enigmate faciem dei uidebis. .i. omne bonum ipsum bonū simpliciter bonum omnis boni bonū. Ita uita sicut ens quoddā est ita est unum quoddā: est enim perfectio una: pariterque sapientia perfectio una est. Abice particularitatē remanet nō hoc aut illud unum. sed ipsum unum & simpliciter unū. Cum ergo deus ille sit. qui ut a principio dicebamus ablata omnium perfectione omnia est. Certe cum a rebus omnibus & quæ sub suo genere imperfectionē & sui generis particularitatē abdicaueris id quod remanet deus est. deus ergo ipsum ens: ipsum unum ipsum bonū similiter & ipsum uerum. Duos iam gradus promouimus ad caliginem ascendentes quam deus inhabitat: a diuinis nominibus omnē purgantes maculam: que ex rerum est significatarū imperfectione. Adhuc duo super sunt gradus quorum alter nominū arguit deficientiā alter nostre intelligentie accusat infirmitatem. Hec nomina ens uerum unum bonum concretū quid dicūt & quasi participatum. quare rursus dicimus deum super ens: super uerum: super unū: super bonum esse: quia scilicet ipsum esse est ipsa ueritas ipsa unitas ipsa bonitas. Verum adhuc in luce sumus: deus autem posuit tenebras latibulum suum. Ad deum ergo nondū peruenitum est donec enim quod de deo dicimus etiam intelligimus & comprehendimus in luce

uersari dicuntur: & tanto minora deo & loquimur & sentimus: quanto infinita sua diuinitate capacitas nostre intelligentie minor est. Ad quartū igitur gradū conscendentes intremus ignorantie lucē: & diuini splendoris caligine ex oculati clamemus cū propheta defeci matris tuis domine. Hoc unum de deo postremo dicentes esse ipsum intelligibiliter & ineffabiliter super id omne quod nos de eo perfectissimū uel loqui possumus uel concipere. Tunc super ipsam etiā quam conceperamus unitatem bonitatem ueritatē. Superque ipsum esse deum eminentissime collocantes huc respiciens Dyonisius Ariopagita postea omnia: que in symbolica theologia in theologis institutionibus. & quæ de diuinis nominibus & de mystica scripserat theologia postremo in calce eiusdem libri quasi qui iam in caligine esset: & ut poterat de deo sanctissime loqueretur sic post quedā alia ad idē attentionia exclamauit: neq; ueritas est: neq; regnū: neq; sapientia neq; unū: neq; unitas: neq; deitas: aut bonitas: neq; spiritus est quantum scire ipsi possumus: neq; filii neq; patris est de nominatio neq; aliud aliquid ex his que nobis aut alteri cuiq; in mūdo sunt cognita neq; aliquid eorū que non sunt: neque eorū que sunt est: neque ea que sunt illam sciunt sicut ipsa est neq; scit ipsa que sunt sicuti sunt. neq; sermo ipsius est. neq; nomen. neq; scientia. neq; tenebre. neq; lux est. neq; error. neq; ueritas. neq; est ipius nulla omnino positio neq; ablatio. Hec uir ille diuinus ad uerbum. Recolligamus que diximus uidebimusq; in primo nos gradu discere deū non esse corpus ut epicurei neq; formā corporis ut illi uolunt qui deum asserunt animā esse celi uel uniuersi: quod & egyptii ut scribit Plutarchus existimarunt & uero theologus Romanus unde utrisq; magnū fomentū Idolatrie ut alibi declarabimus sed & qui dam sunt ex peripateticis adeo stolidi ut hanc & uerā & Aristotelis sententiā esse confirmant. Vide quantum a uera hi dei cognitione deficiunt. In carcere quasi in calce quiescentes: & tunc se ad dei fastigia credentes peruenisse cū humi adhuc iacetes pedem aduersus eum nondū mouerunt sic enim nec perfecta deus uita: neq; ens perfectum neq; perfectus etiā esset intellectus: sed profanā hanc opinionē quinta decade nostre concordie late incessuimus. Discimus in secundo gradu: quod pauciores recte assequuntur & in quo falli possumus magis si a uero intellectu paululū deuiauerimus: deū. .s. nec esse uitā nec intellectū: neq; intelligibile: sed melius aliquid atq; præstantius omnibus his. Nomina enim hec omnia particularē dicunt perfectionē qualis nulla in deo est. Quod respicientes & Dyonisius & deinde Platonici in deo & uitā & intellectū & sapientiā: atq; his similia esse negant: sed quā totā horū perfectionē: que in his multa & diuisa est. Deus ipse sua unica perfectione que est sua infinitas sua deitas que ipse est in se unit & colligit: non sicut unū ex illis multis sed unū ante illa multa. Ideo quidā alii & presertim peripatetici: quos quantum licet fere in oībus imitatur Parisienses theologi. Hec omnia in deo esse concedunt. Quod dicentes atq; credentes nō solum recte dicimus & credimus: sed & cū is concorditer qui illa negant. si illud nobis semper Aurelii Augu. fuerit ante oculos sapientiā dei nō plus esse sapientiā quā iustitiā & iustitiā dei nō plus esse iustitiā quā sapientiā. Vitāque pariter nō potius in eo esse uitā quā cognitionē: nec cognitionē magis cognitionē quā uitā. Omnia enim hec in deo sunt unū nō per cōfusionē aut cōmixonē aut quasi distinctōre mutuā penetrationē sed per simplicē summā ineffabilem formalem unitatē. In qua omnis actus oīs forma oīs perfectio sicut in primo eminentissimo duce penitissimis diuine infinitatis thesauris ita super oīa & extra oīa excellēter est conclusa ut sit tamē nō solū oībus intima sed

Amare deū. magis unū cum oībus q̄ ipsa sint secū deficiunt profecto uerba & minus oīno dicitur etiā q̄ concipitur. Sed uide **Mi Angele** quæ nos infamia teneat: Amare deū dum sumus in corpore plus possumus q̄ uel eloqui uel cognoscere. Amando plus nobis p̄ficimus minus laboramus: illi magis obsequimur. Malumus tamē semper quæredō per cognitionē nunq̄ inuenire quod querimus q̄ amādo possidere: id quod non amando frustra etiā inueniret sed redeamus ad nostra euidēter tibi iāpatet quo nā pacto cū deus alias & mens & intellectus & uita & sapientia nūcupetur rursus aliquādo super hec omnia collocetur. Vtrūq̄ tamē & uere & consone cōprobetur. Nec p̄pterea Platonē ab Aristotele dissentire: quod ille in sexto de re pub. libro deum quē ibi uocat ideam boni super intellectū & intelligibilia statuat dantē illis quidē ut intelligant. **His autē ut intelligātur.** **Hic autē.** .f. Aristoteles sepe deum & intellectū & intelligentē & intelligibile uocet. Nam & **Dyonisius areopagita** cū idem dicat quod Plato nō tamen negabit etiā cum Aristotele deum se ipsum & alia nō ignorare. **Quare** si se intelligit & intellectus & intelligibilis est. cognoscit. enim & cognoscitur necessario qui se ipsum cognoscit & tamen si quasi particulares ut dixi has perfectiones accipiamus: aut cū intellectū dicimus naturā significemus quæ ad intelligibile quasi ad aliud extra se tendat. nihil minus q̄ Platonici Aristoteles etiā deum & intellectum & intelligibile esse constātissime sit negaturus. In tertio gradu plus aliquid nobis dum tenebris p̄pinquabamus illuxit ut nō solum nō imperfectū & quasi mancū aliquid ens deū impia cogitatione fingamus quale esset si uel corpus uel corporis anima: uel cōstitutū ex eis animal diceretur: neq̄ itē particulare aliquod genus q̄q̄ perfectissimū quasi humana sapiētes eū faciamus ut si uel uitā dicamus uel mentē: uel rationē: sed etiā eo qd̄ uniuersalia indicāt nomina: quæ omnia ambiūt uno. .f. uero ente & bono melius esse cognoscamus. In quarto gradu nō solum supra illa: sed supra omne nomen quod formari supra omnē notionē. quæ cōcipi a nobis possit ipsum esse sciebamus. Tunc primū ipsum aliquo modo scientes cū eum oīno nesciebamus. Ex quibus colligi illud potest nō solum esse deū ut dicit **Anselmus** quo nihil maius cogitari pōt. Sed id esse quod infinite maius est omni eo quod pōt excogitari: ut uere dixerit iuxta hebraicā litterā **Dauid** p̄pheta. **Tibi silentiū laus.** **Hec** pro solutione prime rōnis dixerimus: unde magna etiā aperit fenestra itelligēte librorum **Dyonisii** q̄ de mystica theologia & de diuinis noībus inscribūt. In q̄bus illud cauēdū: ne aut miora faciamus q̄ sint q̄ ille scripsit. sūt aut̄ maxima: aut dū paruū existiamus oē qd̄ itelligimus sōnia nobis & i extricabilia comēta confingamus.

Caput sextum in quo secundā soluit rationem platonicoꝝ de prima. .f. materia.

Quod uero obiciūt de prima materia friuolū est. Illa enī quatenus ens est eatenus una est quāmmo si Platonis sectari uerba ad unguē uolūt: concordant oportet unius illā habere minus rōnem q̄ entis. Neq̄ enī Plato uult eam esse prorsus nihil alioquin quomō receptaculū formarū quō nutrix quō natura quedā & reliqua erit: q̄ eā esse i thimeo ille cōfirmat. Nō est igit̄ nihil. .i. nō oīno entis expers si Platoni credimus: qui tamē eandē in philebo uocat nō solū multitudinē q̄ ut ipsi uolūt opponit̄ uni: sicut nihilū opponit̄ enti sed infinitū. Multitudo at̄ si sit finita nō oīno fugit rōnes unius qm̄ qua finita est una est at̄ infinita mltitudo ita oīno unius naturā nō habet sicut nec termini. **Materia** ergo prima secūdū Platonē magis ens q̄ una. **Quā** qui cōtra disputāt ut unū ente superius cōprobarent ens nō esse & tamen unum esse dice-

bant. **Iamblicus** item **Platonius** in eo libro quem facit de secta pythagorica materiā primā uocat dualitatē eo qd̄ dualitas prima sit multitudo & reliquarū oīum multitudinum radix. **Materia** ergo prima secundum eū qui magnus adeo inter platonicos est ut diuinus uocetur nō solum nō una sed multitudo sed radix oīs quæ in rebus multitudinis est. **Hæc** diximus sua illis obiectantes. **Cæterum** neq̄ unitatis expers omnino est illa sicut neq̄ esse: **Exactam** autē unitatem ab eadē a qua & esse recipit forma. pretereo que de unitate eius uel affirmatiua uel negatiua disputantur: que omnia his notissima: qui uel unam cum **Aristotele** de ambulatiūculam fecerint.

Caput septimum in quo tertiam soluit rōnem platonicoꝝ de multitudine ostēdit que dicentibus unum esse ente cōmunius aliquid esse concedendum quod plato negat.

Salluntur aut̄ plurimū in tertia rōne. **Non.** .n. eo mō opponit̄ mltitudo uni: quo modo opponit̄ nō ens enti. **Hæc.** .n. contradictoriā habent oppositio- nem: illa aut̄ priuatiuā aut contrariā de qua re late disputāt **Aristoteles** de cimo libro prime philosophiæ. Sed uideant quas ruinas incidant qui uocā- tur **Platonici** & unū dicūt ente superius. **Certum** est quotiens duo ita se habent genera ut sub altero tanq̄ sub cōmuniōri alterum sit: fieri posse ut aliquid inferioris ambitum effugiat: quod tamen non effugiat superioris. **Hoc.** .n. est quare illud dicitur esse cōmunius. **Exemplū** in p̄optu quia animal cōmunius est homine: potest fieri ut aliquid sit non homo siue non sit homo quod tamē sit animal pari ergo rōne si sit unū ente cōmunius fieri poterit ut aliquid sit non ens siue nihil quod tamen sit unum atque ita de non ente unum predicabitur quod expresse in sophiste confutat **Plato**.

Caput octauum in quo declarat quomodo quattuor hæc: ens. .f. unum uerum & bonū in omnibus sint que sunt post deum.

Difficillima ergo sentētia est quattuor esse que oīa ambiūt ens unū uerū & bonū. Si ita accipiātur ut illorū negatōnes sint nihil diuisum falsum & malū: **Addita** sunt his quattuor duo alia. Aliquid. .f. & res a posterioribus **Auicennā** secutis: qui multis in locis philosophiam **Aristotelis** interpolauit: unde sunt illi cū **Auerro**e magna bella pugnata sed quātum ad hoc spectat: parua in re discordia. **Diuidūt.** .n. hi qd̄ sub uno itelligit̄ in unū & aliqd̄ qd̄ a Platōe nō abhorret: qui in sophiste inter has cōmissimas dictōes enūerat aliquid: & qd̄ sub ēte cōtinet̄ partium ēs & res sed de his alibi q̄ttuor hæc ut ceptū p̄sequamur aliter sunt i deo: aliter in his que sunt post deū quāquidē hæc deus hēt a se alia habēt ab eo. **Videamus** p̄rio quō insunt rebus creatis. oīa que sunt post deū habēt cām efficiētē exēplarē & finalē. ab ip̄o. .n. p̄ ip̄m & ad ip̄m oīa. Si igit̄ res cōsideramus ut a deo efficiētē cōstituūtur: sic etiā dicūtur quia illo efficiētē eē p̄cipat̄: si ut exēplari suo quā uocamus ideā secūdū quā illas cōdidit deus: q̄drāt & r̄ndēt: uere dicūt̄. **Vera.** .n. imago **Herculis** dr̄: que uero **Herculi** cōformat̄. Si ut ad eū tanq̄ ad finē ultimū tēdūt bōe dicūt̄. Si uero una queq̄ res secūdū se absolute accipit̄ una cognomiāt̄. **Est** aut̄ hic ordo ut primū unūq̄q̄ sub ētis rōe cōcipiat̄ qm̄ prius efficit agēs unūq̄q̄ q̄ illud i se sit aliqd̄ alioquin nō secūdū totū qd̄ ē eēt ab agēte. **Quo** sit ut nihil sit post deū. qd̄ cōcipiētes hoc de eo nō itelligamus qd̄ est ēs ab alio: ens finitū: ēs p̄cipatū. **Succedit** enti unū. **Tertia** ē ueritas q̄ postq̄ ē aliqd̄ i se uidēdū ē an sit tale q̄le ē exēplar qd̄ fuit formatū cui si se inuenit̄ reliquū ut in illd̄ utpote affine atque cognatū p̄ bōitatē se cōuertat. **Equa**

Solutio ter-
tie rationis.

Rō aduersus
platonicoꝝ
bas dici secū-
dū platonē,
non posse
unū esse en-
te superius.

Auicenne
sectatores:
Auerrois.
Plato:

Ordo in his
quattuor.

Plato. **I**l autem hæc esse ambitu quis non uideat: da aliquid esse certe & unum est. Nam qui unum non dicit nihil dicit ut ait Plato in sophiste. Est enim illud quicquid est a se indiuisum & ab aliis diuisum: que non sunt ipsum. Hoc autem intelligimus cum dicimus unum siue ut Platonis uerbis loquamur est idem sibi & ab aliis alterum quod unicuique rei congruere in eodem dialogo ipse confirmat. Verum est etiam necessario. Nam si est homo utique uerus est homo: idem que dictu hoc non esse uerum aurum & non esse aurum: nam cum dicis uerum aurum non est. Hoc significas: uidetur quidem aurum & est aliquid simile auro: sed non est aurum: propterea Augustinus. **A**ugustinus. **r**eliquus Augustinus definiens in soliloquiis quid sit uerum ait uerum est id quod est: quod non ita accipi debet ut idem sit ens & uerum. Sunt enim licet re idem: ratione tamen & diffinitione diuersa: quare unum per aliud defini non debet sed hoc exprimere uoluit Augustinus tunc dici rem ueram cum est id quod uocatur & esse dicitur: ut tunc uerum est: aurum cum aurum est & non aliud est quam aurum. Hoc est ergo quod dixit uerum est id quod est: quod quidam non aduertentes calumniam faciunt diffinitioni. Similiter autem & bonum est quia quæ quid est quatenus est bonum est: & longe errat Olympiodorus mea quidem sententia sic credens probare aliud esse bonum & ens: quoniam bonum simpliciter desideramus. Non autem esse simpliciter sed bene esse ideoque fieri posse ut si male sit nobis non esse desideramus. Nam ut illud omitteremus an quibus male & misere est recto & naturali desiderio appetere possunt ut non sint: non aduertit ille sicut multiplex est esse ita multiplicem esse bonitatem: Est enim primo esse naturale rerum ut homini esse hominem: leoni esse leonem lapidi esse lapidem: quod esse & naturalis bonitas indiuidue sequitur. Sunt alia esse: que aduentitia dici possunt ut homini esse sapientem esse pulchrum esse sanum: que admodum autem sapientia & pulchritudo alia entia sunt ab humanitate ita alia bona sunt. Aliud enim bonum humanitas qua homo est homo aliud bonum sapientia qua non iam homo: sed homo sapiens euadit: sicut hæc aliud & illa aliud ens & est & dicitur. Sicut ergo omnia appetunt bonum ita omnia appetunt esse & primo quidem eam appetunt bonitatem quæ esse naturale consequitur: quoniam hæc fundamentum sequentium bonitatum: quæ illi omnes adueniunt ut sine illa stare non possint. Quomodo enim erit felix qui omnino non erit: uerum non illa eis sufficit bonitas quam tunc adipiscuntur cum primum sunt: sed cupiunt accedere & reliquas: quæ illam primam absoluant & exornent sicut autem uere dicimus preter primam ab eis bonitatem alias appeti bonitates ita uere dicere possumus preter primam esse desiderari ab eis alia esse: quia aliud esse est esse felicem aliud esse hominem. Et si quis det fieri posse ut quis nollet esse si non sit felix non sequetur ut putat Olympiodorus aliud esse bonum aliud ens: sed aliud esse ens hominem aliud felicitatem: pariterque aliam hominis bonitatem aliam felicitatis: quarum alteram enim primam homo non uult nisi habeat & secundam omittere an eadem ratione aliquid bonum simpliciter dicatur & ens simpliciter: an quod ens dicitur: simpliciter bonum tale: & quod bonum simpliciter ens tale dicatur. non enim hic omnia disputandi locus: uere ergo dicebamus unumquodque quod est eatenus esse bonum quatenus est. uidit enim deus cuncta quæ fecerat & erant ualde bona. Quid nisi a bono opifice sunt qui sui similitudinem omnibus imprimit que sunt ab ipso. In eternitate igitur regem admirari potentiam efficientis possumus dei: ueritate uenerari artificis sapientiam: in bonitate reclamare amantis liberalitatem in unitate suspicere conditoris unicam ut sic dixerim simplicitatem. Quæ unumquodque sibi tantum omnia iter se iuicem tantum ad se ipsum uniuert omnia: sic unumquodque ad suimet: ad alios: ad dei postremo uocans amore. Examinemus & eorum opposita an equali similitudine sint falsum & nihil idem

ostendunt que supra diximus. Malum & nihil si differre dicamus reclamabunt philosophi pariterque theologo. Quare & facere malum nihil est facere dicitur: solet mali non esse causa efficiens sed deficientem unde illorum insania confutatur: qui duo principia posuerunt alterum bonorum alterum malorum quasi efficiens aliquod principium mali esset. sed dandum rem idem est quod destruere: nec ita possumus rei cupiam suam & naturalem unitatem adimere: ut nihil minus illius esse in sua integritate remaneat. Non enim totum est siue partes sed illud unum quod dissultat ex partibus ut docet Aristoteles octauo libro prime philosophie. Quare si in partes diuidas totum: partes remanent quidem totum autem quod diuiditur ipsum non remanet sed definit esse actu & potentia tantum est sicut partes: que prius erant potentia tunc esse actu incipiunt: quippe quæ prius cum erant in toto unitatem propriam actu non habebant quam tunc primum sortiuntur: cum separate a toto ipso per se subsistunt.

Caput nonum in quo declarat quomodo illa quattuor in deo sint.

Examinemus rursus qualiter hæc sunt in deo cui non insunt in respectu ad causam quam non habet: ipse enim omnium causa a nullo est: duplici autem ratione in deo possunt considerari aut quatenus aliorum causa est: quæ distinctio creatis rebus non conuenit quantum ad presens negotium attinet: quoniam deus sic esse potest ut non sit causa. Alia non sic esse possunt ut non sint ab eo igitur deum primitus sic concipimus ut sit uniuersitas omnis actus: plenitudo ipsius esse: quam intelligentiam ita subsequitur ut sit unus ut neque oppositum concipi possit. Vide quantum aberrant: qui plura prima principia fingunt plures deos. Statim & uerissimum est: quid enim habet quod apparet esse & non sit qui est ipsum esse consequens certe ut sit & ipsa ueritas: sed & ipsa bonitas erit boni enim tres conditiones ut scribit Plato in philebo ut sit perfectum sufficiens expetendum erit autem hoc quod tale concipimus perfectum: quia illi nihil deerit qui est omnia erit sufficiens quia illud possidentibus nihil deerit in quo inuenient omnia erit expetendum: quia ab illo & in illo sunt omnia: que expeti aliqua ratione possunt deus ergo plenissima entitas indiuidua unitas solidissima ueritas beatissima bonitas. Hæc mihi fallor est illa **Pythagoras** terpentis .i. quaternitas per quem pythagoras iurabat uocabaturque principium semper fluitis nature principium. n. hæc quæ unus sunt deus omnium esse demonstrauimus: sed & iuramus per ea que sancta que firma: que diuina sunt: quod illis aut firmiter aut sanctius aut diuinius. Quod si ideo ut regis causa est appellationes has quattuor assignemus ordo totus inuertitur. Primo enim unus erit quia prius in se intelligitur quam intelligatur ut causa. Secundo erit bonus. Tertio uerus. Quarto ens. Nam cum causa que dicitur finis prior est ea que est exemplaris & exemplaris prior efficiente. primum enim appetimus habere quo ab inuana tempestatum protegamur tum ideam domus mente concipimus postremo in materia illam extrinsecus efficiendo formamus quare si quemadmodum superiori capite definiuimus bonum ad causam finale uerum ad exemplarem ens ad efficientem spectat deus ut causa est. primo boni tum ueri postremo entis rationem habebit quæ omnia breuiter hic perstringimus. facta alioquin questionum multarum atque maguarum.

Caput decimum in quo totam disputationem ad uitæ institutionem & morum emendationem conuertit.

Malum & nihil conuertit.

Contra errorem manicheorum Nihil & diuisum conuertit

Aristoteles

Boni tres conditiones secundum platonem.

Pythagoras

Nota.

Uerum ne aliis potius quam nobis disputemus illud curandum ne altissima per-
scrutantes in humili. i. indigna his conditione uiuamus / quibus caelitus da-
tum ut indagare caelestium etiam rationes possimus. Sed illud assidue medi-
tandum hanc nostram mentem cui diuina etiam peruia sunt ex mortali se-
minio esse non posse neque felicem alibi quam indiuinorum possessione futura tantoque magis
dum hic quasi aduena peregrinatur propinquare felicitati quanto post habita cura terre-
norum ad diuina se magis erigit & accendit admonere autem in primis nos presens dis-
putatio uidetur ut si esse beati uolumus beatissimum omnium imitemur deum unitatem
in nobis ueritatem bonitatemque possidentes. Vnitatis pacem turbat ambitio & sibi heren-
te animu extra se rapit & in diuersa quasi lacerum trahit atque discerpit. Veritatis splendore
& lucem in ceno in caligine uoluptatum quis non amittet: bonitatem furacissima nobis
furatur cupiditas. i. auaritia. bonitatis .n. peculiare hoc communicare aliis bona que possi-
des. quare cum quereretur Plato cur deus condidit mundum: respondens ipse sibi bonus in-
quit erat. **H**ae sunt illa tria superbia. s. uita: concupiscentia carnis & concupiscentia ocu-
lorum: quae ut scribit Ioannes ex mundo sunt & non sunt ex patre: qui ipsa unitas: ipsa ue-
ritas: ipsa bonitas est: Fugiamus hinc ergo .i. a mundo qui positus in maligno euolemus
ad patrem ubi pax unifica: ubi lux uerissima ubi uoluptas optima sed quis dabit penas ut
illuc uolemus. Amor eorum que sursum sunt. **Q**uis adimet: libido rerum que super terram
quam si sectemur iacturam facimus & unitatis & ueritatis & bonitatis. Neque .n. sumus unum
si curuum sensum & spectatam caelestia rationem uirtutis scdere non deuincimus: sed duo
in nobis principes quasi per interualla regnantes dum nunc deum per legem mentis nunc
baal per legem sequimur carnis & regnum nostrum in se diuisum profecto desolat. **Q**uod
si ita erimus unum ut mancipata sensui ratione sola imperet lex membrorum falsa erit haec
unitas quia ueri non erimus dicemur. n. & apparebimus homines esse. i. animalia ratione
uiueta: & tamen erimus bruta: quibus pro lege sensuualis est appetitia praestigium facie-
mus his qui nos uidebunt inter quos habitabimus. Non respondebit imago suo exemplari in-
star. n. dei sumus deus autem spiritus. Nos non spiritales iam: ut Pauli utar uerbis: sed anima-
les cum autem per ueritatem ab exemplari non excidemus restabit ut per bonitatem ad ipsum
tendentes illi aliquando copulemur. **Q**uod si tria haec unum. s. uerum & bonum perpe-
tuo annexu ens consequuntur. Reliquum est ut cum illa non sumus etiam prorsus non su-
mus: & si esse uideamur: & quamuis credamur uiuere moriamur tamen potius iugiter quam uiuamus
FINIS.

PRIMAE OBJECTIONES ANTONII FAVENTINI ADVERSUS LIBEL-
LVM DE VNO ET ENTE.

Prima obie-
ctio.

Slibellus quispiam de nete & uno inscribi mereatur necesse est entis
uniuersae naturae proprietatesque explicet: hoc autem opusculo quod nu-
per in manus meas uenit: quoque de ente & uno inscribitur non nulla per-
tractantur a titulo atque inscriptione pene aliena: principale siquidem au-
ctoris propositum est disputare an iuxta Platonem ens unumque sese in
uicem mutuo consequatur: an ut academici putant unum sit ente com-
mune.

sed hoc non est de ente & uno pertractare sed de mutua entis uniusque conuersione: nec oino
absolute sed iuxta Platonem duntaxat: nec enim si quispiam philosophus eam solum questio-
nem ageret quae est an anima immortalis sit propterea de anima disputaret sed de sola anima
immortalitate tractatus haberetur. Ait preterea opis auctor academicos arbitrari deum iuxta
Platonem uere ac proprie ens non esse: quod equidem plurimum demiror. Si .n. omnes aca-
demicos siue platonicos intelligat quemadmodum locutio significare uidetur: alioquin non
absolute pronunciaret id academicos sentire mendatio fortasse non caret. Themistius enim
inter Platonicos auctor non ignobilis ideam quae rerum principium est ex Platonis senten-
tia testatur uere ac proprie ens esse & unum: platonici uero aut omnes aut plerique non aliud
putant ideam: aliud uero rerum opificem deum prosequens preterea dicit. Si quoquomodo
defendi potest iuxta Platonem esse unum ente communius ita censendum est: uocabula in-
quit que nomine parum latino concreta appellat: ut est candidum: lucens: ens: alienum aliquid
significant: quo presente res uocabuli appellationem sortiuntur. Aliud quippe est candidum ali-
ud candidum: aliud homo: aliud humanitas: ens igitur uocabitur in quo esse aliud est: ali-
ud uero quod subsistit: deus igitur qui ipsum esse est: ens ceteri non poterit sed unus ex quo
omnia continet & claudit: sed non ne huiusmodi defensio sibi ipsa parum coheret: quae enim
ratione candidum & homo & ens alienum aliquid significant: eadem quoque unum & bea-
tum & deus & similia huiusmodi multa alienum aliquid significant necesse est. deus igitur
qui unitas est & beatitudo simul & deitas neque unus uocari poterit nec beatus nec oino de-
us. quomodo igitur ens non est sed unus. Preterea es eo dictum est quod est quemadmodum igitur fieri
non potest ut qui sedet sedens non sit fieri etiam non poterit ut qui uere ac proprie est ens non sit
ego enim inquit deus sum qui sum. Admirabilis autem uideri potest quod non solum iuxta Plato-
nem defendere conatur deum ens non esse: uerum etiam Aristotelem quoque ipsum in eadem sententiam
trahere conatur. quinto enim inquit metha. libro ens diuidit in ens per se & per accidens ens
uero per se in decem predicamenta. in nullo autem inquit genere deus collocari potest quemadmo-
dum beatum Thomam demonstrasse existimat. Si igitur deus non est ens per se neque per acci-
dens ut constat iuxta Aristotelem ens non erit. preterea ens in substantiam & accidens iux-
ta uulgatissimam diuisionem segregatur. non est autem deus accidens neque substantia ea enim
inquit genus est. deus autem cuiuslibet generis limites excedit: sed equidem non uideo qua ratio-
ne ductus operis auctor Aristoteli nostro Platonica ascribat opinionem. si tamen opinio
Platonis est diuisio .n. entis in ens per se & per accidens complexi entis diuisio est quemad-
modum beatus Thomas. cui plurimum auctoritatis tribuit eo loco subtiliter scribit. Idem ma-
nifestum est exemplis. ens .n. per accidens iuxta Aristotelem est triplex aut .n. accidens de subiecto
predicatur aut subiectum de accidente aut accidente de accidente: que omnia ad complexione pertinet pa-
ri modo entia per se uocantur in quibus aliquid predicatur quod uel ad substantiam pertinet uel ad quantitatem
uel aliud genus dummodo quod predicatur subiecto per se conueniat ut album Socrati non etiam homini animal
equo: entis autem in substantiam & accidens diuisio deum quoque complectitur. est .n. per affirmationem nega-
tionemque facta diuisio. substantia enim est quod nulli inest sed per se est. accidens autem quod est in alio uelut in
subiecto horum autem nihil est medium ut beatus Thomas putat. Si quidem inter subiectum habe-
re & non habere nulla medietas cogitari potest. substantia igitur quae accidenti opposi-
ta est genus non erit. Si deus nullo genere continetur. Preterea non est indubitata
Aristotelis opinio deum per se nullo genere contineri: adsunt enim nonnulli aristote-

Secunda.

Themistius.

Tertia.

Confirmatio.

Quarta.

Sanctus tho-

mas.

Aristoteles.

Confirmatio.

sem imitati qui existiment deum in predicamento per se collocari: & ego quidem puto ea sententia insignem philosophum Boetiū fuisse monstrarem; si opus esset ex uerbis Boetii Augustinus. necnō augustini apte id colligi. Rursum ait unius negationem esse diuisum quod probat eo q̄ res destruitur quando discerpitur diuiditurq;: sed quomodo diuisum potest uni tanq̄ negatio opponi: inter affirmationem enim negationemq; contradictio est: chymera uero neque una est: neque diuisa: nec hoc quod est dyametrum esse cōmensurabilem aut unum est aut diuisum. Falsum quoq; ueri negationem esse existimat: quod & si quoquomodo defendi possit. Attamen cōtrariū potius est q̄ negatio: quemadmodum Beatus Thomas monstrat: nō em̄ chimera uera ē aut falsa: nisi uocabulo prorsus abutamur. uerū em̄ est qd̄ est: hoc est ut ipse exponit quod est id quod uidetur & dicit: falsum igitur erit quod non est id quod uidetur & dicitur ut numus falsus: nihil igitur falsum esse contingit nisi quod uidetur esse aliud quod nō est. Inter id uero quod uidetur esse quod est: & id quod nō est quod uidetur nulla contradictio est uerū igitur falsumq; nulla affirmationis negociationisq; oppositione aduersantur: malum etiam boni negationem putat. Aristoteles uero bonū & malū contrariorū genera esse in predicamētis affirmat. quod aut negatio est genus esse non potest. Preterea bonum ea ratione qua bonū est expectendū est. Malū uero fugiendū: expetere uero & fugere inuicem contraria sunt quēadmodum congregare segregareq;: bonū igitur & malum erunt contraria: quod Boetius quoq; in predicamentis asseuerat quicquid ceteri circa id dixerint.

FINIS.

Responsio primarum obiectionum:

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO SALVTEM.

Septima
Aristoteles.
Cōfirmatio.

QUESTIONES Tuas aduersus eum libellum: quem nuper edidi de ente & uno tanta cū uoluptate legi: quanta a te & caritate & libertate animi sunt præsriptæ: debeo tibi plurimū noie huius officii: quod si uel amicis impēderemus liberius: uel ab eis libentius exigeremus: essemus certe longe q̄ sumus: & doctiores & meliores: sed exitialis hæc persuasio cepit hominum mentes ut nō placere nos illis putemus: quibus errata nostra non placent: liberumq; amicorum iudiciū uel odium uel morositatem: adulationem uero: amorem & naturæ bonitatem interpretemur. Ita fit ut dū laudari malumus uel in meriti: q̄ uel merentes castigari irrideamur semper laudem nunq̄ mereamur. Vide quantum erremus. Nam laudatio oīs fere semper inutilis: sepe at̄ noxia. Quoniā si uera: quid afferat utilitatis: si sit falsa: insanos profecto nos efficit qui laudamur: ridiculos autem qui laudant. Reprehensio: certe utilis semper: quæ si sit iusta ad cognitionem: si minus iusta: ad defensionem nos excitat ueritatis. Deniq; quid est aliud castigari: q̄ alieno labore fieri meliorem: aut quid aliud librum amici lima splendescere: q̄ de illius uigiliis te proficere dormientem. Nō possum igit: ut dicebā tibi plurimū non debere. Qui de his quæ in meo libro. tibi minus placuerūt: qd̄ sentiret: mihi libere significasti. Agnoui p̄ter beneuolentiā: i tuis scriptis: tuā etiā illā: mihi iā pridē notā ingenii dexteritatem: cepi q; statim: non quasi pater: sed quasi iu-

dex examinare seuerius quæcunq; notaueras: ut pote quæ iam mihi etiam ipsi de tuo testimonio in suspicionē uenerant falsitatis. Sed ita cogitanti occurrerunt nōnulla quibus defendi illa & uindicari a culpa posse uiderent: Quæ quidem libere uolui ad te p̄ scribere ne forte quā in te laudo uirtutē minus ipse amplecterer: ut si in illis taxandis tuū iudiciū nō imitor. saltē indefendendis imiter libertatē. Nō recte in q̄s liber de ente & uno inscribitur. cū de entis unusq; natura pprietatibusq; oibus in eo nō agas: sed de unius tantum entisq; cōuersione. Mihi Antoni ita uideri solet duo quasi uestibula libris p̄stitui Titulū & Prohemii Titulus Prohemii curtū est. Prohemii titulus fufus & explicatus. Promittit titulus tractatū de ente & uno: qd̄ aut de ente & uno tractādū sit p̄hemii explicat. Qd̄ si fiat in titulo. Timēdū ne libri titulus liber fiat. Posset hoc defendi p̄iudicio mille auctoz a quibus prescriptæ libris eoz titulationes calumniā eandē paterent. Sed nō id questionis p̄odus ut uel ego uel tu in ea diutius occupemur. Miraris p̄terea quod a platonice creditū dixerim deum nō eē proprie ens. Noli me mirari sed illos quos & ego tecū in huius dogmatis assertionem nō p̄bo sed hoc illos sensisse quod tibi pene in credibile uidetur hocq; posteris scriptum reliquisse: notissimū oibus qui platonice legerūt. hoc Sirianus Proclus Plotinus & qui deniq; extāt Platonis interpretes uno ore cōfirmāt. at inquis Themistius inter platonice nō ignobilis asserit ideā ex platonis snia uere ac pprie ens esse & unum: platonice aut uel oēs uel pleriq; nō aliud putant ideam aliud rerū opificē deū. Quare si idea ens pprie dicitur & deus etiam ipse pprie dicitur ens Hæc tu satis ingeniose sed uide an satis perite. Illi enī Proclus. f. & Plotinus ideā fatent eē ens & dici: sed deum ut supra entia ita supra ideas eē cōtendunt. Plotinus. n. in ea mente que deo p̄xima est quā & primū ens & primū intelligibile & primam uitam uocat ideas oēs collocat ut sit deus ideas nō finis sed fons nō receptaculum sed principiū. Proclus non unum mō sed multos ordines mentiū medios facit inter deum & ideas quæ plenitudinē: emulatus platonice uerba in thimeo p̄ se animal nūcupauit. Prætereo Sirianū Ameliū Iamblicū aliosq; cōplures idē sentientes. Rudimenta hæc & quasi incunabula sunt illius doctrine q̄ Platonice existimat. Quod si quis tibi det nō aliud re esse ideā & deū: aliud tñ rōne esse nec tu negabis. Quæ diuersitas abunde faciet ut deus quidē quatenus exemplar est hoīs egleonis ens dici uere possit: quatenus uero nihil respicit extra se nullāq; ad res creatas habet habitudinē sed in suæ diuinitatis recessu solitarius manet appellationē oēm entis excedat sitq; eius neq; nomē neq; opinio ut Dionysius inquit. Quare manifestissimū est & apud principes academie deum pprie ens dici nō posse & si quis det ideā & deum re esse idē nō tñ cōtinuo seq̄ ut si idea sit ens: deus etiā pprie ens dicēdus sit. Trāseamus ad alia inter quæ illud tibi maxime displicet quod dixerim aliquā esse loquēdi rationē quā si sequeamur uere dicere poterimus unū esse ente superius. Quādo quidē sic deo dare unius possumus appellationē ut entis tñ nō demus: p̄pterea q̄ ens cōcreti noīs (sic. n. latine loqui possumus) faciem habeat significatq; id quod ab alio esse participat quod de deo dici nō potest qui est ipm̄ esse. eadem inquis ratione unū appellari nō poterit quia & unum. f. cōcretū nomē est quēadmodū & ens. Hæc ego quæstionē & uidi cum scriberē & dissolui nā simulac p̄baui ens quia id significat quod nō ex se: sed alterius participatu est enuntiaride deo nō posse: adiunxi cui. f. deo quoniam unius dat̄ appellatio cōsequēs inde ut unū supra ens eē fateamur: statimq; post hæc tua isti occurrens obiectioni adieci. uocamus au

Solutio primæ
obiectionis
Titulus
Prohemii
quid sint

Solutio secundæ
de obiectionis

Sirianus
Proclus
Plotinus
Themistius.

Opinio plotini
de ideis

Opinio plotini
de ideis
Sirianus
Amelius
Iamblicus
Alia solutio

Dionysius

Solutio tertie
obiectionis

Q

Dyonisius tem tunc deum unum nō tam enunciantes quid sit q̄ quomodo sit omnia quæ est & quo modo ab illo omnia sint unū enim inquit Dyonisius dicit deus quia unice est oīa rursus unus dicit quia ita principiū oīum est quæ sunt sicut oīum numeroꝝ principiū unitas est. Hæc ego ibi aduerbum. Si igitur cum deū unum dicimus enunciare uolumus quid sit fa- teor tecum eadem rōne dici unum nō posse qua neq; ens dici pōt quia utrunq; scilicet cō- cretum nomē est. Quin hoc ip̄m ego te prior in eodem libro aperte asserui p̄ hæc uerba: hæc noīa ens uerum unū bonum cōcretū quid dicunt & quasi participatū. Quare rursus dicimus deum super ens super uerum sup unum super bonum esse quia ipsum esse est ipsa ueritas ipsa unitas ipsa bonitas. Hæc ibi.

Non me igitur fugit: cū scribebam: & eque concreta esse ens & unū & ratione concretionis aut neutrum aut utrunq; pariter a deo remouendū. uerum quæadmodū supra admonue- ram. cū deum unū non tamen ens dicimus nō quid sit deus: sed quomodo sit id qd̄ est: significamus: quia scilicet principalissime & simplicissime est oīa. Qui modus per entis appellationē nullo pacto uel indicari uel figurari pōt: per unitas autem typum & cogno-

Aristoteles. minationē potest: Ita enim se habēt entia sicut numeri ut scribit Aristoteles: & numeroꝝ tam principalissima q̄ simplicissima unitas est. Addicis admirari te q̄ nō solū iuxta Pla- tonē sed iuxta Aristotelē etiam uelim defendere: deū non esse ens. Ego uero si liberum at-

Aristoteles. tentius pcurristi hoc toto opere principaliter ago ut ostendam deum & esse & dici pprie ens: nō solum ex Aristotelis dogmate sed etiā Platonis cōsequenterq; unū non eē ente su-

Plato perius. ueq; ne omnino insanire uiderentur qui id dixerunt deū scilicet nō esse ens sed su-

Aristoteles per ens: Inter quos si nec Plato sit nec Aristoteles certe Dyonisius est areopagita utroq; maior: pbare conatus sum aliquā esse locutionis rationē. quā si sequamur nō absonū erit

Plato a ueritate: deum appellatiōe entis esse maiorem. Quam a peripatheticis etiam iterdum

Dyonisius usurpari: licet a deo abhorreas. negare tamē nō potes nisi illoꝝ neges auctoritatē Qui- bus tua etiā sententia primus in illa familia locus debetur. Nam diuisionē entis in substā-

Thome tiam & accidens frequentem esse apud aristotelicos quis nescit. Cum autē ita ens diuidit deum nō ens sed supra ens esse tui Thomæ sententia est de quo illud olim solebas dicere Thomam aufert: Mutus fiet Aristoteles uerba Thomæ ferme hæc sunt. Deus nec accidēs

est: nec substantia proprie dici pōt: tum quia substantia ideo substantia dicitur quia substā-

tum quia substantia quidditatē indicat quæ aliud est ab esse eius. Quare illa diuisio en-

tis in substantiam & accidens: diuisio entis creati est hæc ille. Preterea cum dicit Aristote-

les primū philosophum de ente agere quatenus est ens & causis principiis que entis: mul-

ti sunt ex peripatheticis qui uelint inter entia ibi ab Aristotele deum nō collocari sed in-

ter causas entis. Posse autem & rursus alia ratione locutionis pprie dici: deū esse ens: nō

modo nō negaui sed asserui confirmauiq; etiam multis rationibus tertio capite eiusdem

opetis. Nescio autē cur tu imitator semp auctorum illustriū: nunc tamē a clarissimis peri-

patheticis ad illos deficias. Qui deū sub genere collocauit qbus Boetiū se nullo mō an-

numerari uelle nō dubito. Postremo nec unius diuisū nec falsū ueri: nec boni malū eē ne-

gationē contendis. Equidem de hoꝝ oppositionibus scio nō facilem eē cōtrouersiam in-

ter magnos auctores ob idq; librum in quo de his obiter tractabat hæc clausula termina-

ui. Quæ omnia breuiter hic pstringimus: facta alioq; questionū multarū atq; magnarū.

Minus autē pbabilem aut uerā eē sniam quā sum sequutus: ut dubitē: nihil me mouēt quæ

tu obiectis. Chimerā ais nec unā esse nec diuisam. Ego uero dico chimerā quā mente cōci- primus ideo nō esse quia partes ex quibus illam cōstare intelligimus: apud rerum naturā diuisæ: nō autē unitæ sunt. Et quæadmodū illud nō est cuius partes ex quibus cōstitueret si esset diuisæ sunt: ita illud nō solum nō est sed nec esse pōt cuius partes nec sūt unitæ nec ui naturæ uniri possunt. Quare nō aliā ob cām chimerā nō solū nō esse dicimus sed nec fieri posse credimus ut sit: nisi quia bruta ex quibus illā effingimus: in unā coitura aliquā do aīalis cōpositionē nō est credibile. Rursū instas quia diametrū nō esse cōmensurabi- le: neq; unum neq; diuisum est. Falleris mea quidē sententia. Nā qua rōne falsum eadem necessario in se diuisum est. Eatenus enim aliquid falsum deprehenditur. Quatenus se- cum pugnat & contradictionē includit. Quid est autem aliud cōtradictionem include- re q̄ in seipso eē diuisum. Omne igitur uerū unū: quia sibi cōstans & cōsonum: omne falsū diuisum. q̄a secum pugnās & sibi ipsi nō coherens est. Falsum negationē eē ueri multi cre- diderūt id qd̄ te eēt nō latet: Nec obstant argumēta quæ affers. Falsum enī ut dixi illud uo- camus qd̄ non est id qd̄ uidet: ut falsum aurū qd̄ uidet esse aurum nec tamen est aurum. Quamq; autem falsum aurum non solum non sit aurum sed & aliud sit q̄ aurum: ei tū quatenus falsum est accidit eē aliud quippiam preter aurū: sed ideo falsum est q̄a nō est aurū qd̄ tamē eē uidet. Aurū igitur falsum est q̄ idæ auri nō quadrat: sed q̄a idæ quadrat

Solutio sex/
te obiectiōis

Quid sit fal/
sū absolute

Solutio sep/
time obie/
tionis

Diuisum

Albertus

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

Thomas

VALE.

Secunde obiectiones.

IO. PICO MIRAN. ANTONIUS CITADINVS.

Quantum ego amarim te ac semp coluerim uir prestantissime tu ipse testis es qui diligentē precipuāq; erga te operā meam facile recorda- ri potes si uelis. Quod si nunc ab Antonio uetere amico & cōpatre amari aut dubitas aut nequaq; credis parū hercle meæ erga te obser- uantiæ meministi: Qui enim fieri pōt. ut quem uix philosophie mi- tiatū dilexerim. coluerim: nūc doctrina: pbitateq; insignē nō amen nō admirer. Vtinā æqua te oēs beniuolentia cōplexi essent: qbus cū familiariter uersatus es quali quātaq; Picū suū cōpater tuus semp psecutus est. Sed iā ad nostra ueniamus: Ais libellū tuū de ente & uno pbe inscribi potuisse q̄ titulus opis cur- tus & si entis uniusq; tractatū pmittat p̄m̄ium tū quod fusior est titulus qualē tractatū polliceat explanat mutuā. s. entis uniusq; cōuersionem. sed uide obsecro nunquid isthæc tua defensio sufficiat: pari enī rōne si libellus ederet in quo sola animi in mortalitas ab

Prima ob/
iectio

Q ii

Secunda obiectio.

auctore esset asserta: de aia libellus merito posset inscribi. Auctor enim operis disputatio nem ingrediens mox questionē forte pponeret interrogans nūquid aia immortalis sit nec ne: hec uero obiectio in priore epistola tota fere explicata est sed nihil iudicio meo respō disti. Preterea si circa uelocitatē motuū questio fiat nūquid arithmeticeam geometricam ue pportionē cōsequat & in principio operis multa auctor se ex geometria desumpturū pmittat posset libellus de geometria inscribi: qui tñ circa motus uersaret. Sed hæc ut pote friuola omittamus. Alio libello in hãc sniam a me scriptum est. Nemo inq̄ dixit platonicos aliud sentire nisi aut oēs aut plurimi id sentiāt. Si uero themistius inter platonicos: nō ignobilis ex platonis snia affirmat ideā quæ regē principiū est uere ac pprie ens eē absolute pronunciandū nō fuit platonicos iuxta platonē arbitrari deū uere ac pprie ens nō eē: idea enim deus est. Tu uero respōdes aliud esse ideā: aliud deū q̄ si datū sit ideā deum esse iam nō ppter ea colligi oportere deū pprie ac uere ens eē. deus enim atq; idea & si nō re: ratione tñ discrepant: Sed ego nolim hoc loco disputare nunqd̄ platonici existimant aliud esse deū aliud ideā cū sit questio a pposito longe aliena: q̄q̄ plurimi auctores græci pariter & latini ideas Platonis in deo cōstituunt Platonē imitati satis uideor pposito fecisse q̄ monstrarim platoniciū quendā neq; hercle ignobilē asserere iuxta Platonē ideā ac ppter ea deū uere ac pprie ens esse neq; enim rationis discrepantia ad quā refugis hac in re aliqd̄ facit. Idea enim relatiua est: deus autē absoluta res est: Si igit̄ deus ea parte qua extorsus refertur uere ac proprie ens est quanto magis ens cenferi debet ea ratione qua deus est & in ppria natura consistit. Cur enim idea ea ratione qua idea est uere ac pprie ens est Nulla inq̄ ratio assignari potest nisi dicatur ideo uere ac proprie ens esse q̄ re ac proprie est. Magis igitur deus ea ratiōe qua deus est uere ac pprie ens erit ego enim inquit sum qui sum. Preterea hoc modo obiectum est si platonici ideo iure defendi possunt qui aiunt deum uere ac proprie ens non esse: sed unum: quia nomē entis concretum est quod alienū aliquid significat ab eo qd̄ est unū aut ideo esse q̄ unice oia est pari pacto colligi pōt deū unū nō esse unū. n. cōcretū nomē est. Quinimmo nec beatus erit nec deus utraq; enī uocabula sunt cōcreta: tu uero respondēs deū nō appellari unū quasi unius noīe dei sbā monstret̄ sed quō sit id qd̄ est explicari: sed rogo quorsū hoc. nondū enī soluit̄ obiectio: deū dicis nō esse ens: sed unū: quia entis nomē cōcretū est. Si igit̄ unū quoq; cōcretū est nō ne eadē rōne colligi oportet deū unum nō esse: nec deū: quod nomē ad substantiā ptinet: quēadmodū & ens: pterea si ideo unus est quia unice ē id qd̄ est: cur ens quoq; appellari nō debuit uno. n. esse oia est: que est: sapientia. f. & bonitas & potētia: nō enim unus dicit̄ q̄ solus sit unus eadē igit̄ rōne ens uocari poterit licet solus nō sit ens. est enim maxime ens. Preterea ratio ea nundū soluta est qua ita dicebat̄: deus uere ac pprie est ens aut dictū est eo q̄ est quēadmodum sedens eo q̄ sedeat deus igit̄ uere ac pprie ens est: ego enim inquit sum qui sum. Rursum miratus sum q̄ defenderes iuxta Aristotelē quoq; deū aliquādo noīe entis minime cēseri quia nō esset p se ens neq; p accidēs neq; substantia neq; accidens ego enim monstraui deū neq; ens per se neq; p accidēs eē neq; inter substantiā & accidens mediū aliquid cogitari posse. Tu uero primæ obiectiom nihil respondes. Cōtra uero secundā unū dumtaxat Aristotē interpretem allegas hoc est. Beatū Thomā: qui ait deum proprie substantiā nō esse eo q̄ nulli substat accidētī nec essentia dei aliud est a deo: sed uide uir prestantissime nunquid Thomas aduersum te testimo

Cōfirmatio.

nium ferat: Si enim entis in substantiam & accidens diuisio iuxta Beatum Thomam entis creati diuisio est quēadmodū refers: quomodo ignorari pōt aliquid ens increatū esse: qd̄ deus est: qua igitur rōne tueri potes iuxta. B. Thomæ interpretationē Aristotelē arbitrari deū pprie ac uere ens nō esse: sed q̄q̄. B. Tho. quodā in loco negare uideat̄ deum pprie substantiam esse magistrū sniaz imitatus eo q̄ nulli substantie accidenti nō tñ ppter ea falsum est qd̄ scripsimus superiore epistola inter substantiā & accidēs mediū nō eē qd̄. B. Tho. plerisq; in locis efficacibus pbat argumētis neq; tu unū exis que ad te scripta sunt soluisi: Si igit̄ aliquādo deū negat esse substantiā uerba ip̄a que affers hoīs mentē plane aperiant: Substantia. n. modis multis dici pōt qd̄ ip̄emet prima pte latius explanat aliquādo. n. pprie substantia eo dicta est q̄ accidentibus substat quare rōne negat deū eē substantiā: nec id quidē simpliciter & absolute: sed ait pprie substantia nō est: quia nulli substat accidenti: Substantia uero nōnunq̄ dicit̄ qd̄ p se est & sbō non eget quo mō. B. Tho. substantie nomē aliquādo & quidē frequēter usurpat: Si aut̄ inter substantiā & accidēs nulla mediate cogitari pōt est. n. utriusq; p affirmationē negationēq; diuisio. Qd̄ uero nulle ductus necessitate: sed mea sponte affirmavi ex Boetii Augustiniq; snia deū: p se in predicamento collocari nō id ppter ea dixi qd̄ Beatū Thomā nō magnificā nō uenerer non pbem. sed id ppter ea dixi q̄ sola. B. Tho. auctoritas nō sufficit ad mōstrandū uel arist. uel aristotelicos arbitrari deū in predicamento nequaq; collocari: neq; propterea ab optimis auctoribus ad improbos & plebeos defeci: immo optimos sequor & pbo: nunquid tu. B. Thomā uel Boetio uel augustino uel æqualem facis uel superiorē. Ego quidem omnes & olim legi & in dies lego: nec puto uegeti quēpiam esse ingenii qui ea quæ a britanis nostris Suisset dico & similes excogitata sunt aut ignoret aut negligat: Non equidē oia quæ ab illis scripta sunt probo & admiror: uerum nō nulla nec hercle pauca soleo sepe numero ex aristotelis proborumq; auctoz̄ sententia infirmare: sed nō possum nō mirari maximā hominū subtilitatū & acutissimas in rebus physicis rōnes: quas ipse etiā Aristotē si a mortuis resurgeret admiraret̄ & mirum in modū extolleret subtilitatem saltem in pluribus pbans & si nō ueritatem. Defendis preterea unius negationē esse diuisum: chimera enim inquis diuisa est eo q̄ ea ex quibus cōstaret si esset ab inuicē diuisa sūt neq; uniri possunt: Dyametrum uero cōmensurabilē esse ideo diuisum putas q̄ a se ipso diuisum est & dissonat. Verba quibus utens hec sunt: eatenus enim aliquid falsum esse deprehēdit̄ quatenus secū pgnat & cōtradictionē includit. quid aut̄ est aliud contradictionē includere q̄ in seipso esse diuisum: omne igit̄ ueq; unū quia sibi cōstans & cōsonū: omne falsum diuisum quia secum pugnat & sibi ip̄i nō coherēs est: sed uide quō positionē tuā possis substinere. Si enim aliquid ideo unū est q̄ sibi cōsonū est & a se in diuisum falsum ip̄m & impossibile unū erit & uerū: nō dixerim hoc falsum & illud qd̄ est chimera eē uel ceruū uolare sed ipsam falsi impossibilisq; naturā intelligo: quā pbabo unā esse & uerā: chimera quippe iuxta tuū dogma diuisa est ppter ea q̄ partes ab inuicē semp diuise sunt: ppter ea etiā q̄ a se diuisa est: neq; enim chimera est chimera eademq; ratione dyametrum esse cōmensurabilē diuisum est: neq; enim aliter intelligi potest utrunq; hoz̄ a se ipso dissonare secumq; pgnare: At falsum ip̄m si separatim spectes falsum est impossibile quoq; impossibile est. neutrum igitur secum pugnat neutrū a se dissonū est: mortui quoq; eadem rōne nequaq; secum pugnant: sunt enim mortui qui iam mortui sunt: quodlibet igitur horum

Tertia obiectio principalis

unum est & uerum: si eo aliud est: unum quod a se idiuersum est. Preterea quomodo uerum est omne quod falsum est contradictionem claudere. Non ne multa sunt falsa que uel nature uel hois potestate uera esse possunt. Diffinitionem etiam ueri rursus a te positam defendere conaris aisque uerum esse quod uidetur esse quod est: falsum uero quod uidetur quod non est nec propterea colligi putas falsum ueri negatione non esse: sed argumento meo nihil pace tua dixerim haecenus respondisti argumentum tale est. Si uerum est quod uidetur quod est: falsum uero quod uidetur quod non est cum iter uideri quod est & uideri quod non est nulla contradictio sit non erit falsum ueri negatio: Si namque nec homo esset in rerum natura nec deus Socrates non esset: non ita que uideretur quod esset neque quod non esset non uerus igitur esset nec falsus: esset autem non ens: non ens igitur & falsum aliquando dissentunt: Beatus etiam Thomas cui non refragaris uerum falsumque inuicem contraria esse pronunciat si ad aium referantur: ex quo tua etiam sententia ueri falsique ratio dependet existimatio inquit uera falsaque sunt inuicem contrarie quemadmodum Aristo. dicit. Postremo negas bonum malumque esse inuicem contraria neque propterea rationi respondes qua probatum est esse contraria: nec saluas quomodo malum sit boni negatio: ego enim ita dixi: nulla negotio ea praesertim quae illa complectitur que non sunt genus esse potest: in topicis enim ab Aristo. dicitur non entis non esse genera nec species malum igitur quod omnia complectitur non entia genus esse non potest: quomodo igitur aristo. uir sumus dixit in predicamentis bonum & malum contrariorum genera esse: Ais etiam Albertum quem arbitror apud te momentum habere negare bonum malumque esse inuicem contraria: idemque beatus Tho. sentire in prima questione de malo: nec propterea respondes quomodo Boetius aut uerum dixerit aut mentitus sit qui in predicamentis ait bonum malumque esse inuicem contraria. Dico igitur rursus & approbo bonum malumque esse inuicem contraria non quidem quemadmodum album & nigrum calidum & frigidum quae omnia uere qualitates sunt: sed quemadmodum sanum & egrotum: forte ac debile. rax & desum: pulchrum: & turpe: & similia huiusmodi multa nec beatus Thomas id negat: sed uir eminentissimus in prima questione de malo circa solonem secundi argumenti monstrat quomodo bonum & malum & si priuationis & habitus oppositione aduersentur inter contraria tamen computari solent: idque simplicii auctoritate confirmat: obiectiones igitur nostrae quae ob solam ueritatis indaginem mutuamque inter nos charitatem excogitate sunt nundum mihi uidentur ex toto infirmatae rogo igitur obsecroque ut eo amore quo angelo tuo Politiano uiro nostrae etatis doctissimo platonici dogmatis ueritatem aperire conatus es: nobis quoque eodem zelo nodos ac syrpos nostrae imbecilitatis exoluas: ego quidem plurimis lectoribus & medicandi officio interim sum implicitus: tu uero qui totus contemplationi uacas & per gradus quatuor in profundam dei caliginem nitipotes nullo uel paucissimo labore & tenebris lucem uinducabis: bene uale: bene uale nostri memor: ex fert. xi. Kalen. Iunii. Mccccxxxii.

Responsio secundarum obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO CITADINO SALVTEM.

Vt breuis nimio plus aut certe obscurior fuit prior epistola in soluedis quaestionibus tuis super eo libello, quem nuper eidem de ente & uno: iteras enim easdem quaestiones & de iisdem eadem dubitas. Equidem non negabo in primis litteris quaedam omissa: quibus nihil responsu est: ne in leuibus rebus uerba prodigerem quaedam breuiter a me tractata ut qui philosopho homini indicandas res potius crederem quam explicandas. Nunc postquam a me hoc postulas minutula etiam quaeque consuetabimur: & per singula capita tuarum quaestionum iubeo meminisse eorum quae prius scripsimus excitaboque ubi erit opus ad eorum profundiore intelligentiam. Porro quoniam tu neque platonicas commentationes: neque ob ignorantiam etiam graece linguae graecos haecenus peripateticos attigisti: ducam te per lineas de cretaque latinorum praesertim Thome qui tibi magis familiaris ad platoniorum: de quibus Thomas agitur in meo libro sensa percipienda. est autem quod te auget in primis. Quae nam ratione platonici deum super ens collocet: nam si deus inquis uere est: certe uere ac proprie ens est: & dicitur: quod dudum sedens quispiam uere dicitur: quia sedeat. Addis si quatenus idea est: ens est: multo magis quatenus deus est: ens fore ut sit: & dicat. quod si non omnes platonici ideam & deum idem esse concedant satis tamen ad me oppugnandum esse ais si id unus themistius non dixerit. quod ego platonice in coe ascripserim. Illud ite intelligere non potes. Quomodo deum dicam unum appellari: cum per hoc non quid sit: sed quomodo sit esse quae est significamus. nam si unus est inquis quia unice est omnia cur non ens quoque appellari debet cum uno esse sit omnia quae est. Non enim unus dicitur quia solus sit unus. Quare uocari pariter ens poterit quod solus ens non sit. haec sunt prima quibus te extricare non potes: sed paucis & quemadmodum sum pollicitus ex his et quae tibi sunt nota oem a te dubitationis scrupulum a mouebo. Nosti aliud esse apud Thomam essentiam rei aliud existentiam: existentia rei illud est: quo res est hoc est existit: essentia illud est quo res certam speciem adipiscitur aut equi scilicet aut lapidis. aut uirgulti. Quare quod intelligentia essentia dicitur etiam a iunioribus quidditas appellatur quia scilicet ex essentiae notione: scilicet haec praefatur mus quid nam sit res. Cum igitur ut Aristoteles docet secundo libro analiticoe posteriorum alia quaestio sit cum per cotamur an uerbi causa rosa sit alia cum scire uolumus quid nam sit rosa: Prima utique quaestio ad rei existentiam spectat. Secunda ad essentiam: siue ut uerbis utamur Aristoteles recentiorum ad quidditatem. Rursus memineris ex sententia Thome. omnia circa deum quae actu sunt ex essentia & esse (sic enim uocat existentiam) esse composita: deum ipsum neque compositum esse Aliud praefatum. Tertium. omnis alia rerum creaturarum existentia deriuatur creatis scilicet essentis composita. Adde his dictione hac quae est ens plerumque essentiam indicari hac autem dictione est indicari existentiam non essentiam: Quod & te id est Thomas docet in prima quaestione de malo: ubi Solutio arguit cum dicimus hoc aut illud esse ens quaestioni responderi qua quaeritur quid sit res (menti ex hac autem ut supra diximus quaestio ad essentiam rei spectat) cum uero dicimus. hoc est Thome sententia. aut non est satisfieri quaerenti an sit res: quae ut dicebamus quaestio attinet ad existentiam. Jam omnis tibi ut credo platoniorum sententia: & tuae obiectionis solutio aperta est. Nam si deus existentia est non autem essentia ut uere dicimus deum esse ita uere.

Thomas

negamus deum esse ens. Nec possum non mirari te etiam si platonica non legeris in thoma tamen lectione frequentē huic adeo insistere argumentationi: deus est. ergo est ens: eū ipse Tho. adverbū dicat nō se hęc mutuo cōseq esse: & esse ens: sed ad diuersas oīo quæstiones neq; cognatas inuicē ptinere. Quāq; qd opus hic thomæ auctoritate. Quis dubitat nisi incipiens an deus. quis sit rursus nisi insipies psumit scire et aliqua ex parte uel minima qd sit deus. Cū igit diuersissima sunt scire an sit deus & scire qd sit deus: diuersissima et erit oratio: qua dicit deus est ab ea qua dicitur deus: est ens: cum illa deū esse quo nihil est certius asseueret: hęc uero quid sit deus aliqua ex parte. Quo nihil incertius audeat pronuntiare. Quia ppter rectissime tibi quærenti inter disputandū quid esset deus respōdit uir doctissimus Politianus noster ex Simonidis poete sententia se nescire quid esset. Longe autem ab est ab hoc proposito exemplum quod tu affers de sedente quoniam non æque uariant hęc sedentem esse & sedere atq; hęc duo esse & esse ens. Eidem enim quæstioni respondendo cum dico Socratem sedere: cui respondeo dicens illum esse, sedentem quæstioni scilicet qua quis de Socratis me positura percontatur. Sicut & cum dicimus Socrates albus est: & Socrates albus est eidem satisfit quæstioni: qua scilicet quæritur qualis nā sit Socrates: Sed nō eadem ratio inter ens & est quorum alterum (ut sepe idē inculcemus) quid sit res alterum an sit interrogantibus manifestat. Hinc etiam patet si deus ut idea ens dicitur non tamen sequi ut quatenus etiam absolutus in se concipitur entis habeat appellationem. nam sicut idea: ita etiam essentia induit rationem: ut uero ipse supra omnē essentiam habitudinemq; ad res creatas intelligitur entis nomine maior est. Quod enim ens non dicitur non deficientia est ut credis: sed eminentia. Quare & a platonice potius super ens q̄ non ens esse pronuntiat. Quibus equidem nescio cur themistium obstinate adeo contendas annumerare: de quo si ueteres percuncteris respondebūt omnes peripateticum esse themistiū non platonice: ipsum si interrogas paraphrastē puto se Aristotelis dicit & Sectatorē nō platonice: Sed forte ideo (patere me iocari) tu illū uel nolentē in academiā trahis ne uideare oīo platonice & greca ignorare q̄ Themistiū saltē legeris beneficium hermolai nostri latinum factum. Sed sit platonice themistius. Sit etiam uerus: omnino abunde satis & hac: & proprie epistola declarauimus nihil nostræ sententiæ refragari: quæ ille dicit: quoniam de deo alia ut deus est alia ut idea est platonice enunciant. Veniamus ad illud: quare unum dicatur deus cum tamen ens non dicitur. Reuocamus ad memoriam: quæ primis ad te litteris scripsimus. Vnum cum dicunt deū platonice non quid sit enunciant: sed quomodo sit id: quod est. Sed neq; hoc satis intelligis. Dicā apertius. Si perconteris academicum hominem: quid sit deus: respondebit non solum a se tibi non posse respōderi: quid sit sed neq; a te hoc iure queri debere: sed esset indignam hęc deo quæstionem. Qui super omnem essentiam superq; omne intelligibile sit: hoc a se tantum posse asseuerari esse illum unitati similitimum: quoniam ut hęc numerorum ita illerum omnium: quæ sunt principium sit: ut hęc numeros oēs pares: & ipares ipsa neq; par neq; impar sua indiuidua simplicitate cōplectitur: ita ille res oēs sua ipartibili infinitate claudit: & cōtinet uides ne qd sit dictu: per unius appellationē nō quid sit deus idicari sed quo modo sit id qd est. Deniq; si dicamus deus unitati similis ē: qd uolumus significare cū illi unius appellationē damus utiq; ueri erimus: si dicamus enti deus similis est auditoribus certe risum faciemus. Sed qd plura in re aperta. Aut em̄ hęc satis sunt: aut nescio qd uer-

Nota.

Politianus
Simonides
poetaSolutio confirmacionis.
Ostendit exemplum nō ualere.

Solutio alterius argumēti.

Platonice
Themistium
non platonice
cum esse sed
peripateticū

Hermolai

Solutio alterius argumēti.

borum satis esse possit. Colligitur autem & hinc cur deus sub nullo genere sit genera enim rerum assentia sunt: deus autem nec essentia est: nec essentia habet. Quia propter cū ens ita a peripateticis interdum accipiatur ut decem tantū genera ambiat manifestū est sub entis nomine: quo Aristotelis etiam sectatores aliquando utuntur deum non contineri. uero instas a Thoma aliisq; ex eadem familia sepe ita & ita & substantia: & ens usurpant: ut deus: & substantia: & ens dicatur. Quasi uel ego hoc ignore: quod nemo nescit: uel id mihi satis non sit: si interdum aliter faciant: Qui non semper: sed quādoq; hac eos in illum modū dictione uti solitos dixerim: Transcramus ad ea: quæ obicis de oppositione unius & diuisi equidē ut puto ludens cauillis me puerilibus tentas. Nam si falsum in quibus diuisum certe falsum falsum non est. Falsum enim a se nō est diuisum. Quia falsum falsum est Mortui item ais nequaquā secum pugnant sunt enim mortui: qui iam mortui sunt Porro Antoni cum dixi pugnare secum quæ falsa sunt. Si pugna hęc pugno fit: aut telo etiam: mortui fateor inter se non pugnant: neq; falsi sunt. Sed & sicut falsum est falsum ita falsum esse falsum non falsum: sed uerum est: proptereaq; nō diuisum sed unum. Ad dis falso a me dici. quod falsum est contradictionē claudere. Quia multa sunt falsa quæ uel naturæ uel hominis potestate uera esse possunt. Tu uero illud cogita omne quod falsum est: q̄ diu falsum est: tam diu contradictionē claudere. Sed sicut quædam ita falsa sunt: ut possint fieri uera. Quædam autem ita sunt falsa: ut uera esse nunq; possint: Ita sunt quædam adeo sibi contradicentia secumq; pugnantia ut in amicitiam redire & concordiam nunq; possint. Quædam ita se oderunt ut redire tamen in gratiam possint. Exemplo hoc erit manifestum. hominem esse leonem semper falsum est: quia semper cōtradictionem claudit & sicut nunq; ad unionem: ita nunq; ad ueritatem redigi potest. At me sed ere neq; uerum est: neq; falsum: Si uero adicias me sedere dum sto: illico ut falsitatem. Ita etiā in uehis contradictionem: Nam me sedere dum sto contradictionem includit: & q̄ primum desinit esse falsum: ut cum sedere incipio: tam primum a diuisione redit ad unitatem. Ceterum quæ de falsi ueriq; oppositione obicis iam in priore epistola soluta sunt. Ais enim si uerum est: quod uidetur: quod est: falsum uero quod uidetur: q̄ nō est Cum inter uideri quod est & uideri quod non est nulla contradictio sit: nō erit falsum uel negatio. Ego uero non ita accipio rationem falsi: ut in eo sit: quod uidetur aliquid esse quod non est. Sed in hoc esse illius rationem uolo quod non est illud: quod esse dicitur. Aurum enim falsum ideo falsum: quia non est aurū & quantum ad falsi attinet rationem accidit ei: aut uideri: aut esse aliquid præter aurum. Quod uero dicis non soluta a me argumentationem tuam: qua probas bonum & malum esse contraria dicam ingenue. Non putaui tibi opus esse solutione: ubi nodus non erat. Est autem illa huiusmodi. bonum appetendum est. Malum uero fugiendum. Appetere & fugere sunt motus contrarii. Bonum igit & malū sunt contraria. Mihi uero hæctua ratiocinatio adeo efficax tatarumq; esse uerum uidetur ut non bonum tantum modo & malū de quibus fortasse quis ambigat: sed etiam esse: & non esse. quæ nemo nescit esse contradictoria probet esse contraria. Ita enim colligemus. esse est appetendū nō esse est fugiendū: appetere & fugere sunt motus contrarii esse igit & non esse sunt contraria. Aut igit mihi des esse & nō esse: esse cōtraria: aut ego tibi bonū & malū cōtraria esse nō dabo. At inquires soluēda alia ratio est. Non ens em̄ non est genus quomodo igit malū nihil est: cū Aristoteles dicat in pdicamentis bonū & malū

Cur dūs sub nullo genere re'sit.

Solutio alterius obiectio nis scilicet tertie principalis.

Solutio alterius.

Exemplum.

Solutio alterius.

Solutio alterius.

Nota.

Solutio alterius.

Aristoteles. genera esse contrariorū: pleni sunt omnes aristotelis interpretēs solutionibus huius quæstionis: ad quos ego te priore epistola delegauerā: ne superuacua me teq; simul opera multiplicarem. Vt igitur illud omittā: quod Simplicio non displicet ex pythagoreorū more ibi locutum Aristotelē: qui duos statuunt ordines rerū quorum alter sub bono: alter sub malo continet utiq; illum sepe in logicis commentationibus exemplis ex aliorū potiusq; ex sua sententia: respondeo quod & apud simpliciu poterat legere: ideo bonū malūq; contrariorum genera dici: quoniā alterum semper contrariorum rationē mali & deficientiæ habet: ut nigrū si ambo & amarum si dulci comparetur: ita enim contraria omnia ad bonum malūq; reducunt. Quatenus omnis defectus mali rationē habet quo circa & primo libro physicæ auscultatiōis dicit cōtraria semp. secūdū melioris peiorisq; inuicē rationem comparari. Mitto Porphirii & recentiorū etiam multiplices alias, solutiones. Sed illud satis mirari nō possum quod in hanc etiā Thomam descendere sententiā dicas: q; bonum & malū cōtra sibi oppositione repugnent: Ad disq; hoc ipsum ab eo simplicii auctoritate confirmari. Cum tamē opinioni isti tuæ ille tota prima quæstione de malo pro ueribus aduerset: Quid enim aliud ea potissimum agit disputatione: q; ut pbet malū esse nihil. Quod si malū nihil est: bono contrarium esse non potest. Quoniā utruq; cōtrariorum natura aliquid est atq; hoc ipsum est: quod ibi Thomas Simplicii auctoritate confirmat. Vide quantū aberras: qui confirmari testimonio simplicii eam credis opinionem quam ipse Simplicii testimonio infirmat. In quē errorem forte non incidisses si ipsum simplicii librum aliquādo legisses: apud quē nulla unq; sit mentio de boni maliq; oppositione contraria. Quod si mihi obiectes ophthalmiā: & egritudinem: in quibus contrarietate uidetur Thomas agnoscere: iubebo te illius uerba diligētius introspicere. Non enim hæc etiam dicit esse contraria: sed ea cum sint priuationes interdū tamen appellari contraria. Quod cur fieri ipse uelit: si attendas uidebis: q; ipsum malum contraria pprietatem omnino nesciat. Eatenus enim hæc contrarii aliquo modo nomē sortiri posse cōcedit quatenus omnē plane mali rationē non habent: sed bonitatis, aliquid retinent quam nondum amiserunt. Quare eatenus aliquo modo contraria: quatenus aliquo modo nō omnino mala. At si tibi ego mortem. si cecitatem opponam quærāq; an hæc sententia Thomæ sint uera mala rursumq; an ea: quam tu dicis contrarietatis spem inuicē aduersent. Quid sis responsurus omnino nō uideo. Nam si hæc mala sunt: & eo ipso loco unde Thomæ pro te testimoniū affers: ille nullo modo hæc esse posse contraria: ea ipsa: quā tu in mediū affers contrarietatis spem. magna asseruatione contendat. Quia tu mente affirmas ex sententia Thomæ bonum malo aliqua contrarietatis oppositione repugnare. Certe hoc cōsiderare debueras. Quod de imperfectis quibusdā malis ex ea quā adhuc retinent bonitatis admixtione concedit: ad ipsam immixtā absolutamq; malī naturā nō esse transferendū.

VALE.

Tertiæ obiectiones cum responsione in margine. 1

IOANNI PICO MIRANDVLE ANTONIVS CITAVS. S. D.

Conclusiones olim uerbo concesserunt: si forte oblitus es. fuere: deus est: deus est unus: deus nō est deus: a. Contradictionē claudit deū hoc est primū ens non esse & aurū esse: aduersus quas obiectiones nō nullas formaui & in scriptis dedi expectabā igitur his obiectionibus tādē respōderes postea q; mēses quatuor siluisti maiori bus fortasse negociis implicitus: Tu uero primis dūtaxat respōdes: quas antea aduersus argumētōs quorūdā solutiones formauerā. Ais aut primū hoc modo. ostendā tibi per decreta latinorū ac p̄sertim beati thomæ licet deus uere ac proprie sit nō tamē proprie ens esse. Deus enim in quis iuxta Tho. nō est essentia. Itē iuxta eūdē uocabulū entis essentiam plerūq; significat & quæstiōi quidē respōdet: uerbum uero ipsum: est: quæstiōi an est reddi solet: Quia ppter coligis iuxta Tho. deū ens nō esse si neq; esse neq; essentia habet: sed dūtaxat existit. b. Sed dicas rogo ubi nā in Thomā didicisti deū essentia nō esse. cū totus Tho. huic sniæ recludet: nā in prima parte in summa cōtra gen. in quæstiōibus dispu. in libello de ente & essentia in cōmentis in Aristo. in omnibus deniq; locis ubi res exigit deū essentia esse & tenet & pbat nec in re tam clara opus est uerba hominis allegare: Si negaueris plura q; sit opus recensebo. c. Præterea in libello tuo de ente & uno nisi excidit prius dixisti: ideo deum iuxta platonicos ens non esse q; dei esse nō est aliud ab eius essentia. Quomodo igitur nunc eosdē secutus eosdē defendens negas deū essentia esse. d. Item dicas: quo ex loco diuini Tho. depræhendisti entis uocabulū essentiam plerūq; significare: nō etiā esse: Si quidem quarto methaphisice & prima quæstione de ueritate: & alibi dicit ideo ens dictum esse q; est: rem uero eo q; essentia est uel essentiam habet. Item dicas ubi nam in Thomā scire potuisti quæstiōi quid est rationabiliter respōderi si dicat: est ens. e. In sum enim est quærere quid est nisi sciat rem esse uti aristo. secundo analiticorū posteriorū libro & Tho. aperte testant

Non sum oblitus compater ne dubita. Prorsus omnium meminisse me plane cognosces: q; haud magna fiat iactura si excidat quæ coram tractauimus: leuissima enim hæc omnia quibus & te occupatū & me non ociosum hominem occupas. Sed ne imitari me credas nō coletum qui scribēti tibi aduersus eum nihil respōdere dignatus est: adnotabo breuiter solutiones tuarum dubitationum.

a Dixi uere dici deus est. Deum item ex sententia Dionisii omni appellatione esse maiorem etiam appellatione hac dei quod ille scribit in libro de mystica theo. nec tu ictibus tuis adhuc Dionisiū loco mouisti: nec mirū est. n. patere hoc lōge te fortior q; tu illius auctoritatem contemneres dum ea aduersus te uteris. Dixi item ab his qui deū esse ens negant concedi interdum deum esse unum rationemq; sententiæ eorum & in ipsis de ente & uno cōmentariis nostris & duabus ad te epistolis declarauimus. b Dixi postrema epistola neminē esse qui nesciat & apud Thomam & apud alios peripateticos ita: sepe & ens accipi & essentiam ut de deo utruq; dicatur: sed id mihi esse satis q; aliquādo ita ens essentiaq; usurpant ut de deo dici non possit hoc est quod tibi est improbandū. Nec ad hanc rem plura unq; afferes q; sit opus.

c Rudis obiectio non. n. platonici cum id dicūt intelligunt esse in deo essentiam & esse sed in eo nō differre. At esse in deo locum eum habere quem in rebus aliis habet essentia ut eipro essentia nihil sit aliud q; ipsum esse.

d Lege priores epistolas & uidebis.

e Insulsa potius argumētatio quoniam aliud est rem esse hoc est existere aliud esse ens ut ens predictum essentiale est.

F Verum esse fataris oportet ni
si deseras tuum Thomam.
g Hec sunt que si tu prius uidis
ses forte non errasses.

h Miror te iisdem semper insistere
rone: mulies iam dictum est ita ca
pi posse ens ut de deo dicatur cu
uidelicet id significat quod est sed
rursus ita capi posse ut de eo non di
catur ut cum scilicet essentiam si
gnificat quae aliud est ab existētia.

i Vide quantum fallaris. Malum
secundum Thomam tale non est
ut querenti de eo quid sit possimus
aliquid respondere uel ens: et tamen
querenti quid est peccatum respō
dere possumus quod est malum.

k Ens quando cum bono conuer
titur apud Thomam non eo mo
do capitur quo quando apud eun
dem de deo negatur.

l Aduersus te iocaris: nam hoc ip
sum est quod dico & senties irca
catū intelligere aut non uis aut non
potes primo modo deum non esse
ens licet secundo modo ut scilicet per ens
respondetur ad quaestionem an est:
ens dicatur dicebam. n. non omni
modo sed aliquo modo etiam apud
Thomam ens dici deum non pos
se licet autem ita argumentari con
pater deus primo modo non est ens
ergo aliquo modo non est ens.

esse autem intelligo quemadmodum substantie sunt & acci
dentia: in quibus utriusque essentia est non quemadmodum pri
uationes sunt & negationes: in quibus Tho. negare uidetur
reperiri posse: quod quaestioni quid est respondere solet. siue id si
uerum sit: siue falsum: quod ad presens omittit. g. Verba uer
ro Tho. in prima quaestione de malo: quae tibi ni fallor er
roris occasionem praestiterunt quae tu quoque uideris innuere
haec sunt: ens dupliciter dicitur uno modo secundum quod signifi
cat naturam. x. generum & sic neque malum: neque aliqua priuatio
est ens: neque aliquid: alio modo secundum quod respondet ad
quaestionem an est: & sic malum est sicut & cecitas est: non tamen
malum est aliquid: quia esse aliquid non solum significat quod
respondet ad quaestionem an est sed etiam quod respondetur
ad quaestionem quid est: sed repete oro diligentius tanti uerba
philosophi aduersus enim te finiam ferunt: quod ita mon
stratur. h. Tho. palam dicit ens & aliquid dupliciter dici.
Vno modo quod alicuius generis naturam habet alio modo
quod quaestioni an est respondet. deus autem quaestioni an de
us est respondet nec mendax est responsio deus igitur ens
est: Quod si ulterius procedendum est dicamus hoc modo
nihil a Tho. recedentes. quod quaestioni an est iure respon
detur ens est: igitur quod quaestioni an res uere: ac proprie sit res
pondet uere & proprie est ens. Sicut enim se habet quod sim
pliciter est ad id quod simpliciter est: ita quod uere ac pro
prie est ad id: quod uere & proprie est querenti autem an uere &
proprie deus sit rationabiliter respondetur deus: uere igitur
& proprie ens est. Praeterea Tho. aliquid. i. & ens iuxta pri
mum modum uocat: quod quaestioni quid est respondetur:
querenti autem quid est quod mundum conseruat: & mouet: quod
mortuos suscitatur rationabiliter deus respondet: primo igitur
modo & secundo deus est ens & aliquid. k. Praeterea au
debis ne iuxta Tho. negare deum esse bonum esse unum. Cum
igitur bonum & ens & unum mutuo conuertantur quomodo
iuxta Tho. dici potest uel fingi deum ens non esse. Tu uero ex
his uerbis argumentari uideris ni fallor hoc modo ens uno
modo dicit quod naturam. x. generum significat deus autem in
nullo est genere Thomae etiam ipso testante: deus igitur non
est ens neque essentia: Sed aduertere debueras (pater me. l. no
cari) si ratio efficax est deum primo quidem modo ens non esse
licet enim in nullo sit genere nihil tamen prohibet uere ac pro
prie in rerum natura existere: & quaestioni an est ueraciter res
ponderi. Quomodo igitur nesciri potuit alio modo ens esse

Praeterea ratio nihil uirium habet: Sensus enim uerborum
Thome huiusmodi est. ens uno modo dicit quod naturam. x.
generum significat: hoc est: quod substantiam significat & ac
cidens: & omnia omnia positiua: quae in. x. generibus continentur:
aut per se: ut species: & genera aut uelut principia quedam si
ue in coartata siue non ut materia prima & forma in ge
nere substantiae: & deus & substantiales omnia differētie. Quo
certe modo negationes priuationesque ad genus pertinere non
possunt. Alio modo ens dicitur quod responderi potest quoniam an est
siue uerum & positiuum ens sit siue non: unde exemplum subdes
cit: & sic malum est: sicut & cecitas est: hoc est: & sic malum est
ens: sicut & cecitas est ens nulla enim apud Tho. uerborum
differentia est siue dicatur: est: siue est ens: Quod uero sub
iungit quae esse aliquid non solum significat & c. non eo tendit:
ut sentiat querenti quod est luna aut tonitruum rationabiliter re
sponderi si dicatur est ens siue aliquid uti tu existimasse ui
deris non ridicula. n. est huiusmodi solutio. Sed hoc huius
modi est: esse o aliquid significat maxime iuxta primum mo
dum id esse: quod quaestioni quod est rationabiliter responderi potest:
puta significat substantiam esse uel accidens uel animal uel
colorem uel aliquid homini: quod querenti quid est iure responderi
possit. Cecitas autem & malum nihil horum est. Quod uero pri
mum diuisionis membrum ea mente. B. Tho. interpretari no
lit ipsemet explicat prima parte. q. xlviii. ar. secundo quoque
nitur an malum in rebus sit: ad secundum enim argumentum respondens
sic dicit p. Sicut dicitur in sexto methaphisice ens duplici
ter dicitur uno modo secundum quod significat entitatem rei. put diui
ditur p. x. predicamenta. & sic conuertitur cum re: & hoc modo nulla
priuatio est ens unde nec malum: alio modo dicitur ens quod signi
ficat ueritatem propositionis que in compositione consistit cuius
nota est hoc uerbum est & hoc est ens quod respondet ad quoniam an
est & sic cecitatem dicimus esse in oculo uel quacumque aliam pri
uationem & hoc modo est malum dicitur ens hec tho. Vides ne igitur
tur quomodo primum diuisionis membrum cum re conuertitur pronunciat: quod
rem uero non negat deum esse & quicquid bonum est: omne enim
bonum & illo argumento & prima quoniam de malo re esse confi
tetur. r. Quod si hec uera sunt non dum ratio soluta est quae
aduersus platonios dixi: ens eo dicitur est quod est quemadmo
dum sedes eo quod sedet deus autem non solum est uerum etiam proprie
ac uere est: uere igitur ac proprie ens est ita enim non ex platonio
tis: sed ex Tho. argumentum soluere uoluisti ea t. Tho
me ascribēs: quae ab hominis sententia penitus aliena esse

m Haec tua coartata & non coar
tata tua sunt non Thomae.

n Quod non queritur ridicule ri
dicule non solum licet multa que
ratur ridicule quae ridicule solum
tur cum. f. soluuntur ne ideo non so
luta uideatur quia solui non possunt
Querenti igitur an luna sit ens: iu
re respondebitur eam esse ens. Sed
ulterius querenti quale nam sit ens
ridiculu certe respondetur esse ens.
o Nihil dicitur. quis enim. nescit id
non esse aliquid quia neque substantia
est neque accidens.

p Haec eadem illis sunt quae in pri
ma quaestione de malo & mihi fa
uent sicut & illa.

q Eo modo res de deo & dicitur
& negatur quomodo & ens.

r Ostendimus autem non esse uera
ergo soluta ratio.

s At tutemet uerba Thomae supra
exponens in sententiam nostram
incidisti cum dixisti deum ens dici
quatenus per ens respondetur ad
quaestionem an est non autem qua
tenus rerum essentiam significat.

t Non ascribere falsa Thomae quia
te non imitor conpater qui dicitur ex
Thomae sententia bonum & malum
esse proprie & uere contraria idque
etiam simplicii auctoritate confir
mari de qua re cum ostenderem nul
lum uerbum esse apud simplicium
respondes te colligisse id a simpli
cio dici. At liber est in manibus con
pater. Simplicius id non dicit ma
le ergo colligisti.

R

u Demonstratum est. etiam te nō bene demonstrasse.

x Deus & idea idem sunt nec esse idee aliud est ab esse dei: sed quia rationes diuerse sūt alia de deo ut deus est alia ut idea est pñūciatur.

a Compositione hęc secundum rationē est nō secundum rem.
b Adeo subtilis ut iam centies repetitam adhuc intelligere nō possis ut mox patebit ex quo nobis ne gocium exhibes.

c Non licet tecum nisi s̄finito loquiar scias hoc genus locutionis a preclaris auctoribus etiā sacris sepe usurpatum quale illū secundū similitudinem melchisedech.

d Vnum qđ platonici de deo enūciant non denominatiuum est sed substantiuium hoc aut: quia platonica omnino ignoras: & gręcā linguā intelligere nō potes. Vide igitur qđ sit subtilis hęc appellādi rō.
e Patet & huic quomō aliter materia una aliter deus dicatur.

f Quomodo tu platoniorū potius qđ Dionisii rationē sequi me dicis cum nec platonicos nec Dionisium ut magna etiā uoce gloriaris unqđ legeris at scias idē esse apud platonicos dei tipum esse unitatē & apud Dionisium deum unice eē omnia.

g Vide qđ illa radix sit firma quā tu nec uiribus ullis uincere nec duro possis cōuellere ferro.

h His omnibus satisfactum est in prioribus epistolis.

nemo est qui Thomā legerit qui nesciat. Vnde nec alia ratio soluta est qua dixi: si deus ea parte qua est idea est ens multo magis ea parte qua deus est: hoc enim absolutum quiddā: hoc uero relatiuū nō enim uerū est qđ modo rñ/disti deū scilicet essentia eē ea pte qua est idea nō aut ea pte qua deus est iā enim u. mōstratū est & ens esse & essentiam. Preterea si deus ea pte qua est idea est ens & essentia necesse est in deo cōpositionē esse qđ facile pbat hoc modo: **x** prius enim dixisti ideo deum iuxta platonicos ens nō esse qđ eē dei nō est aliud a deo. Si igitur idea est ens hoc ideo erit qđ esse idee est aliud ab idea: esse autē ideę extra deum locari uel fingi nō pōt si deus idea est ut datū ē in deo igitur a cōpositionē esse necesse est. Ais preterea deū a platonici unū uocari quia unitati est similis: quę licet oēs numeros ptāte cōtineat pares. s. & impares ipa tñ nec par est nec impar: **b** Subtilis hercle appellādi rō: que preter id qđ deus rebus similis esse nō pōt ut Cicero dicit & Thomas nō enim exemplar mūdi mūdo est simile nec hō pīcturę: alia cā stare nō pōt: **c** Quod enī ex altero ob similitudinē siue analogiam nomē mutuat p̄prio eiusdem noīe appellari cōsueuit: statuam enim quę hominē imitatur hoiēm uocamus nō humanā locū quoq; qui p̄positio nū differētia ē aut maxima p̄positio ex loci naturalis analogia locum nō etiā localem uocamus: deus igitur si ex unitate ob similitudinē nomē sortitus est nō unus sed unitas potius uocandus est: **d** Preterea si nomē omne concretū aliud significat & aliud quomō platonici deum nō similitudinē potiusq; similitē uocāt. **e** Preterea si materia iuxta platonicos una est ut scribis nec materię unitas aliud sit aliud uero materia quod abste negari nō puto qua ratioē una poterit defendi: nō enim unitati similis est: alioquin deo quoq; similis foret. Preterea prius quoq; dixisti deum esse unū quia unice est oīa: nunc uero **f** platonicoꝝ potiusq; Dyonisii rationē approbare uideris priore fortassis abiecta: quā si adhuc tenes reliquum est argumentis respōdeas quę scripta sunt: nō enim **g** radix cui initeris ad soluendas obiectiones meas uera est deum. s. ens nō esse neq; essentiam quē admodū iam plene declarauī. Sed iā ad diffinitionē ueri a te positam ueniamus. Dixisti in priore libello uerū ab Augustino ita diffiniri uerum est quod est & ne eadē uideret ueri & entis diffinitio addi inquis oportet hoc modo uerum est qđ est id quod dicit. **h** Ego itaq;

contra diffinitionem hoc modo opposui. esse id quod dicitur nihil aliud significare uidet nisi esse id quod appellatur. rē aut appellari hoc noīe aut illo est hoc aut illud uideri quare tandē cōcludi uidebat hoc modo esse id quod dicitur nihil aliud est nisi esse quod uidet. Cum igitur nulla cōtradictio sit uideri esse quod est & uideri esse quod non est ideo probabā falsum nō esse ueri negationē si diffinitio cōstabat. Quoniā uero nunc clarius diffinitionē tuā explicasti nō deerunt quę magis multo uideantur formalem mihi diffinitionē improbare. Verum enim inquis est id quod dicitur. Hoc est uerum est quod est id qđ ipm est: puta aurum est uerū aurum quod est aurū. Sed cōtra est qđ si deus nō esset & aurū foret: Aurum esset id quod ipm est & esset uerum tñ nō esset: ex quo nulli quadraret ideę postea .n. dicitur res ueras esse qđ ideę quadrant atq; respondēt: Si uera diffinitio hoīs est animal rōnale. cōtradictio est putare si deus nō esset & homo esset animal rationale: hominem non esse hominem neq; illud responderi potest quod alias dictum est cōtradictionem scilicet claudere deum nō esse & aurum esse nulla enim cōtradictio est quod theologi quoq; ipsi & philosophi & dialetici aperte confitentur fingi. n. pōt aurū esse: deū temē nō esse nec primā oīno cām nec primū ens: qui. n. infinitos esse **b** mundos arbitrantur aut celos in infinitū eē multiplices aut multa huiusmodi similia nō p̄pterea negant aurū eē quod oculis ceruicē & manibus tractat. Preterea siue cōtradictio sit siue nō sit nondū rō soluta est. Ego enī ita dico: **c** Si deus nō eēt & aurū foret aurū eēt aurū nō tamē eēt ueg: Non igitur formalis ueri diffinitio est eē id quod ipsum est Sicut nec formalis eēt hoīs diffinitio si dixerim. Si deus nō eēt & homo eēt animal rationale iā nō p̄pterea homo eēt nihil. n. potest p̄pria diffinitioē destitui nec cui p̄pria pōt diffinitio cōuenire. Cui nomē diffinitū aptari nō possit. Preterea negare nō potes aurum prius natura aurum esse qđ dei quadret ideę: **d** nō absolutū enim prius relatione est: Aurū igitur & si aurū sit uerū tamē eē nō pōt nisi preter auri naturam similitudo quedā adueniat qua exemplari suo respōdeat siue aliud sit similitudo aliud aurū siue nō: quod p̄prium seorsum habet questionē: Preterea diffinitionē entis ponere uideris hoc modo ens est quod est alioquin nō diceris diffinitionem Augustini hoc modo oportet explere. Verū est id quod ipm est ne si qđ est solūmodo **e** diximus ea/

a Nimis amas aurum compater qui tātum illi tribuas ut credas eū esse posse etiam si deus non sit.

b Qui hęc dicunt & aurū dicunt esse pugnantia dicunt & propriā ignorant uocem.

c Si deus nō esset & aurum esset aurum esset aurum & aurum non esset aurum impossibile enim impossibile parit.

d Non est hęc relatio accidentalis ab auro distincta. sed substantialis de qua uide apud henricū gaudensem nisi de dignaris.

e Omne quod est: est hoc ipsum quod est. quare & omne ens uerū. & omne uerū ens. Sed alia & alia ratio;

dem uideatur ueri & entis diffinitio: Si igitur entis diffinitio est quod est ea uero ratione qua ens est quod est: est quod quod ipsum met & ens eadem igitur ratione qua aliquid est ens eadem uerum sit necesse est quod penitus falsum est. Preterea si uerum est id quod ipsum est. Cecitas uera erit & mors & falsitas & omnino non ens cecitas enim est cecitas & mors est mors. & falsitas est falsitas. non ens quoque non ens: horum quodlibet uerum erit nullo intellectu penitus cogitante. Quod si quodlibet horum uerum est necesse est unum sit. At scio mox dices: Non ne concessi quodlibet horum unum esse ac propterea uerum his uerbis quae ad scripsi sicut falsum est falsum. Ita falsum esse falsum non falsum: sed uerum est: proptereaque non diuisum sed unum. Sed contra est quod omne unum bonum est eodemque modo uerum: a Cecitas autem non solum mala est: sed iuxta ea quae scribis omnino mala est: & nihil boni sapit. Similiter & mors Cecitatis enim & mortis naturam appellare uideris naturam mali absolutam bonoque impermixtam nihil igitur horum uerum est: nec unum maxime quando anima non cogitat. Preterea uerum est quod quadrat ideae: cecitas uero & mors nullam habent ideam. Preterea si deus non esset nec aliud quodquam quod intelligentiae est capax nihilominus non ens esset non ens & nihil esset nihil: aut enim aliquid aut nihil: non quidem aliquid ut constat: igitur nihil & non ens: esset igitur id quod ipsum nunc est & tunc foret: Si igitur uerum est quod est id quod ipsum est non ens & nihil uerum foret: quod fieri non potest: nulli enim quadraret ideae: non igitur formalis ueri diffinitio est esse id quod ipsum est. Conari preterea defendere quod a te prius dictum est falsum quodlibet contradictionem claudere atque falsum omne contradictionem claudere quod diu falsum est: Adiciis & haec uerba. At me sedere neque uerum est neque falsum. Si uero adicias me sedere dum sto illico ut falsitatem ita etiam inuehis contradictionem: nam me sedere dum sto contradictionem claudit quod primum desinit esse falsum: ut cum sedere incipio tam primum a diuisione redit ad unitatem. Sed uideas rogo an tecum conuenias. b Verum enim & falsum opponi putas non quidem uelut contraria sed tanquam affirmationem negationemque. Quomodo igitur medium reperiri potest. nisi inter affirmationem negationemque sit medium. Preterea omnis enunciatio aut uera est aut falsa nisi primum principium neget: quod est in quolibet contra-

a Aliud est cecitatem esse ueram aliud cecitatem esse cecitatem uerum esse quare frustra multis uerbis laboras ostendere cecitatem non esse ueram.

b Me sedere aut uerum aut falsum semper est quia semper ego aut se deo aut non sedeo & quod dicitur me sedere nec uerum nec falsum hoc est propositionem hanc ex se sibi nec ueritatem determinare nec falsitatem quod faciunt propositiones necessariae. Sed cum fieri possit ut & sit uera cum. scilicet sedeo & sit falsa cum non sedeo ex se ipsa ad utrumque indeterminata est sed proculdubio mihi conpater & chara abundas & ocio qui ad haec descendas etiam pueris nota.

ditionis alteram partem ueram esse alteram uero falsum. Quomodo igitur te sedere neque uerum est neque falsum Equidem non uideo qua ratione id tueri possis nisi omnem philosophiam & contrariorum omnem conceptum tollas. Preterea si falsum omne contradictionem claudit quod diu falsum est deum non esse quod falsum est contradictionem claudit quod diu in rerum natura deus existit. Si igitur deus non esset: neque falsum esset deum non esse neque contradictio. Si igitur falsum est ueri negatio quemadmodum ponis erit uerum deum non esse si deus non sit: a Sed uerum omne bonum est ut das igitur si deus non esset bonum foret deum non esse: quod uidetur absurdum neque enim simpliciter bonum foret neque alicui bonum: sed omnino non ens. Preterea superiore epistola dixisti omne falsum ideo diuisum a se ipso esse quod contradictionem claudit: Si igitur non omne falsum simpliciter & absolute contradictionem claudit sed solum quod diu est falsum nec simpliciter & absolute omne falsum diuisum est: Cui. n. ratio essendi & causa non conuenit nec id utique conuenit cuius ratio est & si simpliciter non conuenit unum nec alterum non igitur falsum omnem simpliciter diuisum est quod dari non potest: omne enim falsum simpliciter & absolute falsum est igitur simpliciter & absolute est non ens: Ambo enim ut ponis conuertuntur eadem igitur ratione simpliciter diuisum est. Si diuisum & non ens conuenit. b Preterea omne uerum simpliciter unum est: igitur omne falsum simpliciter diuisum est: Alterum enim est alterius negatio preterea si monstrauero omne falsum absolute diuisum esse quid cause fuit cur non audeas enunciare simpliciter quidem & absolute omne falsum diuisum esse: sed tunc solum quando oppositio est diuisio: uero falsi demonstramus hoc modo Socr. sedere est falsum. Soc autem sedere non est soc. sedere igitur a se ipso diuisum est. Si enim Soc. sedere est soc. sedere & soc. sedens est soc. sedens: ambo enim coniungata sunt: si uero soc. sedens est soc. sedens: soc. sedens est soc. igitur facta simplici conuersione socrates est socrates sedens igitur est sedens igitur: sedet: quod falsum est eadem ratione probabo chymeram non esse chymeram nec chymeram esse: esse chymeram: chymeram esse. Si enim chymera est: chymera est animal. Chymeram enim intelligimus animal ex hyrco constans & ceruo: aut aliquid huiusmodi. Si uero est animal uere potest & mori: quod inter nos non conuenit: qui chymeram ponimus nequaquam a natura posse produci: sicut nec

a bonum & malum sunt in rebus falsum & uerum in anima ideo propositio uera significare potest rem malam quibus propositio ipsa quatenus uera eatenus bona & res ipsa quatenus mala eatenus falsa sit. Aliud autem dicere est. Peccare iudicium est uerum aliud est dicere peccatum iudicium est uerum

b Omne falsum diuisum quod in priore diximus libello: sed non omnem falsum ex quo falsum quia non esse falsum ex quo diuisum quod in epistolis ad te diximus non. n. ex quo falsa quae necessario falsa sunt & semper falsa sunt & quae non sunt necessario falsa nec semper sunt falsa. Quapropter nec ex quo haec & illa diuisi rationem habent uide an ex his aliquid sit quod uel ego dicere uereri debuimus uel tu coarguere possis.

modus aureus generari potest: preterea si chymera est animal: aliquod animal est chymera: sed nullum animal est chymera. omne enim animal est. & uiuit. & simpliciter ens & aliquid quod enim non est non est animal. nisi equiuoce. chymera igitur non est chymera eadem ratione nec chymeram esse est chymeram esse. Si enim generari est moueri. generatio est motus. igitur si generatio non est motus: nec generari est moueri. pari ratione si chymeram esse est chymeram esse: chymera est chymera. Ambo enim coniugata sunt. sed chymera non est chymera. ut iam probatum est. igitur nec chymeram esse est chymeram esse. preterea nulla chymera est chymera igitur nullam chymeram esse chymeram uerum est. igitur falsum est aliquam chymeram esse chymeram: eadem ratione monstrabitur uacuum non esse uacuum ex quo non est nec cecitatem esse cecitatem si nihil eum sit semper tamen non ens est non ens: non esse enim non ens est & uerum sicut & chymeram non esse est & uerum pariter & necessarium. Cur igitur uereri oportuit ne quid coargui posses si simpliciter & absolute enunciaasses omne falsum in se ipso diuisum esse. Quare non fuit opus ad contradictionem refugere. Deinde soluta non esse argumentationem meam: qua probaui bonum malumque esse inuicem contraria ingenue confiteris: sed iccirco solutam non esse dicis quod nodus non inerat. Arguta hercle excusatio. **a** Sed mirum est si nodus non inerat quomodo nodum soluere potuisti: uerba argumentationis mee que in primis litteris ad te scripta sunt hoc modo se habent: bonum ea ratione qua bonum est expetendum est malum uero fugiendum: expetere uero & fugere sunt inuicem contraria quemadmodum congregare segregareque bonum igitur & malum erunt inuicem contraria quod Boetius quoque in predicamentis asseuerat. Tu uero ita respondes: esse est appetendum: non esse est fugiendum: non tamen sequitur esse contraria. Sed rogo uideatur ne tibi argumentatio tua mea **b** similis esse dicas hoc modo esse ea ratione qua est esse est appetendum hoc est propria essendi ratio est aliquid appetendum non esse est propria ratione est aliquid fugiendum sunt igitur contraria pulchre argumentationem colliges. Hac enim forma calidum & frigidum album & nigrum contraria esse demonstramus non enim calidi est etherogenea segregare frigidum uero congregare albi quoque non est oculos disgregare: nigri uero congregare

a Dicere debueras quomodo nunc soluisti nam non est mirum non soluere quod non habet nodum. In hoc igitur me admireris quid id soluerim in quo nodus non erat.

b Cur non similis cum quemadmodum haec ita & illa nihil uirum habeat nam si bonum qua ratione bonum sit expetendum malumque fugiendum suntque fugere & appetere contraria quomodo ex hoc se qui probas bonum malumque esse contraria hoc est quod tibi est probandum: ad quod tamen probandum neque ante ullum unquam uerbum fecisti neque nunc facis. Iure igitur dixi non esse nodum in tua argumentatione quia quod tibi probandum est non solum non ualide probas sed nullo modo probas aut probare etiam tentas.

Argumento meo cum tu coram responderes dixisti propriae boni rationem non esse: quod sit aliquid expetendum: quod tamen a philosophis omnibus conceditur maxime latinis & Aristotele. primo ethicorum libro dicit recte diffinierunt bonum dicentes id esse: quod omnia appetunt: id quoque audientibus mirabile uisum est. Cumque ratio boni abste posceret dixisti eo aliquid bonum esse: quod ordinatur in deum: Sed mox subieci igitur deus non est bonus. dictum est deum non esse bonum sed bonitatem adieci: igitur inter bonum malumque aliquid est medium: deus enim non est bonus: non etiam est malus. Quomodo igitur defendi potest malum esse boni negationem: Si medietas aliqua conceditur. Preterea si malum est negatio boni: Malum & non bonum idem sunt: Vnius enim unica est negatio: Sequitur ergo est non bonum: igitur est malum: ex negatione igitur colligi potest affirmatio. Preterea nec sequitur: Si enim malum est uel est priuatio uel aliquid priuatum. Si priuatum est subiectum aliquid est: igitur & bonum: Si priuatio est igitur in subiecto igitur est: Sed quicquid est: ens quodammodo est & bonum non igitur est non bonum. Preterea negas uerum esse quod Aristoteles in predicamentis dicit bonum scilicet & malum contrariorum genera esse: quod tamen uel Boetius uel latini expositores negare non audent. **r** Tu uero posthabitis interpretibus latinis ad Simplicium refugis. qui ait hac ratione bonum & malum contrariorum genera esse quod ex contrariis alterum semper bonum est hoc est melius est alterum malum est hoc est peius est quod Thome quoque ex Simplicio refert: Sed si licet Simplicio opponere contra est quod Aristoteles eodem loco dicit non solum bonum malum contrarium esse uerum etiam aliquando malum malo: Si uero bonum Aristoteles uocat quod melius est: malum uero quod est peius erit semper bonum malo contrarium. Preterea si bonum & malum quae contrariorum genera esse Aristoteles dicit sunt melius & peius bonum & malum in relatiuorum genere ponentur: in quibus sunt melius & peius: quae relatiua sunt Aristoteles uero dicit bonum & malum in genere non esse: sed genera sunt. Miraris postremo malum & bonum a me contraria uel ex Thome sententia affirmari & quod maius est aberrare me dicis quod Simplicium falso t allego falso quoque dixeris. **B.** Thome eius testimonio probare malum bonumque esse inuicem contraria sed caue ne tu erres qui parum mentem meam uel uerba perpendisti uerba quae secunda epistola ad te scripta sunt hac serie leguntur

r An tu qui boetianus es soles & barbarorum irrifor nunc eos rides qui posthabitis latinis interpretibus grecos interpretes sequuntur sed & Thome tuus non solum latinus sed inter latinos scipius Simplicii expositionem non solum refert sed & probat: Tu autem non solum Simplicio aut Thome non assentiris sed & latinos dicis expositores id negare non audere. Mirus homo es.

f Quis non miretur. mirabar tunc cum nondum acumen tuum perspexeram nunc non miror multa enim consimilia.

t Et tu infra fateris te falso allegasse sed dicis hoc nullius esse momenti quomodo ergo mens tua me fugit. Illud fateor me fugisse nullius esse momenti Simplicio a scribere quae non dicit. Credebam enim ego illum errare qui diceret Simplicius hoc dicit quod tamen Simplicius nusquam diceret.

Dico igitur rursus & approbo bonū malumque esse inuicem
 contraria nō quidem quēadmodū album & nigrū calidum
 & frigidum quæ omnia uere qualitates sunt sed quēadmo-
 dum sanū & egrum forte ac debile rarū & densum pulcrū
 & turpe & similia huiusmodi multa nec .B. Tho. id negat
 sed uir eminentissimus in prima quæstione de malo circa
 solutionem secundi argumēti monstrat quomodo bonum
 & malum & si priuationis & habitus oppositiōe aduersen-
 tur inter contraria tamen computari solent: idque Simplicii
 auctoritate confirmat Recordare igitur Aristo. in prædica-
 mentis quatuor oppositiōum genera assignare. Item memi-
 neris Aristotelē huiusmodi genera a se inuicem serungere
 Rursus nota sanum ab eo & egrū inter contraria numera-
 ri: hac igitur ratione qua Aristo. contraria a reliquis oppo-
 sitionum generibus se iungit ego bonū malumque contraria
 esse affirmavit rursusque fateor. Atque hoc est quod diuus Tho.
 dixit in prima quæstione de malo bonū & malum esse cō-
 traria quēadmodū sanum egrumque non autē quēadmodū
 uisus & cecitas. Tu uero dicis monstrabo tibi quod contrariū p-
 prietem malū omnino nesciat. licet enim malū quiddā bo-
 no cuidā contrariū uideri possit ut egrū sano eo quod boni ali-
 quid relinquit: offerā tamē malū quiddā: quod bono nequa-
 quod potest hac ratione opponi: puta mors: & cecitas. Sed equi-
 dem nescio an similes u. Si enim uerba Thome accurati-
 us legisti plane intelligi potest quomodo nec cecitas nec mors
 nec aliud malū potest ex toto bonū auferre: cecitas quidem uisū
 auferit & totū: sed non uitā nec corpus: mors uitā quidem pe-
 nitus auferit sed nec corpus: nec materiam primā. Quod
 igitur sefellit est: quod cecitas perfecta est uisus priuatio & uite
 mors: sed nō propterea credi debuit perfectā esse boni pri-
 uationem: Non ne Tho. aperte tibi confiteatur & dicit malū
 bono contrariū esse: quēadmodū egrum sano non quēad-
 modū cecitas uisui: cecitas igitur in quātū mala est aliquid
 boni relinquit cui inicitur: in quantū uero est cecitas nihil
 uisus ad esse permittit. Quod uero Tho. ait bonum malū
 quod uelut habitum priuationēque opponi uerissimū est: eo enim
 loco Tho. ea proprie habitus uocat & priuationes nō solum
 que perfecti habitus sunt perfectęque priuationes que solūmō
 Aristo. in prædicamentis habitū & priuationē uocat uerę latius
 oia quoque alterū ē hūitus: alterę uero priuatio siue integra si-
 ue semiplena sit tāque habitū & priuationē opponi pronūciat
 Quod uero dixi: idque simplici auctoritate cōfirmat id tale ē.

¶ Quid tute explices totum tho-
 mae per perierere oportet & ne
 scio quas semiplenas priuationes
 tibi fingere: negareque Thomā ibi
 proprie accipere priuationē & ha-
 bitum cum dicit malum priuatiue
 opponi bono non ne tota quæstio
 ne probat malum esse nihil: & in
 colligit malum esse priuationē nō
 autem cōtrarium: an priuatio quæ
 nihil est semiplena priuatio est ce-
 citatem item dicimus perfectā me-
 li habere rationem nō quia omne
 bonum adimat quis enim hoc na-
 scit: sed quia totū illud bonū cuius
 priuatio dicitur hoc est uisum adi-
 mit quod nō facit ophthalmia hec
 sunt igitur mala quæ nullo modo
 uult: contraria dici posse Thomas
 quæ cum ueram mali rationē ha-
 beāt profecto qui dicit malum ex
 sententia Thome esse contrarium
 non minus errat quod erraret ille cō-
 pater meus qui dicebat Simplicii
 dicere quæ non dicit.

Simplicium ait Tho. in prædicamentis dicere: ea proprie uo-
 cari contraria: quorum utrumque est aliquid: aristo. uero sanū
 & egrum inter contraria numerat nō etiā cecū & uidēs. Sim-
 plicius igitur qui Aristo. interpretatur necesse est cām reddat:
 cur nō oēs priuationes Aristo. inter contraria cōputarit: cām
 uero explicare nō potest nisi quæ dca est. B. igitur Thomas quod
 ait simpliciū dicere ea pprie contraria uocari: quorū utrūque
 est aliud cū cām explicet ob quā sanū & egrū inter cōtraria
 numerentur nō etiā cecū & uidēs ex simpliciō necesse est id
 colligat: qui aristotelē exponit quod x siue uerū siue falsū sit
 res nullius: momentū est in qua pugnandū sit Qm uero po-
 stremis litteris malū quod boni negationē putas appella-
 re uideris malū quod oio malū sit: eodēque modo falsum ue-
 ri uniusque diuisum percūctari te uolo y An chymērā putes
 esse oio nō ens: Si negabis tibi necesse est cōtradicas qui pri-
 us dixisti chymērā esse oio nō ens & falsam Si uero dederis
 omnino nō ens esse pcedā hoc modo: nō ens & malū sunt
 paria: igitur oio nō ens & omnino malū sunt paria chyme-
 ra autē est oio nō ens igitur & oio mala: quod fieri nō potest
 chymērā esse cōtradictionē nō claudit: potest igitur a deo cre-
 ati: quod uero potest creati potest esse eē aut bonū est quod igitur
 potest creati potest bonū esse: sed potētia ad bonū bona est
 chymera igitur non ex toto mala est a. Præterea chymera
 & adeo & a nobis potest intelligi: potest igitur apud mentem
 nostram esse & animū: igitur quoquomodo potest esse quod au-
 tem quoquomodo potest esse quoquomodo bonitate parti-
 cipat: chymera igitur nō ex toto mala est. Præterea nihil po-
 test malū esse nisi fugiendum sit: nihil uero fugi potest neque
 uitari nisi cognoscatur aut ab eo quod fugit aut adeo qui
 naturalem fugæ instinctum inseruit. necesse est igitur ma-
 lum omne quodammodo cognosci posse: cognitio autem
 bonum quiddam est: igitur & posse cognosci potētia em
 ad bonum bonum quiddam est: Præterea b Aristote. quar-
 to methaphisice dicit negationes priuationesque quodam-
 modo entia esse: immo & ipsum non ens quodammodo
 ens esse dicit cuius signū est inquit quod dicimus nō ens est nō
 ens: quod uero quoquomodo est ens quoquomodo bonū
 est: chymera igitur: in qua uerū est nō entis uocabulū præ-
 dicare quodammodo est ens & bona c. Præterea malum est
 priuatio boni: priuatio uero ois est negatio forme i sbo ap-
 to nato formā & habitū habere: nihil igitur malū eē potest quod
 boni capax nō sit & aptū capacitas uero & aptitudo in bo-

x) Cur igitur non ingenue fate-
 ris te errasse. Neque enim mirum
 est homo es.

v in ista tua chimera multas fin-
 gis chimeras.

a Si creati chimera potest a deo
 non est hæc potētia in chimera
 sed in deo.

b Notio quam mihi de chimera
 formo: ut aliquid eēt ita bona est ip-
 sa uero chimera: ut nihil est ita ne-
 que bona est.

c bonum & malum secundum te
 sunt cōtraria & utrūque cōtrariū
 est aliquid positium ergo & quod
 est bonum est aliquid positium &
 quod est malum est aliquid positium
 & secundum te non ens est bonū
 ergo secundum te non ens est ali-
 quid positium. & aliquid & ens
 conuertuntur ergo secundum te nō
 ens est ens positium uide quo nos
 perduxit tua chimera.

d At secundum te est contrarium
 non priuatio.

d' Non dixit malum esse bonum sed in homo.

e Eatenus priuatio ē quatenus priuatio formaliter negatio est

f Relegas priores epistolas & uidebis hoc tibi in illis monstratum etiam fortasse plus q̄ desideres.

g Attende mox explicabo cū per hanc dictionē deus id concipitur quod significatur per nomen non habet hęc dicitō p̄dicati rōnē sed subiecti ē. n. illud de quo queritur quid nā d̄ eo enūciari possit aut de beat nō aut illud quod de alio enūciatur quare neq; id aut Simonidi erat ignotum aut cōsultenti eū tirāno. Cū itē queris si deus dici deus nō pōt an sit aliud adeo quero a te quid cōcipias p̄ hanc dictionē deus quā de deo enuntias Si nihil concipis nihil erras quia nihil dicis. Si aliquid concipis dico deum aliud esse ab eo quod tu concipis & conceptum per hanc dictionem deus explicas. quoniam supra omne illud est quod a nobis cōcipi possit.

h Veniamus ad aurum tuum qd̄ omnino nō uis perdere etiam si p̄darur deus. fieri non potest aut aliquid sit si nō sit ipsum eē fieri igitur non potest ut aurum sit si deus non sit pręterea si deus nō est igitur infinitum est si infinitū est nihil est quoniam si infinitum est finitum non est sed & si infinitum est infinitum non est quoniam infinitum se ipsum perimit quemadmodum & alia quę contradictiōnem claudunt si nihil est aurū nō est. Hęc satis eredo esse tibi homini quantum uis ingenioso.

Vale.

num bona est: Malum igitur omnino malum esse non potest unde d' Augustinus inquit malū semper in bono esse e Pręterea si malum est priuatio boni ut dicis quomodo potest esse boni negatio alia enim est oppositio priuationis & habitus. alia uero affirmationis negationisq;. Pręterea tuarum partium est monstrare factam prius a te rationem ualidam esse qua probabas ex Aristotele & tho. deum ens nō esse: ego enim utraq; infirmaui nec satis est dicere. Scio a/liquādo a peripatheticis deum ens uocari: sed & illud scio apud eosdem appellatione entis deum aliquando nō claudit: f' Monstra enim rogo quo in loco uel Aristotele uel aristotelici deum entis appellatione non censeant.

g Ceterum si uacabit explicato quomodo defendas deum esse & unum: deum tamen non esse deum: Si enim uocabulum intelligitur necesse est descriptionem quādam ab animo formari: qua data mox sequitur deum esse deū: nec em̄. Simonides poeta tempus ad respondendum petisset tyranno quęrenti quid est deus nisi uocabuli interpretationem & notā animo concepisset: in omni enim quęstione prima est uocabuli significatio. Pręterea si deus ē unus aliud unū est deus: qd̄ nō nisi deus esse pōt itē si deus est & nō est deus est aliud a deo: A se ipso igit' aliud esse necesse est: Pręterea si ideo deus non est deus qd̄ nomen dei concretum est aliud significans: & aliud concedi non debet deum esse: deū esse unum: nihil enim est. in rerū natura quod deitate participata sit deus: Postremo monstrabis quomodo uel probes uel defendas contradictionem claudere h' deum non esse & aurum esse: grata erit mihi huiusmodi disputatio nec tibi debet esse molesta: est enim disputatio cribrum ueritat'is: Suauissimus animę cibus nihil habens ingrati.

Vale.

Non ideo dictum est deum ens non esse qd̄ esse in deo pro essentia est: sed quia esse nō est aliud ab essentia: qd̄ lōge diuersum est: Alioquin ipsum esse lapidis: qd̄ sibi pro essentia est: nec ens erit: nec bonū: esse enim lapidis nō est essentia: sed ipsum sibi: & esse suū: & sua est essentia. Si in negationibus: & priuationibus quid sint quęri nō pōt: Cum igitur sint nō satis est ad quęstionē quid est formandā scire rem: de qua queritur esse: sed amplius scire oportet: & esse: & aliquid esse quęrenti igitur quid est ridicule ac irrationabilis. respondet' ens: aut aliquid: siue ens primo modo: siue secūdo capiatur quod si querat' quid sit peccatū uocabuli potius est quęstio q̄ rei. Si aliquid est ens ideo iuxta positionē tuā esse ens: qd̄ esse est aliud secūdu rem ab essentia: aliud est inquis humanitas: aliud homo: aliud albū siue albedo: aliud res alba: igitur si idea est ens ideo erit ens: qd̄ esse ideę est aliud ab idea. Idea autem deus est: esse igitur ideę est aliud a deo: est igitur in deo secūdu rem compositio non solū secundum rationē. Iuxta denominatiuorum diffinitionem unus ab unitate denominatiuum est: deus autem iuxta tuā positionem ex similitudine unitatis unus dicitur: non igitur ad substantiam dei spectat p̄dicatio: qua platonici dicunt: deus est unus: pręterea cum dicimus deus est unus: non quid sit sed quomodo sit significari putas: modus autem ex accidentium est genere non igitur uocabulum unius in deo substantiuum est neq; ad rem pertinet: quot uel platonice sectam non dixerim uel grecam linguam ignorem: non enim id satis est ad tutandam academicorum disciplinam Si deus non esset & aurum esset aurum inquis esset aurum & non esset aurum: igitur esset aurum: Si igitur diffinitio ueri constat erit uerum nulli quadrans ideę. Si socratem sedere neque uerum est: neque falsum eo quot necessariuum non est equidem defendam non in quolibet affirmationem ueram esse uel negationem: non enim in quolibet uel una uel altera necessariam habet ueritatem. Si bonum & malū sunt in rebus: uerum uero: & falsum in anima ubi est tua affirmationis & negationis opposito negatio enim nihil ponit. Quomodo etiam chymera in rebus est & anima si est omnino non ens & falsa. cum non ens & malum mutuo conuerti putes. Si cecitate esse cecitatem uerum est & quis non uideat cecitatem esse ueram: dē enim sunt: sola enim cecitate posita. ponitur hoc quod est cecitatem esse cecitatem: & ablata aufertur unde eadem ratione soc. & socratem esse socratem idem est & eadem generatione utruq; generatur: & per se: deus quoq; & deum esse deum idem. utruq; enim eternum est & prima ueritas. Si falsum omne simpliciter diuisum est ut probatum esse non negas dici non debuit falsum quiddam cum hac solum conditione diuisum esse hoc est qd̄ diu falsum est: Si enim omnis homo simpliciter & absolute est risibilis conditionē non oportet adiungere: qua restringas dicens: omnis homo est risibilis qd̄ diu est homo: nec propterea restrictio debuit adiungi qd̄ non oīa falsa sunt æqualiter diuisa: aut falsa nec em̄ oīa entia sunt æqualiter bona: absolute tñ bona sunt oīa. Quomodo concludat' bonum malumq; esse contraria: si p̄sequi: & fugere sunt cōtraria facile cōstabit. si ratio contrariorū motuū satis a te fuerit intellecta. Quid miraris si dico latinos Aristotelē non negare: quē Simplicius negat: nō

etiam boetius nunquid propterea uel Boetiū non imitor uel barbaros ex tollo :mirū me hominem uocas:Ego uero te mirabile appellarim:qui cum boetiū imiter post habito in/terim Simplicio me boetiū aspernari:& barbaros sequi existimes.Si cōtraria sunt bonū & malum chimera uis probare aliquid esse:quod in rerū natura sit:sed si præceptū sit qua ratione bonum & malum cōtraria dixerim:quod nundū aut uis:aut potes intelligere nihil ex chymera probaueris.Priuationes quas dā a me Semiplenas uocari plurimū admiraris & nullas esse probas hoc modo:Malū est nihil:igitur non est semiplena priuatio:Ego uero argumentū tuum prosequens:sic dicam.ægritudo mala est:igitur nihil est.non est igitur semiplena priuatio:est autē priuatio quæ dā ægritudo:non igitur est uel sanitatis uel bo/ni cuiuspiam semiplena priuatio:sed plena potius:& perfecta:quod fieri non potest imp/fecte igitur priuationes semiplenæ sunt ut ægritudo:raritas:turpitudine:cecitas uisus perfe/cta:boni imperfecta:bonū enim quod inuidente est totum nō adimit.Si uerum est quem admodum scribis malū omne boni aliquid reliquere:chymera igitur : quæ est omnino nō ens:& mala boni aliquid retinet.Si uero boni aliquid seruat nō omnino mala est:neque omnino non ens.licet etiā potentia:qua creati potest & esse:in deo sit:& notio:qua po//test intelligi sit in animo nō tollitur quin chymera potentia bona sit:& ens :est enim po//tentia dei:& chymera alia & alia ratione:nec enim negamus antichristū potentia bonū esse cuius potentia qua potest esse partim est in materia partim in cœlo:& homine.Prete/rea quomodo chymera.si omnis interim cogitatio & potentia dei excludatur est omnino non ens & mala.Vt enim nō ens sit certe mala esse non potest:Malum enim est priuatio quæ quæ in subiecto consistit:quod necesse est bonitate participet Alioquin subm esse nō posset:Quod enim omnino nō est subici non potest.Nundū improbasti:quod a me di/ctum est: idq; simplicii auctoritate cōfirmas nisi quod ais id simplicius nō dicit. sed nō p/pterea gloriari oportuit:neq; enim dixi Aristotelē sentire omne omnino ens uel per se nil per accidēs esse nec Beato Thome aliquid propterea falso ascripsi. Licet priuatio omnis negatio quæ dā sit nondū tamen constat aliam nō esse affirmationis negationisq; opposi/tionem.aliam uero priuationis & habitus:nec propterea si malū est priuatio boni malū & non bonū conuerti necesse est. Defensionē tuam qua tutari uis deum nō esse deū. ego nec ueritati nec Bato Dyonisio consentaneā puto nec beatus unq; Dyonisius deū nega/uit esse deum:Sed quemadmodū.B.Tho.interpretat nullum nomen dei naturā integre potest explicare:nec alia ratione affirmationes putat deo esse incōpactas. Tu uero dicit dei nomē si descriptionē habet subiecti:rationē habere non etiā prædicati:sed hoc concessio argumentū perstat.Sit enim.a.ratio nominis:dicaturq; hoc modo deus est.a.ratio em̄ cuiuslibet de eo prædicat cuius est ratio.igitur facta simplici cōuersione.a.est deus.igitur deus est deus:item dicit cum quærit an deus sit aliud a deo nec ne:sciri oportere quid dei nomine concipiat:quicquid autē detur aliud in quis dicā deum esse.est enim supra omne id quod cōcipi potest:sed nonne huiusmodi solutio secum pugnat .Si enim cōfiteris pro/positionem huiusmodi:quæ est deus est supra id quod concipi potest nō ne palā aliquid de deo affirmas fiat igitur & sit nominis diffinitio ea oratio quæ est supra id qd' concipi pot & argumentū militabit.præterea sequit deus est supra omne id qd' concipi potest igitur deus concipi non potest alioquin idem supra se ipsum foret nō igitur amari pot nec coli. Postremo tantā putes esse auri potētiā ut uelimus nolimus uel re uel animo ex necessitate

deum secū trahat hoc modo:Aurum est.igitur ipsum esse est.igitur deus est.item sic deus est.igitur infinitū est.infinitū est igitur nihil est. Si ens infinitū est inquis finitū nō est.qua si sic arguas finitū nō est.igitur nihil est:deinde sic infinitū est.igitur infinitū nō est.infi/nitum enim inquis se se ipsum perimit:Equidem puto si Nicoletto quispiā huiusmodi ar/gumēta scripsisset:nihil respondisset:nec ego cōtra aliquid opponam: ne ubi res mihi lu/ce clarior uidet aliquid uideat dubitare:q; si isdem argumētis positionē tuā probes equi/dem uereor ne aurū perdas. Iis obiectionibus si uoles aliquid respondeto compater opti/me.quo disputationi iam finē faciamus:satis enim lusimus.ceterum nolim putes me aut odio aut maliuolētia in hec diuertisse:scio meministi priusq; aliquid tibi scriberem signifi/casse an uelles:Equidē deum testor comitē meum mirandulanū & amo & ueneror.quod si aliquando experiri libuerit me nihil mentitū cognosces.

IOHANNES FRANCISCVS PICVS MIRANDVLA ANTHONIO FAVENTI/NO PHILOSOPHO INSIGNIS.

Vamq; Ioannis pici patruī mei obitu studiorū meorū alacritas omnis & spes que quasi tota in eo reposita fuerat elāguī quip/pe cum futurū sperare eo uiuente ut philosophie studia ad ca/stitatē pristinā:sed magnis ditata opibus reuocarētur: christia/naq; fides eliminatis ī uniuersum erroribus heresibusq; depul/sis ualidissimis in aduersos hostes turribus muniretur.Non ta/men sic animo cōsternatus sum ut totis uiribus nō laboraue/rim ne uigilie omnes inchoateq; lucubrationes que ab homi/ne illo in litteris unde quaq; admirando profluxerant penitus deperirēt quo circa mihi ipsi nostrisq; hominibus consulens q; maximis potui itineribus florentiā cōtendi dedi:q; operā qua potui ratione ut quecūq; ab eo notata fuerāt licet in expolita & in excussa in nostrā pmitterētur potestātē non inanes oīno fuere conatus nostri:nā & si adapte adhuc tabule nō essent nec notus heres adaper/ta nihilominus ita scrinia fuerūt ut cōmentationes cūctas inspiceremus uersaremūsq;. Vi/dimus in chartaceis illis dispersis codicibus incredibile hominis studium. lectionē oīmo dam cōceptus supra captus humane mētis admirabiles.Verum in redigendis scriptioni/bus nō laudandā incuriositatē.hinc inde disiecta dissipataq; omnia. sed de his alias. Dū hec diligēti cura euolueremus opusculū eius de uno & ente quattuor ferme ante occubi/tum annis emissum una cū tribus in ipsum a te perscriptis epistolis earūq; respōsis in ma/nus incidit quibus ob rei nouitatē nō perlectis modo sed haustis sed pene ut aiunt deuo/ratis(rumore enim id factū agnouerā sed quid momenti allatum esset exploratū satis nō habebā)Mecum cogitare disceptareq; cecepi an illud publicitus alius cū operibus que in unū redegerā & publicāda censurā impressoribus dare deberē nulla tuarū obiectionū ha/bita mentione:An cōsultius fieret si & oppugnatū hinc offensaculis inde propugnaculis promunitū exiret in publicū.Post longā rei discussionē postrema tandē menti sentētia se/dit.Sane doctis hoībus obuiā factū notas infame ferre uideretur. Si accusatores nō tan/tū expauesceret.Sed & in iudiciū citare recte quasi parū fidens consciētie nō auderet pa/

riter quoque ut responsis comitatu iret oportuna esse uisum est ueluti ad defendenda causam innocentie testibus quod nostru consiliu laudatu iri a probis uiris no dubitau quado aut me pati oportuisset defutu patruu homine profecto de me meritissimu aliqua ex parte famigerate doctrine sue tali no pmulgato libello defraudari a ut eo solo progrediente nequissimis uituperatoribus ausam semper criminadi relinquere no accitis in foru que & obiectando & repellendo pluribus utrinque epistolis concinnata fuerant. At oblati nonnullis litteris Christophori saxoli nostri & ciuis & medici quibus quartam te super id negocii cudisse epistolam que responsione caruerat ut aiebas nobis significabatur: res indubi reuocata est. Iteruque sententie ancipitis factus pensiculandu exactius libratu iam iudicu duxi quado postremus accusator urgeret causam: nec esset qui patrocineretur. Inde meum subitum animu titilatio quedam suscipiende defensionis quo me tamen pro tutando silentio uertere non erat in promptu. Mouebant hinc mentem hominis modestia in omnesque benignitas ingenii quoque solertia & acrimonia in enodandis diluendisque etiam ex tempore difficultibus nodis in explicabilibusque scyris ut scilicet arbitraretur ultimam epistolam tuam non fuisse tuto delatam. cogitaba inde factu facile fuisse ut quod rescripsisset. Si tamen fideli nuncio tue sunt reddite epistole uel tabellarioque in curia (sit enim id sepe numero) uel alio quopiam casu in itinere periisset. Succurrit demum in enodationibus prioru questionu tuaru conquestu illu fuisse a te sepius eadem iterari & de eisdem sepius dubitari ob id statim totius cotrouersie uestre capita percucurri an. s. in primis responsionibus aliqua deprehendi possent quibus monstrare fuisse quarte epistole satis in parte factu anteque scriberetur. Successit ex uoto res tantaque repperi ad propositu facientia ut si non uerbis in uniuersum sententis: saltu quantum fieri potuit obiectationibus ultime epistole responderim adeo ut ipsarum nodos ex priorum questionu tuaru solutionibus apertos magna ex parte possis agnoscere. Addidimus multa a magnis etiam auctoribus pro testimonio petita que omnia non alia de causa factitata a me existimare te uelim nisi ut rudiu insolentiuque philosophie & maliuolorum iudiciis occurrere: ad quos forte cum peruenisset fama quartam te ad patruu meum super ea cotrouersia de disse epistolam cui non respondisset tulissent attutu sententiam (qui blateronibus & iudis mos est) alia quopiam de causa que iusta non esset rescribere picu non curauisse. Alioquin mi Antonio etiam a principio susceptu opus libetissime omissem. Tum ut cotrouersis a quibus abhorres sum & si iustissimam causam agere non uiderer initiari. Tu ut a uero philosophia tramite non deuiare que post equos & arma (& si quosdam litterarum flosculos a pueris olfecerit) post magnorum ducum comertia. Io. pico patruo Ioanneque manardo nostro ducibus metiri cocepi quado nature notitia non ad litterarios desudados agones. sed ad naturam ipsius conditoru agnoscendu ordinem philosophiceque comentationes suapte semp sponte inuitare nos debeant ad penitissima diuinorum eloquio uestiganda sensa: hic studio omnium finis his nobis iter reuelat ad celu si tamen ea non glorie nostre captade gratia excoluerimus sed ut deum nostru & facilius cognoscere & feruentius amare possimus. Ut inde propius quam mandauit facienda persequamur queque docuit uitada fugiamus. En tibi causam suscepti huius mihi oneris tecumque negocii explicata iustissima est ut uideat iccirco equo a te animo proferta quinetiam arbitrari forte potui ut his nostris uti possem ueluti internutiis in auspiciata mihi iam tecum contractaque ferraria beniuolentia confirmada. Nam cum proximis diebus istuc appulissimem qua es humanitate me iuifere dignatus es. Atque interloquendum de litteris deque

morte patru ac eius operibus multis inchoatis nec consummatis precepta opinionem meam respondendi. s. tibi soluendi que argumentationes tuas tantu abfore ostendisti ut offendereris ut etiam quod facturus eras laudaueris: Sed ipsum iam negocium agrediens prime obiectio ni dissolueda manus in primis admoliamur. ea est huiusmodi.

Non ideo dictu est deum ens non esse quod esse in deo pro eentia est: sed quia esse non est aliud ab essentia quod longe diuersum est alioquin ipsum esse lapidis quod sibi pro eentia est nec ens esset: nec bonu esse enim lapidis non est essentia sed ipsum sibi & esse suum & sua est essentia cui uel facillime responderemus. Sed iubebo in primis eorum te meminisse que ab ipso huiusmodi rei gratia sunt prescripta ne pugnata ille uerba protulisse uideret. In eo quippe comentario de ente & uno (quod etiam in tuaru obiectio nis responsis comemorauit) Amelium iam blicu Sirianu copluresque Platonicos qui deum ens non esse dicere non modo probauit sed toto tractatu principaliter hoc egit ut non solu ex Aristotelis uerum etiam ex Platonis dogmate ostenderet deum & esse & dici proprie ens. Sed & aliquam locutionis rationem esse monstrauit quam sequeret non absouerat a ueritate deum appellatioe entis esse maiore Atque ob id hoc a se factitatu est ut & Dyonisii auctoritatis & Thome ratio haberet ne oino ut eius uerbis utar insanire uideretur doctissimi sanctissimi que uiri qui id dixerunt Deum. s. non esse ens. Sed super ens quam sententiam alter milies repetiuit alter quadoque usurpauit: Sed redeamus ad nos. Cum ergo hoc modo Deum ens non esse dictu sit hac ratione id platu asserimus quod esse in deo pro essentia sit. cui opponis non hac sed illa assertu ratione quod esse duxat non sit aliud ab essentia. duo hec diuersa esse penitus existimans ego uero alteru alterius dicti apertionem dilucidationemque esse contedo. Cum enim dicitur ens non esse deum quia in eo esse ab essentia dissepertu non sit nil aliud assertu que esse in deo esse sibi pro eentia: nec per hac orationem. s. esse in deo non est aliud ab eius eentia iudicatur nobis eentiam in deo esse ut per uerba illius contra que argumentatus es liquido perspicitur nam tua obiectioe patruus confutauit que hanc ipsam materiam cocernebat inquires: non enim Platonici cum id aiunt intelligunt esse in deo eentiam & esse sed in eo non differre. At esse in deo locu cum habere que in rebus aliis habet eentia ut ei pro eentia nihil sit aliud que ipsum esse que autem incongruu oino credas ipsum lapidis esse non posse dici ens & bonu mutabis forte sententiam si consideraueris que a Thoma Aquinate qui quasi cotrouersie iudex a nobis ascitus est in prima parte summe questioc. xlv. articulo quarto dicatur palaque cognosces ipsum esse quod in eentie compositione cadit nec ens nec creatu appellari debere quado formas omnes non subsistetes & accidetia ceteraque id genus magis coexistetia & cocreata que creata & entia nuncupari posse pronuciet. Quapropter ab eius sectatoribus potissimu Capreolo cum de entis & eentie distinctione sit questioc esse ipsum creatarum rerum nec in uerorum entium nec in creaturarum numero recipitur que si entis appellationem non suscipit pculdubio nec boni cum ens & bonu se mutuo consequantur pari que ambitu reciprocet.

Secundo loco hunc in modu argumentaris si in negationibus & priuationibus quid sint que non potest cum igitur sint non satis est ad questionem quid est formanda scire re de qua queritur esse sed amplius scire oportet & esse & aliquid esse quereti igitur quid est ridicule ac irrationabiliter respondeat ens aut aliquid siue ens primo modo siue secundo modo capiatur. Quod si querat quid sit peccatu uocabuli potius est questioc que rei: Cui obiectio ni responderemus non illum unquam dixisse in priuationibus & negationibus non posse queri quid essent.

Prima obie/
ctio.Prefatio que
dam.Amelius
Iamblicus
SyrianusDyonisius
ThomasSolutio obie
ctio nis.

Thomas

Secunde obie
ctio nis solutio

Thomas Sed nō posse responderi quid Thomæ gratia protulit quē te super hoc dubitāte in prioribus epistolis uerum ne scilicet esset an falsum citauit his uerbis uerū esse fatearis oportet nisi deferas tuū Thomā quod & nos etiā ab egidio romano in secundo cōmentarij libro in theologicas sententias assertū esse reperimus satis enī est ad questionē quid est formandā scire eā rem esse de qua sciscitatur neq; necessariū est ut qui quid res sit uestigaturus est sciat rem esse aut aliquid primo modo sed secundo tantū hoc est eā esse. Quod si cōtenderes te intellexisse questionē eam formari posse cui potest affirmatiue & recte respondere. primū si putas questionē illam non posse recte formari nisi res de qua queritur sit talis ut per eā questionē illi reddi responsum queat tecū non uenio. Aristotelis enim sententia est percūctari posse centaurus sit nec ne centaurū tamen tale nō esse ut per eū questionē an est possit respondere cū mera sit fabella merū figmentū. pariter quoq; aduersor si credis hoc idem querentē nosse oportere nā plus scire eum nō oportet (ut ostēdimus) quā recte quid sit res percūctatur: q̄ eam esse. qui ergo nouerit rem esse aliquid nō ridicule respondetur eam esse aliquid nescienti cuiquam & de hoc percūctanti: q̄ uero interrogātes quid res sit docere nō consueuerim iis: eam tantū uel ens esse uel aliquid ut absolutius respondeamus euenit nā exploratū habentes eā esse aliquid adhuc quale nā ens esset rimarent. Eorum igitur nō solum expresse petitioni: Sed & uestigādi desiderio satisfacimus cū conceptas & nō prolatas questiones ipsorū nostris responsionibus præueniēdo dissoluamus uerba uero illa quod si queratur quid est peccatū uocabuli potius est questio q̄ rei quā illius obiectioni contra te facte fuerat responsum: nō multū momēti attulisse uideatur. Cū enim tu prius argumētatus esses ex Thomæ sententia. ens uidelicet iuxta primū modū uocari quod questionē quid est respondet querenti: quid esset quod mundū conseruaret & moueret rationabiliter deū respondere ex quibus colligebas deū primo esse ens & aliquid respondit ille uide quantū fallaris malum secundum Tho. tale non est ut querenti de eo quid sit possimus aliquid respondere uel ens & tamen querenti quid est peccatū respondere possumus quod est malum ideo nihil tibi tua suffragatur responsio hec scilicet quod si queratur quid est peccatum uocabuli potius est questio q̄ rei. Nam non minus est questio nominis (q̄q̄ & hic & ibi diuersa ratio) quid est quod mundū gubernat q̄ quid est peccatū cum ille qui mundū gubernat deus. s. quidditatē ut recētiore loquūtur nō habeat quod & omnes preter eos qui eum in predicamēto collocāt apertissime confirmant. Et ut sanctissimus ait Dyonisius nostræ post apostolos princeps theologie ipius nec nomē est nec diffinitio quinetiā nec illis que antea dixisti tuum hoc responsum consonat quādo prius malum ipsum non esse nihil sed positium aliquid dixeris nunc uero ipius nominis tantum formari questionem confitearis.

Obiectio tertia: Opponis tertio his uerbis si aliquid est ens ideo iuxta positionē tuam est ens q̄ esse est secundum rem aliud ab essentia aliud est inquis humanitas aliud homo aliud albū siue albedo aliud res alba igitur si idea est ens ideo erit ens q̄ esse idee est aliud ab idea. Idea autem deus est esse igitur idee est aliud a deo: est igitur in deo composito secundū rem non solum secundū rationem. Quibus dicimus iam responsum esse. Nam cum eodē fere medio quo nunc es usus in tertia epistola argumētaretis respondit ille compositionē illam entis & essentie in diuinis secundū rationem esse non secundū rem. huius igitur hypotetici syllogismi quem adducis. primam propositionem ueram esse incipiamur: nam & si in

creatis rebus essentia ab esse se differat nō ob id sequatur necessariū est quicquid quoquo modo dici ens possit ex essentia & esse siue existētia tanq̄ ex partibus cōponi idee igit̄ quæ creatarū rerum exemplar est essentia & existētia re distincta nō conueniūt. Sed hec a nobis in ea fit cōpositio. cum illam ut exemplarē causam essentia & entis siue esse & existētia quæ in creatis rebus inueniūtur perpendimus quā compositionē pariter & distinctio nem simplicissimis etiā rebus applicamus & secundū rationē quādo eam intellectus non ster fabrefecit uocamus hanc peripatetici frequētissime usurpāt uulgatā ut inquit ille ab antipatro repetitam a possidonio commemoratā in epistolis a seneca. ea propter hunc in modum ideam secundū rationem ex essentia & existētia dicere possumus esse compositam & ens uocare eā. s. ut exemplar creaturarū ex esse & essentia re differentia composita rum considerātes: quā compositionē in deo nō ponimus quādo eū non ut aliorū exemplar sed ut in penitissimo sue diuinitatis recessu se ipso fruētē cōtemplamur.

Quarto inquis iuxta denominatiuorū definitionem unus ab unitate denominatiuū est deus autem iuxta tuam positionem ex similitudine unitatis. unus dicitur nō ergo ad substantiam dei spectat predicatio qua platonici dicunt deus est unus preterea cum dicimus deus est unus non quid sit sed quomodo sit significari putas: modus autem ex accidentiū est genere non igitur uocabulum unius in deo substantiū est q̄ uel platonica sectam nō didicerim uel grecam linguā ignorem nō enim id satis est ad tutandā academicorū disciplinam. Sed facilis responsio cum enim dictum sit a platonice unū quod de deo enūciatur esse substantiū & non denominatiū tantū probe assertum est & iterum cum asseueratum sit unum dici quia unitati similis sit non est incongruum: nec propterea dici potest non esse substantium nam & si nomen aliquod ex rei cuiuspiam proprietate aut similitudine cuidam adaptetur non ob id sequatur necesse est nomen illud non esse substantiuum quando id pro substantiuo nomine accipitur quod non per modum adiacentis sed per se stantis significet. unum uero quod de deo predicatur per modum non inherens sed stantis intelligi a deo clarum est ut probatione nō egeat habes itaq; proprietē a qua nomen accipitur cui applicatur nō auferre hoc quod est esse substantiū: nam Thomas tuus immo noster cum in locis aliis tum in prima parte illud ad quod significandū nomen imponitur ab illo a quo imponitur differre refert uerbi gratia hoc nomen lapis ad significandū substantiā illam que sic nūcupatur imponi ab ea item proprietate sibi cognata qua. s. pedem ledit uocitari edisserit unde & alio loco docet a gramaticis fore usurpatum ut scribant nomen substantiā cum qualitate denotare quod & Ioannes scotus libro primo cōmentariorū suorum in sententias affirmat. unum igitur mi Antoni cū de deo enūciamus uere & ut substantiū nomen est enūciamus quia. s. per modū stantis & concipimus & predicamus: rursus cum ab unitatis similitudine eiusq; proprietatibus impositū dicimus ueritati quantū fas nobis est p̄pinquamus quia scilicet conueniēti uocabulo utimur ad iudicandū q̄q̄ longe ineffabilem illam super omnia creata deitatem cum ita omnium quæ sunt principium sit quæ admodum numerorū omnium principium unitas est & hisce uerbis etiam colliges alterius argumenti tui solutionem de modo quod de genere dumtaxat accidentium esse profaris posse scilicet in hac predicatione: Deus est unus quomodo deus unus sit significari & nihilominus unius uocabulum in deo substantiū esse. si a quo auspicietur nomen & ad quod denotandū rei tribuitur consideraueris potes etiā

Peripatetici.
Antipater.
Possidonium
Seneca.

Quarte obiectionis solutio.

Thomas

Io. scotus

falsa non sint quæ non sunt necessario & semper falsa. & ea quæ semper & necessario falsa sunt. Recte igitur Antoni dictio illa quædiu adiecta est propterea quæ non semper & necessario falsa sunt quæ falsa & si uera fieri unquam possunt uel nature uel artificis opera quæ & tu in secundis obiectionibus dixisti uerumtamen quædiu diuisa tandiu falsa semper uero falsa sunt ea que nunquam in amicitiam redire possunt ut in secundarum responsione obiectionum abunde uisitur: nec similitudo de entibus & de risibilitate tibi impendio suffragatur. Nam entia sunt semper & absolute bona. licetque non sint equaliter bona aliaque aliis magis boni rationem participant tamen semper & necessario sunt bona quatenus enim entia eatenus bona nec possunt fieri non entia & non bona nisi redigantur in nihilum. Sed potest comode de falso & diuiso quod in complexione consistit non diuisum & uerum fieri. similitudo ergo non quadrat. Nam licet non omnia falsa equaliter diuisa attamen quatenus falsa & non unita & non uera sunt. Adde quod parum turbare nos debuit hec obiectionis quæ enim ambiget pronuntiarum posse hominem (qui absolute & semper risibilis est) cum hac conditione risibilem fore quædiu est homo an improbabatur hec loquutio a uiris doctis homo tandiu risibilis est quædiu homo est.

Decime obiectionis solutio

Decimum obiectionum tuarum caput nihil aliud contra eum affert nisi facile constare potuisse quod dixisti si ratio contrariorum motuum satis ei fuisset intellecta at ille nisi excidit conquestus est te non probasse quod totiens sequi dixisti. scilicet ex contrarietate prosequendi & fugiendi contrarietate boni & mali inferri inquit: nam si bonum qua ratione bonum sit expetendum malumque fugiendum sintque fugere & appetere contraria quomodo ex hoc sequi probas bonum malumque esse contraria hoc est quod tibi probandum est ad quod tamen probandum neque ullum unquam uerbum fecisti neque nunc facis hec ille negans. scilicet formam argumentationis tue & hac fortasse de causa cum appetere ipsum & fugere non sint proprie motus contrarii ex quibus contrarios esse terminos colligi possit & etiam ab ipso Aristotele mutationum aliqua contrarietas assignetur sexto physice auscultationis libro quorum contrarii non sint termini sed contradictorii ens. scilicet & non ens quando generatio ab non ente ad ens proficiscatur. corruptio ab ente in non ens procumbat. Tu uero hanc iterum contrarietatem boni & mali pertractasti nec aliam adduxisti probationem rationem porro contrariorum motuum diligenter illum prospexisse etiam ab ipsis ut aiunt unguiculis non ambigas quin immo sepius non modo tuas aduersus eum de hac contrarietate rationes propulsanit sed etiam contra te egit quando in secunda epistola deduxit hanc tuam probationem non solum inferre malum & bonum esse contraria sed contradictoria esse contraria secundo cum tela tua in te retorserit hoc modo bonum & malum secundum te sunt contraria & utrumque contrariorum est aliquid posituum & secundum te non ens est bonum ergo secundum te non ens est aliquid posituum & aliquid & ens conuertuntur ergo secundum te non ens est aliquid posituum.

Aristoteles

Vndecime obiectionis solutio.

Cum in tertia dixisses epistola refugere eum ad simplicium relictis latinis interpretibus quantum ad oppositionem boni & mali pertineret respondit ille quasi mirabundus cur tu qui boetianus es soleres & barbarorum irrisor eos tunc ridere qui posthabitis latinis interpretibus grecos sequebantur interpretes uel commodissime innuens te sentire perperam si grecos philosophos magnificandos non esse duceres quos Boetius quem magno habes in precio summo in honore semper habuisset hisque & preceptoribus & ducibus usus esset quibus replicas rem non esse admiratione dignam quæ quis dixeris latinos non negare Aristotelem quem simplicius

Boetius

negat & c. Sed mihi non uidetur Simplicium negare Aristotelem cum recte interpretetur nec apparet latinis interpretes euariare ab Simplicii sententia quando eam tota mente complectantur & exequantur operibus si demiratus est negatum a te latinis expositores Simplicium non sequi in maiore forte stupore incidisset si te latinis non negare Aristotelem quem negaret Simplicius protulisset itellexisset porro Simplicius quique illum sunt sequuti Aristotelem plane elucidunt cum ea ratione bonum & malum contraria esse dixerit quod alterum contrariorum semper habet rationem mali & deficiente quo circa primo physice auscultationis libro contraria semper secundum melioris peiorisque inuicem rationem comparari tradidit Pythagoreos etiam imitatus qui duos rerum ordines statuere quorum alter sub bono alter sub malo continere usus que sit in raciotinatis libris frequenter externis exemplis hanc expositionem ut inquit ille Thomas tuus non solum latinus sed & inter latinis precipuus non solum refert sed & probat cui etiam nos egidium in secundo sententiarum & alios multos Burleum. scilicet & Esculanum idem sentientes annumeramus quinetiam & Io. Scotus categorias Aristotelis exponens adtulatur huic nostræ sententiæ inquit si bonum accipiatur prout cum ente conuertitur malum esse nihil & sic bono non esse contrarium. cum. n. utrumque contrariorum extra controuersiam sit aliquid posituum necesse est ut quod nihil sit in rerum natura quale est malum contrarium esse pronuntiarum non possit. & licet malum tu nihil esse negaueris ad Thomam puocans ipseque opinionem tuam non modo non suffragetur: sed & habere refragetur quod etiam patruus in margine tertie epistolæ satis ostendit: abre tamem fore non putamus uel pauca obiter etiam & in transcurso pro patruus opinione perstringere monstrareque non solum. Tho. in ea opinione fuisse ut malum esset nihil. Sed cateruatim plures philosophos & theologos illustres in hac sententiam pedibus manibusque descendisse. Augustinum inuenimus de moribus manicheorum differere dixisse nullam naturam esse malum pauloque post ne quid per naturam itellexisset foret ambiguum subiunxit & ipsa natura nihil est aliud quam id quod itelligitur in suo genere aliquid esse. Vidimus Egidium romanum in primo commentariorum libro in patruus sententias scriptum reliquisse malum secundum quod malum purum esse priuationem & non aliquid eoque modo esse aliquid pronuntiarum posse quo & ipsum nihil aliquid esse dici potest quando utrumque possint nomine aliquo nominari. In secundo quoque earundem commentationum libro malum non habere ut eius uerbis utar quidditatem ob idque non posse responderi questionibus: quid est affirmat nihilque aliud de ipso esse quam nomen uerbaque itidem Aristotelis de mali & boni oppositione iuxta patruus mentem interpretat dogmatique simplicii & aliorum proborum Aristotelis interpretum consentit ea. scilicet propria non esse genera pronuntians sed aliorum contrariorum proprius genera dici debere cum alter rationem posituum habeat altero non habere nullumque contrariorum secundum se esse non ens: sed aliquam naturam & existentiam id ipsum Gregorius ariminensis testatur in commentariis in secundum finiarum librum malum. scilicet ipsum non esse aliquam ut ipsius utar sermone entitatem sed puram priuationem hoc idem sentit perspicacissimi uir ingenii Robertus olchot questione prima commentariorum suorum in secundum theologiarum sententiarum librum hoc idem plerique alii iudicauerunt quos in presentiarum adducere mihi scribenti tibi post modum legenti fastidium fortassis afferret satis erit quantum ad presens negotium attinet hos numerasse potissimum cum aliis obiectionibus dissoluendis de hoc iterum oportuerit uerba facere quando illis in locis de malo mentio sit habita. Sed ut eo redeamus uide digressi sumus Boetium tantum ex latinis omnibus contra simplicium & reliquos illustres interpretes citare

Pythagorei

Thomas Egidius Burleus Esculanus Io. Scotus

Augustinus.

Egidius

Simplicius

Gregorius ariminensis

Robertus olchot

Duodecime
obiectionis
solutio,

in iudicium uideris quē si tātum latinorum numero dignaris ascribere is unus erit ex latinis expositoribus nō latini expositores qui tue opinioni suffragari uidebitur. Adde q̄ nec ille si eius mens probe scrutetur nostrā sententiā reclamationē cū questionem hanc nec exacte pensiculet nec ultimo rimetur iudicio sed solum quid Aristotelis uerba stricte & presse ap̄ hēsa exposulēt declarat qui mos ei familiarissimus in primis editionibus fuit opiniones grecorum interpretum uarias secūde editioni demādans scrupulose & anxie examinādas Ceterum probasse non modo illum sed demōstrasse existimo quotienscūq; daretur bonū & malum esse contraria illico Chymeram aliquid esse in rerum natura absq; ulla controuersia pronounciari posse cuius contra te argumentis hoc tantum respondes non preceptū s. ab eo qua rōne bonū & malum contraria dixeris nihilq; aliud pro te affers quapropter nihil & ego aduersus te agam nisi & uidisse illū & percepisse cuncta quae scripseras & cum collibuit multaque de contrariis dixeras recensuisse meum. n. hoc in negotio cōsiliū est ultimas tuas obiectiones in patrum dissoluere eas uero quibus ipse quoquomodo respōderat silentio pretereire uerumtamen si aliquid nō plene ab eo enucleatum tibi uidebitur quod a me & optes & epostules aperiri desiderio tuo satisfacere tētabimus per quae tua argumenta & dissoluedo & respondēdo pro uiribus uacabimur. n. n. minutula queq; uerborum tuorū responsione carere iudicauit inconsonū. fatetur ille in primis litteris quedā esse omīssa quibus nihil responsum est: ne in leuibus rebus uerba prodigeret quedam leuiter tractata ut qui philosopho homini res potius indicandas q̄ explicādas duxerit. Quae uerba sic a te uelim interpretari ut nonnulla quorum cōtrouersia notae sunt etiam Cregariis philosophis opere precium non fuisse abste philosopho nobili aduersus celeberrimū & doctrina & fama hominem adduci qui de rebus altissimis haberet sermonem quique ad ima hec discutienda non sine dispendio conceptorum de rebus difficillimis speculaminū descenderet. De hac tñ tua contrarietate sequenti responsione cum de semiplenis priuati onibus uerba fient non nihil dicturi sumus.

Decimeter /
tie obiectio/
nis solutio,

Miraris pretereā demiratum illum fuisse semiplenas a te fingi priuationes quam rem nō tam eo tempore q̄ postq̄ iterum id tentare probasti in admirationē conuertisse illū existimo (si tamē ab eo ultimae obiectiones tuae uisae sunt) dixerat ille aduersus te malum est nihil ergo non est semiplena priuatio. Tu uero eius argumentū hoc modo prosequeris egritudo mala est igitur nihil est. non est igitur semiplena priuatio est autē priuatio quedam egritudo non igitur est uel sanitatis uel boni cuiuspiam semiplena priuatio sed plena potius & perfecta quod fieri non potest imperfecte igitur priuationes semiplenae sunt ut egritudo raritas. turpitudine cecitas uisus perfecta boni imperfecta haec tu aduerbium. Ego uero mi Antoni libere dixerim haec tua uerba uel nihil cōtra ipsum faciūt quod ut clarus uideas ea sigillatim recēsebo. Ais primo ex ipsius uerbis malū est nihil igit non est semiplena priuatio. Recte ambulas rursus egritudo mala est igit nihil est: nō est igitur semiplena priuatio huc usque etiā probe p̄gredieris quia egritudo quatenus mala eatenus nihil rursus ais ē aut priuatio quedā egritudo nō igit sanitas & cetera usq; i finē quibus uerbis falsū meo iudicio astruit pace tua sit dictū qd̄ oñdere conabimur. Cecitas. n. n. solū p̄fecta uisus priuatio ē ut ais sed et bōi p̄fecta priuatio dici p̄t q̄ totū illd̄ bonū aufert qd̄ nata ē auferre s. uisū qd̄ n̄ facit ophthalmia licet et illa bonū qd̄ nata ē adimere p̄imat illius uero qd̄ n̄ ē apta p̄imere nullatenus priuatiō nūcpari possit siue semiplenā siue plenā dicas priuatiō. n. uel ab

solute cōsideratur. s. ut habitum in cōmuni respicit uel ut ad certum & limitatum entis genus restringitur puta ad sanitatē totius corporis ad oculū ad pulchritudinē & cetera id genus primo modo accepta habitum aliquem particularem non priuat quia priuatio omnimoda ut Dionysius inquit libro de diuinis noibus uiribus omnino deficitur secūdo modo sumpta que singularis a Dionysio appellatur distinguente eam contra uniuersalē illū quem respicit habitum priuat & hoc modo huiusmodi habitus cui. s. obesse nata est priuatio plena & nō alterius rei semiplena est. quis enim dicere auderet cecitatem esse semiplenam priuationem hominis uel alterius boni quod esset in homine: priuatio igitur absoluta habitum absolute & propria & particularis priuatio proprium & particularem habitū respicit & eius limites non excedit. quapropter egritudo plena priuatio est non semiplena siue toti corpori eam ascribas siue particulari membro. febris enim perfecta priuatio est illius temperature quā nata est corrūpere ophthalmia etiam & si non totius boni qd̄ in oculo est tamen alicuius boni perfecta & propria priuatio est quia totum illud bonū quod nata est perimere perimit quando perfectam oculi sanitatem uisum uero non auferat & quatenus ophthalmia nihil aliud faciat. Turpitudine etiam quia totum illud bonum quod potest auferre scilicet perfectam partium compositurā quae pulchritudo uocatur adimit perfecta priuatio est & sic in reliquis considera hoc etiam ex superabundanti dixerimus cecitas qua cecitas malum est: qua malū nihil est qua uisū non semiplena priuatio quia si semiplena aliquid positiui relinqueret quod non facit malum. Pretereā nulla priuatio in se omne bonū priuat actu ergo omnes priuationes essent semiplenae priuationes quod est cōtra te quia aliquas plenas aliquas semiplenas esse contendis connexio optima & necessaria & quod assumpsimus hoc probamus argumento cū nullū bonū unq̄ inueniretur si totalis quedā & uniuersalis priuatio in rerū natura cōperiretur ut paulo ante ex Dionysii uerbis inuimus: malum enim priuat particulare bonū cum malū in bono sit & uniuersale malum uniuersale bonū perimeret si tamē inueniretur quod fieri non potest & sic collige non semiplenas. sed plenas semper priorum habitū priuationes reperiri.

Decimequarte obiectioni que plures questiones continet sigillatim Respondeo priusq; nō omne malū boni aliquid relinquere nisi in aliquo intelligas subiecto quod malū ipsum nō respiciat uel illud subiectū cum habitus a malo ipso perimitur accipias: nec illū oppositum habitui quod tamē ei imponis & p̄ hypothetici aucuparis asseruisse: nā ille malū ali quod inueniri quod omne bonū ab eo natū auferri tollat penitus abunde testatus est cum in epistola secunda responsione te de hoc cōmoneret hunc in modum scribens hoc certe cōsiderare debueras quod de imperfectis quibusdam malis ex ea quā adhuc retinet bonitatis admixtiōe conceditur ad ipsam immixta absolutamque mali naturā non esse trāsfarendum: & ut planius ueritatem percipias non pigebit explicare uim distinctionis malū bifariam considerari potest absolute primo & sub propria rōne mali hoc est inquantū nihil secundo inquantum cuiusdam boni priuatio est hoc est particulare malum & hunc in modū malum acceptum boni aliquid subiectū dumtaxat relinquit: quod non facit aliud malum quod oīno non ens est & nihil quale chymeram dicimus cum subiectum aliquod aut habitum non respiciat & hac de causa omnino malum ab ipso & absoluta immixta/que mali natura uocatur: hoc inq̄ malum quod ut Dionysius i libro de diuinis noibus uerbis utar quia subiecto caret nullo modo nūq; & nihil existens est. Chymera uero & si potē

Priuatōem
dupl̄r consi/
derati.
Dionysius

Decimequar
te obiectiōis
solutio

Malum bifa
riam accipi.

Dionysius

tia dici bona possit ob potentiam producendi ipsam quæ in deo est tamen nec ens. nec bonum denominari potest. Si enim hæc connexio scilicet aliquid potentia bonum est igitur bonum est uirium potens esset in auctorem illius iustus retorquens adducere eum putarem ut fateretur omnia quæ a deo creari deberent non autem uir naturæ fieri & etiam quæ corrupta sunt aliquid esse & non esse aliquid. Nam si potentia creantis secundum eum & essent & bona essent. igitur & necessario essent aliquid: cum aliquid & bonum conuertantur pariterque sint ambitus omnino. Quod uero aliquid esse non posset sic argumentabor ex nihilo aliquid fieri non potest antequam creatur chymera secundum te nisi creatur esse non potest creatur igitur ex nihilo igitur priusquam crearetur ex nihilo non esset aliquid ob potentiam igitur bonitatis quæ in creatore est res absolute bona denominari non potest alioquin ut nostrorum dyaleticorum sermone utar fallacia secundum quid ad simpliciter committeretur. Mitto ea consulto quæ afferantur contra opinionem illam de eternis ut ita loquar quidam tibi & potentia obiectiua & si illismet rationibus sententia tua infirmari forte posset: satisfecit enim desiderio nostro si chimeram dici non posse bonam probauerimus adde quod & Auerroem in hac parte imitati dicere possumus ens in potentia non esse ens quando in commentariis in quartum metaphisices librū partitione quintadecima dixerit id quod non est actu non esse ens. Ad illud quod iungis scilicet chimeram ob id ens esse quia licet illa potentia produci chimeram in deo sit nihilominus potentiam dei & chimeram esse aliam & aliam rationem. Respondeo primo negare me posse: Dei potentiam & chimeram producende diuersas esse ratione. Secundo licet gratis tibi concederetur potentias scilicet illas esse diuersas adhuc tua ratio quid probaret: cum chymera ens nuncupari nequaquam possit ob potentiam se produci quæ in deo esset: cum tantum absit potentiam illam nec chimeram nec aliquid intrinsecum chimeram enūciari posse ut etiam distent in infinitum. Ad dis preterea exclusa potentia dei & cogitatione nostra chimeram non esse malam cum malum priuatio sit quæ in subiecto participante bonitatem consistit cui responsum uelim eadem distinctione qua paulo ante cum chymera subiectum aliquid non respiciat sed absolute mala sit licet eam a nobis conceptam. scilicet ipsam notionem chimeram quam mente gerimus ut aliquid esse ita bonam esse chimeram uero ipsam nec aliquid esse nec bonam esse pronūciare possumus. Preterea gestire uidentis non improbatum quod attuleris solūque simplicium id non dicere responsum esse. Item ais non dixisse te sentire Aristotelem omne omnino ens uel per se uel per accidens esse. nec Thomam aliquid propterea ascripsisse. Verum & si tot ab illo quem defendimus hac de re dicta sint ut a me uerba fieri opus non uideatur proposuerimque semel ab eo quoquomodo discussa non retractare hec tamen ex superabundanti pro patruo dixerim Simplicium scilicet qui a te sepius in iudicium citatus est contra te sepius testimonium tulisse quod patruus non semel in responsionibus commiscitur. Rursus scire uellem an defendendum suscepis non omne ens aut per accidens aut per se esse de mente Aristotelis. Ille. n. quinto prime philosophiæ libro secat illud ens in ens per se & per accidens demum in substantiam & accidens secantur quæ priori partitionis membro continebantur cum illud per se in decem partiatur genera quorum unum est substantia reliqua accidentia uellem ego a te nunc libentissime docere quale nam esset illud ens quod nec per se nec per accidens esset quod si forte diceres diuisionem illam in ens per se & per accidens assignationem esse complexi entis ut in primis obiectionibus prodidisti respondere non dubitare te id ostendere uere non posse nec aut Aristotelis qua

Auerrois

Decimequies
te obiectionis
solutio

priam sententia nec ratione idonea tua opinionem fulcire cum eo loco Aristoteles ens per se in decem partiatur genera quoque unum sit substantia & nouem accidentia quæ complexa entia fore nemo credit quando aduersum complexa distinguatur eoque loci Auerrois dicat ens per se diuidi per diuisiones significantes genera predicamentorum: dictio autem non est complexum ens. Sexto quoque metaphisice idem Auerrois dicit primam entis diuisionem esse in per se & per accidens prima autem esse non posset quando eam diuisio complexi entis antecederet nec apud Thomam reperitur quinto metaphisice libro diuidi ens complexum ut asseruisti. Credi uero non potest cum ens primo sit partitum in ens per se & per accidens: illudque per se sit in decem genera subpartitum quæ in complexa esse ostendimus assignari eo loci diuisionem entis complexi quando illud quod diuiditur de diuidentibus membris predicari necesse sit hæcque ob id & si parum ad negocium pertineant dicta sint cum nec illud tuum dogma Aristotelicorum interpretum placitis nec rationi consentaneum primori fronte mihi uideatur quod si forte contrarium probaueris gratissimum erit a grauissimo philosopho quale te profecto existimo dedicisse non nihil.

Ceterum dixit ille eatenus malum priuationem esse quatenus priuatio formaliter erat negatio: cui aduersaris inquiring non constare aliam non esse affirmationis negationisque oppositionem obiectionis solutio. aliam priuationis & habitus. nec propterea si malum esset priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse esse quibus responsum uelim aliam esse priuationis oppositionem aliam negationis nec illud oppositum potuisse sed propterea etiam sequi quod si malum bono priuatiue oppositum malum & non bonum conuerti necesse esse. priuatio enim ut magnus ait Albertus libro primo physice auscultationis in quantum priuatio de se uel per se non est eo quod de se habet non esse quummo & ab Aristotele asseruatum est in prima philosophia priuationes esse de genere non entium cum priuatio de se sit alterum extremum contradictionis & ideo cum malum sit priuatio boni & consequio non ens in quantum malum est malum etiam & non bonum conuertitur malum enim & nihil ut probatum est idem sunt nihil etiam & non ens idem non ens item & non bonum idem quia ens & bonum idem quapropter rectissime dixit patruus negationem eatenus esse priuationem quatenus priuatio formaliter esset negatio. nam & si differant in hoc quod una earum scilicet contradictio medium non habet ut ait philosophus in libro primo analyticorum posteriorum alia uno modo habeat cum fiat simul cum opposito circa idem subiectum tamen quantum ad oppositum attinet essent idem cum priuatio de se negatio sit & non ens nihilque ponat quemadmodum probat Thomas pluribus in locis potissimum in tractatu de quattuor oppositis si uero non ens mala si mala non bona ex quibus corrogare potes malum & non bonum omnino conuerti. & ne credas illustres homines defuisse qui hoc asseruerint Audi Aristotelem dicentem bonum dici equaliter enti Adde igitur per locum a contradictoris malum non enti Audi celebratissimum theologum Anselmum canthuariensis archiepiscopum libro de casu diaboli proferentem hec uerba malum non est aliud quam non bonum ex quibus colligitur constantissime malum & non bonum se mutuo consequi.

Nulli decimosextimo in loco inter te & ipsum controuersia fuissent si diligentius libellum ipsum de ente & uno animaduertisses & quæcumque in eo per scripta sunt cum de gradibus illis de quibus ipsa caligine ad quam contemplantibus perueniri datur mentio sit ad memoriam reuocasses uidisses in illis tribus primis gradibus posse de deo aliquid enunciarum in quarto minime ibique fenestram intelligentiam librorum Dionysii apertam qua comodissime poterat de hoc comoneri: nam nec negat ille nec negare posset hanc loquutionem esse ueram

T

Solutio obiectionum que decimosextimo loco continebantur. Dyonysius

Thomas

Aristoteles
AnselmusAlbertus
magister

Philosophi
theologi
Quo ordi/
ne in hac ob/
tione dissol/
uēda pcedē/
dum sit.

Dyonisius

Io. gerfon cā/
cellarius pa/
risien.
Egidius

deus est deus eo modo quo nos possumus deum & concipere & enunciare uidelicet in illis primis tribus gradibus constituti sed tantum negat illum predicatū dei naturam uere posse explicare in illo dumtaxat quarto gradu caliginis quod omnes etiā ut mittā theologos philosophi recte sentiētes astruerēt cum uero hoc nomen deus quod predicati officium gerit in hac ppositione deus est deus nō modo diuinam essentiā & naturā nō explicet & declaret sed & ab ipsa in infinitū superet illud de deo affirmari posse negauit quantum illum gradū caliginis attendēs. Age ergo uerba ipsa examinemus quæ hominis mentem testabūtur postea nōnulla adducemus ut planius uideatur an deus & quomō possit a nobis enunciari deinde ostendemus tuas argumētationes contra eius uerba etiam ut iacent apprehensa nihil concludere. Dixerat ille dici uere posse deus est deus item ex sententia Dyonisii omni appellatione esse maiore etiā appellatione hac dei quæadmodum in libro de mystica theologia habebatur dixerat alio in loco cū per hanc dictionem deus id tantū concipis quod significatur per nomen dictionē hanc non habere predicati rationē sed subiecti quādo id esset de quo queritur quid nā de eo enunciari posset aut deberet nō autē illud quod de alio enūciaretur quare id neq; Simonidi fuisse ignotū aut consulenti eum Tyranno cum itē quererēs si deus dici deus non posset an esset aliud a deo. querere a te quid conciperes per hanc dictionē deus quā de deo enunciarēs si nihil cōciperes nihil errares: quia nihil dicerēs. Si aliquid conciperes dicere deum aliud esse ab eo quod tu cōciperes & conceptū per hanc dictionē deus explicares quoniā supra omne illud esset quod a nobis concipi posset hec ille. Credebā ego patere tibi ex uerbis iis uerissimā dubitationū tuarum super hac resolutionē: Tu uero cōtendis a Dyonisio nō negari deum esse deū lege oro Dyonisium capite ultimo libri de mystica theologia & epistolā primā ad Caium & tibi palam fiet omni appellatione deum esse maiore. lege item eundem secundo capite celestis hierarchiæ & intelliges diuinū hominē nos edocere diuina ueritatis similitudinem substantiā omnē uitāq; transcendere nullam hanc exprimere lucem omnēq; sermo nem omnē mentē atq; rationē absq; ulla comparatione illius similitudine inferiorem ex quibus mentē patui putarim te posse perpendere ut. s. eo modo dici uere non possit deus est deus ut per hoc nomen deus uicem predicati gerens illud quod per subiectum conatur concipere declaret nō quin aliquo modo posset dici deus est deus quæadmodum dicitur deus est bonus deus est sapiens. & alie concedūtur predicationes quibus sacri codices pleni sunt in quibus quoquomō de deo aliquid enūtiatur. Sed illius natura nō explicatur cum ab illis conceptibus distet in infinitū quæadmodum satis aperte quinto capite libri de ente & uno patruus ille meus edocuit qui super iis Dyonisii uerbis que a Thoma adducūtur ueluti arbitraris loquutus non est sed super iis quæ paulo ante sunt allata. Porro Damascenus in primo libro sententiæ suæ theologiæ scribit esse quedam affirmatiue de deo dicta uirtutem superexcellētis negationis habētia uerbi causa si tenebras in deo dicamus nō tenebras intelligimus sed lucem nō esse. uerū super lucē lucēq; esse dicimus cum tenebre absint quā sententiā doctissimus & deuotissimus parisiog; cancellarius pertractās inquit sic. Igitur quicquid de deo affirmatiue dicimus includit negationē aliam quam & paulopost ppter ea dicit Dyonisium deum negare esse ens sed super ens esse affirmare Deum esse sapientē ait Egidius primo sententiæ libro sed nō eo modo sapientē quo nos intelligimus unde dicit hāc esse causam eur auerois. xii. metaphisice has que deo attri-

buūtur predicationes ppositionibus mathematicis similes esse pncipiet quarū more ea que intelligimus sunt in rebus sed nō eo modo quo intelligimus cū lineā que est in materia nō ea ratione qua est in materia intelligamus. Sed quid te multis moror cū uel paucis ueritatis huiusce quā asserimus te certiore reddere possum ut. s. cognoscas quicquid de deo predicamus lōge aliud q̄ cōcipimus & enūciamus significare. Ait ipsemet Iesus Christus dei uirtus & dei sapientia & ueritas teste Ioannis euāgelio deus spiritus est. Ait Dyonisius libro de mystica theologia de deo uerba faciens ineffabile deitātē contēplans multaque illi predicata que nos attribuimus remouēs neq; spiritus est quantum scire ipse possumus. Vide igit nolle Dyonisium spiritū eo modo quo nos spiritū scire possumus de deo enūtiari per quæ ultima uerba legētes edocere uerum fore deum spiritū esse ut christi euāgelio cōsentiret & tamen nō eo modo spiritū esse quo nos spiritū intelligimus ne dei naturā a nobis per aliquod nomen exprimi uere posse crederemus. Quanta uero sit Dyonisii auctoritas quantum ipsius sacratissima dogmata ab omnibus theologis qui parisiog; Gymnasia coluerunt sint elata laudibus & celebrata licet putauerim te nō latuisse cū tamen patruus in respōsionibus obiectionū tuarum innuerit te inter disputandū Dyonisii dicta nō magnopere libenter admisisse scias uelim fidissimū illum Pauli Apostoli in christi fide discipulū extitisse cuius ope deus eum uoluit relictis gentiliū erroribus ueritatē & agnoscere & sequi & martirii corona pro christi fide donari Gregorium de eius doctrina Martinūq; pontificē in sinodo rome contra hereticos celebrata magna dixisse Damascenū aliosque cōplures summis eum laudibus extulisse ab hereticis eius libros occultatos longo tēpore fideiū mentes latuisse uerbūque fuisse Constantini philosophi qui oēs eius libros memorie cōmendauerat: q; si a pluribus patribus qui cū hereticis & sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ hostibus magna bella pugnarunt Dyonisius habitus fuisset quāto citius eos & facillime (quod & tarde & magnis exanclatis laboribus postea ab eisdem factū est) de hostibus fuisse triumphum consequutos.

Cum uero probare intēdis deum dici posse deū ob nominis rationē quæ de nomine predicatur dico te frustra (ni Antoni) laborare nā non enūcias aliquid de deo sed de hoc nomine deus quod ut clarius intelligatur latius explicabo: nam querā ego. a. te quid per a quā pro ratione nonimis designasti cōcipias si nihil cōcipis nihil erras (ut uerbis utar patru) Si aliquid concipis quero iterum si concipis tanquā id de quo aliquid possit enūtiari. Si hoc modo sumis etiā non erras quia iterū illud. a. uicem subiecti nō predicati obtinebit si conciperes illud quod de eo enūciatur longe aberrares tum in infinitū ipse deus maior sit omni eo quod potes cōcipere quem etiam nū Platonius Apuleius in libro de platonis dogmate indictum appellat & innominabile ipsiusq; Platonis hac de re uerba sunt ab ipso apuleio latina facta Deum quidē inuenisse haud facile est intellexisse impossibile omnes itaq; de deo affirmationes improprias esse dicamus quādo quodcunq; nō solū dicere sed & concipere uellemus ille in infinitū excedat qui ueritatē non modo in hoc ignorantia & miseria terreno carcere retenti sed nec in ipsa dei fruitione qua perfecte beamur in celis constituti comprehendere deū sed apprehendere tantū ut nostrorū theologorū uerbis utar facultas nobis cōdonabitur. Preterea pugnare inuicē has ppositiones credis scilicet deus est supra id quod concipi potest & aliquid de deo affirmari nō potest. & ais si nominis diffinitio supra id quod concipi & argumentū militabit. Sed soluitur cum enū dicitur

Christus
Dyonisius

Cōstantinus
philosophus

Apuleius
Plato

affirmationes de deo adduci pprias non posse intelligi datur predicatū nō reperiri quod dei naturā integre representet hęc uero oratio scilicet supra id quod concipi potest nihil aliud significat q̄ deum concipi nō posse & quid sit deus nō posse sciri. Dicunt igitur hęc uerba non solū quid sit deus: sed nō posse sciri quid sit. Vim igitur negandi potius q̄ affirmandi obtinēt. Sed licet tibi dem ut affirmant ob id tamē argumentū tuum nō militabit alioquin de aliqua re nobis ignota quā quis scire cuperet ac de eius essentia nos percūta rer responderere sciscitanti possumus est id quod nescimus quod nō nouimus quod adhuc mente nō concepimus nec concipere quimus nō uideretur satisfactum petitioni illius: ut posset hoc dogmate percepto de re illa affirmatiue aliquid enūtiare sed negatiue nisi forte quis iueniretur qui posset alius intimare quid esset illa res quæ ut penitus hoibus ignota supraque captū cogitationū omniū foret ita nec a se ipso aut cognosci aut cōcipi posset & Simonides igitur & consulēs eum Tyrannus nouerāt dei nomen maximū quid representare & tamen unus eorum quid esset deus scire cupiebat alter se scire negauit Preterea ueris tali connexionē Deus est supra omne id quod concipi potest ergo deus cōcipi non potest. alioquin ipsum supra seipsum foret non igitur amari potest nec coli respōdeo deū a se ipso tantū sicuti est cōcipi integre posse & a nullo alio intellectu. nec propterea sequi nō posse aut amari aut coli: concipimus enim tantā esse deitātē omnipotētia predictam in infinitū creaturas omnipharia uirtute superantē ut eam nisi ex effectibus nō possumus cōcipere. & hac admiratione excitati concalescunt in eius amorē exardescimus cōcipimus effectus. & eum esse summū bonū & admiramur & colimus & amamus nam cognitis his perfecte que fecit deus ut Themistii uerbis utar in admirationē cōmendationēq; sui omnium animos atq; ora conuertit: legimus itē nos ea que reuelata deus sum & gratia eius predicti fide concipimus id quod concipi ad plenū natura nō possumus super omnia dūtaxat illum nos amare oportere ut tandē fracto huius carnis enigmate possumus eum sicuti est summo cum utriusq; hominis gaudio quæ nostra est felicitas contēplari. Rursus ad hoc ut aliquid diligamus nō opus est a nobis illud pfecte aut uideri aut cognosci aut cōcipi sed satis est si eum esse uel esse tale licet confuse & subobscurē sciamus & hoc uel ex fide uel ex effectibus itaq; uel modica cognitione preuia qualiscūq; ea sit nobis est satis ad talem rem amandā possumus enim quālibet rem diligere nisi penitus eius cognitione careamus ex his enim q̄ nouit animus discit ignota amare ut ait Gregorius Thomas quoq; in prima secūde probat aliquid posse perfecte amari & si perfecte nō cognoscatur & exemplum de deo inter alia proponit.

Simonides

Themistius.

Vltimo obie
ctōis solutioIo. de bacho
ne.

Postremo ais tantam esse auri potentiā putasse patrum ut uellemus nollemus uel re uel animo ex necessitate deum secum traheret. Sed nō tantā esse auri potentiā mi Antoni sed impotentiā opinatum non modo sed certiozem factum eum crediderim ut nec ipsum aut esse aut intelligi posset aurum semoto deo: Et q̄q; te ad Iohannē de bachone relegare possem cuius in dissolutione quintæ obiectionis mentionē habuimus tam & si quando tu patri argumenta recessens quibus asseruerat deum nō esse & aurum esse pugnare inuicē nihil respondere uelle dixisti ne caligare uidereris in re luce clariori monstrare consiliū est (etiam fortasse te iudice) fuisse operepreciū ut ea dissoluenda susciperes si ualuisse sin minime applicare saltem manus operi uel fateri ingenue eius assertiones ueras fuisse. Argumenta patri hec sunt que mox declarabo fieri nō potest ut aliquid sit si nō sit ipsum esse

deus autem est ipsum esse. fieri igitur nō potest ut aurū sit si deus nō sit preterea si deus nō est igitur infinitū est si infinitū est nihil est quoniā si infinitū est finitū nō est quoniā infinitū seipsum perimit quēadmodum & alia quæ contradictionē claudūt si nihil est aurū nō est. fieri nō potest ut aliquid sit si nō sit ipsum esse deus autē & cetera. Cū ipsum esse quod deus est (ut nemo diffitetur) nō sit cuius participatu nō modo omnia sunt que sunt: Sed & ab eo dependēt & momentis oibus conseruātur nō modo ut oēs theologi presertim Tho/ Thomas mas copiosissime docent sed etiā ut a Platone in timeo asseueratū est impossibile est aurū theologi esse q̄ ipsius esse gratia ipsiusq; participatione existit. p̄terea si deus non est igitur infinitū Plato est. entia omnia preter deū finita sunt certisq; terminis contēta hancq; quā habent limitatam naturā dei opere & gratia habere possidereq; haud dubiū est quāobrem Platonē aiūt Plato eius sectatores deū in philebo terminū uocasse quia formis quasi mensuris passim distributis omnia terminaret: Sed & ait sapiētia liber omnia in pondere numero & mēsurā ab Liber sapiē/ eo constituta. Si igitur deus nō sit cuius causa omnia entia sunt finita: nihil erit finitū igitur. Si infinitū est nihil est quoniā si infinitū est finitū nō est qm̄ infinitū seipsum perimit quēadmodum & alia que contradictionē claudunt. cum probatū sit unū aliquod esse a quo cuncta esse accipiūt & esse finitū eo semoto nihil est nihilq; finitū si enim infinitum est hoc est nō terminatū finitūq; ab illo primo cuius ope & sunt & finiūtur cūta terminanturq;. Sequitur infinitū non esse. Iccirco infinitū seipsum perimit. cū nihil aliud sit dictū infinitū esse eo scilicet modo quo acceptū est q̄ nihil esse nā si nec finitū sit nec deus extra controuersia est nihil omnino esse. Hęc sunt Antoni quæ pro patri aperienda sententia protuli quæ forte & alia cōtinet dogmata nō enim omniū est assequi quæ ille cōceperat: sed quod & alios etiā sub uerbis cortice latuisse sensus existimē illius me hęc uerba mouēt quibus responsionē terminauit. hęc. s. satis credo esse tibi homini quantūuis ingenioso sed in accessu deseramus & teneamus quæ interpretis officio fungēdo scripsimus quæ cū satisfaciāt meā quoq; claudēt responsionē adductis prius quibusdā quæ & patri sententiā roborant & meā in eius uerba quā ante ptulimus interpretationē confirmant pariter atq; elucidant. Nam deficiente primo necesse est omnia illa quæ ab eo p̄deunt in terire ut ex Aristotelis octauo physice auscultationis libro colligitur. Deus autem teste eodem philosopho est primū uerum a quo sunt omnia alia uera ergo sublato deo omnia uera perire necessariū est: sed si uera tendūt in nihilū entia pariter ab intentu nō uindicātur cū æquali ambitu comeent. Item amoto illo qui rebus & esse cōmunicat & uiuere quis periturus easmet res oīno nō uideat. Deum autem id rebus rebus ipsis cōdonare sentētia est Aristotelis primo libro de celo qui addit etiā quibusdā clarius quibusdā obscurius esse illud cōmunicari. Preterea quicquid regitur ab arte prime cause pereunte illa procūbit. Totam uero hanc machinā a prima gubernari regi q; causa testatur Auerois in secūdo prime philosophiæ libro sub qua & aurū contineri cōprehendi q; nemo potest ambigere. Plura alia possem in mediū afferre ex sacris codicibus ut multa de ipso euangelio multa ex apostoli Pauli sacratissimis dogmatis plurima ex aliis ut ex Gregorio qui cuncta dixit in nihilum decidere nisi ab omnipotenti deo conseruaretur. Ab Augustino super Genesim & ex S. Thoma. & a Io. scoto in tractatu de primo principio quæ tamē consulto p̄terea quādo pbasse id naturalibus rationibus quas exposcere oīno uidebaris philosophorūq; gentiliū documentis fat sit quod tu p̄bari posse ab eo nequaquā credidisti. His igitur omnibus quæ

T iii

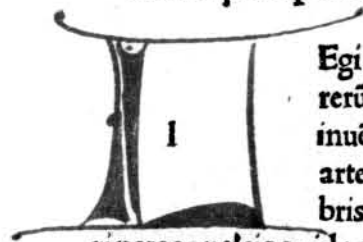

Io. mainar /
dus
Christopho
tus saxolus.

prefati sumus putauerim bonis ingeniis extra cōtrouersiam futurū omnes patruī opinio-
nes satis fuisse defensas etiā fortasse te iudice. hęc tamē scripsimus nō ut tecum conflagere
mus. scripsimus etiā inuite quod & Ioannes mainardus noster & Christophorus saxolus
Mirandulanus ciuis noster & medicus atq; tuus olim auditor testari possent scripsimus
quoq; citra odiū cuius tibi argumentū maximū esse potest cum si quid honori tuo uel ali/
qua ex parte detrahens chartis traditū iudicaueris tuo illud arbitrato priusq; ad aliorū ma-
nus responsio perueniat dispuncturus dempturusq; sim & quidē per lubēter cum te ut ho-
minem diligā ut philosophū obseruem ut christianū colam quod si mei erga te animi pe-
riculū facere collibuerit uerbis facta preponderasse percipies.

FINIS

Illustri principi ac domino suo singulari Iobāne Frācisco Antonius fauentinus. S.P.

Egi missas ad me in patruī tui scripta defensionē: in quibus magnā
rerū doctrinā & admirabilē ingenii solertiā plane deprāhēdi: sumq;
inuentionibus tuis mirifice oblectatus nō solū ppter ea q; uideo bonas
artes tutores optimos ac patronos aliquādo habituras: quibus a tene-
bris ac barbarie uindicetur: uerū etiā eo magis q; de te si philosopha-
ri pergas nescio quid magnū ac grande mihi facile polliceor uidebit posteritas me nihil
mentitū si uixeris: deus modo uitā longiorem prestat quod ad me attinet equidem nō im-
probabo: que in patruī defensionē subtiliter quidē & acute scripsisti: neq; enim si patruus
uixisset disputationē iam ceptā magis ultra protraxissem quē admodum in postrema op-
positione mea sum illi plane testatus: qui per internūtiū respōdit se quoq; nihil āplius
scripturū: cause igitur iudices sunt qui legerint: Quod si ea que probe meditatus es im-
pressioribus danda censuisti saluo ac integro amici honore id fiat: quē admodum promi-
sisti. Sunt quidem nonnulla in libello uerba: que aliquid habent aculei nec omnino pa-
rum: a quibus facile potes temperare si uelis sensu rerum nihil in mutato: Quod si fece-
ris ut spero non erit ingratum: Causam meā uideor mihi satis abunde q; tutatus & indies
facile tutari potuisse: Sed disputationi modus iam esto: Ceterū Comes illustri putes ue-
lim me tuū esse ac semper fore: quo uti possis arbitrato tuo: bene uale ex ferraria die. xvi.
decembris. Mcccclxxxv.

Io. Franciscus Picus Mirandula: Antonio fauentino philosopho insigni. S.P.

Satisfactum est abunde tuis uotis: Satisfactum pollicitationibus erga te meis
quom uerba cuncta: que uel aliquid aculei gestare uidebatur de dictatis no-
stris ademerim. Parcendū est impetui animi: sicubi forte acrius actum est q;
oportuit: Condonandū est aliqd iuste defensionē: & eo magis condonandū
quādo cōe fere uitū eorū sit q; cōmentatiōibus suis uel accusant aliquē uel se ipsos aut ami-
cos excusant illos ad quos scribūt isectari maledictis: calūniis petere: pbris lacessere: atq;
id genus cetera ppetrare ab officio boni hoīs aliena: a qbus nos (testē te cito & iudicē cōsti-
tuo) oīo abstinuimus decēq; ad sumū aut circū uerba nō nihil aculeata tuo nutu (salus tū

setentis) amouimus: neq; aliud cōsiliū elucubrante cōmentaciūcule credas uelī: q; ut si/
ne tui ostēsa picū patruū defenderemus: quinimo maluissem sepius nihil iter uos discepta-
tura fuisse: ut pclusus mihi scribēdi hac de re fuisset aditus oīsq; occasio sublata. Non. n. po-
test uel q; difficillime pōt litterarū negociū agi in altercatione positū omni iter scribendū
prestato honore illis ad quos uerba fiūt alioquin debito: Adde q; uix sine quodā animi tu-
more: qui magnope uitā dus est: id muneris obitur. Quod uero de causa tuā tutela dicis
hoc ipm de nostra dicimus. Sed hactenus de cōtrouersia: sunt (ut recte scripsisti) qui lege-
gerint iudices modo hi docti sint: & neutra parti affecti aut si amore cuiuspiā nostrum te-
neantur ardentius ad minus oculis eorum prestigū amor non faciat. Ceterum multū mi-
hi tribuis uel parū merēti: magna q; de me tibi promittis si modo pergā philosophari. Sed
uereor mi Antoni ne ab hoc philosophiā studio de quo mentionem facis oīno tempem
aut forte desistam: dicā tibi de hac re quod sentio afferrī. s. nobis hoc negocium nimis affe-
ctantibus multū nocenti parum emolumēti. Non hoc ideo dico ut dānem ut uituperē
ueritates plurimas aut saltē similitudines ueri: quarū noticiā philosophādo cōpamus no-
bis. Sed cōem usum aut (ut significantius dixerim) ab usum culpo: quē nisi uitare magnope
nisi fuerimus assidueq; & summa cum diligentia cogitatus nostros examinauerimus: Chri-
stiani animi uenenum cor irrepit ambitio: quæ postmodum mortiferam pariat superbiam
unde plerumq; fit ut huius sapientie in qua quotidie uersamur amatores: sapientiam illam
que genita est sed æterna a quo omnis hec fluxa & temporaria deriuata est oīno posthabe-
ant tumidi & elati caduca gloria. Sed uideamus oro unde animo efferamur unde nos ip-
sos estimamus nimis. Nam quantula nostra cognitio: cū minimā naturalium rerum scien-
tiam teneamus & illa ipsa quæ ignoramus quom multa tum maxima uel tacite clament
in uanū. s. & falso nos ipsos doctos aut profiteri aut existimare. Posset pculdubio uel rudis
hō & parum peritus uel oīno nescius litterarū agricola percūctari plurima etiā sub aspectū
sub oculos posita de quibus phūs alioquin maximus reddere certā rōem nequiret. In pci-
piendis uero substātiis ipsis a materia sensibili prorsus abiūctis quousq; cognitione pcedi-
mus quas lippitibus dumtaxat & nocturnis mētis oculis cernimus. Sed quid de diuinis su-
mus dicturi ad que non tantum cognoscēda: sed etiam uestigāda anhelantes & anxii ce-
cutientes & caligātes obtutus densissimis pene nubibus obtectos dirigimus: Porro hęc no-
strā rerū noticiā nōne aut a libris aut a p̄cetore p̄cepimus: gloriā ergo qd opus est: didicis-
se nos aliena meditata hausisse quasi ab narrāte hystoriā. Sed hystoriam nature: uerum p
diuersa stndia in amarulentis altercationibus positam uariaq; per opiniones agitātam at
q; ob id incertam. Quod ex ipso nomine opinionis proditur apertissime. Si quid uero a
nobis ipis paululū noticie nāciscimur quid queso aliud est q; incertū quoddā subuolutum
mille inuolucris mille pplexum fallacis: hoc negocium ueluti his qui hec studia uehemē-
tius q; oportunitas est magni faciunt succensus: insectaret nisi hanc materiam speciatim
lōga qōne tractauissem peculiariq; libello dedicassem. His iō de cāis me cōuertere statui
ad eos euoluēdos libros quoq; ppositiōes pfata sunt & dignitates quoq; cōcloes & inerra-
bili sylogismo colligunt & mētē defecātā (si tñ id curauerimus) reddūt. sed esto iā finis cō-
flictus litterarij & iā iā eplē. Sed uide q; dispar effectus fuerit & nostre & aliorū cōtrouersia
finita disceptatōe uŷ uoce uŷ scriptis agitata: sepe nūero iter eos aīos q; discordes fuere ex-
ercent odia similitates: machinant fraudulēta bella delectatiōes honoris & fame hinc in

de scaturiūt. Tu uero & Picus noster eratis ante disputationē cōpatres hoc est spiritali a
stricti modo: Nihilominus ob hoc pristina nō est aiorū cōcordia dissoluta. Ego autē nec tu/
bi dū patruus uiueret nec tu mihi nisi noīe notus eras: fecit hec defensio ut inter nos iētum
sit quoddā fedus amicitie: quod ut stabile sit dū uicturi sumus curato: utq; recte pieq; uiuē
do post hanc mortē quā expectamus p̄seueret eternū da operā q̄ rōne potes: idip̄m quoq;
enitar factitare: Interim quo te amore prosequar expiri nō pigeat: Cumulatus forte sum p̄
stiturus quod postulaueris q̄ in calce defensionis spopōderim. Nihil. n. tā arduū quod tui
(granissimi profecto philosophi) propēsius demerendi causa facturū non sim. Ex arce Mi
ran. iiii. Ian. Mcccclxxxvi.

Argumentum lo. frācis Pici Mirandulæ & c. in orationē & ep̄las. Ioānis pici patruī & c.

Accipe lector & has. Ioannis Pici Mirandulæ lucubrationes leuioris curæ opera
quas forte nec ipse uiuēs inulgasset: nec nos nisi celebratorū hominū crebris ad
hortamentis excitati. Leges primū orationem elegantissimam iuuenili quidē
alacritate dictatam sed a doctioribus p̄ doctrine & eloquētie fastigio sepius admiratam
nec te moueat si plurima in eius calce conuifuntur que & in apologie sunt inserta probe/
mio: quando illud foras publicauerit hanc domi semper tenuerit: nec nisi amicis commu
nem fecerit: uidebis pleraq; antiquorū dogmata abstrusa prius in ænigmatis & fabularū
inuolucris ingeniosissime referata: cognatumq; illum & robore & delinimentis oratoris
ostendere q̄ priscorum sapientum poetica theologia nostre theologie Nysteriis ancillare
tur: atq; utriusq; nodis quibusdā enodatis ad litterarias palestras hoīes iūtare: in his em̄
per id tempus frequentissimus fuit quas postea quasi grauiorum studiorum prelude ludic
rasq; pugnas derelinquens ad ea quæ iā emissimus queq; sumus in posterū emissuri emoli
enda conuertit animū: leges & nonnullas ep̄stolas (omēs. n. collegisse laboriosissimum)
alias familiares: tum per etatem teneram: tum prouectiorem scriptitatas alias postq̄ totū
pectus deo dicauit sanctissimis refertas mōitis exaratas: illas & doctrinā & eloquentiā ole
re copiosissime deprehendes: has & utrūq; affatim sapere & christi amorē preter hec uber/
rime spirare percipies.

ORATIO IOANNIS PICI MIRAN. CONCORDIAE COMITIS.

Abdala far/
racenus

Mercurius

Hominis di
gnitas
Perse
Dauid

Egi Patres Colēdissimi in Arabū monumētis interrogatū. Abdalā far
racenū: quid in hac quasi Mūdāna scena/ admirādū maxie spectaref.
Nihil spectari hoīe admirabilius respōdisse. Cui sentētiā illud Mercu
rii adstipulatur. Magnū o asclepi miraculū est homo. Horū dictorū
rōnem cogitanti mihi nō satis illa faciebāt: que multa de humanæ na
turæ p̄stātia afferūtur a multis: eē hoīem creaturæ: iternūtiū/ sup̄is familiarē/ regē inferio
rū/ sensuū p̄spicacia/ rōis idagine/ itelligētix lumie/ naturæ interptem/ Stabilis eui & fluxu
tempis interstitiū/ & (qd p̄dicūt) mundi copulā/ imo hymeneū/ ab angelis Teste Dauide
paulo deminutū. Magna hæc quidē/ sed nō principalia. i. quæ summæ admiratōis priuile
giū sibi iure uendicēt. Cur. n. non ipsos angelos & beatissimos cæli choros magis admire/
mur: Tādē intellexisse mihi sum uisus cur felicissimū/ proīdeq; dignū oī admiratōe aīal sit
homo. Et quæ sit demū illa conditio quā in uniuersū serie sortitus sit/ nō brutis modis: sed

astris: sed ultramundanis mētibus inuidiosam. Res supra fidem & mira. Quid ni: Nam
& propterea magnū miraculum & admirandū profecto aīmal iure homo & dicitur & exi
stimatur. Sed quæ nā ea sit audite patres & benignis auribus pro uestra humanitate hanc
mihi operam condonate. Iam sumus Pater architectus deus: hanc quā uidemus mūdānā
domum diuinitatis templū augustissimum archanæ legibus sapientiæ fabrefecerat. Sup/
celestem regionem mentibus decorarat: ethereos globos æternis animis uegetarat excre/
mentarias ac feculentas inferioris mundi partes omnigena aīalium turba cōplerat. Sed
opere cōsumato/ desiderabat artifex esse aliquē qui tāti operis rōnem perpēderet/ pulchry
tudine amaret/ magnitudinem admiraretur. Idcirco iam rebus oībus (ut Moses Timeusq; Moses
Timeus
testatur absolutis) de producendo hoīe postremo cogitauit. Verum nec erat in archetipif
unde nouā sobolem effingeret: nec in thesauris: quod nouo filio hereditariū largiretur:
nec in subfellis totius orbis: ubi uniuersū cōtemplator iste sederet. Iā plena oīa: omnia sum
mis/ mediis/ in finisq; ordinibus fuerant distributa. sed nō erat paternæ potestatis in extre
ma fetura/ quasi effectā defecisse: non erat sapientiæ. Consilii inopia in re necessaria fluctu/
asse. Non erat benefici amoris: ut qui in aliis esset diuinā liberalitatem laudaturus in se il/
lam dānare cogeretur. Statuit tādē optimus op̄ifex: ut cui dari nihil p̄prium poterat cō
mune esset quicquid priuatū singulis fuerat. Igit̄ hoīem accepit indiscretæ opus imaginis
atq; in mūdi positum meditullio/ sic est alloquutus: Nec certā sedem: nec propriā faciem
nec munus ullum peculiare tibi dedimus o/ Adā: ut quam sedem/ quā faciem/ quæ mune/
ra tute optaueris: ea pro uoto: pro tua sentētia habeas & possideas. Definita cæteris natu/
ra intra prescriptas a nobis leges cohercetur. Tu nullis angustiis cohercitus pro tuo arbi/
trio: in cuius manu te posui tibi illam p̄finies. Mediū te mundi posui: ut circūspiceres in
de comodius quicquid est in mundo. Nec te celestem: neq; terrenum: neq; mortalem: ne/
q; imortalem fecimus: ut tui ipsius quasi arbitrarius honorariusq; plastes & fictor: i quam
malueris tute formā effingas. Poteris in inferiora que sunt bruta degenerare. Poteris in su
periora quæ sunt diuina ex tui animi sentētia regenerari. O summā dei patris liberalitatē
summā & admirandā hoīs fœlicitatē. Cui datū id habere quod optat: id esse quod uelit. Lucilius
bruta simnl atq; nascunt̄ id secū afferūt (ut ait lucilius) ebulga matris/ quod possessura sunt
Sup̄mi spūs aut ab initio: aut paulo mox id fuerūt: quod sūt futuri ip̄perpetuas æternitates:
Nascēti hoī omnifaria semia: & omnigenæ uitæ germīna indidit pater. Quæ quisq; exco
luent illa adolescent: & fructus suos ferēt in illo. Si uegetalia plāta fiet. Si sensualia obru
tescet. Si rōnalia cæleste euadet aīal. si itellectualia āgelus erit & dei filius: & si nulla crea
turarū sorte cōtētus in unitatis centrū suæ se recepit: unus cū deo spūs factus: i solitaria pa
tris caligine qui est sup̄ oīa cōstitutus: oībus ātestabit. Quis hūc nostrū chamæleonta nō
admiref aut oīo quis aliud qcq; admiref magis. Quē nō imerito Asclepius atheniēsis uer
spellis huius & ip̄am trāsfōmātis naturæ argumēto p̄ptheū in mysteriis significari dixit. Atheniēsis:
hinc ille ap̄d hebreos & pythagoricos methamorphoses celebratā. nā & hebreosq; theolo
gia secretior nūc Enoch sanctū in angelū diuinitatis quē uocat Pythagorici
nūc in alia alios numia reformāt: & pythagorici scelestos hoīes i bruta deformāt & si Em
pedocle credif ēt iplantas. Quos imitatus Maumeth illud frequēs hēbat i ore qui a diuina
lege recesserit brutū euadere & merito qdē. Neq; u. plātā cortex (sed stupida & nihil fētis
nā neq; iunēta coriū sed bruta aīa & sēfualis nec cælū orbiclatū corpus: sed recta rō nec se

Voluntas li
bera in hoīe

Lucilius

Nota

Asclepius
atheniēsis:
Hebrei
Pythagorici

Empedocle
Maumeth

Nota questratio corporis: sed spiritualis intelligentia angelū facit. Si quē .n. uideris deditū neu-
tri humi serpentē hoīem/ frutex est nō homo quē uides: si quē in fantasie quasi calipso uas
nis p̄stigijs cecucientē & subscalpenti delinitū illecebra sensibus mācipatū: brutū est non
hō quē uides. Si recta philosophū rōne oīa discernentem: hunc ueneris: cæleste est aīal
nō terrenū. Si purū cōtemplatorē corporis nesciū in penetralia mētis relegatū: hic nō ter-
renum non cæleste aīal: hic augustius est numē humana carne circūuestitū. Ecquis hoīem
non admiretur: qui nō imerito in sacris litteris Mosais & christianis/ nūc oīs carnis: nūc
Mosayce & christiane lit- tere. omnis creaturæ appellatiōe designatur: quādo se ipm ipse in oīs carnis faciē: in oīs creatu-
ræ ingenū effingit fabricat & trāformat. Idcirco scribit Euanes Persa ubi caldaicā theo-
Euātes p̄sa. logiam enarrat non esse homini suam ullam & natiuam imaginem/ extrarias m̄tas & ad-
Chaleci: uentitias hinc illud chaldeorum
Nota. idest homo uariæ ac multiformis & desultoriæ naturæ aīal. Sed quorsum hæc: ut intelli-
mus postq̄ hac nati sumus cōditōe: ut id simus quod esse uolumus. Curare hoc potissimū
deberet nos ut illud quidē in nos non dicatur: cū in honore essemus nō cognouisse similes
Asaph pro- pheta. factos brutis & iumentis insipiētibus. Sed illud potius Asaph propheta: dii estis & filii ex-
celsi oēs: ne abutentes indulgentissima patris liberalitate quā dedit ille liberā optionē: e-
salutari noxiam faciamus nobis. Inuadat animū sacra quedā ābitio: ut mediocribus non
cōtenti anhelemus ad summa: adq; illa (quādo possumus si uolumus) cōsequenda totis ui-
ribus enitatur. Dedignemur terrestria: Cælestia cōtēnamus: & quicquid mūdi est deniq;
posthabentes: ultramūdanā curiā eminetissime diuinitati p̄ximā aduolentis. Ibi ut sacra
tradūt mysteria: Seraphin, Cherubin & Throni primas possidēt/ horū nos iā cedere nesci
Seraphin Cherubin Thronus & secundarū ipatientes & dignitatē & gloriā emulemur. Erimus illis cū uoluerimus nihilo
inferiores. Sed qua rōne: aut qd tandē agētes: uideamus quid illi agāt/ quā uiuant uitā. Eā
si & nos uixerimus (possumus .n.) illorū sortē iam equauerimus. Ardet Saraph charitatis
igne Fulget Cherub itelligētix splēdore: Stat Thronus iudicii firmitate. Igit̄ si actuosā ad
Seraph Cherub Thronus idē uitæ inferiorū curā recto examine suscepimus/ thronoḡ stata soliditate firmabimur. Si
ab actiōib; feriatī i opificio opificē/ in opifice opificiū meditātes i cōtēplādī ocio negocia-
bimur. luce cherubica undiq; coruscabimus. Si charitate ipm opificem solum ardebimus
illius igne qui edax est in saraphicā effigiem repēte flāmabimur. sup throno .i. iusto iudice
sedet deus iudex seculorū. Sup cherub .i. cōtemplatore uolat: atq; eū quasi incubando fo-
Iob uet. Spiritus .n. domini fertur super aquas: has inq; quæ sup cælos sunt: quæ apud Iob do-
miū laudāt antelucanis hynnīs. Qui saraph .i. amator est in deo est/ & deus in eo: imo
& deus & ipse unū sunt. Magna thronorū potestas quā iudicādo/ summa saraphinorum
Moses sublimitas quā amādo assequimur. sed quo nā pacto uel iudicare q̄sq; uel amare pōt inco-
gnita. Amavit Moses deū quem uidit & administrauit iudex in populo: que uidit prius cō-
tēplator in monte. Ergo medius cherub sua luce & saraphico igni nos p̄parat: & ad thro-
noḡ iudiciū pariter illumiat: hic est nodus primarū mentiū: ordo palladicus/ phiæ cōtem-
platiuæ preses hic nobis & emulandus primo & ambieudus/ atq; adeo cōprehendēdus ē/
unde & ad amoris rapiamur fastigia & ad munera actionū bene instructi paratiq; descen-
damus. At uero opepciū si ad exēplar uitæ cherubicæ uita nostra formāda ē quæ illa & q̄
lis sit q̄ actiōes/ quæ illoꝝ opa preoculis & in nūerato habere. Quod cū nobis p nos q̄
caro sumus: & quæ humi sunt sapimus: consequi non liceat: adeamus ātīquos patres: que

de his rebus utpote sibi domesticis & cognatis/ locupletissimam nobis & certam fidem
facere possunt. Consulamus Paulum apostolum uas electionis: quid ipse cum ad tertium
sublimatus est cælum agentes cherubimorum exercitus uiderit. Respondebit utiq; Diony Paulus apo-
sio interprete: purgari illos tum illumari: postremo perfici: Ergo & nos cherubicā in ter stolns
uitam emulantes: per moralem scientiam affectuū impetus coherentes: per dyaleti/ Dionysius
cam rationis caliginem discutientes/ quasi ignorantia & uitiorū eluētes sordes aīam pur-
gemus: ne aut affectus temere debachentur: aut ratio imprudens quādoq; deliret. Tm be-
ne compositam ac expiatam animam naturalis philosophiæ lumine perfundamus: ut po-
stremo diuinarū rerum eam cognitione perficiamus: & ne nobis nostri sufficiant consula-
mus Iacob patriarcham: cuius imago in sede gloriæ sculpta coruscat. Admonebit nos pa Iacob
ter sapientissimus in inferno dormiens: mundo in superno uigilans. Sed admonebit per
figuram (ita eis oīa contingebant) esse scalas ab imo solo ad cæli summa protensas multo-
rum graduum serie distinctas: fastigio dominū insidere. Contēplatores āgelos per eas ui-
cibus alternantes ascendere & descendere. Quod si hoc idem nobis angelicam affectati-
bus uitam faciendū est. queso quis domini scalas uel sordidato pede: uel male mūdis ma-
nibus attinget. Impuro ut habent mysteria: purum attingere nephās. Sed qui hi pedes: quæ Pes anīe
manus: profecto pes aīæ illa est portio despiciatissima: qua ipsa materia tanq̄ terræ solo in-
nititur: alitrix inq; potestas & cibaria: fomes libidinis: & uoluptariæ mollitudinis magistra:
Manus aīæ cur irascentiā nō dixerimus: quæ appetentiæ ppugnatrix p ea decertat: & sub
pulvere ac sole pedatrix rapit. Quæ illa subumbra dormitans helluetur has manus: hos
pedes .i. totā sensualē ptē in qua sedet corpis illecebra: quæ aīam obtorto (ut aiūt) detinet
collo ne a scalaris tanq̄ pphanū pollutiq; reiciamur morali phiā quasi uiuo flumine ablua-
mus. At nec satis hoc erit si p Iacob scalā discursantibus angelis comites esse uolumus/ ni-
si & a gradu in gradū rite pmoueri: & a scalarū tramite deorbitare nusq; & reciprocos obi-
re excursus bene apti prius instructiq; fuerimus. Quod cū per artē sermocinalē siue rōna
nā erimus cōsequuti: iam cherubico spiritu aīati p scalarū .i. naturæ gradus philosophan-
tes a cētro ad cētrū oīa peruadētes: nūc unū quasi osyrim in multitudinē ui titanica diser-
lob ptes descendemus: nūc multitudinē quasi osyridis mēbra in unū ui phebea colligentes
ascendemus: donec in sinu patris qui super scalas est tandem quiescentes: theologia sc̄li-
citate consumabimur. Precontemur & iustum Iob qui sedus iniit cum deo uitæ prius q̄ ip-
Empedocles se ederetur in uitam quid summus deus in decē illis centenīs millibus qui assistunt ei po-
tissimū desideret: pacē utiq; respōdebit: iuxta id quod apud eū legitur: qui facit pacē in ex-
cellis: & qm̄ supremi ordinis monita medius ordo inferioribus interpretatur. Interprete/
tur nobis Iob theologi uerba Empedocles phūs. Hic duplicē naturam in nostris animis
Multiplex in nobis discor-
dia. Philosophia
moralis
fitam/ quarum altera sursum tollimur ad cælestia/ altera deorsum trudemur ad inferna/ p
litem & amicitiam/ siue bellum & pacem ut sua testatur carmina nobis significat: in quib;
se lite & discordia actū furētī silempfugū aditis/ in altū iactari cōquerit. Multiplex pfecto
patres in nobis discordia grauiā & intestina domi habemus & plusq; ciuilia bella quæ si
noluerimus si illam affectauerimus pacem/ quæ in sublime ita nos tollat ut inter excelsos
domini statuamur/ sola in nobis compescet prorsus & sedabit philosophia. Moralis pri-
mum si noster homo ab hostibus indutias tantū quiescit/ multiplicis bruti effrenes excur-
siones & leonis iurgia/ iras animosq; contūdet. Tum si rectius consulentes nobis ppetue

Dyalectica pacis securitatē desiderauerimus. Aderit illa & uota nostra liberaliter implebit. Quippe
 Philosophia quæ cesa utraq; bestia quasi ieta porca inuolabile iter carnē & spm̄ fœdus sanctissime pacis
 naturalis. sanciet. Sedabit dyalectica rōnis turbas inter orationū pugnātiās & filogismo captiones
 Heraclitus. āxie tumultuātis. Sedabit natural phia opionis lites & disidia: quæ iquictā hīc inde aiām
 Homerus. uexat distrahūt & lacerāt. Sed ita sedabit: ut mēnisse nos iubeat eē naturā iuxta Heracl
 Sanctissima tū ex bello genitā: ob id ab homero cōtētionē uocitatā. Idcirco in ea uerā getē & solidā pa
 theologia cē se nobis prestare nō posse eē hoc dominæ suæ. i. sanctissime Thologia munus & priuile
 giū. Ad illā ipsa & uia mōstrabit & comes ducet: quæ procul nos uidens pperātes. Venite
 in clamabit ad me qui laborastis: uenite & ego reficiā uos. uenite ad me & dabo uobis pa
 cē quā mundus & natura uobis dare nō possunt. Tā blande uocati: tam benigniter inuita
 ti/ alatis pedibus quasi terrestres Mercuri/ in beatissimā āplexus matris euolantes/ opta
 ta pace pfruemur: pace sanctissima/ idiuidua copula/ unianimi/ amicitia/ qua oēs animi in
 una mēte quæ est sup omnē mētem: nō cōcordent adeo. Sed ineffabili quodāmodo unū
 penitus euadāt. Hæc est illa amicitia quā totius philosophiæ finē eē Pythagorici dicunt.
 Amicitia hæc illa Pax quā facit deus in excelsis suis: quā angeli in terrā descendētes annūciarūt ho
 Pythagorici minibus bonæ uolūtatis/ ut p eā ipsi hoies ascendētes in cælū angeli fierēt: hanc pacē ami
 Pax optāda. cis: hæc nostro optemus seculo/ optemus unicuiq; domui quā ingredimur: optemus aiām
 nostræ: ut p eā ipsa dei domus fiat: ut postq; p moralē & dyalecticā suas sordes excusserit:
 multiplici philosophia quasi aulico apparatu se oxornarit: portarū fastigia Theologici
 certis coronarit: descēdat rex gloriæ & cū patre ueniens mansiouē faciat apud eā. Quo
 tato hospite si se dignā pstitit quæ est illius ī mēsa clemētia: deaurato uestitu quasi toga
 Preciosa ī cō nuptiali multiplici sciētiæ circūdata uarietate speciosum hospitē: nō ut hospitē iam/ Sed
 spectu dei ut spōsum excipiet/ a quo ne unq; dissoluat dissolui cupiet a populo suo & domū patris sui
 mors scōg. immo seipsam oblita: in se ipsa cupiet mori ut uiuat in sponso: in cuius conspectu precio
 Moses sa profecto mors sanctorum eius: mors inq; illa si dici mors debet plēitudo uitæ cuius me
 ditationem esse studium philosophiæ dixerunt sapientes. Citemus & Mosen ipsum: a sa
 crofancte & ineffabilis intelligentiæ fontana plenitudine: unde angeli suo nectare mebr
 antur paulo dei minutum. Audiemus uenerandū iudicem nobis in deserta huius corpo
 Sacerdotes ris solitudine habitantibus leges sic edicētem. Qui polluti adhuc morali indigent cum
 thessali plebe habitent extra tabernaculum sub diuo quasi thessali sacerdotes interim se expian
 tes. Qui mores iam composuerunt: in sanctuarium recepti nondum quidem sacra adtra
 ctent. Sed prius dyalectico famulatu seduli leuitæ Philosophiæ sacris ministrent. Tum ad
 ea & ipsi admissi: nunc superioris dei regiæ multicolorem. i. sydereum aulicum ornatum:
 nunc cæleste candelabrum septem luminibus distinctum: nunc pellicea elementa/ in phi
 losophiæ sacerdotio contemplantur: ut postremo per Theologicæ sublimitatis merita in
 templi adita recepti/ nullo imaginis intercedēte uelo/ diuinitatis gloria perfruant. Hæc
 nobis profecto Moses & imperat & imperando admonet: excitat inhortatur: ut per philo
 sophiam ad futuram cælestem gloriam dum possumus iter paremus nobis. Verum enim
 uero: nec Mosayca tantum aut Christiana mysteria: sed priscorum quoque Theologia ha
 rum de quibus disputaturus accessi liberalium artium & emolumenta nobis & dignita
 tem ostendit. Quid enim aliud sibi uolunt in græcorum archanis. obseruati initiato
 rum gradus. Quibus primo per illas quas diximus quasi februales artes moralem &

& dyalecticam purificatis. Contingebat mysteriorum susceptio: Quæ quid aliud esse po
 test q̄ secretioris per philosophiam naturæ iterpretatio. Tum demū ita dispositis illa ad
 ueniebat ΕΠΟΤΤΕΙΑ. id est rerum diuinæ per Theologiæ lumē inspectio. Quis talibus sa
 cris initiari nō apparet. Quis humana oīa posthabēs/ fortunæ cōtēnens bona/ corporis
 negligens/ deorū cōiua adhuc degens interris fieri nō cupiat: & æternitatis nectare ma
 didus mortale aiā immortalitatis munere donari. quis nō socraticis illis furoribus a Pla
 tone in federo decātatis/ sic afflari nō uelit/ ut allag; pedumq; remigio hinc. i. ex mūdo q
 est positus in maligno ppere aufugiens ad cælestē. Hierusalē cōcitissimo cursu feratur.
 Agamur patres agamur socraticis furoribus/ qui extra mētem ita nos ponāt: ut mentē no
 stram & nos ponāt in deo: agemur ab illis utiq;: si quid est in nobis: ipsi prius egerimus.
 nā si & p moralē affectuum uires ita p debitas cōpetentias ad modulos fuerint intēte: ut
 imota inuicē cōsonent cōcinentia: & p dyalecticā rō ad numerū se progrediendo moue
 rit/ musag; p cūti furore celestē armoniā intimis auribus cōbibemus. Tu musag; dux Bac
 chus in suis mysteris. i. uisibilibus naturæ signis inuisibilia dei philosophantibus nobis
 ostendens inebriabit nos ab ubertate domus dei: in qua tota si uti Moses erimus fideles/
 Accedens sacratissima Theologia duplici furore nos animabit. Nā in illius eminentissi
 mā sublimati speculā inde & quæ sunt quæ erunt quæq; fuerit ifectili metiētes euo/ & pri
 meam pulchritudinē suspiciētes illoꝝ phebei uates huius alati erimus amatores & inef
 fabili demū charitate quasi æstro p cūti quasi Saraphini ardentes extra nos positi/ numi
 ne pleni iam nō ipsi nos: sed illæ erimus ipse qui fecit nos. Sacra Apollinis noīa si quis
 eorū significantias & latitantia pscrutetur misteria satis ostendunt esse deū illum nō mi
 nus phūm q̄ uatem. Quod cū Ammonius satis sit exequutus nō est cur ego nūc aliter p
 tractem: sed subeant aiām patres tria delphica precepta oppido his necessaria: qui non
 ficti sed ueri apollinis qui illuminat oēm aiām uenientem in hunc mundū sacrosanctum
 & augustissimū templū ingressuri sunt: uidebitis nihil aliud illa nos admonere: q̄ ut tri
 partitam hanc de qua est presens disputatio phām totis uiribus amplectamur. Illud enim
 ΜΑΡΤΥΡΙΑ. i. nequid nimis uirtutū oīum normā & regulam p mediocritatis rōnē de qua
 moralis agit recte prescribit. tum illud γωπισηαυτομ. i. cognosce te ipsum ad totius natu
 ræ nos cognitionē/ cuius & interstitium & quasi Cynus natura est hoīs excitat & inhortat
 qui enī se cognoscit in se oīa cognoscit/ ut Zoroaster prius deinde Plato in alcibiade scri
 pserunt. Postremo hac cognitione p naturalē philosophiā illuminati iam deo proximi ei
 id est es dicentes theologica salutatione: uerum Apollinē familiariter p indeq; foeliciter
 appellabimus. Consulamus & Pythagorā sapientissimū ob id precipuæ sapientem qd̄ sa
 pientis se dignū noīe nunq; existimauit. Precipiet primo ne sup modū sedeamus. i. rōna
 lem ptem qua aiā oīa metitur iudicat & examinat ociosa desidia ne remitētes amittamus
 Sed dyalectica exercitatione ac regula & dirigamus assidue & excitemus. Tum cauenda/
 imprimis duo nobis significabit/ ne aut aduersus solem emingamus: aut inter sacrifican
 dum ungues refecemus. Sed postq; per moralē & superfluentiu uoluptatū fluxas eminx
 rimus appetentias/ & unguium psegmina quasi acutas iræ prominētiās & animorū acu
 leos refecuerimus/ tum demum sacris. i. de quibus mentionē fecimus bacchi mysteris in
 teresse: & cuius pater ac dux merito sol dicif nostræ cōtemplationi uacare icipiamus. Po
 stremo ut gallum nutriamus nos admonebit. i. ut diuinam aiā nostræ partē diuinarū re/
 V

Socratici fu
rores

Bacchus

Moses

Phoebei ua
tes.Ammonius
Tria delphi
ca precepta.Zoroaster
PlatoPythagoras
sapiens
Declaratio
pceptorum
pythagoræ

Gallus.
Iob.
Socrates

Chaldei

Interpres
chaldei
zoroasterDauid
Augustinus.
Antiquus pa-
ter abraam.
Cabalistae
Mauri
Hieremias
Raphael
Gabriel

Michael

rum cognitione quasi solido cibo & caelesti Ambrosia pascamus. hic est gallus cuius aspectum leo. i. omnis terrena potestas formidat & reueretur: hic ille gallus cui datam esse intelligentiam apud Iob legimus. Hoc gallo canente ab erratis homo respicit. hic gallus in matutino crepusculo matutinis astris deum laudantibus quotidie comodulat. hunc gallum moriens Socrates cum diuinitatem animi sui diuinitati maioris mundi copulaturum se speraret/ Esculapio. i. animae medico iam extra omne morbi discrimen positus debere se dixit. Recenseamus & chaldeorum monumenta uidebimus (si illis creditur) per easdem artes patere uiam mortalibus ad felicitatem. Scribunt interpretes Chaldei uerbum fuisse Zoroastris alata esse animam cumque ale exciderent ferri illam princeps in corpus: tum illis subcrepantibus ad supos reuolare/ punctantibus eum discipulis quo pacto alis bene plumantibus uolucres animos sortirentur: irrigetis dixit alas aquis uitae. Iterum sciscitantibus unde has aquas peterent/ sic per parabolam (qui erat hominis mos) illis respondit. quatuor amnis paradisi dei abluitur & irrigatur. Indidem uobis salutare aquas hauriatis: nomen ei qui ab aquilone quod rectum denotat/ ei qui ab occasu quod expiationem significat/ ei qui abortu quod lumen sonat. Ei qui a meridie quod nos pietate interpretari possumus. Aduertite animam & diligenter considerate patres quid haec sibi uelint zoroastris dogmata profecto nihil aliud nisi ut morali scientia quasi undis hibericis oculorum sordes expiemus dialetica quasi boreali amussi illoque acie lineemus ad rectum. Tum in naturali contemplatione debile adhuc ueritatis lumen quasi nascentis solis incunabula pati assuescamus: ut tandem per Theologicam pietatem & sacratissimum dei cultum quasi caelestes aquilae meridianis solis fulgidissimum iubar fortiter perferamus. haec illae forsitan & a Dauide decantate primum: & ab Augustino explicite latius matutinae/ meridianae & uespertinae cognitiones. Haec est illa lux meridialis quae saraphinos ad lineam inflamat: & cherubinos pariter illuminat: haec illa regio quam uersus semper antiquus pater Abraham proficiscebatur: hic illa locus ubi imundis spiritibus locum non esse: & cabalistarum & Maurorum dogmata tradiderunt. Et si secretiorum aliquid misteriorum fas est uel sub enigmate publicum perferre: postquam & repens ex caelo casus nostri hominis caput uertigine dannaui: & iuxta Hieremiam ingressa per fenestras mors: lecur/ pectusque male affecit. Raphael caelestem medicum aduocemus/ qui nos morali & dialetica uti pharmacia salutaribus liberet. Tum ad ualitudinem bonam restitutos/ iam dei robur Gabriel inhabitabit. Qui nos per naturam ducens miracula/ ubique dei uirtute potestateque indicans. Tandem sacerdoti summo Michaeli nos tradet. Qui substipendiis philosophiae emeritos: Theologiae sacerdotio quasi corona precioso lapidis insignet. Haec sunt patres colendissimi quae me ad philosophiae studium non animarunt modo sed copulerunt Quae dicturus certe non eram nisi his responderem qui philosophiae studium in principibus praesertim uiris aut his omnino qui mediocri fortuna uiuunt damnare solent. Est. n. iam hoc totum phari (Quae est nostrae aetatis in felicitas) in contemptum potius & contumeliam quam in honorem & gloriam. Ita inuasit fere omnium mentes exitialis haec & monstrosa persuasio/ aut nihil aut paucis philosophandum. Quasi regum causas naturae uias uniuersi rationem dei consilia/ caelorum teraque mysteria/ pre oculis pre manibus exploratissima habere. Nihil sit prorsus nisi uel gratiam inde aucupari aliquam/ uel lucrum sibi quae comparere possit quoniam eo deuentum est ut iam (proh dolor) non existimentur sapientes/ nisi quae mercenarium faciunt studium sapientiae/ ut sit uidere pudicam palladem deorum munere inter homines diuersan-

tem eici/ explodi/ exhibitari. Non habere qui amet/ qui faueat/ nisi ipsa quasi prostrata & profloreat uirginitatis accepta mercedula/ male paratum aem in amatoris arculam referat. quae omnia ego non sine summo dolore & indignatione in huius temporis non principes/ sed philosophos dico/ qui ideo non esse philosophandum & creditur & predicatur: quod philosophis nulla merces nulla sint premia constituta/ quasi non ostendant ipsi hoc uno nomine se non esse philosophos: Quod cum tota eorum uita sit uel in quaestu/ uel in ambitione posita/ ipsam per se ueritatis cognitionem non amplectuntur. Dabo hoc mihi & me ipsum hac ex parte laudare nihil erubescam: me nunquam alia de causa phatum nisi ut pharer/ nec ex studiis meis/ ex meis lucubrationibus mercedem ullam aut fructum uel seperasse alium uel quesisse/ quod animi cultum/ & a me semper plurimum desideratae ueritatis cognitionem. Cuius ita cupidus semper & amatissimus fuit: ut relicta omni priuatae & publicae regere: contentum ocio totum me tradiderim a quo nullae inuidorum obtractationes/ nulla hostium sapientiae maledicta/ uel potuerunt ante hac/ uel ipostem me deterrere poterunt. Docuit me ipsa philosophia a propria potius conscientia quam ab externis pedere iudiciis. Cogitare quae semper non tam male audiam/ quam ne quid male uel dicam ipse uel agam. Equidem non eram nescius patres colendissimi futuram hanc ipsam meam disputationem/ quam uobis omnibus quae bonis artibus fauetis & augustissima uestra praesentia illam honestare uolueritis/ gratam atque iocundam/ tam multis aliis graue atque molesta. & scio non deesse quae inceptum meum & dantur ante hac/ & in praesentia multis noibus dantur. Ita consueuerunt non pauciores ne dicam plures habere oblatratores quae bene sancteque agunt ad uirtutem: quae inique & perperam ad uitium. Sunt autem qui totum hoc disputandi genus/ & hanc de litteris publice disceptandi institutionem non approbent: ad pompam. potius ingenii & doctrinae ostentationem quam ad comparandam eruditionem esse illam assueuerunt. Sunt qui hoc quidem exercitationis genus non improbet: sed in me nullo modo praesentent: quod ego hac aetate/ quartum. s. & uigessimum meo natus annum de sublimibus christianae theologiae mysteriis/ de altissimis philosophiae locis/ de incognitis disciplinis in celebratissima urbe in amplissimo doctissimorum hominum confesso/ in apostolico senatu disputationem proponere sim ausus. Alii hoc mihi dantes quod disputem/ id dare nolunt quod de noventis disputem quod/ Tam superfluo & ambitioso quam supra uires id factum calumniantes: hoc ego obiectionem/ & manus illico dedissem si ita quam profiteor philosophia me edocuisset: & nunc illa ita me docente non responderem/ si rixandi iurgandique proposito constituta hanc inter nos disceptationem credere. Quare obtractandi omne laceffendi que propositum/ & quem scribit Plato a diuino Plato non semper abesse choro a nostris quoque mentibus faceffet liuor. & an disputandum a me/ an de tot etiam quonibus amice incognoscamus. Primum quidem ad eos qui huc publice disputandi morem calumniant/ multa non sunt dicturus: quoniam haec culpa si culpa censet/ non solum uobis omnibus doctores excellentissimi qui sepius hoc munere non sine summa & laude & gloria functi estis. Sed Platoni/ sed Aristoteli sed praecipue omnium aetatum philosophis mecum est communis. Quibus erat certissimum nihil ad consequendam quam querebant ueritatis cognitionem sibi esse potius quam ut essent in disputandi exercitatione frequentissimi. Sicut enim per gymnasticam corporis uires firmiores fiunt: ita dubio procul in hac quasi litteraria palestra animi uires & fortiores longae & uegetiores euadunt. Nec crediderim ego/ aut Poetas aliud per decantata Palladis arma/ aut hebreos cum ferrum sapientum symbolum esse dicunt: significasse nobis Poetae quae honestissima hoc genus certamina/ adipiscendae sapientiae oppido quam necessaria. Quae Hebraei forte sit ut & Chaldei in eius genesi qui philosophus sit futurus illud desiderant/ ut Mars & Mer/ Chaldei:

curium Triquetro aspectu cōspiciat/ quasi si hos cōgressus/ hęc bella substuleris/ somnicu-
losa & dormitās futura sit oīs philosophia. At uero cū his q me huic puintiā iparē dicūt:
difficilior est mihi rō defensionis. Nā si parē me dixero/ forsitā in modesti & de se nimia
fentiētis si iparē fatebor/ temerari & incōsulti notā uideor subiturus. Videte quas icidi an-
gustias: quo loco sim cōstitutus/ dū nō possum sine culpa de me pmittere: qd nō possum
mox sine culpa nō prastare. Forte & illud. Iob afferre possem/ spiritū eē spiritū eē i oibus
& cū Thimotheo audire nemo cōtēnat adolescentiā tuā: sed ex mea uerius hoc cōsciētia
dixero/ nihil eē in nobis magnū uel singulare. Studiosū me forte & cupidū bonorū artū
nō inficiatus: docti tñ nomē mihi nec sūmo nec arrogo. Quare & qd tā grande hūeris
onus iposueri nō fuit ppea q mihi cōsciūs nostrā ifirmitatis nō eēm: Sed qd sciebā hoc ge-
nus pugnis. i. litteraris eē peculiare qd in eis lucrū ē uinci. Quo fit ut ibecillissimus qsq
nō detractare mō: sed appetere ultro eas iure possit & debeat: qñquidē sui succūbit bñficiū
a uictore accipit/ nō iniuriā quippe qui p eū & locupletior domū. i. doctior & ad futuras
pugnās redit instructior. Hac spe aiatus ego infirmus miles cū fortissimis oīum strenuis/
misq; tam grauē pugnā decernere nihil sum uertus. Qd tñ temere sit factū nec ne recti
us utiq; de euetu pugnā q de nostra atate pōt q; iudicare: restat ut tertio loco his rīdeā
qui numerosa pposita; reg; multitudine offendunt: qsi hoc eorū humeris federet onus:
& nō potius hic nihil soli q̄tuscunq; est labor eēt exāclandus. Indecēs pfecto hoc & mo-
rosū nimis/ uelle alienā industriā modū ponere. Et ut inquit Cicero in ea re: q̄ eo me-
lior quo maior mediocritatē desiderare. Omnino tā grandibus aulis erat necesse/ me uel
succūbere uel fati facere. Si satisfacerē nō uideo cur qd in decē p̄stare qōnibus est lauda-
bile/ in nōgentis ēt p̄stitisse culpabile existimef. Si succūberē habebūt ipi/ si me oderūt
unde accūsaret: Si amāt unde excusent. Qm̄ in in re tā graui/ tā magna/ tenui ingenio/
exiguaq; doctrina/ adolescētē hoīem defecisse uenia potius dignū erit q̄ accusatiōe. Qui
& iuxta poetā si deficiūt uires/ audacia certe laus erit in magnis & uoluisse fat ē. Quod
si nostra atate multi Gorgiā leontinū imitati: nōmodo de nōgētis: sed de oibus ēt oīum
artū qōnibus soliti sunt nō sine laude pponere disputationē cur mihi nō liceat uel sine
culpa de multis quidē: sed tñ certis & determinatis disputare. At supflū inquit hoc &
ambitiosum. Ego uero nō supfluo mō sed necessario factū hoc a me cōtendo: qd & si ipi
mecū philosophandi rationē cōsiderarēt inuiti ēt fateant plane necesse est. Qui. n. se cui
piā ex philosophorū familiaris addixerūt. Thome uidelicet aut. Scoto qui nūc plurimum in
manibus fauentes/ possunt illi quidem uel in paucarum questionum discussione suā do-
ctrinā periculum facere. At ego ita me institui/ ut in nullius uerba iuratus/ me per omnes
philosophiā mogistros funderim omnes scedas excuterem omnes familias agnoscerem.
Quare cū mihi de illis oibus eēt dicēdū: ne nisi priuati dogmatis defensor reliqua post
habuissem illi uiderer obstrictus. Nō potuerūt ēt si pauca de singulis pponerent/ non eē
plurima quā simul de oibus afferebant. Nec id in me quisq; dānet qd me quocūq; ferat
tempestat deferat hospes. Fuit enī cū ab antiquis oibus hoc obseruatū: ut omne scripto-
rū genus euoluentes/ nullas quas possent cōmētationes illectas p̄terirent. Tum maxime
ab Aristotele qui eam ob eām ἀπαγορευθη. i. lector a Platone nūcupabant: & p̄fecto an-
gustā est mētis intra unā se porticū aut achademia cōtinuisse. Nec pōt ex oibus sibi recte
ppriā selegisse/ qui oēs prius familiariter nō agnouerit. Adde q in una quaq; familia est

Iob
Thimoteus

Cicero

Gorgias le/
ontinusAntiquorū
obseruatio
Aristoteles
Plato

aliquid insigne qd nō sit ei cōmune cū ceteris. Atq; ut a nostris ad quos postremo philo Ioannes sco-
philia peruenit nunc exordiar. Est in Ioāne Scoto uegetū quiddā atq; discussum. In Tho tus.
ma solidum & equabile. In egidio Tersum & exactū. In francisco acere & acutum. In al/ Thomas
berto priscū/ amplū/ & grande. In Henrico ut mihi uisuū est semp sublime & uenerandū Egidius
Est apud arabes in auerroe firmū & in cōcufum. In auēpace. In Al pharabio graue & me/ Franciscus
ditatū. In Auicenna diuinū atq; Platonium. Est apud grecos in uniuersum quidē nitida Albertus
imprimis & casta philosophia. Apud Simplicium locuplex & copiosa. Apud Themistū Henricus
elegans/ & cōpendiaria. Apud Alexandrū constans & docta. Apud Theophrastum gra Auerrois
uiter elaborata. Apud Ammoniu enodis & gratiosa. Et si ad Platonicos te cōuerteris/ ut Auempace
paucos p̄enseam. In porphirio reg; copia & multiuga religione delectaberis. In Iambli Alphara
co secretiorē philosophiā & barbarorū mysteria ueneraberis. In Plotino priuū quicq; nō bius
est quod admireris: qui se undiq; prebet admirandū. quē de diuinis diuine: de humanis Auicenna
longe supra hominē docta sermonis obliquitate loquentē sudantes Platonici uix intel/ Simplicius
ligunt. Pretereo magis nouitios Proculū asiatica fertilitate luxuriantē: & qui ab eo fluxe/ Themistius
runt Hermiam: Damascum: Olimpiod; & complures alios: in quibus omnibus illud Alexander
roborū. i. diuinū peculiare Platonico; symbolū elucet semp. Accedit quod si qua est se/ theophra/
sta quā ueritiora incessat dogmata & bonas causas ingenii calumnia ludificet: ea ueritatē stus
firmat nō ifirmit: & uelut motu quassatā flammā excitat nō extinguit. Hac ego rōne mo Ammonius
tus/ nō unius modo (ut quibusdā placebat) Sed omnigenā doctrinā placita in mediū af/ Porphirius
ferre uolui: ut hac cōplurium sectarū collatione: ac multifariā discussionē philosophiā: Iamblicus
illā ueritatis fulgor cuius Plato meminit in epistolis: animis nostris quasi sol oriens ex Plotinus
alto clarius illucesceret. Quid erat si latinorū tantū: Alberti. f. Thomæ Scoti: egidii: Frā Proclus
cisci: Henrici; philosophia: omnis grecorū arabūq; philosophis tractabat. Quādo oīs Hermias
sapientia a barbaris ad græcos/ a græcis ad nos manauit. Ita nostrates semp in philoso/ Damascus
phandi rōne pegrinis inuentis stare/ & aliena excoluisse sibi duxerūt satis. Quid erat cū Olimpiodo
pipatheticis egisse de naturalibus/ nisi & Platonico; accersebat achademia/ quorū doctri rus
na & de diuinis semper inter oēs Philosophias/ Teste Augustino habita est sanctissima Plato
& a me nūc primū/ quod scia (Verbo absit inuidia) post multa secula sub disputandi exa/ Plato
men est in publicū allata. Quid erat & aliorū quot quot erāt tractasse opiniones si quasi Peripatetici
ad sapientū symposiū a Symboli accidentes/ nihil nos qd esset nostrū/ nostro ptū/ & ela/ Platonici
boratū ingenio/ afferebamus. Profecto in generosum est (ut ait Seneca) sapere solū ex cō/ Augustinus.
mētario: & quasi maiorū inuenta nostrā industriā uia precluserint: quasi in nobis effata Seneca
sit uis naturā: nihil ex se parere/ qd ueritatē si nō demonstrat/ saltē innuat uel de longin
quo. Quod si in agro colonus/ in uxore maritus odit sterilitatē: certe tanto magis in fe/
cundam aiām oderit illi cōplicita & associata diuina mens: quāto inde nobilior longe p Mercurius
les desideratur. Propterea nō cōtentus ego preter comunes doctrinas: multa de Mercurii trismegistus
trismegisti prisca Theologia/ multa de caldeo; de pythagorā disciplinis multa de secre Aristotelis
toribus hebreorū addisse mysteriis: plurima quoq; per nos inuenta & meditata/ de natu/ Platonisq;
ralibus & diuinis rebus disputanda pposuimus. Proposuimus primo Platonis Aristote cōcordia
lisq; concordia a multis ante hac creditā/ a nemine satis pbatam. Boetius apud latinos Boetius
id se facturum pollicitus. nō inuenitur fecisse unq; quod semp facere uoluit. Simplicius Simplicius

apud græcos idem p̄fessus/utinam id tam præstaret q̄ pollicet̄. Scribit & Augustinus in Achademicis nō defuisse plures q̄ subtilissimis suis disputatiōibus idēmp̄bare conati sint
 Augustinus Achademicis nō defuisse plures q̄ subtilissimis suis disputatiōibus idēmp̄bare conati sint
 Ioannes gr̄m̄aticus : diffidere Platonē ab Aristotele qui Platonis dicta nō intelligunt/p̄bandū tamē posteris hoc reliquit. Addidimus aut̄ & plures locos: in quibus Scoti & Thomæ plures In quibus Auerrois & Auicennæ sententias quæ discordes existimant̄ cōcordes esse nos asseuera/mns. Secundo loco quæ in philosophia cum Aristotelica tum Platonica excogitauimus nos/tū duo & septuaginta noua dogmata. physica & methaphisica collocauimus: quæ si quis teneat poterit nisi fallor qd̄ mihi erit mox manifestum/quācunq; de rebus natura/libus diuinisq; p̄positā questionē lōge alia dissoluere rōnem q̄ per eam edoceamur: quæ & legitur ī scolis & ab huius cui doctoribus colitur philosophiā. Nec tam admirari quis debet patres me imprimis annis/in tenera etate p̄ quā uix licuit (ut iactant quidam) alio/rum legere cōmentationes nouā afferre uelle philosophiā/q̄ uel laudare illā si defen/ditur/uel damnare si reprobat̄: & deniq; cum nostra inuenta hæc/ nostrasq; sint litteras iudicaturi/nō auctoris annos: sed illoꝝ menta potius uel demerita numerare. Est autem & preter illam: alia quā nos attulimus noua per numeros philosophandi institutio anti/sophādi in/ qua illa quidem & a Priscis theologis a/Pythagora p̄ferti ab Aglaopheno: Aphiloao a Platone prioribusq; Platonis obseruata. Sed que hac tempestate ut preclara alia po/sterioꝝ incuria sic exoleuit: ut uix uestigia ipsius ulla reperiantur. Scribit Plato in epimo/nide inter omnes liberales artes & scientias cōtemplatrices precipuam maximeq; diuinā esse scientiam numerandi. Querens itē cur homo animal sapientissimū. Respondet qa numerare nouit. Cuius sententiæ & Aristoteles meminit in p̄blematis. Scribit Abumafar uerbum fuisse Auenzoar Babilonii/eum omnia nosse qui nouerat numerare: Quæ uera esse nullo modo possunt si p̄ numerandi artē/eam artem intellexerūt cuius nunc merca/tores imprimis sunt pitissimi. qd̄ & Plato testat̄ exerta nos admonens uoce/ne diuinam hanc arithmetiā/mercatoriā esse arithmetiā intelligamus. Illam ergo arithmetiā quæ ita extollit̄. Cum mihi uidear post multas lucubrationes exploratā habere huiusce rei piculum facturus/ad quatuor & .lxx. questiones que inter physicas & diuinas princi/pales existimant̄: responsuꝝ p̄ numeros publice mesum pollicitus. Proposuius & ma/gica theoremata: in quibus duplicem esse magiam significauimus: quæ altera demonū tota opere & auctoritate constat res mediis fidiis execranda/& portentosa: Altera nihil est aliud cum bene exploratur q̄ naturalis philosophiæ absoluta cōsumatio. Vtriusq; cum meminerint greci illam magie nullo modo nomine dignantes γοητεία nūcupant. Hæc propria peculiariq; appellatione μαγεία quasi perfectam/summamq; sapientiam uocāt: Idem enim ut ait Porphyrius persarum lingua magus sonat quod apud nos diuinorum interpres & cultor: Magna aut̄/immo maxima patres inter has artes disparilitas & dissi/militudo. Illam non modo christiana religio: sed omnes leges/omnis bene instituta res pu. damnat & execratur: hanc omnes sapientes/omnes celestiū & diuinarum rerum stu/diose nationes approbant & amplectuntur: Illa artium fraudulentissima: hæc altior san/ctiorq; philosophia: illa irrita & uana: hæc firma/fidelis: & solida. Illam quisquis coluit semper dissimulauit: quot in auctoris esset ignominiam & contumeliam. ex hac summa

litterarum claritas gloriaq; antiquitas/& pene semper petita. Illius nemo unq̄ studiosus fuit uir philosophus & cupidus discendi bonas artes: Ad hanc Pythagoras Empedocles Democritus/Plato discendam nauigare: Hanc prædicarunt reuersi/& in Archanis præci/puam habuerunt. Illa ut nullis rationibus/ita nec certis probatur auctoribus: Hæc clarif/simas quasi parentibus honestata/duos præcipue habet auctores Xamolfidem quem imi/tatus est Abbaris hyperboreus/& Zoroastrē nō quem forte creditis: sed illum oromasi fi/lium. Vtriusq; magia quid sit platonem si percontemur respondebit in alcibiade. Zoro// astris magiā non esse aliud q̄ diuinorū scientiam/qua filios persarū reges erudiebant: ut ad exemplar mundanæ. reip. suā ipsi regere. re. p. edocerent̄. Respōdebit in carmide ma/giam Xamolfidis esse animi medicinā per quā scilicet animo tēperantia/ut per illā corpo/Xamolides Abbaris hip/boreus Zoroaster Plato Carondas Damigeron Apollonius Hostanes Dardanus Homerus Eudoxus Hermippus Alchindus Rogerius ba/chon Guilielmus Plotinus Nota sunt cæli/plena est omnis terra Maiestate gloriæ tuæ. Et hæc satis de magia: de qua hæc diximus quod suo esse plures qui sicut canes ignotos semper adlatrant/ita & ipsi sepe dā/nant oderuntq; quæ non intelligunt. Venio nunc ad ea quæ ex antiquis hebreorum my/steriis eruta/ad sacrosanctam & catholicā fidem confirmandam attuli. quæ ne forte ab his quibus sunt ignota cōmentitiæ nugæ aut fabulæ circunlatorū existiment̄: uollo intel/ligant omnes/quæ & qualia sint/unde petita/quibus & q̄ claris auctoribus confirmata/

& q̄ reposita/q̄ diuina/q̄ nostris hominibus ad propugnandā religionē contra hebreorum importunas calūnias sint necessaria. Scribunt non mō celebres hebreorū doctores sed ex nostris quoq; **Esdras/Hilarius & Origenes**: Mosen nō legē mō/quā quinq; exarata libris posteris reliquit: sed secretiorē quoq; & uerā legis enarrationē in mōte diuinitus accepisse p̄ceptū aut ei a deo ut legē quidē populo publicaret: legis interpretationem nec traderet litteris/nec in uulgaret. Sed ipse iesunaue t̄m/tum ille aliis deinceps succedētib; sacerdotū primoribus/magna filētii religiōe reuelaret. Satis erat per simplicē historiā nunc dei potentiā/nunc in improbos iram/in bonos clementiā/in oēs iustitiā agnoscere: & per diuina salutariaq; p̄cepta ad bene beateq; uiuendū & cultū uere religionis institui. At mysteria secretiora/ & sub cortice legis/rudiq; uerborū p̄testu latitantia/altissima diuinitatis archana/plebi palā facere: quid erat aliud q̄ dare sanctū canibus: & inter porcos spargere Margaritas. Ergo hæc clam uulgo habere perfectis cōmunicāda: inter quos tantū sapientiā loqui se ait Paulus/nō humani consilii sed diuini p̄cepti fuit. Quē morē at̄iqui Philosophi sanctissime obseruarūt. Pythagoras nihil scripsit nisi pauca quedā quæ damā filiæ moriēs cōmēdauit. Egyp̄tiorū templis insculptæ sphinges hoc admonebant ut mystica dogmata per enigmatū nodos a p̄phana multitudine inuolata custodirent. Plato Dionī quādā de sup̄ramis scribēs substantiis: per enigmata inquit dicēdū est. ne si epistola forte ad aliorū peruenerit manus: quæ tibi scribimus ab aliis intelligantur. Aristoteles libros Methaphisice in quibus agit de diuinis/ editos esse & nō editos dicebat. quid plura Iesum x̄pm uitæ magistrū asserit Origenes/multa reuelasse discipulis/ quæ illi ne uulgo fierēt comunia/ scribere noluerunt. Quod maxime confirmat Dyonisius a reopagita: qui secretiora mysteria a nostre religionis auctoribus.

id est ex aīo in aīum/ sine litteris medio intercedēte uerbo ait fuisse trāsmissa: hoc eodē penitus mō cum ex dei p̄cepto uera illa legis interpretatio. Moisi deitus tradita reuelaret dicta est Cabala/ qd̄ idē est apud hebreos qd̄ apud nos receptio. Ob id. s. q̄ illā doctrinam nō per litterarū monumēta: sed ordinariis reuelationū successionebus alter ab altero quasi hereditario iure reciperet. uerū postq̄ hebrei a babilonica captiuitate restituti per Cyrū & sub zoroabel istaurato templo ad reparandā legē aīum appulerūt. Esdras tūc ecclesiæ p̄fectus post emēdatū Moseos librū cum plane cognosceret per exilia/ sedes/ fugas/ captiuitatē gētis israeliticæ institutū a maioribus mortē tradēdā per manus doctrinæ seruari nō posse. Futurūq; ut sibi diuinitus indulta celestis doctrinæ arcana periret/ quoq; cōmētariis nō intercedētibus durare diu memoria nō poterat/ cōstituit ut cōuocatis qui tūc supererāt sapiētibus afferret unusquisq; in mediū/ quæ de mysteriis legis memoriter tenebat: adhibitisq; notariis in. lxx. uolumina (Tot. n. fere in finedrio sapiētes) Redigerentur. Quæ de re ne mihi soli credatis patres/ Audite Esdrā ipsum sic loquentē. exactis. xl. diebus loquutus est altissimus dicēs. Priora quæ scripsisti impalā pone: legāt digni & idigni nouissimos aut. lxx. libros cōseruabis ut tradas eos sapiētibus de populo tuo. In his. n. est uena intellectus & sapiētie fons/ & sciētiae flumē/ atq; ita feci. Hæc esdras ad uerbū. hi sūt libri sciētiae Cabalæ in his libris merito Esdras uenā intellectus. i. ineffabilē. de super substantiali deitate Theologiā sapientiæ fontem id est de intelligibilibus angelicisq; formis exactam methaphisicā & sciētiae flumē id est de rebus naturalibus firmissimam Philosophi

phiam esse/ clara imprimis uoce p̄nunciauit. Hi libri Syxtus quartus pontifex Maximus Sextus quæ qui hunc sub quo uiuimus feliciter Innocentiū octanum. Proxime antecessit: maxima cura studioq; curauit ut in publicam fidei nostræ utilitatem latinis litteris mandarētur. lam Inno. viii. que cum ille decessit tres ex illis peruenerant ad Latinos. hi libri apud hebreos hac tempestate tanta religione coluntur: ut neminem liceat nisi annos. xl. natū illos attingere. hos ego libros non mediocri impensa mihi cum cōparassem: summa diligentia indefessis laboribus cum perlegissem/ uidi in illis (Testis est deus) Religionē non tam Mosaicam q̄ christianam Ibi trinitatis mysteriū/ Ibi uerbi incarnatio/ Ibi messie diuinitas/ Ibi de peccato originali/ de illius per x̄pm expiatione/ de cælesti Hierusalem/ de causa demonum/ de ordinibus angelorum de purgatoriis de inferorū p̄nis. Eadē legi quæ apud Paulum & Dyonisium apud Hieronimū & Augustinum quotidie legimus. In his uero qua spectant Augustinus ad phiam Pythagorā profus audias & Platonē quorum decreta ita sunt fidei xp̄iane affinia/ ut Augustinus noster immensas deo gratias agat quod ad eius manus peruenerint libri platoniorum. In plenū nulla est ferme de re nobis cum hebreis controuersia/ de qua Antonius ex libris cabalitarum ita redargui conuinciq; nō possint: ut ne angulus quidem reliquus cronicus sit in quem se condant. Cuius rei testē grauissimum habeo Antoniū cronicum uirum eruditissimum qui suis auribus cum apud eum essem in cōuiuio audiuit Dactylū hebreū peri breuis tum huius sciæ in xp̄ianorum profus de trinitate sniam pedibus manibusq; descendere. Zoroaster Sed ut ad meā redeā disputationis capita percensenda: Attulimus & nostrā de interpretandis Orphei Zoroastrisq; carminibus sniam. Orpheus apud græcos ferme integer. Zoroaster apud eos mancus/ apud caldeos absolutior legitur. Ambo prisca sapiētiae crediti patres & auctores: Nam ut taceā de Zoroastre cuius frequēs apud Platonicos nō sine sum Iamblicus ma' semper ueneratione est mentio. Scribit Iamblicus calcideus habuisse Pythagorā. Orphycam Theologiam tamq̄ exemplar/ ad quā ipse suam fingeret formaretq; philosophiam Pythagoras am Quin idcirco t̄m dicta pythagoræ sacra nuncupari dicunt q̄ ab Orphei fluxerint institutis. Inde secreta de numeris doctrina/ & quicquid magnum sublimeque habuit græca philosophia/ ut a primo fonte manauit. Sed (qui erat ueterum mos theologorum) ita. Orpheus suorum dogmatum mysteria fabularum intexit inuolucris/ & poetico uelamento dissimulauit. ut si quis legat illius hymnos/ nihil subesse credat præter fabellas nugæ/ que meracissimas. Quod uolui dixisse ut cognoscatur quis mihi labor quæ fuerit difficultas: ex affectatis enigmatum syrps/ ex fabularum latebris latitantes eruere secretæ philosophiæ sensus/ nulla præsertim in re tam graui/ tam abscondita in explorataque adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tamen oblutrarunt canes mei minutula quædam & leuia ad numeri ostentationē me accumulasse: quasi nō omnes quæ ambigue maxime controuerseque sunt quæstiones: in quibus p̄cipales digladiant achademiæ: quasi non multa attulerim his ipsis qui & mea carpunt & se credunt phorum principes: & incognita profus & intentata: Quin ego tantū absum ab ea culpa ut curauerim in q̄ paucissima potuit capita cogere disputationem. Quam si (ut consueuerunt alii) partiri ipse in sua membra & lacinare uoluissim: in innumerum p̄fecto numerum excreuisset. Et ut taceam de cæteris: quis est qui nesciat unū dogma ex nongentis quod scilicet de cōciliāda est Platonis Aristotelisq; phiā: potuisse me citra oēm affectate numerositatis suspicionem in sexcenta ne dicam plura capita deduxisse. locos scilicet omnes in quibus dissidere alii:

conuenire ego illos existimo particulatim enumerantē. Sed certae (dicam enim quae neque modeste/neque ex ingenio meo) dicam tamen: quia dicere me inuidi cogunt/Cogunt obrectatores uolui hoc modo congressu fide facere/nō tam quod multa scire: quae scire quae multi nesciunt. Quod ut uobis re ipsa patres colendissimi iam palam fiat ut desiderium uestrum doctores excellentissimi quos paratos accinctosque expectare pugnam non sine magna uoluptate conspicio mea longius orō non remoretur/quod felix faustusque sit quae si citate classico iam conferamus manus.

FINIS.

Ioannes picus Miran. Io. Francisco ex fratre nepoti. S. in eo qui est uera salus.

Ascendēti tibi a plurimas statim ad malum oblatas occasiones quae te perturbent/& arrepto bene uiuendi proposito aduersent non est fili quae admirens sed neque quae doleas/aut expauescas. Quātū illud potius eēt miraculū si tibi uni iter mortales sine sudore uia pateret ad caelum quasi primū& falax mundus/& malus demō eē desineret/aut quasi tu in carne adhuc non esses quae concupiscit aduersus spiritum:& nisi saluti nostrae uigiles per-

spexerimus/circais aebrios poculis in prodigiosas brutorum spes illecebras deformat. sed & gaudēdū tibi eē affirmat Iacobus scribens. gaudere fratres cum in tentationes uarias icideritis nec immerito quod: quae. n. spes gloriae/si nulla sit spes uictoriae aut uictoriae locus quis esse potest ubi pugna non est uocat ad coronam qui puocat ad pugnam atque ad eam praesertim in qua nemo uincit potest inuitus: neque aliis nobis/ut uincamus/uiribus opus est/ut uincere ipsi uelimus. Magna christiani felicitas: quoniam & in eius arbitrio posita est uictoria:& omni uicē uoto/omni quae expectatione maiora futura sunt praemia. Dic quae so fili carissime est ne aliquid in hac uita ex his quorum libido terrenas agitāt mentes pro quo adipiscēdo non multi prius subeundis laboribus multa indigna/& misera tolleranda sint: bene autem secum putat mercator si potest decerne navigationem/post mille incommoda/mile uita discrimina re sibi comparauerit paulo uberiores: de militia saeculi nihil est quod ad te scribam cuius miseriae ipsa satis te docuit/& docet experientia: In principium gratia praemenda/in aequalium amicis conciliandis in honoribus ambiendis quae moles molestiae: quae tum anxietatis: quae tum sollicitudinis ex te ego discere potius possum/ut te docere: qui meis libris meo oculo contentus/a pueris usque intra fortunam uiuere didici/& quae tum possum apud me habitas nihil extra me ipsum suspiro uel ambio. Et go terrena haec caduca/incerta/uiria/& cum brutis quoque nobis comia sudantes etiam & anhelantes uix consequemur: ad caelestia atque diuina/quae nec oculus uidit/neque auris audiuit/neque cor cogitauit somnolosi & dormientes/& prope modum inuiti a diis trahemus. quasi sine nobis aut deus regnare/aut caelestes illi ciues beati esse non possint. Profecto si terrena felicitas ociosis nobis compararet posset aliquis laborem detrectans male mundo seruire: quod deo. sed si nihil minus quod in uia dei imo longe magis in peccatorum uia fatigamur unde illa uox dannatorum. Lassati sumus in uia iniquitatis/non potest non extreme esse demerere tibi nolle potius laborare ubi a labore itur ad mercedem/ut ubi a labore itur ad supplicium. Mitto quae sit illa pax quae taque felicitas aut nil conspire sibi nulla pallefcere culpa: quae procul dubio uoluptatibus omnibus quae possideri uel optari possint in uita longe praeponderat: quid enim optabile in uoluptatibus mundi: quae dum querunt fatigant/cum acquirunt infatuant/cum amittuntur

Iacobus

Christiani
magna felicitas.Memoranda
sententia

tantur exruciant/Dubitas fili impiorum mentes perpetuis curis non agitari. uerbum est dei qui nec falli potest nec fallere cor impii quasi mare feruens quod quiescere non potest. nihil enim illis est tutum/nihil peccatum/omnia metu omnia curas/intentat omnia morte. his ne igitur uiidebimus. hos emulabimur. & obliti proprie dignitatis obliti patriae patriisque caelestis/horum nos ipsi cum liberi Scimus nati/ultra macipia faciemus:& una cum illis misere uiuentes morietes miserius miserrime tandem eternis ignibus affligamur. O caecas hominum mentes/o pectora caeca/quis non uideat uel luce clarius haec omnia esse, ipsa ueritate ueriora: nec tamen facimus quae facienda esse cognoscimus/sed heremus adhuc/nequicquam ceno cupietes a uellere plam. Occurreret tibi filii ne dubita in his praesertim locis in quibus habitas innumera singulis horis impedimenta quae te a proposito sancte beneque uiuendi deterreant & nisi caueas agant in praesens. Sed inter omnia exitialis illa est pestis uersari inter eos dies & noctes quorum uita non solum omni ex parte illecebra est peccati: sed tota in expugnanda uirtute posita sub imperatore diabolo: sub uexillis mortis sub stipendii gehennae militat aduersus caelum aduersus dominum & aduersus christum eius. Tu autem clama cum propheta dirupamus uincula eorum & proiciamus a nobis iugum ipsorum. hi sunt enim quos tradidit deus in passionem ignominie:& in reprobum sensum ut faciant ea quae non conueniunt plenos omni iniqui Propheta tate: plenos inuidia homicidiis contentione: dolo: malignitate: detractores deo odibiles: contumeliosos: superbos elatos: inuentores malorum: insipientes: incompósitos: sine affectio ne: sine fide: sine misericordia. Qui cum iusticia dei quotidie uideant: non intelligunt: tamen quoniam qui tali agunt digni sunt morte non solum qui ea faciunt: sed etiam qui consentiunt facientibus. Tu igitur fili noli illis placere quibus ipsa displicet uirtus: Sed illud apostoli tibi semper Sit ante oculos: oportet deo magis placere. quam hominibus:& illud: Si hominibus placere christi seruus non essem: inuadat te sancta quaedam ambitio:& dedigne/ Apostolus nis eos tibi uitae esse magistros qui te potius praepatore indigeant longe enim decentius/ ut ipsi tecum bene uiuendo homines esse incipiant: quam ut tu uelis per omissionem boni propositi cum illis turpiter obrutescere. Tenet me Deum testor: aliquando extasis quasi & stupor quidam cum mecum incipio studia hominum: aut: ut dixerim significantius: meras insanias nescio an cogitare potius quam dolere. mirari an deplorare. Magna enim profecto insania euangelico non credere: cuius ueritatem sanguis martirum clamat: apostolice resonant uoces: prodigia probant: ratio confirmat: mundus testatur: elementa loquuntur: Demones confitentur Sed longe maior insania: si de euangelii ueritate non dubitas uiuere tamen quasi de eius falsitate non dubitares. Nam si illa sunt uera difficilimum esse diuitem ingredi regnum caelorum quid cumulandis quotidie diuitiis inhiamus:& si illud est uerum: quarendam gloriam non quae ex hominibus: sed quae ex deo est: cur de iudiciis hominum semper praedemus: Deo placere nemo est qui curet:& si firma in nobis est fides futurum aliquando ut dominus dicat: Ite maledicti in ignem aeternum:& rursus: uenite benedicti possidete regnum paratum uobis a constitutione mundi: cur nihil minus aut timemus quam gehennam: aut separamus quam regnum Dei quod possumus aliud dicere quam multos esse nomine christianos: Sed re paucissimos. Tu uero fili contentere itrare per angustam portam: nec quod multi agant attende: sed quid agendum ipsa tibi natura lex ipsa ratio: ipse deus ostende: Neque enim aut minor tua erit gloria: Si felix eris cum paucis: aut leuior poena Si miser eris cum multis. Erunt autem duo praecipue praesentissima tibi remedia aduersus mundum & sathanam: quibus quasi duabus alis de lachrymarum ualle toleris in altum elemosina

Nota

Duo reme// scilicet atq; oratio. quid enim possumus sine auxilio dei. aut quō ille auxiliabit nō inuo-
dia saluberrimatus: Sed & in uocantē te certe nō audiet qui inuocantē prius pauperē non exaudisti. Ne
ma. que enim decet ut te deus hominē non cōtēnnat. qui prius homo hominē cōtēpsisti. Scri-
ptum est in qua mēsurā mensi fueritis remetiet uobis: & alibi: beati misericordes quā mi-
sericordiā consequent. Cum autē te ad orationē inuito/nō ad eam inuito/ quā in multilo-
quio est/ sed quā in secreto mētis recessu/ in penetralibus animi ipso affectu loquit deo &
in lucidissima contēplationis tenebra mentē patri nō præsēntat modo/ sed unit in effabi-
libus quibusdā modis/ quos soli norunt experti/ nec curo quā longa sit oratio tua/ sed quā effi-
cax quā sit ardens interrupta potius suspiriis/ quā perpetua quadā serie dictionum numeroq;
diffusa/ si tua tibi salus est cordi/ si tutus a diaboli laqueis/ a mundi pcellis/ ab inimicorū
insidiis/ Si deo gratus/ Si foelix tandē esse desideras/ fac nulla prætēreat dies/ qua uel se//
mel Deum tuū per orationē non a deas/ & pstratus ante eū humili piā mentis affectu il-
lud nō de summis labris/ sed de immis uisceribus clames cum ppheta. Delicta iuuentutis
meae & ignorantias meas ne memineris/ sed secundū misericordiā tuam memēto mei/ p-
prer bonitatē tuam domine. Suggestet tibi cū spiritus qui interpellat. pro nobis tū ipsa ne
cessitas singulis horis quid petas a deo tuo: suggeret & sacra lectio/ quā ut omissis iam fabu-
lis nugisq; poetarū semper habeas in manibus etiā atq; etiā rogo Nihil deo gratius. nihil
tibi utilius facere potes quā si non cessaueris litteras sacras nocturna uersare manu uersare
diurna. Latet enī in illis caelestis uis quadā uiua & efficax quā legentis animū Si modo
illas pure humiliterq; tractauerit in diuinū amorē mirabili quadā potestate transformat
Sed epistolae iam fines excessi trahēte me ipsa materia & mira quadā charitate: qua te cū
semper tum ex ea præsertim hora sum psecutus quā sanctissimi tui ppositi factus sum cer-
tior. Illud postremo te admonitū uelim/ de quo hic etiā cum mecū eras/ tecum saepe locu-
tus sum/ ut duo hęc nunquā obliuiscaris: & filiū dei pro te esse mortuū/ & te quoq; etiam si
diu uixeris breui esse moriturū. his quasi geminis stimulis/ altero quidē timoris/ amoris al-
tero/ urge equum tuū per breue stadiū momentaneae uitae ad prēmia foelicitatis aeternae/
quando nullū alium finē præsūmre nobis aut debemus aut possumus quā ut perpetua utri-
usq; hominis pace infinito bono sine fine fruamur.

Vale & deum time. fer. xv. Maii. Mcccclxxxii.

Ioannes Picus Miran. Philipo Beroaldo. S.

Accepi abste doctissime Beroalde & epistolā cum amabile tū
eruditā & uersus plurimos ipsam etiā dubio produl antiqui-
tatem puocantes gratissimū id mihi munus fuit. Quare per
te bono ī negotio bonas horas sum otiatas & uoluptari nul-
la in re uel iocundius poterā uel honestius. Agā uero hominē
opido quā ingrātū si tua quā sunt optia remunerari meis uelle
quā sunt pessima & catullianis salibus suffeni uenena permu-
tare. Sū ei in poematis illonihilo melior/ nisi hoc pste/ quā me
suffenū eē agnosco & quā mantica ī tergo sit uideo. Tu tñ hoc flagitas ut. s. de nostris ad te
aliquid scriptiōib; dedā. atq; ita flagitas: ut quasi postules/ uidearisq; repulsam equo aīo nō

laturus: Quare tibi uel cum dispendio si qua est apud te de me existimationis satisfaciē-
dam. Habeas igitur duas epistolas alterā ad Laurentiū medicē alterā ad Hermolaū de
genere dicendi phōrum. Quibus & uersiculos quosdā addidi. qui per hos dies eēt agen-
ti alia mihi exciderunt. Tu hęc ita leges/ ut memineris inhumanioribus his studiis me tu
multuaria cura/ & subcisiuis esse tēporibus/ ut qui philosophis operā primariā & ut dicis
seriofas addiderim lucernas Apud quos ut id profecerim quā tu apud rhetores & poetas
Quos inter (loquor ex aīo) nō uideo cur tibi primas. iure nō uēdices. Politianus tuus est
totus/ amat te ut qui maxime. De me polliceri tibi nihil nō potes quod ego possum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Laurentio medici. S. P. D.

Egi Laurēti Medice Rythmos tuos: quos tibi uernacule musae p aeta-
tē tenerā suggesserūt. agnoui musae & gratiae legitimā faturā aeta-
tis re opus nō agnoui. Quis. n. in tuis rhytmis & numerosa uersuū
iūctura saltātes ad numere gratias nō pferent. Quis ī canoro dicē-
di genere & modulato canētes musas nō audiat. Quis ī lepore nō
affectato: Hilari argutia: mellitis salibus: aptis illecebris/ miro can-
dore. In prudenti dispositione ingrauius sensibus ex penetralibus philosophiae erutis
adolescētē hominē quā agnoscat. Scio pfecto me nō eē in hoc albo: nec eū qui huc ascēdā
idest ad iudiciū rege: Sed uellē dici posse extra suspicionē adulationis: quā de illis sentio.
dicerē pfecto nō eē ueterū scriptorū quē in hoc genere dicendi longo interuallo nō ante-
cesseris. Quod ne putes dictū ab gratiā afferā tibi huiusce sensus rōnes meas. Sunt apud
uos duo precipue celebrati poete florentinae linguae/ Franciscus petrarcha/ & Dantes ali-
gerius: de quibus illud in uniuersum sim prefatus/ eē ex eruditis/ qui res in Frāncisco/ uer-
ba in Dante syderent. In te qui mentē habeat & aures/ neutrum desideraturū: in quo nō sit
uidere an res in oratione/ an uerba sententiis magis illustrent. Sed expēdamus uelut in
librii particulatim unus cuiusq; merita. Franciscus quidē si reuiuiscat/ quā attinet ad sen-
sus quā dubitat ultro herbā tibi datū: a deo tu & acutus semp/ grauis/ & subtilis: ille uero
de medio plurimū aripiens snias colorat uerbis & quā sunt gregaria egregia facit gene-
re dicendi in quo uideamus/ quid tibi ille. quid tu illi ptes in quibusdā dulcior appuerit
Sed mihi illius dulcedo/ ut ita dixerim dulciter accida & suauiter austerā. Ille fufus & eū/
biliter deliniens. Tu maiestate/ & quadā uiuaci luce orationis aīos pstringēs. In illo am-
bitiosa & nimia in te neglecta potius quā affectata diligentia ille tener & mollis: tu mascu-
lus & torosus. Ille uolubilis & canorus tu pssus plenus/ firmus & modulatus. Ille forte le-
pidior/ tu certe amplior & erectior. Ille fucator. Sed tu neruosior. In illo est quā amputes.
in te nihil redundas & nihil curtū. Sed forte audaculus qui tollēdū aliquid de illo dix-
erim. Ita est certe ita multis uideet quorū iudicio cōfido. Nā meo nihil cū saepe sit uidere pec-
cātē illū quā asiatici peccabāt idest infertentē uerba quasi rimas expleat adhibentēq; uo-
ces plenas & cōcinnas/ nō ut exornēt/ sed ut substineāt quasi tibicines carmen ne claudi-
cet. In te omnia uerba nō minus in re necessaria quā in ornatu grata ita ut qui ex te demat
mutilet: qui ex illo/ tondat & repurget. Quod & si demus quā nunquā dabo/ lepidiora esse
quā ille scripsit & cōpotiora tuis: facile id fuit prestare hominem: cui non esset cum ipsis

sensibus labor & pugna. At tuæ illæ acres subtiles: et (ut uno dixerim uerbo) Laurentianæ
 sententiæ uix dici potest/ ut calmistros respuant/ & istos fucos nō libenter admittāt quas
 ille tractandas si habuisset quem mollē legimus nitidū & iocūdum legeremus: equidem
 spinosum/squalidum & ingrātū. cum sit uidere illū: quotiens aliquid tale aggreditur acu/
 tum implicitum uel nodosum tam stillo cadere q̄ sensu surgit/ Cum uero illam suam uer/
 borum ostentat suppellectilē: sua unguenta/cininos/ & flores admoneret sepe si adel/
 set castritus quod admonuit in graccho: ne falleremur rotundato sono: & uersuum cur/
 su: Sed inspiceremus quid nā subesset: que sedes: quod firmamētū: quis fundus uerbis. qd̄
 si facias illic uideas epicuri q̄q̄ uacuum: ita aut nullum subesse sensum: aut frigidū & le/
 uem. **Q**ua parte quāuis est maxima: etiam illi si nō prestes: non uideo omnino cur pre/
 stet ille tibi dicendi gratia. Cum & uerba apud te esse non possint illustriora: & colloca/
 tio illorum ita sit apta. ut nec coherere melius nec fluere rotundius nec cadere numero/
 sius: ullo modo possint. Sed iam Dantem tecum pensiculemus: de quo fortasse plures cō/
 trouerfiam sint facturi sunt enim multi: qui in scriptorū collatione non tam expendant
 merita q̄ annos numerēt: iubentq̄ alios ut priscos legant: cū reuerentia coætaneos ip̄i le/
 gere nō possunt sine inuidia. Primas certe: quod ad stillū spectat denegaturū tibi neminē
 puto: ita est Dantes nonnunq̄ horridis asper: & strigosus. ut multum rudis & impolitus:
 hoc eius etiam aurarii fatentur. Sed in ætatem & seculū illud id qd̄ sit ita: culpā reiciunt
 oīno tu oratione cultior: & nō ille grandior. At sensibus inquiet grādiōr & sublimior
Queso quid mirum in phica re illum philosophari ip̄a natura ad hoc cogēte: atq̄ ultro
 suppeditante sentētias. Si de deo: de anima: de beatis agitur: affert que Thomas que Au/
 gustinus de his scripserunt. & fuit ille in his tractandis metidantisq̄ tam frequens q̄ assi/
 duus: tu in obeundis maximis negociis publicis & priuatis: Nō fuit tam preclare in Dan/
 te hoc fecisse: q̄ nō fecisse turpe fuerat. At fuit dubio p̄cul summi ingenii opus. quod ipse
 p̄stas phica facere que sūt amatoria: & que sunt sua seueritate austerula: supinducta uene/
 re facere amabilia. Ita in tuis uersibus amantiū lulsibus philosophorū seria sunt admixta
 ut & illa hinc dignitatem: & hæc illinc hylaritatem gratiāq̄ lucrifecerit: ut ambo hac co/
 pula: & retinuerint quod erat ppriam: & mutuo se sibi ita participauerint: ut habeāt utra/
 q̄ singulatim que prius erant simul amborum. Sed nō est hoc tam admirandū: q̄ illud
 quod me maxime mouit: ita hæc a te inuecta ut nō inuecta: sed de materie ipsius: de qua
 agis: eruta gremio: & ex illa ip̄a: ut ita dixerim te irrigante solum efflorescere uideant ut
 appareant natiua non aduentitia: necessaria nō cōportata: genuina oīo nō insititia. hoc
 est quod admirari satis nō possum: quo mihi uideris Dantem exsuperasse Nā & si ille sub/
 limis uolat materiæ alis attollit. tu repugnante illa & deorsum trahente tolleris in altū
 alis ingenii: atq̄ ita tolleris ut a materia nō discedas: sed illam tecū simul attollas tantū
 de ip̄a tu quantū de Dante ip̄a fuit bene merita. Iam uidere licet quid te inter Franciscū/
 q̄ & dantem intersit de quibus hoc addiderim Franciscū q̄q̄ nō respondere pollicitis/
 habentē qd̄ allecet in prima specie/ sed ulterius nō satisfaciāt. dantem habere qd̄ in oc/
 cursu q̄q̄ offendit: Sed iuuet magis intima puadentem. Tua non minus habent in recessu
 qd̄ detineat/ q̄ habeāt in prima fronte qd̄ capiat. Adde q̄ illi suas p̄oeses in secessibus
 in umbra/ in summa studioq̄ tranquillitate/ & tu tuas inter tumultus/ curiæ strepitus/ fori cla/
 mores/ maximas curas turbulentissimas tempestates/ occupatissimus cecinisti. Illis erant

Nota

Augustinus
Thomas

mus ordinarium negotium & principale: tibi ludus & a curis quedā relaxatio. Illis sum/
 ma defatigatio/ tibi defatigato otium: Deniq̄ eo animū remittens pertigisti quo illi om/
 nes animi neruos cōtendentes/ fortasse non pertingerūt/ Sed quid dicā de mea paraphra/
 si: meā enim cur nō appellem. uel huius que mea est appellationis iure. Demum cur non
 meā/ quā & si ueneror ut tuā amo tamen ut meā. Admiror p̄fecto illā/ & te in illa ex qua
 cōiūcio quantū ego aberam a uera laude tuorū uersuum in quibus/ que erant maxia queq̄
 maxime illustria quibus sum noctuinis oculis nō introspereram. uide deinde per te reue/
 lata qui id solus & poteras & debebas: debebas tibi & nobis/ ne multa & te gloria/ & nos
 uoluptate fraudares. Lego (deū testor) maxime Laurenti eam/ non tam ad delectationem
 q̄ ad doctrinā. Quot enim ibi ex Aristotele/ auditu. s. physico: ex libris de anima: de mo/
 ribus/ de celo/ ex problematis/ q̄ ex Platonis prothogora ex repu. ex legibus/ ex symposio
 que omnia q̄q̄ alias apud illos legi/ lego tamen apud te ut noua/ ut meliora & in nescio
 quā a te faciem transformata ut tua uideant esse & nō illoq̄/ & legens discere mihi aliqd̄
 uidear. Quod maximo est inditio hæc te sapere non tam ex cōmentario q̄ ex te ip̄so. So/
 lent enim plurimi maiore in litteris σοφιστεία q̄ opera cum qd̄ scriptum sunt philosophos
 habere uelut pragmaticos eis dogmata quedam suggerentes/ que ingerant suis libellis
 ut uideant philosophi. Sed facile hos deprehendas. Nam uideas illa/ nec recte disposita
 nec coherentia & ab ipsis nō explicata/ sed implicata. Atq̄ homines alioquin eloquētes
 in illis dicendis apparent in fantissimi. At te quis non uideat ea non tenere precario/ sed
 ut in que ius habeas & potestatem pro arbitrio uersare/ agere & tractare hec tu (proh felix
 ingenium) in estu reip. in actiua uita/ es assequutus quæ nos philosophorū non discipuli
 sed inquilini in umbratili uita/ & sellularia sequimur potius q̄ cōsequamur. Sed quid di/
 cam de paraphraseos tue suauissimo stilo is mihi uidetur penitus qui Cæsaris in Roma/
 na lingua est enim oratio non manu facta/ non bracteata/ nō torta/ sed suo ingenio ere/
 cta candida & quadrata/ nec temere excurrrens sed pedem seruans/ nec luxurians/ nec ie/
 iuna/ nec lasciuens/ nec in grata/ dulciter grauis/ grauius amabilis/ uerba electa/ & non
 captata illustria nō fucata/ necessaria non quesita/ nō explicātia rē/ sed ipsis oculis subui/
 cientia. pretereo q̄ tuæ persone semper memineris q̄ sint ubiq̄ tue illius prudentiæ insper/
 sa passim femina atq̄ uestigia hæc ego & cū multis/ & alius quisq̄ longe potiora/ Sed duo
 precipua preter hæc uidi/ que uideant forte non multi q̄q̄ oculatiores. primū est illud/ ut
 illa suas diuitias dissimulet/ ut inuidiā fugiat/ flores in sinu habeat/ nō ostendet/ nō exsur/
 gat in plantas/ sed subsidat ingenua ut minor appareat alterum quid sit non uideo/ neq̄
 enim tam solers/ sed uideo esse nescio quid ut dicam signatissime laurentianum. Quod
 si quis uideat Laurentii dotes ingenium. Prestantiam Laurentium totū uideat graphi/
 te effigiatum. Sed hæc nimis fortasse multa/ quæ dixi etiam inuitus ip̄a me transuersum/
 ut dicunt trahente in uerba animi sententia. Illud non preteribo inhortari te quāto pos/
 sum opere maximo/ ut aliquod quandoq̄ amoderanda rep. otium suffuratus absoluē/
 de paraphrasi impartiaris/ tibi quidem & linguæ patriæ ad honorem ciuibus tuis & no/
 bis omnibus futuræ ad usum & uoluptatem.

Florentiæ idibus Iuliis. M. quadringentesimo octuagesimo quarto:

X ii

Aristoteles.
Plato.

Nota.

Cæsar

Ego quidē mi Hermolae nec possum aut tacere quæ de te sentio aut nō sentire ea que de illo debeant. in quo oīa ueluti singula sūma reperiunt. Sed utinā esset is meæ mentis captus ut p̄meritis tuis de te sentirem: utinā ea dicendi uis: ut exprimere aliquando possem quod semp̄ sentio. Scio que de te concepī infinitū subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quecūq; loquimur longe eē minora iis que concipimus. tam deesse scias animo uerba: q̄ rebus animus deest: & tñ ita me audere credis ut sperē posse imitari tua quorū nec magnitudinē æstimare possum. Admirari te possunt oēs imitari tam pauci possunt q̄ nemo reprehendere: Et utinam ea mihi fælicitas ut quæ scribam Hermolaū meū aliqua ex parte imaginent. Ipse enim ut taceam cætera stultus tuus/ cui tu adeo paḡ faues mirū quantū me afficit quantū me delectat: Ita est doctus grauis: cōpositus: eruditus: excusus: Ingeniosus: In quo nihil expositum/ nihil sit triviale/ seu uerba seu sententiæ spectes: legimus sæpe ego & noster Politianus quascūq; habemus tuas aut ad alios aut ad nos epistolas: Ita semp̄ prioribus certant sequentia: & nouæ ferti liter inter legendū efflorescunt gratiæ: ut p̄petua quadā acclamatione interspirandi locū nō habeamus. Sed mirum dictū q̄ persuadeas: & legentis animū quocūq; uellis/ impellas. Expertus sum ego/ cum semp̄ alias tum hac p̄xima tua ad me epistola: In qua dū barbaros hos philosophos insectaris: quos dicis haberi uulgo sordidos: rudes: incultos. quos nec uixisse uiuentes nedum extincti uiuant. Et si nunc uiuant uiuere in p̄nā & cōtumeliā Ita porro sum cōmotus ita me puduit piguitq; studioꝝ meorū. Iam enim sexenniū apud illos uersor. ut nō minus me fecisse uelim q̄ in tam nihil faciēda re tam laboriose cōtendisse. perdideri ego inq; apud Thomā: loānē scotū: apud Albertū: apud Aueroē meliores annos: tantas uigilias: quibus potuerim in bonis litteris fortasse nō nihil esse: Cogitabam tecum ut me cōsolaret si qui ex illis nunc reuiuiscunt: habituri ne quicūq; sint quo suā causam argumentosi alioquin hoies ratione aliqua tueant. demū succurrit ex ip̄is quēpiam paulo facundiorē suā barbariā q̄ poterit minime barbāre/ hunc in modū fortasse defensurum. Viximas celebres o Hermolae & post hac uiuemus/ nō in scholis grāmatorum & pedagogis: Sed in philosophorū coronis: in cōuentibus sapientū: ubi nō de matre atromaches nō de niobes filiis: atq; id genus leuibus nugis: Sed de humanarū diuinarum que reꝝ rationibus agit & disputat. In quibus metitandis inquirendis & enodandis/ ita subtiles: acuti: acresq; fuimus: ut anxī quādoq; nimium & morosi fuisse forte uideamur: si modo esse morosus quisq; aut curiosus nimio plus in indaganda ueritate pōt/ atq; in his quidē si quis nos arguat hebetudinis & tarditatis: age amabo quicūq; is est pedē cōferat experiet̄ habuisse barbaros nō in lingua/ Sed in pectore Mercuriū/ nō defuisse illis sapientiā: si defuit eloquētia: quā cū sapiētia nō cōiunxisse/ tñ fortasse abest a culpa ut cōiunxisse sit nephas. Quis enī cincinnos. Quis fucū in p̄ba uirgine nō damnet. & detestetur. Tanta est inter oratoris munus & philosophi pugnātia ut pugnare magis inuicē nō possint. Nam qd̄ aliud rhetoris officiū q̄ mentiri decipere: circūuenire. p̄stigiari. Est enī uerum/ ut dicitis/ posse p̄ arbitrio in candida nigrū uertere: in nigra candidum. posse quæcūq; uultis tollere: abiicere: amplificare: extenuare dicēdo demū res ipsas magicis qua-

Thomas
Io. scotus
Albertus
Auerrois

si/ quod uos iactatis uiribus eloquentiæ in quam libuerit faciem habitūq; transformare/ ut non qualia sunt suo pte ingenio/ sed qualia uolueritis/ non fiant quidē/ sed cū nō sint esse tamē audientibus appareant hoc totum: est nequicq; aliud q̄ merum mendaciū: mera impostura: merū p̄stigiū. Cum a natura rei semp̄ uel augendo excedat/ uel minuēdo deficiat. & fallacem uerborū cōcentū: ueluti laruas & simulachra pratendens auditorum mentes blandiendo ludificet. Erit ne huic cū philosopho affinitas: cuius studiū omne in cognoscenda & demōstranda cæteris ueritate uersat̄ Adde q̄ nobis nulla erit fides lauitias uocū & ueneres affectantibus quasi rebus parū fidētes/ nec uero nixi/ trahere in sententiā his lenociniis hoies queramus. Est ob hanc cām legere res sacras rustice potius q̄ eleganter scriptas: q̄ nihil sit magis dedecēs & noxium in omni materia in qua de uero cognoscendo agitur qua uniuersum istud dicendi genus elaboratū. Hoc forensiū est questionū/ nō naturaliū atq; cælestium. Nō est eorū qui in academia Sed qui in re publica uersant̄/ in qua quæ fiunt/ quæq; dicunt̄ populari trutina examinant̄. apud quā flores fructibus longe preponderāt. Nō nescis illud nō oīa omnibus pari filio cōueniūt. Est elegans res (fatemur hoc) facundia/ plena illecebræ & uoluptatis: Sed in philosopho nec decora nec grata. Quis mellem incessum/ argutas manus. ludibundos oculos in histrione & saltatore nō p̄bet: in ciue in philosophos quis nō improbet arguat abominetur. Si puellam uiderimus moribus lepidam atq; dicaculam laudabimus ex osculabimur. hæc in matrona damnabimus & p̄sequamur/ nō ergo nos: sed illi inepti qui ad pedes uestæ agant bacchanalia. Qui grauitatē phicarum rerū & castitatem ludicris ueluti & calami

Sinesius

Socrates

Pythagoras

Musonius

ita argutum ut defendendi: ita defensum ut arguendi non sit locus. Admirētur preterea nos sagaces in inquirendo: Circumspēctos in explorando: subtiles in contemplando: in iudicando graues: implicitos inuinciendo faciles in enodando: Admirētur in nobis breuitatem stili sētam rerum multarū atq; magnarum: sub expositis uerbis remotissimas sententiat plenas questionum/ plenas solutionū: Quam apti sumus q̄ bene instructi/ ambiguitates tollere: scrupos diluere: inuoluta euoluere: flexianimis syllogismis & infirmare falsa: & uera confirmare his titulis o Hermolae uindicatos post hac ad obliuione memoriam nostram nō dubitamus. q̄ si uulgo ut dicis/ habemur sordidi: rudes inculti: hoc nobis ad gloriam est non ad contumeliam/ uulgo nō scripsimus/ sed tibi/ & tui similibus Nec aliter q̄ prius suis enigmatis & fabularū in uolucris arcebat idiotas homines a mysteriis: & nos consueuimus absterere illos a nostris dapibus quas non polluere non possent/ amatori paulum cortice uerborum. Solent & qui thesauros occultare uolunt: si nō dās seponere: quisquiliis integre uel ruderibus ut pretereūtes non deprehendāt nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophorum studium celare res suas populū: a quo cum non probari modo/ sed nec intelligi illos deceat/ non potest non decere habere aliquid quæ ipsi scribunt: theatrale: plausibile: populare. Quod demum multitudinis iudicio accommodare se uideatur. Sed uis effingam ideam sermonis nostri Ea est ipsissima quæ silenorum nostri Alcibiadis. Erant enim horum simulachra hispidore/ tetro/ & aspernabili. Sed intus plena gemmarum: supellectilis raræ & præciosæ. Ita extrinsecus si aspexeris/ ferā uideas: si introspexeris/ numen agnoscas At iniquis nō ferunt aures: nunc asperam nunc hiulcam: semper inconsonam texturam. Non ferūt barbara nomina ipso etiam pene timende sono. O delicate cum accedis cohraulas & citharedos pone te in auribus Cum uero philosophos auoca a sensibus redeas ad te ipsum in animi penatralia mentisq; secessus. Assume illas thianei aures: quibus cum oīno nō erat in corpore nō terrestrem Marsiam: Sed a ppollinem celestē diuina cithara uniuersi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. his auribus philosophorū uerba si delibaueris/ mella tibi ad nestoris inuidiam esse uidebuntur. Sed hec sinamus nimio plus assurgētia. pfecto fastidire i philosopho subtilissime disputate minus cōcinnā eloquentiam nō tam delicati stomachi est q̄ insolentis. Neq; est aliter/ ac si quē in socrate de moribus docente offendat. aut laxus calceus aut toga dissidens & sectum prauē stomaches ob unguem. Nō desiderat Tullius eloquentiam in philosopho: Sed ut rebus & doctrina fatissat. Sciebat tam prudens: q̄ eruditus homo nostrum esse componere mentem potius q̄ dictionem. Curare ne quid aberret ratio/ nō oratio. Attinere ad nos εὐδαιμονία λόγου nō attinere τομὴν προφορᾶ laudabile in nobis habere musas in aīo & nō in labris neq; in illo uel per irā sonet asperius. uel per libidinē eneruatius: deniq; ne qua sit discors a genuina ip̄a: qua tēperatus ē modulabiliter harmonia. Quā Plato Cū itelligeret theatri ista & poetarū sepe corūpi a re. p. sua poetarū oēs eliminauit. gubernandā autē philosophis reliquit. mōx certe si per lasciuā differendū poetarū fuerint imitati exilio cōdemnatis At instabit Lucretius & si nō egeant per se philosophiā cōmētationes amenitate dicēdi per eius tamē adhibitionē dissimulandā esse ipsarum rerum austeritatē: Sicut absyntia p se pellunt morbos/ melle tamen illiniuntur/ ut puerorum ætas improuida ludificet. hoc forte tibi faciendum erat o lucreti: Si pueris scribebas tua: Si uulgo: faciendum utique tibi

Tullius

Plato.

Lucretius

qui non absynthia modo: sed meracissima toxica propinaret. Sed longe alia nobis habēda ratio: qui uulgo: ut ante diximus non allectare quærimus sed absterere. Nec tetra absynthia: Sed nectar propinamus/ Sed contendet Lactantius fati constare in auditorum animos uel seniorum influere potentius ueritatem & ui sua instructam: & luce orationis ornatam. Si fuisses o firmiane tam frequens in sacris litteris q̄ in fictis litibus fuisti: & hoc non dixisses/ & nostra nō minus bene fortasse confirmasses: q̄ destruxeras aliena dicquæ/ so quid mouet fortius & persuadet q̄ sacrarum lectio litterarum. Non mouent non persuadent. Sed cogunt agitant/ uim inferunt. legis rudia uerba & agrestia. sed uiua: sed animata: flammea/ aculeata/ ad inum spiritum penetrantia: hominem totum potestate mirabili transformantia periculis orationibus elaboratis & luculentis nihil se commoueri inquit Alcibiades. Sed Socratis uerbis nudis & simplicibus. Addit etiam si sint inepta: rapi in furorē extra se poni & uelit nolit/ faciendum ei/ q̄ ille præceperat. Sed quid perdo uerba in re confessā. si non desipit auditor/ a fucato sermone quid sperat aliud q̄ insidias. tribus maxime persuadetur: uita dicentis: ueritate rei. sobrietate orationis: hæc sunt lactantia quæ philosopho fidem conciliabunt si bonus fuerit si ueridicus: si id genus dicendi appetens: quod non ex amenis musarum syluis sed ex horrendo fluxerit antro: in quo dixit heraclitus latitare ueritatem. At dicit quispiam: Age amice examinemus hæc deposita contentione. Reuerēdum quidam atque diuinum per se est sapientia: nec exotico quoq; eget ornatu: Sed quæ inuidia & hunc accedere. Quis negat quæ per se decēt. si aduentur fieri decentiora: ego amice hoc implerisque nego: a deo multa sunt quorum splendorem siquid adiunxeris elimines & non illustres: ita sunt scilicet in sua natura optimo statu ut demutari ab illo nisi in peius non possint. Marmorea domus picturam non recipit. Si opus albarium super induxeris demas de dignitate de pulchritudine: Non aliter & sapientia & quæ tractantur a philosophis tectorio non clarescunt sed offuscantur. Quid plura: Nō ne uulgatū bonas formas cerussa deuenustari. in uniuersum quicquid pulchri super imponas: celat quod: inuenit: quod affert secum illud ostentat Quare si quod prius fuerat aduentio præstat: lacturam fecerit illud quicquid est non lucrum ob eam causam nudam se præbet philosophia: undique cōspiciam: tota sub oculos: sub iudicium uenire gestit. Scit se habere unde tota undique placeat. Quantum de ea ueles: tantum de forma ueles tantum de laude minuas sinceram & impermixtam se haberi uult quicquid admisceas infeceris: adulteraueris aliam feceris. Stat puncto in se/ stult & in diuiduo. Quia ppter nec ludendum tropis/ nec uerbis aut nimis luxuriandū aut translatis lasciuendum/ aut factitiis audendū in re tam feria: tanti discriminis in qua demere: addere: demutare aliquid sit flagitium At iniquis age damus hoc uobis ut non sit uestrum ornate loqui: Sed uestrum est certe: quod nec præstatis/ ut latine saltem/ ut si non floridis/ suis tamen uerbis res explicitis. Non exigo a uobis orationem compitam/ sed nolo sordidam nolo unguentatam/ sed nec hircosam. Non sit electa: sed nec neglecta. Non quærimus ut delectet: Sed quærimus q̄ offendat. Bene habet iam scilicet ad nos deficiat. Sed amabo incognoscamus quid isthæc sit latinitas/ quam solum dicitis debere philosophos & non persoluere. Si dicendo incurrat exempli causa a sole hominem produci. causari hominem nostrates dicent. Clamabis actutum hoc non

Lactantius

Pericles

Alcibiades

Socrates.

Tribus maxime psuaderi

Heraclitus.

est latinum . huc usque uere . non est romane dictum : hoc uero uerius / igitur non recte . peccat argumentū : dicit Arabs eandem rem : dicit egyptius nō dicit latine / sed tamen recte . Aut enim nomina rerū arbitrio constant / aut natura . Si fortuito positu : ut scilicet cōmunione hominū in eadem sententiā cōueniente : quo sanxerint unūquodq; nomine appellari : ita apud eos recte appellet . Quid prohibet hosce philosophos quos nuncupatis barbaros / conspirasse in unā dicendi normā : apud eos nō secus sanctum / hac habeantur apud uos Romana : illam cur rectā non appelletis : appelletis uestrā : nulla est ratio . Si hęc impositio nominū tota est arbitraria . Quod si dignari illā Romani nominis appellatione nō uultis / Gallicā uocetis / Britanicā Hispanā : uel quod uulgares dicere solēt parisiensem . Cum ad uos loquent / continget eos pleraq; rideri / pleraq; non intelligi : idē accidet uobis apud eos loquentibus *αναχαριστος παρααθηραιοισ σολοικισει . αθηραιοι δε περιεσκυθαισ* id est anacharis apud athenienses solocismū facit athenienses apud scytas . q; si nominū rectitudo pēdet ex natura rerū debemus ut ne rhetores an philosophos / qui rerum omniū naturam soli perspectā habent & exploratā de hac rectitudine cōsulare . forte quæ aures respuunt / ut pote asperula : acceptat ratio / utpote rebus cognatiora . Sed quid oportuit nouare eos linguā / & si nati erant inter latinos nō latine loqui . non poterāt illi o Hermolae dum legebāt in cælo fatorū leges & ordinē uniuersi / legebāt in elemētis nascendi uices & obeundi : simpliciū uires mixtorū temperaturas . Non poterant inquā eodē tempore in Cicerone in Plinio : in Apuleio Romanæ linguæ pprietates leges obseruantias annotare . Quærebant quid abhorrēs : Quid receptū in natura : quid a Romanis in terea / non curabant uerū enim uero iam te loco meliore statuo : do tibi eloquentiā & sapientiā mutuo nexu inuicē conspirasse . Abiunxerūt philosophi sapientiā ab eloquentia ab iunxerunt istorici : rhetores . poetæ : quod deflet philostratus eloquentiā a sapientiā . hos tu uicturos celebri fama minime dubitas : illos nō nisi in penā & cōtumeliā uide quid agas : Indisertam mauult Cicero prudentiā q̄ stultā loquacitatē Nō quærimus in pecunia : quia moneta percussa sit sed qua materia cōstet . Nec est qui purū aurum non malit habere . sub nota teutonū : q̄ sub Romano symbolo factitiū : peccant qui dissidū cordis & lingue faciunt : sed qui excordes toti sunt lingua . nō ne sunt mera / ut Cato ait / mortuaria glossaria uiuere sine lingua possumus / forte non cōmode : Sed sine corde nullo modo possumus . Non est humanus qui sit insolens politionis litteraturæ : Non est homo qui sit expers philosophiæ : pdesse pōt infantissima sapientia : insipiens eloquentia / uti gladius in furētis manu / non obesse maxime nō potest . Ergo inquit & statuar non a figura : sed a materia commendantur : & si cherilus eadem quæ Homerus / & de eisdem Meuius ac Virgilius cecinit sent futurum erat : ut æque illi atq; isti inter poetas reciperent . Non ne uides disparilitatē similitudinis . Illud & nos asseueramus a specie rem estimari non ex subiecto . Est enim a specie res id quod est : Sed alia spem quispiam inter philosophos / alia inter poetas recipiendus . Scribat Lucretius de natura . de deo : de prouidentia : scribat de eisdem ex nostris quispiam : Scribat Ioannes Scotus & quidē carmine ut sit ineptior . dicit Lucretius rerum principia atomos & uacuum : deū corporeum : rerū nostrarum inscium temere omnia fortuito occurfu corpusculorum ferri . Sed hęc latine dicit & eleganter . Dicit Ioannes quæ natura cōstāt / sua materia specieq; cōstitui / esse deū separatā mentē / cognoscentē oīa / oīa

Philostratus
Cicero

Cato

Cherilus
Homerus
Meuius
Virgilius
Lucretius
Scotus

bus consulentem . Nec ppter ea q̄ uniuersa etiā infima uideat ac moderet e sua pace minimum dimoueri : Sed quod dici solet *κατιορτα μηκατιερα* At dicit infulse : ruditer : nō latinis uerbis . Quæso quis in dubiū reuocet uter poeta melior : uter philosophus . Extra omnem est cōtrouersia tam rectius Scotum philosophari : q̄ ille loquitur ornatus . Sed uide quid differant : huic os insipidū illi mens decipiens : hic grāmaticorū ne poetarū dicam decretis nō possunt / ille fando eloquētissimus eloquit nefanda . Hęc illi fortasse afferēt Hermolae carissime in defensionē suæ barbariæ aut qua sunt subtilitate multo fortasse meliora . Quorū sniæ nec ego plane accedo nec ingenuo cuiq; & liberali accedendū puto : Sed exercui me libenter in hac materia tanquā infami : ut qui Quartanā laudant : cum ut ingenium periclitarer / tum hoc cōsilio ut ueluti glaucus ille apud Platonē iniusticiā laudat non ex iudicio : sed ut ad laudes iusticiæ Socrate extimulet : ita ego ut eloquentiā cām a te agi audiā in eum licētius repugnāte paulisper sensu atq; natura inuectus sum : si uel negliendā uel posthabendā barbaris existimare : nō ab illis ad eam quod nuper feci : ad græcas litteras : ad tuū nunquā fatis laudatū themistiū / pene totus defecissem quāuis dicā libere quod sentio mouēt mihi stomachū grāmatistæ quidā : qui cum duas tenuerint uocabulorū origenes se ostētant : ita uenditāt : ita circūferunt iacobūdi / ut præ se ipsis pro nihilo habēdos philosophos arbitrent : Nolumus inquit hæce uostras philosophias & qd mirū : nec phalermū canes . Sed nos hac fini epistolā claudamus . Si decus aliqd nomēq; sibi pmouerunt barbari illi sola rerum cognitione nō esse facile dictu . Quætu locum . Quid laudū tu tibi uendices qui sis inter philosophos eloquentissimus : inter eloquētes / uedicam grece *φιλοσοφωτατος* Florentiæ . iiii . nonas lunias . Mcccclxxxv .

Alue pater dilectissime . de Apollino thiano nihil sentio magis q̄ quod tu sentis super qua re scribā ad te plura / cum erit ocium & quæ tibi erūt fortasse nō ingrata . de diuersitate trāslationis nostræ a littera hebraica i tertio capite libri geneleos ubi de eua igitur & serpēte / sic equidē censeo : est in hebreo . Quæadmodū scribis ipsum cōteret caput tuū referturq; ad semen Eue de quo dixerat inimicitias ponā inter semē tuum & semen illius . lxx . uero & Hieronymus transtulerunt ipsa cōteret Caput tuū utrobique aut idē sensus : Nam qd dicit ipsum cōteret nō tam ipsam Eue personā q̄ Eue postentatē respicit . Cum id dicat factura . qd in semine suo factura est / Sed cur malnerint ipsa uertere q̄ ipsum . hoc fuisse arbitror in causa ut significarent cum ex Eua non femina solū sed mares essent propagandi quod de semine dicebatur ad femineū solum semen referendū . hæc sunt quæ super hac re in præsentia in mentem ueniunt . Concordiā Platonis & Aristotelis assidue molior do illi quotidie iustū matutinum post meridianas horas / amicis / ualitudini / interdum poetis & orratoribus : & si qua sunt studia operæ leuioris : noctem sibi cum somno sacre litteræ partiuntur . tu fac quæso ne tua diutius desiderem . Saluta Beroaldum . Politianus tuus est totus . ualde & de um ora pro me Floren . die uigesima Marcii . Mcccclxxx . Reuerendo in christo patri fratri Baptistæ Mantuano ordinis Carmelitarum poetæ philosopho & theologo insigni &c . Filius Ioannes Miran .

Ioannis Pici Mirandulæ
Ioannes Picus Miran. Alto manutio. S.

Itto homerū: quē desiderabas: serius tamē q̄ ut tu uoluisti & ego de/
bebā. Ita mi alte distringor occupatiōe ut neq; interspirādi sit locus/
Addixi me (qđ & tu nosti) iam dudū litteris in famulatū. Ille pro suo
imperio/Ita se uere legēdi dictandi exigūt pensum ut uix ualitudinē
redimā. Tu qđ te scribis facturū: accinge ad philosophiā: sed hac le/
ge ut memineris nullā esse philosophiam: quā a mysteriorū ueritate
nos auocet: philosophia ueritatem quærit. Theologia inuenit religio possidet uale Florē.
die undecimo Februa. Mcccc. nonagesimo anno gratie.

Ioannes Picus Miran. Hermolao barbaro patriarche aquil. S.

Vdio te patriarchā aquileiēsem electū. Gratulor illis hominibus pa/
storē optimū: toti ecclīæ militē strenuissimū: tibi tuæ uirtutis illustrā/
dæ amplificandæq; occasionē datā: tria fere uiuendi genera: Ciuile:
comtēplatiuū: religiosum: in illo prudentiū/in secundo doctrinā in
tertio quasi fastigio totius uitæ p̄ter duo illa ēt sanctitatē exigimus. te
ante hac & tua ciuitas in repub. gerenda magnisq; eorum tractandis
rebus diligentissimū prudentissimūq; sunt experti. & studiosi omnes quasi patronū ac
uindicem bonarū artium amant & ad mirantur. quod erat reliquuum hoc te facturū &
proculdubio scimus ita serio gaudemus ut scilicet non minus tibi imposterū ecclesia de/
beat q̄ & tua ciuitas & litteræ hactenus debuerunt.

Ioanne Picus Miran. Hermolao suo. S.

Vid esse hoc dicam mi Hermolae q̄ me quotidie nouis oneras offici/
is: quasi tu mihi aliquid debeas: cui ego iam pridē omnia debeo: ue/
nit superioribus diebus huc Antonius frater in patriā se recipiēs. Ro/
go quid Hermolae agit/hoc iquit ille agit. Te amat/laudat/in cæ/
lum fert/apud me/apud alios/apud ipsum pontificem/atq; hoc ita
assidue ita ualide agit quasi nihil habeat præterea quod agat. Scri/
bunt item ad me aliquando quos istuc habeo amici unus præcipue Cosmus pactius uir ut
semel laudes eius complectar dignus quē tu unice ames. Is uero quotiens scribit/totiens
de tuis in me officiis scribit/de amore de mira quadā animi propensione ut sentias ut lo/
quaris de me semper honorificentissime o inauditam hanc tuā humanitatem qui nunq̄
fatis tibi esse in homines dictionis putas & si talis erga me es quo me faciās magis tuum
magisque obliges actum ut dicunt/agis. Aut plus debere/aut amare magis non possunt.
Sed ita homo es/alios omnes prudentia moribus doctrina/humanitate etiam te ipsum
uincis. uale & me iam quæso lauda modice dum tamen ames immodice. Salutat te
Politianus inte amando & laudando semper uerus semper immodicus. Flore. die ul/
tima. Iulii. Mcccc. lxxx.

Epistola

Ioannes Picus Miran. Hieronymo. S.

Isi angelus noster ad te scriberet/ego plura ad te scripsissem sed nolo
picas meas illius musis obstrepere/& uoluptatē tuā importunus ego
interturbare. Quod si beneficiū intulit/qui abstinuit iniuria quā in
ferre potuit hanc litterarū breuitatē nō potes mihi pro bñficio nō im/
putare/quod eris pulcherrime remuneraturus si pro breuissimis lon/
gissimas mihi ipse reddideris. Nihil enī nobis tuis littereris gratius
quibus quæso ne me defraudes/alioquin si silueris/par pari reponam. Namque ego tunc
maxime non silebo sic enim te perbelle retaliauerim. Vale & Hermolao nostrum deli/
tias Romane linguæ meo nomine plurimum salutato.

Ioannes Picus Miran. lo. Francisco pico nepoti. S.

Q uod hactenus tuis litteris non responderim hoc fuit in causa incide/
rūt in manus meas libri quidā hebraici in quibus iam perpetuā heb/
domadā assiduus fui dies & noctes: ita ut pene me exoculauerint. Eff
enim hic ad .xx. dies discessurus: qui huc libros attulit siculus quidā
hebreus quare dum me ab illis extricauerim ne litterā quidē a me ex/
pectes neq; enim possum momentum ab illis discedere ne forte illi discedāt prius q̄ ego
eos oēs excuserim. Cum ab hac cura liber fuero obruante litteris q̄ q̄ scis animū me habe
re occupatissimū. Si quid aut tu unq̄ mea causa es facturū da operā qua ratione potes ne
meū istuc aduentū Barri princeps desideret: studia enim omnia interturbare mea quibus
nostri tu q̄ sim deditus q̄q; nihil præter ea curē: haud satis aut mihi constat utrū mihi mo
lestius illi an mihi displicere. Vale & deum time & te quotidie cogita esse moriturum Fer
tatie. xxx. Maii. Mcccc. nonagesimo secundo.

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino. S.

Q uia ab amicis quod cupiunt pluribus cōtendunt iniuriā faciunt amici
cie quasi ipsa nō possit quod pōt illecebra orationis. Quare agam te
cum simpliciter/ut ea exigit quæ mihi tecū iam pridē intercedit beni/
uolentia: est hoc tempore ad mea studia plurimū necessarius lamblī
cus Platonicus/hunc si ad me misereris/perpetuo me tibi officio de/
uinxeris erit hic ad dies uiginti aut summum ad mensem/post/illico per tabellarium re/
mittetur. Tu interim & bibliotheca mea & rebus omnibus utere atq; tuis. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano. S.

Ec urbanus unq̄ nec Hilarius acceptos se amores mei prædicant q̄
his proximis diebus apud te/& q̄ amice quidē confossi sunt cum sibi
gratulant maxime/tum tibi plurimum debēt. Quis enim nollit ab
isto ense mori. delent tamen indulgentius id factum esse q̄ oportet//
bat/atque in eo sunt ut dubitent amore ipso in amores te cecutiētē
factum meos: Ac ita demū dubitant/ut iudicio tuo alioquin grauissimo in sua causa haud
satis cōfidant. Confidūt tñ & iam se se uinculis asserūt: domi esse nesciunt/libertatē & pu/

blicū secure postulāt Sed quid de epitecti tui festiuitate dicā. o rem iocosam & risu dignā catomano: uix erat in limine cum pandens sinus en inquit obelos/en sagittas/ si nescitis greca. En me si ex uestris quisq; audax fuerit paratū referre. Quis cachinnis temperasset cum stoicus homo tam lepide iocaret: abstinuimus profecto telis/ & q; in terminatus erat repositurū se se iniuriā/ & q; ita cutis occalluerat ut tam leues ictus non admitteret. Quia igitur ueneratione debuimus/ senem excepimus. Qui/ ut demū apud nos cōcedit philo/ sopheri cœpit de moribus/ Et id quidē latine non tam ob id q; apud Latinos erat/ (Nam & erant in eo confessu/ qui greca nouerāt) q; q; latine ipse beneficio tuo luculentius saperet/ Sed nec operā perdidit/ quando quidē non prius loqui desuit q; nos ex peripateticis sto/ cos fecerit/ Et apathian illā omnes approbauerimus/ ut iam uidere sit pauloātē delicatos homines iam factos omniū tollerantissimos qui laceffiri quidē possumus ab aliis/ Ledi a nobis tantū/ qui fato reluctemur nunq; / & quæ nostra non sunt sic fieri demū uelimus/ ut deus uult/ & eos nec culpemus unq; nec accusemus nihil doleamus/ nihil expoſtule/ mus seruire uinci nesciamus. Re nō oratione philosophemur & qui nouiti sumus nos ip/ sos ut aduersarios obseruemus. Aliorū de nobis opinionē atq; id generis alia quæ exter/ na sūt negligamus potius q; reiciamus. Ad diē curemus ut hospitium uiatores: habeamus ea deniq; non habeamur. Silentium amemus ne quicq; euomat non cōcoctū. Et nobis ali/ raro/ & nos aliis nunquā risum pariamus. Et ut uno cōplectar uerbo epitectum totum/ & subſtinere aduersa/ & abſtinere uoluptatibus abunde didicerimus. uide q; singulatim ad epitectum tuū effinxerimus uitā nostram. uide q; & cito ne hac quoq; parte stoici nō esse/ mus: qui nos admonitos uolunt tam diu deficere hominē/ q; diu nō proficit. Id quod q; q; in ceteris admiratus sum in me tamen uno uel maxime. Qui cū semper in lyceo uel aca/ demia: nunq; in porticu sim uersatus: ita uictus sum oratione senis/ ut in eius sententiam non pedibus modo sed manibus quoq; & toto corpore discesserim. Indicē gregorū libro/ rum: qui mecum hic diuersant cum manuelis epistola/ quod tue littere postulāt ad te mit/ to. Indicem tuorū itidem desiderio Laurentio iuniori meo nomine salutē dico/ ad quē scripturus eram/ sed pudor deterruit ne uideat hominem litteris compellare. Vale.

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

Quod fabellā tuam & eam festiuā quidē atq; concinnā meo no/ mini nuncupaueris: indicio mihi fuit & doctrinæ tuæ & singu/ laris in me beniuolentiæ: grauis utraq; causa quæ me ad te amā/ dum urgeat & impellat: utra nescio magis: ut enim in amore/ quod in prouerbio est) Mutuū non reddidisse flagitium est: ita laudatissimū hominē & si non prouocaris/ non amasse: aut ru/ stici est ingenii: aut sane improbi. Vide igitur q; me geminis/ ut aiunt) funibus ad amiciciā non uocas modo: sed trahis/ quā/ do nec in ea est fabella quicq;: quod doctrinā: qd' ingenium non/ oleat. Nec de me bene mereri magis præclare poteris: q; egre/ giæ fabellæ dicatura meo nomini tā amici tā liberaliter consulere. cuius argumentū tū/ abest: ut uel negligā: uel accusem: ut etiā sumo opere probē. Mea em̄ semper fuit sententiā

cui neq; ex doctis quēq; reclamaturū puto: Acrioris esse ingenii iocularia hæc/ & fabellas scribere: modo id (quod p̄stitisti ipse q; cumulatissime) erudite & elegāter fiat/ q; de grauisi/ mis rebus uel ornate disseruisse. Quippe cū oposius lōge ex limo/ q; ex ære/ Auro ue deco/ ram effinxisse statua arbitremur: cur non itidē erit de humili q; de sublimi materia inſigne aliquid dicitasse: & pluris certe negocii: & iccirco etiā laudabilius: illorū operi argumētū dignitas lenocinatur: Hi quicquid dignū afferūt: id totū de scriptoris p̄nu depromitur Nihil ipsa materia/ uelut aſymbola conferēte: Illis natura sedulo opitulat: Hi aduersus naturā certe contendūt: Quod & si ita sit nō ibo tamē inficias inter has quas dixi humi/ liores materias: aliis alias mirū in modū prestare & esse etiā id generis nonnullas/ ita iacē/ tes/ ita insipidas/ ut nulla a ui/ aut maiestate uerborum attolli satis/ & scite condiri possint: Quod uitii his nunq; inesse pōt: que uenusta iocorū urbanitate refarciūtur: At uero sum/ mis subſellii cōstituēdas eas duco: quæ cū salū lepore admixtū habēt atātū p̄sonarūq; graphicā exſcriptionē: q; & habēt ea oīa: quæ comicorū sunt: & tu in ea quā ad me dedisti fabella pulcherrime imitatus es: q̄tum ibi argutiarū: que salium opportuna: & ingeniosa p̄mixtio: ut delectat: ut lepida: ut absoluta est undiq;: & si qua materiæ humilitate sordi/ diſcula & debilior appuerit/ orōnis luce/ & dignitate se ip̄am erigēs/ & nitorē/ ac neruos assumēs: ea est p̄fecto (ut paucis dicā) quæ a se litteratissimo hoīe p̄fectā ligdo demōſtret. uerū inter cetera oīa illa mihi p̄cipue cordi est/ morū/ etatū/ p̄sonarūq; exquisita/ & cōmo/ da adnotatio: in qua unā prudentiā tuā: eāq; nō mediocrē/ uelut e specula lōge p̄spicio. Videres uellē quē mihi cachinū moueat octogenarius atistes: qui ut cūq; cetera succedāt hoc tamē continue saxū uoluit/ ut alicūde pecuniā corrodat: quod uitū senibus cognatū & familiare/ semp fuit. Quid dicā de parasito nostro/ qui a parcissimo sene/ cœnā salia rem diſſimulās/ extorquet. Qui ip̄m/ ut ita dicā singularissime pumicē emūgit. Nullum est mi Thoma in ea fabella uerbū/ quod nō sibi quoddā peculiare palmariū uēdicet. sed neq; merū est/ referre quecūq; ol feci/ neq; his sum naribus quæ ol fecerint oīa. hoc tibi cō/ ſtet/ rem aut gratam magis/ aut iucundā mihi cōtigisse nunq; / & ip̄am igitur intra hos la/ res & te ip̄m intra animū recepi: habes mi Thoma quod (& si tu petis) petendū erat a me/ mutua est inter nos amicicia/ quā ipse (ut te uirū decebat prestantissimū) a musis aspira/ tus es. Reliquū est/ ut quotiēs uel re mea/ quātulacūq; est/ uel opera indigeris/ de mea in te uoluntate/ periculū facias. Neq; enim (si qua dabitur occasio) ullum erga te officii genus pretermittā quod ipse aduersum me in amiciciæ uestibulo fecisti prior. Vale.

Io. Picus Miran. Concordiæ comes suo Nicolao leoniceno. S.

Am sæpius & pluribus tecū per litteras collocutus fuisset Nicolae suauissi/ me si ubi nā esses mihi aut nūcio/ aut litteris/ aut rumore/ notum fuisset. Ego uero id anxie a multis percūctatus fui/ dubiū ab oibus respōsum accēpi/ Tā/ dem superioribus diebus in manus meas inciderūt Antonii fauentini grauisi/ mi philosophi ad Thomā frignanū litteræ/ ex illis te esse Florētiā/ quod mihi tūc gratis/ mum fuit/ accepi/ hoc simulac intellexi litteras per tabellariū ad te Florentiā dedi. Vanū fuit iter neq; enī illic te repperit/ Dolui summopere/ hodie Thomas significauit te Florē/ tiā discessisse & Bononiæ esse: illico has ad te deferri iussi. In quibus quidē neq; meā inte

Y

beniuolentiã neq; singularẽ amorẽ pluribus aperire nitãr/neq; enĩ de nostra inte uolũta te tibi uel pauxilulũ quidẽ sub dubitandũ/nisi me & egregiã uirtutis tue & tuorũ in me of ficioꝝ/quod meũ nõ est/oblitũ existimares. Non potui autẽ nõ mirari sũmopere q; cũ ex urbis tumultibus te eripuisti q̄siturus sedẽ in qua uiuere & trãquille posses & iocũde/hoc oppidulũ nostrũ aut certe oblitus sis/aut certe cõtempseris/uisus es Nicolae diffidere aut uoluntati meã/aut facultati ut uero hãc tuis meritis minor/ Ita illa tua maior opinione/ gratũ mihi erit si me tui cõsili admonueris/gratissimũ oĩm si meos lares tibi cões nõ de dignaberis mecũ ociaturus dũ ceteri cũ Marte negociabunt: Reliquũ Io. grãmatici ad te mitto quod p multos dies nõ inuentũ nũc repertũ est/Tuus sum & te expecto. Vale Mirã dulã die. xx. Iulii. Mcccclxxxii. Cura oĩm diligentia si me amas habere indicẽ oĩm librorũ qui in bibliotheca Sancti Dominici reperiunt/Mitte uel tecum affer. Vale iterum. Villã exãdificaui suburbanã amœnã satis pro loci & religionis conditione/ Carmẽ longum de ipsa cõposui/& tibi domus suauis/& carmẽ erit nõ inuocandũ/iterũ Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano suo. S.

Quod p̄ximis litteris tuis me tãtopere laudaris. debeo tibi tãtũ quantũ ab eo absũm/ut merito lauder. Id enĩ debet cuiq; quod gratis dat/nõ quod p̄soluit. Quare & ipse id totũ tibi debeo quod de me scribis. cũ in me tale sit nihil. Cũ id mihi ipse nullo pacto deberes. id totũ tue fuit bũanitatĩs. & singu larĩs in me beniuolentiã. De cetero si me examinaris nihil iuenies nisi tenue/hũile/& agũ stum. Nouicii sumus/atq; tirũculi/qui ex inscitã tenebris pedẽ modo mouimus/p̄mouimus fere nihil. Benigne nobiscũ agit si iter studiosorũ ordines referamur. habet docti no men/quiddã aliud/quod sit tibi:& tui sũibus peculiare mihi tã grãdia nõ conueniũt. Cũ eorũ que. In litterarũ studiĩs sint p̄cipua/ nihil nõ solũ exploratũ habeã/ sed nec adhuc et nisi p̄transennã uiderim. Conabor quidẽ (id quod nũc ago) talis esse/aliquãdo qualẽ nũc me p̄dicas & esse aut iudicas. aut certe uelles. Interea imitabor te ãgele/q̄ni te grecis excu fas/q; sis latinus/latinis q; grecissis. Simili & ego utar perfugio/ut poetis rhetoribusq; me approbẽ p̄pterea q; philosophari dicar: philosophis q; rhetorissimẽ & musas colã/q̄q; mihi lõge aliter accidit atq; tibi. Quippe ego dũ geminis (ut aiunt) sellis sedere uolẽ utraq; excludor sitq; demũ (ut dicã paucis) ut nec poeta/nec rhetor sim/neq; philosophus. Tu ita utrũq; implet/ut utrũ magis/haud satis cõstet/qui & grecã & nostrã mineruã ita pulchre amplectaris quasi cignus utriusq; lingue/ut que insciticia sit que genuina nõ facile discer ni possit. Nã ut de latinis taceã (de his enĩ cui e primo loco cesseris) q; credat (ut de Adna no ille) romanũ hoĩem tã grece loq. Iurabat emanuel noster dũ tuas legeret nõ esse tã at ticas athenas ipas. Is es mi ãgele (faceffat adulatio) cui ex nostris unus aut alẽ/ ne dicã ne mo cõferendus sit. Quod si plures essent tales/nõ haberẽt hãc secula cur iuiderẽt atiqui tati. Incũbe quãso/& litteras q̄tum potes a situ recipe/ne nitor ille Romanã lingue iuua tẽporẽ penitus obsolescat excude semp aliqd nouũ quod rem latinã adiuuet & illustret. Et que domi habes fac tandẽ exeãt. In cõmunẽ studiosorũ utilitatẽ. Ego quidẽ ut te ipsum ita tua omnia amo atq; desidero. tũ eo magis q; te mihi exẽplar p̄posui ad quod effingat & si is es. Quem ut sequi omnes debẽt ita cõsequi pauci possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran. Paulo corte suo. S.

Bene cogitas Paule. Mittamus crebro epistolas/ ut qui locorũ interuallis diui dimur/epistolarũ certe uicissitudine cõiungamur leuare solet absentũ deside rium/Si quam domi illius/aut statuã fortasse habeas aut imaginẽ. Mihi uero inter imaginẽ & epistolã hoc interesse uidetur/hãc mentẽ/corpus illa effi giat/illa extrema tantũ deliniat/hãc intima etiã plane exprimit & effingit. illa amici qua si tunicã & amictũ hãc uerum nobis amicũ representat. illa carnis colores figurãq; quod potest emulatur. hãc cogitationes: consilia/dolores/gaudia/curas/oĩes deniq; affectus. Et que ipse sibi uix quisq; presens loquit̄ secreta animi/ad amicũ absentẽ Fidelissime trãf mittit hãc deniq; uiuum & efficax/illa emortuũ & mutũ simulachrum est. Misitemus has igitur inuicẽ animorũ imagines/tu quidẽ quas potes aureas & argẽteas ego uel areas uel testaceas. Sic enĩ extra omnẽ erimus iniuriã locorũ & tẽporũ. Sicut/nec ipsa animi uis/aut loci intercapedines/aut temporũ moras nouit/At uero illud quantũ est quod ego tibi de beo Paule officiosissime/qui me ad hoc officium prior uocasti tali presertim epistola/ que me adeo tenuit & oblectauit ut multos iã dies/nulla me magis lectiõẽ meminerim oble ctari. Est enĩ plena facundiã/plena gratiarũ/plena amoris & beuiuolentiã. expectabas for tasse ut dicerẽ plena meatũ laudũ. Equidẽ eram & hoc dicturus/Non enim adeo ferreus/ aut si hoc mauis dici/adeo sum philosophus ut amicorũ laudatiõibus nõ oblecter. Quare si sunt uere/me ipsum mihi/si falsã/illoꝝ mihi amorẽ/uoluntatẽq; cõmendant. facile igitur impetrabo a mea philosophia/ut tuas epistolas & crebro legã & cum uoluptate/ etiã qua parte me laudant/Sed nõ illud tam facile/ut in rependẽdo officio hoc litterarũ/satis ciuilibus appaream/aut nõ ingratus. Ita enim imperiosa domina me d̄stringit/ ita pensum exigit quottidie/ita deniq; totũ me occupat ut uix quicq; de me mihi etiã ipsi/reliquum sit. Sed qua tu es humanitate & epistolas etiã malas cum scribemus/& silentũ equi boni cõ sules cum tacebimus. Politianus comunes delitiã te salutat. Vale.

Ioannes Picus Miran. Troilo maluetio. S.

Ibellus tuus de sortibus tanta me affecit uoluptate/quanta solet is affici. Cui optima fors cõtigerit. Ago tibi ingẽtes gratias/ q; me tuarũ lucubrationũ fe ceris participẽ/taliũ presertim: In quibus. & disputandi subtilitas/ & multi plex uariarũ rerum cognitio facile apparet. Quorũ alterũ ingenii. alterum diligentia laudẽ habet: Nugas nostras/quas desideras propediẽ ad te dabo. Incertũ. n. utrũ indignius illarũ te lectiõẽ occupatissimũ iuriscõsultũ detineri/an desyderio ami cissimum hominẽ diu suspendi. Vale & me ama Fer. xxix. Maii. Mcccclxxxii.

Ioannes Picus Miran. Taddeo ugolino. S.

Ratissimas habui litteras tuas/ plenas amoris/ fidei & charitatis/nõ ob id tã tum/q; tu mei memineras/ sed quod in illis me amice amones/ut ego ipse mei idest bonorũ studiõꝝ/& quam dedi expectationis sustinendã meminerim/ equidẽ infirmitatis meã conscius. nihil uel mediocre de me polliceri ausim.

Sed ille a quo omne bonū pater luminū clemētissimus/ ut ante hac dedit unde de nobis aliquid sperarēt homines. ita dabit in posterū: ut tam bene conceptā opinionē frustra nō habeamus. Romam ppero ubi de nostris studiis periculū/ uel cum periculo faciemus. Si quid p̄fecerimus/ dei est munus: illi laudes & gratia. si quid defecerimus: nostra est imbecillitas/ nobis imputato. Ceterū ego sum tuus/ ut qui ob tuā & uitā & morū integritatem Vix Hieronymo nostro in te amando primas concesserim. Vale.

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

Olidius nunq̄ me oblectatū memini q̄ nuper: dum tuam epyrotā legerē. fabellā p̄culdubio facetissimā: cum argumenti festiuitate: tum stili eruditione priscas etiā comedias prouocantē. Quid enī has nouitias dicā/ ineptas plane & infacetas: quæ auctōrū infantia facile declarant. digna p̄fecto fuit: quæ Hermolao barbaro/ Nescio an tuo. q̄ meo magis/ nominatim dicaretur: Cui uni omnes litteratos tantū debere existimo: quantū uix debēt antiquitati: Quod me ea minime fraudaris. fecisti pro tua in me. ante hac perspectissima beniuolētia: Nec est quicq̄ apud me tā tr: quod si tibi quasi mutuum misistē: relatā abunde gratiā putē: Comediā nouā: quā mihi polliceris: iam expectās in hio. Neq̄ est quicq̄ quod ea magis optē. prāter unū ad nos aduentū tuū: Quē nisi ad decē dies hinc mihi abscondendū foret: ut ex sita nostro te cognouisse arbitror/ efflagitādo certe abste impetrassem: est enī ex his conuicere quæ scripsisti: Quid sit futurū amānitatis in cōsuetudine: Quid in ipso cōuictu: quid in uiuis uocibus quæ p̄fecto latitantē habent energiā: quæ altius animū uoluptet/ afficiatq̄ miris modis: quod oibus scriptionibus lōge preponderāt: Sed quādo hoc nō licet interim a me comediarū materiā non expectes. Malo utrūq̄ e tuo penu promas/ ut Thomā mediū/ nō me dium/ sed totū fabella sapiat. Vereor enī ne obsequēdo tibi. hebetudo ingenii mihi iacturam faceret. Ex eo quod de nostro admitteret/ ab opifice opus degeneraret. Apud me nihil est nō expositū: insulsum: fatuum: plebeium. At desiderāt hęc comediarū nescio quid secretiorū rerum: sal sum: mordax: elegans acutū: tibi tuiq̄ ingenii amenitatibus peculiare. Quare rem matura mihi futurā q̄ gratissimā: ut quando te corā frui non licet: fruar hac ratione uel absente. Quod si ut dixi antea/ tam citus hinc mihi discessus non fuisset. p̄fecto aliquod dies & genium simul & ingenium excoluissēmus. Vale.

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino. S.

Non poteras opportunius maumettē tuum latinū repetere q̄ hoc tēpore quo me p̄pediem maumettē ipsum patria lingua loquentē auditorū spero/ postq̄ enim hebraicā linguā perpetuū messem/ dies/ noctesq̄ inuigilaui. ad arabicā studiū & chaldaicā/ totus me contuli nihil in eis ueritus me profecturum minusq̄ in hebraica profecerim/ in qua possum/ nondū quidē cum laude: Sed citra culpā epistolā dictare. Vide quid possit ipetus animi. Vide quid labor & diligētia etiā ubi sint uires infirmiusculæ. animarū autē/ me atq̄ adeo. agentē alia u compulerūt ad arabū litteras chaldeorūq̄ perdiscendas libri quidam utriusq̄ linguæ/ qui p̄fecto nō temere aut

fortuito/ sed dei cōsilio. & meis studiis benefauētis numinis ad meas manus peruenerūt. Audi inscriptiones: uadimonium deseres Chaldaici hi libri sunt. Si libri sunt & non the/ fauri/ in primis Ezre Zoroastris & melchiar magorū oracula/ in quibus & illa quoq̄: quæ apud grecos mēdosa & mutila circumferūtur legūtur integra & absoluta. Tum est in illa chaldeorū sapientū breuis quidē & salebrosa: sed plena misteris interpretatio. Est itidē & libellus de dogmatis chaldaice theologiæ tum persarū/ grecorū/ & chaldeorū in illa diuina & locupletissima enarratione. Vide marsili quæ insperata mihi bona irrepserunt insinū. Cur nō ego & Cornu copiarū iā mihi nactus uidear. Sed quid de arabicis: In quibus & maumet toletini epistolæ & abulgalē. qui Aueroem audiuit (& quod te magis tāget) adelādī cuiusdā: qui sub amonio Plotini magistro in egypto philosophatus est/ multæ sunt questiones. Deus bone q̄ pythagorice/ q̄ plenæ priscorū dogmatū. & secretioris discipline inuast statim animū efficacis uotū posse hęc per me/ absq̄ interprete euoluere & perscrutari atq̄ hoc nūc ago: hoc id effessus assiduusq̄ saxū uoluo. hic est Marsili meus cupido: hi mei ignes: qui nō fluxā & uanā/ sed firmā mihi nō pollicētur iā/ sed prestāt uoluptatē. Veram imaginē futuræ gloriæ que reuelabit in nobis: sed redeo ad tuas litteras. Tuus Maumetes Perusia est: quo cū rediero (absūm. n. ob pestis suspicionē) ibit ad te cōtinuo. de Plotino q̄ scribis haud satis intellico: hoc scio nō excidisse mihi Plotinū/ quē non in manibus habendū modo/ Sed & descendū adeo mihi & semp̄ censui/ & nūc quoq̄ cēseo. Si tu qcq̄ de me uel apud mithridatē/ uel apud petrum leonē conquestus es/ nō potest nō iniuria id a te factum in me/ qui tibi/ & tuis rebus iniurius nunq̄ ulla ex parte fui. Quid tamē illud sit adhuc nescio/ uolēs nescio. pythagorus sum/ apud quos nihil sanctius amicitia quā/ si quid est quod iter nos uel labefactare possit/ uel minuere (ut dicūt) abeat in zephyros: Vale & me ama qui tuus sum æque atq̄ olim fui ex fratta.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo donato. S.

Iam diu quæ mea est negligētia. ad te nihil scripsi: ea una fuit in causa filētii huiusce nostri/ Patiar me hoc crimine a te censi. negligētia scilicet: Alioquin nec obliuiosum uirum nec amicitiarū desertorem: Quas mihi aduersus id ingenii amicos: Quo est donatus non tēporarias/ sed perpetuas omnino statuo.

Ioannes Picus Miran. Hermolao suo. S.

Odi ad te litteras superioribus diebus per sitā nostrū/ Nescio an delatæ fuerint Cōmentaria quæ petebas. in Aristotilē cur nō acceperis/ ex eodē te itellexisse nō dubito. Venient cum primū ego ad bibliothecā meā rediero: qui alienas huc in p̄sentia exploraturus ueni: Nec est cur uia me pœniteat/ adeo multa hic reperi cū græca/ tū latina/ ad hūaniores litteras. eruditāq̄ philosophiā faciētia. Qui & hac ipsa die/ qua hęc dabāt/ incidit i manus Apuleii fragmentū de interpretatione: opus est eruditū. & quod Apuleii plane esse cognoscas: sed mutilū mātūq̄. Scire abste libeter istice ne aut usq̄ quod scias iteger habeat: Quāq̄ cū tua edideris. quæ habes sub icude/ nō erit āplius cur Apuleiū desideremus. De studiis meis ego qd ad te scribā nihil habeo/ nisi

affiduū me in Hermolao esse mearūq; noctiū maximā ptē. In tuo themistio uigilare. Di-
uerti nup ab Aristotele in achademia. Sed nō trāsfuga. ut inquit ille/uerū explorator. Vi-
deor tamē (dicā tibi Hermolae quod sentio) duo i Platone agnoscere: Et Homericā illā
eloquēdi facultatē supra p̄sam orationē se se attollentē & sensuū/si quis eos altius intro-
spiciat cū Aristotele oīno cōmunionem: ita ut si uerba spectes/nihil pugnātius/si res nihil
cōcordius. q; si quādo dabitur. id quod uotoꝝ meoꝝ summa est/tecū ad dies aliquot phi-
losophari/agemus de hiis corā latius & sensus huius mei periculū aliquod faciemus. Va-
le eui nostri decus. Flo. Mcccclxxxiiii. die. vi. decembris.

Ioannes Picus Miran. fratri Baptistae Mantuano Carmelitae. S. &c.

Q Alue pater optime olim ad te nō scripsi sed interim legi que tu scripsisti diu-
na. s. atq; sanctissima illa tua p̄mata: in quibus ea rerū maiestas is splendor
est eloquētiæ ut certatim in illis palmā sibi uendicare uerba atq; sentētiæ ui-
deatur: fœlix qui uelis optima eadē possis/fœlices nos quibus nō solū lege-
re que scripsisti sed etiam te amare te uidere te alloqui datū est. Diues hic mihi materia &
quæ nō epistolā sed iustū uolumē impleat si euagari me in laudādis tuis p̄matis uel im-
becillitas nostra sineret uel pudor tuus. Hoc unū dixero delectari me adeo lectiōe tuoꝝ
carminū ut fere quotidie cū me uel tediū uel fatigatio ceperit in illā quasi in hortum so-
litus sim secedere. Vnde animo tāta semper oboritur uoluptas ut nihil cupiat magis q̄ te
rum fatigari ut iterū recreetur. philostratū de Appollini uita si satis illo es usus desidero
& Zachariæ philosophi: quē te nactū Rome dixisti exēplar cura ut aliquādo habeā/præ-
tereaq; indicē bibliothecæ uestre Bononiensis si tuo id comodo fieri potest. Vale.

Ioannes Picus Miran. C.F.S

Q uesitū diu apud me fuit tecū ne silētio an litteris agendū foret. Que res ut
pote ausam utriq; habēs/ cū nūc in hāc nūc in illā partē a me iudicaret in
causa fuit cur in hoc usq; tēpus tecū siluerim. Videbat. n. preauribus p̄sertim
occupatissimi/leuioribus his nugis obstrepuisse nō minus impudēs q̄ impor-
tunū: & erat quod ad te scriberē te dignū penitus nihil. Rursus si hominē qua tu es digni-
tate insignē de me optime meritū quādo corā nō possem per litteras nō uenerer ab offi-
cio p̄culdubio deficiebā. His cū diu fluctuasset animus uicit tandē pudorē pietas persua-
sitq; audaculi & temerarii subeundā potius notā q̄ obliuioni hoīs uel negligētis. Accipe
igit. C.P. qua me excipiebas semper cū istic erā hilari & porrecta fronte litteras meas in-
eptas illas quidē & in cōpositas sed fidei erga te meæ sed deditissimæ tibi p̄fecto uolunta-
tis grauiissimū testimoniū. Quibus hoc unū tibi i primis significari uolo nihil esse quod
magis cupiā/ q̄ dari mihi occasionē aliquā qua testem dilucide apud te reliquā meā in te
fidem pietatem & obseruantia. His enim si de nobis periculum aliquando feceris ita me
inter eos qui tibi dediti sunt superiorem esse cognosces: ut tu ceteros tui ordinis antistites
uirtute doctrina & sanctimonia mirum in modum antecellis.

Ioannes Picus Miran. Baldassari milliaucce. S.

N iraberis & quidē nō iniuria respōsum a me litteris tuis uel longe ferius q̄ tu
fortasse desiderabas & ipse litteræ tuæ merito postulabāt: id cur ita euenerit
paucis accipe. Iturus erat ad uos iisdem ferme diebus quibus tuas accepi uir-
sane probus sed mihi ātea ignotus negociari sese aiebat Mediolani oportu-
nam mihi p̄fectionem duxi qua fieret ut per fidum nunciū & quod i primis optabā sine
mora litteræ meæ tibi redderēt. Sed austrū perculi: nam cū ille in mensem discessum su-
um perendinādo distulisset discessit tandem: sed me penitus ignaro. Mihi uero cū tam spe-
certi nunciū factus essem negligentior litterarū obliuio pene surreperat. Nunc demū cum
tua ad me epistola in manus incidisset uelut obdormientē illico excitauit admonuitq; tē-
poris sine officio pretermisisti: Dolui (deum testor) non mediocriter & nūc quoq; doleo nec
ideo hęc dicta uelim ut me excusem sed ut acusem potius: facile patiar negligentia dānari
me & inq; malueris p̄na in abste uocari. Nūc ad litteras tuas. Accepi & ex litteris ipsis &
ex libris græcis quorū tu mihi copiā tam liberaliter tam amice fecisti uoluptatem non me-
diocrem. nō tam q̄ corū usus ad mea studia plurimū faceret q̄ q̄ perpetua inter nos futu-
ra necessitudinis fundamēta iecerimus. Quā unam pluris facio q̄ aut Sunandii aut Pto-
lomei uniuersam bibliothecam. Tantū enim abest ut litteratorū hominum amicitias ne-
gligā: ut nihil mihi aut curæ aut cordi sit magis. Scio autē quē tu inter litteratos homines
tibi locū uendices: Quādo quidem doctrinæ eruditionis humanitatis tuæ euidentissimū
mihi argumentū fuit epistola tua. Quare ni te amem plurimū dediticrim p̄fecto me
& faciam longe aliter q̄ consueuerim. Amo igitur unice quis te nunq̄ uiderim/ Amo ita ex
animo ut ex animo magis paucos amem: ut demū accedere ad familiaritatē quidem pos-
sit nostram ad amorē nō possit. Et si quid id est quod possit accedet illud omne aduētū huc
tuo. Quem & litteris tuis tu te ultro pollicitus es: & nos ita ardentē petimus ut impatiē-
ter desideramus. Ioannē grāmaticū in physica & Aristotelis methaphisica si mihi compa-
raris perpetuo me tibi officio deuinxeris. Nam & apud me nō sunt & sum eorum magna
in expectatione. Vale.

Ioannes Picus Miran. Iacobo feltrino. S.

L itteræ tuæ si quādo alias nūc me maxime oblectarūt: quibus eam de me exi-
stimationem apud te esse cognoui: qua ne fingi quidem uoto melior pos-
sit. Vnum illud me perturbauit q̄ cum in iis que ad te scripsi nihil notaue-
ris: suspicionem fecisti ne cūcta nota digna existimaueris. Tunc em̄ uel pla-
cuisset plurima credidissem cum displicuisse aliqua significasses. Quo fit ut ne testimonio
tuo alioquin probatissimo in mea causa satis confidā. Amas enim nostra omnia perinde
atque nos: & cū ex innata ingenii tui facilitate cunctos tollas id tibi præcipue in rebus no-
stris accidit: qui id omne quod in nobis est ex tuo fonte manauit. Equidē emulari te/tuis
perstare uestigis/nec desisto nec desinam. Utinam te aliquādo consequar. Sed hoc doleo
q̄ locorū interapedine fiat quominus te altissimos philosophiæ locos ut soles graui-
ter tractantem coram audiam. Quod & si eadē quæ dicis per epistolas uestras mitti possunt
id quod impetratum abste maxime uelim: habet tamen nescio quid uiua uox quod magis
afficiat afformetq; discipulum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo Donato. S.

Accepi litteras tuas & suaves profecto & eruditas quibus non aliter oblectatus sum atque olim tua consuetudine cum pataui essem quoties ea mihi fruendi occasio offerebatur cuius quidem & cupidus & appetitissimus praeter tuam etiam opinionem semper fui. Neque enim latebat me quod dulce quod amoenum esset Donati ingenium quod bonis omnibus disciplinis omni demum uirtute exuberans undique atque refertum. Sed ita est profecto mi Hieronyme: ita mihi per sepe contingit facultas & libera & expedita eius quam maxime rem cupimus adipiscenda inertes nos facit & negligentes dum enim id quod hodie pretermittimus & cras fieri perquam commode speramus: sit demum ut ex hac supina dilatione nostra conuiuibus nobis effluat annus. Sed quando res ita recidit fecisti tu quidem per pulchre qui me nunc etiam ad hoc officii genus obdormientem tuis litteris excitasti. Quo utar aduersum te saepius imposterum & te ut itidem facias rogatum maxime uelim. Quod attinet ad tua carmina fuerunt illa quidem dum essem pataui apud me complures dies. meminique me libelli amoenitate & lepidissima uersuum compositione delectatum plurimum. Sed nisi fallor antequam illinc abscessem Ramusio reddita sunt de ceteris que aut in me aut mea sunt ita constitutum habeas ut uel eis pro tuis uisurus sis: uel certe & mihi & amicis nostris facturis iniuriam. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo. S.

Quoniam tuas musas meas quibus dum per etatem licuit de amoribus meis iocatus sum in libellos quinque digesserim: mitto ad te illorum primum misurus reliquos si in hoc uno amicum experiar te non assentatorem. Ea enim lege ad te ueniunt ut castigentur: & uapulent: ut errorum penas & ungue & obeliscis lauant. Adhibe igitur te illis aequum iudicem non iniquum hoc est seuerum non indulgentem. Nam que maior iniquitas quam amicum fallere de te sibi omnia promittentem: non eo usque ingenio delicato sum ut alienas literas fastidia: non adeo mihi bellus uideor ut censorum uel negligam uel accusem. Quin forte nec tu nec quispiam crederet quod haec mea mihi non satisfaciant: quam in his etiam quae magis placent ne sim ut inquit ille Suffenus timeam. Nimirum omnes fallimur nec uidemus manticae quae in tergo est. Quare operam tuam in re honesta & liberali amicissimo homini ne deneges: tam multo praesertim studio: tam ex animo eam efflagitanti. Quod si is essem a quo in eiusmodi tibi gratia referri posset: non tacerem gratum illud Lisippum appellis & appellem lisippi alterna opera uicissim uti solitum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano. S.

Quoniam superioribus annis Elorētiā essem amatorias elegias quattuor apud te reliqui: quas ut sit: exercendi ingenii gratia per id tempus pene puer esinxerā: Erāt illae quidem insulsa. Inerudita & leues quae auctoris aetate & iscitiam facile praesertim ferret. Tu tamen illas non pro rei merito sed pro tua benignitate uel indulgenter approbasti. Et ob id ipsum ut fidem faceres quod approbasses exemplari petisti profecto non ignarus ea esse animis adolescentium ad uirtutem acerrima incitabula ut laudis cupiditate illecti: quam libauerit glosolā

mox degustare altus enitantur. Ut enim desperatione uires & iacet protinus & frigent. Ita spe attoniti atque inflamari nemo est qui dubitet. Sed iam aetatis patrociniū tollitur & quibus antea subsignabatur erroribus nunc uitio mihi uertetur quod non eos iam maturior animus aut repurgauerim melius aut deleuerim. Quae igitur apud te carmina ex nostris sunt si me amas aut remittas ad me aut laceres aut igni tradas. Ea omnia elaborata magis & complura alia quae postquam istinc abscessi mihi per ocium exciderunt breui tuae limae demadabuntur. Interim quae sine amici intertrimeto uiuere non possunt capitali dantur calculo. Praeterea epistolum tuum: & quae de homero in hanc usque diem a te translata sunt. Item quae de Iuliano medice sermone patrio & quaeque alia latino sermone composuisti ad me missa omnino uelim. hoc ita a te peto ut qui impensissime. Ita enim desidero ut qui impatientissime: neque est quod recuses quod ea forte ad umbilicum. nundum deducta sint. Quando quidem omnia si tua haec fuerit sententia clam apud me futura tibi iam praenuncio atque polliceor. Vale.

Ioannes Picus Miran. Marsilio Ficino. S.

In semper fuit iudicium Marsili doctissime nulla esse in re magis elaborandum quam ut ab animi nobilitate: qua trimegisto teste post louem proximi existimamur per desidiam atque fecordiam nullo pacto degeneremus: idque mihi potissimum semper fuit ut undecumque possem mihi animi cultum & bonae artium disciplinas compararem. Quod quidem meum consilium & si a pueritia usque constantissimum mihi fuit excitant tamen summopere atque inflammant cum apud te essem superioribus annis adhortationes tuae: nec unquam ardentius magis quam ex illa in hanc usque diem me totum litens addixi. Iam tres annos Marsili apud peripateticos uersatus sum nec omisi quicquam quantum in me fuit ut Aristotelicis aedibus quasi unus eorum familia non indignus admitterer. Quod quidem & si haud abinde consequutus sum. Quippe quod uix sim in uestibulo: eo usque tamen processi ut si non doctus & eruditus: quod nec per aetatem licet studiosi tamen nomen mihi uendicare non dubitem. Sed quoniam & tua semper & doctissimorum hominum sententia fuit qui academia peripateticis misceret: eum utraque secta & rectius habiturum & locupletius: aggrediendam mihi hanc provinciam existimaui: ut iam pro mei uiribus ingenii: pro mea quanta maxima potest assiduitate & diligentia Platone cum Aristotele & uicissim alternis studiis Aristotelem cum Platone conferre. Verum ut te praemonitore prius: ita nunc adiutore opus est: tuaeque erit humanitatis & in me beniuolentiae non deesse proposito meo atque eo quidem tam honesto & liberali id quod cumulatissime abste factum censeo si libere tuum de immortalitate aeternam ad me miseris. Quo ueluti praemonstratore quodam in Platonica disciplina praefecturum me ut opto: ita confido. Quis enim ficino: in quo si uera esset pythagoreorum sententia reuulisse Platonem credideri non que maxima in eo doctrinae genere de se ipso sibi polliceatur. Tu modo mihi non desis. Quod impetratum abste pluribus contederem: nisi ipsa quam tu plurimum facis honesti ratio hoc idem a te contenderet. Si enim pro amicorum utilitate declinandum aliquatenus de uia & Cicero noster & chilo sapiens & Theophrastus grauissimus philosophus existimarent Nonne erit in tam honesta petitione amicissimo homini defuisse flagitium. Fac igitur ut quod iam diu adhortatione sequor tua ope etiam aliquando consequar. Qui enim hac in re mihi auxiliari possit praeter te habeo neminem: quando quidem ut speciosa alia

cōplura atq; p̄clara ita platoniarū regē cura ap̄d nostrā atatis hoies p̄itus exoleuit. Vale

Ioannes Picus Miran. Hermolao. S.

Non q̄ quicq̄ habeam te dignum quod scribam ad te scribo. Sed iccirco tantum ut rescribas. Alioquin mihi nec causa est scribendi ulla uec argumentū. Quippe q̄ damnarim semper eorū sententiā qui ad amicos scribendū sentit ut hoc quasi debitum pendatur amicitiae. Est em̄ hoc totū scribere & literas missitare amicitiae quidē sed infirmæ & frigidiuscule: que sua uel subnixā non stet fatis: queratq; aliunde unde consistat at quæ in ipsis animi secessibus iā penitus radices egit quid amabo adminiculis litterarū eget. Dabo igitur Hermolae barbare ob id ad te meas ut quas maxime desidero tuas alliciam. Tu contra ne a me frustra desiderentur tuas redes q̄ cumulatissime. Vt. n. infirmi est animi adhibere litteras amicitiae quasi tibicines ne nacillet: ita facilem præstare se amicis atq; beneficium liberalitatis est & beniuolentiæ singularis: Vale & musicam Ptolomei: si id incōmodo nō fit tuo ad me dedas futuram hic ad dies pauculos. Quid. n. a te nō audacter petā: cui ego iā pridem mea oīa noui dicauiq; Vale.

Ioannes Picus Miran. Hermolao. S.

Mihi nunq̄ aut placui magis aut debni copiosius q̄ hoc tēpore quo una epistola ad te mea tam suaues tam eruditas tam tui per similes litteras ad me uocarim. Quod si & abfuisse te pataui dum illic fui & desiderasse me biennium consuetudinem tuam in causa fuit cur hæc ad me scriberes: non potest mihi illud quicquid sit: nunc non esse iocundum: tam abunde unæ litteræ tuæ uotum omne meum non adimplerunt solum sed etiam superarunt: nam ut epistolæ elegantia: amantatem: eruditionem suauitatem taceam cuius lectio uel beneficii uicem cumulate exigit: Quanti apud me esse credis q̄ tam amanter tam benigne atque adeo ex animo in amicum te mihi dedas: & quo nec optare mihi quicq̄ maius ausim in me ornādo undiq; tuam operam tam liberaliter pollicearis: Quod quidem genus officii non recipiendum adeo sed mihi ambiendum etiam fateri ingenue nec coram erubescerem. Quippe nec ipsi stoici ut nosti ἀπαθία probāt: nec inter has quas græci παθή dicunt affectiones ulla esse potest aut laudabilior aut honestior ea: si mō inter illas est quæ dicitur cupiditas noīs & gloriæ præstari uero mihi hoc nec ab ullo uberius potest q̄ a te ipso: in quo uirtutes omnes uelut singulæ sibi palmam certatim uendicāt: & ego cui debeam libentius habeo certe neminē. Est igit̄ hæc mihi pollicitatio tua tā grata tā appetenda q̄ honorifica qua uel id maxime plurimū gaudeo q̄ egregii. cuiusdā amoris in me tui & amantissimæ uolūtatis fidē faciat. Habeo tandē quod ut diu ante hac desiderauī: ita nūc serio triumpho. Habeo inq̄ Hermolauum barbarū latinæ linguæ delicias & bonæ artiū oīum insigne præptuariū mihi nō bene uolū solū sed amicissimū. Habes & tu itidē Ioānem Picū Mirandulā ita tibi deditum: ita tu studiosum: ut q̄ deditus q̄ studiosus eē magis nō possit: mutuis aduersum te officiis: q̄n̄ p̄stare nihil uel grande potest uel Hermolao dignum futurum imparem quidem: si uero amicum spectes certe uel æqualem uel superiorem. Vale.

Ioannes Picus Miran. &c.

Nihil mihi dulcius fuit dū hic apud nos esses tua consuetudine: nihil itē utilius: ea in te morū suauitas ea est doctrina. uide aut̄ q̄ mihi dulcis q̄ gratus fueris dū te fruebar cū nunc dū abes nihil mihi sit dulcius tui memoria. Sed p̄fecto si amicitiae sedes animus est & nos id maxime sumus amicos. s. ut scribūt Plato & Aristoteles non est cur possint dissidiū inter nos facere ulla uel locorū remota uel diuturna temporū interualla. Cogitabāt aut̄ nunc an qua etiā alia rōne consequi possem ut tecum essem neq; aliud in mentē uenit q̄ ut nostra de septiformi in sex dies geneseos enarratione locubratio ad te ueniret. Si. n. libros quasi liberos parimus: & patris maxima pars in filio est: ueniam ego quoq; ad te in illo quē genui. excipe igitur ueniētē ad te filiolum meū ut me solebas hilari & lubens placebit scio quia amas. Scio & displicebit itidem quia amas. Nā eiusmodi pietatis est & eorū errata quos amamus signanter introspicere ut emēdemus & introspectis leuiter indulgere ne uexemus.

Ioannes Picus Miran. F. B. C. Th.

Salue pater dilectissime en tibi Apoloniū quē si tue uirtuti tuis in me officiis non deberē: deberē certe uel his litteris quibus cū efflagitas tātus in illis amor tanta hūanitas. Est. n. & summi amoris quo illuc uocare quo tu iam puenisti. ad animi. s. purgationē hoc est ad uerā fœlicitatē: & summæ humanitatis hortari me quasi æquale cui legem dicere quasi filio potes. Sed utinā usu eueiat aliquando ut in secessu aliquo una aliquādo pie philosophari possimus uidebis apud me nihil esse prius q̄ ut pietatem cum sapientia coniungam. Videbis hoc mihi esse persuasissimū nullam esse sapientiam que æternæ in nobis sapientiae imaginem obliteret. & similes facit brutis insipientibus: testem habeo contubernalem angelum tantum me quotidie de meis studiis lucro apponere quātū inde ad certamē purgandī animi istructior fortiorq; euado. Omnisaria hec disciplinarū tractatio & quicquid litteræ p̄mittere nobis possunt cutē colorat & q̄ si pigmetata facie nos reddit formosiores. Ad sanā firmā robustā mētē sperare nō aliunde possumus q̄ a uitæ integritate: a moribus: a diuina deniq; religione. uolentē igit̄ cogis (ut ita dixerim) magis uelle. Sed & tuis me sacris p̄cationibus iuua ut possim etiā quod & ego uolebā & tu me uelle tantope uis. Vale pater amatissime quē unice amo quē in oculis sero. Florētie. xiii. Ianuarii. Mccccc. xxx. expecto tua omnia Politianus meus delitue totus litteraturæ tibi a scribi salutem iubet.

Ioannes Picus Miran. Hermolao barbaro. S.

Mimini me cū de liberalē quā nō potissimū ex Italiae gymnasiis mihi sedem ad phiæ studia deligerē cū me mltā pataui uocarēt libētus: illuc petisse ut amor in te meus quē iā diu aīo nutruerā mutua cōsuetudie tibi palā eēt: pataui fui & biennū Hermolauū tñ quis credat nec uidi: nec nisi ut multo āte fama cognoui. Ita sæpe eueit ut dū oblatā occasione desidiōsa quadā p̄crastinatōe cōtēnimus: ea ut lubrica ē manibus elebatur. Huius rei me uehementer penituit & penitet & eo magis q̄ quam antea rerum omnium doctrinam tuam rumore tantum cognoueram eam nunc his oculis: his auribus agnoui: dū Romanū Themistium tuo illo ore de ingenio animæ de primis regē exor

diis de ratiocinandi scientia disertantem audiui. Deus bone quantum doctriue: quæ dicti onum diuitie: quis candor: que mūdices orationis: O uirū præclarissimū o expressam an tiquitatis imaginem erat mihi frequens uotum ut Varronis diuinarum humanarumq; re rū scripta aliquā reuiscerent: ut esset apud quē latine physicas rōes edisceremus. Tu uero & illum & probatissimos quosq; referēs eū te nobis exhibuisti ut nihil aliud super sit quod desideremus q̄ ut græca alia interpretando & tibi uberiorem laudem parias & cumulatū us de naturali hystoria & de studiosis omnibus cene mereare: hæc omnia doctissime Her molae ad nihil aliud spectant nisi ut me tibi amicissimū esse intelligas: me ita uirtutes tuæ ad te & amandum & obseruandum accendunt ut nemini etiam ex cognatiōe tua in amo re concedam. Sanciet hæc inter nos epistola amicitie fœdus: ut honestissimum certamen mutæ caritatis subinde certemus.

Ioannes Picus Miran. Andree corneo urbinati. S.

Quas proxime ad me dedisti litteras tuas idibus Octobris accepi/ Quas scri bis decisse prius/non peruenerunt/rescripsissem illico si accepissem/ita sum ad scribendū impiger:& in hoc munere siue studio siue natura minime cel fator. Non tamen erat quod uerereris silentio etiam diuturno amicitia no/ stram posse labefactari. perpetuus amicus sum ego nō temporarius. Et firma satis non est amicitia si qua uelut tibicines has litterarū sibi uicissitudines postulet/que (ut Plauti dixe rim uerbo) quasi nutātem infirmiusculamq; furcilent. Sed ut ad ea ueniam/quæ scribis ad hortaris me tu ad actuosam uitā & ciuile frustra me & in ignominiam quasi: ac cōtumeli/ am tā diu philosophatū dicēs: nisi tandē in agenda tractādarūq; reꝝ palestra desudē. Et equidem mi Andrea oleum operamq; meorū studiorū perdidissem: Si ita essem nunc ani/ matus ut hac tibi pte accedere & assentiri possem. Exitialis hæc illa est & mōstrosa persua/ sio quæ hominū mentes inuasit: aut non esse philosophiæ studia uiris principibus attingē da: aut summis labiis ad pōpam potius ingenii: q̄ animi cultū uel ociose etiam deliban/ da. Omnino illud Neoptolemi habent pro decreto: aut nil philosophandū: aut paucis: p nugamentis & meris fabulis iam illa accipiuntur. Sapientum dicta: firmā & solidā felici tatem in bonis animi esse: Extraria hec. corporis: uel fortunæ: aut parum: aut nihil: ad nos attinere. Sed inquires. ita uolo Martā amplectaris: ut mariam interim non deseras. hac tu/ bi parte non repugno: nec qui id faciunt: damno uel accuso. Sed multum abest ut a con/ templandi uita ad ciuilem transisse error non sit: non trāsisse pro flagitio aut omnino sub culpæ nota uel criminis cēseatur: ergo uitio alicui uertetur q̄ uirtutem ipsam uirtutis gra/ tia nil extra eam quærens perpetuo affectet & prosequatur: q̄ diuina mysteria: naturæ con filia perscrutans: hoc perfruatur otio: cæterarum rerum despector & negligens: quando il la possuit. sectatorū suorū uota satis implere. Ergo illiberale: aut non oīno principis erit non mercennarium facere studium sapientie: Quis æquo animo hæc aut ferat: aut audi/ at: Certe nunq̄ philosophatus est: qui ideo philosophatus est: ut aliquando aut possit: aut nolit philosophari. Mercaturam exercuit ille non philosophiam. scribit appetere tempus ut, me alicui. ex summis Italie principibus dedam. Adhuc illam philosophantiū de se opi nionem. non nosti: Qui iuxta oratium se regū reges putant: mores pati & seruire nesciūt

Secū habitant & sua contēti animi trāquillitate sibi ipsis ipsi super sunt. nihil extra se que runt/que in honore sunt apud uulgus/in honora sunt apud illos/ & oīno quecūq; uel hu mana sitit libido uel suspirat ambitio/negligūt & contēnunt. Quod cū oibus/tum illis dubio pcul faciendū est/Quibus se ita indulgit fortuna/ut nō modo. Laute & cōmode/ sed etiā splendide uiuere possint. Magne iste fortunæ sublimāt quidē & ostentant. Sed sæ pe uti ferox equus & sternax sessorē excutiūt. Certe semp male habēt/& uexant potius q̄ ue hant. Aurea illa optanda mediocritas que nos uti mānus uehat equabilis. & imperii pa tiens nobis uere seruiat nō dominet. In hac ego opinione persans cellulā meā/mea stu dia/meorū librorū oblectamēta meā animi pacē/regis aulis/publicis negociis uestris au/ cupiis curiæ fauoribus. antepono. Nec mei huius litterarii otii illos fructus expecto/ ut in rerū publicarū/æstu atq; tumultu iacter & fluctuem. Sed ut quos parturio tandē pariāt li/ beros & quod fœlix faustūq; sit dedā aliquid in publicū/si non doctrinā/ingeniū saltē & diligentia quod oleat. Et ne credas nostræ industriæ. & laboris quicq; remissum. scito me post multā assiduis indefessiq; lucubratiōibus nauatā operā hebraicā linguā chaldaicāq; didicisse/& ad arabice euincēdas difficultates nūc quoq; manus applicuisse/ hæc ego pri/ cipis uiri/& existimari semper/& nūc existimo. Sed hæc ut uere ita se uere dixerim equidē principes istos excellentissimos in primisq; magnanimū Barri ducē Ludouicū/ ita colo & ueneror/ ut ex italiæ principibus neminē magis. illi me multū multis de causis debere in/ telligo/& nihil est tam graue/nihil tam arduum quod (mihi si detur facultas) demerendi hominis causa facturum nō sim. Sed quæ illorū est amplitudo/ & mea tenuitas ut ego ipis nō egere non possim/ita egere ipsi aut mea opera/ aut meo istuc aduētū/ nullo modo pos/ sunt. Romā prope diē proficiscar inibi hyematurus nisi uel repens. casus uel noua inter/ cidens fortuna. alio me traxerit. Inde fortasse audies quid tuus Picus in uita umbratili & fellularia contēplando profecerit/ aut quid tandē (dicā enim quāq; arrogantius) quid inq̄ quādo tu illi istuc accedenti doctōꝝ copiā polliceris alioꝝ operā indiget in re litteraria. Romæ & ubi/ubi terrarū fuero/habebunt principes isti. cui imperēt/quem uel ut trusatilē ut inquit Plautus molā pro arbitrio uersent. Quod scribis de re uxoria/nec temere/nec de nihilo dictū existimo: Sed dauus sum/Edippus nō sum/nec si sim esse uolo. Id quicqd est/si uidetur Latius explica/sin minus esto harpocrates. Ego ut sese res dant in arma cō silium capio. Rhythmos meos ethruscos nō est quod desideres. Iam dudū amatoris lusi bus nuntiū remissimus/ alia meditates/ Sed hoc te quoq; monitū uolo/ lauram tuā. si eā esses editurus: supprimas adhuc aliquot dies. Nam forsan paulo mox legendi nostri homi nes de amore (Vide quid dicam) quæ non dum legerunt. Et tu annotare plurima poteris/ que ad rem tuā plurimū facient. de alibrana/ quamq; dignus nō est/ de quo uerba faciam/ hæc tamen dixerim bene me ritū illū domino male gratiā rettulisse/ Nec est q̄ fugā suam in quemq; aliū/ q̄ in se ipsum reiciat aut deriuet/ quādo meis domesticis/ quod negare il/ le nō potest/ nō minus fere/ q̄ mihi debet. sed non primū/ nunc ut tu nosti/ aut fidē sefellit aut dominū Ludificatus est. Scio quid postq̄ etiā aufugit in me ille & de me/ Sed non cu/ rat culicem elephas/ Et condonatū tibi uolo quicquid ante hac leuis homo peccarit. sed ne abutatur in posterum patiētia mea/ ne qualē se mihi ille imerito præstitit/ talē me ego illi tandē præstare cogar. Quod amicū illum tuū/ cui in amore res male cessit/ apud Flo rianum nostrum excusaueris/ ex officio fecisti: habet ille quidē & ex historiis & ex poetis/

ex ipsa etiã philosophia unde se a nota criminis uendicet/habet unde magnorũ se homi-
num præiudiciis dauidis/prefertim Salamoniſq; tutetur: ut Aristotelẽ taceã. qui dum nõ
nullas etiã meretrices sepe deperibat/suorum de moribus præceptorũ nil meminit/ quã-
do amatae feminæ uti cereri eleusinae sacra fecit. Sed ille hæc tutameta: & quasi propugna-
cula sui facinoris non amplexatur modo uel amat/sed odit/ & reiicit/ & recusat/iacturam
queritur suam/non culpã deprecatur. dolet q̄ peccauit/nõ defendit. Et mihi quidẽ uel hoc
nomine uidetur Cæteris excusandus/q̄ ipse se nil excusat/nihil homine imbecillius/nihil
amore potẽtius/Hieronymi illa inuicta & incõcussa mens/dum cælo tota inhæret puel-
larum choris intererat/ **Q**ue illũ pestis potuit uel infestare quem non edomabit: Si hoc
amor in heremo/in humo collisis mēbris/in ebdomadaru potuit inedia. **Q**uid in plu-
ma/in umbra/in omni deliciarũ affluentia nõ poterit: Accedit q̄ ille nunc primo cecidit
ruine huius alioquin insolens & ignarus. De neptuno cõqueri potest/ qui semel tantum
nafragiũ fecit. Si ad eundẽ iterum offenderit lapidẽ/nemo manũ porrigat. nemo mise-
reatur. Nunc nõ excusari iure nõ potest/ **Q**uem ita facti penitet/ut fauore excusationis se
dignũ ipse non existimet. Sed hæc etiã nimis quãdo amicus tuus huiusmodi facti memo-
riam/nõ solum aliquo modo litteris tradi sed quod sequẽs uita eius faciat obliterari pe-
nitentia cupit. Vale. Christophorus nõ aderat cum tuas accepi. domino tuo & uniuersæ Bon-
romæ familiæ/ quam & amaui semper/ & nunc plurimum amo. me non uulganter cõ-
mendabis. Perusiæ. xy. Octo. Mccccxxxvi. anno gratie.

Ioannes Picus Miran. Io. francisco nepoti. S. plurimã

Oratissime mihi fuerunt littere tue. Non ob id modo q̄ iam pridẽ de te nihil
audiuerã. Sed & quod ea mihi significabant quibus sum mirifice delectatus
quando eadẽ & tibi sunt grata & deo gratissima esse nõ dubito. Tu quoq; ni-
hil dubites si modo qua cæpisti uia perrexeris mercedẽ tuã copiosam in celis
esse futurã. Ego nundũ fatis habeo exploratũ eundũ Romam mihi sit nec ne. Et quantũ
equidẽ assequi possunt cõiectura/futurũ potius credo ut illuc mihi eundũ sit: causam no-
sti. hoc ubi certum habuero statim te certiorẽ reddã ne si huc forte ueneris (quod alioquin
ego summopere uellem) aut me hic nõ inuenias aut statim discedente me in patriã tibi sit
redeundũ. Interim domi esse poteris nisi tu quidem aliter sentias. Sed & illud memineris
habere te uxorem cui nõ aliter corpus tuum q̄ deo ipam animã debes: Est illius desiderio
aliqua ex parte satisfaciendũ: cogitandũq; tibi est quid illa ex habitu corporis ex ætate aut
appetat aut appetere possit. **Q**uid ex pudore ex uirtute non petat. Cur enim pudeat hæc
scribere quæ & paulus scribit apostolus: Nulla est fere res in qua te magis suspicer errare
posse. Et quidẽ fallũtur nostri homines plurimũ qui obligatas quidem additasq; sibi uxo-
res putant suas. se uxoris nihil: Sed posse de se: quicquid illi censuerint pro arbitrio sta-
tuere. Deniq; tuus totus esse non potes qui semel nuptiarũ legibus te subiiciẽs uxoris esse
uoluisti: potes nihilominus totus esse dei quem & tibi promeris dum ut legi eius obtem-
peres tibi ipsi etiã in his quæ sunt dei minus obtemperas. Sed de his alias tecum coram
etiã sum loquutus. Ego ut primũ aer uernauerit hoc est inter primos quadragesime dies.
cũ me. s. ex his grecoꝝ libroꝝ fasibus extricauero statim ferrariã ueniã. interim sacris lit-

teris infra: præcipueq; euangelicæ lectioni quæ animũ identidẽ ad deũ adducat: quẽ inde
abducere & mūdus & demon ille illecebris hic fallacis dies noctesq; nõ cessant. Vale ani-
mæ dimidiũ meæ & deũ ora pro me. Cumprimũ de mea romã uersus profectiõẽ aliquid
statuero te certiorẽ reddam Floren. xxvii. Nouembris. Mccccxxxii.

Ioannes Picus Miran. Ia: Antiquario suo. S.

Inter uoluptates/quas cum erã Florentiæ de Politiani cõsuetudine maxime
capiebã. Viri mea sentẽtia/nostro æuo omniũ litteratissimi/nõ erat illa me-
diocris/q̄ tuas ad ipsum Epistolas graues illas semper/ & elegãtis/ut quãq;
accepiſſet/statim mihi dabat legendas. Delectabat in illis me uehemẽter/ &
prudẽtia quãdã singularis/qua magnis etiã in rebus/negotiisq; tractandis a prudẽtissi-
mis cõmendariſ/ & orationis cultus atq; sobrietas: tum q̄ in nonnullis honorificã nostri
mentionẽ faciebas/non solũ mihi tuæ litteræ placebant/sed in illis quoq; ipse mihi place-
bam/ Scilicet testimonio tanti uiri cedente consciẽtia: quæ nõ nihil dissimulãs quod sen-
tires: qua si ipsa se proderet/nõ magnopere pugnãs & prope modũ uolens fallebatur: Ita
duplici nomine tibi erã deuinctus/inde tuæ uirtutis/hinc collocati sapius in nos nõ offi-
ciũ modo/sed beneficiũ: cogitauĩ non semel agere tibi gratias per epistolã/ ne forte parum
gratus/ aut ne tecũ rusticus existimarer: Verũ cũ tu Politianusq; noster pulcherrimũ quod-
dam inter uos litterarum cõmerciũ exerceretis/nolui misis importuna Pica obstrepere
quasiq; male uocalis Anser/alterne sibi concinẽtes olores iter turbare: Alioquin tibi ani-
mum nostrũ per Politianũ nostrũ patere sciebã: Tum conscius infantiae meæ interprete
utebar eloquẽtissimo. Nunc ab ipso missã ad nos tuæ littere sunt/quas ad Ricium nuper
dedisti/luuenem ingeniosum: in quibus tantũ tribuis mihi/quantũ nec optare ausim/ne-
dum mereri me credã. Rupit officii magnitudo nostrũ hætenus nescio an in ciuile/ cer-
te non superbũ silentiũ/nec potui tibi non agere gratias immortales/non q̄ premas me
laudibus immodicis/quas nõ agnosco: sed q̄ ita me ames/ut tuũ illud alioquin constãs ro-
bustũq; iudiciũ tantopere tamẽ in nobis sub amoris pondere uacillauerit. De deo igitur
tibi super q̄ uel ego possim persoluerẽ/ uel tu facile credere nec est quicq; tam arduũ tam
difficile/quod nõ æque pro tua dignitate sim facturus/ac pro mea salute. Tu quidẽ in Po-
litiano me possidebas hætenus/nunc uero nihil mutata re tuis tantũ rõnibus Pici nomẽ
quod suberat explicabis. Vale. Ex Agro Ferrariensi die. xxviii. Iunii. Mccccxxxiiii.

Præcellenti atq; doctissimo. Viro domino Iacobo Antiquario tanq; patri.

Ioannes Picus Miran. Andreae Corneo. S. D.

Satisfactũ est plane uotis meis abunde satis Andrea carissime. **Q**uando qui-
dem ex tuis ad Christophoz; utriq; nostrũ carissimũ litteris accapi istic te cũ
tuo & cõmodo & dignitate uiuere. Est enĩ fuitq; semper hoc a me optatũ ma-
xime/tibi esse bene atq; beate/ & quo nihil demũ habeo maius dicere p me/
ntis tuis. **Q**uod quidẽ euenturũ nunq; dubitauĩ. Atq; hoc unũ mihi semper cõstitit dum

uel lingua tibi supstes esset/ubiubi gentiū fores futurū te in sublimi Noui(quod citra adu-
lationē dictū sit)animi tui generositatē/quæ nihil humile aut pleberū patietur. Noui uir/
tutes tuas doctrinā/ mores/atq; prudentiā: Que omnia/te quocunq; collineabis/facile
perducent. Valitudinē tantū tibi timeo/tot morbis ab ineunte ætate ut mihi narrare soli/
tus es in hanc usq; diem oppressam debilitatā tamen magis q̄ fractā/adeo & illa tuū mo/
uit ingeniū/ut uinci nesciat:sed perpetua quadā soliditate sua aduersus fortune ictus stre-
nue pugnet habe quæso nō minus ualitudinis rationē q̄ fortunarū quando quidē hæ ubi
uita deficit nullæ sunt. Quod uero de me apud oēs honorifice uerba facias/ facis tu qui
dem pro tua & humanitate/& uetere in me beniuolentia debeoq; ob id tibi tantū quantū
qui debet maxime:Sed ueveor ne tuā ipsemet telā retexas dum meas ineptias/ & quæ mi/
hi in ætate teneriore nugæ profluxerunt in publicū euocas sunt enī ea omnia inepta satis
& inerudita uel si etiā cum eis benignissime decidatur/non ea certe sunt/quæ eam/ quam
de me isti homines oratiōe tua opinionē iam forte conceperūt/substinere possint/ Qua
liacunq; sint mittenda duxi/ut tibi uel totius famæ dispendio satisfacerē.te tamen rogatū
uelim/ut hæc leuiora omnia habeas:Nam si res tandē desiderabis meas/ & grauiora ha/
bemus in maibus que ad umbelicū nundum ducta sunt. Et hæc quoq; ipsa quæ misimus
absolutiorē poscebant limā. Verum & tēpora & philosophiæ studia/ quibus maxime inui-
gilo ab opere me diuerterunt. Redibimus tamen aliquando admusas & si quid excuderi/
mus tuis auribus dignū/curabimus ad te protinus delatū iri. Vale.

Ioannes Picus Miran.R.C.C.S.

Attenus noster uir officiosissimus & salutem mihi plurimam tuis uerbis dixit
& quo me amore/qua beniuolētia prosequare apertissime declarauit.polli-
citus insuper & tuo/nomine studiū/operāq; tuam si quando his mihi uti cō-
tigerit. Cui officio utinā par essem pater humanissime. Suscipi enī me in tuā
fidem & inter tuos cōnumerari & optaui semper/& speraui. At obuiū habere te ultro me
tam benigniter/tam amicis tam liberalibus pollicitis adeuntē/& quasi ad amicitiam sili-
cet sed per te licet uocantē tuam/& spem meā/ & uotū omne superauit. Quid enim aut
quantū est ab eo inuitari/a quo fuerat satis non excludi: Quamq; fecisti rem/& si nō me
te tamen dignā.poterā enim pro meis meritis non admitti. Non poterā pro tua humani-
tate etiā non uocari. Quāobrem quantū aut mihi gaudeā/aut tibi debeā quo pacto ex-
plicem qui nec concipio:Certe ob hec tanto magis tibi debeo quanto minus hec(que nul-
la ex parte)mihi tu debeas. E enī nimis sunt illa grandia & nimis multa que & Mattheus
& amici reliqui rettulerunt ex uoluntate potius q̄ ex iudicio me extimantes. Sed qualis ta-
men/aut quātus sum patiari me quoq; inter omnes esse/ qui tuas uirtutes/ut taceā cætera
colunt & admirātur per quas in te est uidere/& quod uincat antiquitatē/& quod uinci a
posteritate non possit/ut dixerim hoc merito.cū in te nihil/quod uel in honesto/uel pru-
dencia uel doctrina sit positū desideretur.desiderari hoc unū debere ab omnibus/ ut per
te aliquādo iuxta Platonis uotum summa potentia cū summa sapientia cōiungatur: Sed
hæc a deo a te interim hoc peto & rogo ut mihi nō referende gratiæ/neq; enim locus aut
per tuā amplitudinē/aut per meā tenuitatē/sed testandi animi erga te mei/testandæ fidei

& obseruantiz occasione prestes. Experieris Ioannē Picum hominē supra omnē opinio-
nem tibi deditū & deuotū de quo polliceri magis tibi nō potes/sed potes ea omnia qua/
liacunq; sint quæ sunt in eo quibus tu ipse cum uteris splendoris tui aliquid inuehes fientq;
magna cū tua esse ceperint/que dum sunt mea magna esse nō possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran.suo Alexandro cortefio.S.

ORatissime mihi fuerūt litteræ tuæ quas nō ut putas ad ignotum ignotus:sed
ad amicū & quidē ueterē amicus ne dū ad notū notus nup dediti/nosti enī
& tu me antea ut scribis/& dignū existimasti quem amares. Ego itidē de tua
doctrina atq; uirtute cum a plerisq; tum a Politiano nostro sapius audiui cu-
ius iudicio quis nō cōfidat:fecit ille apud me tuæ pbitatis fidē/facere potest & apud te ce-
ptæ meæ iā pridē beniuolētiæ. Cui quidē & si erat maxima/per epistolā tamē tuā eos scito
cumulos accessisse quos cōcipere animo uel pauci possint. Quid enī illa suauius:qd eru-
ditius:ut est docta:ut est amabilis & puccio nostro de me amice magis q̄ uere loquēti lar-
gissime subscribēs. profecto nec mihi quicq; illa gratius a te poterat contingere.nec tua de
me opinione quicq; honorificētius/pro quibus uniuersis & tibi gratias ago q̄ maximas/&
quecunq; aut mea/aut in me sunt debere Alexandro meo me confiteor. epistolā quā pe-
tis nostram ad Laurentium medicem/ad te mitto.

Ioannes Picus Miran.Domino beniuenio.S.

Salue mi dominice in domini fortē:electe. Grate mihi fuerūt litteræ tuæ gra-
tius q̄ & corā ex fratre dum hic agebat & p litteras ex Petro antonio nostro
cognoui firmiori te esse habitu corporis & meliori stomacho. Cura si nos oēs
si littere tibi sunt curæ/ualitudinē tuā/de qua pfecto nō ob id tantū fui semp
& sum sollicitus q̄ te amo(amo.n. uehēmētē)q̄ ppterea q̄ litteras amo/ quas tecū simul
periclitari & credo & certe scio. Si qua de nostra in te beniuolentia tibi rettulit frater/fidē
habeas plenissimā si quid de nostris laudibus/tā parū ei credas q̄ ille me multū amat. Cō-
mentariolū nostrū nō est q̄ admireris ociosi cū esse uoluimus/& oīno nihil agere id egi-
mus animū remittētes potius q̄ intendētes. Omnino præludiū est cōmentariorū q̄ in pla-
tonis symposiū meditamur. Erit in illis quod tu saltē ames & laudes qui oīa nostra amas
& laudas. De cōcilio/de questionibus/ut puto rettulit frater iā nosti cur scripserim me ti-
bi laborare/qd a me petis maxie lubēs faciā/cū te intellexero ex ea qua laborasti huc usq;
corporis ibecillitate/in primā optatāq; ualitudinē restitutū/quā tibi eo animo pcor & opto
quo mihi tu salutē animi precaris & optas. Vale ex fratta.x.Nouembris.Mcccclxxxvi.

Ioannes Picus Miran.Andree corneo.S.

ET si ad te litteras dedi aut raro aut nunq; cogitauit tamen de te & tuis rebus
aut sæpe aut semp. Sed nolo tibi spem uēdere nec prius ad te scribā qd faciā
in tuā utilitatē q̄ cū scribere potero qd pferim. Quod si uunq; pro tuo uel

Z iii

meo infortunio continget malo credas me nihil potius quam frustra in tuis rebus laborasse. Sed forte laetior tibi erit fortuna quam aut ipse speres aut illa soleat carmina nostra non est quae tua laura moretur quam reuocata ad incudem sunt ut pressius afformetur nec prodeire quo nunc sunt uultu/audet in publicum. Differt autem emendationem instans ratio & urges noui operis quod habeo in manibus hortatu Laurētii medicis in quo dauidicos hymnos non solum il/ lumino longiori interpretamento/ sed quam quos ecclesia decantat hi a. lxx. uersi sunt interpre/ tibus eaque translatione plusquam sexcentis locis uti parum fidelis hebrei coarguunt ego proprietati inixus hebraica & chaldaicae litteraturae cum & sensuum integritate illos ab omni iudeorum calumnia assero & defendo. Reliquum non est quod scribam/ nisi ut me Hermolao quotiens ho/ minem uides totiens non uulgariter comendes. fac item uir doctus & grauis iacobus uolatera nus amari se a me uehementer intelligat a quo si epistolas simmachi ad paucos dies dum. s. excubantur unquam impetrauero perpetuo me sibi beneficio deuinciet. Vale. Mccccxxxviii.

Ioannes Picus Miran. Baptiste guarino preceptoris suo. S.

Quid contrahis frontem: an quae contra quam preceperis/ atque ideo iniuria tibi inscripserim preceptoris/ Si preceptor non es iure tuis non isto preceptis/ Si preceptor es iure te appello preceptorum. Tu uero quid discipulum renuis quem tantopere laudas. pugnant haec inter se nisi alterum forte amoris est/ alterum iudicium/ & cuius laudes praedicat ex beniuolentia/ eiusdem errata ueris ex conscientia. ne. s. tibi pudorem faciat/ que possis forte laudator non possis preceptor non agnoscere. At recipe quae se me uel hac lege in participatum discipline ut te ego in nostre/ si qua erit gloriola/ participatum admittam plagas sustinerem solus. Sed quid frigidis iocis moror ardorem/ meae letitiae/ quam ex tuis litteris/ ex tua tam graui tam honorifica laudatione concipi. nunc demum mihi arridet. Nunc mihi est grata heptaplus mea postquam sub tuo preconio quasi clipeo palladis iam se ostentat emulis inuulnerabile. Hortaris me tu ad alias hoc genus scriptiones/ quod frustra faceres nisi dum mihi plena adeo cera subscribis igniculos bonae imitantes spei fecisses me ad scribendum quam fuerim antea longe fortiorum. Adeo enim eam iudicio tuo mihi confido/ ut quod totius instrumenti ueteris enarrandi onus suscepi. Cui omnino sum impar iam tamen solito longe fortius feram/ quod attinet ad libros fortasse tibi melius satisfecerem si indicem haberem eorum libros/ qui sunt apud te quoniam possent multi ad rem tuam facere/ quibus tamen non egeres/ Laurētio medici tua praedicta uirtus te fecit commendatissimum/ Neque nunquam inter nos mentio de iuris doctis huius aetatis/ quin plurimus in ore sit guarinus praesertim cum noster interuenit Politianus/ interuenit autem semper/ qui tibi tantum tribuit quantum nemini. Vale nostrorum optime atque doctissimi me & pictorium nostrum communes delicias quantum potes meo nomine saluere iube.

Ioannes Picus Miran. Antonio picimano. S. D.

Nihil tota uita mihi fuit iucundius his litteris quas nuper a te accipere plenas amoris officii humanitatis ita sim felicis ut te non fallo/ nisi mihi ille forte di/ es iucundior quo me ipse & grimannus nescio tuus an meus magis/ & conueni/ nistis amice/ & honorifice salutastis/ quoniam enim uelut personam mutuati non

qui erratis: sed quasi nescio quos lepido comento nominum mihi uos exhibuistis suauius tamen uestrum ingenium singularis doctrina: amabilis grauitas: liberalis modestia: ingenium os: lepidissimus sermo: grimannum mihi & picimannum apertos uerosque representa/ bant. Quare & si ipsa falli nomenclatura fraudari tamen uoluptate non poterat: que mihi ex uobis debebat. dissimulare non potuistis uirtute non potuistis: que suo se perdit fulgore & latere nescit illa de rebus physicis tam grauis tractatio: ille acres contortae argumentationes: illa iudicia castigatissima quos poterant alios quam uos ipsos mihi denunciare. Gratulabar ego mecum tacitus cum uos audiebam/ aetate nostrae que non unum ut putabam grimannum non unum picimannum: sed duos grimannos duos picimannos secundior protulisset ut autem mihi noster Politianus qui nam fuisset indicauit iam non tam aetate mea quam meo capere iudicio gratulari ita mihi agnouisse in uobis omnia sum uisus quae in illis. i. uobis constantissimo esse omnium testimonio deprehenderam. Sed uide ut me agunt transuersum & a tua epistola ad se uestre laudes abducant: quamquam & illa eodem quoque uocat uel nolentem sed reprimam me ne uidear quasi mutua opera uelle laudibus satisfacere quibus tu plurimis me cumulasti que siue ex animi sunt propensione / siue ex iudicio nescio honori an uoluptati mihi maiori fuerint. Debeo plurimum mi picimanne animo isti erga me tuo. Sed fac quae so tu quoque si quando accidit de me periculum de mea. s. in te uoluntate. Cognosces hominem ita amantem tuae uirtutis & studiosum ut nec ipsi grimanno tuo primas in te amando sim concessurus. Vale. die. ix. Iulii. Mccccxxxviii.

Ioannes Picus Miran. Ignoto amico. S. D.

Quisquis es noster eris/ postquam Roberto saluato nostro/ ut per eius accipere sinographam es comitissimus legi litteras tuas ad mitridatem quas illi absenti red/ dere non potui. Amare te in illis capere non tam iam eo nomine quam te Robertus amat/ quam quae te amare litteras: Et quae est principaliter/ sacrarum rerum & legis studio sum esse cognoui. Et quam de his que petebas uisus sum mihi posse aliqua ex parte tibi satisfacere ut hinc beue nostram auspicerer amicitiam/ uolui quid ego sentirem tibi significare. Quod certe facere longe locupletius/ si hic illos meos omnium hominum amicos. i. meos libros haberem quos consulerem sed me illi iam romam quasi anteambulones dominum precesserunt & ego ipse haec petasatus iam & caligatus in praesentia cum essem ad te dedi tam familiariter quam festi/ nater: quod petis de iosepho scias iustum iosephum apud hebreos non reperiri. Sed iosephi episto/ thoma. i. breuiarium quoddam in quo & multa sunt commentitia / & que de decem tribubus ibi leguntur que post babilonicam captiuitatem postliminio non redierunt ea esse notha & adulterina ex hebreis mihi plures confessi sunt: Quapropter illorum iosepho nulla omnino fides adhibenda. In iosepho greco scio esse quedam que de christo & fide & honorifica faciunt mentionem. Sed eadem esse penitus cum his que in latinis codicibus leguntur: non assererem nisi exemplar grecum cuius hic mihi nulla est copia recens legerem & ut ad ea ueniam que de chaldeorum hebreorum litteris desideras: percunctatus sum ego sepe & mithridatem & multos hebreos de his que apud Hieronymum in galeato prologo leguntur ubi ille scribit eosdem olim fuisse sam/ maritanorum & hebreorum caracteres. Esdra autem post restorationem templi sub zorobabel alias adinuenisse litteras que uunc sunt in usu nescios se huius mutationis omnes praedicant/ & quod

est maius) pro cōperto habent hīsdē quibus nunc utimur in hebraica litteratura apicibus ufos & Mosē & patriarchas antiquos oēs. Cui sententiæ ut nunc mihi/subuenit/fidē maximā facit scientia cabalæ cuius scriprores qui cū ipso Esdra in synodo fuerūt sub ipsīs litterarum caracteribus & figuris quibus nunc legē descriptā habemus dissimulasse Mosē diuina mysteria/& uolūt & probāt quod esse nullo modo posset si aliis Mosēs ab his quibus nūc utimur caracteribus usus fuisset: Quo tamē tutari dictū Hieronymū possim/hoc unū habeo quod nuper legi in cōmentariis libri quē pater antiquus Abraam de creatione edidit dū enim duas illas & triginta portas quarum meminit auctores interpretant/ dicūt numerū illū ex decē numerationibus & duabus ac uiginti litteris conflare. Reliquas autē litteras que sunt mēfade/ phe/chiaph: & nunque duplices dicūtur quarū characteres sunt ab episcopis siue prefectis additas fuisse hoc forte Hieronymus intellexit cuius testimoniū & haberi apud omēs omibus in rebus debet & habet profecto apud me sanctissimū Alphabetū chaldaicū quod petis: nec a mithridate impetrasses: nihil per illum licet ut a me impetrare possis a quo posses omnia. Nā ille docere me chaldaicā linguā nulla uoluit rōne nisi adiuratū prius/& quidē cōceptis uerbis/ne illā cuiq̄ traderē: facere fidem huius rei tibi pōt noster Hieronymus beniueniens qui cū adesset forte dū me ille docebat furens mithridates hoīem eliminauit. Sed ne frustra omnino scripseris uicariū habeas pro chaldaico arabicū alphabetū/quod mea manu tibi annotatū mittitur. Reliquū quod scribā nihil est nisi me tui quisquis sis/esse nō posse nō amantissimū: si ego te amantissimū esse bonarū artiū intellexero. Vale ex fratta. x. Nouēbris. Mccccxxxi.

Ioannes Picus Miran. Io. Francisco Pico nepoti. S:

Helix es fili quādo nō solū id tibi tribuit deus ut bene uiuas. Sed ut bene uiuēs a malis tñ ob id maxime quia bene uiuis/interim male audias: aqua. n. laus ad laudatis laudari & improbari ab improbis. Sed nō p̄pterea te fœlicē appello: quia hęc tibi calūnia gloriosa ē: sed quia dñs iesus qui uerax imo ipsa ueritas est futurā affirmat mercedē nostrā copiosam in cœlis/cū male dixerit nobis hoīes & dixerint oē malū aduersus nos mētētes p̄pter eū. Apostolica/si nescis/hęc dignitas est dignū haberi qui p̄ euāgelico noīe ab impiis ifameris. Quādo apostolos legimus apud lucā gaudētes a conspectu abiisse cōciliū: quia digni habiti essent quibus p̄ noīe lesu contumelia irrogaretur. Gaudeamus igitur & nos si tāta apud Deū gloria digni sumus: ut eius gloria in ignominia nostra manifestetur. Et si quid a mundo durū patimur ac molestum/dulcissima illa domini uox nos cōsoletur. Si uos mūdus odio habet: scitote quia priorem me uobis odio habuit. Si mūdus illū odio habuit per quē factus est mundus: nos uilissimū homūtionem/& si flagitia nostra p̄sitemus dignissimi oibus p̄bris/ usq; a deo/ si quis detrahat si qs maledicat ægre feremus ut ne ille maledicat/male agere ipi icipiamus. Excipiamus hęc potius alacres maledicta & si n̄ ea fœlicitas nostra ē ut p̄ uirtute p̄ ueritate: quē admodū olim heroes nostri uerbera / uicla carceres gladios sustineamus: satis nobiscū bene actū putemus si uel cōiuitia hoīm improborum: detractiones/odia patiamur ne omni nobis merendi occasione sublata: premiū etiam spes reliqua nulla sit. Si bene uiuentem te homines laudent: porro uirtus hęc tua quatenus quidē uirtus est similem te x̄po facit: sed

quatenus laudata est/ facit dissimilē: qui premiū suæ uirtutis ab homibus mortem crucis accepit: p̄pter quod & deus/ ut inquit ap̄lus/ exaltauit eū/ & dedit illi nomē quod est sup̄ oē nomē. Optabilis igitur crucifigi a mūdo/ ut exalteris a deo/ q̄ exaltari a mūdo ut iudicaris a deo. Ille. n. crucifigit ad uitā. hic exaltat ad gloriam: ille exaltat ad casum: hic iudicat ad gehēnā. Denique si tibi mūdus applaudit fieri uix potest ut uirtus quæ tota sursum erecta solū deum debet habere cui placeat blādiēti se paulisper hoīm gratiæ nō inclinet: & si de sua etiā integritate nō perdit/ perdit tamē de p̄mio/ quod cū in terris ineipit p̄solui ubi oīa sunt exigua/ minus erit in cœlo ubi oīa sunt imensa. Fœlices contumeliæ que nos tutos reddūt ne aut iusticiæ flos pestifero inanis gloriæ flatu marcescat: aut popularis rumusculi uano auctoramēto æternitatis stipendia nobis iminuātur. Amplectamur filii has cōtumelias: & de sola ignominia crucis domini fideles serui sanctissima ambitione superbiamus. Prædicamus inquit Paulus x̄pm crucifixū hebreis quidē scandalū: gentibus stultitiam: nobis autē dei uirtutē & sapiētiam. Sapiētia ista mūdi stultitia est apud deū: & stultitia christi illa ē quæ sapiētiam uincit mūdi per quā placuit deo saluos facere credētes: si in sanos eos esse nō dubitas qui uirtuti detrahunt tuæ/ christianā uitā: hoc est sapiētiam infamā. uocant: cogita quāta tua esset infamia: de insanorum iudicio a recte uite instituto dimoueri: cū error oīs emēdatione tollendus: nō imitatione augendus sit: hinciant illi: baubent allatrent: tu ceptum perge iter intrepidus: & de illorū nequitia atq; miseria quātū ipse deas Deo perpende. Qui sedētem in umbra mortis illuminauit: & de illorum cœtu trāslatum qui in densissimis tenebris deui huc illuc sine duce bacchantur: filiis lucis associauit. Sonet uox illa domini suaussima in auribus tuis semp: sine mortuos sepelire mortuos suos tu me sequere. Mortui enim sunt qui Deo nō uiuunt: & in hoc temporariæ mortis spatio: laboriosissime sibi æternam mortem acquirunt. A quibus si petas quo tēdant quo sua studia opera curas referant: quem deniq; finem sibi præstituerint in cuius adeptiōe fœlices futuri sint: aut nihil omnino habebūt quod respōdeant: aut pugnantia secū cōtrouersaq; sibi ipsis uerba uelut phanaticorum deliramenta loquētur. Neque enim sciūt ipsimet quid agant: sed more eorum qui fluminibus innatant: male iportata consuetudinis ui: quasi torrentis impetu feruntur: & hinc cecante eos nequitia: unde ad malum Sathana extimulant ruunt præcipites in omne facinus cœci duces cœcorum: donec improuisa eos occupet mors: & dicatur eis: Amice hac nocte repetent animam tuam a te: hęc autem quæ parasti cuius erunt. Tunc his inuidēt quos despexerunt: laudāt quos deriserūt: & imitari eos uelēt cū nō possunt: quos dū poterant sequi: p̄sequi maluerūt. Obde igitur fili Carissime auribus ceras & quicquid dixerit qcqd senserint hoīes de te pro nihilo habens solū iudicium Dei specta qui reddet unicuiq; secūdem opera sua in teuelatione sua de cœlo cū āgelis uirtutis suæ: in flāma ignis faciens uindictam in eos qui non nouerunt Deum: nec paruerūt euangelio eius. Qui pœnas (ut ait apostolus) dabunt in interitu æternas a facie domini & a gloria uirtutis eius cum uenerit glonficari in sanctis suis & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Scriptum est: nolite timere qui corpus possunt occidere. Sed qui animam potest mittere in gehēnam. Quanto minus hi tibi timendi sunt qui nec corpori tuo possunt nocere nec animæ: qui si nunc tibi detrahunt ex ratione uiuenti nihil detrahent minus si relicta uirtute uitii obruaris non quia illis uitium displicet. sed quia detrahendi uitium illis semper placet: fuge si tua salus tibi est cordi fuge quantum po /

tes eorū consuetudinem/ & ad te ipsum rediens sæpe in abscondito ora clementissimū patrem clamās cū propheta. Ad te domine leuauī animā meam. Deus meus in te cōfido nō erubescā/ etiam si irrideant me inimici mei/ & enim uniuersi qui sperant in te non confundentur. confundantur iniqua agentes superuacue/ uas tuas domine demonstra mihi: & se mittas tuas edoce me: dirige me in ueritate tua: & doce me: quia tu es Deus Saluator meus: & in te sperabo tota die. fac item cogites semper instantem mortem: & punctum .s. eē quod uiuimus & adhuc puncto minus: tū q̄ sit malus antiquus hostis qui nobis regna mūdi promittit/ ut nobis regna cælorum eripiat: q̄ false uoluptates quæ ideo nos amplectuntur ut strangulent: q̄ dolosi honores qui nos sublimāt: ut deinde precipitent: q̄ lætales diuitiæ: quæ quanto nos magis pascunt tanto magis uenenāt: q̄ breue incertum (umbratile falsum imaginarium est omne illud quod hæc omnia simul etiam si ex uoto affluant nobis præstare possunt: q̄ magna his & promissa & parata sunt qui contemptis presentibus illam suspirāt patriam/ cuius rex diuinitas/ cuius lex charitas: cuius modus æternitas: his atq; similibus cogitationibus animā occupa quæ suscitent dormientem: tepescentem accēdant: uacillantem confirmet/ & tēdenti ad cœlū diuini amoris alas exhibeant: ut cū ad nos ueneris quod magno omnes desiderio expectamus non solum quem uolumus. Sed & qualem uolumus te uideamus. Vale. & deum ama/ quem timere olim cæpisti. Bigus te salutat. Ferr. ii. Julii. Mcccclxxxii.

Ioanuis Pici Miran. Deprecatoria ad Deum.

Alme deus/ summa qui maiestate uerēdus
Vere unum in triplici numine numen habes
Cui/ super excelsi flāmantia mœnia mundi
Angelici seruit turba beata chori
Cuius & imensum hoc/ oculis spectabile nostris
Omnipotens quondam dextra creauit opus:
Aetherea qui torques qui uutu dirigis orbem/
Cuius ab imperio fulmina missa cadunt:
Parce precor miseris nostras precor ablue sordes/
Ne nos iusta tui pæna furoris agat.
Quod si nostra pari pensentur debita lance
Et sit iudicii norma seuera tui
Quis queat horrendum uiuentis ferre flagellum
Vindicis: & plagas sustinuisse graues:
Non ipsa irata restabit Machina dextræ
Machina supremo non peritura die.
Quæ mens non primæ dānata ab origine culpæ:
Aut quæ non proprio crimine facta nocens:
At certe ille ipse es proprium cui parcere semper
Iusticiamq; pari qui pietate tenes:
Præmia qui ut meritis longe maiora rependis
Supplicia admissis: sic leuiora malis.

Deprecatio ad deum

Nāq; tua est nostris maior clementia culpis/
Et dare non dignis res mage digna deo est
Quāq; fat digni: si quos dignatur amare
Qui quos non dignos inuenit/ ipse facit
Ergo tuos/ placido miserans precor aspice uultu
Seu seruos/ maui/ seu magis esse reos:
Nempe reos/ nostræ si spectes crimina uitæ
Ingratæ nimium crimina mentis opus:
At tua si potius in nobis munera cernas/
Munera præcipuis nobilitata bonis
Nos sumus ipsa olim tibi quos natura ministros
Mox fecit natos gratia sancta tuos.
Sed premit (heu) miseros tantæ indulgentia sortis:
Quos fecit natos gratia culpa reos:
Culpa reos fecit/ sed uincat gratia culpam/
Vt tuus in nostro crimine crescat honor:
Nam tua siue aliter sapientia/ siue potestas
Nota suas mundo prodere possit opes/
Maior in erratis bonitatis gloria nostris
Illeq; præcunctis fulget amandus amor:
Qui potuit celo dominum deducere ab alto/
Inq; crucem summi tollere membra dei:
Vt male contractas patrio de semine sordes
Ablueret lateris sanguis & unda tui
Sic amor & pietas tua rex mitissime/ tantis
Dat mala materiam suppeditare bonis.
O amor o pietas nostris bene prouida rebus
O bonitas serui facta ministra tui
O amor o pietas nostris male cognita seclis
O bonitas nostris tunc prope uicta malis:
Da precor huic tanto/ qui semper seruet/ amor
Ardorem in nostris cordibus esse parem:
Da sathanæ imperium/ cui tot seruisse per annos
Pœnitet/ excusso deposuisse iugo.
Da precor/ extingui uesana incendia mentis/
Et tuus in nostro pectore uiuat amor:
Vt cum mortalis perfunctus munere uitæ
Ductus erit dominum spiritus ante suum/
Promissi regni fœlici sorte potitus
Non dominum/ Sed te sentiat esse patrem.

FINIS.

Varia testimonia uitæ/doctrinæ & cōmendationum Ioannis Pici Miran. Variis ex locis collecta: multis tum horum celebratissimorum uirorum/tum aliorum prætermisissis.

Epistolæ duæ fratris Baptistæ Mantuanæ Carmelitæ theologi doctissimi & eloquentissimi, ad Io. Franciscum Picum Miran. Concordiæ comitem &c. de morte Io. Pici eius patris.

Ilustre domine. Nuper audita morte Io. Pici auiculi tui uiri clarissimi atque doctissimi/sic animo consternatus sum: ut neque pes neque mens satis suo fungeretur officio. Parum absuit quin & de deo/ & de natura: sim conquestus/ quod tantum lumen e mundo tam cito sustulerint tantum Italix ornamuntum: tantam ætatis nostræ gloriã quasi terrenæ rei publicæ bonis inuideant/ nulla habita nostri ratione: succiderint. succiderint inquam dum cresceret: dum floreret: dum copiosissima ingenii sui fertilitate pasceret uniuersos. Sed recordatus sententiæ Pauli qua inquit iudicia dei abyssus multa: cõtinui me/ ne male de deo/ & de operibus eius impia temeritate/ sentire. In occasione uiri huius passa sunt magnam eclipsem studia litterarum: scientia rerum: integritas morum: erat enim (ut scis) in patris tuo sic uitæ sanctimonix coniuncta linguarum eruditio: & humanarum diuinarumque rerum cognitio: ut in uno eodemque homine uiderer uideri Hieronymum & Augustinum reuixisse. Atque utinam opus illud de concordia Platonis & Aristotelis antequam decederet: obsoluisse Pollicebatur enim titulus eius omnem antiquorum philosophiam/ & reconditissimarum ac scitu dignissimarum rerum apertione. Omnia eius opuscula: que absoluit: que etiam imperfecta reliquit: sunt omni studio & diligentia conquirenda: nam cum a tanta ingenii felicitate profluxerint: non possunt/ non esse dignissima: que ab omni posteritate: legantur: amentur: & adorentur. ad quod officium te prouocare: nisi te sic persuasum & animatum satis crederem. Deerat hoc familie tuæ decus imortale: ut apud nobilitate antiquissimam: diuitiarum & opum affluentiam: rei militaris gloriã: collocaretur etiam excellentia tantæ sapientiæ: ut omnia que apud mortales/ summa laude digna sunt in unam domum tuam confluerent. Te uero Io. Franciscus summa ope niti decet: ut patris tui uirtute hereditate possideas: & ut spiritus eius in te duplicetur: sicut helix spiritus in heliseo: hoc a te expectamus: hoc requirimus: cum eius opuscula collegeris: precor: ut me quoque participem reddas: & erit mihi operæ precium/ istuc tantæ uoluptatis gratia me conferre cum sciero. Disticum in laudem eius ex tempore factum quod non placeat: tamē subiiciam. Vale princeps optime & me ama. Mantuæ die. xxvii. Nouēbris. Mcccclxxxiiii.

Picus Ioannes cælos: elementa: deumque
Doctus: adhuc iuuenis sanctificatus obit.

Ilustre comes Io. Franciscus dilatio honestissima tuæ responsionis credi fecerat litteras meas in uia perisse: & dum propterea nouas ad te dare statueret: iamque incipissem eas exarare: superuenerunt tuæ desideratissime: ornatissime: iocundissime. Nocte insequuta. credo ex eo quod die cogitaueram dormienti mihi sub aurorâ tempore quo cerni somnia uera solent uisa est imago patris tui iam uita sancti superuere: & mecum mista de angelorum natura: de spirituum aëriorum/ ac terrestrium: aquaticorum: etiam speciebus: nominibus

officiis: cum summa utriusque nostrum uoluptate differere. Et cum eum interrogassem cur balbus esset (balbus enim uidebatur) id signum esse respondit imperfecti & inabsoluti sermone: quæ de rege natura/ & de philosophia iam dudum incoharat. Videbar accensus de siderio percunctandi de rebus occultis plurima: quæ nobis mortalibus mirabilia sunt/ & ignota: & nescio quo pacto id primum occurrit quid. scilicet amuleta prædesent infantibus: & corallia: & id genus alia: quæ infantulorum collo alligantur respondit in his aliquando aliquid uirtutis inesse: & hoc ad magiam naturalem pertinere. sed ut plurimum damnatas consuetudines & superstitiones eẽ. his dictis euauit. & ego expergefactus diu multum cogitavi: quæ colloquuti fuimus in somnis: quia non inania esse sed pensum aliquid habere uidebantur. Scribo autem hoc non quod in somnis ullam fidem adhibeam: id enim est & a professione mea/ & a natura alienum: sed quia non satis mirari possum quo nam pacto fiat ut dormientes disputent: doceant: discant: & ea plerumque faciant: que a uigilantibus fieri sit impossibile/ uel certe difficile. habent certe nescio quid diuinitatis animæ nostræ. & si sancte ac pie uiueremus/ nec tot negociorum ambagibus circumagerentur animi nostri: haberent nobiscum spiritus separati magna commercia. Sed de his hæcenus. Quod uelis/ ut scribis/ patris tui uitam describere & laudo/ & ut maturius id agas hortor/ & obsecro: id enim officium tibi maxime congruit & tibi pluribus de causis est assumendum: nam & stilo/ & eloquentia plurimum uales. quod est natura & industria/ & dei donum singulare. Item quod gentilis eius sis: & tam mirabili uiro atque clarissima cognatione propinquus. quo sit ut eius gloriæ non esse particeps non possis. Nec ullo modo pati debes ut clarissima familia tua: quicquid tanti ornamenti ac splendoris amittat. Accedit ad hæc quod nulli magis quam tibi nota esse debet eius uita: quam tibi iam pridem imitantem proposueras. & quidem sapientissime: erat enim egregium quoddam sanctimonix & religionis exemplar. In quo totius sapientiæ lumen apparebat. Dicam ergo tibi quod Christus dixit apostolis. colligite fragmenta ne pereant. & id tanto studiosius agendum quanto nobis: qui superstites sumus & futuræ posteritati magis est profuturum. Proculdubio & si uideo magis ei gratulandum qui postquam tam breui nauigatione tantum spiritualium operum cõgessit/ tam feliciter in portum peruenit: non possum tamen de tanti uiri iactura tecum non dolere: Mors Georgii merulæ primum condiscipuli. postea preceptoris mei (nam sub Gregorio Tiphernate commilitauimus) tristitia me affecit: sed erat ille iam grandæuus & senio ingrauescente iam inutilis & fuctus officio. Hermolai & politiani duorum illustrium uirorum lamentabilis occasus: attulit & mihi & omnibus litteratis graue cordolium sed altius hoc uulnus infedit: & longe maiorem in Pico nostro iacturam passa est res litteraria. Eloquentiæ capi lugent: mathematicarum artium studia conciderunt. Philosophia omnis/ ac metaphisices & theologiæ altissimæ speculationes: quas ille amplificare/ ac illustrare iam ceperat: deinceps omutescent. Sed parco iam. ne dolori iusto plus indulgeam. Curandum magis est ut ei & scientiarum studiis ac exercitiis/ & morum integritate/ ac religione similes euadamus/ & pari cum eo negotiatione ditati: perueniamus olim quo ille iam peruenisse se se gaudet. Quam primum potero ueniam. ut diuini eius ingenii reliquias in mortales: que apud te sunt/ uideam/ & adore. Interea scribenda eius uita da operam & me ama. bene ualeat. D. tua: cui me cõmendo: Mantuæ die. iiii. Ia. Mcccxcv.

Frater Baptista Mant. Carmelita.

AA

Epistolae quinque Hermolai barbari uiri celeberrimi patriarchae aquileiensis.

Hermolaus barbarus Io. pico Mirandulano. S.D.

Quero Pice adeo nihil mihi debes: aut filētū: aut officii alicuius erga te meū noīe: ut mihi littere tue magno ēt rubori fuerint: qui negligentia meā p tua deprecariis apud me: cū utrūq; a nobis apud te prius quacūq; mercede redi mi debuerit: hęc ingenii tui bonitas candor æquitas: Agnoscis alienā culpā cū aut uitare aut piri certe possis: in mutuo crimine sollicitus es: q & antecategoria & cā ēt meliore securus esse poteras. aut reus est uterq; aut nō tu. Alioq; iā qd ad te attinet purgasti. Reliquū est ut & ipse satisfaciā. Sed quid a me ad te potissimū scribit pōt. ihortabor ut litteras amare pergas in quibus es eminētissimus. monebo ut uirtuti & bonis moribus dedare/ in quibus tm̄ pfecti/ ut difficile cognitu sit utri philosophiæ parti maiorē opam impēderis. ei quæ spectatiuas & instrumēt a cōtinet/ an ei que dogmaticē paneticenq; cōplectit: oīo sūmū & humano captu maius est: qd tu aut genio aut certe opifici tuo debes tā tenera ætate cōsequutus qd extrema senectute ipudētissimū sit optare. Nō sunt hęc Pice tua naturæ sunt: dei sunt: q̄q; sit aliquid tuū est hęc maxime tua sunt. Vide quantū minus tua dici pnt: nobilitas fortunæ ualitudo: forma: quibus bonis tā nulli cedis q̄ nec illis: quæ magis tua sunt. huc te hortor cōuerte: hoc diu & noctu uolue/ quātū nouē ei si q te usq; adeo ditauit ut nec soluēdo nec exputādo sis unq; futurus: q̄ possides. Cogita quantū possit qui te ista posse uoluit: quātū amet qui te de tā multis milibus sibi legit qui senes puer fere uinceres quiq; nundū ephæbus eruditor; hoīum coronas in admirationē dectinæ tuæ uerteres. nisi hoc uides/ nisi estimas/ iā nunc affirmo tibi & libera uoce prædico te nō tm̄ esse quantū es. Immēsum & infinitū est qd mihi de te pridē sponendi/ & spondeo: sed opinionē presūptā nec oratio/ nec prædicatio cōsequit: facio ego ut solent: qui quāto plus aliquē mirant/ & explicare uolunt qd sentiūt: eo minus id assequunt qd uolunt. ut q̄q; magnū aliqd aīo cōcipiunt: uerba tm̄ desinit/ & moriri potius q̄ dicere potuisse uideantur. Proinde tu ne hęc ausculta: que nūc de te scribo forasq; promo: sed illa potius intelligere: quæ intus de te solus & tacitus loquor tāto hercule maiora quāto cogitatio sermo/ ne/ hoc est. Marsilium saluta & Saluiatū tuū De Politiano nihil opus est labores. q̄ breui (ut audio) mecū erit. quo nihil mihi poterit in hac legatione tota iocundius accedere: bibliothecā istic in dies maiorē & ornatiorē instrui/ tā gaudeo ut nihil supra/ debēt Florentinis littere/ & inter Florentinos medicibus/ inter medices Laurentio qui gentiliacū hoc familiæ suæ decus/ nō minori cura fouet/ q̄ rem publicā cuius administrāda: cōstitutēda: q̄ ius habet. Vale Mediolan. Kalendis Ianuarii. Mccccxxxvii.

Hermolaus barbarus Roberto saluiato. S.D.

Salleris Saluiate si quid aliud preter occupationes meas suspicariis fuisse: quā obrem tibi nundū responderim/ uulgaris hęc & iactata silentii redēptio. Sed me hercule tam uera ut nisi tu eam pbes/ de meo in te amare fide studio male meritis eē uidearis. gratissime mihi semper litteræ tuæ oēs/ sed illæ supra

modum: in quibus mirandulani mei nomē atq; mētio: nihil est uno eo mirius in litteris: nemo quē laudari ornari in cælū tolli malim. nemo a cuius predicatione digredi minus possim: in quo sū; fortasse: nulli tm̄ esse uideor intēperans: tā multa in eo laus: tā nulla fini ut iam & ambitioni & assentationi locus desit. Apologiam eius legi: & in ea me/ quid ille mihi tm̄ tribuit tam parū merenti. cur ordinario testi ne dicam Gregario tam honorifica prefatione denunciatur. Illo præsertim opere quo nihil subtilius: uehemētius: acutius: de quo tm̄ satius est iudiciū meū: differam tantisper dū plane totū plego. Quā autē rescire cupis quid agā: ecquid aliud possum dicere q̄ studio: publica quidē curatio: nō nihil in stantia ille meā detrahit imo studiis nō instantia. insto. enī acius & pensum exigo acerbis q̄ mihi his maior abstulit assiduitate sartio quāto mihi negatorum plus accessit: tāto auditis & alacritatis plus incussit. Itaq; ferias illas omnes quas ualitudinē priuatus homo dabam ī publica distribuo: itaq; mihi ex una causa depent ac decedit alia rōne cor rogo. Credo alias ad te scripsisse/ aut dixisse tibi: qui ex me audierint instrumentū. Aristotelis ita enim logicen peripatetici fere appellant: itemq; libros octo de auscultatione physica: & tris eius rectoricos in latinū a me pridem conuersos esse Dioscorides iam pfectus est/ manus ei nūc a me summa imponitur: parata filia dos est: propediē locabitur. Tum leuatus onere Aristotelem aggrediar totus totum qui nisi alio me deus aduocet: ab Dioscoridis edictione biennio fere prodibit absolutus utiq; in logicis: & cū eo cōmētari: quos in posteriores analiticos iam perfecimus. post emissā hec inibo naturalia & diuina: Item Rhetorica & Poetica ptim cōmentationibus partim annotationibus oīa eius philosophi uolumina p uirili mea instruēs. Sunt enī & in pblematis & in animaliu historis/ nōnulla: quæ claritatem lucēq; desiderāt/ ea cursim & breuis annotamēti lumine præterfluā paratur: Nihil preterea nouum aggredi tota uita: & enim cōprimenda mihi est auditas/ immo improbitas hęc ingenii ne dum rectibile ac fertile haberi se uult. i. operosum & ambitosum esse uideat. quotidie uerius experior q̄ dici solet paria esse amplecti omnia & nihil. Vale Mediolani. xii. Kalen. Nouembris. Mccccxxxviii.

Hermolaus barbarus Ioanni pico. S.D.

Exameron tuum nudius tertius ad nos saluiati opera delatū ita auide legi: ut prima statim die/ nec tota sine interspiratione totū hauserim. Tria me in eo mirifice delectant: primū q̄ oratio tua docet/ & mouet: id qd & in sacris litteris ueteres theologos. & in philosophia etiā naturali pythagoricos & platonicos obseruasse constat recentioribus indocendo tantū fundantibus: alterū qd in tanta rerum copia/ & impunitate diripiendi/ tam castas & innocētes manus habes: ut in hoc scribendi genere. te ipsum nō alium sequutus esse uideare atq; hoc iam nec cum ueteribus nec cū neotericis cōmune: sed tibi peculiare atq; tuū est. in quo quidem (sensum tibi meū aperiam) ita sum affectus. ut qm̄ hęc priores illi nō dixerūt quæ tu dixisti nihil fere dixisse mihi uideant. Tertium q̄ uideo te nō tam Aristotelis q̄ Platonis & sectar; eius sacris iniatū plenos inde haustus in hęc lucubrationē cōtulisse omitto q̄ multa ex Platino egregia/ q̄ cursim & eleganter attigeris. ut quicquid fere quatuor eius & quinquaginta uolumina in sex nouenarios a porphirio digesta continēt nō plus legisse q̄ edidicisse uidearis.

AA ii

Nec illud præterire possum: quod inter nouos & ueteres theologos ita medium te geris: ut nec illorum simplicem maiestatem oderis: Nec horum ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit ut dum alteros imitari uis alteros potes: utriusque generis optima decerpseris: id quod in ipsa quoque dauidici poematis enarratione facturum te speramus. Vale. Venetiis pridie nonas Septemb. Mccccxxxix.

Hermolaus barbarus Io. pico Mirandule. S. D.

Balue humanissime Mirandula. Ego uero de te tam libenter ubique predico ut nihil maiore uoluptate faciam: non solum quia nihil (ut inquit Plato) iocundius auditur quam ueritas. Sed etiam quia ut palemo inquit multo est dicere quam audire uera iocundius. Accidit quod labore nullo/ut est apud Eschilum *Melandrum* & Euripidem/sepe etiam non quaesita ueritas prodit inuitissimo etiam plerumque homini exprimitur /nullis quaestionibus sed sua tantum uia. haec est tyrannis illa: quam tu candorem tuum sequutus humanitatem & bonitatem interpretaris: & Hercule tu iam tantus es ut qui te non laudat: iudicio & existimationi suae detrahat: rem suam agunt rationibus suis consulunt: suam famam redimunt: qui fauent & cupiunt tuae. Multa sunt in diario tuo nomina que tu nescis tibi creditores tui debent: Multi consilium Prodicum sequuntur: Dant ut accipiant manus manum scabit ut Epicharmus recinit: quanto sane creditoribus. i. laudatoribus tuis minus debes: tanto plus tibi: qui eos uelint nolint creditores facis tuos. o inauditum genus aeris alieni/creditorum esse non esse debitorem. Sed occupatior sum/ quam ut tecum diutius lusitare possim. At tu quam solutus es/ diu boni ut quemque patiari feriantem. haecenus obsecro me tuleris longiorem iocum aliquem. ut admittas non postulo: oscitaciunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo. Romae idibus augusti. Milefimo quadragesimo nonagesimo.

Hermolaus barbarus orator uenetus/Patriarcha Aquileiensis. Io. pico Salutem. D.

Bene est: bene conuenit: qui multum amas/multum ut mihi pontificatum Aquileiensem congratuleris/multo etiam maiora mihi tribuas/ & ominis quam aut possim optare. si sim cupidissimus / aut promereri / si modestissimus. Scio pietatem tuam erga me uideo quanti me facias. Agnosco uim amoris tui nihil habeo compertius: utinam aliquando sit ut mihi tecum uiuere de natura: de deo de sanctis moribus philosophari liceat: quantum hoc cupiam: quantum secundis meis rebus accessionis factum iri iudicem/ si hoc eueniat: nec possum exprimere: nec si possim hoc utique loco uelim. obsecro si me unquam beniuolentia tua dignum existimasti/ eodem numero/ & loco etiam meliore si fieri potest apud te censear. Hermolaus & sacerdos ut quem pagani seculi dilexeris militem christi factum arctius colas & cariorem habeas. Ego te & clarissimas uirtutes tuas possum non predicare/ non admirari/ non tollere/ quam tu non augere. si assentior aut metior tibi hoc est doctis omnibus sim contemptui: tenuit me pridem super te rebusque tuis. Nunc stupor & estasis scientiae: patienter hec leges nec exaltatum erit cor tuum nec elatos habebis oculos cur enim tibi placeas qui noueris hec bona que possides non tua: nec de pe-

culio tuo esse: sed profectitia & dominica ignosce. Rapuit & euexit me transuersum ueritatis aquilo & caritatis fauonius. Vale Rome pridie Kalendas Aprilis. Mccccxxxix.

Epistola fratris Baptista Carmelite Io. Francisco Pico.

Illustris comes ac domine patrum tuorum uiri doctissimi/ ac eloquentissimi apologiam/ uel magis appologiam prologum legi: tanta animi uoluptate: quanta ueritate subnixa est: quanta luculentia splendet: quanto amore/ ac reuerentia eius auctorem semper prosequutus sum. Sed eam legendo/ dum cupio sedare sitim: sitis altera creuit: desiderium scilicet uidendi reliquum. quod cum tuae dignationis munere consequutus ero magnam felicitatis partem adeptum me putabo. Supgressus est patruus tuus Io. picus iudicio meo omnis aetatis nostrae philosophos/ his potissimum rationibus: quam aliis in Aristotelis & peripateticorum tantum dogmatibus eum consummentibus: ipse hercule audacia omnium philosophorum sectas ac familias ueteres/ ac nouas miro ingenii uigore scrutatus est. & quam neotericis nullum orationis florem sequentibus ipse ita philosophiam cum eloquentia coniunxit: ut antiquam & ueram academiam instaurasse dici possit: quae tanto maiore admiratione digna sunt: quanto celeriore studio/ & paucioribus annis ad tantam mitatis & gloriae sublimitatem ascendit. nec uideat scientiam ut ceteri labore ac studio multaque lucubrationibus quaesiuisset: sed totam simul casu repperisset: ut his accidere solet: quibus longe aliud agentibus ex insperato thesaurus occurrit. Felix ergo tanto alumno tua familia. felix nostra aetas tanto uiri huius illustrata splendore. Vale princeps dignissime & memeto quantum te niti oporteat: ut patruum habearis dignus imitator. odio habeo ista locorum interualla. cupio enim tecum esse. ut possemus studioque tuo meoque & ego tuoque particeps esse. Iteque bene uale/ & dum time. Mantuae die. xxix. octobris. Mccccxxxix.

Frater Baptista. mantuanus carmelita.

Matheus ueronensis canonicus regula. Roberto saluiato. S. D.

Interpretatio sex dierum: quibus deus condidit omnia Ioannis nostri mirandulæ: quam dono mihi misisti: ab illo Heptaplus inscripta atque notata/ & si plane huiusmodi sit/ ut ab legente & percurri simul & intelligi haud facile queat: ita me tamen initium operis incendit & traxit ut cupidus finis anhelum nusquam spiritum retinens: illud non tam degustauerim quam certe uorauerim/ ruminandum per moram actioni denique studio & longiore lucerna. Visus est mihi Ioannes hic noster non modo philosophiam omnem/ & quicquid naturae legibus continet/ callere/ ac bene sapere: sed super humana etiam sese attollere: peruolare sublimia: & arcana misteria sacramentaque caelestia ad mysticos sensus allegoricasque flexisse: quae nostri temporis: qui sapientes habentur & eruditissimi: uix aut notant aut prorsus intertata pretereunt: difficillima atque caelestia hic enucleat: & quantum respicit: sole splendidius aperit: patefacit: illustrat: & quam mirabile est iuuenis adhuc & in seculo agens apud dyonisos: hilarios/ damascenos/ aut aurelios/ ambrosios/ hieronymos & priscos huiusmodi reliquos sanctissimos/ & rarissimos uiros se proxime iungit/ quem omnis sit admirari

ratura posteritas: cū liuor quieuerit & auctoritatē dies lenta præscripserit. Quid sup̄me Deus datuz illū arbitremur si par aīo ei uita cōtigerit: qui prima barba qd̄ in Origene at q̄ Hieronymo stupescit antiqtas: latinis litteris/grecis eque eruditissimus iā sit: hebreazq; nec ignoret: et in sacris preterea tm̄ equidē possit quantū uix credibile est quēq; aliū posse ueq; quid deliciaz expectamus in pximū de psalmis carminibusq; Dauid quæ tractat iā/ pridē interpretat̄ & explicat rimatus infinito labore quicqd̄ latini oēs greci: hebreiq; sup̄ iis scriptū reliquere: ad qd̄ negociū pficiendū letor meo hoc tpe nostro ī fefulano cāno/ bio ociū sibi delegerit: quē plane & uidere/ & audire fœlicitas est habeo itaq; tibi mi Ro. gratias quātas sane possū: qui iprimis opus tā diligenter & emēdate curaueris iprimi: qd̄ ad cōem utilitatē & generosi tui animi laudē spectat subinde q̄ me protinus illo dona/ ris: in quo ut gratus tibi si quo mō possum uidear en nostrū aliquid accipe: qd̄ uicissim le gas/ & forte degustes: ceterum uale/ & felix in Christo age. ex abbatia fefulana.

Ex epistola Hermolai barbari ad Io. picum.

Opreclare & plane diuinū ingeniū tuū pice: qui cū optima sint ea quæ tu scri/ bis/ ita tm̄ exprimas & effingas aliena quæ sunt pessima ut uideant̄ esse tua: quæ sūt optima: nā demittere se ac descendere pluris esse deuto: q̄ in ardua conari. ut enī sit hoc honestius illud certe laboriosius & operæ maioris. pin de siue tu/ talia credis esse nostra: quibus imitādis operā impendas siue hoc agis demerē/ di mei cā: utroq; mō tibi plurimū debeo: relaturus aliqñ gratiā: nolo dicere cū potero (nū quā. n. potero) sed cū tu ipse uel tui posse me putabis. Tāta. n. est familiæ totius uestræ: bo/ nitas & hūanitas ut bñficiū: qd̄ nō est: Imputare p̄ bñficio soleatis. Quāobrē ex usu meo fecero si uobis & modū & tps̄ reposcende gratiæ reliquero ut in expunctatione rōnū pa/ ralogismus oīs & impostura nō a me sed a uobis tota pficiscat̄. Quæ uero de rōne stu/ dioz tuoz scite scripsisti & cōicanda mecū esse uoluisti maxia uoluptate nos affecerunt. Gratulatus sū huic seculo uirū tanta doctrina ut nihil fere nesciat: tāta cura ut nihil oīno scire uideat̄. uideo te poetā egregiū. oratorē eminentissimū. Animaduerto te philosophū prius aristotelicū: nūc & platonīcū esse factū. uideo litteras grecas: quæ in te sole deside/ rari poterāt. & sine quibus nihil eras futurus non didicisse mō sed hausisse. idq; facilitate tāta celeritateq; ut litteras græcas ignorasse aliqñ te neq; tu memineris neq; psuadere pos sis alios: id qd̄ de Hieronymo donato meo/ nō plus libenter q̄ uere prædico. Hortare te ad litteras uti eas tā plæ familiariter q̄ latinas teneres sed nō idiges calcarib; & reliq;

Ex alia eiusdem ad eundem.

Am cū ipse in quodā litteraz ad te meaz angulo quasi aliud agēs & in trās/ cursu phōs aui nostri barbaros infectatus essem qbus te quoq; insensum cē factū & nunciū remisisse scribere. occasione hinc abrepta litē & controuersia ueterē inter nos & illo de genere dicendi philosophoz multis milibus uer/ suum cōprehensam & explicatā: opus elegans eruditum/ elaboratū ad nos: misisti p̄fectū celeritate tāta ut nisi: q̄ opes ingeniū tui p̄spectissimas habebā crediturus fuerim paratum

fuisse tibi pridē hoc argumentum: ut ad primam quamq; occasionem proferre posses. sed ut ea mihi res & festiuor & iucundior eueniret: homo lepidissimus/ humanissimus latinis/ simus: barbarus contra barbarum defendis: ut hostis pro hoste. socius contra socium ip̄e contra te ipsum stare patrocinarīq; simulares. & reliqua.

Ex eadem. paulo post inferius.

Odo si quis est illo grege: qui possit ea cape: quæ dixisti tanto cultu prædita/ tot luminibus tot emblematis oculos adētiū stringētia. Adde tot sentētiās pruriētes/ tā multas historias & exēpla remotioris doctrinæ quasi flosculos ad quæ si qui sunt ex illis paulominus asini uolebā dicere

& oio

auriculas tantū mouēt ceteri diffugiūt/ respuunt detestant̄ & reliqua: Alue accepi librū Pici de ceptē dierū enarratiōe: cuius itē exēplar nō pridē ad me miserat Iaco. uolateranus sūmi pōti. nūcius. Percurri opus quoad licuit/ in ter æstū & puluerē. Digna diuio & admirabili ingenio fœtura sane. seges & ma/ teria operis tumultuariā & ad p̄sēs cōparatā sniam n̄ exposcit. Sed simp̄ dici p̄t Picū doctis/ simū eloquētis. & xp̄ianis. oīa in ea etate assequūtū cē fere pdigiū est. Debeo tibi plurimū:

Non me latet: neq; unq; dū patauii uitā degeres latuit. Io. pice mirādula: q̄ta cēt ingeniū tui p̄stātia. q̄taq; fœcunditas qd̄ tu cū pluribus rebus semp. tū uel maxie hac tua eruditissima in mosen enarratiōe planius indicasti. Ea. n. ut

de me ip̄e loquar oēm meā opinienē: quā de te pridē cōceperā optimā nō cōfirmasti mō uerū et mirū imodū fouisti auxisti: & ad apicē quoq; euexisti. Profecto adeo sum hoc tuo in opere legēdo delectatus: ut nihil aut p̄stātius aut dignius haberi posse existimē. quod ab oībus sit aut legēdū aut audiēdū Nā cū hoc tuo luculētissimo ope cōplura laude digna cē noscant̄: quæ siue cōiūcta mō seu per se etiā singula plurimū ualerēt. Illud in primis uidef q̄ ut diuinus nō ut humanus ore (ut inquit ille) diuino es loquutus. Præterea eā tu sis adeptus ī enarrādo moseos enigmata facilitatē: quā Iesus Christus tibi uni bene alioquin de eo merēti cōcessisse uidef. Præterea nemini. nō ignoro em̄ hoc potius supra cælestis cu iuspiā naturæ esse munus q̄ inferiori ulla ui cōparatū. si quidē non fieri posse humano ingenio quēpiam per hos tuos: qui pauci sunt annos/tris linguas percurrere/ ne dicā quidē satis callere ut tu cales. Deinde eas etiā pernoscentē tam abstrusostamq; recōditos sensus moseos/ soluere parite & interpretari: demū nō inculte neq; barbare. Sed romano & lati/ no sermone loqui & scribere: quæ aggressus es. Ita enim ut tu scripsisti: paucis quos equus amauit Iuppiter/ scribere cōtingit. Quare te ut alterū Hieronimū triū linguarū peritissi/ mum posteritas cōmendabit. Proinde tibi gratulor/ q̄ nomē tuū æternū sempiternumq; reddidisti. Et enim hac tua utilissima lucubratiōe tantum sint tibi debitori omnes littera/ rum studiosi q̄ eam omnibus legendam dedisti: quantum Platoni/ Aristotelique uniuersa/ seque peripatheticorū scholæ sese debere fatentur. Quorum in numero me ascribi uolo quando quidem tui amantissimus/ tuique studiosissimus sim semperque etiam fuerim. Vale & me tuæ præstantiæ commendo plurimum. xii. kalen. Octobris. Mcccclxxxviii. Venetis.

Tuus quātus quātus est Sebastianus priolus clarissimi petri. S. marci procuratoris filius.

D Hieronymus Donatus Roberto saluato. S.
 Rouocatus sum abste in amore grandibus blâdimentis paulo ante sua
 uissimo eptapli munere. Dein proximis humanissimis & elegatissimis lit
 teris tuis utrunq; per se fatis esse potuit ad oēs amicitia numeros cōple
 ctendos. Accessit eodē seraticus noster in litteris & moribus tam pbus/
 q̄ elegans: cuius etiā causa te nō sum opere amare nō debeo. ex quo quantū humanita
 ti tuæ debeā/ malo mihi cōsciū esse/ q̄ ad te scribere. Pici ergo me beniuolētia iam an̄ per
 specta uel in fide testimonii tui gratiorē apud me iudicaturā meret̄. Scio quāti facere de
 beā amari & laudari ab eo homine in quo doctrinarū & morū p̄cia cū summa eui nostri
 gloria cōfenserūt. Illius Heptaplū admirari magis q̄ iudicare cōuenit. Id scribēdi genus
 me mire delectat: q̄ nō aliūde uberiorē segetē uideo & doctrinæ & eruditionis q̄ ex sacris
 litteris. Sed ea audacia fœlix est in paucissimis inter quos picus meus: illum quantū po
 tes meo nomine saluere iube/ uel hoc ipso mihi maxime carus sum: q̄ eū uehēmētē amo
 Tu Saluate mi tñ tibi, de me polliceberis: quantū præstari conuenit ab homine amicissi
 mo/ & beniuolentissimo: Tale Mediolani die. xxy. Octobris. Mccccxxxix.

Baptista guarinus doctissimo principi Ioanni pico Mirandulæ. S.

D lctorius noster suo sibi celeriusculo gradu proximis diebus tuū ad me munus
 cuiū attulit. hui quid dixi munusculū ob numerū cartag. munus potius ma
 ximū ob altā multiplicēq; sciētia/ & faciūdiā libelli tui de quo quid attinet a
 me multa scribi cū oīum sentētis: qui sunt in iudicū albo iam sit assequutus
 ut nec laudatiōe crescat: nec uituperatiōe minuat̄. finia uno uerbo ex tuo (qñ ita uis) p̄ce
 pto factus sum tibi discipulus. Itaq; caue alio posthac nomie me appellassis: p̄ nostri audi
 torii halcedonia plegi oīa: relegiq; addidici multa: didici pleraq;: ego antea tam te ama
 bam q̄ qui maxime. Nunc de hoc munere te plus etiā hoc est supra uires amo. & ingenū
 suspitio tuum. Ita fac mi pice. perge his monumētis: cum de reliquis litteratis: tum de sa
 cra philosophiæ studiosis quæ uera est germanaq; philosophia existimanda/ bñ mereri te
 q̄ eripere morsibus edacis cui: scito aut̄ expectari a te maxima: ut ab eo in quo exultā hu
 manitatis elegantia cum recōditiore q̄ ferant hæc tēpora philosophia coniunctā intelli
 gant oēs. Si quid istic est boni libelli quod meorū studiōrū interesse arbitreris/ meū quo
 q; animū eo cibo participa: Nosti huius urbis librariā inopiā nosti & meū stomachum ui
 uant noua magna tamē μεροπαια auuiditatē exaturāt: tenes quæ sint. Intelligenti pauca
 Magno Laurentio Medici/ si ulla dabitur occasiuncula: quod absque molestia tua fiat:
 me commendes rogo. hominis enim in tanta fortuna & doctrinā admiror & uirtutē taci
 tus ueneror. Vale decus musarum. ferra. kalen. Nouembris. Mccccxxxviii.

Christophorus landinus Roberto saluato. S.

Q uam gratū q̄q; iucūdū præclarissimū mihi tuum munus fuerit/ ne altera qui
 dem illiade fatis pro rei magnitudie exprimere posse cōfidā. Quid. n. aut a
 te: tum liberalissimo homine: tū doctissimo uiro cōuenientius p̄ficisci: aut ad

me litterarū cupidissimum expectatius afferri potuit: q̄ picī nostri uiri in omnibus litteris
 ac doctrinis nostra ætate facile principis exacta illa in moseos genesim heptaplus: mirifi
 ce conscripta. nam cum apud infinitos pene hebreos/ plurimos arabas/ grecosq; ac lati
 nos nō paucos docte/ distincte/ eloquentiq; eam rem ita tractatā uideamus/ ut ne uerbū
 quidem addi posse crederē: ipse tamē nouo pene argumēto/ uniuersam rem exordiens at
 q; insolita eodē uia perueniens/ quæ tritissima iam & apud oēs uulgata uiderent̄: ita de
 scripsit/ ut etiā qui doctissimi sunt ueluti noua atq; in audita admirent̄. Quamobrē me
 qui nunq; ethrutia fines hætenus egressus sum per oēs terrarū regiones atq; tractus nul
 lo equo delatū nullis/ iumentis p̄uectū: si perpetuo rationis suæ uehiculo allectum: nullo
 negotio prouexerit: ac deinceps continēte relicto non arioneis delphinis/ ne dicā huma
 nis nauigiis/ per omnia maria sua enarratione ueluti neptunnio curru uectatum perduxerit.
 hæc profecto magna omnibus atq; incredibilia uideri possunt. Verū alia sunt maiora
 atq; maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus/ nescio an olorinis pennis: an deda
 leis pegaseisq; alis: per omnē aerē: per omnē ethera: ad summū usq; corruptibiliū rerum
 culmen/ nō ducente modo illo: sed subuehente perueni. stupore extremo res profecto di
 gna est mundū hunc inferiorē atq; elementalē peragrassē. Sed longe maiore ad celestem
 peruenisse. lunæq; orbem primum mercuri: deinceps/ ac ueneris penetrassē: solis radios
 uidisse: martis ardores sensisse: ac postremo & iouis salutare: & Saturni graues radios co
 gnouisse. Tum postremo octauam illā spherā ardentibus stellis refulgentē. hosq; omnes
 celos non simplici uniformiq; sed triplici triformiq; motu rotari animaduertisse: quæ ta
 men omnia in sensus nostros quis cadere ignorat. Tertiū autem mundū idem ita prouo
 landum mihi dedit ut consopitis omnibus sensibus (hi enim huiusmodi inspectioni ob
 sunt potius q̄ profint) sola mente: sola enim ea hæc tanta spacia peragrantur & cōspexis
 sem profecto/ & perspexissem. Sed illius acies ueluti noctua ad solis radios cecutiens tan
 tum splendorem sustinere nō potuit. Qua propter quicquid in huiusmodi peregrinati
 one/ seu ut uerius loquar in patriā reditu uel me latuit/ uel oculos nostros effugit: non in
 dex ipse: si is cui indicabat̄ in culpa facile depræhendit̄. Nam Ioannis Pici Mirandulæ di
 uinum ingenū omnia demonstraturū se & recipit & præstat. Quid igitur mi Roberte ē
 q̄ ego tibi debere nō fatear/ tanto munere a te ditatus: quod quidē ego q̄ primum gusta
 re cœpi: tanta semel auuiditas excitata est in me: tantusq; ex pabuli suauitate epulādi amor
 ut omnis moræ impatiens: nihil malis mandēdū mandauerim. sed uelut auuidissimus iu
 uencus cuncta solida deuorauerim. Verū cum continuata lectione rem uniuersam pere
 gissem eiusdem pecudis more congestans in stomachū/ ad os reuocans diligentius rumi
 nassem: tunc uero mira apparuit suauitas: tunc qualis nunq; stupor incessit. At dices. non
 ne antea hominis doctrinā admirabar. admirabar quidem ita illum in omnibus disci
 plinis uersari/ ut in singulis tamen excellere uideretur. Nullus eum in physicis nullus in
 mathematicis disputantē locus fugiebat in methaphisicis uero & in omni theologiæ ge
 nere/ siue eam queras: quæ a mercurio excitata/ & a Platone consumata est: sine nostram
 atq; christianā omniū excellentissimā/ atq; uerissimā: nihil nostra hæc secula/ & aliquot et̄
 superiora illo eruditius uiderūt. Sed ne forte putes (quo uitio pleriq; nostrū elaborarunt)
 ipsum a sapientia eloquentiam seiunxisse. non ne & grauissime & copiosissime: præterea
 que ornatissime omnia describit: ut priscis illis oratoribus iure suo optimo admisceri iam

potest hæc igitur ita de illo hæctenus admirabar ut nihil huiusmodi adinventioni ad-
iam posse putarem. Verum sua heptaplo perfecta admirari iam cepi q̄ illa superiora ad-
mirarer. Qua propter neque temere/neque sorte quadam/sed deo ita iubente/euenisse
crediderim: ut diuinus hic uir tribus his nominibus insignis euascerit: Ioannes enim siue
domini gratia/siue in quo est gratia/siue cui donatio a deo facta est/interpretat̄. Quis
non uideat nō potuisse cum quā assecutus est doctrinā sine præcipua maximaq; de i gratia
assequi. Impico autē eam rostri duritiem scimus esse id capitis robur: ut nullū neq; tam offe-
um (ut ita dixerim) neq; tam lapideū lignum inuenias: quod hæc auis nō perforaret: atq; in
eo latebrā: quo sese recipiat nidumq; congerat artificiose excauet. Eodem ergo modo ni-
hil ex omnibus disciplinis humano ingenio tam difficile cognitu est: quin ipse eius quæ-
q; durissima tundens penetrauerit: nidificauerit: pullos excuderit: atq; p̄duxerit. Cum ue-
ro omnia in eo uiro miranda sint. quis nō Mirandulā cum appellandū duxerit. Quam
ob rē ut tibi qui illius familiaritate assiduo utaris gratulos sic mihi doleo: mihi in q̄: qui in
hoc me infelicē putē: cui propter multas necessariasq; occupationes meas illi/quod ardē-
tissime cupio noctes diesq; adherere nō liceat. Si enim liceret: a latere non dico semis/sed
iuuenis nunq̄ discederē/eius dico iuuenis in quo omnis sapientia: omnis doctrina senilis
canaq; est. Tu autē: cui longe maius ocium fortuna obtulit: natura autē ingeniu excellēs
tribuit. quod tamē deinceps diuturna tua in omnibus bonis artibus exercitatio usulq; fre-
quēs auxit atq; expoliuit fruere hoc tibi cælitus delapso bono. hauri ex hoc uberrimo. fon-
te/uel potius immenso oceano: atq; tantū hauri: quantū nō solū ad præsentem: uerum &
ad futuram omnē sitim sedandam satis esse potest. Reputa ergo te. cōputa: disputa tecum
q̄ paucissimis mortalibus tantum boni unq̄ euenit. Gloriatur Alexander ille magis in
Aristotelis tanti philosophi tempora incidisse. At tibi Aristoteli Platoniq; simul familia-
riter conuixisse fœlicissima tua sorte datū est: atq; ita Aristoteli atq; Platoni/ut in illis pre-
ter ueterem academicorū peripateticorumq; doctrinā: paulos nostros Ioannes Dionysi-
os: Augustinos: Hieronymos. Thomas: reliquaq; huiuscemodi lumina relucere uidea-
mus. Quamobrē ex his rebus collige quantū uel te ipsum/uel ex hoc amare debeas op-
time Roberte: cui & ipsa fortuna obtulerit & tu tua prudentia profeceris ut huic uiro & fa-
miliarem apprime reddideris. Vale. x. kalen. Decembris.

Alexander cortesius Pico suo. S.

Ego in tota uita nullā maiorem cœpi uoluptatē q̄ nuper ex litteris tuis
& q̄q̄ summa omnia de te credideram: uicisti tamē (fateor) opinionem
meam atq; ita uicisti ut iam gloriæ tuæ & si longe lateq; diffusa est/ an-
gustos tamen terminos putē. Loquamur apertius & p̄cul ab assentatio-
ne a qua illustres animi semp abhorruere. Quid in te est nō egregiū. Quid nō admira-
tiōe dignū. Singula possent quēq; honestare quæ ite oīa pariter sunt collata. oibus (ut ita
dicā) unus/oēs ueneres subripuisti. Et q̄q̄ maiores tui eo accesserūt: quo nō nisi a se geniti
facile peruenirēt. Tu tñ tantus euasisti/ut maiorē illis reddere. q̄ accepisti gratiā uideares.
Et auctoritatem quidem reliquis senectus affert. tuam uero dignitatem inuenta extollit:
& quam alii tempore/ tu inuicta uirtute superasti. Meo quidem iudicio extra om-
nem ingenii alēā positus es/ac te ut græcas perquirā laudationes: cui merito conferā nō
inuenio: & ad summā parē tibi aliquē quādoq; fuisse opinari licet/uidere aut hoc tēpore
nō licet. Dent ueniā ingeniosi oēs multū ab uno Pico oēs superant. Quē ita naturā be-
nignitas fouit/ut ipsi quoq; mirū uideri debeat tantā in unū laudū cu nētariū copiā esse cō-
fertam. Quid erubescis. an me falsum putas. equidē cedā si amorī tribueris qui cecus pin-
gitur. Sed testes habeo Politiano meo: q̄ in me solo decipit: locupletiores & si ille indies
ut audio nō minores auget auri diuitias q̄ oratiōis: eoq; illi gratulor æque ac gratias ago
ut nā possideat copiā cornu/postq; neq; imemor ē hospitis neq; ueteris inimiciat̄ nostræ
De puccio autē hominū amatissimo alias. Quis illi nō se debere cupiat sed diutius remo-
ror altioribus studiis incūbentē. Et Marfiliiu scinū philosophorū ætatis nostræ principē
ridere uideo has nugas. Quid ni rideat. qui mortalia oīa nō minus pensat q̄ despici. O
qui me in uestrā academiā si/stat & ingēti ramorū cōtegat umbra. Præsertim q̄ cælū hoc
mars solus habet/nō nullus aratro dignus honos/squallet̄ abductis arua colonis. & cure
rigidū falces uertunt̄ in ensē. Sed cōtenti sumus hoc catone. Tu interim collige ex his
quosquiliis amoris mei fructū/ne paruisceris amari a me sed inuicē redde. Desideriū em̄
tui lenire pōt spes hæc cum credula mutui i qua totus cōquiescā. Sis fœlix latinæ princeps
iuuētutis/& memor mei uiue. vii. kalen. Ianuarii. Ex gradulis uelocius q̄ asparagi coquā-
tur. De panagyrica epistola ad Laurentiū medicē quid sentiam: scribā cum licuerit cum
romæ fuero. dedit dicit pene litteras tanto in secessu ut uides/& nisi tecum cōtrahendā cō-
firmandāq; beniuolentiæ studium cogeret/nō usq; adeo humanitate/ac leuitate tua abu-
terer. Nunc boni consule. Item ερωσο meum mel. Vale iterum.

Hieronimus donatus Io. pico suo: S.

Quæ meæ partes esse debuerant eas oēs tibi sumpsisti pice doctissime: te ipm̄
apud me negligētia i simulās/& in eo criē cuius ego apd̄ te maxie reus sum
excusationē quærēs: parū tibi uidet̄ alios ingenio & eruditiōe p̄cellere/nisi
modestia quoq; & humanitate uincas/nō solū alios sed te ipm̄ At uero ob
secro harū uirtutū munera. Ita amplectaris/ut nobis quoq; aliquā obeūdi quoq; officii no-
stræ occasione relinquas/ne dū harū oēs tibi partes uēdicas nos inhūani atq; inciuiles ha-
beamur. Qua ego in re: quæ mea est impudētia/iam nō excuso negligētia meā: sed acu-
so humanitatē tuā. q̄ scribis te nō tēporariā mecū sed perpetuā amicitia statuisse: nō solū
ea cā tibi me plurimū debere intelligo: uerū etiā recte mihi amicitia definisse uideris: quæ
temporaria cum sit/iam amicitia esse nō pōt. Illud scito me eam in meorū ornāmētorum
delectu seposuisse. Quid em̄ mihi accedere pōt præclarius/q̄ a tanto uiro nō laudan so-
lum sed etiā amari. Hermolaū nostrū incredibilē doctrinarū tranquillitatē & studiorum
φιλοπονηα cura maxime utilitate eruditū uideo esse summū ac rarū quidam quod sperare
possunt litteræ eo incolume. Eius ego consuetudinē: quā mihi tantotempore inuides ea/
dem penu seruo/qua & amicitia tuā: nihil præterea adeo θαυμαστον censeo quod assequi
ingenio & eruditione non possis præsertim q̄ audio te
istuc demigrasse: quod ego consilium ita laude ut magis laudare
nō possim. Nam ουδ εμυλυκτερον η παρηδεμαι ego Policianū tibi inuideo hoīem fertilissi-

mi & facūdiffimi ingenii: cuius rusticū nuper legi uisus est mihi splendor ætatis nostræ & cui ea de me pollice
ri a te meis uerbis postulo: quæ ab homine amicissimo expectare possunt. Vtor autē te in
ternuncio in auspicianda mihi cum eo beniuolentia/fretus humanitate tua tamen quæ
μουσῶν κοίτην ἐστὼματι per te qui eruditissimus es me conciliari conuenit. Vale & puta ni
hil mihi tuis litteris esse iocundus. plura laxiore ocio scribā ad te. Venet. xvii. kal. Ianua.
Mcccclxxxiiii.

Philippus beroaldus Io. pico Mirandulano. S.

Quænam apud Minū roscium qui in studiis litterarum est politissi-
mus: & senatus nostratis maximū ornamentū/lectitabam plautinas
fabulas urbanissimis salibus scaturientes: cum mihi litteræ tuæ alla-
tæ fuerunt opido, quæ litterare/quæ tersæ/quæ emūctæ. statimque seposito co-
mico lepore/lepidissima tua scripta festinatē legerē, in cœptauimus.

Dii boni quantū: in illis uenustatis: quantū eruditionis: quantū maiestatis inesse cogno-
uimus. Magna Io. picum fama præcesserat. maior inuentus est: nihil protritū: nihil triviale
le resonant tuæ scriptiones. Res uerbis. uerba rebus ad amussim quadrāt: latine loquens
& pure. eloquutione uteris splendida atque magnifica. Dialecton habes plenā iocundita-
tis atque candoris: supellectilē uerborū optimorū copiosissimam: Sententias crebras atque
rotūdas: tam luculente tam elegāter animi sensa de promissis: ut uni tibi dii immortales de-
disse uideantur/quod quæ paucissimos dederūt/uidelicet optima sentire & optima dicere idque
non minus uersu quæ prosa oratione cōplecteris: scribūt Liuius & homerus prope diuini-
tus nō omnia uni deo tribuisse: hinc est quæ sæpe legimus alios eloquētia præstantes/alios
eruditiōe præditos floruisse: paucissimos uero & eloquētes & eruditos simul extitisse hinc
duo romanæ linguæ culmina Terentius Varo & M. Ci. referunt: a quorū: altero rerum
altero uerborū. doctrina petebat. alter doctissimus undecūq; a Terentiano: alter eloquē-
tissimus ab omnibus nūcupat. Virgilium/ut inquit optime seneca illa fœlicitas ingenii
soluta oratione destituit: Cicero carmina scriptitauit nulla uenere nulloque lepore. multis.
scilicet inuitis atque repugnantibus. Tu uero & doctissimus: es & eloquētissimus. Tu prosa
polles & uersu. scribis legenda: calles scribēda. Tu musarū alūnus merito potes nuncu-
puri: qui non ut multi unā alteram ue craterā musicam ebibisti: sed tanquā alter apuleius
epotasti crateras omnis & imprimis illā philosophiæ limpidam atque nectareā: quā pau-
cissimi primoribus uix labris attingunt: uixque a limine salutant. O magna fœcūditas ani-
mi. O immortalis ingenii beatissima ubertas: quæ in Pico Mirandulano adhuc puero ad-
huc ephebo tantas uirtutes excudit: tam multiugas disciplinas infundit: tātas animi do-
tes inseruit. Qui etate tirunculus est/eruditione ueteranus. Perge uir doctissime quo ce-
pisti effice ut crescentibus annis scientia augeat: Ingeniū adolescat. memoria fiat uegeti-
or atque adminiculatio. Qui in iuuenta es nostri seculi decus & uirtutis exemplū. Qua-
lis es futurus in senecta Papinianus a spartiano iuris asylū & doctrinæ legalis thesaurus
nominatur. Tu a nobis asylum ingenuarū disciplinarū nuncupaberis. Tu nobis quoti-
ens abditum quippiā in litteris interioribus occurret thesaurus eris: imo ut uerius loquar

iam nūc thesaurus es. Omnia ēt penitissima in litteris tibi sunt ad manū: oīa presto occur-
runt. orbis ille doctrinæ qui laudat a doctis tibi in famulatu esse uidet. Tibi græcæ latine
quæ litteræ ancillant. Tibi licet ingeniū nunc ac nunc illa meditatiōe uegetare. altera. n.
alterius est cōdimētū. Et ut terras uaria ac mutata semina recreāt atque reficiūt: ita mutatio
studiorū animos refouet ac amenat. Tibi licet ingeniū dulcioribus poetices studiis exhila-
rare: si quādo austerioribus philosophiæ dogmatibus laceffit. Tu denique in arce stas atque
fastigio bonarū disciplinarū: cū nos in primo uix cliuo sudemus: Tu gradatoris gradu ar-
ctam uirtutis uia cōscendisti: nos testudineo ac formicino in cœssu cōscendere conamur &
in cōfragosis callibus laboramus subinde labātes subinde nutabūdi ac titubātes. Scribo
quod sentio. sentio quod scribo calamus cū mēte cōcordat. Incredibili desiderio afficior te
una cū Pollitiano uisendi: cui desiderio intra paucissimos dies faciā satis. nā Minus rosci
us qui litteratorū oīum est amātissimus: qui nos ambos potissimū miro amore psequitur
seriis hisce pascalibus istuc uēturus est ad uota soluēda. Ego hominē comitabor. Tūc dex-
trā copulare uicissim licebit & mutuo colloquio frui. Tūc ego litterator & grāmatisa uos
litteratissimos adibo alloquas salutato. tūc ego qui hic sapere uideor: istuc fortasse mussa-
bo. uel tanquā anser inter olores clangore obstreporo peršinabo. Interea uale litterarū asy-
lum: meque mutuo ama: & Pollitianum desideratissimum meo nomine saluta. Bononiæ
sexto idus Martias. Mcccclxxxvi

Bartholomeus fontius Roberto saluato.

Salue: si quidē unquē summā cum uoluptate Roberte legi Picū tuū p̄xima
necte/legi duabus de causis: & quod a te uiro amicissimo mittebat & quæ au-
ctore operis per se amarē/quæ adhuc nō legisse mihi turpe putabā fore.
Ex quo uero tua benignitate quod maxime optabā sum cōsequutus. Et ti-
bi pro tali munere ago gratias: & illi uehemēter gratulor quod tū opus ab
omni christianitate concelebrandū ediderit in quo equidē ambigo magis ne miter pluri-
marū maximarūque rerū inuentionē: an in tanta ueritate tam incredibilē ordinē: an in tā
laboriosis descriptionibus elegantiā tantā orationis. Nā quid in heptaplo cōmemorem
quæ maxime operū auctores cōmendāt: nullā esse loquacitatē nullū tumorē & sine ulla
liuoris suspitiōe modestiā in omnibus singularē. utinā uero huic tuo suauissimo & opta-
tissimo muneri cōsimile munus reddere potuissem quo cerneret animū in te meū signifi-
cantius. At quod potui budæ nuper orationē a me habitā ad mathiā corinū regē iam pri-
mum omnium ad te misi. Quā tu ipse cum legeris Pico quoque tuo legendā dabis. Quæ uen-
omniū ætatis nostræ quorū scripta adhuc uiderim in omni doctrinarū genere præstantis-
simum iudico. Vale & me ut facis mutuo dilige.

Baptista guarrinus doctissimo principi. Io. Pico. Mirandulæ. S.

Quod cōcedo secundū te litē dari oportere: nā facile possum tuas istas captio-
nes in te ἀπιστοφωρτα. Si tibi p̄ceptor sum cur mihi nō obsequeris. Si nō sū cur
me p̄ceptorē appellas. Neque ideo nomē hoc recuso quod te discipulū spernā quæ

BB

mihî præceptorē afferō. Sed q̄ tuā doctrinā & ueneror & predico. In qua te neq; ingenii meorū uota neq; trāsuersi calami signo: neq; minuta cerula: neq; obelisco deniq; aut asterisco tm̄ pmouisse mihi cōsciū sum. Sed in nouū quoddā iudiciariū genus ut uideor incidimas dū tu mihi eā possessionē afferere cōtendis qua ego conor. Quæ unq; rhetorū cā huius generis actorē aut reū habuit: ego mi Pice nunq; in hac pugna tibi herbā porrigam nisi prius bona cū gratia cōposuerimus/ ut qñ aliter nō succūbis uterq; nostrū alteri præceptor pariter & discipulus iudicet. Sed omiſſis iocis seria agamus. & heptaplus tua & tu ipse tibi merito placere potes: Cum oīa doctozū hoīum puncta ita sis assequutus ut ne in tabella quidē latebra liuor ullus appareat. Idē in reliquis scriptis facilius tibi datū in sperā dū est cū usus etiā accesserit qui solet in scribēdo magister haberi optimus. qd̄ ad me attinet gaudeo uehemēter laudato uiro & ab oībus ac ubiq; laudādo Laurētio me in ore eē Addito p̄sertim Politiani calculo: Cuius ego copiosam & archanā multipliciſ disciplinæ lectionē ita āplector ut admiror ita admiror ut cōmēdare nō desinā. Quo sit ut extra doctrinā aleā me ab illo poni triūphi istar existimē. quod librozū meozū indicē petis id mihi laboriosum est & inutile satis erit si pro tpe postulatis meis inseruiēs. Nunc Martianum capellā & senecæ quæſtiones naturales: opto si modo emaculati sint codices: nā qui ap̄ nos sunt opera sybillæ indigēt eos si impressos emere possim gratius mihi erit sin minus nō longo postuliminio tui ad te redibūt. Vale spes mea & bonazū disciplinazū meq; amare perge Ferariæ nonis Decembris. Mccccxxxviii.

Ex epistola Hermolai ad Io. Picum.

Quamq; has ipse epistolas tuas amo q̄ fluūt/ q̄ affectatæ nō sunt q̄ curā non dico nō norūt/ sed respuūt/ hoc est de cōposito nō recipiūt/ & accedentē in ferniq; cupientē excludūt: ita ut diligentia quidē sint penitus in iis uestigia: sed repressæ quodā mō & repudiatæ: nō sū tā solers ut introspicere possim ingenii tuū extimareq; magnitudinē eius atq; fecūditatē. Illud uidere uideor/ nec fortasse fallor quo dirigas collimisq; itē quo euasurus sis & quidē paulo mox. indole ista tua nihil est liberalius: nihil resistibilius: & ut semel dicat uel duriuscule nihil expromittētius/ si mō indoles appellāda est quæ fructus ediderit ne maturis quidē ætatibus & doctrinæ quīs exercitatæ despiciēdos. Age quātus ut audio in poeticā spūs: que fœlicitas: q̄ nerui/ quāta demū in oī uel p̄cipue litterazū actu nobilitas/ atq; splendor. Quid cū agis philosophū: q̄ memoria quāta subilitas: que celeritas animi cū totius corporis uigore consentiēs: sed rapior tm̄ in laudes tuas ingratas/ imo uero plubēs: id. n. quisq; uult maxime: qd̄ inuitum & reluctantē quoq; uicōuertit ad se. Dabitur/ si modo is tibi ambitus laudari a pazū doctis. Dabitur p̄fecto tempus accōmodatū magis ad hoc officii. Nunc uenio ad id & reliqua.

Ex epistola Iacobi antiquarii ad Angelum Politianum.

Non igitur longi incubatus fœtura nos in expectatiōe macerare: sed accepto in tui nominis securitatē sponse Pico: cuius tota uita gloriæ plena est: a quo in amicorū gregē p̄ te receptū in oībus uotis expeto: cuius uestigia semp

adoro: quicquid ex altitium cohorte domi nascit̄ spectandum/ legendū/ ediscendū emit/ tas detēturus eos oīs in fidibus tuis: q̄ aliquo uirtutū simulacro aut harmonia dicūt. Vale.

Angelus politianus Ioanni pico Mirandulæ suo. S.

Arsi pene semper (nimis improbe forsitan) sed arsi tamē semper studio famæ perpetuæ: sic ut pro nihilo superſtite gloria conferetur. Sed quoniā quæ scriberam uix etiam uetustatem nominis pollicebant̄: extitisti tu Pice qui quod ego nō poteram: præstiteris dedicato scilicet cōmentario de uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per Lyceum decurrentes & achademiam reuocas ad unū caput. & cum philosophia magis una quam gemina nostram quoq; theologiā copulas. Quod igitur iam glauci gramē requiram uicturus eternū per te. sed & tecū narrabit aut qñq; posteritas: fuisse olim politianū quendā quem tāti fecerit ipse quoq; Pico/ oīum doctrinarum lux: ut ne librum quidem nuncupare illi pulcherrimum de rebus altissimis dubitauerit. ago itaq; tibi gratias pro immortalitate: sed immortales. Vale.

Marsilius Ficinus Florentinus Germano de Ganai Parisii presidenti. S. D.

Certior esse uis de obitu Pici Mirandulæ/ tibi uidetur adhuc incerto: grauius certe dolere uis. Germane. Nam cum grauter hactenus hoc ambiguo damno doleas: Certior p̄fecto factus grauiſſime mox/ ut puto/ dolebis. Præſtabat forſan dubia quadam iactura mœrere/ q̄ cruciari certa: Heu quid rogas desideratiſſime mi germane. Ambigus equidem adhuc esse malim. Nec sine lachrymis in præſentia possum te reddere certiore: Superiore nouembre quo die Carolus res francorum magnus urbem nostram Florentiam est ingressus: Noster Mirandula nos deseruit: tanto ferme dolore litteratos afficiens/ quāto rex interim gaudio ciuitatem: ita prouidus loci genius & populi gaudeo litteratorum gemitum compensauit: & pro extincto philosophico lumine/ regium interea lumen accendit. Ne forſan obscurior eo die Florentia uideretur: Mirandulanum lumen extinctum inq; terris: cælo redditum. Ea enim Pico hila- ris securitate ex hac umbra uitæ migravit: ut ab exilio quodam in cælestem patriam uideretur proculdubio rediturus. Desideras præterea scire quæ Pico olim cōposuerit: uel quæ modo composueret. Hexameron / Apologiāq; ac de uno & ente conscripsit: epistolasq; nonnullas: Quicquid de amore olim feruente adhuc adoleſcentia composuerat: iudicio deinde maturiore damnauit uoluitq; penitus aboleri: nec sine illius iniuria edi pōt. Noui equidem ultimam pii hominis uoluntatem. Nam & ætate mihi filius Pico erat/ & familiaritate frater: & amore prorsus alter ego. Moliebatur quotidie tria: concordiam Aristotelis cum Platone: Enarrationes in eloquia sacra: Confutationes astrologorum: omnia quidem tam facunde q̄ subtiliter disputata: Sed q̄ stilo luculenta: tā nouis obscurisq; characteribus adumbrata: ut uix ab eo legi possent. Itaq; nec dum absoluta/ ab eodē uel recognita sunt: nec ab aliis: nisi forte uaticinentur: exſcribi possunt. Nam si forte possent: nec adeo desiderarem Pico nostrū: uelut absentē: nec usq; suspicaremur extinctū.

Sed pius nepos eius Ioannes Franciscus litteris & ingenio pollens/e tenebris in lucē er-
uere quotidie studet uitāq; patris & gesta describit. Accipe deniq; hoc in eū epigramma no-
strū. Antistites secretiora mysteria raro admodū cōcedunt oculis statimq; recondunt: ita
deus mortalibus diuinū philosophū Ioannē Picū mirandulā trigesimo ætatis āno matu-
rū. Vt aut tibi nota sit reliqua litterarū iactura hoc autūno Florentiæ facta. Angelus Po-
litianus noster latina græcaq; lingua doctissimus: septēbre pximo ante Pici obitū migra-
uit/e uita quadragesimo ætatis anno: ediderat iādiu miscellanea & siluas & declamatio-
nes quasdam: epistolasq; nōnullas/acute quidem omnia elegāterq; cōposita. Multa quo-
q; quotidie ad elegantiā necessaria incertis sicut Picus caracteribus annotabat: ut in utro-
q; grauior litterarū iactura contigerit. Die. xxiii. martii. Mcccclxxxiiii.

Marfilii Ficinii Florentini Ioanni Francisco Mirandulæ Concordiæ comiti. S.D.

EPISTOLAM de obitu laudibusq; Pici breuē misi in galliam post discessum tuū.
Longas aut singularemq; Pici laudes/e multis iādiu scriptis me passim col-
ligere licet: ex libris epistolarū/ presertim posterioribus. Sunt enī duodecim
iā impressi: ex pœmio in Plotinū: ex libro de sole: ex cōmentariis in Timeū/
atq; parmenidē. Epitaphiū in eū accipe. Antistites secretiora mysteria raro admodū con-
cedūt oculis: statimq; recondūt. Ita deus mortalibus diuinū philosophū Ioannē Picum
Mirandulā trigesimo ætatis anno matuē. Hucusq; sit epitaphiū. Deus oīa Ioanni Pico/
animi corporisq; fortunæ bona cumulatisima dedisse uidet. Si modo longius uitæ spa-
cium cōcessisset. Sed neq; in hoc fas est prouidentia incusare. Nam si deus illū breuissimo
tpe supra naturā uires perduxerat iam ad summū: ad melius p̄gredi forte nō poterat. In
eodem uero cōsistere mobilitas naturæ nō patitur. Ad deterius uero relabi uirtus cōsuma-
ta: nō tollerat. Sed hæc cæteraq; id genus ipse in uita Pici melius latiusq; scripsisti/ non tū
ut illustrares ipm: Quis enim addiderit soli lumē. q̄ ut occulta quidem illius opera sed
luce dignissima discussis nubibus serenares. Tuam igitur in patruū tantū pietatē & mor-
tales mirifice commendabunt: Et deus non mediocribus dignam præmiis iudicabit.

Die primo nouembris. Mcccclxxxv.

Duodecim regulæ Ioannis Pici Mirandulæ partim excitantes partim dirigentes hom-
ines in spiritali pugna.

Prima regula: si homini uidet̄ dura uia uirtutis: quia cōtinue oportet nos pugnare ad-
uersus carnem/ & diabolū/ & mundiū: Recordetur q̄ quācunq; elegerit uitam etiā secun-
dum mundū multa illi aduersa: tristia: incōmoda: laboriosa: patiēda sunt.

Secunda regula recordet̄ q̄ in rebus mundi diutius pugnatur. & laboriosius & infru-
ctuosius: in quibus labor est finis laboris: & tandem pena aterna.

Tertia regula recordetur stultum esse credere ad cælum posse perueniri/ nisi per huius-
modi pugnam/ sicut & caput nostrum christus nō ascendit in cælum nisi per crucem: nec
debet serui cōditio melior esse conditione domini.

Quarta regula recordet̄ non solum esse ægreferendā hanc pugnā: sed optandā/ etiā
si nullum inde nobis præmium pueniret: solū ut conformemur x̄po deo & dño nostro: &
quotiens resistendo alicui tentationi: alicui ex sensibus tuis uim facis cogita cuiam par-
ti crucis x̄pi cōformis reddaris: ut qñ gula resistens gustū affligis: recordare illū felle po-
tatum & aceto: Quādo manus retrahis a rapina alicuius rei quæ tibi placet/ cogita ma-
nus illius pro te ligno crucis affixas: & si resistis superbiæ recordare illū/ qui cū in forma
dei esset p̄ te formā serui accepisse & humiliatū usq; ad mortē crucis: & cum de ira tenta-
tis/ recordare illū qui deus erat/ & oīum hominū iustissimus/ cū se tamē uideret quasi la-
tronē & illud/ & cōspui/ & flagellari/ & obrobis oībus affici: & cū latronibus deputari:
nullum tñ unq; aut iræ aut indignationis signum ostendit: sed patiētissime oīa ferens oī-
bus mansuetissime respondebat: & sic discurrendo per singula/ inuenias nullā esse passio-
nem quæ te x̄po aliqua ex parte conformem non efficiat.

Quinta regula: q̄ in illis duodecim armis nec in quocunq; alio humano remedio cō-
fidat: sed in sola uirtute Iesu christi qui dixi confidite ego uici mūdum: & alibi: Princeps
mundi huius eiicitur foras: quare & nos sola eius uirtute confidamus: & mundum posse
uincere: & diabolū superare: Et ideo debemus semper petere eius auxilium per oratio-
nem & sanctorum suorum.

Sexta regula: recordare cum unam uicisti tentationem semper aliam esse expectandā:
quia diabolus semper circuit quem deuoret: quare oportet semper seruire in timore & di-
cere cum propheta super custodiam meā stabo.

Septima regula: ut nō solum non uincaris a diabolo quū te tentat. Sed ut uincas ipm
& hoc est quando nō solum nō peccas: sed ex ea re unde te tentauerat occasionem sumis
alicuius boni: ut si opus suum bonum aliquod tibi offert: ut inde in uanam gloriam inci-
das: tu illud statim non ut opus tuum: sed ut beneficium dei cogitans humilias te & iudi-
cas parum gratum te esse deo de beneficiis eius.

Octaua regula: ut quū pugnas quasi uincendo deinde perpetuā pacē habiturus: quia
forte hoc tibi dabit deus ex gratia sua: & diabolus amplius nō redibit confusus de tua ui-
ctoria: sed quum uicisti geras te quasi mox pugnaturus ut in pugna semp uictoria: & in
uictoria semper sis memor pugnæ.

Nona regula: ut quāuis te sentias undiq; benemunitū & paratū/ semp tamē fugias oc-
casionem peccandi/ quia ut dicit sapiens qui amat periculū peribit in illo.

Decima regula: ut in tentationibus in principio occurras & allidas paruulos babilo-
nis ad petrā. Petra aut̄ est x̄ps/ q̄a sero medicia parat̄ quū mala p̄ lōgas cōualuere moras

Vndecima regula recordare q̄ licet in ipso cōflictu tentationis amara uideat̄ pugna/
tamen longe dulcius est uincere tentationem q̄ ire ad peccatum ad qd̄ te inclinat/ & in
hoc multi decipiuntur quia nō cōparant dulcedinem uictoriæ dulcedini peccati. Sed cō-
parant pugnā uoluptati/ & tamen homo qui millies expertus est quid sit cedere tentatio-
ni deberet semel saltem experiri quid sit uincere tentationem.

Duodecima regula p̄pterea q̄ tentaris ne credas te a deo derelictum: aut deo parum
gratū esse/ aut parum iustum & perfectum. memor sis q̄ postq̄ Paulus uidit diuinā essen-
tiam patiebat̄ tentationem carnis. qua permittebat deus eū tentari. ne de superbia tenta-
retur: in quo etiam homo debet aduertere q̄ Paulus qui erat uas electionis & raptus usq;

ad tertium cælum: tamen erat in periculo ne de suis uirtutibus superbiret: sicut ipse dicit de se/ne magnitudo reuelationum extolleret me datus est mihi stimulus carnis meæ qui me colaphizet. Quare super omnes tentationes homo debet maxime se munire contra tentationem superbiz quia radix oïum malorum superbia est contra quod unicum remedium est cogitare semper q̄ deus se humiliavit pro nobis usq; ad crucem. & mors nos uel inuitos coufq; nos humiliabit ut simus esca uermium.

Duodecim arma spiritualis pugnz quæ in promptu haberi debent cum peccandi libido mentem subdit.

Voluptas breuis & exigua.
Comites fastidium & anxietas:
Iactura maioris boni.
Vita somnium & umbra.
Mors instans & improuisa:
Suspicio impœnitentiæ.
Aeternū præmium: aeterna pena:
Homînis dignitas & natura.
Pax bonæ mentis.
Dei beneficia.
Crux christi.
Testimonia martyrum & exempla sanctorum:

Duodecim conditiones amantis:

Amare unum tantum & contemnere omnia pro eo:
Infœlicem putare eum qui non est cum amato.
Omnia pati ut cum illo sit/etiam mortem:
Ornare se ut illi placeat.
Esse cum illo quomodo potest: & si non re saltem cogitatione:
Amare omnia quæ ad eum attinent: amicos omnes. domus: uestes: imagines.
Cupere laudes nec posse pati aliquam eius ignominiam.
De eo credere omnia summa/idemq; cupere ut omnes credant.
Optare etiam pro eo pati aliquod incômodum & dulce esse illud incômodum.
Flere cum eo sæpe/uel si absens ex dolore: uel si præsens ex lætitia.
Semper languere semp ardere eius desiderio.
Seruire illi nihil cogitando de præmio aut mercede. Solemus aut ad hoc induci præcipue ex tribus causis. Prima est qn̄ seruitium ipm p se est appetibile: Secunda qn̄ ille cui seruiumus est in se ualde bonus & amabilis: sicut solemus dicere seruiumus illi pp suas uirtutes Tertia est qn̄ ille prius q̄ inciperes multa tibi beneficia contulit: & hæc tria sūt in duo: q̄ p seruitio eius nihil nouiter accipitur qd̄ nō sit nobis bonum: & quo ad animam & quo ad corpus: quia seruire ei non est aliud q̄ tendere ad eū hoc est ad summū bonū. Similiter ipse est optimus & pulcherrimus & sapientissimus: & habet oēs cōditiones quæ solēt

nos mouere ad amandū aliquem & seruiendū ei gratis: & in nos contulit summa beneficia cum nos/ & ex nihilo creauerit: & per sanguinem filii sui ab inferno redemerit.
CONSERVA me domine.

Siquis perfectus uult recognoscere statū suum/unū habet piculum ne de sua uirtute superbiat. Ideo Dauid loquens in psona iusti de statu incipit ab hoc uerbo: cōserua me/qd̄ re/cte cōsideratū omnē amouet occasionē supbiæ: nā qui pōt aliquid ex acq̄rere/pōt & illud ex se sibi cōseruare. Qui ergo petit a deo cōseruari in statu uirtutis significat p hoc q̄ nec a principio ipam uirtutē ex se acq̄luit: qui aut recordat uirtutē se cōsecutū/nō uirtute propria/sed uirtute dei nō potest de ea superbire/sed magis humiliari coram deo iuxta illud Apostoli. Quid habes q̄ nō accepisti. & si accepisti q̄ gloriaris. quasi non acceperis. duo sunt ergo uerba quæ semp habere debemus in ore: alterū. s. miserere mei deus: cū. s. recordamur peccatorum. Alterum est. Cōserua me deus. s. cum recordamur uirtutum.

QVONIAM sepeaui in te.

Hæc una res est quæ facit nos a deo impetrare qd̄ petimus: quū. s. nos impetraturos speramus. Et si duas has cōditiones obseruabimus: ut nunq̄ petamus a deo nisi ea quæ nobis sunt salutaria: & ut id qd̄ petimus ardēter petamus cū firma spe q̄ deus nos exaudiat nunq̄ erunt irrite orationes nostræ. Quū igit non impetramus est aut q̄ illud nobis est noxium/nescimus enim quid petimus: ut inquit christus/ & Iesus dixit quicquid petieritis in nomine meo dabit uobis. hoc enī nomē Iesus saluatorem significas: & ideo nihil petitur in noīe Iesu nisi quod est ad salutē ipsi petenti. Aut nō exaudit: quia si bona petimus nō enim bene petimus hoc est cum parua spe: qui aut timide sperat/ frigide petit: ideo dicebat Iacobus: postulet autem in fide nihil hæsitans:

DIXI domino deus meus es tu.

Postquā munuit se cōtra superbiā incipit describere statū suum. Totus autem status iusti consistit in hoc uerbo: Dixi domino deus meus es tu. Qd̄ uerbū licet uideat fere omnibus cōmune: pauci tamē sunt qui illud possint uere dicere: illud enim quis habet p deo quod habet p summo bono: & illud habemus pro summo bono/quo solo habito si cetera desint putamus nos esse fœlices: & quod unū si desit et si habeamus oīa alia bona putamus esse miseros dicit igit avarus pecuniæ. Deus meus es tu: quia et si ei desit honor & sanitas: & uirtus: & amici: modo pecuniam habeat contētus est. Et si habeat omnia illa bona quæ diximus & pecuniā desit/putat se esse infœlicem. Gulosus item crapulæ: & incontinens libidini: & ambitiosus imperius siue gloriæ dicit. Deus meus es tu. Vide igit q̄ pauci possint dicere. Dixi dño deus meus es tu q̄ ille solus hoc pōt cui solus deus sufficit: ita ut si ei pponantur omnia regna mundi/ & cœlestia omnia: & terrena bona: non tamē ut illa consequeretur uel semel deum offenderet: hoc igitur dicto consistit totus status hominis iusti.

QVONIAM bonorum meorum non eges.

Reddit rationem propositi sui: quare. s. soli domino dicat: Deus meus es tu. Ratio autē quoniam solus deus bonis nostris nō eget: nulla enim creatura est quæ nō indigeat aliis creaturis q̄ ea imperfectionibus ut probant philosophi & theologo: quia si ille nō essent: ista non essent: quia destructa una parte uniuersū destruitur totum uniuersum: destructo

autem destruitur omnes partes/omnes autem creaturæ sunt partes unius uniuersi/cuius uniuersi ipse deus non pars est: sed principium nihil ab eo dependens nihil enim acqui-
fuit deus ex hoc q̄ creauit: mundum: & nihil perderet si totus mundus annihilaret. Solus
ergo deus bonorū nostrorū non eget. Debemus autem erubescere illum habere p̄ deo qui
bonis idiget nostris: qualis ē omnis creatura. Præterea nō debemus habere p̄ deo hoc est
pro summo bono nisi illud in quo est summum bonū: in nulla autem creatura est omne
bonum. Soli igitur domino debemus dicere: Deus meus es tu.

SANCTIS qui sunt in terra eius.

Post deum maxime debemus amare illos qui sunt deo maxime coniuncti: quales sunt an-
geli & beati in patria. ideo postquā dixit domino: Deus meus es tu subdit q̄ deus.

MIRIFICAVIT uoluntates suas.

Hoc est mirabiles fecit amores eius & desideria eius erga sanctos qui sunt in terra eius :
hoc est in cælesti patria quæ dicitur terra dei & terra uiuentium: & uere si consideremus
quanta sit illius patriæ fœlicitas. quantaq; huius mundi miseria/ quanta ciuium illorum
bonitas & charitas desiderabimus semper hinc discedere ut illic habitemus. Hæc autem
& sibi cū meditatur illud semp̄ curare debemus ne infructuosæ sint meditationes nostre.
Sed ex qualibet meditatione aliquam semper acquirere uirtutem debemus : ut ex hoc ui-
delicet de bonitate illius patriæ superioris debemus acquirere uirtutem hanc ut mortem
non solum fortiter feramus & patiēter cum uenerit hora nostra: aut si pro fide christi no-
bis obeunda sit. Sed ultro etiam eum appetamus cupientes. s. ex hac ualle miseriarum di-
scedere ut in illa fœlici patria cum deo & sanctis eius regnemus. Cum ergo iustus descen-
psit statum suū qui totus est in affectu erga deum & diuina despicitq; ex alto statum homi-
num malorum: & dicit.

MULTIPLICATAE sunt infirmitates eorum:

Per infirmitates autem intelligit idola: & ita habet textus hæbreus. sicut enī bonus unū
habet deū quē colit/ ita mali multos habēt deos & idola: quia multas. s. uoluptates: mul-
ta desideria uana passiones diuersa quibus seruiunt: ideo autē multas quærunt uolupta-
tes: quia nullam inueniunt quæ eos quietet: & ideo in circuitu imperii ambulant: & sub-
dit postea acclamauerunt: quia. s. post sua desideria præcipites ruunt & incōsiderate. un-
de edocemur ut nō minus ipsi celeriter curremus ad uirtutes q̄ ipsi currant ad uitii / nec
domino nostro minus diligenter ipsi seruiamus/ q̄ ipsi seruiant domino suo diabolo. Iu-
stus autem considerans statum malorum proponit firmiter sicut & nos semp̄ debemus
facere/ nullo modo uelle eos sequi: & dicit.

NON congregabo conuenticulam eorū de sanguinibus/ nec memor ero nominum.

Dicit autem de sanguinibus/ tum quia idola træ solebāt collecto sanguine uictimæ cit-
ca eum suas agere cerimonias tum quia tota uita malorum relicta ratione sensualitatem
sequitur quæ in sanguine sita est. Dixit autem q̄ nō solum uult sacrificare idolis/ sed nec
nominare ea/ quod tantum dici & fieri potest ostendens per hoc q̄ non solum homo p-
fectus debet abstinere ab illicitis uoluptatibus sed etiam a licitis ut magis totus ferat in
cælum/ & contemplationi diuinorum purius uacet/ & quia aliquis posset credere q̄ esset
stultitia priuare se omni uoluptate subdit.

DOMINVS pars hæreditatis meæ:

Quasi dicat non mireris si omnia alia relinquo/ ut deum possideam in quo etiam alia
denique bona possidentur: debet hæc esse uox cuiuslibet boni christiani: Dominus pars
hæreditatis meæ: quia nos christiani quibus deus ipse pro hæreditate promittitur: debe-
mus erubescere aliquid præter ipsum desiderare: & quia posset uideri alicui præsumptio
audere hæc sibi promittere: idem subdit.

TV ES qui restituis hereditatem meam mihi.

Quasi dicat domine deus meus bene scio q̄ cū nihil sim respectu tui uiribus meis nō pos-
sum ascendere ad te possidendum. Sed tu es qui trahes me ad te per gratiam tuam: & tu
es qui te ipsum dabis mihi possidendum: consideret deinde iustus quanta sit hæc fœlici-
tas ut ei deus pro hæreditate contigent: subdit.

FVNES ceciderunt mihi in præclaris.

Partes enim & sortes antiquitus per funes diuidebantur: & quoniam multi sunt qui licet
ad hanc fœlicitatem sint uocati sicut sunt omnes christiani/ ipsam tamen nihil faciūt: ut
pote pro leui. sæpe uoluptate commutant: ideo subdit.

HAEREDITAS mea præclara est mihi.

Quasi dicat sicut ipsa est præclara: ita ego eam præclaram reputo: & omnia alia respectu
eius: ut dicebat Paulus: sicut stercora reputo: quoniam autē habere hoc lumē intellectus:
ut homo cognoscat fœlicitatem sibi adeo datam donum dei: & ideo subdit.

BENEDICAM dominum qui tribuit intellectum.

Quoniam autem sæpe homo iudicat secūdam rationē seruire deo: sensualitas autem &
caro repugnant tunc autē homo perfectus est: ut non solum anima eius sed & caro in deū
ferunt: iuxta illud. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum: ideo subdit.

ET VSQ̄ uæ ad noctem increpauerunt me renes mei.

Idest renes ipsi in quibus maxima solet esse inclinatio ad concupiscentiā non solum incli-
nant me ad malum/ sed potius increpant: hoc est retrahunt etiam usq; ad noctem idest eo
usq; ut etiam ipsi/ ultro proprium corpus affligant. Afflictio enim sæpe per noctē solet de-
signari: ostendit deinde quæ sit radix tante priuationis: & dicit.

PROVIDEBAM deum semper in conspectu meo.

Nam si quis deum semper haberet ante oculos pro regula omniū operationum/ suarum:
& in omnibus operationibus suis: nec propriam utilitatem: nec gloriam: nec uoluptatem
quæreret: sed solum ut deo placeret breui perfectus euaderet: & quia qui ita agit semper in
omnibus prosperatur: ideo dicit.

IPSE a dextris est mihi ne commouear.

Ostendit deinde quanta sit fœlicitas iusti uiri: quia scilicet erit in æternum fœlix & in ani-
ma & in corpore: ideo subdit propter hæc.

LAETANDUM est cor meum.

Idest anima mea læta est sciens post mortem sibi cælum esse paratum.

ET CARO mea requiescet in spe.

Idest quamuis ipsa non lætetur: quasi acceptura statim post mortem statum
suum: requiescit tamen in sepultura cum hac spe q̄ resurget in die iudicii cum anima sua

immortalis & splendidissima: & hoc totum declarat in sequenti uersiculo: nam quia dixerat q̄ anima lætabatur: subdit rationem.

QUia non derelinquet animam in inferno.

Et quia dixerat q̄ caro requiescebat in spe: subdit rationem dicens:

NE CDABIS sanctum tuum uidere corruptionem:

Quia siue & q̄ fuit corruptibile resurget incorruptibile: & q̄a christus fuit primus qui intravit paradysum: & nobis uitã aperuit: & fuit primus qui resurrexit: & resurrectio eius est causa nostræ resurrectionis: ideo ista quæ diximus de resurrectione principaliter de christi intelliguntur: sicut declarauit Petrus apostolus: & secundo intelligi possunt de nobis in quantum sumus membra christi: qui solus nõ uidit corruptionem: quia corpus eius in sepulchro putrefactum non fuit: quã igitur uia bene uiuendi ducit nos ad perpetuam uitã animæ & corporis: ideo subdit.

NOTAS mihi fecisti uias uitæ:

Et quia tota fœlicitas huius uitæ consistit in aperta uisione & fruitione dei non subdit.

ADIMPLEbis me leticiæ cum uultu tuo.

Et quia fœlicitas in æternum durabit: ideo subdit.

DFLECTAtiones in dextera tua usq; in finem.

Dicit autem in dextera tua: quia fœlicitas nostra completur in uisione & fruitione humanitatis christi qui sedet in dextera maiestatis in excelsis: iuxta illud Ioannis:

Hæc est tota merces ut uideamus deum & quem misisti iesum christum.

Finis

Matheus Bossus canonicus regularis uir doctus & eloquens in premio suarũ recuperationũ fœcularũ de quodã suo dialogo prius edito uerba faciens ad Io. medicũ cardinale sancte romanæ ecclesiæ ita inq̄t. Cũ eodẽ ip̄o Pollitiano nec inuitus legit semel & pluries ad calcẽ usq; insignis & clarissimus Io. miran. cuius ingenium sup̄ humana oĩphariãq; doctrinã oēs obstupescũt & a cuius integritate animiq; nitore oīs abest halucinatio palpansq; cõsensio.

Ex epistola Angeli politiani ad picum qua defendit locos ab Hermalo damnatos in suis commentationibus.

Quo circa tu mihi nunc ad eundem mi pice doctiorũ omnium doctissimus: non quidẽ ut iudex sed arbiter honorarius qui uidelicet inter amicos disceptantes litem dirimas.

Baccius Vgolinus. Roberto saluato. S.

Amitoto te Roberte docti diligũt: quos miro quodã ardore coluisti semper & studiosi oēs amant: quos nõ modo opera sed & impẽsa luuas/ut cõmodius pficiant: ego uero & si nec doctis/nec studiosis quidẽ annuerãdus/plurimum tamẽ tibi debere me fateor: q̄ per te nobis uel remotioribus copia facta sit diuini admodũ operis editi nuper a pico mirandula uiro sane præ omnibus: qui sint. quiq; fuerint admirãdo. quẽ recte nõ iam picũ/sed suã uocat phenicẽ in sacra medicũ lauro nidificantem pollitianus meus/aliud ætatis miraculum. Illius tu librũ de septiformi sex dierũ geneleos enarratione ueræ philosophiæ & christiane religionis augmentũ magno laurẽtio medici patrono meo dicatũ cum diligentissime imprimendũ tum ad loca diuersa/ac

distãtia trãsmittẽdũ/& plurimis eius lectiõis p̄cupidis/uel gratis habẽdũ curasti. Quos inter/& mihi cõtingit/per uictoriũ caianũ tuũ hominẽ/multi ioci/multaq; suauitate aspersum/& salibus/optato hoc munere potiri/hoc tuũ in uiros claros studiũ/hãc in oēs uirtutis amatores officiosã liberalitatẽ: qui nõ laudet & gratiore affectu p̄sequat. Is ab omni humanitate discors/& a litterarũ cõsuetudine alienus p̄culdubio est habẽdus/nõ .n. publicæ utilitati cõsuli amãtius/rectius celeriusue potuit. Quare hoc apprime tibi eẽ exploratum ueli: haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi puinciã: cũ inde & bonorũ gratiam:& nõ mediocrẽ gloriã sis cõsequutus. Vale. Neapoli. vii. kal. aprilis. Mccccxxxx.

.I. Iunianus maius Roberto saluato. S. D.

Quod Ioannis pici mirandulæ diuinũ opus/non minori cura imprimendũ curasti/q̄ ille confecit & tuæ plurimũ gratiarum diligentia/& illius diuinæ doctrinæ habendum puto. Tibi q̄ tam sublime opus inter tenebrarum obliuia delitescere passus non sis: qui una opera & amici perpetuitati/& comuni omnium utilitati consuluisti. Illi autẽ q̄ neq; priscorũ uirorum auctoritate uel sanctitate: qui hæc eadẽ enarrarunt deterritus/neq; aliorũ insectatus uestigia suo quodã lumine/illa eadem collustrauit. Nam cum primũ tam recõditũ/& a multorũ cognitione remotũ opus ad meas peruenit manus diligentius id legere cepi. quod nõ modo cum admiratione attulit uoluptatẽ uerum etiã & eo sublimitatis contẽplantẽ euexit animum: ut neq; admirabilius neq; enucleatius quid unq̄ uiderim/aut audiuerim: Quippe cuius ingenium supra cæterorum acumina præstat: scientiarũ indaginem incredibilem callet/& rerum omnium cognitionem supra q̄credibile sit iam habet. Istac præsertim ætate qua paululũ pubertatẽ egressus: tantã rerum noticiam adeptus est: q̄ tam etiã doctissimus & ætate prouectus attingere nõ licuit: Quapropter omnium bonarũ artium/atq; sciarum sacrũ domiciliũ/& nostri seculi miraculum nominare uerebor nunq̄: p̄sertim cũ operis recõditos sensus a paucis hominibus excogitatos rerũ p̄gressus naturæ & dei patefacta latibula & tandẽ summi opificis arcanas opes iam in p̄patulũ editas accuratius lego: quo quid admirabilius unq̄ audiuerim ignoro: aut quid altius legerim nescio. Cũ philosophos inter & Moses: qui diuerso inter se itinere rerum opificũ contexebant iam pacẽ initam & naturæ & dei quædam cõiuncta federa sine controuersia compræhendant: sed hoc altius repetendum/atq; uerbosius explicandum in aliud tẽpus referuo. Venio ad te mi roberte uir quidẽ egregie: quem ex tuis scriptis unice diligo: quæ q̄uis pauca sint/tamẽ tale tuæ uirtutis specimẽ ostendunt ut non minorem prouenturã ingenii frugẽ/q̄ gratiorẽ nunc flosculorũ spem offerunt/polliceantur. Sic itaq; tuũ scito Iunianũ & si qua deinceps de tuis ad me scriptis dederis/nõ minus tuarum rerũ præconem/q̄ ob id ipsum tui amatorẽ scias. Victorius itaq; tuam prædicat ingenii præstantiã: tuamq; harũ litterarũ eruditam humanitatẽ/ut eadẽ cupere puocer & prædicare. Vnũ tamẽ rogo ut quem uictorius blandis hortationibus ad amandum inuitauit/tu tua humanitate quã p̄fiteris & amplecteris/prosequi nõ desistas. Quo circa meam excitabis desidiã/ut sepius ad te scribã: modo nostra nõ asperneris. & si ex uerbis nostri uictori meã non posthabeas aimiciã necessitudinis uinculo ad te omni officio p̄sequendum puocabis. Nihil est enim qd̄ malim q̄ cum ingenuis & doctis uiris mu/

tuo amore & litterarum mutatione concertare. Tuum mirandulã: quæ humanitatis colu-
men prædicat: & ipse natura: delicias appellare audeo: mihi a se amari cupienti amicum
reddas & saluum ex me dicas. Vale Neapoli. pridie. no. Iunii. M. cccclxxx.

Ex Miscellaneorum Angeli politiani proemio.

De isto eim præcunãtis admirando/non piceo iam: sed (ut ipse appellare soleo) phœnice po-
tius qui nunc in tua Lauri nidificat. tanta mea quidem expectatio est: ut ausim Proper-
tio succinere. cedite romani scriptores cedite grai.

Item ex capite eiusdem operis. xiiii.

Vt idem & comperit & ostendit Ioannes picus mirandula meus unus omnium prorsus
ab omni parte beatissimus: in opere singulari atq; admirando/quo spalmus a septuagin-
ta uersos isto notarum præcipue argumento docet hebraicæ ueritati respondere. Ne iam
insultare iudæus aut obiicere possit ea nos in templo singulis canere horis quæ ne ipi qui
dem satis uersa fideliter existimemus.

Item ex capite eiusdem operis. Lxxx.

Qualis est item Ioannes picus hic meus e mirandulanis. principibus/absolutissimū na-
tura: opus/a quo philosophia latine iam meditans loqui summū puto fastigium accipiet

Item ex capite eiusdem operis. Lxxxiiii.

Percurrimus aliquando ego & picus hic mirandula nunquã satis homo laudatus sue sci-
uis horis antiquos enarratores instrumenti sacri ueteris/grecos maxime Diodorum: phi-
lonem Gennandium: Aquilam: Origenem: Basilium. Didimum. Isidorum Apolinarem
Seuerianum/ alios id genus compluris/ quorum ille sicutique latinorum sententias om-
nes/ quam diligentissime cum iudeorum/ & caldeorum interpretum conferrens opinio-
nibus/ nihil non euentilat & pensiculat: unde modo/ aut ueritas elici: aut obscuritas tolli
aut roborari fides: aut refelli possit impietas.

Ex libro de scriptoribus ecclesiasticis Ioannis abbatis spanhemensis.

Ioannes picus natione italus/ comes mirandulæ/ & concordia: dominus: uir omnis bone
litteraturæ studiosissimus/ & sicut præclaro sanguine: ita diuino admodum ingenio nobi-
lissimus: magna familiarum omnigenum artium stipatus caterua: dignus & optime meritis:
cuius profectioem musæ sequantur: doctissimus nostra ætate philosophus est/ atque dis-
putator: acerrimus. Scripsit stillo elegantissimo nonnulla/ quæ ætas nostra tum compro-
bare tum uel maxime admirari habebit: quibus nominis & gloria: suæ memoriam nõ in-
dignæ sempiternam reddidit.

Ex compendio reuelationum doctissimi/ & sanctissimi uiri fratris Hieronymi fauonaro-
læ ferrariensis ordinis prædicatorum.

Comes Ioannes mirandulanus uir temporibus nostris ingenio & multiplici doctrina
singularis.

Ex secundo commentario in Propertium doctissimi ac eloquentissimi uiri Philippi be-
roaldi bononiensis: super illo uersu nõ tot achemeniis: & cætera. susa pro etrusca scriptū
legi in codice Ioannis pici mirandulani: qui uir est seculorum memoria dignus: qui mul-
tiugis disciplinis præditus: exornat ætatis nostre gloriam: cui accommodari potest illud
quod de Varrone scripsit Terentianus/ uir doctissimus undecunq; picus: qui te Mine mi-
utpote eruditum eruditissimus/ nobilem nobilissimus non solum diligit/ sed uehementer

amat: qui de te honorifice loquitur/ & optime sentit hic post seueriora studia in proprietii
lectone tanquã amantissimo diuersorio requiescere consueuit/ & mihi hunc locum ita le-
genti ad stipulatus ostenditque in suo codice susa scriptum esse non etrusca & cætera:

FINIS.

Opuscula hæc Ioannis Pici Mirandulæ Concordia: Comitis. Diligenter impræssit Bene-
dictus Hectoris Bononien. adhibita pro uiribus solertia & diligetia ne ab archetypo ab-
erraret: Bononia: Anno Salutis. Mcccclxxxvi. die uero. xx. Martii.

Registrum huius operis.

A	F	L	Q	X
Commentationes	lecte sunt	tia panis	dex examinare	Iaturus
IOANNIS	gem imple/	esse sub	tu obicis	mesue
quod multi	Sed ut ali	mini ex	nium ferat	si quod uos
B	G	M	R	Y
sue aduersus	sucessioni	Origenis	Præterea	cui neq;
noniam	sententia	respondero	contra diffini	Ioannes
cere ex quibus	per modum	arbores	ditionis	fortuito
C	H	N	S	Z
uincuntur	ma immo	scripserit	deum secum	Secum
EXPOSITIO	anima latro	bibetis unde	morte patru	terris
terit ut	sex dies non	est quæ sitū	creatis rebus	& obsenuã
D	I	O	T	AA
terra in anis	QUESTIO	qualitatem	piam sententia	officiis
tum & aridam	imagini	meis conclu	buuntur	modum
Prusq;	tum esse	Octaua	deus autem	culio tuo
E	K	P	V	BB
re. p. improbi	ronymus	tutum ut	& dialecticam	iam nunc
cies affinitatis	Nazanenu	ut deus	tem eiici	adoro
sciolos quosdam	ritalem	uersari	aliquid nisi	Quarta
				nos moue

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GREDO SAL. ES.

Disputationes Ioannis Pici Miran
dulae litterarum principis
aduersus astrologiã
diuinatricem qui
bus penitus sub
neruata cor
ruit

Ioannes Franciscus Mirandula Sacratissimo patri Oliuero Carafæ episcopo Sabinensi
Cardinaliq; Neapolitano.S.

A Pollonium thyanæum pater amplissime/dum ob litteras capeffendas peregrinatione illam a Philostrato postea celebratâ suscepturus esset/optasse legitimus:ut uiros bonos & inueniret & agnosceret: idq; etiâ a sole cõcessum iri sibi multis præcibus expetiuisse. Quod quidē uotū circa culpā non laudari magnopere nō potest: sicut ipsa ad solem deprecatio nō uituperari: hoc enim uulgus eruditum & rude cõgenito ueritatis noscēdæ lumine/passim prædicat/ut ualidissimas omit tam rationes & diuinorum eloquiõq; testimonia. At si optandū est id muneris efflagitādūq; a deo optimo maximo/illis proculdubio summopere lætandū est: quibus nō modo obtigerit bonos agnoscere: sed etiam hos ipsos & in ppria familia & sanguinis sibi nexu deuinctos/reperire potius q̄ inuenire/indeq; aliquem eorum fructuum consequi/quos bonorum parit amicicia: Quæ mihi diuina beneficentia euenisse neq; inficias eo/neq; dissimulo cum Ioannem Picum Mirandulâ Galeotti patris fratrem hominē profecto dignū quem Appollonius trans caucasam & Brachmanas/sed & adusq; aduersum orbem aui/derimaretur intra parietes domesticos compererim/multisq; ab eo beneficiis cumulatusextiterim. Huic ego nobiscum degēti dum par pari referendū esse quoad possem iudicauissem: Eo magis defuncto censui debere rependi suscepta officia/quo cum eius gloria & studiorum periclitabatur utilitas: & non mediocrem ecclesia patiebatur iacturā. Quā obrem pro eo quæpiam nec semel mandauit litteris ipsiusq; opera diuturna & anxia uestigatione nobis ascita in multa exemplaria transfundenda curauit/laboratū autē mihi summopere est in reparandis libris omnē diuinatricē astrologiam funditus eruentibus quādoquidem eiusmodi characteribus deliniati erant (qui erat homini mos) ob scribendi dictā dique uelocitatem: ut cuiusuis alterius lingue q̄ latinæ speciem præferre uideretur: tot in terlicti lituris ut non facile internosceretur quid pro dispuncto/quid pro emendato haberi deberet/tot præterea partibus lancinati discerptique ut uix ab auctore ipso exscribi posse iudicaretur. Hos ego libros (si nō magis thesauri q̄ libri) ueluti rediuuos a nobisq; nuperrime ab interitu reuocatos cum cui destinare inscribereq; deberem diu mecū cogitasset occurristi tu mihi præsul sacratissime a quo digredi nullatenus ualui. Nā cui & congruentius & honestius q̄ tibi/doctissimi hominis eiusdemq; consanguinei litteraria monumēta dedicare potui: & illa potissimū quæ nostræ xpianæ religioni aduersos errores refellunt cum & litteris polleas: & ob Ioannē Thomā carafam Magdalonī comitē socerū meum: cui arctissima cognatione deuincris: sis etiam mihi necessitudine cõiunctus: atq; eam inter ipsius religionis homines geras personam quæ sit proxima supremæ. Ea igitur uolēter suscipe: & cū a maximis uersandis negociis aliquid oculi suffuraberis perlegas obsecro/ in ipsa lectione simul cogniturus simul gauisurus artem illā astrologicam/ siue (ut loquar rectius) pestem quæ iam truci elata rabie/q̄q; subdola fronte uirus insimulans in nostrum exitium debacchabatur ipsius Ioannis Pici patruī ope ualidissime extinctā. Vale pater amplissime. Mirandulæ. iiii. kal. iulias.

aa ii

AMatores ueritatis gaudere: nec non qui illustrandæ illius atq; amplificandæ desiderio infudatis/exhilarate animos. En prodeunt in publicū disputationes Ioannis pici Mirandulæ aduersus astrologos: & Pici illius cuius mentis sublimitatē: cuius doctrinā omnigenā iam pene totus terrarum orbis obstupuit: Disputationes inq; quæ ueritatis osores atque oppugnatores dolere: & qui emungendæ pecuniæ gratia astrologicæ uanitati impendūt operā/ aut ciulare atq; dirumpi cogēt/ aut errorem deserere. Nec solidam minuat lætitiā q; ille morte nobis imatura sibi tarda uocatus ad deum: libros hosce nec extrema lima terferit atq; expoliuerit: nec ultimū qui totius operis futurus erat epilogus ad eandem ab incude perduxerit: id forte deest ad operis exuberantius ornamentū/ non ad lectoꝝ perfectum emolumentū: & q̄q̄ sane alias uanitatū hæc & superstionū omniū arbor: ab prophetarū oraculis sit explosa & detestata ab nostris theologis philosophisq; tum græcis tum latinis/ tum barbaris expilata frondibus/exsibilata/atq; etiam securibus uel aliqua ex parte percussa. Sit item ab imperatoris legibus pontificisq; sanctionibus radicibus eruta & loco mota/humana tamen curiositate sæpius reportata est in pristinaq; foueam replantata/ adminiculata & roborata: ita ut nunq̄ in totum eliminata & ad internitionē usque ualidissimis rationis instrumentis perducta fuerit: modo Picus noster in faustā arborem a radice ad truncū/a trunco ad ramos a ramis ad folia: torrentissimo igni uere philosophiæ ueræq; theologiæ p̄p̄riisq; incōparabilis illius igenii inuentis & meditati exussit penitus atq; redegit in cinerem quā adeo rapidissimo flatu eloquentiæ disperfit/ ut cuiusq; illius fautori p̄uectorique (nisi idē mentis emotæ fuerit) super illius exitio præ dolore cōclamandū sit uel abiecta spreteque uanitate præ gaudio exultandū. Eia igitur litterati homines nationum omniū his rationibus animū armate/his fulcite testimoniis cū humanis tum diuinis/ quibus ueluti bipēnibus p̄derosissimis ac facibus ignitis excisæ atq; extincte arboris germina si qua forte itra terræ uiscera delitescētia male culti agri uitio repullularent/ elidite/cōterite/cōuellite/exterminate.

Summatim hæc insunt libris singulis disputationū Ioannis Pici Mirandulæ litterarū principis aduersus astrologos.

PRimo præfatio: itē astrologiā a philosophis: a prophetis: a cesaribus: a pontificibus esse damnatā: qualesq; fuerint/ qui astrologica scripsere. **Homerus**

Secundo inutilitas: falsitas professionis in uniuersum ignorantia & indiligentia professorum nostri temporis. Item cur aliquando uera prædicant: cum professio ipsa falsa sit. **Sed ne solum**

Tertio rationes astrologiæ ueritatem approbantes afferuntur/ postea diluuntur & reuertuntur. **Soluimus**

Quarto nō fieri a cælo quæ credunt astrologi: item quæ a cælo nō fiunt ab eo non significari: & quænes seu interrogationes esse inanes. **Noster hic**

Quinto magni orbis: saturnie reuolutiones: magnæ coniunctiones eliminantur. **Sed multos**

Sexto destruuntur domus: signa aspectus: obsessiones. & combustiones: retrogradationes: caput & cauda draconis: antisia: præcipientia signa & obedientia. Exaltationes trigoni uel triplicitates: facies termini: dodecathemoria: nouēna: monomira: graduum proprietates: partes anni climaterici. **Excessimus**

Septimo continetur/ initia fati seu particularis/ seu uniuersalis: & uel hominis uel alterius cuiusq; rei/ nō bene capi. Item tēpus quo aliquid sit futurū/ perperā per directiōes: aut aliā uiam definiri: multiplexq; error in stellis fixis. **Hactenus**

Octauo/ incertum esse numerū sphaerarum: & quotquot statuuntur certum esse errorem astrologorum. Item de erratis super differentia imaginū & signorū: item de imaginibus inuisibilibus. **Inter omnia**

Nono continetur de incertitudine natalis horæ/ ac alioꝝ initioꝝ/ deq; erratis diuisionis domoꝝ: signoꝝ: locoꝝ: planetarū: motus. viii. orbis & directionū. **Demonstratū**

Decimo rationes astrologoꝝ quibus sua roborare dogmata satagunt: ad quinque rediguntur genera hæc: oēs ostēdunt inefficaces esse/ superq; dæridiculæ. **Multis iam**

Vndecimo/ non posse per experiētiā haberi: aut si qua cōparari possit experientia nō dum illam esse habitam. **Si naturam**

Duodecimo non esse habitam per reuelationem. Item ubi nata/ aucta/ alta & quomodo propagata. **Si fabulamentis**

Tabula capitum totius operis incipit.

Primus liber non est in capita plura distinctus: sed unico capite/ auctoritate philosophorum: prophetarum: cesarum: atq; pontificum astrologiā deiicit.

Secundo libro continetur/ inutilitas & falsitas professionis: ignorantia & indiligentia professorum.

Caput primū Incertā esse artem istam iudicio etiā principū illius.

Caput ii Auspicationes quas electiones dicunt inutiles esse testimonio unius astrologi ratione & experientia.

Caput iii Non esse utilē astrologiā in decernēdo quid sit agendū quid fugiendū.

Caput iiii Non esse astrol. religioni utilē: quod Rog. Bac. & Pe. Alliac. existimarunt.

Tabula

- Caput V Quam noxia sit astrologia q̄q; pestifera xp̄iane religioni.
 Caput Vi Fallacē esse hāc artē: si q̄ sit tū pp̄ plura: tū pp̄ discrepātes astrologorū sn̄ias
 Caput Vii De ignorantia astrologorum nostrae aetatis.
 Caput Viii De indiligētia astrologorum nostrae aetatis quae tanta est/ ut etiam si uera esset astrologia/ ueri ipsi esse non possent.
 Caput iX Raro euenire que dicūt astro. qd̄ tū externis tū domesticis exēplis ostēdit.
 Caput X Cur astrologi aliquando uera praedicant.
 Tertio libro continētur rationes astrologis fauentes & diluūtur.
 Caput primū Quid libro p̄cedenti actum sit & quid deinceps agendū quoue ordine.
 Caput ii Quinq; rationes quibus astrologia roborari posse uidetur.
 Caput iii Retorquetur prima ratio atq; ostendit̄ cælū causam esse uniuersalē neq; ad ipsam indiuiduorum uarietatem referendā.
 Caput iiii Cælum qualiter motu agat & lumine & elementorū metheorologicoꝝ mineralium uiuentiūq; uniuersalis causa sit.
 Caput V Præter cōem motus & lumis influētiā nullā uim celestibus peculiarē inesse
 Caput Vi Lunæ lumē sicuti & solis uitale esse: neutriq; frigus aut humiditatem p̄terq; per accidens facere.
 Caput Vii Nō posse defendi dogmata astrologorū ut putauit Auenazra si omnes stel
 Caput Viii Obiectio aduersus ea quae dicta sunt /læ ponūtur calidz.
 Caput iX Soluitur obiectio atq; ostenditur/ neq; specificas/ neq; indiuiduales rerum differentias a cæli motu pendere.
 Caput X Stellas alias a sole & luna/ aut nihil/ aut certe parum in nos agere.
 Caput Xi Quo pacto stellæ eadem alias aliter in nos agere possint.
 Caput Xii Quae effectuum uarietas in cælum redigi possit & quae non.
 Caput Xiii Solem multa operari quae ab aliis stellis fieri astrologi putant.
 Caput Xiiii Lunæ uis quō uarietur & dies quosdā lunæ citra superstitionē obseruari.
 Caput XV Aestus maris in aliam causam q̄ in lunā referri posse/ in quā tam & si referantur nihil inde iuari astrologiā.
 Caput XVI Galeni sentētia de ceticis diebus eos ad lunā referentis confutatur.
 Caput XVII Periodos humorū ad syderum motus nō esse referendos.
 Caput XVIII Infelicitatē octimestris partus saturno nō esse ascribendā.
 Caput XIX Cur nauarū/ medicorū/ agricolarū/ uera sapius praedicant q̄ astrologi.
 Caput XX Nō omnia quae ab astrologis p̄dicunt̄ de primis qualitibus pendere.
 Caput XXI Nec noxas elementorū/ nec dāna nostrorū corporū esse a cælo.
 Caput XXii Ingeniorū & morū uarietatē nō oīno pendere a primis qualitibus.
 Caput XXiii Neque bella neque externa a primis qualitibus pendere.
 Caput XXiiii Occultas uires celestibus nō inesse per quas occultas inferiorum rerum proprietates p̄ducant: sed calorē tantū lumenq; uiuificum.
 Caput XXV Si sua cuiq; syderi & pp̄ria uis cōcedatur: esse tamē illā uniuersalem.
 Caput XXVi Epilogus huius lib. cū reiectione quarundā rationū astrol. in ipsos argu
 Caput XXVii /mentantes.

Quarto libro cōtinetur de cæli efficientia & significatione.

Tabula

- Caput Primū Qui mos in disputando seruatus & deinceps seruandus: tum si detur astrologis quod maximum dant theologi/ astrologiam tamen nihil esse.
 Caput ii Fortuita a cælo non esse.
 Caput iii Quomodo rerum fortuitarum causa sit deus: quomodo āgeli/ quomodo cælum: quomodo nos: quomodo fortuna.
 Caput iiii Ad cælum non esse referendum si quid a nobis fit q̄ nostras uires excedere uideatur sed potius uel ad angelos uel ad deum/ atque inibi de fato multa utq; diuina p̄uidencia nostram libertatem non tollat.
 Caput V Nec p̄terita nec que ad alios attinent posse ex aliqua constellatione p̄uideri.
 Caput Vi Futura multo post tempe a presenti constellatione effici non posse.
 Caput Vii De auspiciationibus q̄s electiones dicūt. q̄ uana & ipossibilis sit astrol. sn̄ia
 Caput Viii Astrologos mentem nostram cælo subiicere q̄q; ut sunt astuti id dissimulare conentur.
 Caput iX Mores hominum a cælo non fieri.
 Caput X Malas leges sicuti nec bonas cælo non subiici.
 Caput Xi Corporeas dispositiones non effici a cælo.
 Caput Xii Non posse cælum eius rei signum esse cuius causa non sit.
 Caput Xiii Siue signa sint sydera/ siue causae/ partem tamen astrologiæ quae est de interrogationibus nullam esse.
 Caput Xiiii Diuina miracula a cælo nec fieri/ nec significari: sed miracula miraculis sicut naturalia naturalibus indicari.
 Caput XV Per stellam magorum non posse cōstellationem aliquā intelligi: & declaratio quarūdam scripturarum quae imperitis possent uideri astrologiæ ad stipulari.
 Caput XVI Quae naturae uires supergrediuntur quantum ad id etiam quod in se naturale continent a cælo significari non posse.
 Quinto libro continetur/ confutatio earum constellationum quibus magna rerum humanarum euenta adscribunt.
 Caput Primū Decreta astrologorū circa magnas coniunctiones utiliter confutari & q̄ mēdaces sint dephēsi qui de magnis iseriōꝝ regū mutatōibus per eas uoluerūt iudicare
 Caput ii Quibus uis astrologi de grandioribus rebus iudicium ferant magnorum que orbium reprobatio.
 Caput iii Saturnias reuolutōnes Aboasaris inuentū & historiis & rōni aduersari.
 Ca. iiii Ordo eorū que dicēda sūt & dissidētes astro. opiones circa magnas cōiūctōes
 Caput V Planetas magnis cōiūctōibus iūctos non plus posse q̄ diuisos: magnasq; istas coniunctiones nouū esse inuentū de malo Ptolemæi intellectu natum
 Caput Vi Præcipuos astrologos medijs usos esse coniunctionibus nō ueris: tum alia errata illorum circa easdem.
 Caput Vii Quis ordo seruandus/ & Aliacensem aliud alias sensisse.
 Caput Viii Tempus rerum non ab astrologia/ ut putauit Aliacensis/ sed ab hystoria esse petendum.
 Caput iX Sūma sn̄ia Aliac. in li. quē de cōcordia astrologiæ & hystoriæ p̄titulauit.
 Caput X Errasse multifariam Aliacensem: & ut quaecunque supponit concedantur/

non tamen efficere eum quod uult.

Caput Xi In diluuii coniunctione tum iter se: tum a ueritate astrologos discrepasse atq; ut detur illis quicquid petunt: non tamen id eos probare quod contendunt.

Caput Xii In Mosis coniunctione & messiae uaticinio q̄ delirus Abraam iudeus.

Caput Xiii Variis coniunctionibus mediis a uariis christianam legem ascribi: & absque ratione etiam astrologica.

Caput Xiiii Eam quae unigo fertur ueram non esse Iesu genituram/ nec ex ea indicari illum/ aut uiolenta morte moriturum aut magnum esse prophetam.

Caput Xvi Quae de maumethe dixit Albuma. experimento falsa esse deprehensa.

Caput Xvi In antixpi uaticinio alios iam medaces appuisse/ alios medaces futuros.

Caput Xvii Quam leuiter probent astrologi sex tantum religiones esse posse tum hebreorum legem iouiam potius uel solarem q̄ saturniam dici debere.

Sexto libro continetur confutatio earum rerum per quas uariari uolunt influxus.

Caput Primū Quo ordine sit procedendum in couellēdis astrologorū fundamentis itē fieri nō posse/ ut aliquādo ad eadē loca sydera oīa resitnant i quibus semel fuerunt.

Caput ii Per quas res astrologi uariari influxus syderum dicant/ & q̄ omnino illa in uniuersum absurda sint.

Caput iii Domus astrologorum q̄ nullo nixae fundamento: & q̄ in earum uinibus explicandis astrologi inter se pugnent.

Caput iiii De duodecim signis q̄ ficta a mathematicis sint ad supputandi facilitatē: item circa eadem multipliciter astrologos aberrasse.

Caput V Que sit astrologorum de aspectibus sententia/ & q̄ parū rōnalis.

Caput Vi Variarū aspectuum rōnes recitantur & confutantur.

Caput Vii Quid eos deceperit: nec de aspectibus experientiam habitam.

Caput Viii Quae de obsessione dicuntur pugnare his quae de aspectibus.

Caput ix Planetas sub solis radiis constitutos non male affici/ aut ut dicūt astrologi comburi.

Caput X Si rationem atq; etiam quorundam astrologorum auctoritatem sequi uolumus planetas retrogradientes fortiores uideri q̄ directos.

Caput Xi Caput & caudam interfectiones esse imaginariarum circularum nulla naturali uel praedictorum/ quibus in praedicendo antiquiores usi non sunt: nec in eorum uiribus concordant recentiores.

Caput Xii Origo antisiorum: neque eis in praesagiendo usum Ptolemaeum & quantum in his Maternus & Haly aberrauerint.

Caput Xiii In precipientibus & obedientibus signis pariter deceptos astrologos.

Caput Xiiii Confutatio rationum quas de planetarum exaltationibus quidam astrologi assignauerunt.

Caput XV Rationes astrologorum de trigōis & trigonogratioribus: atque obiter de signorum sexu confutantur.

Caput Xvi De faciebus/terminis/dodecathemoriis/babyloniorum nouēniis/monominis q̄ parum constant testimonio etiam ipsius Ptolemaei.

Caput Xvii De gradibus foemineis/lucidis/tenebrosis: & aliis id genus q̄ eos con-

tempserit Ptol. neque in eis conueniant alii astrologi.

Caput Xviii Partes unde ortae & quantum in eis dimetiendis secum pugnet astrologi

Caput ix Dodecathemiorum sententia exploditur & auctores eorum aegyptii cum suis quoque climatericis annis reiciuntur.

Septimo libro continetur de hora initiali directionibus & stellis fixis.

Caput Primū Quid haecenus disputatum & quid in hoc libro disputandum.

Caput ii Ambiguam esse horam fatalem/ si qua esset in omnibus rebus quae non momento sed tempore absoluuntur: & in hominibus maxime in quibus genitura parum roboris habere uidetur.

Caput iii Ptolemaeum plus conceptui q̄ geniturae tribuisse cui neque aliquid tribuendum esse Ptolemaei ratio conuincit.

Caput iiii Vniuersalia facta quibus uis astrologi uestigent & q̄ parum rationalibus.

Caput V Astrologum non posse predicere q̄ nam orbis regione fatum aliquod euentum sit quonia incertū apud ipsos quae cui signo uel planetae regio subiaceat.

Caput Vi Non posse initium unum constitui de quo totius anni pendeant fata: tum uaria a uariis anni statui principia & iuxta hebreos annum potius autūno q̄ uere inchoare.

Caput Vii De directionibus aliisque modis quibus tempora futurorum definiunt q̄ parum constant quae in his astrologi inter se discrepent.

Caput Viii Sicuti asciscunt inefficacia/ ita omittere necessaria & quantum errēt de stellis fixis.

Caput ix Dogmata astrologorum de stellis fixis pugnare tum inter se: tum cum ueritate.

Caput X Falli etiam astrologos in planetis: repetitioque eorum quae haecenus disputata

Octauo libro continetur de numero sphaerarum/ differentia imaginum & signorum & imaginibus inuisibilibus.

Caput Primum Incertum esse numerum corporum superiorum/ penes quae iuxta astrologos fati decernendi potestas est

Caput ii Si supra octauam sphaeram alia sit falsam esse ueterem astrologiam: si nulla nouam: quam etiam si sit nona ruere omnino necesse esse.

Caput iii Differre imagines a signis quae nominibus conueniunt.

Caput iiii Caldeorum imagines mera esse figmenta quidque ad eas fingendas illos induxerit: atque errorem artificiosarum imaginum & alios plures inde pullulasse.

Caput V Inuisibiles imagines neque sensu neque ratione cognitae esse pugnareque inter se earum auctores: qui non chaldei aut indii/ sed arabes tantum fuere.

Nono libro continetur de incertitudine natalis horae/ ac aliorum initiorum: & aliis erroribus astrologorum.

Caput Primū Epithoma eorum quae haecenus confecta & quid sequentibus libris agendum undeque auspicandum.

Caput ii Astrologum certam geniturae horam neque semper scire posse neque per ueram regulam explorare.

Caput iii Ptolemaei dogma quod almufeli seu animodar uocant: & auctoritatibus & rationibus confutatur.

Caput iiii Inuestigationem partilis horoscopi per conceptum falso Ptolemaeo ab arabibus ascribi irrationalem esse & a multis astrologis reiectam:

Tabula

- Caput V Messale figmentū cum aliis quinque a Paulo alexandrino recitatis explorandi horoscopi modis refutatur.
- Caput VI Initia urbiū/regnorū/factionū/legum/ignota esse/nullamque artē astrologos tradidisse qua possint inuestigari.
- Caput VII Incertū adhuc esse apud astrologos quomodo domus diuidendæ quātū earum uires extendantur:& quibus signis utendum.
- Caput VIII Loca plāetæ uerissime assequē laboriosissimorū: deque instrumētis fallacia
- Caput IX Variæ sententiæ de planetarū motibus/annuā qualitate:& maxima solis declinatione.
- Caput X Vnici gradus errorem: imo & solius minutia multos interdum errores parere nec per reuolutiones uel annorum uel geniturarum/ aut per magnas coniunctiones astrologum posse iudicare.
- Caput XI Dissidentes se sententiæ de motu octauī orbis: distantia capitis arietis octauæ a capite arietis nonæ & auge solis.
- Caput XII De directionibus quæ multiplices astrologorum sententiæ.
- Decimo libro continetur cōfutatio rationum.
- Caput Primum Epilogus eorū quæ hactenus confecta & quid in sequentibus agendum sit libris.
- Caput II Rationes astrologorum inanes esse & ridiculas.
- Caput III Duplex principium quo astrologi decernūt quæ domus sit fortior/ falsum esse: utque sit uerum: non tamen ex eo id colligi quod uolunt.
- Caput IIII Argumentationes astrologorum quibus sua roborant dogmata ad quinque fere genera redigi/ infirma quidem & inefficacia:
- Caput V Rationes a parabolica similitudine ductæ: quibus domorum probant proprietates refelluntur.
- Caput VI Cōfutatio rationum Auenrondan de proprietatibus signorum: quæ ab ordine & consequentia signorum sumuntur.
- Caput VII Contra rationes earundem proprietatum quas Aboasar ex ordine accipit planetarum
- Caput VIII Gaudia planetarum cum domibus ruere.
- Caput IX Rationes Ptol. de planetarum domibus destruuntur:
- Caput X Facierum & finium rationes iam esse reprobatas
- Caput XI Quod cui membro signum dominetur uarie a uariis determinari & ab omnibus parum rationabiliter.
- Caput XII Rationes astrologorum quibus proprietates signis absolute conuenientes astruuntur:& quod de supradictis sint reiectæ.
- Caput XIII Taxatur Ptol. de planetis loquens/ac si ex elementis constarent rationes quæ aliorum quibus planetarum probant qualitates pariter confutantur.
- Caput XIII Si concedamus planetas primas efficere qualitates: non esse propterea concedendum alios noxios esse alios salutare.
- Caput XV Rationes astrologorum de dominis dierum & horarum: annisque planetarum inefficaces esse: tum astrologos sæpe uti demonstratione circulari.

Tabula

- Vndecimo libro continetur confutatio experimentorum.
- Caput Primum Ex his quæ hactenus sunt probata patere astrologiam experimētis non esse cōprobatam: tum idem multis rationibus probari.
- Caput II Si qua experientia haberi de astrologicis dogmatis possit: eam nondum esse habitam:
- Duodecimo libro continetur quæ non sit habita per reuelationem.
- Caput Primum Non esse adhibendam fidem astrologiæ quasi reuelatæ:
- Caput II Quales ægyptii atque chaldei apud quos nata astrologia.
- Caput III Quid chaldeos & ægyptios in hanc opinionem induxerit fieri fato res humanas & de stellis posse præuideri.
- Caput IIII In ea quæ obseruanda in prædictionibus statuerunt quo pacto inciderint:
- Caput V Quid obseruanda illa indicarent/ quibus coniecturis definerunt.
- Caput VI Quibus fomentis aucta quomodo propagata:
- Caput VII Quomodo ab ægyptiis ad alios astrologia deuenit.

FINIT TABVLA.

REGISTRVM.

a	f	l	q
IOANNIS	cessus luna	feriorum	quin debuit
magistrum	illuminatur	preteritis	mox de/
tulus de	Hipocratem	uero nunquam	preteruerfas
b	g	m	r
In Martini	conuenit	sis a sexto	mul nati
ter se similes	mones	Hactenus	net in
per omnia	necessaria	fides si	partibus
c	h	n	s
legit omnes	caturam	mouentur	tione nonus
librariorum	mana causam	potestatis	enim meminī
nisi cum	dum in iuste	tes diximus	ad alium
d	i	o	t
nec alterius	tio ut que	tium fuit	stente elemētis
bus iam	num sub	fecerit	iactari si quidē
sto in	Quod et	ius fata	litatis influxu
e	k	p	u
maxime	nibus et	tecates	rans dubitauerit
quam	hoc est	nam uite	sic reiciūtur
per ea	nitus in	sed nec	cum occurrerent

PROOEMIUM

Omerus atq; Cæcilius antiquissimi uates pessimos esse prædi-
cant inimicos/qui sub amicorum sp̄e nos circumueniūt. Quæ
sentētia nulla uerior dici: nulla salubrior/præcipi p̄t. Quæ/
q̄ quid egemus testimonio poetaꝝ. cū diuina nos ueritas uitæ
morūq; magistra/sub ouiu pelle lupos euitari & ne de facie iu-
dicaremus admonuit. Siquidē hoc unum inimicoꝝ genus qđ
nec auerti/nec everti possit/quodq; supare ip̄i nō uolumus: sed
occurrimus ultro exosculamur: excipimus & ab illo cōtra nos/
ip̄os: nō cōtra illud ut oportuit stamus: qđ sane præstigiū qa
magno constat: & altius introspiciendū: & diutius examinandū: nec temere admitti/ nec
statim profigari debet. Vbi uero detecta fallacia est tāto acrius explodendū: quāto tecti/
us ad p̄niciem sub prætextu beneficētiæ illabebat. Nec minus mala putāda sunt quæ ideo
nō uident̄ esse pessima: quia bonis interdū sint admixta cū tanto noceāt exitialius quāto
per speciem admixtionē que boni cū facilius admittunt̄/tū admissa qđ semel inuasere tena-
cius occupant/retientq; potētius. Quo pacto si cū mero uenenū ppinet̄/quāq; sua natu-
ra saluberrimū meꝝ est: attamē ueneni malitiā illā tū suo sapore dissimulat/tū uigore ad
uenas & intimius adigit & celerius. Est aut̄ hoc obseruādū cū i oī uita/tū in artibus maxi-
me & disciplinis/quæ ille perniciosissime/quæ p̄stigia cū sint/aut alio genere uanitates:
ita tamē mādacio lenociniū aliquod p̄tenderūt: ut scientiæ uel artis nomē sibi uendicaue-
rint. Siue illud captatū ab āt̄iq̄tate fictis auctoribus lenociniū/siue a magnis p̄missis ille/
cebra curiositatis & cupiditatis humanæ. Siue ab aliquo fūco sp̄eq; p̄bilitatis: cū inter-
dum sint falsa p̄babilia ueris Aristotele teste: p̄sertim nō introspecta nec explorata po-
pulo p̄sertim & multitudini/cui pprium errare decipiꝝ semp fuit/& nihil sapere. Quid
aut̄ exitialius. qđ in expugnabilius. q̄ cū titulo sapiētiæ ip̄e se nobis error insinuat: ut qđ Terentius
ille dixit operā demus/ut cū ratione insaniamus. Nō aliud hoc q̄ cōsiliū & mentē/ cuius eunucho
sola uis abigēda falsitati nobis innata est/missam facere: ut mēdaciū ip̄ius & testimonio
honestius/& potestate robustius/& p̄sidio munitius euadat. Porro nulli spes ultra ad sa-
nitatē/cū natura ipsa adiuuat morbū. Hoc aut̄ ut dudū dicebā/euenit per insaniam: quæ
sub specie uel artis uel scientiæ populo se circūfert & uenditat: nō ideo minus isana/q; sa-
pientiā sūma cute mentis: sed quo fallacior eo perditior. Quemadmodū apud medicos
nulli delirāt ut sic dicā deliratus q̄ qui delirio præferunt uultū seriū. Est autē hæc ppria
labes oīum sup̄stitionū: quæ non alia p̄fessio q̄ p̄cepta tradere insaniendi. Sed in primis
hunc sibi titulū uendicauit astrologia: sicut & inter ipsas sup̄stitiones quæ mater alum-
naq; merito existimatur: obtinet principatū. Astrologiā uero cum dico nō eam intelligo
quæ siderum moles & motus mathematica ratione metit̄: artē certā & nobilē & suis me-
ritis honestissimam/auctoritateq; hoīum doctissimoz maxime cōprobatā. Sed quæ de sy-
deribus euentura pronunciat fraudē mercenariæ mēdacitatis/legibus interdictā & ciui/
a

libus & pontificiis humana curiositate retentam/irrisam a philosophis/cultā a circulato-
ribus/optimo cuiq; prudētissimoq; suspectā/cuius olim p̄fessores gētilitio uocabulo chal-
dei uel ab ipsa p̄fessione genethiaci dicebant/mox ut noīs cōione honestarent: mathe-
maticos se dixerūt & astrologos: q̄si hęc quoq; de liberalibus disciplinis una foret: quæ
de syderibus cū ratione loqueret/hoc se tm̄ discrimine separās ab illa uera mathematica
ut illi astronomiā/īpi astrologiā nomē daret: nimis improbo zelo alieni tituli inuaden-
di: siquidē astrologia alterius artis nomē ut declarabimus. īp̄am uero diuinatricē semper
hoc ābitu laborantē. ut nominari uellet ab astris: nō altero modo: sed utroq; cognomen
to dignabimur: & ad illius de motu sydeꝝ tractantis emulationē p̄ astrologia astrologiā
p̄ astronomia astronomiā satis congrue satis p̄ merito nūcupabimus. De qua utcuq; de
nomine decidat. ego quidē cū rōnibus nixus. tū p̄iudiciis hominū sapientissimorū nihil
dubitauerim affirmare/nō esse inter artes p̄stigiosas: quæ aut plus fallat credulos & impe-
ritos/aut quæ persuasus fallēdo plus noceat: tāto reliquis superstitionibus exitior quā/
to p̄pius accedere uisa ad ueritatem. Nam ille quidē in prima facie notas suæ demētiæ le-
uitatisq; p̄ferentes uix cuiq; imponunt p̄terq; penitus excolato: hęc in sinu habēs & in p̄-
cordiis alens insaniā: p̄fert sp̄m habitūq; sapientiæ: ut si eminus inspectes uel per trā-
fennā forma capiari/si cominus admoueris oculum exploratorē īp̄am uideas umbram
aut quasi laruam: & sub aperta luce fallaciā tenebrarū abhomineris. Ita est certe ita p̄ rō-
nes manifestissimas luce clarius fiet/nullā esse maiore fallaciam/nullā p̄nciosiore: osten-
tat procul cælum & planetas unde facile credas ī tam sublimi tā lucido spectaculo nihil
non posse uerissime p̄uideri. Mox ubi attentius cōsideraueris uides & sublime adeo esse
speculū ut imagines illuc terrenarū rerū nō ascendat: & ita lucidū ut ad eius fulgorē no-
stra calliget infirmitas: tum p̄pius cū accesseris uidebis intextas illius peplo/p̄ cælestibus
portētuousas effigies & stellas in animalia trāsformatas/& plenū fabulis cælum/immo p̄
uero cælo cōmentitiū cælū nō factū a deo sed ab astrologis fictū: sic instructa uidef̄ omni
firmamēto dogmatis cōprobat: quæ simul & libros circūferat magnis nominibus p̄ati-
tulatos: & rōnes tā multas decretorū suorū & p̄ter rationē experimēta tā diuturnis obserua-
tionibus/tā diligentibus ānotamētis corroborata: tū ab usu tot sæculorū & tā multarum
ætātū approbatione recepta. Mirū q̄ per caligines istas & nebulas oculis īperitia offensis
& speciosam & uenerabilē & seriæ plenā auctoritatis imaginē sui representat. Quas ubi
tenebras & p̄stigia radio rationis & diligētī tractatiōe discusseris/uidebis in illis libris
nihil esse libratū: in auctoribus nullā auctoritatē: in rōnibus nihil rationale: in experimē-
tis nihil cōsonū: nihil cōstans. nihil uerū: nihil credibile: nihil solidū sed pugnancia inui-
cē: falsa: uana: ridicula: ut uix credas q̄ scripserūt fidē adhibuisse his quæ scribebant. Q̄
uero spectat ad uanitatē nō inuenias temere quæ plus spei p̄ponat suis aurariis/quæ ma-
iora desyderabilia p̄mittat. Prudentiæ se facit cōseruatricē: cuius de futuris cōiecturā cer-
ta precognitione stabilit: sed & philosophiæ cuius maxima ps quæ de cælis ut isti uolūt
per cæli influētīā ad liquidū absoluat. De medicina nō attinet dicere: de nautica: de agri-
cultura: dū nō solū futura prænūciat his: sed & uires cælorū ad terrena deducit: unde om-
nium artium opera efficacissime: unde oīum artū magistri quod uolūt facile cōsequantē
& hęc quidem ueteribus: sed etiam neotericis psuasit religioni/si diis placet cum uniuersis
sæ: tū christiane plurimū cōferre auctoritatis & emolumētī & ut semel dicat imitata suū

magistrum. & regna mūdi adorantibus se p̄mittit: & suum lignū gustantibus emulatione/
nem diuinitatis boni maliq; cognitionē. Quæ nō modo ullis ut pollicet uitæ usibus co-
moda sit: sed fraus est oīum pestilentissima/siquidē illa ipsa est: ut demonstrabimus: quæ
philosophiā oēm corrumpit: medicinā adulterat: religionē infirmat: superstitiones parit
aut roborat: idolatriā fouet: prudentiā aufert: polluit mores: cælū ifamat: hoīes miseros/
anxios/inquietos/& de liberis seruos:& in rebus pene agendis oibus plane facit infortu-
natos. Quod cū ego exploratū habere mihi uiderer atq; cōpertum: putauī piaculum me
facturū nulla uictima expiandū/si tacerē si dissimularē: nec uel penitus p̄ uirili uenenum:
hoc de credulorū manibus extorquere tentarē/hac p̄sertim ætate qua si quādo alias/ad
hanc fraudē oīs ætas & ordo sexusq; caligat. Est aut̄ tāto magis p̄ ueritate pugnandum
quanto plures habere cognoscitur oppugnatores. siquidem ut prodesse oibus/ita placere
tm̄modo bonis desideramus: nec iudiciū multitudinis fidem habet: ubi contra stat ratio
consensusq; doctorum: nec nos auram spectamus popularem: sed lucem ueritatis & pu-
blicam utilitatem.

Proœmium finit.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER PRIMVS.

Primum omnium scire lectorē uolo: non hoc nostrum inuentū
audaciāq; fuisse reuicendi confutandiq; astrologiā. Sed a prima
antiquitate bonis ita iudiciis semp uisum nō esse p̄fessionē/quæ
tot homini incōmoda: tot insanias undiq; sub pretexto scientiæ
& utilitatis inueheret. Hic cæsarū legibus & prudētū uti noxia
uitæ ciuitatibus eliminatur. Hinc oraculis p̄phetarū: pontificū
sanctiōibus: hominū sanctissimorū uocibus & doctrinis: ut mo-
ribus & pietati pestifera cōdenatur. Hinc a philosophis & ma-
thematicis qcunq; sape ex libris nō loq didicerūt. quasi falsa nō
utilis: nō possibilis: nō amica philosophiæ: uel cōtēnit fere uel cōfutat. Id qd̄ aliis uel ne
scientibus uel denegātibus priusq; rōnibus res agat/hoc libro sumus declaraturi: ut post
tales accusatores nō ad inuidiā nobis hęc accusatio: sed potius ad pudorem bonæ frōtis
hoibus si qui suscipiāt possit esse defensio. Exordū uero faciemus a philosophis quorum
maior auctoritas q̄ prudentū/& cōior interdū esse solet q̄ p̄phetarū: Pythagoram astrolo-
giæ fidē non p̄stasse: tū auctor est. Theodoretus: tū Laertius quoq; Diogenes & Plutarcus
indicauerūt. Democriti illud ferē quod ante pedes nemo spectat cæli scrutantur plagas.
Achademicus Phauorinus & Panetius stoicus ipsam incessuerūt: ridet eadē a seneca/cō-
futat a cicerone: Sed & disputantē aduersus illā Carneadē & diuinis ifensum Bionē phi-
losophū qs ignorat. Quod si superat oēm insaniā/cui nec insanus accedat Orestes quā-
tū insaniæ cōtinet astrologia cui nec multa delirās assentiri potuit Epicurus Plato & Ari-
stoteles philosophiæ principes indignam putauerūt: de qua uerbū aliquādo facerēt tota
sua philosophia/plus eam silēdo q̄ quisq; uoce scriptisue cōdemnātes. Nā q̄ aliter sentiūt
illud quæso respondeāt cur toto decursu suarū cōmētationū: ubi uel p̄prietates explican-
da cælestiū/uel causa inferiorū: inde erant petendæ astrologiā illi nihil unq; attulerint:

Cæsare leges
Oraculaphi
iosophorū.
Pontificum
sanctiones.
Doctrie san-
ctorū hoīum
Philosophis
Mathemati-
ci.
Pythagoras
Democri-
tus
Phauorinu.
Panetius.
Carneades.
Bion
Epicurus.
Plato.
Aristoteles.

An ad philosophū hęc spectare nō putarūt ptes uniuersi primas & nobilissimas corpora mota rursusq; mouētia cās efficacissimas sine qbus fieri q̄q̄ in natura aut cognosci nō possit siqdē tales eē credant̄ quales eas astrologi faciūt: de qbus uniuersalia quādam cognoscere qualia scribūt philosophorū duces: si qua ppria magis possent intelligi/ nō philosophi sed impfecti philosophi est. Cur igit̄ Arist. libros suos de cælo tā ieiunos reliquit. ubi tā multa tā splēdida dicere potuit: & si potuit debuit de stellis de planetis eorū efficiētā pprietates cognitionē iudicās nobis. Cur in meteorologicis libri: cometarū uetorū cās p̄scrutatus /astrologicaq; regē semp obliuiscit̄. Cur in libris de aīalium generatione: nec gemellos: nec partus portētosos atq; mōstrificos: nec sexus numerūue puerperū: nec formā nec qualitates ad sydera aut refert aut referri posse meminit ī trāscursu. Cur idem in Timeo facit & Plato. Cur āte Platonē Timeus ipse pythagoreus in lib. de natura sūmus ut ait Plato philosophus piter & astronomus. Cur & Ocelus idē leucanus in lib. de mūdo: testimonio etiā ipse Platonis in philosophia eminētissimus. An hęc quasi parua cōtē p̄serunt: quā si sunt uera maiora esse nō possunt. an nō cōtempserūt qdē. sed ignorauerūt & in ægypto babyloniaq; uersati nō potuerūt hęc intelligere decantata apud hos Populos: & cuiq; de medio ēt nota. p̄fessionis certe suā nō eē (ut diximus) nō putauerūt nisi suā ignorarūt p̄fessionē: ut philosophi munus crederēt: apū & formicarū minutissime quære/re pprietates /iouis & saturni etiā nō putarēt p̄sertim si ueritatē sup his nō solū obseruatio docet: sed & ratio mōstrat: qd̄ scriptores astrologi maxime cōtendūt. Quidnā igitur aliud dici pōt q̄ in ea fuisse Platonem Aristotelēq; snia/ nō eē cās cælestia quorum dicūt astrologi: nec astrologiā uel artē eē uel sciam cuius erat cū aliis: alioquin mētio faciēda: sed ex ludicris unā siue fraudibus potius circulatorū: quo genere geomatiarū / hydromantiarū / p̄stigia / incantatiōes: quarū ueteres nulli philosophi inter sciētias artesq; meminerūt. nā si foret ars astrologia penderet a naturali scia: sicuti medicia: ut quēadmodū medicus a philosopho fruticū herbarū / aīalium naturā mutuat qbus utat̄ ad sanitatē corporibus cōciliandā: ita discat astrologus a philosopho syderū uires & pprietates qbus utat̄: & uti doceat ipse ad predicendū: nā qui diuiniticē astrologiā ptem aut finē mathematicā putat astronomiā plusq; cū ea si qua esse putet q̄ cū naturali philosophia habere cōmertū. Is q̄ longe fallat̄ postea declarabimus. Nūc t̄m admonemus rē positā doctis tamē extra cōtrouersiā ad philosophū ptinere scire de syderibus quicqd̄ eorū substātiā ordinēq; cōsequit̄ ad motus & moles eorū dimetiēdas astronomo delegato: ad prauēdenda futura de habitu posituraq; eorū astrologo: Si q̄s artifex. s. eē concedatur astrologus Quare nimis

De syderibus

quid natura

lis cōsideret

Quid astro

logus quid

astronomus

Plotinū scri

psisse cōtra

Astrologos

oīno dormitās & inexcusabile Platonis Aristotelisq; silētiū foret ea nec indicantiū qdē / quā fuerāt illis ēt exactissime ptractāda. Quod ubiq; apud Platonē miscellaneā agentē omnigenāq; doctrinā / tū apud Aristot. in pblematis maxie licet admirari. Quo libro de mathematicis deq; oibus artibus & disciplinis qōnes pponēs: & earū ex oī genere dogmatū ēt antiquatorū afferens solutiones: hīscere tamē astrologicū uerbū nusq; inuenit: licet itē in ethicis ad Eudemum ubi de bona fortuna disseruit. Quo si satis inditio nō mouemur audiamus discipulos utriusq; philosophi eā nobis sniam testificātes quā magistri si lēdo nobis eloquunt̄. Plotinus in platonica familia primā fere auctoritatis habet. Eum scribit Porphyrius cū diligentē astrologiā opam dedisset / cōpissetq; tandem artis uanitatē falsitatēq; p̄dictionū oēm astrologis fidē abrogasse. Quare libro quoq; dicato: cui t̄

tulus de stellarū efficiētia dogmata astrologorū asseuerate risit & cōfutauit. Quod ægre ferens Maternus multa sup eius morte mentitur: quasi de eo penas sūperit fatū. nā illa esse falsissima ex Porphyrio ipso Plotini discipulo facile intelligit̄: qui & genus morbi quo decessit: & cām & cur Roma dicefferit plane fideliterq; describit. Origines adamātius in philosophica secta sicut in oibus disciplinis eminētissimus sæpe multisq; rōnibus astrologiā uanitatē sugillauit: nisi forsitā eius testimoniū minus faciunt hoies supstiosi. qm̄ fuit etiā xpianus: sed nō fuit xpianus eudoxus q̄ etiā Platonē audiuit & in ægypto uersatus est & habitus princeps astronomorū sua tēpestate: qui t̄m nihil credendū astrologis ex hoium genituris eorū fata p̄dicentibus scriptū reliquit. Alexander ex aphrodisiade sūmus auctor in Aristotelica philosophia de fato librū ad cæsares Seueg primū & Antoniū filium / scribens & fati reiecit necessitatē: & de astrologicis siluit Ad quā fati tamē cōmemoratio trahit uel tranuersos. Nec forsitan aliud ei cōsiliū elucubrāda cōmētationis / q̄ ut p̄pensum Seueri Cæsaris aīum ad istiusmodi supstitionē philosophica rōne castigaret. Auerois ceber in eadē familia philosophus & regē naturaliū grauis estimator ubiq; astrologiā lacerat / dānat / insectat̄. Nā in prima qdem phia astrologorū opinionē de cælestibus imaginibus / qbus subesse terrena figurā similis aīalia putāt fabulosam dicit: quā tamē sublata ruit maxima ps astrologica supstitionis. Idē cātica exponēs. Auicēna alibi qdē ait cōtraria eē phia: alibi fere oīa falsa dogmata astrologorū: tū artē ipam in uniuersū uanā & infirmam in libris itē aduersus Algazelē artificiosas imagines in quas cæli uirtutes deriuare se posse putāt astrologi p̄fus inefficaces asseuerauit. Auicēna uir magnus in oibus disciplinis ultimo suā primā phia libro multis rōnibus cōprobauit ab astrologis p̄uideri futura nō posse. Quare nec eorū p̄dictionibus ullā fidē adhibendā. Mitto Henricū ex Assia cōpluresq; neotericos illustres in academia parisiēsi dicatis opibus hęc uanitatē psequētes: q̄q; maxima ps phorum cōtēpserunt eā potius q̄ cōfutauerūt: sicut artes alias circulatorices & aniles fabellas & deliria p̄stigiatorū. sed illud aduersus dignū q̄ astronomi quoq; ipi p̄fessionē istā reiecerūt: qd̄ fieri oīno nō potuit p̄terq̄ cōscia cōptā falsitatis: cū aliqñ illis in cælestiū motibus exercitatissimis t̄m accederet & scia / & gloria / & quæstus quātū astrologiæ fidei & auctoritatis. At ille quē citauimus nup Eudoxus gnidius sūmus fuit in mathematicis cuius in astronomicis rebus iudicio nitit̄ Aristot. Sed prudentissimus legislator / scripsit. n. leges ciuibus suis. Et sub Philistio medicus insignis & philosophus sub Platone: q̄ t̄m ne crederemus astrologis nos admonuit litterisq; mādauit. ita. s. ei mathematica rō demōstrauerat / & magister ēt Plato psuaserat: Cassandrū & Archelaū cū in astronomia p̄celleret: hoc p̄dictionis genere nunq; usos auctor est Panetius: Hoychilax halicarnaseus quāq; doctissimus in omni mathematica: totū hoc tamē diuinandi p̄ astra genus repudiauit. Veniamus ad neotericos: Nicolaus orefmius & philosophus acutissimus & pitissimus mathematicus astrologicam supstitionē peculiari cōmētario indignabūdu etia insectat̄: nihil ratus ille fallacius: nihil detestabilius: nihil omnibus quidem ordinibus: sed principibus maxime uiris esse pestilentius. Ioānes Marlianus nostra ætate sūmus in mathematicis & erat & habebat̄. is nō mō p̄dictionibus istis semp abstinuit: sed etiā de ipsarū falsitate postremis ānis scribere instituerat: q̄q; erat enī longeuus / interceptus morte id nō effecit. Aiebat homo minime gloriosus habere se aduersus astrologos certissimas demōstrationes. Quod cum alii / tū familiaris illi Luchinus noster & ipse p̄cellens mathemati-

Maternus:

Orige. mul-

tis ratiōibus

astrologiā

damnauit

Eudoxus:

Alexander:

Auerrois a-

strologiam

ubiq; lacerat

Auicenna p-

bat ab astro-

logis futura

p̄uideri non

posse.

Eudoxus

monuit ne

astrologis

crederemus.

Cassander.

Archelaus.

Hoychilax.

Nicolaus.

orefmi.

Ioannes.

Marlianus.

Luchinus

Paulus Florentinus
 Merfilius.
 Politianus.
 Nico. leoni.

cus mihi nō semel rettulerunt. Paulus Florentinus in medicina quidem: sed precipue in mathematicis græce latineq; doctissimus quotiens de ista professione rogabatur: totiens eam incertam fallacemq; asseuerabat/afferens inter cetera de se ipso euidens experimentum. Quicumq; quinq; & octuaginta iam impleset annos: in sua tamen genitura quā examinaret diligentissime uitalem nullam cōstellationem reperisset. Afferrem multos ex his etiam qui uiuunt & philosophos & astronomos idem sentientes. Sed nescio annuidiam aduersus se cōcitari uelint hoīum cæli fatiq; potentium. Porro noster Marsilius scripsit aduersus eos aperte Plotini uestigia sequutus. In quo interpretādo & enarrādo magno opere rem platoniam iuuat/auxit & illustrauit. q; si ualitudini consulens hominū aliquid quando corrogat sibi de cælo quædam etiam auxilia/optat ille potius ita fieri posse q̄ credat/testari hominis mentē fidelissime possum/quo familiariter utor: nec habui ad detegendam istam fallaciam qui me sapius & efficacius adhortaretur. Nec quotiens una faciemur uberior nobis occasio segesq; ridēdi q̄ de uanitate astrologorum presertim si tertius interueniat. Politianus/interuenit uero semper omnium superstitionum mirus exhibitor. Forte uero nec Nicolai Leonici nostri iudicium super hac re dissimulandum. Is cum mathematica ut omnes liberales scientias fideliter teneat: ita tamen hanc uanam iudicat prophetantem astrologiam: ut nec illos qui scripserunt presertim doctiores fidem putet adhibuisse his quæ scribebant. q; si causam interrogas cur igitur scripserint/respondet partim auaritia/partim imperitia principum effectum. Nam cum inquit ille in diuiniendi astrorum motibus & corporibus quod mathematica facit astronomia precellentes illi uiri die noctuq; laborarent nullum erat eis inde apud principes emolumentum quibus scilicet nihil curæ q̄ magno sidera corpore: aut q̄ ueloci motu per cæli spacia reuoluerentur. hoc illi cum uidissent ne cælestia perscrutantes interim essent inopes terrenorum/lepidam excogitasse fallaciam qua sibi principum aios obligarent & suæ professionis facerent amatores. quare comentos ab his astris omnium fortunas/sed precipue principum dependere: liberos. s. uitam: imperia. uictorias: ualitudinem: sibi uero qui illorum diu motus & naturas obseruassent/penitus cognitum & exploratum quid cuiq; uel boni pollicerentur uel aduersi denunciarent tum habere preterea ad manum se remedia quibus preuisa mala repellerentur: bona confirmarentur. nam si fœlix hora notaret imagines ex materia quadam cælestibus illis naturis cognatiore posse cōflari: ad quas miris machinamentis deducta uirtus ab astris fœlicissimos faceret homines rerumq; potentes illarum uel tactu uel gestatione quicquid appetere facile consequētes: quibus omnibus rebus quo plus fidei facerent. illud addidisse/reuelata sibi diuinitus huius artis secretiora mysteria: quemadmodum a potentissimo mercurii numine & Petosiri & Esculapium accepisse q̄ plurima: legitur apud Maternum: tum uero principes illiteratos & curiosos & rerum quas promittebant appetentissimos/adductos facile ut crederent: ut professores fouerent. & premiis studia hæc quotidie magis & magis excitarent. Hæc serio noster Leonicius nec procul a uero super astrologis loquitur & sentit. Cauendum autem imprimis ne qua nobis ad fidem irrepant astrologi mentita magnis auctoribus uolumina perfruentes: quod est illis cum omni superstitione commune. Nam quoniam quæ produuntur ab his ratione confirmari non possunt: siue ipsi illa uera credunt: siue errdi uolunt ab aliis libros huiuscemodi fabularum uiris clarissimis & antiquissimis inscribunt &

fidē errori suo de fictis auctoribus aucupantur. Ex hoc genere liber de proprietatibus elementorum in quo de magnis agitur coniunctionibus & de secretis ad Alexandrum quos tribuunt Aristo. nulla culpa boni philosophi nullo: demerito sicut libros Platonis de uacca magi circumferunt: & quos uocant institutionum execrabilibus somniis figmentisq; refertos & a Platone non minus alienos q̄ ista sint mendicabula a Platone procul & probitate & sapientia. Sic olī hæretici gnostici nuncupati Zoroastri libros ostendebāt quibus heresim suam de Zoroastri antiquitate uenerabilem facerent: quos nouos & compositos esse non Zoroastri Porphyrius multis argumentationibus demonstrauit falli autem facile possunt & circumueniri per hæc mendacia si qui sint humaniorum litterarū rudiores/ q̄ alioquin docti/ cum per illas maxime & phrasim & idolem statim auctorum cognoscentes adulterina a legitimis discernamus q̄ astrologorum nostrorum & quæ nunc in manibus artium superstitionum figmenta sic abhorrent ab omni similitudine ueri ut cuius e medio etiā pateant Quis enim adducatur ut Ouidium de uetula Ouidiū credat: in quo de magnis etiam coniunctionibus & christiana lege mirabilia pronunciantur: adeo ut Rogerius Bacon magnus astrologiæ patronus nullius libentius scriptoris testimonio utatur nisi forte preferat Arthephium qui omnino secreta alia prodit innumera Quale illud inspecto non astro: sed lotio posse hominis & uitam & ingenium & conditiones: deniq; omnes ad unam precognosci. Sic magnam quoq; ille fidem ethico philosopho: cuius liber de cosmographia trāslatus dicitur ab Hieronymo. Est autē lectio adeo de ridicula ut nulla magis: sed frequenter citata a Rogerio nostro in epistola ad Clementem: ita ut iere adducar compositum ab eo libellum quædam cui titulus de erroribus studentium theologiæ: quo imprimis uolumine erroris accusatur q; theologi nostri mysteria religionis magis ex Aristo. cæterisq; philosophis confirmant q̄ ex auctoribus quos modo nominauimus/ethico/Arthephio/Ouidio de uetula poetisq; similibus. Præscribitur uero liber Alberto sed mendacissime cum nunq; in theologicis suis scriptis hæc ille somnia memorauerit: sed merito ad Baconem uidetur referendus: cuius alia scripta in ea eum fuisse sententia facile declarant illorum semper auctorum testimonio oraculisq; perferentia. Quibus si potuit credere/ nihil mirum si credere potuit etiam astrologiæ: Ita uero superstitosum hoc genus hominum fronte perfricuerunt: ut etiam sub aquinatis. Thomæ titulo libros circumferant de necromanticis imaginibus ut iam minus mirandū quot nescio quos Ptolomæi de annulis. sed & ad Aristonem astrologicos fingant libros quos Pto. nunq; scripsit: qua temeritate uel ignorantia Eboracensis etiam cuiusdā opusculum multi referunt ad Albertum commemorant & Hypocratis libros de pronosticis ægritudinum ex siderum cursu: quos puto ignorabat Hypocrates cum pronosticorum libros scripsit a Galeno expositos & tota græcia celebratos/ aut si nouerat/ quasi tamen secretiora seposuit puris & rite initiandis communicanda. Prætereo quæ super pluriis super questionibus Alchindus & alii pithagorea & Aristotelea commemorant & qui liber inscribitur Aristo. de regiminibus/ ita loquuntur ipsi cælestibus. q; utinam ad sanctos etiam uiros profana non retulissent & libri cuiusdā de excantationibus interpretum diuum Hieronimum non fecissent: q̄ si angelos infamarunt facile possunt homines dum & hæc quidē deliria ab Adæ angelo: illa a Salomonis: alia a Thobia custodæ tradita dicunt: sed ad astrologos reuertamur omisus magis ad quos quasi confines erro

Liber de proprietatibus elementorum de recretis falso Arist. ascribuntur

ris cōmunio nos deduxit. Aristo. quid de hoc omniū genere sentiret uno uerbomōstro/ uit qui in problematis cū minimo & prestigatore astrologū deputauit. At dices si nihil tale isti philosophi scripserūt: qui tamē ea scripserūt fuere philosophi: **Qualis Albumasar: Ptolomæus: Haly: Abenzagel: Iulius Firmicus: innumerū alii: tum latini: tum græci barbariq; auctores astrologiæ: uiri & doctrina & ingenio præstantissimi. Tu uir me oportune admonuisti ne id solū dicerem aduersus te neglectā a philosophis astrologiam: Sed & quicunq; eā etiā scripserunt: aut nihil aut male philosophatos. Quare relinquit nobis si diis placet & Pitagorā: & Platonē: & Aristotelē: & uestros uobis habeatis Aomas: Alchabitios: Auenazaras: Abenzageles. Qui omnes quantum abfuerunt a philosophico ingenio palam demonstrabit: cum accedere illos fabulosissimis rebus & asseuerare quæ nullā habeant rationē: & pugnantia dicere: & seipsos euertere palam ostēdentes: quæ diuersissima a philosopho sunt: cuius maxime proprium nihil credere/ nihil affirmare: quod uel euidētia uel ratione demonstrari non possit. Sed age dicamus hic & aliquid unde cōstet auctores astrologiæ aut parū aut male philosophatos: Porro Ptol. principē aliorū facile cōcedent. Est enim doctissimus astrologorū & quod attinet ad mathematica uir ingeniosissimus. Quid autē ad genethiacos quēadmodū dici solet optimus malorū. Is igitur quo iudicio philosophicas res tractauerit: & in præmiis magne cōpositiōis quā uocant Almagestum: & in libris apotelesmatico sati indicauit. Exordiens enim libros mathematicos patitur philosophiā contemplatricē ex Aristo. sententia in tria genera: theologicū: naturale & mathematicū: tū rationē partitionis exponēs omnia inquit quæ sunt ex tribus cōstant materia/ forma/ & motu: quæ separari ab inuicē cogitatiōe quidē possunt: re autē nō possunt. ab his igitur tribus tria illa genera philosophiæ ducunt: a motu theologicū: cum primi motus causa nō aliud sit quā deus: a materia physicū: a forma mathematicum. Hæc est. Ptol. snia in qua tot esse apud bonos philosophos errata quot uerba nemo paulo doctior dubitauerit: neq; enim oīa ex illis tribus. Quod si oīa dum dicit naturales res intelligit/ quomōdo circa has uersabit ipsa philosophia in tria illa deinde genera diuisa: physicum: diuinum: & mathematicū: Sed neq; ex naturalibus quicquid cōstat ex motu quāquā non fiat/ nec permaneat sine motu: sed demus ei hanc ueniā loquēdi. Arist. ipse quē pbat quo modo ei dabit a motu oriri genus theologicū. Cū & ipse deus quatenus primi motus auctor & causa nō a theologo sed a philosopho inuestiget. Reliqua et aut falsa aut quæ facile uideas ab hoīe prolata parū perito gnarorū philosophiæ. Iam uero ex libris apotelesmaticis quos uocat quadripartitos insigniores errores & magis euidētes cum & lunā humidiorē credit quia humidus uapor a terra ad eā reliquis astris terre proximiorē ascendat: & eadē ratione aridū saturnum: quia ab his uaporibus magis elongetur: eundē uero & frigidum esse quia sit procul a calore solis: iouē temperatū quod inter gelidū saturnum & feruidū martem medius colloquet: atq; alia hoc genus multa de syderū proprietatibus quæ exhibebūt philosophi potius quā confutabunt. Et quæ magistri errorē erubescens arabs enarrator conetur in sensum aliū Ptol. uerba transferre: ipse tamē defendi uel excusari se. Ptolomæus non patitur/ qui adeo hæc asserit affirmat & sapius iterat: ut de sensu eius dubitatio nulla relinquatur. Tu uero ex uno hoc discite omnes & ex optimo indica deteriores. Primus fere a Ptolomeo. habetur Albumasar: is nec philosophus fuit nec dialecticus: & in mathematicis imperitus. erat enim grammatices artis professor: & a scribendis huius**

Qualis Ptol. in literis.

Sententia Ptol.

Contra Ptol.

Contra eundem.

storis ut narrat Auenrodan ad astrologiā se conuertit: in qua etiam sua professione quæ esset uerus uel hinc cognoscas quod Ptolomæū astrologum ex ægypti regibus putat fuisse qui Alexandro successerunt: quasi inter hos & illū non plus quingentis etiā annis intercesse rit/ cum reges Ptolomæi ante christum per quadringentos annos floruerint Ptolomæus astrologus sub Adriano scripserit & Antonino. uide mirū rerum altissimarū indagatorē & obseruatorein fidelem: qui in re tam aperta tanta sit ingenii uel somnolentia uel tarditate. Idē in astrologicis rebus quantum errauerit quod apertis confessisq; mendacius institerit quasi ueris/ postea declarabimus. Quid memorem Maternum & in rudimentis arithmetica sic allucinantē: ut scribat: quid decernat Mercurius/ cū in nocturna genitura cæli medium occupauerit quasi a sole Mercurius plus quadraginta aut circiter partibus abesse unquam possit: aut a cæli medio sol per noctē plus septuaginta semper nō absit. Mitto alia multa in quibus cum semper multæ loquētiæ/ exiguæ semper sapientiæ hominem deprehendens. Iam Malliū nisi esset poeta bone deus/ quo risu prosequeremur: qui cælestes illas quas fingit imagines paucis stellis inchoatas potius dicit quā absolutas/ ne pluribus ibi ignibus accensis incēdio mundus flagraret. Ad iuniores nō descendo homines plebeios & idiotas ad quos quasi ad iustos possessores tota fere p̄fessio deuoluta est. Est Bonatus inter eos primæ auctoritatis. Is nō ignarus modo est philosophiæ/ sed furit plane atq; delirat. Lege eius primum librum de iudiciis in quo super opere ipse p̄cemiatur Mentior nisi Hellebolo dignū hominem iudicaueris. struit ubi decipit minus rationes quasdam quibus astrologiā probet esse ueram: illas quid dicā falsas/ immo supra quod dici possit pueriles atque ridiculas: Quā uero putat efficacissimā illa est quadriuium destrui si astrologia tollatur. Esse enim unā ex quatuor artibus mathematicis: uide ut nescit etiā quid sit hoc ipsum quod p̄fitetur. Astrologia enim hæc diuinatrix quā confutamus tantum distat ab ea quæ mathematicis annumerat quantum a tenebris lux/ quantum ueritas distat a mendacio. Et hæc quidē quæ futurorum predictionē usurpat si prior illa ueritas tollatur stare nō potest: at nō remeat ratio ut diuinatrice sublata/ mathematica quoque illa auferatur: quod adeo est perspicuū: uel his qui prima harum artium attigerint elementa/ ut pluribus hoc declarare superfluum sit. Ptolomæus ipse in præmiis apotelesmatico postquam de duplici dicit astronomia: tū ad priorē & mathematicā referēs sermonē ita inquit. & quæ sequuntur.

Qualis Albumasar.

Quo tēpore. Ptolomeus

Qualis Maternus.

Qualis Mallius.

Qualis Bonatus.

Quob si forte quibusdam interdum bonis iudiciis non displicuit ista professio: nō statim tamen est bonum quod bonus etiam aliquis nō improbauerit: quoniam & boni non semper usque quaque boni & docti prerogatiuā omnibus numeris pauci consequuntur. & si dicendū est aliquid non omnes docti philosophi/ philosophi semper sunt. Sed illud etiā opus meminisse esse ueritas quasdam quibus nobis libido aliqua reluctat: esse quibus nulla in primo genere omnia quæ sunt de moribus & theologica multa continent: in altero maxima pars quæ de physicis rebus & mathematicis est. porro hæc ueritatē quā nos tractamus de uanitate astrologiæ ad primū genus spectare manifestū est: quoniam in natū homini curiositatis uisū illi repugnat: quod cū sit inter omnia potentissimū cum sit homini proprium quatenus homo est: efficit interdum ut plures huic ueritati uel inuestigandæ non uacent: uel inuentæ etiam non libenter accedant: Et quemadmodum multi post tractatas philosopho

aduersus auaritiã euidentiſſimas rōnes/opibus tamē inhiāt cumulandis: ſic pl̄ariq; poſſit
 q̄ eis cōſtiterit uera omnino eſſe poſſe quæ aſtologi dicūt: ab aſtologis tñ innata curioſi
 tas ægre ſe diuellit: & ſi rerū audi nouarū etiã fabulas audimus libenter ita curioſi futu
 rorū & mentiētes in illis aſtologos cū uoluptate ſentimus. Accedit qui nos ſemper infa
 tuat nimius amor noſtri qui quæcūq; attinēt ad nos p̄ſpera uel aduerſa facile ſperat faci
 le timet & ad ea quæreda etiã ubi inueniri ſcimus nō poſſe cæca tñ idētidē cupiditate ſol
 licitat. Quid q̄ uulgato hoc diuturno cōſenſu præiudicatū quaſi multi exiſtimant etiam
 omnino eſſe aliquid aſtologiã: nec illud eis unq̄ uenit in mentē ut introſpicerēt/quis nã
 fundus huic rei aut q̄ ſolidū firmamentū ſubſeſſet. Quare quoscūq; fere iſta uanitas tenu
 it/inuenies aut parū fuiſſe philoſophos aut certe parū aſtologos: quorū altero ne uideā
 tur altero ne iudicent̄ errores eorū effici pōt. Deniq; guſtata forte potuit placuiſſe quibus
 dam/potata uero philoſophi palato nunq̄ ſatiſfecit. Habet. n. in frōte aliquid quid ali
 ciat/quid magnū/quid uerūſimile/quid utile uideat: ſed ubi altius introſpexeris falſa in
 certa/fabuloſa/omnia uides: aut nullis aut debiliſſimis quibusdã cōiecturis nata: de qui
 bus poſtea libris ſequētib; abundāter lateq; diſſeremus. Verū illud forte & aliquē fefelle
 rit/q̄ cū ſint aliquorū & philoſophorū & aſtologorū affinia nomina poterit exiſtimari
 eorūde fuiſſe qui & philoſophica & aſtologica cōſcripſerint. Eſt. n. Albumaſar apud philo
 ſophos eſt itē apud aſtologos ſed quāq; hec nomina latinus ſermo confuderit/apud ara
 bes tñ diuerſa diſcoſcunt̄. nã qui philoſophus eſt Albumaſar: qui aut aſtologus Aboaſar
 appellat̄. Scripſit etiã Abubater de natalibus p̄dictionibus: & eodē nomie alius philoſo
 phica p̄cipueq; librū quo quiſq; pacto per ſe philoſophus euadat: quē āno ſuperiore ex he
 breo uertimus in latinū: Sed ille Alta ſibi hic uero Tripdis filius: Eadem in pleriq; affini
 tas nominū q̄q; & tēporū & p̄feſſionū magna diſſenſio: Et de philoſophis qdē ſatis: Tran
 ſeamus ad p̄phetas: hoc eſt ad ueteris & nouæ legis oracula ab Eſaia exordiū faciētes. Is
 igiſ cū babiloniis apud quos hæc ſecta maxime uiguit: unde aſtologi et̄ chaldei diceban
 tur/futurū excidiū minareſ: & Cirū regē Perſarū per ducētū etiã ānos anteq̄ naſceret̄ un
 ctū appellatū aduerſus illos dimicatē/tubis excitaret ita chaldeorū ciuitatē: deſoladã al
 loquit̄. Stēt nūc & ſaluēt te augures cæli qui cōtēplant̄ ſydera & ſupputabāt mēſes ut an
 nunciaret̄ euētura tibi. Ecce facti ſunt quaſi ſtipula ignis cōbuſſit eos/nec liberabūt aiām
 ſuã de manu ſlāmæ: & añ hæc paucis iteriectis de hac cæleſtiū obſeruatiōe: eos ita taxaue
 rat ſapiētia hæc & ſcĩa tua decipiet te: ueniet ſup te malū & nescies ortū eius: & irruet ſup
 te calamitas quã nō poteris expiare. In q̄bus uerbis p̄pheta diuinus duplicē aſtologorū
 temeritatē accuſat quarū altera eſt putare ſe ex cælo poſſe futura p̄uidere: altera cū ſint p̄
 uifa uel depellere mala uel bona cōfirmare. Veniet igiſ inq̄t malū cuius nescies ortū: hoc
 eſt q̄ tibi nec mars/nec ſaturni frigida ſtella p̄ſignificauerit: Tū nec irruētē calamitatē po
 teris expiare: hoc ē horarū electiōibus & aſtologicis imaginibus aut ſupſtitioſis aliis ma
 chinamētis a te p̄pellere Dignū aut̄ aiā aduerſiōe cōfutari p̄ hæc rñſiōes eorū q̄ caldei panē
 eē uolūt & xp̄iani. Soliti em̄ dicere nō ſimpliciter dānari a ſanctis & p̄phetis aſtronomiã
 Sed q̄tenus ſolū aut uitia aut uirtutes referūt ad cælū: aut rerū hūanarū euēta fatali neceſ
 ſitate deuinciūt: quare cū hos errores boni etiã aſtologi cōfutent̄/non aſtologiã ſciam/
 ſed aſtologorū quorūdã errata illos abhominari. Dicāt igiſ mihi & Petrus alliacenſis &
 quicūq; hac ſe deſenſiōe defendūt: an ad mores ſpectaret q̄ Aſſyris bellum rex perſarum

Affinitate
 nomis quof
 dā deceptof

Liber ab au
 ctore uerſus
 in latinū ex
 hebreo.
 Testimonia
 p̄phetarum

inferret. Et iã ſi ad mores nō attinet: cur p̄uideri tamē a ſummis aſtologis id nō poſſe
 propheta exiſtimauerit. Quod ſi in eo etiã errore fuiſſet: ut quæ eſſent futura neceſſario
 uentura putarent: nō eis obiiceret̄ uenturam calamitatē per eos non expiandam: quam
 nec expiari poſſe ipſi tamē ſperarent: qui neceſſario euenturã illã ut omnia exiſtimarent.
 Sed nec ullo recto idicio bone artes damnant̄/quia mali quidã eis abutuntur. Alioquin
 damnanda erat in primis ſacrarū lectio litterarum: unde tot hereſes/tot ſuas infanias/in
 docti quidam ſuperbiq; confirmarūt: Damnada item philoſophia: quoniã hic philoſo
 phus animã mortalem/illem unicã dicat in omnibus: Alii negent p̄uidere deum homini
 bus: alii ullam omnino eſſe religionē. At euerſent̄ hac ratione omnia bona cum nihil ſit
 adeo bonū quo abuti natura hominū non poſſit. Quare qui ita ſe defendunt iudiciū ec
 cleſiæ: quod cōtemnere erubeſcūt/oblique interim grauius calumniant̄. Sed cogi omni
 no poſſunt ut uel repudiare iſtã uanitatē uel a maioribus ſuis hoc eſt eccleſiæ ducibus de
 uare in ſiniſtra nō poſſint. Nam quacunq; illi ratiōe aſtologiã damnauerint: dicāt quæ
 ſo iuſta ne damnauerint. an iniuſta. iniuſta dicere nolunt/ſi iuſta: cur nō cū illis uos quo
 q; eam pariter damnatis. Sed damnamus inquiet̄ & nos illos errores propter quos illis
 aſtologia diſplicuit. At ego illud quæro cur non p̄pter eorūdem illa diſplicet uobis. Nam
 interdiceret̄ illos aſtologiã non quadatenus ſed omnino omnē p̄ſequi/abhominari pa
 lam eſt/ & mox oſtedemus. Vos factum cōtenditis p̄pter quosdã errores/eſto: ſed illud re
 ſpondete/an recto inditio p̄pter illos errores tota abiiciat̄: ſi recto cur nō idē facitis uos
 immo quã dānauerunt uos approbatis: quã infectati ſunt defenditis: quã iterdixere diſſe
 minatis: quã ſciri nolūt publice docetis. An qd̄ inquit Alliacenſis creſcētī fidei potuit obef
 ſe: ideiq; primi eã doctores naſcētis eccleſiæ ſunt p̄ſecuti: nunc aduſta nō nocet immo p̄
 deſt etiã & uehemēt̄. At qui hoc poſtea confutabit̄: nam peſtiferã illã ut olim: ita nunc
 etiam eſſe palã demōſtrabimus: qd̄ ipſa etiã nū experiētia demōſtrat. ſed nec erat illa dā
 manda: ſed eius abusus. Cur igiſ philoſophiã quidē non dānabāt: ſed impietatē quorū
 dam philoſophorū: non aut̄ pariter aſtologos ſed ipſam aſtologiã. Vtique qm̄ in philo
 ſophia ſi quid errat̄ p̄feſſoris eſt uitiū: in aſtologia ipſa p̄feſſio uitiū. Quorū auctōrita
 tem una cū ratione etiã nos ſecuti aduerſus impios diſputātes: non philoſophiã ſed phi
 loſophorū errata cōfutauimus. Hic aut̄ nō aſtologos ſed aſtologiã: qm̄ ipſa aſtologia
 error eſt. Sed redeamus ad testimonia p̄phetarū. Deus per Moſen ita loquit̄ nobis. Gen
 tes augures & diuinos audiūt: tu aut̄ a dño deo aliter es inſtitutus/pro eo aut̄ q̄ nos legi
 mus augures in hebreo eſt mehonē per quos Achinnas maximus doctor
 hebreorū eos ait intelligi/qui tēpora ſupputāt & fœlices horas ac infelices obſeruāt: de
 nuare em̄ dicto illa ab .i. hona: qd̄ Hieronymus augeres trãſtulit. Sed & apud
 Eſaiã aſtologos augeres uidimus nūcupari. Neque. n. nomē aſtologorū uſq; in ſacris lit
 teris. Nã & ipſa habet uarias locutiōes: & uarias uariis tēporibus ſupſtitioſa iſta appella
 tiōes ſortita eſt. Olim. n. chaldei & gēthliaci/Auguſtini tēporibus mathematici & plane
 tarii/nūc aſtologi paſſim uocitāt̄. Qd̄ aut̄ Hieronymus & eo loco & alibi plerūq; tran
 ſtulit diuinos in hebreo eſt cheſem: quod Auenazra ipſe/q̄q; aſtologus/ ait Hieremias.
 hoc eſt quidē cōmune omnibus diuinatibus: ſed p̄priū magis nomē aſtologorū/Hiere
 miae illud quis ignorat. A ſignis celi nolite timere quæ gnetes timent. Quid igitur ho
 mo chriſtianus aſtologorum iudiciis uel gaudet uel triſtatur a quibus nihil ſperandum.

Achinnas

Auenazra

Hieremias

Esaias. Hieremias nihil timendū: immo per utrunq; diuina nobis ueritas affirmat / cum totum hoc quod pfitentur sicut inquit Ambrosius querere absurdū / cum quæ pollicentur sint impossibilia. Vnde celi dominator apud Iob. Nunquid nosti ordinē cæli & pones rationem eius in terra. & infra. Quis enarrabit cælōrū rationem. Duplex enim error astrologorum / alter q; multa cælo subiiciūt quæ inde non depēdent: alter q; quæ etiā efficit cælum / inde tamē ab eis / ut putant / puideri non possunt: quod allata in medium apud Iob. uerba nobis ostendūt. Et cum doctores ecclesiæ utrunq; pariter refellāt quomō dici pōt id eos tantū non pbare quod libertatē tollat arbitrii: aut sati necessitatē inducat. Augustini ratio illa de geminis nōne eo tendit ut omnē tollat ab eis psciētiam futurorū. Idem in Enchiridion / nōne ipsam solā temporū obseruationē: ut hæc fausta: illa infausta putemus ad magnū dixit pertinere peccatū: Cum tamen in hac horarū dierumq; electione libertatem potius nostrā exerceamus q̄ auferamus. Sed ita est certe displicebat eis undiq; astrologia licet ea maxie pte q̄ religionē & mōres cælo subiiciebat. hæc eā execrabāt ubiq; cōfutabāt hac ipiā arbitrabāt ubiq; uanā: hic blasphemīā ubiq; supstitiosam: hic abhōribilē ubiq; ridiculā. Quare Augustinus in libro de doctrina xp̄iana ad perniciosam dixit supstitutionē p̄tinere eos qui genethliaci dicunt: nō solū quia actiones nostras sed quia & actionū euentus a stellis putent pcedere: & in libro cōfessionū de planetariis loquēs hoc est astrologis quos christiana inquit & uera pietas expellit & dānat: & illud. Moscos exponens. Posita sydera insignia & tēpora: nō signa inquit dicit quæ obseruare uanitatis est sed uitæ usibus necessaria. q̄lia naute / agricolæ: & id genus artifices obseruant. Eodē loco Basiliius eā occupatissimā eē dixit uanitatē: Ambrosius iutilē & ipossibilē: Theodoretus a philosophis eēt cōfutatā. Chrysostomus: uanā falsā: ridiculā. Legamus Bardehanē: Ense laū: Didynū: Apolarē: Tertulianū & innumeros alios plures eēt ap̄licos uiros: & qd plura uidemus hebreos hereticos gētes eadem genus hoīum hoc cēforia uirgula psequutos. Quo factū ut miraret Augustinus cū redarguetia hæc astrologos testimonia tali celebritate in ecclesiis legerent plena tamen esse conuenticula nostris hominibus: qui temporum agendarū acciperent a mathematicis. Idē cum super psalmo tertio & sexagesimo ad populum concionaret mathematicum produxit p̄nitentē qui professioni scilicet renunciauerat nō aliter q̄ si aut iudeus aut ethnicus aliquis regenerationis lauacrū accepisset: q̄ pulchre idē interpretans Ioannē ifaniae nostre nos admonet qui ad astrologos liberi intramus ut exeamus serui: & mēdaciis emptis libertatē illis nostram erogamus: In libro uero de natura demonū ait expresse nemini licere post christū genituram alicuius de cælo interpretari. Hieronymus ex opprobriis ægypti hoc est reliquiis idolatriæ esse ait requirere stellarum cursus & futurorū ex eis euenta rimari. Seuerianus in libro quē de septē artibus quē falso quasi Cassiodori citat Rogerius postq̄ de uera dixit astronomia: Tū ea inquit quæ attinent ad preuidēda futura ita debere nesciri: ut nec scripta esse uideātur: sunt enim fidei nostre sine dubitatione cōtraria. Hæc ille ad uerbū. Quod si quos tantorum hominū & tam precellentū sententia nihil mouet detereat saltē pontificalis auctoritas quæ istam professionē ita nostris hominibus interdicit: ut Alexander tertius pontifex maximus sacerdotē nescio quem integro anno a ministerio altaris uoluerit abstinere: q; per astrolabium cuiusdam ecclesiæ furto inuestigādo aliquid esset perscrutatus: quā q̄ ut idem pontifex testatur nullam illi aut magicam aut aliam superstitionē admisisset.

Ambrosius.
Iob.

Testimonia
Augustini.

Basiliius
Ambrosius
Theodoro/
reth.
Chrysost.
Bardehanes
Eusebius.
Didynus
Appolina/
ris.
Tertulianus.

Hieronymus
Seuerianus:

Detestatio
astrologiæ
per ecclesia/
stica decre/
ta.

In Martini pontificis synodo scriptum: nō uere xp̄ianos aut lunæ cursus / aut stellarū / aut Alexander inane signorū fallaciam pro domo facienda uel sociadis cōiugis obseruare. sed & sub tertius. nomine eēt haruspiciū astrologus decreto Gregorii iunioris anathema p̄nūciat. & in cō. Synodus cilio Toletano: Si ipse p̄sbyter aut diaconus fuerit in monasteriis relegat sceleris ibi pe / Martini nas perpetua illa detētionē daturus. Solēt. n. ut docet Augustinus in libro de naturē de Gregorius: monū sub haruspiciū noie apud nostras designari: qui dies & horas in agendis negociis Concilium operibusq; custodiūt. ubi notari illa maxime uidef pars astrologiæ quæ e de electiōibus. Toletanū Quis iā igitur audeat hō xp̄ianus (cūctis. n. nūc mihi sermo) astrologiā tueri sequi / extol Augustinus lere / a lege p̄hibitā: a p̄phetis dānatā: a sanctis irrisam: a pontificibus & sacrosanctis synodis interdictā. Quod si mihi opponas Albertū theologū p̄stantissimū fautorē tamē astrologorū: admonebo te primū multa referri in Albertū / quæ Alberti nō sunt: quod & supra tetigimus. Tū si mihi forte obicias librū de licitis & illicitis in quo reicit quidem magos: astronomicos aut p̄bat auctores: respondebo existimari quidē a multis esse illud opus Alberti: sed nec ipsum Albertū nec libri inscriptionē usq; quaq; hoc significare cum auctor ipse quicq; demū fuerit nomē suū cōsulto & ex p̄fesso dissimulet: qd: q; in eo multa legunt indigna homine docto: & bono christiano: qualia illa sunt / imagines fieri posse quibus etiā nō unus hō. sed una etiā ciuitas tota uel fœlix fiat uel infortunata: tū non esse magicos libros abiiciendos qui eccl̄siæ: utiles futuri aliquādo sint. Est enim hoc plane aduersum iudicio ipsius ecclesiæ: quæ illos ubicūq; locorū fuerint inuenti / uti iubet & p̄fusus exterminari. Nā qua ratione utile erit seruare integros libros quos utilissimū erat nunquā esse cōscriptos: Quæ utiq; aut nō scripsit Albertus: aut si scripsit dicendū est cū apostolo: in aliis laudo: in hoc nō laudo: sed sicut inuidiæ est querere in magnis uiris potius qd damnes q̄ quod extollas: ita insanæ sicubi defecerunt nō potius dānare uelle q̄ imitari. Laudabo ego in Petro Aliacensi studiū litterarū: experientiam rege: multiplicē lectionē: & q; scite atq; subtiliter theologica quædā scripserit & tractauerit. q; uero altero opusculo astrologiā historiæ: altero teheologiæ cōciliare uoluerit: ut ibi uerā: hic piā rōne p̄baret: plane nō laudo / sed dāno / execror: atq; detestor: cū tueri pōnem nullam possimus aut magis falsam / aut religioni magis aduersam: de qua re quoniā in sequentibus libris late differemus nihil ultra hoc loco dicendū: Ibi enim. eēt suis fautoribus testatū ab / de relinquemus / esse illos libellos & inimicos religioni & tot erratis historicis & astrologis plenos ut dici nostrū illud possit: si uis errorē tollere / tolle librum. Diximus de philosophis & de prophetis: restant leges ciuiles: hoc est cesarū ac prudentium iussa atq; iudicia: quorū finis potissimū cōsulere utilitatibus quibus hoīum uita bene beateq; transigat: quæ cū inter omnia bonis maxime artibus adiuuet / noxiis pturbet: sumo studio curauerunt / ut illæ quidē abundarent / hæ nullæ (quantū fieri poterat) essent in ciuitatibus: Qd ut cōsequerent illas p̄fessoribus præmia honores decreuerūt Harum autē publica ignominias & supplicia tanto grauiora: quāto noxias magis artes illas existimauerunt. Ibi igit de astrologis qd putauerint nemo nescit qui legales iustiniani Cæsaris codices legerit: in quibus ars mathematicorū (sic enī se uocabāt astrologi) ut abhominabilis interdicat. In dante impatore ne quis mathematicum cōsulat: sed omnibus fileat p̄petuo curiositas iudicandi. Si quis autē mathematicū cōsulerit capitis ei (quod est summū supplicium) p̄cedente denunciat: quod profecto nō statuisset sapientissimus imperator tot & sapientū usus

Testimonia
Iuris ciuilis.

Iustinianus

& legibus & iudicio: nisi nō solum uita inuilem/ sed perniciosam hominibus istā profes-
sionē experiētia demōstrasset. Ipse felicissimus iustinianus ita hoc hominū genus hor-
rebat: ut si quis in eius comitatu depræhenderet mathematicus: sumis ad eculeū usq; tor-
mentis/ temeritatis suæ lueret penas. Tum postremo de hac loquēs supstitutione pronūciat
imperator eiusdē esse culpæ affines: & qui docent ista & qui addiscunt. Ante iustinianum
etiā nōne legimus sæpe expulsos urbe roma oēs mathematicos: qđ in calce istarū disputa-
tionū apte demōstrabimus. Quod si omnis rō recta/ uel prudētia regit/ uel philosophia
perficit: uel diuini splēdoris radiis illuminat/ erit profecto astrologia omni recto iudicio
pfligata: quā & prudentissimi legum latores exterminarūt: & doctissimi philosophorum
cōfutaerunt: & uiri diuini atq; sanctissimi abominati sunt.

Cōclusio li/
bri huius.

Disputationum Ioannis pici Mirandulæ aduersus astrologos libri primi finis.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPUTATIONVM ADVERSVS
ASTROLOGOS LIBER SECYNDVS:

Caput primum Incertam esse artem istam iudicio etiam principum illius.

Ed ne sola auctoritate pugnemus demōstrabimus toto hoc ope
ceteris rōnibus reiectā iure a sanctis istam supstionē/ qa religio/
ni maxime aduersare: utiliter legibus interdictā/ quia uita iuti/
lis sit/ immo noceat & puchemēter rationabiliter a philosophis
cōfututā/ ut quā falsam incertāq; cognoscerēt. Et quāq; inde ui/
debat exordiēdū ut falsa demonstraret qm statim inutilis etiam
reddebat: Aliter tamē faciendū putauit: ut. s. priusq; de eius falsi/
tate disputarem/ ostenderem amatoribus astrologorum etiam si
esset talis ista professio qualē ipsi eam faciunt & affirmant: nul/
lum exteriori homini ab ea cōmodum prouenire: interiori autē
non solum maxima detrimenta: sed etiā exitialia: quod priusq; aggrediamur/ prefari quæ
dam oportet ex qbus intelligamus quātum suæ professioni summi ipsi astrologorū prim/
cipes tribuant. Ptol. igit in primo apotelesmaton postq; iudicia astrologorum sæpe esse
mendacia dixit uicio prædicentis. tū hæc ita subiicit ad uerbum quæ nos uolumus trāffer
re: quia male habent in translatione cōmuni: & peius in translatione Auenrodan. & ab
eo male exponunt: sed cū fideliter erūt translata expositione nō indigebūt. Verū illud tū
liquet etiā si qs disciplinas istas uestigiis rite quantū fieri possit indagauerit necesse eē ta/
men: ut is etiam q; sãpissime offendat: nō uidelicet ob illa quæ supra diximus: sed uel ob
ipsam potius rei naturā: uel quoniā maior est nostra imbecillitas: q; ut tantæ professionis
magnitudini pares simus. Et enim cum omnis cōtemplatio quæcūq; in materie affectio/
nibus uersatur magis uerisimilia captet: q; quicq; pro uero decernat. Tum uero hoc illius
maxime pprum quæ quasi cōfusa ex multis inter se dissimilibus est: atq; ex antiquis errā
tium sydeꝝ figuris aspectibusq; dependet. quoniā quæ circa reꝝ euentus obseruata sunt a
priscis: ea nos ætati nostræ quotiēs quidē ad eundem modo se res habet accomodamus.
Cæterū quis nō uidet euenire illud posse: ut figuræ ipse atq; aspectus magis minusue in/

ter se similes sint longis temporum an fractibus: ut aut concordia prorsus eadē cunctoꝝ
quæ in cælo sunt: p̄sertim si terarū quoq; adiunxeris reuertat: ne sperandū quidē uidetur
nisi qs forsitan inaniter gloriosq; se iactet in cōprehēdis cognoscēdisq; rebus quæ uel
comprehendi suapte natura penitus nequeunt: uel eo certe spacio tēporis: qđ sit hominis
modo sensimus indultum. Quo fit ut similibus propositis exemplis etiam quādoq; in
presertim aberret. Atq; in his aspiciendis que circa ambientē nos reꝝ naturā proueniunt
Nihil præterea est arduū: in ipsis autē: in ipsis autē genituris atq; in priuatis omnino singu
lorum collationibus: nec paræ nec leues incidūt causæ quibus sui cuiq; mores concilian
tur. Nam & seminū differentia plurimū ualent ad generis p̄prietatē: quando etiā si idem
corpous ambiens/ idemq; finitor sit/ plurimū tamē momēti habet unūquodq; seminum
ad uniuersalem figuræ peculiaris iformationē: puta in homine/ equo: & aliis. Afferūt &
loca generationis nō minimū discriminis. Nam si genus idē seminis: ut uidelicet huma/
num statusq; idem fuerit ambientis omnia corporis: plurimū tñ ex regionum diuersitate
corporibus animisq; distant qui gignunt: plurimū quoq; interest ad uita actus uariādos
etiam si cætera paria sint: quibus quisq; cibus/ aut qbus utat moribus: quod nisi unūquod
q; horum intra ambientis corporis cām cōtineat (quod uim: s. hanc habet potissimā) ut il
lis ipsis quāobrem talia sint/ pars aliqua sit causæ: quod contra cū sit plurimū habere om
nino possunt. In quo hesitent hi qui se omnia posse opinant: quāuis nō eadem plane sint
ex sola tamē sublimiū corporum motione dinoscere. Hæc ibi Ptolomæus qui primo etiā
enunciato alterius libri qui inscribit fructus uulgo cētiloquium dicit de scientia loquēs
astrologia: ita inquit fieri nequit: ut qui sciens est particulares reꝝ formas p̄nunciet: sicut
nec sensus particularem sed generalē quādam suscipit sensibilis rei formam: oportetq;
tractantem hæc rerum cōiectura uti soli aut numine afflati prædicūt particularia: hæc ille
ad uerbum: quāq; aliter & mēdosa & deprauata in uulgatis codicibus habeat. Sed & ara
bum & hebreoꝝ qui astrologica scribunt/ indubitata sententia est: quodcūq; stella sua p/
miserit posse tamē nō euenire: & quia materia nō idonea sit influxui suscipiendo: & quia
humana ab arbitrio nostro plurimū dependeant: & quare fatū particulare uniuersalio/
ris fati aduersantis potestate superet: & quare fato omni potentior: & cælo maior diuina
prouidētia/ fieri interdū aliter ordinet/ q; ordinaria cæli reuolutio erat effectura: quæ cū
passim sparsa apud astrologos: tamen simul omnia leges apud Auenazram capite pri/
mo libri de natiuitatibus.

Caput II Auspicationes quas electiones dicunt inutiles esse: testimonio unius
astrologi/ ratione/ & experientia.

Am hæc si sint uera proferat astrologus quodnā emolumentū ex eius prædictio
nibus uita consequat. Respondebit fortasse duplex: alterum uerum diem & ho
ram doceri qua auspiciari actiones nostras debeamus: ut feliciter fiat qđ factu
ri sumus: Alterum cum prædicat quod est futurum. unde illa est utilitas: ut quibus in re// Auspicatio/
bus infelices nos fore cognouerimus illis abstinemus: contra ea aggrediamur: in qui// nes inutilis
bus felicitatem natalitia nobis hora polliceatur. sed age excutiamus utrunq; ab eo exor// esse.
dientes quod primo loco p̄ponebatur: Et quoniā nobis cum astrologis disputatio uta//
mur his maxime assumptionibus quæ apud eos uerissime existimant. Aut igitur in re quam
auspicato facturū es fauorabile tibi cælum natalis cōstellatio fecit/ aut aduersum: si ad/

Aristotels.

Haly

Experiētia.

Franciscus
Sfortia.

Zoroaster

Ninus.

Pompeius.

Cæsar.

Cæsar iusti/
nianus.

Iulianus.

uersum nõ prodest auspicio ex sententia Ptolomæi: quare rem illã infœliciter semper aggredieris/ & ab ea semper fœliciter abstinerebis: si fauorabile nulla opus horarum electione: sed tua tibi electio sufficit. quoniam tunc fœlicissime rem illam aggredieris: cum te ad illam animus inuitabit. Neq; enim aliud est esse fortunatum (si fortunatus aliquis est a cælo) q̃ uim nostram imaginariam famulam rationis ita cælitus moueri: ut his & modis & temporibus unumquodq; faciendum suscipiamus: quibus q̃ fœlicissime uotum perfici possit: quo circa dixit Aristoteles non prodesse fortunato consilium: in ea .s. re in qua eum natura fortunauit: ne forte alio te consilium distrahat & abducat q̃ institutus ille animi impetus te uocabat. Mitto q̃ Haly interpretes Ptolomæi friuolam esse ait & inefficacem hanc partem astrologiæ quæ est de lectionibus. Mitto fidem ipsam experientia qua nulla certior: nulla constantior: ea enim quotidie facit manifestum eos potissimum in suis rebus agendis parum esse fœlices qui unã hanc temporum discretionẽ obseruant. Contra: longe fœliciores qui ista superstitione reiecta sola electione & prudentia ducibus utuntur: Quis enim nostra ætate fortunatior Francisco Sfortia. qui militari fœlicitate amplum sibi & florētissimum insubrium parauit imperium: & posteris auctum confirmatumq; reliquit. Cui tamen semper omnes astrologi uel odio fuere uel contemptui: ne dum eos in suis rebus aut bellicis aut domesticis consiliarios adhiberet. Quis Zoroastre inter antiquos in astrologia/ in magicis & in omni superstitione potentior. & tamen eum in bello & uicit & occidit Ninus/ nec astrologus utiq; nec magus. Pompeius diuinorum responsis plurimam fidem: Cæsar nullã adhibebat: illi aduersa huic fœlix letaq; fortuna: Cæsarem Iustinianum exterminatorem/ ut uidimus astrologorum/ domi & militiæ fœlicissimum quis ignorat. Contra: Iulianus imperator & christiani nominis inimicus/ & omnium superstitionum curiosissimus obseruator: q̃ breui q̃ infœliciter & uitam amisit pariter/ & imperium. Possẽ ego tamen unum aut alterum etiam astrologos doctos/ & mihi familiares afferre nominatum quibus fides istius uanitatis: ad quã scilicet uitæ rationem instituerant/ uel exitio fuit uel detrimento non mediocri: sed nolo homines alioquin bonos infamare: & in re ueritati nõ admodum necessaria sancte amicitia iura uiolare. Sed utinam huic quidem patrimonium non abstulisset: illi patriam & uitam: multos spe uana stolidos & insanos: multos timore miseros non effecisset. Ita mea delicta deus non uideat/ ut nullos uidi earum rerum magis ægenos: quas suis hominibus astrologia promittit/ q̃ qui astrologiæ penitus se deuouerunt: & per eam cæli fauorem in horas singulas aucupantur. Mutauit uir quidam magnus mihi notus uitæ rationem facta ex hoc consilio prioris fortunæ iactura non mediocri: astrologica maxime spe commonitus q̃ in noua professione magnas fœlicitates cælesti fauore esset cõsecuturus. At uero in eam cum aduersam quotidie magis fortunam experiretur solitus erat dicere: a Marte se deceptum: nolens illud dicere quod erat uerius/ ab astrologica uanitate se deceptum. Idem paulopost obiit morte etiam ualde miserabili: quam nec a cælo ipse præuiderat. Parabat enim multa & magna moliebatur: ut qui sibi adhuc longos uiuendi fines constituisset. Possẽ multa hoc genus cõnumerare. sed refugit animus narrationem earum rerum quæ uix sine lachrimis possum meminisse: & quoniam inciderunt in homines amicissimos cõmiserationem exigunt potius a me q̃ reprehensionem. Sed utinã hæc dissimulatis nominibus ueterum amicorum inuita redargutio/ amicis uiuētibus prosit quos

per omnia quæ mihi cum illis amicitia iura intercedunt: per fortunas eorũ. per uota fœlicitatis admonitos & rogatos etiã atq; etiam uelim: ne unq̃ in suis rebus uanitatis istius consilio se committant/ habeant eam (si ita libet) quasi poeticam fabulam super qua rideant: ludant: iocentur: pro duce: pro magistra uitæ non habeant. Sed ubi saluti corporis erit consulendum medicos consulant: ubi externis prospiciendum prudentia & rationis oculis utantur: quorum utrunq; diuina nos sapientia docet: quæ & creatum medicum dicit ab altissimo ad nostram necessitatem: & prudentiam ait homini esse seruandam ut eruat a uia mala: De astrologia nihil tale scriptum inuenimus: cuius professionem ita probauimus esse inutilem: ut illi etiam tantum tribueremus quantum astrologi putant tribuendum. Nam cum erit deinde probatum nihil eã habere ueritatis/ erit extra omnẽ controuersiam sufficienter: quod hic probare sumus conati/ periculosissime credi res nostras consilio astrologorum. Quod si quãdo ex illorum prædictionibus recte usu accidat/ nõ in ratione quæ nulla sit apud eos sed in temeritatem casumq; esse referendum:

Caput III Non esse utilem astrologiam in decernendo quid sit agendum: quid fugiendum.

Alterum ut supra dicebamus astrologiæ emolumentum fingi potest: ut .s. eam re prosequamur: quam nos sequi iusserit astrologus: Contra ea fugiamus quæ ille uetat. Quod utiq; uel superfluum esse uel noxium ita demonstrauimus nã quod ille prædicit/ aut ad ea attinet quæ sunt corporis: aut quæ externa atq; fortuita. In his igitur quæ sunt corporis si spectant ad ualitudinem quæro astrologi ne iudicio/ iudiciũ quoq; medici pariter consentiat: an ab eo potius sit diuersum: si idẽ sentit uterq; nihil tibi confert astrologus: quod medicus solus præstare nõ possit: si dissentiant utri potius quæso putas accedendum. Sane si medicum repudiando astrologo te committas insanæ pœnas dabis. In agendis rebus similiter interogo ne quod astrologia consulit prudentia etiam consulat faciendum. An hæc sibi iudicia penitus aduersentur. si consonum/ quid quod intra nos est tam procul: queramus in cælo. si dissentiant quis recte. quis rationabiliter factum defendat: q̃ in rebus agendis prudentia relinquatur/ quæ nihil aliud est q̃ recta ratio rerum agendarum. sed erunt hæc exemplis dilucidiora. Prædixerit igitur astrologus Martem tibi hoc anno tritaũum comminari. Excitaturum enim bilem ex potestate quã in annua habet conuersione: quare utendum frigidis potius & uitæ rationem aduersus ardorem Martis instituendam. hoc ipsum quod de cælo ipse pronunciat/ aut ipsa quoq; signa demonstrabunt/ quæ a corporis tui dispositionibus petuntur quibusq; medicorum nititur coniectura/ aut non demonstrabunt: si demonstrabunt hoc tibi erit satis indicium ad præuendã futuram malam ualitudinem si nõ demonstrarent: rogo recte ne factum putes ut cum nulla erunt indicia bilis exæstuantis. Sed locium albicans & crassum: uenarum fœgnes pulsus: facies pallore deformis: membrorũ pigricies/ reliquaq; id genus quibus medici pro notis utuntur: nõ bilis/ sed pituite dominium indicabunt: tu tamẽ bilem euacues quia Martem tibi de cælo astrologus finxerit minitantiem: quid q̃ nec prudens tibi astrologus consulat: qui etiam si de Marte illa uere pronunciet: potest naturalis tua temperatura: potest uniuersalis ipsius anni dispositio: potest uitæ ratio qua diu usus fueris/ ad contrarium te uertisse. Deniq; causam unam uidet astrologus quæ hoc possit efficere: & illã remotam ac uniuersalem. Medicus nõ modo ex propriis & propinquis iudicat causis: sed

Exemplum
in externis

rem ipsam percipit sensu: & quod ex omnium simul causarum complexione diffultat ipsa hoc monstrante naturæ præsentis euidencia tenet. Mitto quæ qui etiam astrologorum iudicium fauent: non ita tamen insaniant: ut minus illa falli medicorum iudiciis putent. Proponamus simile exemplum in tractatione rerum externarum: ut principi. scilicet. consulat mathematicus: ne bellum ineat cum inimicis: quoniam mars ei pax propitius sit. Quæro utrū quo tempore hoc illi dederit consilium nulla iusta causa bellandi principi sit: aut si causa bellandi nulla tamen occasio oportunitasque uincendi. An potius & bellandi iusta causa non desit & ad uictoriam omnia suppetant instrumenta. Si dederis primum iure non bellabit: sed sola duce prudentia. Si sileat etiam omnino mathematicus. Si secundū nec ipse utique astrologus si non sua interfit/abstinendum bello iudicabit: & si abstineat quid erit aliud quæ sensum & euidenciam ob rationem coniecturamque relinquere.

Caput III Non esse astrologiam religioni utilem: quod Rogerius bacon & Petrus Alliacensis existimarunt.

Opinio Rogerii
bacon & Petri
alliacensis
Prima ratio
Petri Secunda

AT si uita inutilis est an religioni utilis fortasse. quod putasse uidetur & Rogerius bacon & Petrus alliacensis: atque hic quidē duplici maxime ratione altera quæ ex magnarum quas uocant coniectioꝝ astrologica supputatione haberi ueritas possit de numero annorum ab adam ad christum: de quibus inter ecclesiasticos codices tanta sit cōcortatio. Altera quæ confirmari prophetarum possint oracula. si illorum prædictionibus astrologica quoque prædictionis testimonium adiciatur. Nam cum omne uerū omni uero sit consonum necessario uerum astronomica scientia theologica ueritati esse concordē: quinimmo præ omnibus aliis scientiis illi ueluti ancillam dominæ subseruire/cum inuisibilia dei per ea quæ facta sunt uisibilia cōspiciantur: nihil sit autē inter illa cælo nobilius. unde illud Dauidicū: Cæli enarrant gloriam dei & opera manuum eius annuntiat firmamentū. Quam ipse opinionem quasi opere comprobaturus opusculum scribit per uiginti theorematum/ quæ uocat uerba/ distinctum: in quo plane tot errata quot uerba: titulus est de cōcordia astrologia & theologia: quasi non legerit Paulū exclamantē quæ societas luci cū tenebris. aut quæ participatio christi cū belial: nititur autē in eo opere duo illa efficere quæ dicebamus: ut scilicet. quæ prophetæ afflati diuinitus prædixere cælesti etiā cōstellatione ostendat præsignata: tū ut annorum ab adam ad christum computatio ex astrologorum dogmatis inuestigetur. Adicit alterū huic opusculū de cōcordia astronomia & historia: in quo septē a mundi exordio cōiunctionis maximas notās ad illas nititur referre: quæ medijs temporibus magna & mirabilia ex historiis colligunt: astrologorum hinc dogma cōfirmaturus/ quæ ex magnis illis cōiunctionibus/ magnas semper in rebus humanis & legum & regnorum fieri uolunt mutationes. Et quidem optare scripsisse illū potius quæ mihi laudanda eēt quæ cōfutanda: quoniam ut ingenium habet ad litteras amo/ & personam ueneror quā in ecclesia gessit. Sed forte illi etiam re facturus sum gratia si quædā pax caute & uere se per futurū scripsit ecclesie cū & falsum & noxiū perculdubio inueniatur/ iusta hac redargutione/ quæ tum erit in nobis oblitteretur. Duxit autē hominem alioquin doctum in hunc errorem ignorantia potissimum astronomia: quā cū post studia theologia in quibus in celeberrima parisiensi academia se exercuerat cœpisset iam senex paululū degustare alectus est magna illa specie istius artis de maximis differentis: & quæ in primis humana curiositas scire desiderat: & priusquam eo peruenisset ut infirmitate dogmatis profum/

da examinatio deprehenderet/ scripsit perperanter nimis/ duo illa opuscula de quibus factus paulo peritior retractauit: deinde multa in eo libello quæ uocat elucidarium/ cum tamen in eo multa sint tenebræ: quos omnes libellos si quis legat rudis astronomia tantomagis mirabitur quāto minus intelliget. Sed qui uel mediocriter in ea arte profecerit eum potius scriptorem/ quæ astrologum fuisse iudicabit: & quæcūque dicit potius lecta ab eo/ quæ medullitus intellecta. Fertur autem quæcūque scribit ex Rogerio Bacone: Abraam iudeo Henrico Macliuuen. Albumasareque: & summa nescio quæ Ioannis cuiusdam Britani ad uerbum accipiunt. Quod ipse autem eēt audior tamen & parum peritus rerum astronomicarum uel hinc potest cognosci quæ in ipso elucidario unde sumitur quod est eius opus emendatissimum cap. xi: ait fuisse nos cum illa scriberet: anno. scilicet. christi quarto super praemilesimū & quadragintiesimū in aerea triplicitate futuroque per annos adhuc unū & sexaginta donec. scilicet. super mille & quadringetos quintus & sexagesimus annus ageret. Tūc igitur Detegitur futura magna saturni & iouis cōiunctione cū ab aerea ad aqueam triplicitatem mutatione Alliacensis Ea uero mutatio per annos fere quadraginta præcesserat anno. scilicet. christi quinto & sexagesimo supra mille atque trecentos: quo tempore die nona atque uigesima mensis octobris in septima parte scorpiōis saturnus & iuppiter simul fuerunt: & deinceps in aqueis semper signis ad hæc usque tempora se cōiunxerunt: noster uero Alliacensis quæ per centum fere annos ante cōtingerat futurum adhuc præstolabatur. Alteram autem utilitatem quæ ex astrologia idem putauit prouenire de uero scilicet annorum numero colligendo abundanter refellimus eo libro quæ de uera temporum supputatione cōscripsimus: quæcūque si iuuaret rem publicam christianam/ hac parte astrologia non ad eam spectaret quæ hic confutamus in futurorum prædictione uersantem sed ad ueram astronomiam quæ una est ex liberalibus disciplinis cuius est tempora supputare & siderum motus mathematica ratione metiri. sed non hic locus confutandi eius errores: quod sequentibus libris sumus facturi. Ibi enim quod attinet ad concordiam philosophia & theologia ostendemus quæ a prophetis enunciata sunt a cælo nec fieri nec significari: atque ita si uera etiā sit astrologia: prædictionem tamē earum rerum ad eam non pertinere: qui uero quatenus quidē supra naturam sunt eximunt a cælo quatenus autem naturale aliquid est in eis & fieri a cælo & præuideri per cælum contendunt/ hos ostendemus nihil dicere/ cum diceret aliquid tamē uideantur tantum abesse ut prophetica oracula per astrologorum decreta utiliter confirmentur: ut nihil fieri possit ad infirmam religionem/ potentius & efficacius. Tū qui hoc facere sunt conati & mēdaces semper esse deprehensos & iperitos astronomia Tū ab historica professione plurimum aberrare. In uniuersum autem non solum quæ ad leges & diuina miracula pertinet: sed ad alias & humanarum rerum mutationes quas ex magnis ut dicunt cōiunctionibus prænunciare multi uoluerunt/ ibi eorum uanitate & falsitate dogmatis aperiemus: ubi nobis cum Albumasare auctore illius erroris cum henrico eius interprete cum Abraam israelita: cū Ioanne exoniensi erit pro ueritate certatio. Alliacensis librum in quo idem facere uoluit de cōcordia scilicet astrologia & historia narrationes/ ita a capite totum reteximus/ ut a prima illa quam notat cōiunctione ad postremam usque decurrentes/ ubique & de cælestibus pariter & de terrenis nihil ab eo sanum aut ueritati proximum/ dictum ostendamus. Neque unam ex illis septem quas notat cōiunctionibus quo putat tempore contigisset: sed ab ipsa temporum hoc est rerum gestarum enarratione ac uera supputatio magnopere esse diuersam. Sed uideamus & illa quæ postea afferebat an aliquid faciant uera scilicet omnia inuicem consonare & cælos dei gloriam enarrare. Sane il

Iud primū uerissimum est: sed ita erat deinde assumendū cum falsa sit astrologia theologica ueritati nō posse concordare. Dauidicū testimonium Paulus apostolus ad cælestes apostolorū mentes docet referendū qui gloriam illā dei annunciauerūt: de qua postea scribitur: lex domini immaculata conuertēs animas. Sed & si referat ad uisibile cælū quæ ista est consequētia/ si cæli enarrant gloriā dei fauere ea gloriæ dei quæ de cælo astrologi fabulant. Sed inuisibilia inquit eius & uirtus atq; diuinitas uisibilibus intelligunt: sed a philosopho cuius p̄prium est e cæli ordine motu/natura/ad inuisibile cæli diuinū opificem conscendere Astrologus si est aliquid cælū inuite uidet: & de cælo ad terram oculos deflectit: solus philosophus ex uisibilibus inuisibilia speculat.

Caput V Quā noxia sit astrologia q̄ q̄ pestifera christianæ religioni.

Ane lustrāti mihi undiq; omnia & ecclesiæ hostes exploranti non uideo unde omnibus pariter plus copiarū/ plus armorū aduersus ueritatē suppeditet/ q̄ ex ista p̄fessione. hinc enim ad impietatē/hinc ad malā religionem: hinc ad hereses: hinc ad uanā superstitionē: hinc ad perditos mores irreuocabilemque malitiā/ p̄ceps & facilis lapsus. unde enim se potius aduersus tela religionis armauit impietas q̄ ut diuina miracula quibus omni: potissimū religio confirmat ad cælum pertendat esse referenda. Si martyres mortē contēnentes/ si apostolos paucos /inopes/indoctos/ euangelicæ mundū legi subiicientes obicias: si ipsos etiā ab inferis homines reuocatos/ ut maiora quidem q̄ ut humana: meliora q̄ ut ad emone efficiant/ dirimēt in eis uirtutē nisi quæ solus agnoscat syderis cursus/ & cælestis afflatus facere potuerit. q̄ si quis dicat non ne hoc erit securi religionis radicibus admouere. si persuadet nōne illā examinare & penitus extirpare. q̄ si dicas non esse hoc artis uitiū sed professorū: in ipsa sua p̄fessione errantiū/ fatēbor ita esse. neq; enim hunc ego astrologiæ errorē dicebam/ sed facile esse ab ea lapsum in hunc errorē. nec si uera esset astrologia p̄pterea ab hoc munere desisterē ut ab eo periculo homines diuerterē: qm̄ nulla ueritas mendaciis est cōfirmanda. sed cū sit falsa utiliter eius falsitas detegēt: quæ si uera putet possit in mentibus imperitorū tam graue pestilentiam generare, quā q̄ si uideas omnis alicuius artis p̄fessores easdem habere uanitates parū absit ut culpa in artē ipsam uere non referat: Ego uero ex scriptoribus astrologiæ p̄cipuis neminē legi qui religionē & leges omnes: ut reliquas res humanas cōstellatiōibus syderum nō subiciat. Ptolemæus in secundo libro apotelesmatico/ q̄ apud hanc gentē illud numē apud aliā aliud coleret non aliunde natū intelligit: q̄ ex uaria syderū imaginū q̄ natura populis illis & gentibus imperitāte: nec p̄cul ab eo loco græcus quidā iterpres Ptol. miraculū Moseos qui sicco pede cū populo mare rubrū trāsiiuit factū ait q̄ ille accessum & recessum maris obseruauerit: quasi nō simul in iisdē aquis & ille sus populus hebreorum trāsiret: & cū astrologis suis Pharaon submergeret: quasi nō Iosue Iordanē sicco pede transierit in quo nulli æstus: nulla undarū reciprocatio fingit ab eis: sed hæc alibi oīa atq; his similia nugamēta satis cōfutauimus. Albumasar arabs & legē saracenorū & suā Albumasar. & nostrā/ & oēs pariter leges sic a cælo deriuat. ut quānā quāq; constellatio fecerit: & ad quot unaquæq; annos sit permāsura/ ex eadē cōstellatiōe p̄nunciet: in quibus rebus q̄ parū tū astrologiæ tū ueritatis inueniat post declarabimus. Interps eius Henricus macliuensis ita delirauit ut nauē etiā iuenerit i cælo: ad quā Noe arcā illā suā sit fabricaturus: qd̄ Henricus. Alliacensis quasi diuinū inuentū maxime est admiratus. Deniq; redigi ab eis legē in or-

dinem earū rerum quæ cursu naturali & cæli mutatione cōtingunt/ hinc cognosci potest Quod quot annorū reuolutiōes ab ascendēte legis ad eius usq; casum sunt futura/ e cælo uolunt cognosci. Et Haly Abenzagel ut reliquos taceā fœlicitatē & sterilitatē anni inde pronunciat: ut si ascendens legis loco iouis aut ueneris applicuerit/ fertilis annus sit futurus: contra si locis syderū infelicitum. Abraam iudeus non qui dicit auenazra ut falso credidit Alliacensis: sed quē uocant nasi hoc est patriarchā: nonne & legē mosaicam egressione iudeorū ex egypto: & quæcunq; sub lege populo cōtingere ad uarias coniuentiones inepte quidem atq; ridicule referre conatus est. Sed utinā soli/ quos commemoramus inter tenebras malæ religionis lucē huius ueritatis non peruidissent: utinam nostri homines in euangelii splendore non ita cœcutirent: non peius q̄ illi de nostra & illorū religione sentirent. Insanus ille Bonatus usum ait dominū Iesum horarū electione cum apostolis consulentibus ne in iudeam rediret: respondit. xii. esse horas diei. Horā enim inquit sibi elegit qua illi eum ledere nō possent: quasi illos cum uoluit non prostrauerit: & inter eos in luce diei medius transiens/ eos nō latuerit. Mitto q̄ temerarie/ q̄ blasphemede diuina Francisci familia loquatur: & diuini amoris miraculū martis opus fuisse fabuletur: sed quid quærimus remotiora. in his quæ quotidie de annorū euentibus publico uaticinio foras inuulgātur nonne & legem christianam christi mercuriique doctrina esset perfectam: & iouis religionem & a uirgine suscipere puritatem. Ita hæc oculis & non indignantibus christiani homines legūt: & in proœmiis nescio cuius theoricæ aduersus Gerardum multa disputantis: nonne etiam scriptū est cum de nouo deligendo pōtifice tractaretur deuote supplicandum: ut sydus mercuriale suo sancto radio temperet/ aut enim mercurio nostram subesse legem atq; ideo homines christi mercurii homines uocauit: qd̄ nescio qui possit homo christianus æquis auribus audire. Rogerius Bacon eoufque est euentus ut scribere non dubitauerit errare christianos qui die sabbati non ferientur & operibus uacent ritu iudeorum: cum sit ea dies saturni quæ stellarebus agendis parum cōmoda & fœlix existimatur: in quibus uerbis non solum nostros accusat: sed Mosen: immo aperte ex propheta astrologum facit/ docens quæ de sabbati feriis ille constituit non diuini alicuius mysterii: sed astrologici dogmatis habere rōem: Quæ omnia si qs recto iudicii examine penset: uidebit nullo magis errore pietatem ueræ religionis offendi: cū æque sit impium totaliter nullam putare esse religionem: & ex cælo fatali quadam eam necessitate deducere. Quod si qua astrologo capescenda religio sit ad quam erit propensior q̄ ad idolatriam: ut eos potissimum deos & colat & reueretur: a quibus omnia hominibus & bona & mala putet prouenire. Iam hæreses manicheorum arbitrii libertatem tollēt: unde potius putamus emanasse q̄ ex ista de fato astrologorum falsa opinione. De superstitionibus nulla est controuersia prodire ab astronomia omnes: & eas quasi alunas ab illa contineri confirmat Varro Geomantiam omnes illius scriptores astrologiæ filiam uocant. Magi ita huius artis usum sibi necessarium putant: ut magiæ clauem astrologiam appellent. Chiromantici in uola manus septem pro numero planetarū montes effingunt: unde ex lineis quæ ibi conspiciuntur futura preuideantur. Sed has fatuitates particulatim prosequemur: cum post euersam dominā ac reginam reliquam omnem superstitionum turbā incursum p̄teremus. Sed parere eam oēs & sine ea stare non posse huic latius mani festū: q̄ nulla est superstitio quæ dierū & horarū electionibus non utatur: de

Haly:

Abaamr:

Bonati ipsi/
us error.Roge. ba/
con.

Idolatria.

Hereses.

Superstitio

Varro.

Geomantia

Magia.

Chiromantia

qua eas sola instruit astronomia: ut de ipsa illud ecclesiastici dici possit: uanitas uanitatū astrologia & omnis superstitio uanitas. De moribus plura dicere nō oportet: cū satis pateat patrociniū uicio maius dari nō posse: q̄ si cælū auctorē habere existiment: nihilq; eē quod nos minus metuere gehennā/aut sperare fœlicitatē faciat. Quæ si p̄culdubio uera sunt/etiā si uera esset ista p̄fessio quæ nā utilius ueritas ignoraret. & cū sit falsa quæ utilis falsitas impugnat. quā utiq; prouinciā utinā tantis uiribus exequar q̄ eā iuuandæ religionis & ueritatis tuendæ desiderio sum complexus.

Caput VI Fallacem esse hanc artē/si qua sit tum p̄pter plura: tum propter discrepantes astrologorum sententias.

Hætenus confutari utiliter astrologiā ostendimus: indignūq; esse illius patrociniū: & philosopho homini & xp̄iano: nūc priusq; cum astrologis pedē cōferentes confutationē aggrediamur: uideamus quantū illā res ipsa euenta quæ refellant. Quota enim quæq; res euenit prædicta ab eis: aut si euenit quippiā cur nō istā euenit. quo magis soleo mirari nōnullos qui disputatibus aduersus istā artē/illud semper obiciunt/cur si uera eorū ars non est: prædictiones tamē eorum ueræ. Præclare enim secum agi putat astrologus si nobis prædictionū falsitatē obiciētibus possunt aliqua satisfacere: tantum abest ut ex hoc loco argumentū aduersus nos posse sumere se putet. At tulimus supra uerba Ptolemæi conantis dissoluere istā questionē in quibus uidimus eum mendacia astrologorum non solū in ipsos astrologos parum uel peritos uel diligentes. Sed in ipsam etiā artē reiecisse quæ sit incerta & falsi plurimum possit. Porphyrius ipse oraculorum responsa inquit falsa deprehendebant: quia numina illa ex cælestibus causis quas habet exploratas illas prænunciabāt. Fallax aut prænunciatio quæ ex illis Qd si demones ipsi quos nihil latet rerū cælestium/futura inde perspiciētē decipiunt: de hominibus quæso quid iudicabimus. quorū qui sunt qui & fuere excellentissimi istius artis (si ulla est) ne uilesimā quidem partē unq; attingerunt. Deniq; iter omnes artes quarū omniū propriū est excidere a ueritate/nullius esse iudiciū magis incertū: nec ipsi credo astrologi denegabunt. Nam & arbitriū inquit hominis multa aliter facit euenire: & materia fluxus atquæ mobilitas cælestium sæpe actionū opera frustratur: & aliud alio fatum uertitur uel impeditur. Quod si res humanas diligenter examines nullā fere inuenies in qua non aliquid ex his quæ diximus: præuisum etiā uere de cælo exitum non immutet. Nam & homines proprium arbitrio & ratiōe res suas disponere: & id quod materiae undiquæ annexum est & colligatum illi mutationi uehemēter est obnoxium. Tum cū nihil sit male ita omnes fere inuicem homines dependent: ut non sit quem alter uel lædere uel iuuare fortuna non possit. Sic & filius fœlix patris infœlicitatem/infœlicem exitum etiam: & infœlix fœlicē ex bono parentis fato sortiet. Et seruus sua genitura parū fortunatus fortunato dño aget fœliciter. Sic militis fatū ex fato imperatoris: & fortuna ægroti ex medico: & cōtra medici ex ægroti: aliter atq; aliter fieri cōtinget: Ex quibus oibus illud declarat q̄ sæpe nō euenire sit necessariū qd cuiq; p̄dixerit mathematicus: etiā si sit uera ista p̄fessio ne dū ut ueritas p̄fessionis ex ueris professorū p̄dictionibus possit cōprobari. Quid q̄ tanta inter auctores istius artis dogmaticis est dissensio: ut uel oēs uel maximā eorū partē de futuris mendacia dicere sit necessarium. Admirantur ipsi maxime & uenerantur aliquos ægyptios persas & indos & babilonios quasi antistites cælestiū mysteriorū & eorū nomina

Mores.

Ptol.

Prophirius

Mira & multa iter astrologos dissensio.

quasi numina infantibus buccis imperitorū quotidie auribus insonāt. At si ueri illius uera o astrologi dicere uos non potestis quiriunioꝝ libros solos habetis quos imitemini: a uetere illa disciplina undiq; discrepantes. Ptolemæus enim parēs ueter astrologiā quæ scilicet erat ægyptiorū ubiq; taxat atq; conuellit nunc eā parū dicens consonam rationi: nunc alius p̄bris laceffens: quod libros apotelesmaton legenti facile cōstat. Neq; uero solummodo ab illis Ptolemæus: sed illi inter se pariter discētebant: indi scilicet a: chaldeis a chaldeis ægyptiū: cū & a se inuicē & ab his & aliis Indi & ab his oibus persæ. Nec ipsa minus inter se græca q̄ barbara cōcors astrologia cum quæ reicit Ptolemæus Doroteus amplectit/ & alia quoq; paulus/ alia. Ephestion alia alii sentiunt/ & opinant: nec ex eis quē inuenies qui auctoritate experimēti/ euentorū fidem non colligat. arabes nonne & inter se & a græcis digladiant. Porro sicut Ptolemæus illā antiquam ita Ptolemæi astrologiam abiicit Albumasar adeo ut in eis libris legi nihil dicat qd uel rationi uel experiētæ consonum inueniat. Contra Auenrodan nullū fuisse loquutum in astrologia cum ratione ait præter Ptolemæum: & q̄ si inspexeris dicta aliorū inuenies ea multū a ueritate remota dicta uero Ptolemæi nullo modo posse falsa reperiri. hebrei quoq; hebreorūq; primus Abraam Auenazra dissentit a Ptolemæo/ & Albumasare sæpe lacerauit/ immo totū eius librum qui latine censetur de magnis conjunctionibus abiiciunt atq; repudiāt. Si uerigitur erunt sequaces Ptolemæi nonne & ueteres arabes eorū sectatores necessario mutantur: & si libri illi quod isti iactant/ in omniū erant admiratione/ quare uera probant: nonne necessario & risu fuit Ptolemæus & Albumasar suo quisq; seculo. & alii similiter ab illorum decretis omnino deuiantes & tamen ita fuisse semper comperies ut apud omnem gentē/ apud omnem ætatē uiri fuerint semper qui uera prædici dixerint ab astrologis/ quod inon ueritate dogmatū sed casu contigit: nec unquam defuisse qui fallaciam istam non ludibrio/ atq; contēptui/ aut etiam odio habuerint. Sed quicquid de priore seculo fuerit sane hac nostra tempestate professorū ueritate dogma confirmari non potest cum & malos plurimū auctores sequant/ & bonos non intelligent tum ita negligenter obeant istud munus ut nesciant multa quæ scire eos oporteat: plura etiā omittāt quæ sint consideranda & labori parcentes & ad pecuniæ quæstus p̄perates. Quod si docere hic potius astrologiam q̄ confutare instituissem funderem manum ad errata iuniorum profitentium hanc artē. sed non hoc meum consilium. Annotare tamē fortasse aliqua fuerit opere precium quo magis fiat manifestum non posse eos uerā prædicere etiam si uerissima essent dogmata astrologorum.

Cap. VII. De ignorantia astrologorum nostre ætatis.

Prænunciata hominum ista uel sunt uniuersalia ut cum ex schemmate anni: ex defectu solis & lunæ/ ex congressionibus syderum superiorum/ futu//ra in uniuersum bona aut mala prænunciant: uel sunt particularia qualia ex propria unuscuiusquæ genitura de priuato illius fato aliquid diuinant. In primo genere nihil efficacius defectu luminarium a quibus ut pote uniuersalissimis causis uniuersales maxime inferiorum mutationes eueniunt. In altero nihil habet maius momentum æquatione/ quæ de spacio utæ & annorum numero fieri solet: in utroq; mirum quantum aberrant neotorici barbariq; scriptores quorū auctoritas usufq;

Pto: aduersus astrologos ægyptios:

Dissensio inter chal. ægyptiosq; astrolo.

Discordia inter græcos astrologos.

Discordia Arabum inter se & cū græcis.

Discordia hebreorum cum græcis & Arabis.

Nota.

Ptolo. potissimus apud nostros astrologos scribit Ptolomæus secundo libro apotelesinatio in defectu solis duo in primis obseruanda locū scilicet in quo deficit sol & angulū qui eum locum proxime sequitur/ut si gratia exempli in nona cæli regione defectus obtigerit/decimi loci angulus obseruet si in undecia uel duodecia angulus orientis quoniā aut ibi grece scribit̄ ΤΟΥΤΟΜΕΡΟΥ ΚΕΥΤΡΟΥ hoc est sequētis anguli i uulgata trāslatōe/habet anguli p̄cedētis unde cōtrarius oīo sensus elicit̄ data est barbaris erroris occasio ita ut loānes astēdēs in eo opere quē uulgo uocant summā anglicam/cui fides præcipua apud nostros post q̄ se longa & argumentosa torfit questione:tandē ex sententia Ptolomæi definit eū debere angulum obseruari non qui sequatur sed qui præcedat locū/in quo defectus luminaris acciderit:quod esse omnino snia Ptolomæi cōtrariū ex eo patet qd̄ diximus quare scilicet græce est scriptū hoc est sequētis nō ΕΤΤΟΜΕΡΟΥ hoc est præcedētis. Sed quia etiā paulopost Ptol.explicans ipse/qui nā sint isti anguli:meridianū solis & orientem angulum nominauit. Vbi admonet nos græcus interpres omitti angulū occidentis qui sequi defectus locū non pōt/nisi sub terra sol obscuraret/quod cum accidit uim futurorum effectricē habere non putant. Quod si præcedēs angulus esset obseruāndus & orientis omitti debuit a Ptolomæo:qui præcedere solē deficientem nisi sub terra non pōt/ & occidēs annumerari qui siue octauo siue nono cæli loco defecerit præcurrere semper eā & antecedere inueniet̄. Ex hoc autem errore/tota prædicendi ratio cōmutatur/cū nihil in prædicendo magis respiciant/quā naturam & statū syderum cum loco luminanū tū illi angulo p̄domantiū:qui cū alius erit atq; alius:erit etiā alius aliusq; dominator. Et pro diuersa dominantis syderis natura uaria immo cōtraria fiet semper de futuris euentis pronuntiatio: Super spacio uitæ præuidēdo q̄ nihil uideant isti diuinatorculi paucis ostendam. Haly Abenzagel oraculum astrologorū huius ætatis/quarta parte opus fuit/ ex sententia ait Ptolomæi quinq; esse hylegh: ita enim ipsi loquunt̄: Solem:lunā horoscodum:partē fortunæ:& locum plenilunii uel nouilunii/pxime antecedentis. Preter autem hæc quinq; planetas cōsiderandos in illis quinq; locis/& ius/& auctoritatē/obtinentes: In pximo capite de eo loquens quod uocāt Alchochoden est aut̄ annorū dator Ptolomæus inquit Alchochoden faciūt planetā qui plus auctoritatis habuerit i hylegh siue eum respexerit/siue nō respexerit/& ita deinceps multa iterat sæpe de hoc Alchochoden ex sententia Ptolomæi/nostri astrologi qui hunc & alios barbaros sequunt̄ in eodē errore uersantes. Quis nā sit Hylegh. quis sit Alchochoden/ex snia Ptolomæi in omni genitura perscrutant̄. At uero apud ipsum Ptolomæū tam est nihil omnino istud Alchochodē q̄ est nihil hyrcocerus atq; chimera lege oēs eius libros lege oēs interpretes lege et barbaras trāslatōes nec dictionē aut dictionē ei respōdentē/apud eū inuenies. nā istaquidem opinio/aliud faciens in genituris Hylegh. aliud uitæ annorūq; largitorem/quē appellāt Alchochoden posteriorū est:Ptolomæus nec eo antiquiores tale aliquid unq; opinati sunt:ipse loca primū enumerat/quæ uocat aphectica/Arabes Hyleg ialia :latine dicere possumus dimissoria sic dicta ab eo q̄ idē uitæ cursus quasi excarceribus dimissiois initia sortiat̄:& sunt nota illa supra terram uel occidētī uel horoscopo aliqua affinitate cōnexa. Tum aphætas hoc est dimissores ipsos constituit qui ex illis locis quasi carceribus suo ut ita dixerim afluatū uitæ impetū largiantur quos esse uult solē:lunam: horoscopum partem fortunæ:& prædominantes in illis locis erraticas stellas. Preter hos quibus hy

Io .Asteden
fis.Græcus iter
pres. Apo.
Ptol.Haly Aben
zagel.
Hylegh.Alchocho/
den.
Ptol.
Euidētissi/
mus error a
strologorū.

legii omnes numerātur nullū aliū facit annorū distributorē quanq̄ quod hi quos diximus aphæta largiūt̄ & acumulari & exhauriri posse putet/cōmertio fœlicium syderum/uel infœliciu:barbari & nostrates præter istos Aphætas quos ipsi Hylegh uocāt aliū esse credunt ex sentētia etiā Ptolomæi: qui unūdi spacia decernat/quem uocāt Alchochoden de qua re ut dicebā nihil usquā ipse Ptolomæus:ex cuius tamē opinione de eo ipsi multa quarunt/disputāt/& definiūt. Mec solū errant in hoc unde tota rei summa depēdet. Sed in ipsorū etiā hyleghiorū numeratione cū inter ea Haly locum noui luuii aut plenilunii præcedētes poni dicat a Ptolomæo. Quod tamē sine nocturna fuerit genitura/siue diurna/faciendū nunq̄ censet Ptolomæus. Quid q̄ iste Haly accusat Ptolomæum quasi secum pugnantē gloriaturq; magnopere super hac Ptolomæi taxatione/in qua neminē si bi unquā ait aduersatū:& deo secretorū reuelatori gratias agit ingētes. pugnare aut̄ ita eū dicit q̄ octauū locū inter hylegia nō enumerat/quia horoscopum nō respiciat. In Alchochodē tamen deligēdo nihil putet referre respiciat hylegh an nō respiciat qd̄ desipis barbare:aut quid somnias: Vbi apud Ptolomæum Alchochoden legistis/sed scio quid eū ceterosq; deceperit. Ptolomæus inter hylegia planetas ponit in reliquis locis hylegialibus dominātes: isti rem esse eos diuersam putāt ab hylegis: ut reliqua quattuor sol/luna/horoscopus/& pars fortunæ:cui & falso nouilunium pleniluniūq; addiderunt sola hylegi haberēt rationē:planetæ eorū locorū dominatores annos decernerēt. Et quoniā Ptolomæus de dominātibus planetis nusquā dixit/esse necessariū ut hylegia aspicerent/mirati sunt/cur illa duo quæ. s. ipsi duo esse putant:hylegh. s. & Alchochoden aspectus societate copulāda nō existimauerit:cū nulla sit tamen culpa Ptolomæi si inter ea quæ unum sunt societate aspectus nō quæsiuit. Non enim apud eū unquā cum sol aut luna erunt hylegia lia/aliis erit planeta præter ea uitæ disposito: sed tunc utitur dominatore planeta cū in annorū donatione reliqua hylegia auctoritatē non habet:quod cū est nullū potest relinqui uitali planetæ cōmertium cū aliquo hylegiorū q̄ præter eū. s. nullus inueniat̄: quod nescio quomodo isti ex uerbis Ptolomæi nō intellexerint aut nō ex eis aliquis hoc deprehenderit. Sed ita in hunc errorē gregatim omnes abierint ut non sit qui Alchochoden & hyleg ex sentētia Ptolomæi nō requirat. Vide quomodo sunt uera dogmata astrologorū & quomodo p̄dicere isti uera de uitæ spacio possint. præsertim cū his quæ diximus erroribus maximus acumuletur q̄ numerū annorū etiā ex opinione Ptolomæi præscribūt planetæ qui sit uitæ largitor iuxta illud apud eos uulgatum annos tot esse solis maiores/ tot minores/ tot medios/ tot lunæ/ tot martis/atq; ita de syderibus aliis: cū tamē Ptolomæus & ægyptiacā istam reiciat opinione/nollā eam dicens habere rationē/ & ubi de uitæ spacio loquitur/nō ex natura planetarū/ sed ex numero partiū circuli equatoris annos dinumeret/ iuxta locū uitæ hoc est diuisorē: & lætalē alium siue interimentē interceptarū/ ad quē scilicet primū lassessentis iam uitæ cursus grauer offendat natū ut cū aphetes inter finitorem & fastigia cæli fuerit collocatus inambulatio illa seruetur quam græci uocant εστυροβολια: hoc est radiosam projectionem cum autem a fastigio declinauerit ad occasum utroq; uersum ducta utamur pensatione quam uocant ωπιατα: nos dicere horariam possumus: quæ omnia ita nesciūt nostri astrologi/ut hæc etiā si legant/monstra audire se putaturos equidē nihil dubitem/& nos tamē illorū prædictionibus nimis misere creduli nestoream nobis senectā pmittētibus Dominice uocis obliuiscimur iubentis esse paratos

Haly

Error Haly

qui nec diē obitus nostri/nec horā sciamus/si breuē uitā fuerint cominati/torquemur an/ xii dies & noctes & unius rabule uox omnē nobis eripit uitā iocunditatē. Inquit Haly si planeta fortunator fuerit in horoscopo addet ex sentētia Ptolemāi annis uitā/ānos suos minores/& tamē ut mox dicebā apud Ptolemāum nulli sunt planetarū anni/ uel maio/ res/uel mediū/uel minores/& de ānoꝝ additiōe loquēs Ptolemāus/aliā oīno uia sequit/ uisus horarū partitione:quā ille puto nō intellexit sed nō oportet singula psequi alioquin in immensum liber excreferet. Iam in ipis quæstionibus quas uocat interrogaciones nō ne etiā ita insigniter errāt ut ex uno errore tota respōdendi ratio peruertat: nulgatū enim quasi proloquiū est apud eos septimū thematis locū hoc est occidentē dari rei quæsite. Et tamen Ptolemāus hunc locum/non consulenti/aut rei de qua consultitur:sed ipsi qui cō/ sultur. Mathematico precipit dari:quod & mathematici indog̃ obseruabant: adeo q̃ cū occidens & dominus occidentis male se haberent quæstioni non respondebant: erro/ rem scilicet metuētes. Sexcenta hoc genus haberē eoz̃ errata quæ referrē nisi illud potius spectarē ut tota professio errare declararet. Nam nuper Ptolemāi libros cum barbaris & latinis auctoribus conferēti fuerunt fere omnia ueribus confodienda.

Cap. VIII. De indiligentia astrologorum nostre ætatis quæ tanta est ut etiam si ue/ ra esset astrologia ueri ipsi esse non possent.

Bonatus.

IAm uero indiligentia quāta/paucos enim inuenies etiā ex his/ qui supputā/ di habent rationē (qua tamē eorum maxima pars caret) qui ut ueram positio/ nem syderum assequantur ad effemeridas nō confugiāt: quod & quodā loco testatur Bonatus his uerbis sapiētes inquit istius artis utunt Almanach/ sic enim arabes uocat ephemeridas: hoc autē qui faciūt & perperā dicere & omittere multa est necessariū: unde oīs prædictionū ueritas infirmetur: fere enī ibi nunquā de latitudine planetarū ulla significatio: qua ignorata ubi nō errabit: ubi non mentiet̃ astronomus. Si uera istius artis decreta existimamus: maximā enim habere uim putant sydera in iniis duodecim cæli locoz̃ cōstituta/præsertim in cardinalibus: at in illis cū erunt non esse/& cum nō erunt esse putabit/qui solā eam quæ in rectū progressionē obseruans declinatio/ nem ad latus syderū non p̃spexit. Cum enī stella uel ad aquilonē uerget/uel ad mēdiē/ & serius oritur/& uelocius semper ea parte signi in qua est collocatur: atq; ita interdū pu/ tabis supra terram esse planetā qui erit sub terra/& iam occidisse qui supra finitorē cōspi/ cuus etiā apparebit. Quod cū in omni prædictiōe errorē pariat magis tamē eos tum fa/ ciet excidere a ueritate cum nataliciā horam ex conceptionis hora inuestigabūt quia si lu/ nam proximā esse contingat occidēti/potent putari iam occidisse quādo erit adhuc supra terrā:& contra nondū esse demersam cū latebit sub oriente: quod ab hora conceptionis per multos etiā dies faciet aberrare: planetarū radiationes latitudine ignorata quis recte determinauerit. Quis in ambulationē syderis alicuius sic enim græce dicit̃ uulgo dire/ ctio nūcupatur recte dimetiatur: Cum omnis semper utroq; uersum a uia solis syderis/de/ clinatio uel locoz̃ aliquot annis rei euentū/uelociorē faciat/uel tardiorē:hinc in stellis nō erraticis disponendis quātus etiā lapsus cum uulgo eo loco collocētur ad quem recta in lineam progressionē ferūtur. Cum qua autem cæli parte in uariis regionibus/uel occi/ dant/uel oriātur/uel iniis etiam reliquarū domorū affulgeant omnino nō considerent quid q̃ & locum planetarū parum saepe ex fide ostendūt ephemerides/ non solum utro

librariorū/sed saepe auctoris: qui aut parū diligens fuerit/aut parum peritus. Mitto q̃ alii aliis utūtur astronomi tabulis/interdū parum exactis/ aut cū quidē etiā ille suū sibi fecit diariū a ueritate parū ab errātibus hac autē tēpestate magnopere. Sed tabulas Ptolemāi iam omnes reiiciūt. Alphonfi pars magna doctioꝝ sequūtur/in cuius radicibus euidentē iam cōstat esse falsitatē. Sed nec minus somniculosi horoscopo in deligēdo:& duodecim reliquis locorum cælestiū in iis capessendis. Vidi ergo multos & peritia nō mediocres & boni etiā nominis in ista p̃fessione nescio qua sua uti tabella pro distribuēdis duodecim domibus (sic eas uocant) quocūq; cælo natus ille fuisset/ cuius geniturā erant inspecturi. Quod si aliquādo nolunt esse diligētes notata climatis differētia/quam solā eis Alphō sus ostēdit: uix ultra exactius aliquid perscrutabūtur. Iam declinatiōes ab equatore/& cir/ cunferētiās planetarū/& sublimationes uarias in circulo breuiore/uel in erentico motuū latitudinaliū uicissitudines/in genituris diuicidādis/quis nūc obseruat: de equādis die/ bus q̃ multa nesciūt: q̃ multa perperā dicūt iuniores. Quæ oīa ideo dicimus ut fiat mani/ festum nō posse ex fide prædictionū istam p̃dicendi artē confirmari: cū etiā si uerissima cō/ stet rōne: artificū tamē uitio hoc est uel ignorātia uel negligētia ueritas de futuris sciri nō possit. ut si id nō psuadetut astrologie fidē nō adhibendā: psuadeamus saltē istis ut dicēt̃ in epigramate ας Τρολαγεις αλαγεις astrologis ne fides adhibeatur.

Cap. IX. Raro euenire qui dicūt astrologi quod tū externis tū domesticis exēplis oñdit

AT sane si ueri essent/etiā nō oīno/sed magnopere/nō solū nō eiecti ciuitati/ bus:& apud prudentissimū quēq; ludibrio semper habiti: sed summo in ho/ nore apud omnē etatē/apud oēs gentes fuisse. Tanta. s. est hominū curiosi/ tas p̃sciendi futura/p̃sertim quæ ad se attinet:& de his qui hoc præstāt tanta in re etiā opinio & existimatio:& tamē erectas saepe statuas/decretos publicos honores/ & philosophis legimus/& medicis/& poetis/& impatoribus/astrologis quotiēs legimus sed legimus eiectos irrisos in fabulā etiā populi uersos/ ita ut fabularū allegoriæ que de sensu uitæq; cōi plerūq; ducūtur taxationē istius uanitatis apud ueteres continerēt. Qui enim Homerū allegorice exponūt per illā Ichari fabulā qui facticiis p̃enis cælo tenniore se cōmittens in mare p̃cipitatus est/astrologos aiūt designari: qui p̃enis temerariæ p̃fessio/ nis in cælū se substollētes cū de cælestibus suis dogmatis quibus sublimari uidentur quid sint p̃dicturi/in pelagus ruūt mendaciōz̃:& quid aliis egemus uel testimoniis uel cōiectu/ ris:cū ipa hoc nobis quotidie experiētia testificetur in re p̃sertim in qua sicubi potest ma/ xime posse debet astrologia p̃stare/ueritatē aeris. s. mutatiōibus p̃dicendis/pluuia/ siccitate/estu frigore/uentis/grandine/terremotu/in quibus adeo falsi quotidie deprehendū/ tur/ut nullius fere nunq̃ diei status eoz̃ p̃dictionibus respōdeat. Obseruauī hyeme ista in suburbana mea uilla: in qua hæc scripsimus insignē omnē singulis diebus aeris mutatio/ nem/ipsis interim āte oculos positus decretis astrologoz̃ ita salubre mihi ubiq; faueat cæ/ lum/ut in dierū supra centū atq; triginta iugi obseruatione nō plus sex aut septē tales ui/ di dies: quales in eoz̃ libris futuros ante p̃uideram. meminit puto adhuc Pādulfus collē Pandulphus nutius meus iuris quidē cōsultus: sed in oībus litteris ingeniosissime eruditus q̃tum no/ collenutius. bis Bononiæ risum: sup ista re dederit quidā mathematicus qui nos ea die copiosissimos hymbres iubeat expectare quā totā lucidissimus sol & clarissimā & serenissimā reddidit. Ambrosius in Exameron cū ante inquit dies aliquos esset sermo de pluuia quæ fore utilis Ambrosius.

diceretur/ait quidā ecce neomenia dabit eā: Attamē nullus imber effusus est/ donec precibus ecclesiar. s. imber datus manifestaret: nō de mitis lunæ cum sperandū esse: sed de puidētia misericordiarq; creatoris. Hæc ille: Ex cuius uerbis & uanitas astrologiar/ & effiacia religionis re ipsa comprobaf. Possunt igitur qui sunt rationū minus capaces & suā fidē istis hominibus mancipauerūt hac se uia asserere in libertatē/ ut de aeris statu identidem eo: interrogēt: de quo cum falsa eos dicere fere semper inueniēt: facile animaduertent si de nubibus etiā nebulones isti tanta mentiūtur: multo magis in hominū & popu-
Salubre do-lorū fati diuicādis falsa prædicturos: cum hic. s. prædicatur & quæ cælo subiacent mi-
gma. nus & quæ difficilius longe laboriosiusq; præuidetur. Quod si quæ super hominū geni-
 turis quotidie mercenario uaticinio fabulatur quis examinauerit. Videbit etiam multo
 plura mentiri q̄ cum super aeris qualitate respondēt: & nisi dum minutatius alioq; profe-
 quor ineptias: inepti ego uitiū mihi metuerē/ afferrem multas/ & uiuentiū/ & iā uita fun-
 ctorū genituras/ fœliciū infœlices/ & infœliciū oppido q̄ fœlicissimas: in qua re sane tā
 nihil mētor q̄ scio diuinam ueritatē cui presens expeditio militat mendaciis nostris nec
 egere nec delectari. Sed contētus ero domesticis quibusdā exemplis quibus præsertim ad
 monitos uelim: qui diurnā a mathematicis uitæ promissionē habētes euangelice uocis
 obliuiscunt/ monētis nos uigilare ne dies domini occupet imparatos/ pino Ordela-
Pinus Ordepho principe foroliuensi cui Lucretia soror nupserat: quo āno obiit/ omnimodā uite incolu-
Lucretia so-mitatē fuerat pollitus Hieronymus māfredus astrologus nostra ætate singularis: a quo
ror. tamē nihil mirandū minus præuisam aliorū mortē: qui nec suā ipse præuiderit: nam cum
Hierony-pxima estate uita sit functus: in istius tamē āni publico uaticinio qui. s. ei fuit fatalis: mul-
mus ta & mira sequētī anno dicitur se non semel pollicebat. Qui nescio oppignoratā fidē
manfredus. quomodo reluet: nisi forte de cælo uerius nunc terrena despiciat q̄ de terra olim cælestia
astrologus. suspiciebat. Petrus attendalus iuuenis ingeniosus qui Heleonoram habuit uxore Galeo-
 ti fratris filiā/ obiit anno superiore subiti & inopinati morbi molestia necatus: cum nihil
 ei tamē tale astrologus prædixisset cui maxime ille credebat: sed securitatē uitæ pmisisset.
Petrus attē-Constātia Antonii fratris uxor amatissima: quæ Rome ab hinc bienniū publico fere lu-
dalus. Hele-ctu totius urbis uita excessit: nōne uanitatē istius artis nobis testificata est. Quæ quo āno
nora neptis desideriu nobis sui reliquit: nō solū psperere ualitudinis: sed fœlicissime etiā uitæ ab astro-
ex fratre. logo promissionē acceperat. Quod illa nihil oblita cum iam animā agens collacrimā/
Cōstātia fra-tris uiri a quo unice diligebat manū teneret. En inquit q̄ uera uaticinia astrologorū: Con-
tris uxor. tra ipsi Antonio fratri deus bone quæ mala/ quas moles molestiarū/ quātum periculoq;
 hoc anno astrologia inmitabatur. Et tamen nullā ille cælog; expertus iniuriā/ uixit sospi-
 te familia: re salua: ualitudine integra/ nulla uel infortunii/ uel periculoq; quassatione ia-
 ctatus. Et ne forte mentiri solum nostros putes astrologos scias idē etiam ueteribus acci-
 disse. Seneca quodā loco lacerans Claudium Cesarem scelestissimū: introduxit Mercuriū
 apud deos illius mortē procurantē: & ut obiter istam conuellat natiuitatē/ inter alias cau-
 sas quibus mercurius mortē persuadet imperatoris. Cōmiseratione inquit hoc etiā chal-
 deorum faciatis/ qui iam tot annis illū efferunt: prædicebāt. s. mathematici singulis ānis
 Claudiū moriturū nec tamē ille moriebatur. Quod cum legerē uenerunt in mentē no-
 stri diuinaculi qui romanū pontificē ipsi quoq; singulis annis efferunt. Scribit Cicero/ &
 Pompeio/ & Crasso/ & Cesari a chaldeis prædictū neminē eorū nisi senectute/ nisi domi-

Salubre do-
gma.

Pinus Orde
Lucretia so-
ror.

Hierony-
mus
manfredus.
astrologus.

Petrus attē-
dalus. Hele-
nora neptis
ex fratre.

Cōstātia fra-
tris uxor.

Seneca

nisi cum claritate/ esse moriturū. Quare & mirū uideri sibi inquit orator prudentissimus
 quenq; extare: qui credat his quorum p̄dicta quotidie uideat re & euentis refelli.

Cap. X Cur astrologi aliquando uera prædicant.

S Ed eueniunt tamen interdū quæ prædixerunt. At cum multo sint plura quæ
 non eueniūt. cur incidisse eos casu in ueritatē non arbitremur: Quid q̄ nul-
 la est ars tam anilis/ tam uanæ superstitionis: que nō eodem argumēto uera
 cōprobetur. quia aliquādo. s. accidat quod ex ea prædictū sit. Neq; enim ulla
 est quæ hoc nō assequatur/ etiam quā tu te ipse tibi temerariā fortuitaq; cōfinxeris. Quæ/
 re dicant mihi qui rōne ista mouētur/ putent ne omnē artē diuinatricē uerā an multas po-
 tius uanas & falsas: Si multas falsas/ probabo ego illas ueras eodem argumento: quia in
 terdū. s. eueniat quod præuiciauerint. Si omnes ueras/ pugnancia eos credere demōstra-
 bo: quia de eisdem rebus diuersæ artes diuinatrices idem non respondēt. Expertus enim
 ego sum sepe/ atq; centies: cum super eadē quæstione figurā mihi/ & geomanticam inter/
 punxissem/ & astrologicā deliniassem/ alium mihi in notis/ alium in syderibus euentū ap-
 paruisset. Quod si quis forte nō credit/ experiatur ipse & super eiusdē hominis facto cōsul-
 tet/ Chiromantē Astrologum/ & Geomantē/ & uidebit fere semper nō idem in manus li-
 neis designari/ quod uel ex notis geomanticis/ uel ex planetis astrologicis/ pronūciabitur.
 Et si euentū rei respiciat ueritatem ibi magis inueniet ubi minus sperabit. Siue q̄ ibi plus
 possit casus ubi minus est rationis: siue q̄ in illis spiritalis improbitas libētius nos ludifi-
 cet. Astrologorū prædicta multiplex tamen adiuuat fallacia: Cur sepius apothelismaton
 fide nō tam probetur q̄ probari multis uideatur. Nam si de præteritis eis est dicendū/ ut
 ostendat talia euenisse/ qualia cælum significabat: nihil eis deest ad irretiendos animos
 impentorū: quoniā nulla syderū est positio/ nulla genitura/ in qua & prosperæ & aduer-
 sæ significationis multiplex constellatio nō inueniatur. Cum præsertim nō pauciora ipsi
 sibi finxerint in celo q̄ ibi ab initio sydera deus formauerit/ quare semper habebūt in præ-
 teritis rebus: unde positionē tueatur: raro enim non inuenient in planetis quod uolent:
 tam multis eos modis & fœlices faciunt & infœlices/ plus in cælestibus. s. iuris habentes
 q̄ in terrenis: ita eis semper cæli locus uel signi bonitas/ uel malicia/ uel alterius stellæ ra-
 diatio/ uel cū sole amor/ cum horoscopo odiū/ uel amicitia suffragabitur: aut si tandē illi
 non satisfaciunt/ auxiliū implorabunt a stellis/ non erraticis: in quibus ipsi nunquā nō er-
 rant: aut si nec ipse satisfaciunt/ satis præsto erunt eis: uel indorum imagines: uel partes
 ægyptiorum: uel antisia Firmici: uel dodecathemoria chaldeorū: uel fictum omnino ali-
 quid ab eis: in quo tanto magis quasi super occulto dogmate gloriētur: quanto magis &
 falsum erit & commenticiū. In futuris prædicēdis minus habent occasionis ad fallendū:
 quanq; nec in his desint: nam & multa coniciunt terram potius ut dicitur q̄ cælum obser-
 uātes Euripidis illud recordari: Qui bene coniciet is uates optimus esto: & generaliter
 quædam enunciat: que non possunt fere non euenire: aut nō putari saltem non euenisse.
 & ambigue proferūt/ more oraculorū multa/ semper aliquid excipientes: quo possit illud
 quod est prædictū/ uel minui/ uel augeri/ uel impediri: ut si euenierit nō dicas nō prædictū
 si non euenierit/ nihilominus ueri existimetur. Explicitem particulare certum/ ab eis raro
 audies quicquā: & cum tale aliquid audent: uel quod est rarissimū casu probat: uel quod
 est frequentissimū experientia refellūtur. Sed accidit quod de templo ille dixit Apollinis

Astutia astro-
logorum
Euripi finia.

Eulogiū de
Apoliis tēplo

Aug. snia sup ut bene dicta memoriter celebrētur: errata nemo recordet: qm̄ & hæc sciri nolent qui eis
ueris astrolo. fauēt: & qui contēnunt tam hæc q̄ illa oīno nesciūt. Nō est aut̄ p̄tereundū quod dicit Au
p̄dictiōibus. gustinus & ratio psuadet occulta demonū affiatiōe quā nesciētes patiuntur/ assequi eos
interdū ueritatē quam alioquin non assequerētur: quod fieri putandū si mirabili prædi
ctiōe/ particulariter aliqui factum dictūe pronunciauerint: quod nec ipsam artē astro
logiæ p̄stare posse testatus est Ptolemeus. Sed mirabitur aliquis quomō hoc nesciētes pa
tiātur: & tamē quicquid prædicunt affiatiōe tamē demonica prædicere illa eos putemus.
At uero hoc fieri multis modis potest: de quibus astrologos in re simili admonebo. Est
enī cōfessum apud eos alium esse alio magis fortunatū astronomū/ in assequenda uerita
te: pari in utroq; ingenio doctrina & diligentia: hoc igitur esse fortunatū dicant mihi ipsi
quid sit: si non alia uia uestigant ueritatē q̄ ex dogmatis artis: quæ qui æquæ aut melius
etiam tenuerit/ non erit tamen in ueritate prædicenda æque fortunatus. Porro hoc aliud
non est q̄ qm̄ fere semper super eadem re uariæ constellationes: & super eadem constella
tione pugnantes uel diuersæ auctorum opiniones occurrunt/ flecti cælitus animum præ
dicētis/ in ueram sententiā multa tētando incidere imprudēter in ueritatem: hoc igitur
idē etiam poterit occulta & latens demonis inspiratio a qua quis actus agi tamē se non
percipiat: quod cum sit: qualiter fiat nō est nunc latius explicandū. Sed neq; hoc solum
demonēs posse diuina potestas & sapientia finit: sed illud etiam ut quod falso prius fue
rat prædictum opere implectēs ipsi/ uerum efficiant/ nullam decētius summa iustitia pe
nam exigente/ q̄ ut quæ diuinæ ueritati superba ingenia non subduunt/ nebulonis dem
de unius & sycophante mendacis/ & fidem/ & libertatem/ obliget suam. Sed puto satis
multa iam diximus/ cur aliquando isti nugatores uera aliqua effutire & spargere uideā
tur: q̄q̄ ut a principio dicebamus non est in hac re magnopere laborandum quando quæ
temere uel astute uera prædicunt præ his quæ mentiuntur teste Phaurino pars ea mile
sima nunq̄ inueniatur.

Disputationū Ioannis pici Mirandulæ aduersus astrologos libri secundi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTRO
LOGOS LIBER PRIMVS.

Caput primū Quid libro p̄cedenti actū sit & quid deinceps agendū: quoue ordine.

Oluius populi quæstionē sciscitantis identidē super astrolo
gis: unde responsis illorum fides: si professioni nulla soliditas:
Dixi quæstionem populi qua. s. accurati doctioresq; nō utātur.
Quibus notum nec sapius euenire quæ dicāt: sed raro qualisq;
dixeris ex accidente: Nec si eueniant colligi tamen necessario ue
ram artē: sicut nec ideo necessario falsam q̄ in prædictis. Sepissi
me mentiūtur. si quidem possunt ex præceptis ueris pronūciari
falsa: non tam ob artis omnimodā falsitatem/ q̄ opinabilem cō
iecturalemq; incertitudinem ut artificis omiserim uel ignoran
tiam uel indiligentiam. Sicut contra uera de falsis non uerita

te dogmatis: sed astutia pronunciantis siue sc̄litate/ siue casu/ siue occulta promotio/
ne p̄noscentium numinum quæ prædicunt/ siue aliis de causis: quas superiora libro sa
tis explicauimus. Quod si cui persuaderi non potest/ reuocet ad memoriā quāta paulo
ante super incuria: super erratis astrologorum ætatis nostræ utinam citra odiū inuidiāq;
deserimus: nec poterit (nisi falli cupit) adduci: ut quotiens ueritatem assequuntur/ putet
eam ab illis inuentam potius q̄ repertam/ omnino litem hanc dirimet sequēs tractatus
in quo demonstratum cum fuerit quæ de cælo p̄dicunt ea causas ubi uel signa non habe
re quibus efficiantur uel indicētur: aut si fiunt inde: fieri tamen aliter q̄ astrologi sentiāt:
aut si eo quoq; modo: non tamen ab his causis in cælo neque ab his rerum in terra pri
mordis: tum si dentur hæc omnia certe non hæc primordia: non illas causas ab homi
nibus posse deprehendi: uel si deprehendi forsitan possunt: nondum tamen esse depre
hensas hoc totum inquā cum fuerit demonstratum/ puto fuerit bonis ingeniis extra con
trouersiam si quando ad ueritatem astrologus offendat in nullam hoc causam non ue
rius posse redigi q̄ in ueritatem professionis. Quæ tam multis uidelicet iam nominibus
falsa: nec ullis ueri rationibus nixa: sed commēticia/ præstigiōsa propterea que sua natu
ra mendax liquido apparuerit: igitur confutationem iam ipsam aggrediamur id primum
excutiētes quod totius negocii summā habet: an efficiat cælum quæ de cælo pronūciāt
isti diuinatores. Id quod ita tractabitur a nobis ut hoc quidem libro defendamus agere
cælum in nos tantum motu & lumine præter hæc frustra occultiores afflatus alios cogi
tari tum a lumine illo syderum & motu non aliud cōmunicari materiæ patienti q̄ motū
lucem/ & calorem/ calorem inq; & corpora consumantē in fluxu geuerali: & ad uitam ui
tæq; functiones capacia uitæ corpora disponentē. hoc ab omnibus fluere stellis: q̄q̄ nō sit
confessum omniū ad nos etiā planetarū defluuia prouenire. quicq; uero p̄ter ea largiri sy
dera rebus inferioribus: nec ratione p̄bari/ nec experimētis cōunci: nec auctoritate psua
deri procerū philosophiæ. Quin hæc oīa obstare ne præter hos cōmunes influxus perti
nere cælestium uim ad sublunaria corpora aliquo pacto intelligamus. Quare peculia
res rerum pprietates etiam corporeas/ siue quæ speciem/ siue quæ rem particularē conse
quātur a stellis originem non habere/ præterq; ratione principii uniuersalis/ sed a ppria
natura ipsarum rerum causisq; earum proximis/ & cognatis. Atq; ipsam hanc nostrā opi
nionem non aliis magis q̄ quibus utuntur astrologi contra nos argumentis asseueratam
probabilemq; reddemus quod cum fuerit satis explicatum/ tum ad eum tractatum qnar
to libro deueniemus/ ut si demns astrologis uires occultas inesse radiis præter lucis effe
ctum atq; caloris unde homines reliquaq; natura uarias sortiri dotes & potestates pecu
liariter possint: eas tamen non inesse illis quas existimant uires/ nec ab eis quæ de cælo di
uinant/ apertissimis rationibus/ & consensu philosophorum theologorumq; omniū qui
cunq; illustriores indubium faciamus. id quod ubi confectū satis uidebitur singulis retra
ctatis quæ de syderibus uaticinantur adiiciamus & illud relinquemusq; testatissimū quæ
non fiunt a cælo/ a cælo non significari/ hoc est quorum cælestia causa non sunt eorū uec
esse signa. Quare nullam esse rationem quāobrem p̄uideri de cælo possint Nunc p̄statu
ri quod primū proposuimus uideamus quibus nos petāt qui omnia stellis quasi euincta
duci gubernariq; contendunt ut mox eadem non repellamus solum/ sed in aduersarios
ipsos ui maiore q̄ uenerint ope diuina freti propellamus.

Caput II Quinq; rationes quibus astrologia roborari posse uidetur.

Rationes quibus astrologi psuadere conatur mutatioes quasqu; sublunaris mundi/sed & reru omniu diuersitates/tu fortuitos casus & hominu mores ingeniaq; pendere de stellis hæ potissime sunt. Theologoz & philosophoz una uox est mundu inferiore adeo per celu gubernari: Hoc Aristotelis uulgatissima illa sententia docet necessario mundu huc inferiore superioribus motibus esse contiguu: ut ois eius uirtus inde gubernet. Sic Aurelius quoq; dixit Augustinus p corpa subtiliora grossiora hæ/ regi atq; moueri. Quis igit inquit dubitauerit mutatioes quasqu; rerum terrenaru a motibus fieri corpoꝝ superioroz: Quod uel ipsa quoq; demõstrat experiẽtia uarietatis anni teporibus ex accessu solis ad nos atq; recessu: unde uiuentiu quoq; omniu habitus & coditio uariat: du temperat arua celn: dum uariat fruges redditq; rapitq;. Sed in diurna reuolutione: sol aeris qualitates imutat: plus minus tum meridie/mane/uespere/calefaciens/exsiccatis humori frigoriq; dereliquẽs luna quãtas habeat uires in oia corpa p̄sertim fluxiora quis ignorat: Estus hæc oceani faciẽs ascendẽs atq; descendẽs: pontu mouet & terris imittit & affert: sed & summerla fretis concharu & carcere clausa ad lunæ motu uanãt aiali a corpus: Crisimi dies a medicis obseruari lunæ solisq; motus sequuntur Luna plena nascete/diuidua præsepe cieri tẽpestates & in corporibus agitari uidemus humores hinc pastoribus nauticis agricultoribus obseruationes multæ de lunæ motibus acceptæ: multipliciq; experiẽtia multis retro sæculis cõprobatæ. Cur igit si luminariu manifestiores impressiones: & in permutãdis inferioribus auctoritatẽ persentimus/cessare reliquas stellas & inefficaces esse credamus: uec eoz uires ad nos quanq; occultiores puenire/quibus subdita illis corpora uariis modis afficiãtur. Quarũ gnari atq; prudẽtes/secretiora quedam de futuris euentis possint p̄cognoscere/q; quæ medici/pastores/agricole/nautici/ p̄diuinãt. Preterea nemo petnegauerit aeris habitũ tempestatesq; de syderũ statu posituraq; uariarum & calor & frigus & siccitas & humiditas/ & quacũq; in sublimi fiunt impressiones a celestibus motibus & influxibus generentur. Quod si terræ uisceribus inclusi sicciore halatus terram mouet/ si causationes in aere ex quattuor illarum qualitatũ uel exuberantia uel defectu/ si caritate annonæ uel humiditas nimia facit/ uel siccitas: cum aut fructus leguntur/ aut feruntur: inuicem fertilitatẽ status aeris modicus & opportunus: Quis negabit a stellis non modo tempestatum mutationes & terre motus. Sed pestilentias quoq; & morborum uaria genera in hominibus in pecoribus: salubritatẽ regionũ: & fertilitatẽ sterilitatẽq; puenire: Tum si constamus nos quoq; ex iisdem qualitatibus & corporis tẽperatura mores ingeniaq; uariãtur/ integra tamẽ libertate cur nõ fieri potest ut p̄pensiones in nobis ad iram/ mansuetudinẽ ad effectus alios bonos & malos/ a syderibus fiant/ bilẽ/ sanguinem/ pituitã/ artam bilẽ/ uel suscitãtibz uel frenãtibz/ quos humores affectus illi plerunq; comitãtur: Cur nõ pariter sicca calidãq; calorũ impressiones bilẽ exacuentes in nobis/ ad litem/ iurgia/ contumelias/ inimicitias/ excitare possunt: Vnde bella/ cedes/ uastationes: unde imperia regnaq; mutãtur: post hæc ita colligit Ptolemæus/ si faciunt stellarũ diuersitatem corporis & animi/ deriuatur hæc deinceps ad ea quæ sunt quidem extrinseca/ sed habet cum illis affinitatẽ qualẽ cum corpore uxor facultates: cũ animo dignitas & honores: hæc est p̄cipua ratio Ptolemæi nec omniu effectricẽ syderũ uin probat aliter ullo loco q̄ ex efficiẽtia primarum qualitatũ quas producẽdo cætera quoq; producant

Aristoteles

Augustinus.

Tertia ratio

Ptolemæus.

cõsequẽter: quare nec alias affert cas q; hæc quidẽ Saturnus/ hæc iuppiter/ illa uero Mars operet/ q; q; iuppiter sit planeta calidus & humidus: Saturnus siccus & frigidus: Mars siccus magis & feruidus/ hoc de stellis erraticis: hoc de non erraticis pariter sentit ex natura primaru qualitatũ erraticas/ ex erraticaru natura iudicã nõ erraticas: uerũ. n. uero possẽt alii relictis primis qualitatibus/ ad occultas uires eminentioresq; cõfugere/ quas inesse celestibus plurimas & efficacissimas abigi nõ cõueniat. Si quidẽ in terrenis quasqu; singulas res & excellẽtes dotes intuemur eas celi solemus munera existimare/ quæ nõ elemẽtares de quibus illa corpa coalescũt qualitates: sed insulã illis potius uirtutẽ cælitus consequãtur. Quanto igitur magis nõ carebũt huiusmodi uiribus & p̄prietatibus nobilissima illa corpa luce tã clara/ mole tã uasta/ agitatioẽ tam rapida/ aut quo nõ pacto si cũ motu & lumine transmittũtur ad terrã nõ erũt mirabiliũ apud nos effectrices: Postremo cursus humanaru rerũ de quibus astrologoz potissime diuinatio celi fatiq; p̄tatem uel uolentibus undiq; psuadere uidet in quo uarietas ipa familiaris & frequẽtissima: tũ multa supra uires nostræ mortalitatis fieri uidemus/ multa p̄ter rõnem & meritũ: plurima p̄ter ordinẽ & institutũ coditionis hũanæ: q; cas alibi q̄ in celo nullas hẽre possẽ uidẽtur. hic habilis ad philosophiã/ ille nascit ad poeticã/ alius litteras aspernatus uel ciuile negociũ uel arma libetius foeliciusq; ptractat. Vnde ista uarietas ingenioꝝ: Est qui diuitias nihili faciat est qui aiam lucro uẽdat: hic sobrius/ ille nequã: hic audax/ ille meticulosus unde tãta in moribus dissimilitudo: Alexander orientẽ tã cito uicit q̄ uidit: unde ipetus tãtæ foelicitatis que ius Aristoteli p̄ceptoris illius: quæ Platoni: prius Pythagoræ Socrati cæteris naturæ secreta reuerãuit: hæc rõ maior q̄ ut de terra pullulasse credãtur. Illa rursus astroru fortuitis cursibus qs nõ ascribat: hoĩem innocentẽ codẽnari nocentẽ p̄miis affici: industriã plurimoz/ solertiã/ ingeniũ/ doctrinã medicare. Alioz ignaniã/ nequitiaq; locupletari/ Pyram tam cedibus cruentatũ inter mille picula maris & terræ/ tandẽ domi inter suos/ & senectute/ uita fungi: hoĩem mitissimũ & paratissimũ uel a nolẽtibz imprudẽter gladiis obruncati: tũ portẽta ingenioꝝ quedã & mõstra uel fetidis gaudẽtũ/ uel ut semel dicat a legibus exorbitantiũ hũanitatũ. nõne illã sibi uim quandã/ necessitatẽq; fatalis potẽtiæ testari uidẽtur: hæc sunt illa quibus cũ plena sit uita mortaliũ/ psuadet multis istas bonoz malozq; uicissitudines meritas uel imeritas tantãq; rerũ uarietatẽ a stellarum motibus fieri quarũ impulsibus fragilis & caduca mortalitas ægre aut nunquã luctari possit.

Cap. III Retorquetur prima ratio atq; ostẽditur cælum causam esse uniuersalem neq; ad ipsam indiuiduorum uarietatem referendã.

Nos istas rones astrologorũ nedum labefactare/ sed exaugere studuimus ne quid se defraudatos exostularẽt. primũ autẽ illud lectorẽ scire uolumus et si rõnibus his cõcederetur nõ p̄pterea seq ut aliqua possit esse astrologia qd uibus astrologoz nõ se sequẽtibz libris inotescit. Sed adeo illis nõ cõcedimus/ ut ex iisdẽ locis ualẽt da cõtra eos argumẽta summamus: nã quod ad primã attinet rõnem simul atq; dixerũt qui quod cõastrologi/ motũ omnẽ inferiore a celi motu dependere/ statim dogmati suo contradixẽrunt: cum inde illud sequatur/ tritum apud philosophos/ esse cælum uniuersalem causam effectũ inferioroz: causa autẽ uniuersalis effectus nõ distinguit/ neq; cur hoc fiat/ aut illud quaeritur ab ea/ sed a proximis causis/ quæ uariæ & differentes sunt pro effectuum differẽtia & uarietate. & cũ ex his alia aliud faciat/ uniuersalis causa cũ oibus oia facit. Quod

Ratio q̄rta.

Ratio quita

Alexander

Aristoteles.

Plato

Pythagoras

Socrates

Concessis rõ

uibus astro

logoz nõ se

tendunt

Retorquet

prima ratio.

cū manifeste appareat i rebus natura spēq; diuersis/ mirū quō nō intelligāt multo magis idē credendū de uarietate indiuiduorū/ quā quāto magis & pticularis est & a materia plurimū trahēs originē/ minus refert pōt in cām maxime & formalē & uniuersalē: at q̄s non uidet cælū cū equo equū generare/ cū leone leonē: nec esse ullā syderū positionē sub qua de leone leo/ de equo equus nō nascat: Cur nō eadē rōne cū diuersis parentibus diuersos cælū pariet filios/ licet eadē similiue cōstellatiōe. quod ip̄a xpientia cōprobat/ cū interdū eadē hora natos/ & sub eadē inclinatiōe cæli/ fortuna tamē/ ingenio corpe diuersissimi mos uideamus. Quo loco plagā astrologus uitare nō pōt. Solēt. n. cū ptus geminorū/ illis obicit ad nigidianā rotā cōfugere/ in qua nō est bis eundū locū atramēto designare/ sed & hic male se explicāt cū nō possint ip̄i tā rapidi momēti assequi differentiā/ ex qua tñ sit tāta ut uolūt differentiā fati: quare dū efficiētia cæli conātur defendere alios incidūt laqueos/ ut de illa. f. efficiētia sciam se habere nō posse iūti cōfirmātur/ tū nos & illis geminos nō obicimus quorū cū alter exeat post alterū quā itercedit morula/ ansulam eis p̄bet aliqd respōdēdi. Sed natos simnl eodē momēto ex diuersis parētibus itra eadē tñ eiusdē regiōis & latitudinē & lōgitudinē/ de quorū genitura idē thema cæli describere/ eadē p̄nūtiare debet astrologus tā de his q̄ post natalē horā eueniēt/ q̄ quæ itra matris etiā aluū illis cōtingerūt: ut sicut eadem hora nati/ ita eadē cōcepti ab illo existimētur. De his in quā qd respōdebit astrologus: cū eadē. f. oīno cōstellatio nō idē tamē utriusq; fatū apparebit: An poterit aliud dicere nisi insaniat/ q̄ afflatus illos sydereos uirtute & ptate uniuersales a pximis & secūdis causis determinari & distingui: Quod si est quō illi de oī indiuiduorū uarietate exposita syderū hora genituræ reddituros se cām polliceat. q̄ hic niueus/ ille niger/ hic breui/ ille p̄cero corpe/ hic tardo ingenio/ ille solerti: hic oibus gratus/ ille molestus: hic ad philosophiā/ ille fatus ad marcatūrā: hic diues/ ille egenus: hic breuis uitæ/ ille lōgæuus/ q̄ tota sub eadē spē uarietas indiuiduorū lōge minus a cælo est/ q̄ quæ sub genere eodē diuersitas spēq; ut nūc leo/ nūc homo/ nūc asinus/ nūc elephas patiat/ quæ sicuti oīa specificā pximarū cæq; differentiā cōsequūtur ita illa indiuidua uel seminū differentiā cōsequūtur si corporeas qualitates/ uel ingenii educationis arbitrii/ si aīales/ uel facultates parentū/ pprie electionis/ prudētia/ occasionū si fortuitas externaq; cōsideremus.

Cap. IIII. Cælum qualiter motu agat & lumina & elemētōq; metheorologiconum mineralium uiuentiūq; uniuersalis causa sit.

Quanto igit causa uniuersalis pticularibus causis diuiniōr & eminētiōr tanto nos sicuti uerius ita honorificētius de cælo sentimus q̄ astrologi quæ rō uniuersalis efficiētie quo magis illucescat tū qd efficiat cælū quid nō efficiat clariū explicet altius exordiēdū de natura cæli dicere deq; eius actiōibus erga corpa inferiora. Cælum corpus naturale est oīum corporū naturalium p̄fectissimū. Corpus naturale tā motus q̄ sensibilis q̄litas cōsequūtur/ p̄fectissimo igit corporū naturalium p̄fectissimus quoq; motus & sensibilis p̄fectissima congruūt nullus motus p̄fectior orbiculari/ nulla qualitas p̄ceptibilis sēsu luce p̄fectior. Erūt igit hęc cælestis corpis ppria. Quare i marcessibili quoq; sbā cælū qm̄ motus eius & q̄litas cōtrariū nihil hēnt/ sed & qm̄ p̄fectissimū corpus primū quoq; loco. f. supmū eē debet cui primus ē motus debeat. Est aut qd primū i uno quoq; gñe cā reliquorū/ sub ea serie cōtētōq; licet nō oīa eadē cæe hēant rōnē. Quare qd primo motu mouet reliq; mota mouet nec illo cessante cætera mouebunt.

sicut in minore quoq; mūdo si cesset motus cordis oēs animalis motus perire necesse est quo circa recte dixit Aristo. libro octauo physica auscultationis motū primi cæli uitā esse Aristo. oibus/ quādo quidē euidētissima est & cōis operatio uitæ intimus motus/ ergo una hęc cæli dignitas & efficacia erga mundū inferiorem ut pro illius agitatu infatigabili ceteri motus oēs & ordinētur & excitātur. Que quidē efficiētia q̄ sit uniuersalis nec inferiores motus hac rōne distinguat satis euidēs est qm̄ sicut descēdēt Glebæ/ ita flāmæ sursum se mouēt & alio genere motibus oibus unus & idē cælestis motus pariter cooperat: altera illi de luce p̄rogatiua/ nā quādo lux summa qualitas corporū corporeæ uero naturæ primus uniuersalē uitæ gradus & summa semp ordinis infimi extrema fere superioris ordiuis assequūtur sit ne cessario ut lux & cōsummatricē quandā habeat corporū uirtutē & uitale nō nihil interim possideat/ nō q̄ ipsa aut uiuat aut uitā afferat sed corpus uitæ capax ad uitā maxime p̄parat & disponit/ qm̄ sicut lucē quasi pprietas eius/ calor quidā nō igneus/ nō aereus/ sed cælestis sicuti lux cæli ppria qualitas/ calor in quā efficacissimus maxieq; salutaris/ oīa penetrās/ oīa fouēs/ oīa moderās/ hoc est cæli munus p̄cipuum quo corpa p̄ficiūtur/ & uiuētia disponunt ad uitā/ p̄ter agitationē circularis motus/ nō modo necessariā ut lumē istud atq; calorē deuehat ad nos/ & per uices opportunitate mira plus minus terris impartiat. Sed ut motos nos quoq; calori reddat habiliores qui de p̄petue moto corpe iugiter emanat/ huius beneficētissimi uim caloris in toto corruptibili mūdo puidemus tā incohatis q̄ absolutis/ tā inanimis q̄ aiatis: nā elemēta quidē cōtinet & cōseruat sicuti locus corū & forma qualisq; artifex oīa quidē ambiēs/ sed p oīa quoq; intime se diffundens: & quēadmodū illud primi motus priuilegiū ut toreāt sine eo reliqui motus/ ita primæ sensibilis qualitates/ uti sine illa cætere qualitates agere nihil possint. Quare si cælesti calore destituantur nec frigiditatē agere frigus potent/ nec calor caliditatē: non. n. calor ille sydereus frigori cōtrarius sicuti calor igneus uel aereus/ sed omēs cōtinet elemētares qualitates eminētia simplici/ sicuti cæli natura cōtinet oē corpus/ sicuti motus circularis oēs motus/ sicuti lux oēs calores/ & quod Pythagorici dicerēt sicuti unitas cōtinet oēs nūeros: ut fallātur q̄ negāt cōseruari cælitus elemēta frigida posse/ nisi p̄ter calorē influāt & sydera frigiditatē. dicerēt. n. aliqd si calida cōseruaret cælū calore eiusdē naturæ & rōnis/ sed oīa pariter calida/ frigida/ humida/ sicca/ cōseruat sua ista qualitate/ quæ sicuti nulla est ex illis quattuor qualitatibus ita claudit in se oēs/ nō quales sunt in elemētis/ sed quale quod multiplex in unitate cōcludit uirtute. f. p̄cipali p quā illas ita regit/ ut & quālibet ip̄met uiuat cōseruādō/ & in ip̄is totū cōseruet oēs moderādō: & ex ip̄is alia pariat oēs cōmiscendo. Verū fallit nomē caloris quod cum audimus rem intelligimus statim aduersam frigiditati. At cælesti illi calori pximior qdē natura calor elemētalis q̄ elemētalis frigiditas sicuti ēt est p̄fectior: sed nihil hoc phibet illū ab utriusq; elemēti pprietatibus exaltatū utraq; uirtute cōplecti sicuti candorē cū dicimus rē aduersam uidemus dicere fusco/ nigroq; colori. Mec tamen negauerit quispiā nō secus nigrum colorē q̄ albū candore lucis & cōseruari & efficacē fieri: licet alius luci naturæ proximior nomen etiā fere habeat cōmune/ ut & candidus appelletur interdū: deniq; si substātia cæli ut pote primi corporis oē corpus p̄fectissime cōtinet & uirtute/ debet necessario eius ppria qualitas omnē corporeā qualitatem uirtute perfectioneq; continere. Hęc est quam calorem cælestem uocamus sobolem lucis/ uocamusq; calorem & q̄ uitaliter calefacit/ & q̄ inter oēs elemētōq; proprietates calor il/

Actionē cæli per motū uniuersalē esse. Per lucem quō in nos agit cælum.

Pythagorici Error aliorum.

Vnde decepti.

Similitudo idonea.

Calor cæle/ li proximat magis/ita cum a sua ille cælesti cōditione degenerat huius maxime operatio
 ftis cū causif nem exerceat ut postea declarabimus. Igitur si calor iste perfectione uirtuteq; cōtinet cor/
 pximis oēs porū inferiorū oēs q̄litates/oēs etiā cū causis illarū pximis & generabit & uegetabit sicu/
 corporū gi/ ti calor ipse sc̄ialis licet calor est & dicitur materiā tamē oēm fortis siue illa calida siue fri/
 gnit q̄litatef gida regit/digerit/seruat/format moderat/ p̄pterea si quis querat a me frigiditate ne cæ/
 lū faciat per se/an ex accidēti respōdebo si quidē queras quid se ipso faciat cælū nulla me
 dia causa/fieri ab illo per se tm̄ calorē/cæteras qualitates ex accidēti/sicuti calor ipse p̄ ac/
 cidēs frige facit ut sequēti capite declarabimus: si uero qd tanq̄ uniuersalis causa cū secū/
 dantis causis agat: agere illū per se tā frigiditate q̄ caliditate/tā siccitate q̄ humiditate quo
 nō minus cū aqua generat aquā/q̄ cum igne generet ignē: nec magis posset sine illo aqua
 aquā/q̄ ignis ignē generare. Cum autē generat elemētōz substātiās/generat cōsequentes
 quoque illas pp̄rietates quare cū aqua frigiditate cū igne calorē facit. Et siquidē hoc mō
 negaremus p̄ se fieri aliud a cælo q̄ calorē sequeretur absurda illa quæ dicit Thomas fri/
 giditate siccitate & humiditate nō per se esse in uniuersos sed p̄ accidēs: nec formas omēs
 substātiales inferiorū corpōz in uirtute cælestiū corpōz cōtineri. Quæ nullo mō sequū/
 tur/cū negamus cælū p̄ se & ex se uel aerē uel inferiora alia corpora frige facere. Quo cir
 ca pbāt rōnes illæ Thomæ nō quod negamus ip̄i/sed quod asserimus. Vidimus in elemē
 ta quid agat cælū & uniuersalē hic primū efficientiā cōprobauimus/descēdamus ad alia
 que fiūt ex elemētis. Idē igit̄ ille calor filius lucis suscitās/e/terrenis corporibus uaporo/
 sos halatus: extenuās crassa: seculētaq; dissoluēs parit ea que fiūt in sublimi/diuersa p̄ di/
 uersitate materiæ que sursum tollit. Nā si uapor a fluxu tollit corpore facit humiditas im/
 pressiones in media aut in infima regione aeris. Si a sicco atq; terrestri tollit euaporatio
 ignea ad superiora que cōtigua ætheris necessario ex motus & ignis uicinitate concalescit:
 hæc igitur oīa quoq; calor ille cælestis operat̄ siue frigida illa siue calida/qm̄ de uapori/
 bus oīa/quos solus elicit calor oīa igit̄ calor & uniuersaliter oīa cū eoz̄ distinctio atq; ua
 rietas nō a uarietate cōstellatiōis ut astrologi fabulātur/sed penes materiā & locū i quo
 generātur ut ex metheteorologis Aristotelis libris & timeo Platonis innotescit p̄pterea tra
 ctaturus Aristo. hanc naturā partē uulgatū id ptulit cōtinua superioribus esse inferiora quo
 uirtus eoz̄ oīs inde gubernet̄. Id quod quāuis uniuersaliter accipi uere possit ob ea que di
 ximus de cælesti motu atq; calore quibus oīa mouētur fouēturq; dictū tamen ab Aristote
 le p̄pter metheteorologicas impressiones de quibus maxime tūc agebat quare pbaturus uel
 explicaturus quod dixerat adiūxit horū quidē oīum inferiora esse materiā/ cælū autē effi
 cientē causam/miror autē interpretes quosdā fatigari ut a calūnia defendāt q̄ omnē uir/
 tutē inferiorē cælitus dixerit gubernari/quasi in his uerbis nostra quoq; libertas periclite
 tur/nec uideāt ex uerbōz cōtextu ad elemēta dūtaxat ptinere quod dicit̄/ mundū enī ibi
 cū dicit elemētaria corpora spatiū hoc replētia sublunare/mundū uocat non cū elemētis
 ip̄a quoq; que mundū istū inhabitāt. hoc de serie patet orōnis euidentissime: nam postq̄ di
 xit a se determinatū in libris superioribus q̄ttuor esse corpora infra cælū: Ignē/Aerē/Aquā/
 Terrā/tū ita subiūgit: qm̄ itaq; circa terrā totā mūdus ex his cōstat corporibus cuius affe/
 ctiones dicturi sumus/est ex necessitate cōtinuus iste superioribus lationibus ut oīs ip̄ius uir
 tus gubernet̄ inde: mūdus igit̄ cuius omnē uirtutē a corpore superiori gubernari dixit hæc
 ip̄a est moles q̄ttuor elemētōz/quādo nec alius nūdus cōtinuus est superioribus lationibus

Calor cæle/
 ftis quō me/
 theorologi/
 coz̄ cā sit.

Aristoteles.
 Plato.

Fatigatio in
 anis quorū/
 dam Aristo
 telis interp̄/
 tum.

nec alterius mundi dicturus erat affectiones in eo libro in quo certe de plantis de ani/
 malibus nulla mentio est/sed de iis tm̄ que fiunt in elementis ut cometis aliisq; impres/
 sionibus & quæcunq; aeris & aquæ communes passionis sunt ut in proætius pauloante
 ipse prefatur/proinde desinant nostri diuinatores in annuis uaticiniis hoc philo/
 sophi testimoniu quasi suæ fraudis honestamentum roborq; pretendere/cū uel eo maxi/
 me libro deroget astrologiæ prudentissimus Aristoteles dum nec pluuiarū: nec terremo
 tuum: nec huiusmodi alioz̄ effectuum causas querit in sydenibus sed in materia/ pro cu/
 ius uarietate/nō pro diuersitate cōstellatiōis/aliter atq; aliter illos solis calor afficiat. Sic
 igitur se res habet in metheteorologicis impressionibus. Corpora perfectiora expertia uitæ Cælum quō
 qualia gēnæ atq; metalla sicuti ex inferiori materia coalescūt ita radiosi illius calor in causa mine
 digeruntur atq; formant̄: Nec obstat q̄ a luce prodire calorē hūc diximus nec lux tamen raliū.
 ad subterranea quædam loca pertingit in quibus id genus preciosissima mixta generan Obiecto:
 tur. Nam si nō illa uera opinio platoniorū quorūdam penetrare omnia corpora cū dia Solutio
 phano lucē/licet corporibus uel densissimis incultata uel prarissima dispersa nō uideat̄: Opinio pla
 tonicorum
 Certe illud negari nō debet diffusum a luce calorē eo posse ptingere/quo lux ipsa nō p/
 uenit sicut pōt trās pietē calor ignis sentiri/nec pōt tamē ip̄a flāma uideri/sic nihil est qd̄
 phibeat infusam montibus & cauernis lucē intus ipsam quidem non intrare repulsam
 opacitate corporis & dēsitudine/que nō sunt luci suscipiēde idoneæ dispositiones/sed tm̄
 itus mittere suū calorē/qa licet nō possint talia corpora illuminari calefieri tamē possunt
 etiā magis q̄ que rara sunt atq; perspicua. Quomō uero huiusmodi rez̄ mixtio fiat a cæ/
 lo quō rursus a secundis causis insolutiōe dicemus quartæ rōnis. Reliqua sūt ea quæ de
 calor is istius afflatu uiuūt. q̄ppe ut pauloante collegimus cū summum teneat in corpori
 bus ista qualitas gradū sicut hēt ut corpora ipsa pficiat qualia diximus/ita ut pxime sub
 sternat̄ uitæ quisq; extrema cōpillet inuicē corpori uitā & uitæ corpus quapp in oibus ēt
 uiuentibus inter hoc qd̄ uidet̄ crassius habitaculū/& aiām uitæ fontē mediū est quē spi
 ritū appellamus tenuissimum corpus & inuisibile luci caloriq; illi sydereo maxie cogna/
 tum cui uita precipue adest/perq; cū suas in hoc uisibile atq; terrosū uires explicat atq;
 difundit. Sic in materia seminali latet hoc genere spiritus cuius in primis utit̄ ministerio
 us illa diuiniōr artifexq; uitaliū operū uice anime fungens aqua defluxit & spēm gene/
 rantis ppagans in materiā quā occupauit. Nō sunt aut uel gignendis corporibus/uel ser
 uandis: uel muneribus sensuum obeundis utiles isti spiritus si cælestis spūs(hoc est calo/
 ris quē diximus) ope destituant̄: qui mobilior purior efficacior/p̄ptereaq; pximior uitæ/
 roborat infirmitatem spūs inferioris: & suo comertio reddit animæ cognatiorem. Ut iam
 non sit argumentū uiuere cælum quia uegetet suis radius ea quæ uiuunt: nā uiuunt hæc
 quidē omnia per suas animas: perq; animæ uim seminibus insitā ppagantur suffragan/
 te illis calore cæli nō quasi uiuifico/sed ad uitā ob id quod diximus/comodissime pxime
 q̄ disponente. Nemo autem dixerit in luce siue per lucē etiam quæ ab aiā est uim uidēdi/
 quāq; sine luce nō uideamus: possit aliis nec ne uita cæli rationibus cōprobari disputatū
 a nobis in cōcordia Platonis & Aristo. ita patet in corporeo mūdo nihil qd̄ fieri sine cæ
 lo uerūtāmē q̄ hoc aut illud fiat/id a cælo non esse sed a secundis causis: cū quibus om/
 nibus cælum talia facit qualia ipse facere nata sunt siue illis ad speciem/ siue ad indiui/
 duum causæ pertineant.

Viuentium
 quomō cau
 sa sit cælum
 Spiritus me
 dium quod
 dā corporis
 & animæ.

Cælum nec
 p̄bari uiue/
 re quia ueg
 et uiuentia

Concordia
 Platonis &
 Aristotelis

d

Cap. V. Præter communem motus & luminis influentiam nullam uim cælestibus peculiarem inesse.

Sphære cælestes an agant in nos calore.

Est autem caloris istius effusio cõis oibus stellis si quidẽ naturã cælestẽ cõsequitur uniuersam sicuti lux sed an spheris cõueniat dubiũ: nã si nõ illã lucidã nec caloris istius ppagatrices. Si lucidã qõ est an raritate lux sicuti sit inuisibilis/ fiat erga nos eẽ pagã efficax ut Auicena scribit in libro de cælo de stellis ipis quæcũq; ueniunt sub obtutũ dubitari nõ põt nisi cælestem illis naturã & lucis dotes piter adimamus: ergo præter motũ & lucẽ qõ pãdit a luce uiuificus calor alios a syderibus ad nos influxus deuenire aut illis inesse corporeas alias effectiuas qualitates nulla ut uidimus apertiusq; uidebim insequẽtib; expientia mõstrat: cũ p motũ & caloricã lucẽ suũ satis offm cælũ undequaq; implere possẽ uideat: Sic Aristo. nõ aliter usq; dixit affici nos a cælo q̃ motu atq; calore: id quod Auerois & Plotinus magni in sua qsq; familia uiri/ asseueratissime uoluerunt & sanã qd̃ attinet ad frigorificas influẽtias uidet rõ id ualde pnegare: Solent. n. q contra sentiũt cũ lucẽ oẽm caliditatis effectricẽ esse cõuincunt ita decernere esse oẽs qdẽ stellis quæcũq; lucent generali quadã cõiq; oibus pprietate pductiuas caloris: sed p pprias de inde illis uires cõpetere: ut hæc siccitatẽ/ illa frigus/ humiditatẽ alia largiat. Sic noctes in plenilunio esse calidiores: quia lumen uberius plus calefaciat. Verum id non obstare qn luna ppria influentia uel frigefaciat aerẽ uel hũefaciat: Ego igit̃ eos interrogo/ calore ne istũ quẽ cõem oibus stellis sicuti lucẽ esse fatent̃ ipm̃ ne inq̃ talẽ credãt qualẽ nos diximus cõtinentẽ eminentissime oẽs quattuor qualitates: ideoq; oium cũ secũdis cãis pductiuum seipso uero diffusiuũ tm̃modo suiipsius/ an potius cõtineri nõ credunt in eo ceteras affectiones: sed calorem dũtaxat/ frigus uero ut diuersam rẽ a calore a pticulari alia syderis alicuius uirtute manere: utrãuis eligãt incidũt nisi fallor in incõmoda nõ mediocria: si primũ respondet ita instabo/ non alicui ex propria ratione: & si uolũt in syderibus ita dici specifica cõuenire aliqd̃ impfectius eo q̃ illi cõuenit ex cõiori natura/ cũ semp̃ uniuersali differentia cõtractior differẽtia pfectionis gradũ adiũgta: at qualitas ea quæ cõtinet omnẽ qualitã pfectior ea est quæ tm̃ frigoris est effectiua. Nõ igit̃ si debet illa stellis cõmuni oibus generaliq; cõditiõẽ debet̃ alicui stellæ ex ppria natura frigefaciẽs influẽtia ergo restat diuisiõis alteg; mẽb; i quo nõ minus hæreat̃ eẽ necesse: siq; dẽ nulli cõpetit ex natura ppria repugnãs alicui pprietatibus illi de cõi natura cõuenientibus ut si cõpetit hõi quatenus aial est habere sensum: nõ põt eidẽ quatenus est homo/ stupiditas cõuenire/ aut si quatenus uiuit/ cõpetit illi itim̃ motus hẽre principiũ/ fieri poterit/ ut quatenus hoc illud uiuẽs est rõ aliq̃ cõgruat inaiatã imobilitatis/ qn potius particularis gradus id qd̃ in cõi ratione est distinguit/ ut si uiuentis absolute sit nõ extrinsecus tm̃ sed intrinsecus moueri/ necessario sit aialis natura q̃ uiuetium sp̃s est principiũ eẽ itimã alicuius opationis: & rõnalis rursus q̃ sp̃s alia est itimã opationis alterius: pari igit̃ exẽplo si naturã cælestẽ quatenus eẽ cælestis cõsequit̃ calor ille uiuificus nõ cõsequet̃ peculiare naturã syderis alicuius effectiua uis frigiditatis & siccitatis q̃ sunt uitæ cõtrarie qualitates. sic nos aduersus illos argumentamur. Rationes autem opinionis aduersæ ptim solutæ sunt. ptim suis quoq; locis postea dissoluent̃: nã qd̃ sequi putabãt & frigida elemẽta nõ posse cælitus cõseruari: & ceteras qualitates a calore futuras in uniuerso p accidẽs: tũ nec fore uerũ qd̃ credit̃ oẽs substãtiales corpõ; formas in uirtute cælestis nature cõtineri: oia hæc in precedenti

Opinio quorundam.

Efficax ratio

Solutio rõnũ aduersæ partis.

bus iã dissoluimus. sicut & illud quod in his locis plurima generent̃ actiõẽ cælesti ad q̃ lumen cæli tamẽ nõ ptingit: duo reliqua sunt alteg; nõ posse tã subito a calore ad frigus: & quidẽ intensũ pmutari aerẽ/ ut expientia deprehendit̃ nisi supueniens frigus nouã cõstellationis opus credat̃: alteg; quõ luna sub terras atq; adeo sub terrã ima perlata moueat æstus oceani ad quẽ lunares indubie radii tũc nõ ptingunt nisi p influentiã agat hoc/ & a lumine & a calore lumẽ cõsequente disiuncta. Hæc uero postea dissoluẽtur primũ capite. xiii: quo de mutationibus inferiorũ a sole tractabit̃: alteg; ubi de cã reciprocatiõis oceani late disputabit̃ a nobis/ tm̃ hic satisfaciemus quærẽtib; quõ luna p interlunium nos afficiat: cũ tũ p id tps̃ minime nos illuminet. Galenus sicuti non illuminat ita nec afficere Galenus quopiã pacto eã in coitu nos affirmat: pptereaq; mensẽ facit dieg; sex atq; xx. horarũq; xii. q̃ dies sunt qbus ad nos lunã lumẽ cũ efficacitã puenit triduum fere illa sub solis radiis delitescẽte. Agit autem in nos luna soli cõgrediẽs eo mō quo q̃ agit nihil agendo: nã destitues corpa suo lumine nocet illis: sed eadẽ adolescẽs plenius alit & succulentius implet. Quod si credimus adesse pprium lunã lumẽ licet obscurissimũ & tenuissimum: unde in coitu nõ oino fugit obtutũ/ poterit credi retinere illã efficacitã nõ nihil etiã ab illo lumie.

Cap. VI. Lunæ lumen sicuti & solis uitale esse: neutrumq; frigus aut humiditatẽ præterq; per accidens facere.

Est igit̃/ ut ad unũ quæcũq; diximus cõferãt̃ calor iste cælestis opifex uniuersalis regẽ corporeã/ nec eẽ: cur credamus a stellis alios flatus terrenis corporibus inspirari/ ne aut plus superioribus illis corporibus: aut minus demus inferioribus q̃ oporteat: uñ lector hoc ad memoriã reuocet/ q̃ quid a natura meliore deteriori ptici/ pat̃: & ob hoc ipm̃ q̃ inde exit & qd̃ p captu cõditiõẽq; suscipiẽtis admittit̃ necessario fieri: & quoquomõ aliã & q̃ sit ex origine sua priã deterius: aliud qã pegnã naturã alie neq; cõmiscet̃: deterius. qã deteriori qui cũ aliunde multiugis etiã efficiat̃ impssionibus colluione multãg; affectionũ inficit necessario atq; confundit qd̃ loco meliore suscepit p inde hoc ipm̃ euenire quoq; dubiũ nõ est in calore isto cælesti quotiẽs in sublunari mole recipit̃ ut a naturali. s. sua & actione/ & pfectione deficiat: fit autem id duobus modis: nã & cũ sua natura salutaris sit semp̃ ibecillitate suscipiẽtis euadit tñ interdũ noxius: & cum nullã faciat elementariũ qualitã utpote ab illis sua pprietate diuersus/ degenerat tñ in elementari natura ad actiones elemẽto; p̃cipue uero caloris cui sicuti noie/ ita natura proximat magis: quare facit sæpe nõ tã q̃ cælestis q̃ quidẽq; igneus calor & elemẽtarius facere solet. quæ nõ fieri ab illo natura sua sed materiæ uitio patet hac euidẽtia (ut ommit/ tamus rõnẽ) q̃ cũ inter sublunaria corpora materiã repit sibi cognatã: & beneficis semp̃ & uiuifice tm̃ calorificus inuenit̃. Et. n. nulla potius talis q̃ spiritus & p̃sertim hũanus q̃ sanguineus uapor tenuis clarus/ mobilis/ cælo quẽadmodũ scribũt Aristo. & Auicena pro Aristoteles: portione rãdet: hunc cæli calor ita semp̃ fouet & roborat: ut fere sit illi qd̃ ad crassius cor Auicenna: pus ipse sp̃s est: cui si nocet interdũ nõ alia rõne nocet q̃ ex infirmitate suscipiẽtis: cuius signũ radio eodẽ imbecillum ledi & roborari robustiorẽ: ut hic eẽ illud sit uerum habenti dari/ nõ habẽti auferri & id qd̃ hẽt: nõ igit̃ a sole qd̃ illi nocet/ qm̃ alteri nõ profuisset: sed a materiæ debilitate quæ sub pondere tãtã bonitatis ægritudie sua fatiscit: alioquin quæ sunt paria solis radiis quo plus insolant̃ plus uitæ uigorisq; nãciscunt̃: p̃pea nemo putauit aut calorẽ edacẽ aut cõtrariã uitã siccitatẽ a sole pfluere: sicut nec a luna suffocãtem

Hippocra/
tes
Aristoteles.

aut fluxā nimio plus humiditatē frigiditatēq; torpificā: quādo hoc si eēt lunæ lumen adolefcens uim inſitā rebus genitālē nō adiuuaret quo corpa uegetarentur: & cū ipſa pariter adoleſcerent: nec plena luna qđ Hippocrates ſcribit in lib. de octimeſtri ptu cōceptibus utilis foret fœcūditatē in fœmina mareq; ſecundās. nec uerū diceret ab Aristo. luna eſſe principiū quali alterū minorē ſolē cōducereq; ad oēs generatiōes & pfectiōes. nā quo pacto hæc uera ſi nō eius lumē ſua natura ſit almū uitale/ fœcūdū/ ſicut & ſolis & ſyderum aliorū: qbus oibus hoc eē/ ſicut cæleſtis quoq; pprietas oibus eſt cōis. Veg: (ut dicebamus) cæleſtis hic calor ſicuti p patiētis debilitate nimius ſit interdū/ ita p elemētari natura in quā delabit fere euadit calor elemētalis: ut nō temere eū cæleſtē agnoſcas pterq; in corpufculis ſpiritibus quæ declarauimus inter oīa corpa cælo eē ſimillima. his. n. inſuſus & pſicit oēm mixtionē & opibus aiæ pſciendis ubiq; famulaſ cæteꝝ duris aſpis/ craſſis: aquoſis: ſeculētis corporibus incidēs a cæleſti degenerās ppriate facit fere quæ ſolet calor ipſe elemētalis: hic ſiquidē cū potētior fuerit urit exſiccāt/ in cinerē redigit. Cōtra ſi tenuis & exiguus fluxū facit hūorēq; diſſoluit: ſic cæleſti calori p materia cōditionibus euenit: unde opinio nata ſolē ſiccitatē facere/ lunā augere hūiditatē. qđ. ſ. ſolis calor ardentior/ lunæ uero tepidior: ſed idoneis affinibusq; ſubiectis/ nec exſiccabit radius ſolis hūorem ſalutarē/ nec generabit luna inutilē noxiāue hūiditatē: ſed opabit idē ſua natura ſyduſ utrūq;: licet luna remiſſus qđ intētius ſol efficiet ex accidēti uero p infectionē pgnæ materia diſſimiliter illis eueniūt ſoli ut exſiccet lune ut hūfaciat: nā radii ſolis cū propinquiores nobis ut in borealibus ſignis uel rectoribus angulis nos attingunt ut in meridie/ uel cū in cōcauis aſpis & cōtumacibus coeūt coartati repulſiq; diſſilūt/ ignea ppriate/ quā tali uel uiolētia uel infectione ſortiunt/ corpa quibus incidūt ſiccāt & torrefaciunt/ inuicē luna ſuo illo exiguo tenuiq; calore ſi qđ hūidū corpus fluidūq; tetigent ſoluit qđ in illo repit hūiditatis facitq; fluidius/ nō afferens ipſa frigidā & aquoſam illā hūiditatē: ſed quā inuenit i aquoſo & frigido corpe ſuo ipſa calore diſſoluit euocatq; diſfundens. Eſt. n. hæc natura caloris: ut ſi ualidior eſt/ hūiditates quas de corporibus euocat euocatas cōſumat: ſi debilior euocat illas: quia eſt calor idē. ſ. medicās: ſed quia debilis deficit in conatu nec euocatas abſumit ulterius ſic ex accidenti luna quidē hūeētat immodice/ ſol deſiccāt: ſed & uterq; frigiditatē facit ex accidenti: nā quēadmodum ſcribit Aristo. principia ſunt abo frigoris & caloris & terminū tū principii tū ſinis qualitātū earum motus horū ſydeꝝ obtinet: qđ quō ſit intelligendū idē auctor alibi declarat. nā facit inquit ſol p totū annū hyemē atq; æſtatē: idēq; luna facit p menſem: ſed eſt iſta diuerſitas qđ hæc quidē a ſole p acceſſum atq; diſceſſum a luna non hoc mō ſed alteꝝ ſit in creſcente luce/ alteꝝ decreſcēte. ſic igit ſol a nobis pcul digrediēs frigori nos derelinquit atq; ita frigus facere dicit ſic & luna cū lumie ad coitū idētidē ſpoliatū frigeſcere dicit: nō qđ afferat frigus: ſed qđ a nocturna frigiditate minus qđ alias nos tueat. Cæteꝝ examinatione dignū qđ Aristo. in eiſdē libris de aialium. ſ. generatiōe tpa decreſcentis mēſis hūidiora dicit eſſe & frigidiora: cū tñ uulgo cōfeſſum ſit/ ſeneſcente luna ſiccari humiditates: hoc ego ita ſoluerim: luna decreſcente uiget hūiditas nō a luna pueniēs ſe ab elemētis iſeroribus quibus luna minus reſiſtit & debilitata calore & ſubſinitorē maximā partē noctis de liteſcēs quare hūiditas illa quoq; aquea inſalutaris excrementitia: unde nouilunio propinquāte uapores multi tollunt ſeges pluuiæq; fluuntq; plerunq; mēſtrua plenius ut Ari

ſto. in hiſtoriis & de aialiū generatione ſcribit: adoleſcēte uero luna creſcit humiditas uſqualis in corporibus preerat facta fluidior uel uiuifica magis beneficio lunaris caloris accedens. ſic enim putat Aristo. ex lunaribus incrementis echinnos & id genus uiuentia fieri pleniora nō aliam ob cauſam qđ qđ illa frigida cum ſint: ut quæ ſanguine carēt: ſeta lunæ luminæ uberiore ſicuti uitalius incaleſcunt/ ita melius cōcoquāt: unde neceſſario ſuculētiora & habitiora ſiunt. Fluunt igit & creſcente luna humiditates & decreſcente: ſed alia atq; alia/ creſcente bonæ/ decreſcēte male. Quo clariffime patet nō humefacere lunā: quia frigida & humida ſit (nā talis humiditas creſcit luna decreſcente: ſed quia ſalubriter & uiuifice calida: quādo ſub copia luminis eius illa ſiunt humidiora corpora & robuſtiora: nec aliter humidiora qđ uic caloris & altricē uim adiuuātis: & qđ illi eſt pprium euocātis humores ab itimis ad extrema. Quo circa tūc quoq; ſanguinis miſſio comodiffime ſit: ut magnope errauerit Haly Hamec aſtologus qđ deficiente luna dixit incidendas uenas. Igit aſſeuerate cōcludamus humorē qđ cū luna pariter auget ppaq; illius auget in fluxu ſaluberrimū eē humorē nō elaxantē corpora fluxu/ aut frigiditate mortificante: ſed firmiora uiuacioraq; reddentē atteſtante uel illa experientia fide medicorū omniū cōprobata qui p initia menſis decubuerint eos iniuriā morbi fortius ferre & qui cōclamatū aiām agunt uix aſcendente luna deſeri uita poſſe. Pōt aut & ſol & luna nō ſolū deſerendo nos lumine: ſed afficiendo (qđ qđ id quoq; per accidēs) frigeſcere. ſol quidē dū aut nimia exſiccatione mortificat/ aut uitalē calorē puocat foras/ aut pluuias generat ex marinis uaporofis halatibus quos plures oīno ſuſcitāt qđ diſſoluat: aut uentos cōmouens/ aut aliis etiā de cauſis. Luna uero p apertos tenui ſuo calore rarefactoſq; patentius meatus corporis nocturnū frigus ſuis quoq; radiis tenuatū in nos uberius intromittēs: Hinc enim ille: unde multi fallunt lunā frigidā exiſtimātes: ille inq; dormientibus ſublunariibus radiis torpor atq; frigiditas: cui de terra. ſ. atq; aqua p noctē aerē occupātū uia facit in corpus radius ſyderis ibecillior: ad hūc ergo modū & frigeſciūt & nunc duris corporibus nūc aquea craſſitudine diſtillātibus incidētēs exſiccāt hūefaciūtq; ſydeꝝ radii ſua tñ natura ſalubriter calefaciētēs: noxi quoq; interdū nō ſuo uitio/ ſed inſirmitate ſuſcipientis.

Capu. VII Non poſſe defendi dogmata aſtologorum ut putauit Auenazra ſi omnes ſtellæ ponuntur calidæ.

Solutio quæ

u Erum dicit aliq; fore ſatis aſtologis: ſi uel hoc pacto ſiccitatē hæc ſtella faciat illa humorē: alia qualitas alias. Nā & Abraam auenazra magnus in aſtologi Abraam ca profeſſione ſtellas tñ caloris effectrices eſſe contendit: nec aliter credi poſſe de corporibus lucidis & perpetuo motis. Verum ſtellas aliquas dici frigidās: quia nō tñ nobis caloris impartiant quātū ſit ſatis tēperamēto noſtro: ſic ſaturnū frigoris accuſari: quia procul a terra poſitus & ioue minor tepidius qđ oportebat iſeriorē naturam foueat: ppterea qđ cū fuerit genituræ dominus nō ob frigus impreſſum: ſe caloris inopiā mortem Conſutatio. ſignificare. ego uero Auenazrā laudo de calore ſtellarū recte ſentientem ſed nimis amant pſeſſionē cuius dogmata nō peruidēt ueritati illi neceſſario repugnare: nā pcedat in ſaturno qđ dixit ut frigidus habeat: quia calidus parum ideoq; mortificet: in reliquis iſta ratio nō procedit quæ nec pcedit undiq; in ſaturno/ quando quidē qui parū calet planeta/ humefacit p accidens ut declarauimus non exſiccāt: ipſi uero ſaturnum ſiccum eſſe contendunt. Præterea nōne ſtatim ſequetur euidenter ſtellas omnes hærentes preſertim

citra primū magnitudinis gradū saturno cē frigidiores siquidē & minores illo & remotio-
res a terra sunt: non aliter autem frigide stellæ q̄ quia calidæ parum. Erit igitur cor leonis
frigida stella quæ tamen astrologis decernitur esse flagrantissima: tum in ipsis planetis si
penes hoc principiū quod recipitur ab Auenazra uoluerimus examinare: quæ plus stella
quæ minus nos calefaciat: nullo pacto consona colligemus dictis astrologorū. Tria enī
fere facient intentionem caloris/magnitudo lucis/densitas & propinquitas: non est autē
ad liquidum exploratum quanto magnitudo densitati: quantum densitas magnitudini:
quantum alteri uel utriq; preponderet ipsa propinquitas: quare ratiocinari uolentibus in
incerto res erit: nec arbitrari poterit sensus cum præter solis & lunæ cæterorum radios nō
perferat: & hoc primum obstat astrologis: quorum ars nulla si remanēt in ambiguo ui-
res cælestium radiorum. Coniecturam uero sequi uolentibus apparebit omnino aliud q̄
quod ipsi determinarunt: nam molem quidem considerantibus martis radii/saturnis/uo-
uisque minus calidi putabuntur: q̄ si calidiores esse respondeant: quia de proximo ma-
gis & de cōpactiore luce prodeant: dicam nullo modo esse credibile tātum hæc posse pre-
disci paruitate ut saturnus fere quinquages maior frigore torpeat/æstuante marte: alio-
quin si tam parum detrahit efficacæ luminis corporis exiguitas. Addit uero tam multum
cum propinquitate copia lucis/foue bimur magis a uenere q̄ ab ulla stellarum præter so-
lem & lunam: quādo alma supernæ nectareum ridens late splēdet cythera unde sola in-
ter omnes facit umbram: nec est stella terræ proximior q̄ iuxta uulgatam terræ opinionē
ueneris orbis amplitudine non excedat: & tamen eam damnāt frigiditatis pleriq; astro-
logorum: sicut omnes a ioue & marte superari plurimum calore non dubitāt: in quo rur-
sus ad imaginationem corporis si se referunt erit id factum deinde parum ex ratioe ut cū
iuppiter nō multo plus q̄ saturnus discum ueneris superet: habita. f. ratione tantæ uastu-
tatis: nec multo item illo terræ proximior: ita tamen definiant ut longe magis uenere ca-
lefaciat iuppiter: longe minus saturnus immo foueāt quidem corpora uenus & iuppiter:
saturnus ea frigiditate mortificet.

Caput VIII Obiectio aduersus ea quæ dicta sunt.

Sed esto inquiet aliquis nec cognita sint astrologis differētie radiorū: nec cogno-
sci possint: pertinet hoc ad aliā q̄onē. Nūc illud uidēdū an ista possit in radiis esse
diuersitas: ut quæq; oēs sua natura calidi sint & uiuifice calidi: p̄ copia tñ lumi-
nis & inopia/siue tenuitate uel efficaciam: alter alteri collatus frigidus & cōtrarius uitæ dici
possit: & hic siccus alius humidus: siue hoc sua natura siue contagio elementaris materia
faciat nam si hoc quid prohibeat: q̄q̄ cælum causa sit uniuersalis: cum tamen p̄ continuo
motu aliter atq; aliter se habeat/p̄ uario syderum habitu aliter causis ipsis inferioribus co-
operari: ut nō omnis tam uarietas effectuum ab ipsis inferioribus: sed ab ipsa quoq; ua-
ria uniuersalis causæ dispositione contingat: presertim si non tantum luminis qualitate
uel quantitate: sed aliis suis dotibus peculiaribusq; proprietatibus stelæ inuicem differunt:
quod aduersus nos quarta ratio pretendebat. Tunc enim uidetur fieri posse ut per motū
atq; calorem syderibus omnibus quatenus cælestia sunt cōem/ cōmunis quoq; illa calo-
debeatur efficientia: Sed per influxus qui particulares astrorum naturas cōsequuntur par-
ticularius aliquid fiat ab eo perq; uarias/item eiusdem stellæ & ad alias stellas/& ad cæ-

Triafaciunt
caloris intē/
tionem.

li loca corporaq; terrena figurā/positū/& habitudinem uariet nō mediocriter opera cā/
rum inferiorum atquæ ita stet prima adhuc argumētatio astrologorū effectuum ipsam
etiam diuersitatem referens ad cælestia:

Caput IX Soluitur obiectio/atquæ ostenditur: neq; specificas: neq; individuales
rerum differentias a cæli motu pendere.

Oportuna obiectio multa reuocās in memoriam quæ nos illis obiiciamus:
& fere ita est mala causa quo se plus defendit plus prodit. Contra/ueritas
sicut ignis quo plus excutitur plus clarescit: ita igitur satisficiemus. Decla-
rabimus primum quæ sit in fluxu cælesti diuersitas uel pro diuersa natura
multiplicium syderum: uel pro uaria syderis eiusdē uolubile quæ mutatione. Dicemusq;
de his quid euidētia uel ratio naturalis necessaria demonstratione prescribat. Nā quid
erent circa aduersarii plus exigit opere q̄ ut peragatur in transcurso. Quare sequenti//
bus libris tractabitur hic cum satis fuerit explicatum quid possit a constellatione differ-
re constellatio/uidebimus quantum habeat illi diuersitas in uariandis effectis inferiori-
bus auctoritatis. Vnde & quod ipsi uolumus confirmabitur/primariam substantialē fere
quæ totam eorum distinctionem a secundariis esse causis: & astrologorū fallacia magis
detegetur profitentium de cælestibus causis predictionem huiusmodi distinctionis. Dixi-
mus cælum agere in nos motu & luce: Motu creditur tria facere/mouere/calefacere/& lu-
men afferte. Tertium hoc postea tractandum est/cum de luce tractabitur. Sed & quod a-
iunt ipsum motu calefacere/difficilis quæstio est/ & seorsum in libris philosophiæ discū-
tienda: nam ad rem astrologicam parum attinet: sane quomodo motu moueat superius
explicauimus: dum scilicet motus omnes a primo motu depēdent: sicut a motu cordis a
animalis motus. Videamus igitur quantum spectat ad motum/an aliæ aliter stellæ moue-
ant/& an eodem alia aliter/tum de luce uidebimus. Differunt motus syderū triplici ra-
tione: Primum q̄ alia uelocius mouentur alia tardius. Secundo q̄ hæc pluribus illa moti
bus paucioribus. Tertio pro situ regionis in qua mouentur q̄ hæc illis sublimiores obti-
nent sedes & ampliora spacia peragunt: Aristoteles multitudinem motuum & pau-
citatem pertinere non putat ad effectuum siue motuum rerum diuersitatem. Sed pro di-
gnitate mouentium fieri ut quod nobilior paucis ignobilior non nisi multis motibus ase-
quatur. De uelocitate tarditateq; eorū nihil satis exploratū. Nā aurelius Macrobius /imi-
tatus antiquiores affirmat pari passu p̄cedere omnes planetas: cui sniæ suffragabit Aue-
nazra collocans in eadem sphaera solē/uenerem/& mercuriū epycliorum sedibus sepa-
ratos: qui uero faciunt illos inæquales inter se digladiant. Nam Alpetragius qui uident
uelociores eos astruit esse tardiores. Contra alii restitutionis tempus obseruant. Quod
omnino fallat necesse est: nisi quis proportionem morarum spaciorem quæ pensculati-
us examinauerit. Verum utcunquæ se res habeat: si quidem motu calefaciunt uelociore
motu magis calefacient. Quod autem ad istam quam dicebamus principalitē motu
um attinet nullā pōt hoc facere uarietate/quādo motus inferiores a cæli motu depēdēt
Quatenus ille primus & circularis motus ita ut nihil referat segnior aut cōcitior. Nō
moueretur lapis deorsum aut sursum ignis quiescēte cælo: sed non ocus an descendit ille
aut hic ascēdit/ quia cælū rapidius reuoluat: tñ habet inde ut moueat sicut a natura uni-

Aristoteles

Macrobius
Auenazra

Alpetragius

uerfali uegetante quelibet motū. Specie motus a sua substantia remissionē & intentionē a mouente ab impetu/a figura/a similibus aliis cōditionibus habet. Proinde non aliter nos mouebit saturnus quia tardius ipse mouet/ q̄ mars qui rapidior existimat: nā quod dicunt astrologi serius dare segiores planetas quā largiunt postea confutabit. Nūc dari nihil aliud ab eis per motū suū defendimus q̄ ut ipsi quoq; moueamur: quod certe nō aliter fit ab eis: siue tardius ipsi siue uelocius circunagant: porro de eodē planeta non est q̄ ambigamus diuersis nos ab illo moueri modis quia aliter alias ipse moueat quādo firmum philosophorum dogma est esse motus caelestes sibi similes semper/sibiq; pares nec suppressere cursum sydera aut uertere licet hoc ita uideat nobis/id quod ad ecētricos circulos: uel ad diuersos motus contra se nitentes: uel ad alia id genus referat a mathematicis. Tantū ista posset esse diuersitas ut per epicyclorū ima delati scilicet nos afficeret ut pote propinquiores/quod astrologorū tamē decretis potius dissonat q̄ consentiat/ut in sequentibus latius explicabit: de dignitate graduq; motorū siue corporum quā mouetur questio est idē omnes faciāt pariter in his rebus quā fiunt: an alius motor aliud. Sunt enim qui putent totū quod fit a proxima fieri causa/nec aliud agere superiora: q̄ ut ipsam proximam causam moueāt ad agendū/tot interpositis a natura mediis causis nō ut aliud alia faciat/sed ut ordine suo res efficiat cum nec fieri effectus nisi a cognata causa possit: & illa inefficacior pro materia uinculis quibus inferiora strictius obligant/ q̄ ut nō mota moueat quā cum rursus statim a nobilissimis & supremis causis moueri nō possit intercedere tot oportuit medias/quot in ordine causarū dignitatum gradus intercedebant: quare credunt hi a tot idem fieri causis/non q̄ operis partē aliā sibi alia uendicet cū essentiali in uicem nexu colligant: sed quoniā ut idem agant alia necessario de triplici serie mouetur ab alia. Sunt contra qui uelint non idē facere in his quā fiunt superiorē causam & inferiorē sed pro gradibus perfectionū quas substantiacōtinet operis/illā a causis quoq; dependere gradatim inter se ordinis p̄fectione distantibus p̄pterea rationē in opere cōmuniorem ad causam pertinere magis cōmunē/hoc est in efficiendo sicut p̄stantiorem ita magis uniuersalē: atq; ita quā fiunt habere q̄ sunt adeo q̄ sint substantiā/a causa quā deiceps/rursus q̄ sunt corpora ab ea quā consequit donec ad p̄p̄riam deueniat rei specie & naturam: quā ad ipsam quoq; propriā & proximā causam referat utrumuis autē sentiamus patet ne dum indiuiduas: sed nec specificas rerum differētiās a caelestibus esse: quatenus ista motus efficientiam consideramus.

Cap. X. Stellae alias a sole & luna aut nihil aut certe parū in nos agere.

Diximus de motu: reliquū est de lumine: sed aduertere prius oportet differētiās quasdam inter actionē stellarum in nos per motū ab ea quā fit per lunē illius uirtus amouēte magis anima q̄ a moto corpore: huius ab ipso corpore planetā: ille spherarū potius q̄ astrorū: hāc astrorū credit potius q̄ spherarū: in illa dependēt a superioribus inferiora cū nulli sit dubiū motu primi orbis subditos planetas & cū reliquis solē circūagi. De lumine contra purat consentiētibus fere philosophis nō modo lunā sed reliquas quoq; stellas a sole illuminari: plus itē mouent nos quā sunt altiora/q̄ in illorū uirtute cetera mouēt sed luminis in nos si alia paria sint de loco p̄p̄inquire potentior est influentia: sed nec liquet/ut declarabimus agāt ne in nos lumina corporū superiorū an lunā tm̄ & solis cetera hucusq; cū efficaciat. nō p̄tingāt ob lucē

Questio
Opinio

Alia opinio

Differentia
inter actio/
nem stella/
rum in nos
per motum
& per lumen

nium corporū uel paruitatē uel distantia: de motu dubium nō est/in quo/ut diximus/superiora potiora sunt: ex quibus omnibus colligi pōt quod a philosophis dicitur ordine quodā essentiali serie qualiq; catherā causarum inuicē neq; pendereq; deorsum ad hanc maxime motus efficientiā pertinere/quādo hoc agmē ordoq; causarū & in mouentibus: magis animis intelligit q̄ in corporibus/& p̄p̄rium eius est/ut a primis secūda dependant & superior cā plus habeat uiriū & potestatis q̄ quelibet inferiorū ne dum cesset superior & inferior agat: non tamē negamus habere calorē solis ad seminales calores rationem causae in essentiali ordine superioris/sed nō ultra protendit iste ordo: quare non est hic illa ducta a primo ad infimū per intermedios gradus cōp̄licatio causarū de qua loquantur: sed in mouentiū/quatenus sunt mouētia/serie/cōpletius inuenit: est tamē utrobiq; quaternariū fere obseruare p̄gressum: in motu primū obtinet locū sphaera illa uel uniuersum quod diurna agitatiōe reuoluit/unde ceteris quoq; motus iste cōicatur. Sequit chorus planetarū super polos signiferi currēs in aduersum/nec in eo sunt plures gradus distinguendi/q̄ inuicē nec mouent/nec mouent: quare quasi mobile unū sicut a primo mobili rapit/ita mouet suo quoq; motu qui diuersitatis dicit a Platone mouet aethera in q̄ aeremq; supremū unde quarto quoq; gradu motus ad nos & inferiora corpora prouenit dum uegant inde rerū naturalium particulares omnes motus. In lumine quod cū dico/calorē a lumine p̄fluentē/semper intelligo) fons totius influxus oculus mūdi sol/hic illuminat lunā/luna afficit aerē/aer omnia corpora quā sub aere & in aere uiuūt. Sed est ista diuersitas q̄ a mobili primo mouemur per planetas/a sole aliter q̄ per lunā illuminamur: quā nos omnia ob id potissimū recensemus/ut priusquā sermo de differentia in syderalium in fluxuū habeat/sciamus non cōstare/pertingant nec qualescunq; sint illi superiores influxus ad nostrā regionē/sed quod de minoribus quibusdam stellis creditur ab astrologis credi possit de omnibus etiā planetis praeter solē & lunā cui q̄m̄ opinioni ob stare poterat id in primis q̄ caelestia corpora causae sint essentialia inferiorū rerū in quo ordine nulla cessare possit/uolū declarare hunc ordinē non ad corpora illuminātia: sed ad mouentes uirtutes potius pertinere: nā frustra condita a deo sydera quorū nō perfectant affiatu astrologi dicere non possunt/ne illa sint frustra/de quibus hoc ipsum uultro confitent alioquin forsitan nec candelabrū hoc sublime tot luminibus radians factum ob id primo putant ut nocturnis nostris oculis lucē afferens lustret lucifugis habitata cubilia talpis: sed cur inques tot sydera/si nobis sol unus lunaq; sufficiunt. hoc caelesti naturae conueniebat hoc rerū ordo/hoc uniuersitotius perfectio postulabat/nec si nō omnia nos illuminant sequit ut non alius inde nobis & usus & commoditas esse possit. Auerodan sic argumentatur. Agūt in nos sol & luna/igitur cetera cū sint omnia eiusdem naturae: placet species argumentationis/& Aristotelē sapit qui sic quoque argumentatur luna non mouet proprio motu/sed cum sphaera quod eius maculae declarant idem ergo de ceteris iudicandū cum una natura omnium caelestium. Quare nos iisdem uestigiis insistentes ita colligemus. Sol calefacit/igitur luna quia sunt omnes eadem natura & recte nos quidem colligemus quoniā hoc tm̄ ratio probat esse easdem omnium conditiones/quatenus absolute ad se considerant/sed cum ad alias cōparas quoniā non eodem modo cōparantur ratio uacillat: quoniā si eadē quidem sua natura facturus est sol quā Saturnus non sequit ut uterq; erga nos idem faciat/quia alter ut propinquus alter ut remotus no

Solutio

Ratio Auerodan

Ratio Auerodan uertitur contra astrologos

Tria actio / nem lucis i nos efficacē reddere. Ptolemæus leber. Theon. Concurrent tria illa i sole. **Quantitas syderis.** Maximarū herentium stellarum. Iouis. Saturni. Martis Solis. **Veneris Mercurii Confirmatio huius opinionis p Aristotelem Aristoteles.** **Opinio Pici** **Coloratur aptissime sententia quæ supra afferebatur.**

bis cōparat. Sic qui dicerēt agere in nos tñ solē & lunam hēnt quas afferant rationes suas susceptionis licet in omnibus sit celestibus eadē natura: nā luminis efficacem in nos actio/nem tres præcipue faciūt lucentis corporis cōditiones magnitudo dēsitās & p̄pinq̄uitas/ hæc in sole cōcurrunt omnia p̄cellenter/nam & p̄xim.us nobis p̄sertim si supra lunā col/locat quod ueteres & post Ptolemæū leber Theonq; cōtendūt & corpore ita uasto ut ma/ximam stellarū plus sexqualtera p̄positione superet/Tū densissima luce conspicit omni/um fulgentissimns. Luna adeo nostris regionibus est finitima ut non possit non afficere quæ etiā contingit inde lux eius efficacē necessario quæ nō alia fere q̄ solaris has nō ita cō/ditiones in aliis reperias ut quod de luna soleq; concesseris nequeas de reliquis nō cōce/dere. Sed obstabit forsitan in octaua spheræ luminibus etiā maximis ipsa distantia obsta/bit eadem in saturno ioueq; syderibus quæ sicut terræ p̄pinq̄uora ita etiā illis minora sūt tradunt enim maxime herentes stellæ terræ molē centies septiesq; cōtēre: at Iuppiter no/nagesies quinquies Saturnus nonagesies tantū & semel: quæ nō sunt dicta tamē scrupu/losissime/& si sequimur experiētiā uidemus hærentiū illarū: q̄q; adeo uastæ magnitudi/nis: radios nocte nō perferri/etiā sic illis supra finitorē Saturnus & Iuppiter nos irra/dient/Mars longe magis corpore decreuit q̄ situ p̄pinq̄uat/nā proportionē habet ad ter/ram sexqualtera paulo maiore: ut unus sol centum fere martes includat/est enim sol ter/ra maior cēties sexagesies sexies: proinde cur absurdissima dixerit qui sensu testate uires so/lis in corpora fassus/credat fieri posse ut uires ab hæc martii syderis nō pertingant tanto illo minoris/& remotioris itē a terra: credat idē de stella ueneris remotiore forsitan etiam a nobis q̄ sit sol: certe longe minore q̄ sit ipsa etiā terra cuius nec pars uigesima esse puta/tur: nam mercurius luna minor sicut a nobis quoq; distatior. **Quare** quid mirum q̄ hic quoq; tam parū sentiatur q̄ raro quoq; conspicit/cui tamē astrologi tribuere plurimū so/lent. Sed & ita putantibus astipulari uidet Aristoteles/qui quidē cum de motu agit om/nīū meminit ut in libro de celo/& supræmi maxime motus ut in postremo philolophicæ auscultationis: qm̄ scilicet mouentur ab his motibus omnia corpora/cum uero de calo/re illo uiuifico fouēte rerum generationes perficiēteq; loquitur aut tantū solis ut cum a so/le & homine generari hominē dixit: aut solis & lunæ/ut in libris de animalū generatio/ne facit mentionē/ut si quis hanc Aristotelis opinionē fuisse contendat nullis possit eius philosophicæ dictis refutari. Nos non tam illud/q̄ hoc asseueramus/quicquid deorsum peruenit a syderibus aliis/ id pertinet perexiguū esse/ut si forte syderū luminibus noctur/nis aer nō nihil mitescat quo fiat generationi accommodatior/quamq̄ si quis generatio/nem omnē uni soli referat acceptā possit ita decernere/ut quod lumine suo per diem sol operatur/opere & nocte per id lumē ad lunam quasi speculū repercussum/unde reflecta/tur ad terrā/natura uices has sapientissime disponēte/quoniā fere iugiter solis radios im/becillitas terrena nō possit: quare nocte per lunā illos excipiat fractiores imbecilliores p̄pterea quæ suæ infirmitati magis accommodatos/ut nec plane deserant luce uegetali/nec sub illius iterū plenitudinē quasi fatiscāt quo pacto ēt salutaris ad nos priō uere sol red/dit postq̄ tota hyeme p̄cul fuit/q̄ si p̄pe nos semp assiduus hitasset qm̄ adeo p̄mit bono cæli si nimiū sit nostra fragilitas ut nec lūa ip̄a se tota solares sp̄ radios nobis refundat sed nūc p̄tius/nūc uberius p̄ suis ad solē schematisimis/quos ad eā utilitatē diuina cura sit or/dinauit/qm̄ nec p̄pria luce ob eā cām p̄ximū nobis sydus impleuit. Si igit totā naturā circū/

spicias nullum uidebis ab ea indicium dari foueri a se res inferiores alio calore quā solis quod sicut pertinaciter non defendimus & in consortium huius officii stellas multis hoc philosophis opinantibus admitte re nō recusamus: ita coarguimus astrologos putantes in aliqua genitura (si pertinet ad stellas hominū genitura (principatū interdū deberi plane/ris aliis posthibito sole uel luna siue diurna siue nocturna fuerit genitura sicut ipsum quoq; solem opprimi radiis aliorū/& male affici posse putāt ut quasi unus e numero in ordinē Magis ue/ ros uideri q̄ nihil stellis tribuunt q̄ qui multū

Cap. XI Quo pacto stellæ eadē alias aliter in nos agere possint.

Uerum demus astrologis & nobis quoq; nō id magnopere pernegantibus/ defluere a stellis omnibus aliquid/in nos restat examinandū quod illorū obiectio postulabat: an idē eadē semper/an idē quoq; diuersæ largiantur/ut si nō idē ui/deamus an ex illa diuersitate uariant quoq; inferiores effectus proprias esse uires unicuiq; stellæ præter motū & lumē in quarta ratione p̄bant ex cæli nobilitate uiribusq; corporum quorundā quæ a cælo esse putantur: has itaq; ibi dissoluemus. hic tñ pro ratioē ipsam stel/larum afferunt diuersitatē ut cum stella differat a stella: sintq; omnibus lux motusq; cōes habeant necessario præter hæc p̄pria quædā quibus inuicē differāt. sed paulus dixit stella differt a stella claritate. quid igit si quæadmodū cū sit omnibus circularis motus cōis/ita Paulus. differūt motu ut hæc uelocius/illa tardius moueant (q̄q; nec hoc ipsum concedat ab om apo. nibus pariter sit de luce/ut scilicet luce conueniant/lucis cōditionibus differāt. dum cōpa/ Opinio: etior copiosior/cōtra rarior uel tenuior lux unius syderis q̄ alterius: erit enim qui credat plus a spheræ etiā sua/stellā/q̄ a stella stellā esse diuersam/nec aliter tamē illa differūt q̄ raritate densitateq; quod si recipiat consequenter putabit non aliter eorū actionē in nos uariari/quā ut quæ densiora/maiora/p̄pinq̄uora/plus ea lucis/plus caloris effundāt/mi nus quæ rariora/minora/remotiora/deniq; idē esse spiramē ab omnibus calidæ lucis lu/cideq; caloris: unde salus/uita/fomētumq; corporibus tantūq; differre/q̄ ab aliis tenuius ab aliis exuberantius: ab his cominus & ab illis minus inspirat. Caterū de eadē stella qd decernemus pro sui motus perpetua uolubilitate: porro sentētia peripatheticorū est stel/las non mutare qualitātē/sed locū præter lunā quæ lumine fulgēs mutuatitio pro suis ad solem cōuersionibus plus minus identidē illuminat: **Quare** pro uersura quā fecerit a so/le lumē nobis uberius parciusq; refundet & cum lumine suo calorem: sic destituit fere nos in nouilunio parte qua nos respicit destituta lucibus: fouet amplius & calefacit/in pleni/lunio: sicut adolescens magis/minus decrescēs quæ uarietas in syderibus esse nō pōt lucæ stabili p̄priaq; fulgētibus: p̄pterea mutationū fere omniū quæ frequētius accidūt corpori bus/si qua cælitus cā/solet esse de luna quia mutabilis ipsa nō mō situ/sed qualitate p̄xie nos cōtingit aliis planetis sola p̄ motū locog; mutatio fit/unde uarietas influēdi non alia q̄ ut intentius remissiusq; no: afficiant/quatenus huc illuc migrantes fiunt nobis p̄pin/ quiores/& remotiores. Duplex aut illis motus/uniuersalis & proprius: uehit ad nos illa quottidie motus uniuersalis supra terrā extollēs eripitq; quottidie ducēs sub occasum/un de primū diuersitas agendi/q̄ de fastigio fortissimos radios eiulantur quia rectiores ca

An stelle sibi
terram mer
se in nos ali
quid possint
Aucenna
Albertus.

dunt ad perpēdiculū/quare quāto magis culmini p̄ximāt/tanto potentius nos afficiunt
quanto magis inde descendūt/imbecillius: sub terrā merſi poſſunt in nos aliquid necne
discutiendū. Nam cū prope finitorē nondū plane nobis eripiunt/ poſſunt aliquid certe/
licet per exiguū/radius adhuc ad nos ex obliquo peruenientibus. Cæterum cum terræ la/
tebris penitus latēt & a nobis longius auferuntur/ ſi nihil poſſe credidero/ ſenſus ſuffra/
gabit/ ratione non repugnāte: ſi quidē credi qui pōt aliter. Si uerū quod hæctenus defen/
debamus nihil ad nos a cælo niſi luce uehēte peruenire. Quod Aucenna quoq; dixit in
libris metheorologicis lumē uocans uehiculū uirtutū omniū cæleſtium: & Albertus in li
bro de ſomno uigiliaq; cōfirmauit: quo circa ſicut lumē ad nos tunc nō pertingit/ ita nec
ulla uirtus utiq; pertinget: ſolū ſolem: ad eſſe nobis & nocte dicemus eam ob cām q̄ ſoro
rem uicariā faciens per impreſſum illi ſplendorē nobis aſſulget/ niſi forſitam illud quoq;
dici poſſit cū ſit aer iſte ſuperiori cōtinuus/ de ſolis ipſi p̄ſentia nō nihil iſtū quo
q; aerē ſic foueri ut futurus frigidior ſit ſi nullus oīo ſol/ nullā aeris partē illuminet: ſed
hoc ipſm ſi quicq; eſt/ q̄ ſit fere nihil oculi tactuſq; renūciabūt aſtologi ſi quas ſibi ſom/
niauere uirtutes quibus tota terræ moles nihil obſtat ſaltē nec in ſomno ſic delirēt ut nō
concedāt has uirtutes ipſi nobis purius & efficacius cū per aerē t̄m ambiētē nos effun/
dunt/ q̄ cum brutæ terræ dēſiſſima craſſitudo tota illis eſt p̄forāda/ quod q̄ nō cōcedūt
quis eos defenderet ab infania. putāt. n. ſydera uires duodecimo loco qui ſupra finitorē
proximus oriētī ſe ſe tollēs una t̄m manſione diſtat a ſummo torpidas & ceſſatrices & im
becillas: eaſdē in imo terræ uigoris & efficacix plurimū habere: ſed eorū errores poſtea/
nūc t̄m quid decerni debeat ex rōne tractamus: diximus de motu uniuersali. Motu p̄pro
planetæ nūc ad auſtrū feruunt/ nunc ad aquilonē/ qd̄ & facere ſtellæ credunt hærentes:

An luna re/
cipiat radi/
os aliorum
planetarum
ſicut ſolis.

iunior: ſn̄ia: facit idē ſol nō q̄ ab occupata ſemel orbita deſſectat/ ſed q̄ illa obliqua / nūc
proximū eum nobis/ nūc remotiorē reddit: p̄ximū in aquilone/ remotū in meridie/ unde
alia naſcitur uarietas influēdi/ ſi quidā maior efficacitā radis inclinātibus ad nos/ minor ſe
cedētibus uerſus auſtrū p̄ter: hæc aut ſimilia his quecūq; cogitant in actiōe ſtellarū diuer
ſitas/ uana p̄ſus & irrationabilis: qualis apud aſtologos q̄ eandē ſtellā pro locis duo/
decim/ p̄ ſignis que p̄tercurrit/ pro ſtellis uel hæretibus uel errātibus/ quibus certa rōe co/
pulat̄ interuallis quos aſpectus uocat̄/ affici aliter atq; aliter putāt: & diuerſimac: ad iſu
endū uires adipiſci/ cōtra quē errorē totus ſe liber ſextus accinget hic t̄m p̄ initia capitis
huius auctoritatē illis p̄patheticorū obiciemus negatiū in ſtellis mutationē aliā q̄ ſitus
preter q̄ in luna: nā ſi mutationē dūtaxat corruptricē & nocētē excludūt nō oportuit lu/
nam excludi q̄ nec ipſa ſic mutat̄ a ſole. q̄ nec a noxiis/ ut uidebimus/ aſtologi mu/
tationibus ſydera liberāt labefactātibus & ſi nō ſubſtantiā uires t̄m eorū & facultates ſed
hæc poſtea: illud ambigat quis de luna recipiat ne planetarū aliorū radios ſicut ſolis ap
paret. n. p̄babile p̄pterea q̄ ſua natura ſuſceptaculū potius incidētis lucis q̄ lucida ſed &
omniū infima uideat̄ ad hoc minus potiffimū eſſe pata uerū nec maiorū auctoritas nec
ipſe ſenſus accedit ſi quidē coeunte luna cū ſole ſi tūc iouis aut martis radis opponat̄ un
de reddere nobis illorū lumen plenius debet nihil t̄m habere radorum & lucis agnoſcat
tetigimus hæc queſtionē q̄m ſi de cæteris quoq; lumē hauriret fieret erga nos planetæ effi
caciores hac etiā ratiōe q̄ lunæ copularent̄/ trāſmiſſa per eā ad nos uirtute que per ſe mi
nus forſitā huc attingeret. ueq; ſi fieret hoc fieret aliter oīo q̄ aſtologi putāputāt. n. eius

maxie ſyderis ad nos radios lunā traiecere cū quo ſimul inuenit̄. Ego uero quāto lōgius Cōiunctiōne
a ſydere luna digredit̄ tāto plus luminis ſyderis eius cōicari nobis per eam non dubito: luna cū ſyde
tanto minus quanto minus diſtant minimum aut certe nihil cum nihil diſtant moueor ribus iſortu/
euidenti experientia q̄ iuncta ſoli nec ſolis radios ad nos transmittit mole corporis eius natā potiusq;
maxime negotiū faciente: quāto minus igit̄ radios aliorū: & ſolaribus longe tenuiores fortunatā eē
& remotiores a luna: uide quantū fallant̄ qui fortunatā diē & geniturā credūt qua luna
cum beneficis ſtellis cōgrediat̄/ infortunatā qua cū malis cū nō aliud ſit illis cōgredi lu/
nā q̄ illorum influxus p̄ denſitudinē lunæ nobis intercipi: forſitan aut̄ & illud habet rō/
nem ut in permutādis inferioribus habeat nō nihil p̄rogatiuæ planeta. matutinus p̄pter/
easq; exoriens ante ſolē ſibi uendicet aerē priuſq; a ſole totus occupet̄. Sed hoc ſi quid eſt
haud magnū habere momētū pōt. Reſtat examinādū an ex mixtura radiorū noua uis co
aleſcat effectrix operis noui qd̄ ſinguli ſeorſum radii nō efficerent. Plotinus negat̄ hæc ra
diis accidere poſſe temperaturā ut eorū coalitu noua uirtus ſiue forma noua diſſuldet: puto
quoniā radii nō corpora ſicut liquores / nec affixe corpibus qualitates. quarum more nec
in corporibus ſuſcipiunt̄ ut. ſ. uel inſiciant̄ inde uel ex habitu ſuo quoquomodo permu
tent̄: Quo circa ueriffimile ſit iſti philoſopho nō uſu uenire radiis qd̄ plurimis qualitati
bus/ ut ex aliqua concretiōe ſiue mixtura in aliā formā ex omnibus coaleſcentē aliquan
do cōmutent̄: præſertim cū hoc nō ſine interritu cōfluētiū ad idē ſimpliciū particulariū/
q; qualitātū/ ſoleat euenire: quē in radiis nō facile q̄ cogitabit. q̄ ſi demus aſtologis ra
dios cōmiſceri uel calores a radiis p̄fluentes. illud aſſeueramus radios oēs miſceri ſemp/
nō aut̄ quali eē aſymbolos q̄ aliis per eos quos nunc uocant aſpectus minime ſcederent̄
quare mixtura præſentis horæ/ momenti/ anni/ mēſis/ diei nō uariat ab alterius t̄pis radio
ſa mixtiōne præterq; his de cauſis quibus uariari ſydera actiones expoſuimus: ut ſit aliud. ſ.
noctis: aliud diei tēperamentū: aliud recedentibus aſtris ad meridiē: aliud inclinātibz
ad aquilonem. unde ſola caloris exoritur intensio atq; remiſſio.

Caput XII Quæ effectuum uarietas in cælum redigi poſſit & quæ non.

Cogitemus oīum radorū mixtiōne in aere/ in ea eſt aliqd̄ quaſi dixeris ſubſtātia/ In mixtiōne
le/ aliqd̄ quaſi accidētale: ſubſtāntiale eſt eē unū lumē ſiue unū calorē ex oībz radiorū ē ali
cæli luminibus uel congregatū uel reſultantē: & hoc quidē p̄petuū & imutabile qd̄ ſubſtātia
eſt. Sed q̄ hic quidē radius in eo nūc ſit intensior/ alius ſit remiſſior accidētale ē/ mutatur le & aliqd̄ ac
q̄ ſubinde p̄ cæleſtiū corpore iugi mutatione. Ratio diſtinctionis iſtius noſtræ facile pa
tet. & n. in cælo qd̄ ſcimus huius caloris eē principiū/ aliqd̄ ſubſtāntiale dici pōt: ſicut ſub
ſtāntialia dicimus eſſe quæ ſubſtāntiā rei cōſequunt̄ inſepabiliter/ talia ſunt imarceſſibile in cælo
corpus/ & primū oīum corpore circularis figura/ motus in orbē: & cū ſuo calore lumē oīa
uegetās: & ſiquidē p̄prias habēt ſydera ptātes ſunt illæ ēt uires ſydeꝝ ſubſtāntiales. Eſt ali
quid rursus in cælo & ſtellis ſicut uariabile/ ita accidētale/ ut in oībz aſtris ſola mutatio
ſitus atq; in luna uiciſſitudo lucis. Qd̄ igit̄ in mixtura ē radorū ſubālia cæli cōſequēs/
dicimus ſubſtāntiale: qd̄ accidētalia accidētale/ ut cōplecti quidē ſaturniā ptātē & iouiā & Accidentale
ſolarē cæteraſq; ſimiliter ſubſtāntialiter ſit in ea. ſed has habere intēſores uel remiſſiores il
las: p̄ radiorū uarietate accidētalter dicūt. Adiuſtus igit̄ Socrates iſta uirtute ſuperiori q̄ nō
eſt uirtus utiq; mutabilis alioquin ſemp nō adēſſet agentibus oīa cauſis ut adēſſe cōſpiciē
adiuſtus inq; ab ea generat̄ hoīem quatenus homo eſt: & hūc hoīem quatenus hoc ſemine

Aristoteles.

& ex hac materia generat: quare ad hanc effectus substantialē conditionē siue naturā siue caracterem indiuiduū spectes indifferēs quelibet cōstellatio est: quod uero ex cōstellationis diuersitate/hoc est uario sydere statu habitudineq; ad terrā plus minusue caloris in aerem effundit: & per alia radiorū mixtura noua calidæ lucis proportio mensuraq; dissultat hoc est quod accidentale in cælestibus accidētale quoq; in effectis rebus facit diuersitatē ut si quis dicat in plenilunio fieri meliorē cōceptum & crescente luna plus augescere fœtū. & sub tēperato cæli statu melius affici semina proptereaq; meliorē quoq; sobolē preari hoc genus illa diuersitas qua de cælesti uaria positioe in substantiis generādis eē potest: quā accidētale dicimus & aduentitiā quā ut declarauimus ipsa propria substantialisq; nota cōcepti fœtus de suo principio proximo substantialisq; materia sua depēdet: tū ad accidentales quoq; proprietates plus accidētia feminis & materiæ faciunt: utpote cognatiora proximiora intimioraq; quæ extrinseca dispositio aeris ambientis: id & experientia quotidie manifestat: ita ut si quis pro parentum feminibus filius non effingatur: & inde ducat suam similitudinē monstris enumerandum dicat Aristoteles. Proinde nihil nobis obstitit uniuersales tantum causas sydera facientibus & effectus distinctionem querentibus a causa secundaria: quod uaria syderum dispositio pro mutationibus aeris corporum uel genitorum iam uel generandorum uariare dispositionem aliquo modo possit: quando ut diximus hæc accedens extrinsecus & generalis ualde mutatio est. Ea uero quæ pertinent ad substantiam quæ qualitates intimas magis & propius a propriis indubie trahit originē proptereaq; de cælo prouideri nullo modo potest: & hoc quidem uerum in corporis rebus quæ perfecta substantia sunt: quibus omnibus adsunt efficientes proximæ causæ: uel quod illis proportioe respondet ut in his quæ generantur ex putrefactione & mixtis inanimatis de quibus in quærtæ rationis solutione dicemus. Sed enim aeris mutationes ad calorem & frigus humoremque & siccitatem nulla media causa facere cælum potest: quas ideo tamē uniuersaliter facit quoniam ex se tantū salubriter calefaciens facit cætera ex accidenti pro conditione materiæ sicut uno eodēque calore durefcit limus & cæra liquefcit & sub eodem sole lintea dum lauantur albescunt & lauantis interim facies denigratur: Cæterum quoniā hæc accidentalis mutatio est plurimū in ea potest: id quod in cælesti constellatione accidentale uocauimus: hoc est syderum positus & habitudo/unde uis radiorum intendit atque remittitur: proptereaq; plus minus in aerem calor inualescit. scilicet ob hoc ipsum pro uario solis flexu uariant quattuor anni tempora & oriens atque occidens: ascendens atque descendens eandem fere facit in die quattuor mutationes. Sunt autem inter has primas corporum qualitates: & inanimata mixta medium quasi locum sortitæ meteorologicæ impressiones: quarum etiam efficiens causa cælum inferiora materia sunt: unde plus earum diuersitas quæ corporum perfectorum a cælesti dispositione dependet. Sic ut uere & autumno fere fiunt tonitrua: æstate grandines/hyeme niues & pluuia minus autem quæ absolute ipse quattuor qualitates quandoquidem has facit radius in materiam lapsus sua uirtute illæ mouentur quidē radio: sed de materia inferiore concrefcunt. Quapropter pro illius plurimum conditione uariantur ut in tractatu tertie rationis latius explicabimus. At perfectæ substantiæ que non solum materiam sed & propriam habent efficientem causam quicquid (ut sæpe idem repetatur) substantiale propriumque sortiuntur/a propriis habent causis cælo per immobilem suum influxum ut uniuersali causa cooperante/permutabile uero non nihil extrinsecam ali-

quam generalemque ualde mutationem faciente: de qua tamen astrologi dicere nihil etiā possunt: quippe que nec a causis cælestibus quas finxerunt: nec ab hora natali: sed ab aliis principiis pendeat ut postea declarabimus: nam nunc quidem id tantum inuestigamus quid efficiat. scilicet cælum quid non efficiat. Hæc igitur intelligens quæ differuimus. Aurelius Augusti. non usquequaque dixit absurde putari posse ad solas corporum differentias afflatus quosdam ualere sydereos non asseruit: ita esse non accusauit aliter sentientes: sed eleuauit Augustinus culpam sic opinantiū eam non tam absurdam opinionem quam non usquequaque absurdam eē pronuncians id quod tamen de quibus etiam corporum differentiis esset intelligendum explicaturus adiunxit: sicut in solaribus accessibus & decessibus uidemus ipsius anni tēpora uariari & lunaribus incrementis atque decrementis augeri & minui quædam genera rerum: sicut echinnos & chōcas & mirabiles ætus oceani. Hæc illius uerba in quibus nihil uidet annumeratum quod ad perfectæ alicuius substantiæ faciat generationem quam diuersitates quæ maxime corporales ad stellas referri non debere: sed proximas causas statim admoniturus adiecit: quid tamen ad corpus quæ corporis sexus. & tamen sub eadem positione syderum diuersi sexus gemini concipi potuerunt. Hæc ibi paulo ante supra confirmans eadem sententiam probauerat Hippocratem ex propriis & secundariis causis rationem reddentem quod duo fratres simul ægrotarent simulque conualescerent. Possidonium uero non probauerat ad constellationis parilitatem id referentem acceptabiliorem inquit multo coniectura medicinalis quoniam parentes ut erant corpore affecti Possidonium dum concumberent ita primordia conceptorum affici potuerunt ut consecutis ex materno corpore prioribus incrementis paris ualitudinis nascerentur: deinde in una domo eisdem alimentis nutriti/ubi aerem/ & loci positionem/ & uini aquarum plurimū ualere ad corpus uel bene uel male accipiendum medicina testatur/ eisdem etiam exercitationibus assuefacti/ tam similia corpora gererent/ ut etiam ad ægrotandum uno tempore eisdem causis similiter mouerentur/ ad constitutionem uero id cæli syderumue referre quando concepti siue nati sunt nescio cuius sit insolentiæ: Hæc noster Augustinus cuius ipsa uerba prætexuimus. quod multi id tantum ex eo intelligentes usurpatū sæpius a nostris/ non absurde corporum differentias ad afflatus sydereos pertinere/ putant opinatum Augustinū omnem effectuum corporalium diuersitatem esse a cælo/ proindeque de illis Augustino cōsentiente astrologos posse uaticinari/ parum memores nihil tam dici mento posse corporale/ quæ corporis ipsius temperamentum: cuius tamē causis in cælo querentes insolentiæ titulo taxantur ab Augustino.

Caput. XIII Solem multa operari quæ ab aliis stellis fieri astrologi putant. Rimam astrologorum argumentationem retorquetas in eos declarauimus longa digressionē/ sed necessaria quid in nos ageret cælum & cælestium actio quod uariaretur siue stellas ipsas siue materiam suscipientem cōsideremus. Vnde palam factum est esse cælum causam uniuersalem nec effectū distinctionē prefertim principalem substantialemque inde esse petendam. Nunc ordinē conuenienti quasi gradu factis per ea quæ disputauimus secundæ rationi soluendæ manus admoliamur: quoniam. scilicet deprehendit uariari dispositiones inferiorum corporum ad solis & lunæ uarias ad nos habitudines idem aliis de rebus & planetis contendebant esse credendum nā uices inquit quattuor temporum per solares an fractus & oīum corporum status cum ex illa uicissitudi-

ne/tum pro lunaribus incrementis decrementisq; uariatur quid igitur duo. f. sunt quae col-
ligi putant ex his: primum ut sicut echinos/côcha s/oceanum /corporum humiditates
ad curricula lunæ uidemus imitari/generaliterq; terrenā molem pro solis annua reuolu-
tione pariter & diurna/ita de cæteris quoq; rebus assentiamur eas stellis euinctas ab illis
gubernari. Alterum ut manifesta solis & lunæ potestas in permutanda sublunari mate-
ria/cogat idem nos credere de radiis aliorum syderum/hoc est illis quoq; q̄ occultiorē/
uim tamen inesse magnā in permutandis rebus & multipliciter afficendis. Nos neutrum
colligi palam faciemus quin hæc ipsa quæ pro se afferunt/fauere potius aliter suspicanti-
bus/q; priusq; fiat obseruationū illarum oīum ex principiis iam cōstitutis rationem red-
demus/ut pateat sicut argumentis ita nec experimētis nos adduci de syderum efficientia
cælestiumq; uirtutū mutatione sentire aliud q̄ q; hætenus ipsa naturali ratiōe duce p̄sci-
psimus. Nec interim cessabo multas astrologorū fallacias/multa obitet eorum errata su-
gillare. Exordiamur igitur ab operibus solis/uariat anni tēpora solis accessus atq; recessus
hoc nos etiam iureiurando si oporteat asseuerabimus. At hoc ipsum zodiaci facit obliqui-
tas nō natura signorū hoc est nō ideo flagrat i leone sol: quia signum leonis/aut solis do-
mus/aut calidum signum/ut fabulantur astrologi: sed q; in eo sol cōstitutus & proximus
ad aerem nostrum: & p̄ sesquimēsem pximior ante calefecerat. alioquin & in cancro fer-
uentissimus est cum nō sit tamē/etiam apud eos/solis domus aut exaltatio cancer/ nec sit
igneum signū/sed aquaticū: sic in ariete fere mundum instaurat floribus euocatis auctisq;
seminibus: quia tūc primū rediens ad nos secundum cōmodumq; teporē corporibus in-
spirat. Astrologorum uero fabulamētum est solis exaltationem arietem esse quasi nō ad
alios populos idem in libra faciat arietem aduersa: qd̄ apud nos facit in ariete. Dum. f. hinc
recedens accedit ad illos. Totius igitur uarietatis quæ cum tempore euenit sola causa est
solis ad terras quas habitamus maior minorue distantia: unde plus minus ab eo caloris
participamus/hinc quoq; uere tonitrua fiunt: quia cum puenit sol ad arietē dissoluit aeris
calore hyemalis humiditas: unde multa ad aerem sursum tollitur euaporatio: seges. f. nu-
bium: unde tonitrua fulminaq; pueniunt. q; si astrologi quoq; intelligunt quæ ista demū
uel somnolentia uel fallendi cupiditas. ut qua natura illius signi hoc est arietis operare-
tur/ arietem esse definiant signum suscitans pluias atq; tonitrua quare lunam quoq; in
ariete tonitrua facere/nō dicerent ullo pacto si possent aut uellent animaduertere id non
pro signi eius uirtute/sed solis ad signum id peruenientis actione cōtingere. Pari fallacia
scriptum a Ptol. in libris apotelesmaton lunam in ariete si facit morbum præcipue face-
re uiriliginē quā αλωος græci dicunt uulgo morpheam: in cancro mentagrā quā lichêas
græci uulgo impetigines: in libra lepram in capricorno lentigines: tractum enim hoc ab
aeris statu quando per illa signa sol defert: hoc est a ueris qualitate quo tempore sol est
in ariete. Aestatis cum est in cancro autumnus cum libram/ hyemis cum percurrit signum
capricorni: siquidem conditionibus horum temporum illa morborum genera quadrat.
Veri utiligo quæ facile tunc inuadat occupetq; suppremam cutem ob humores capotil-
simum anni parte redundantes æstati mentagrā quæ de sicciore materia accutioreq; pro-
uenit. Autumnus lepra siquidem atræ bilis infectio existimat lentigines hyemi quæ de fri-
gidioribus superantibus humidioribusq; generantur. Extrema igitur tarditas quod a sole fit
aerem magis uel minus calefaciente pro uarietate sui situs: adscribere signus sub quibus

Quare uere
fiūt tonitrua

per ea tempora sol defertur. Aut si hoc intelligunt quasi tamen non intelligerent putare
alios quoq; planetas in hisdem signis eadē opari: cōcludamus statā in temporibus anni/
diuersitatem non aliunde q̄ a solis occasu recessuq; fieri pro obliquitate signifieri q; si nec
æstates æquæ feruent omnes nec hyemes rigent pro materiæ potest dispositione contin-
gere quæ momentū habet in aere maximū testimonium sensus & Ptolomæi: nec eam ad
cælum referre necesse est/preterq; uelut ad uniuersalem causam omnis rei corporæ ut ex
metheorologicis Aristotelis libris intelligere licet: sic q; in eadem æstate sit aliis diebus. Quare non
calor intentior aliis hebetior: nec hoc ipsa tamen exigat positura solis. mutatio facit in/ oēs æstates
ferior uel excitatus. f. uentus alicubi/ uel inundatio pluuiæ: uel hoc genere quodpian: æque calidæ
aliud quod a nobis procul ita fieri potest/ut causam ipsi non uideamus cuius uim cum
effectu ad nostrum usq; cælum redundantem nihilominus experiamur. Quod si pla-
netæ sunt aliis alii calidiores: & quicunq; minus calent possunt ex accidenti dissolutis hu-
moribus nec assumptis pluuias generare nebulisq; pretextere cælum: unde deficit calor i/
tenditur frigus/ contra qui feruentiores ad siccitatem calorēq; conducere nō abest a prin-
cipis nostris ut ad aeris mutationem uarij syderis dominatus aliquid faciat: modo non
alium hic dominatum intelligamus q̄ ut nobis proximior aut radiis rectoribus nos illu-
minat. Verum quoniam si quid peruenit ad nos a stellis superioribus id omnino p̄te-
nue esse suspicamur: presertim quod ad sensibiles istas pertinet qualitates: tum causæ tē-
pestatum si quærantur in cælo plerunq; non inueniuntur: siue de stellis ex astrologorum
sententia siue philosophorum/ut definiuimus sentiamus. Videtur hoc totum quod actio-
nibus luminarium detrahit & adiungit/ ad materiam potius esse referendum/ ipsa uero lu-
minaria alterum solo situ/ alterum etiam permutata luce permutat neutrum pro signorū
natura quæ percurrunt pro locis quibus insident pro planetis quibus configurantur ut p̄
consequencia manifestabitur: quare quod mare persicum sole uirginem ingrediente flu-
ctibus agitetur & æstuet/ præcipue uero cum peruenit ad sagittariū: rursus placidum fit &
nauigabile sole ad pisces delato/ & presertim ad geminos/ contra indicum sub uirgine &
sagittario tranquillum sub piscibus & geminis nauigabile sit/ nō de qualitate signorum
sed de situ solis conditioneq; materiæ prouenit. quod astrologi quoq; confitent/ proinde Nauticis que
utilis fuerit nec superstitiosa nauticis obseruatio horum temporum habita maris ratio/ utilis nō sup-
ne quod nauigant a quibus etiam obseruati dies quibus abstinendum nauigatione pre-
dicant: si quam habent a cælo causam/ aliunde habere q̄ a sole non possunt: quoniā sta-
ta de illis & p̄petua obseruatio est quare ad solem tantum referri potest: cuius iisdem tē-
tior. rum obserua-
tibus eadem fere omnino semper est habitudo: ad alias constellationes nullo modo
quæ nunq; eadem iisdem corporibus inueniuntur: uerbi gratia: suspecti dies nauticis sem-
per Martii primus. vii. xv. xvii. xix. & xxv. Aprilis sex. quintus. vi. xii. xx: Februarii sextus. xii.
xv. xvii. xix. xx. hac illi inuariabili obseruatione semper utuntur aiuntq; per hos dies ma-
gnas maris plerunq; fieri mutationes uel ad trāquilitem uel ad tempestatem quare du-
bii cum sint euentus/ securius agent qui abstinent/ ne forte in malum mutatio eueniat.
Hoc igitur ad syderum posituras quas astrologi notant obseruariq; precipiunt redigi nō
potest/ cū per easdē anni partes illæ similes non reddeant/ sed dissimilime: quia illos ip-
sos dies gubernatoribus semper suspectos interdum innocuos nauigationi felicissimos/
q; pronuntiabit astrologus: & quos illi nō multum cauent periculosissimos/ ut eam horā

uatio statu solis atq; planetarū mixta se illi agmina representabunt. Quapropter nau/ta huiusmodi regulas uti suis principis inimicissimas nō probabit. quā cum diutina ex/ perientia & sublimis artis usu quotidie comprobentur astrologorū uanitatis fidem locu/ pletissimā faciunt: possunt aut duplicem habere causam alteram a sole. alteram ab aqua: ut sicuti nostri corporis humores suos habent periodos quibus mouentur/ita habeat su/ os oceanus: a sole quoniā secundū sui ad nos accessus recessusue momēta & maris & cor/ porum omnium immutare dispositionem euidenti fide cognoscitur illud autem admo/ nendū esse lectorem oportet hanc temporū uarietatem ab his qui rem rusticam & nauti/ cam scribunt per occasum & ortū stellarum fixarū denotari ut arcturi uergiliarū/ hyadū cæterarūq; similiter: nō q̄ ipse sint quarū influxus cauet uel expetunt. alioquin nec astro/ logi hoc dicerent qui per se illas presertim nisi cardines teneant/esse uolunt inefficaces/ sed ut magistris illarum artū illi teratis in doctisq; uisibile signū sit quo tempus illud di/ gnoscat quod neq; perpetuū simul & cōspiciū inuenire melius q̄ in emerſu occasuq; stel/ larū uiderent. Postea neq; quod apud rude uulgus plus auctoritatis & obseruantia cōci/ liaret: qd̄ scribit a medicis ægritudines hyemales æstate solui/ æstiuales hyeme/ iterdum & quæ hyeme inuadunt uere: quæ ue uere decedere sub autūnum: & quæ deniq; quocun/ q; anni tēpore fiunt diuerso terminari: qm̄. s. horum tempororū qualitas diuersa pro solis ad terras uicinitate atq; distantia. Quod aut de luna dicunt sub crismis diebus id uanū & irrationale. sed hoc postea cū de luna dicemus. Ab eisdem solis progressionibus est af/ fectio uaria re: cū expertiū uitæ/ tum inuentium oīum sub inclinationibus cæli diuersis: quod nō omnes eadem terræ ferāt/ & populorum mores habitudoq; corporum uaria sit in regionibus uariis: nec preter solem alias opinari constellatiōes/ alia signa/ aliosue pla/ netas quibus illa loca subiaceant nos oportet/ fertur sol semp̄ inter cancrum & capricor/ num. Quare quicūq; inter circulum æquidiale & æstiuale solstitium habitant calidif/ simā necessario habitāt regionē. qui uero sub aquilone positi sunt cū a sole plurimū ab/ sint/ frigidissimā/ medii iter hos tēperatam. Et quoniā dextra cæli pars oriēs est efficacior ibi uirtus solis q̄ in occidentali/ hinc reddi ratio oīum potest quantū pertinet ad cælestem cām quæ de rerum pprietate ferunt. Nam gēma aromata quæq; talia hoc genus plus cæ/ lestis calor desiderāt/ ad orientē austrumq; producunt/ panterq; leones & tygrides ele/ phantes uisdem terris feruntur & quæ alia calorem exigūt aialia potentē: ut generentur/ ut uiuant/ & in suo uigore permaneant/ solus homo ubiq; terrarum nascitur & seruat ob/ amplam naturæ suæ sub multiformi habitu latitudinē/ sub qua homo ut differret ab ho/ mine ui specificæ differentia uanam dederit tamen aliquibus etiam philosophis suspitio/ nem. Qui igitur meridianam incolunt partem quanto calidiorem aerem spirant tanto sunt intus frigidiores quare timidi sunt/ effeminati/ & quod antiqua hodiernaq; experē/ tia probatur nati ad seruendum. Fiūt autem hæc quia calor immodicus ita corpora ela/ xat: ut caloris intestini maximam partem euocet atq; absumat: unde ad summa corporis eductus penetrat/iaq; deserens in cute nigredinem/ in corde relinquit timiditatem. Con/ tra/ qui sub frigido cælo degunt boreā uersus animosi fortes & candidi/ ratione contra/ ria. Vtraq; uero gens siue quæ plurimum est sub sole: siue quæ longius dimouet ab eo pa/ rum humani habet: & parum sociabilis est ob caloris & frigoris exuperantia: per quam a mediocri recedit temperamento/ in quo nostra natura potissimum sita est. Sed & utraq;

Hō ubiqna
scitur
Meridiona/
les

Boreales

gens immanis & agrestis cum ob eam quam diximus cōmunem causam: tum altera qui Error astro/ dem quia ferox/ altera quia meticulosa. Non igit quod astrologi græci fabulant quia ex logorum tremis climatibus noxii planeta saturnus marsq; dominant: ideo populi illi immaniores: græcorum. nec quia meridianis saturnus: ideo timidi & uitæ breuis: quia uero mars aquilonaribus/ ideo bellicosiores. Fagmentū hoc in quo nec cæteri concordant astrologi qui nō prefici/ aut martem aquilonaribus: sed lunam. Nos nec marte utentes neq; luna propriam ex so/ le reddimus rationē conditionum utriusq; gentis: quam præter aliam somnare sibi/ nu/ galis potius est q̄ philosophi. Dominat ut dicunt etiam saturnus in india: & tamen ibi longeuū sunt: cur igitur breuiāui meridionales ob saturni frigiditatem exuberantē: cur ti/ midi. nā & ibi gignunt ferocissima bruta/ licet omnia tamen in septentrione scribit Ari/ stoteles esse uiriliora: sed humana mediocritas extrema ægerime patit & qua ratioe uen/ tres hyeme calidiores q̄ in æstate/ ita illi sub nimio ardore intus frigescent/ uixq; exacto uitæ anno trigesimo senectute conficiunt ut narrat Auicenna. Aquilonares sub gelida se/ de penitissime feruent in principibus membris concluso calore multoq; sanguine & gros/ fiore/ tanto australibus robustiores/ quāto illi spirituū sanguinisq; subtilitate ingenioso/ res euadunt mediæ nationes nec inopia sanguinis/ nec crassitudine hebetes sicut pruden/ tiores & sapientiores ita facti ad principādū & ut sic dixerim magis homines sunt. Hæc de cælesti circulatione generalis uarietas incolarū terræ cui peculiare admodum multæ ex sublunari dispositione terrarū aeris & aquæ dum alia scilicet uel paludibus in uia uel stagnantibus aquis regio semimarcida nebularū identidem caliginosis noctibus obsidet Panetius alia uentis peruia asperitatibus uel editior montibus. Tenui iam te his plus q̄ oporteat transeunt hæc a terris ad aerē & habet ipse aer ex se suas proprietates alias scilicet alius lo/ cis ut Panetius ait nō de cælo petitas/ sed de suis principis habuit/ & suas: quæ quidē dif/ crimi a in afficiendis corporibus plus minus aere possint in ambiguo est permutare hæc Vnde inge/ habitatores ipsi statim suis afflatibus patet per ea quibus uescunt/ quæ pro sola aquarū ac/ nisq; conditione uel noxia uel salutaria fieri nemo est qui nesciat. hinc prima ob cælestem rum uarie/ a sole impressionem corporū est diuersitas quā alia statim de uictus ratione consequitur tas. At ingeniorū morumq; uarietas & a corporis habitu pendet/ & ab ea educatione assuetu/ dinis fundamento/ quæ naturæ uiribus pximat. Accedunt leges quibus in ea re plurimū est momenti adeo ut seras nationes māsuētissimas reddere si rite ferant/ & contra fortissi/ mas eneruare & ex optimis reddere malas si sunt malæ facillime possunt/ unde arbitrii li/ bertas contra omnē naturæ necessitatem euidentissime declarat: Infames olim galli fue/ re amoribus puerorum/ si Ptolemæo etiā credimus & Aristoteli/ quod ita nunc scelus be/ neficio christianæ legis & sanctissimi principis Ludouici regis exorret ut sub cælo nul/ la natio magis. Nec tamen oportet unius populi niti exemplis/ cum orbis fere totius/ euā gelica predicatio/ mores/ & instituta mutauerit/ quæ a primis fuerant edita. Potest au// Qualitas tem ad artes magisteriaque capescenda regionis qualitas multum quā quis scilicet pri/ regionis mi/ mum sortiatur ut uel mercaturæ nauigationiq; se dedat opportuna mari ciuitate: uel lit/ tum facit ad teris academiæ/ proxima: uel militiæ si in festis finitimis/ aut ciuilibus intus factionibus artes capien/ das. agitur: Sunt quos fertilitas copiaque desides homines & uoluptarios facit exiguitas at/ das. quæ sterilitas laboriosos industrios diligentes: uerum enim uero dicet aliquis forte astro/ Responſio logorū nos hæc nō negamus sed asserimus tecū ac p̄dicamus: uerū esse p̄terea locis alias p̄ astrologorū

Panetius

Vnde inge/
niorū & mo/
rum uarie/
tas.

Exemplum.

prietates/ex uidelicet priuatis influxibus peculiariq; constellatione contendimus pro trigono: pro planeta: pro signo cui regio subest: pro cæli dispositione sub qua ciuitatis iacta fundamenta/sub qua eius imperiū/aut rex/aut tyrannus inuasit. Vera igitur ut sint que tu dicis non sequitur ut uera quoq; nostra esse non possint: Sed nec ego ex his quæ commemorauit egregiissimi diuinatores illud confici puto ut non possint esse quæ fingitis: sed ut intelligamus ita plene per ea quæ diximus causam reddi posse omnifariæ diuersitatis & locorū & gentiū/ut querere alias causas minime necessariū sit. Nam quas uos supra astrologi introduxistis & falsas & fabulosas esse sequentia demonstrabūt: uerū disputantibus nobis aduersus ea ad quæ populorū regionumq; ipsi diuersitatē refertis futurum erat ut quæreret aliquis quæ nam igitur esset causa tantæ uarietatis/ p̄inde prius q̄ falsas euerteremus ueras demonstrasse causas oportuit ut hinc illa uestra nō necessaria intelligant que postea ut ficta & impossibilia redarguent. Sic nec cæli illum uiuificū calorem de quo supra tam multa diserimus: nec solis efficaciam ideo introduximus ut uestra conuelleremus nec illud item ex syderū ad nos distantia propinquitateq; radios intendi atq; remitti. Sed priusq̄ cōmentitias uestras nugas refelleremus ostēderemusq; absurdissime mutationem pro locis signis aspectibus sydereæ potestatis: a uobis fingi notum facere uolui. quicquid cæli uis efficit in nobis auctoritate philosophorū/ testimonio sensus iudicioq; ratiois id totum per cōmunem influxū luminis saluberrime calidi de perpetuo moto corpore iugiter emanantis fieri sufficientissime posse. Quare alias fingere uirtutes seu stellares influxus ad corpora esse superfluum post quæ deinde facilius declararet quas uos finxistis credere non iam superfluum esse sed insanum:

Caput. XIII. Lunæ uis quomodo uarietur: & dies quosdam lunæ citra superfusionē obseruari.

Opinio Ptolemæi de operationibus lunæ.

O Stendimus ex operibus solis astrologorū dogmata non necessario probari. Idem de operibus lunæ faciendum: Ptolemæus in apotelesmatis lunæ dicit ab interlunio quousq; diuidua sit humiditatis āplus effectiuā esse inde ad plenitudinem usq; caloris: a plenitudine siccitatis donec item sit diuidua. tum ad coitum usq; frigiditatis. ita illā in prima orbis sui quadra ueris & aeris in secūda æstatis & ignis: in tertia autūni terræq; in quarta hyemis atq; aquæ naturā habere: & horū qualitates temporū in corporibus tunc maxime excitare. Per bella magis ista diuisio/ q̄ naturalis & uera: quando quidē caloris ista conditio/ ut cum est debilis/ humiditatē nec moueat: ut qui scilicet uix sentiatur cum efficaciam non nihil habet/ soluere adoriat soluatq; diffusius quo potentior est nisi eatenus inualecat: ut q̄ fluere facit humiditatem/ absumat: nam exsiccatus ille non humectat. At lunæ calor ut pote ualde tenuis/ haud ita unquam intenditur/ ut exsiccet: sed intra fines eos excrefcit/ quibus humefacit corpora calore/ nō arefacit: quo fit ut quo plus luminis habet luna plus efficiat humiditatis ueluti & plus caloris: inuicē sicut lumine destituit/ ita pariter & humefacit minus: & calefacit. potius ergo ueris naturam qualitatemq; sequetur a primo quadrangulo ad pleniluniū: q̄ ab interlunio ad quadrangulum ipsum primum siquidē ueris natura humida definit: nec potest a secūdo quadrangulo ad coitum hyemē representare: autumnū a plenilunio ad ipsum quadrangulū si quidē autumnus siccus/ hyems humida est: luna uero postq̄ fuerit plena donec semiplena est humefacit: & inde ad coitū usq; desiccatur/ ut scilicet eius humectatione cessante: qua

Confutatio.

re tam etiam duratura ligna ceduntur: Multo igitur rectius ipse Ptolemæus in libro centū Ptolemæus: enunciatorum dixit a primo lunæ quadrangulo (ex quo scilicet a congressu solis abscessit in libro centū fluere corporum humiditates ad secundum usq; quadrangulum in reliquis uero temporibus decrefcere. Quod quidem præter rationem quam diximus ipsa quoque experientia testantur: nam crescente luna humidi fit accessio decrefcere fit imminutio. quia nō lucis tantum hoc qualitas sed motus eius quoque ad augmentum uel decrementum operatur: quo circa/ cum sole digressa incipit exoriri donec media illuminetur/ plus humefacit calefacitq; q̄ cum tantumdem possidens luminis secunda dichotoma tendit ad congressum: quare scilicet illic lumē auget/ hic deficit. hæc est tota lunaris astrologia: a medicis: ab agricolis: a nautis utiliter & naturaliter obseruata. Nam in uniuersum quidē plā rationi commodum existimauerunt tempus adolescentis lunæ/ q̄ largiore semina humo Cur crescentis luna tem
ce cibata/ ipsa quoque uelocius adolescant: decrefcens uero cedendæ materiæ quoniam tis luna tem
tum omnis materia siccior atque attenuatior est quare non tam facile marcet carieq; cōpus planta/
ficitur. Contra si qua tollitur luna lumine auctā quare tunc humor exuberat/ facile putrefactioni com//
cit atq; corrumpitur. Quare propter iure laudat Hesiodus nonam lunæ diem arboribus modum.
conferendis sicut & decimam tertiam. quoniam ut ait Plutarchus insitas uis radicibus ple/ Cur decrefcē
more iam lumine spargitur: eandem incommodam seminibus iaciēdis/ facit quod iactū tis materia
semen pluuias magis desideret ut computrescat & germinet. Porro decimam sextam ne/ cedendæ
gat idoneam plantationi quia deficiens lumen germina satis non euocet. quare qd̄ Vir/ Verificatio
gilius dixit septima post decimam scilicet & ponere uites & quæ sequuntur: haudita possit quorundam
intelligi ut decimam septimam diem significet: nam hæc uitis ponendis minime scilicet dictorum
lumine deminuto. Sed aut primam septimam quæ sit post decimam meliorem idest deci Hesiodi
mam quartam iudicauit/ qua & plena luna non infeliciter uites ponuntur: aut quod ra Plutarchus
tioni consonat magis duos dies laudauit septimam & decimā/ sed decimam magis: qua/ Declaratio
re post decimam inquit septima scilicet est. Sic enim se res habet. Si quidem die septima cuiusdam Io
luna diuidua satis caloris humorumq; radicibus plantarum suppeditat: sed idē facit ube ci Virgili
riusque dies decima. Omnino decima septima præterq̄ imperite & falso/ denotari non
potuit: cum sit illa non ponendis arboribus sed cedendis magis idonea quod Hesiodus
quoque tradit/ ob eam scilicet quam diximus causam humidi decrefcens. Quare tunc
ædificandis nauibus ligna parantur quas oportet perennare diutius. Quod autem tunc
quoque comportari fruges in aream iubet græcus poeta/ hanc habet rationem: ut scribit Proclus/ q̄
soleant post plenilunium uenti suscitari quibus a grano palea ipsa/ glumaq; discriminetur. Sicut autem in his diebus operum causa & ratio facile cognoscitur: ita pos
sunt alii lunæ dies certis operibus esse commodiores/ ratione non ita manifesta: licet de
naturalibus illis quoque quæ diximus principis orta. Si quidem tanti luminis portio cū Proclus
re aliqua consonare potest congrua portione/ quæ dissonabit ab alia: quo forsitan genera
illa sunt quot castrari Hesiodus sexta luna præcipit agnos: octaua boues & ues. duo
decima mulos sextam & decimam sextam maribus gignendis oportuniorem q̄ scilicet //
nis: decimam uero scilicet: uerum magis castrari uitulos autumnis luna decrefcens
iubet/ ratione nota: quare emasculandis metuunt fluxus humiditatum/ propterea & sic
cum tempus/ & siccam lunam desiderat. qua de causa castratum prohibent etiam mul
ta potionæ: sic euidens: ratio cur sextam & decimam sextam maribus gignendis:

oportuniorem quæ fœminis dicat Hesiodus: fœminis uero decimam quartam: quoniã ut est sapius repetitum a nobis: crescit humor cum lumine. quare plena luna stillabunt excrementa generationis humidiora/ unde proles fœminea magis quæ mascula. Ad hũc modum alia rediges ad naturales causas ab Hesiodo. tradita. qui tamen non nulla licet ad modum pauca/ miscet ex uetere superstitione: sed nihil usquam quod astrologis faueat gubernatores. Item ex his uicibus aduenticii luminis in luna dies multos citra superstitionem obseruare utiliter possunt: quãdo plurimum potest illa uariatio lucis in aeris habitu permutando: quare prudenter in nouilunio & plenilunio nauigationibus abstinent: quando per hæc solent tempora tempestates plerunquæ suscitari. Ipsi quoquæ medici recte consulunt ægris dies obseruantes in auctu cremenatoquæ lunæ ne fluentes plus minus eos lateat humiditates/ in affecto præsertim corpore/ quod propria uidebitur: magis sit oportunum iniuriæ peregrinæ. Nam gratia exempli adolescente luna uenam incidere Contra uentofare deficiente potiusquam adolescente: rationem forte habebit. cum incisio uenæ expellat uentosa atrahat. Quare ebullientibus expansisquæ ad extrema corporis per initia mensis humoribus plus forte quæ oporteat attractæ materiæ educerent: nisi quis dicat artis opera semper esse fœliciora quæ cum naturæ progressionem concordent. Sed hæc medicorum iudicio relinquuntur. quæcunquæ uero præter hæc obseruauerint ea uanitatem habent manifestam. ut sequentibus patefiet.

Caput .XV. Aestus maris in aliam causam quæ in lunam referri posse in quãtã & si referantur nihil inde iuari astrologiam.

Opinio saracenorum ex mente Adelandi

O fluxu maris atquæ refluxu multiplex quæstio est cum omnibus uideatur hoc a luna procedere Adelandus ex opinione saracenorum causam accessus maris atquæ recessus hanc & narrat & probat. Nam cū ipsa inquit maris sibi brachia puta quæ interiecta terræ dirimit moles/ obuiare atquæ confluere impetu concito properent: fit tum montibus interpositis tum ipsius terræ situ: ut ab eodem cursu/ dum deficiunt referantur utquæ inde quo & paternus ac naturalis impellit motus: loci ipsius positi reuocentur. Luna uero in causa non est: alioquin eueniret hoc idem in maribus torridæ zonæ uicinioribus: cum nec magis absint a luna: ut quamobrem illius uim non persentiant: nec humide minus undæ natura putantur: & tamen nulla ibi reciprocatio: quare scilicet deest causa quam diximus concurrentium partium/ mole terreni situs hiantium. Hæc illius sententia non magnopere abhorrens a similitudine ueni: quando naturali propensione feruntur elementi cuiusquæ partes ad suam integritatem. **Alia opinio.** Quid igitur mirum. si disclusæ loco terris interiacentibus partes oceani/ dum concurrere gestiunt/ littora feriant accedentes: & obiectu repulsæ pariter retrocedant: qua causa sublata (quod in australi pelago euenit) uidemus hos hæstus non apparere. Ita quispiam dixerit hunc accedendi recedendiquæ modum naturalem esse aquæ non quatenus aqua est: sed quatenus partes habet elementi principalis/ obiectu molis terrenæ dirẽptas & separatas. Quare rō si cui nõ satisfacit/ audiat aliã: confitetur astrologi nõ euenire tales recessus in omnibus aquis/ et marinis: sed in his tantum quarum terra profunda dura/ motibus crebris aspera/ & inæqualis: a quæ uero multa: quæ nec adiectu fluminum crescit: nec digressu demit

nuitur: sed diuturnam ibi traxerit sedem densitudine spissa. Quo circa conceptaculum fit at (alumno aquæ uaporum multorum/ nec tenuium: nec facile diffilabilem: qui de suis parentibus/ hoc est aquosa terra aqua terrosa: de quæ cæli calore/ inducunt amaritiã illã notam atquæ saluginem: has quoniã conditiones/ & fontes: & aflumina: sed & maria quædam nõ habent: ideo in illis dicunt hos æstus nõ apparere. Poterit autem cuiuspiam hinc apparere satis aperta & sufficiens causa/ marinæ reciprocationis: siquidẽ de tali terra & aqua uapores identidem quales diximus/ uentiquæ suscitant: unde in aqua fit uentus atquæ tumultus: præsertim quæ ex motu impulsuquæ isto: & uaporum admixtione/ calefcit quare locum quærit ampliorem quo se diffundat. Accedit quasi tertia causa motus/ reflexio uentorum uellicantium aquæ summa ad infernas illius partes: qui spirantibus inde uentis implicati: prouunt aquas in superna conati: tum aquæ necessario dum eructiant/ abundant tumescunt quæ & reiecte pariter/ & pulsæ: Reuolutæ propriam faciunt accessiõnem. Rursum ubi uis illa dissolutis uaporibus conflagrasset: subsidunt atquæ sternuntur: & in angustis se contrahentes/ ab occupatis locis abscedunt: quæ uaporum uentorumquæ generatio/ pro natura maris: sicut perpetua ferme esse perpetuaquæ dissolutio: uidetur iugis reciprocationis causa sufficiens. Vnde redit frigida quæ prius tepens aduenerat: quod significat nobis Adelandus. Et possunt quidem tuentes istam opinionem rationem reddere: cur maiora quædam maria non reciprocant: licet adsint: & uenti & halatus: fit enim etiam illis idem sane effectus. sed pelagi uastitas littorumquæ summotio speciẽ tollit accessus atquæ recessus: ut id potius uideatur benedictum: aquas uideri hoc quæ alternantes: hoc est fluctuantem potius æstum quæ reciprocantem. Quare si rationi consonant naturali si consonant experimentis: cur parum probabilia iudicari debent: aut cur necessariũ præter has causas addere lunæ motum/ secum aquas: deorsum etiam in sublimem trahentem: præsertim cum non illa respondeant/ quæ respondere sit necesse: ut cum aucta lumine luna: cum uelocior cursu: cum propinquior terræ: cum declinans ad aquilonem a uia solis: cum in signis aquilonaribus posita: tunc ubi superiores fiant accessus. Contra tenuiores cum Alia opinio se aliter habet quæ dicebamus Porro non uidetur quod ita sentientibus obici possit præter ipsam Alpettagii. aquarum tam in ascensu quæ in descensu cum luna concordiam: Quare (si uerum quod fatetur Aboasar) nescio quo pacto uel ipsa satis obici possit. Scribit enim non eadem ubique quæstionẽ esse accessiõnis initia atquæ recessus: etiam ubi nulla de finitore uarietas: sed interdum usu hanc astrologiam euenire: ut quo tempore quodam loco recedunt aquæ: alibi tunc accessum aggrediantur gratia impertinentem esse. Nec ipse dissimulat hoc plurimis causam præbuisse suspicandi/ motus illos a lunæ motibus non dependere. Cuius diuersitatis quæ reddere rationem conatur: ut lunam nihil minus esse causam defendat. Sequitur tamen inde pro luna capi argumentum non posse. Vnde potius contradicendi præstatur occasio: plurimumquæ hæc intra se distant: a temporibus æstus euidentes lunarem causam confirmari: & ab illis non euidenter confutari. Alpettagius attulit huius motus cælestem causam: nec a luna: uerum a diurno motu quo mouentur omnia. Sed inferiora minus. Ignis enim sphaera rotatur in orbẽ: Inordinatus motus in aere fit: qui in aqua desinit in accessum atquæ recessum. Quare equidẽ omnia potius disputo quasi philosophus causam inuestigans ueram istius effectus quæ ut astrologis contradicã: quoniam hic nihil astrologicis rebus accedit receditur: si accessus istos atquæ recessus cur sibi astrologi: alioquæ: aut lunæ referamus. quoniam hoc ipsum est (ut uerissime dixit Phauorinus) ma

gis astrologi fatia: qui cum uiderint terrena quaedam inter homines si ita caelastiū rerum sensu atq; ductu moueri: quale est q; oceanus quasi lunæ comes cū ea simul senescit adlescitq; hinc uidelicet sibi argumentū ad persuadendū parauere: ut crederemus omnia rerū: humanarum & parua & maxima tāquā stellis atq; sideribus euincta duci atq; regi. Nam sint a luna quod libēter & facile etiā ipsi credimus: quid aut pro astrologis: aut contra nos. Neq; enim ut quidā putant hinc intelligit agere sydera: nō modo motu & luce: sed occultis influxibus: qn̄ luna sub imo posita terrā moueat aquas: ad quas tamē tunc eius lumen puenire non possit Rogerius Bacon in epistola ad Clementē quintū pontificē maximū: cām reddere uoluit ex lumine in hunc modū. Nā cū inquit exorit luna super mare alicuius regionis cadunt radii lunares ad angulos obliquos quaredebiliores: sunt ideoq; uapores exsuscitat a pfundis maris quos cōsumere nō possunt (uapores in quā) apu-
Opinio Ro-
gerii baccōis
 losis tumoribus aquas ingurgitātes: ut extendat a suis canalibus sicut ollae pulmentariae suppositus ignis aquā euaporat: unde uasis labra despumāt. Quo circa dum ista durat attractio uaporū ebullentiū fluit sedibus aqua: Cum uero luna fastigio proximat fiunt radii identidē quoniā rectiores/id circo fortiores: quanto scilicet illa magis ascendit: qui & demū eatenus inualescunt: ut dissoluendis uaporibus pares fiant: ut ppter ea inquit Rogerius segnior fiat accessus ad meridiē proximāte luna: qua declinatē statim quoq; aquae declinant: sicut in illa ipsa ola: cū magis calor inualuit uaporibus absumptis/subsidet liquor: & in uasis ima se recipit Mouet aut post hac quæstionē propositā quoniā scilicet pacto tendens ab occasu ad imū terrae uim mouendi retinet luna. Nam tunc ascendūt aque pariter atque luna/ab ortu ad summū cōtendēte. Nec tm̄: ut confitetur: radiorū uis ulla mediam terrā penetrare pōt. Hoc igitur ipse ita dissoluit. Cælū inquit suppreum: siue octauum: siue nonū necessario densum est: quandoquidē terminat uisum: qui denso tantūmodo terminat. Proinde lunares radios illuc p̄tensos ad partē aduersam reflecti necessariū est. Idcirco si ab occidente luna ad imū terrae mouetur uirtus eius in quadrā aliā cæli uigebit oppositā facitq; reflexo radio: quod faciebat ab oriente pergēs ad summū: hoc est bacconis inuentū: in quo adeo sibi placet: ut primū se accessus atq; recessus in oppositas quadras rationem reddidisse gloriatur: cum sint tm̄ eius dictis tot pudenda errata quot uerba.
Confutatio
baconis.
Prima ratio.
 Primū contradicit nō dixerim experimēto: sed Aboasari certe cuius se facit interpretem: qui uigorē accessus esse tradit. cū ad summū cæli luna puenit. nec prius remitti q̄ cepit illa descendere. Contra Bacon quo magis pximat summo luna remitti putat accessum dissolutis uaporibus lumine calidiore. Nec uidit lunæ lumē: ita nunq̄ intēdi: ut matinas exhalationes/ne dum possit cōsumere: sed nec suscitare tantas quātis opus est in commouendis accessibus. Quod si perneget cōtumacius: illud fateatur oportet uel iustus: aliquot dies circa nouiluniū nullos futuros æstus oceani: siquidē eo tēpore aut nullū: aut adeo tenue lunæ lumen: ut nulla possit quauis impudentia/dici par procreādis in mari tot uaporibus/hisdēq; etiam dissoluendis. Postremo cur nō fortiores radii descendētis q̄ ascendētis. Cur descendens reuocat aquas/effundit ascendens: curq; nō imbecilliores a summo parū declinantes/q̄ tunc primū exorientes. cur ibi recessum/hic accessum facit. Siquidem quēadmodū ipse sentit radiorū uigor intensiore calore reprimit accessum: quoniam eorūde debilitas auget. Deniq; quis credat reflexis radiis lunæ/sub terrā decurrētis/ inesse uim tantā/ut possint etiā suscitatos uapores absumere: aut si id nō possunt/ quæ causa re-

cessus luna delata sub finitorē fundamēto bacconis: quāobrem luna decedēte decedant/ que accedāt ex oriente: Habeat ergo Baccon hæc sua sibi commēta: nos si pertinet ad lunam talis effectus/ad eius id motū referamus: quem tacito naturæ consensu oceani motus imitatur: quare ascendit cum ascendēte: descendit cum descendēte. Quod qui dicit Thomas placuisse uidetur in libro de occultis operibus naturæ: Nec putemus hos æstus auctiōne aquarū esse uel imminutionē. Sed q; ipse exprimit uoces accessum atq; recessum nō aucti uel imuniti: sed extendētis se maris ascensu: descensuq; contrahētis. Dicimus autem hæc de noctis æstu atque diei: nam si qua maria sunt (ut est scriptū a quibusdā) posita semper in accessu dum augetur lunæ lumē: a coitu scilicet ad pleniluniū. rursus in recessu cum diminuitur a plenilunio usq; ad coitū: non sequūtur illa lunæ motū in sphaera: sed motū ut sic dixerim: luminis in luna/decrescētis in ea pariter/& crescentis: cuius uariatio potest eum quoq; qui fit quottidie nō nihil uariare. Sed non consentiūt tradite super hoc obseruationes: Nam & ægyptii & qui nauigant ad occidentē: a meridie primi diei mēsis lunaris: ad undecimū usq; diem uigorari dicebāt accessum: ab undecima ad decimā octauam/partēq; diei sequētis/debilitari. Inde ad uigēsimā sextā rursus intēdi remitti subinde usq; ad mensis initiū. Quotiēs autē accessus maior/minor recessus: & cōtra cōmutata ratione. Sunt alii qui dicant uerū hoc deprehēdi in fluminū aquis de fontibus decurrentiū quæ memoratis diebus aliis extendūtur/aliis contrahātur ad capita. De mari uero proditum aliter ab oriētalibus: qui nec inter se consentiūt: nā sunt qui tradunt primo ultimoq; decano mensis: accessus iminui: medio/crescere: quod eam habere uidetur rationē: ut plēiore lumine crescant: defectiore decrescāt. Alii nō esse pluribus diebus perpetuū: ut uel augetur accessus: uel deficiant: sed aut una aut altera die fieri: siue cū intendūtur: siue cū remittūtur. Aboasar quattuor facit uices in hunc modū primā post coitū cū recedere incipit luna quousq; fit semiplena: tum ait accessum iminui ea p̄portione qua discedit a sole luna: ut cū uenit iam ad quadrangulū debilissimi sint: secundā inde usq; ad pleuiluniū quo tēpore gradatim intendūtur: ut ad summū pueniat: luna plena: tertiā a plenilunio donec iterū sit diuidua/decrescente simul accessu cū lumine: quartā inde ad coitū: Tum uero uehementiores subinde fieri accessus ita ut coheūte luna sint uehementissimi. Sed hoc nullā habere potest rationē: siquidē luminis hæc differētia (quod ad propositum attinet) multū/paucum/lumen: crescens/& decrescens. Si uel multa uel crescente luce fit accessus quarta fallitur obseruatio: si pauca uel decrescente secunda. Si multa sed decrescente fallitur tertia. Si pauca crescente fallitur prima. Verū quæcunq; potius recipiatur harū traditionū patet nihil nos cogi nouā cōminisci potestātē in luna præter motū & lucem: quare mare cōmoueat/quando proditæ omnes in accessibus maris recessibusq; diuersitates: uel a motus diuersitate scandentis syderis uel declinatōis: uel a lucis damnis & incrementis euidētissime causam habere possunt.

Caput XVI Galeni sentētia de creticis diebus eos ad lunā referentis confutatur:

Quorū quos latine iudicatorios dixeris ad lunam referri tam falso q̄ superstitiose equidem nō dubito: quod latius est declarandum. Galenus auctor inter medicos istius opinionis/tertio libro de diebus creticis duplicis meminit

Opinio alia

Thomas

Aboasar

Cōtra Aboas

f

lunaris influentie: quarū altera fit a sole cuius accipit luna lumen: altera a signis obliqui orbis quæ motu proprio singulis mensibus permeat luna. Tum ponit ex sententia astrologorū quasiq; experientia comprobatū: in oppositis locis/atq; quadrangulis magnas a luna cōmōtiones excitari. quod tā in habitudine eius ad solē: q̄ etiā ad signa nulla solis habita ratione/uerū esse contendit: ad solem quoniam cū fit luna diuidua (fit autem in quadrangulis fere locis a coitu) rursusq; cū impletur: quod in oppositis locis est: aeris statum & tempestates imutet. Ad signa per hunc modum/ut quicquid caperit posita luna: uerbi gratia: in tauro semper accidat in ea re mutatio/cum peruenerit luna deinceps ad leonē/ad scorpionem/ad aquariū: quæ sunt loca tauro tetragona uel aduersa. Confirmat hoc auctoritate aegyptiorum asseuerantiū si in alicuius gētura ariete (quod pro exemplo fit) stellæ fœlices infederint/natum bene se habiturū quotiens luna aut taurū/aut quadrata signa uel opposita permeauerit: contra male si infelices. Hinc putat Galenus creticorum dierum causam fieri euidentissimam. sunt enim præcipue cretici septimus & quartus decimus: peruenit autem luna septima die ad signū ab illo quartū: quod tenuit incohante morbo: decima uero quarta ad signū oppositū/cum septem & uiginti diebus & tertia fere diei parte/restitutionem suam absoluat. Cum igitur luna in his locis quadrangulis. f. & aduersis citet cōmōtiones/efficit per hos dies septimū. f. & quartū decimū: quibus ad ea loca peruenitur. ut morbi quoq; tumultus excitetur. Ad salutem quidem ægreditudine prospera ad mortem perniciofa. Quoniam uero putant Galenus cū is diem uigesimū creticum esse non uigesimū primum quod credidit Archigenes elaborauit reddere rationem quomodo ipse quoq; uigesimus dies/septimus esset. Et primū hoc nec absurda nec difficili probatione monstrauit. Nam cursus quidem lunæ diebus septem & uiginti octo horis adiectis cōsummat. Quod si in quattuor ebdomadas partiaris erit ebdomada qualibet ex diebus sex horis uiginti: Quare ebdomade tres dies habebūt uiginti horasq; duodecim/quo circa uigesimus primus dies hoc est ebdomadicus tertius in lunari cursu/partim ad uigesimū diem naturalem/partim ad .xxi. pertinebit. Nam eius horæ .xii. uigesimum terminabunt. reliquæ primū & uigesimum incohābunt. Atq; ita fiet cretica cōmōtio die uigesimo proueniente luna ad secundum quadrangulum/ in ebdomada. f. tertia. Rursusq; eandem non effugiet rationem/ si ad uigesimam primam naturalem diem differatur/quod in acutis solet ægreditudinibus euenire: sicut illud in diuturnioribus horū ambitu quidem per pares: illarum per impares numeros discurrete. Hoc postq̄ dixerat ipse Galenus quod deinde quasi proprium inuentū retulit aponensis/nouum commentū ex cogitauit per quod non paria faceret cum Archigene cretico influxu ad diem utranq; pertinēte. Sed colligeretur uigesimam totam esse creticam/uigesimam primam non esse. Sic igitur commētus est tempus quo ad solis coitum luna redit dies uiginti nouē: hore duodecim: qui fere uulgo mensis existimatur. Demamus dies quibus luna non apparet obruta solis radiis: quā tum uim permutādi inferiora non habet: reliqui erūt dies uiginti sex horæq; .xii. Fere enī tres dies occultitur: atq; hos dies quod est spaciū lucentis lunæ diebus adiciamus quibus peragrat signa quos .xxvii. & horas .viii. cōputat: erit summa dies quinquaginta tres & horæ uiginti: quorū medietas dies uiginti sex & horæ uiginti duæ. Hoc spaciū cogitauit Galenus mensura non irrationabili positioni dierum creticorū: quod ipsum uideret dimidium solum dierum quibus luna cum permeat zodiacum/tum a sole

illuminatur quasi tum bis in se lunaris influxus potestates complecteretur: & quæ. f. est a signis: & quæ a sole: quarum utraq; fieri commotionē in morbis esset uerisimile. Dicitur hic postea numerus a posterioribus ex Galeni auctoritate mensis medicinalis: sicut cum qui ex diebus uigintinouē conjunctionis: qui ex diebus uiginti sex/horisq; duodecim manifeste uisionis: qui ex uiginti septem & tertia diei parte peragrationsis mensē uocāt. Ex hoc autem inuento quod uolebat Galenus assequeretur aduersus Archigenem. Nam si totus mensis dies .xxvi. horæq; .xxi. erunt ebdomade huius mensis singulæ ex diebus sex horisq; decem septem & dimidia parte horæ: quare medietas mensis dies tredecim & horæ undecim: septime igitur diei naturalis primæ horæ usq; ad decimam septimam/ad septimam quoq; medicinalis mensis diem spectabunt: Proptereaq; erunt cretica: reliquū diei ad octauū medicinale diem pertinebit: decima quarta dies naturalis undecim tantum habebit primas horas ex postremis decimæ quarte medicinalis: cuius antecedentes horæ tredecim cum decima tertia die naturali computabūtur. Tertiam uero ebdomadā medicinale cum sit ebdomada quelibet dierum sex horarum decem & septem cum dimidia: patet terminari in uigesima die naturali: tantū quattuor horis & dimidia parte horæ superexcrecentibus: quæ in uigesimum primum referuntur. Atq; ita conficitur quod Galenus in primis optabat: & cuius gratia hoc totum commentū fabricatus est: ut dies uigesima longe magis q̄ uigesima prima ebdomada consequentiq; ratione cretica putaretur. Hunc sibi gratis laborem sumpsit Galenus. Neq; enim oportuit nam satis ex mora peragrationsis zodiaci dies uigesima cretica defendebatur: præsertim cum non neget ipse uigesimam quoq; primam esse creticam: quin & plerunq; in acutis morbis: neq; uero nos ista rettulimus ut inter Archigenem Galenūq; arbitraremur/præscriptum egredientes: sed ne cum referri dies creticos ad lunam non posse demonstrauerimus siue receptā a sole/siue a signis uirtutem in ea consideremus: putaret quispiam non plene satisfactum quod mixtum quasi quendā influxum Galenus introduxisset: qui præcipue dies creticos excitaret. Non enim hoc aut Galenus forsitan fecit/ aut si fecit facere tamen rationabiliter potuit. Nam si cum illo dicamus lunā in quadratis loco alicui primordiali signis & oppositis cōmōtiones suscitare: rursusq; cum quadrangulis & oppositis solis radiis illuminatur: non possumus hos a luna euentus expectare præterq̄ his tēporibus/ quibus altero illorum modorum se habet si de illis scilicet causis euentus expectatur. Nā si utroq; tempore parit tales effectus pro cuiusq; temporis habitu/ & constellatione/ credamus miseri utriusq; constellationis uirtutem in eo tempore quo nulla illarum constellationū inuenitur/ non alio argnmento/ q̄ q̄ tempus illud medietas sit summe utriusq; temporis simul cōnumerati: non scimus nos esse: non sumus etiā interim orestes. Quare si Galenus in hebdomadis istius sui mensis medicinalis & eius medietate/ uim istam excitatricē esse putat: non autē in hebdomadis aut medietate mensis quo uel a sole luna illuminatur/ uel zodiaci signa percenset/ inuehit nobis/ cum uis illa excogitati mensis ad astrologicos nullos influxus redigi possit/ hoc est nec ad quadrata uel opposita signa nec ad quadrangulares oppositasue lunæ cum sole figurationes. Nam seruari consilariq; horū uirtutem in eo tēpore quo ista non sunt/ nimis ut dixi absurdū & commentitiū: nec qui defendere Galenum uoluerunt simulq; creticos dies lunæ cursibus coaptare promissis stare potuerūt: sed nunc quidem hoc: nunc illud tuentur: uunq; utrunq; simul: queratur enī

Prima ratio.

cur quartadecima dies cretica sit/ad lunæ cursus pagrationisq; mēsem se recipiēt. Quo
niā per eam diem ad opposita signa luna deueniat. Hæc ratio parti mensis medicinalis
quadrat. Siquidē hebdomada eius secunda in diē. xiii. naturalē recedit: superfunctq; ex ea
horæ. xi. tñ ad quartā decimā pertinētes. Est enim ut diximus hebdomada quælibet mē/
sis Galeni dierū sex/horarū decē & septem cū dimidia: quare dies decimatertia plus cre/
tica erit dicenda q̄ quartadecima: cū illa horas tredecim creticas: hæc tñ undecī habeat:
hic ergo relicta uirtute mixtionis & factitiū mēsis/ad peragrata zodiaci spacia confugiēt.
Contra ut uigēsimū diem ceticū faciant mense Galeni non peragratiōnis utūtur. Sed &
siquis ægrotet pridie q̄ luna coeat habeatq; diē septimā ceticā: quomodo id erit ex influ/
entia potestatis/tam a sole receptæ/q̄ a signis: cū maximā partē corū dierū sicuti non ui/
derit ita solari uirtute luna nos non affecerit auctore ipso Galeno. Necessē igitur erit hic
quoq; eos ad signa se cōuētere: quorū solus influxus ex quadrati uirtute ceticā illi septi/
mam diē fecerit. Mitto q̄ oīno factitiū ille Galeni mensis nec naturæ moneta percussus.
ita enī excluditur quasi tres dies luna semper a sole obtegarur. Sed & mane quādoq; cō/
spicitur priusq; sol exoriatur: & uespere eius diei nouaculā facie: quod & experientia in/
dicat & testatur Alphraganus: tum de spacio quoq; lunaris motus ita determinat: quasi
semper eodē passu moueretur: nō autē uelociore interdū: interdū tardiore: quod in astro/
nomicis supputationibus demonstratur. Habeat igitur suum sibi Galenus mensem quē
ne nobis importuniis ingerat concedamus illi quos mauult dies esse ceticos Archigenē
repudiantes: eos ego nullis lunæ cursibus regi firmiter assero. Siue acceptam a sole/siue a
signis uirtutē æstimemus: nam ea quidē quæ a sole solida & naturalis (ut declarauimus)
sed ad eā ceticis dies pertinere non possunt/nisi nos morbi semper in nouilunio aggrede/
rētur: alioquin nec diē septimæ luna dimidia: nec quartadecimā plena respondebit: in qui/
bus quadrangularis & aduersa solis configuratio ciet humores. Restat ea quæ a signis.
Hæc uero cū nulla est/ut sequētia declarabunt: tū si qua foret ad ceticos dies nullo mo/
do spectabit id quod ipsi dicunt. Nam si argumētantur ab experientia diē septima fit cō/
motio. Rursusq; quartadecima & per hos dies in quadratis est signis luna uel in opposi/
tis ex hac igitur signorū permutatione illæ sequūtur cōmōtiones. Nos cōtra sic: diē septi/
ma fit cōmotio rursusq; quartadecima: uec per hos dies plerūq; uel in quadratis est luna
locis uel oppositis. Non igitur de hac signorū permutatione cōmotio illa suscitatur: utra
pars uerioribus nitatur assumptionibus nemini dubiū: cuius lunares motus penitus non
ignoti. Nam cū inferiora permeans epicycli uelocius luna fertur/sexta die ad quadrata si/
gna pertingit: & decimatertia interdū ad opposita. Cū uero superiora tardius circūfertur
nō priusq; die octaua uel nona quadrāgulari sit loco. Quod si respondeāt ob hanc cau/
sam interdū illas quoq; dies ceticos fieri: aliquid dicerēt si cū lunæ cursus est tardus: tūc
octaua uel nona diē cōmouerētur humores. Cū uero uelox sexta: cū medio quodā modo
se haberet septima. Verum non hoc obseruatio docet: sed usu frequēter euenit ut luna qui/
dem pigriore septima det iudiciū interdū & sexta: cōcitatore uero differātur cōmōtiones
ad octauā & nonā: quod aduertētes plurimi medicorū pernegarūt hūc ordinē in morbis
a natura seruatū/a lunaribus cursibus depēdere: Nec eis qui aliter prodiderūt quicq; indu/
xit q̄ uel amor astrologiarū rerū/uel auctoritas Galeni. Quæ tamē in hac re quantū ha/
beant ponderis mox dicemus. Falso autem quidam ex neotericis hoc quoq; Auicennā &

Secunda rō.

Tertia ratio

Reflexio ar/
gumentūFalso opi/
nionem.

Hippocratē opinatos tradunt. Nā Hippocrates quidē nūq; super hoc uerbū: Sed hunc Galeni ascri/
potius ordinē rettulisse nixus ad numeros quos libēter obseruare natura solet/id quod bi
Celsus Asclepiadesq; notarūt/Auicēna cū meminisset opinionis referentis hæc ad lunā: Hip. & Auī.
multa inquit in his dictis ambiguitas. Tum quæstionē reiecit: ut cuius p̄scrutatio ad me/
dicū non spectaret: quin illi potius esset impedimēto. Valeat igit Galeni auctoritas apud
nos ubi decernit qui dies ceticis sint/quoq; pacto tractādus æger/cū uel apparēt uel p̄ui/
dētur. Nam hoc medici officium in qua p̄fessione præcelentē Galenū uereq; diuinū cū do/
ctorum consensu pbamus: & admiramur. At cum causa inuestigatur eorū dierū q̄ altioris
hoc opus philosophiæ/nō modo p̄iudicium: sed nec maioris testimonii loco sentētia fuerit
Galeni. Quando quod Moses ægyptius & Auicenna/magni uiri: magniq; in medicina
Galeni fautores tradunt/plus ramis scientiarū reliquarū q̄ radicibus inhesit. Sane rideat
a dialeticis figura eius quarta syllogismorū: & in philosophia tam sæpe perterret & uali/
dissimas nō per sentit rationes ut philosophicū in eo iudiciū desideretur a multis. Nō po/
test intelligere/ quonā pacto superflite anima & imortali cesset ab opere: cerebro tamen
nō dissoluto/fatigatūq; a se ait hac quæstione platonice quendā: quasi nauē soluta super/
stes nauta nō cesset a nauigatione. Nec intelligit quod a philosophis demonstratur/uni/
uersales rerū notiōes ab intellectu tñ nostro comprehendī/nec a brutorū etiā ingenio: in
tēporis cognitione quid hæsitet nō est tēporis huius narrare. Neq; enī hic de Galeni phi/
losophia/tñ hæc delibauimus quo Moseos & Auicēne iudiciū super eo cōfirmaremus: si
mulq; cauēretur ne cui illius auctoritas imponeret in accipienda superstitione. Nā in hac
ipsa de qua agitur astrologia parum illū peritū/lunaris motus supputatio docet. Nec eū
defendit aliter Apponensis q̄ q̄ eius ætate nondū cælestiū motuū ratio ad liquidū fuerat
explorata. Sit igitur illa fides in medicina quanta maxime esse potest: quod ad doctrinas
alias attinet cautius agendū cum homine meminerimus. Examinandūq; diligētius quæ
tradiderit/an experientie/an rationi/an sentētiis consonēt aliorū. Et quidē quæ de ceticis
prodidit diebus ea parū rebus ipsis consentire pbauimus: eadē nec rationis habere colo/
rem palā fiet inspiciētibus. Nā quæ ratio lunā cum ad signū ab eo loco quartū peruene/
rit uel septimū in quo fuerit inuadēte morbo suscitare in humoribus agitationem: Gale/
nus negat rationē se dicturū: sed ægyptiorū p̄tendit auctoritatē: nos illi sextū suū de sim/
plicibus medicinis librū ad memoriā reuocabimus: In quo delirii notat ægyptios: quorū
quoq; cur apud nos uacillet auctoritas postremis duobus libris innotescet. Hūc illud di/
xerimus obseruari per hos lunæ cursus corporū mutationes fideliter ab ægyptiis non po/
tuisse quibus nō erant lunæ cursus fideliter cōperti: Primus enī Hipparchus in Rhodo in
sula certius illos obseruauit/licet non attigerit tamē ueritatē cui propius accessit deinde
Ptolemæus: quanq̄ hispanorū rursus astronomorū desyderiū nō impleuerit: Neoterici Rō Neoteri
rationē excogitarūt nō modo nō consentientē ueritati/sed nec positioni quā tuētur: nec
Galeni dictis quæ sequunt. Est autē huiusmodi: Signa quadrata uel opposita contrarias
habēt qualitates: Quadrata uel utraq; uel agentes saltē: ut aries quidē a cancro diffidet
utraq; qualitate quādo aries signū calidū & siccū: cancer humidū & frigidū: taurus a leo
ne non utraq;: nam sicco conueniūt: sed agente qualitate discordat/frigido tauro/calido
leone. Discordāt item signa opposita semper altera qualitate saltē: tum decantatū dicūt
ab astrologis quadrangulas & dyamētras radiatiōes cōtrarias esse atq; pugnātes: his po/
f iii

fitis ita colligant/cum peruenerit luna ad loca illis quæ tenuit inuadete morbo inimica/ cõsequi ut inter morbū atq; naturā pugna exoriat: At nos suppositis quæ dicunt ita eos alloquimur: cur creticos dies luna faciat hanc esse putatis causam: quoniam si in tauro/ uerbi gratia/ fuit cum naturā morbus occupauit/ debet cum ad locū contrariū uenerit cõtrarium effectū facere faciet: igitur ut natura contra morbū assurgat: unde pugna & iudicium ad alterutrā partem uictoriæ declinat: erit autem in loco contrario cū peruenerit ad leonem uel ad scorpiū: sed ad leonem die septimo ueniet: ad scorpium quarto decimo. Per hos igitur dies bellicum canet morbo atq; naturæ. Sed cur non idē faciet die tertia ueniens ad geminos plus a tauro leone discrepantes: Cur non duodecima aut decima tertia ueniens ad libram/ cum qua rursus taurns minus cõsentit q̄ cum scorpione: Cur nõ decima quinta subiens sagittarium dissidentē a tauro/ sicut scorpius dissidet atq; leo: Scio quid respondebunt/ nõ esse inter hæc signa aspectus colligationē. sed non alio aduci ego eos uolebam: nõ ut istam aspectuū rationem nullam esse obicerem quod libro sexto sumus facturi. Sed ut ostenderemus etiam si sit aliqua/ non tamen deseruire propositæ quæstioni. Nam illa quidem inter duos planetas obseruatur: quorum radios non putant ad complendū eum posse conuenire/ siue concordent siue discordent: nisi talibus inuicem si bi interuallis confugeretur/ exagono/ trigono/ quadrangulati/ atq; diametro. At uero hic lunam planetis aliis non cõfiguramus: sed id solum aduertimus ut ad locum contrariū deferatur illi quem prius occupabat. Quæ autem positam stellam in geminis stelle positæ in tauro negabunt astrologi per aspectum colligari: non tamen hunc locum esse illi contrarium denegabunt. Quod si facit effectum primo contrarium luna quia ad locum contrarie deuenit qualitatis: cur si in signo frigido & sicco morbum excitauit/ in calidis humidisq; collata naturam aduersus morbum non excitauit: siue illud signum sextum siue secūdum/ siue alio numero quem malueris computetur: Ridiculum hoc omnino/ nec quod ab homine dici possit ueritatem potius spectante q̄ defendete positionem. Quod si contendant in his aspectibus uim consistere: debent ex consequenti illud quoq; concedere/ lunam cum ad trigona signa peruenerit morbum confirmaturam: quoniam sicut quadrata signa discordant/ ita trigona concordant. Cur igitur si tetragona signa suscitāt naturam ex contraria qualitate ad signum ægritudinis/ eadem ratione trigona ex cõcordi morbum non excitabūt: Ad quæ cum luna undecima die fere deferatur erit undecima noxia statuenda: quæ tamen a medicis inter salutare creticas numeratur. Deniq; erit manifestissimum consideranti traditas creticorum dierum obseruationes a medicis ex lunæ motu rationem habere non posse: nam malas quidem commotiones his fieri diebus dicunt: sexta: octaua: duodecima: decima: decima sexta: decima octaua. reddant horum rationem ex luna si possunt: nam sexta quidem & octaua sapius fieri bonas conueniret ut dicebamus/ proueniente per hos dies ad tetragona luna. Sed cur omnino male decima uel duodecima: quibus nõ fit luna in locis aspectu aliquo cū ægritudinis signo colligatis. Cur salutaribus anumeratur decima septima/ atque trigesima: Sed & quæ ratio penes lunam quæ qua ternos quosq; dies uim habere citra uigesimalum: ultra uigesimalum septenos non quaternos ut uigesimalum septimum: trigesimalum quartum: & quadragesimum primum/ quem cum excesseris/ uigesimali cretici inueniantur: ut sexagesimus & octuagesimus tum centesimus ac uigesimalus: cur inde circuitum mensium & annorum: que omnia

sicuti nõ habet a luna cãm ita nec habere possunt a sole/ nec ab alia quãq; cõstellatiõne: cū Aide pueri nõ ille statis diebus statæ quoq; uel similes/ uel cõcordes inueniatur: sed uariāt mige in modum errorē dñ: nec ordinē ullū seruāt qui possit huic ordini respõdere in morborū cõmotiõibus a na Petri Appo- tura maxima ex parte/ custodita/ ut demirari liceat apponēsem qui malitiā sextæ diei quã cõciliatoris Galenus cõparat tyrāno/ sicut septimā regi redigi ait posse/ ad hoc q; luna cursu uelociori ueniat ad tetragonū: sui nimis immemor qui fieri salutare in septima die ægrotatiões di Processus na xerat ob quadrati naturā: quæ. s. morbi signo aduersaret. Quomõ igit nũc ex quadrato tura p septē quoq; malitiæ sextæ reddit rōem: Pater igit hæc omnia cās habere alias: sed sefellit eos q; narios in septima die & quartadecima uidebat cõuenire: quãq; nec ibi ut diximus conuenit. Sed hũc per septenarios progressum: uidemus alibi quoq; in naturæ operibus obseruatū/ ubi nulla suspitio de lunæ motu uel solis: ut in ipsis quoque morborū periodis: cum sicuti sep Auicenna timo die acute ita diuturna: ut scribit Auicennæ: sæpe septimo mēse: septimo āno: quarto/ decimo: uigesimo primo/ solēt terminari. Nec pbo tamē qui supstitiose nũeros hic obser- uant: sed ita naturæ dico cursus impleri plerūq; in rebus/ nõ ob cõstellationes ad hæc tē- pora comparētes (neque enim reperiunt) sed ob occultā pprietatem conditionemq; rerū illarū quibus ita plerūq; usu uenit. Sic enim natura cõparatū uidemus: ut quo scribit ipse Galenus per dies impares acuti morbi moueātur. Qui uero lentiores diuturnioresque p pares. Redige hæc ad lunam: redige ad solem stellasque si potes: Cur igitur cõmotionem septima dies in acutis morbis ad tetragona signa per quæ luna fetatur referamus: cū nec illud præfertim sit perpetuū: Sed & quidā ex iunioribus contra Galeni aliorūque opinio nem ad lunam confugientium hoc loquuntur. Siquis luna posita in ariete/ decumbat cre tica habere diem octauam debet: quare tũc ad cancrum quadratum lūa deueniat. Respõ dentque ita quidē fieri debere habita ratione motus lunaris: sed in septima fieri commo- tionē propter naturam morbi q; acutus cum est/ per impares mouetur usq; ad diem quar- tumdecimum. Postremo quæ de creticis diebus uere sunt obseruata a medicina/ non solum res astrologica non firmat: sed infirmat: ut si maximo argumento corporum affe- ctiones a causis non dependere quas astrologi introducunt. Nam si status in his diebus ordo non esset: sed nunc hæc quidem: nunc illa cretica: rursusq; inter creticas alia alio tē- pore noxia/ salutaris inueniretur: nulla nos ad inuestigandum causam admiratio suscita ret sola materiæ diuersitate mutabili nobis satisfaciēte: sed cum certi dies nõ semp sed ple- rūq; tā cretici. & quidā plerūq; ad uitā: quidā ad mortē: uidetur hic ordo cautā desiderare certā raroq; mutabilē. Galenus hinc cõsequi in cælestibus esse cãm quæ sunt corpora rato Galenus: stabiliq; ordine se mouētia: quia possunt effectū ratū stabilēq; pducere. Mihi cõtra uide Dies creticof tur hinc patere de cælestibus cãm huiusmodi etiā nõ posse: quoniam si inde esset alia alii si fiāt a cælo cretici foret: nec qui apparet in eis ordo seruaret. Nā si luna marti solue iūgeret citaret in non esse im/ fluxus cõmotionē: si saturno tardaret. Sed & coitus luminarium diē morbi pxime antece mutabiles. dens foret inspiciendus: tūq; si dominus eius loci in quo coisset orientē teneret/ cito fieret commotio: sero si occidentem: sed & sydera recto motu pcedentia uel in mobilibus si/ gnis posita uelocius: cõtra uel retrocedētia uel in fixis locata tardius morbo naturæq; bel- licū canerent: quæ nec cuiq; ægrotanti: quãq; iisdem cõstellationibus similiter cõuenirēt: sed aliter aliis pro genituræ ipsorū conditione. Mitto figuram cuius angulos obseruando præcipit Ptolemæus fœlicibus (an infœlicibus) radius deri/

uentur: ut inde de morbo prænuiciemus: quod quidem ignorantissimi credunt ad creti-
cos dies pertinere. Quæ si omnia medici ab astrologis haberent/ non plerumque quos
uoluit ars medica: sed alias alii forent cretici dies. Nec illud esset statum: ut sexta dies ty-
rannica crudelitate perimeret: septima regia benignitate liberaret. Sed & constellationi
bus noxiis septima: & salutaribus etiam sexta annumeraretur. Quod si eueniat interdū
non a cælo esse dici debet ubi causam quærunt eius quod cum ordine: & fere semper con-
tingit: sed in materiam potius redigi debet particularemque aliquam laborantis homi-
nis proprietatem.

Caput XVII Periodos humorum ad syderum motus non esse referendos.

Ed nec periodos humorum in febribus credat quispiam ad syderum motus re-
ferendos: uti gratia exempli bilis atra diebus duobus cesset/ quarto suscite/ quo-
niam sub saturno sit cuius motus alius tardior. Nam qua ratione sanguis ad io-
uem relatus ab astrologis ingiter putrescit nulla pausa: cum non iuppiter tamen omni-
um uelocissimus: quin potius si tempus restitutionis æstimetur omnium tardissimus post
saturnum. Cur item motus rubræ bilis ascriptus marti: paulo segnior atræ motu: cessat
enim sex horis minus: cum ille horis octo & quadraginta: ipse sex & triginta sopiatur: mul-
to autem saturno uelocior stella martis. Preterea decretum est astrologorum opera stel-
larum tardi motus quo tardiora sunt eo magis esse diuturna. Cur igitur si pituitæ motus
citius redit q̄ rubræ bilis: nam ille post sex horas: hic post sex atque triginta: quoniam lu-
næ motus excitans pituitam uelocior motu martis coleram excitante. Cur inquam si hoc
uerum non diuturnius afficit agitatio colere q̄ pituitæ: sed illa horis tantum duodecim:
hic autem decem & octo. Debent enim (si stamus in præceptis astrologorum) diuturnio-
ra esse opera martis q̄ lunæ: siquidem huius uelociora quam illius. Quod si rursus hos
omnes periodos ad lunam solam uolumus referre: ut pote prædominantem in omēs hu-
mores hæsitabit nihil minus astrologica ratio cui nituntur. Nam pituita inquit quoni-
am lunæ aquæq; cognatione aquarum fere motum imitatur ille fluunt & refluent mora
media intercidente: sed exigua qualis inter rectos motus necessario cadit. Sic pituita sex
tantum horas integras relinquit. Verum potuit sanguini magis hæc conuenire/ cuius si-
cut aquæ continuus æstus inuenitur in qua morula accessum dirimens a recessu non bene
sex horarum respondet interuallo: quo totus ipse uel fluxus agitur uel refluxus. At in san-
guine maior poterit esse similitudo cuius motum intercipi in sensibilibus morulis ipsi nõ
pernegant assertores huius opinionis. Sed reliqua prosequamur. Atra inquit bilis quo-
niam a natura plurimum aquæ discordat/ ita contrario pituitæ modo mouetur: plurimū
f. cessans ad diem usq; duorum integritatem. Sed mihi quidem uidetur plus aquam ha-
bere cum terra communis q̄ cum igne siue locum aduertat siue qualitatem siue motū:
quibus nulla alia potest conditio præpoderare. Erit igitur idem iudicium de humoribus
ad elementa relatis: ut magis a pituitæ motu diuersus esse debeat motus rubræ q̄ atræ bi-
lis. Verum nec illustrium ueterumq; medicorū quisquā ad has causas circuitū febrū reu-
lit. Primus hoc tentauit Petrus Apponenis homo congerere plura natus q̄ digerere: quæ
quidem indoctiores ubi nugatur magis ibi soliti impensius admirari.

Primus mo-
dus.

Secundum

Qualis Pe-
trus Appo.

Caput

XVIII Infœlicitatem octimestris partus saturno non esse ascribendam.
Vn tractamus hæc uenit in mentē solere astrologos infœlicitatem octime-
stris partus ascribere saturno: de quo dicendū hoc loco: sed breuiter ē: ne nõ
redarguta uideat nos cogere: ut uel inuerti cōcedamus hostilissimoz syderū
radiis nos apprehendi. Quod ut uolens concedo: ita non illud uolēs iõ apprehēdi nos
ab illis ut teneamur: quippe illabi de cælo ita sentiam ut nõ putem ab eo noxiū quicquā
puenire. Sūma igit hæc est/ fallūtur astrologi si credunt ideo natos octauo mēse non ui-
uere: quia singulis uteri gerendi mēsibus/ singuli planetæ præsent. & ppter ea qui primo/
idē octauo mēsi saturnus dominetur/ planeta frigidus & siccus hoc est qualitibus uitæ
contrarius. primū enim & illæ per manus traditæ planetæ dominādi uices rationē non
habēt: ut alibi suo loco dicitur: & q̄ octimestris partus non uiuat omnino rationē aliā ha-
bet. Sūt qui opinētur fœtum septimo mēse conari ut egrediat/ & in cōatu ledi: qui si octa-
uo exit: ut pote nõdū restitutū sue incolumitati/ uiuam esse nõ solere: sed Hippocrati po-
tius accedo qui tractatu quē scribit de octimestri partu cām cur plerūq; nõ uiuat/ hæc esse
at q̄ eo mēse difficilis sit uteri gestatio. Tunc enim grauius se habere pregnātes: & in ma-
trice nescio quæ pati grauias & incōmodas: & si pariant duplici labore opprissas & partus &
ægritudinis/ infirmissimas fieri: unde necessario ipse quoq; fœtus imbecillior factus/ raro
diu uiuat. Attestatur huic sententiæ q̄ si quæ inueniuntur uegetiores ualidioresque fœminæ
solēt octauo etiam mense parere uicturos quales in hispania inueniri scribit Auicenna &
Aristoteles in ægypto. Verba ipsa Hippocratis super hac re græca subieci: ne quoniā liber
hic uulgo nõ habet fictū crederet a nobis περι θρηνα σπηριου τη λεμεοιη φημι: & que sequunt
Caput XIX Cur naute/medici/agricolæ/ uera sapius prædicat q̄ astrologi.

Hippocra:

Ria fere erāt in illa secūda rōinatione obiectamēta: primū a mutationibus in/
ferioz ex solis lunæq; cursibus: unde colligebāt: & actionē in nos syderū aliorū
& mutationē rez aliarū ab illis esse cōiectandā. Secūdam testimonio bonarum
artiū medicinæ agriculturæ/ nauigatorie: que suis opibus astrologicas adhibent obserua-
tiones. Et horū ita utrūq; reieciimus ut isdē tellis eos repūgeremus ostēdentes ut pauloātē
dicebamus: ex operibus solis & lunæ: & ex illarum artium obseruationibus/ potius colli-
gi quod negāt: q̄ q̄ affirmāt. Restat tertium q̄ ab earundem artificum uulgi ipius prædicti
omibus sumebatur: quasi nimis essemus iniqui: qui nullam futurorum præcognitionem
concederemus astrologis totius cæli peritis q̄ rudia magisteria: & de populo cuius inter-
dum etiam assequatur: ita multa de pluuiis/ de ægritudinibus/ de pecoribus/ de annonā
quotidie predici uulgo cum euētus fide uidemus. Cur non igitur inquit qui cælestes cau-
sas exploratiuè norunt: & illa rectius: & alia poterunt secretiora predicere: hoc est q̄ in
præsentia nobis diluēdum est: immo ut cōsueuimus reiiciendum in eos quod aperte nul-
lo negotio breuiter expediemus. Nam si uera prædicuntur ab illis nulla habita tamen ra-
tione præceptorū astrologiæ: qui nõ dixerit haud leuē esse cōiecturā. & illa quæ omittunt/
quæ ignorāt: nõ necessaria: sed supflua: nõ secretiora/ sed falsiora: nõ dogmata/ sed figmē-
ta: At fallunt aliquādo inquit Ptolemæus qui astrologica nesciūt: quid q̄ astrologi sapi-
us: Cōficiat igit astrologi minus astrologica teneāt / q̄ qui astrologi non sunt. Neq; em̄
pōt hoc denegari/ magis ad fidem respondere quæ dicūt medici de ægris agricolæ de ano

na. nauici de tēpestatibus. pastores de pecoribus: q̄ de isdē rebus ab astrologis prædicuntur. Ratio statim in prōptu est: quandoquidem astrologus signa respicit quæ non sunt signa: causas speculatur quæ non sunt causæ: propterea fallitur. Respicit enim cælestem dispositionē quæ causa tantū uniuersalis nō efficit uarietatem inferiorum/ nisi pro materie conditōne causarumque efficientium inferiorum. Tamen nec cælestis illa dispositio quæ respicit: sed ficta ab eo in cælo dispositio puauissimas regulas & commētias: nō natura sed arbitrio constās astrologorum: siquidem ut demōstrabimns/ nō hominū ille pater & deorum deus in cælo fecit imagines/signa/ptes/antifia/dodecathemoria/ domus/& huiusmodi/alia quibus utuntur: Sed in cælo mentitus hæc est hominū deceptor/& deorum infamator astrologus. Propterea q̄ nihil mirum si nullam rem futuram certa ratione prænoscere ista ars potest. Artifices autem quos memorauimus ueris & naturalibus propriis que ac proximis causis indicisq̄ nituntur:& ideo raro excidūt a ueritate. sed ueris presentionibus futurorum:& fidem suis methodis faciunt:& cum prouentu bonaque scelicitate suas artes exercent. Lege libros pronosticorum Hippocratis nūquā illum inuenies agri statū futurum inter sydera quærere: ut qui sciret hæc magis ex lotio queri q̄ ex astro & de pulsu uenerarum/q̄ de motu spherarū certius præcognosci. Periti gubernatores nō ex ioue/saturno/uenere/marte/mercurio/pudent tempestates: sed de nube: de uentis. de omni aeris conditione: atque eorum hæc solers disciplina expimētis ubiq̄ cōfirmata: de spiraculo tenuissimi flatus: de nubecula uix conspicua tempestatē intelligit iminentē/ cuius nullū præfagium/ nullum signum adhuc patebat oculis aliorum. Nec solum uenturā intelligat: sed qua parte futurum ut excitetur: quomodo declinari: quō supari possit ad que sapia omnis astrologorum prorsus caligabit. Sic pastores agricolæ:& ipm saepe uulgus in eruditum/statum aeris præcognoscūt: nō a stellis sed ab aeris ipsius dispōne: atq̄ his que in sublimi ipressiōibz fiūt: quare raro fallunt: aerē. s. ex aere: sicut medici agrū ex agro præiudicātes: hoc est ex ppriis principiis: nō quod faciunt astrologi ex remotis & cōmuniibus uniuersalibus: imo/ quod peius est/ fictis/ imaginariis fabulosis. **Q**uare nemo putet futurā agricolationem meliorem/ medicinā efficaciorē/ nauigationem tutiorem: si tractentur hæc ab hominibus astrologica percallentibus & obseruantibus. **Q**uin hæc potius tabes & abolitio foret illarum artium: dum a certis regulis ad incertas: a ueris ad cōmentitias euocarētur:& permixtionem falsoꝝ dogmatum/ omnis iam comperti experimenti soliditas ueritasq̄ labefactaretur: id quod nondū rationibus intellectis quibus astrologia uanitas inotescit: ex eo psuaderi satis potest: quod inter initia opis diximus: sūmos earū artū magistros & in illis tractandis apprime scelices/ non modo non adhibuisse snis operibus astrologicas obseruationes: sed eas uel cōtempnisse/ uel etiā cōfutasse. Columella que alibi quoq̄ citauimus ille rei rusticæ scriptor exactissimus quo loco traditurus est pcepta tempore obseruādoꝝ meminit suæ lucubrationis aduersus astrologos:& uera inquit hæc que nos pingni minerua tractauimus: falsa uero quæ imprudētissime chaldei pollicent: alibi quoq̄ a nobis cōfutata: quare colligēti sic Ptolemæo mltā præuidēt de statu aeris agricolatores: igit nos plura certioraq̄ quāto illis cælestium reꝝ cognitione præstamus: negabit Columella esse in consecutione ueritatē: qm̄ .s. hoc astrologicū sapere quo agricolis præstant/ non est sapere/ sed desipere: hoc est non plura q̄ illi sciunt: sed plura fingunt magnitudine rerum circa quæ mentiuntur professionis ludibrium prætegentes: quam indu-

hie cum aliis honestissimo loco uita recepisset/ si tam bonas artes: tam necessarias: agricolationem: medicinam nauigatoriam redderet meliores: sed depræhēsa sapius uanitas & fallacia a prudentissimis legum latoribus: eos coegit ut seuerissimis interdictionibus illā ciuitatibus eliminarent. ut primo libro declaratum a nobis: ne simul & bonas & mentes & artes: occultissimis suis uenenis inficeret: quæ quantum ab gregariis his quas dictabamus artibus in futurorum præsentione uincatur: uel hinc innotescat: q̄ inter nauticos & agricolos/& pastores/ de eorum pronosticis mire cōuenit: inter astrologos nihil adeo ut nihil dubitet Aboasar iter capere nō petasatus: quo die Ptol. aquarū eluuiē denunciauerit

Caput XX Non omnia que ab astrologis predicuntur de primis qualitatibus

dependere.
EXcutere iam uolumus quæ de primis possint qualitatibus dependere: quoniam id tertia astrologorum ratio exposcere uidebatur:& Ptol. non alia uia quæcunq̄ sunt fieri probat a syderibus quod apotelesmatici eius libri declarant:& astrologi oēs huc se semper recipiunt quotiens aut nihil superstiose dici a se defendūt quoq̄ per naturæ uestigia non pcedat: aut nihil rursus cuius reddi manifesta ratio nō possit. Fere enim ad has confugiunt qualitates quotiēs cur hæc iuppiter/ illa saturnus: alia alius faciat planetarum/ interrogantur: in quo illos & sibi & ueritati parum consona loqui parte opis ea mōstrabitur qua rationes astrologici dogmatis refelluntur/ frustra uero per fugiū hoc illos sibi parare preter ea quæ diximus/ multa quoq̄ declarent: Inter quæ illud primū occurrit: futurum ut in fati fortitione plus aui tempus faciat quo quis nascatur: q̄ quæuis alia diuersitas constellationis/ siquidem plus quoq̄ facit ad intensiōem remissionemque primarum qualitatū: q̄ quæuis alia uel positio syderum/ uel mixtura radiorum: Adeo semper æstiuus dies hybernus calidiores/ etiam si quautū uis æstate rigeat/ torpeatque saturnus. Contra semper æstiuus hybernus frigidiores etiam cum ardet mars medioque furit flammatus olympo. Quod si fati differētia oritur frigore & calore siccitate & hūiditate plus minusque uigentibus. Sequitur omniuo damnatos/ etiam semper frigido fato quicumque nati hyeme fuerint præ his qui nati fuerint per æstatem/ præsertim si (quod illis est necessario defendendum) plus hanc aeris sic affecti cælitus qualitatem q̄ seminis & materie proximè conditionem sequuntur. Præterea si tuetur hoc Ptolemæus quod est illi pro fundo naturalis astrologia/ ut per primas qualitates reliqua faciant radii planetarum: non debet in hominum genituris aut mores aut fortunam aliunde uaticinari: q̄ ex ea constellatione quæ corporis habitum facit atq̄ demonstrat: quando hinc omnia consequantur. Et pariter in uniuersalibus uaticiniis una erit res inspiciēda/ quis futurus aeris status: hoc in respecto reliqua patefiēt. Siquidem pro caloris & frigoris/ pro siccitatis humiditatisque modo cetera disponūtur: At non ita uel alii uel ipse Ptolemæus/ cum saepe quæ de moribus in priuata genesi: quæ de fortuitis casibus dicunt/ minime corporis temperamento respondent ea ratione qua solent ad hos cetera referri. Nec quæ de tempestatibus anni totius his congruēt: quæ de moribus/ de pestilentia/ de annonâ/ de bellis pronuntiabunt: quare. s. a diuersis ista constellationibus inuestigant: quod legēti tū astrologicos libros: tū astrologorū uaticinia haud difficile constabit. Non igit suæ superstitioni faciē hanc prætentat hōestamētūque methodi naturalis: ut eatenus se subiicere res hūanas syderibus dicat: quatenus aeris corpisq̄ dispositio in qlitatibus primis a cælo depēdet. Nā hoc qdē ingrediēs ar-

Prima ratio

Secūda rō

tem asserensq; eā quasi possibilē dixit Ptolemæus: sed in p̄cessu explicatūq; dogmatū nec obseruauit/nec potuit saluis professionis iuribus obseruare. Alioquin quod dicebā pau/cis constaret astrologia:cui tantū de aeris dispositione & habitu corporū foret dicendū. Reliqua ex his paucissimis datis regulis q̄ uis e medio sibi cōiectaret:Sed & innumera sunt in Ptolemæi libris & alijs q̄ de materiā q̄litatebus primis originē ducere nullo mō p̄t.

Caput XXI Nec noxas elementorū:nec dāna nostrorū corporū esse a cælo.

EX his quæ modo diximus illud facile reici potest quod tertio loco ad astrolo/giæ assertionē supra in mediū asserbat. Nam cū dicitur si mutationes aeris a syderibus:igitur & pestilētiæ cataclismi/& exustiones/& caritas anonæ. Nega/mus:neq; enim sequit̄:immo hæc qui dicit:quid sit cælū ignorat:nā quid aliud ipsum in natura tota corporea/q̄ in particulari quolibet corpore ipsa uis continēs totū ne dissoluat ne dissoluatur. Quod cor in animali fons uirtutis illius/qua seruatur integritas ordoq; mixturæ/& membrorū inuadentiū iniuria propulsa:sciat igitur qui excessus elementorū unde incendia & cathaclismus contingit:Vnde caritas morbi ac pestilētiæ/cælo refert ac cepta:nō aliter errare/q̄ qui nostri corporis morbos/uicia/causationes/ in ipsam regentē corpus naturæ refert potestātē cuius est illa curare/nō facere:sopire nō excitare. Quæ si sunt uera:patet aliud:item esse qualitates primas/aliud qualitātū primarū recessus & de/trimēta cælitus fieri/nisi negemus aliud esse iura & magistratus oēs ciuitatis/ aliud quod in illis delinquit̄ opere boni principis originē trahere. Vt igit̄ philosophus dederit quæ/quid est in elemētis ordinariū & naturale auctorē habere cælū: nescio tamē qua ratione sit concessurus etiā inde esse q̄ deficiūt/q̄ naturæ prescripto & legibus uariant/cum sit po/tius illud philosophorū dogma q̄ elementa maneāt intra fines/& suo iure contēta nego/ciū mundo nō facessant a cælesti esse natura regente & moderāte fluxibilē & erraticū nu/merū rerū corruptibiliū. Sed inquit̄ quādo mihi concesseris alias stellas facere frigiditātē/alias caliditātē:nōne sequit̄ illud Vt frigidis stellis prædominātibus/ elemēta frigi/da inualescāt:calidis calida:Quod si dicit̄ non eueniat etiā:ut concursu magno frigida rum constellationū frigiditas ita aquarū exuberet:ut eluuiouibus terra mergat̄. Contra calidis ualde potentibus/fiant exustiones. Facilis responsio nec una tantū primū de do/minatu planetarū atq; signorū quæ finxere astrologi:ut falsa sint postea demonstrabit̄. Quid inquit̄ ita planeta quisq; imperabit cælo:ut in hoc mundo prodigiosa producant præsertim mala: Cum cæli opus ex omniū luminū cōspiratione dissuldet:ita tota illa su/periore semper temperatur armonia:ut sicut in ipsa omnia consonant:ita per eam nihil dissonet nunq̄ in inferiori mūdo:in quo quotiēs inconcinuū asperū/discors auditur/ad tactum cæli ne referatur:sed ad quattuor istas chordas citharæ sublunaris quæ de mordi nata materia:impuraq; contactæ cælesti pletrō ad numerū illas semp concordiaq; mo/ uente/cōtumaces interdū inueniūtur. Post hæc subtilius considerandū est: si præfecta ua/ris elemētis uaria sydera sunt:ideo esse præfecta ut perficiātur elemēta ipsa. Quare erit quodlibet elemētū tanto perfectus:quāto p̄ses stella fuerit potentior:q̄ si perfectio par/tiū perfectioni totius nō repugnat:imo cum toto partes labefactātur:nō ptinebit ad ele/ menti perfectionē:ut natura transgrediēs ordinē occupet cætera. Sed tunc erit perfectum cum ab ordine cursuq; naturæ nihil deflexerit:a quo certe deflectere tā potest excedēdo: q̄ deficiendo. Quo circa si p̄sit igni mars/quādoquidē in subiectam qualitātē fieri nihil

Obiectio

Prima r̄sio.

Secunda

Tertia

conuenit a stella:quod ordini bono naturæq; legibus non consentiat nō minus compe/scere tumultuantem/q̄ suscitare torpentem cælestis præfecture officium fuerit. Potest igit̄ id concedi ut sint quattuor primæ qualitates a cælo:nec tamen horum delicta/trans/gressiones/tumultus a cælo sint.sed a materiæ motibus inordinatis/cælestis disciplinæ legibus usquequaq; non obsequentis:Vt propterea credam nec Platonem/nec Aristote/lem in Timeo:uel in Metheoris istas elementorum tyrannides temporarias ad constel/lationum uim ullam unq̄ retulisse. Constat autem ex dictis non modo noxas elemento rum:sed & eadem ratione damna corporum nostrorum/cæterorūq; animantium in cæ/lo causas non habere. Quod quidem & potissimum inter omnia corpora/ & ordinis & beneficentiæ titulis insigne/nec ea debet efficere/que sunt opera potius tumultuātis ma/teriæ uel deficientis.quare quod de elementis diximus:licet de humoribus itidem dice/re in nostro corpore illis respondētibus:si præest atre bili saturnus:mars rubræ:alius san/guini/pituitæ alius: non aliud magis horum planetarū opus/q̄ frenare has qualitates & continere sub cōcinnam uitæ dispositionem. Nec cum præpotens erit saturnus suscitabi/tur atra bilis:ut reliquos perdat/totumq; labefactet:sed ordinatius/compositius/ melius se habebit:Idem de rubra dicendum/cum regnauerit mars:quandoquidem illorū radii & natura sua benefici sint/ac salutare/nec agunt instar ignis sed quemadmodum calor insitus nobis uegetalis/animæ manu recte operatur ad finem certū pro salute uiuentis: ita lumina illa uitalia intimæ mentis siue animi organa/non ad perniciem unq̄: sed ad cōmodum corporum subditorum & beneficentiam agunt/saturnus in atram bilem(siqui dem illi præest)nihil unq̄ non ordinatum:non uiuificū influet:quare nō excitabit illā ad exitium animalis:sed moderabitur ad conseruationem.Nec habebūt a stellis suis humo res/cū illæ præualuerint/quo magis & uiolentius agant:sed quo moderatius atq; uiuaci/ us.Non q̄ mors a cælo:sed a materia cum uitio proprio/quæq; qualitas ita denegauerit: ut præfecti syderis disciplinam non sustineat:sed uel euaget̄ in modica/uel remissa defi/ciat.At nostri diuinatores/qui se cæli sicut interpretes ita patronos & defensores faciunt non tam morbos irritatu nimio primæ qualitatum:sed & uitia ipsa cæcitatem:surdita/tem referunt ad stellas:&(quod est detestabilius)etiam ipsa mōstra:quo nihil dici/nihil cogitari potest absurdius.nam quid aliud monstra q̄ peccata naturæ.Hæc autem nemo unquā p̄ philosophus retulit ad efficientem causam/præsertim indeficiētem.sed omnes ad materiā. Nec ita quisq; delirauit/ut diceret mōstrificos partus culpa fieri uirtutis informā tis. Quæ.s. dei acta manu nihil delinquat/sed accusant materiā situ/uel quātitate uel q̄/ litate male formabilē & opifici suo cōtumacē atq; rebellē. At lōge maior insania cæli uir/tutē dānare q̄ feminis. Quæ tanto minus errare potest atq; deficere/quanto ipsa natura potentior/& domina & artifice iunctior/a quo nō aliter q̄ per ipsum ista seminaria uirtus inferior regitur atq; format̄. Nimis igitur absurdum putare cælestium motus & configura/tiones(si modo uariant istæ configurationes efficiētiam planetarum aliter unq̄ ire atq; cō/ poni:q̄ naturalis tenor & cursus exigit ordinatus rez inferiorum.alioquin naturæ iste or/do cuius transgressio monstrū ubinam sedet.ubinā habet originem.si non hæc in cælo/ aut quomodo suā satis uocē audiunt:quo rem malam/inordinatam non naturalē cuius origo uitii & infirmitas/primis ascribunt naturæ causis/omniū optimis/ordinatissimis/ & potētissimis. Vere ergo dixit Auerrois/qui crediderit martē aut sydus aliud quoquomo

Plato:
Aristoteles:
Damna no/
stroꝝ corpo
rum in cælo
cās nō habe
re.

Mors nō est
a cælo

Auerrois.

do dispositum nocere corporibus/aliena credere ab omni philosophia. Sed ita est certe nulla professio celo magis iniuria astrologica superstitione: quæ quicquid a nobis fit præter rationem culpa uoluntatis/quicquid in materia euenit præter ordinem uicio temeritatis/labilisq; materia: id totum syderibus ambit imputare: nec putat illorum saluam dignitatem: si non illis indignissima quæq; accepta refererantur.

Caput XXII Ingeniorum & morum uarietatem non omnino pendere a primis qualitibus.

Uerum enim uero si non faciunt sydera malas corporum affectiones ipsas saltim corporum faciunt diuersitates: non morbosas: non uiciosas: non causarias: sed intra fines integritatisq; naturæ media inter se temperamenti ratione distantes. Sequens enim hoc uidetur omnino ut si primarum quatuor qualitatum sydera sunt auctores: ut. scilicet a faturo nascantur siue concipiantur corpora sicciora & frigidiora/calidiora sub Marte: humidiora sub uenere: atq; ita de reliquis: quæ temperamenti diuersitate solet diuersitas ingeniorum & affectionum animi consequi: non quibus cogamur: sed quibus iritemur. Sed hic postea locus latius pertractabitur. Illud autem uideamus: an ingeniorum & morum hinc nasci dissimilitudo possit. Nam ut aliquo modo uerum/falsum tamen aliqua ex parte. Consequitur enim qualitatum in corpore prepotentium modus quoq; non nihil affectionum/ ut promiores ad iram bilis efferuescens: segnes pituita: sanguis hylarior: tristes atra bilis efficiat. Sed hoc opido quod generale nec euentia semper respondet: nec satisfacit occultioribus quibusdam & maxime propriis ingeniorum conditionibus. Dixi non semper euentia respondere/ quoniam est interdum inuenire homines temperamento corporis quod similes studiis tamen (non quæ fecit electio: sed naturæ ppenso) dissimilimos. Vidi ego sub uirginea facie ferinam immanitatem: sub truci uultu & aspernabili: mitem & amabilem mansuetudinem: Alios frontis gratia/orisq; uenustate: letitia perpetua preferentes/ intus æstare moribus: & sibi esse fastidio. Alios quos tu iudices plane saturni esse mancipia/hilaritatibus atq; facietis omnia serene/quæ possunt alias a primis qualitibus uires germina consequi consensu fere philosophorum: hoc est quæ nec primæ illæ quatuor: aut filia aut apedices sunt. Ad quas et multa referri plane non posse quæ de morum diuersitate uaticinant astrologi paulo post declarabimus.

Caput XXIII Neq; bella neq; externa a primis qualitibus pendere.

Illud uero nimis ridiculum si possunt sydera facere frigus æstum aliasq; qualitates posse etiam bella. seditiones: posse urbes euertere/impaq; pmutare. Nec minus positioni ridicula ratio. Nam excitata inquitur bili in corporibus regum & principum æstu animi flagrantiore fiant audiores iniuriæ uel reponendæ uel inferendæ. Obeatam Italiam & perpetua pace florentem: si pituitosos habere tibi principes liceat/magnam hoc bonum atq; diuinum paruo constare potest: unciola una lecti pharmacibilis educantis si rite principibus diuidat his qui magis belicosi totum nobis pacabit orbem. Hæc quæ confutet potiusq; irideat. quasi hæc demum bellorum causa quasi ne magis auaritia q; ira: non cupido: non occasio spesue potiūdi. Non simultates & odia quæ sunt apud astrologos a saturno potiusq; a Marte. Non interdum amor ipse iustitiæ bella suscitaret atq; tumultus quasi non sepius sit animis regum p bile deus. nunc bonos exercens ad uirtutem: nunc puniens malos ministerio sæpe malorum quos ille carnifices in mundanda repu. & quasi uisibiles de

Bellorum cæ.

mones habet. Væ hic quæuis deridicula dicunt astrologi uidentur tamen aliquid dicere. At externaque p nostris humoribus nihilo uariant: quomodo referent ad istas quatuor qualitates: exilia: dignitates: diuitias: egestatem: liberos: uxorem: amicos: inimicos. habent inquit Ptol. affinitatem: cum animo & corpore: ut cum animo quidem: honor & dignitas: cum corpore uxor atq; diuitia/ Quæ ista affinitas o Ptolemeæ. ut fortuita hæc animi corporisue conditione sequantur. An quod soletis dicere. si quæ Martis influxus efficit bilosum/ eide & uulnera & uiolentam mortem infligit: quoniam bilis ardor ad iras incitet atq; ad arma/ iter quæ mors ipsa familiariter habitat. Verum solet a nobis id maxime syderum opus existimari/ cum hominis: in ocio degens nulli contumeliosus: in pericula tamen: in gladios: in inimicitias: fatali ui quadam trahitur quasi nolens: pariter bellicosus homo/ crabonumq; ut dicitur irritator: plenus dierum: illesus domi obeat inter suos: Cur igitur ille Martio calore destitutus gladio tamen appetit/ quod est opus Martis: hic in pace moritur: quæ Martem fere ipse calidior. Præterea possint huiusmodi quadam non nihil preferre commercii cum his quæ intra nos sunt: quare ad habitum corporis referantur: illa qua ratione differentiam corporis animiq; consequentur: uxor: diuitia: dignitates: & quæ hoc genere alia sunt profecto ne somnare quidem hoc licet. Quapropter & ipse Ptol. primo capite libri apotelesmaton: ubi suam struit rationem de syderum efficientia: non aliud colligit quæ aliquo modo consequens erit corporis. scilicet atq; animi quatenus hæret corpori/ diuersitatem ab astris puenire. De fortuitis rebus nihil adicit eo loco. ita enim scribit. poterit igitur dicere quis quocumq; tempore status ambientis nos aeris sit futurus. Sed & proprium cuiuslibet hominis habitum & temperamentum intelligit ducto de statu aeris argumento cum formabatur. Quare dicere poterit quale corpus & qualem animum fortiretur. Tum quomodo successu temporis se habebit: preuidens. scilicet futuram aeris dispositionem tali temperatura corpori convenientem/ facere ad eius incoluitatem/ uel dissonantem occasionem dare morbi & egritudinis. Hæc ibi Ptol. in quibus quæ admodum apparet nulla mentio super externis. Mox uero proximo capite ubi iterat dicta necitq; sequentibus exteriora etiam adicit quasi de illis quoq; ppasset/ forte falli putas posse lectorem cui iam ratio excidisset/ ex qua illud deduci comprobariq; dicebat. Quare si derimus Ptolemeo mutari materia primas affectiones/ humiditatis & siccitatis/ frigoris & caloris/ pro conditione statumq; syderum. minime tamen concessuri sumus esse sydera diuersos hominum uariantia casus.

Caput XXIII Occultas uires cælestibus non inesse per quas occultas inferiorum rerum proprietates producant: sed calorem tamen lumenq; uiuificum.

Restat discutiendum an præter effectricem uim qualitatum istarum occultiores in syderibus uires eminentioresq; sint per quas facere multa possint quæ per primas illas qualitates facere non possunt: sicut sua quadam proprietate magnes ferrum trahit: peonia caducis opitulatur: & aliis rebus insunt alia potentes ipsis materia primis affectionibus & nobiliores & efficaciores. Hoc ratio quarta contendebat asserens nullo modo posse uirtutibus homini non abundare stellas: si (quod ab omnibus fere philosophis dicitur) beneficio stellarum tales doctes terrena sortiuntur: tamen cum nobilissima corpora sint/ nobilissimisque dotibus prædita esse necessario. Sed neq; nobilitas horum corporum: nec quæ ab illis occultæ mirabileq; terrenorum corporum uires esse dicantur: argumentum est quo cogamur uirtutes tales/ hoc est eam aliquam præter eam quæ diximus cum calore uiuifico potatem/ in natura cælesti sitas oppinari. Nam ut postre

Confutatio

num hic primitus exequamur/nō accipiunt recte qd̄ dicit/ sortiri cælitis uires inferiora corpora quibus ea faciunt quæ p̄ quatuor primas qualitates effici nō possunt. Fluunt illæ dotes & ptates a principis intimis ipsorū corporū. hoc ē ab eorū formis siue dicere mauiū essentiis: porro cælū sicut formā dedit quā motus ille cōsequit̄: sic dare illis tales uirtutes dicit̄. Quarū tamē diuersitas a diuersitate sit/nō cōstellationis sed mixtiōis: ex cuius uariā p̄portiōe alia atq; alia forma dissultat. Atq; hoc ip̄m ad cælū p̄tinet dignitatē siq; dē q̄ diuidit̄ in multitudinē apud ordinē inferiorē/ea simplici actu & eminentiore collecta/possidet ordo superior. Proinde si ista sublunaris tā multiformis/tā numerosa turba corporū caducorū: infirma/tumultuaria/particularis: angusta: ad cæleste corpus æternū indefectibile: simplex: amplū uniuersale refer̄. Ita rationi maxime cōsentaneū q̄cqd̄ uiriū: quicqd̄ p̄fectionis in ptes sectū & distributū inferioribus est/a corpore illo primo puenire. Omnes aut̄ pariter licet tā uarias tā multiplices unica sua dote luminis & caloris cælestia largiunt̄. Quæ plus minus ex serie syderibus cōicata/facit illoꝝ inter se ordinem potius q̄ diuersitatē. Nec remotius inquirendū quæ dos ista: quæ sit ista p̄prietas: diximus sapius illā nec indigere demonstrāte quæ seip̄am/& alia cū se oīa ip̄a demōstrat: lux. s. oībus euidens: quæ de moto corpore p̄fluēs afflansq; calorē indicat fere nobis occultū mysterium diuinitatis & ptatem in motu: in luce sapiam. in calore figurat amorē: quibus mouet illustrat: creat: p̄ficit: seruat oīa: primus ille deus: primus oīum: inquā sicuti primum est inter oīa corpora cælū preter hāc triplicis ab uno corpore ordine quodā p̄dētis efficaciz p̄rogatiuā/qd̄ in cælo desideramus. aut quid illi deesse nobis uideat̄ ad sūmā p̄fectionem naturæ corporalis & principatū inferioris mūdi. Multiplicibus insigniri distinguiq; p̄prietatibus arrogat: dignitatem imperfecte naturæ: perfecte uero derogat: cui proprium: ut dixi/ simul collectum in uno possidere quod partiatio possident inferiora diuisim quod utique priuilegium si perpetuo motū corporis & calorifico lumini non conueniret utiq;: preter ipsum inquirendum esset aliud in cælo quod actu simplici ambitet complectareturq; uirtutem corporū quorūcūq; corruptibilis. Sed in eo si plene hoc reperit̄ alia cōminiscendi nō est necessarius labor. Repitur aut̄ indubie/ siquidē sine illo res ulla corporea nec generare/nec genita exercere suas optiones p̄t. Tolle enī ip̄m cū suo calore: nec p̄onia caducis opitulabit̄: nec iacynthus sanguinē sistet: nec reubarbaræ bilē educet. Et sicut rerum quæcūq; agūt in nos cessaret efficacia/ si caloris itimi nostri fomēto nō excitaret̄: ita cessaret & uirtus corporū illoꝝ & calor ip̄e uiuentiū: nisi cælesti calore & fouerent̄ seorsum: & inuicē copularent̄. Actus igit̄ & p̄fectio uiriū quæcūq; rebus terrenis inditiæ sunt: hoc ipsum lumen calorificū est/ quatenus quidē calet: sicut oīum calor rursus p̄fectio est/ quatenus lucet. Et quæadmodū nec uideri calores/ nec oculi uidere p̄terq; lucis istius beneficio possunt. Ita nec dotes corporū quorūcūq; aut cōsistere ip̄e: aut se afficere inuicē possunt si motus illius atq; caloris ope destituant̄. Quare sicut ad dignitatē decorēq; pertinet cæli: qui pro tanta colorū diuersitate uno ipsius natiuæ lucis splendore coruscent: ita fuerit suæ p̄fectionis/ p̄ multiplici materialū uirtutū numero unā possidisse uirtutem: & illis oībus nobiliore: sicut oēs colores lux antecedit: & p̄fectā illarum cōstituttonē sicut lux oīum colorum p̄fecta constitutio est: nec plus detrahi putemus dignitati cæli si particulares istas dotes stellis abnegamus: q̄ quod ipsū quoq; cælū nec flauum credimus/ nec ceruleū/ neq; prassinū/ nec purpureū: quæ sicut in terrenis speciosa &

Magna lucis dignitas

Deus lux uera:

necessaria uarietas: ita nec possibilis in syderibus/ nec decora.

Caput XXV Si sua cuiq; syderi & propria uis concedatur: esse tamen illam uniuersalem.

Iam si contēdat aliq; ut preter hāc omnibus cōem p̄prietatem motus luminis atq; caloris/ suā habeat quæq; stella p̄prietatē: nō magnope: q̄q; possim illi resistam. Sed admonebo diuersas istas uirtutes: quibus iter se differūt/ hoc tamē cōuenire/ q̄ oēs uirtutes cælestes sunt. Quicqd̄ aut̄ in cælo est/ & si cōparatū uniuersitati cælestiū particulare aliqd̄ est: idē tamē ad sublunaria si referat̄ (ut maxime sit angustum) uniuersale est. uniuersale cū dico/ ita intelligi uolo/ ut totā corruptibilis mundi p̄fectionē claudat in seip̄so. alioquin celeste nō erit/ ut parte iā declaratū: mox quoq; latius explicabit̄. Quod si concedat̄/ nihil iuuabūt rē astrologica syderū iste dotes peculiāres: sed erit quidē iouis alia q̄ saturni p̄prietas: uerū nō p̄pterea efficiet apud nos aliqd̄ iuppiter q̄ saturnus: quare pariter oīa p̄ hanc suā p̄prietatem uterq; facere poterit. Iouia uirtus differt a saturnia nō negabo. Sed nulla uirtus corporū inferiorū/ quā & iouia æque atq; saturnia: & saturnia æque atq; iouia nō cōtineat: generet: seruet: efficacē reddat/ atq; p̄fectum. Dicam primū cur ita sit. De hīc quomodo stet/ cū ista cōmunionē diuersitas in utroq; & p̄prietatis & actiōis. Cæli natura nō uideat̄ aptius simul & breuius explicari posse/ q̄ si dixeris cælum unitatem eē omniū corporū: sane nulla est multitudo quæ nō a sua unitate depēdeat: nihil in uniuerso/ quod nō ab uno quasi fontali capite deriuat̄. Et quæ admodū in exercitu legio quælibet ad p̄fectū suum: totus exercitus ad unū refertur imperatorē: ita quæuis series rerū generis cōmunionē sibi cōsentiens: habet suum principū a quo deducit̄: a quo fouet̄: regitur: & cōtinetur. Quæ cū sint multa principia quasi multiplex unitas ad simplicissimā unitatem primi principii postremo redigit̄. Est autem quem admodum omnis numerus quodāmodo ī unitate: tota ciuitas in rege: totus exercitus in imperatore: ita suo in principio sui quasi gregis uirtus omnis atq; p̄fectio. Verum quod in illa gregaria (ut ita dixerim) cōditione: diuisum: mancum: infectum: interminatū est. Viget in capite interminate cuiusdam unitatis singulari cōplexu: purum efficax atq; p̄fectum. Quo fit ut nihil consequētis corporis esse in capite: & rursus in capite totū corpus esse dicatur. Ita quod est primum inter ea quæ sunt in effabilis deus & nihil eorū est quæ sunt: & rursus omnia est eminentia quadam principalis naturæ/ & omnimodæ potestatis: Corporeum ergo genus a quo principio dependebit/ potius q̄ a primo corpore loco & dignitate. hoc autem est cælū. Vere igitur quod dicebamus/ cælum unitas erit omnium corporum/ de quo negari possint omnia quæ sint corporum aliorum: & omnia etiam possint affirmari: negari quidē. quoniā quod in illis formatum uarios habet fines: quod discretum multiplex imperfectum/ in cælo nec characteres eos formæ. nec eam pariter habet diuersitatem. Affirmari q̄ omnia illa simul/ non potestate materiæ: sed uirtutis amplitudine/ & originalis naturæ sublimitate concludit. Quæ si cæli natura est/ certe nulli nō cælestium uenit: nec ita existimandum/ ut totum quidem cælum totam contineat p̄fectionē corporum inferiorū: pars uero partem. Nullum id foret cæli priuilegium sed pars quælibet cæli totus est mundus inferior: exceptis quæ in mundo sunt: sed non ex mūdo. Hoc pythagorici significasse uidentur allegorica quadam sua sententia qua soliti affirmare/ totam hanc regionem sublunarem unam esse stellam: & in qualibet cæli stella omnia corum snia.

esse quæ hac nostra regione uisuntur: sic in luna: tum quatuor elementorum: tum ualliu
 esse montiumque discrimina: sed & stirpes & animantia quæcunq; apud nos sunt: ita in
 uenere: mercurio: reliquisque syderibus: quo typo certe non aliud nobis declarant: q̄
 quod astruere uolebamus: nullam esse in cælo stellam quæ non ambiat totum quod est
 subluna: alioquin illæ cælesti natura non erunt/ si non falsè suppositum atque pro/
 batum: nihil uerius dici naturam cælestem/ q̄ unitatem naturæ corporæ. Tum q̄ hoc
 fuerit cælo dignum priuilegium: quod tanta uastitate & numero luminum innumera/
 bili/sublunaris demum angustia bona complectatur. Est igitur in uirtute cuiuslibet stel
 læ/ uirtus omnis corporum caducorum: nec hoc differunt diuersarum stellarum uir/
 tutes/ quod aliis aliæ rebus præsent: cum præsent omnibus omnes. Nec quæ fuerit altior
 præstat inferiori latiore complexu: hoc est plurium rerum: sed nobiliore/ eadem conti/
 nens & quæ continet inferior/ sed unitius longe q̄ illa & eminentius. Videri potest hoc
 idem in mentibus separatis & animantium cognitione. Nam sicut omne corpus a cælo
 ita uis ois cognitiōis particeps pendet ab intellectu. Intellectū uoco nō nostrum/ q̄ ratio
 dicitur: sed angelorum/ quos philosophi mentes & intellectus uocant. Hic sibi super/
 est ad intelligendum/ nec aliquid infra se: nec in aliquo infra se incipit/ quod intelligit.
 Non fallitur/ non laborat. Et quod in omni genere cognitionis potestatibus uariis di/
 stributum excellit/ id unica potestate excellentius longe q̄ sit in illis/ possidet: in seipso
 ueritatem conspicit/ tangitque præsentem certitudine sensus. Habet apud se illam di/
 labentibus rebus imaginaria facultate: peruidet causas & species rerum tam corporeas
 q̄ incorporeas perspicacia rationali/ non rationalis ille/ uel sensualis/ uel imaginarius:
 sed per intellectualem proprietatem nobiliore conditiōe: quod in illis perfectum est col
 ligens: reuocat quod imperfectum. Est enim in nobis cognitio physica aliud a mathema
 tica: mathematica aliud a diuina. Nam physicam ratio cum sensu cōsequitur: mathema
 ticam cum fantasia: diuinam cum mente & intellectu. Porro mentium nulla est etiam
 despiciatissima que non omnem ueritatem in suo lumine uideat/ quam nos illis scientiis
 artibusque/ uel attingimus certe uel anhelamus. Eia igitur cōparemus ista corporeis sunt
 in nobis hæ artes atque scientiæ: sunt in tota cognoscente natura uaria genera cognitio/
 num/ id quod in corporum turba diuersarum uirtutum uaria priuilegia. Est omnis co/
 gnitio participatio quædam luminis intellectualis: est corporea omnis uirtus participa/
 tio quædam facultatis cælestis. Quæq; sicut illa euidentius in ratione: ita perfectius hæc
 elucet in spiritu cordis. His ita positis agite uideamus an recte dixerit quispiam si de mē/
 tibus illis defluant intellectuales radii alios fore qui physicos faciant nō mathematicos:
 alios mathematicos non diuinos: alios diuinos potius q̄ physicos/ uel mathematicos: at
 q̄ ita hæc lux erit/ ut ista studia/ penes naturæ diuersitatem mentium spirantium/ nō a ra/
 diorum ab eadem mente suo ita consilio uoluntateq; proficiscētium: puto rectius sentiet
 qui nihil esse credat huiusmodi: quod & largiter dare quæuis illarum non possit: & quæ
 non sua quidem/ more syderum/ libertate donet sed natura: & si cōtingit ut hoc potius in
 de/ q̄ illud munus excipiat/ nō ad dantem in oia æque liberalem: sed ad captū accipiē/
 tis conditionemq; dicat esse referendū. Quod si quæadmodum diximus ita se habet stel
 la ad corruptibile corpus: quod ad nostrum attinet hoc propositū: sicut mens ad defecti
 bilē cognitionē. pariter erit dicendū posse stellam quælibet ex se dare quicquid corpus sub

ditam/ quodcunq; sit illud/ accipere natum est: ut iam afflatus oculi diuersitatem nō af/
 flatis stellæ/ quod astrologus putat/ sed afflata materia diuersitas faciat Dixi afflatus oc/
 cultum/ quoniam syderis actio per lumen atq; calorem/ pro intentione remissiōe q̄ radii
 potest esse diuersa: quod superius explicauimus: sed in occultis istis pprietatibus p̄ quas
 ipsa se quasi stella propagat/ effunditq; suas/ ut ita dixerim/ species & imagines: sicut illa
 non apparet intentio atque remissio: ita nec ullam agendi diuersitatem ponere persuade
 mur. At inquires uirtus iouis & species ista diffusa diuersa/ est certe a uirtute saturni. Fateor
 sed nō p̄pterea diuersam re effecturam: cū nulla sit res in sublunari mundo quam non u/
 trauis facere possit. Quænam igitur actionis diuersitas. facit utraque idem: sed alia idem
 facit alio modo: nobiliore nobilior/ & eminentior. Quamq̄ nescio si de istis uirtutibus
 ita statuamus: an efficacior forsitan in nos uirtus inferior: non quia loco proximior: sed
 quia naturæ cognatior: sed alterius operis hæc inquisitio. Hic tantum asserimus/ si præ/
 ter lumen atque calorem sua cuique syderi proprietate concedatur. Ita defendi posse om/
 nes uniuersales: ut nullam faciant ex se diuersitatem inferiorum. Possimus tamen conce
 dere uim aliquam particularem illis/ contrahentes scilicet sydeream potestatem. Atque
 ita concedere/ ut nihil hoc tñ adiuuaret astrologos: ut si omnes quidem stellas in om/
 nibus semper idem operari: sed non omnia in omnibus concedamus uerum aliud aliam
 ad hoc exemplum. Constant corpora quælibet ex materia & forma: putet igitur aliquis
 ita se rem habere: ut quæ attinent ad materiam tria minora sydera faciant/ luna/ uenus/
 atque mercurius: diuisis officiis: ut materiam ipsam luna regat: ad formam uero dispona
 tur a uenere & mercurio: a uenere per quantitatem/ dum sit ordo/ figura/ compositio/ de/
 cor debitus in partibus: a mercurio per qualitatem/ dum formabili mobilitate suscipiende
 formæ congruas induit affectiones: atque sunt formæ manentis a superioribus tribus stel
 lis in hunc modum: ut q̄ forma sit habeat a saturno: q̄ det esse & uitam his quæ uiuunt a
 ioue: q̄ moueat intus excitetque ad operandum a marte. Quod autem se res quælibet ip
 sa diffundat: & per diffusionem notificet atque propaget/ ad solem potissimum referetur
 cuius esse uideatur opera/ tam materiam uincere de quâ sibi simile parit: q̄ & generatio
 ipsa & manifestatio. Quid si igitur different opera planetarum/ quod & ultro concedi//
 mus: non ratione/ non fide experimentorum: non auctoritate Platōis Aristotelisue coa/
 cti: esset tamen tunc quoque omnis diuersitas rerum inferiorum/ non a cælo/ sed a causis
 inferioribus/ agente illo quod est suum semper in omnibus/ eodem modo/ sed opere uari
 ato: tum a proximis causis/ tum a dispositione materia: particulares magis q̄ uirtutes in
 syderibus ponere: quando nec istas uniuersales nulla ratio persuadet: posset de quibusdā
 aliter suspicari sine piaculo/ & cum doctorum etiam auctoritate non nego: sed quod se//
 quens liber ostendet/ si quæ huiusmodi nec sunt ille quas astrologi dicunt/ nec illis affici/
 mur eo modo quo credunt.

Caput XXVI Epilogus huius libri cum reiectione quarundam rationum astro/
 logorum in ipsos argumentantes.
Examinauimus naturales omnes mutationes rerum inferiorum quæcumque
 cæli opera esse uidentur: nam de fortuitis hominum casibus in quinta rationis

soluione dicemus/nec repertum in illis quod faueret astrologis/sed occasio data potius multa obiciendi/ut sit quod eos anagyriū istam cōmouisse pœniteat Et enim quid colligimus inde aliud q̄ radiis luminarū affici corpora sublunaria. Sed nec alia affectiōe q̄ caloris/nec alterius caloris q̄ uitalis/nec cuius actio aliter immutaret/q̄ pro situ syderis uel ex propinquo/uel e directo nos magis irradiantis. Ex his principis omniū effectuum reddidimus rationē: quoscūq; fide experiētia in testimoniū sui dogmatis afferēbat: in qua reddenda nō confirmari astrologiā ex illis obseruatiōibus sed infirmari patebat: & quid illi uel fallerent/uel fallerent/ubiq; detegebat. Sic falso apparuit credi ab illis uim solis exsiccatricē/aut lunæ parum salubriter humectatricē & frigidā: falso fingi in luna uim occultam præter motū & lumē quæ mare reuocet & effundat: falso noxa partus octimestris rerum fieri saturnū: falso signis ascribi/quasi uirtutis potestatisq; diuersa: quod p̄ situs tātummodo uarietate solis radius operat̄ falso crifimos dies & periodos febrium/ad lunæ motus/uel aliorū syderū referri. Deniq; tantū abfuit/ut ex istis a sole lunaq; mutatiōibus argumentū sumeret̄ ad fidem decretorū astrologiæ ut inde in suspitionē falsitatis non mediocriter adducat̄. ita enim argumentabat̄ sub luna si quis cubet: mēbra occupat torpor / & cu ea echinni simul implent̄: frige facit igitur & humefacit. Sollē torridum sensus attestatur: igitur siccum. Nos e diuerso sic instamus/luna implet echinnos: igitur calida est: demonstrauius hæc ex Aristo. stupent frigore dormiētes sub ea: igitur calida est. Declarauimus hoc aperta ratione/quo pacto scilicet id eueniat. In plenilunio fauet cōceptibus alit corpora/crescens roborat uegetat: igitur calida est. Probauimus ex Hippocrate ex euentia ipsa. De sole pariter appellamus ad experiētia/qua patet illius radius spiritum. Vitæ omnē uiuificari: id uero non est sicca potestatis/sed salubriter calidæ. Nec difficile fuit declarare/quo pacto uel ex accidenti uel siccat̄ uel exurat/immo frige faciat etiā sol: luna frigoris & humoris causa esse dicatur: licet sydus utrūq; uiuifici tantū luminis & caloris sua natura sit auctor. Sic itē colligebant: uidemus a sole & luna manifesto nostra corpora permutari: nec igitur de aliorū syderum influxibus dubitandum est. At hoc ipm̄ de aliis nos in dubiū trahit: quod de sole lunaquæ uidemus: quot scilicet ab eis ita corporum dispositiōes uariari deprehēdimus: ut reliquas stellas a symbolas potius iudicemus/q̄ in partes operis aduocatas siquidem lunæ lumine decrescēte semper humiditas in corporibus attenuatur/augescit semper illa crescente. Cur igitur si quod putant astrologi de aliorum syderum efficientia uerum est. Cur inq; non interdum humili planetæ cum dominantur iacturam luminis lunaris fartientes/humiditates non augent: ut liceat nobis aliquādo syderum beneficio: etiam in nouilunio succulentas ostreas cenitare. Cur inuicem illa plena nunq; saturni siccitas atque martis ius cæli pro legibus astrologicis/usurpantium corpora desiccant: & cesa ligna defendit a carie: potius ergo fauent obseruatiōnes istæ tollentibus potestatem planetarum/q̄ astruētibus: sicut & his potius / qui signis efficacitā nullam tribuunt/q̄ qui plurimā: alioquin eum a luna mouet̄ mare: sicut uolūt nec ipsi negamus: cur in aquaticis signis posita/nō plus mouet̄ q̄ igneis nec minus in siccis deniq; q̄ in humidis. aut cur luna nō facit uberiores accessus humidis iūcta planetis q̄ exsiccātibus. Et quō si uera quæ p̄dicunt de duodecim locis: quas appellāt domos: quō illud cōsonat: q̄ ab ortu scādens luna/quo plus sūmo p̄pinquat fortius agit in oceanū atq; ita fortius ex. xii. loco/q̄ ex horoscopo: quo tñ loco lāguere fieriq; ibecillimā omniū syderū

Argumentū
astrologorū
Aliud argu/
mentum
Retorquet
primimum
Aristo.
Hippocra/
tes.
Solutio se/
cundi.

Alia ratio
astrologorū

potestātē affirmāt potius igit̄ stant nobis contra illos ista experimēta/q̄ ut contra fidem astrologorū opinionibus arrogant: nisi quēadmodū dicebat Phauorinus/ut supra etiam tetigimus: quia oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit adolescitq; putant ar/gumentū esse ad persuadendū omniū rerū humanarū & parua & maxima tanq; stellis atq; syderibus euncta duci atq; regi. Sed longe dispar/atq; ut idē astrologos ludens iacta/bat/ inuicemq; impetū & absurdū est: ut quantū ætus oceanī cū lunæ curriculo cōgruit ne gocium quoq; alicuius quod ei forte de aquæ ductu cum riuatibus apud iudicē est. Existi/memus ipsum quoq; quasi habena quadā de cælo uictū gulernari.

Caput XXVII

Reliquū ut postremā argumentationē dissoluamus petitā ab euentis humanis in quibus alia ita uires nostras excedāt: aut præter meritū & rationē eueniant ut decreti fatalis/ & cælestis potētia uim astruere uideantur: hoc nos ita solue/mus ad præsens ut ostēdamus habere suas causas hæc omnia satis apud nos: nec appare re quicq; in omnibus/quod auctore cælum desideret: hoc est nihil in cursu rerum esse hu/manarū: unde suspicio nasci debeat facta hominū satis regi & gubernari. Nam per initia quidē libri sequentis nō soluentes iam/sed arguentes/hæc imprimis cælitus nullo modo fieri posse docebimus: in quibus istam uim fati agnoscere sibi isti uident̄. Ea uero deniq; duo sunt magna uidelicet atq; mala. Dicamus primū de magnis: uel ad animū pertinet̄ ista: uel ad externa. Sic enim nobis & Alexātri fœlicitatē & præceptoris ingeniū ac do/ctrinā obiectabant. Incipiamus igit̄ ab his quæ ad animū pertinent. Admiraris in Aristo tele consumatā scientiam rerū naturalium: ego tecū pariter admiror. Causa cælū est in/quis/ & constellatio sub qua natus est: nō accedo: non tam uulgata ratione/q; nati eodē astro multi nō fuerunt Aristoteles: q̄ q̄ præter cælū sub quo tanq; causa uniuersali & hoc Quare Ari: tæ suæ. & philosophi actici pariter germinat̄: causa proximæ sunt Aristoteli p̄pria & pe cōsumatus culiars: ad quas singularē eius profectū referamus. Primū utiq; ut ille inquit sortitus est philosophus animam bonā: & hanc utiquæ non a cælo/siquidē immortalis: & incorporeus animus/ quod ipse demonstraui: nec astrologi negant: tum sortitus est corpus idoneum ut tali a nimæ famularetur: nec hoc etiam a cælo nisi tanq; a communi causa: sed a parentibus. Elegit philosophari. Hoc & principiorū opus quæ diximus: hoc est animi & corporis: & sui arbitrii fuit/profecit in philosophia: hic arrepti propositi & suæ industriæ fructus. At plusq; philosophantes multi/pari studio atq; labore. Fuit in causa doctrina præceptoris: & fœlicitas seculi in quo æditus ueterū pleni monumētis: sed non exactis ne & labor nō adesset inchoandi & perficiendi bonas artes materia nō deesset. At profecit plus lōge q̄ coetanei & q̄ discipuli. Sortitus erat nō astrū melius: sed ingeniū melius. Nec ingenium ab astro/siquidē incorporeale: sed adeo sicut corpus a patre: nō a cælo. De quo nos tanto loquimur/q̄ astrologi honorificentius quāto causa uniuersalis particularibus causis di/ uinior & eminētior. Quod si captus excessit ingenii humani uel Aristo. uel philosophus alius: erit causæ hoc nō oīo deterioris quale corpus oē p̄ptereaq; celeste est: sed melioris hoc est diuinæ: sicuti Socrates maior mea snia omniū philosophorū sapientiā suā non sy deribus natalitis: sed assistenti numine retulit acceptā. Quare plus cælo damus q̄ oporteat: si diuinitatem animorū a corporeis illis radiis demittimus: minus si corporeas disse rētias quæ de priuatis rebus accipiuntur illi quasi particulari causæ tribuimus. Minus aut̄

omnino quod deceat cum deformitates ipsas nostras & labe metum ascribimus stellis: quod est unum ex illis quibus maxime mouebantur ad astra confugere: quod appareret in hominibus multis: absonae quaedam appetitiones: propter leges humanitatis: quae non intrinsecam hoc est humanam: sed extrinsecam habere causam uideantur: & quia potest ideo sydeream. Ego uero ab illis quaesierim: cur praegnans mulier terram comedat libetius & carbonem: quod exquisitum omne genus eduliorum. Et si monstrifici desiderii non astrum sed foetum causam inuenierint: admonebo causam pariter eorum quae demirantur in corporis temperatura potius quam in caelo esse querendam. Dicerent apud improbos quoque demones: sed a corporeis eos abducent. Certe propter corporis habitum quantum facit at ad hominem portentosas affectiones consuetudo uerissimo possum exemplo declarare. Vixit adhuc homo mihi notus prodigiosa libidinis & in audita. Nam ad uenerem nunquam accedit nisi uapulet: & tamen scelus id ita cogitat. scruientes ita plagas desiderat ut increpet uerberat: si cum eo lentius egerit: haud compositus plene uoti: nisi eruperit sanguis: & innocens artus hominis nocentissimi: uiolentior scutica diseruerit: Efflagitat ille miser hanc operam summis precibus ab ea semper foemia quam adiuit: praebetque flagellum pridie sibi ad id officii aceti infusione duratum & superplex a meretrice uerberari postulat: a qua quanto cedit durius: eo feruentius incalescit: & pari passu ad uoluptatem dolorumque contedit: unus inuentus homo qui corporeas delicias iterum cruciatum inueniat. Is cum non alioquin pessimus sit: morbum suum agnoscit & odit quoniamque mihi familiaris multis iam retro annis: quod pateret libere patefecit. A quo diligenter tam insolite perstitis causam: cum sciscitaretur a puero inquit sic assueui. Et me rursus consuetudinis causam interrogante: educatum se cum pueris scelestissimis: inter quos conuenisset hac cedere licentia quasi precio quodam: mutuam sibi uedere flagitiosa alternatione pudorem. Hoc ego factum licet graue animo liberalibus: id non suppressi: ut cognosceremus euidentia ipsa quantum illis affectibus ualeat consuetudo: ne quasi causam habere terrenam nullam possint: caelum statim accusemus. Nam id quod astrologus si audiat: damnata dicit fuisse uenerem in hominis genitura: & aduersis fortasse: aut alio modo minitibus radiis martis flagellata. Veniamus ad res externas: in quibus alexander proponebat cuius tate: tam repetita foelicitas: undenam ortum haberet quarebat nisi haberet a caelo: Facilis ratio: a uirtutibus. Alexandri quales habuit multas necessarias imperatori: fortitudinem: liberalitatem: laborum tolerantiam: peritiam rei militaris: egregiam litteraturam: & quas alias enumerare non est necesse: ab exercitu quem nactus est: & sub patre Philippo exercitissimum: & beneficio regionis bellicosissimum: & ob liberalitatem exemplumque uirtutum a matissimum sui. Ab ignauia populorum: quos superauit: undictus a patruo pugnasse cum foemis. A fortuna quae in rebus bellicis plurimum dominatur. Fortunam uero cum dico caelum non dico: sed eam causam cuius meminit. Ari. secundo libro physicae auscultationis: & quam uulgo fortunam dicitur atque his uerbis solemus exprime: ita fors tulit: ita euenit: ita res cecidit per quam fit ut ludetes telluris aut iaciant quod uolunt aut quod non uolunt: haec est illa caeca nuncupata quae propter illas quae diximus & similes causas: Caesares: Syllas: Augustos: Alexandros: fecit: quod pro se nec dependere de caelo: nec idem esse quod fatum: nec prudentiae derogare diuinam: & quod demum: aut esse: aut non esse possit: quoniam primo libro. late differendum est hic dicere non oportet: ubi astrologos non alius magis quam Aquinatis Thomae quem hi summe sibi fauere putant: armis opprimemus: quod uero ad id attinet quod principaliter hic tractat: Nego quicquam in terris adeo magnam fieri uel uideri: ut auctorem caelum mereat. Nam miracula quidem animi: ut diximus: caelo maiora sunt: fortunae uero & corporis (ut quae maxima sint) caelo collata minima deprehendunt: ut quid recte di-

Vide portentosum exemplum libidinis:

Alexandro unde tanta fortuna in bellicis rebus.

Fortuna:

Thomas:

xit Phauorinus.

Nihil magnam in terra propter hominem: nihil magnam in Phauorinus homine praeter mentem & animum. huc si ascendis caelum transcendis: si ad corpus inclinas: & caelum suspicis: musca te uides: & musca aliquid minus. At quemadmodum quidem in illo nigro agmine formicarum: sunt quae aliis praesent robore: magnitudine: sunt uictoriae: bella: paces officia: labores: hegestas: diuitiae. Quae contemplantibus nobis omnia exigua & nullum discrimine nihil sunt ita nostra ista corpuscula: nostrae fortunae: nostri reges: nostrae prouinciae: bella: foedera: nuptiae: caelo si comparentur nihil sunt penitus: cui tota terra collata / cuius unam portiunculam inter se homines igne ferroque partiunt: indiuiduum punctum est. Non ergo ea est magnitudo rerum terrenarum ut alterius esse quam caeli opus non possit. Quo si digna non sunt: quae inter nos digna sunt: quanto magis erunt indigna: quae indigne etiam fiunt a nobis. ut flagitiosos euehi ad dignitatem. Socratem perire iudicio stellularum: & enormia id genus: quae quotidie multa & uidemus: & patimur. In quibus imprimis elucescere fatum: & caelestis decreti necessitate ait maternus. Quem ego cum astrologis aliis libenter interroga uerim: cur errata nostra tantopere ambient stellis imputare: & cum ipsi peccamus libetius inde caelum quam nos accusare. quasi aut mirabile esset nos errare: pronos & malos ab adolescentia: aut errare illa possint aliquando iussis optimi dei incommutabili semper ordine famulata: Damnantur inquit innocentes: facinorosi praemis afficiuntur a quibus quae solo principibus. iustis an iniustis. si a iustis nec caelum satis erit tanto miraculo: si ab iniustis: quid caelo opus est: ubi despectrix caeli malicia satis est. Quae ait Aristoteles in problematis: cur fere idem semper boni & pauperes: cumque multas afferrat causas & ueras & facetas: nullam tamen affert a caelo: ut qui. scilicet sentes & tribulos. non caelum germinare: sed terram. At cautus homo & prudens: quod maxime fugiebat discrimen incurrit: euadit alius periculum: cui se temere sapienter exposuerat. Quod est quod admiremur. cum non minus haec nunquam euenire: quasi eueniant saepe pro miraculo sit habendum: horum cum plerumque fiunt causa quaerenda est: prius quidem proxima: Haec si deest: remotior & occulta: cum de raro & fortuito non est alia causa inuestiganda: si eorum satis meminimus quae sapientissimus Aristoteles & secundo libro physicae auscultationis: & sexto primae philosophiae scriptum nobis reliquit.

Aristoteles:

Obiectio:

Responsio:

Ioannis pici Mirandulae disputationum aduersus astrologos libri tertii finis.

IOANNIS PICI MIRANDULAE DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER QVARTVS:

Caput primum Qui mos in disputando seruatus & deinceps seruandus. Tum si de astrologis quod maximum dant theologi: astrologiam tamen nihil esse.

N

Offer hic fere in disputando mos: ut siquid & ponat aduersarius quod & dari sine piaculo & contra rationabiliter negari possit: negemus id potius nos quam demus: et si sit tale quo concessio nihil magis conficiat ille quam contedit: atque ista serie puenientes ad id quod maximum postulare potest ostendamus: et id si deest quod iure negari posse declaratum est: minime tamen colligi quod arbitratur. Sic enim & res ipsa quae uenit in disputatione nemtota per sua membra particularius exploratur: & quam multa gratis accipiat aduersarius intelligit quae parum certam & absurdam opinionem tueatur. Quae tam multis

Mos disputandi auctoris mire conuincens.

Ille mos
quomodo
obseruatus
in hac dispu
tatione

uel nominibus falsa/uel certe dubia/tum utcūq; omnia se habeant ipsa omnino nō esse falsa nō possit hūc morē seruantes cum astrologis primū defēdebamus tm̄ solis & lunæ radios efficacitā habere permutandi res inferiores. Cætera sydera nihil nobis influere ob radiorū uel distantia uel imbecillitatē. Secūdo loco si dabat̄ eis. id. s. nō extorquentibus/ sed impetrātibus defluere ab omnibus aliquid in nos/ostēdebamus id tū ab omnibus in/ tentione tantū remissioneq; diuersum effluere: hoc est lucē cum calore uiuifico: frigus aut̄ humiditatē siccitatēq; ab illis nō emanare Tertio si facerēt quatuor primas qualitates nō sequi ut impræssionū quæ fiunt in sublimi diuersitas esset ab eis: aut si hoc foret non tamē ab illis uel pestilentias esse uel catheclismos uel exustiones: multominus uirtute primarū illarū quatuor qualitātū res æternas & casui fortunæq; subiectas a syderibus gubernari. Quarto si primarū affectionū auctores sydera crederent̄: hoc est calefaciendi: frige faciē diq;: tum humectandi & exsiccādi potestātē habere nō alias præterea illis dotes attribuē/ das per quas efficiāt multa quæ per uim qualitātū illarū fieri nō possunt. Deniq; quales: quales haberent stellæ uirtutes & pprietates eas uniuersales ita esse ut nulla esset quæ nō ueram inferiorū corporū conditionē potestatemq; complecteret. Quare agere illa omnia cum omnibus qd' est causæ ulis propriū. Diuersitatē autem eorū quæ fiunt & quæ cō/ fingant omnē a pximis causis uel liberis uel naturalibus uel fortuitis originem ducere: Quæ nos omnia eo consilio defendēda suscepimus ut intelligerēt astrologi cū aliter sen tiunt & asseuerāt/ nō cō fessa se dicere & manifesta: sed quæ nec certis ullis rationibus nec euidētibus experimētis/ nec auctoritate Platonis Aristotelisue cōfirmēt. Sed in ābiguo posita sicuti ppugnant̄ a quibusdā/ ita opugnant̄ a multis. Quibus si tota niteret̄ astro/ logia/ nec infideliora sibi fundamēta locaret: nō esset apud me penitus ruinosā/ sed nuta bunda: hoc est tam caderet illa mea snia/ q̄ uacillaret. Verū ut astrologis demus q̄tū il/ lis Aquinas Thomas theologiq; permulti atq; philosophi dare posse cōtendunt: nō ma/ gnopere. s. refragante ratione/ longe tamē minus acciperēt/ q̄ accipere illos sit necessariū ut aliqua astrologia non solū apud nos sed sua natura/ & apud ipsas angelicas mētes eē defendat̄. Dabit enim illis Thomas id qd' maximū dari potest citra apertā calūniā uer/ tatis. ut. s. omniū planetarū ad nos defluuia cū uirtute pueniant: & aliis alias stellis esse proprietates nō modo calefaciendi/ frige faciēdi humectandi & exsiccandi: sed occultio res: Vnde uaria munera terrenorū turba sortiat̄: ut non omnē pprietatē quā habent ho/ mines cæteraq; natura corporalis inferior a suis causis pximis habeat: sed aliquā etiam a cælestibus: hoc totū & nos præcario cōcedentes astrologis ostendemus: nullā tamē iccir co futurā hanc artem: quin de his maxime uaticinet̄ ex astris quæ fieri ab illis uel indicari non possunt: et si fiant illa cuncta quæ diximus: atq; ita concussam uel ad interitū priore libro astrologiā nulla iā pacis uel indulgentiæ spe relicta disputatio p̄sens fūdītus euertet.

Caput. II. Fortuita a celo non esse.

Hortuitæ res pro quarū bono uel malo euentu fortunatos uocamus homines & infortunatos hæ præcipue sunt quæ sicuti fatales in primis putant̄ & a cælesti decreto pendētēs: ita prædicionū astrologicarū pars maxima & potissima ma teria sunt. Nā quæ per se causas pximas habent/ ut cōditiones animi & corporis nō exige re a deo superiorē cām occultio remq; uident̄/ q̄ quæ temere fieri casuq; dicimus: quū fieri sine pxima causa uideant̄: talia sunt fœliciter uel infœliciter nauigare: peregrinari: met

Quid det
thomas a/
strolo.

Nullam esse
astrologiam
etiam si illā
concedatur.

caturā facere: fodientē terrā thesaurū inuenire: latronibus: bestiis occurrere: regi placere: periculū euadere: bona seruitia/ malaue fortiri: domum ingredi mox ruiturā: & quæ alia hoc genere p̄ter consiliū p̄ter opinionē miseris & uere ægris mortalibus accidunt: de qui bus ut quæ profus extra nostrā manū sint & extrinsecus ueniant in nos/ optamus maxi/ me astrologorū audire sententiā. Alioquin quo quis corporis habitu/ sit uel a speculo uel a medico sciat: sicuti & qualē mentē sciat a seipso: si modo mentē habet: At quæ fortuita nūcupamus/ ea sunt quæ potissimū p artes diuinatrices humana curiositas expetit. Hæc igitur ante alia nullo modo de celo p̄uideri posse pbabimus: nec alia ratione q̄ qua uti/ tur Thomas Aquinas: eo maxime loco quo fauere sententiæ astrologorū uidetur: hoc est tertio libro contra gentes/ ubi fortunatos a celo & fieri homines & infortunatos dicere uidetur: ea ratio talis est. Virtus cælestis corporis nō agit intellectu nel electione: sed quæ admodum natura agit/ nature propriū est ad unum tendere. Effectus igit̄ qui nō est unus a naturali causa per se esse nō potest: at quæ ex accidenti concurrūt inuicēq; conueniūt: ea uere unum nō sunt: sed dūtaxat unum per accidens. Concurfus igitur huiusmodi quæ so/ lemus fortuitū nuncupare/ nulla esse potest per se causa naturalis: sed cælestis causa natu ralis causa ut dicebamus. Ea igitur rerū huiusmodi fortuitarū causa per se esse nō potest. Adicit̄ his exemplū/ quo simul declaratur quomodo nō est causa per se celū huiusmodi euentorū: sed tm̄ modo ex accidētī: instigatur inquit aliquis a celo ad sepulchrū fodien/ dū/ accidit ei ut in sepulchro thesaurus sit: Quare fodiens sepulchrū thesaurum inuenit: nō fuit hoc a celo ut inueniret thesaurū præterq̄ ex accidenti: quin ex accidenti est eundē esse & sepulchrū & thesauri locū: nam instigare hominē ad sepulchri fossionē in quo la/ tet thesaurus ut thesaurum inueniat causæ rationalis est & intelligentis: cuius propriū est rem unam ad aliā referre & ordinare: naturalis causæ non est/ qua dūtaxat ad unum fer/ tur ut diximus qualem esse cælestem radium nemo diffitebit.

Caput III Quomodo rerum fortuitarū causa sit deus: quomodo angeli: quomodo celum: quomodo nos: quomodo fortuna.

Cum de fortuitis rebus mentio fiat/ operæptum fuerit altius explicare quæ sint illarū causæ apud philosophos atq; theologos: nam ex his quidem quæ hæcenus diximus estimari posset in casū nos illas dūtaxat temeritatēq; referre nūc improbādos esse astrologos qui seruare in his quoq; extraordinariis ordinē & certas cau sas conarētur/ ut nihil temere in natura/ nihil sine causa legitima fieret. Quæ si qua co/ gitanda est/ illa uidetur potissimū eligenda quā astrologi accipiūt/ celum. s. cū nec infra celū talis ulla iudicetur potens. s. rerum omniū quæ sub celo fiunt: nec supra celū dicūt uidelicet cū multa indigne præter meritū & rationē fieri uideātur/ quæ potius corporalis causæ quandā necessitatē q̄ prouidentia arguant eligentis. Quare ut hos scrupulos ex/ tradamus disserere quædam latius super his rebus utile fuerit/ ut postq̄ a celo gubernari hæc nō posse mōstrauimus: nec unde & quomō gubernētur aperiamus: fortuita fieri dici dicantur mus quæ p̄ter intentionē operātis eueniūt. Quare tm̄ in rebus humanis fortuna dicitur ut quæ solæ consilio rarioneq; fiunt. Exemplū tale quo superius etiam usi/ proposuit agri cultor terram fodere culturā soli cogitans non thesaurum. Accidit ut thesaurū inueniat/ fortuito factum dicimus/ nec reperti thesauri causam aliam datmus q̄ fortunā. Fortunam uero non intelligimus aut numen aut naturā: aut rem omnino aliquā causam talis eue/

Rō. s. Tho.

Exemplū eius/
dem

Fortuita que
dicantur

Exemplum.

h

tus: sed potius excludimus tantū fortuna factū dicentes/ ac si dicamus ita euenit forte nō ex aliqua causa. nam fossio quidē terrā causa dici non potest: cū non sit terra/ quatenus terra est locus. Sed accidit eundē locū in terrā simul esse latebraq; thesauri. Quapropter si quæras qua causa factum ut eruerit iste thesaurū/ nullā est afferre: cū non una causa/ sed fortuitus concursus plurium hoc causarū effecerit. Propterea errabant qui fortunā in rebus esse negabant: quam opinionem secundo physicæ auscultationis: & sexto primæ philosophiæ libro conuellit Aristoteles: Errabant autē non quia putarent quæ nobis impropria fortuitaq; sunt ea nota pronisq; esse posse superioribus mētibus: quare nihil absolute simpliciterq; esse fortunā: sed quod arbitrarētur huiusmodi eūta necessario habere proximā per se causam/ nō intelligentes quo pacto quod est unum per accidens/ causam minime exigat per se unam/ ut hominē eundē musicū esse & bellatorē causam nullā habet: alioquin si simul essent ppter aliquā causam ordinē inuicē haberent ex illa causa: quæ autem sibi temere accidunt: ut bellatori esse musicū/ musico esse bellatorē: patet ea inuicē ordinē non habere: quare nullā habet per se agentē causam: sed ex accidēti tm: sic recte Peripatetici casum & fortunā defendūt in rebus necessitatē exterminātes: sed errāt ex eis quidam detestabilis q̄ qui auferūt casum pernegātes. s. aliter ista fieri q̄ fortuito hoc est nullo cōsilio superioris causæ/ uulla puidētia: pullulat enī pestilētissimus hic error ex ipietatis radice qua creditur aut nō cognosci/ aut si cognoscunt nō curari a superis res humanas qui alibi rationibus reuincet: ubi cōtra philosophos impios erit disputatio: nūc ueluti pro iudicato falsus abiiciat/ auctoritate omnium theologorū: totiusq; philosophorū familiaris & Aristot. peripateticorū principis in moralibus libris/ tam ubi de felicitàte q̄ ubi de bona fortuna differuit/ nā illic cura esse hoies deis p̄cipueq; sapientes: & hic nota esse deo sensibilia oīa p̄terita atq; futura & in his dirigi nos ab eo clarissime asseuerauit quod in libro quoq; de mūdo/ libro utiq; Aristotelis sapiētia digno cōfirmauit quem platonica illa de diuina iustitia sentētia quasi oraculi cuiusdā coronide terminauit. Si igitur curant humana dei: sic enī loquimur: ut custodes angelos: & intelligentiū causarū serū ordinē/ cōplectamur dei ueri cōsilio puidētiæq; famulantē. Si inq; hoc uerū est nemo dubitauerit instigatos ab illis hoies ea sæpe facere quæ sunt homini nō p̄uisa non p̄cognita illis uero sapiētissima p̄cognitione disposita. Vulgatissimū est exemplū de seruis eodem missis a domino ut conuenirēt ignaris tamē domini uolūtatis: quorū conuētus atq; cōcursus ip̄is seruis inopinatus atq; fortuitus/ domino p̄uisus & p̄ordinatus est: sic p̄curas utilitatē pauperis agricolæ custos angelus potest ad eum locū effodiendū iutare motibus occultis: ubi nouit angelus esse thesaurū: ut quod pauperi fuit fortuna consiliū tamē āgelo fuerit/ hoc respiciēs Aurelius Augustinus quito de ciuitate dei libro nō inquit causas quæ dicuntur fortuitæ: unde & fortuna nomē accepit nullas esse dicimus: sed latentes easq; tribuimus uel ueri dei uel quorūlibet spiritū uolūtati. Dixit quorūlibet spiritū: quoniā tā a bonis hoc fieri potest angelis q̄ malis/ licet nō omnia possint mali quæ boni: nec idem utrisq; finis: sed bonis quidē cōe hominū bonū: malis uero malū: frustrāte illoꝝ tamē malitiā bonitate diuina dum in bonū ordinat redigitq; quicquid ab illis mala fuerit uolūtate patratū.

Alius error detestabilis.

Liber de mūdo Ari. sapia dignus

Augustinus.

Definitō for tunæ a Pro/ glo assignata

Sed hæc alibi latius Proclus platonius in cōmentariis in Thimeū eadē rōne qua & Augustinus fortunā definiuit esse demonicā potestātē congregantē inuicē causas inter se dicto assignata uulsas: nec differt a peripatetica determinatione qua dicitur fortunā esse in electione hu-

mana causam aliquid efficientē ex accidēti: sed altera causam remotiorē occultiorēq; altera proximā notāq; respexit. Dixit enī Proclus demonicā potestātē q̄ ita uocent platonius quascūq; mētes inter hoies positas & intellectus superiores a particulari & proxima rerū nostrarū cognitione semotas. Declaremus exēplis hæc quomō fiant ubi & cælū in his quid agat intelligamus. Domi erat Lucius & foris quidē qd agere nō habebat/ uerū fedit animo tamē exeundi finia simul atq; egressus domo est/ ruit domus/ fortunatū dices qui periculū imminēs sic euitauerit: cuius rei cām a male pio philosopho si quæsieris: sed & male philosopho respōdebit casu ita factū/ nec aliā cām requirendā: si quæras ab astrologo in benignā hoc aliquā radiationē refert fortunātis planetæ/ cuius ope defensus ille sit a ruina. Fallit autē ratione superius enarrata: qm̄ incitare Luciū ad egressum ne sub ruina periret causā est intelligētis agētisq; cōsilio & rōne: Quales nec iouis nec alterius stellæ radius: tm̄ esse hoc de cælo potuit ut ad egressum Lucii animus esset p̄pensior q̄ ad quietē: si cut hoc quoq; ab ip̄o corpis habitu esse potuit/ ex quo alii sedētarii magis alii ābulatores hoies sunt/ ut si qua fuerit huius boni cōstellatio cā/ fuerit ex his potius quæ uegetes nos reddūt & melius appetētes/ quales martias dicūt/ nō bñficia quæpiā & defensoria a malis quādo ut sapius idē inuehamus. Sic. n. expedit ordinare illa inuicē radius non potest egressum. s. tuitionēq; a ruina: sed quæ aduodum eligētī egressionē Lucio spaciādī gratia fortuitū est: ut egrediēs mortis discrimē euadat: ita cōstellationi siquā mō talē esse censemus/ iuuātī illū ad motū/ fortuitū est prorsusq; accidētale/ ut liberet a ruina: quo fit ut nec cognoscēs astrologus quid tūc influat cælū Lucio aliud sit quod cognoscat/ q̄ auidū illū futurū motus ābulationisq;: sed futurū ut simul domū & periculū fugiat p̄cognosci ab eo posse nec thema nec ratio ulla cōsentit. Vna igitur supest cā cui p̄uisum hoc nec fortuitū esse potuit diuina. s. uellicās intus animū Luciū instigāsq; ad egressum/ ne sub domo mox casura dispereat: quā. s. & casurā idē numē intelligit: & ad eū finē ordinare Lucii exitum p̄t. De radio corpali ueutrū dici p̄t: quare nec philosophus ullus fortunā definiuit cælestis decreti cōstitutionē/ aut genituræ factū/ aut tale quippiā ductū a dogmate astrologorū: sed aut ad ip̄m casum inopinatūq; cōcursum causarū se rettulerūt: aut ad intellectuales cās inuicē conciliātes suo cōsilio: quæ nostræ puidētiæ fines effugerūt: sic magnus ille philosophorū dux Aristot. quid sit bona fortuna/ quid mala/ qd fortunatū esse/ quid infortunatū latissime differēs/ ne dū decernēdo cælestiū meminit cōstellationū: sed nec inquiredo disputādoq;: quia istā genethliacorū opinionē nec dignam putabat/ de qua philosophus homo dubitaret. sed uelut alia circulatorū delirāmēta potius iter fabulas & p̄stigia q̄ inter cōtrouersias philosophiæ deberet ānumerari: ipse igit Aristot. in eo tractatu post diligentē totius quæstionis examinationē ita definit cū nobis bene ita fortuito euenit dupliciter fieri solere: aut incidētibus nobis prorsus imprudēter in id quod bonū facit euentum: aut q̄uis nō cōsilio deliberationeq; impetu tamē ad id animi ductis: cuius ita rationem ignoramus: ut quo ille se fert obstinatissime tm̄ rhemo uelozq; descēdamus: illud primum ad casum putat referendū: hoc ad diuinā motionē qua penitus ipsa uolūtās occultis impulsionebus inclinet: quod passi solent illa dicere/ p̄sagit animus nescio quid: non possum aliter uelle huc rapior/ alia cogitātī mens nō accedit: & ita cū sui consilii rationē nullā reddere possint/ ita tamē libitū sibi/ ita p̄iudicatū aīo p̄tinaciter asseuerāt. Quo lo cophilosophus Aristoteles & deo nota esse omnia/ ut superius diximus: & nihil esse sub-

Exemplū su pradictorū.

Aristoteles.

Aristo. q̄ re/ cte de deo & anima.

h ii

Imius deo unde possit uoluntas nostra moueri: quod magnū esse immortalitatis argumen-
tū affirmat: Ex quibus oibus ita colligi potest rerū humanarū quasdam fieri casu/ quasdam
natura/ quasdam electione/ quasdam diuino cōsilio: nā licet nihil fiat p̄ter dei consiliū/ ita ta-
men partimur ut fieri diuinitus ea dicamus quæ relicta sibi hominū mentes nō efficerēt:
sed peculiari numinis impulsu cōmotæ faciunt: p̄ter illā generalē summæ potestatis om-
nibus assistentiā/ sine qua nihil esse/ nihil fieri/ licet minimū potest. Sic quāuis p̄priū ho-
minis sit agere electione: regitur tamē interdū natura cū motibus affectionū corporalū
mācipatus iudiciū rationis nō expectat. Declaratur hæc uno exēplo: indicit rex bellū fi-
nitimis forsitan in causa natura regis est bellicosa: cupida/ irrequieta/ forsitan nō tā passio-
ne ducitur q̄ ratione uel iure uendicādi quod suum est/ uel iniuriæ reponēdæ uel aliis de
causis. Potest præter hæc omnia speciale dei consiliū: interuenire/ semper iustū/ semper ra-
tionale: licet non eius semper uel iustitia uel ratio omnibus pateat. Dei inq̄/ consiliū/ &
animātis ad bellū capescendū/ & cum ita libet armantis ad uictoriā: quo pacto loquitur
apud Hieremiā prophetā. Ecce ego mittā & assumā uniuersas cognationes aquilonis/ &
Nabuchodonosor regem babilonis seruū meū: & adducā eos super terrā istam/ & super
habitatores eius/ & sup omnes natiōes quæ in circuitu illius sunt. Et apud Esaiam: Assur
uirga furoris mei & baculus ipse est: in manu eius indignatio mea/ ad gentē fallacē mit-
tam eū: & contra populū furoris mei mandabo illum/ ut auferat spolia/ & diripiat p̄dam
& ponat illum in conculcationē quasi lutum platearum: ipse autem non sic arbitrabitur
& cor eius non ita extimabit.

Caput IIII Ad cælum non esse referendum/ si quid a nobis fit q̄ nostras uires excede-
re uideatur: sed potius uel ad angelos uel ad deum. Atq̄ inibi de fato multa utq̄ diuina
p̄uidencia nostram libertatem non tollat.

Quoniam quid uero ab homine fit q̄ eius uires excedere uideatur: insolitis solet eū
tis admirabilibusq̄ mortalitas nostra concuti: uictaq̄ rerum magnitudine/ su-
spicari uim causæ potentioris/ id agentis in homine atq̄ per hominē: quod hu-
manæ uires facultatis excedat. Et hac quidem suspicione/ qui carnos tantum oculos ha-
bent/ rapiuntur ad cælum/ quo nihil ipsi maius uident: aut potētius sentiunt: malæ ita cō-
potes mentis/ ut ad causam amentē experteq̄ cognitionis id referant. Cui nec omne mē-
tis humanæ consilium satis esse credunt. Quod si respondeāt illa quidem a deo disponi
& ordinari: sed a deo per cælum sydera q̄ compleri: quorum uirtus & efficacia tāta sit: ni-
mis q̄ absurde dicere reuincētur: si quidē intercedentes istæ causæ inter deum & nos: sicut
humiliores deo: ita sublimiores hominibus esse debēt: nec quæ ratione consilioq̄ peragū-
tur/ qualia nostra sunt per irrationalia corpora/ decet ab auctore primo disponi: sed quæ
admodum ille elementariā molem/ ut pote deteriorē/ per cælestem quæ melior est/ regit
& moderatur: ita res humanas nō corporum sed angelorū mysterio: qui natura dignita-
teq̄ mediant inter nos & deū/ conuenit gubernari: quare cū a deo descendis ad terrā/ de-
scende per cælum: cū a deo descendis ad homines/ descende per angelos. Sic angelum
perfarū: græcorum: hebreorū: legis apud prophetas suis populis prouidētes: & apud Pla-
tonem/ omnesq̄ platonicos locales deos: urbibus: regnis: hominibusq̄ præpositos: quo-
rum mentionem quoq̄ factam ab Aristotele: & antiquior Isidorus: & post Isidorum Cle-
mens alexandrinus in stromatis meminerūt. Neque nos turbet q̄ indigne quædam inter-

Propheta
Plato
Isidorus anti-
quior.
Clemens alex-
andrinus

dum iniuste q̄ fieri nobis uidētur: ut p̄pterea ad causam naturali necessitate non consilio
agentē/ libentius recurramus. Nam ridicula sane fuerint urbis uiliora mancipia: si de cō-
silio principis iudicare præsumpserint: multo nostra uel ridicula/ uel sacrilega potius te-
mentas: arbitrium sibi uendicās primi ordinis sapientiæq̄ diuinæ: quæ non in unius ho-
minis: unius familiæ: unius urbis: sed orbis totius utilitatem: nō ad seculū instans: sed ad
omnia pariter secula/ oculū pronidentia/ radiumq̄ sue bonitatis extēdit. Nos hæc homū
culi/ immo noctue: talpe: uere asini: uere boues: & quidem septimi diiudicantes: & deum
reuocabimus ad examen. Qui sapius nec in illo/ quantulūcunq̄ est quod habemus iu-
diciū: sed animi potius morbo iudicantes: iniuste factum querimus quicquid fieri ipsi nol-
lemus. Et quis non asseueranter exclamasset dormire deum cum iustus Ioseph uenūda-
batur a fratribus: Quis non etiā nullum esse cum idem carcerē præmium castitatis acci-
piebat: Videmox eum in egypto regem/ uel a rege secundū. Vide patrem cū tota familia
a fame redimentē. Vide prophetia nobilem: nec negabis a deo facta illa priora/ per quæ
ad ista deinceps/ ordine suo peruentū est. Sed & altius si suspexeris ut ab illa tam impia
mercatura ren eo perductā intelligas/ ut descendens totus populus in egyptum/ diuque
ibi attritus ab ægyptiis regibus/ tam gloriose in libertatē asseratur a Moyse: tot prodigiis
confirmata potestate dei: tot oraculis manifestata: in pharaone: in egypto: in hebreorū
populo: per legem: per tot miracula diuinæ maiestatis: nunc per beneficentiā: nunc per
iustitiam quæ figurarent futura sub Iesu dinæ corporationis ineffabilia illa mysteria.
Profecto uel insanus adduci eo non poteris/ ut sine ratione fieri quicq̄ suspicaris in rebus
humanis: p̄pterea q̄ non a deo optimo sapiente: sed uel a demone malo cum manicheis
uel a corpore syderalis reuolutionis necessitate cum astrologis: uel a casu fortuito teme-
ritateq̄ gubernari/ cū non multis male philosophātibus credas: Sed & quotiens suscita-
ri bella & ædes: & urbium uastationes: & euerfiones regnorū intelliges: non mixturam
duorum radiorum/ aut interpositum naturali cursu suo lumen inter solem & lunam cū
præstigiatoribus istis causam cogitabis: sed consiliū dei/ uel punientis malos/ uel exercē-
tis bonos: Vnde ille dictus dei flagellum: & alter fatis proximus seculo nostro: nō homi-
nem esse se dixit: sed iram dei orbisq̄ uastitatem. Sapiens ille perfarum apud Herodotū
qui discumbēte apud se in cōuiuio Thebano: cui futurā sue gētis cladem/ nescio qua præ-
sensione sibi præcognitā referauit recte locutus est. Nam cum suaderet Thebanus: ut idē
imperator exercitus denūciaret: dehortareturq̄ ab iucepto cuius esset futurus exitus tam
infelix: respōdit id homini esse inuitabile: quod fieri deus ordinauerit. Quare nec suis
uerbis si scilicet imperatorem admoneret/ fidem futuram: quando ita deo decretum esset
proindeq̄ se etiam Maridonium (ita erat principi nomen) sequi alligatos necessitate: pla-
cetq̄ q̄ necessitatem non astrorum: sed diuini consilii dixit: quam & fatum si quis uocet:
Rectius inquit Augustinus sentiet q̄ loquatur. Est autem hoc fatis nomen quantū ex uete-
rum colligi monumentis potest in quadruplicem significationem acceptum: ut fatū uel
ipsa natura sit: uel causarum series ordoq̄ nexu necessario cuncta producens/ uel syderū
constitutio: cum quid aut nascitur/ aut concipitur aut incohatur: uel diuini consilii execu-
tio certa inuitabilisq̄ successus/ in primā significationē accipitur ab Alexandro ex afro/
disiade in libro de fato ad principes Seuerum & Antoninum: ita enim fata esse concedit

Manichei

Herodotus

De fato

Augustinus.

Fatū quadri-

fariā accipi.

Primus mo-

dus.

Alexander ut fatum ipsa natura sit quæ principium aliud est ab electione/quare fato ignis calefacit: aqua humida est: sol illuminat: sed & cum quis dissoluto corporis temperamento moritur/fato moritur. Si uero uel ex equo præcipitatur/uel gladius occidit/fato non moritur in quæ modum de Didone Virgilius mortem sibi per uim præparante dicat: Sed quia nec fato merita nec morte peribat. Astrologi uero id maxime genus mortis in fatum reiecerunt sic Demosthenes.

Aristoteles Et ita quidem fatum nemo esse negauerit sicuti nec naturam: Quo pacto & Aristoteles quinto libro physicæ auscultationis fatales dixit generationes: hoc est quæ secundum naturam fiunt. Nec dubium cum sic fatum intelligamus multa fieri propter fatum: sicuti & multa fiunt præter naturam uel casu uel electione nostra: uel ut inquit eodem loco Alexander ipse Afrodiscus consilio deorum.

Secundus modus fati
Alexander Qui uero secundam inuenerunt opinionem/cogitantur in ipsa natura nihil non fieri necessario: si quis omnes simul causas complecteretur. Nam qui multa fieri dicunt extra necessitatem: hoc ita defendunt in naturalibus rebus & arbitrariis. In naturalibus/quia non omne quod sit naturaliter necessario fit/cum nature opus impediri possit/in arbitrariis quia electio nostra & arbitrium liberum est: illi contra sic instant: in naturalibus quidem si quid impeditur necessario impeditur: quia & illud impeditur a naturali causa est: quæ tandem ad supremam naturam/hoc est cælum redigatur. Ea uero necessario agit: sed fallitur: nam ut impedimento quidem fuerit causa naturalis: fuit ea tamen quæ & ipsa potuit & non esse & impeditur cum agebat: quare contingens illud impedimentum non necessario fuit. Et si de illo rursus impedimento nos urgeas futurum. scilicet causam naturalem: quæ & ipsa sicuti naturaliter: ita necessario aut impeditur/aut non impeditur. Respondeo te si mundum credis eternum/ aut in infinitum progressurum a causa contingente in contingentem causam: inter quas ordo sit semper accidentalis: nec unquam ad unam causam primam necessariam peruenturum: Vnde sequentibus necessitas inuenitur: cum nulla sit talis intra naturales: quando nec celestis cuius operibus & materia & concurrentes inferiores causæ facile obstant: Si uero de mundi creatione cum theologica ueritate consentis. Deuenies per importunum illum regressum ad primam rerum contingentem institutionem unde tolletur necessitas: non confirmabitur electionibus nostris multo irrationabilius inferunt necessitatem: quoniam uoluntas nihil eligat/non prædicatum a ratione nec in nostra sit manu/ita uelle iudicare: sed falsis nituntur assumptionibus/ut ab aliis alias: & a nobis alibi declarabitur. Nam peculiare hæc seorsum tractatus exigunt. Nec magnopere pertinent ad confutandos astrologos: quorum illa tertia est acceptio fati toto opere confutanda/differens a prima opinione/quæ uaturam ipsam cælestem non solum naturalium: sed & fortuitarum ut uidimus rerum originem facit: maleque de causis inferioribus in hac parte maxime sentit: pessime de cælestibus: quando licet natura cælum sit: constellationes tamen illæ quas fingunt ex syderum positura/per loca/signa/domos/aliaque id genus: causæ naturales non sunt/ sed fictitiæ: nec ex uno illo momento initiali dependet operatio cælestium: nec ad ea quæ propria sunt inferiorum causarum referuntur/ut iam declarauimus/ & sequentia magis declarabunt. Restat quarta fati significatio theologica/ sicut illa prima physica magis: sed utraq; uera: ut pendet a diuino consilio seriem ordinemque causarum notet: sub quo nihil nostra libertas

Confutatio secundæ modi

Tertius modus fati toto opere confutandus.

Approbatio quartæ acceptio fati.

periclitetur: cum simus & nos inter has causas: nec in hac chorea fati patiamur tantum: sed agamus: siue igitur dei præuidentiam: siue prouidentiam: hoc est siue mentem illius omnia præcognoscentem: siue uoluntatem ex suo placito omnia disponentem attendas: nullum sit præiudicium liberis actionibus nostris. Nam si præuidentiam/cur non libere facio quod præiudicat deus me facturum/nam si erit quod ille præiudicat: utique libere faciam/quod libere me facturum ille præiudicat. Sed & quia erit quod uoluit: uoluit autem me esse libere/libere agam quicquid agam/nisi ipse mihi meam libertatem ademerit. & certe non solum præcognouit deus uoluntates nostras: sed & præordinauit: nec cum id Gregorius nisenus Damasceusque negaret/uidetur aliter negare quam ut admoneant: Cetera quidem per uoluntatem diuinam: electiones nostras per illam cum nostra etiam uoluntate disponi: ita tamen ut non modo cogitationum nostrarum euentus: sed & ipse cogitationes: ipsa consilia: ipsa proposita: nec regum tantum/ut scriptum est: sed omnium corda in manu dei sint qui solus omnia moderatur: nunc in his quæ nec ad uitium attinent/ nec ad uirtutem inclinat uoluntatem quo libitum illi: si sic decreti alicuius sui exigat absolutio: nunc uirtutes in nobis: sed & nobiscum incohans & perficiens incohans/ nunc a uirtutibus ad uitium motos/permutans ad iusticiam/uel admouens uirgam pedagogi pro misericordia/ uel comminuens quasi hallucinatus pro iusticia: omnia semper aut bona/aut occasiones certe faciens bonorum: tanta de fato de prouidentia & humanarum rerum gubernatione dixerimus cum per se cognitu utilia: tum ad conuellendam astrologicam uanitatem necessaria: ut cum quid fieri contingereque uidemus quod aut maius uideatur aut ordinatus: quam ut in casum homineue referatur: non uim ibi corporaliu radiog: sed diuini consilii angelicique ministerii cum humana libertate curam partemque intelligamus. Liqueat autem ex his que diximus & quo pacto tum præuideri futura: tum præcaueri cum sint mala possint a nobis: nam si fortuito tantum fierent res humanæ/ nulla præsentio futurorum esse posset. Cum autem humano diuinoque consilio fiat/potest humana ratio de illis non nihil coniectare: soli uero numine afflato præuideri certissime: quod prophetarum prædictiones oraculaque confirmant: proximi licet longissimo proximi interuallo prophetis prudentes suut. Vnde illud Euripidis. Qui bene coniectauerit is uates optimus esto: Sic in procurando felici rerum successu infortunis quæ uicissim illud potissimum est/deum sibi conciliare propitiu animi puritate: pijs opibus: uotisque sanctissimis post hoc ipse sibi homo consulat sua prudentia: nam licet in plerisque rebus multum fortuna possit plurimum imo totum in oibus dispositio certæ diuine uoluntatis: ipsam tamen rectam uiuendi rationem magnam in his habere momentum necesse est: nisi frustra collatum hoc nobis munus a deo dicamus. Quare recte dixit ille nullum abesse numen si sit prudentia: sed nos facere fortunam cæloque locare. Propterea Plato in epistola ad Syracusam Plato nos: cum Homericum illius dicti meminisset. Diuinitatem abstulerunt: quia homines potius adiecta ipsi mentem abstulerunt: quod Euripidis ille sententia confirmat: qui sorte animæ filiã esse dixit. Prudenter igitur uitam instituentes ratione naturali: tum pia religione diuinam nobis beniuolentiam parantes: uitemus omnem superstitiosam uanitatem: alioquin qui uel futura præuideri: uel cum sint mala præcauere per astrologicas sperauerit obseruationes/audiet Esaiam sibi dicentem. Ve Esaias nescies ortum eius: & irruet super te calamitas quam non poteris expiare.

Caput V Nec præterita nec que ad alios attinet posse ex aliquo constellatione præuideri.

Ex præscientia dei non tolli nostram libertatem neque ex prouidentia.

Declaratur sententia Damascei & Gregorij niseni

Quod si habeat forte ad fortuitis rebus aliquid quod respondeat: Quam habere nihil possunt aut ueg aut uerisimile: De his qua hora antecedunt quae quid respodebunt: hoc est quoniam pacto geniturae putabunt efficientem causam suis effectibus esse posteriorem: Qui de his item quae non solum priora: sed etiam aliena: ideoque suas causas non huius geniturae constellatione: sed alibi possidentia: ut cum ex hora qua filius nascitur de parentum aorumque & fratrum natu maiorum naturis fortunisque pronunciant. Hec enim & priora illa sunt constellatione: & ab ea itidem aliena: ut quae a praeteritis iam diu propriis constellationibus sui habeant fati ordinem & dependentiam (Si quod scilicet esse fatum a caelo existimemus) in eo item qui nascitur quomodo illud efficit natalitia constellatio: quod multis ille diebus ante diem natale accepit. praedicunt. n. ex themate geniturae mas ne an femina sit qui nascitur: mancus an integer pulcher an deformis: deque aliis huiusmodi corporis conditionibus de quibus oibus iacta alea erat priusquam e matris ut ait. Lucilius bulga infans committeret: horum omnium praedictionem qua sibi ratione astrologi uendicant: sed nec effectu causa posterior: nec praudent ex caelo aliter quae inde praudentur: quam quo pacto effectus ex causa praecognoscitur. Haly auenrodan apotelesmaticos Ptolemaei libros enarrans quae si nostram hanc soluens quaestionem ostendere uoluit quoniam pacto/ex fratris fratrum: ex filiorum genituris parentum fata praudentur. Non quoties inquit mulier concipit uiro totiens concipit: sed tunc solum cum ea incidit hora cuius constellatio/cum parentum constellatione concordet: & quoniam quae cum alio pariter conueniunt inter se quoque conuenire necesse est: si conueniunt cum parentum constellationibus filiorum: oim geniturae/erunt ipse quoque inter se concordet: quare & mutuo etiam sua inuicem fata significabunt: sic ex fratris fratrum: ex filii geniturae parentum naturae fortunaeque demonstratur. Ego uero in hac astrologica subtilitate nescio quid primum coarguam uel irrideam. Non concipit inquit mulier nisi qua hora syderum positio cum parentum syderibus conuenit. Non igitur ex ea hora qua nascitur. sed qua concipitur puer parentum debet facta prauideri: Sed & cum alio item caelo pater/alio genitrix nata sit eius qui concipitur/quomodo una poterit constellatio tam diuersis constellationibus respondere: aut si hoc fieri posse putent aliqua syderum diuersitate/quomodo tot filiorum themata thematis patris/matrisque simul respondebunt: Cum ad isdem syderibus ab hisdem caeli regionibus peti in omnibus debeat parentum significatio. A quarto & decimo caeli loco fors patris & matris ab illis inuestigatur: a sole item saturno/uenere & luna. Horum dispositio in thematis geniturarum uaria fere semper & multiplex pro uarietate filiorum: tu istam omnem uarietatem putas posset non uariare constellationibus genitorum: quasi possit ab alio non dissentire/quod a seipso prius dissentit/ aut non sit futurum/ut idem pater necessario & fortunatus sit & infortunatus: quoniam eius. s. alter filius quantum habeat locum felicibus radiis illustratum: alter uero in felicibus obsessum. Quod ut uitaret uulgus astrologorum soliti dicere non ab omnium filiorum genituris: sed ab eius qui esset maximus natu parentum/fata prauideri. Sed adimitur statim eis illud persequi de fratrum genituris: quas ostendebant iccirco inter se conuenire: quia cum genitorum constellationibus omnes pariter consonarent. Sed qui oportet rem operosius consistare euidentiissime friuolam: Quae enim ratione defenditur: non concipere mulierem nisi qui tunc concipitur ea sit deinde hora nasciturus cuius constellatio eius modi sit futura quae pa-

Haly auero
Bella imagi
natio

Redargutio

Prima ratio
Secunda ratio.
Tertia.

Responsio
uulgi astro/
logorum.

rentum eius qui nascitur sorte atque natura astrologo possit significare. s. illis caelum & tota natura deseruit: nec potest aliquid fieri in uniuerso nisi eo fiat modo per quem possit de eo astrologus diuinare. Praeterea illud quod soluunt in quo erat tota uis nostrae argumentationis: non posse effici ab hora qua infans nascitur: quod in fratribus in parentibus dudum ante praecessit. Nam eorum opinionem qui non effici hac re sed significari tantum ab astris dixerunt: postea coarguimus. Nunc aduersus eos disputamus qui eorum quae caelitus praedicuntur causam esse caelum opinantur: quod & Ptol. & principes omnes istius artis opinati sunt.

Caput VI Futura multo post tempore a presenti constellatione effici non posse.

Quid quod non solum praeterita: sed si recte consideremus: nec quae multo post tempore sunt futura effici possunt a presenti constellatione: quod est tamen familiare frequentissimumque in astrologorum praedictionibus. Vbi. n. non illud legitur apud eos: planetam orientalem in prima uitae parte praestare quod pollicetur: occidentale in postrema: qui horoscopus occupauerit uel horoscopi fuerit dominator cito dare quae sua sunt: paulo post cum qui decimi loci iura possideat: qui occidenti uel affuerit uel praefuerit sero: serius qui imo caelo fuerit collocatus: atque alia hoc genus innumera: hoc denique attestantia: non fieri a constellationibus quod sunt facturae cum ipsae sunt constellationes: sed multis potius annis postquam fuerunt: huius uero mirandi exemplum in nulla uirtute uel actione naturali quale esse caelestem consistens: apparet ut. s. tunc efficax magis existimet cum non est quam cum est: non remanet autem caelestis influxus in corpore instar medicinae. Sed respondebunt fortasse etiam si praeterit ille syderum positus/durare tamen uirtute inde nobis infusam quae suo tempore per natura agentis materiemque habilitate/suos tandem effectus in lucem sit editura. Ego uero quod attinet ad naturam agentis obicio illis quod prius obiciebam/uariari quidem per agentium conditione uariaque uirtute effectus quoque naturam & conditionem: Sed hoc esse omnibus causis pariter commune ut quod sint effecturae/tunc magis efficiantur quando sunt/quam cum multo iam tempore deserunt: Quod spectat ad materiam si forte dicant non statim fieri regem & philosophum eum qui nascitur licet caelo id praemittente: quia aetas repugnat: poterit uideri non absurdum esse quod dicitur: sed cum aetas eorum munerum capax est quae nataliciae stellae pollicebatur: cur tamen non fit: cuius & causa sufficiens iam praecessit: & materia habilis idoneaque praesto est. Sed aut cessare aiunt effectum tot annis quot signorum partibus a tali loco planeta distabat: aut quia talem in themate caeli locum obtinuit/nisi sero praestare sua beneficia suis non posse hoc rationalis potius naturae/per electione arbitrioque sua munera quo uoluerit tempore dispensantis. naturalis causa/nec esse potest: Praeterea si ex se quidem daret statim caelum quod praemittit: sed materiae dispositio est in mora: non erit astrologi euentus tempore praecognoscere qui caelum considerat: sed eius potius qui materiae statum conditionemque cognoscit: ut quid futurum sit ab astrologo audiat. Quando futurum astrologo ipse demonstrat. Quod item respondebant seruari uim a caelo deriuatum praetereunte constellatione scire ab eis uelim: ubi nam conseruetur: utique aut in materia: aut in causis inferioribus & secundariis: quorum siue utrumque siue alterum eis placet: sciant nec in aestu fluentis refluentisque materiae: nec in tam uaria atque mutabili particularium causarum multitudine/ uirtutem caelestem posse eadem & stabilem tam diuturno tempore permanere.

Caput VII De auspiciationibus quas electiones dicunt/ quae uana & impossibilis sit astrologorum sententia.

Responsio

Confutatio

Liber itē ab eis sciscitari de ea parte qua maxie utilis uitae putat astrologia: quae est de auspiciationibus/uulgo electioes uocant: hoc est quonā pacto a caelo fieri itelligant: ut quid hac quidē hora agredimur, faciendū feliciter: quod uero alia infelicitē fiat a nobis. Nā ut facile oīa hāc dicunt: & hēt in prima frōte spēm pbabilitatis: ita cū diligētius examinātur uana/impossibiliaq; dephendunt: Siquis inquit iter sub tali caeli constellatione capeat/cōmodā habebit peregrinationē: a rege benigne excipiet: rem suā familiarem adaugebit. Contra: si alia hora equū ascendat: aut descendat in nauim/difficilia itinera/piculosa navigationē experiet. Nec efficiet tādē cuius rei gratia iter navigationēue suscepit. Hāc oīa fateor me nō perspicere quonam pacto fiant a caelo: doceant ipi me si possunt. Esto iuppiter de nona caeli regione radios suos in terrā iaculetur: felicē dicent constellationē p itinere capeendo. Quāro ego ex eis defluxus iste afflatusq; fortunatus: hoīes ne ipsos afflet atq; afficiat iter arrepturos: an ipsam potius iter agentū hominū operationē: hoc est uel equi ascensum/ uel e domo egressionē: uel huius aliquid eorum quae sunt necessario itineris incohamēta. Si primum respondeāt afflabunt illi: etiam si tunc primū iter nō accipiant syderis beneficio/quoties arripiendi itineris illis fuerit ppositum: p̄sertim cum ex eorum sententia nō p̄stet constellatio quod pollicetur tūc maxime quando est: sed longo etiam post saepe tempons interuallo. Si secundū multa certe delirare cogentur ut positionem tueantur/dum nobis exponent quo pacto iouia illa equi ascensio/& mollem pedibus uiam substernat:& latrones abigat ex itinere & nubibus pulsus placatum efficiat diffuso lumine caelum. Nec parum item illis negotii in retinendo isto defluxu/dum multoz forte dierum iter plane conficiatur: cum non parua uere suspicio habenda sit neque in illo equum ascendente uirtus caelo descēdit reciproca ratione cum de equo ille descendit/illa in caelum rursus ascendat:& nouo iste uiator ioue semper indigeat/cum erit ei equus insiliēdus. Nam somnare uim aliquam primordialē nusq; consistentē: nullibi radicātā: quae totum tibi iter molliter beateq; conficiat/hominū est infomnis etiam delirantium: qui quod loquuntur nihil perpendentes/futilem dāt & sine mente sonum. Videamus rursus eosdem ne scrupulos incidāt in his rebus quae sunt opera potius nostra q̄ operatioes. Sententia est Ptolemæi: si in urbis constitutiōe mars caeli mediū obtinuerit/principes eius ciuitatis gladio plerūq; petiuros. Exponat nobis Ptolemæus ubinā sanguinolenta ista martis radiatio recipiatur/ quae tot deinceps principes/ sit successu temporum gladio necatura: Si suscipi eā uelit in principe qui tunc urbem aedificat: rogabo quo pacto iacti illi defossiq; in terram iussu principis lapides/urbis. s. fundamentea/caelestes radios aliorum uergentes in principē istū flectant atq; deriuent. Quo pacto in eius posteros regniq; successores hereditario q̄si iure deuēiat noxia ista uirtus/ cuius & susceptaculum perit:& origo praeterit. Sane quid possit siue rubore interrogātibus ita nobis respondere/equidem nō perspicio. Dicit igitur forte non in principe ipso urbis institutore: sed in ipsa potius urbe: in ipsis primis lapidibus super quos erigenda est: pestilentiam illam recipi: martis pestifero quasi quodam afflatu omnes eius urbis principes afflaturam. Bellum utiq; inuentum mosayco etiam testimonio confirmandū: qui leprosa nobis domus expiationem prophetica olim inspiratione monstrauit. Sed uereor ne cōgesta desup humus/primisq; lapidibus iculcata/exhalare mephitim illam martiā nō phibeat: aut si oīno exhalet/nō egenos potius & paupes pestilentiae magis opportunos inadat q̄ pri

Ptolemæus.

cipē ipm ciuitatis. Qui si in suburbana aliqua uilla forte habitauerit/credo gladio non peribit/p̄sertim si pluribus passuū milibus ea distat ab urbe/q̄ ut martus ille uapor/ calce ruderibus/intertrimētis/interim undiq; suffocatus: integer illuc possit/efficaxq; peruenire. Sed hāc philosophis periclitabit gloria Platonis academiæ & Aristotelis: qui in suis de republica libris/ubi de condenda regendaq; feliciter urbe/ac ciuitate tā multa perceperūt: de tā utili tā obseruādaque cautione nihil nobis scriptū reliquerūt. Que omnia si nō pioiū serio pensitemus: uidebimus iure Haly interpretem Ptolemæi q̄q; summū astrologū partē tamē hāc astrologiæ quae est de electionibus friuolā inefficacēque existimasse.

Caput VIII Astrologos mentem nostrā caelo subiicere quāq; ut sunt astuti id dissimulare conentur.

Actenus demonstratū est nullā ex corpaliibus rebus & tēporariis/ quarum maxime ius habere caelū putatur depēdere a caelo quo. s. modo astrologi opinātur. Nam neque ea quae sunt fortuita: nec quae ad alios attinēt: nec quae aut p̄terita sunt/aut futura lōgo post tēpore/tum eoz maximā partem quae nō fiant feliciter a certis horarum obseruatiouibus auspiciantur. Quae si nō ita efficit caelum: ut e caelo prouideant quāto illa minus quae sunt incorporea: de quibus tamē pnūciare astrologica supstitio nihil erubescit. Cōtinent enim hoc genere morum ingeniorūque diuersitates: & quacūque animi nostri opera & proprietates: cōtinent quae ad demones: ad mentes superiores: ad deum: ad efficaciam supplicationū: ad archana conscientia: ad statum futurae uitae: atque hoc genus alia pertinent. De quibus omnibus mille dogmata p̄dicendi nūgiendū hoc hominū genus arrogantissima temeritate diuulgat. Et quidem a moribus exordiret quos alios atque alios esse in hominibus putāt/p̄ uarietate natalis cōstellationis. Sed solēt cū hic urgentur dissimulare quod sentiūt:& de arbitrii libertate multa funditātes/cauendum p̄cipe/ne cogi putemus a stellis nostrā libertatē: a quibus solū p̄pensionē inuitamentum/que aliquod habeamus: quod uel sequi uel declinare nostrae sit electiois. Detegam igitur primū fraudem huius defensionis/plurima afferens dogmata ipsorum ex quibus pateat mentē ipsam eos caelo subiicere/etiam ubi a corpore nō dependet. Postea nec morum ingeniorūque diuersitatem eo etiā quo dicunt/modo in caelestes causas referri posse declinamus. Ergo si non aliter putant humani animi differentias esse desiderū habitu & positionem: q̄ ut affecto aliter atque aliter corpe: animi etiam opatio nō nihil imutetur. quo modo ex marte in nona caeli regione feliciter cōstituto tātum p̄stari nobis posse contēdūt/ut ab obsessis corpibus sola p̄sentia demones expellamus: Quod nō animi solū est ad corpus inclinātis: sed sic uiuētis in corpe: ut deo plenus:& mentes habitās penetralia/ in corpore uiuere se nō sentiant. Quō itē ex parte solis de archanis conscientia eius qui nascitur erga deos & hoīes/iudicatos se p̄sumūt: quibus in māu animi & nostra magis libertate/nihil positū est: nec ita ut angelicā pateāt cognitioni/nec potestati subiiciātur. Denique si societas corporis caelo aiām sociat quomodo de statu eius cū extra corpus est posita/de caelesti constellatione pronunciant: Vulgatū enim apud illos duos esse planetas auctores felicitatis/ uenerē & iouē: sed diuersis officiis: ut uenus presentis uitae felicitatē largiatur: iuppiter futurae. Maternus postq; mltā ex his cōmemorauit quae a saturno p̄stantur in leone constituto: tum ita subiungit: sed cum hāc omnia fuerint assecuti longum morientur:& anima eorum ad caelum diu applicata transibit. Saturnus. n. in leone

Haly.

Astutia a/
astrologorū.Astrologos
mētē nostrā
caelo subiicere.

Secunda

Tertia

Maternus.

positus aias eorum qui sic se habuerint in terra/numeris angustiis liberatas ad caelum:& ad originis suae primordia reuocat. Hec ille. Vnde non solum id intelligi uolo quod ad impietatis usque suspicionem astrologica ista supstitutio se diffundat: sed quanta scriptoribus uicinis artis fides adhiberi potest/quali nisi ex parte usque comprobata litteris mandauerint. Quos proculdubio scimus cum scribebant experimentum non habuisse uita futurae. Nam si a suis cōsectaneis uita functis haec forte intellexerunt potius quae ad inferos quam quae ad suppos mitteret constellatione poterant intelligere: Quaeque. n. putant se certa hora supplicantes a deo impetrare posse quod uolunt: non tam facile credam/ nisi dogma mutauerint/ aeternam se ab eo felicitate impetraturos. Et certe putant illi quod diximus. Scribit. n. fabulosissimus ille Albumasar: quod luna noui coniuncta cum capite draconis deo supplicauerit impetraturus a deo quicquid petierit. Et erunt adhuc philosophi: erunt theologo quibus haec placent: putentque se: & quos sequuntur astrologos/ satis adhuc intelligere quis sit deus: quid sit oratio: que mihi in/ fania hoc loci non tam est confutanda quam execranda: cum ex his quae de oratione aduersus ipsos alibi disputauimus satis sit confutata. At Petrus apponens cuius ego scripta quoties lego: totiens illud Heracliti uenit in mentem $\pi\theta\lambda\iota\mu\theta\epsilon\iota\alpha\ \phi\omega\sigma\theta\upsilon\ \psi\epsilon\pi\eta$ Ipse inquit scribit illa se hora de qua dicebamus/ deo sciam petuisse: & post eam diem in ea magnope promouisse. Mihi quantum nouus hic Salomon in ea promouent metiri non uacat. Credo certe quicquid promouit: non plus eo esse quod humanis passibus confici possit. Sed utcumque sese res habeat/ consulere Petro isti: ut totum quod profecit/ suae potius industriae ingenioque acceptum referret: quam iouiae illi suae supplicationi: sed ne pertinaciter illud defendat cogantur bona iudicia negare/ eum potius quicquam in bonis litteris profecisse/ quam ut tam uanae superstitioni aliquando assentiret. Consulere item in commune astrologis omnibus: ut postquam illis iuppiter ita fauens est/ tantum sibi una felicitis/ horae supplicatione diuitiarum opum que comparerent: ut nostris post hac pecuniis nihil indigentes: desinerent aliquando mentes imperitorum tot quotidie mendacis: emungendae pecuniae gratia ludificare.

Caput IX Mores hominum a caelo non fieri.

Uideamus de moribus: an recta ratione possit defendi/ esse horum quoque aliquo modo caelum in caelo. Forte. n. si nec uim pati caeli/ partem animi rationalem: nec cogi nostram libertate existimemus: Nihil erit praeterea cur aut philosophia aut pietas neget/ uaria hominum studia: multiplices ingeniorum proprietates: a diuersis stellarum afflatibus puenire. Cum id etiam faciat habitus corporis/ salua animi dignitate & libertate electionis. Verum fallitur longe qui ita putat. Nam ipsam & solam partem sensualem ita affici a sole: ut a flagitium aliquod habeat propensionem: & rationi contrarium: & pietati magno opere est aduersum. Quaecumque enim a causis naturalibus fiunt: his praesertim quae sibi a conditore naturae praescriptas leges seruauit imutabiliter: tam in auctorem naturae sic instituentis: quam in naturam ipsam sunt referenda quacumque aut uel uirtute uel proprietate syderum praedicta sunt & philosophorum & theologorum consensu indidit illis naturae principium deus. Deum optimum & sapientissimum uix negant insipientes: quae uero haec/ aut bonitas aut sapientia potentissima caeli manu hominum: quaeque liberum uisum tamem: flectere ad eam partem/ ad quam minime eum uelis declinare. Tum optimos seruos malorum facere auctores & ministros ut cum ipsi regis iussa nunquam transgrediantur: ipsi tamen maxime sint/ qui alios ad transgressionem inuitent & impellant. Postremo qui hic ordo naturae: qui consensus: quae sapiens institutio/

Quarta.
Albumasar.

Petrus app.

Opinio quod
rundam
Cōsultatio.

Secunda ratio

Tertia.

tio. ut quae ratio naturae fieri nollet: ab his tamen ut fiant sedulo procuretur/ quae sunt partes naturae magne/ potentes/ optime/ principales. Praeterea non facit qui peccat aliquid/ imo deficit: quare qui uitat ad peccandum ad deficientem uitat: quod non conuenit causis superioribus efficientibus semper/ deficientibus uero nunquam. Absurdissimum igitur dogma astrologorum putant/ tium habere nos ab hac quidem syderum positione inclinationem ad furta: ab alia ad incestus: ad fraudes: ad homicidia: cum tota natura praesertim superior diuinae menti proxime iuncta: naturalis & diuinae legis obseruationi/ possit forte fauere: obesse & aduersari nullo modo possit. Cōpescat igitur os profanum: nec uenerem dicant marti copulatam ad adulteria nos uocate: aut eosdem in signis maribus collocatos ad masculorum nepharios concubitus excitare: martem caeli non partem occupantem facere irreligiosos: atque alias omnino constellationes ad alia nos irritare flagitia. Impudent sibi non caelo sua delicta/ nec facultate materiae: & iniqui animi sordes a purissimis putent naturae fontibus emanare. Verum solui ne forte ista obiectio poterit. si (quod quidam putant) dixerimus/ esse omnium syderum uires bonas & salutes: Sed cum in nobis suscipiunt materiae uitio degenerare: & qui benefici erant afflatus euadere interdum noxios atque maleficos. Sic a Marte quidem praestari animi fortitudinem & herculeam efficaciam. Sed aut uitio corporis in quo nimium rubra bilis exaestueta: aut culpa animi abutentis munere caelesti: flecti quandoque impetus illos ad crudelitatem & iniustitiam: Sic a Saturno altitudinem mentis: profunditatem consilii: inuestigationem rerum obstruunt: amorē cōtemplationis infundit. Eadem tamen omnia quia torpidum inuenerunt susceptaculum: uel arbitrii culpa eius in quo recipit dolum facere animus: sordidum: incultum: superstitiosum: & aduersus lymphationis periculum imaginofum: sic a uenere fieri nos propensos ad hilaritatem. ad beniuolentiam. elegantiamque ciuilem: abuti nos isto instinctu ad nequitiam: ad luxum ad improbitatem. Incitari a sole nos ad magnanimitatem: abuti impetu isto nos ad ambitionem: atque ita de reliquis. Verum enim uero dicit haec aliquis potius astrologie defensor quam astrologus. Est enim inter proloquia astrologorum illud omnium primum: maxime/ quam confessum: esse alios planetas bonos: alios malos. Quod si essent uera quae dicebantur: & omnes pariter boni sua natura: & omnes mali eadem ratione dicerentur. Cum nullus sit afflatus adeo salutaris: quem & materia & conditio suscipientis/ in ficere imutare: inter turbare non possit. Quod si & ipsi nullum esse uolunt planetam adeo malum: a quo non magna etiam bona: nullum adeo bonum: a quo non magna etiam mala possint puenire. Haec tamen efficiendi diuersitatem non ad materiam & radii referunt susceptaculum: sed ad uarium syderis eiusdem in caelo habitum & positionem. Quare dicunt Saturnum si propriam domum: propriam altitudinem: proprios fines/ tenuerit. Si bonis radiationibus commiscebitur: Si diurna fuerit generitura/ cōtemplatores facere/ pios/ sapientes. At uero si minus commode receptaculo suscipiatur in malam hanc degenerare conditione dicunt eundem ipsum planetam: si male collocatus: si coniunctus Marti: si malis ad solem schematismis: demoniacos facere sordidos: inuidios: & mendaces. Neque unquam cum ita in caelo habens se: sit Saturnus boni quicquam ab eo expectari posse contendunt. Quare qui ita astrologiam defendit ignorat plane quod defendit. Quod enim diximus de Saturno dictum de omnibus intelligat: nam & Martem non feliciter dispositum dicere solent ad ambitionem: ad impotentiam: tyrannidisque libidinem extimulare: non quoniam uitalis eius qui nascitur spiritus: plus nimio caleat uel frigeat: proptereaque bonum caeli ignem uel torpidum faciat uel edacem. Sed quia & Saturnus & Mars

Quarta.

Solutio quod
rundam

Reprobatio

& sol cum ita in cælo se habuerint huiusmodi mala ex sua natura & proprietate/nascentibus influant:hoc est quod astrologi scribunt & opinantur.Nec si quis hoc neget astrologiam fecius defendit:q̄ qui spongia librum emendat:secum & dogma ut declarauimus & ueritatem aufert omnis prædictionis:si & de cælestis influxus obseruatione nõ illa dependet:& cælestem influxum materiæ dispositio non solum minuit uel adauget: uerum alium facit penitus & immutat.

Caput X Malas leges sicuti nec bonas cælo non subiici.

Hinc eorū opinio cõfutatur qui bonas quidē leges negant subiici cælo utq; a diuina uirtute dependeāt:de malis uero id cõcedunt:cū nihil habeāt quod naturæ uires & facultatem excedat.At quātum obstat ī bonis erroris sublimitas ne corporeis causis subiiciant tantum obstat in malis earum improbitas ne ad optimas causas deoq; optimo obedientissimas referantur.In uniuersum uero tam bonas q̄ malas religiones a cælo nõ dependere/ipsa satis experientia demonstrat. Alii enī religionum ortus & uarietatem ad sydera referunt urbibus & puinciis suo quodā/ut ipsi credūt/iure dñantia. Alii ad magnas quas uocāt cõiunctiones planetarū supiorū/saturni p̄sertim atq; iouis:& hanc quidem sniam sequunt arabes & latini uestigijs arabum insistentes. Illi accessisse uidef Ptolemeus/qui (ut postea declarabimus) de magnis illis cõiunctionibus nullam unq̄ habuit mentionem: Sed libro secundo apotelesmaton eos ait ex asiaticis qui ad orientē uergunt & meridiē colere uenerē & saturnum: quoniam trigono sub sint aridæ qualitatis:hoc est uirgini:tauro:& capricorno: quibus ipse putat saturnū ueneremq; dominari. Rursus qui inter meridiem habitāt & occasum: uenerē atq; martem habere pro numinibus/quoniā humidæ triplicitati subiiciāt/cui cum marte mercuriū & uenerem præficit: Vtraq; uero sentētia: ipsa/ut dicebamus/euidētia rei euentisq; refellitur. Nam si uirtute magnæ alicuius cõiunctionis religio aliqua nascit:abolita ea uirtute aboleri quoq; illa religio debet. Nulla autē syderum est cõiunctio cuius uirtus durare per tot annos fingatur/etiā ab astrologis/quot annis & cultus idolorum/ & mosaica religio/ & christiana etiā perdurarunt. Circiter quinq; annorū milia in idolorum cultura mundus caligauit. Quæ nam quæso cõiunctio: qui maximi anni syderis alicuius. tot sibi annorū spacia uendicāt. Mosaice legis ritus & obseruantia/apd̄ hæbreos etiā hodie uigent:& iā ter mille annis aut eo plus uiguerunt. Quæ ista tam fortis:tam diuturna est cõstellatio quæ extincto imperio religionē extingui tamē nõ permittit. Dabit causas horū theologus & ueras:& suo dogmati consonas:de cælo dare astrologus nullas potest:unde si ista deriuaref uarietas religionū uariari illas quotidie atq; imitari sapius uideremus. Quod & astrologi ipi putantes ex principiis suæ sicientiæ id colligentes p̄finierunt terminos uniuersarū religionū quos ille transgressē ipsa rei euidētia aliunde se dependere q̄ a syderibus demonstrarunt. Iam illā Ptolemæi opinionē quæ perinde atq; uariis locis & gētibus uaria sydera dominant:ita uarios etiā ritus religionum in illis locis existimat: lōge magis ab ipsa experientia confutat. Cum & illis prouinciis quæ inter orientē iacent & meridiē præ sint eadem sydera quæ olim illis presidebant. Nec tamē ut olim ibi uenus saturnusq; coluūt. Cur enim hæc illis numina dominabant. utiq; ut ipse scribit Pto. quoniā terrena triplicitas quæ constat ex tauro:uirgine & capricorno:regionibus illis preest: illi uero triplicitati uenus & saturnus. Ita enim ipse existimauit. At partitio hæc mundi & regio/

Ptolemeus

num/sub aliis atq; aliis triplicitatibus distributarum perpetua est non temporaria: quare eadem erit semp quæ aliquando fuit. Cur non igitur o Ptolemæ eadem etiam in eisdem locis hodieq; religio durat. Deniq; totam istam disputationem ita concludamus Ptolemeum ipm interrogantes/si a uaria syderū presidētia apud alias gentes olim alia sydera colebantur:cuiusnam syderis ui ac potestate efficitur:ut nulla sydera hodie aliqua fere totius mundi regione colantur.

Caput XI Corporeas dispositiones nõ effici a cælo.

Quæ omnia si sint satis confutata: restabit sola corporis dispositio de qua pronūciare possit astrologus si de his talis tantū potest/quæ efficiunt a cælo: Sed nec istam efficere pot natalitia cõstellatio:cū & corporis habitum & figuram quam secum gerit ex alio prius habeat puer q̄ aliu egrediatur. Quare erit hæc quoq; illis annumeranda de quibus quinto capite dicebamus nõ posse prædici per natiuitatē qua utitur. quia ista præcedunt natiuitatem quare potius per conceptionem uel seminis dispositionem. At semen tunc non fit. ergo erit cõstellatio qua semen factū est potius spectanda: sed hoc postea: si igitur preuideri corporis dispositio/prenūciariq; poterit. Ex hora cõceptionis poterit utiq; magis/q̄ ex hora natiuitatis ex qua nullo modo potest: sed an ex illa etiā possit sequētibus libris examinabitur. Nunc illud demonstrat/errare astrologos qui breuiore corpore/an proceros/obesos/an macilentos: firmos/an imbecillos: mæcos/an integros: legitimos/an monstrosos: nascat is qui nascitur: ex genitura hora pronūciāt. Hæc enim ille omnes cõditiones longe prius adipiscitur/q̄ formatus iam & absolutus ex matris utero in publicū emittatur. Quare sicuti non fiunt ab ea cõstellatione quæ dudū. s. præcesserunt: ita nec prædici ex eius obseruatione a mathematico possunt. De cõceptus tēpore postea disputauimus/nunc illud scire lectorem uolumus/putasse sūmos astrologos quæ ad corporis attinet temperaturā a proximis causis & cælo inferioribus a deo dependere: ut quæ admodum scribit Haly ueniā dari sibi postulauerint: si in prædicēda corporis dispositione exciderent a ueritate. Nos igitur totam de cæli efficientia disputationem ita colligamus si cælum causa est uniuersalis/non esse ab eo rerum particularium uarietate & distinctionem. & si in eo quoq; particularium proprietatum effectrices uirtutes esse cõcedamus: nõ tamen huiusmodi quales de cælo astrologi uaticināt: cū neq; fortuita in causas naturales: nec quæ sunt mala in optimos auctores: nec quæ a ratione cõsilioq; proficiuntur/in principia naturali necessitate efficiētia. nec in corpora incorporeos radios: nec quæ iam præterita/aut longe post tempore sunt futura in præsentem cõstellationē: nec quæ ad alios attinent/in nostrā genituram referri nulla ratione posse uideant. Tum esse per absurdum & ab omni philosophia maxime alienum: quorum pprias causas uideas/ & manifestas & sufficientes apud nos in uiribus corporū inferiorum: in animorū diuersitate. in affectu/consilio/occasione/consuetudine: inconcurſu tam uario cõfluentium uniusq; rerum atq; causarum: eorū tamē originem quærere in syderibus/quæ neq; sit ibi: neq; ut esse possit: aut rerum quæ fiunt: aut cæli efficientis natura conditione patiatur. hinc factum: ut omnes philosophi (quorum studium in perſcrutandis rerum causis laborq; uerphauo. Car. Possi. Tim. mutuetur. Astrologicis tamen causis nusq; utantur. Quod ut Phauorinum: Carneadē: Pyt. Anito Possidonium: Timeum: Pythagoram prætermittam: a ipso Aristotel. a Platone: a Ploti. Plat. Ploti.

Haly

Epilogus

Auer. Auic. no : ab Aueroe: ab Auicenna : a bonis utriusq; familiae sectatoribus factum/ inter initia operis declarauimus.

Caput XII Non posse caelum eius rei signum esse/ cuius causa non sit.

Utrum dicet aliquis forte etiam si concedatur non fieri a syderibus istas uarietas euentuq; rerum humanarum: non tamen statim id colligi: ut prauideri/ ista de caelo praediciq; non possint. Quandoquidem quae sydera minime faciunt possunt tamen significare atq; portendere. Sicut enim qui ita sint opinati: non fieri. s. p. potestate caelestium res inferiores preterq; in re communis efficientiae: Sed cum a proximis causis propriisq; dependant indicari tamen a caelo priusq; fiant. Atque ita per planetarum transitum/ stationem/ recessum/ futura cognosci: ut aues seu preteruolando seu stando futura pennis uel uoce significant nec scientes. At uero nec ipsi hoc unq; isignes astrologi crediderunt. nec ut credamus ratio ulla consentit. Quod enim natura non hominum instituto signum est alicuius rei/ & corpus est: aut causa est rei quam significat: aut effectus: aut tam signum q; id quod signatur/ ab eadem causa proueniunt. Quod si quis putat addendum: quasi diuersum ab his quae diximus: ut sit causae necessario inseparabiliterque connexum: is plurimum longaque fallitur quoniam ista connexio: & concomitantia fieri alia ratione non potest: q; uel causa id pariat prius ex se q; efficiat aliud: aut quod eam causam excitat ad agendum hoc quoque fulcitet simul: quod sicut utruq; ad communem causam referri concedimus. Age igitur uideamus quodnam magis ex his caelo conueniat si caelo futura significantur: Caelorum utique motus & dispositiones effectus non sunt rerum inferiorum: causas esse negant. Restat ut caeli habitus & dispositio: & quod per eam creditur indicari ab eadem causa dicantur prouenire: quemadmodum iris portendit interdum serenitatem/ non quia faciat serenitatem: sed quoniam iridis causa/ causa etiam est serenitatis. At corporea causa nulla reputabitur quae sit caelo superior/ proptereaque caeli inferiorumque simul dispositiones efficiat. An reliqua erit causa incorporalis: Forte enim dici posse uidebitur/ fieri euenta rerum humanarum ab ipsis diuinis membris caelestia corpora reuoluentibus: & dum fiunt ipso caeli quod mouent habitu & positione quasi nutibus certis nobis indicari. Verum qui haec dixerit sane proxima fabulis poetarum: incommodum illud quomodo uitabit: fieri ea a diuinis membris quae homines ipsi sine flagiti culpa non faciunt ut hunc ad homicidia/ illum ad adulteria: alium ad furta urgeant & impellant: Mitto q; omnis philosophia abominetur fieri res corporales ab incorporeis causis: corporea causa media non intercedente. Praeterea cur nam alia atque alia hora nascentes/ diuerso fato nascuntur: si non caeli positio quae uariat in horas: sed caeli auctor immobilis sui par semper: suiq; similis: fati auctor & causa existimatur. Postremo ut Thomas argumentatur: Cum eiusdem causae effectus/ sese inuicem indicant ab eodem principio/ eodem/ etiam modo proueniunt. caeli uero motus & inferiorum corporum rerumq; dispositio non eodem modo est a causis superioribus: sed illae immutabili ordine/ & necessario: haec ordine uariabili: & quae utranq; in partem cadat contingenter: pro natura. s. rerum quae mouentur/ quae cubernantur: quam diuina principia non mutant/ sed conseruant alioquin naturam non cogere: sed destruerent. Non potest igitur caelum significare inferiora/ nisi quatenus causa effectum indicat suum: quare qui causam quidem non esse uicti ratione fatentur: signum tamen esse contendunt: hi uocem suam ignorant:

Diuinas mentes non esse causas inferiorum euentuum absque caeli efficientia
Prima ratio
Secunda ratio
Tertia
Quarta
Thomas

Quod & Thomas aquinas grauissimo uir iudicio: Quique nihil soleat temere asseuera re in theologica summa asseuerate pronunciat. Posset hoc dici de cometis: de traiectionibus: deque aliis hoc genus/ quae fiunt in sublimi: ut excitata a stellis alicuius rei effectricibus: quod illorum causa factura est/ non faciant: sed significant: De stellis ipsis dici nullo modo potest: cum illis/ ut dicebamus/ nulla corporea causa superior inueniatur. Sed & qui ita opinantur fati necessitatem/ uel nolentes inducunt: quoniam si sint causae sydera inferiorum potest non effici quod illorum influxu fieri procuratur: uel obstante materia: uel causa particulari communem influxum alio deducete. Si uero sint signa/ cum ex natura ad significandum fuerint instituta: q; eorum uera natura: tam erit eorum significatio uera. Alioquin cur instituta a deo ad significandum. cuius opera perfecta si fallunt/ si mentiuntur. Quod si non mentiuntur/ erit necessario quod futurum ab illis significatur. Deniq; si inter causas numerantur/ non repugnat eorum conditioni in eo ordine esse causam quae impediri/ mutari/ superari possint. Quae si signa existiment/ inter mendacia haberi non possunt: ne aut fallax fuerit/ aut ignorans: qui in caelesti uolumine/ futurorum notas/ ut dicunt/ litterasq; descripsit. Postremo si non indicat caelum faciendo: sed quod non facit: indicat tamen: restat ut quod alia faciunt causae/ indicetur ab eo. Aut igitur quod omnes faciunt: aut quod uel aliqua tantum: si quod aliqua tantum: cur quae harum opera indicat/ illarum non indicat: si quidem pariter omnes: nulla erunt reliquae causae per quas quod demonstrabatur: quo minus eueniat possit impediri. Necesario igitur fiet quod portendabatur. Hoc autem si dixerimus non modo ueritati/ ut alibi demonstrauimus/ sed ipsis etiam astrologis aduersabimur: cum & aegyptii: & Ptolemaeus: & celeberrimus quisq; astrologorum: fati necessitatem semper pernegauerit: quod in tractatu praecipue de quaestionibus sentire se declarant: Cum non omnem quaestionem dicant esse legitimam: sed quae ab impetu animi caelitus moto proficiscatur: quales cum multas minime esse concedant: quae a ratione. s. nostra consilioque nascantur: aperte fati necessitatem non admittere se declarant: sed & ea introducta omnis astrologiae utilitas perit in eo praecipue collocata: ut prauisa mala cauere/ bona confirmare/ augereq; possimus. Postremo si sint sydera signa non causae inferiorum: pars ea astrologiae/ quae uulgo dicitur de electionibus: extra cotrouersiam tollit: cum in illa fauor caelestis ad efficiendum non signorum iudicia ad curiositatem uestigent.

Caput XIII Siue signa sint/ sydera: siue causae/ partem causa astrologiae quae est de interrogationibus nullam esse.

Utrius uero opinionem astrologi magis probauerint: hoc est siue sydera causas inferiorum: siue signa tantum non causas esse uoluerit: necessario pars ea quae de quaestionibus/ quaque maxime utuntur/ funditus auferret. Est enim istius partis hoc fundamentum moueri animos nostros a caelesti constellatione saltem ex parte imaginata: cumque animus illinc ad desiderium sciendae rei alicuius instigatur: tum si astrologum consulat/ ex ea quae hora consultationis caeli configuratio/ portendi de re illa/ quod sciscitator scire desiderabat. Quare posse astrologum de rebus oibus de quibus quaestio fiat/ interrogantibus uera respondere. Quaramus igitur nos ab eis qui omnem quaestionem possunt dissolueri: signa ne tantum inferiorum sydera sint an sint etiam causae significantesq; faciendo: si sint signa solummodo/ non est igitur a syderibus impetus nostri desiderii: sed quemadmodum alia/ qui ex ea sunt opinione: propriis aiunt fieri causis licet incidentur ab astris: sic motus quoq;

Thomas
Secunda ratio capitalis
Tertia
Quarta
Astrologos negasse fati necessitate

Quinta
Fundamentum quoniam astro.

desideri non cælestē constellationē/sed uim ipsam imaginariam: nostrā electionē : uim animi appetentē:& quæ de foris sensum animumq; lacerat: pro origine causaq; sortientē si causas esse respondent significariq; ex illis inferiora: sicuti ex causa effectus demonstrant quoniam pacto defendent cæli constellationem quæ hora consultationis apparet/ causam earum esse rerum de quibus astrologus respondet interroganti. Quæ cū pridē sint facta aut quoniam nunq; fieri cām habere nullam oportet. Sane mars erit in occidētēq; responderi ab illis uera nō permittet. Quod si impetrare possint ab eo/ut uel audire eis liceat uera. Respondebo ego etiā non quærentibus/de istis quæstionibus oppido per q; uera. Visum fuit astrologis pag; gloriæ sibi & qui magis urgebat quæstus comparari: si de tempore tantū genitura: uel anni: conuersione sua cuiq; fata pronunciarēt. Nam pro his quidē intelligendis/aut semel tota uita/aut singulis tantum annis adire eos fuit necesse. Cum tamen multa quotidie curiositas nostra scire desideraret: de quibus illi nihil poterant respondere. Vnde & arti apud idiotas multum auctoritatis: & professoribus multū pecuniæ detrahebatur. Hinc sibi/aut aliis saltem persuaferunt posse se quicquid quærere tur ex hora quæstionis aperte præuidere: modo qui iterogaret naturali impetu motus nō propria electione esset ad interrogandum: sic. s. se ab omni falsitatis infamia pulchre uen dicantes. Nam si quod respondebunt re ipsa refellebatur: non pag; uerus astrologus: sed parum efficax quæstio fuisse dicebatur: si euentis responsa respondebant: quid iam obstarēt/cur non oracula in terris haberentur. His artibus & fallaciis nugiendum hoc hominum genus ludificant imperitos: cum nihil possit a ratione dissonum magis uel dici uel cogitari: q; quod de ista interrogandi fallacia excogitarunt. Nam ut illis concedam esse a cælo desiderium illud meum sciendi de absente/ gratia exempli quoniam pacto se habeat: quæ tandem ista consecutio ut statim illud etiam sit uerum futurum: qua hora desiderium hoc meum astrologo explicauero huiusmodi esse cæli constitutionem/ quæ mihi statum absentis ostendat. Vnde hæc competentia aut sceleratio & nostri desiderii & rei quam scire desideramus. Quod si forte respondeant uim eandem cælestem quæ rem illam procul efficiat a nobis uellicare simul animum nostrum quasiq; admonere rei quæ fiat. Primo illud sequeretur tunc solum ista incessere solum ista incessere nos desideria cū res ipsa fuerit. Et tamē de his quæ aut pridē facta: aut longo fient post tempore: aut quæ etiā nunq; fieri: efficaces fieri putant posse interrogationes. Præterea id si dicamus non erit spectanda cæli constitutio qua hora astrologum interrogamus: sed quo primū momēto interrogandi cupiditas nos inuadit. Siquidem eadem similisue constellatio est quæ & parit euentum: & desiderium agnoscendi illius suscitāt in nobis. Quod utiq; si rationaliter insaniendū: longe rationabilius diceretur: q; quod dicunt astrologi obseruādū. s. tēpus sciscitationis/nō quo nos primum sciscitandi cura sollicitauit: Tum quoniā ut dicebamus si qua inter hæc esse potest cognatio: si quis consensus: nō aliter esse potest/ q; rei quæ facta est: & desiderii nostri quæ quoquomodo ad eandem aut similitudinem constellationem referri posse uideant. Tū q; hora q; astrologū ipi cōsulimus uariari pōt mille de cāis qbus fiat ut serius aut citius astrologū conueniamus: ut si eius domus remotior sit a nobis/ si euntē i uia q; remoret: atq; alia hoc genus temere iterritū/ quæ horā qōnis ppeaq; cæli cōfigurationē de q; est mēsurus aliā atq; aliā faciūt. Sed hæc nihil curāt astrologi/ qbus iā diu familiare est/ ea semp & dicere & sentire: quæ nullā hēant prorsus rōnē & firmitatē.

Caput XIII Diuina miracula a cælo nec fieri nec significari/ sed miracula mira-

culis/ sicut naturalia naturalibus indicari.

U Erum utinā hæc insaniunt/ & non diuina etiā miracula/ quæq; totius nature facultatē excedunt/ naturalibus tamē corporū superiorum radius/ fieri existimarent. In hoc enim eos errore uersari: supra mōstrauimus: declarantes diuinam ab eis religionē referri ad syderū potestatem: & quā olim deus per Mosē populo hebreorum: & quā postea xp̄us per apostolos mundo pmulgauit. Sic & illam sub Noe totius orbis eluionem: & quæ ali hoc genus diuina miracula sacra prodit historia/ suis omnia cōstellationibus ascripserunt: in qua re pculdubio insanire magis uidetur: q; qui hæc potius fuisse aliquādo nō cōcedūt: q; fuisse credit qualia narrant: & a naturalibus tamen causis effecta: cum nulla cogitari maior possit infamia q; ut factū aliquid supra naturam/ naturæ uiribus putes. Esse autē diuinam legē ex his quæ naturæ uires excedant/ aduersus impios disputando probauimus. De cathaclismo uniuersali facile potest idē demonstrari: cum naturæ nihil magis repugnet: q; ut suū ipsa excidium moliat: Quare eā sibi iniuriam nunq; inferret: de qua ipsa se sua asserere potestate nō posset. Quod si non potuit fieri cursu naturali: ut cum aquæ montū omniū cacumina/ quindecim cubitis superarent: Noe cum sua familia/ cumq; omni genere animalū/ intra unā archā duodecim menses inclusus naufragiū illud euaderet. non fuit etiā naturæ ppositum ad perniciem omniū uiuentium terrā totam aquarū inundatione submergere. Quod si a cælo ista nō fiunt/ de cælo præuideri etiā non possunt. Cū quæ cælū non facit/ ea etiam nō significet: ut paulo ante probauimus. Quamq; istā propriā habent rationē quare ab astris nō portendantur etiā si cætera quæ secularē naturæ non excedūt: uel fieri: uel indicari a cælo cōcedamus. Est enim ut alibi declarauimus ordo rerum a deo pro naturali cursu institutarum ita suis finibus inclusus: seiunctusq; ab his rebus quæ diuina uirtutē & uoluntate fiunt/ præter naturā: ut hæc omnia si tollant: nihil sit in rerum natura quod desit: nihil qd super sit: Est autē cælum & quæcunq; in cælo cōmuni cursu eueniūt ex his rebus quæ sunt secundum naturam. Quare si quid syderum motus uel dispositio quæ ex naturali eorum conditione illis debetur futurum significant. Debet hæc significantia & indicatio inter res naturales haberi & numerari: Quod si aliqua ex his signis portendere ea dicamus quæ fient supra naturam: sequetur illud absurdum: ut si relinquat deus naturam suis conditionibus: nec faciat aliquid super eam: natura iam ipsa falsa & mēdax inueniatur: in qua etiam deus aliquid frustra superfluoque instituerit: quoniā erunt adhuc in syderibus signa rerum futurarum/ quæ tamen non erunt/ cum res quæ significātur res sint præter naturam quas auferri supponebamus. Signa ipsa res secundum naturā sint: quæ ablatis supernaturalibus nec auferri/ nec aliqua sibi debita perfectione priuari dicendum est. Non igitur si ab æuo miraculum aliquod facere deus disposuit: miraculi eius indicia naturalibus rebus inseruit: ita ut ad naturā ipsarum rationem significatio hæc pertineret sed naturalia quidem signis naturalibus miraculis antecedentibus miracula uoluit significare: Cathaclismum diuinæ iusticiæ miraculo euenturū: diuinitus inspiratus: diuinitusque seruandus Noe mundo significauit: educēdos hebreos ex ægypto: & dandā illis legem facta per diuinam uirgam a Mosē miracula magis astrologisq; ægyptiorum/ testificata sunt: subiiciendam populo dei terram pmisionis: & que in ea supra leges naturæ miracula deus erat operaturus: non naturalis aliqua cæli cōfiguratio: sed coercitus manu creatoris rapidissimus solis motus indicauit: ut trāiectum sicco pede iordanem: & sonitu bucci/

Maxima infamia.
Liber aduersus impios

narū/diruta urbis moenia p̄termittā: Ezechiaē uitā diuina uirtute proगतā: nō benigna iouis irridatio recto sua spacia ordine percurrētis: sed retrocedētis solis miraculū demonstrauit. Prodigium uerbi corporati: & uirginis puerperii: quū mentiū supra mētis naturā diuinitus afflatarū oracula annūciarūt: tum in ipsis corporibus caelestibus & terrenis prodigia mille testificata sunt/dū immesum illud dño nouū sydus exorit: nunc cum eodē in cruce deficiēte/sol luna plena/cōtra naturā ordinē deficit: his signa diuina miracula & demonstrant & cōfirmant: quae a naturali rerū statu nec fieri possunt nec cōuenit indicari.

Capit XV Per stellā magnorū nō posse cōstellationē aliquā intelligi: & declaratio quarundā scripturarū quae imperitis possent uideri astrologiae adstipulari.

Nunc quā in mētione stellae deuenimus quae magis natū Iesum demonstrauit: nō ab re fuerit admonuisse lectorē/ne hanc forte stellā astrologorū opinionem fauere suspicet. Quasi nō ea aliud fuerit q̄ index nati p̄phetā caelestis cōstellatio magis illis ab oriēte cognita & explorata/qui essent celestis sciētiae ut putat oppido q̄ periti. Abducit autē ab hoc errore euidentissime nos/ipsa littera euāgelii: quae de hac stella loquēs ait. Et ecce stella quā uiderāt in oriēte antecedebat eos usq; dum ueniēs staret supra ubi erat puer. Quod nemo nisi insaniens existimabit de caeli syderibus cōfigurationibus q̄ esse intelligēdū. Erat igitur illa factitia & tēporaria: nō perpetua stella & naturalis condita ad id officii a creatore/per quā significari natū regē iudeorū. Eo forte modo magi intellexerūt: quo & postea in somnis declinādū Herodē & alia q̄ uenerāt uia in patriā esse reuertendū. Sed & cauendē pariter est ne quibusdā scripturā locutionibus perturbemur: ut cum in tēporis plenitudine missum dei filiū legimus apud Paulū: & in euangelio dñm dicentē. Nunc est hora uestra & potestas tenebrarū: & alibi nondū uenit hora mea: putabit enim superstitiosus horarū & tēporū cōstellationes significari. At tu illum interroga: An cum famefcit tēpus putet cōmedendi. quacūq; tamē per id tēpus fuerit caeli cōstitutio & cum satis laborauit/corpus curandū. & cum satis obdormiuit/tempus euigilādi. Quae si nō omnia habere suū dixerit tēpus: nō pro eius tēporis cōstellatione: sed pro natura ipsius rei quae fit: proq; occasione opportunitateq; faciendi sic pariter alia quae & deus facit supra naturā: & homines faciūt propria libertate. quāq; nullas desiderēt ut fiant cōstellationes: necessario tamē aliquo tēpore fieri & cōgruentius hoc q̄ illo tēpore fieri atq; commodius: Decuit mitti filiū dei eo tēpore quo est missus: ante nō decuit: causa in caelo non est: sed in proposito dei: & exigētia rerū de qua multa scribūt theologi: quantū licuit eis per indicia scripturarū ad diuini cōsiliū secretū penetrare. Decuit item postquā est natus non statim occidi: sed quo tēpore expediēs fuit permisit ipse se manibus impiorū/ atq; ea hora fuit potestasq; tenebrarū: Idē in reliquis intelligēdū: quod ex uno nobis libri geneleos loco aperte declarat. ibi enim cum terrā p̄missionis/ sic ex re appellatā/ Abrae deus p̄mittit. Tum inquit scito peregrinū futurū semē tuū in terra nō sua ubi quadringentis annis affligent/ generatiōe autē quarta huc reuertent. Haec tenus scriptū si fuisset/ insultaret astrologus/ nō potuisse diuinā p̄missionē impleri/ donec tot annorum spaciis euolutis ad certā perueniret caeli dispositionē/ quae eēt euētū illū paritura. Tu uero uide qd ex dei p̄sona p̄pheta subiciat: nec dū. n. inquit cōpletā sunt iniquitates amorē usq; ad p̄sens tēpus

paulus:

Vide igitur quid expectaret. nō copulatio scilicet iouis & saturni/ aut syderalis alia cōstellatio: sed plenitudo iniquitatis in ammorreis/ per quā diuina iusticia cuius legibus res humanae/ non fatali necessitate regunt: & merito illos expelleret: & fidelis Abrae semen illuc introduceret.

Capit. XVI Quae naturae uires supergrediuntur quantum ad id etiam quod in se naturale continent a caelo significari non posse:

Natis iam nisi fallor est demonstratū diuina miracula a caelo nec fieri nec significari: quāq; q̄ attinet ad efficiētiam hoc ipsa indicant uoces: nec nulla indiget probatione. Quae rebat autē nuperrime Hieronymus. Beniuēnius acuto uir ingenio & perspicaci: cum in his rebus quae fiūt supra naturā interdum aliquid sit etiam naturale: nū ex ea parte a stellis possēt significari. ut si nō potuerit aliqua cōstellatio dei corporationē indicare: potuerit tamen legifer homo/ & bonas leges p̄mulgaturus ostendi: respondēdi neque hoc modo posse illa a stellis significari: nec quod putauit Alliacensis: hoc modo ab illis fieri. Is enim nō alia putauit ratione defendi posse ab impietate/ qui re tam huiusmodi mirabiliū & diuinarū causas quæreret in syderibus/ q̄ si dicāt dependere haec a caelo non quatenus sūt supra naturā sed quatenus in eis est aliquid naturale. Hoc uero qui dicit/ nihil dicit: sicut & nihil dicit qui fieri ab aliqua cōstellatione hominē dicit non tamen fieri ab ea naturā rationalem nam si nō facit ea in homine quod est rationale nō est cur dicat magis facere hominē q̄ leonem. Si igitur demas ex diuinis miraculis qd eis est proprium. & ea tantū reliquas quae sunt illis cōmunia/ cū rebus innumerabilibus non est cur effectus singularem causam tam studiose quæras in caelo. Sed profecto qui in genesis inuestigant/ non illud scire contendunt/ cur in utero nouem mensibus fuerit quemadmodū reliqui homines: cur bono corporis statu: cur prolixo capillo: cur pauper cur iudeus: quoniam his conditionibus abundat omnis uita mortalium: Sed quae in eo p̄cipua fuere & singularia/ eorum maxime causam quærunt in syderibus: quam & p̄cipuam esse putant & singularem: ea uera iam supra naturam dei opera nō caelorum: q̄ natus ex uirgine: q̄ homo & deus: q̄ in patria dominus & peregrinus in carne: q̄ mirabiliū operum effector: q̄ iure dominus orbis: q̄ iudex uiuorū & mortuorum/ q̄ diuine gratiae auctor & dispensator: q̄ expulsor ydolatrie: demonū triumphator: auctor uirtutum: uiciorum expulsor: pax mundi: ueritatis manifestator. Haec si non quæris nihil quæris: si quæris impie quæris. perfugium igitur nullum quod astrologis parat Alliacensis ut diuina miracula dicant fieri a caelo: sed nō quatenus sunt miracula: quae nec significari (ut ex nobis quærebat noster Hieronymus) ea ratione a syderibus possunt: quoniam si ordo rerum quae a deo proueniunt supra naturam e medio auferatur: restabunt tamen ut superius diximus indicia haec caeli effectus illos aliqua ex parte (ut dicebamus) protendentia. sed effectus iam nullus erit: indicia illa igitur uana atque fallacia quale nihil esse in natura caelesti superius est demonstratum.

Alliacensis:

Ioannis pici mirandulae disputationum aduersus astrologos libri quarti finis.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROGOS LIBER QVINTVS.

Caput primū Decreta astrologorū circa magnas cōiunctiones utiliter confutari : & q̄ mēdaces sint deprehēsi qui de magnis inferiorū rerū mutatiōibus p eas uoluerūt iudicare.

Opio astrologorum.

Ed multos abducit ab ista ueritate fallacia astrologorū persuadentiū imperitis/nullā unq̄ fuisse legū mutatiōē:nullū pphātarū aduentū/nullū in rebus humanis euentū admirabilē/quē magna aliqua syderū superiorū saturni p̄sertim atq; iouis cōiunctio/nō p̄cesserit. De qua re illi cum corā uel cōsentaneis uel rudioribus quasi de re certa atq; confessā in tabulis differūt:& per tot millenaria annorū discurretes hęc inquit/illa est constellatio quæ diluuiū fecit/hęc Mosē peperit:illa Iesu aduentū hęc Machometi legē añcessit:nēo est fere q nō moueat/& uel descēdere i cogē sniam/uel addubitare aliqd saltē n̄ cogat. Quare qm̄ hac

Quam uti liter opinio ita confutat

parte maxie lēdit religionē ista p̄fessio/uolo occurrerā isti pestilētia priuē ip̄sa totius artis fundamēta cōuellamus:quoniā tñ hoc loco errāt astrologi:ut si etiā i ceteris bene se tirent/defendi hic tñ nō possent:nō solū quia de rebus p̄dicunt quæ indubiū est cælo nō subesse.Sed quia ip̄sæ quibus in p̄dicēdo regulis utunt̄ errores cōtinēt & in hystoria & in astrologia manifestissimos:quod priuēq; rationibus ostēdamus ip̄sa satis pōt experientia certū his facere qui uim rationū minus peruidebūt:quoniā oēs qui ex huius cōstellationibus de sectarū legumq; mutatiōe siue successu diuinare aliquid uoluerūt falsi atq; mendaces sunt deprehēsi.Olim mathematici.cū cōepit christi fides pullulare nō plus eā annis.

Confutatio per experientiam.

duraturā dixerūt/a cuius tñ initio iam millesimus quadrigētesimus nonagesimus quartus annus euoluit. Albumasar uel auctor uel inuētor huius erroris/eādē legem hoc est nostrā permāsūrā dixit ad annos. mcccclx. quia .s. tot sunt anni quos uocāt annos solis maximos. Preterierūt anni illi nec ip̄sa praterit:quia .s. cælū & terra prateribūt uerba aut̄ dñi nō prateribūt. Nec tñ de sua hoc est Mahumetis lege ueriora prädixit. Abraā iudeus anno christi millesimo quadrigētesimo sexagesimo quarto Messīā eorū uenturū dixit ex astrologica obseruatiōe:q̄ tūc .s. ea primū erat reditura syderū positio sub qua olim

Albumasar. Error Abraam iudei.

Moses ex ægypto populū eduxerat:& eductis dederat legē. Ego proximo ante eū āno natus/cū iam trigēsimū agā experimēto didici prädiciōis istius falsitatē. Arnaldus hyspanus nobilis quidē medicus sed ad superstitiones paulo nimis p̄pensus ex astrologica uanitate/plerisq; aliis adiectis antixpm̄ nobis anno gratiæ. mcccclv. comminabat. Fluxere ab eo tēpore anni iam supra centū quadraginta octo : & nullus adhuc antixpus nisi quales etiā multi tēpore apostolorū: luniores quotiēs nobis ex aliqua superiorū planetarū cōiunctiōe fallacis pphæte aduentū annunciarūt. p̄sertim ex ea quæ in scorpioni iouis & saturni ad hinc decem annis coniunctio fuit : nullus tamē adhuc fallax propheta mūdo prater eos apparuit. Ip̄se Alliacensis scribit quo anno cōstantiæ generale conciliū celebratum est prädixisse astrologos/nullā futurā in ecclesia pacē: sed religiōis exitiū/diffensionēsq; in ea designari/ex ioue in prima domo in anni figura retrocedēte & tamē scisma illud magnū quo nullum unq̄ maius fuit in ecclesia nec diuturnus/per quadraginta an/

Error Arnaldus & astrologorum sui temporis.

nos iam confirmatū/eo primū anno extinctū est/solita pace & tranquillitate ecclesiæ redita:qd̄ satis certe potuit mouere ip̄sum Alliacēsem/ne quā ultra isti uanitati fidē adhiberet. qui:& ipse ab illis forte persuasus uerebat̄ ne illud nobis scisma paulopost antixp̄m apportaret. Erāt aliæ quas narraremus istorū de legibus sectisq; prädiciōes ip̄so deinde euentu inficiatæ: sed puto istas satisficere. cū nō sint alii in ista arte tātā auctoritatis quā: ta apud oēs astrologos habent: quorū prädiciā ip̄sis experimētis cōfutata declarauimus nūc ad rationes descendamus.

Caput II Quibus uis astrologi de grandioribus rebus iudicium ferant:magnorumq; orbium reprobatio:

Astrologi quatuor maxime uis magnas rerū inferiorū mutationes soliti uestigare per superiores planetas iouē p̄sertim & saturnū cū simul sunt/quam magnā uocāt cōiunctiōē: per orbis magnos: per saturnias reuolutiōes per ceteros orbis accessus atq; recessus: Has omnes uias & irratiōabiles & falsas & inuias ostendimus: unde nō solū id cōsequemur qd̄ primo hic quærebamus: ut quæ de religione & legibus impia temeritate diuulgāt/falsa cōuincant. Sed omne etiā de magnis mūdi mutationibus iudiciū infirmabit. Exordiar aut̄ a cōfutatiōe magnorū orbium/ reuolutiōnūq; quas saturnias uocant/ut his reiectis quibus operæ minus tota deinde p̄sentis libri disputatio aduersus magnas cōiunctiōes libere euaget. Fingunt quēlibet ex planetis/& itē unūquodq; signorū mundi imperiū obtinere annis trecētis & sexaginta /quibus exactis tum nouū aut̄ incipere orbē magnū/cui & planeta priori p̄ximus:& signū quod de inceptis haret signo priori pariter p̄sunt: atq; ita qualis dominātis signi atq; syderis est natura/talia euenire in eo annorū spacio:& cum orbis incohat̄ nouus/nouari quoq; multa in rebus inferioribus & pro natura rectoris mutari semper rerū nostrarū conditionē. Tum si quis quærat ab eis ubi nos aut̄ iu quo nunc orbe/hoc est sub quo rectore uiuamus: respōdent sub leone & luna: quod ita pbant. Scribit enim. Aoniar in libro de natiuitatibus cōpisse nouū orbem magnū/quo tempore ea fuit iouis saturniq; cōiunctio/qua cathaclismū uolunt fuisse p̄signatū. Ea uero p̄cessit cathaclismū annis ut dicunt ducētis septuagintanouem isti uero orbi p̄fuisse ait Aoniar ex planetis saturnū: ex signis cancrū quod dixit etiam. Albumasar libro primo de magnis cōiunctiōibus/differentia prima. Hęc ergo supponentes quasi cardinē totius supputatiōis colligunt ex eo quod attulit ip̄se numero annorum natū esse. Dominū Iesum: cum unus & quadragesimus supra centesimū annus uolueret eius orbis: qui ab eo quē diximus sub quo fuit diluuiū quintus & decimus cui p̄sit ex signis leo/ex planetis luna terminādus anno gratiæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono. Hęc est omnis astrologorū snia: nec uidebis qui in publicis annorū uaticiniis/si magni orbis faciat mētionē/leonē & lunā rectores mundi gubernatoresq; nō cōstituat. Possē ego hic obicere q̄ leuis eos moueret cōiectura/ut tot annorū q̄ cæli partes finerunt spaciū magnū orbe uocarēt q̄ nulla rōne dicat̄ durare uim mundi gubernatricem unius planetæ p tot ānos p̄serti planetæ inferioris. Tñ nec a Ptolemæo nec ēt ab ullo antiquo: tale aliqd unq̄ ex cogitatū. Sed arabū esse iuniorūq; figmētū. Sed his omissis/necessariis eos primū rōibus urgeamus:& quas uitare nō pnt si stare suis principiis uolunt/nec dogmati renunciare. Dicāt igit̄ mihi si magni isti orbis sint statuendi/an in ip̄sa prima mundi cōstitutiōe cui oēs cōfentiūt/nouū orbis exordiū faciant an nō faciant. Si di/

Quatuor ue quibus astrologi res magnas inuestigant.

Ordo secundus.

Opinio astrologi de magnis orbibus.

Sub quo orbe uiuamus secundum astrologos.

Albumasar.

Rationes p̄termisse quæ adduci possent.

Prima. Secunda. Tertia.

cant se nō facere/quid dicere possunt absurdus. Si facere iam mathematica deductione rescindā quicquid de magnis orbibus supra determinauerūt ostendens fieri non posse ut si illa sunt uera quæ dicebāt cū orbis cōstitutione noui orbis exordia cōperint. Albumasar enim quo p̄cipue auctore nituntur a mundi initio ad diluuiū numerat annos integros duo milia ducētos uiginti octo. Licet Eusebii supputatio hunc numerū annis sexdecim excedat: Sed nihil interest utrū dixerimus & cū astrologis disputātes eorū maxime opinionibus utamur. Statuat igitur numerus annorū ab Adā ad diluuiū ex snia Albumasaris ad uersus quē disputamus/patet a cōiunctione/ea quæ diluuiū ut dicunt p̄significauit:& cum qua simul nouus orbis cōpit relinqui ad mundi creationē annos mille nongentos quadraginta septē/cum ipsa diluuiū præcesserit/ut dicebamus annis ducentis septuaginta nouem/diuidamus igitur eum numerū numero magni orbis:hoc est per trecētas & sexaginta partes erit planū cōflari inde integros quinque orbis magnos/tū annos superare iduifos supra centum septē & quadraginta:quare necessario initiū magni orbis statuetur anno mundi centesimo quadringentesimo octauo: Qui numerus annorū si pars alterius antecedentis orbis est necessario erit dicendū præterisse orbis annos ducentos & tredecim anteq̄ essent anni/hoc est ante ipsius mūdi primordia:quo satis patet nihil dici posse delirius: sed ita est certe nihil est isto hominū genere inconsideratius / nihil ad mentiendum fallendumque natura uel professione propensius : fingunt ipsi sibi aliquid quo dogma collerent & præstigias faciant imperitis: quod est malitiæ eorum & uanitatis: sed fit semper ueritatis ut consequatur inde aliquid uel falsum uel omnino impossibile uel sibi ipsi: hoc est eorum dictis saltem dogmatique repugnans. Quod hi minime aduertentes efficiunt/tamen & spargunt obliuiofi pariterque mendaces: quod est ignorantia uel uelidelicet & tarditatis. Exemplum est præ manibus in ea re de qua disputamus. Nam ut persuaderent quacūque possent ratione magnam illam per cathaclismum mundi in uindationem a cælo profectā par puerilis signi magnæ coniunctionis addiderūt nouum orbem cōpisse cū ea sub quo scilicet orbis esset inuouandus:& ut nihil deesset ad fallaciam saturnū illi orbi cancrumque præfecerūt: quorū alter ex planetis alter ex signis humiditatis frigiditatisque auctores habent. Et hoc quidē/ut dixi/malitiæ eorū & uanitatis: sed & stultitia eorū apparet atque tarditas & ignorantia: tum quia de lira huic sequi nō uiderunt utquādo orbis nouitas nouiorbis exordia nō haberet: tum quia si saturnus & cancrer orbi illi præfuerunt colligimus necessario primo integro orbi præfuisse martē & aquarium a quibus cur imperiū mundi sit auspiciatū nulla unquē poterunt ratione defendere. Nā si de luna hoc dicerent afferre aliquid possent: ut quia terra sit proximior: si a saturno orbis eminentiā: si a sole uirtutis potestate: si a ioue uenere ue naturæ bñficientiā: in marte nihil inueniunt cur prima mūdi gubernacula mereat. Nihil itē in aquario cū initialē nullā habeat prerogatiuā: qualē & cancrer & libra & capricornus habere existimant: sed quid pluribus euagamur/uidere hinc licet plane atque dilucide q̄ sint mēdaces pariter atque obliuiofi. Nam dicunt/ut ostendimus cancrū & saturnū orbi illi ante diluuiū euentū p̄fuisse quia hoc suum dogma cōfirmat ut magna humido frigidoque planetarū aquarū inundatio profecta existimet/rursus quoniam cōsonū uidetur ut gubernationē mūdi a sole iter planetas/ab ariete inter signa exordiamur planetam inquit mundi fuisse solē/arietem uero signū. Hac enim scribit Haly abenzagel & ipse etiam Albuma. libro primo de magnis coniunctio-

Albumasar
Eusebius

Quā deliri
astrologi

Quā tardi
& ignorātes

Quam mē
daces & ob/
liuiofi.

Haly aben.
Albumasar.

tribus:& tamen ista ita inuicē pugnant/ut simul uera esse nō possint:Nam cū sint antæ orbem diluuii ad mundi usque initia orbis quinque integri magni: sex autē imperfecti: siue quinque numeremus siue potius sex fieri nō potest: ut si primo orbi aries dominet: sexto aut quinto cancrer dominetur. Aut si primū rexit orbē solare sydus orbi diluuii saturnus præficiatur. Nam si præfuit primo aries & sol: præfuit igitur secundo/taurus & uenus: tertio cū geminis mercurius: quarto luna cum cæcro/at nec quinto nec sexto cancrer & saturnus: sed illi quidē saturnus cū leone: huic autē iuppiter cum uirgine. Quomodo igitur nō erubescunt hæc posteris scripta relinquere tantæ uel ignorantia uel habitudinis manifestissima testimonia: Sed hoc ingenio fere sunt auctores astrologia. Sic & nescio quis Ocliaton alios sibi fingens orbis magnos uolebat efficere: ut & mundi constitutio & Iesu natiuitas/ noui orbis haberet initia: idemque utriusque signū/hoc est aries signorū caput præficeretur: quod cum ei aliter nō succederet dixit numerari debere ab Adam ad christū annos quattuor mille trecētos & uiginti: Tot quidē si numerus erit plane quod ille omnino uolebat. At eum numerū nulla hystoria recipit: sed a grecis quidē latinisque scriptoribus per annos fere nō gētos ab hebreis:& per quinque ab astronomis aliis etiam per mille centūque dissentit. Sed uoluit ille potius nō esse quod erat q̄ ita bello suo cōmento renūciare. Quēadmodum illi ueteres quos tradit Aristoteles: qui cum semel statuissent omnia esse denario numero distributa: nec tamē in uniuerso plus nouem sphaeris inuenirent dixerūt necessario aliam esse terrā: ut denarius eorū numerus impleretur æmulatione quadā diuinæ sapientia quæ nō seipsam ad res: sed rerum ueritatē format ad seipsam. Postremo prætereundū nō est si essent aliquid isti magni orbis necessario: quod quidē per eos dicunt astrologi falsum esse oportere: cū in illis euoluēdis plurimū aberrent: putant enī hunc qui nūc reuoluitur/cuius agi uolunt annū centesimū nonagesimū quintū: orbem esse a primo quidem decimūnonum: ab eo autē sub quo fuit diluuiū decimūquartū: atque hac ratione illi præficiūt leonē & lunā: Sed hoc esse nō potest nisi a mūdo ad nos ānos nūeremus sexies mille octingētos triginta octo: quod uerā quidē annoꝝ supputationē excedit per ānos plusquam mille & quadringētos: ut in tractatu nostro de uera tēporū supputatione probauimus: sed & si alias sequamur hystorias/cæteros. scilicet Latinos qui plures computāt ānos: pauciores tamen inueniemus his quos isti ad suos orbis corrogāt perficiēdos: cū nulla hystoria in eo numero sexies mille & septingētos aut circiter excedat: quibus tamē ipsi centū fere & quadraginta adiacere depræhenduntur/ut suam orbium positionem defendāt/quam satis pu- to etiam in expertis esse confutatā.

Caput III Saturnias reuolutiones Albumasaris inuentū & hystoriis & ratioi aduersari. **R**estat de saturniis reuolutionibus. Et has quidē solus sibi finxisse uidetur Albumasar:& post eū alii nō magnope his utuntur. Sed uideamus quid sint & quid mouerit Albumasare & quantū in his/ut in ceteris solet aberrauerit: cū saturnus decē periodos absoluerit qui trecētis fere ānis exiguntur putat magna tum euenire in rebus hūanis. Motus est hac cōiectura q̄ in aliis suis hystoriis aliquādo cōpetit post hunc numerum ānoꝝ insigne aliquid euenisse/inde ipse dogma fundauit reuolutiones saturni decē/mutationē afferre rerū inferiorū. At in ipsa hac primū hystorica cōiectura uide q̄ aberrauerit. Post Alexandrū enī inquit exactis ānis trecētis apparuit Aelasar filius Bel qui perfas cōtriuuit:& post alios totidē ānos apparuit Iesus dux. scilicet noster. Hac igitur rōne erunt

Alia opinio
Ocliatonis

Vera a mūdi
initio ad nos
ānoꝝ suppu-
tatio.

Annus ab Alexandro ad Christum a Iesu ad Alexandrum anni sexcenti: quod extra omnem controversiam constat esse falsissimum: cum nulla historia quadringentos numeret annos a Christo ad Alexandrum: & ipse Alphonsus in astronomicis tabulis non plures numeret undecim atque trecentis. Videamus modo hi precipui auctores astrologiae: ex quibus fundamentis mirabilia eorum dogmata fulciunt. Idem Albumasar post Iesum inquit exactis decem Saturni revolutionibus orta est lex quae est media inter nazarenos & paganos (sic enim uocant gentes) At sane scimus nullam post Christum legem a Mahomete exortam: sed puto intellexerunt Arabes isti sectam manicheorum: qui & Minimi uocantur apud Talmutistas quae quidem haeresis non solum iam decem exactis: sed prius etiam quam nona Saturni reuolutio proficeret inualuit. Quae omnia si ex historia ille fideliter attulisset: non propter ea erat dogma faciendum hoc Saturni decem periodos parere alioquin nullo mihi ego huiusmodi dogmata confingam: Nam & hebrei primum templum a Salomone aedificatum ad quadringentos aut paulo plures annos aiunt permansisse: Tum qui secundo sub Dario aedificatus est non plus decem annis superfuisse: hoc est quadringentis & decem: a cuius desolatione fere per annos totidem suas leges in Babilonia sibi confinxerunt: faciamus hinc dogma: quartam decimam semper Saturni reuolutionem Saturniae iudeorum genti mutationem magnam afferre: & probabiliora dicemus quam Albumasar qui denarium sibi numerum eligit. Aquo illud & libenter sciscitabor: unde natura. scilicet istas reuolutiones exordiat: & sub qua caeli parte initium faciet istius periodi rationem afferat quae solem cur illam potius caeteris anteposuerit: Sed non est diutius laborandum in confutandis his nugis praesertim quae aliis astrologis praeter Albumasarem parum satisfecisse uidentur: imo ita ut ipse etiam Alliacensis qui in tractatu de concordia historiae & astrologiae his magnopere usus fuerat in elucidario confessus sit nullum eas habere fundamentum: uerso stilo magnam sui libelli partem inuenta taxatione corrodens.

Alliacensis.

Caput III Ordo eorum quae dicenda sunt & dissidentes astrologorum opiniones circa magnas coniunctiones.

Ordo dicendorum.

Restat de accessu & recessu octauae orbis & sphaera nona: restat de magnis coniunctionibus: Sed illud quidem sequenti libro examine nunc ad coniunctiones magnas couertamur: sed fuerit opere praecipuum afferri prius quid de his ipsi sentiant ut facilius intelligatur: quae in confutationem afferretur a nobis: quae nec ipsa narratio sine utilitate confutationis cum dissidere super his ita eos uidebimus: ut nec dum constet apud astrologos quae maxima sit coniunctio: quae maior: quae media: in qua re non est solum de nomine controversia: sed inde praedictionum oritur magna diuersitas cum alii a maximis: alii a mediis: alii a minoribus coniunctionibus euentus uideantur expectari. Communis igitur sententia quam Alchabitius ac Leopoldus tradunt: & ante eos Albumasar huiusmodi est: magnam esse coniunctionem cum simul iungantur Iuppiter & Saturnus: quod post uiginti semper annos euenit maiorem autem cum facta ab una triplicitate in aliam migratione in luminibus noue triplicitatis congregiuntur: atque id euenire fere post annos duodecim & quadraginta: nam intra fines trigoni unius duodecim copulari tum transitum fieri ad signum proximi trigoni: quod sit ab eo in quo se iunxerunt: non primum sed secundum: ut si ex Capricorno utriusque discesserint: non in libra: sed in aquario se primum excipiunt in ea triplicitate. Media inter has coniunctionem esse eam: quae trigesimo quoque anno perficiat Saturni & Martis in cancro. Maximam omnium iouis & Saturni in ariete quae post nonagentos & .lx. annos eueniat. Messala ab his dissentiens libro suo de coniunctionibus eam maximam ait esse coniunctionem quae sit trium superiorum:

Media

Maxima

Opus. Messala.

Maxima

hoc est Saturni Iouis & Martis: a qua ipsae & sectarum mutationem & translationem regnorum & prophetarum aduentus expectat: non ab ea quae sit Iouis & Saturni in ariete: quod astrologorum uulgus opinatur: proxima huic coniunctionem facit Iouis & Saturni: Tertia Saturni & Martis: quarta Iouis & Martis: Videamus nunc quantum utraque erret positio.

Maior. Media. Magna.

Caput V Planetas magnis coniunctionibus iunctos non plus posse quam diuisos: magnasque istas coniunctiones nouum esse inuentum de malo Ptolomei intellectu natum:

Pincipio scire ab eis uelim: quare putent maiora facere Iouem & Saturnum cum sunt simul quam cum separati proprias unusquisque uires exequantur & exercet. Variam enim naturam radiorum commixtio noua quidem re facit quam discretus influxus proprius non faceret: sed maiorem cur faciat habere rationem non possumus: sed eo potius inclinamur ut credamus minus aliquid fieri inde: quam si seorsum ageret unusquisque planetarum: quod potest: nam si qui simul coeunt planetae eadem eunt proprietate: & uires haberent earumdem rerum effectrices praefecto accessione facta duplicis radii effectus quoque duplicaret: at cum contrarie sint repugnantisque nature: qualis Iuppiter & Saturnus necessario alter alterum impedit: & dum inuicem suas frenat ligatque partes diuersitate mixturae sit ut expectare ab eis nihil possimus nisi mediocre quemadmodum omnia sunt quae ex extremorum mixtione dissulant: sicuti & ipsi dicere solent cum sunt simul Saturnus & Mars: quorum uterque noxius: uterque sit maleficus: quia tamen diuersam habet nocendi partem non fieri ex illorum coniunctione maius aliquod malum & admirabile: sed fragili potius debilitarique alterius uires ab altero: ita ut nocere neuter possit dum nocere uterque pro sua naturae conditione contendit: quare non est plene indubitatum si caelo sub sint euenta inferiorum maiora euenire & magis durabilia cum iunguntur sidera superiora quam cum eorum aliquis caeteris debilitatis plus aliquid fortasse solito uirum partibus nascitur. Quod si iunctos planetas plus facere quam seorsum ad magnas istius mundi mutationes illis dederimus non tamen dabimus hoc ad Iouis Saturnique aut Martis coniunctionem referendam: sed obtinere uim primam in istis rebus alia sidera & ratione & sumorum astrologorum auctoritate probabimus. Neque enim unquam aliquis ueterum per has quas isti uocant magnas coniunctiones de uniuersalibus mundi mutationibus iudicauerunt: nihil de his Maternus quique curiosissimus utique astrologiae investigator: nihil Paulus: nihil Ephestio: nihil Theophilus: nihil Astaxarchus: nihil ipse Ptolemaeus: cuius hic nobis testimonium erit satis: ne parum eis notis testibus aduersus eos utamur: Is igitur secundo libro apothelismaton docet quae uia generales & mundi mutationes praediceantur eas omnes refert solummodo in solis luneque defectibus: nec potest dici aliquid rationabilius: nam debent effectus uniuersales & magni in eas referri causas quae maxime uniuersales & efficaces sunt: est autem confessum apud omnes inter planetas duos esse tantummodo efficietiam uniuersalis: solis scilicet & lunae: cuius lumem non aliud quam solis lumem per eam quasi per speculum: ut sic dixerit ad terram delatum. Quare si qua debet caelestis uirtus origo & causa existimari effectuum uniuersalium atque magnorum: nulla debet potius quam syderum istorum talis existimari. Quod enim ait Messala fieri magna a Ioue & Saturno: quia tardioris sunt motus probat potius quae negat quam quod affirmat: cum omnium concursus sit sententia deberi nobiliori corpori & potentiori motum uelociorem. Quo circa qui superiorum syderum partes dignitateque tuetur: ne imbecilliora putentur: quia suo serius loco restituantur. Solent ex orbium proportione quos ambiunt probare eos multis uelociores: quibus ex periodorum mora appareret tardiores. Sed scio quid dicent de Ptolemaeo omissum hoc ab eo in libro apothelismaton ne mysterium proderet. Ita enim

Secunda ratio.

Confutatio.

Sñia Ptol.

Malus intel
lectus. lyiii.
& lxiiii. uer/
bi.

scribit Haly eius interpret. Sed in centiloquio (sic enim uocāt) multa huius rei dedisse do-
cumenta cū uerbo quinquagesimo eius libri iubeat ne planetarum cōiunctiones obliui/
scamur: in quibus magna sit efficacia: & uerbo item tum quinquagesimo octauo: tū quar-
to & sexagesimo earundē rerum nos admonet magna tradēs de his præcepta: cōiunctio/
nem maximā: mediā: minimāq; distinguens. Ego uero ab eis responderi nihil potius uel-
lem: ut uel hinc palam omnibus fiat quæcūq; eorum dogmata maiora admirabilioraq;
uidētur ea uel ex uanis opinionibus: uel ex falsa ueterū auctorum intelligentia pullulasse
nam quod dicunt tacuisse hoc Ptolemæum in libro apotelesmaton: ne mysterium prode-
ret: tantū abest ut negem: ut nec in centilloquio credam proditū ab eo in quo certe tā ni-
hil magis locutus est de istis cōiunctionibus q̄ nec de priami morte/aut bello troianorū:
quo pacto autem plura eius auctoris enunciata peruerterūt: & quanti ex uno errores de/
inceps propagati deinceps aperiemus: est quinquagesimū Ptolemæi uerbū: ita apud eos
hoc est in uulgata editione. Non obliuiscaris esse centūuiginti coniuñctōnes quæ sunt in
stellis erraticis: in illis enim est maior scientia rerum quæ fiunt in hoc mundo suscipiētia
incrementū & decrementū: græce est ita/ ne prætermittamus centū & decēnouem cōiun/
ctōnes. In his enim posita est cōiunctio eorum quæ fiunt in mūdo & generationis & cor-
ruptionis: Primū plus tribuit istis cōiunctionibus barbara interpretatio q̄ tribuat Ptole/
mæus apud quem illud nō est non esse maiorē scientiā rerum quæ fiunt in mundo q̄ quæ
est ex illis. Preterea ut illud omittamus sententia enūciantia alia non est/ q̄ ne solā spēte/
mus syderis uniuscuiusq; proprietatē. Sed ex eorum coniuñctōne uarias sciamus uariarū
rerum effectrices uirtutes exoriri/ quod nemo denegat ab omnibus astrologis conceden/
dum: sed in quas potissimū maximasq; rerū inferiorū mutationes referamus superiorum
esse syderum cōiunctiones Ptol. certe non dixit: sed potius si eius dicta recte & legātur &
intelligātur contrariam nobis sententiam indicabunt. Non enim centū & uiginti (ut uul/
go legitur) has esse dixit cōiunctiones: sed solum centum decem & nouem: quia his. s. s. so/
lis & lunæ cōiunctionem nō numerat: ut quæ priuilegia habeant peculiaria prærogatiuāq;
singularem in magnis uniuersalibusq; mutationibus reliquas omnes aceruatim in nume-
rum ordinēq; redigit/ ut inter quas alia alia singulari nulla conditione præstaret: quod nō
aduertentes barbari expositores quasi omissum foret uicio librariorum solis & lune con/
iunctionem addiderunt/ legendūq; centum & uiginti: non autem centum decem & nouē
quod greci omnes codices habent putauerunt: ut non contenti sensus deprauatione: lit/
tere quoq; fidem adulterarent. Trāseamus ad alia. Scribit Ptolemæus uerbo. viii. & l. in
hunc modum cōiunctionis locum/ quo in loco ab anni ascendente est inspicere/ siquidem
cum profectio illuc peruenerit: tunc tempus erit & uerbum. iiii. & lx. est huiusmodi in mi-
nima cōiunctione differentia mediæ cōiunctionis & in media maxime cōiunctionis diffe-
rentia putant arabes & latini utrobique per cōiunctionem a Ptol. saturni & iouis cōiunctio
& lxiiii. uer/
bi.

nitus insolentes de luminū cōiunctione intelligere Ptolomeum/ nō autem syderum alio-
rum. Atque ita prioris hoc est octauū & quinquagesimi uerbi sententia est: ut signo & lo/
co tibi in anni reuolutione solis lunæq; cōiunctio facta est diligēter obseruata cum anni
profectio per anni. s. menses distributa: per quam alterum alteri signum iuxta seriem cō/
stitutionis in dominandi potestate succedit ad eum locum peruenerit/ effectum expecte/
mus: qm̄ ipsa antegressa anni conuersionem solis lunæq; cōiunctio/ nobis significauerit.
Utitur enim his maxime Ptol. luminariū congressibus ad totius anni euentum inuestigā-
dum: quod nemo nescit qui apotelesmaticos eius libros euoluerit. Sunt autē in huius uer-
bi translatione multa addita omissa interpolata. Nam & pro cōiunctione cōiunctionem
minorem legūt: cum nulla in græcis exemplaribus maioris uel minoris differentia adicia/
tur: & terminus profectiois ad plures annos extēditur/ cum nihil de hoc apud Ptol. qui
de unius tantū anni euentis uti dicebamus facit mentionem: sed fauere magis illis uide-
tur. Postremum illud enūciatum ubi cōiunctiones maxime mediæ minimeq; distingūtur
qualē differentiam in luminarium cōiunctione multi nō intelligunt: sed facile hoc & aper-
tum his qui ad Ptolemæi lucernam nō obscurabundi aliquādo uigilarūt: cum enim ille
ut diximus omnia tribuat solis lunæq; cōiunctionibus: Tum has triplici genere ordineq;
distinguit. Nam quæ defectum efficiūt alterius luminarij eas statuūt primo loco per quas
nō unius anni/ sed multorum interdū euenta possint præuideri/ has maximas ideo nūcu-
pabimus: quia & maxime tunc sydera illa cōiunguntur: cum nec longitudine discrepent
loci/ nec latitudine: & maxime remota futurorum eūta portendūt. Cōtra: minimæ apud
illum quæ singulis fiunt mensibus: & unius tantū mensis nobis indicant dispositionem
medias inter has quæ ingressum solis in signa quattuor tropica proxima antecedūt: arie
tem: cancrum: libram: capricornum: a quibus totum āni tempus quod sequitur nobis in/
dicatur: aut uernū: aut estiuale: uel autūnale: uel hibernū. Quoniā igitur quod uniuersa/
falis dispositio indicat particularis sequens distinguit & determinat: ideo mediam dixit
cōiunctionem maxime esse differentia mediæ uero minimā: ut si gratia exempli: lunæ so/
lisq; cōiunctio æquinoctiū uernum proxime antecedens qualitatem nobis futuram ueris
ostenderit: sciamus tum id totum & minui & augeri pro natura cōiunctionū: quæ sequē/
tibus singulis mensibus rata reuolutione contingēt. Et quam habēt habitudinem men-
struæ istæ ad illas quattuor temporū cōiunctiones. Eandem habēt ille trimestres ad ma-
iores & paucas deficientiū syderū coitus atq; cōgressus. Hæc est Ptol. opinio de maximis
mediis minimisq; cōiunctionibus/ quod barbari isti non intelligētes bellissima sibi som-
nia fabricati sunt de saturni iouisq; cōiunctionibus: quarū maxime post nōgentos & sexa-
ginta mediæ post. cc. & xl. Minime post uiginti ānos redeūt: quod præter ea que diximus
cōgruere enūciato etiā nō potest/ quoniā maxima apud eos cōiunctio medias minimaq;
cōplectitur. quare nō poterit effectus maxime cōiunctionis per minores illas determina-
ri per quas illa per multas seculorū reuolutiones exigitur: Quid igitur dixit Ptol. mediā
esse maxime differentia: mediæ uero minimā/ hoc est illud figmentū ex falsa unius aucto-
ris intelligentia natum quo se isti a deo iactant: quo se reputant: gloriabūdi/ q; religio om-
nis stellis sit ligata: quo sanctissimas leges prophetarū aduentus/ diuina miracula pote-
statibus syderum fatorūq; subiiciunt: Certe nulq; se magis pueriles ostendūt aut magis ru-
des/ ridiculiq; inueniūtur.

Sentētia uer-
bi quinquage-
simi octauū.
Errores uul/
gatae transla-
tōis i uerbo
lyiii.

Declaratio
uerbi. lxiiii.

Quæ maxi-
mæ cōiuncti-
ones secūdū
Ptolameum
Quæ minia
Quæ medie

Caput VI Precipuos astrologos medijs usos esse cōiunctionibus nō ueris: tum alia errata illorum circa eandem.

Responsio

Ed dicit fortassis aliquis astrologorū: esto Ptol. non intelleximus quid si uelut tempestas nauem aliquādo agit in portū/ita nos error iste duxit ad ueritatem quicquid senserint Ptol. & alii experientia confirmatum est nullam unq̄ uel legum uel regnorum magnā accidisse mutationem quam nō aliqua syderum superiorū cōiunctio antecesserit: nec unq̄ aliqua huiusmodi antecessit quam nō id genus mutationes in rebus inferioribus sint sublecutæ/bene habet si tempestatem agnoscunt/sint portu in isto uidebimus. Neque enim si in magnis delirarunt quantū consent ista infima experientiam facere sunt conati: Quod nos in uniuersum primo declarabimus tum singulatum quascunq̄ aliquis astrologorum signauit cōiunctiones magnas rettulitque ad euentu rerum admirabiliū & falsas & falso supputatas & ad effectus falso relatas luce clarius ostendemus. Principio auctores omnes huius dogmatis ueris cōiunctionibus nō utuntur sed medijs hoc est fictis & imaginarijs: quod ut plane omnes intelligant dicam quid sit uerus motus/quid medius. Erratice stellæ per zodiacum æquo cursu non deferuntur: hoc est non æquali temporis interuallo æqualem semper illius partem prætergrediuntur: qui igitur metiri illorum motus/& digerere innumeros uoluerunt/finxerunt unicuiq̄ planetæ motum uniformem: ut ex hoc ficto & uniformi/inequalem illum & uerum facilius assequerentur. Fictum illum Ptol. uocat periodicum: iuniores medium: quia hoc quasi medio utuntur ad uerum inuestigandum/cum ex motus supputatione planetæ locum inquirimus/interdum medio utimur motu/interdum uero: non quia medius ille locum indicet nobis quo planeta consistat. Sed ut ex eo ueram sedem illius methode & ratione faciliore quæramus. Planeta enim nunq̄ est ibi ubi per medium motum esse deprehenditur: quia nec sic unq̄ ille mouetur. sed excogitatum/ut dixi/hoc ab astrologis est/ut ueritatem inde ordine quodam certius adipiscatur. Dicebant igitur qui per magnas cōiunctiones iudicant de futuris eos medijs uti cōiunctionibus/nō autem ueris. nam q̄ dicunt post. xx. annos iungi iouem & saturnū. post. cc. autem in initis cōgredi triplicatū. tum post. dccc. & lx. in arietis limitibus conuenire/falissimum est si ueros motus respicimus: est autem uerum q̄q̄ nec exacte si medios hoc est fictos illos & falsos re scilicet nullos ad doctrinæ facilitatem a mathematicis excogitatos: ita autem quod medius dicit motus diuersum est ab eo quod per uerum attingimus: ut etiam & signum fiat aliud cōiunctionis atq̄ ea gratia exempli in piscibus assignetur/ quæ tamen fuerit in aquario: & tempus adeo uariet/ ut si de his quæ post per. cc. & xl. annos eueniunt agimus cōiunctionibus/ uera interdum mediā per annos etiā centum antecedit. Apparet ex tabulis recte supputati iouē & saturnū anno gratie. mcccxxi. a terrena triplicitate migrantes ad aeream in aquario se

Prima ratio

Quid sit uerus motus qd medius

Ptolemæus.

excepisse: erant igitur in eadem ex medijs motus ratione per annos ducentos & quadraginta permansuri: & tamen post annos circiter centum & quadraginta: hoc est anno gratie. mcccly. ab aerea ad aqueā triplicitatem facta mutatione in scorpione congressi sunt: & in aqueis semper signis simul inuenti ad aerea postea non redierunt. Quæ quidē igitur hæc infania aduersus apertam pugnare ueritatem: & rebus uti adeo impudenter falsis & fictiis/ut in constellationem eorum consensu omnino nullam/ceca tamen temeritate euenta rerum referant humanarum: quodq̄ non est/uec fuit/nec erit unq̄/ causam tamen putare eorum quæ sunt/certe nihil est ista uanitate delirius/in quam tamen sunt lapsi præcipui omēs auctores astrologiæ. Albumasar. n. princeps istius dogmatis in eo libro qui inscribitur de magnis cōiunctionibus qui multum celebratur apud astrologos/ medius semper usus est cōiunctionibus/ ueris nunq̄ Abraam præterea in eo opere cui titulus est redemptio: cum unam aut alteram ex uero motu cōiunctionem inquirat ad medias deinde confugit semper/ de ueris nullam omnino faciens mentionem. Alliacensis in tractatu de concordia hystoria & astrologiæ septem afferat maximas cōiunctiones/ omēs illas medias affert/ ueras nullas. Idem alii multi eodem semper morbo laborantes/ de quibus omnibus singulatim postea differemus. Et quidem sufficere hæc nobis possent/ ut nihil monstrarem esse quod dicunt/ si nihil est constellatio ipsa ex qua prædicunt. Nā quoniam istæ etiā mediæ hoc est nulle ad uerum uon eis respondent: hoc est non incidunt in ea tempora in quæ maxime uellent/ per fugium sibi aliud machinant per nouam stulticiā priorē infantiā defendentes. Finxerunt enim non sequi statim post istas cōiunctiones quod portendunt imo non cito: sed post multos quidē annos & centum & ducentos atq̄ his plures. In qua re uide quantum fallantur/ nam potentis causæ & efficacis non est sero incipere quod est factura: sed sero quidem desinere: incipere autē aut statim aut cito. quare istarū cōiunctionum uirtus uel efficax uel imbecilla. Si efficax non potest diu cessare ut nō faciat/ si imbecilla nō potest diu durare: ut sero quidem/ sed tamen aliquādo faciat/ domat uis magna superatq̄ quod prohibet & quod reluctat. Euanescit infirma & sua seipsam tractatu temporis longiore tenuitate dissoluit: quid q̄ in hac temporum intercapedine superueniunt noue semper cōiunctiones: quarum natura est ut ipsi dicunt obliterare priores cū supueniens constellatio elidat precedentē: unde si in certo anni tempore defectus accidat luminarium/ solite dicere fatum illud cessare: quod ex primordijs annue cōuersionis erat acceptum. Cur non igitur etiam sequenti cōiunctione præsertim & proprietate & natura diuersæ cessat. Cur illam primā nō expungat. Ad quam tamē ipsi pertinere uolunt effectus qui post eam per trecentos etiam annos tot uarijs intercurrentibus medijs constellationibus sequuntur. Nemo habet dixit uel philosophus uel nō extreme etiam homo tarditatis: quem errorem adauget mirum imodum alius error & inexpiabilis. nam in ipsa temporum supputatione adeo errant insigniter: ut quæ putant/ interdum cōiunctionē per ducentos gratia uerbi annos euentum aliquem antecessisse. Ea uero per mille & quadringentos rei illius gæste tempus antecesserit: quod sequentibus libri istius capitibus demonstratur: & in his quidem mendaces indocti rudes deprehenduntur: sed uide etiā q̄ sint astutissimi isti diuinatores: nam ut fallēdi nunq̄ eis deesset occasio/ ita sua sibi placita cōiunctionem illud referre possent. Dixerunt enim ut hoc assequerentur unius uim cōiun-

Infania a/ astrologorū: Precipuos astrologiæ auctores medijs usos cōiunctionibus.

Alliacensis.

Figmentū a/ astrologorū

Refutatio

Alia refutatio.

Astutia a/ astrologorū.

tionis ad horam usque alterius perdurare atque ita quicquid interuenit medium coniun-
tionis cuius acceptum semper poterit referri. Nec uiderunt in hac fallacia suas ruinas: quoniam si
uicissim remeant apud eos ut non sit magnus effectus sine magna coniunctione: nec ma-
gna coniunctio appareat sine effectu dum illud tuentur ne euentis huiusmodi tales causa
non adsint/faciunt necessario ut tales causa sine euentis huiusmodi saepe fatigentur: quo-
niam non ex eis semper accidunt magna & mirabilia immo nec frequenter quae fieri aiunt
a magnis coniunctionibus: & tamen ut ipsi uolunt effectrix eorum uis non interrupta a suc-
cessione permanet semper: & haec quidem in uniuersum aduersus eos qui magnis istis co-
iunctionibus de futuris euentis impia temeritate loquuntur: nunc sigillatim omnia ex-
cutiamus:

Caput VII Quis ordo seruandus: & Alliacensem aliud alias sensisse.

Alliacensis:

EXordiamur a maximis coniunctionibus quas Alliacensis in suo tractatu de
concordia hystoriae & astrologiae colligit: hic illud confirmaturus astrologo-
rum non euenire unquam tales coniunctiones sine magna mutatione rerum in-
feriorum: & quidem ipsemet a tota ista sua concordia in elucidario suo di-
scordat/ & cum in illa: tum saturnus reuolutionibus/ tum maximis coniunctionibus uti-
tur/ illas nullum habere fundamentum has non a se fuisse supputatas/ tantum semel aper-
te confitetur. Quo magis mirandum habere eum in ea re laudatorem in qua ipse seipsum
non probauit: sed quia interdum mouit aduersus se rationes parum ueras: cum sint quae-
dam non necessariae nonnullae expresse parum colligamus nos pauca quedam sed effica-
cia: quibus totus ille tractatus plane rescindatur: tum accedemus ad confutandas alias co-
iunctiones quas Abraam Albumasar & plures alii ipseque eos secutus Alliacensis in elu-
cidario protulerunt. Verum quoniam de temporum supputatione saepe loquendum praer-
fari quaedam necessarium existimaui/ ex quibus primo illud ostendatur cum ambigitur de
temporibus non esse ut putat Alliacensis arbitrium huius rei penes astrologos/ sed penes
hystoriam/ tum cum inter scriptores hystoriarum uarietas est: quibus nam potissimum iu-
re sit accedendum: de quibus utique pauca hic & cursorum: quoniam late haec peculiari ope dis-
putauimus: quod de uera temporum supputatione conscripsimus.

Caput VIII Tempus rerum non ab astrologia ut putauit Alliacensis: sed ab hy-
storia esse petendum.

Alliacensis in libro de concordia astrologiae & theologiae existimat nume-
rum annorum a mundi initio ad haec usque tempora astrologica ratione pos-
se deprehendi redigique ad ueritatem: quae quidem super ea re sacrae uel pere-
grinae hystoriae uarie protulerunt. Nam si genitura inquit ipsius mundi the-
ma habeas exploratum/ poteris ex illo primam a mundi initio saturni &
iouis coniunctionem supputatione colligere. Quod si aliam rursus tuis annis coniuncti-
onem proximam indagaueris: quod medium fuerit inter illam primam & postremam te-
poris interuallum/ ex intercedentium coniunctionum supputatione elicietur. Haec quidem
in eo tempore ille sentiebat: sed in elucidario plane confessus est non esse astrologicam ui-
am quae de annorum nobis dubio numero certum aliquid inueniamus. Quare nec astro-
logos unquam etiam summos hoc tentasse aut de sua arte fuisse pollicitos: sed enim haec dicat
nescio cur denuo in illa praesertim sententia summam de temporum ratione questionem ad astro-
logos esse referendam: & quod quidem in hystoria de anno mundi diuersum ab illis inue-
niatur. Ad illorum opinionem emendari castigarique debere. Quod breuiter ostende-
mus nulla ratione posse defendi: nam potest quidem astronomus si ueram aliquam sy-
derum positionem quae olim fuerit: rursusque aliam proximam habuerit notam certissima ra-
tione determinare quantum tempus necessario medium exactum sit inter illas. Sed quid hoc
cum iuuabit: an incertum est tempus rei alicuius gestae. Nam esto aliquis dicat fluxisse a christo
ad nos annorum tria milia: dicat alius. M. & cccc. in componenda hac lite quod officium
erit astronomi: dices ostensurum illum inter syderum positionem sub qua natus est christus: eam-
que rursus quae habeatur nunc non posse annorum tria milia deuenire: sed mille & quadringen-
tos: at quae ista est tarditas/ qui hebetudo: ut non uideas quasi certum te ponere quod in
questione uersatur: nam quae syderum positione natus sit christus astrologus nescit nisi pri-
us acceperit ab hystoria quo ille tempore natus sit. Exeamus a temporibus remotiora. Alphon-
sus numerat a diluuiio ad christum annos. tria milia centum & duos. Idem sentit Albumasar: quem ille. s. Alphon-
sus secutus/ huic numero refragat omnis hystoria: putat Alliacensem. errare omnes hystorias potius quam a-
strologos. Quae quae ratio: an quia iter eam coniunctionem quae praecessit diluuium ad christum per tot an-
noe curricula deueniat: hoc illis denegat neque: sed unde didicerunt fuisse eam coniunctionem per
tot quot ipsi annos putant ante diluuium: Num scire hoc ipsi aliunde potuerunt quam ex hysto-
ria: profecto est hoc adeo manifestum/ ut nisi lapsum hic uidissem Alliacensem/ putarem
me in re superflua uerba prodigere. Nam illorum sententia quantum quae ratio erat ridicula qui
ex prima a mundi initio coniunctione de annis mundi certiores fieri posse nos di-
cebant: eam uero primam coniunctionem ex mundi genitura colligebant quasi dubitare

Opio Alliacensis

Opio eius in elucidario.

Contra Alliacensem

Alphon-
sus Albumasar.

de annis mundi possimus/qui non solum quò āno: sed & qua hora cœpit exploratū habemus. Petendū igitur tēpus rerum a magistra rerū hystoria nemo ambigat: cuius in ea re discipula astronomia arbitra esse nō pōt. Nā dabo ego Alphonso p tot annorū milia āte xpm talem fuisse qualis ex eius tabulis apparebit syderū positionē: sed per hęc tempora euenisse cataclismum aut rē aliam gestam non dabo/ nisi fidelis hoc mihi hystoria demōstra

Errarunt oēs astronomi i tempore supputatione: Errarūt autem oēs astronomi in hac tempore supputatione uehementer quod magis suo fiet loco manifestum: quod nō aliā eis ob cām potuit contigisse/ nisi quia falsis hystoriae adhæserūt. latini. n. astronomi arabes sūt secuti/ illi uero fabulosissimi sunt: & si quas a græcis latinisue scriptoribus hystorias acceperunt/ peregrina translatio pleraq; uolauit quod cum fiat facile in omni re apud barbaros litteras aborrentes: tum uero fit facillime in ista numeroꝝ annotatione in qua & liberiorū accuratissima diligentia nō nihil semper hallucinat. Utendum igitur ueris hystoriis atq; fidelibus inter quas sacrā aliis āteponendam xpianus nemo dubitabit. Sed nec uel hebreus uel saracenus: porro in his que ante cataclismum euenērūt/ aut illam hoc est mosaicā/ aut nullam habebūt etiam gentes hystoriam quā sequant̄ cū de illis temporibus apud ceteros nihil proditū litteris inueniat/ si cubi uero in sacris uoluminibus æditio græca in hac annorum permenfione ad hebraica ueritate discordat/ non potest quisq; recto iudicio auctori ipsi præponere fidē translatoris p̄sertim cum numero hebreorum non solum accedat Hieronymus: sed accedendum etiā putet Augustinus: qui & si ueterem translationem libenter sequitur & probat ubi tamē de hac uaria annorum dinumeratione facit mentionē fidem ait rerum gestarum ab ea lingua esse petendam/ ex qua translaturum est quod habemus/ atque ita ut ille quod diuersum est apud. lxx. mysterium putet potius q̄ errorem hystoriæ tamē hoc, est littere ueritatem apud hebreos esse non dubitat.

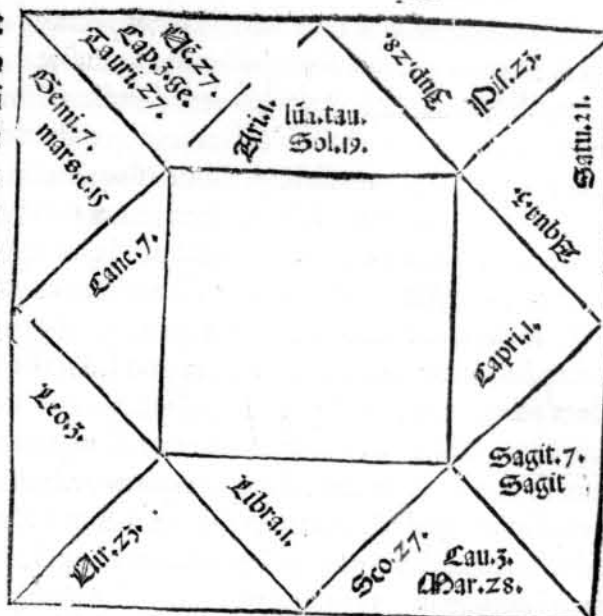
Caput IX Summa sententiæ Alliacen. in libro quem de concordia astrolo. & hystoriae prætitulauit.

Postq̄ hęc de uera temporum supputatione breuiter iecimus fundamenta/ ueniamus ad istas maximas astrologorum coniunctiones: hoc ē ad maximas eorum infanias ab his exordientes quas in tractatu de cōcordia hystoriæ & astrologiæ colligit Alliacen. in eo opere hoc ordine usus est. Principia duo supponit: alterum de annorum numero ab Adam ad xpm: alterum de themate gēituræ ipsius mundi: Fluxere igitur inquit ab Adam ad iesum anni quinq; milia trecenti quadraginta quattuor/ ab Adam scilicet ad diluuium. m. cc. xli. a diluuiio ad iesum tria milia centum & duo. In prima uero mundi constitutione ita erant in cælo sydera collocata/ nam horoscopus fecit prima pars cancri: summa uero cæli fastigia arietis pars prima possidebat: mercurius in geminorū parte quita decima duodecimam cæli regionem ueniens in tauro undecimam occupabat: utrumq; luminare nocturnum quidem in tauro diurnum in arietis parte decima nona medio & summo cælo præfulgebant saturnus in aquario domum mortis/ iuppiter nonum cæli locum tenebat in piscibus/ mars in scorpiōne & in quinta ab horoscopo sede morabatur quo etiam loco/ sed in sagittario. erat draconis cauda quam totam dispositionem sequens figura ante oculos ponit.

His ita positis nullo negotio colligit fuisse primā a mundi initio maximam saturni & iouis coniunctionē in principio. s. arietis post ānos. ccc. & xx. post quā sex alias enūerat interiectis. s. semper annis nōgētis & sexagita errore medi motus: atq; ita sequitur septimam a mundi initio maximam coniunctionem euenisse āno gratie. dccxxxv. post quā octaua sequetur āno. mdclxxxiii His ita distributi colligit ex hystoriae capita rerum magis memorabilium quæ medio illo tempore spacio euenire quod inter unam. s. aliamq; coniunctionem maximam exigitur: hoc ē per annos illos nōgētos & sexagita: in quo tempore interuallo quicquid insigne accidit & memorabile ad præcedētē putat coniunctionē referendū post quā illud. s. euenit: & quoniā semper in hoc ānorum spacio gestū aliquid iuenit magnum & memorabile putat cōfirmatum: non. s. maximas illas coniunctiones sine maxima rerū inferiorū mutatiōe contingere: & quod alio lib. erat pollicitus p̄stulisse sibi uidet̄/ ut hystoriæ ueritatē astrologice ueritati ostēderet cōsonare: hęc totius libri summa: hic ordo: hoc fundamentum.

Ca X Errasse mltifariā alliacēsem: & ut quicquid supponit cōcedant̄ nō tū efficere eū qd̄ uult Principio aut ut ita sit de cōiunctiōibus: de tpe euentorū rerū gestarū: de mudi gēitura utq; illi deniq; demus totū quod postulat: quæ ista tandē est p̄ hystorias cōfirmatio astrologiæ: si nunq̄ elapsos ostēdamus annos nongētos & sexagita quin magnam aliquā genitarū rerū mutationē/ uicissitudinē hūane cōditiōis/ uident mūdus. Spatiū hoc annoꝝ describe quæso alius ab initis ut nō uerbi gratia ab āno mudi trecentesimo & uicesimo quod erat tps primæ coniunctiōis. Sed a quingentesimo mudi anno nōgētosq; istos dinumeres qui ab una cōiunctiōe reuoluūt ad aliā/ Variarūq; nō minus & bella iuēies: & leges: & pphās & pestilētiarū: & eūta geuus mltiplex & uanū/ tractu illo tempore tā diuturni cōtigisse cur nō p̄ ducentos semper annos a tpe illius tuæ cōiunctiōis seriem istorū actorū reducebas. Pinguis hic nimis mimerua si astrologiam hystoriæ ita concordamus. Sed nec cōiunctiōes illæ ueræ sed mediæ hoc est falsæ & nullæ: nec ut eas p̄ mediis accipiamus ad illa etiā tpa sunt referendæ. Nec is quin putauit ad adā ad Xpm numerus annorū. Sed ueram supputationem plus annis Mille & quadrigētis excedēs: nec res illæ gestarū aut eūta/ tpebus: quibus putauit/ euenērūt & quā describit mundū gēiturā nō solū dubia aut falsa sed impossibilia astrologica rōe plane demōstrat: q̄re una littera totus ille libellus emēdari pōt eas cōiunctiōes medias esse: nō aut ueras nēo nescit nec ipse diffitet̄. Quod si mundi gēitura ex qua om̄s ducunt̄ impossibilia/ necessario/ & illa mediū etiā motū falsa supputabit̄: illa an sit impossibilia uolumus uobis Mercurius iterp̄tet q̄ in ea quidem figura p̄cul a Sole sex & quinquaginta ptibus collocatur a quo tamen ultra nouem atq; nōgēti latum quidē unguē recessisse se unq̄/ per deos omnes, deasq; deierabit/ quod peccatum eui

Reprobatio

Prima maxima cōiunctio

Prima ratio

Secunda rō

Tertia ratio

Quarta rō

Quinta rō

Sexta ratio.

Mundi geni

centi descri

pta falsa & i

possibilis:

Reprobatio

alterius mū/
di genituræ.
Abraam

dens nimis & inexpiable. Eam etiā putat primordialē mūdi figurā quā in Elucidario af-
fert Alliacensis/Mirabilibus illusionibus onustatam refertur. n. ad chaldeos & ismaelitas
quos. s. huius misterii conscios fecerit diuinitas/In ea autē Mercurius in prima parte gemi-
norum: Sol in prima Arietis collocatur/quo fit ut disūctus a sole sit Mercurius partibus
sexaginta quod plane esse impossibile astronomus nullus denegabit: sed redeamus ad il-
las cōiunctiones q̄ (ut dicebā) sublata prima cæli figura ex q̄ oēs colligebātur falsa & im-
possibiles deprehendūtur. Accedit & illud q̄ nec post nōgentos annos est conūctio in a-
riete (ut docet Abraam hispanus in sexto libro cui titulus redēptio Israel. At neq; etiā quæ
ad illas refert euenta quibus putat t̄pibus contigerunt. non: a mundo ad diluuiū anni ut
refert duo mille ducēti quadraginta duo sed mille sexcenti quīquaginta sex ut postea de-
clarabit: quare tertia illa maxima cōiunctio quā p̄cessisse ait diluuiū annis duobus ut que

Nota errorē
maximum .

a mūdi constitutione per ānos euenerit. Duo mille ducētos quadraginta post diluuiū ip-
sum fuit annis sexcentis octuaginta quattuor. Itidē anno a diluuiō nōgētesimo quadra-
gesimo secūdo quartā notat maximā conūctiōē & ante eam per annos sexdecim natū ait

Error in ab-
rae tempore

Abraā patriarcham qui tamē ante huius tempis conūctiōē per annos sexcentos & trigi-
ta diē domini uidēs exultauerit. Natus est. n. āno post diluuiū ducētesimo nonagesimo se-
cundo. Sed nec a diluuiō ad lesūm tot ulla hystoria ānos cōputat quot Alliacēsis secutus

Error Albu-
masaris & al-
phonfi.

Albumasarem & Alphonsum: hi. n. annorū numerāt tria milia centū & duos. at uerā hic
nūerus supputationem octīgētis fere ānis excedit/nā a diluuiō ad Abraā anni ducēti no-
naginta duo ad abraam ad dauidis regnū/nōgēti fere & quadragita testimonio utriusq;

Vera ānorū
supputatio a
diluiō ad
xpm.

Dauidis regno ad initiū eius captiuitatis q̄ ex uaticinio hieremīa du-
rauit ānis quiquaginta: quadringēti ferme & octuaginta idē beda rabano hebreisq; sentē-
tibus: ab ea uero captiuitate. i. ab eo quo capit tempe ad iesum/anni quīgēti & nonagin-
ta quos oēs s̄l̄si colligas iuenies a diluuiō ad xpm ānos paulo plus duob; millib; & tre-
centis/cum illi tamē ultra annos triamillia & centū & duos ānumerent/a quo nūero lati-
ni hystorici qui plus ānoꝝ cōputauerūt plus tamē centū & quadragita annis a nūero mi-
nore defecerūt. Quāq; nos etiā pauiores q̄ supra collegimus exactissima notatiōe cōputā-
dos in tractatū nostro de uera temporū supputatiōe pbauimus. Quā igit; notat sextam
magnā cōiunctiōē ante xpm p̄ ānos ducentos & uiginti quīq; ea post euāgeliū fuit ānis
fere sexcentis: sed & illud hoīem in hystoriis ostendit ualde indiligētē qui septīgētesimū
mo xpi anno ad quod. s. t̄ps septimā rettulit licet falsam cōiunctiōē hereticor; ait pestē
exortam in ecclesia p̄cipue que arrianor; quor; heresis anno gratie trēcentesimo fere exor-
ta ante annū sexcentisimū nulla erat/& de his quidem ut puto satis & ni fallor euidenti/
bus nisi testimoniis disputauius.

Rabanus
Beda.
Rabanus.

Caput. XI. In diluuii conūctiōe: tū inter se: tum a ueritate astrologos discrepasse at/
que ut detur illis quicquid petunt non tamen id eos probare quod contendunt.

Alius error
circa septi-
mam cōiun-
ctiōē Ari-
anorū here-
sis quando
coeperit.

Ranfeamus ad alias magnas cōiunctiōes ab aliis paulo diligētius annotatas
nō ita ut notā ipi tamē deliri nedū erroris euitēt. Atq; ab ea primum exordia/
mur ātiquissima ad quā referunt cataclysmi uniuersalis euētū/De q̄ p̄rio uidebi-
mus q̄ p̄gnantia iter se & cōtraria ipi astrologi sentiant/utq; alter alteꝝ taxet & rephen-
dat: tū aberrare plane oēs. Postremo ut sit uera eor; sententia nō effici tamē quod uolunt
ut plane. s. illud hic cōfirmet: nō euenire tales cōiunctiōes sine mutatiōe magna rerum in/

Discordia a
strologorū .

Cōis luna cu

ut plane. s. illud hic cōfirmet: nō euenire tales cōiunctiōes sine mutatiōe magna rerum in/

ut plane. s. illud hic cōfirmet: nō euenire tales cōiunctiōes sine mutatiōe magna rerum in/

feriorum. Est igit; cōis sentētia astrologor; ante uniuersale diluuiū p̄ ānos ducētos septua ius auctor
ginta nouē iunctos fuisse Iouē & Saturnū in decimaquarta pte cancri cū principiū arietis aoniar
esset in horoscopo utroq;. s. sydere in quarta cæli religione pariter collocatis hoc scripsit. Snia albu/
Aoniar in libro de natiuitatibus & posterior; uulgus in eius sniam maxima ex pte diceffe masaris a-
runt Albumasar octo ante ānis hāc cōiunctiōē ānotauit: hoc est ante diluuiū ānis ducē priori discre-
tis octaginta septē/qd' secutus est et henricus eius interpres. Verū cū eā cōiunctiōē idem pans.
Albumasar p̄cessisse dicat cōiunctiōē que sectā arabū significauit ānis tribus millibus nō Hēricus al/
gentis qnquaginta octo/cōtradicit henricus ex fide tabulaz machliuiesum quaz nūme bumasaris
ris ait se deprehēsum fuisse eo anno quo eos iunctos dixit Albumasar inter Saturnū & Io interpres il-
ue Signor; q̄ttuor interuallū/ sed supputantē se diligentius ait inuenisse illā cōiunctiōē li cōtradicit
anno ante arabū cōstellationē Millesimo tertio nōgētesimo qnquagesimo primo Cum Discrepātia
itē henricus iste simul eos dicat iunctos in quarta pte cancri alii usi tabulis Alphōsi quar henrici ab
tadecima pte eius signi iunctos illos fuisse cōtendunt: Sed mittamus has eor; discordias aliis.

atq; iam illud ostendamus ut oēs piter a ueritate discordēt. nā siue regis Alphonfi siue ta
bulis illis utamur Machliuiesibus cū a xpo retrorsum uerū sumēdo primordia cælestiū
motus explicamus incidimus in eā cōiunctiōē āno quidē (ut ait henricus: ante xpm ter/
tio millesimo trecētesimo qnquagesimo secūdo/a quo numero alii paucis mēsis uari/
ant. Nos aut; supiore capite a diluuiō ad xpm ānos paulo plures duobus millibus & tre-
centis uera supputatione colligi demonstrauimus quare p̄cessit ea cōiunctiō ip̄m cataclyf-
mū ānis nō ut ipsi dicunt ducentis & octuaginta sed mille adiectis duobus & octuaginta
quid igit; illi & cataclysmo. neq;. n. puto ad tot annos uim illius cōiunctiōis extendēt:
Sed demus illis nō pluribus q̄ uolunt eā ānis antecessisse diluuiū atq; his quibus putāt
tpibus diluuium euenisse/an credis tñ effecturos qd' uolunt. at q̄uis hāc itē illis demus ni
hilominus tñ falsi uani ridiculi. Nā esto iuncti fuerint Saturnus & Iuppiter in cancro p/
pterea ne piit mundus aquaz inundatione submersus. At plusq; dices postea t̄pa in eodē
signo simul fuere nec tñ piit mundus imo nec una p̄p̄ea regio aquis immerfa est/nedū or/
bis uniuersus/Euentū raz maximū admirabile/ipsa tñ cōiunctio quid q̄so habet huiusmo-
di. Nam & sapius postea rediit (ut dicebā): & siue Messallæ siue alior; sniæ accedamus nō
solum maximis sed nec maioribus cōiunctiōibus cōnumerabit; Cum & duo in ea tñ sy-
dera copulent; nec in signor; initio hoc est in ariete: nec in principio alicuius triplicitatis
quid igit; hēt singulare. cur tā mirabilis & nunq; postea uisi/p̄terq; fidē excellētis effectus/
eā existimet; quid cur tā diu/hoc est/p ducētos & septuaginta nouē ānos pdurasse uirtus
eius putet;. Nā si quæ in principiis accidunt triplicitatis ad principiū usq; alterius dixeris
habere efficiētā/dices quidē rē falsam & a nobis supius ip̄robatā sed tuis forte dogmati/
bus cōsonā. At dicere hoc de ea cōiunctiōe quæ in medio fit nec nostræ ueritati nec tuæ
et uanitati cōcordat/cū non plusq; ad uiginti annos eaz uirtutē significantiāq; deducas.
Cū aut; illa in medio fere cancri euenerit restabāt adhuc anni. C. & xx. ut dicunt ex medi
motus rōne/ut ab aquea triplicitate ad igneā Saturnus & Iuppiter cōuenterent; quare si il-
la in cancro copulatio tot precessit ānis diluuiū/hoc est ducentis & septuaginta nouē/Se-
quit; ut facta sit orbis inundatio in medio ignee triplicitatis ad quā migrare sydera su-
periora annis ante Cataclysmū cētum & quinquaginta nouē pmāseret; in ea post mundi
sumersionē p̄ annos cētum & xx. q̄ si et Alphonfi tabulis utentes/resoluimus ānos a no

Discordia a
u ueritate
astrologorū

Prima ratio

Secunda rō

Tertia ratio

Quarta rō

Quinta rō

Quinta rō

Quinta rō

bis ad mundi primordia/cōputemusq; a xpo ad diluuiū ex eorū snia annos triamillia centum & dccē inueniemus mediā cōiunctionē Iouis & saturni in decima nona pte sagittari p annos duos ante diluuiū & dies unū atq; uiginti. atq; ante eā uerā eorū coniuētionē in quarta decima pte eiusdē signi/ano ante diluuiū uigesimo primo adiectis diebus trecētis triginta septem. Itē eorundē cōiunctionē mediā incidemus in decima pte arietis uerā/ q; ridentē/ante eā mediā diebus fere quinquaginta tribus in sexta pte illius signi/ante diluuiū. .f. annis duobus & uiginti adiectis diebus uigintiquē/cur non igitur iste & uerā & tpius suis pxiā & in uigore pprie triplicitatis cōiunctionis. Cū in igneis signis acciderint nō empyrosin potius fecerunt hoc est cōsumptionem seculi p ignē q̄ una illa in cācro cataclysmū & falsa/hoc est ad nediū motū supputata:& p tot ānos id tps ātegressa & tot cū mutatiōe triplicitatis suā sequētib; cōiunctionibus diuersā penitus repugnātib; naturā. Nō dubito fore quēq; astronomū q(mō se fallere nolit)nō fateat̄ nugamēta hāc esse hoīum delirātiū ac nugas p arbitrio libidineq; cōfingentiū mō semel decretos errores in fantiasq; suas quacūq; possunt rōne cōfirmēt: Planū ē igit̄ & tpe uniuersalis diluui nullā fuisse quā isti putāt cōiunctionē & si de annoz qd uolūt numero illis cōcedamus eas potius p ea tpa fuisse cōstellatiōes a qbo ignis exustiōes q̄ a qbo aquaz inūdatio expectaret̄.

Caput XII In mosis cōiunctione & messia uaticinio q̄ delirus abraam iudeus.

Abraā prin
ceps
Abraā auc/
nazre.
Figmentum
abraeae

ABraā princeps (ita apud hebreos cognominat̄) cuius auditor fuit abraā a uenaz re. libz cōposuit quē p̄titulauit de redēptione israel: qm̄ illud opis p̄positū ut astrologica uia tps uenturi messia inuestigaret. Exorsus igit̄ a Mosis natiuitate nescio quā suā de qua dicebamus sibi fingit syderū positionē cum saturni & Iouis copulatione ad quā & Mosem & regnū Israel & legē refert iudeoz p̄pulo datā q̄ q̄ (ut solēt uerbis religiosissimis quo suos libros ab igne tueant̄ ipse quoq; sic semp̄ neget dicere qd̄ dicit hac autē cōstellatione formata sub qua regnum cū lege hebreoz exortum sit qm̄ similit̄ inuenit: post annos Mosis (ut ipse quidē supputauit). duomille cētigētos quinquaginta nouē hoc est/anno xpi Millesimo quadrigētesimo sexagesimo quarto iubet tūc expectari Messia: fuerunt eo āno Saturnus & Iuppiter simul in piscibus & p uiginti ante alios hoc est/anno millesimo quadringentesimo quadagesimo quarto simul fuerūt in cācro. Post quaz oīno alterā cōiunctionē & Messia aduentū & mirabilia illa oīa/qua p messia expectant: astrologica assertionē futura p̄nūciat. qd̄ cū re ipsa iā satis cōfutatum sit elapsis a prima quidē cōiunctione annis iam quinquaginta/a secunda uero triginta posset hinc & qd̄ de mose fabulat̄ satis infirmari/ut nō dedisse eis regnū ea credat̄ cōstellatio qua redeunte ad eos suū regnū minime rediit: nec pepisse uidet̄ mossem qua effectis nihil uiribus ad nos reuersa nullum tamē p̄phetam ad nos attulerit. Quid q; nō solum post illas cōiunctiones foelicis agere cēpit gens hebreoz. Sed nō minoribus fere post ea tempora calamitatibus obruta est q̄ aut sub Tito aut sua Adriano pulsus nuper iudeis omnibus ex tota hispania a cristianissimo illo rege nunquā certe satis laudato/ubi & numero, & diuitis & auctoritate plurimū poterant: qua eiectione nihil unq; fere uel tristius uel acerbius passos ipsi se inō diffitent̄ /ita. multi naufragio/Pestilentia quā plurimi/fame maxia pars eorum assumpti/ut nobis ē xpianis in tanta calamitate in qua diuinā iustitiā gloria delet̄ abat hoīes tamē extrema adeo patientes cōmiserationē faceret & dolorē: hic est messias hāc est illa redemptio quā ex mosaica cōstellatione Abraam illis promittebat/qui ne de

Cōfutatio.
Prima ratio

Secunda rō
Iudei pulsi
ex hispania

præteritis etiā rebus diuinasse melius credat̄ q̄ de futuris/uideamus in illa ad quā mosis aduentū rettulit cōiunctione q̄ falsus plane & ridiculus sit: nā & ea cōiunctio per quā natū crededit mosem pluribus post moseos mortē annis euenit: & si de tēpore illi concedamus nihilum tale ut putat illi significauit. Videamus de tēpore/ sed prius illud scire oportet/hebræos hoc anno qui est a xpo. Mcccclxxxiii. annumerare a mundi constitutione a qua suos ānos dinumerant ānoz quinq; millia ducētos quinquaginta tres quare a mūd o ad xpm cōputabunt ipsi annos tria millia septingentos & sexaginta/ cū igit̄ ille abraam cōiunctionē illā postq; tribus exactis annis natum ait Mosem/anno dicat mundi secūdo Mcccly. euenisse/sequit̄ ut ante xpi tpa eueniret annis. Mcccxcv. At uero a Mose ad xpm anni uera supputatione colligunt̄ mille quingenti & nouē/ quare fuit illa cōiunctio post natum mosem ānis centum atq; triginta. Numerus ipse ānorum ita demōstratur nā a mose ad primā tēpli ædificationē ex tertio libro regnoz q̄ est apud eos primus samuelis/ colligunt̄ anni. ccccclxxix. a prima aut̄ illa ædificatione ad instaurationem templi sub Dario cōputant̄ anni quingenti & duodecim: an a Dario ad christum numerant̄ anni quingenti & decem & octo quoz omniū summa est quā dicebamus anni scilicet. Mcccc. & nouē. Ea uero coniuēctio Christum antecessit annis mille trecentis nonagintaquinq; atq; ita primo natum mosem annis centū atq; triginta: sed nō illa mirifica adeo p̄pheticaq; constellatione/ut de eis tēpore magnopere sit pugnandū. Iuncti. n. inquit fuerūt Iuppiter & Saturnus anno mundi. M. secundo. ccc. lxx. die. v. & xx. mensis idar hoc est februarii. in prima parte piscium medio motu uero autē motu eodē anno in uigesima quarta parte Aquarii simul fuerunt. Explicet igit̄ primū utrā sibi magis eligat cōiunctionē ad quam potissimū referat regnum iudæorum legemq; mosaica: illā. .f. in piscibus mediam: an hāc ueram potius in aquario: ueram si dicat sibi ipsi repugnabit & astrologis aliis nam ex minoribus illa coniuēctionibus fuit/cum nō acciderit in principio triplicitatū. Tales autem cōiunctio nes ut ipsemet scribit eodē loco non significant legū mutationes/aduentusq; p̄phetarum/ sed uel annonæ fertilitatē/ aut inopiam: uel translationē quidē imperii/ sed inter cognatos & quæ sunt intra gentis unius fortunas/ immo intra eiusdem etiā familiae fines se cōtinent. Præterea in themate cōiunctionis quod ille describit Aquarius in quo erat iuppiter & saturnus septimū cæli locum implebat/ non aut̄ nonū uel decimū quibus regna & leges & nouæ sapientiæ exordia significant̄. Et si quis oīno contendat istum Aquariū ab sua urna nobis mosem pluuisse da cælo/ dicat quæso cur āno domini. Mcccxxvi. quo iuppiter & saturnus in aquario cum mutatione etiam triplicitatis se cōiunxerūt/ quæ erat maioribus coniuēctionibus annumerāda/ nullus tamē de cælo Moses descendit/ nullus eductus populus ex egypto/ nulla lex data & eorū quæ sub mosa in heremo cōtingerunt/ miraculum nullum eo tempore uidit mundus. Sed nec illam Abraam notasse præcipue uidetur cōiunctionē que scilicet fuit in aquario/ sed iudaici regni mosaicaq; legis cōiunctio nē eam uocauit quæ fuit in piscibus quare & similit̄ illi facit eā quæ ānos ab illa duo mille octingento. lxx. in piscibus etiā uenit ex qua expectari iubebat messia quasi alterū mosem istam uero qd pluribus cōfutamus. Cum sit ex illis quas uocāt medias/ hoc est que re nulla sint/ sed fictæ a nobis & imaginariæ: quā iam sæpius irrisam a nobis taxatamq; astrologorum insaniam nunq; possum satis admirari qui ad ea ex professo quæ nihil sunt nec iam fuerunt aut erunt unq; quasi ueras ad causas euenta referant rerum inferiorum. Nec

Tertia ratio

Supputatio

Supputatio
annorum a
mose ad
christum.

Quinta rō

guine deturpatā etiā martiū illū hoīem: & in se gladios dicēt attullisse iterritus. Si secun/
do loco ab horoscopo affertur paupertatē & regē oīum inopiā. Si tertio nullos fratres si q̄/
to nullū patrimoniū ut qui dauidis filius dauidis tñ tpariū saltē regnū non obtinuerit: si
quinto nullos filios: si sexto datos in necē oēs suos seruos: si septio & octauo loco hēs qd
dicāt/ si nono o beatos astrologos/ cū dicat maternus qui in nona cæli regiōe martē ha/
buerit in sua domo/ futuz hoīem bonis demonibus terrori cuiusq; aduentū prauī demo/
nis spūs fugiāt & ex eis hoīes laborātes nō uerbo sed sola sui liberet ostēsiōe: q̄tis igit cre/
dis ista clamatōibus & plausibus sectaturos diuulgaturos astrologos/ si ibi forte nascēte
dño martis stella cōstitisset. Quod si cæli culmina tenuisset orbis statim subiecti legibus
eius iperum p̄nunciarent cū presertim primū cardinē iuppiter occupet: si undecimo eum
loco apprehēdisset Karolos Cōstantinos attullissent in mediū & quotcūq; p̄ xp̄i ecclesia
cæsares pugauerūt si duodecima de inimicis insidiis q̄rerent inter quos ēt se ipsos inue/
nriēt ita insanis ut dicat occasio semp̄ infurēdi. Sed audi de saturno ēt quid dicāt: erat. n.

in nona cæli regiōe in signo geminorū at iquiūt facit p̄phetas & sacerdotes. quid q̄ retro/
cedit. Debet hoc oīno minuere illas p̄missiones faceret ergo p̄phetā plusq; p̄phetā face/
re nō poterit qualis ioānes baptista/ an igit poterit diuinū afflaturūq; oīum facere p̄phe/
tag. Erat saturnus eodē loco & in eodē signo cōstitutus cū nata ē Eleonora Galeoti fra/
tris filia uirgo qdē illa pudica & morib; integerrimis/ sed nec uel āna uel Delbora uel Ca/
sandra. Sed p̄sistite q̄so astrologi admirabiles in p̄posito dogmate/ & uideamus quid ibi
saturnus in sua natiuitate significaret. Scribit Abraā uester in lib. de natiuitatibus/ qui sic
saturnū habuerit collocatū hoc est/ nona cæli regiōe eū malū fore xp̄ianū. Videtis q̄ bel/
le dogma uerū confirmauerit. Quis. n. audiat xp̄m malū dicere xp̄ianum qui nec fuerit
xp̄ianus. o hoīes ridiculos & nunq̄ certe satis irrisos. Esculanus ille supersticiosus qui fert
magus/ natus est ait iesus in stabulo quia imū cæli tenuit capricornus & alius rex inquit
fuit iudeorū q̄ horoscopus erat libra/ hebræi. n. saturui sūt saturni regnū libra quasi n̄ in
gulis etiam mensibus multi nascantur his cōditionibus qui nec nascuntur in stabulis/ nec iu/
deorū reges etiam inscribunt. Sed iam nimis multa de istis nebulonibus.

Caput XV Quæ de maumethe dixit albumasar expimēto falsa esse deprehēsa:

Albumasar arabs aduentū sui maumethis legemq; illā saracenorū refert ad cōiū/
ctōnem iouis & saturni que fuit in scorpione p̄ ānos duos & quinquaginta ante
illius legis editionē q̄ nō ē pluribus cōfutādus cū que ex eadē cōstellatiōe de ea
lege uaticinatus ē ipsa iā expiētia cōfutauerit. Deniq; qd supra ēt diximus quocūq; tpe aut
boni aut mali ueniāt p̄phete deesse cōiūctio nō pōt in quā eorū aduētus referat/ cū post
annos. xx. ut supra diximus Saturnus semp̄ & iuppiter cōgrediantur/ sed nō eē tales cōgres/
sus/ aut signū aut cām quapp̄ p̄phete hmōi ueniāt/ illud satis eē inditio pōt/ q̄ sape alias
fides aut ēt ad idē opus efficaciores redeūt cōstellatiōes/ post quas tñ nullus p̄pheta/ nul/
la lex noua/ nulla imutatio religiōis. Maumethes inquit uenit postq̄ iūcti sunt iuppiter
& saturnus in scorpione/ cur nō alius maumethes. post. ānū. gratiā. M. lxy. quo tpe simili
cōditione iuppiter & saturnus simul fuerunt/ mutata ēt triplicitate: & qd in illa maume/
this cōiūctiōe nō uenit/ Mars eodē anno in eodē signo p̄ corpus illis applicuit/ & tam
hystorias si uoluamus nullā p̄ ea tpa noue religionis legemus institutionē quæ tertiā se/
re orbis partem in suas traxerit leges.

Blasphemū
materni do
gma

De saturno
quid dicant
astrologi
Reproba/
tio per rōnē
Reproba/
tio p̄ exēplū

Esculani de
linum

Albumasar
falsus

Similis con
iunctio con
iunctiōi
maumethis
que nullam
legē fecit

Caput XVI In antixpi uaticinio alios iā mēdaces appuisse alios mēdaces futuros.
I falsos uanos ridiculos eos in his dephēdimus quæ de p̄teritis religionibus
sunt locuti/ nō plus debemus putare fidei adhibēdū illoz nugamentis cū de
antixpo/ de seculi cōsumatiōe/ deq; hoc genus aliis futuris rebus/ nebulones
Isti p̄phetica quadā auctoritate fermocinant nā & quosdā iā euētus reprobauit: ut Arnal
dū aliosq; nōnullos qui aiūt anno dñi. Mccc. xly. ob illā triū syderū superiorū in aquario
cōiūctiōe/ aut āno. Mcccc. lxxiii. ob iouē & saturnū in piscib; iūctos messiā abraā alu an
tixpm nobis minitabant/ alios qui in lōgū hęc magis distulerūt nō dubito eodē argumē
to a posteris redarguendos/ quia & illorū scilicet uaticiniū res ipsa refutabit donec ueni
at dies angelis ignorata/ quā cū nosce dominus iesus nostrū esse negauit audaciū omniū
ut ait Augustinus digitos una uoce resoluit.

Caput XVII Quæ leuiter probent astrologi sex tantū religiones esse posse tum
hebreorum legem iouiam potius uel solarem q̄ saturniam dici deberi.

Ed audi quā pulchro figmēto & p̄teritas oēs religiōes/ & quæ futura est sub an
tixpo sub uno (ut ita dixerim) fasce colligāt. iuppiter inquit religiōe signifi/
cat aliā aut atq; aliā ex cōplexu eius cū alio & alio sydere/ sunt aut sex p̄ter lo/
uē quare sex ēt spēs religionū qbus nec plures erūt/ aut fuerūt/ nec itē pauciores. iuppiter
em̄ cū saturno iudeorū facit religiōe: cū marte caldeorū ignē adoratiū. cū sole ægyptiorū
qui cæli militiā hoc est sydera colūt: cū uenere saracenā. cū mercurio xp̄ianā cū luna eam
quæ sub antixpo postrema oīum est futura hoc est illud subtile & p̄fūdū inuētū/ quo cū a
lii pleriq; tñ Rog. bac in epistola maxie utit̄ ad clemētē/ quo usus ēt Aliacēsis in tractatu
de cōcordia astrologiæ & theologiæ. i quo illd̄ primū demeror oblitos eos adeo sui dog/
matis/ ut q̄ semp̄ soliti dicere ex coitu solū sydeorū saturni maxie & iouis fieri religio
nes uel significari/ nūc ad lunā usq; descēdāt/ quæ sit nobis antixpm aliquē p̄tura. q̄ si ēt
ad numerū planetarū numerare uolūt spēs religionū/ aut subtrahāt aliquē necesse est pla
netā e cælo/ aut plures alicubi sibi mēdicēt/ alioq; numerus nō m̄debit. Nā aut idolatriā
quasi unā religiōe accipiūt/ aut sepatim accipe in eo numero uolūt spēm unā quāq; ido
latriæ p̄ uario ritu cultuq; eorū qui idolis seruiērūt/ si primū malūt tollāt oportet e medio
unū planetā: quoniā nō erit alia ægyptiorū/ alia caldeorū religio: sed una atq; eadē: hoc
est ydolatria: quare tñ erūt quinque religiōes idolorū: mosaica: xp̄iana. maumethensis at/
q; ut ita dixerim/ antixp̄iana: si species separatim accipi iubēt idolatriæ uix tot stellæ etiā
in cælo quot religiōes in terra. q̄ si ad ea quasi capita redigi putēt alias quorū alterū ignis
alterū cæli cultus habeat magnū illis merito a demonibus malū/ pretermisissos in ista par
titione se indignantiū: qui tamē in idolatria p̄cipue/ & fere soli collorent. Omnes eī
dii gentiū demonia/ quare tres saltē necessario faciāt spēs idolatriæ/ cæli/ demonū elemē
torū/ cogēturq; alicūde ab amicis unū sibi quærere errorē/ uolui dicere errorē: hoc est pla
netam ut octo inueniantur ad numerū religionū. Sed & semper rerū omniū de quibus lo/
quuntur male periti. cultus enim: cælestiū p̄prius erat caldeorū/ ut scribit lamblicus inde
monum cultu ægyptiis magis occupatis/ quare dent pro marte solē chaldeis & diaboli//
cum aliquē planetā interim p̄curēt ægyptiis. Paterer aut facile pugnare eos ubiq; cum ue
ritate: qm̄ illi fuerūt semp̄ parū amici: Sed cur secū adeo sape non libenter concordant
neque enim sua satis dogmata si cōsulerint rationē inuenient: cur hebreorum lex satur/
Tertia ratio
lamblicus
Quarta rō

Arnaldus

Augustinus.

Rogierius
bacon
Aliacensis
Taxatio hu/
ius astrologi
si figmenti
Prima ratio.

Tertia ratio
lamblicus
Quarta rō

nia sit potius q̄ xp̄ianas: sed illa potius ad solē uel ad iouē/nostra erit ad saturnū referē/
da. Saturnus. n. ut quidā dicūt corporea bona nō largit̄ sed aufert dat aut̄ sp̄alia & quae
nō uident̄/lex mosaica corporea bona & p̄mittebat & largiebat̄/nostra hāc aufert poti/
us q̄ exhibeat sp̄alia quaeq; nō uident̄ p̄mittit & p̄stat Saturnus reges populi/imperato
res exercituū/diuites homies/multa solē nobiles/natura mulierosos nō efficit quales pri
cipes oēs religionis hebraicā: Abraā: iacob: Moses: Iosue: Salamō: Dauid: ignobiles facit
pauperes: heremitas: uoluptatū ocores/æterna meditates/corpora cōtēnētes/qualis si ali
is adnumerādu: dux noster & ip̄erator iesus xp̄s quales apostoli/martyres/monachi/xp̄i
ani/quorū uita/doctrina/sanguine/religio nostra aucta nata cōfirmata est quare si illorū
decretis cōsona erāt dicēda/nos saturni/hebrei solares. uel iouii erūt dicēdi sed traxit eos
in illā opinionē sabbati cultus/quae dies qm̄ ap̄d eos saturni existimatur an aptissime eis
uisū est cadere q̄ saturniā gētē esse dicerēt quae saturniā diē p̄ cæteris ueneraret: qua ēt du
cti cōiectura solēt nostrā ēt dicere solarē esse religionē: q̄ diē solis quē dñicū dicimus ob/
seruamus. Sed cur nō potius feriamur die mercurii cū mercurio ēt nos subiiciāt: solē enim
ægyptiis/mercuriū nobis dabāt. Et Albumasar ait louē cū mercurio legē significare xp̄ia
nā/q̄ q̄ idē ēt de sole dixerit. Neq; n. uel errare uel mutare sn̄iam uirtū apud eos qui in erro
ribz motibusq; planetarū adeo sūt assidui: q̄ in uertigine illa cæli tā rapida attoniti inspe
ctāda/uix unq; bñ pedibus cōsistāt: sed ut cūq; sit miras habēt rōnes qbus inuenta ista sua
confirmēt: nō. n. temere ad mercuriū nos retulerūt: sed quia inquit Rog. bac. multiplices
ille habet motus/cognituq; difficiles religionē sibi uēdicat xp̄ianā/ cuius dogmata pene
incredibilia inuēta agnituq; difficillima: Alii iuniores nescio qd excogitarūt: qm̄. s. mer/
curius/librarius est deorū: est aut̄ apud xp̄ianos librorū magna copia. ideo inquit iu/
re mercurialis censerī debet ista religio. Hāc est admirabilis sapiētia astrologorū. obli
scilicet sunt genitū bibliotecas: arabū & hebreorū libros fere nullos adhuc uiderūt.

Disputationū Ioannis pici Mirandulæ aduersus astrologos libri quinti finis.

LIBER SEXTVS DISPVTATIONVM IOANNIS PICI MIRANDVLAE AD//
VERSVS ASTROLOGOS. Caput primum.

Quo ordine sit pcedendum in cōuellendis astrologorū fundamētis. Item fieri nō posse
ut aliquando ad eadē loca sydera omnia restituant̄ in quibus semel fuerūt.

Necessimus ordinē institutūq; nostrae cōmentatiōis in qua erāt radices
prius astrologorū cōuellēda: q̄ ista fastigia magnarū coniunctionū/
magnorū orbiū/ & id genus alia excideremus qm̄ illis sublatis corrue
re ista erat necesse: quis. n. illis fidē adhibeat per magnas coniunctio
nes de regnorū religionūq; mutatiōe p̄nunciātibus. Cui cōstiterit iā
signa illa/ Arietes/ Leones/ Cancros/ Sagittarios/ in quibus congre/
dientes louē & saturnum facere hāc putant/ ea nulla/ esse/ aut si qua huiusmodi sint/ in cæ
lo ea nō esse in quibus supputantur. tum Saturnum louem reliquosque planetas / euenta
non efficere/ & uicissitudines rerum inferiorum: Quae si efficiant: de eorum tamen efficiē
tia natura pp̄rietate/ uel ratiōe uel experientia nihil esse cōpertū. & cum ex alia aliud con
iunctione pueniat/ (Si quidem prouenit ab illis) non posse diiudicari hāc apud illos apud

quos ipsa rudimenta istius artis adhuc sunt in ambiguo. Videbimus enim in his quae po/
stea disputabunt̄ nundū esse confessum quae sit hora putanda coniunctionis anni an initi
um. quo uertente illa cōtigerit/ an quo potius uertente sydera ipsa cōgrediunt̄: tum neu/
trum ex his tēporibus assequi eos posse: quare in dubio relinqui cōiunctiōis horoscopū: ui/
debimus. Itē si cōstiterit de horoscopo de rōne tñ thematis disponēdi/ nihil adhuc cōsta/
re/ sed esse in incerto ubi duodecim locorū initia recte cōstituāt: atq; illis etiā cōstitutis/ de
uirtute tñ ipsius loci/ qd̄ principiū/ quod mediū/ quod extremū illis nō liquere: qbus igno
ratis sicut qua cæli regione cōiungant̄/ ita quid sit factura cōiunctio sciri nō pōt cum signi
ficati fere omnis uarietas ad locorū/ quos uocant domos/ naturā pp̄rietatēq; redigat̄. Et
quia in istis maxime cōiunctiōibus illud solent obseruare/ uter planeta super alterū exal/
tet/ uidebimus nescire eos adhuc quid ista sit exaltatio quā ipsi uulgo uocāt eleuationem
Et cū itē referat plurimū quis loco ipsi/ uel copulationis syderū superiorū/ uel defectus lu/
minariū/ planeta in primis dominet̄. Videbimus ita cōtrouersa esse omnia ista iura impe
ria auctoritatesq; planetarū/ ut nullius fere signi pars aliqua inueniat̄/ de cuius principe
& dño certū aliquid habeat̄ apud astrologos. Sed nō oportet hic omnia enumerare istu/
s artis fundamēta quae postea conuellent̄. Cum quibus (ut prius dicebā) ruere etiam om
nia oportet quae per magnas cōiunctiōes/ & id genus alia de diuinis miraculis audēt p̄/
nuntiare/ uerū cum hac maxime parte pp̄rietatē religionis offenderēt/ in tollēda hac pe/
ste/ omnis celentis mora uidebat̄/ presertim q̄ efficacissime cōfutari uidebat̄ integrare a
strologica & nihil in cæteris labefactata/ si pars hāc de magnis cōiunctiōibus falsa con
uinceret̄ atq; ubi maiores fortioresq; uident̄ in illis potius expugnarent̄. Nunc reuerten
tes unde sumus digressi/ pergemus prima istius artis fundamēta ordine cōsequenti radi/
citus extirpare. neq; uero silentio prættereundus error apud astrologos inuulgatus in
lapsus Albumasar & pleriq; alii putātes fore aliquādo ut ad eadē loca ita omnia sydera Error Albu/
restituant̄ ut similis omnino cæli dispositio & cælestiū omniū inter se positus habitudo/ masaris & a
q; inueniat̄/ atq; olim etiā fuerit: unde putāt illud euenturū ut sint etiā res eedē apud nos liorum
quae olim fuerūt/ iudem homines/ iudem euetus/ eadē bruta: & omnino cōditio eadē om/
nium inferiorū: quod quidā deinde astrologomistae p̄fundius examinātes/ consecratis
solent dicere in aurē: hāc est illa xp̄ianorū resurrectio/ quā & hebrei sperāt & maumethen
ses: fuerunt certe illi p̄phetae/ maximi astronomi: sed cælauerūt mysteria hāc populum &
idiotas. Putauerūt enim esse numerū annorū cōem mundi & dierū cū quibus loca plane/ Impiū dog
tarum & stellarū certificari possent: & qm̄ ille cōpletus erit q̄ omnes stellae erūt ad ipsum/ ma execran
met punctū reuerse: & p̄pter hoc omnes res redibūt quales fuerūt. Nos uero istā infaniā dum.
coarguere pluribus nō est necesse: qm̄ Haly ipse in expōne primi libri aptolematū ex sen Haly & Pto
tentia ipsius Ptolomæi idem dicētis illā indignāter etiā obiurgat/ nec esse aliquē ait peri/ lomeus
tum arithmeticae cui nō iste error euidēs fiat. Tum post eum Nicolaus orē philosophus a
cutissimus/ & diligēs mathematicus in tractatu de p̄portiōibus p̄portionū mathematicis
rationibus opinionē illā falsam & impossibilē demonstrauit/ putantē scilicet posse eādē Nicolaus o
unq; cæli & syderū redire pōnē/ quae alias fuerit q̄ cū sufficiēter hoc munus impleuerit dele rem.
gandū ad eū lectore existimaui ne qd̄ haecenus nusq; fecimus. facta faceremus.

Caput II Per quas res astrologi uariari influxus syderum dicant: & q̄ omnino il/
la in uniuersum absurda sint.

Agna ni fallor uel (ut uerius dixerim) omnia astrologiae fundamenta sublata sunt/ si satis est comprobatum nihil fieri a caelo nec indicari quorum ex celesti obseruatione predictione astrologi profitentur. Erat autem inter rationes quibus aduersus illos utebamur una potissima de momentanea qua fingunt uirtutum caelestium mutatione/ qua in superiori quidem disputatione tetigimus: explicanda autem hunc usque locum iure distulimus: nam & peculiari indiget proprioque tractu & magnum habet momentum in conuellenda astrologia cum ex ea non solum id confirmetur quod haecenus probatum est scilicet a syderibus non effici partium lares rerum inferiorum mutationes. Sed illud quoque si proueniant ista de caelo/ aliter tamen per astrologorum uenire/ quod ut caelestium aliqua obseruatione deprehendi & significari possint. Est igitur quod astrologi dicunt huiusmodi uirtute ac potestate syderum stellarum & aliam atque aliam esse singulis horis ac momentis/ dum aut sunt aliis caeli locis/ quas neoterici uocant domos/ aut in aliis signis & syderum. Quae duodecim fingunt inueniri: aut ipsi inter se planetae tantum spacia interuallo distantes uariis inuicem radiationibus copulantur quos uocant uulgo planetarum aspectus: hi sunt praecipue modi (ut iuniores quosdam omittam) quibus mutari defluxum uirtutumque caelestium putant/ domus scilicet signi/ aspectusque diuersitas. quae quidem nisi ab illis defendantur tueri dogma non possunt de syderum efficietia/ ut omnis rerum inferiorum mutatio diuersitasque a syderibus proficiscatur: quadoquidem si illa eadem semper inmutabilique uirtute sunt/ ut nos de omnibus excepta luna putamus/ necessario aut idem aut similes ab illis semper effectus prouenirent/ nam effectuum diuersitatem in casibus inferiores quemadmodum nos ipsi referre non possunt nisi & nobiscum fateantur de ista diuersitate nihil posse de caelo se diuinare/ cum scilicet caelum auctor & causa non habeat. Quare necessarium illos quanta est in effectibus rerum inferiorum uarietas/ tanta in caelo reperire causarum quoque diuersitatem: in quidem re nihil eis stellarum multitudine suffragatur: quoniam quotquot stellarum sint atque planetae nascuntur quilibet omnes adsunt. Quapropter nulla ratio afferri posset: cur aliis aliter & non eadem omnibus largiretur/ nisi aliquid fingerent unde stellarum uirtus & efficietia alia sit & alia singulis temporibus: de quo deinde facile colligi possit quae diuerso tempore fiunt uel oriuntur: pro eo qui tum esset syderum status diuersam a caelo sortiri conditionem/ de qua ipsi possint praenuntiare/ qui syderum statum quocumque temporum cognitum habeant & exploratum. Hoc est autem quod nos praesenti libro coarguemus/ cum nihil possit magis absurdum/ magis remotum ab omni ratione putari/ quam tantam esse in natura corporum superiorum in constantia & mutabilitate/ quam tam utique nec in rebus inferioribus est uidere: quam quod in sua natura maxime fluxis & uertibilibus. Quare. n. haec tam uersipellis mutatio & instar Chamaeleontis in constantia. ut & breui temporis interuallo diuiniissima illa corpora sui similia atque iisdem dotibus praedita nunquam inueniantur. Dicant quaeeso defluxum syderalium proprietates illas quid putent/ an de natura ipse atque substantia syderum eas proficisci. an de ui aliqua potius extrinsecus imissa. siue a duodecim caeli locis/ siue a signis/ siue a mutis inuicem radiationibus hausta. Si primum respondeant/ non possunt proprietates illas mutare/ nisi & ipsa astrorum substantia commutetur/ quod nec ipsi (ut puto) sunt concessuri. Si secundum malint/ erunt caelestia corpora omnium corporum ignobilissima/ quae nihil fere a propria natura: sed penes extrinsecus ingrueat uel & affectum omnia faciant/ quoniam quidem substantia corporalis tanto perfectior quanto ab illa effluens operatio magis de intima substantia operantis egreditur. Et haec quidem in uniuersum generaliter dixerimus nam infania opinionis tunc maxime elucescet cum particulati modos examinauerimus quibus mutari uirtutes syderum putant/ in quibus excutiendis serie seruabimus errorum fabularumque suarum

Sententia astrologorum de uariatione potestatum syderum.

Varietas rerum non potest in multitudinem referri stellarum.

Generalis confutatio.

Quod iam facere aggrediamur a duodecim caeli domibus exordietes/ pro quarum diuersitate non solum intendi atque remitti/ sed alium omnino penitusque diuersum & signorum & syderum defluxum fabulosissime comminiscuntur.

Caput III Domus astrologorum quae nullo Nixae fundamento: & quae in earum uiribus explicandis astrologi inter se pugnent.

Duodecim domos apud astrologos celebratas nemo ignorat/ non omnino rudis istius artis: ad has mihi uidetur omnis fere significatio defluxumque proprietates ab illis tandem referri: Nam si de natura alicuius queras planetam quid nam efficiat cuius rei largitor & auctor habeatur. nihil definitum & certum respondebunt/ nisi pro natura domus in qua planeta reperiatur/ ita ut quae in caelo de proprietatibus dicere solent planetarum fere omnia ad ea uideantur accedere quae sub caeli uoce multipliciter habeant rationem. Quid. n. magis est generale in ratione planetarum quam ut sit bonus aut malus/ hoc est felicitatis auctor/ aut infelicitatis. Et tamen hoc quoque in syderibus firmum atque idem semper non est. Sed in malo loco bonus planeta nocet/ in bona malus prodesse ab illis extimat. Denique Iuppiter (ut pro omnibus unum dicam) in oriente collocatus tam differt a se ipso cum paulum supra orientem in eum quem uocant duodecim caeli locum commigrauerit/ quam ignis differt ab aere aut ab aqua: quam lepus ab asino: asinus ab elephante. Nam in oriente maxima semper bona in duodecima domo quae attigua est orienti magna saepe mala decernit/ illud Ioui maxime proprium opes ut largiatur atque diuitias/ tamen tertio octauoque collocatus frequenter patrimonio discipat/ cum sua natura nobiles faciat & sapientes. Octauum locum si tenuent faciet ignobiles: & quorum furor ad insaniam/ ut Maternus ait euadat. Postremo quid magis est Iouis proprium quam ut beneficium syderum existimet. cum & fortunator planetarum: & magna caeli felicitas nominetur. At tertio loco constitutus/ neque bonus inquit Maternus est neque malus. Sexto etiam loco collocatus maxima etiam mala decernit: cuius rei reddens rationem Maternus adiecit. Locus. n. sextus habet malitiam propriam praerogatiuam: & quaecumque stella in ipso loco fuerit. i. sexto ad decernenda mala maximas uires ex loci uitio mutabit: haec ille. Quae ramus igitur ab astrologis unde tanta tam subdita/ tam perpetua in diuinis corporibus sit diluuium: quae pro infirmitate immutabilitateque suae substantiae naturae propriae tenacissima suique semper similia iure crederentur. Sane duo tantum fingi modi possunt quibus id fiat. Alter ut locis illis inditas uires ac potestates uarias intelligamus quas subiectis syderibus influat: quod allata Materni uerba uidentur significare. Alter ut nec quidem accipere aliunde neque affici aliter atque aliter ipsum planetam existimemus. Sed quemadmodum pro diuersa ad terram expositu syderis habitudine praecipuus radiorum uariatur. Variari quoque inde credamus radiorum uim & efficietiam. Vtrum maluerint dicere infaniae coarguentur. nam si fluere a loco uires huiusmodi ad planetas respondeant interrogabimus de loco quid nam sentiant. an quod ueteres aliqui/ locum esse spacium nudum a corporibus separatam. An quod Aristoteles ultimam superficiem corporis ambiens. Si spacium ac interualum/ fateantur cum eisdem etiam philosophis nullas huiusmodi interuallum habere uirtutes ac proprietates/ quadoquidem formas naturales non meos dimensus/ & nudam interapedinem commo sequuntur: Si corporis ambiens ultimam superficiem/ potest quidem huic loco aliqua uis inesse qualis scilicet corpori/ cuius etiam superficies a qua deinceps ambitum corpus afficiatur. Sed quae nam ista corpora. quorum extremum syderum locus existimabitur. Certe quaecumque illa dicatur/ siue extimus omnium globus: siue syderi unicuique iunctus & proximus

Maternus

Confutatio

Aristoteles

nulla erit pars huiusmodi corporū quæ & orientem & occidentē & summū cæli ac imum & cætera loca unius diei reuolutione nō ambiat: quare si uirtus ab illis partibus erit non erit eadē uirtus semper orientis neq; eadē occidentis Sed pro natura p̄sentis illius corporis inibi collocati/ uirtus quoq; ipsa mutabit. Postremo hoc ab illis dici nō p̄t. qm̄ signa duodecim quæ alia p̄ter domos in ipsis domibus eē dicunt/ sicut planetæ in domibus & in signis: ea in quā signa/ in summa omnium sphaera ab illis describunt: quæ & ipsa quædam dum & planetæ a domo in qua sunt uires naturāq; mutuari dicunt: nā dicunt arietē non eadē facere in oriēte quæ facit in occidentē: atq; idē de alijs signis quæ in octaua si nulla superior/ aut in ea quæ summa existimat sphaera accipiunt. Hæc igitur cum nullo corpore ambiant/ no. est ubi uirtutē istā domorū cogitemus præterq; immobili spatio & interuallo/ qd̄ a corporibus occupat. Id uero aut nihil est/ si credimus Aristoteli: aut si est aliquid nullius tñ uel efficacitæ uel p̄prietatis caractere est insignitū. Quare diuersa in istis locis/ hoc est in situ diuerso signorū & planetarū uirtutes cogitare/ quibus inibi posita sydera afficiant/ ab omni rōne penitus est alienū. Neq; n. absōna minus & deridicula dicēt si altera parte defensionis utent: quia. s. pro situs diuersitate alia facie nos planetæ respiciūt atq; illorū in terras aliter radii demittunt/ hinc faciāt effectus nasci diuersitatē. Quā. n. hoc sit absurdū qui optices philosophiæq; rudimēta/ uel delibauerit/ facile intelliget: cum nemo sit qui nesciat effectus qualitātē p̄ radii qualitatē/ pro quæ natura corporis irradiāns/ nō pro diuersa radii circulatōe distingui. Hæc ut idē magis aut minus fiat in cā esse p̄t. Solis radius quocūq; mō quocūq; situ in nos deicitat/ semper calefacit/ semper illuminat uerū/ cū uel p̄ximus uel ad lineā/ magis illuminat magis calefacit. Cū uero uel obliquatus uel fractus/ aut e loco remotiore descēdit/ eadē qdē quæ rectus/ quæ p̄pinquus: sed minus eadē facit. Nec alia quidē in effectu fieri p̄t diuersitas: q̄ quæ ipsam intētionē remissionēq; caloris luminisq; cōsequit. Insanū igit dogma astrologorū putatiū & signa cæli duodecim & planetas hic quidē positos fratres nostros perbeare/ uel miseros facere paulū in de cū p̄cesserint in fratres nullā habere uī/ nullā significatōem. Sed diuitias aut dare aut eripere: alibi quidem conciliare amicos: alibi suscitare nobis aduersarios. Nihil quidem aut signi aut planetæ natura mutata sed sola facta situs uarietate. Hæc autē quædam etiā diximus siue radios faciat nobis p̄ximiores/ siue potētius in terrā rapiat: siue oriēti societ uel disūgat: siue terræ uaporibus magis minusue imisceat: p̄t forte radii uim uel acere uel hebetare: naturā mutare certe nō p̄t. quare nec res quā radii operat/ sed effectus specie nō mutata/ eius aliquā forte dispōnē uel firmiter & efficacius quidē/ uel ibecillus forsā operabit/ quādoquidē næ formas uirtutes & p̄prietates/ uel quales elemētōrū/ uel quæ magis occultæ/ naturā rei spēmque sequunt: quare illa in aliā nō mutata ipsæ quoq; mutari ut aliæ atq; aliæ sint nullo mō p̄t. Qd̄ si tñ expertos ita se respōdeāt/ aliqua si des forsā haberet/ uel si super his posset experimētū cōperari qd̄ infra reuincet/ uel in eadē sniam inter se cōuenirēt: sed cū locis eisdē diuersas diuersi ascribāt p̄prietates suis ipsi met inuicē obseruatiōibus adimūt testimonij fidelis auctoritatē. Arabes & Latini uestigijs arabū insistentēs seruatorū qualitātē indicari a sexto loco cōtēdūt: ægyptij & Ptolomæus ab eo qui a sexto maxime omnium distat/ hoc est a duodecimo ualitudinē aduersā siue uitium illa siue morbus: nō tam a sexto quærit loco Ptolomæus q̄ a septimo & primo/ qm̄ illo nunq; utit in apotelesmatis/ his uero utit semper cōtra uulgus astrologorū istis omni-

Arabes &
Latini
Ægyptij &
Ptolomæus

sis a sexto significatōem omnē huiusmodi quærūt qui cuiq; futuri sunt filij/ Arabes & Latini de quito loco p̄nūciant. Ptolomeus a decimo & undecimo/ & cū cuiq; uita nihil pro tenditur quinto pariter utitur & quarto. Quod item Paulus alexādrinus obseruat. Mal filius huius ab oriente natorū fortunā & parentū uota suspēdit. Porphyrius ex decimo significatōem præcipue filios ait: quoniā ex ea parte in corpora anime demittūt atq; ita belle fabulam fabula confirmat. Parentū fortunā de nullo loco accipit Ptolomeus. Arabes a quarto a sexto/ etiā Heliodorus. Alij ut refert Abenzagel etiā a nona. Secundus locus Alexādrino p̄cipue quidē *νεπι πρασις λοπις*: & subitas spes significat/ apud iuniores horum fere nihil: sed diuitias quarū tamē a Ptolomeo in apotelesmaticis nec a secundo nec ab alio quoquā duodecim locorū ullum iudiciū: cum de illis Heliodorus etiā a tertio accipiat si significatōem. De cōiugio prædicūt fere omnes ab occidentē: Heliodorus a medio etiā cælo/ Ptolomeus negligit utrūq;. Peregrinationes a nona tertiaq; regione diiudicat. Heliodorus etiā a septima exploraturus hæc Ptolomeus/ & hæc & illas pariter contēnit. De parente a quarto loco Heliodorus/ Maternus a decimo a neutro iudicat Ptolomeus. Amicos p̄udent undecimo: Heliodorus etiā a tertio: Ptolomeus nec ab undecimo nec a decimo: Religionē a nono reliquit. Item Mallius a septimo/ quæ & portū Plutonis uocat: Secunde domus apud ægyptios cognomentū: Idem Saturnū quarto p̄ficit loco cōtra sententia aliorū duodecimo præficiētū. Quod si Maliū euoluamus qui se ueterū ait dogma aliquādo imitatū/ quoq; nullus antiquior extitit apud latinos rerū cælestiū (uel ut uerius dixerim fabularū enarrator inuenimus de locis duodecim/ rem ab omni quæ nūc referatur opinione ita diuersam/ ut omnis prædicendi ratio penitus imutetur. Quod in occulta collocarit martem cui primā sub occasu sedem alij decreuerunt. Quid alia illa tradita a Mallio cæli loca duodecim: nonne ab omni quæ nunc in manibus astrologia diuersa: nonne rationem omnem uariant prædicendi.

Fortunæ (inquit) fors prima data est: hoc illa per artem
Censetur titulo/ quia proxima continet in se
Fundamenta domus/ domiq; hærentia cuncta:
Qui modus in seruis/ qui fit consensus in aruis:
Quæq; datum magnas operum componere moles
Ut uaga fulgentis concordant sydera cæli.

Post hanc militiæ locus est: qua quicquid in armis
Queq; peregrinas interuerfantibus urbis
Accipe assueuit: titulo comprehenditur uno.
Tertia ad urbanos statio est numeranda labores:
Hoc quoq; militiæ genus est ciuilibus actis.
Compositum fideiq; tenet parentia uincla
Format amicicias & sæpe cadentia frustra
Officia & cultus contingant præmia quanta
Edocet appositis cum mundus consonet astris.
Iudiciorum opus in quarto natura locauit
Fortunamq; fori: fundentem uerba patronum
Pendentesq; reum lingua: rostrumq; loquentis

Prima domus

Secunda

Tertia

Quarta

Impositum & populo nudantem condita iura
Atq; expensa sua soluentem iurgia fronte:
Cum iudex uero nihil amplius aduocat ipso
Quicquid propositas inter facundia leges
Efficit: hoc totum partem concessit in unam.

Quinta

Atq; utcunq; gerunt dominantia sydera manat.
Quintus coniugio gradus est per signa dicatus.
Et socios tenet & comites: atq; hospitis una
Iungitur & similis coniungens fœdus amicos.

Sexta

In sexta diues numeratur copia sede
Atque adiuncta salus rerum: quarum altera quanti

Septima

Contingant usus monet: altera q̄ diuturni:
Sydera ut inclinant uires & templa gubernant.
Septima censetur scæuis horrenda periclis:
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ.

Octaua

Nobilitas tenet octauam qua constat honoris
Conditio: & famæ modus & genus: & specioso

Nona

Gratia prætextu: nonus locus occupat omnem
Fatorum sortem dubiam/patriosq; timores

Decima

Omniaq; intrantum mixta nutritia uerba.
Huic uicinus erit uitæ qui continet actum.

Vndecima

In quo seruorum mores & qualibus omnis
Formetur domus exemplis/quoq; ordine certo
Ad sua compositi discedant munera serui.
Præcipua undecima pars est in forte locata
Quæ summam nostri semper uiresq; gubernat:
Quæq; ualitudo constat nunc libera morbis
Nunc oppressa monent & mundum sydera cunq;
Non alias sedes tempusue genusue medendi
Que sibi deposcat: uel cuius tempore præstet
Auxilium: & uitæ succos miscere salubris.

Duodecima

Vltimus & totam concludens ordine summam
Rebus apiscendis labor est qui continet omnis
Votorum effectus & quæ sibi quisq; suisque
Propouit studia atque artis hæc irrita ne sint
Seu ferat officium: nutus blanditur in omnis
Aspera siue foro per litem iurgia tentet:
Fortunamue petat pelago uentosq; sequatur,
Seu cererem plenam uincentemque horrea messem.
Aut repetat bacchnm per pinguia musta fluentem.
Hac in parte dies atq; hæc momenta dabuntur.
Si bene conuenient stellæ per signa sequentes.

Haftenus Mallius cuius sententiâ liquet quidē ab omni quæ nūc in usu astrologia discrepare. Sed tamē a nemine puto adhuc intellectā ex his qui se mallii faciunt interpretes & sectatores. In hac igitur tanta opinionū uarietate quæ fides experimenti/ cum & alia maior accedat quandoquidē initia finesq; domorū/ quonā modo partiri oporteat nondū cōstitutum. Sed alii aliter sentiant ut alio libro declarabimus/ quod esse tamē exploratum oportuit priusq; factura experimentū obseruatio de illorū pprietatibus institueretur. Tantum abest/ ut certa/ ut factū/ ut demū aliqua prætendi obseruatio possit/ quæ ueris nos cogat & trahētibus in assensum rationibus declinare. Nos quicquid Ptolomeus ceteriq; crederint euidencia rationū ad hæc cogente ridiculū falsumq; concludimus aut locis istis inesse aliquas pprietates/ aut per eorū diuersitatē mutari defluxum efficiētiāq; planetarū.

Caput IIII De duodecim signis/ q̄ ficta a mathematicis sint ad supputandi facilitatem. Item circa eadem multipliciter astrologos aberrasse.

TA uero signorū istam diuisionē & confinia seruant/ quasi nature legibus præscripta ut plus putent habere cōmerciū duos planetas & si uiginti partibus distent modo signo in eodē collocentur/ q̄ si alter postremas partes teneat Arietis alter in Tauri initiis inueniatur/ quāq; illi uastissimo spacio dirimuntur. Inter hos autem nec trāsi uersi quidē digiti cadit interuallū. Quod si quis numerū istum signorū a natura esse cōtendat/ nec fictum a mathematicis ad supputandi facilitatē/ sed philosophica ratione stabilitū qualē affert Albumasar/ ut duodecim signa ppter ea sint q̄ elementa sunt quattuor quorū quodlibet in tres partes diuidat/ medias/ primas/ & postremas: possem equidē re/ spōdere nihil minus ridiculā istam rationē & friuolā esse/ q̄ illa sit mathematica. Sed huiusmodi omnino cōiectura motos nō fuisse auctores istius diuisionis: sicut Haly & Auenazra: superius testimonio declarauimus/ ita facile demonstrari rationibus potest. nam & procedat in signis ista cōiectura/ quid de signorū in partes triginta distributione: quid de partiū in sexaginta minutias partitiōe dicetur: quā super his afferent philosophicā rationem: aut quomodo purgabūt facta a mathematicis nullas ibi nature pprietates extimā/ tibus: sed querētibus numeros ad supputandū magis opportunos. Vnde lapsus astrologis uel occasio certa fallendi super his decernētibus quasi uires haberēt omnino separatas nec arbitriū illa: sed natura potius inuicē diuisisset. Notū enim ut uarias pprietates uariis eiusdē signi cū partibus tum minutis ascribāt. Vnde alias partes lucidas: alias tenebrosas: alias Soli: alias Marti: alias aliis planetis cognatas p̄dicant: ita quoq; de ipsis minutis fabulātes/ ut scripserit miriogenesim Aesculapius quā celauit Maternus uti misterii/ in qua pdiderit quā defluxus haberet minutia quæq; pprietatē quā secundā partitiōne ut sola uoluntas fecit supputantiū/ ita ipsa totius zodiaci in duodecim signa principalis diuisio/ originē aliunde nō accepit: quibus utcunq; diuisio eorū intelligatur efficaciam etiā nullam esse declarauimus/ ut insania astrologorū hinc illa confutet/ putantiū pro signi cōditione/ quid quisq; planeta peragrauerit/ illū imitari. Nam domus & altitudines planetarū penes ista signa constituūt: nō penes imagines quæ nos libro pximo posse tñ cogitari & nihil habere soliditatis ostēdimus: ut ppter ea forte chaldei q̄ signis nō utebātur nullas etiā fecerint domos planetarū: neq; n. apud eos Leo Solis domiciliū: aut Luna Cæcer/ aut Libra Veneris/ & Taurus: aut Iouis pisces & Sagittarius: atq; ita de reliqs. Sed altitudines solū syderū obseruāt/ nō ad signa relatas sed ad imagines: ut nihil apud

eos Saturnus in capricorno/nihil possideat in aquario. Sed in libra tñmodo & Scorpio
 ius obtinet. Nā hęc signa q̄q̄ duo/una tamē imago apud chaldeos iudicat: alioquin Pto
 lomeus & alii si domos planetarū quod nō faciūt referāt ad imagines/ratio nō quadra
 bit: nā cū stellis imaginē Tauri cōstituētibus plurimū habet Mars affirmatis/ita ut plus
 etiā nullus planetarū/qui tamē in tauro deici dicit. domos igitur altitudines/fines triā/
 gularitates/monomirias decanos/idropofopias:& reliquas planetarū huiusmodi cū Zo
 diaci partibus affinitates a signis istis accipiūt: unde uim aliquā ad planetas deuenire nō
 posse/si res penitus sint imaginariarū/nō naturales:nō efficaces:satis ut puto dare compro
 batū est:ut demirari liceat illos qui de planetarū similitudine cōmunire astrologicā opi
 nionē uoluerūt ita planetas zodiaci qualitates redolere dicētes in quo rerū semina sunt
 dispersa /ut terrę saporem referunt planetarū. Multū enim dissimilis ista similitudo/quā/
 doquidē e terra plātā nutriātur p̄ptereaq; sapore cum referrunt terrę/planetarū de Zodia
 co non alunt/ q̄q̄ lucet ibi animalū omne genus:nec solū zodiaco nō affixi/ ut terre stir
 pes & uirgulta: sed immēso disiecti chasmate & interuallo. Vnde potissimū eos Panetius
 Plotinusq; deridēt/qui ex tanta spaci intercapedine a Zodiaco ad sydera contagionē pu
 tent posse puenire. Nos nō tā a spacio quod immēsum interiacet cōmouemur q̄ a natura
 rerū: p̄sarū/cū uera corpora & naturalia affici ab imaginariis/& lucētia sydera a nō lucē/
 tibus(ut nō dixerim nullis)imutari nullo modo possint. Sed facile est uidere quid hic etiā
 eos decepit:nā qm̄ in Leone positus Sol uolētius terras calefacit: & ueniēs idē ad Arie/
 tem quasi mundū instaurat uisum illis cum Leone cūque Ariete cognationē habere: qm̄
 peragrās illa signa fortior reddit/ & uim eius maiorē quot ānis experiamur: Hinc Leo/
 nem Solis domiciliū Arietē regnū statuerūt: q̄ ducti in sole cōiectura/simile putauerūt in
 signis aliis decernendū/ ut in alio quidē signo plus possent: in alio minus: & bellissima
 quidē ratione distribuerūt cuique planetarū duas domos p̄ter Solē & lunā: quorū cuiuslibet
 una satis regia foret. Nā de sole cū decreuissent ob causam allatā ut Leonē pro domo for
 taretur/ in quo æstu flagranti suas maxime uires exerceret. Visum est rationabile ut p̄xima
 lunę domus putaret ad nos magis accedēs. Sed circulus eius nobis etiā maxime p̄ximat
 quare Cancrū Lunę domiciliū assignarūt: tamē pro situ spherarū in quibus planetarū de/
 ferūtur duas cuiq; distribuerūt/ utrinque. s. alterā/ ut Mercurio qui cōterminus lunę credi
 tur:hinc Geminos/inde Virginē: Veneri hinc Taurū: inde Librā:hinc Arietē inde Scor/
 piū Marti condonarēt:loui pisces & Sagittariū: Saturno Aquariū & Capricornū. His p/
 suasionibus nec rhetorice quidē p̄bilitatis sua dogmata fundauerūt tradita a posteris
 tāta auctoritate/ut maiora uix etiā oracula suscipiātur. In qbus id primū unde reliqui pē
 dent uide q̄ sit criminofum/q̄q; plenū & ignoratię & tarditatis: Nā q̄ Sol in Leone ma/
 gis nos calefaciat/nō ex natura signi quod pagrat: sed ex situ posituq; cōtingit/q̄ ex eo lo
 co rectius terrā ferit nostris regionibus p̄ximā magis. Alioquin si recepta de signo quali
 tas hoc efficeret/faceret idē apud oēs gentes/cum eadē signa sint etiā apud oēs. Verū ille
 quo tpe unit terras fitas ad Aquilonē positus in Leone friget apud eos qui meridiē inco/
 lūt/apud quos feruet ueniēs ad Aquariū: sub quo nobis glaciē & aquarū imbrē effundit
 scilicet qm̄ q̄to magis ad nos accedit/tāto magis ab illis elōgatur:& contra ad eos iter in
 flectit quotienscūq; a nobis ille digredit. Quod si nō tā isto q̄ aliis adductos experimē/
 tis se cōtendāt/quibus alibi aliū magis minusue posse planetā obseruatū sit. Forte aliqua

Panetius
Plotinus

Vnde decepti

Destruitur
fundamētū.

fides si sup his cōsona tradidissent uerū artis institutores: unde etiā nouis p̄fessoribus ex/
 permēta chaldeorū dico magistros qui patētibus in cāpis tot p̄dicant millibus ānoꝝ ob
 seruare cęlestia/nullā domibus istis ut supra dicebamus fidē adhibuerūt. Cur nā igitur il
 li tā sedulis/tā diuturnis obseruatiōibus nunq̄ Martē in Scorpio fortē dephenderunt/ibe
 cillū in tauro: Saturnū potentē in Capricorno/debilem in Cācro: quod de reliquis dictū
 p̄ter intelligat:& cū idē figuū tot finibus diuidat: tot p̄terea decanis: tot apud egyptios
 monomirias: apud chaldeos dodecathemoriis: nec de finibus ulla sit inter eos cōcordia
 decanos negligat Ptolomeus/quos aliter Indi: egyptii aliter partiuntur: monomirias ne
 sciāt arabes: irrideāt gręci egyptii in oī p̄dictiōe utātur. Mitto usum dodecathemoriōꝝ
 qui plurimus apud chaldeos tamē ut scribit maternus p̄stet planeta in suis finibus quę i
 domicilio p̄stat/ i decano quę in finibus & domo largit: aut his certe q̄ p̄xima atq; simil/
 lima: cū hęc inq̄ ita se habeāt quę fidelis & cōcors esse pōt experiētia quanā pte Zodiaci
 q̄ planeta itineret uel exulet: siue potēs aut debilis inueniat. Adde uarias de signis opi
 niones cū uel ad nonū orbē referunt: aut octauo potius describunt/& eadē pte Saturnū
 alius uelit/ alius louē/ alius aliū ex planetis dominari:& hic quidē his signis quę moueri
 putāt utunt/ alii his quę nō mouētur. Sup quibus opinionibus ita nihil decretū nihil p̄iu
 dicatū est: ut Abraā in libro de natiuitatibus duplex fieri thema p̄ciperet alterū quidē ad
 mobilia signa: alterū ad imobilia: qua thematis uarietate tota p̄dictiōnū ratio uariatur.
 Sic oīs experimenti auctoritas infirmatur: q̄ nec ullum haberi posse super his rebus/ aut si
 possit haberi nundū habitū esse postea demonstrabitur.

Caput V Quę sit astrologorū de aspectibus sentētia/& q̄ parū rationalis:

Qonfutauimus iam de signis deq; duodecim cęli locis astrologorū opinionē re
 stat tertius modus quo permutari uirtutes defluxusq; fabulātur/ qui de aspecti
 bus uulgo nominat. Putāt. n. Saturnū si uerbi gratia a loue sexagita p̄tibus/ di
 stet hoc est duobus integris signis aliter inferiora afficere atq; mouere/ q̄ si per nonagin/
 ta ab eodē sydere distaret: quod est triū signorū interuallū & in priore quidē distātia aiūt
 Saturnū louē exagona radiatione cōspicere/ quā sextilē dicūt aspectū: quia spaciū interie
 ctum sexta pars Zodiaci est/ in altera ex quadrato se cōtueri: qm̄ quarta Zodiaci ab inui/
 cem dirimūtur. Similiter alias esse utriusq; syderis p̄prietates si alter ab altero centū & ui
 ginti p̄tibus absit. Vnde trigona radiatio/ hoc est trinus aspectus emergit. Alias si simul
 ex diametro opponūtur/ uel in eodē situ uel loco conueniūt:& quod de loue diximus &
 Saturno idē de oibus dictū intelligat/ ut pro uaria semp eorū inter se distantia uirtus eorū
 & efficiētia permutet atq; adeo quidē permutet/ ut cū certis quibusdā distant interuallis
 hoc est trigono uel exagono sit eorū defluxus oīs bonus & salutaris. Rursus alia quadā di
 stātia cōstituti/ hoc est uel quadrāgula uel apposita uires hēant radiorū maxie noxias/ aut
 certe semp parū beneficas mutariq; itē ex ista interualorū diuersitate nō solū defluxus bo/
 nitatē & malitiā sed efficiēdi quoq; speciem & rōnem. Hęc sunt de aspectibus planetarū
 astrologorū deliramenta/ quę statū audita hō philosophus nullo etiā coarguēte dānabit/
 cū nulla possit rōne deffendi ex sola distātię interualli q; diuersitate/ duarū ad idē conspi
 ratiū causarū naturā & p̄prietatē adeo cōmutari. Illud autē quāro primū ab eis/ hęc quę
 de aspectibus dicūt ad ipos ne planetas/ an ad planetarū tantū effectus uelint referēda: Bipartitū ar
 hoc est cū radiis quadrāgularibus lacessi louē a Marte/ foueri Venerē trigona Iouis radia
 gumentum

Abraam

Quod pla/
netæ se inui/
cē nō ledant
Iob
Aristoteles

tione loquuntur/ipsa corpora intelligat planetarū huiusmodi aut bonis aut malis affectōibus
promoueri. an illa quidē nihil inuicē pati/nihil sentire huiusmodi mutationū. Sed qd erga
nos faciāt/ & quonā pacto subiecta corpora moueāt tali loquēdi genere significari. Siue. n.
hoc potius siue illud respōdeāt mille undiq; laqueos mille angustias incidūt. Nā si putāt
planetas inuicē moueri & quasi amicitias & odia exercētes nūc se amico fouere cōplexu;
nūc mucronibus radiorū hostilē in modū psequi atq; inuadere. Reclamabit nō solū diui/
nus Iob apud quē legimus deū facere pacē in excelsis suis. Sed cū suo Aristotele peripate
ticorū uniuersa familia apud quā/certū est corpora superiora locorū sola uarietate mutari.
Qualitates illas sub luna exceptas nec accedere illuc ullas neq; decedere. Quod si pr/
sus cōcedere illas uolūt certe quod ad noxias attinet qualitates si cōcedant explodēdi ab
oī philosophorū cætu uidētur/cū ignorare oīno naturā cælestis patrie uideant q in ea esse
putāt quod iniuriā facere possit uel sustinere: quare si qua in syderibus passio est admittēda
nō alia saltē q̄ quæ pfectio potius est dicēda q̄ passio/ut cū a sole luna illuminat/ quæ nō
alia rōne ab eo tunc patit/ q̄ ab eo patit aliquis a quo beneficiū accipit. Ledi igit stellā a
stella uel obsideri uel infici uel debiliore deteriorēue fieri: & ex benefica noxiā/ ex potēte
infirmā reddi: tam est remotū ab oī ueritate/ q̄ ab oī malo remota est oīs natura cælestiū.
Quod si pati iniuriā sydera pnt certe quæ sunt nobiliora pfectioraq; ab ignobilioribus
pati eā nō debēt/ ut illud saltē colligat nō oīa ab oibus affici mutuo posse atq; moueri/ sed
quædā a quibusdā ut aliqua quidē agāt tm̄: aliqua patiant. aliogn illud quomō nō crube
scūt/ solē dominatorē regēq; planetarū/ & sicuti luminis ita ptatis summū cælestiū fontē
sic tamē in nūerū ordinēq; redigere/ ut ipse quoq; aliorū radiis/ aut uictus lāgueat/ aut parū
salutaris euadat/ & cū oīs ab eo planetarū uirtus deriuet de pprio (ut dici solet) telo patiat
Sed mittamus hæc omnia quæ illis forte absurda nō uidētur/ & de planetis ut uolunt sta
tuamus illos affici atq; moueri. Illud respondeāt quānam habeant rationē ut quæ p̄xima
sydera sint nihil se moueāt: eadē facta remotiora sentire se inuicē & pati mutuo incipiant
ita enī de aspectibus cū loquūtur solent deffinire. Nā si Cancrū teneat Iuppiter Mars Leo
nem/ inter quæ signa nihil interiacet asyndeta esse dicunt sydera Iouis & Martis/ hoc est
nulla radiorū siue aspectuū copulatione cōiuncta: tum uero cū Mars p̄cul magis factus a
Ioue ad Virginē cōmeauerit/ & Martis Iouē/ & Iouis Martem participare putabūt. Quo
quid absurdus dici potest aut magis remotū ab omni philosophia: cū illud sit uulgatissi
mum/ omne quod agit in aliud q̄to p̄ximus est patienti tāto agere illud efficacius. Hoc
igitur quod iuniores aspectū uocant cū nō sit aliud q̄ radiatio: sic etiā a ueteribus nūcupa
ta/ hoc est luminis sui atq; uirtutis in aliū propagatio & (ut sic dixerim) elucidatio quædā
quomodo nulla in corpora quæ sunt p̄xima/ efficax uero erit in remotissima: aut quidnā
illis persuadet perinde atq; a remotiore p̄p̄nquioreue distantia radius extra fundat/ ita il
lum euadere alterius alteriusq; naturæ: Cum nō possit (si uerā sequimur rationē) alia inde
diuersitas puenire q̄ ut debilius fortiusue patienti planetæ radius infigatur. Cur autē pro
prietas etiā eius cōmutetur causa nec fingi nec excogitari potest. Nā & si pro interualli di
uersitate aut numerus partiū interiacentiū uarietur/ aut ipsi inter se planetæ diuersam po
sitionis figurā sortiātur: illa tamē inefficiētia rerū naturalium pro numerorū & figurarū di
uersitate non uariatur: quoniam a numeris & figuris naturales uirtutes non proueniunt
sed a naturalibus formis pro quarum diuersitate figuræ quoq; ipsæ stabiles & natiuæ nō

Aspectū ni/
hil aliud esse
q̄ radiationē

quales ex motu confurgunt aduentitiæ: mouētur & uariantur. Neq; uero minores incidūt
difficultates si diuersissima radiationis non in corporibus planetarum: sed in eorum esse
ctu putent considerandam/ ut. s. nihil pati abinuicem sydera dicāt: sed uariā inter ea distā
tiarū rōnem illud efficere ut radii profluentes aliter misceantur/ proindeq; uariū pro diuersi
tibus mixture effectus inde proueniant. Nā hæc si respondeant primū obicere illud pos
semus auctoritate Plotini nō posse radios cælitus diffluētes ita inuicē cōmisceri/ ut noua uir
tus aut forma pueniat/ cū nō sint illi aut corpora/ aut liquores/ aut affixæ corpib; q̄litates: q̄/
rū more nec i corpib; suscipiūt/ ut. s. ul' ide ificiāt ul' p substantiæ cōditōe ex hitu suo aliquo
mō pmutēt: q̄re philosopho illi sat uerisile nō accidere radiis qd p̄ximis q̄litate/ ut ex ali
qua cōcretōe siue mixtura in aliā formā ex oib; coalescētē aliqñ cōmutentur: quod etiam
non sine interitu confluētium ad idem simplicium particulariumq; qualitatum solet eue
nire/ quoniam in radiis non facile quis cogitabit. Verum demus nos illis radios cōmiscer
ri modo nobis demonstrant quomodo ex eo radii aliter misceantur qui a syderibus con
fluunt aliter atque aliter inter se distantantibus. Sola enim (quod supra dicebamus) diuer
sitas inde hæc potest prouenire/ ut qui a proximis magis iunctioribusq; corporibus emana
bant/ hi melius intimiusque misceantur/ contra difficilius cohereant/ qui a seiunctis magis/
que remotis proficiscantur: quod tamē illis nō placet qm̄ iter radios planetarū in attiguis
figuris collocatōe comertium nullum faciūt: faciunt autē inter eos maximū qui de syderi
bus uasta imensa que cæli regione seiunctis emanauerūt. Præterea si rō uel diametræ oppo
sitionis/ uel quadrāgularis/ triāgularisue figure diuersitate facit in pprietate radiorū: non
poterit hoc defendi nisi corpora planetarū mutare cōditionē ex illa figurarū uarietate di
camus quoniam radii uirtus atque pprietas non aliunde est q̄ a natura corporis irradian
tis. Nec ista uarietas figurarū alibi est q̄ itra corpora ipsa de quibus radii ad nos descēdūt: qui
quāto ide magis recedūt tāto illā minus habitudine figurarū iter se cōseruāt dōc terrā cō
tingentes coeāt in conū: ut qui ab oppositis fontib; pfluxerūt in unitatē coalitus apd nos
confluāt: quare cū miscētur nec triāgulis iā nec quadrāgulis inter se chematis cōplicātur/
ut possit rō cōmixtionis de chematū ista uarietate mutari. Sed erit astrologis eo diuertē/
dū/ ut in radiis dicāt talē esse pprietatē qua sydera a quibus emanarunt tali iter se ipsa figu
rarū habitudine cōponebātur: atque ita postremo uel sydera p uarietate dicēt cōfiguratio
nū naturā uariare/ quod est cōfutatū/ uel si ipsa nō uariātur pfluentium quoque ab ipsis ra
diorum uirtutem eandem imutatamque esse inuiri confitebuntur.

Caput VI. Variæ aspectuum rationes recitantur & constantur.

Quæres quos Maternus imitatur rationem aspectuum attulerunt ex numeris ut
numero illo partium inter se/ sydera sepata iuncta dicerentur/ qui in aliquē nu
merū ductis uniuersas cæli partes numeraret. Centū igit & octogita partium
interuallo diametrā fieri radiationē: qm̄ iste numerus duplicatus integrū numerū trecen
tarū & sexaginta partiū efficit. Pariter trigonū ex cētū & uiginti ptibus cōstare: qm̄ has ptes
si triplicaueris rursus ptes absolueris cæli oēs. Quadrata radiatio ptes exigit nonaginta
quas si duplicaueris summā colligas trecetarū & sexaginta. Exagonus sexaginta ptibus cō
putat/ quæ sunt sexta ps oīum partiū. Sed dormitās nimis hæc rō nimisque supina. nā ea
de rōne inter duos & septuaginta gradus aspectū faciūt. qm̄ quiquies multiplicati tercetos
& sexaginta gradus absoluūt: faciāt idē in quinque & quadragita cū sit numerus hic oīm

Qd diuerse
radiatōes di
uersos effe
ctus nō pro
ducant.

Confutatio.

graduum cæli pars octaua. Sed habet inquit Aboasar numeri illi aliam prerogatiuam quam non modo cæli partes sed numerum quoque signorum numerant multiplicati. nam in exagono duo signa: in trigono quattuor: in tetragono tria: in diametro sex computantur. nam & bis sex/ & ter quattuor/ & quater tria/ & sexies duo signorum duodecim numerum conficiunt. Sed friuola quoque ista confirmatio. nam simili ratione quæ distauerint partibus trigonorum Ptolomei ta erunt inuicem sidera configurata: quia partium numerum si respexeris duodecimam partem cæli partem habebis: si signorum eorum quoque duodecimam portionem. Postremo causa de geometricis a Ptolomeo figuris allata propositum non concludunt: quandoquidem & figurarum istarum concinnitates diuersas in rebus naturalibus proprietates non efficiunt. Sed qui eis utuntur errorem illum incurrunt. Ab aristotele condænatum/ ut mathematica physica pertractent. Quod fortasse uidens Auërodan at Ptolomeum post mathematicam super aspectibus rationem allatam/ attulisse aliam ex natura. Est autem ratio quæ affert huiusmodi exagonam trigonamque radiationem esse beneficam quam a signis sint generis eiusdem/ aut masculis. scilicet aut feminis: hoc est planetarum illis inter se schematis colligati ita disponuntur: ut si alter in signo femineo alter quoque est in femineo: si alter in masculino/ & in masculino pater alter contra quadratam oppositamque radiationem esse maleficas: quia ex diuersorum generum signis emergunt. Hec est ratio Ptolomei non solum infirma sed se ipsammet tollens: tum quia signa ista re uera nulla sunt/ quod sequentibus libris aperiemus: tum si aliqua sunt illis tamen qualitatibus aut sexuum notis insignita non sunt/ ut hæc mascula/ illa feminea/ alia ignea/ alia aerea dici possint: quod superius etiam satis est comprobatum. Postremo quacumque sint illa conditione demutari ab illis planetis non posse: quod infra demonstrabimus: Nunc super his litem nullam faciamus. Sed ut ista sicuti omnia secum punent euidentissime demonstremus. Quoniam si uerum est quod assumitur erit opposita radiatio quæ malefica maxime existimatur bonis annumeranda/ cum ipsa quoque non alibi quam in signis eiusdem generis eueniat. Sunt. n. aries & libra generis eiusdem cæcer item & capricornus/ & reliqua omnia quæ ex diametro se contuentur. Quod non uidisse Ptolomeum oppido per quam mirum est/ ut in re tam aperta tanquam expressa homo alioquin ingeniosus hallucinaretur. Qui si suorum etiam alibi dictorum fuisset recordatus uidisset nihil precedere illam rationem/ sed eius præceptis esse contrariam. Nam tertio ipse libro eiusdem operis putat iter signa non solum eiusdem sexus/ sed etiam qualitatis/ non exagonam hoc est bonam sed quadratam hoc est malam interdum esse configurationem/ ut cum obliqua hoc est breuium temporum sunt pariterque ea quæ sunt generis diuersi non quadratam habere/ sed exagonam potius affinitatem/ ita ut Gemios & Aquarium quadrata sit illa radiatio copositurus: exagona uero Taurum & Aquarium. Quod si est uerum quomodo configurationum aut bonitas aut malitia de signorum affinitate discordiaue consurgit: que difficultas omnibus est subeunda/ qui spatia radiationum non pro signiferi sed pro æquatoris partibus metiuntur: quod maxima pars astrologorum obseruat: qui tamen omnes (ut sunt mirum in modum inconsiderati) cum de malicia bonitateue aspectuum illis ratio est reddenda: non aliunde magis quam semper de ista signorum uel cognatione uel diuersitate ratiocinantur. Aboasar aliam affert rationem ut putat naturalem super aspectus: oppositam inquit confirmari/ de luis plenitudine quam assequitur luna cum opposita soli. Quadrata uero appere in motu planetarum ab apside a qua nonaginta distantes gradibus cursum mutant: Trigonomum uideri in planetis superioribus qui a sole uiginti & centum partibus remoti retrocedunt si prius erant directi uel diriguntur si prius erant retrogradi. Exagonam quæritas conuenit inquit meditati dia-

metri circuli: tum quantitati distantiarum domorum ueneris a domibus luminarium. Sic centonem ex mille pannis unum male copaginavit oppositionem quarit a luna/ quadratum ab apside. Trigonomum a superioribus: exagonum a Venere & male omnia ab omnibus. Nam quæ ratio/ ut quoniam per diametrum luna lumine solis impletur/ omnes planetarum non solum ad solem: sed inter se etiam hac distantia copulatur. Et si superiores soli trigono cursum mutant: cur habebit hoc interuallum commutandi uires planetarum non solum superiorum sed etiam inferiorum/ nec ad solem tantum/ sed inter ipsos planetas acceptum. Quid nec illud perpetuum in superioribus. Mars enim ut scribit Paulus & Porphyrius interdum cum a sole quattuor & octoginta partibus distat in antecedentibus collocatus/ sistit se/ ut retrocedat non solum trigono expectato: sed nec expleto tetragono. Quod si de illa etiam superiorum in Solis trigono mutatione uim trigoni collegerunt erat potius inter malas quam inter bonas radiationes numerandus: quandoquidem planeta omnis superior in Solis trigono est infelix si credimus Paulo & Heliodo. Omnes. n. inquit αστερες ὑπὲρ τῆς ἡλιακῆς ὁδοῦ hoc est planetæ stationarii mali & infelices sunt siue in prima statione sint siue in secunda. Sed euidentioris hec omnia leuitatis/ quam ut pluribus redarguatur. Excogitata postremo neotericis quibusdam de musicis consonantibus alia ratio ex qua radio plauetarum tum concinere inuicem/ tum dissonare armoniarum quadam similitudine tradunt. Est enim inquit ut apud musicos comprobatum ratione & experientia tertia uocem & quintam primam consonare: quartam uero & septimam nequaquam. Quid si igitur etiam paribus spatiis inter se planetarum distantes nunc bene/ nunc male consoni inueniantur. Exagona radiatio tertia uoci respondet: trigona quinta: quadrata quarta cum ibi tot signorum quot hic uocum mediant interualla. Sed hæc utique bella sunt/ habentque speciem probabilitatis apud eos qui philosophiam de limine salutauerunt. Nos uero ut omittamus istas in tam diuersis rerum generibus similitudines: efficaciam rationum declarabimus non habere atque coparationem & similitudinem non procedere. Nam apud musicos quidem uox uoci cui libet si noni consonat dissonat: apud astrologos multa spacia (ut si dixerim) sibi sunt muta: hoc est neque consonant inuicem neque dissonant: ut gratia exempli uox secunda non minus inter dissonantes annumeratur a musicis quam quarta/ septima uel undecima. At uero apud astrologos secundum signum cum primo non discordem/ sed nullam uocem emittit. Quintum uero & septimum aliquam quidem uocem: sed non concordem. Præterea maior illa etiam diuersitas quam sexta uox apud musicos æque atque tertia consonat: & apud astrologos sextum signum a primo penitus est distinctum. Tum in musicis uox octaua quasi eadem consonat: signum octauum prius non agnoscit: nec potest coniunctionis spem uox octaua referre quam potius eiusdem toni uoces respondent: quare in hac tam bella similitudine plus omnino dissimilitudinis quam similitudinis inuenitur.

Caput VII Quid eos deceperit: nec de aspectibus experientiam habitam.

Uerum enim nec huiusmodi quidem rationibus sunt adducti qui dogmata primus illud comenti sunt: sed exposita quedam ex luna illos magis coniectura decepit. Cum enim a sole lumen mutuantem pro diuersa ad solem positione/ siue illa proxima esset magis/ siue recederet uariare figuram conspicerentur. Transfulerunt idem ad reliquos planetas/ ut omnes pro diuersa non solum a sole: sed ab inuicem quoque distantia conditionem statumque commutarent: in quam opinionem non aliunde eos deductos hinc facile animaduertas. Quod nec plures aut pauciores/ nec alias planetarum inte-

Confutati

Alia ratio aspectuum a quibusdam neotericis excogitata.

Confutatio

Quisq; se configurationes statuerunt/ q̄ quot qualesq; luna subire ad solem in signi magis diuersitate depræhenditur. Sunt autem lunæ ad solem scematissimi quinque celebrati cum aut soli coniuncta: aut cornicularis aut diuidua: aut prætumida aut plena cōspicitur: quibus totidē in planetis respondent excogitatae ab illis configurationes. Cum autem sunt simul: aut exagona aut quadrangula: aut triangula: aut opposita se radiatione conspiciunt. Respondet enim coniunctio cōiunctiōni: tum exagona radiatio figuræ corniculari quæ tūc primum in luna conspicitur cum sexaginta a sole partibus distat: uocaturque a græcis conoides: quarum partium numero exagona quoque inter planetas ab illis radiatio constituitur. Luna item tūc ē diuīa: græce dicotomos appellatur: cū inter eā & solem nonaginta partes inter iacent: quo spacio cū ipsa quoq; inter se sydera dirimunt: quadrata compositioni figuratiōe ab illis dicuntur. Trigonicam radiationem de lunæ prætumida similitudine duxerunt/ quæ illa tunc primum figura conspicitur: cum centū & uiginti partibus a sole remouet: uocaturque a græcis ἀπὸ πικρῆς τῆς: nos prætumida & gibberosam possumus appellare: oppositionem ipsam plenilunio respondere nemo non intelligit: & quoniā luna pro diuersitate figuræ diuersimode quoq; solet corpora immutare. Statuerunt idem de omnibus planetis: ut. s. pro ista interuallorum inter se uarietate uariis quoq; modis res inferiores afficerent. Cuius utique consequentiæ coniectura (si quemadmodum puto) sunt ad ducti/ facile potest quantū decipiuntur intelligi: si quidem luna pro diuersa ad solem distantia uti figuram ita influendi proprietates imutat: quoniā a sole lumen accipiens plus minusue ab eo qua parte nos respicit pro positus habitudinisque ad eum cōditōne illuminatur. Atque inde fit naturali ratione/ ut pro lucis uel incrementis uel decrementis non solū alia se nobis effigie repræsentet. Sed aliter quoq; nostrorū & aliorū itē corporum corporales qualitates imutat. Quis enim dissolui nescit corporum humiditates a calore. Quis rursus lucem causam esse caloris. Vnde aperte colligitur quo plus luna lucis hauerit magis inferiorum quibus proxima est corpora calefieri/ & consequenti ratione/ quæ in eis sunt humiditates/ magis liquefcere & resolui: quo pacto illud erit uerum Ptolomei enūciatum a primo lunæ quadrangulo usque ad secundum humiditates corporum effluere. quia. s. p id tempus lunæ partes ad terram uergentes affluentiori lumine potiuntur. Hinc illa studiis agriculturalium comprobata experimenta/ cæsam materiam cum impletur lumine luna cito cōputrescere quæ cōtra ceditur luna deficiente a carie immunem/ & putredinis uitio cōseruari. quia. s. putrefactioni maxime opportuna humiditas est: quæ quemadmodum dixi pro auctu decremento quæ luminis lunæ & crescit simul in corpibus & decreuit. At uero de istis lunæ mutationibus quæ sola uicissitudini huiusmodi lucis est obnoxia ad planetas & proprio & immobili semper lumine perfulgētes eadem transferre oppido per q̄ insanum cum potius ex contrariis liceat argumentari: si luna quoniam ex situs diuersitate plus magisue illuminatur pro luminis modo diuersimode nos immutat consequi ut planetarum sicuti lumen/ ita proprietates influendi non mutetur/ que pro uaria uel ad solem uel ad seipso distantia ratione/ nec pauperentur lumine nec dicrescāt. Sed eodem modo nos terre/

Reflexio ar/ naque alia semper intueatur. Siue igitur istū ut nos quidem suspicamur siue quas primum gumentum i ar incessuimus moti coniecturis/ in istam opinionem sint adducti/ patet leuissimis eos niti de gumentantē ridiculique rationibus: quibus si forsitan minus cōfidentes experientia fide allegent quod unicū est p̄fugiū destitutus a rōne possumus nos æque ad experientia puocare/ qua quotidie

eorū apotelesmata reuincuntur. Sed illud unū respōdeant quæ super his habita uera fide Ad experimen
liaque experimenta/ de quibus tanta apud eos est controuersia: ut quo loco quadratū ali/ ta non posse
us statuerit: alius trigonum esse contendat. Et quod hic quidē facit exagonum/ sit qui tetra astrologos p
gonū esse uelit: imo trigonum sit alicui/ quod tamē aliis erit dyametru: de qua re quoniā uocare.
infra late differetur ad eū locū lectorē delegamus: nunc illud & admonētes non modo in
præscribendis finibus radiationum. Sed de ipsarū quoq; natura pleraq; eos differre/ adeo Discordia
ut scribant Paulus & Heliodorus exagonū quod inter signa nō est æque uel ab equinocti
is uel tropicis distantia/ naturā oppositionis habere: tum nec oppositionē esse maleficam
sed iter bonos aspectus malosque mediare/ pariter Ptolomeus nec esse quadratū malum Paulus
nec trigonum bonum putat: ut liqueat satis nullam auctoritatē experientia patrocina/ Heliodorus
n: cuius in tam diuersis opinionibus æquali fide/ æquali auctoritate magistri/ patrociniū
quisq; suffragari sibi contendit.

Caput VIII Quæ de obsessione dicuntur pugnare his quæ de aspectibus.

Sunt autē præter figuras istas quas diximus & aspectus/ alie syderū cum inter se tum ad solem positiones quibus affici uires & mutari proprietates rerum putēt: inter quas etiam quæ prioribus illis uideantur repugnare. Nam planetam obsessum dicunt quotiens utriusq; radii malorum syderum eum circūstent/ quam habitudinem græci uocant ἐπιμαρτυροῦν ut si Iuppiter libram teneat/ Mars uirginem/ Scorpionemque Saturnus. aut inibi etiā loue collocato/ Mars ex Tauro in uirginem/ Scorpionemque radios iaculatur/ tunc. s. loue obsessum appellabūt. Ego igitur illos interrogo/ moueant ne plane/ te afficiantque se inuicem in hærentibus signis proximisque locati: Si negant tollitur em/ Responso
perichesis: quoniam radius uirginem attingens in libra posito syderi non nocebit. Sicut Confutatio:
nec missus ad Scorpionem quoniam Scorpium Virgo libræ proxima signa sunt/ si concedūt aspectuum ratio nulla est tota inde dependens ut putemus ex certis interuallis afficere se planetas: ex aliis nihil inuicē pati/ quod si respondent in obsessione aliter euenire: quoniam utriusq; radii sunt/ id potissimū dicunt unde eorum infamia manifestetur: quasi ut solet hominibus euenire/ fugienti non noceat a tergo insequens hostis/ modo pateat ex aduerso liber campus ad enadendum: qui tamen ab insequente comprehendatur si contra stet alius fugæ obstruens uiam. s. hoc exemplo si uirginem occupet/ Mars louem non attingit in libra collocatum: quem tamen inde attinget si cōtra louem in Scorpio steterit Saturnus. Quod igitur hoc genus consentientis secū disciplinae ut signa proxima uoces asin/ detæ apostrophæ/ quæ in illis posita sydera nullam inuicem habeāt cōmunionem: nec in alterum aliquid profluat ab altero: & tamen obsessum dicas/ planetā q̄ ex proximis signis maleficis radiis infestetur neque. n. si Saturnus auferatur ladi iouem/ concedes a Marte: adiecto Saturno/ id quidē concedas/ præsertim cum adueniat eo modo Saturnus quo nec ledere ipse louem potest. Sed ita est certe ut dicebamus similitudo eos induxit hominis circumcessi cui circumstantibus inimicis exitus nullus est ad salutem.

Caput IX Planetas sub solis radiis constitutos non male affici: aut ut dicūt astrologi comburi.

Nonne etiam delirant in planetis ad solem comparatis quos sub radiis constitutos inefficaces & male affectos esse uolunt/ quasi sydera quoq; lucem solis non ferant/ & ueluti capita infirmiora si nimis solentur ægrescēt. Atqui lumen

Prima ratio. omne caeleste praecipueque solare beneficiū est: nec si rebus terrenis inimicum est aliquando/ aliter quam materiae uitio id contingit: materiae uitium hoc in syderibus nullum est: quare lumine solis quo magis perfruuntur uegetiores & magis efficaces euadunt praesertim cum ad sydera sol comparatus causae uniuersalis habeat rationem/ cuius est propriam naturam partium/ larium non labefactare sed confirmare. **Quod** si luna silente destitui beneficio eius inferiora uidentur/ alia ratio: quoniam parte qua nos respicit soli copulata lumine spoliatur: reliquis planetis luce propria nitentibus idem non accidit/ ut propterea cum radiis solis circumfunduntur in permutandis inferioribus minus possint. **Quod** si pertinaciter hoc defendant opprimi exauriri que syderum potestatem/ debet hoc magis euenire quo potentiores sunt quoque proximi magis soli fuerint planetae/ quorum utrunque solent negare. Nam siquidem partiliter & eisdem penitus in minutis planeta soli congregitur efficacissimum fieri uolunt. Tum in ariete atque leone radiis occupato sydere solem non nocere: quibus tamen in locis potentissimum solem esse decernunt. Nam excipit inquirunt stellam apud se/ quando aries altitudo leo domus est solis: hospiti autem iniuriam nemo intulit bonus: quasi (quod ubique peccat) humana more tractentur ista caelestia quaeque sol non naturali necessitate/ sed arbitrio quodam & luce extra se fundat & calorem.

Caput X Si rationem atque etiam quorundam astrologorum auctoritatem sequi uolumus planetas retrogradientes/ fortiores uideri quam directos.

D Enique astrologorum decreta qui perscrutabitur uidebit omnia uel ab humana quadam/ ut diximus/ similitudine contra rerum caelestium & naturam & dignitatem/ non philosophica ratione sed poetica fere licentia esse deducta uel a fabulis meris arbitrariisque commentis/ ut que produnt super imaginibus de quibus infra differemus: uel positionum quarundam mathematicarum occasione/ quibus cum recte utantur mathematici/ ad istam diuinandi professionem peruersae genethiaci transulerunt. **Quod** in Zodiaci diuisione maxime peccauerunt. Sed de hac quidem diuisione suo postea loco disputabitur. Nunc illud ex eo genere est quod planetarum efficientiam putant uel imminui uel roborari: sed & speciem ipsam uariare rerum efficiendarum pro illis motuum diuersitatibus quas excogitant mathematici: ut nunc quidem directo cursu procedant/ nunc retrogradiantur/ nunc statua tarditate subsistant. Debiliter enim facere quod facit planetam cum retrograditur: efficaciter cum procedit. Sed & prosperum esse interdum cum dirigit/ qui sit noxius idem si retrocesserit: in qua re uidens quod aduersus astrologos dici poterat/ Heliodorus mouit questionem contra seipsum in libro commentariorum in Paulum alexandrinum quam non aliis magis quam ipsius uerbis explicabo solutionem ascribens qua se putauit questionem dissoluere cum adaugeat ea potius uerba eius graece sunt haec.

Nos ita uertimus in latinum uerbum pene uerbo reddentes. Illud aut scire necessariam/ quaeque planetam moueri dicatur inaequaliter re uera: tamen in caelestibus nihil est inaequale: nihil inordinatum/ quin potius omnem ordinem omnem aequalitatem in illis inueniri. Sed hoc ad nostram fit estimationem ut appareat inaequaliter moueri interdumque etiam stare: ipsa. n. re uera neque stant neque motum unquam retardant aut retroagunt. Sed accidit ut appareat ita fieri ab illis ob eccentricorum & epicyclorum positionem: super quibus mouetur ut Ptolomeus in sua compositione nos docuit. Et si quis obuiat quomodo igitur apotelesmata sunt diuersa: propterea quod eorum motu aliquid uel accedat uel decedat/ aut quomodo stare dicatur: siquidem uere neque stant nec inaequaliter

Heliodorus

mouentur. Respondemus apotelesmata/ hoc est astrologorum responsa non fieri proprie ob illam motuum uel inaequalitatem uel stationem. Sed quomodo accidit tunc planetas delatos in epicyclis/ aut terrae fieri proximiores: aut a terra remoueri. haec Heliodorus: a quo illud non modo concepit sed attestatum & confirmatum accipimus/ stationes planetarum nihil efficere quatenus quidam sunt stationes/ hoc est planetarum efficientiam nihil immutare. Pariter neque retrocessiones neque directiones quatenus sunt huiusmodi. Verum ex his diuersa pronunciari quod accidat in his motuum differentiis: aut terram proximare planetas: aut magis elongari: quasi illud dixerit naturaliter habere hoc rationem ut aliter nos immutet cum sint proximi/ aliter cum remissi. **Quod** utique & nos concedimus uere si prope rectos stantes repedatesque planetas obseruat: contrarium erit dogma statuendum: ut. s. repedates planetae eunt efficaciores quam cum directo cursu ferunt: ibecilliores autem cum sunt recti siquidem sola in his maior minorue a terris elongatio obseruat. Nam ut scribit Halley exponens Ptolomeum utique ratio omnis attestat: ut quanto terrae proximior est planeta: fortius nos immutet afficiatque potestius/ omnis autem planeta cum retrocedit terrae proximat magis econtra rectus a terra distantior fit. Debit igitur fortior retrocedens planeta existimari: non quemadmodum ipsi decreuerunt debilis & infirmus.

Caput XI Caput & caudam interfectiones esse imaginarioque circuloque nulla naturali uis praeditaque quibus in praedicendo antiquiores usi non sunt: nec in eorum uiribus concordant recitiores.

C Aput quoque draconis & caudam quibus tribuit tamen turba astrologorum quae non uideat res inanes & commetias esse. Sed quod antea diximas hinc astrologi saepe lubricant in errore quod quaecumque repinunt a mathematicis annotata necessaria motuum metiendoque methodis iis omnibus abutuntur in praedicendo: quasi propter eorum naturalia & influenda praedita parte cum tamen aliter longe se res habeat/ quam illi pleraque & comminiscuntur & fingunt in caelo mathematicis numeris & mensuris deseruentia nulla tamen naturam aliquam stabilitate fundata. ostendimus hoc in signis quae non mobilia cogitat: Pto. intercepta solstitus & aequinoctius ostendimus in signorum partium minutiarum diuisione: nunc in capite & cauda idem apparebit neque. n. aliud sunt quam interfectiones duorum circuloque: quae mera puncta: quae nexus linearum duarum mente conceptarum: a mathematicis introducta/ ut ecliptica loca discernant. ibi tamen nulla uirtus nulla qualitas efficaciaue naturalis: ut. s. transferri aliquomodo possit ad genethiacam. Certe aliter nequeunt quam ut inibi positus aliquis planetae pro loco comodo uel incommodo melius aliquid per se decernat: ipsa uero pro se seorsumque notata uim habere regendi permutandique corpora nullam possunt. Vidit hoc & insignis astrologus Abraam auenazra/ qui libro primo rationum astrologicae ita scribit: Dixerunt ite exaltari caput draconis in geminis: caudam in sagittario. Sed hoc uanum est/ quoniam caput & cauda nec bonum significant/ nec malum. Sunt enim connectiones duorum circuloque: obseruat tamen luna cum est in eis: quoniam in capite posita ob eam causam magis uigorat quia nobis est propinquior/ contra debilior est in cauda: quomodo in ea uergens ad meridiem a nobis alongat. Idem accidit reliquis planetis cum in capite & cauda reperiuntur excepto sole cui nulla in alterutra parte declinatio est. Cum autem seorsum caput & caudam notata in tabulis legis scias neque nocere illa neque prodesse: quis plures aliter opinetur. haec ille. Sed neque Ptolomeus illis utitur unquam in praedicendo/ neque ueteres usos intelliges ex Materno apud quem nulla mentio caudae capitisque draconis. **Quod** si de illis aliquando ueteres loquuntur non aliter quam de loco quodam & posito. Vnde & diuersa fuit apud eos opinio: quomodo antiquioribus malus uterque locus uisus est ob eclipticam. i. uiam proptereaque inter infelicia lo-

Quid caput & cauda

Maternus

Heliodorus. ca utrunq; pariter statuerunt. Heliodorus in tractatu περὶ τῆς πόλεως. de filis si loca inquit filios significantia ab infortunatibus planetis & eclipticis nodis: hoc est capite & cauda libera fuerint foelix est. Recetiores si caput in loco fuerit filioꝝ: filios sicut nouellas oliuarum in circuitu mensæ pñciabūt/ducti alia cōiectura quā supra retulimus ex Auenazra/ quod in capite p̄p̄iniores nobis planetæ sint efficaciores. Vex̄ p̄cedit ista rō cum in capite aliquis est planeta: quāq; citra caput ad nos declinās debet eadē rōne fortior existimari. Sed cum nullū in eo sydus inuenit/ quid pōt uel dare uel auferre. Sola siquidē a nobis mente designatus. Nā qd̄ quidā inibi a luna derelinqui uirtutē quādā suspicāt/ astrologoꝝ nemo dixit/ tum nō physicum est si naturā cælestiū lumēq; cōsideres/ nec astrologicum/ quoniā caudā luna æque perambulat. Tantū igit̄ situs mæraq; positio/ de qua tñ & arabes & latini quasi de sydere quodā tādē decreuerunt/ ita ut ānos quoq; addere uita caput istud existimēt: partē ætatis quādā gubernare: & in geminis exaltari: & naturā habere Veueris atq; Iouis: cōtra caudā Martis & Saturni. In qua re uidimus quātum ab ipsa ueritate dissentiant. Sed mirum qātum etiā a seipsis quādo q̄ nexum copulamq; totius quasi cælestis foelicitatis dixerunt. Alibi tñ cū bonis bonū esse dicunt/ cū malis malū augere eū quicqd̄ inueniat. Alibi sup̄ eo quasi de malo prorsus loquunt̄. Nam Alchabitius apud quē & leges quæ mox retulimus/ inter infortunia planetarū hoc quoq; cōmemorat si fuerint cū suis capitibus. Habet enī quilibet planeta suū caput & suam caudā apud arabes genzauar appellata: aut cum capite fuerint caudaq; draconis: quæ capitis caudaq; lunæ pp̄ria cognominatio in quibus presertim ipsa tam male se habuerint q̄tum in capite. Idem in libro de natiuitatibus applicatē capiti lunā climatericā facit locis. s. uitæ principalibus caput pariter istud & caudā cōnumerat. Abraam ut retulimus/ uigorari in capite locatā lunā affirmat. Vidimus Heliodorū supra cū infortunalibus ea stellis numerare. Idem in tractatu de climatre soli lunæ horoscopo partiq; fortunæ ea connumerat: ut quæ de isto capite ptulerunt nullo capite aut certe corde protulisse uideātur: ubiq; tamen maliciosi caput draconis uocitantes quo maiori cum reuerentia quasiq; numinis auctoritate credulis auribus insonaret.

Vnde anti/ Caput XII Origo antisiorum. neq; eis in præfagiendo usum Ptolomeū: & q̄tum in his Maternus & Haly aberrauerint.

Hyparcus. **A**thematici cuiusdam dicti occasione sup̄ antiſiis pariter errauerūt. nā qm̄ gradus in quibus sole cōstituto dies diebus/ & nox noctibus sunt æquales hyparcus & ueteres ab respondēte utrinq; sibi dieꝝ & noctium æqualitate antiſios dixerunt/ quasi dixeris ex aduerso æquales/ diuaculi nostri gradus istos æquales esse dixerunt/ uirtute & potestate q̄ sup̄ina ignorātia nemo nō cognoscit: ut ab æqualitate quæ sole illos peragente dieꝝ noctiūq; cōtingit/ ad uirtutis æqualitatē se transtulerint. Sed accusare pre oibus Maternū libet istius erroris pp̄pagatorē/ q̄q; ut ignorantissimo totius mathematicæ uenia cōdonanda est. Is Ptolomeum ait summā decretorum antiſiis tribuere. Nec miror nam cum totū Maternū euoluerim diligenter nusq; lecti a se Ptolomei mihi fecit inditium: quod igit̄ attinet ad antiſia illis in decernēdo in pronunciādo nunq; utitur Ptolomeus: siue centū enūciata/ siue apotelesmata eius requirit. Tātum primo libro apotelesmatum ubi sententias aliorum περὶ τῆς οὐρανοῦ τῶν σοφῶν: hoc est de affinitate cōsensuq; signorū inter ipsas institutiones enarrat his usus est uerbis. Rursus æqualis esse

Reprobatio
antisiorum
Maternus
ignorantissi
mus totius
mathemati
cæ
Antiſiis nō
utitur Ptol.
in iudicādo

Discordia
astrologoꝝ.

Alchabitius

potestatis aiunt quæcunq; altero tropicoꝝ æqualiter distant: quia in illis positus sol æquales dies diebus/ & noctes noctibus facit. hoc ubi dixisset quasi deinde oblitus: ut qui. s. nō probabat/ nunq; reuocat in mediū: nunq; meminit nō solum nominis antiſioꝝ: qd̄ alioquin nusq; apud eum/ sed nec rei ipsius/ hoc est istius æque a tropicis remotarū partiū affinitatis atq; cōsensus: nā quod in centum enunciatis quodā loco dicit planetam sæpe ibi uires suas extēdere ubi nō est uelle trāsferre ad antiſias & dodecathemoria nimis coactū & licentiosum/ præsertim cum in omni sua disciplina Ptolomeus alterum rideat: hoc est dodecathemoria & quæ hoc genus alia sunt: alterum negligat/ hoc est de quibus loquimur antiſia: eo uero præcepto nec aliud uoluit nobis idicare q̄ σχηματογραφίῳ: hoc est configurationis radiationisq; potestatem per quā & multa & efficaciter faciunt ex sententia astrologorum præsertimq; Ptolomei planetæ quibus locis minime sunt/ fere. n. aliud ipse in cōstellationibus q̄ phases & schemata nō obseruat: aut certe nihil aliud magis. Sed nec quid antiſia sibi uellent Maternus noster intellexit: quoꝝ latentem rōne alibi se explicaturum p̄misit/ quasi aut nō expositam rem cui libet mathematico aut quæ tribus uerbis explicari nō possit: sed ignorātiā eius inde deprendas/ q̄ nimis imperite loquēdi morem ipm̄ usurpat/ Martē quinto gradu in geminis constitutum antiſiū mittere in Cancrū quo pacto nō loqueret̄ si quid esset antiſium istud itelligeret. neq; n. radius aut lumē est antiſius qui mittat/ neq; aliud dicto est antiſium mitti ab aliquo planetarum/ q̄ mitti gradus in quo est æqualitatē: quare p̄iti sic potius loqueret̄/ epocham Martis gradus hoc est partē quam occupat: antiſiam esse tali parti geminoꝝ: aut qd̄ idē ualebit esse Martē in antiſio geminoꝝ: qui aut̄ in geminos Martem antiſiū dixerit iaculari exhibabit̄ a mathematicis & irridebitur. Sed Abenzagel etiā multipliciter lapsus qui primo libro suarū cōmentationū aphorismos explicans quosdā/ tam gradus æqualiter ab æquinoctiis elongatos/ q̄ qui pariter distant a tropicis Cancro. s. & Capricorno æqualis eē potentia scribit. Neq; enim hoc de distantia ab æquinoctiis dictum a ueteribus/ sed a tropicis tñ quibus antiſiorum nomē impositum est. Nec Abenzagel debuit hoc nō uidisse/ quādoquidem descripti utrinq; ab æquinoctiis circuli sunt quidem æquales. Neceſse enim ab illis æque distantes parallelos æquales inuicem esse/ uerum nō emicyclia inuicem æqualia/ quod in æque remotis a tropicis accidit. Vnde antiſioꝝ ille cōsensus. Errat item illud cum multis q̄ habitudinem gradus ad antiſium gradum numerat inter eos quos aspectus uocant: unde colligunt sydus in altero eorum positum uim habere etiam in altero/ si in exagonis locis/ & tetragonis & trigonis & oppositis habet. Habet Natus autem hinc error q̄ quæ greci ἀχνηατὰ uocant: hoc est figuras barbari/ & nostrates aspectus uocant. Apud grecos autē aspiciunt se signa dicuntur: nō quæ inuicem cōfigurantur: hoc est ut nostri dicunt aspiciūt: Sed quæ græce ἐκ τῶν φθωρισθησοσῶν: hoc est ab his punctis emergunt & occidunt: id quod in signis cum accidat æquæ a tropicis separatis (sunt enim in eodem parallelo) p̄pterea: ea signa quæ antiſia quidam maxima pars astrologorum βλέποντα hoc est uidentia nūcupant arabes: deinde & latini in eam significationem acceperūt: in qua nomine aspectus ipsi abutuntur. Atq; ita quod euenit/ sæpe error in dictionibus errorem parit in rebus. Sic satis declaratum uariam in fatiſ explicandis (si qua fata concederentur) apud astrologos antiſiorum obseruationem: tum quāta super his etiam & arabes & latini/ contra sententiam ueterum somniauerunt.

Maternum
nō itellexit/
se qd̄ sint an
tiſia.

Error Aben
zagelis

Error nostra
tū & barba
rorum astro
logorum

Sæpe error i
dictionibus
errore parit
in rebus.

Caput XIII In præcipientibus & obediētibus signis pariter deceptos astrologos.

EX hoc genere illa etiam est obseruatio germanæ uidelicet hebetudinis uel falacia de præcipientibus signis & obediētibus. Nam cū mathematicis signa in quibus sol positus dies efficit noctibus longiores collata signis in quibus æqua portione lux tenebris uincitur $\pi\pi\text{OOT}\alpha\text{T}\alpha\text{OY}\text{T}\alpha$: hoc est præcipientia uocassent & quæ ex aduerso portendūt tenebras supra diē $\text{V}\text{T}\alpha\text{K}\text{O}\text{O}\text{V}\text{T}\alpha$. hoc est obediētia genethliaci noīs argumēto moti decreuerūt eum in cuius genitura signū præcipiens horoscoparet forte illi ut iperaret/ q signū obediēs genituræ/ haberet horoscopū/ quasi illa præcipiētis obediētisq; cognomiatio mathematicis instituta/ istuc ptineret/ neq; in ea tātūmodo dieq; & noctiū sub illis signis accidens inæqualitas foret indicata.

Caput XIII Confutatio rationum quæ de planetarum exaltationibus quidam astrologi assignauerunt.

Ed & ista de planetarum altitudinibus uel exaltationibus opinio unde emanauerit/ utiq; pariter mathematica quadā occasiōe huc precipites ierint admonuit me **Laus Plinii** naturalis hystoriæ scriptor ille diligentissimus: cui oīs debet antiquitas: omnis posteritas: qui alteram a barbarie: a morte alteram uindicauit. Is igitur libro secundo pertractans illam questionem/ cur eadem sydera alias altiora/ alias inferiora uideant: post alia quædam ita subiicit. Altera sublimitatum causa: qm̄ a suo centro absidas altissimas habent in illis signis Saturnus Libræ parte uigesima/ Iuppiter Cancrī/ deciaquinta Mars Capricorni uigesima octaua/ Sol arietis decianona/ Venus piscium uigesima sexta/ Mercurius Virginis decimaquinta/ Luna Tauri quarta. hæc ille. Vnde facile quisq; colligat nō tardissimus aut ita olim fuisse aut putatum syderali scientiæ tunc uacantibus posita sydera in partibus memoratis altissime a centro suarum absidū summoueri. quare & gradus illi siue partes altitudines planetarum dicebantur. Vnde data occasio genethliacis/ ut seruato altitudinis nomine/ quasi tamen nō loci foret altitudo/ sed naturæ & potestatis abuterentur. Neq; enim alias dicunt astrologi exaltari planetas q̄ in his partibus ubi ex uetere astronomia putatos altissime a suis centris distare eos ostendimus: q̄ illud lectorem scire oporteret in uulgatis codicibus Plinii mendam inueniri: & uerba quæ deinceps ponuntur permutatis numeris inoleuisse quando nota denarii debita Venere ad solem est translata/ ut in sole uigesimanona pars pro decima nona in Venere decima sexta/ pro uigesima sexta perperam legatur. nam & uitium in Materno/ ubi uenerem legimus in uigesima septima parte piscium exaltari. Scribendum enim est sexta atq; uigesima ex Porphirio. Illud quoq; nonnihil uariat q̄ lunæ quartam partem Tauri astrologia uetus assignat secuta ætas tertiam siue opiniones est diuersitas. siue culpa librariorum in ista numerorum notatione sæpissime allucinantium/ similiter in Saturno non prima atq; uigesima/ sed uigesima legi oportet auctore eodem Porphirio. Neq; uero iam dubito bonis mentibus palam factum quomodo in astrologiam diuinatricem planetarum exaltationes irreperint: Sed cum ad posteros dogma peruenisset & theoricæ syderum disciplinæ mutatione ratio illa dogmatis esset antiquata. Posteritas alias sibi rationes cogitauit quibus putaret oppinionem prioribus illis esse persuasam/ & alii quidem alias/ ut in mendacio plurimum contingit uerum leues & deridiculas. Ptol. in Ariete iquit/ Sol exaltatur: qm̄ ad eum cū peruenit incipit eius uis magis aparere. Verum/ (quod de domibus supra loquē-

Error in materno

Ratio Ptol. Confutatio

tes diximus) id nō efficit signi qualitas & natura sed situs: nō quia peragrat Arietem/ ideo fortior esse incipit sed qm̄ propinquare incipit nobis. quare nō si tuis teporem hortis infundit ueniens ad id signum sperandū ut ad regnum etiam euehat: qm̄ in sua sit positus altitudine: in qua aliis utiq; regionibus deiceret a quibus distare magis in ariete & proxime magis sub libra illum contingit. Sed uideamus de reliquis etiā planetis lunæ sublimitas taurus: qm̄ si cum sole iungatur in ariete apparebit uis eius primū in tauro. O efficacissimam rōnem quasi si soli in tauro congregiatur non idem cum geminis sit euenturum: & si in geminis coeat apud cancrū: & si in cancro idem sub leone atq; ita de reliquis oibus: ut demirari liceat Ptolomeū quē nō puduerit ista cōscribere. Verē alia sunt etiā rōnes qm̄ luna proxima soli est & trigonū lunæ laterinū: Sed nō proximā soli lunā putat Ptolomeus: nec debemus ex trigono cōiectare sublimitatē/ nec ex domo/ uel trigonū uel altitudinē: uel ex aliquo eorū terminos uel decanū: qm̄ impmixta sūt hæc ita ut cuiuslibet sua in re propria auctoritas debeat. Præterea si trigoni mouet argumētū/ cur nō potius in Geminis. Mercurius exaltabit q̄ in uirgine. ubi & illud quadrabit ut sit proximus exaltationi Solis a quo parē abesse solet. Id qd̄ in istaq; quoq; exaltationū rōne seruare conat. Aboasar. Sed cōuenit inquit Ptolomeus Virgo Mercurio: qm̄ sicus est & sub Virgine siccitas autūnalis apparet. Verē diximus iam de signorū natura nō proficisci istā quatuor tēporū mutationē: q̄re positus Sol in Virgine faciet aliis regionibus/ qd̄ apud nos facit positus in Tauro. Præterea si hoc obseruabat cur nō in carco regnare mars statuebat. sub quo. s. æstuat mūdus/ sicut sub uirgine iā arefcit. Est autē Mars planeta feruentissimus quē tñ in capricorno uolunt exaltari/ sub quo frigore/ gelu/ glacieq; distringimur. Verū ad meridiē inquit uergit Capricornus: est autē pars meridiana calidior. Hoc est qd̄ uobis obiectamus astrologi istā. i. leuitatē & in cōstantiā rationum uestrarū. (Si tñ rationes iste dicendæ sunt) nam de signo eo dē p̄ cōmodo proq; arbitrio uestro nunc quasi de calido/ nunc quasi de frigidō differitis: & mox idem nec calidum iam nec frigidum/ sed humidū potius uel siccū appellabitis in partiōe signorū Capricornum terrenum facitis/ quare siccū: ad Martem cum transfertur/ inter feruentia cōputat: & cum Saturni domicilium dicit syderis. s. gelidissimi niues & pluuia sub eo fieri memorant. Quod si Capricornus quasi calidum signum Marti condonat/ debet simili ratione Cancer frigidissimus numerari: quare louē profecto regem nō habebit uiuifico ut dicunt calore prepotentē. Verē presto est latebra in qua se condant. Nam suscitatur inquit Ptolomeus Iuppiter uentos aqilonares: quare signū ad aqilonem positum illi cōuenit. At cōfugere primū astrologi alii huc non possunt qui negant huiusmodi uentos a loue suscitari. Præterea nec Ptolomeus excusat qui simili ratione in occidentem debuit mittere Martem/ non in meridiem cum occiduos uentos non australes a Marte putet excitari. Mitto Geminos & Leonē ad boream inclinare/ cur nō igit potius Leo exaltatio louis. Non cōuenit/ inquit Auenrodan/ calor Leonis loui/ immo uero magis qua frigiditas Cancrī. Adde q̄ Leo trigonum louis signum diurnū & masculum/ Iuppiter item masculus & diurnus. Cancer inter fœminea nocturna aquatica designatur quæ a iouis natura cuncta amouent. Cōuenit igit omnino magis illi Leo q̄ Cancer. De uenere & Saturno nihil minus delirant ut sit libra Saturni sublimitas: qm̄ soli cōtrarius est Saturnus. Venus in piscibus exaltet qm̄ humida est/ & sub piscibus ueris humiditas incipit. At enim sæpe iam diximus non signorum naturam consequi temporū istas qualitates & saturni

Confutatio

Aboasar

De martis exaltatione

De iouis sublimitate

Ptolomeus

De exaltatione ueneris & saturni

n. iii

tes: sed accedentis solis & recedentis positionem. De Saturno ut solent pro cōmodo loquuntur. nam hic quidem oppositum soli faciunt alibi $\sigma\upsilon\mu\omicron\pi\pi\epsilon\tau\upsilon\upsilon$: hoc est eiusdem cōditionis esse prædicant: quare ab utroq; significari patrē: utrunq; esse orientalem. Sed uterq; masculus: uterq; diurnus. Sed nimis profecto multa dicturi si alia huiusmodi particulatim cuncta psequimur: quibus alii parum confisi nouam excogitauerunt rationē utiq; breuiorem sed omnino inefficacem esse enim triquetra uel exagona domiciliorum exaltationes planetis præterq; in mercurio. Quod si quæras cur in luna uenere marq; exagona/triquetra in aliis maluerint. Respondent trigonum diurnis potentioribusq; planetis magis conuenire: nocturnis autem qui ex hæresi lunæ sunt quod arabes aīz uocant $\alpha\iota\tau\omicron\alpha\sigma/\theta\epsilon\pi\epsilon\omicron\tau\eta\sigma\ \alpha\kappa\tau\iota\mu\omicron\sigma$: hoc est de radii imbecillitate & exagonum. Verū fallunt in marte quando nō quoniā imbecillus ideo nocturnis annumeratur: sed potius ut uigor & efficacia radii martialis nocturno frigore retardetur: nec ex hæresi lunæ dici potest qui sit masculus planeta: quicq; utraq; qualitate a luna discordent: & contraria omnino atq; luna ratione nocturnus existimetur: nam illa quidem ob naturæ similitudinem: Mars ob dissimilitudinem/lunari & cæcro aduersus in capricorno: sicut oppositus Tauro in Scorpione. Sed præcedat ista cōiectura illud respōdeant: cur dextra potius triquetra q̄ sinistra: cur sinistra potius q̄ dextra. immo cur in loue quidem sinistrum. in Saturno & Sole dextrum. & cū habeant domos duas planetæ: cur ab altera potius q̄ altera trigonum est acceptum: ut cum in sagittario & piscibus iuppiter hospitetur cur potius in cancro q̄ in leone debeat exaltari. presertim cum plus habeat cum sagittario affinitatem/ut astrologi dicunt plus item (quod antea dicebamus) & plus lōge q̄ cancer illi leo conueniat. Postremo ut huiusmodi omnes cōiecturas fictas a posteris inteiligas nec omnino fuisse qbus primi institutores huius dogmatis iecerint fundamentum: hinc cognoscas q̄ rationem nō reddunt cur nō tali in signo/sed in tali ipsius signi parte planeta dicat exaltari: cuius causam supra ex uetere astrologia demonstrauimus: Quapp aboasar difficile hoc inuenire fuisse dicit uniuersitati astrologorum: & ipse ne oīno nihil loqueret multa anxius super hac re nimis puerfa/& fabulosa subtilitate distorsit. Quare liquet indubie occasione quā diximus ueteris disciplinæ putantis in his gradibus a suis centris distare maxime planetas receptum hoc dogma a genethliacis de altitudinibus planetæ: quæ q̄ uana sit obseruatio nemo iā nō intelligit: non solum q̄ ad naturā potestatemq; transtulerūt quæ fuerit loci situsq; cognominatio. Sed quoniā in ea te uetus astronomia forte fellebat/nimis inter primordia fallax & parū explorata: & ut uera illi tūc decreuissent ratio posteritati illa nō cōgruit primu- tatis absidibus & quæ apogea dicunt syderum errantium.

Caput XV Rationes astrologorum de trigonis & trigonocratoribus atq; obiter de signorum sexu confutantur.

Neq; uero putemus astrologos occasione tantummodo accepta delirare oculariores q̄ ut deuiare sine duce nen possint. Præuaricantur sæpissime ubi nullus est obuaricator. Nam de istis quidem exaltationibus mathematicis fere debent qd̄ insaniunt. q̄q; sibiipsis magis/ne qua eos iniuria defraudemus. At quæ trigona uocant uulgo triplicitatis/ipsi peperunt neq; eos hoc loco quicq; matetis iuuat: quæ quoniā res inde dependet q̄ signa quædam ignea faciunt: quædam terrea: quædam aerea: quædam aquea: reddere prius super his rōnem eos cogemus: & quomodo hoc qd̄

huius planetæ trigonū: illud illius bene diffiniant examinabimus. Dicite igitur uiri sapi/ Nō posse elementissimi interpretelq; cælestium qua ratione elementorū istas qualitates in cælo signis mentarias distribuistis. Auenrodan magnus in uestra disciplina signorū naturam uel ad solē refert qualitates si uel ad stellas: ad solē ut talis signi natura dicatur/quale opus est solis id signū permeatis gnis ascribi: quo pacto mobilia signa/æquinoctia uel solstitia: reliqua fixa uel comunia dicunt: Ad stellas si hospitantium inibi stellarū uirtutes signo attribuunt. Neutrā rationē uideo quadra re uestræ partitioni: nam si solis opera sequamur/igneus erit cæcer/non aquarius: sicut aqueus sagittarius magis q̄ igneus: non igneus aries sed aereus/taurus humore atq; calore potius abundabit q̄ frigore & siccitate: atq; conditio signorum fere omnium cōmutabit quæ nec erunt perpetua (quod uos uultis) Si refert ad stellas identidē suis sedibus migrantes: an Alchindi ratio potior existimantis cum in Zodiaco quattuor sint signa principalia: duo equinoctialia: duo solstitialia his quattuor primas elementorum quattuor qualitates assignari: igneam arieti: aqueam cancro: aereā libere: terreā capricorno. Tum quia trigona radiatio locis congruentibus incidit. ideo signa cuiuslibet signo utrinq; triangulaturam similem iure statuunt fortita. Sed neq; ista racionatio quadrat: qm̄ in referendis ad signa quattuor proprietatibus elementorū/duplex potuit eius ordinis esse ratio/altera p cognatione signi & elemēti: altera pro situ ipsorum elementorum: ut primū primo tribu eretur: secundū secundo: atq; ita deinceps. Si primū obseruarunt ut calida calidis frigida frigidis/responderent. ignem ut dixi cancro dare debuerūt. aerem ariet. Si alteram aerem cancro: qui secundus est ab igne. Sed opposita inquit Alchindus/calor frigiditas/danda igitur signo temporis secundi/hoc est cancro/immo/ideo libere quæ opponitur: arieti q̄ si præponendam aquā aeri dicant/quoniā sit efficacior iam seipsa natura facient sapientiores. Præterea si agent qualitas qualis frigiditas/non qualis humiditas patiens cancro conuenit quomodo ab eis inter fœminea signa. nocturna q; deputatur. non potius inter diurna & mascula. quod obseruant & in planetis non aliunde magis rationabiliter sexum in cælestibus agnoscentes q̄ penes agentes patientesq; qualitates: ppter ea q; iouem solē & martem in quibus calor saturnū in quo frigus excellat mares appellauerūt: lunam & uenerem fœminas qm̄ humide sint. Sic igit aqua & ignis mares etiā ab ægyptiis dicebantur ob causam memoratā: aer atq; aqua fœminæ: itaq; aquea signa statuerūt/debuerūt astrologi masculis annumerare/nō fœminis: quod in omnibus tñ pariter fecerunt. s. piscibus/scorpione: aerea contra mascula decreuerūt/cum sit tamen humiditas aeris qualitas propria: Pugnat igitur in his secum astrologia & seipsam euertit ut ubique tamen delirans. Namque ut a proposita re non tñ ab re digrediamur/que leuissima istanugamēta. discernere sexum in cælestibus/tali presertim coniectura/qua moti sex signa masculina/sex fœmina statuerunt/ut primum marem/sequens fœminam: atque ita per uires semper alterum uirum alteram fœminam. Nam si erat hoc faciendum debuerat pro natura signorū fieri: non q̄ fatali & uana istiusmodi consequentia/primi scilicet & secundi/atq; ita deinceps: quod quā habeat rationē audi ex Ptolomæo. Nox inquit diem sequitur /& fœminæ hærent uiris: debet igitur signo masculino fœmineū proximum statui. Contra quam rationem non est utiq; disputandū sed ridendum/nisi illud forte serium est ut uideamus prior ne die nox an nocte dies ut fortasse nocturna signa debuerin anteponi: quia potius dies noctem sequatur q̄ nox diem. Scriptum est enim factū est uespere & mane dies unus

Contra ratio
Alchindi
Ratio Alchindi.
Confutatio.

qua propter hæbrei temporum initia a nocte statuerunt uerum occupatiores quæ ut nugari liceat multis uerbis. Quamquam apud ipsum etiam Ptolemeum multum habeat momenti sexuum ista diuersitas/apud quem refert non parum in masculis/an in foemineis signis planetæ inueniantur. Quod si compertum experimētis dogma contendat/quæro quibus suis an ueterum. Si suis canos non habent/ut tanta sit auctoritas: si antiquorum/at ex antiquis magna pars aliter sentiebat/multi ordinem ab horoscopo faciebant ut esset exoriens signum semper masculinum atque diurnum: reliqua consequenti ordine per uices diuiderentur. Alii quatuor quidem signa diurna fecerunt arietem/cancrum/leonem/& sagittarium: quattuor nocturna/geminos/libram/capricornum/& aquarium. Quatuor promiscua/taurum/uirginem/pisces/& scorpionem quin receptam opinionem explodebat antiquitas. Vnde illud ex uetere astrologia.

Sunt quibus esse diurna placet quæ mascula surgunt.

Foeminea in noctem latis gaudere tenebris.

Qui non multa sibi nullo monstrante loquuntur.

Quo in loco mirum quantum delirat triualis quidam istius poetæ interpret Iōge item illi rationabilius (siquidem cum ratione aliquando est insaniendum) qui omnia pariter ignea atque aquea diurna appellauerunt: reliqua sex nocturna terrea scilicet aerea. Item si quod placet Ptolomeo masculum & diurnum se consequuntur/erunt mascula illa/ista foeminea. Sic ille cecinit.

Namque sagitari signum rapideque leonis

Et sua respiciens aurato uellere terga

Tum pisces cancer & cancri scorpion ictu

Aut uicina loco diuersa aut partibus æquis

Omnia dicuntur: simili sub sorte diurna

Cæterea nec numero consortia nec uice sedis

Interiecta locis totidem nocturna feruntur.

Fuerunt & qui aliter sentirent quare subdit:

Quin etiam sex continuas dixere diurnas.

Castoris esse uices quæ sunt a principe signo

Lanigeri sex a libris nocturna uideri.

Desinant igitur fidem allegare ueterum obseruationum a quibus tam dissident sæpe quæ tota astrologia dissidet a ueritate: Obiici autem illud etiã poterit si masculum signum principis loco statuendum iudicarunt futurum in incerto quodnam primum & masculum signum/queadmodum & incertum: quod nam signum initiale ut supra declarauimus. Aliis enim cancer/aliis capricornus prima uidebant: quorum tamen utrunque foemineum apud istos. Sed forte nec tam multis eludi fabulas oportuit: quæ operæ prætium obiter istam fabulam confutasse discernendi cælestia signa per sexus/quo nos ideo diuertimus: ut in cancro pugnare illos secum ostenderemus: quæ aqueum facerent & foemineum cum sit tamen frigiditas inter agentes qualitates non passiuas. Quod si prima partitio illis de insignis tropicis & æquinoctiis non pcedet in aliis signis ratio distributionis: circulo enim demonstrant quod est flagitium in dialectica quando quidam cum hoc loco pbant trigona signa eius de naturæ assumunt argumētum: quoniam trigona radiatio consentiētium iuicem est locorum: & rursus p/

Legitur hic uerfus mendosus uulgo ut plerique alia citant ut Policianus cuius in libris emendandis fides probata: summa diligentia: rara eruditio.

baturi trigonam radiationem consentire assumunt quæ eiusdem naturæ incidat locis. Si uideat igitur iam Alchindus. Reliqua est sententia Abraam auennazre ducentis rationem istarum qualitatum a figuris imaginum & effigiarum inibi animalium proprietatibus: ut pisces/cancrum/& scorpionem/frigida uocentur: quæ aquatiliū nomina effigiemque repræsentent. Leonis signum calidum ob naturam leonis: atque ita de reliquis. Sed ista quoque Trigonocratio aut nulla si nullæ imagines ut demonstrauius: aut falsa si aliquæ sunt imagines/ quos in qua cum signis imagines confunduntur: quod supra etiam reprobauimus. Denique cum dominos uo figuræ loco uariantur erit ista distinctio signorum temporaria: non quod astrologi omnes cant tripliciter uolunt & ipse etiã. Auenazra (immobilis & perpetua. neque aries igneum signum erit no/tra tempestate quando totum imago fere piscium occupauit in quintam & uigesimam eius esse. partem arietis imaginem iam delata. Quod si nulla sunt trigona nulli sunt & trigonocratiores: hoc est domini ut dicunt triplicitatum. Quamquam etiam si illa concedantur: de his tamen/ut solent/extra rationem etiam diffiniunt. Neque enim denegabunt/ si quo in signo planete alicui bene sit/male esse in eo quod per diametrum illi aduersatur: patet in domibus hoc planetarum: patet in exaltationibus. Quod si est apud eos maxime confessum: quomodo obliti dogmatis astrologici in oppositis trigonis tres planetas eosdem regnare uoluerunt. in terreo scilicet & in aqueo Martem Venerem & lunam. Taurus opponitur scorpionibus: uirgo piscibus aduersatur: e cancri regione residet capricornus: & tamen in tauro/uirgine/& capricorno qui dominantur: idem in cancro piscibus scorpione trigonica Albumasar. omnes regnant potestate. Nec si tamen astrologos roges cur deiiciatur mars in cancro al/ Alchabitius] ter respondebunt quæ quoniam idem exaltatur in capricorno: & cur infestetur ille in tauro quoniam domicilium dicitur/habet in scorpione. Pugnans igitur hæc inuicem omnia & mutuo falsitatis ipsa se redarguunt Adde quod in prima triangularitate Albumasar Alchabitios omnesque latini dominari saturnum cum ioue soleque decernunt: in qua tamen saturnus exulat in leone: deiicitur in ariete: in sagittario nihil suum agnoscit. Verum inquit diurnus quemadmodum iupiter & sol: uerum etiam frigidus cum uterque illorum calidus habeatur. & si cum agebatur de exaltationibus saturno libram assignabant tantum ob eam causam quæ naturæ solis opponeretur. cur regnum in ariete. cur in domino triplicitatis contra naturam ipsorum signorum soli associatur: quasi naturæ solis congruentissimus. Plura sunt hoc genus: sed prosequi singula forte superuacuum certe molestum mihi Albumasar. hi & nauseabundum. Quod si ad fidem hic etiam experimenti/rursus ego ad discordiam Alchabitius] huiusmodi experimentorum/ quando quidem ægyptii duos tantum faciunt trigonocratiores: ut ex monomeriis licet intelligere. Reliqui tres constituunt qui deinde inter se dissident. nam in primo quidem triangulo dominari saturnum Albumasar/ Alchabitius/latini uolunt: Ptolomæus martem. Contra in secundo Ptolomæus Saturnum: Arabes & latini fere omnes Martem: in quarto dominum cum facit Ptolomæus scilicet martem/supparum res duos quasique secundarios dominos/noctem lunam/uenerem interdum. Alii martem cum uenere æquant in principatu: nec martem imperare nisi noctu uolunt: uenerem interdum/ tum lunæ secunda noctu dieque auctoritas apud eos: recentiores/arabum opinio/ Recetiores. Anenrodan] nem & latinorum experimentis aiunt confirmari/ Auenrodan ipse (ne comemorem grecos) omnes effectus astipulari sententiæ affirmat Ptolomæi. Mitto plurima in quibus superisdem triangulis digladiantur: quoniam supra actum est de illis: patet autem hinc ma/

gnas etiam coniunctiones dissolui quatenus pendēt a migratione trigonica ne cōmemo-
rem alia dogmata astrologorum ab his maxime trigonis fidem originemque ducentia.

Caput XVI De facibus:terminis:dodecathemoriis babiloniorum:nouēnis mo-
nomiriis q̄ parum constent testimonio etiam ipsius Ptolomæi

R Eliquum facies sine lq; confutare ut de omni sit dictū cum signis affinitate
planetarū. Nam iam domos euertimus: exaltatiōes deiecimus: trigona ob-
literauimus: nullum tamē negocium in his confutandis/nam facies nulla/
etiam apud Ptolomæum: sic etiā græcis quoq; qui & decani. Sed & decani quidem signo-
rum: facies autē planetarum. Has igitur facies Ptolomæus aspernatur indignas ratus de
quibus haberet mentionē & quibus unq̄ in apothelismatis uteretur: quas cū nullis astru-
ere illi possint rationibus / possent forte prætere experientia: nisi illos concordia hoc
quoq; loco deferret. Alias enim Indi/alias Babilonii quos arabes imitantur: alias Ma-
ternus planetarū facies esse uolunt. Primus Tauri decanus apud babilonios faciem gerit
Mercurii: Veneris apud indos: Iouis apud Maternū: Secundus his quidē lunæ: aliis mer-
curii aliis martis: Primus geminorū caldeis Iouis. Indis mercurii: Materno martis: quos
ne prosequar omnes particulatim/Babilonii methodum istam sunt secuti: ut primum qui-
dem decanum principia scilicet arietis martii darent: quoniam ea domus est martis tū: p-
ordine spherarū sequentes sequentibus planetis primā decuriā cuiuslibet signi patrifami-
lias/hoc est domino domus/reliquas duas dominis signorū eius trianguli. Materni com-
mentū penitus arbitrarium ueterem tantū traditionē præterdit: quæ cum aliquis p̄sitat
illud etiam cognoscat: non ueris obseruationibus aut fide experimentorū hæc illos dog-
mata decreuisse: Sed infirmis huiusmodi lenibusque coniecturis fidē experientia: de qui-
bus deque ipsis: etiā experimentis latissime inferius postea disputabimus. Sicuti autē ægy-
ptii decanos excogitarunt in tres partes signum diuidentes: ita Babilonii dodecathemo-
ria signum in partes duodecim dissecantes hoc utentes illi dodecathemorio: non eo qd̄
Maternus illis ascribit: auctores Mallius & Porphyrius meminit etiam Ptolomæus sed
irridens. atque ista dodecathemoria uocari τριωνυσ: hoc est loca. Albumasar item & Auē-
nazra & Hispalensis huius tantum dodecathemorii meminerunt: non eius quem Mater-
nus & Alchabitius & Heliodorus tradunt: de quo nos postea suo loco dicemus. Saxoni-
ensis in commentariis in Alchabitium nominis affinitate deceptus utrunque confundit
Indi sua quoque ipsi figmenta comminiscens in nouem partes signum quodlibet di-
uiserunt: statuētes primam partē esse domini signi: qd̄ ex eo trigono mobile fuerit: ut pri-
ma qdē nona pars arietis martis sit: nā aries mobile signū: priā uero leōis rursus martis:
quia signū ex ignea triangularitate mobile aries est. Sequētes autē partes ponunt de serie
sequentium signorū: ut si primus sit martis cuius aries domus est. secūda sit ueneris: tertia
sit mercurii: q̄ illa taurū: hic geminos domum habeat. Aegyptii rursus in singulas partes
singula numerauerunt: quas uocauerūt monomirias: assignauerūtque illas planetis per
ordinem trigonorum: ita scilicet ut cuiuslibet signi pars prima esse monomiria planetæ
qui dominus sit trigoni illius: nocturnus quidem si genesis sit nocturna diurnus si diurna
secunda pars domini secundi eiusdem trigoni: tertia domini trigoni signi sequentis at-
que ita deinceps: ita tamen ut idem planeta uno de cursu bis monomiriam non sortiret

Apd̄ Ptolomæum
multæ sunt
facies.

Varia facies
uarianorum.
Primus tau-
ri decanus
Secūdus:
Primus ge-
minorum.

De dodeca-
themoriis
Babiloniorū
Porphyrius:
Albumasar.
Auenazra.
Hispalensis
Error Saxo-
nensis.

De monomi-
riis ægyptio-
rum

Confutatio
omnium
istorum per
uerba Ptol.

quas omnes anatomias & dissectiones non aliis q̄ ipsius Ptolomæi uerbis cōfutabo: qui
omnia ista ουσΤΙΚΟΥ ΑΛΛΑ ΚΕΜΟΛΟΓΟΥ ΛΟΓΟΥ habere dixit: hoc est non habere physicam ul-
lam rationem: sed uanam ostentationem: nec poterat rectius super his definire. nam **Q**uare
quanto ista plus habent temeritatis & maiore licentia confingunt: tanto rudibus & im-
peritis mirabilia maioraq; uidentur. Nec aliud fuit in causa cur Aboasar magnus in a-
strologia habitus sit uir alioquin nescius mathematicæ: q̄ q̄ illi nihil parū rationabile ui-
sum: sed coaceruauit omnū simul fabulamenta: nihil reiciēs nec aspernatus: quare plu-
ra q̄ alii uidef̄ secreta p̄didisse: q̄a fabulas scilicet plures cōmemorauit. Reliquū est de fi-
nibus quos nō aliter quidē breuiter cōfutabo/q̄ ex discordia ipsorū adhuc definib̄ inter
se litigātium. alios enim Ptolomæus præscribit: alios ægyptii alios babilonii: alios indii:
alios nescio quis astrologus cuius meminit Albumasar: ex cuius sententia in magno in-
ductorio promittit mira iuniores ægyptiis adherent/græci Pthlomæū sequunt̄: & cum
eis Auenrodan: alii suos quoq; habent sectatores. **Q**uare non solū signa ipsa nulla: sed
istæ quoq; si signa aliquid essent planetarum cum signis affinitates: ut hic quidem domus
alibi regnum: alibi fines habeant: friuola/fabulosa/pugnantes/commētitiæ sunt: neque
solum latini dissentiant super his: sed in ipsarum inuicē collatione. nā uulgoprimas par-
tes dāt domui: secūdas exaltationi: tertiis finibus: quartas triplicitati: quintas faciei. Pto-
lomæus primo loco domū: secundo triplicitatē ut placet Haly. tertio exaltationē: quar-
to terminum locat: faciē prætermittit: Chaldei domos nō habēt ægyptii monomirias om-
nibus addunt/nouenas Indi: Babilonii dodecathemoria: triplicitatē cum domibus non
ponunt/Maternus plus tribuit altitudini q̄ finibus: plus finibus item q̄ domibus. Gau-
dent enim inquit stellæ principe in loco in altitudine sua positæ: Secūdo loco in finibus
suis: Tertio in domibus suis. Vanissima igitur dogmata astrologorū quæ nec rationibus
firmant nō experimentis: quando in illis nugant̄: in istis non concordant.

Caput XVII De gradibus fœminis/lucidis/tenebrosis & aliis id genus q̄ eos cō-
tempserit Ptolomæus: neq; in eis conueniant alii astrologi.

C Onfutauimus eas diuisiones signorū quas referūt ad planetas: ut hic quidem
exaltet̄ Mars alibi Sol. Hæc sit huius facies/altera alterius: hæc huius mono-
miria: illa illius. Similiter trigona: fines: nouenas: dodecathemoria: nūc ea fo-
rent tractanda quæ de gradibus ipsis absolute tradiderunt: ut hi quidem lucentes: alii te-
nebrofi. alii fortunantes: alii ut dicunt puteales: alii ualitudinari: quos uocant alzeme-
na: alii masculi: alii fœminei: Sed supra satisfactū est magna ex parte: nūc illud addideri-
mus. Omnia hæc quoq; cōtempserit Ptolomæū: cuius interpretes Auenrodan/tantū illis ui-
detur concedere ut hæc obseruent si ueritatē experimētis in his esse deprehenderint. Sed
quæ fides erit experimēti. cum de gradibus masculis & fœmineis sex ferant̄ opiniōes. Alii
ter enim eos leges apud Firmicū descriptos: aliter apud Albumasar: aliter apud Auēro-
dan: aliter in Alchabitio: Variat Abraā in plerisq; tū ab omnibus his penitus, discordāt
qui duodecimā cuiusq; signi partem nūc masculam faciūt: nunc fœminam uicibus alter/
nis: primas partes ex signi genere statuētes. Mitto qui gradus duodecim ex triginta in se
partiantur. De lucidis & tenebrosis/& obscuris alia opinio primum apud ueteres ex po-
sitione stellarum: quoniam eam partem lucidam uocabant in qua erat stella perpetu//

umq; id crediderūt: quoniam putant stellas non moueri: quare errabant si Hypparco/Pto-
lomaio/& reliquis assentimur posteri dogmatis origine non perspecta: quamq; stellas
moueri contendūt: eosdē tamen gradus lucētes: eosdē tenebrosos quos prisci determināt
in qua re quanta nata apud eos cōfusio: quantaq; peruersitas rerū & dictionum /superius
Mendacium explicatum est: ut nihil posset esse minus qua uera super his apud eos experientia. Erratū
Aboasaris idem ab eis in gradibus quos augētes fortunā dicunt: ibi quoq; declarauimus: quos & alii
ter magna ex Parte apud Alchabitium. aliter Apud albumasarē: aliter apud Auenazram
inuenies ānotatos Eadē diuersitas in putealibus: quos nullus uetere posuit: nec pōt n̄ mē/
tini Aboasar aegyptioq; se sequi sniam dicens / quando illos enarrat: quandoquidē ex illis
Ephestion; plurimos quos Aboasar puteos facit Ephestion rhebanus totius egyptiæ astrologiæ peri-
Thebanus tus inter lucentes gradus enumerat: ut arietis sextum gradū: & Tauri quintum: & trigesi-
mum geminorū: & uigesimū secundū cancri: & in aliis signis alios multos. Quid q; do-
riensis quidā astrologus qui se uocauit perscrutatorē de istis graduum pprietatibus aliter
omnino sentit q̄ omnes ueteres: nec pro suo dogmate aliud q̄ experientia fidem allegat:
q; scilicet ueterū dictis eūta nō respondeāt: Respondeāt suis: uana igitur ifidelis / incōstās /
ista quoq; obseruatio graduū diuersorū: nō solū a nobis sed a Ptolomaio quoq; dannata.

Caput XVIII Partes unde ortæ & q̄tū in eis dimetiēdis secū pugnent astrologi.

Confutatio.

Iam partes quibus utunt in omni prædictione nō ne merū figmentū res uana
dogma uoluntariū numerā inquit gradus inter hunc planetā & illū inter-
ceptos: & cum totidē ab horoscopo gradus percensueris ubi numerus desinet/
pars erit ibi rei cuiuspiā significatrix / non aliter obseruāda q̄ planetæ / q̄ stellæ. quo p̄ce-
pto quid fingi pōt delirius. nō solum q; uirtus in cælo naturalis ubi nulla stella / ubi nec
lumen / nec alia qualitas naturalis: sicuti nulla utiq; in eo gradu ad quē numerus ille ter-
minat. Verum quoniam ista dinumeratio ad libidinē quoq; fingit / nec ullam habere pōt
physicam rationē. Aboasar nugacissimus reddere causam uoluit huiusmodi partiū quod
antiquorum fecerat nullus. Sed ita tamen aliquid dixit / ut in summa loquacitate nihil lo-
quatur. Nam uerborū eius summa tandē hæc est: cum fuerint planetæ duo significantes
eandem rem distantia quæ est inter eos habere uim quoq; significandi: sed illā ab horos-
copo dimetiendā. quoniam quæ uentura sunt bona malaue sciant cognito loco ad quē re-
rum suarū significator prouenit ab horoscopo: quare gratia exempli cū sol atq; saturnus
sydera sint parentū / interuallum quo inuicē dirimunt ab ascendente numerandum / & in
gradu qui fuerit numerus eius futurā significationē super parentes / ut in quo solis saturni
q; potestas in quendā modum quasi copulet. hæc est subtilitas Aboasaris in qua supponi-
tur quod negatur / quodq; in primis a nobis irridet / esse scilicet illi distantia talē uim ut si
milis interualli finis ducti ab ascendente uim aliquā habeat efficiēdi. hoc quam habeat ra-
tionem reddere debuit / quod cum minime faciat nō est illa opinionis ratio: sed narratio:
quæ nō solum ut uidimus est inefficax: quoniam de quo quærit nihil probat: sed est falsa re-
pugnans principiis astrologorū. quando partiū auctores (ut mox diximus) primas partes
fecerunt ipsorū planetarum non rerū & euentorum: sed fuit a posteris postea id excogita-
tum: In partibus autē planetarum Aboasaris ratio quæ habeat locum / dicentis partes ac-
cipi ab interuallo duorū planetarum eandē rem significantiū / presertim q; multius plane-
tæ preteq; solis & lunæ per se distātia accipitur apud Hermetē qui auctor prius harū par-

Hermes pri-
mus auctor
partium

tium fuit in eo libro cui nomen fecit παραπετω. sed a planeta cuius pars queritur & parte Hermes pri-
alterius luminariū. Caput enī ueneream partē a parte solis & ueneris: ubi deceptos Aboasaris auctor
farem & Alchabitium primo libro notauius. Mercuri a parte lunæ quæ fortune dicitur partium.
ipsoq; mercurio ubi illi quoq; aberrauerūt. Martis a parte fortunæ: louis a parte Aboasar
te solis & ioue: Solis & lunæ abinuicē / ut est omnibus manifestū. Nec alias res significari Alchabitius
uult per partes: q̄ que quisq; planeta cuius esse dicitur pars significat. Adde q; rerū partes
nō accipiūtur a planetis eas res apud astrologos significātibus: Quoniam quidem Mars
fratres significat apud omnes: & tamē pars fratrū a ioue atq; Saturno: nunq; autē accipi-
tur a marte. Et ueteres omnes partē coniugii corrogāt a Saturno cui planetæ cum nuptiis
nullū coniugii esse uoluerūt. Commentū igitur illius Aboasaris nō modo leue & nuga-
torium supponentis id scilicet de quo disputatur. Sed ab opinione auctorum istius do-
gmatis de quo disputatur alienū. Quos aliud mouit q̄ quot iste nugator post tot secula
somniauit. Fuit enim erroris huius occasio prima talis. Visum antiquioribus orientē gra-
dum / hoc est horoscopū soli respondere: quare cū luna p̄pmodū soli super existimetur /
alterū esse horoscopū uoluerunt lunæ p̄portione respondēs / nec alio loco potius statuē-
dum iudicarūt q̄ qui tñ distaret ab oriente q̄tum sol in qualibet genitura distaret a luna
eum locū κληρονομησ. i. sorte fortunæ uocauerūt ob eā quā paulopost causam cōmemo-
rabimus. Docet hoc ipse Ptolomeus apotelesmatū libro tertio cōmonefaciēs quoq; illud
omnē antiquitatē cōuenisse / ut ab horoscopo tantū pars fortunæ distaret / quantū a so-
le luna: nec uariare sententiā eorū qui in nocturnis genituris a luna potius computant in
Vnde nomē
fortis fortunæ
solem: quoniam iidem ab ascendēte ad antecedētia signa se conuertūt: quare desinūt eo lo-
co quo & illi qui a sole ad lunā supputātes pro signorū consequētia numerāt: causam no-
minis suspicor talē: nam cū duos quasi horoscopos fecissent alterū solis / alterū lunæ illi
quidē: hoc est uero atq; solari: corporis atq; animi sorte tribuerunt: isti uero lunari & ad-
uentitio sortem fortunarū: hoc est rerū earū quæ extra nos sunt: ut a primo nos ipsi: a se-
cundo quæ nostra sunt fatum fortirētur: quare lunaris horoscopus fors fortunæ nūcupa-
tus neq; ex alia re magisq; ex ipsa / de fortunis iudicat Ptolomeus. Nā uulgo sortes iste par-
tes dicūtur: loca uero apud Maternū. Hoc cum receptum iam foret Hermes quidā aegy-
ptius parum spectata prioris instituti ratione putauit a pari exemplo omnium planetarum
sortes faciendas / atque ita saturni & reliquorū sortes cōstituit libro cui titulus παραπετω.
uocauitq; partem solis αραδορδαμορα: hoc est bonum deum siue demonē / iouis μικρη. i.
uictoriā mercurii αραρυικμη. i. necessitatē ueneris: εροτα. i. amorem martis τολευρ. i. auda-
ciam saturni: νεμεσιρ. id est nemesim / in quibus ordinādis hanc methodum obseruauit / ut
unamquāq; partem acciperet a distantia ipsius planetæ cuius est pars ad partem aut solis
aut lunæ: solis quidem in uenere & ioue / lunæ in cæteris & ubi solis parte foret utendum
ab eo computus fieret in diurna genitura: in nocturna uero a planeta ad partem: contra
fieret ubi fortunæ utitur parte: sed & omnium duci numerū ab horoscopo iussit: quia id fa-
ctum uidit ab antiquis infortunæ parte: cuius exemplo reliquas cogitauit: parū animad-
uertens eam (qualiscunq; sit coniecturā) qua moti ueteres lunæ sortem statuerunt non cō-
uenire in reliquis planetis: quibus cū sole non ea uel paritas uel cognatio: ut illi aliquid
uice horoscopi respondere sit necesse / quemadmodū soli oriens correspondet: uerū utinā
istis finibus hæc se fingendi licentia continuasset. Nam Paulus alexandrinus Hermete

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER SEPTIMVS.

Caput primū. Quid haecenus disputatū: & quid in hoc libro disputandum.

Continuatō
huius libri cū
pcedentibus

Præsentis nullā esse astrologia demōstrabat ablatā syderū efficiētia/quod ex philosophia: ex syderū dignitate: conditiōe rerū inferiorū: & fide experiētiae rationabiliter dici a nobis ostēdebat: Tum si illa efficiāt quod opinātur astrologi: quia hæc tamē aliis faciāt q̄ sit ab illis excogitatū/ pbauimus nullā de ista efficiētia & cōsequēter de futuris rebus cognitōem illis eē possibīlē. Nūc illud nobis agēdū/ ut si fieri cælitus hæc cōcedamus & quomō ab illis est cōfectū/ hoc est ab hora primordiali sortiri res omēs fata sua de cælo: quod tamē cuiusq; rei sit fatū sciri ab eis nō posse declaremus. Est autē hoc illis primū necessariū si assequi debēt ut quæ sit cuique hora fatalis certissime habeāt exploratū: quod nec sciri posse aut scitū certe ab eis nō esse præsentis libri disputatione docebimus. Et quoniā rerū uariarū p̄cipia uaria statuuntur: de principio hominis primum disputabimus: & illud esse in ambiguo declarantes: & omnino quaecunq; sit/ illud certe non esse quod ab astrologis existimatur.

Caput II Ambiguā esse horā fatalē si qua esset in oibus rebus quæ nō momēto sed tēpore absoluūtur & in hominibus maxime: in quibus gēitū parū roboris habere uidet.

Quæstio circa initium rei. Fatū sortiri cum fieri incipit.

St autē in decernēdo principio cuiuscunq; rei quæ nō momēto sed tēpore consummatū quæstio inextricabilis/ an sit fatale illi tempus quo primū opifex facere illā aggreditur quacunq; demū causam efficiētē sortiatur. An potius cū absoluūtur: an cum non tota quidē simul exigitur sed per partes sint partū diuersarū fata quoq; diuersa: quicquid enim dixerimus suā habet rationē qua confirmetur. Nam si fœliciter manus opifex admouerit quomodo esse potest opus infœlix quod fœliciter opifex operatur: cum ea sit demū & operātis & operationis fœlicitas si opera & bene & ex uoto operantis eueniat. Tum si fatū efficiētē nō signāter tm̄ est a syderibus/ quādo potius fatum accipere res suam debet: q̄ cum sydera illum intercedētibus aliis causis efficiunt. Videtur igitur fatū ex ea hora pendere qua rem facere primū opifex eius aggreditur. Cōtra fatum quo pacto accipiet res priusq; sit: aut quomodo esse dicetur a nobis cum primū incipit fieri ut aliquādo sit: Deniq; ex specie & quæ momento aduenit ultimo constituyente forma res illud est quod est. Quod igitur illi potius fatale momentū q̄ quo esse primum incipit quod est/ & seorsum a causa a qua fiebat/ sua cōstare potest natura & firmitate: nō igitur de hora qua fieri/ sed qua esse incipiūt res fata rerum rationabiliter auspicabimur. Rursus si alie alio tēpore partes absoluūtur: cur nō quæque decretū suæ fortunæ de suo tēpore adipiscetur: maxime cū experientia cōprobetur/ aliter uariis eiusdē rei partibus euenire. nā & in corpe eiusdē hoīs alia interdū membra recte se habebūt: alia male: & aliqua pars eiusdē urbis ruinis & incēdiis erit obnoxia: cū nihil eiusmodi reliquis ptibus accidat cur nō igit rōnabilius unūquodq; moueri & gubernari a ppria cōstellatione: q̄ de p̄terito quodā principio & fortassis abolito trahere res sequētes fati conditionē. Et hæc quidē in uniuersum de rebus oibus dicta sint: nūc pticulariter eadē in hoīe examinemus: de cuius

ius fatali primordio (si aliquod est huiusmodi) multa & inextricabilis necessario ambiguitas nascit. Quid enim potius statuemus cū tam multa eius principia/ eaque oīa digna p̄cipatu cōspiciant: an q̄ inter oīa primū tēpore est punctū illud fatale tēpore arbitramur quo uir fœmine primū congregat: an nō illud quidē: sed cū semen de mare acrescit in uerū: an potius hæc quidē quasi plūdia/ & necessario atecedētia. Primū uero humanæ formationis initium statuemus cū adorit uis ip̄a seminalis purissimā partē excrementi mulieris eamq; cōstituit/ hoc est/ cogit in fœtū: quē admodū a coagulo lac unitur & cōdensatur: An neq; hoīs adhuc initium sed cū in cōceptu ptes corporis oēs ptate insunt: an cū mēbranulis iā siue secūdis circūobducit: an hoīem exordiri natura incipit quādo cor primū actu secernit/ cuius uirtute quod gignit iam quasi filius a patre emācipatus a se ip̄o incipit gubernari/ ut naturæ interpret Aristoteles docuit. Huic enī p̄cipio uis magna auctoritasq; debet: cū & cor primū sit quod format: & in ceteris ptibus distinguēdis cū motus omniū: tum incrementū a corde distribuit: ut (si nobis est cum astrologis fabulandū) quē admodum cordi insita uirtus: totū deinde reliquis coagētibus explicat hoīem: ita hausta prima ī corde solaris uirtus totā deinde explicet fati potestātē: An potius hinc quidē cordis & uitæ fatū p̄cipale: sed mēbri cuiuslibet dispositio ex hora potissimū qua disponit/ priuati subit sui q; fati conditionē. Considerātibus enī recteq; oīa pensitātibus illud ualde apparet rōnabile: ut si gratia uerbi luminaria ut dicūt oculis p̄sunt/ ex luminariū dispositione cū oculi disponunt eorū potius habitus mixtioq; depēdeat/ q̄ uel ex ea quæ pridē cū semen impleuit utiq; atecessit/ uel post secutura est cū pridē oculis absolutis/ extra utiq; matris infans est pditurus/ id quod de reliquis mēbris pari ratiōe dictū intelligat. Quod si post habitis oibus his quæ diximus: aliud auctoritate efficaciq; p̄stantius initium inuestigetur: quod nā rōnabilius p̄feremus q̄ quo aīa fœtui participat qui tunc incipit esse homo: & substantiæ integrā rōnem cōsecutus/ tunc ex materia sua formaq; cōsistit: Et si fatū ex hora pficiscitur/ qua res primitus est/ nulla utiq; potius fatalis hora hoīs existimabit. A qua si tamen opinione recedendū est illud magnā habebit pbabilitatē/ ut quæ corporis sunt ad seminale principium referātur/ quæ anime ad ipsam animationē: quæ sunt externa atq; fortunæ ad id forte momentū/ quo hunc campū in quo ludit fortuna claustra uteri egresus homo primū ingreditur. Deniq; ex hac tam uaria atq; nodosa de humano principio ambiguitate extricabunt ipsi se forte qui sunt diuini: philosophia quæ tm̄ rationibus nititur explicare se recte nullo modo potest: quæ si est tamē aliquid affirmatura nihil minus affirmabit q̄ q̄ astrologi decreuerunt uti ex hora natiuitatis nascentis hominis fata depēdeant: in quam opinionē nec ratione astrologi sunt adducti. Sed quoniā hoc principium assequi magis posse uidebātur: ideo primas illi partes concesserunt. Quare & post geniturā dare aliquid solent conceptioni: quoniā sperent de ea nō nihil interdū etiā posse cognosci. Reliqua quæ sunt potissima certe principia/ præsertim cū animatur fœtus ex asse reiecerunt. quare. s. illis ex asse hoc est penitus sunt ignota: nec si inde p̄dere hominū fata concesserint: poterunt sibi diuinādi de fato aliquid arrogare. Verum ut reliqua præter mittamus geniturā conceptui & fœtus animationi qua ratioue p̄ponant: quādoquidem si primas in fato constituēdo partes initio illi demus: quod maxime tempore primū est/ nō est prius principium principio seminali ex quo omnia alia proficiscūtur: si non tam primum tempore q̄ efficacia dignitateq; p̄ponitur/ tempus animādi fœtus omnibus erit præ-

Quæ hora fatalis hoīs dici mereat Vana principia hoīs

Aristo. nature interpret.

Nonus modus principii ex pluribus mixtus.

ponendū: genitura & posterior omnibus & efficaciam aut nihil aut parum habet quæ nec hominē incohat/nec facit/nec absoluit: sed incohatū & iam absolutū ipsa solū ostendit.

Caput III Ptolomeum plus cōceptui q̄ geniture tribuisse/cui neq; aliquid tribuendū esse Ptolomei ratio cōuincit.

Ptolomeum plus dedisse conceptui q̄ genituræ.

Quod si uerba ipsius Ptolomei grauer pensitetur uidebimus eū uī rationis adductū/plus dare cōceptui q̄ genituræ: q̄q̄ ut faueat professioni de efficacia genituræ multa astruere sit conatus: uerba ipsius in tertio apotelesmatū sunt huiusmodi/cū principiū tēporale hoīs aliquod statuatur natura quidē illud erit principiū cū semen utero genitali admittit: potētia autē & secundū accidēs cū hora ptus infans egreditur qui igitur horā admissi seminis casu uel obseruatione deprehenderit illā sequi potius eos decet in proprietatibus corporis aieq; dignoscēdis efficiētibus eo tēpore stellarū cōfigurationibus cōsideratis. Cū. n. semel a principio semē exambietis aeris affectiōe certa qualitate disponitur: licet pconsequētis cōformationis tpa uariet: quoniā tamē ppriā cognatāq; tñ materiā naturaliter sibi asciscit cū actū fuerit magis etiā primæ suæ qualitatis dispositiōi assimilabilis. Hæc ibi Ptol. ad uerbū. ubi mihi uidet q̄ exp̄ssissime & asseuerate nulla interiecta dubitatiōis pticula pnūciare primū & naturale & efficacissimū hoīs p̄cipiū/ esse seminis admissiōe: atq; huic potissime inherendū cū agnoscat in p̄noscēdis hoīum uicissitudinibus tā quæ ad corpus/q̄ quæ ad aīam attinēt. quod ubi etiā asseruit tūc quæ uidebantur obici posse de seminis p̄mutatione accurate anxieq; dissoluit. Verū quoniā sciebat arte pictari si aliunde pnūciari de hoīs fato p̄negaret/adiecit his que diximus in hunc modū. qui autē horā ignorat principii seminalis quæ plerūq; ignorat illos necessariū esse sequi p̄cipiū natiuitatis. Pensemus autē hæc & priusq; alia subiungamus: in quibus solū utē dum ait hora geniture cum hora cōceptus ignorat: & de hora quidē cōceptus dicit: q̄ adhere/re illi cōuenit. ita enī græce scribitur τ̄ροσηκει de hora natiuitatis non conuenire dixit: sed ε̄μακταιον: hoc est necessariū esse/ quasi nesciētibus horā hoīs concepti: & tamē uolētibus de eius fato diuinare ad natiuitatē necessario est cōfugiendū ut luce clarius appareat nō uolentē sed coactū necessitate in hāc sniam descēdere Ptol. ut hora genituræ quasi secūda (ut dicit) post naufragiū tabula utat: & hæcenus quidē pro rōne locutus mox ne deserat p̄fessionē conat q̄tum pōt hoc quoq; de genitura principiū ualidū demonstrare: quare de eo ita subdit. & hoc etiā est maximū principiū atq; hoc solo a primo deficiēs q̄ ex conceptu ea etiā possunt p̄cognosci quæ ante partū eueniūt. Porro sigs hoc quidē principrū dicit: illud autē καταρχην. i. post principiū erit quidē illud ab hoc tpe secundū: sed fortasse erit ptate p̄fectius: fere. n. iure hæc humani seminis generatio nō negabit/ illud autē hoīs cū multa tūc accipiat infans/ quæ prius nō habebat cū erat in utero: & ea nature hoīs propria: quis item quod hora partus nō circundat nihil uideatur cōferre ut qui nascitur talis aut talis sit/ facit tamē ut subcognatā circundātis cōfigurationē p̄deat in lucē: q̄m natura postq̄ eum p̄fecit tñ ad exeundū impetū dat/ cū dispositio est similis figuræ illi quæ a principio fortum formauit: quare rationabile & harū quoq; rerum significationē habere dispositionē stellarum hora natiuitatis: non quia sit effectrix illarū: sed quia ex necessitate & secundū naturā similis est illi potestate quæ efficit. hæc Ptol. a nobis fideliter recitata in quibus illud primū est uidere oīno esse falsum quod ait interpret Auenrodā dubitater loqui Ptolomeū in prioribus uerbis ubi de efficacia cōceptus edisserit/ asseuerare in his po-

Verba Ptol.

stremis ubi horā natiuitatis significādi uī habere demonstrat: cū cōtra potius ibi quidē omnia affirmet/ nihil excipies/ nihil dubitās/ hic nihil nō adiecta dubitatiōis particula loquat nūc fere/ nunc fortassis iterponēs: & cū demiq; totā suā disputationē termiaturus nō aliam habet rōnem qua fati significatricē horā genituræ defendat q̄ ut similē eam principio seminali esse suadeat. Tantū abest ut auctoritatē decernēdi qualis sit futurus qui nascitur neget esse ī conceptu/ ut nō plus sup hac re concedat genituræ/ q̄ ut conceptui similis & consentiens inueniat. nā illa quidē opinio apud astrologos iuulgata/ credita etiā ab interprete Ptolomei: ut significet solū hora conceptus/ quæ in utero matris foetui accidit de falsa intelligentia dictorū Ptol. nata/ facile intelligit/ qui non ea solū significari per conceptum dixit: sed etiam illa quæ genitura nō possit. Præstat inquit hoc Ptol. cōceptus genituræ q̄ p̄ illū etiā ea quæ sunt ante partū possunt p̄uideri. Quod si illa tñ/ nunq̄ erat etiā apponēdum nec p̄pterea p̄stare primū principium secūdo existimandū cum longe sit/ maius spaciū totius uitæ q̄ rudis adhuc naturæ iuformisq; foetus rudimenta gubernare. Quapropter si Ptol. in illis dubitater hæsitaterq; prolatis uerbis cōfidat ut si principii secūdi uirtus/ fortasse priō efficacior/ & hoc fere seminis hūani illud hoīs potius sit p̄cipiū: nō solū a rōne sed a seip̄o plane dissentit. A seip̄o q̄m/ ut dicebā/ non potuit in principio nascēdi auctoritatē fati defendere/ nisi excogitata cū p̄cipio seminali/ natiuitatis affinitate/ & cū postea d̄ sexu aliisq; nascētis cōditionib; p̄uidēdis p̄cepta tradit: ea ex cōceptu magis q̄ ex natiuitate ait p̄cognosci. A rōne cū p̄pter multa quæ supra diximus: tum quia ualde extra rōnem est ut conceptū principii seminis natiuitatē hoīs dicamus/ quādoquidē cū semē uterū impleuit nō fieri ip̄m sed incipit aboleri cū hoī fabricādo natura manus admolūt: quia illud sicuti hoīs genererēdi. ita corrupēdi seminis est principium q̄ si principium hoīs uoces natiuitatem quia multa tūc primum hēt quæ in utero non hēbat: at nō illa p̄tinēt ad substantiā quæ iam facta & absoluta est: sed ad gestiones operū tñmodo nōnullog; quæ nec hoīs ppria a quibus si fatū hoīs auspicemur/ multo post ortū tempe/ fatum orietur: ut cum. s. fari nō iam infans incipiet: cum cogitare: deliberare: rōcinari: nā statim quidē natus nihil habet hoīs ppriū p̄pter eiulatnm: nō igitur his tā scilicet falsis & friuolis/ astrologorū prudentissimns Ptol. insisteret: q̄q̄ ea ne oīno desertor p̄fessionis p̄uaricatorq; putaretur ptulerit dubitater. Neq; uero hæc solum quib; cōceptui genitura p̄ponitur: sed quæ aliquam uim in fato decernēdo astruunt genituræ: minus hēre possunt firmitatis. summa enī totius uirtutis ad consensum refertur qui sit iuter natiuitatē atq; conceptum: at qui nā iste cōsensus: quæ similitudo. Respondet Haly solem hora genituræ in signo semper iueniri: quod ant septimum aut nonum aut decimum sit ab eo in quo fuit hora conceptus. Heccine igitur illa similitudo: O ridiculam uanitatem quasi aliquod tps alicui tpi hac rōne non consentiat: quare. s. sol quocunq; tpe a signo in quo alias fuit aliquo semp signorū numero necessario distat. An probabilis quod affertur de Inna: cuius locus cum nascimur horoscopus sit conceptionis: & qui tunc lunæ locus horoscopus sit deinde natiuitatis: atqui hoc falsum confictumq; ab astrologis postea demonstrabitur. & Haly Auenrodan in tractatu p̄fentis quæstionis exponens Ptol. ut uerum interdum ita falsum interdum ait a se deprehensum. Verum age sit uerum nulla potius uia fictus ille consensus utriusque horæ cuiusdentiufq; coarguetnr: quoniam si ex regula illa astrologorum conceptus horam inuestigaueris & thema ad id tempus tibi constitueris inuenies cæli stellarumq; dispositionē ab

Taxatur opinio uulgata.

Confutatio Haly.

ea semper esse diuersam: aliarumque rerum oīno significatricem: quæ hora natiuitatis supputantibus apparebit. sed quid plura in nugis confutandis uerba prodigimus Haly insignis astrologus in lib. quem scripsit de electionibus aperte cōfiteatur efficaciam fati decernendi esse in hora conceptus. Sed quoniā hæc ignoretur/ idcirco ad horam natiuitatis astrologos confugisse. Et ipsi cum urgentur de hortu geminorū quorū dispar sit fortuna solent dicere interdum diuersitatem conceptum illorum fortunam uariare: cū tamen si hora conceptus ea solum disponit quæ accidunt intra uterum illud potius sequitur ut possit eorum quorum conceptus dispar compar quidem esse fortuna: sed natiuitas nullo mō eē possit

Caput III Vniuersalia fata quibus uis astrologi uestigent & quæ partem rationibus.

Diximus de initio fati particularis quæ sit incertum: & quæ falsa ratione ab astrologis cōstituta: restat dicere de uniuersali: unde. s. fata urbium/gentium/regnum: & in uniuersum mundi pronūciantur/ quæ hoc quoque (si aliquod eē concedat) in ambiguo tñ & incerto sit: & a nostris astrologis pperā definitū. Solent autē ad uniuersales predicēdas mutationes triplici fere uia pcedere: aut ex magnis syderū superiorū/ uel luminariū elypticis cōiunctio nibus: aut ex cæli dispōne cū primas arietis minutias sol ingreditur: quod quasi principium anni statuerūt: aut ex principis urbium/regnum/gentiumque peculiaribus: hoc est ex hora qua urbs ædificata: uel regnū institutū: uel lex genti data quæ uiuit/ quaque gubernatur: quæ oīa quæ sint fruola magna ex parte supra est ostensum: nō solū ubi tota depulsa est syderū efficiētia: sed etiā quā totā predicendi ex magnis coniūctionibus rōnem infirmuimus: & siue ab illis siue a defectibus luminarium/ lōgo postquam acciderunt tempe expectare aliquid uanum declarauimus: tū impietate insaniamque deteximus astrologorū: & legem cæli fati/ & fato suæ legis gentes subiciētū: necnon quæ sit uanū/ uel urbis ædificata uel accepti regni: quasi rei naturalis diē natalem decernere. Nūc & si oīm rerū fatum aliquid esse cōcedamus sumus ostēsuri de fatali principio harū rerū nihil certū aut posse definiri/ aut hæctenus esse ab astrologis definitū. Primū quidē in auspiciādo urbis fato a iactu lapidis qua rōe mouētur: quandoquidē iā ciuitatis potius quæ urbis fata pscrutatur: illud momentū potius obseruandū quo urbs ædificata cœpta est habitari/ & suis legibus regi & cōtineri. De regis item fortuna magna iter eos discordia cū alii putēt ex hora illā pendere qua rex instituit siue decernit. Alii cathedrā potius siue coronationē putāt inspiciēdā. sed hæc quasi minutiora ptermittamus cū etiā Haly fata gentium urbium & regnorum nō tā ab his ipis quæ dicebamus/ quæ a principis magnarum uniuersaliūque constellationū credat dependere: de quibus cum illis collato pede mox disputabimus.

Caput V Astrologū nō posse predicere quā orbis regione fatū aliquod euenturū sit: quoniam incertum apud ipsos quæ cui signo uel planeta regio subiaceat.

I magna quæ uocāt cōiunctōes: si defectus solis & lūæ quātas astrologi fabulātur cōiunctōes: illud nō cōtēdo: uere tñ de illis ab astrologis nihil posse dici: neque tū illis cōiecturis quæ obici pnt horoscopū magne cōiunctōis incertū/ an sit proprius aut ipius anni quo uertēte illa cōtigerit: arbitrarieque illos in defectu luminariū principium mediūque obseruare/ tēpore reliquos in obseruatis tñ etiā solius principii hīta rōe: cōdonētur illis hæc oīa nec sup his litē ullā faciamus alibi p̄mere eos possumus efficacius: unde oīmoda hūmōi prædictionū incertitudo demōstretur. sunt. n. earū quattuor capita: primū ut prædicatur quid sit futurū: secundum quo in genere rerum: tertiū quonā tempe: quartū apud quas gētes &

Haly effica/ ciā fati dicit eē i hora cōceptus.

Triplex astrologorū uia uniuersalia p̄sagiēdi.

Infamia astrologorū & impietas. Urbis fata nō rōnabiliter a iactu primi lapidis auspiciari.

Magna discordia inter astrologos de regis fortuna.

Rōnes prætermittē.

quibus locis ac regionibus: Quod si nulla fere rege mutatio est/ nullus casus uel p̄sperus uel aduersus qui nō aliqua mundi parte apud aliquos populos accidat quocūque tpe ueniat/ erit capita huiusmodi uana futillisque predictio/ nisi postremū hoc hēant exploratum/ quoniam. s. loco cœmodi predictio/ quaque parte terrarū admirabiles illarū mutatioes euenturæ sint. De hoc autē ita definiūt ut in regionibus illis expectetur quæ sint signo subiectæ: apud quod talis uel cōiunctio syderū uel luminariū defectus cōtigerit: nec solū quæ signo p̄tinet eodē: sed uel eodē uel signo saltē eiusdē triplicitatis. Hæc est oīm astrologorū super hac re indubitata sententia. Vnde illud colligit/ nihil posse de fato alicuius regionis uere predictiari: nisi prius cōstiterit/ cumā signo/ cui planeta regio illa subiciat: sicut nec de hoīs potest fato pronūciari sit tēpore genitura fuerit ignotū. Quod si d̄ sub signis pleātisque diuersis terrarū distributōe oīa apud astrologos sint incerta patet euidē tissime predictōes eorum de huiusmodi rebus necessario fore quæ incertissimas. Illud uero qui Ptolomæus & Albumasar libros legerit accurate facile intelliget: cū nullū sit dogma in quo sibi minus astrologia cōsentiat. Ptolomæus in lib. apotelesmatū igneā triplicitatē p̄esse dicit septētrionem: terreā meridiei: aereā orienti: aqueā occidenti. Quod secutus ē Iulius Firmicus opinionū ueterum emulor. Idē uero Ptolomæus. secūdo lib. eiusdē opis/ uel aliter explicare/ uel imutare nō nihil/ eā uidet partitionē/ igneā triangulantatē/ nō tam septētrioni quæ his terris p̄ficiēs/ quæ site sunt iter septētrionē & occidentem: terreā his quæ iter orientē & meridiē: his uero quæ iter ortū & septētrionē aereā aqueā inter occasum collocat & meridiē. A quibus oibus ea tantū distant quæ Albumasar scribit quātū distat orientes ab occidentē. is. n. sexto lib. magis introductorii igneā triplicitatē nō septētrioni/ ut Ptolomæus. sed orienti uoluit dñari: ipse quidē septētrioni cui. s. igneā p̄ficit pto. ipse aqueā dñari cōtēdit. & quæ orienti Ptolomæus. aereā ipse cōtra p̄ficit occidenti. Idē tenet Paulus alexandrinus in institutōibus artis apotelesmaticæ. Sed ipse idē Albumasar. quæ si oblitus lib. priore de magnis cōiunctio nibus tā diuersa ab his scribit quæ scripserat in introductorio quæ illa erāt diuersa a dogmate Ptolomæi. Nā ibidem nō igneā ut græci cum Ptolomæo. atque Materno: nō aqueā ut ipse alibi arabesque permulti: sed aereā p̄ficit triplicitatē: & quæ ibi septētrioni aqueam dederat tum oppositæ ascribit regioni/ hoc est meridianæ: occidenti autem nec aqueam ut Ptolomæus: nec ut ipse alias aeream sed terream ait dominari: quibus sententia quidnam potest esse pugnātius: quarum se arbitrum quisnam faciet: cum nec ratio hic possit nec experientia monstrare ueritatem. Henricus macluiensis postremam hanc Albumasaris opinionem ait esse uerissimam & experimentis quæ plurimis comprobata. Contra Alchabitius & Zael israelita: & Abraam auenazra: & Saphar in isagogicis & Messala illam probant quam scripsit in introductorio. Haly Auenrodan utraq; reiecta Ptolomæi sententiam omnibus anteponit. Mitto quæ ipsi super his ueteres inter se dissentirent/ ægyptii ab Hypparco/ ab Hypparco Ptolomæo. id aliquibus exemplis declarabo. Arieti enim ægyptii anti quam babilonem/ & arabiam ægypto conterminā. Ptolomæus. Britāniam: Gallatiam: Germaniā: Hastarniam & Palestinam subiecit. Hypparcus & antiquissimi astrologorum exactiore quidem rōe: aliis. n. signi partibus alias regiones subiecerunt: atque ita sinistro quidē arietis humero Babiloniā: dextro thraciam τωσθηοι armeniam τοισπλευ ραισ arabiam ægypto confinem τωδ ερα χερικαι ποτω Persida & Capadociam & Mesopotamiam: & Syriam & rubrū mare: atque ita in cæteris signis est discordia: ægyptii Hypparcus: Ptolomæusque discordant non minus quam a Ptolomæo: etiam Albumasa. & a seipso. Vnde luce clarius constat nihil posse ab astrologis certi pronūciari: ubi nam gentium atque terra/

rum casus aliquis sit uenturus cum de ipsa sub signis gentium terrarumque diuisione nihil habeant certum uel exploratum.

Caput VI Mō posse initium unū constitui de quo totius anni pēdeant fata: tñ uaria a uariis anni statui principia & iuxta hebreos annum potius autūno q̄ uere incohare.

Reliquū ut de initio anni dicamus quod nō posse unum constitui ex quo totius anni status prædicatur tam exp̄p̄se firmat Ptol. ut nullius potius q̄ ipsius uerbis hoc sim cōprobaturus. Is igitur lib. apotelesmatū secūdo ita scribit. i circulo nullus cogitare p̄cipiū simpliciter poterit. in zodiaco aut ea utiq; quis principia iure constituet: quæ equinoctiis atq; solsticiis determinatur: quæ sunt quattuor duo. s. equinoctia/ lia & duo solstitialia: uerū hic locus hæsitatiōni an aliquid horū quattuor sit p̄ponendum Nā si ipsam quidē simpliciter circularē naturā spectes: nullū eorū singularis principii p̄uilegiū obtinebit. Utitur aut qui de his scripserūt/ aliquid supponentes/ diuersimode uno quoq; illoꝝ quattuor quasi principio moti ab aliquibus eorū p̄pria rōne naturaliq; cōsensu: habet. n. unaqueq; illarū p̄tiū aliquid peculiare & excellēs/ unde sibi p̄cipiū & noui anni auctoritatē uideant uēdicare: ut uernū equinoctiū quod tūc primū dies nocte incipit longior fieri: & quia tps id anni abūdat humiditate: quæ qualitas & natura (ut sup̄ius diximus in omni principio generādarū rerū plurima est. Est ualis solstitiū p̄rogatiua hæc est: q̄ tūc maxime dies in suo quasi fastigio cōsumatiōe q; p̄ducitur: tum uero apud ægyptios & inundat Nilus & canicula exoritur: In autūnali æquinoctio fructus oēs colliguntur & terræ semina iaciuntur: in brumali solstitio post decrementū incipit dies tunc primū augeri: Quod aut mihi cōueniētius & nature cōsonū magis uidetur: hoc est ut in obseruatione rerū anni quattuor illis principiis utamur obseruātes quæ ante illa p̄xime fiūt solis & lunæ uel cōitus uel oppositiōes: & p̄sertim eclipticas: ita ut ex principio quod sumit ab ariete uerq; le futurū sit p̄uideamus: ab eo uero quod a cācro æstatē: a libra autūnū: hyemē a capricor/ no. hæc ibi Ptol. ad uerbū: E quibus appet & creditū ab eo & cōprobatū nullū uerū initium posse constitui. Ex quo totius anni fatū p̄uideatur/ ut nō possim satis mirari & Auēro/ dan eius interp̄tem: & iuniores astrologos identidem prædicātes plus tribuere Ptolomeū in anno exordiēdo ueris equinoctio/ q̄ uel autūni p̄cipio uel solstitiū. nā quēadmodum uernum æquinoctiū quid non habere dicit unde principii p̄uilegiū mereatur facit idē nihil secus in reliquis: & postq̄ oibus initialē esse auctoritatē ostendit: tum non aliud quidem alio plus habere momenti: sed æque omnia obseruanda esse decernit: hoc & magis cōueniēs & naturalib; cōsonū asseuerās q̄ ut unū ex illis reliquis sup̄habitis obseruet. Quādoquidē unūq; suā hēt rōem cur p̄cipiū aliqd̄ anni iure existimet. Quo factū est ut di/ uersæ etiā gentes aliæ ab alio ex his initis annum exdirētur. ægyptii ab æquinoctiali solsti/ tio. Romāi ab hyemali: alii ab autūnali: hoc ē ab ingressu solis in librā eā etiā horā obseruātes qua uigēsimā scorp̄ii p̄te pagrabat/ plurimū i ea efficacix momētiq; putātes ad statū & mutatōes aeris p̄dicēdas: qd̄ Saphar & Aoniar sunt secuti: nonnulli itē ex snia ægyptiorū uolūt illa q̄ttuor p̄cipia cōsiderāda: sed nō ita ut oia i oib; obseruetur. unde cū sol quidē arietē ingredit̄ ipsius solis statū cōsiderāt: cū uero caneg; iouis: cū librā saturni: cū capricor/ nis cōmentū nū martis q; hæc oia sydera i eis signis regnare existimētur. Albu. aliud sibi somniū ē conuētus: ut si quū arietis p̄rias minutias sol iuadat horoscopus iuēt̄ signū fixum ex eius horæ celesti dispōne d̄ toto anno qdē recte p̄nūciēt̄ si cōe sit signū duo p̄cipia anni statuāt/ si mo

Error Auēro/ dan & recen/ tiorum.

Varia apud uarios anni initia.

Albumasa/ nis cōmentū

bile quattuor quæ p̄fus uana & arbitraria sicuti nec rōne/ ita nec ueteg; uel auctoritate uel experimētis fulciunt. Quod si quis forte ex mundi creatione opinionē astrologorū uelit cōfirmare: ut p̄pterea ex ingressu solis i arietē futura fortuna cognoscat: qm̄ per id tps mū dum deus creauerit: ut nō sint aliud ānoꝝ cōuersiōes q̄ reuolutōes mundanæ gēituræ: is uero facillime statimq; reuicē. quādoquidē si mundi sequamur gēiturā tā erit incertum q̄ sit āni p̄cipium statuendum/ q̄ etiā est incertum quonā tpe āni mundus fuerit institutus. Neq; n. apud hæbreos/ a quib; mundi creationē accepimus quicq; sup̄ hac re certum & definitum ē: sed alii uere: alii autūno exortū cōtendūt: & si altera op̄io est p̄ferēda/ eo potius declināt ut in autūno cōditum credāt. Nā quod scriptum ē eodē mēsiū i quo phasē celebrat̄ primū mēsem in anni mēsiū futurum id ratione solēnitatum celebrādarum dictum uolūt: quare si illa maxima prima & p̄cipue esset solēnitas/ a qua eorū exitum de egypto/ quod primū dei in populū beneficiū/ cetera sint secuta in reliquis autē rebus omnibus a septembri initū faciebant: quod multis tū sacrarum litterarū locutionibus: tū antiquis cōsuetudinibus iudeorum uidetur cōprobari. Scriptū. n. in exodo est/ scenophegia/ hoc est in festa taberuaculorū celebrari in exitu anni: ea uero medio septēbri celebrabant Et in libro neemæ scribitur & factū est in mense casseu is est apud chaldeos qui ap̄d nos december anuo. xx. tum. s. factum est in mense nisan/ hoc est aprilis anno. xx. qui si mēsis nisan. i. aprilis caput anni esset non uigēsimō āno: sed primo ac uigēsimō erat scribendū Præterea cum lege caueretur ne septimo āno qui. s. erat fabatū annorū/ aut meterēt agros aut seminarent si capnt anni erat aprilis/ sequebatur/ ut quod per octobrem sexti āni seminauerant/ id estate sequēti metere non liceret quare hæc. s. æstas ad septimū annū pertinebat si eius exordia a uere sumebātur: quod si erat/ credita sexto anno terræ semina deperibant: quod incōmodum non sequebatur a septembri annū instituentes. Mitto quæ Lersifensis in computo scripsit & Beda in lib. tempore: & Iosephus in primo antiquitatū: & Hieronimus in epistola de solēnitatibus: qui Ezechielē etiā exponens octobrem dicit primū esse mēsem Ianuariū uero quartū: e quibus oibus liquet siue ex mūdi creatione aliquid cōiectemus: siue astrologorū ueteg; rōem auctoritatēq; sequamur oīno astrologos aberrare/ qui ex ingressu solis in arietem de totius anni fato p̄nunciari posse contendunt.

Caput VII De directionibus aliisq; modis/ quibus tempora futuroꝝ definiūt q̄ partem consent/ que in his astrologi inter se discrepent.

Sicut errāt in fatis anni auspiciādis (si qua fati cōcedat̄ auspiciatio) ita in tpe definiēdo quo illud sit euētus qd̄ initialis hora p̄misit. utūtur. n. hac quoq; in re friuolis/ falsis/ nauis suppositionibus & methodo naturali/ nihil cōuenientibus iter quas illa p̄ria & potissima ē de planetarū p̄tiūq; zodiaci directōib;. Sic. n. libet eas uocare/ quo magis ab his qb; cū disputamur itelligamur. Ille igit̄ q̄ falsis nitatur ridiculisq; fundamētis breuiter apiemus declarata prius exp̄posito astrologorū op̄ione. Esto igit̄ gēituræ alicuius horoscopus leōis. p. quidecā. Satur. i uirḡis. p. sexta colloce/ patet saturnū horoscopo/ nec aspectu nec alia re copulari: q̄re n̄ debet illi nocere: uerū tamē opiant̄ p̄uēturū aliqñ ex directōe horoscopū ad saturnū: & quo āno illuc p̄uēiet ex saturno morbi p̄iculū nato imiere: p̄uēire at̄ aiūt hæc rōne: qm̄ singlis ānis siugule nobis signorū ptes attribunt̄ pro anaphorarum tamen proportione: sed hoc nihil ad rem de qua nunc agitur. Dicunt ergo primo anno uitæ ipsum deberi gradum in quo est horoscopus: quare si in

Annū rōna/ bilius secundum hæbreos incohare autūno q̄ uere.

Lersifensis Beda. Iosephus: Hieronimus.

eo gradu planeta bonus aut corpore ut radiis fuerit/ eo anno sua bona largiri: contra si malus mala: secundo anno secundum a primo gradu respondere: tertio tertium: & sic deinceps. Quare si saturnus exempli gratia/ primam & uigesimam partem ab horoscopo occupauerit cum primo & uigesimo aetatis anno pars illa respondeat fore ut annus ille saturni radius infestetur. Cum uolunt igitur quonam anno bonum malum aliquod euenturum fit nato prauidere/ dimetiuntur gradus inter loca principalia geniturae/ & corpus aut radios boni maliue syderis interceptos: & pro numero graduu de annoru numero prescribunt: post quem euentus ille debeat expectari: haec est eorum positio in directionibus: ex quibus & uita spacium. Ptolomeus & casus oes uicesque fortunae astrologorum turba pronunciat: quibus quid potest leuius: quid magis irrationabiliter cogitari: nam illa primum ad annos graduu distributio: potest ne magis ex libidine fingi: nullo fundo scientiae rationis uel coepta maxime cum interdum annos interdum dies (ut. scilicet eis subuenit) a gradibus istis dicantur indicari. Et haberet hoc forsitan aliquam probabilitatem/ si partitio ipsa graduu esset a natura: illa uero ex arbitrio tota perdet mathematicorum signa in triginta potius quam in viginti partes non ob aliud diuidendum quam quod numerus ille diuisionibus arithmetiis est accommodatior: ut testimonio ipso astrologorum proximo libro nobis demonstrabitur: sed quomodo mihi nocere poterit. Saturnus in sexta uirginis parte/ sicut erat acceptum (cum nascebar inuentus/ etiam si illis demus primo & uigesimo aetatis anno eius influxum ad me pertinere: nam quando ad me pertinebit saturnus: illic non erit: & quando ibi erit saturnus/ pars illa ad me non pertinebit: qui si forte quemadmodum a pestilentia infecte uestes uenenum ad aliquod tempus non amittunt ita partibus caeli etiam euenire dicant: ut recepta a malo sydere contagione diu retineant: proptereaque gradus ille iam tunc cum nascebar infectus a saturno/ post multos etiam annos uim noxiam illam in me refundat: per belle positionem subtiliterque defendet: & siquidem cum philosophis esset sermo iuberem meminisse luminis affectionem subiecto non haerere sed abire cum corpore a quo diffundatur. Caelestium autem omnium impressionum ut in meteoris ait auicenna: & uehiculum lumen est: & fomentum. Sed ipsi mihi respondeant cum ad eundem gradum tot annis intermedus aliorum accursus fit plauetarum/ an superuentu luminum salutarium inolitum illud uirus/ putent aboleri posse uel imminui. Praeterea si perdurant in caeli regionibus a planetis acceptae susceptaeque qualitates/ nec ad exiguum spacium temporis conseruatur: non erit in factis diuicandis tantummodo obseruandum/ quis quo caeli loco uel anno reuolueute/ uel hora geniturae/ planeta inueniatur: sed qui eadem loca precedentibus etiam annis pagarint. Postremo commentum illud dirigendi aliquid non est/ quam subiacere res non solum constellationibus his quae sunt sed quae esse etiam possent nam quid aliud est dicere lunam quae me nascente exagonis radius a sole feriebat: infortunium tamen aliquando inibi parituram ex quadrato solis aspectu: sub quo illa quidem non fuit cum nascebar: sed fuisset si pluribus caeli partibus interiectis procul a sole magis constitisset quas partes per quas. scilicet a quadrata radiatione distabat cum peregerit post tot annos ab ea illa ibi calamitas infligetur. At constellatio ista sub ortu meo non fuit/ & si postea aliquando est futura: nihil tamen ad me cui si fatum aliquid est praeterita illud caeli dispositio dedit. Patet igitur alii modi quam absurda/ quam falsa/ quam inconsona sit positio dirigendi: quam qui quotidie utuntur astrologi: quodnam habent fundamentum ac unde sit deducta: nunc dum forte ut opinor in considerationem examinem: reuolui tempore euenire/ carunt: utuntur autem praeter directiones in euentorum temporibus prauidendis dominatu planetarum: quos ortorum. die quodam imperium uitae suscipere confixerunt: hic caetera chaldeorum: fridariae praefarum: indorum: nouenae

Responso.

Confutatio.
Prima ratio
Auicenna in
i meteoris.
Secunda

Tertia.

Quarta

Alii modi
bus astrolo/
gi tpa euen/
torum.

teates Ptolomei: aphorismorumque occursumque hinc: decennia egyptiorum: cronocratores arabum: & quae alia hoc genus alii alia pro libidine somniarunt quae omnia peccant hoc inconcinnum se putant quod de syderibus ita definiunt: ut hic quidem tot annos planeta nos regat: quo tempore commutato/ succedenti planete uel pro sphaerarum uel pro climatis ordine quasi per manus gubernacula tradit: qui rursus per concessum sibi tempus administrata iurisdictione/ cedat syderi proximo ius & potestatem: quod quidem ab omni est naturali ratione penitus alienum. Nam quod hoc potius quam aliud ex eis hoc tempore inferioribus dominetur/ non alia potest causa rationabiliter assignari/ quam aut materie dispositio huius potius quam alterius impressionibus opportuna: aut syderis ipsius ad nos efficacior habitudo: ut super terram feratur aliis sub terra collocatis: aut uergens ad aquilonem regionibus nostris fiat proximior/ aut rectiores radios in terram iaculetur: & quis cum astrologis sentiremus de bona malaque rerum conditione pro loco/ signo/ radiationum diuersitate eius planete qui plus caeteris in caelo per id tempus auctoritatis & potestatis obtineat: hoc est solum quod dici ex naturali methodo potest. At reliqua ficta & fabule sunt ut iouem dicamus nunc pestem terrenis: quare annis praecedentibus praefuit saturnus: quem ex sphaerarum ordine iuppiter sequitur: & taurum hoc anno dominari: quam praecedenti aries dominabat quasi terrenorum & magistratum uices in syderibus inueniretur. Quod si ita dicat experientia comprobatum posset esse aliqua fides si de ista inter se distributione temporum conuenirent. Sed cum alius lunae alius marti alius ioui eosdem annos attribuat nonne opinio egyptiorum & Ma oibus pariter experienti fides abroganda: quam pro sua quisque opinione in tanta opinionum uarietate pretendat: Aegyptii quos sequitur Firmicus uitae administrationem cuiuslibet syderum terna. dant aequa partitione annos. x. & menses. ix. hoc ordine: ut in diurna genitura primum decennium sol accipiat in nocturna luna: post quod decennium/ qui in genitura per signorum cursum in secundo loco fuerit inuentus/ tertius qui post secundum fuerit/ & simili modo caeteri. Sed quicumque decennium sortitus fuerit/ licet sit totius temporis dominus/ oibus tamen stellis tota decennii substantiam diuidat a se/ incipiens/ & post se illis tradens qui sint per ordinem positi. Primo autem illi quicumque in themate secundus fuerit inuentus. Est autem summa annorum quos planetarum septem moderatur ex eorum sententia quicumque & septuaginta ternis mensibus adiectis/ quibus constitutis ad primum rursus planetam reditus sit: per se eundem quidem annorum numerum colligunt & a sole similiter si quis natus interdiu fuerit: a luna si nocte exordiatur facientes etiam ipsi unum quidem tempus dominium principale: sed alios tamen in dominatu uicaria successione participes: quam distributionem uocant fridaria: unde illa uulgata inter iuniores aliquem esse fridariae uis participem: multum uero discordat ab aegyptiis: nam in successu planetarum non loca thenatis geniturae sed sphaerarum ordinem obseruat solem medium facientes. Praeterea non cuique planetarum aequale tempus assignant: sed soli quidem annos decem: ueneri octo/ mercurio tredecim/ lunae nouem/ saturno undecim/ ioui duodecim/ marti septem/ capiti tres/ cauda duos: quod quam habere possit rationem ipse quoque Auenza in libro rerum astrologicarum fatetur se nescire. Contra uero in asciscendo participem dominatus aequam cuiuslibet planetarum portionem dant per se ita ut princeps planeta septimam sui temporis partem solus gubernet: secundam cum planeta a se secundo: tertiam cum tertio. aegyptii uero inequaliter hanc faciunt distributionem decernentes soli quidem menses nouem & decem: saturno triginta: ioui duodecim: marti quindecim: ueneri octo: mercurio uiginti: lunae uiginti quicumque: quam rursus subdividunt: ut saturno ex triginta suis mensibus dies sex reliquis planetis impartiat/ atque idem de suis caeteri mensibus faciat: ut docet

Ephestion & Maternus ignorauit. Sed illud fuit dissidiū persis & egyptiis/ q̄ illi caput & caudā ānumerant cronocratoris/ægyptii nō faciūt. Ex quibus omnibus patet post primū decenniū/raro eundē fore annos gubernatorē apud persas:& apud egyptios. Ab utrisq; uero dissentit Ptol. ætatū dominos faciens: ut quaternos primos annos luna gubernet: Mercurius decē sequentes. Tamen ordine quidē consequēti: Venus quidē octo: Sol nouē Mars quindecim: Iuppiter duodecim: Reliquū uitæ Saturnus: qui tamē cum exactā peculiarēq; unicuiq; genituræ temporū distributionē inquit/Cronocratoris illis quidē principalibus addit ānuos menstruos & diurnos. Sed in illis Ptolomeo totius fati cardo uerfatur ubi taxat eos qui unū faciunt uitæ cronocratorē/ægyptios innuens/ & Dorotheum atq; illi sententiæ Ptolomei si quis accedat/ diuersissima semper in distribuēdis tēporibus ab ægyptiis persisq; definit: quo magis libeat irridere nostræ ætatis astrologos qui nō intelligentes eodē: tecates Ptolomei & cronocratores: quo persarū fridariæ: ægyptiorūq; decēnia pertinet/uti simul his omnibus uoluerunt: quasi nō diuersæ atq; cōtrariæ sint super eadem re. Sed de rebus diuersis/opiniones inter se minime congruētēs: indorum astrologia nec fridarias nec decēnia nec tecates nec cronocratores nouit: sed unā non in septē ut illi: sed in nouē membra partitur: de quibus hic ordine pro locorū thematis dispositione pronūciat ut primā annoꝝ partem regant constellationes ad duodecimā domū pertinetes. secundā quæ ad horoscopū: tertiā quæ ad secundā domū: quartā uero quæ ad nonam: quintā quæ ad decimā: sextā quæ ad undecimā: septimā quæ ad sextā: octauam quæ ad septimā: nonā quæ ad octauā. Nec solum ab aliis in ista tempore dispensatione: sed in ipsa domorū partitione discordant ad signiferi gradus (quos æquales uocant) illas diuidentes. Arabes Andrugazarem imitantes per trigonocratores quasi dixeris triagulatores: hoc est dominos triplicitatū: tres uitæ iudicant partes: ut de rebus ab unoquoq; locorum duodecim significatis: quis sit primæ atque futuris status/ex primo triplicitatis domino iudicent: quis mediæ ex secundo: quis postremæ de tertio: q̄ si trigoni unius duo tantū domini sunt ut alio libro dicebamus: aut unius forte genituræ unus dispositor: quā q̄ alius in diurna: alius in nocturna erit magna pars uitæ sine gubernatore. Sed nec ulli sunt isti trigonocratores: & si ter mille esse concedatur ea in uita regenda uicaria sibi successio/petitio est deridicula. Sed ab his omnibus chaldeorū inuenit a plurimū diuersa qui nec teatibus: nec decēniis: nec fridariis: nec nouenis indorū: nec trigonocratoris: sed geniture cardinibus utūtur. Primā uitæ partem ex primo cardine indagātes: mediā ex fastigio summi cæli: postremā ex occidente: tum uero de morte: de his etiam quæ post mortē eueniūt ex quarto thematis loco pronūciabant. sed etiam trimēbrem illam priorē diuisionem ita iterū partiebātur ut apoclima quidē horoscopi (quasi declinū dixeris) & partus dolores indicarent & quæ accidunt matri dū uterū gerit: ipse horoscopus ipsam natiuitatē & primos statim annos ab illa horoscopi epanophora quod est reliquū postremū primæ ætatis. Rursus mediū cæli apoclima primas partes mediæ uitæ: medias ipsum mediū cælum: postremas eius epanophora: similiter faciebant & in quarta item domo: ut declinās domus ab ea antecedētia pxime mortem: ipsa quarta domus mortē: epanophora quæ post mortem possunt euenire significaret: quas opiniones explicandas mihi p̄posui/simul ut opinionū pugnantia cognosceretur: p̄ptereaq; nec ulla fides esset experimenti: simul ueritas dogmatū arbitraria leuissimis inixa cōiecturis deprehendē. Nam qui dabimus pri-

Opio Ptol.

Error isignis astrologorū nostræ etatis

Arabū opio

Opinio: chaldeorum.

nam uitæ partem oriētī: mediā summo cælo/quādoquidem ætas media primæ succedit/medium cæli orientē nō sequitur: sed p̄cedit. Sed in opinionibus istis cōfutandis laborā/dum nō est quæ ipse seip̄as inter se confutat & elidūt. Quod si pergā narrare omniū somnia uix usq; ulli fines. Messala a sole orientali primā uitæ medietatē gubernat/ab occidentali secundā: Hæmus aliter illam quidē planetis dat in hemisphærio superiori collocatis siue illis oriētialibus siue occidentalibus hanc oibus his qui sub terra. Vellius alio signēto lunæ ascribit primā partē alterā domino secunde domus. Albumasar fabulosissimus illā ad partē fortunæ hanc ad dominū partis ait referendā. Alii & aliter sed nō oportet omnia p̄sequi lege ephestionē in libro apothelismatum Ptolomei. Lege Abenzagelē: & præter quas narrauimus/multas alias ibi cōperies/pugnātes inter se sup hac re opiniones. quare. f. pro libidine suam sibi quisq; fabulā cōponit. Quibus demū nimis creduli quasi oralis & p̄phetarū respōsis/fidem mancipātes/circulatoribus nugacissimis & fallacissimis spes/mortis/anxietates/lætities/& quod est perniciosius uitæ totius institutionem & gubernacula credimus.

Caput VIII Sicuti asciscūt inefficacia/ita omittere necessaria/& q̄tū errēt de stellis fixis.

Sicut autē asciscunt comēticia multa qualia cōmemorauimus/quoꝝ sicuti natura nulla/ita nullus influxus/signa. f. domus/imagines/caudā & caput/partes dodecathemoria/nouenaria/aliaq; hoc genus: ita multa p̄termittūt in primis necessaria/& multa super his quibus utūtur falsa pugnātiaq; decernunt. Sicut enī quæ lumine carent inefficacia: ita nullū in cælo lumen inefficax. Ipsi uero cum stellæ pene inumerabiles in octaua sphaera refulgeant/mille tantū utuntur adiectis duabus atq; uiginti. Quod cū eis obiicitur/alii aliter soluūt. Petrus aponensis in elucidario hoc inquit difficultatē artis ostendit nō impossibilē tamen eā esse demonstrat: quod respōdens id quidē uidetur cōcedere cognitu illas esse necessarias/si fatalis perfecte cōstellatio cōprehendēda est:& quoniā hoc sit difficile ideo quæ p̄fitetur id artē esse difficile: sed nos illud contēdimus/& fieri nō posse ut omnes deprehendātur:& si fieri hoc potest astrologos tamē qui nondū hoc effecerūt ex cælo futura uere nō p̄dicturos. Alii tutiore quodā perugio se condētes/inefficaces aiunt illas quas omittunt. Maiores enī omnes quæq; decernēdi fati habent potestātē/astrologis exploratas reliquas p̄termittas: in quibus ob corporū exiguitatem nihil fere momēti: sed ex his latebris facile eruūtur. nā si stellas has nunq̄ obserauerunt/de earū natura quid possunt asseuerare faciāt. nō faciant/inmutent nō imutent: & si de corporis paruitate persuasos se respondeant: quod nā corpus in cælo terræ cōparatū exiguū reputabitur: uel ut rectius dixerim comparatū illis quæ in terra collocata de cælo putāt gubernari: quod itē inefficax & imbecille: si cælestiū corporū & terrenorū naturā in uicē conferas in quarū altera nihil nō sublime potens/& magnū: in altera nihil non humile infirmū & minutū. Adde q̄ multæ forsitan ex his stellis quas ob paruitatē aiūt esse posthabitas & mercurii & lunæ globo nō uincūtur. Nam minime ex his quas obseruant marte maiores uenereq; putant. Preterea si forsitan singulæ stellæ minutiores nō magnas habeant uires: multarū tamen id genus cætus atq; cōcursus habebit plurimū potestatis: ut si quæ lacteum orbē illū tot luminibus densum efficiunt/singulæ parum possint simul omnes quo pacto parū posse putabūtur: Cæterum sep̄ in musica melodia si uocula parua subtrahatur/soluitur cōcentus dum quæ per se parū exaudiretur facit ut relique modu

Opinio Messalæ
Opio Hæmi

Error astrologorū p̄termittētū infinitas fere stellas fixas.

Defensio aliorum
Reprobatio
Prima ratio
Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

latius omnes exaudiatur: calorū ornatus totus inuicē nexus atq; consentiens: nihil habet quod cesset/ quod superuacuum/ quod inutile sit: quare quācumq; uel minimā partē adēpseris perit statim q; tota integritas faciebat. Inter helciarios ut potest haud fortis homo tractum adimere ut illius si desit manus nō trahatur: sic potest unius stellæ tm̄ ignoratio/ ueritatē fati labefactare: nec dum ut numero pene in numero sine piaculo ab illis p̄mittā/

Bonatus q̄ tur. Bonatus hæc forte (si tamen peruidebat) extimescens/ Astrologus inquit utitur stellis
leuiter dicat omnibus: quibus nominati oēs non explicet: utitur enī signis duodecim sub quibus fere oēs
astrologum stellæ comprehenduntur. At quis hoc dixerit necdū astrologus sed lymphaticus: quādo si/
uti omnibus gna que uocatur duodecim graduum habent latitudinē extra quā stellæ utrinq; innumera
stellis biles. q; si quæ inter easdem lineas/ signo cui libet coextenduntur/ uirtutis eiusdem esse respō
Resposio deat. Primū querā de rebus ignotis quomodo asseueret: Quod si p̄prium hoc esse dicat
Confutatio. astrologorū non repugnabo/ & puocabo ad ipsos astrologos apud quos aliud imagines
ipse præterdūt signis coarietes: aliud signa quibus coarietur. Alioquin signa quibus utū

Alia leuitas tur immobilia sunt/ imagines locum mutāt. Erit igitur alia atq; alia natura eiusdem imagi
Bonati nis aliis signis idēdem loco signoq; respondēs. Sed & ipse Bonatus infantiā responsio/
nis puto animaduertēs statim alio est digressus/ cunq; cerneret pernegari nō posse stella/
rum omniū cognitionē ad rem astrologicā p̄tinere: quarū omniū tamē cognitionē astro
logi nō haberēt: quid tum inquit si totā nesciamus astrologiā: prædicatores christiani di
uina omnia nesciūt: de quibus tamē quottidie ad plebē concionantur. In qua re uide q̄ pa
rum bonus iste Bonatus decipiatur. Siquis enim inquirat syderū naturā gratia cognitio/
nis/ quod philosophi est/ uno sydere cognito aliquid est cōsecutus: si quod astrologus p̄/
fitetur: nō tam syderū querit q̄ futuroꝝ in syderibus cognitionē: nihil fecerit prorsus nisi
cognitionem eorū syderum habeat unde futura possint præuideri: sed præuidetur ex his ex
quibus fiunt: fiūt autē ex omnibus: igitur etiam ex omnibus præuidetur: omnes igitur qui

Exemplū in nō cognouerit nouerit forte aliquas: futura de stellis nunq̄ præuidebit. Exemplū in medi
philosophia cina philosophiaq; querit philosophus herbarū potestates ut eas intelligat: Querit me
& **medicina** dicus ut earum uirtute morbis medeatur: si uel unā philosophus cōpererit aliquis erit phi
losophus: sed imperfectus: quoniā quarum querit rerum notitiā/ aliquā habet. At decem
supponamus: aut quo numero mauius species herbarū: ita pellendis omnibus morbis ne/
cessarias: ut una si desit curari corporis uitiū nullum possit: earum si nouē calleat quispiā
& unam nesciat. non solū medicus non absolutus/ sed medicus nullus erit: quando ali/
quam quidē notitiā/ sed curationem nullam potest præstare quam medicus proficitur.
sic astrologus dici non potest qui de unius saltem hominis fato dicere inspecta genitura
non potest. Quod si de mixta omniū syderum afflacione conficitur/ quomodo præuide
bit: qui & singulæ stellæ quidnā efficiant & omniū sociata temperatura quid pariat non
cognouerit. De theologia autē alia ratio: quia sicut perfecte sciri non est possibile/ ita nec
necessaria: ut credere: ut scire: ut suadere de ea multa possimus: de qua ut omnia ita nihil
cognoscere ferme est impossibile: neq; enim oculatis minus negatum solem non ui/
dere/ q̄ & penitus introspicere: sed iam nimis multa in confutandis nugis illitteratissimi
circulatoris:

Caput IX Dogmata astrologorū de stellis fixis pugnare tum inter se: tum cū ueritate:

Sed nec illud astrologi tantū peccant q; ex stellis plurimas nesciūt: Verū super
his etiā quas habere se putant exploratas/ pugnātissima & falsa dogmata sta/
tuerunt: est enim (ut declarabo) quādo stellas planetis efficaciores: est quādo
minus potentes efficacesq; decernūt: in qua re tum pugnāt secum tum utrobq; a ueritate
dissentunt: ordinariā ut ita dixerim fœlicitatē proq; captu cōditioneq; nascentis a bono
planetarū statu pollicētur a nō erraticis stellis ut inquit Ptolomeus *παρα λογους ατυχιασ*
hoc est opinione omni maiores fœlicitates expectāt. ego uero tum Proclo super Timeū
Platonis: tum ratione asseuerāte maiora a planetis q̄ a stellis fixis p̄stari posse cōtendo.
neq; enī sedes ipsa sublimior sublimiorē naturā non errantiū indicat: cū moderator om/
nium sol: si nō omnes excepta luna certe supra se multas habeat stellas cellocatas. **Prima ratio**
tum cur præstare planetas fixis iudicemus argumento sit illud: q; uni quidē planetæ mul
tæ sphaeræ multis fixis una tantū sphaerā deseruit: ut ipsarum stellarū agmen uniuersum
unius syderis uincat potestātē. singule tamen stellæ planetis singulis anteire nō possunt.
Quod si magnitudinem corporū spectes/ sol extra cōtrouersiam omnibus maior: maior **Secunda**
omnibus item iuppiter & saturnus si principaliores quasdā exceperis: quāq; nec de corpo
rum uastitate potentia maior intelligitur. Neq; enim exploratū saturno iouē potentiorē **Tertia**
quāq; sit maior: & cum omniū syderum minimus sit Mercurius: habet tamē (ut ipsi uolūt)
in omni genitura plurimū potestatis. Nec item lune uenerē anteponūt: quāq; ab ea uasti/
tudine corporis excedat. Deniq; illa lucida sita ad cor leonis quæ a latius regina: a gra/
cis basiliscus dicitur: quāq; non primæ magnitudinis: primæ tamen ab eis auctoritatis po
testatisq; censetur: quam. i. nobiliorē certe faciant: quoniā a solis itinere non deflectit: ea/
dem ratione planetæ stellis nobiliores qui minus utroq; uersum ab eadē uia declinant. **Quarta**
Accedit testimoniū antiquitatis planetas cosmocratoras nuncupātis: quasi dixeris mū/
di dominatores: qua stellas appellatione minime dignabātur. Sed utinā dogma saltem
tuerētur: nec sapius de eisdem quas mirabiliū faciunt operū effectrices quasi de infirmis
& imbecillibus loquerētur: nā efficere nihil aiunt: nisi uel cardines aut domorū initia sal
tem occupent: uel luminariū alteri copulētur: atq; ita cui tantū supra tribuebant: hic ea/
rum uirtuti adeo detrahūt: ut per se nihil illæ efficiant nisi loci uigore uel potentissimi sy/
deris adminiculo fulciātur: cuius rei nec causam nec p̄babilem ullam afferunt rationem **Quomō la**
sed ex falsa cuiusdā ueteris dicti intelligentia forsitan lapsi sunt. Nā ueteres ut Maternus **p̄i astrologi**
docet de signis dicebant cum nuda syderibus inueniebātur efficiā nō habere præter ea
quæ cardines quattuor occuparent. hoc illi quod de signis syderū mansionibus & hospi/
tiis docebatur: ad singulares stellas etiam transtulerūt: nisi potius astute dogma statue/
runt: ne si ab omnibus stellis fati ratio foret explicanda misere inextricabili cura torque/
rētur quam ab homine posse superari: nec facile credulis persuaderēt: alioquin quæ nā ra
tio opinionis: an quia loco remotiore: sed quanto nobis p̄pinq;ior est saturnus: aut quæ **Rōnibus er/**
cardinis tanta prærogatiua: ut in eo nō solum nō faciāt: sed faciant admiranda: nihil ob
stante uastitate distantia: mox ab eo cum paulum declinarint: aut ad eum nūdum attige **ror manife/**
rint faciant omnino nihil cum uel locus undecimus ad fastigia cæli se erigens: quarto lo
co sub terre medium sito potentior ad agendum esse uideatur. Sed ita est certe ut diceba/
mus: deterruit eos labor: nec difficilem adeo uideri artem uoluerunt: ut impossibile faci
le posset iudicari. nam quā solent asserre motus tarditatē/ tarditati nihil suffragatur: cum

radius stelle tanto fortius affigatur hereatque constātius quāto eo in loco unde demittitur diuturnius stella ipsa cōmoratur: quid q̄ hęc etiam secum pugnāt/cum de sydere tardiori dogma sit dare sero quacunque det: uerū diu durare & permanere quæ dederit. Cōtra de non erraticis decernūt illas motu tardissimo solent dicere maximas quidem afferre fœlicitates: sed quas postremo calamitatibus claudant: quare nec morātur diu munerā: sicut nec diu conseruātur: sed sicut semper a ueritate sic a seip̄is ubique dissentiūt: quāq̄ nos etiam omnia nō prosequimur. Possent enim & quispiam eos interrogare: cur sicuti planetarum inter se: ita cū cum stellis & inter se stellarum interuallum aspectus nō confiderent: quod Ioannes de regio monte aduertens ait posse aspectus illarū esse forsā aspectibus planetarum perfectiores: q̄ non sicuti hi fugaces & momētanei sed stabiles potius atq; perpetui: possent & alia super his obiici: sed consequētia percurramus:

Caput X Falli etiā astrologos in planetis: repetitioq; eorū quæ hactenus disputata.

Quam multa de ipsis etiam planetis fallūtur/satis superius est demonstratū: cū nec eorum pprietates (id quod uidetur errare in non erraticis) uiresq; non solū intendi atq; remitti/ sed alias fieri potiusq; diuersas identidē putant pro locorum uarietate/pro conditione signorum/pro schematizantibus: multipliciq; habitudine inter se omniū: proq; motuū ipsorum uaria denominatione: uel stantiū uel procedentiū uel repedantiū/quæ procul ab omni uero: procul a ratione dignitate naturaq; cælicarum rerū dici/clarissime (nisi fallor) ostendimus. Illud quoq; taxantes q̄ planetas & signa pariter illa duodecim dominari per uices: & tradita quasi p̄ manus administratione iure successionis quodam imperia diuersis rebus temporibusq; præscribunt: ex humanis uidelicet ipsa quoq; cælestia non tam metientes certe q̄ mentientes: risimus preterea & cum Plotino & coætaneis expunximus q̄ effectum expectare alicuius planetæ tot annis iubent quot forte ab aliquo loco/signi partibus ille distabat mille super hoc falsa/ & nullo scientiæ fundo concepta cōminiscentes: quare superiorem omnem disputationem ita colligamus uideri quidem astrologos dicere probabilia cum regi inferiora dicūt a cælestibus: sed depræhēdi mox falsos/uanos/detestabiles: hoc est neq; pios neq; philosophos/cum a causis uniuersalibus res particulares: malas a bonis a magnis exiguas: ab ordinariis temerarias: a corporalibus incorporeas: a necessariis arbitrarias: a naturalibus artificiosas: a præsentibus iam præteritis: a præteritis iam præsentibus effici posse credunt/prædicant/asseuerant. Si omnia ista fierent a cælo nullas tamen eorum minus q̄ cælestes causas astrologos assignare cum taceant uerorū quæ sunt in cælo syderum atq; stellarū uires de rebus tamē nō ueris multas accipiant pprietates/ & cum eorū exiguam teneāt partem adicere ip̄i multa cōmentitia qualia libro præcedenti cōmemorauimus/loca/domos/imagines/nodos/antisia/partes dodecathemoria/res fictas/inefficaces/imaginarias: nulla naturæ soliditate: quibus si quasi naturæ uera soliditate constantibus: proptereaq; nos regentibus potest sapiens homo fidem adhibere: fateor procul dubio me nondum intellexisse quid sit esse sapientem.

Ioannis pici mirandulæ aduersus astrologos libri septimi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER OCTAVVS.

Caput primum Incertum esse numerum corporum superiorum/penes quæ iuxta astrologos fati decernendi potestas est.

Inter omnia quæ scire eum oportet/qui sciētiam syderum profiteatur fere facillimū id potest existimari/ de quo mox disputabamus ut quæ. s. sit uniuscuiusq; rei hora fatalis diudicetur: quod si nec sunt assecuti neq; assequi astrologi possunt difficiliora quo pacto sperabuntur. Quāto enim id difficilior opeq; maioris: ita numerum corporum superiorum a quibus uis fati ad nos peruenit habere cōpræhensum: ut in fatali constellatione describenda/ non assecuti aliquid cōmentitiū & nihil uerū & efficax omittat. Erit. n. alioquin hoc utile & cognitui illis necessariū & cognosci tamē non posse præsentis libri disputationibus aperiemus: ut non solū prædicari ab illis uera nō possint: quoniā & motus positusq; stellarū ad liquidum non peruenit: & eaq; omēs minime habeāt exploratas: quod sequentibus libris obiiciemus: sed quoniā neq; illud cōstat eis adhuc quānā ista sint corpora quorū positus inspiciedus atque proprietas indaganda: tātū. s. absunt: ut quæ artis eorū professio pollicetur oīa siut consecuti/ ut etiā nesciāt quānam iste sint res quarū sciētia ipsis est necessaria. Nam si falli dicant nos aut per calūniam hęc obicere/ cōpellabo ego eos uoce diuina/ rogaboq; uti de numero mihi stellarū aliquid dicant: quod cū eos percūctor nō solum intelligo stellaras ab eis quæ uideātur numero nō cōpræhēdi: sed nec cōstare an p̄ter eas quas intuemur Phanorinus alia etiā sint in cælo: cū sensum tū rōem nostrā aufugientes. Phauorinus philosophus in aduersus genethliacos apud Gelliū oratione mirari se dixit cuiq; pro p̄ce genethliacos: p̄to liquere planetas quos Nigidius erroneus uocat nō esse plures q̄ uulgo existimātur/ post Gellius se enim fieri ut & alii quidā plane: a pari sint potestate: quos tamen cernere homines nō possint/ propter exuperantiam uel splendoris uel altitudinis. Certe si quemadmodum inquit Alpetragius regis cælestiū homo sapientissimus adhuc motus in cælo est qui nescitur potest & corpus inibi esse cui potissimum motus ille cōueniat nulla artis adhuc obseruatione depræhensum. Attestantur tum multi tum uarii corporum superiorum a iunioribus motus excogitati ueteribus (ut ipsi putant) ignoti & longa tandē obseruationum diuturnitate depræhensi: quorum exemplo reddit manifestum posse alios etiam motus sua uel tarditate uel obscuritate aut alia specie mathematicos adhuc latere/ quos sit posteritas ipsa diuturnioribus obseruationibus aliquādo cognitura: nolo facere de epiciclis eccentricisq; sermonē deq; sphaerarum planetis deseruentium multitudine apud omnes astronomos tamen incerta: quoniam forte penes hęc corpora potestatem in fato decernendo esse diffitebuntur. De sphaeris supra planetas quāta sit ābiguitas quāq; inde astrologia ista diuinatrix incerta efficiatur minime est sciendū: alii enim orbē octauum qui stellis non erraticis illuminatur extimū faciūt: alii supra eū nonū collocarunt: alii etiā decimū. Aegyptiorū & chaldeorū astronomi supra orbē octauū nihil esse arbitrati sunt: quos secuti sunt Plato & Ari/Aegyptiorū stoteles: & Hypparcus & Ptolomeus: qd forte iuniores nō putabāt: sed ita se res hēt. Nonna sphaera apud Ptolomeū nulla ē: qd facile ex eius magna cōpositōe p̄t intelligi. Multi autem opinio.

Cā erroris ne ob id fallunt q̄ putāt eos oēs in noni orbis opinionē incidere necessario: qui sphaerā octa-
 oethericorū. uam ab occasu in orientē moueri habeant exploratū: quare cum id & Ptolomeus & Hyp-
 parcus confiteantur/nihil ambigunt ipsi: quin noni orbis inuētum illorum etiam fuerit a
 Alia causa. quibus ille motus primū fuerit a notatus. Accedit q̄ Ptolomeus & mobilibus & immobilibus
 signis utitur: cū & imagines sphaeræ octauæ mobiles faciat: & ad imobilia signa loca refe-
 rat planetarū. Quare illis indubiū certūque uidetur præter signa octauæ quæ mouētur/a-
 lia esse signa apud Ptolomeū quæ nō mouent̄ p̄terq̄ motu totius mundi: atque ea non ali-
 hi q̄ in nona supra octauam sphaeram cogitata. Verū longe plurimūque fallunt: nam &
 motus stellarum ab occidente in orientem in noni orbis sententiā necessario non addu-
 cit. Et quod mouet de immobilibus signis eo maxime declaratur solo orbe octauo cōtentū
 Ptolomeū i fuisse Ptolomeū: quod miror ab istis animaduersum intellectūque non fuisse. Ptolomeus
 mobilia si/ enim hæc imobilia signa in ipsamet sphaera octaua describit: quod nō faceret si superiore
 gna in octa/ aliā excogitasset: uerba eius in secūdo magnæ cōpositiōis libro hæc sunt. Abutemur autem
 ua describe/ signorū nominibus in ipsis duodecim obliqui circuli partibus: & quasi eorum initia a tro-
 picis æquinoctialibusq; punctis capiantur: sic dodecathemoriō: hoc est duodecimam par-
 tem quæ a neruo æquinoctio est ad totius sphaeræ sequentia arietem uocabimus: secūdam
 re. taurū similiterque deiceps secūdū traditum a nobis signorū duodecim ordinē. Hæc ait
 Ptolomeus qui eadem etiā docet p̄rio libro apotelesmatum/partes zodiaci ad quas pla-
 netæ referuntur solsticiis & equinoctiis inchoari determinariq; principes: quæ quattuor
 puncta quoniam stata & immota sunt: ideo ipsa quoq; signorū partitio ab ipsis istituta sta-
 ta & immobilis est: quāq; imagines a quibus ad illa nomia sunt translata iugiter mouean-
 tur & pro temporis cursu uariis locis earum fines initiaq; reperiant̄: non igit̄ signa hæc/
 loānes saxo mobilia ap̄d Ptolō. sunt in sphaera supiore sed a quattuor fixis & immobilibus sphaeræ octauæ
 nientis in/ punctis describuntur: supra quā alia si contagisset nunq̄ magnū hoc iuentū in magna sua
 detur. cōpositiōe tacuisset. Liber aut̄ irridere loānē sazoniensem qui in suis in Alchabitū erposi-
 tionibus nititur comprobare utendū signis nonæ sphaeræ ex sententia Ptholomei: affert
 q̄ in cōfirmationē suæ opiniouis uerba quedā Haly intrepretis Ptolomei de gradibus lu-
 cidis & tenebrosis: quæ ipse nō Haly/ sed Ptolomei uerba esse putauit: sunt aut̄ ea exposi-
 toris uerba non auctoris: qd̄ nō solū ex græcis exēplaribus: sed ex uulgata etiā translatiōe
 quilibet facile potest intelligere: uide quæ istis possit de cælestibus fides adhiberi: qui in
 suis auctoribus euoluēdis somniculosis adeo & cecutiētibus oculis dephendūtur. Quid
 Alphonfus q̄ nō solū Ptolō: sed nullus eum plus mille annis secutus nono orbe usus inuenitur. Pri-
 primus loca mus Alphonfus loca planetarum ad nonam sphaerā supputauit cui neothorici oēs adhæ-
 planetarum serunt ueteres octaua tantummodo utebātur: quā etiā leo hebreus & Proclus Platonicus
 ad nouam excellentissimi mathematici supremā omniū esse contendunt: a qua sentētia iuniores di-
 sphaerā sup/ uerfi non uanissima coniectura astruunt alium orbem octauo esse superiorem: quoniam
 putauit. duo motus ad partes maxime oppositas eidem corpori inesse ex se non possunt: quare
 Rō qua iuni cum sit depræhensum uera obseruatione non erraticas stellas ab occidente moueri in ori-
 ores moti eutem: rursusque ea sphaera cum reliquis ab oriente uoluatur in occasum putant con-
 sunt: fisci necessario: ut prior ille motus qui multis annorum millibus una restitutione con-
 pletur: naturam propriam sphaeræ stellarum consequatur: alius qui diei unius spa-
 cio consumatur sicuti erroribus ita sphaeræ octauæ ab alio atque ideo superiore globo

cōmunicetur: oīa secum ab oriente in occasum rapiēte astra quæ propriis eorū motibus ab
 occasu ferūtur in orientē. Quæ nō de nihilo nata suspitio ab aliis tamē eliditur multipli-
 citer. Sunt em̄ qui negēt moueri stellas ab occidēte in orientē: q̄q̄ & oculati certe homines
 & mathematici sunt qui motū diurnū ætheris esse dicāt q̄ sit unū non diuisum in sphaeras
 sed ppetuū: stellas aut̄ oēs tā fixas q̄ erraticas p̄p̄riis motibus ab occasu ferri in ortū. Leo
 hebreus inferiori cuidā sphaeræ nō superiori eū motū refert acceptū. Alii totū cælum quasi
 animal quoddā ex oibus sphaeris ueluti membris cōstituētes aliū esse motū dicūt. qui toti
 cælo a motore quoddā uniuersali alios qui singulis sphaeris pro eorū diuersitate diuersus
 a propriis eorū diuersisq; motoribus debeat. Eum igitur quē diurnū appellamus cū sit cō-
 munis aliis sphaeris nō octauæ esse magis aut alterius cuiusq̄ q̄ ceterarum: sed cælestis uni-
 uersitatis a cōi quodā existit motore. p̄pterea nec fingi aliū orbē oportere cuius ille sit p̄-
 prius nec sequi eiusdem sphaeræ duos esse proprios motus: cū alter ex cōi cum reliquis cæ-
 li partibus: alter ex propria natura nō ab eodē motore tribuatur. Nos hæc oīa in medium
 constituamus solum id affirmantes nihil indubitati certiq; sup his posse asseuerari: sed to-
 ta ad probabiles locos & translatitios disputatio redit/ qui multi utrinq; cum sint in ambi-
 guo tandem in incertoq; nos relinquūt. Quod si rōni putamus cōcedēdum q̄ nonus or-
 bis confirmatur erit & illis assentiendū qui decimā supra nonā excogitarūt cum sit pene
 eadem ratio dogmatis utriusq; illi enim ut pertinaciter hoc defendāt plns uno motu uni-
 sphaeræ ex se non cōuenire/ nonā introduxerūt/ q̄ duplici motu sphaerā octauā uolui dep̄-
 hendissent: hi triplici motu depræhēso eadem ducti cōiectura decimā introducūt. Quod
 Alphonfus: cāpanus: Leopoldus. Messala: crediderunt: qui hanc etiam opionem q̄q̄ fal-
 so sicut & secutus eam albertus referunt ad Ptolomeum.

Caput II Si supra octauam sphaeram alia sit falsam esse ueterem astrologiam si
 nulla nouam: quā etiā si sit nona ruere oīno necesse esse.

EX hac autē tā uaria tāq; multiplici opinionū uarietate q̄ incerta reddatur astro-
 logia diuina facile est p̄spicere. nā si supra octauā duæ alia sphaeræ sint: fal-
 sa est omnis ueterum astrologia qui potentissimis cæli partibus ignoratis inuti-
 libus & imperfectis obseruationibus sunt innixi: quoniam sphaeræ illæ inefficaces esse nō
 possunt: quarum sup̄ma motus rapiditate/ utraq; loci sublimitate & uastitate molis reli-
 quas atecellit: si rursus nulla sphaera p̄ter octauā nulla etiā iuniorū oīs astrologia: duode-
 cim signa in nono orbe describēs: qui si est nullus/ quānam habebit in fato decernēdo au-
 thoritatē: quāq; siue aliqua est siue nulla sphaera nona omis nostræ ætatis astrologia uacil-
 lare cognoscitur: nec solū incōstantia dicere: sed cōtronerfia atque pugnātia. Nā illud mi-
 hi respōdeāt: putēt ne afflatus ad nos ab oī cælo puēire: an solū ab his ptibus quæ cōspicuo
 Inmie coruscāt: Primū si concedāt ea rōne nō solū planetæ: sed qui plætas deferūt orbes
 in p̄cipatū fatalis decreti recipient̄: quos illi tamē ita non obseruāt: ut apud quos putent
 nihil esse efficacæ in p̄mutādis inferioribus. Alterū si respōdeāt solis. s. uim hmōi inesse sy-
 deribus cōspicui lumis radio refulgētibus: erit etiā his cōcedēdum sphaeræ nonæ defluxus
 nullos huc peruenire: quæ uel nulla uel inuisibili luce prædita/ nec syderalibus radiis nec
 luminum ulla uarietate distinguitur. sed aut tota diaphana est: unde aqueum cælum &
 cristallinū n̄nucupata: aut tenui luce raraque diffunditur: qualis etiā inesse reliquis glo-
 bis & potest & a quamplurimis estimatur. Quapropter aut sphaera omnis obseruanda

Varie solutō
 nes. Prima.
 Secunda.
 Leo hæbre/
 us. Tertia.
 Quarta.

Alphonfus
 Campanus.
 Leopoldus.
 Messala.
 Rueret oīs
 uetere astro/
 logia si duæ
 sphaeræ sint.

Bonatus aut nona illa etiā si sit aliqua cōtēnenda: quod credidit Bonatus affirmans nihil quod su pra octauam sphæram collocetur/ ad astrologum pertinere. Et tamen in ea duodecim si/ gna ab omnibus describūtur: quæ non modo aliquā sed potissimā habent in anni constel latione auctoritatem: non solum ad hæc quæ suis uiribus largiuntur: sed quoniam in per mutandis uiribus planetarum primæ illis partes ab oibus delegantur. Quare quocunq; sese uertant laqueos incidunt inextricabiles: dum aut multas omittunt sphæras nō omit tendas: aut in una admittenda quæ sit inefficax: omnis constellationis adulterant uerita tem: q; si hic forte se extricarent: omnino tenebuntur uinculo inenodabili & cum sphæra nonæ uirtutis affixæ & efficacie quātum uelis inesse cōcesserimus: nulla præterea de sphæ ris aliis lite suscitata nihil minus falsissima omnis iuniorum prædictio conuincetur: cum negari non possit uirtutem & proprietatem illius sphære ab octauæ influxibus esse diuer sam: quam tamen illi quasi eandem existimantes non alia de nonæ signis tradiderunt/ q; quæ de signis octauæ tradita essent ab antiquis: magna certe uel hebetudine uel malicia si nel non uiderunt diuersarum sphærarum eādē naturam esse non posse: uel hoc uiden tes uoluerunt hoc tamen aliis persuadere. Satis enim apparet uerisimile q; decipi alios p curauerint: quoniā sphæra nona excogitata si de orbis alterius influētia erat agēdum ces sare multis ætatibus eorum possessionem erat necesse/ dum. s. pluribus experimentis natu ra tum primum inuenti orbis approbaretur: quod eruscatores homines & ambitiosi mi nime patiebantur: quare translatis ad partes nonæ sphære isdem nominibus quibus par tes octauæ ueteres appellauerunt: quasi cum nomine ipsa quoq; natura cōmunicaretur: eadē prorsus de illis quæ de octaua priores dogmata prodiderunt. Sic arietem taur. gemi. can cer: & reliqua signa in sphæra nona ipsi describunt & eadem facere aiunt: quæ signis ei/ dem quidem appellationis: sed alterius sphære fieri antiqui scriptum reliquerunt: totam

Nō minorē s. imposterū solo cōsortio noim defendētes: in qua re siquidē fallunt flagitiū est: si fallunt esse diuersita infania: cū non aliter errent: q; si noie iouis ad saturnū translato/ Saturnū factum iouē exi tē iter nonā stiment: & cum de Saturno sit uaticinandū: ea pronunciet quæ protendere iouem ueteres & octauam tradiderūt. Neque enim minor putanda inter orbem octauum nonūque diuersitas q; iter sphæra q; iter iouem & Saturnum: si & motus eorū: & lucis qualitātē quibus cælestia in primis discernū lonē & Sat. tur estimemus. Apparet enim inter illos duos planetas solū diuersitas q; alter altero tar dior: quoq; alterius lux alterius luce uel nigrior uel cādidiior. At quanto maior illorū or biū distantia quorū hic quidē sua natura tardissimo motu: ille oim rapidissimo transferē hic tamē multiplici agmine stellarū radians & conspicuus: ille aut nulla aut inuisibili lu ce sub obtutū oculosque nō cadit. Denique si partiū eiusdē sphære atque etiā minutiarum diuersissimā dicūt efficaciam: qm pacto sphærarū diuersarum eadē erit: & si sphæris duabus eadē natura: nōne alterā frustra naturæ opifex deus effecit. Et si ueluti dixi/ nec motu/ nec luce/ nec situ/ nec mole conueniūt: quæ illis præterea cōmunio est nature: circūspiciat un/ diq; machina uniuersi: & in oibus globis elemētorū uel cælorū manifesta diuersitas sem per apparebit. Quare si nō cæteris excogitatus orbis nonus aliq; est: necessario alterius naturæ ab octauo: atque ita quæ de huius signis & ptibus Ptolomeus & alii ātquiores præ ceperunt: signis sphære nonæ ascribi cōuenireq; non possunt: quod cum faciant tamē om nes iuniores/ eorum uaticinia/ etiam si ueram artem profiteantur non nisi casu incidere possunt in ueritatem.

Caput III Differre imagines a signis q̄q; nominibus conueniant.

Uerum enim uero de sphærarum numero quicquid statuarur/ signa ipsa duode cim: quibus & ueteres & neotherici tantum tribuerunt: ut in eis totius astrolo/ gice prædictionis summa cardoque uersetur: ea nos ficta/ nullaque esse breui ter demonstrabimus. Tum si illa sint uera/ falsa tamen astrologos super his: & pugnātia dogmata tradidisse: quare que pendent ab illis ad diuinationes (pendent autem omnes) eas prorsus esse fallaces. Sed admonere antea lectorem oportet/ aliud signa esse duodeci aliud imagines: quāq; numero nomineque conueniant: Dico autem hæc omnino esse di uersa/ etiam apud eos/ qui nona sphæra uel ignorata (uel neglecta/ in eadem signorum fa ciunt diuisionem: in qua imaginum quoq; formæ cogitantur. Signa enim immota fixaq; constituuntur æquinoctiis intercepta/ atque solstitiis: ita ut arietis quidem quod est signū initia a uernali æquinoctio semper accipiātur: Arietis autem quæ est imago/ alio tempore initia alibi supputētur: sicut stellæ a quibus effingitur ab occasu ad ortū iugiter deferūtur: In qua re lapsi magna pars astrologorū putātium qui ad octauam sphæram referunt pla netas eos signis mobilibus uti necessario. Neq; n. uerba Ptolomei primo libro apoteles. con trarium præcipientis intellexerunt quæ latina huiusmodi sunt: illud ānotatiōe dignum nō præmittamus: qm & dodecathemornm (hoc est signorum duodecim) finiu seu terminorū initia atropicis & equinoctialibus punctis facere rationabile est: quod etiā scriptores ma xime significarunt. Ex his enim quæ supra diximus patuit/ & naturas/ & uires & cognatio nes eorū ex tropicis & equinoctialibus præcipis & non ex aliquo alio causam habere: quæ re si alia principia statuamus aut non uti illorum naturis in prædictiōibus cogemur aut utē tes excidere a ueritate zodiaci interuallis: a quibus illorū uires proueniūt omissis & permutatis. Hæc Ptolomeus: cuius sententia prius aperienda fuit q; confutanda: quoniam parū uel intellecta uel animaduersa a q̄ plurimis est. Patet igitur prima diuersitas imaginum & signorum q; ille quidem mouentur: ista autem non mouētur: & si in octaua sphæra descri bant: altera est euidētissima q; imagines inæqualem habēt magnitudinem signa iuicē sunt æqualia. signorū enim unūquodq; triginta cōtinet ptes imaginū: alia pauciorū: alia plu riū per spacia ptenduntur. Quoniam igit aliud signa aliud sunt imagines ppris utraq; rationibus cōfutabimus. Et primū illud de signis percunctabimur quæ illis rō demonstra uerit duodecim ibi esse/ naturas distinctas uiribus & proprietatibus/ atq; neq; plures ne que pauciores. Abraam auenazra in principio libri rationū astrologicarū aliqua iquit di/ cuntur de signis quæ pbautur aliqua ex arbitrio/ statim declarans: quānā ista potissimum quæ arbitraria proferūtur/ diuisionis zodiaci meminit. Diuisiones enim ait signorum cur tantum in partes trecentas & sexaginta: quoniam hic numerus diuisionibus est accomo datior. Idem quoque scribit Hali Auenrodan apotelesmaticos libros Ptolomei expo/ nens. Diuisimus circulum in partes duodecim quæ signa nuncupantur: & unumquodque signorum in partes triginta quæ dicuntur gradus: & partem quālibet tregesimam in mi nutias sexaginta: quoniam hi numeri diuisionibus idonei magis reperiuntur. Quibus igitur potius q; eorummet uerbis eos redarguā: ita naturæ rege & cōsequētie rōis ignaros: ut qm qui astrorū motus metiūtur circulū in duodecim ptes diuiserūt ob nūeri ad diuidēdū oportunitatē hinc ipsi dogma cōstituerint: ptes illas duodeci uires & proprietates habere di

Secūda dicitur

Nulla rōe d
mōstrari .xi
esse signa ui
ribus distincta

Origenes.

Maximū ar/
gumentū in
cōstantie hu/
ius artis.

uerfas: quasi eorū distinctio non arbitrio mathematicorū: sed a natura celi ex orta sit: ac/
ciditq; si in octaua sphæra describantur: ut Ptolomeus. ægyptii signorumq; omnes magi/
stri uoluerunt: ut res nulla soliditasque naturæ illis respondeat: sed cogitari tātummodo
& mente concipi possint. Quare & Origenes imbutus doctrina ægyptiorū signa ista itel/
ligibilia & rōne tantū perceptibilia nuncupauit. Neque enim aliqua est pars sphæra octa/
ue: qua uel equinoctium uel solstitium semper fiat: sed alia atque alia si quēadmodum pu/
tant ab occasu in ortū pprio motu sphæra ista defertur. Quapropter pūcta in quibus fie/
ri semper uel equinoctiū uel solstitium intelligimus re quidē nulla a nostra cogitatioe de/
pendent quæ possint utiq; mathematicis ad inueniendos motus supputandaque loca pla/
netarū deferuere: sed uirtutum origenes & influxum aliquorū principia statui non possint
quod fortasse chaldei considerantes imaginibus solis non etiā signis in p̄dictionibus ute/
bantur: unde maxima huius artis infirmitas & inconstantia ualde cognoscitur: quādo ea
quæ prima & ualidissima eius fundamenta consensus putat astrologorū: ea tamen chal/
dei p̄fessionis fautores & in futurorū p̄dictionibus celeberrimi/ nulla existimarunt. Haly
auērodan aliqua ex parte hæc aduertens: signa inquit mansiones sunt quæ nihil operā/
tur: operatur aut stellæ fixæ quæ sunt in eis: tum quia octies sol ea singulis annis oīa p̄cur/
rit: & ex opationibus quas in eis constitutus sol opatur nomīa accipiūt: quoniā item stella/
rū fixarū quæ sunt in eadem signi parte uel centū ut antiquiores uel septuaginta ut iunio/
res/ si uirtus permanet erit toto eo tēpore & uis illius signi uirtus eadem quæ stellæ ubi cō/
morantis: qua ad partem aliā translata uirtus quoq; ad partē illam transferretur: hec illa/
cuius quidem opinio tum ex allatis: tum ex aliis alibi eius uerbis hæc fuisse cognoscit: par/
tes quidem ipsas zodiaci si stellæ influxus excludatur efficiendi uim nullam habere: cum
autem huius quidem signi talem: alterius aliam esse proprietatem & influentiā dicunt du/
plici hoc rōne habere ueritatē: aut quoniam stellæ in ea tūc signi parte cōueniētes tali po/
testate p̄dite sunt: ut que hospiti dicitur hospitis sit efficacia: aut quoniam sol ad signum
illud perueniens talia operatur: quo pacto æquinoctialia signa & solstitialia aries. i. can/
cer libra & capricor. mobilia dicuntur: quare in eis sol constitutus anni tempus immutat
contra quæ his proxima sunt fixa: quare quo āni ea tempore peragrat sol aeris status qua/
litasque non inuitur. Similiter ait Ptol. arietem facere tonitrua & corruscationes nō ob/
aliquam uim in ea parte zodiaci sitam: sed quare sole posito in ariete æquinoctium uenū/
est: quod anni tempus ex sua qualitate mutationes huiusmodi aeris ciet. solis enim calor
ad nos accedens proxime/ antedētis hyemis humiditates dissoluens multos sursum ele/
uat uapores: ex quibus compacte nubes mutuis collisionibus quando inter se concurrunt
corruscationes emittunt. Hec est Haly auenrodan de signorum potestate sententia: qua
magis confirmari non potest: quod uolebamus zodiaci. i. partes æquinoctiis interceptas
atque solstitiis in quibus uim principalem cōsistere ait Ptolomeus: quibusq; astrologi om/
nes præter chaldeos utuntur: eas efficiendi uim nullam habere. Nam opinionem Ptol/
mei Auenrodan dum exponere cupit & declarare/ stilo ut ita dixerim in anne ueritatis i/
merso obliterat uel inuitus penitus & expungit. Assert enim circuli partes nihil efficere: &
quæ fieri ab eis putantur ea operatione uel solis uel stellarum in illis partibus egentium
excitari. At uero ægyptii & Ptol. & ois turba astrologorū p̄petuas & imobilis signis ascri/
būt proprietates quæ nec sole nec stellis in deducēdēt hō exolefcunt aut permutantur alio/

quin debuit alia Pto. tradere de natura signorū q̄ quæ prodita olim erat ab ægyptiis. Sed
alia etiā posteriores q̄ quæ scripsit Ptolomeus: sed migrantibus stellis uirtus quoq; signo/
rum permutatur: cū ne syllaba tum cōmutata eadem de natura signorū prodant ab eis q̄
p̄dite scripsere quæ etiam apud Petosiras & Cechipfos cum tamē illud debeat euenire/
ut quæ arietis alias erant sint quādoq; tauri p̄prietates: & quæ scorpii fuere sint aliquādo
sagittariū: atq; ita de reliquis quādoquidē stellæ olim in ariete cursū agētes nunc in taurū
pretergradiāt: & quæ scorpiū olim occupabāt/ ad sagittariū tractu tēporis cōmigrabūt.
Iam de sole qd̄ dicit̄ iesu bonæ q̄ uanū & nugatoriū/ ut signo uidelicet attribuat quod so/
le inibi collato/ nō signi sed solis uirtute p̄ficiscit̄ quod fertne pinde est/ ac si cathedram
dicant aspirare uim disputandi/ q̄ in ea sedens philosophus soleat disputare: pariterq; a
scabello: & in eo sedente sperent syllogismos: sic. i. quoniā in ariete positus sol tonitrua
ciet & hyemis gelu tempie ueris imutat planetari decernūt cū fuerit luna in ariete toni/
trua expectanda: & oibus in rebus arietem esse mobilitatis auctorem. Nec aduertūt si toni/
trua fiunt in ariete sole collato/ nō idem sequi de luna reliquisq; planetis: quādo illud nō
a signi natura sed a calore fit solis uaporosos halitus in sublime tollente materiā nubiu:
& de qua tonitrua & cetera id genus postea p̄crent: quæ uis in calore syderū aliorū qm̄
nō est nō fiet ab illis qd̄ fit a sole: q̄q̄. i. in eodē signo collocatis. Nā q̄ hoc etiā sol in arie/
te magis faciat q̄ i aquario: nō de signorū est p̄prietatibus/ sed de loci positioe: quare. i. in
ariete p̄ximior est nobis: quare quæ apud nos sunt radiis in eius per id tps magis afficiū/
tur/ propterea in eodem positus signo diuersis in regionibus alia p̄ id tps efficit. Sed pri/
ma dialectices nesciunt rudimēta in quibus docemur distinguere quod est p̄ se/ ab eo qd̄
est ex accidenti. Sed utinā tm̄ nō essent dialectici: ac nō plane ut pueri deliraret. nā qs il/
lud nō potius insaniam uocet q̄ errorē: ut quoniā posito sole in ariete (ne ab eodē disceda/
mus) tps anni mutat: p̄pterea putent quicqd̄ incohaueris luna ibidem posita statū firmū
q̄ nō futurū: sed fluxum atq; mutabile. Et quoniā dum leonē occupat sol æstatis. i. medio
nō mutat sed durat eadem aeris qualitas: p̄pterea esse fixum signum leonem: quare quæ
sub eo quis auspiciat diuturna imotaq; futura. Vnde illud mirabile dogma luna leonem
peragrāte nec induere primū uestes nec incidere oportere: quare ob fixi signi qualitatem
uestes illæ sunt diu pennaturæ: qua significatione uidet̄ aut morbus aut mala alia causa
significari: p̄pter quā illis uti nō possis quādoquidē qbus utaris hæc uestes nō cōsumi diu/
q; perdurare nō possunt: qs hæc audiens possit non putare uel ad risum ficta a fabulanti/
bus uel amentiu deliramenta: aut quibus illi iam artibus ab erroribus remouebunt/ qui/
bus talia possunt/ non solum non absurda uideri sed uera. Solent autem philosophi quā/
do cū illis disputatur qui nihil erubescunt: & primis etiam dignitatibus prima fronte re/
sistūt cogere ad sui euerionē: hoc est ad ea quæ dicūt nō tā firme p̄bare q̄ cōtradidere. Et
nos igit̄ eadem uia istos egrediamur: qm̄q; absurdū eis nō uidet̄ habere ob id arietē uī fa/
ciendi res mobiles: quare sol ad eū accedens anni tps imutat. Illud saltē ab eis ipetremus
ne quasi nati sub ariete loco se moueāt: sed dogma teneāt & tueant. Quod si faciāt eos
sic interrogamus: signa hæc quæ mobilia/ fixa/ duplicia uocāt imobilia sint. an cū imagi/
nibus pariter moueāt. si mobilia respōdeant/ iā a suis signis ipsi quoq; mouent: quādoq/
dē æstatē/ autūnum/ hyemē uer initiare non mobiliū signorū sed imobiliū est: & quas ipsi
dant signis p̄prietates: ut mobilia fixa/ duplicia sint: a p̄dicta uarietate tēporis ducunt

Ignari diale/
cticæ astro/
logi
Delirant ut
pueri.

nō igitur aliis cōpetunt signis q̄ quæ dictis in locis imota semp in circulo cogitant. Qd̄ si imobilia esse dicunt: sequit̄ ut cum imaginum loco nō cōueniāt: quæ cū suis stellis idē/ tidem loco pmutata sint (quod si est) qm̄ pacto pprietates ab imaginū sola figura deriuat/ tas aliis etiam signis attribuunt. & arietē quidem quē mobilē/ æquinoctialē/ breuiū tēpo/ rum uocant/ quæ sunt imobiles signi cōditiones: mox & quadrupedē dicunt/ oculis lan/ guidis libidinosum/ quæ nō iam signi sed imaginis sunt/ nomie quidē eodē: si natura/ lo/ co/ pprietatibus/ differentis. Et ne particulatim singula psequar oīs turba astrologorū cū signa partiunt/ ut hæc cōia/ hæc fixa/ hæc mobilia sint: rursus alia recta alia obliqua: quæ sunt (ut dixi) nō mobilium signorū cōditiones: Itē differentis his utunt̄ alia humana/ alia sunt ferina/ alia aquatica/ alia terrena/ alia muta/ alia uocalia hæc sterilia/ illa fecunda: quæ oīa sunt imaginū nō signorū. quia nullā hæc circuli pōnem/ sed naturā imaginis/ for/ mā effigiēq; sequunt̄. Quæ hæc igit̄ tanta est tarditas uel somnolētia. ut miscere res di/ uersas/ atq; cōfundere sola deceptos noīum cōione nō naturæ uideant̄. Nā & illud quo/ q; ut hoc calidū/ illud terrenum/ aliud aerum/ aliud aqueū/ signū sit acceptum qdē est ex imaginibus eadēq; temeritate ad signa trāslatum: qm̄ si status circuli ex imobilibus punctis cōsideret̄/ aries potius aerū erit iudicandū/ hoc est calidum & humidū q̄ igneū. i. calidū & siccum cū eo uer aperiat̄ calidæ humidæq; qualitatis. quin & Ptol. reddens rationē cur in circulo cuius initiū nullum/ sumere ab ariete anni exordia cōsueuerimus. Respondet qm̄ in prima rege oīum ætate abundat humiditas/ quæ est qualitas ueris quod icohamus ab ariete. Sic igit̄ o Ptolomee si primū signum aries est: quare humiditas primæ ætati de/ bet: putas ne siccū signum an humidum est. si siccum non igit̄ primū: si humidū cur igni tum dicit̄ a uobis. Deniq; istæ (quod uolebā/ pbare) frigidū/ siccū/ calidū/ humidū/ differen/ tiæ signis distributæ: ab imaginum potius conditione q̄ a signis uidentur acceptæ: quod etiā Auenazra in libro rōnum astrologicæ cōfitē. Sic enim cancrū: scorpionem: pisces: fri/ gida statuerunt/ animalū quorū habent appellationē natura p̄sitata: arietem: Leonem: sagittariū: calida eadē rōne geminos & aquarium ob effigiē humanā aerea: quæ in hoīe qualitas plurimum dominat̄: Sic terra taurum & capricornū & uirginē: tū ob uim sexus tum spicæ quā manu gestat rōne: sumptam uim igit̄ hanc ab imaginum diuersis pprieta/ tibus: signis attribuerunt: in qua re bonus Ptolomeus nō solum dormitat sed lassim ede/ rinat: ut in eodem cōtextu a signo ad imaginē se transferat: qd̄ ita plane demonstrabo & simul errorē Haly inexpiabile in exponēdis Ptolomei uerbis. uerba igit̄ eius secundo li/ bro apothelismaton hæc sunt: arietis dodecathemorion (sic signa uocat) uniuersaliter q/ dem est

βροτα εσκου χαλαρωσεσ. i. κο ομερος δεεπτο μαλλομα
 ποτησ τομ κατεωτομ οπιλαμωμ αιστερωμ ιδιοτησ: Hoc est particulatim autem hec magis & minus fiunt p̄ natura & ppriate stellarum quæ sunt in eo: & subdit nam p̄cedentis quidē eius partis imbres & uentos faciunt/ mediæ aeris temperiē ultimæ æstum & pestilentiam: Tum quæ ad aquilonē inflectunt æstum & corruptionē: quæ ad miridiē glatiales & sub/ frigidæ sunt hæc ego Ptolomei uerba ita accipio: ut quod de ariete in uniuersum p̄nūciat inibi ad imobile signum referat̄: quod negari nō pōt: qm̄ ipsum est in quo fit æquinoctiū & Ptolomeus eam ob causam βροπτεωδεσ dixit esse & χαλαρωδεσ: q; hæc omnia uernum ante tempus solet excitare: tum quæ addicit cōsequenter de diuersæ partium eius efficien/ tia p̄ natura stellarum inibi existentium: credit quidē Haly de sygni etiā partibus dici: ut

Auenazra

mox declarabo: sed luce clarius ex ipso Ptolomeo de imagine dictū eē declarabo: & quā/ tum erat Ptol. in dogmate statuendo/ tm̄ errasse in exponendo Ptol. ipsum Haly. Putat igitur ille Dicta Ptolomei sic accipienda. ut stellæ quas illis inesse partibus dicit fuerit eo tēpore quo scribebat in illis partibus eius signi de quo loquit̄: atq; eam tunc fuisse illius si/ gni proprietatē: quæ mutatis ad locum aliū stellis successione tēporis alio transferat̄: quæ utiq; Haly interpretatio probabilis apparet: si quod facit in ariete in aliis signis fecisset Ptol. Et stellarum quas in illis partibus ponit/ noīa nulla ptulisset: sed cū in tauro expli/ cet quasdā stellas nominatim: & suum simul & si errorē interpretis manifestat. quoniam stellæ illæ tempore Ptolomei in ea signi parte nō erāt in qua eas ordinat: sed in parte po/ tius imaginis: in qua. s. sunt & erunt & fuerūt. Verba eius de Tauro hæc sunt. Tauri signū Verba Ptol. uniuersaliter quidem utranq; affert aeris qualitatem: est tamē subcalidū particulatim au/ tem antecedentes quidem eius partes presertimque ubi Pliades sunt/ terremotus & uen Plyades: tos/ & nubes/ exsuscitant: sequentes ubi sunt Hyades corruscationes & fulmina faciunt. Age igitur a Ptolomeo de imagine hæc dici quis non uideat. in eius antecedētibus parti Hyades: bus Plyades sunt quas Vergilias nostri uocant: in sequentibus hyades p̄ quibus in uul/ Vergilia: gata translatione aldebaran legitur: quāq; n. in uertice & cornibus totoq; capite hyades sunt: plyades aut̄ inter finitionē corporis eius & caudam arietis quæ uocat locum absis/ sionis: ille tamen sequentes hæc antecedentes obtinent partes: quoniam taurus auersu occidit & exoritur. At uero ad signa hæc si referantur nulla erit ueritas dictis quandoqui/ dem tempore Ptolomei non erant pliades in signo tauri sed in ariete: ut ex magna eius compositione agnoscere cuius promptum est: quam cum debuerit Haly legisse nec eum/ dem fuisse utriusq; operis auctorem dubitauerit non possum satis mirari in re tam aperta hallucinatū: ut dicta Ptolomei de locis stellarum in signis exposuerit & pliadas per id tempus in primis partibus tauri fuisse scriptum reliquerit: quem errorem etiam Haly & Leopoldus & ascadensis in summa quā uocant anglicanam: & deniq; posteriores ut Bo natus sunt secuti. Sed maior error horum q; sequant̄ Haly dicentem Ptol. locutū de stel/ lis positus in illis partibus signi: & tamē non mutant: sed dicunt idem qd̄ Ptol. cum ab eo tempore sint mutata plus uiginti gradibus. patet igitur quod probare uolebamus cōtra/ dicere sibi astrologos imprudenter qui signorū imaginūq; pprietates (si quæ sūt illæ) qua si loco/ natura/ partibus/ nō differant: inuicem miscent.

Caput V Chaldeoꝝ imagines mera esse figmenta. qd̄q; ad eas fingēdas illos in/ duxerit: atq; errorem artificiosæ imaginum & alios plures inde pululasse.

Urum age signorum nulla sit uirtus: an imagines ipse aliquid sunt. forsitan enī hic delirare astrologi non uidebuntur: nec inibi ficticiis rebus & arbitrariis quā do illas imagines suis quāq; luminibus/ stellis/ radiis/ pro stellarum natura po/ testatis habere plurimum q̄s negabit. Ego uero astrologos delirare hic etiā nihil dubito qm̄ & si stelle de quibus imagines fabricant̄: & ueræ & naturales sunt: ipsa tamen de stel/ lis imaginum cōstitutio/ nec uera nec naturalis/ sed falsa proq; libidme fabricantium pe/ nitus imaginaria & sine aliqua sepecie est pbabilitatis. quis enim statim nō iudicabit: ut si magna est uirtus unius stellæ multæ in unum pariter cōspirātium etiā nō sit maxima. Sed rediens ad se ratio/ nullā inibi esse uidet p̄ter fictam a nobis syderum cōspirationem nā mixtio per coalitū certe ibi nō est: quomō igit̄ cocunt multæ stellæ in unā pprietatem

& natura distincta: & magnorum spaciorem imensa vastitate disiuncta scio quid respondebunt in unius imaginis illa effigiem conuenire/quod sit argumentum alicuius occultae etiam affinitatis: ut quemadmodum ex una speciei cuiusdam figura delimitat ita una sit in his ex illis omnibus eiusdem rei natua proprietates. at uero hoc aliquid forte esset: quia nec efficeret (quod uolunt) si imagines istae uerissimis ibi notis expresse absoluteque uiderent: cum autem per arbitrio ut declarabo nostro fingant: nec potius ibi canes & lepores (ut ipsi uolunt) quam tygrides & elephantes cuique sibi formare commodum sit. Patet quod de figura sumit argumentum esse ut caetera solent astrologorum uanum & arbitrarium & fabulosum. Quod si non per libidine aspicientium sed per naturam consistere ibi illas figuras contendunt: non tamen ad experimenti fidem per uocabo quod ad ipsorum astrologorum rationes & testimonia. Abraam. n. auenazra magne apud illos auctoritatis in editione secunda de astrologicis rationibus (Coscipit. n. de eadem re libros duos) de imaginibus istis redditurus rationem. uerbis ita scribit.

Que nos ita ad sensum uertimus in latinum. uulturem cadentem uocat Ptol. Iyram nec mirum quoniam sicut unusquisque mutare sibi figuram potest: ita & nomen caelum. n. sphaericum est: quare nihil est in eo cur hoc loco potiusquam alio exordium statuas alicuius rei: sed quemadmodum aliae aliis stellis per oculorum arbitrio coniungunt: ita diuersae fiunt imagines. nos igitur eo modo eas narrabimus quo traditae sunt: haec illae. qui uerius & efficacius opinionem meam confirmare non potest: quoniam si principium nullum aut finis est in circuli partibus: potes a quacumque malueris stella tibi imaginem inchoare: & in quacumque uolueris etiam desinere. nec dubium per initium & terminorum quos tibi prescripseris diuersitate: per numero stellarum quas uel asciscis uel exclusis uarias inde imagines te conflaturum: presertim cum ex his et stellis alias alius formas sibi representet: ut in uulture & Iyra Abraam declarauit: & i aliis pariter potest declarare. neque enim in ipsarum quae magis celebratae zodiaci imaginum numero conuenire: sed cum alii duodecim caldei tamen illas undecim fecere/ex libra & scorpio una constituetes: nam quid prohibet cum omnibus in pictura ista caelesti quilibet audendi concessa sit aequa potestas: & ipse etiam Albumasar qui in omnibus rationes dogmatum astrologiae redditur se proficitur/cum uenit ad imagines/alia non attulit rationem/quod per Aratus illas ita descripsit/quasi non ille sit fabulosissimus: quod ut Cicero inquit/astrologica scripsit astrologiae penitus ignarus: quod si sphaeram Arati cum barbarica sphaera contuleris dissentire plerumque & dissonare iuicem illas uidebis: quare. scilicet sint ad libidinem fictae & nulla doctrinae uel rationis soliditate nitantur: habereorum magistri sicuti imagines suas astrologi: ita suum in stellis alphabetarium: hoc est suae linguae notas & elementa inuenire contendunt: nec si credulos oculos nascant minus hoc possunt illi probabiliter/quod de imaginibus astrologi persuadere. quod plura ibi omnes formarum/omnes effigies: quare nulla ibi formarum/ nulla effigies omnes potestate & arbitrio hominum: natura & ueritatis actu nulla. Quod si ibi saltim nostri diuinaculi augustarum quaedam regum & sublimiorum simulacra confixerent: facilius ego quidem inducerem ut non tam eorum & contra naturam quam dei opera mihi uiderent. Sed cum illius consilium & sapientiam animaduerto non uideo: cur illud diuinitatis templum: illa atria caeli/melioribus non potuerit aut noluerit imaginibus insignire/quod irrationalium animantium/mostrorum/ uel rerum etiam uita carentium. quid enim ibi

Varios uarias sibi imagines eodem in loco fabricasse. Albumasar. Aratus Cicero alphabetarium unum habere in caelo pingunt.

propter uersas/dracones/lepores/canes: & quae in anima sunt uti sagittas/naues triangulos. Adde capita abscissa tabo sanarumque diffuentia: & relegata ad supplicium uirginum: ut hydram & centaurum permittam: quod si natura non patitur. cur eorum in caelo exemplaria sibi descripsit. Equidem maius omni infania puto adduci aliquando ut credamus naturam haec instituto/ & diuino consilio ibi etiam formata: Puderet bonum antistitem aut magnanimum regem/meliores perituras in templo/in regia non habere. Alioquin quod consilium instituentis ista naturam. an ut per imagines has superiores/inferiora generis eiusdem corpora gubernaret. & per lyram quidem caelestem afflaret quibus uellet hominibus musicam melodiam: per aialia quae sunt ibi ea quae apud nos sunt generaturque quotidie & corumpunt: & generaret ipsa & conseruaret: ne monstrata sunt opportuna quae nulla in natura sunt: innumera aialia ibi non describi quae nulla describunt. Nam quod canum urfarumque sit priuilegium/ut duos habeant in caelo siue rectores siue antistites: elephanti tygrides & innumerare species aialium/nullum habeant in caelo numerum per quod regant. sed nimis multa de his cum illis/quae non solum est turpe credere philosopho/sed confutare etiam indignum. Quod si quis me percontetur/cur in ista fingendi licentia ad has potius imagines quam ad alias fautores astrologiae descenderint. Respondebo illum rationis habere quaestionem/quae frustra desiderat in his rebus quae nulla ratione constitutae sunt. Quid tamen in plerisque eos induxit facile est uidere. Puto. n. imaginum nomina quae zodiaci partibus ascribuntur ab operibus solis esse deriuata quae potissimum fiunt cum in illis partibus inueniuntur: ut gratia exempli Cancris nomen habuerit per ea signiferi in qua sol collocatus canis more regreditur quae proxima est Leo propter aestus immodici exurpantia: sicut Taurus per alia nuncupata quae ad eam sol cum uenerit terra bobus arat: quae Gemini sequuntur: quare tunc germinando omnia gemuntur: sub uirgine terra exusta solis ardoribus nihil parit: & sub arietate uellere flos capi uestiuntur quae ratione capiti etiam de capillamenti similitudine animal illud praefecerunt: Libra noctes & dies in librili apensas inuicem aequat: cum ad Scorpium sol peruenit/tum primum aer frigore pungit: Mox sub Sagittario & frigore uehementiore/ & uentorum aculeis nos lacescens: in Capricorno ratio manifesta: quare inde sol istarum caprae ascendere rursus incipit: in aquario & piscibus pluuia piscibus affatim effundens: potuerunt huiusmodi illi similitudinibus adducti/has potius quam illas in uariis caeli partibus imagines fabricare/trahentes facile stellas in effigiem naturam illius cuius illi parti nomen ob aliquam causam imposituri essent Accessere figmenta poetarum uel ad uoluptatem uel ad gratiam multa confingentium. sicuti conon aegyptius mathematicus uidit prius monstra & ex beroniceo uertice caesariem. sed nec operam precium rimari diligentius & explorare infanias aliorum/dum satis superque constet nolentibus delirare non esse naturam haec opera: sed fingentium nugae uel somniantium deliramenta: sic ut tandem recte de his inuenitis diffinita a corrupta philosophia & poetarum fabulis sunt exorta: quibus tamen quasi rebus uerissimis & digno (ut sic dixerim) dei formati tamen astrologi omnes tribuunt: ut uix credibile sit/in quas superstitiones haec illos infania perduxerit. Ne des pharmacum inquit luna in tauro collocata: quoniam animal illud ruminat: quare pharmacum faciet ut euomat: cum domum ardisi cauere caue ne scorpius quartum locum obtineat: quoniam multi in illa domo scorpii abundabunt. Qui corona oriente praerebit erit rex: qui lyra musicus. & mille alia hoc genus e quibus uideas illis esse persuasissimum harum omnium regum ueras effigies & naturas esse in caelo/a qui bus ad nos mirabiles defluant in decernendo fato potestates. Denique illa fabricandarum bricandarum

Vide pcellē tem infaniā

Dubitatio. Responso.

Cacer. Leo: Taurus Gemini Virgo. Aries Libra. Scorpio Sagittarius. Capricor. Aquar. Pis.

Figmenta poetarum

Dogmata ex illis huiusmodi exita. Supstitio fabricandae

imaginū un de orta
Auerrois ad uersus Alga zelem

imaginum supstitio/tota de ista infania pullulauit: ut formata. s. in metallo aliquo simili imagine: a celesti illa uirtutem afflari metallo opinent: quæ tamē nec sunt in cælo/nec si essent ob illam tamē ibi sculptam imaginē illinc descenderent: & si descenderēt: haud quicq̄ tamē ut probat Auerrois aduersus Algazelem nobis inde proficeret. Sed de his latius peculiari tractatu postea differemus.

Caput VI Inuisibiles imagines neq; sensu neq; rōne cognitæ esse pugnareq; inter se earum iactatores: qui nō caldei aut Indi/sed arabes tm̄ fuerē.

D Emirari utiq; aliq; possēt infaniā astrologorū in fabricandis quas hactenus inces suimus fabulosissimis imaginibus: nisi alias multo magis ridiculas sōniaffent. Tradunt. n. in unoquoq; decano siue facie cuiuslibet signi imagines eē quafdā/ inuisibiles illas quidem/sed uerissime naturæ soliditate cōstantes: quas q̄ audiūt nō dif-

Vide fabu losissima nu gamenta.

fluere in risum nō possunt. Sunt. n. huiusmodi. In prima inquit facie cancri ascēdit formosus iuuenis bene amictus/sed in facie eius & digitis nō nihil habēs obliquitatis/corpe reliquo simili equo atq; elephāto/pedibus albis/supra se uarias frugū spēs & folia arborū suspendens. In prima facie leonis ascendit arbor altissime radice/cuius ramis insidet canis/& uir amictus uestibus nobilibus quidē sed sordidis/lachrymabundus: & de parentibus suis tristis his similes aliæ in aliis signorū decanis ab illis describunt/quarū oīum ut

Aboasar: pote regē efficacissimæ meminit Aboasar sexto lib. magni introductorii. meminit Auenazra in eo lib. cui titulū fecit

hoc est initiū sapiētia: meminerunt Pe-

Petrus apō: Michael sco.

trus apponensis: Michael scotus: & astrologi arabes latiniq; pmulti: de quibus ego cum olim non nihil audiuissem/putabā p̄ has imagines illos indicare/quidnam signi cuiusq; decanus oparet: nō q̄ inibi hoc est in cælo figuras esse opinarent. At eorū adiens libros lōge secus esse agnouit. Putant enī & asserunt & cōtēdunt/has in illis decanis imagines eē uerissime/opeq; apud nos mirabiliū effectrices. Quin ait Albumasar operant quidē in terdum quæ sūt similia suis formis: sed sæpe & alia penitusq; diuersa. Et qdē si lince hoc dogma statuissent adduceret aliquo modo ut subditare patuisse oculis eorū. quæ nostros obtutus effugerēt. Istis autē hoibus tā admirāda misteria ppallātibus nō inuenio fidē qd/

Irrisio figmē ti huius.

nā possit astruere: cum nec habeāt oculos alios q̄ quos hoies solēt: hoies autē nō uidēt: nec raptos cū apostolo in cælum eos legamus: nec in terra locatis rō ulla potuerit ista demōstrare. Erubescant autē qui se uocant philosophos: nec ista pudet tamē eos nugamenta cōscribere quæ uix bimulo infanti fabulās anus psuaderet. Adde q̄ nec easdē omnes: sed alias alii sibi imagines cōmīniscunt. Hic quidem in prima arietis facie mulier inquit ascen-

Discordia a strologorū i istis inuisibi libus imagi/ nibus

dit fulgore resplendens: & cauda piscis marini. Alius nō formosam ibi mulierem: nō piscem: sed æthiopem esse ait: de cuius tamen oculis ambigitur nigri ne/an rubentes potius sed qui procera certe statura/& albam chlamidem induatur In tertia facie geminorū ori tur inquit quidam/fistula aurea/& canis latrans & delphinus. Alii contendunt nihil horū inibi esse: sed uirū petentē arma quibus se induat: clipeo munitū/instructumq; pharetra. In tertia facie scorpii equū aiunt arabes esse & leporē. Indi nec equum nec leporē: sed canē aprū & leopardū. Alii nullā bestiā sed uirū in genua curuatū forte (si licet mysteria interpretari) p̄ astrologis deo supplicantē: ut eos aliquādo reddita mēte liberet ab infania qd enim aliud præterq; insanos. qui fallaciosis adeo nugis nec possibilibus uacēt credāt

Abraā iude. astipulēt. Vidēs hæc abraā iudeus atq; astrologus in libro de natiuitatibus ridiculas po-

potius qui ueras imagines istas esse cōfiteat. sed nec quēq; inuenio p̄ter arabes homines sp̄ Arabes fabu fabulosissimos: & qui eos secuti sunt latini/fidē illis adhibuisse. Nihil de illis ægyptii: ni// losissimi in// hil caldei: nihil græci: nihil. latini ueteres astrologi scriptores. Nā qd̄ ait Albumasar in uentores er/ dos ægyptios/babilonios/ista tradidisse/falsus facile dephēdit: de ægyptiis enī & chalde roris huius is est unde intelligamus talia apud eos deliramēta nulla fuisse. unde cōici pōt, de idis eū pariter mētiri: q̄q̄ nō ita pōt ut de illis reuinci/cū nulla extēt a fidedignis auctoribus tra/ dita nobis indorū monumēta. Sed hoc peculiare arabū est: ut quascūq; ipsi fingūt cōmēta Arabū mos: tiones/p̄scribāt illis auctorū nomina illustriū/quales multas in primo disputationū istarū Arabū mos: libro cōmemorauimus. Cū igitur extēt Petosiris quædā adhuc apud ægyptios astrologiæ Maternus: magistri. Cū extēt p̄ter Maternū Ephestion cōmētatorq; Thebanus & Paulus ex alexan// Ephestion: dria ægyptiaca oēs astrologiæ interptes/facile ex illis cognoscit nullā de istis imaginibus Paulus. in ægypto mētione. Patet idē de chaldeis auctore Teniro babilonio qui scripsit apoteles/ Tenirus: mata decanorū & coorientiū cū illis imaginū patet Porphyrii & testimonio qui ex snia cal Porphyrius: deorū astrologicas scripsit institutiōes: ut mittāt Malliū & Maternū utcūq; nobis & chal/ Mallius: deorū dogmata referētes: de græcis auctoribus soli possunt dubitare qui græca nō legerūt Maternus: neq; enī usq; apud græcū ullū scriptorē mētio de istis imaginibus: ut accusare magnope// Error Haly: re Haly debeamus qui istū errorē ascripsit Ptolemæo: nā cū uerbo quinto & nonagesimo hæc Pto. al// libri cui titulus fructus dicit Ptolemæus hoc est quæ singulis signorū cribentis decanis coorientiū nati uoluntatē indicare: & quānā artē sit pertractaturus: expositor Ha/ ly per coorientes imagines / inuisibiles istas de quibus diximus putat intelligi: nesciēs quæ/ nam apud græcos hoc est coorientia dicant: uocant enī apud eos hoc nomie sex ille atq; triginta extra signiferū imagines quarū. xv. ad austrū: una atq; xx. uergūt ad aquil lonē: de quarū pprietatibus & natura primo lib. apotelesmatō scribit Ptol. qui nec eo lo/ co nec alibi usq; aliarū unq; imaginū meminit p̄ter eas quas fabricant ex uisibilibus stel/ lis: aduersus quas superiore capite disputauimus utitur autē eadē dictione in sequēti uerbo cum dicit cōsiderāda in defectibus luminariū

idest coorientia/quæ eandē sniam secūdo lib. apotelesmatō tractās indicat ex quo genere ista sint quæ coorientia dicant. Ex quibus cū ait nati uoluntatē artemq; indica ri quā sit p̄fessus: id docet qd̄ Mallius Maternus græciq; scriptores explicarūt: ut qui na ue coorientate nascit nauta sit futurus: qui lyra musicus: qui emotho auriga atq; ita de reli// quis. Sed & Porphyrius in isagogis typū hoc est figurā & formā τω πζωδωπ: hoc est anima lium quæ sunt in zodiaco .i. coorientiū

.i. ex astrorū cōpositione ait cō/ stare: unde intelligimus coorientia hæc quæ dicunt/nō alias esse imagines q̄ quæ ex stellis constituunt: in quo declarando fui p̄lixior: quia audio Trapezuntiū græcū hominē (neq; Error Trape em̄ eius liber ad nos peruenit) sed ita audio in cōmentariis eius in cētiloquiū Pto. expōnē zuntii. Haly esse secutū. Aquo errore barbarus Albu. potuit eos deflectere: qui nullas p̄ter uisibi les & constitutas ex stellis imagines ad austrū aquilonemq; sitas/decanis exoriri ex sentē Error circa tia Pto. affirmat. Libet autē ad mentē reuocare: qd̄ quinto lib. aduersus illos dicebamus Iesu natiuita tem supra ta puerum qui uocetur Iesus. constat enim imago hæc uirginis puerum lactantis ex his fabu xatus. losis imaginibus quas irrifimus. q̄q̄ nec talem ibi imaginem: sed aliam quandā ut nar//

rat Albumasar indi cōminiscunt: qđ inuentū qđ uanū & ridiculū sit quisquis aīo satis ppē derit pudebit eū astrologicis istis deliramētis/euāgelioꝝ ueritatē uelle aliqñ confirmare: qđ nō alia rōne a demone est pcuratū/qđ ut quasi amica fauitorūq; religioīs pīstis ista reci peret. Sed habeant ipsi sua sibi nugamenta quibus accersitis non confirmat ueritas xpīa na sed infirmatur potius atque polluitur.

Ioannis pi Mirandulæ aduersus astrologos libri Octauī finis:

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER NONVS.

Caput primum Epithoma eorum quæ hæctenus confecta & quid sequētib; libris agendum undeque auspicandum.

Demonstratū est hæctenus astrologiā nullā eē qđ ista de qbus p̄nunciat̄ tur a cælo nō dependeant/præterquā per accidēs/aut tanquā a cā re/mota & uniuersali: quarū neutra cognitionē particulare euentoz; pa rit. Declaratū est itē si de cælo fierēt ista: nō tñ quo mō astrologi opi nant: hoc est a momēto quodā initiali: tum si detur hoc quoq; certe non ab his causis quibus utunt̄ in p̄dicendo quarū nullā si certū ha beamus examē uera & naturalis. Nā qđ stellis utant̄ & planetis/auget̄/minuūt̄ mutant̄ pro locis/signis/interuallis/& ceteris id genus quæ falsa & in efficacia esse declarauimus.

Quare uel malas cās introducūt: hoc est fabulosas/uel inficiūt bonas admixtiōe malaz; nūc illud nobis agēdū ut declarem; si cūctā ista cōsisterēt esse tñ hmōi quæ cognosci ab illis nō possint/aut si possint cognosci nōdū habitā tñ eorū cognitionē. Tria sunt aut̄ cog nitu necessaria si de rebus futuris uera p̄dicēda sunt. Primū illud ut hora initialis rei: cui qđ fideliter teneat̄. Secūdū ut statū cæli syderūq; pōnē ad eā horā exacte cōprehēdamus. Postremū ut illa cæli syderūq; positio qđnā faciat rōnibus ueris/aut nō fallacibus obser uatū expimētis itelligamus. Horū nihil posse cognosci: aut qui sciuerit hæctenus nō extitit se duobus sequētib; lib. aperiemus. Exordiemur aut̄ ab hora primordiali cuius cognitō in primis necessaria nec cōstitui reliqua recte possunt siquid in ea uel ambigat̄ uel erretur Ea uero uel hominū siue genituraꝝ uel urbiū atq; regnorum/uel anni cōstellatiōes auspi cantur nos a genituris initium faciamus.

Caput II Astrologum certam geniturā horam neque semper scire posse: neque per ueram regulam explorare.

Nō potest sci ri uere geni/ tura nisi per instrumentū tū/quale forsità nūq; ē qđ inspectiōe momēto egressiōis ad liqdū m̄deat: rō ptilis horosco pi uacillabit. Veg; ut si uera p̄ astrolabiū horā p̄scrutatō rarissime ut dicebam; fieri hoc cō per instrumē tigit: illd̄ frequēs fereq; p̄petuū ut parētes/dñs uegenituraꝝ/talē fuisse natiuitatis horā di tum Eallunt cat astrologo cui fidēdū nō esse nec astrologi diffitent̄ falaxem plerunq; quare dicit̄ apđ instrumenta os hora estimata siue suspecta: de qua. s. suspicio certitudo nulla. nā solaria mentiunt̄ &

horologia quidē si nihil fallāt. ea tñ quæ mediis horis cadūt interualla nō demōstrāt. ad de q; horæ uulgares initiū ab occasu solis nō habēt qđ mathematicarū ratio postulat. ue rum cū aer incipit obtenebrari: qđ euenit sole sub finitorē dudū iam demerso/p̄sertim in signis obliquis sole collocato: quæ cū morā i occidēte trahāt longiorē iterdū nox unā ho ram exegerit priusq; aer obtenebrescat. Deniq; cōsitent̄ hoc nobiscū astrologi: sed reme/ diū adhibuere ne p̄pterea diuiniatio periclitet̄. Nā & si illa nō sit uera quā uocat̄ horom estimatā: nisi tñ a uero plurimū distet habere se methodū dicūt uere inueniēda: quare ni hil obesse priorē illā incertitudinē nos si sapere isti possent id tñ obiceremus artē siue sci entiā dari nō posse quo facta sit nec ne/res particularis quæpiā cognoscat̄. nō igit̄ esse me Confutatio thodū qua reddamur certiores quo momēto loānes aut Paulus editus sit in lucē: sed ista genera/om/ nō uident̄ eis absurda/forsitā neq; illud esse qualibet ne dū die sed hora particulas mul/ niuuestigata tas tēporis: quibus certa regiōe nasci nemo pōt/cōsequi hoc facillime demōstrat̄. Nā si na tionum geni tus ego prima noctis hora dicor a parētib; & methodo cōuenire horā negat astrologus turæ. quare serius aut citius me fuisse natū: rogo nūquid alius sub eadē cæli inclinatiōe priā no ctis hora nasci potuerit. qđ si negāt fieri potuisse: sequit̄ qđ dicebā ut multæ sint horæ cui/ iuslibet partes: quibus locis quibusdā nasci homo non pōt: dico aut̄ multas horæ cuiusli/ bet partes qm̄ nullū fere tēpus genituraꝝ datū à consulētibus regulis quadrat astrologoz; sed mutat̄ ab illis semper in partē uel aīcedētē horæ/uel subsequētē: si potuisse aliū nas ci per id tēpus in ea regione cōcedūt: qđ ego tunc minime natus sim: natus igit̄ priā. ho/ ra noctis dicat̄ Antonius/atq; illud interrogo siquā uerā iam statuimus horā suæ natiuita tis Antonius porrigat astrologo/uerā ille sit arbitraturus an falsam: si uerā debuit eadem rationē meā cum offerebat̄ uerā arbitrari cum eius methodo nō magis nūc conueniat qđ cum Ioannas eā offerebat: si falsam/uerū statuebat̄ ab hora natus Antonius: falsum er/ go dogma per qđ hora uerissima quasi falsa reputat̄. Præterea qui p̄ceptū hoc genus /tra diderūt signū aiunt mutari nō debere: qđ estimata hora demōstrat: sed eius signi partem methodo declarari: quæ potissimū sit in horoscopo. uerū estimata hora de signo sæpe mē titur cum postremis p̄sertim aut primis signi partibus ascēdentibus homo nascit̄: tunc igit̄ tur methodus nō emendabit errorē sed cōfirmabit. patet his rationibus/ uia nō esse horof copi uestigandi cum est incertus: Nunc illud ostēdamus siqua forsitam posset excogitari: quas tamen astrologi tradiderunt apertissime esse fallaces.

Caput III Ptolemæi dogma quod almufeli seu animodar uocant/ & auctoritati/ bus & rationibus confutatur.

Ptolemæus tertio apothelismatō lib. dogma tradit huiusmodi. Præcipit ob// seruari nouilunium pxime genitura præcedēs/aut pleniluniū. Tum planetam qua parte coitus fuit ual oppositio auctoritatis plus habētem: denique thema te iam disposito cui cardini proprior ille planeta fuerit statui locum illū ad numerū quē in partibus signi planeta ille dominator obtinuērit hunc cardinē confingunt totius geni turæ hoc fundamentū totius apotelesmaticæ astrologi omnes decernunt. hoc illud de/ cretum quod almufeli uocant/ interdum animodar. In quo quantū peccent iuniores sen tentiam Ptol. perperā intelligentes superius. Nunc ipse Ptolemæus excutitur cui possum imprimis magnas auctoritatū molles opponere. nam Abraā iudeus ait se multas genitu ras obseruasse cum exactissimis astrolabiis in his regionibus quarū longitudo latitudoq;

Tertia ratio

Dogmata Ptol.

Refutatō do confessa & explorata: nec tamē inuenisse de planetis aliquē cuius gradus ex signis quæ oc
gmatis Pto. cupabat atq; minutia/ respōderent gradibus & minutius orientis aut medii cæli nec plus
quod uocat hora dimidia uariaret a iam comperta sensu uerissima hora natiuitatis. Ridiculi uere qui
almufeli. dicunt iudicio nō scripsisse hæc animi auenazrā/ quali lis illi cum Pto. de regno : quo fuit
Infania quo annis etiā nongentis posterior quasiq; in anno cōstituendo in annorū datore: & plerisq;
rundam aliis Ptol. sniam aliis nō anteponat. Sed & Alchabitius pprio cōmētario scribit se demō
Abraā annis strasse nullo pacto per eam rationē gradum orientē uerum posse reperiri. Henricus batē/
nōgētis Pto. sis Alberti magni discipulus suā examinans geniturā: q̄q̄ nomine dissimulato seruū dei
posterior se nominās. mittamus inquit animodar Ptolemæi a sapiētibus reprobātū: alii dogma nō
Henricus expungunt sed castigāt ut Aoniar non nihil a Ptole. dissentiens. Alii super eius intellectu
digladiant: & cum illud inquirūt cumnam loco pximior sit planeta: sunt qui quātitatē dif
cretam obseruandā uelint: sunt qui continuā ut Antonius de mōte ulmo: Verum omissis
Aoniar: auctoritatibus aduersantiū Ptolemæo solitus ego dogmatis falsitatē ita declarare. Nasca
tur Lucius Rome: Florentiæ Fabius eadē hora eodemq; momēto liquet astrologis nō eū
dem futurū horoscopum utriusq; ob diuersam cæli inclinationē sub qua nascunt: & tamē
Antonius de si rationē ex Ptolemæi p̄ceptis ineamus eundē utriusq; horoscopū faciemus cum utraq; re
mōte ulmo. gione pleniluniū antecedēs/ siue nouiluniū eadem cæli parte cōtigent: quare idem quoq;
dominator qui themate in utroq; gradū signi possidens eundē/ iisdem numeris cardines
in utraq; genitura definit. Sed hoc euidētia rei sensuq; reuincet dogma igit falsum qd
miror Ptole. mathematicum summum non peruidisse.

Caput IIII Inuestigationem partilis horoscopi per conceptū/ Ptolemæo falso ab
arabibus ascribi: irrationalem esse: & a multis astrologis reiectam.

A Pud iuniores inuenta est alia ratio uestigandi ex hora cōceptus horoscopi cui
plurimū tribuūt. est aut huiusmodi ponūt quasi cōfessum ex ueterū traditione:
præsertimq; Ptolemæi uerbo primo & quinquagesimo lib. centū enunciatorū
lunæ locū in natiuitate fuisse horoscopū in cōceptu. Cōtra/ locū lunæ in cōceptu horosco
pum esse natiuitatis: hoc posito methodū tradunt qua putāt posse depræhendi locū lunæ
cum semē uterū impleuit: quo reperto similē quoq; gradū colligūt hora natiuitatis ascen
dere. Fuit aut eis erroris occasio mēdosa trāslatio librorū Ptolemæi qm̄ nusq; ille de gradu
hoc scripsit uerū de signo tantum: uerba eius loco supius memorato sunt hæc ερα & quæ
sequuntur.

Occasio ex// ubi fuerit in cōceptu illud fac horoscopum partu uel eius oppositū. nō putauit igitur Pto.
roris eorum hac uia partiliter posse horoscopū inueniri: quare in libris apotelesmaton ubi hoc inqui/
Mendosa rit nullam placiti huius facit mentionē: alioquin si de gradu intellexisset quod ex eius uer
translatio bis falsum ostendimus/ facillimū quoq; existimasset in conceptu horam inuenire quā ho
Ptolemæi. die nullo magno negotio iuniores quibulibet desiderantibus reddūt/ usi methodo quā
Ptolemæi esse uolūt: quomodo igitur ipse Ptol. apoteles. lib. terti principiū seminale επι/
πλεου: hoc est plerunq; seu maxima ex parte agit ignorari: & cum in eius cognitionē deue
nitur id aut σμαπτωματι: hoc est aut casu. s. fortuitoq; aut obseruatione debuit certe ad//
dere aut επτεχουοο: hoc est artificiosē siquidem arbitrabatur arte aliqua & uia istud pos//

se depræhendi: quomodo aut ait casu cognoscit aut obseruatione declarat græcus inter/ Nullus uet
præs casu cum accidit mulieri recepti seminis sensum fieri ut Cleopatra docet: obseruatio rum tradidit
ne si consulto uir illud tempus annotat quo semel fœminæ congressus deinceps abstinu/ uiam uestigā
erit: tum fœcundū fuisse congressum menses declarauerint. præter hæc aliā esse uiam tem di seminis su
pus illud ad liquidum explorādū ueterū nemo pdidit nedū ex eo natiuitatis horā uolue/ sceptionem.
rint inuestigare. Nam quod arabes dicunt Hermetē hoc præcepisse/ fabulosum est: sicut
alia multa (quod primo libro notauimus) mendacissime ad eundē referunt auctore quod
enim ægyptii super hac re tradiderunt: Ephestion refert & Porphyrius qui hoc ipsum p̄ce
ptum qd legitur in Ptole. Petosiris ægyptii inuentū fuisse his uerbis οαεπετοσειρις & quæ
sequuntur.

Ephestion:
Porphyrius:

Petosiris aut inquit signū in quo luna fuit tempore cōceptus illud in partu horoscopum
esse aut eius oppositū. quod aut luna tēpore partus occupauit illud conceptus horoscopū
fuisse. sed eodē loco Porphyrius duos alios refert modos ex Antiochi quorūdamq; alio/ Petosiris:
rum snia signi uestigandi: in quo fuit luna hora cōcubitus/ de gradu nunq; facta mētionē
quin ipsū quo scribunt hoc caput περιτοριουσημειου inscribit: hoc est de signo semi
nali lunæ quod illud signāt: quodnā signum luna tenuerit cū loco genitali semen admis
sum est. Ephestion quoq; thebanus tres alias ab his diuersas: aquæ Porphyrius meminit
ægyptiorū methodos narrat/ quibus hoc idē inuestigarent: quodnā. s. signū hora cōcubi
tus ascenderet: ubi uerbis expressis admonet nos ephestion nō perueniri per eas uias ad
partilē horoscopum: sed eum παχυμερωο indagari: hoc est crassa (ut dici solet) minerua:
gradus uera determinādū unicā esse rationē quā tertio lib. apotelesmaton tradiderit Pto.
Est aut ea quam capite pximo confutauimus uerū ut diximus in errorē lapsi iuniores/ qm̄
in arabica translatiōe quā latini sequunt/ interpretes gradū pro signo perperā posuerūt.
Cæterum quicquid scripserint auctores quæ nā ratio dogmatis: aut qua potuit hoc obser//
uatione depræhendi. Respondet inquit supputatio: qm̄ ex loco lunæ hora natiuitatis Error iunio/
quot diebus in utero infans fuit hora natiuitatis intelligit quos si retro numeres in cōcep rum.
tus horā deuenies: atq; per id tempus lunæ locū inuenies eum qui tēpore natiuitatis ascē
det. Verum illud interrogo quis nos doceat ex loco lunæ tempus mansionis in utero de/
finire. nō hoc Pto. non ueterū quispiam: non uester etiā Hermes pdidit: qd respōdeatis
aliud non est q̄ ita definiri mansiones illas oportere si uerū sit dogma de permutatione
ascendentis & loci lunæ in cōceptu & natiuitate: circulo igitur demonstratis ueritatē dog
matis pbantes/ q; eueniat ita mansionibus obseruatis/ & mansiones obseruari ita debere: Reprobari
quare dogma uerū aliter non erit. s. ita facile sit cuiq; dogmata confirmare. Quod si for dogma expe
san audetis expimēto id asseuerare simul obseruato collatoq; inuicē tēpore natiuitatis at/ rimentis.
q; conceptus: impune uobis mētiri licet acta re sine arbitris: uerū ex uestris qui se maxime Abraā auē.
contendūt expertos negāt ueritati respondere præceptū. Abraā em̄ auenazra se quinq;
es id obseruare dicit ter nō successisse: quod nunc quidē in martem: nunc in uenerē: nunc
in mercurium refert. Puto si decies id obseruasset alios quoq; planetas pariter accusasset.
Nam Hemanuel hæbreus Auenazra sectator bis exptus ueluti qui eisdē qbus Auenazra Hmanuel
placet mōis castigatū semel a uero tpe natiuitatis p septē dies repit uariare Aboasar numē

Sedis astrologorum falli methodū istam quinq; gradibus posse credi: ut Sedis eius discipulus Auenrodan narrat: quod si est nihil nos iuuat quibus de gradu tantū sollicitudo. Pariter & Auērodā Ioānes saxo. magnus apud istos expositor Ptolomei mentiri sæpe illum testatur. Saxonienſis iterpræs Alchabitii falsam & uanam penitus putat inutilem quoque affirmans fieri non posse: ut per eam incertus gradus horoscopi certus nūq; reddatur: quod exemplo propositæ genituræ late manifestat.

Caput V Messallæ figmentum cum aliis quinq; a Paulo alexandrino recitatis explorandi horoscopi modis refutatur.

Figmentum
Messallæ

H sunt fere modi qui recepti magis astrologis: Messalla figmentū aliud cogitat: sed exploratum ab omnibus perspectaq; uanitatis. lubebat. n. lunæ tempus a nouilunio ad pleniluniū: uel contra a plenilunio ad interluniū: quasi horā unā existimari: tum utrū illorum antecederet genituram. qd̄ inter ipsum & tempus genituræ spacium caderet cōparari ad totam distantiam lunæ nascētis & cōsumatæ: & qualis esset interuallorū proportio/eam partē sumere horæ temporalis: ita tñ ut illud obseruaremus ne quando mas hora pari nec foemina impari nasceretur. Risit secuta atas experimento depræhendens eadē hora mares & feminas nasci. Ego uero nō tam placiti unius cogito uanitatem/ q̄ hinc totū Messallam illum iudico. Nam ut labi errare decipi pprium sit hominis: attamen scribere tam pudenda: niti rebus ridiculis. fabulas ponere quasi dogmata: loq; quæ rerū passim euidētia cōfutat/ nō est hominis certe/ si dos hominis ppria rō ē. Sed nec tā unū Messallā estimo q̄ de Messallam oēs astrologos: apud quos primi ordinis est: nec temere in ea familia sapientiores inuenies. Nā antistites sacre istius disciplinæ mirabiles ægyptii/ quanta super hac re fabulamēta cōmenti sunt. Refert Paulus alexandrinus methodos quinq; diuersas a tribus iam memoratis quibus ad horoscopi ueritatē parititer indaganda utuntur/ deus bone q̄ uanas/ rudes/ futiles/ falsas Prima huiusmodi refpice inquirunt epocham solis in diurna genitura/ lunæ in nocturna: & cuius planetæ fuerit monomiria/ fac eiusedē planetæ monomiriā suspecto gradui proximiorē/ uerū horoscopus. Altera siue dies fuerit siue nox lunæ tantū epocham inspicit cætera similis. Tertia quæ Ptolomeo sui dogmatis præbuit occasionē pleniluniū uel interlunium proximū genituræ considerat: tum uero despotem hoc est dominū domus in quo cōtingit & onocratorem hoc est finitorem dominū: uideatq; uter fortior in natalitia cōstellatione/ uter plus in ea possideat auctoritatis: & ex isto dinumerat gradum ascendentem. Quarta dum taxat inspicit dominū summū gradus scilicet in quo sol & luna postq; infans utero prodit uel coeunt uel opponuntur: & quot fines in ascendēte signo possederit ille planeta tot gradus eiusdem signi putant in oriēte iam aparuisse. Postrema non solū geniturā/ sed cōceptum obseruat: hoc est quod utrunq; tempus uel pleniluniū uel nouilunium antecessitum graduū quibus illa contingent dodecathemoria fieri iubet & obseruari: in quo planetarum cadant monomeris: ut qui in themate melius se habuerit arbitriū habeat horoscopi metiendi scribens. Heliodorus quo pacto inuestigarent tempus conceptus: retrocedebant inquit a genitura per nouem menses/ quasi gestandi uteri tempus semper sit æquale ut rudissimi ubiq; diuinissimi isti ægyptii iueniant. Possem aut̄ obiicere multa qbus peculiariter ista dogmata peccāt. Verū illa una rō breuitati studētibus satis est qua Pto. quoq; dogma reiecimus: nam quācūq; secuti fuerimus methodū ex prædictis: semper eorū qui s

Quiq; alie
uiz ægyptio
rum a Paulo
recitara.
Prima
Secunda
Tertia.

Quarta

Quinta

Heliodorus

mul nati fuerint/ regione tamen diuersa/ faciemus eundē horoscopū quoz; tñ oibus mathematicis extra oēm cōtrouersiam cōstat esse diuersum:

Caput VI Initia urbium/ regnoz; / factionum/ legum ignota esse/ nullamq; artem astrologos tradidisse qua possint inuestigari.

Ilquet ex his nunq; horā natalem p̄terq; casu notā ad liquidum eē: tum qd̄ aberet nullam posse p̄ artē restitui. sed cū ea uera nō fuerit ueritas p̄dictionis cōstat re nō pōt. Nihil igitur ueri dici pōt a genethliacis qui partilem horoscopus cardinem genituræ/ cōpagem totius fati fundamētum totius apotelesmaticæ/ una uoce testatur. Neq; uero melior fides in urbium & regnoz; initiis: quoz; noticia scriptilari lōge difficilior q̄ genituræ/ quis. n. hæc prodidit. quis obseruauit scriptor hystoriæ. quaz; fides & diligentia si reddiderit diem urbis instaurare/ uel urbis cōditæ utiq; magna nimis existimabit. Rome diem natalem coli mos fuit: sed nō plus inde cōstat astrologis q̄ in imp. fuisse lunā hoc est in libra cū cōdebat. In epistographis Pauli Florentini medici & mathematici duplex repperi tps̄ annotatum instauratæ urbis Florentiæ: altere anno gratiæ octingentesimo primo: altere octingentesimo secundo: unde sydeꝝ constitutio penitus diuersa. Crediderim & multas uariari urbiū cōstellationes quæ uulgo ferūt fictas ex apotelesmaticis: quales uetere fingit Iulius firmicus Paridis & Platonis/ & alioꝝ/ qd̄ de mundi quā affert genitura/ ipse quoq; testat. Præterea magni quoq; eē momēti uolunt illud momentū quo noua factio p̄ualere cœpit in ciuitate: quo tyrannus urbem occupauit: quo seditio facta inter populares. quo ciuiliſ discordia nata: quo gens externa regnū inuasit: quo nauæ cōditæ leges noua decreta fuerunt pmulgata: quaz; reꝝ horoscopus q̄nam reddet non diuinator. cū hæc tamē habere prius oporteat q̄ diuinemus. Deniq; ut haberi momenta possint aliqua temporū istoꝝ/ certe nō denegabunt ea fore minus exacta/ minus certa/ q̄ particulariū genituræ: quare si putant istas indigere castigatione/ nec aliter eis fidendū multo hoc magis opus fuerit in illis: quas tamē nulla ratione docent emendare. nā quas memorauimus methodos genituris tñ hominum adhibent. Erat igit̄ manca fallax omnis eorū prænunciatio de fatiſ urbiū & regnoz;: quādo de momentis illis primordialibus uolunt hæc dependere: quæ tamen aut ipsi penitus ignorant: aut nō satis ex fide/ satis ad unguem tradita receperunt. Nō iam igitur homines mortem/ exilia/ paupertatem/ nō excidium/ urbes/ aut pestilētiā uereātur/ cum audacissimi nugatores æditis passim libellis annuis ista minitantur.

Caput VII Incertum adhuc esse apud astrologos quomodo domus diuidendæ: quātum eaz; uires extendātur: & quibus signis utendum.

Reliquum de principiis ani/ magnarūq; cōiunctionum/ & defectuum dicere. nā momētum quo fiunt obseruantes inde uaticinant̄ fata reꝝ publi. & uniuersalium. Erit igit̄ declarandū huiusmodi tempora citra lapsum erroris ab illis depræhendi nō posse: ueꝝ hoc ex sequentibus eluscet cum incertos adhuc motus planetaz; nec inaccusabili supputatione cōpræhensos ostēdemus. Hactenus igit̄ q̄ sit incerta cui libet rei fatalis hora dixerimus si sunt horæ fatales reꝝ quas astrologi maxime putauerūt: nā nullas esse fatales/ & si quæ sunt/ alias esse q̄ putēt supra demōstrabamus. Nunc illud palam faciamus etiam si tempora cōsequant̄ auspiciandæ p̄dictionis/ quæ tamē sydeꝝ pō. qui cæli status ad eā horam/ scire eos nō posse. Primū igit̄ opus thematis disponendi

Discordia a prefinitis duodecim locis quas appellant domos: ubi quātis astrologi tenebris offundā/
 astrologorū i tur quātum inuicem digladiantur re penitus incōperta nemo nescit qui libros mathema
 domū diui ticoꝝ attigerit: alii sex circulis ista loca discrimināt quoꝝ unus p orientis punctum circū
 sione uolutus & septimū facit cardinem & horoscopus: alius ipse meridianus ætheris sūma in
 sūmaꝝ delinat: alii quatuor mediis locis intercepti p quatuor puncta notaꝝq; ducunt di
 uisionū arcus semidiurni & arcus seminocturni in tres æquales portiones. Sed & oēs isti
 circuli mundi uertices pmeāt: quā opinionē uulgo receptā supius coarguebamus. Abraā
 auenazra docet in astrolabii cōpositione. Tum alibi quoꝝ domos ita partiꝝ ut sex circu
 los designemus quoꝝ unus orizon/alius ipse meridianus: quibus quatuor statim cardin
 es statuunt. Alios quatuor duci iubet p notas sectionis orizontis & meridiani ac diui
 sionis partiū æquatoris cadentiū inter orientē & meridianū/diuisiois inq; in tres æquas
 portiones: Hanc methodū ualde probat/auētoris tamē noīe suppresso. Ioānes de regio
 monte sublimis ætate nostra doctissimusq; mathematicus/quāq; Campano tamen nō sa
 tisfecit qui nouā ipse quoꝝ partitionis istius attulit rationē/cætera similis. Auenazra: sed
 in eo plurimū diuersam/q; p æquatore factio quodā utit circulo quē nūcupauit circulū
 uerticalē: unde alius mensus aliiq; locorum fines emergunt: scripsit Ioannes
 copiose cōfirmationē huius dogmatis multis tum mathematicis: tū uetereꝝ astrologorum
 auctoritatibus nitens. Alii & aliter partiunt: & Ludouicus heremita noster diligens exa
 ctissimusq; supputator solitus est pbare nullā ex methodis quas memorauimus Alchabi
 tii dictis cōuenire. Quid q; eadem loca per zodiaci gradus quos æquales uocant multi
 censent diuidenda/uel hanc tantū utentes uia/quod plerunq; fecisse indos supra quoꝝ
 monuimus)uel utranq; diuisionē pariter recipientes: tū eā quæ ex anaphoris uariat ada/
 quatorē tū quæ gradus signiferi tantūmodo respicit: quod hispanus Abraam præceptor
 Auenazra: & Henricus ualensis obseruant nō minus ex loco pñunciantes in quo plane
 ta sit/facta per æquales gradus distributione/q; ubi cōmuni more diuisionibus ānotatis.
 Præterea si cōstaret ubi locoꝝ principia finesq; statuendi superest alia dubitatio quæ rur
 sus omnia reuocat ad incertū: quoniā nō cōueniunt loci uirtutē & efficaciam intra spaci
 um claudi loci designati. Sed Ptolemæus supra illud ad antecedentes signorū partes qn
 q; gradus exordit. Alii tribus tantū partibus illud extendunt. Aegyptiorum sapiētes ini
 tium loci quā uulgo cuspidē appellant nō initiū/sed mediū esse quasiq; centrum uirtutis
 uolebāt: quare quindecim supra gradus loci illius eū diffundi/& totidē citra: quas omnes
 opinionū uarietates si paribus fere oēs uel rōnibus uel auctoritatibus cōmunitas aīaduer
 terimus/uel hac dūtaxat incertitudine totam pñunciandi p astra rationem (si qua sit illa)
 in ambiguo esse cōfitebimur. Nā uariatis locorum diuisionibus oīs uariat cōstellatio. quā
 doquidē (quod supra repræhēdebamus) mutāt stellæ apud astrologos p loci mutatione/
 naturā/influxū/& pprietatē: & quod maximū est/illa loca pugnant & cōtraria iprimis cō/
 ditione decernūt quæ sunt situ cōiuncta & coherētia. nā primo loco & duodecimo q de
 inceps se habēt: quid magis pōt esse diuersum. quid sexto & septimo rursus qnto & sexto.
 undecimo itē & duodecimo: nono rursus atq; octauo: atq; ita de reliq; sæpius aut̄ quem
 alius mathematicus sexto loco planetā collocabit/alius in qnto eē cōtendet: qd̄ oēm p/
 dictionē penitus uariabit: & quæ quidā in nono esse decernet: alius ad octauum dicet per
 tinere. Tota igitur ista locoꝝ distributio radix & fundamentū oīs apotelesmaticæ rema

net in incerto. Sequit̄ eam cura signorū quibusnam. s. uti debeamus. ubi pplexā nec expli
 cabilis quæstio de mobilibus signorū & imobilibus deq; sphæra octaua nona & decima:
 de qua re nō est nobis hoc loco dicendū: qm̄ supra abunde est ptractata. iudeus Abraam
 duplex thema fieri præcipit: ut qui. s. cōtrouersia diudicari posse nō crederet. Erit aut̄ in/
 certum ex hac dubitatione quæ nā signa planetis debeant: sed ex ea quā añ tractauimus
 quæ nā loca: sed oīs hinc pēdet astrologica pñunciatio: oīs igit̄ dubia/ incerta/ inexplorata.

Caput VIII Loca planetarum uerissime assequi esse laboriosissimum deq; instru
 mentorum fallacia

Incis diuisis signisq; distributis superest labor epochas statuendi syderū & stellarū
 hoc est quibus gradibus & minutis tā nō errantes q̄ errantes stellæ reperiant̄
 indicandi: quod officiū rudes & imperiti facillime putāt posse se p̄stare: doctis/
 simi hæsitant & diffidūt: quibus. s. notū/ quāta sit difficultas assequēdi uerissime loca pla
 netarū: qd̄ impossibile ne dum laboriosum multis iudicat̄: Andreas sūmarius grauis ma
 thematicus suū ita librū exordit: motus stellarū an sciri possint nescio/nōdum esse scitum
 certissime teneo. Affert rōnem sententiæ suæ talem: qm̄ qui metiunt̄ syderū motus/ neces
 sario prius locū syderis definiunt: in quo illū instrumēti ope cōspiciunt/ & loco stellæ cō/
 perto quasi suppositione utūt ad ipsam sup eius cursu supputationē digerēdā/ q; si locus
 uere depræhendit̄. uera motus futura supputatio: nā mathematica rōne nitunt̄: quæ mi
 nime fallit̄: ueꝝ loci depræhensio fidelis usq; quaq; nō est/ organo simpliciter utiq; defi
 ciente. neq; enim pōt qualiscunq; uastitas instrumēti mechani satis esse diuisionibus actu
 sensuq; perceptibilibus quæ sunt errori uitando necessaria: si distātia stellæ cuiuslibet ab
 obseruantis loco: tum pportionis illius qua ambitus uniuersi/ instrumēti ambitū excedit
 ratio habeat̄: quare cū habitudinē partiū instrumēti corporis pexigui/ ad totius partes tā
 quā ad res imensas nequeat sensus assequi locus syderis obseruari sine fraude nō poterit.
 Verum forte latebit error/ sed ætatis successu fiet euidētior/ sydere semp a uero loco singu
 lis restitutionibus magis recedēte. Cōfirmat hoc Pto. qui hanc ob cām de fallacia instru
 mentorū iubet ducentesimo quoꝝ anno astronomicos numeros instaurari: q; eo t̄pis tra
 ctu ueteris obseruationis culpa retegat̄: quare nouis obseruationibus castigāda: quæ nec
 ipse futura sint inculpatæ: sed citra tamē errorē qui tūc sensu depræhendat̄: quæ cū rursus
 exactis multis euolutionibus aberrabunt insigniter/ noua/ q̄ maxime fieri pōt/ rursus ca
 stigatione redigent̄ ad ueritatē: sic tabulæ Ptol. principis astrologorū multis retro annis
 habitæ sunt inutiles: & enim studia recentiorū obseruationes identidem corrigunt: qm̄ ut
 p̄diximus/ nulla tam solers/ tā subtilis instrumēti cuiuscunq; fabricatio: nulla itē tam ua
 sta magnitudo quæ locum syderis inculpata fide renunciet. Refert Abraā iudeus in lib.
 sup ope tabularū de duobus astrolabii summa rōne cōfectis: tum magnitudinis tantæ: ut
 utriusq; diameter nouē palmis extendere & cum duo fratres Bersechit instrumētōꝝ com
 positores simul ingrediente sole in arietē/ solis altitudinē obseruarent: nō idem utranq;
 retulit instrumētum: sed duobus minutis inuicem uariarūt Henricus baten. machliuen/
 palmorum. sis in hac arte præcipuus ut in omni mathematica. scripsit enim sup astrolabii cōpositio
 ne nobilē tractatū/ putat uel ipossibile/ uel ut inquit pximū ipossibili fieri instrumētū nul
 lo mō fallax: & cū eēt Parisiis refert se uidisse/ duobus arte mira dispositis maximis qua
 drantibus altitudinē solis maximā i meridie. s. æstiuā solstii obseruatā: & altero quidē

Abraā iude.
duplex facit
thema.

Andreas sū
marius

Cōfirmatio
per sententiā
Haly.

Abraā iude.
Astrolabia
quoꝝ dia/
meter nouē
meter nouē
palmorum.

instrumento/partibus depræhensam quatuor & sexaginta/minutiis uero duabus & quadraginta. Altero totidē partibus sed minutiis nullis: quare fuit error in alterutro minutiarum & duarum & quadraginta. Vide quod falli poterūt etiā qui nascentis horoscopus colligūt instrumento: quod admonitos quoque nos ab Auenrodan supra sumus testati. Baten itē quē rū minutiarum. mox citauimus in naturalium regē speculo multis millibus uersuū pbat nec Ptol. nec Ier: nec Albategni quātitatē diametrorū solis & lunæ certius indagare quā per defectus: nā fidem instrumentorū sup ea re fore suspectā Mitto quā multis modis in magna cōpositiōe docet Pto. & Allacen. lib. septimo de uisu falli oculos posse sup stellarū locis obseruandis: nam ut aer serenus & innubilus habeat quod phibet uentū flare qui nō sentiat. At scribit philosophus Arist. euro flante uideri sydera maiora. Leo hæbreus uir insignis & celeberrimus mathematicus quasi ueteribus partibus fidens: excogitauit nouum instrumentum: cuius uidi mus canones mathematica subtilitate pcellentes: uerūtāme eo duas nō erraticas bis eodem anno cum obseruasset/discrepasse priorem ab altera obseruationem duobus gradibus dicit: quod in aeris statum putat referendum.

Caput IX Variare sententiā de planetarum motibus: āni inæqualitate: & maxima solis declinatione.

Oculof multo
tis mōis falli
posse
Leo excogitauit nouū instrumentū

Op. antiquorum.

Alia opinio.
Op. Hyp.
Op. Pto.
Op. Albate.
Op. Thebit
Pto. Alpho.
Azerchel
Baten. Isaac
Snia Isac de
ānis sui temporis.
Annus meridioris.
Vide incon suetam.

Hinc nata est forsitan inter auctores tantarū diuersitas opinionū de motibus syderū: quā si loca nō fallētibus instrumentis uera depræhendissent: in metienda ut dicebamus mora restitutionis nō aberrassent nec dissonassent inuicē. Pto. in magna cōpositione motū solis uocat manifestissimū oīum quoque ceteros ueluti notiore metiri debeamus: hic uero quod partibus certe sit exploratus nihil certius nobis ostēderit quod quæ pugnātissime sup eo a principibus astronomiæ sint scriptæ traditiōes. Antiquiores Hipparcho solis restitutionē qua cōficitur annus trecentis sexaginta quinque diebus cōstare uoluerūt plus quarta parte unius diei. Alii tamen quartā partē supaddiderūt. Hipparchus ab Alexandri morte anno ceteresimo septuagesimo octauo scribens ex suis & chaldeorū obseruatiōibus minus quarta parte diei adiciendū supputauit/ueque quantū illud eēt quod deficeret ad liquidū nō exigit. Posterior eo Pto. ānis ducētis octoginta quinque trecētesimā eē illā diei partē diffiniuit. Albategni post Ptol. ānis. dcliiii: obseruās cælestia motū solis iuenit uelociorē quia deficere a quarta illa parte p ceteresimā & sextā diei partē. Thebit ānum cōstare dixit. cclxy. diebus. horis sex. m. ix. gra. xii. Tum illa magna diuersitas quod alii putāt ānos oēs æquales ut Pto. Alphonfus. Alii inæquales: ut Azerchel: Baten: Isac Israelita: quos sequuntur & alii ex iunioribus: quare citius interdū/interdū serius redire solē ad locum unde digressus est: cām inæqualitatis esse quod sphaera octaua nō ab occasu semp ad ortū/ut putāt Pto. & multi: sed ab oriente interdū ferat ad occasum: quare illius motu cū ad eādē ad quā sol reflectit partē/solis motū fieri uelociorē: cū ad cōtrariā tardiorē: hinc diuersis temporibus annū nūc pductiorē nūc breuiorē obseruatū. Et quæ citauimus Isaac eo lib. cui titulus iesodolā/quasi diu xeris seculi fundamentū tpe suo: scripsit aut anno gratie. Mccc. qui erat annus mūdi hæbreis. MMMMMdccc. putauit annos ad summū breues/ita ut breuiari magis nō possent: sed iam tēpus apparere ut sphaeræ octauæ motu paulatius pducī inciperent. Inter illū aut qui posset esse longissimus & eū cōtra qui breuissimus/mediā morā esse die. cclxy. & horarū quinque: tum diuisa hora in partes mille octuaginta partiū habere nōgētas nonaginta sex tum minutiarū. xlviii. quarū quelibet sit. lxxvi. pars unius ex illis mille & octuaginta

partibus. quam scrupularē supputationē meminī etiā me legisse apud uetustissimum hæbreorū supputatio/ breorū scriptorē rabi adabaraba Adā abraæ filiū. Denique quod sit solis motus in ambiguo solis defectus ostendunt qui pcedunt tēpus in tabulis annotatū plus dimidia parte horæ: quod Adabaraba: & Andreas sumarius tradit: & euidētia sensus quotidie declarat. Hæricus quoque machli uetustissimus. uen. in lib. quē inscripsit speculum regē naturalium/asserit in defectibus depræhendendis seu locum seu horam/siue quātitatem inspicias erraturū qui numeros motuū tam Ptol. quod Albategni fuerit secutus Paulus Florentinus insignis mathematicus cum obseruasset ingressum solis in arietē diligentissimis annotatiōibus inuenit eum tempore in tabulis definito tertia parte horæ uelociorem. Tradit & Alliacensis in elucidario cum anno domini. Alliacensis. Mccclxiiii. solis ingressus in æquinoctium uernū Parisiis obseruaret depræhensū Alphonfi tabulas excidere a ueritate. Quod si in tanta luce cæcutiunt hoc est in motu solis omnium manifestissimo/ubi siquid erret errare quoque in reliquis sit necesse: quid de motu erit mercurii/qui se nunquam mortaliū fere oculis ostendit: quæ Sosigenes pceptor Alexandri ex aphrodisiade/nō plus duabus & uiginti partibus posse a sole distare tradit: Theon Paulus/Heliodorus/Porphirius tribus & uiginti: Pto. etiā octo atque uiginti: de cuius planetæ motu insignis quidā mathematicus fatebat nihil a se cōpertum. Porro martē partes fere una minutiarū triginta tardiorē esse quod putarent quod ipse depræhendisset in quare tū studeo posteriorē esset exactius in uigilandum. Idem maximam solis declinationē ab æquatore pdidit a se obseruatā partibus tribus & uiginti/minutiis. xxx. quā tamē Pto. iisdē partibus sed minutiis una & quinquaginta. Albategni. xxxvi. & xxx. Archazel plus tertio & uigesimo ptulerunt. Denique Abraam auenazra sumus mathematicus in sexto de reuolutionibus affirmat inueniri partē nō posse quæ sit in horoscopo cū partē arietis primā sol ingreditur: quare. s. tēpus quo peruenit ad arietē/nec certa ut ait motus supputatione: nec aliquo genere instrumenti ad liquidum depræhendat. quod Auenrodan ēt exponēs Pto. apte cōfiteat. Idem sæpe citatus Auenazra quicquid exq̄sita rōne foret supputaturus/ Triacanonum genera ut scribit/adhibebat: Ptolemæi per se & indorum/ quod uariarent inuicē oēs & ad loca diuersa planetas determinarēt Plutarcus Ptol. posterior & Emilio Romano mathematico summo sub Traiano cōtemporaneus/in problematis regē romanarum hoc quoque inquit tpe quo ad summā astrologiæ peruentum est: inæqualitas tēporū/mathematicorū peritiā uicit: & eorū numeros ac supputatiōes sapissime fallit ac fugit.

Caput X Vnici gradus errorem/immo & solius minutiarū/multos interdū errores parere: nec per reuolutiones uel annorum uel geniturarum: aut per magnas coniunctiones astrologum posse iudicare.

EX hac aut cælestium motuū incertitudine quis nō totā labefactari uidet diuina tricē astrologiā. quā si labat uno gradu cadere tota ueritate sit necessarium. fiet enim mutata signi parte qua sydus reperit: & fines sæpe pmutari: quibus parem Mutantur finem domibus/alii maiorē/maximā oēs confitent & interdum exaltationes quas determinatis partibus pscripterunt: certe monomiriæ semp uariabūt: & nōnunquam cōfinia decanorū: & si planeta postremas signi teneat partes/fieri pōt ut error unius partis a signo transferat ad signū: & quæ foret in tauro luna fiat in geminis/cū sit felix in tauro in geminis ifortūata. Tamē a masculina parte mutabit ad fœmineā a lucida ad opacā: ab opaca ad tenebrosam: a puteo ad altitudinē: a plenis partibus ad inanes: a morbolis ad fœlicissimas. Po/ Signum

Esculapius stremo cū sit graduū oīum apud astrologos differēs inuicē pprietas/ immo ēt minutiaꝝ quaz̄ discretas proprietates in myriogenesi tradidit Esculapius/ quō uariato loco plane/ tæ gradu uel minutis multū ab errore nō mutabit uirtus syderis & influxus. & quēadmo dū error gradus interdū uariat signū/ ita minutiaꝝ error interdū uariat gradū sed & locis qñq; fallit ob gradus unius lapsū: ut q forte sit in occidēte sub terra collocef: & q ptinet ad horoscopū in .xii. locis tenebris retrudat: in dodecatemoriis error unius gradus .xii. faciet gradibz aberrare: nec si syderis opocha pperā habeat sortiū ulla (quas uocāt ptes) recte statuet. Adde fallaciā in radiationibus ex unius tm̄ ptis uarietate: cū aliud si parti/ lis sit radiatio faciat: aliud applicās/ aliud uero defluens. Adde peccatū oīum grauissimū dirigendis ut dicunt radius planetaz̄/ si parte una labat astrologus unde āni unius error eueniet. Sed hęc sūma atq; maxia ppeq; flagitia in ista p̄fessione: quā tm̄ si cōpares aliis erratis parua uidebunt/ quā tū eos incurrere sit necesse cū horas initiales ex motibus. ca/

Principium anni piunt planetaz̄/ qd̄ supius dicturi distulimus in hūc locū. Sit igit̄ āni principiū ad ingres/ sum solis in primas arietis minutias statuēdū/ porro si quēadmodū uidimus hora dimi/ dia plus ibi fallunt cōstellatio penitus erit diuersa tāta. .f. eueniet uariatio. Nec minus idē eueniet si nō ab ingressu solis in arietē q̄ a plenilunio siue interlunio aūcedenti ānū auspi/ cent. Nec uideo cur Auenazra pariter & Auērodan illic quidē errorē uitari posse nō pu/ tēt/ hic uero putent cū dephēdi coitus hora ad liquidū nequeat/ nisi motus syderis utri/ usq; recte teneat/ qd̄ Auenazra Machliuēsis ēt obiectat: pariter ānuas genituraꝝ reuolu/ tiones cū a reditu solis ad locū eundē ordiant quō pperā nō definiēt in explorato tpe re/ stitutiōis. Ascendētia quoq; magnoz̄ cōiunctiōnū q̄ recte statuēt nō exacte comprāhēsis motibus iouis & saturni a quoz̄ p̄fecta cognitione tm̄ putat abesse nos Abraā ut magnū esse p̄nunciet si uel diem sciamus qua debeant simul inueniri: cuius sentētia Saxonien/ sis accedit qui p̄pterea factu dicit uti ascendēs magnā cōiunctiōis non illud habeat: quod hora magnā cōiunctiōis ascēdit: sed quod anni uertentis initio quo illa contigit ascen/ debat. Sic errorē errore tuentur. Verum coniunctiōis ascendens nō definit esse quod est p̄pterea quod a nobis ignoratur: quare potius erat dicendum sciri a nobis nō posse quid cōiunctio sit factura: quare sciri nequit horoscopus/ q̄ q̄a uerus ignorat aliū fingere mini/ me ueꝝ. qd̄ enī cōiunctiōi cū horoscopo āni tot forte mēsisbus antegressio. aut quā ratio ut ascendēs deficiētū luminariū obseruemus/ cōiunctiōis nō obseruemos. Deniq; ut uim cōcedat̄ habere in cōiunctiōe ascendēs anni/ tm̄ nō negabūt/ aut paris/ aut maioris eē mo/ mēti p̄priū ascēdēs a quo diuersa cū oriat̄: penitus cōstellatio quā ignorāt/ necesse sit eos in p̄dicēdis cōiunctiōis effectibus uacillare. Mitto q̄ ascēdēs āni auctore eodē Auenazra pariter est incertū. Ex qbus oībus patet error pudēdus Aboafaris: q̄ p̄rio li. maioris irodu/ storii dixit nō referre si gradu uno erret astrologus i quo uerbo se plane ne cire quā defen/ debat astrologiā oñdit ut nō iā illd̄ ueꝝ qd̄ dicit̄ accusari eā a multis ob ignorātiā cū poti/ us nō dānet̄ nisi penitus itrospecta nō colat̄/ nō amet̄ nisi pcul & de limine salutata.

Caput XI Dissidentes sentētiaꝝ de motu octauī orbis: distantia capitis arietis octa/ uaz̄ a capite arietis nonaz̄: & auge solis.

Q Vid q̄ hactenus tm̄ de planetarū motibus dicebamus qui forsitan magis explo/ rati: sed herentiū sydez̄ motū q̄s fideliter reddet. qbus eē uī magnā imo p̄cipuā & admirabilē cōfiteatur oīs astrologia: quis inq̄ recte collocabit in themate stel/

las fixas. aut quis denegabit errorē unius gradus omnino nō habere momentū. quando tantū unus est gradus in quo credunt̄ efficaces hoc est uel cardinū uel luminariū: sed ha/ bemus inquiet omnes in astrolabiis: in numeroz̄ tabulis passim uulgoq; descriptis: hoc scilicet est qd̄ admonebā cum super his cōpimus disputare facillima hęc uideri astrolo/ gis triualibus quorū doctrina de paucis omnino scedulis: uerū doctoz̄ & peritis inex/ tricabilia/ qui cum litteras paulo remitiores adierint peruideant æquali auctoritate ma/ gistros super his tantū dissentire/ quantū distat oriens ab occidēte. Aegypti caldei uetus/ q; omnis deniq; snīa stellas erraticas uno tantū moueri motu putant: quē uocamus diur/ num: Hypparcus aliū introducit qua raperent̄ sicut errantes ab occidente in oriētem sit hęc igitur prima cōtrouersia moueant̄ proprio motu nec ne. Recentiores cōtrouersia nul/ lam dicent: quoniā non sit mirū a iunioribus obseruātū: quod ueteres nondū poterāt de/ prāhendisse. Verū sunt etiā ex iunioribus qui snīam ueterū tueant̄ quiq; non dubitent fal/ li qui cōtra existimauerunt. Proclus posterior lōge Pto. peritissimus fuit omnis mathema/ tica qd̄ eius cum astrologica supponēs: tum de sphaera tractatus & de astrolabii compōe/ cōmentaria super Euclidē quaz̄q; alia scripsit multa/ facile declarat. Is in cōmentariis sup/ Thimeū quod & alibi facit/ Hypparcū Ptolemaz̄q; relaxat qui putauerint stellas nō er/ raticas circa polos signiferi uolui ad orientē post centesimū quenz̄ annū una parte pera/ cta: sed potius accedendū ægyptiis & chaldeis qui diuturnis obseruationibus nihil hmōi/ prodiderūt p̄sertim ita sensibus attestātibus antiquaz̄ traditiōi: ut nō possit accedere Pto/ lemeo qui nō sit exoculatus. Nam si mouent̄ inquit super polos zodiaci quō putant Hyp/ & Pto. necessariū fuerit in his locis nō parū uergi uersam sub occasum: quā tm̄ ab Homeri/ usq; tēporibus in occidua dicta sit & Canopū oporteat amplius nō uideri cū faciat ea stel/ la degētibus in tertio climate breuē periodū supra finitorē: His aut̄ qui Rhodū incolunt/ radat orientē/ ut scribit Possidonius: cum igit̄ arctos eadē apparet in occidua: quā tot re/ tro seculis semper apparebat: & Canopus eandē seruauerit pōnem dephēdi falsum sen/ sus euidentia: quē recētiore herētū stellarū motū introduxerūt: qui si forsan obiciāt sup/ putatiōes motuū planetarū colligi recte testimonio sensus ab his qui in numeris digeren/ dis & in canonis expositiōe fixarū motū assumūt: dupliciter ait dilui obiectionē. Primū q̄/ hi quoq; qui fixarū motū illū omittūt in supputādis motibus planetarū cōsona dicūt ap/ parētibus & de syderū reuolutionibus canones statuētēs quāq; nō errātes immobiles faci/ unt: ad uerissime tamen rationis exeunt cōpetentiā: deinde qd̄ notū est ex falsis supputa/ tionibus colligi uerū: quare sensui respondere qd̄ colligit̄/ fidē nō facere ueritatis in sup/ positionibus. Hęc doctissimus ille philosophus & mathema. Abraā auenazra cum sæpe meminerit utriusq; snīa: quarū altera mobiles nō erraticas: altera facit immobiles: quam Indis ascribit: nunq̄ p̄iudicat: sed in medio rem relinquit: ut in lib. de genituris duplex fieri thema p̄cipiat/ alterum quasi mouerent̄: alterum quasi non mouerent̄. Et quamq; super his ego nihil definitio præter hoc unum nihil posse certū definiri: uerissimum tamen/ illud/ opinioni ueterum hoc fauere: quod assertores dogmatis oppositi nihil inter se con/ ueniunt. Nam Ptolemæus quidē post Hypparcū ab occidente moueri uersus orientē sem/ per putat. Arzachel maurus cum p̄cesserint certum spaciū regredi ab oriente uersus occi/ dentem: quod Isac sequit̄ israelita uerissimis dicens experiētis obseruatum. Thebit ben/ chorath istū motū expūgit alio cogitato qui uersus austrū uergat & aquilonē recētiore in

Opi. Hypp.

Proclus om/ nis mathe// maticæ peri/ tissimus.

Proclus ta// xat.

Pto. & Hypp.

Possidonius

Duplex: res// ponsio.

Abraā auen.

Pto. Hypp.

Arzachel.

Isaac. Thebit

Albategni. uentum Thebit pbantes admittūt etiam opinionē Pto. triplici sphæra octauam motu di/ Paulus Flo. scerpentes. Tum qui sentiūt cum Ptol. progredi illas ad orientem neq; cursum mutare di gladiantur tamen de uelocitate cursus: id falsum putantes quod tradiderat cētum annis expleri partem unā. Nam Auenrodan Moses ægyptius: Auenazra post annos septuagin/ ta pertransiri partis unius spacia tradūt. Albategni post annos sex & sexaginta ut fere sex quia altera pportione fecerit eas uelociore q̄ Ptol. Paulus Florētinus eas ocuis uolui q̄ dixerit etiam Albategni/asseuerabat: has opiniones quis diiudicabit. Deprahēdimus in Auenazra. quiunt iuniores fidelibus instrumētis earū loca quare falli non possumus. Quidnā igi/ tur illos ueteres sefellit/ quibus instrumēta non defuerūt/ nec minor artis peritia q̄ uobis uulgatum hac tempestatem mobilē arietem ab immobili uiginti quinq; partibus distare. Sed auenazra libro rerum astrológica rū octo partium tradit cum scribebat fuisse distātiā scripsit enim anno gratiæ milesimo centesimo quinquagesimo tertio. quare nostra fere tē pora trecentis & quadraginta plus minus annis antecessit. Proinde si motū quem tradit Albategni qui cæteris ocior imitemur nō plus annis qui ab auenazra ad nos abiere astra gradibus quinq; processissent: quare foret hodie distantia nō ut aiunt graduū. xxy. sed tre decim. an fallebat igitur Auenazra. cui ratio tum organū suppetebat. Moses ægyptius in Tempus^d di/ eo lib. cui titulus misnethora quasi dixeris græce δευτεροστιν: latine secundā legē/ inter ini/ luit. tia primæ partis ait tēpore cathaclismi cōcordasse mobilē arietem cum imobili. Tum po stea semper motā sphæram octauā uersus orientē septuagesimo quoq; anno gradu uno. Anni a mun Cum igitur inundauerint terras aquæ anno mundi milesimo sexcentesimo quinquagesi/ di initio. mo sexto nunc agantur ab orbe cōdito: ut uerior docet supputatio (Neq; enim refert hic ad liquidum rem exigere) annorū quinq; milia adiectis fere trecentis erunt a diluuiio ad nos anni fere tria milia supra sexcentos aut circiter. Quare mota erit octaua sphæra tot Annis gradibus plus minus duobus & quinquaginta: quibus distaret mobilis aries ab im mobili. Isaac israelita scribit concurrisse simul utraq; signa anno qui fuit nobis a Christo nato quingentesimus & sexagesimus: Petrus Aliacēsis in elucidario tradit id euenisse an/ no Christi ducentesimo & sexagesimo: quæ supputatio per annos trecētos a priori suppu tatione discordat. Angelus mantuanus & plariq; recentiores idē fuisse contendūt anno gratiæ quintodecimo paucis mensibus superadditis. Idem refert Isarith. quēdā iuniorem Ange. man. cum supputasset loca solis & lunæ ad octauā sphæram deprahēdisse nouilunium men/ Isarith. sis martii exactis a mundo annorū quinq; milibus ducentis uiginti quatuor prope deci// Tabulæ e/ mam quartā partem piscium. Se uero angulū nouiluniū id supputantem ad immobilia manuelis. signa siquidem tabulis Emanuelis utebatur quas inscripsit BaalCuaphaim deprahēdere illud in uigesimo octauo gradu pisciū: si Alphonfi tabulas sequeretur in uigesima septi/ ma parte minutiisq; quatuordecim. Vnde colligeretur distasse mobilia signa ab immobi libus gradibus tredecim uel quatuordecim. Scripsit autē iste paucis annis ante nostram ætatem quare sibi mirabile ait esse quod Ozonienses tabulæ tradāt sitam inter arietis cor nua stellam quæ scilicet arietis mobilis est principium semotā ab imobili ariete anno gra Quo tetm// pore Isaac & Rogerius ta septē: per quæ tpa inuenio aut ānis supra fere quadraginta: tū Isaac illū: tū Rogeriū ba/ bacon flo/ conē floruisse: quoz; uterq; nō plus gradibus decē ætate sua putauit imobili arietē a mobi rue rint. li uariasse. nā uterq; secutus ē Azerchelē q̄ maximā iter eos distātiā quæ posset euenire tot

partium existimauit scilicet decē: ad quarū finem peruentū sua tempestate prodidit Isaac Epilogus ra/ Quare tempus asserere ut pximare rursus inciperent retrouersus occidentē motu reuolu tionis. to. Sic igitur colligamus aut non fallūt organa thematica: aut fallunt: si non fallūt/ quo/ modo Isaac & Rogerius stellas obseruantes mobilis arietis non plus partibus decem ab æquinoctio summotas iudicarūt. quæ tamen si tabularū ozoniensium: si recentiorū uera sententia plus tribus & uiginti partibus istinc mouebant: ut pateat error graduum trede/ cim si fallunt: unde nostri cognoscūt se non falli/ principibus in hac arte uiris tāta opinio num uarietate dissentientibus. inter quas utiq; si quis putat se posse diiudicare bruto ma/ gis iudicio/ q̄ ut de celestibus iudicet. De locis igitur non erraticarum qui sniam proferat casu forte nō errabit/ assequi hoc ratione minime poterit. Sed nec illud prætereundū qd Proclus Pto: Proclus & Ptolemæus negat apogeon & epigeon solis moueri. Est autē quod appellant Leo hab. cō barbare/ augem & oppositū augis: recentiores uolūt/ quos retaxat hæbreus Leo/ uerā sen/ tentiam Ptolemæi defendēs. Mitto super æquatione dierū q̄ nesciāt q̄ degredient. unde sentit Ptol. horoscopi colligendi maxima incertitudo.

Caput XII De directionibus q̄ multiplices astrologorum sententiæ.

His omnibus superest opus inextricabile super radios cōponendos & quas aphe ses uocat Pto. atq; peripachos/ uulgo directiones exacte dinumerandas. Nam mutuis utrobq; uulneribus cōfodiunt se mathematici: nec niti æqualem ita ad uersus auctoritatē/ uel arbitrari rem quāq; uel tot ætatum experientia potuit. Recentiorū Op. recentio rum. opinio est exactissimā radiationem ex anaphoris rectis/ obliquis mixtis pro locorū uarie/ Ratio aduer sus ipsam. tate componi. uerū illud eueniet ut si quis edatur in regione cui supra finitorē uertex exal/ Opinio. Hē tē gradibus. xlviij. & pars prima capricorni sit i horoscopo trigona radiatio sit futura in rici baten. partibus cancri: quem tamē ex diametro scimus opponi capricorno. Henricus batēsis ob seruat eam configurationē planetarum ratione locorū: ut trigonus sit horoscopo qui lo/ cum quintū tenuerit nulla interim habita signi ratione atq; ita de reliquis. Albategni per zodiaci gradus numerat interualla quos æquales uocant nisi sidus ad latus altrinsecus declinauerit quamq; parum ob id numerus uariatur. Neq; enim plus triginta minutiis eti Op. Albate. am si decem partibus declinauerit. hanc secutus est methodū Ioannes de regio mōte: quā loannes de monte regio tradidit & Abraam princeps præceptor Auenazra. Quod si dicas experimentis esse de/ Abenzagel. prahensum per anaphoras schemata cōponenda esse resistet Auenazra diu multis obser/ Aboasar. uationibus infinites dicet annotatum per æquales gradus esse cōstituēda: sunt qui rectas anaphoras semper usurpent: quod obiici falso Ptol. supra declarauimus. Adde q̄ latitudi nem non obseruat Ptol. præterq; in planetis copulatis. Abenzagel autē in omni radiatio ne præterq; in diametro. Aboasar & in diametro quod illi calunniant. Mitto q̄ta dissen/ Porphyrus. tiant quonāuisq; radiatiōis uis extendat: sunt qui gradibus tribus: sunt qui potius quinque sunt in luna qui ad. xii. usque partes: sunt etiam qui ad tredecim ut Porphy. ait: Par quæ stio mathematicis inexplabilisq; dissensio sup directionibus (ut cū eis eorū more loqua mur). Nā ægyptii quidē anaphoris regionis semper utebātur. Dorotheus in dirigēda pri/ Dorotheus. ma parte rectis semper assensionibus: qd experientia respōdere sapissime Abraam testat. Abraā. Ptol. Pto. & fere posteriores in oriēte posito sydere & occidēte per regionis ascēsiones: positus quarto loco uel decimo per æquatoris: mediis locis uero per admixtas. Idem sentit Alme on capi. septio tractatus quarti de directiōib;: Aboasar p zodiaci dirigit gradū. sic. n. octa Almeon: Opi. Aboa.

Auenazra: ua differentia secundi tractatus libri de magnis cōiunctionibus dirigit lunā ad locum cō
 Alia opinio iunctionis syderum infortunantiū. Idem sentit Auenazra libro cui titulus initiū sapiētiae
 confirmans auctoritate etiā Albategni Sunt qui putāt utroq; modo tam radios extenden
 dos q̄ sydera dirigenda scilicet per signiferi gradus & anaphorarū proportionē : quod ui
 detur loannes hyspalensis in isagogis suis uoluisse: Nam secunda parte sui quadripartiti
 capite super prima domo idem est executus. Alii extendunt quidē radios per zodiaci gra
 dus: dirigit autē per ascensiones quod Messalæ necnon Ptol. uidetur Auenrodan ascri
 ptisse. Contra Abraam iudeus eandē affert rationem operis utriusq; : quare schemata cō/
 ponantur per æquales gradus per eosq; dirigēdum sit. Mittam q̄ discordant ad quā par/
 tem planeta sit ducendus: ubi quid ab illis Ptolemæus dissentiat in apotelesmatis est ui/
 dere: tum non nihil Auenrodan explicante: sed nec illud hoc loco pertractamus quanta
 sit difficultas his qui putant ascensionibus mixtis utendū in dogmatis excutione. Nam
 Ptolemæum id parū recte uel sufficienter præcepisse doctissimi iudicarunt. Paulus alemā
 nus insignis mathematicus qui nunc apud Guidonē urbini ducem principem litteratis//
 simum uiuit/ scripsit aliquādo se nunq̄ uidisse qui sydus ad locū triangulum recte dirige/
 ret: quin etiā (quod superius erat dicendū) negat in latitudinibus planetarum fideles esse
 tabulas quæ feruntur. Ex quibus omnibus in capeffendis horis initialibus siue genitura//
 rum/ siue urbiū/ siue constellationū: tum in themate disponendo siue cardines statuatur
 siue loca pefiniant seu signa diuidant: seu sedes syderibus/ uel hærentibus/ uel errātibus
 tribuant: seu schemata cōponant: siue aphefes numerent q̄ta patet erroribus ianua cū
 adhuc ueritas super his & mathematica certitudo in Heracliti antro lateat inexplorata.

Ioānis hysp.
Alia.

Auenrodan
Abraam iu/
deus.

Alia discor/
dia.

Auenrodan

Paulus mi//
delburgen.

Guido urbi/
ni dux

Ioannis pici mirandulæ disputationum aduersus astrologos libri noni finis.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASRO/
LOGOS LIBER DECIMVS.

Caput primum Epilogus eorum quæ hætenus confecta : & quid in sequen/
tibus agendum sit libris.

Ultis iam gradibus astrologicam rem deiecimus dum nec cælo pen/
dere fata inferiorum omnium declaratū est: nec significari: nec si de
pendeant/ aliter potiusq; pro naturæ cognatione quorū utrunq; con
firmabatur ex perpetua & stabili conditione cælestiū quæ sui par sem
per/ siueque similis non mutatur: ut fingunt instar Cameleontis ui lo
corum uel distantiarum. Deinde quia quid cælum faceret uel indica
ret id intelligi a nobis posse negamus: tum quia nec horas illas fatales quæ nā essent: nec
in choro cælesti penes quos fati decernendi potestas collocata cognoscere nostræ sit im/
becillitatis. Certe quæcunq; super his illi tradiderūt exorbitant penitus a ratione. rerū. n.
fecerunt primordia quæ non sunt primordia ueris ommissis: & cælestiū potentissima uel ne
scientes uel negligentes utuntur in prædicendo comēticiis causis & fabulosis: quibus ut
nulla ueritas inhæret/ ita nulla potestas aliquid efficiendi. Post hæc tertio declarabat si
nihil in istis quæ dicebamus offenderint non modo non contigisse speratum : sed potius
aperiri q̄ sit impermeabile/ nec humano uestigio pertrāsibile: quod est illis cōficiēdū: ut

scilicet initiales horas indagent/ & cælestiū quas finxerūt caularū/ statum ac pōnem om/
nem momentis singulis assequant: quorū neutrū sciri posse li. pximo disputabamus. sed
hæc etiā si p̄stiterint tm̄ abest ut suū munus impleuerint: ut nec dum suū officiū sint aggre
si. nā labor ille pprius astrologi/ themate iam cōstituto (qd' opus est mathematici) qd' ex/
plorata constellatio faciat indagare. inter omnia est difficilimus hæc si darent' ratioē cō/
stare sciētia foret astrologia si experimētis ars si nec ratione nec experimētis/ nec ars utiq;
nec scia/ sed temeritas incōstabile p̄stigiū: circulatorū figmentū fabulosissimū. primū igi/
tur rationis auctoritatē: tum fidem experimenti astrologis eripiemus.

Caput II Rationes astrologorum inanes esse & ridiculas.

Aristoteles.

O Eneralia quædā de syderibus Aristoteles/ Plato/ ceteri philosophi/ nixi ratioi/ Plato.
bus tradiderunt substantiā sempiternā/ motum circulem/ reliquaq; id genus
uerum pprias syderum pprietates nusq; pdiderunt/ nihil super eis/ quæ physici
ca dici possent/ indicante ratione: alioquin rerū corruptibiliū quas tractamus : quas pxime
sentimus: quas intimius noscimus: dotes peculiare ab euentis tantummodo effectisq; co
gnosimus. quas autē astrologi rationes cōfinxerūt sua dogmata pbaturi/ tantū absunt a
ratione/ ut nihil possit irrationabilius cogitari: neq; enim solū non demonstrātes aut re/
thorum etiā enthemematis inferiores/ sed falsæ futiles/ pugnantes/ uitiosæ/ ridiculæ: qd' ex
cutientes/ ordine singulas palam faciamus.

Caput III Duplex principium quo astrologi decernūt quæ domus sit fortior. fal/
sum esse: utq; sit uerum non tamē ex eo id colligi quod uolunt.

E Xordiemur a rationibus quibus locorū pbant pprietates: quorū tamē & nullas
pprietates & iterualla sciri nō posse supra declarauimus. Primū autē agemus
de quantitate uirtutis locorū. Secūdo de qualitate declarātes illud ubiq; princi
pia quibus nitunt' esse falsa: neq; tamē colligi ex illis si sint uera (quod uolunt) Est autē du
plex quasi ploquiū quo definiūt quis quo loco sit fortior/ quo debior: unū est loca illa p̄
ualere quæ nectant' horoscopo radiationis affinitate siue trigonæ scilicet siue quadrangu
læ/ siue sexangulæ. Contra pigra deiecta quæ nō coniungant'. Alterū cardines quos uo//
cant angulos primæ potestatis esse: secūdo loca cardinibus succedentia: tertio quæ decli/
nant ab eis græce dicunt' apoclimata barbari cadentia dicunt. Primū igitur ista principia
falsa/ aut si concedant': quæ tamē intelligunt ex his tum inter se: tum principiis istis plera
q; repugnant. Principiorū falsitas ita demonstrat' efficacia locorū non potest alio referri
q̄ ad habitudinem loci supra finitorē: ut in eo situ putetur stella quælibet efficacior/ i quo
posita supra nos fortius operatur. Hæc philosophus statim dabit naturali ratioē persua/
sus. hoc dare cogitur & astrologus: quoniā uirtus ista locorum uel a natura petitur ipsius
spacii: uel ex ista quam diximus habitudine ad nos: a spacio deriuari non pōt non modo:
quia nulla istius spacii uis natura est: ut supra mōstrauimus: uerū quoniā istud si dixerim
erit idem horoscopus eademq; locorū partitio quacunq; regione cōstituenda siquidē spa
cii partes determinatæ suas habuerint pprietates quibus inibi positas stellas afficiant.
quare non uariabunt' ex cælo/ sed erunt omnibus eadē: hoc autē toti penitus astrologiæ
repugnat quæ sydus eadem spacii parte collocatū mihi quidē decernet in ascendente: ali
is secundo loco: aliis duodecimo: aliis tertio: aliis undecimo: pro cæli. s. inclinatioē diuer
sa: quæ esset spectāda: sed natura spacii quā consequerentur iste pprietates non habitu

dinem illius ad nos: nam pro cæli deuexione nihil illa mutat: hæc semper alia fit & alia. Quod si locus concedit efficacior in quo situs planeta fortius agit in nos/ concidunt statim illa fundamenta de angulis & horoscopo: primū quicūq; locus sub terra debilior erit omnibus qui supra terrā: nec quintus aut quartus erit duodecimo uel octauo p̄ferendus: tum inter eos qui supra terrā quicūq; magis ascendet supra finitorē potentior existimabit: quare duodecimus primo p̄ualebit: concessit Aschedensis astrologus auctor summæ quam uocant anglicanā plus credens rationi prorsus indissolubili/ q̄ astrologorū omnium auctoritati. Sed Ptolemæus quoq; rationē uidit quā fere secutus apotelesmatō lib. primo statuit omnium fortissimū esse locum mediū cæli/ q̄ in: bi positi radii planetarū potētissimi nos afficiunt: p̄ximū illi uirtute locū undecimū propter eam rationē: debillissimos autē esse planetas qui mediant inter occidentē & imum terræ. Repugnant hæc aut ceteris astrologis: quorū maxima pars orientē ceteris locis añponit: ut Messalla: Firmicus: Aboafar: quamq; Auenazra sentit cū Pto. quare nō cardines omnes primos facit: uerū locū undecimū omnibus antefert p̄terq; summo. Postremo si dicta tuent planetā quinto loco facient debillissimū quando medius est inter quartum locū & septimum: tertio quoq; lib. super annorū spacio loquens omne quod supra terrā p̄æfert his quæ sub terra: sed oblitus eorum quæ prius dixerat orientē loco p̄ponit undecimo. Tū secutus astrologos abicit: xii. nimis futili certe fasaq; ratione: quoniā inquit spissior & obscurus terræ uapor ex humiditatibus halans illius uim descendētē turbat & infirmat: certe si ratio ualet natus aere caliginoso nascet semper infelis cui planetæ sub tenebris omnes erunt quasi duodecimo loco collocati. Preterea cur nō magis id patiat in oriente positū sydus. An plures halitus luce facta superius quæ potuit uaporosos fumos attollere/ dissipare nondū potuerit. Verū in sole forsitan hoc p̄cedit: sed meridie quænam stella duodecimo loco residens aere uaporoso p̄æpediet. Rectius igit primo lib. tantū illud spectauit mediū cælum fore potentissimū inter alia loca/ ille intensior uel remissior qui magis fastigio minusue p̄pinquaret: hoc est solū quod dici naturaliter p̄t: si naturalū tantum uiriū pensemus efficaciam: nam p̄prietatem alicuius influxus habere forsitan locus p̄t sub ocidente/ quam cæli mediū non habeat (si quas habuerit huiusmodi differentias) uerū quod planeta facturus est ut fortiter faciat quid aliud erit in causa q̄ ptas diffundendi radios in finitorē. Nimis igitur stulte stellā fixam in quarto loco potentē sub imo. s. terræ latitantē/ quæ si fulgeat summo fere cælo/ cardinē in partibus non attingat/ uiriū nihil sit habitura: planeta loco duodecimo nō esse uitalem qui sit tamē in quinto collocatus/ cum longe rationabilius quintus locus sedes tenebrarū q̄ duodecimus possit appellari nemini quisq; persuadere debet fortius affici nos a sole cum p̄cul ab oriente distat adhuc gradibus. xxv. q̄ cum lapsus uno gradu mergat in occasum: cum tamē ad ascendētē ibi pertineat/ hic ad locū sextum: multo minus nisi sensu carentibus persuadebūt esse potentiorē quarto loco sub media scilicet nocte/ q̄ si octauū uel duodecimū locum occupauerit. nam colligatio trigona cum horoscopo reprobatur ex superioribus ubi de radiorū diximus interuallis: ut si rectam sequi rationē uelimus plus ad horoscopi uim attinet eius anaphora q̄ tot spaciis distans bona fortuna. Quod si colligatio talis habet momentū/ cur nō iūctus cardini meliori locus erit potentior. Est aut ratione docente tum uariis astrologis astipulātibus cardo summus omnibus melior. Igitur sextus locus illi triangularis debet bonis adnumerari: quia ra-

Ptol.
Sententia
Pto. ab aliis
astrologis
diuersa.

Messalla
Firmicus
Aboafar.
Auenazra.

tione nonus ex ascendētis affinitate. Hactenus falsitas principiorū nūc principiis decreta Dissentire. neq; enī semp octauus malus si p̄pterea malus q̄ disunctus ab ascendēte: cum cipiis dissentire. plerūq; locatus ibi planeta/ trigono radio foueat orientē. similiter & secūdo loco sexagena radiatio nōnunq; uenit ad horoscopū: quare quod colligunt nō est perpetuū nisi loca per gradus zodiaci diuidatur/ hoc autē nō recipiūt/ igitur nihil colligūt. Illud item respōdeant cum affinitas ascendētis & anguli bonū faciat locum sufficiat alterū priuilegiū/ an utroq; sit opus. si alterū bonus erit octauus locus succedēs occidenti: si utrūq; malus secundus diuulsus ab ascendēte. Scribit itē Heliodorus ex Pauli ceterorūq; sentētia malos infortunatēsq; planetas in decliuius uehementius ledere & nocere/ q̄ si locus infimus sua natura quodq; dicere solent απρακτος tam malos debet radios hebetare q̄ bonos.

Caput III Argumentationes astrologorum quibus sua roborant dogmata ad quinq; fere genera redigi/ infirma quidem & inefficacia.

EXcutiamus nūc errores quibus locorū p̄prietates p̄bant: ut hic quidē fratres significet: alius parētes: amicos alius: hic mortē: alius mimicos: uerū ne sapius eadem rephendam/ genera quædā prius refellā argumentādi quibus utūt astrologi quicquid sunt probaturi. Tum particulatim cuiusq; dogmatis euertētes fundamēta/ tantū admonebimus equo genere iam taxatorū ducatur argumētatio: p̄prietis uero locis hoc age: ut datis principiis & forma ratiocinādi nō consequi tamē quæ putāt ostēdamus. Sunt autē fere capita quinq; ad quæ redigas omnē astrologiā p̄bationē. Primum locus dici potest ab ordine numerorū: secundū a parabolica similitudine. tertium a mathematicis. quartū ab astrologicis principiis. quintū a dialecticis: Ab ordine numerorū sic argumētantur. Clima primū subiacet saturno: ioui secundū: tertiu marti: quia saturnus primus planetarū: iuppiter secundus: tertius mars. Loca sunt. xii. signa sunt. xii. Primum igit signū primo loco respōdet: secundū secūdo: atq; ita deinceps. Sed tertiu signū geminorū: tertius igitur locus fratres significat quasi geminos. Similiter primus planeta primo loco respōdet: secundus secūdo: tertius tertio. Sed iuppiter sydus secundū diuitias significat. Erit igit loco secundo sup diuitias significatio. hæc methodus a numeris ducta faciliter cōfutatur. Siquidē cū philosophis/ cū dialecticis sermo sit: nā nō modo nō cogit sed nec colligit/ nec solū nō p̄suadet sed nec suadet. Primū igitur futilis nimis insanaque suppositio: primū genere quoq; primo generis alterius naturæ cognatione cōsentire. Primum ignis elementū primus planetarū saturnus quid ab igne diuersum magis astrologis est saturno: mars tertius planetarū: aqua tertiu elementū/ nōne dissidet mars ab aqua quantū ab aqua dissidet ignis: aries primū signum: saturnus primus planeta: neq; tamen astrologis habet aries cū saturno p̄portionē nō regnat in eo nō dominat imo deprimis. fallax igit suppositio rudis & imperita: quæ si uera foret nihil minus esset incerta/ nō tam q̄ incertū sit ne a luna saturnū uersus ascendendū: an potius a saturno descendendū ad lunā: cū sua quilibet rōne sit primus ordine planetarū/ q̄ q̄ mediore situs & ordo penitus in abiguo. Manet enī adhuc sub iudice lis atiqua sol a luna secundus an medius magis sit creditus est ægyptiis luna p̄ximus: medius a chaldeis: mediū quoq; putat Pto. & turba recentior: Verū nō modo leber acutissimus mathematicus sed & ipse Theon interpres græcus Ptolemæi dissentiens a magistro putat supra lunam statim collocandū. Quod Plato quod Aristoteles etiā affirmarūt: nec mirū summos auctores in ea re dissentire: super qua

Decreta pri/ cipiis dissen/ tire.

Heliodorus

Quinq; ca/ pita ad quæ ois astrolo/ goꝝ reducitur argumētatio

Lis antiqua de solis situ Aegyptii. Pto. Chaldei leber. Theō. Plato. Aristoteles

rationes utrinque trāslatitiae multae/certa nō potest ulla cogitari. Nā parallelae ubi fustu
 leris/hoc est obtutus discrimina/mathesis nihil indicat e duabus stellis ultra superior: nec
 de sole dū taxat ambigit: uerū etiā de uenere de mercurio: quoniā de marte ioue & saturno
 no cōstat inquit Sūmarius oēs supra solē: quo tamen ordine nec est scitū nec sciri potest.
 quod multa. f. (ut loquunt) aspectus est diuersitas/pterq̄ rationes quascūq; feceris ex cōi/
 bus erūt uanae & dialectice/nō ex p̄p̄iis certe & mathematicae. Quālis illa Ptolemæi de
 sole conueniēter inter planetas mediū poni: quoniā summouētur ab eo quidā lōgitudi/
 ne loci: quod saturnus & iuppiter & mars faciūt: quidā sequūtur eum semp ut uenus atq;
 mercurius: friuola cōiectura nec p̄cedens: quoniā luna digredit ab eo quantū superiores:
 nō igit̄ medius inter digrediētes ab eo & nō digrediētes. Alpetragii ratio pariter debilis
 ut sint motu uelociōres inferiores. quāq; qui uident uelociōres p̄bat esse tardiores. Sic. n.
 locus ueneris solis & mercurii locis superior erit quod nō fore oēs æqualiter resistunt: plus
 niti uidet̄ euidētiae uetere ratiocinatio solem p̄ximū lunæ decernentiū: quoniā ueneris in
 teriectu mercuriue nunq̄ nobis eripiat. Sed hæc quoq; multipliciter soluit: ut quod con/
 tingat id in mercurio paruitate: cōtingat in uenere: quia p̄xime solis radiis occupat & in
 tercipit. Quare radiis obstruere uia non potest ad nos descendētibus quod remotior lu
 na potest. Quid q̄ forte tenuia nec lunari densitate terrosa radiis nō obsistunt. Habeāt
 itē p̄p̄riū lumen quod cū uice solaris erepti reddūt/nō eripiūt lumē/sed cōmutant: quare
 defectus nō percipit. Auerois in paraphrasi magnæ cōpositionis Ptolemæi dicit se quō/
 dam in sole duas quasi maculas nigricātes ānotasse/cūq; nūeros digessisset p̄ id tēpus in/
 uētum mercuriū solis radiis oppositū. Recte igit̄ Moses ægyptius ex Abubachesis quoq;
 testimonio sitū & ordinē planetarū incertū p̄nūciauit. Nā lunā quidē scimus oibus inferi
 orē cæliq; uestibulū p̄pter maiore aspectus diuersitatē quæ minore indicat necessario ha/
 bitudinē semidiametri terræ ad spheræ semidiametrū. Quomō uero tres aliæ se habeāt
 sol/uenus/mercurius/incertū. Similiter notū quattuor has stellas nobis p̄ximiores aliis
 tribus: sed illarū inter se triū sitū & ordinē ratio nō demōstrat. Cū igit̄ genethliaci nitunt̄
 ordini huiusmodi cōsequētiae principio nitunt̄ primū quidē falso: tū si uerū foret incerto
 licet autē de signis idē obiectare quādo (quod satis demōstrauimus) in zodiaco nullū aut
 quattuor æque p̄cipia sint. Dictū de primo genere argumētationis: a parabolica simili/
 tudine sic p̄bant: decimus locus in edito cæli uertice patet: quartus latet in imo terræ. Cū
 igit̄ magis compertū cuiq; de matre sit q̄ de patre: cōuenit ut per decimū locū mater iudi/
 ces. pater autē per quartū: qui modus nō est aliter q̄ ex suo titulo refutāndus. Nā quæcūq;
 de istis similitudinibus argumēta petunt̄ nō solum philosophis sunt indigna docētibus:
 nerū nec dialecticis apta uel utilia disputātibus: quin nec rhetorū p̄suasionibus cōmoda/
 & uanae fere poeticæ lusum potius p̄ferunt q̄ seriæ cuiusq; p̄bationis idoneā auctoritatē
 a mathematicis argumētari eos dicebā cum bene decreta mathematicis male uertunt ad
 suas p̄dictiones qualia quæ superius de zodiaci in signa: signorū in partes: partiū in minu
 tias diuisione dicebamus. Item cum quod recta quādā alia obliqua signa illis dicunt̄/ob
 ascensionis moras inæquales ip̄i transferunt ad naturā rectitudinis & obliquitatis in mo
 ribus. Ex astrologicis colligunt quotiēs astrologicum aliquod dogma principiū faciunt
 alterius dogmatis cōfirmādi. dialecticis utunt̄/ si quādo cōmunes & probabiles quosdā
 ex natura uel prima philosophia propositiones assumunt. Sed id q̄ rarissimum. Neq;

Sūmarius

Rōnē Ptol.
esse friuolā.
Rō Alpetra:Auerois in
paraphrasi al/
magesti
Moses
AbubachesisSecundū ge/
nus argumē
tādi astrolo/
gorumTertium ge/
nus argumē
tandiQuartū ge
nus. Quittū

enim memini apud eos legisse me rationem quæ fidem dialecticæ probabilitatis afferret.
 Caput V Rationes a parabolica similitudine ducte: quibus domorum probant pro
 prietates refelluntur.
 Hæc dixerimus in uniuersum nunc ad referēda p̄ticularim fabulamēta descen
 damus (nā sic uerius dixerim q̄ argumēta) quibus locorū p̄p̄rietas asseuerant
 incohātes ab illis quæ sumūtur a situ & cōditionibus signorū. Est autē locus a
 parabolica similitudine p̄ hunc modū: pater amat filios: & quitus locus amica radiatiōe
 quia triāgula nectit̄ horoscopo: quitus igit̄ locus filios significat. Ut sit igit̄ modus argu
 mentandi bonus qui tamē plane est ridiculus ostendamus nō recte colligi quod contē/
 dunt. Primus inquit locus nascentē significat ip̄m: quoniā de tenebris prodit in lucē. Itē
 horoscopus ecce parabolica similitudo de qua reddūt & rationē cur idē locus itinera mo
 dica resp̄ntet: ut cū de uico eiusdē urbis ad alium de urbe ad suburbiū: de domo itur ad
 pomeriū. Nā uolunt horū quoq; motuū causam in syderibus esse quæ primi loci disposi/
 tione portēdant̄ ut ait Bonatus. Preterea uideamus an in reliquis locis similitudo proce
 dat. Est secūdi p̄p̄rietas sup̄ diuitiis: qm̄ nihil aiūt homini magis p̄ximū: igit̄ herēs primo
 secūdus locus diuitias significabit. Necessaria rō penes eos qbus nihil potius est diuitiis
 uerum homini p̄ximiora & intimiora multa: puta dotes animi & corporis sapiētia & ualitu
 do: quia debuerūt potius hæc a secūdo loco significari q̄ a sexto uel a nono: quid q̄ inter
 externa quoq; parētes/uxor/amici/filii/gloria/pecuniæ p̄ferunt: ut potiora ut p̄ximiora/
 p̄terq̄ apud unū hoīum genus qui se uocat̄ astrologos. Tum locus idē cur epistolas quoq; Zael israeli/
 notat ut ait Zael israelita p̄terq̄ forte in genituris notariorū: qbus semp̄ hereāt stilius & pu
 gillaria: iam p̄gamus ad reliqua. Tertio fratres indicari uolūt/ quito filios diximus/ cau/
 sam: cur hic filios similis fratrū est ratio: qm̄ locus tertius exagona radiatiōe iungit̄ ascē/
 denti: qm̄ igit̄ exagona copulatio amica: sed melior est triangula p̄pterea filiis hæc quos
 amamus magis: illa fratribus dat̄: & eandē ob causam locus undecimus est amicorū: quē
 pariter ex sexāgulo respicit ascendēs. uerū eos interrogo cur nō locus nonus filios signifi
 cabit cū sit & ip̄e triāgularis horoscopo: Respōdebūt qm̄ cadit. rogo igit̄ itē: melior ter/
 tius an undecimus: & patet eadē rōne undecimū p̄ferendū qm̄ cadit tertius: cur nō igitur
 tertius amicorū undecimus fuit fratrū: nisi peruertētes ordinē nature putēt amicos fratri/
 bus p̄ferendos. Illud quoq; de filiis alio dicto pturbatur: nā parētes quarto dicūt iudica/
 ri: sed inter quartū & ascendētē tetragonus est aspectus quo nullus inimicitiae magis iu/
 dex: quō igit̄ nascentē nascētisq; filios amica radiatiōe cōponunt eundē tamē cū suis pa/
 rētib; inimica: Preterea placet Pto. grecis oibus & Auenrodā potius a decio loco filios Ptolemæus
 iudicari q̄ a quinto: quod Porphyrius ideo rectū p̄bat: quia inde anime in corpa demittā Auenrodan
 tur. Sed Porphiri fabulæ fabulā possumus opponere: quare phibētur anime p̄ cancrū la
 bi deorsum per capricornū ascēdere. Est autē cancer signū aquilonare cui respōdet apud
 Pto. imū terræ nō summū: sed a quarto quoq; pariter & undecimo p̄dictionē de filiis au/
 spicātur. Quid q̄ Alchabitius & hæbreus Andragazar ad quintū locū legatos uolūt p̄ti
 nere: & quod Vellius ait rumores & nūcios addūt & famā quæ post cineres: & quod Ad/
 la scribit uestimēta: quanā igit̄ ista rōne: nullā. n. reddūt: illud ualde irratiōabile q̄ sextū
 locū quē uocat̄ ὀστρακιστος: quasi dixeris torpidū cessantē/inertē/inefficacē/seruis attribuūt
 quoq; tamen & labor & industria dominorū nutrit ociū & ignauā. Sed uide pulcherrimā

quam super hoc dogmate facit rationē Auenrodā: septimus inquit locus pares significat subiecti uero elongatur a paribus (uerba sunt ipsius) quantum sexta domus a septima elongatur: sextā igitur posuerunt pro domo subiecto: hæc ille: quæ ridenda sunt potius quæ confundenda ne nimis ab Aristotele coarguamur. Nam de septimo quod dicunt pares significari uide quæ ipsi minime ueracia/minime cōsentientia putet super illa. Referunt enim ad eundem locum cum uxore/socios & apertos hostes: quibus quid est pugnātius. Sed defendit Abraam in hūc modum quoniam septimus inquit locus opponit primo: lites & bella significat: quoniam rursus descendit ascendente horoscopo significat uxorem. Postremo quia mora descensus eius æqualis est tempori ascensionum primi loci: quæ nonnulla conuenientia est. ideo significat æquales & socios: sic omnia facile cōfirmabuntur cū nulla sit res quæ similitudinis alicuius istiusmodi argumēto/cuicūque alteri similis & dissimilis fingi non possit: ubi enim non succedit si de rebus oppositis ab eodem ponuntur indicia quasi conueniant. Sed cōueniunt inquit hæc ratione quæ tempora emeris in ascendente casusque in occidente sunt æqualia. Fateor bene dictum si id quoque concedas eodem exemplo simile esse igni aquam: quoniam tot partes possideat aqua frigiditatis quot ignis habeat caliditatis. Tam enim puto forsitan opponunt (quod non sit dictum scrupulosissime) descensus atque ascensus/que calor atque frigiditas. Nonne certius uxor ad secundum locum pertinet proxima uiro semper illique succedens quasi suppar: & secunda presertim cum uelint etiam ex signis alterum esse mare alterum feminam: quoniam ut inquit Pto. femine uiris inherent. Sed & reddat rationem cur idem locus fures fugitiuosque significet (ut Vellio placet) & emptiones quoque ac uenditiones: & quod alii tradunt itinera mediocriter longa. Tum quod scribit Bonatus cultum puræ diuinitatis prescientiamque futurorum. Certe mors isti loco rectius debebat quæ octauo cum pariter hic a luce descendat ad tenebras: sicut in ascendente de tenebris itur ad lucem. Sed non placuit inquit Auenazra: quare non nihil est simile ascendenti tali. scilicet similitudine qua nos aquam probauimus esse similem igni. Sed Dorotheus quoque ex hoc loco potius de morte iudicabat quam ex octauo dominum loci ad id obseruans. Illud ite respondeant cur octauus locus bella significet apud Aboali: & quod scribit Alchainul uillicatio nem. Quod alii uolunt etiam usuras: dicunt hæreditates hinc etiam præuideri. Ego non uideo quomodo cōueniant hæres & mortuus: melius igitur si mortem octauus locus iudicabat: hæreditatem/nonus significasset quæ succedit octauo: sed relatas ad octauum hæreditates ait Auenazra quod loco secundo pportione respondet ad quæ pertinet facultates. scilicet hæc est illa sapiens iam irrita cōcordia rerum oppositarum. nam quæ oppositis locis erit similitudo propter dissimilitudinis: Quod si super eis quasi similibus semper loqueretur ignoscendus forsitan error/sed nunc quasi similibus: nunc ut maxime dissimilibus: & quidem ueris oppositis utitur: ut scilicet eis subueniat. Sic quasi contraria loca sumuntur dum secundus & portendit quibus nutrimur & uitam cōseruamus: octauus mortem exiliaque significat: mox idem hæreditates & censum quasi secundo similis & affinis: omnino qui moriuntur hæredes faciunt non fiunt nisi forsitan cæli/quod cælo certe non subiicitur. Essent alia obicienda: sed uereor nugas cōfutando/ne fiam ipse quoque nugator. Prætermitti de nono loco quod dicunt nullo modo potest. unde tamen quod rideat habet lector ut fastidio multiloqui non nihil subleuetur. Nonus ait locus itinera longa significat: audi rationem quoniam sol decimo loco positus ad nonum descendens mouetur. hoc scripsit Auenazra libro rationum primo atque secundo: ubi opus omnino chachinnis potius quam syllogismis quasi in omnibus locis ab uno transiens

Ptolemæus
Vellius

Bonatus

Auenazra
Dorotheus
Aboali

Auenazra

Auenazra

ad alium sol non moueatur. Quid quæ cum eo motu sol descendat puto non significabit locus nonus itinera quibus montes & eminentia loca cōscendamur. Quis enim non iocetur litigans cum ridiculis: adde illam quoque super decimo loco fabulam significari per eum animalia quibus uehimur quoniam iunctus sit ascendenti quoties idem signum utroque loco portenditur. Alibi uero per eundem locum tenebras aiunt carceresque portendi: quia maxime distat ab ascendente: a quo. scilicet est duodecimus: sic tam parum sui quam ueri memores mentiuntur in quibuslibet. Quod si iunctum eum locum dicunt horoscopo tum esse/cum idem signum sedem utraque occupat: disiectum cum diuersa sunt signa: sequitur illud ut nec animalia quibus uehimur/nec carceres/ille locus semper indicet: imo nunquam hæc simul sed illa cum idem utrobique signum: hos autem cui signa sunt diuersa: quod nullus tamen putat astrologorum.

Caput VI Confutatio rationum Auenrodā de proprietatibus signorum quæ ab ordine & consequentia signorum sumuntur.

Hæc sunt a situ cōditioneque locorum parabolica quadam similitudine ducte rationes: Auenrodan primo libro apotelesmaton ab ordine cōsequentiaque signorum. Auenrodan argumētatur ut primum. scilicet signum primo loco respondeat: secundum secundo: & pro natura domini signi respondentis natura quoque loci iudicetur: sic per tertium locum fratres iudicari & itinera breuia: quoniam gemini quoque tertium signum quorum dominus est mercurius. Item idem inquit super res mixtas habet influentiam quare fratres significabit: & cursu solis proximus hæret semper: quare breuia ad eum itinera pertinebunt. Sed nec alius quispiam astrologorum nec ipse quem sequitur Ptolemæus mercurium facit fratrum significatorem. Sed nec uel ratio est ut breuibus præsit itineribus: quoniam cursum solis imitetur. nam si propterea hoc quod ueloci motu reuoluatur non magis ad mercurium quam ad solem & uenerem hoc pertinebit: quorum omnium cursus ferme sunt æquales. Veniamus ad quartum cui respondet cancer. patrem inquit significat: quoniam sol patribus præst: uis autem solis apparet in cancro. Vide quæ uanas & quæ friuolas arripuit cōiecturas. Nam in aliis quidem domino semper utitur domus: hic autem ad eum cōfugit qui nullam habet in eo signo auctoritatem. Neque enim sol in cancro/uel regnum habet uel hospitium uel trigonum uel decanum. Quoniam uero nec domina domus luna/nec iuppiter signi rex/significato patrum deseruebant ad solem se cōuertit: quoniam maxime in cancro positus calefaciat quod ut sæpe iam diximus non de signi natura sed habitudine solis ad terram contingit: alioquin quæ cognatio solis si principia sequimur astrologorum cum signo humido frigido feminino: in quo ut paulo ante monuimus nullam habeat dignitatis alicuius prærogatiuam. Præterea cum saturnus eodem in loco dominetur: ut ibidem dicit Auenrodan: quomodo etiam sol dominabitur: quorum naturam putant oppositam faciunt domos & regias etiam oppositas. Aut quomodo & illud cōsonat quod ibi loquitur: ut illi loco saturni natura respondeat. Quapropter in hæreditates occultaque portendatur: Cui tamen ut quarto cōpetit signum cancri in quo saturnus a domo procul exiliū patitur. De octauo & nono loco non minus falsa pugnantiaque commiscitur. Scorpius inquit octauum signum cuius dominus mars quia mortem significat: uerum non qualem facit mars apud astrologos sed saturnus potius: nam sicut inquit uenena significat & pigritiam ac inertiam: ut ait Aboasar: quare a grecis etiam appellatur argos: quod naturam martis minime cōuenit. Nonus locus ad iouem refertur: quare nonum signum est sagittarius: propter eaque dicitur religionum iudex & sapientiam pro natura iouis. Sed cur non eadem ratione lo-

Auenrodan

Aboasar

cus. xii. cui pisces respōdent æque domus iouis atq; sagittarius & si gratior ioui domus est sagittarius: tamē si uera ista suppositio de qua ratio mutationis huiusmodi ducitur: ut lo/ co. f. natura planetæ respondeat qui in signo cōpari dominetur nō debuit locus. xii. om/ nium esse miserimus: cui signum ascribitur domus planetæ omnium fœlicissimi: quāq; me/ thodi infirmitatē satis ipse confirmat Auenrodan: qui qm̄ nō procedere eā uidit in oibus/ usus est tantū ea in quinque locis: in reliquis cōfugit ad rationes quas pximo capite cōfuta/ uimus. Nos autē nec in illis quinque sequi quod putauit offendimus.

Auenrodan
infirmitatē co
guouit dog/
matis.

Caput VII Contra rationes earūdem proprietatum quas Aboasar ex ordine accipit planetarum.

Aboasar istas locorū proprietates a planetarū colligit ordine: ut primus primo de/ tur: secundus secūdo: tertius tertio. Proq; planetæ cōparis numeri proprietate/ proprietates quoq; loci decernatur. Sed grauissimū statim incidit incommodū: ut/ eidē planetæ rerū oppositāz loca attribuātur saturno primus & octauus: ioui nonus atq; secūdu/ ueneri quintus & .xii. Est enī primus locus uitæ locus: octauus mortis: quomodo/ igitur primo pariter & octauo perit saturnus: postq; enī pro numero planetarū septē loca/ percurfa sunt redeunt ad primū: quare saturnus incidit in octauū: quod omēs confitētur. Item nonus est fidei sapientiæ religionisq; significator: secūdu/ diuitiarū: sed deus & ma/ mona nō cōsentunt. Adde q; ibi sicut alius quoq; locis ait Aboasar iouē futurū sæculi fœli/ citatē significare/ que per fidē & sapientiā acquiritur. Venerē autē fœlicitatē istius sæculi: igitur cū diuitiā ad istius nō ad uēturi sæculi fœlicitatē pertineāt potius a uenere q; ab io/ ue significabūtur: nec ad locū secundū cui iuppiter numero cōpetit: sed ad quintū cui ue/ nus datur referētur: p̄sertim q; & ipi solent oppositas domos iouis & mercuri dicere: qm̄/ sapiētia cuius auctor sit mercurius dignitatibus & diuitiis iouis aduerset. Hinc quādoq; calūniā repellētes qua sapius incessunt. q. f. per futuroz p̄scientiā & cælestiū uirtutū/ deductionē naturæ fere totius domini/ uiuāt tamē plerūq; pauperes & ignobiles. esse enī/ in hoc fatū dicūt sapientū ne ditescāt: quia mercurio iuppiter aduerset. Quomō igit io/ uem nūc ut diuitiarū ita sapiētia faciūt auctore: sed in uenere quoq; magis absurditas elu/ cescit: quæ sicut quintū locū ita pariter icidit in .xii. quoz alter letitiæ uoluptatis: alter car/ cerū & mœroris & tenebrarū locus dicit. quibus quidnā pōt esse pugnātius: excogitarūt/ quidā bellissimā defensionē: nā quoniā solet uoluptates consequi penitētia: dicūt ueneri/ utrūq; locū cōuenire tā gaudii. f. q̄ doloris: puto defendēt ita quoq; pariter: ut qm̄ uitā se/ quit mors ab eodē planeta utrūq; significari. Nec dubito pari rōne dicturos ad martē bel/ la pacēq; ptinere: qm̄ semp bella sequit pax: sicut pluuia quoz serenitas: pluuia serenita/ tem. Verū ne putēt extra oē gaudiū sibi semp mœrendū ne aliquādo mereāt/ admonere/ illos uolo nō oīs lætitiæ comitē esse mœrorē: sed quæ p̄ter modū fuerit & rōem: hæc autē a/ quito loco significari nō dicēt si suoz p̄cipioz memores sunt. nā ad qntū hæc referūtur/ qm̄ iuuēt/ foueāt/ refocillēt sicut locus quitus iūgit ascendēt p̄ qd̄ nascētis hoīs uita signi/ ficat. Immodica uero uoluptas quā p̄na dolorq; sequūtur nō ē uitæ fomentū sed p̄ncipes/ sed nimis serio loqmur i cōfutadis nugis. De marte uideamus Aboasaris rōem & finē fa/ ciemus fratres inqt significat & sorores: qm̄ ex illius sunt parētibz: rō dogmatis hæc qm̄/ primo loco quo geniture dominus iudicatur ascribitur saturnus: secūdo igit iuppiter qui/ secūdu/ est planeta. Tertio mars p̄ sphærarū ordine tertius. Sed ex eodē genere sūt mars

Aboasar

atq; saturnus: quia uterq; malus & noxius est. Significabit ergo tertius locus quæ sunt ge/ neris eiusdem cū eo qui nascitur: quare fratres atq; sorores. Hæc noster Aboasar qui nisi/ hæc scripsit ebrius certe scripsit insanus. Qui. n. dissimilis magis planetarum marte & sa/ turno: ille ignis: hic terra: ille feruore furit: hic torpet frigiditate: ille nocturnus: hic diur/ nus: & omēs si percurres nullum inuenies influxū martis saturni influxibus cōuenire. Præ/ terea cū filii quoq; similes sint parentibus aut non debuerūt a quinto significari cui uenus/ ascribitur: aut erit dicendū saturnum cū uenere quoq; cōuenire: narrauimus rōnes astro/ logorū quibus locorū proprietates probāt in eo forsitan magis arguendi q; nimis diligēter/ q; parū illas uere taxauerimus/ ductas tenui quadā similitudinē rerū: sed quāuis nullo ne/ gocio cofnutantur: habent tamen ex ueterum traditione scribentiumque testimoniis po/ tius inficiandam q; negligendam auctoritatem.

Caput VIII Gaudia planetarum cum domibus ruere.

Hinc oīa subuertuntur de gaudiis planetarum quoniā locorū proprietatibus deno/ tātur. nam gaudere planetā quēq; uolunt eo loco cuius proprietati planetæ pro/ prietas est similis. Sic uenerem quinto loco: quia gaudia filios uoluptates quēadmodum/ uenus significet: sic & alios alius locis eadē rōne: quod ex Auenazra lib. tertio rōnum & Aboasaris introductorio licet intelligere. Quāq; si sequamur hanc intentionem mercurio/ magis tertius locus aut sextus cōueniebat q; ascendens: lunæ magis ascendens aut oc/ cidens q; tertius: magis solis decimus q; nonus: ioui potius nonus item secundus q; unde/ cimus: marti septimus q; sextus: saturno quartus q; duodecimus. Quæ poterit qlibet mu/ nera locorū planetarū cōditiōibz cōferēs aiaduertere. Abēzagel ait signi cuiuslibet ptes als/ eē calidas & siccas: als frigidas & hūidas als frigidas & siccas als calidas & hūidas als me/ dias siue mixtas: q̄re de p̄tibz sue naturæ uigorari quēlibet planetarū. Mediaf aut siue mix/ tas cōuenire mercurio: uerum non reciperet istam rōnem Ptol. & alii qui uenerem calidā/ & humidam esse uolunt quare partes humidæ & frigida: nulli planetarum cōueniēt. Præ/ terea cum mars in ariete tantū quīq; partes possideat erunt tātum in ariete si uerus Aben/ zagel partes quinque calidæ & sicca: reliquæ conditionis alterius & a natura signi diuersæ/ qui tamen natura calida siccaq; decernitur. Similiter erunt in tauro plures aeræ partes lō/ ge q; terræ: sic i alius eueiet. Fallax igit Abēza. rō: nec si uera nostrā tñ explicat qōem qm̄ re/ liquef̄ icertū quæ ptes calidæ quæ sit frigida: q̄re n̄ erit certū quæ cui plāctaz potius dbeāt

Caput IX Rationes Ptolemæi de planetarum domibus destruuntur.

Nunc agendū de signis: & quidē sup his multas iā rōnes eoz euertimus: ut qui/ bus pbaut signa esse. xii. sed nec plura nec pauciora. Tm̄ p̄ncipiū signoz sta/ tuēdū ab ariete: diuisionē p̄terea illā in aquea/terrea/igneā/& aerea: cur itē hoc illius pla/ netæ uel exaltatio uel trigonū/ hoc alterius: restāt alia de qb̄ nūc dicemus a plāctaz domi/ bus ordiētes. Neq; n. si cōcedat cū signis diuersis affinitatē hmōi eē plāctaz: ut hic quidē/ sub signo tali positus ifirmetur: sub alio fiat fortior: hoz tñ signoz differētiā nulla rōe pos/ se nos cōseq: qm̄ nō p̄t aliter hoc fieri q; nā stellaz eiusq; signi ut supius diximus. Sed na/ turā stellaz nobis rō nō d̄mōstrat. Igit nec signoz cū syderibz affinitatē: quæ si spacia cæli Tres rōnes. potius q; stellaz cōseq dicat nihil minus iexplorabil̄ erit silogismo q; occite cateraz rez p Pto. d̄ domi/ prietates. Pto. d̄ domibz sol & lūæ nitit̄ una rōe tm̄: de reliquoz domibz triplici. Priā fuit a bus planeta/ nā signoz. Scda d̄ p̄portōe cōfiguratiōis ad domos lūariū. tertia d̄ nūero cōsuetiazq; sphæ rum.

rarum. primā primitus excutiamus. Est autē eiusmodi capricornus & aquarius hyemalia si-
gna sunt quia frigida: saturnus quoque planeta frigidus. igitur illi recte conueniunt. Peccat
autem multipliciter argumentū. Sed primo quia debet in natura signi spectari potius quod
conuenit ex se quod ex accidenti. Conuenit autem ex accidenti signis illis frigiditas: quia
dumtaxat ea ratione quod positus sol in illis frigoris causa est per accidens: dum. scilicet. mouetur
longius a nobis. Cum uero de illis pro sua natura decernitur alterum apud ipsos astrolo-
gos terreum: alterum est aerium: quare qualitas iouis potius conuenit quam saturno qui frigidus
& siccus omnibus aquarii qualitatibus aduersatur. Præterea solent astrologi cum diuersa
diuersis stellis associant si male sunt stellæ dare illis quare potius earum naturæ dissentiant
quam quare consentiant: ut eorum natura. scilicet. mala contrarii mixtura temperetur. sic diurnum sa-
turnum martem nocturnum faciunt: cum tamē calore martis frigida nox frigore saturni ca-
lidus dies non consentiat: ut inde qualitas utriusque noxia refrenetur feruor in marte: tor-
por in saturno. Dicant igitur an in signis planetæ malo reddendis hanc quoque sequi ue-
lunt rationem: an contrariā potius. Equidem Pto. contrariam sequi uidetur sententiā nūc
methodi quā supra seruauerat in nocturnis diurnisque diffiniendis. Verum liceat illi diuer-
sis in locis eadem non sentire modo in eadem serie uerborum sibi non repugnet. At si na-
ture saturni consonum signū domum faciat/aquarius excluditur: si dissonum/ foras mitti-
tur capricornus. Dicit Ptol. ad illas se respicere signorum qualitates quare de solis opibus il-
lis debentur: signum autem utrumque tam capræ quam aquarii frigidis numeratur: quod sa-
turniæ qualitati concordat: nos extra rationem fieri cōtendimus/ sed admittamus/ nec ta-
men colligi quod putat declaremus. Respondebit enim hoc forte super saturno super ali-
is planetis non succedet. nam ueneris domus libra/taurus/libra signum autumnale: qua-
re siccum & frigidum: sicut aquarius frigidum quidem hyemale. Repugnat igitur ueneri
libra quare pluribus quidem calida/ prorsus omnibus humida definitur. Nec parum demis-
ror Ptolemæum qui dixerit hæc ueneri signa conuenire: quoniam sint.

quasi dixeris generatiua maximeque fecunda. Nam potest hoc dici de tauro: de
libra dici nullo modo potest. In ioue quoniam pacto ratio quadrat: cui nulla cōio cum pisci-
bus & sagittario. Siquidem anni tempus sub istis signis estimatur/ alterum finit hyemem:
alterum autumnii finis. Igitur illud per frigiditatem repugnabit ioui: hoc etiam per siccita-
tem quā nec piscium humiditas aquea uitali iouis humori conuenit. Ptolemæus ad istā
se refert cōcordiam: quod utrumque illorum uentos facit & uim quoque habet genitalem: qua-
re cum illis iouem consonare planetam temperatum. Quare dum refello putarem super/
uacuum operā facere: nisi potuisset hæc prodere Ptolemæus/ cuius facile potest auctoritas
imperitis imponere. alioquin his similia quare solent interdum litterati per iocum ludetes
inter se dicere uentos suscitant: igitur ioui similia. Rationem reddit Auenrodan: quoniam
rerum uiuentium genituræ seminibusque præest. Iuppiter: quorum uapores alitusque uentis nō
nihil similes sunt. O mirabilem sapientiam qua possent etiam humidis sicca similia defen-
di. Nam uentos quidem philosophi (nisi fallor/ omnes siccos faciunt contra geniturā om-
nem humidam: sed & fecunda signa: quoniam posito in illis sole semina germinant: res
exoriuntur. O si potuissent ad humanum semen deferri/ cōmodius oīno accidisset hoc eis
ab ariete. Sed non poterant ioui dare quem mars occupauerat/ quāquam oīno iniuria. Quod
enī illi cū priore uere: cuius nullus calor & genitalis humorque prolificus cū torrida martis sic/

citare nihil participat. Inuasit audacia pari scorpionum nullo etiam iure/ frigidum. scilicet. signū
& autumnale. Non igitur istam si sequamur rationem satis æqua partitio fuerit ista domo-
rum. Examinemus alias a configurationibus luminarium & a sphaerarum numero susce-
ptas. Verum quoniam per habitudinem colligunt ad luminariū domos excuti prius oportet
rationem qua domus ipsæ luminariū statuatur. Est autē huiusmodi quam Ptolemæus
affert. Cancer & leo de duodecim signis oīum maxime uergunt ad aquilonē proximāque uer-
tici capitū nostrorum propterea duobus maximis & principalibus stellis: hoc est luminariis
data sunt: leo soli quoniam masculū signū: cancer lunæ femineū. Primū igitur falsum quod
assumitur: nam signa nobis uiciniora/ cancer & gemini/ non cancer & leo: deinde si sit uerū
quare ratio docet maioribus syderū signa conuenire nobis proximiora. Potuerunt hoc dice-
re ueteres hac similitudine quod & illa proximiora nobis inter planetas. Sed Pto. dicere non
potest/ qui mediū facit solā oīum planetarū. An ideo factū quoniam in leone sol magis calefacit
Verg. sæpius dictū ex situ id euenire/ nō de signi proprietate: quare gentibus aliis faceret sol
in libra quod nobis facit in leone. Quod si uerū syderū ceterorum sensus ita ueros & rōes
ut solaris caloris haberemus expiremur de reliquis idē quod de sole/ magis affici nos ab
illis accedētibus ad leonē quam cū procul a nobis in aliis signis inueniuntur. An aliis igitur rō-
nibus sol cū leone cōcordat: sane quod calidū signū & siccū/ quod masculū itē est non est
proprium leoni/ sed arietis cōe & sagittario. Restat una conditio cuius meminit ille grauissi-
mus Aboasar. Nam quæadmodum inquit sol mediū planetarū: ita leo mediū signū æsta-
tis. hac nisi rōne ligarer nō erā concessurus apud leonem melius phœbū quam apud alias ca-
li bestias hospitari. Sed persuasit Aboasar uere præfidiū & dulce decus astrologorum: qui
de lunæ quoque cū tauro cognatione pulcherrimam rem cogitauit. Nam Ptolemæus attu-
lit ad distantiam quod inter signa proxima nobis est femineū. Non cōtentus Aboasar aliud ad-
didit quod significet luna rerū initia. Sit autē cancer æstatis initium: cui demonstrationi quis non
cōcesserit. Hoc non uidit Auenrodan usus alia rōne: quod proxime. scilicet. solis ædibus ædes lu-
næ merito collocentur: quia luna sequatur semper solem. Sed uiderit quod de uenere & mer-
curio rectius hoc dicatur: quorum etiā ædes proximas soli natura fecit si credimus Ptole-
mæo cuius interpres Auenrodan quæ citauimus. Ceterum sint iste domus luminarium
quare ratio super aliis distribuendis: Pto. hæc affert imprimis ut domus syderum malorum qua-
lia mars atque saturnus inimica radiatione luminarium domos aspiciant: domus uero bono-
rum ut iouis & ueneris amica: mercurius illis proximus statuatur. Recte igitur marti datū
scorpiū & arietē quadrangulares cancro atque leoni. Saturno capricornū & aquariū/ illis op-
positos: ioui triquetra/ illis signa pisces sagittarium: exagona ueneri libram & taurū: proxi-
ma geminos uirginemque mercurio. Sed nec uerum quod assumitur nec ex assumptis recte col-
ligitur. Nam domum statui eam rationabiliter dicimus in qua planeta positus bene se ha-
bet: sed noxia marti solique pariter illorum radiatio quadrangula: noxia item oppositio sa-
turno/ tum propter oppositionis aduersitatem: tum propter retrogradationem. Quod si
uerum illud quod ipse tradit Pto. felices omnes planetas in ea distantia summos a so-
le in qua domus eorum a solis domibus distant: quod græci uocant idropropiam: arabes
almugeam: sequeretur & saturnum oppositum luminariis/ & martem illis quadratum
esse felices: cōtra sententiā oīum astrologorum de talibus schematis infortunia calamita-
tesque magnas decernentiū. Postremo non quadrare principio quod colligitur euideus est

Confutatio:

nā cum dicunt has uel illas domus triquetras uel quadrangulas esse domibus sic accipiūt ut cōparent ad leonem: quæ inter eū & capricornū pro signorū consequentia sunt: ad alterum ordine cōuerso quæ iter cancrū & aquariū quare altera solis altera lunæ medietas & imperium dicitur: alioquin domus ueneris tam quadrangulæ q̄ triangulæ dici possent/ cum sit libra quadrata cancro/leoni taurus: & martis domus triquetra forent icorpius cā cro/aries leoni. Igitur ad domū cuiusq; lumiaris cōparari debet domus collateralis & quasi sub syderis ditione locata. Quod si fiat falsissimū depræheudetur/ opponi lumiaribus ut ait Pto. domos saturni: quoniam nec aquarius cancro: nec leoni capricornus opponit. Quapropter domos illa saturni nemo dixerit quia ex diametro lumiaris respiciant: sed quæ sextū a sole uel octauum a luna locum teneant: qd̄ Auenrodan quoq; confitetur. Alia ratio penes orbium numerū sumit. ut cū de leone cancroq; definitū est: tum proximioribus soli lunæque planetis in ordine sp̄rarū proximiores domus ascribentur: sic mercurio statuunt hinc geminos inde uirginem dari: tum ueneri quæ sequūtur: proxima marti: deinceps ioui: postremam saturno: has omnes ab ista sp̄rarū consequentia ductas argumentationes falsas: tum si uere forent incertas esse declarauimus. Recte igitur Auenazra lib. secundo rationū. Quæsiui inquit in libris sapientum de signis rationes domorū nec reperi in eis aliquid bonū. Tantū ad fidem experimentorū se cōuertunt: hæc ille: nos hoc libro rationes: proximo astrologorum experimenta labefactabimus.

Caput X Facierum & finium rationes iam esse reprobatas.

Diuisio facierum. **Alia diuisio: indorum.** **A**cies planetarum quibus omnes utuntur a cōsequentia similiter orbium diuiduntur nam primas arieti partes decernentes domio domus dant/ sequentes sequentibus iuxta ordinem situs & sp̄rarum soli .s. primas a marte: secundas ueneri: atque ita deinceps. Indi primas dabant domio domus: alias duas dominis signorum eiusdē trigoni: q̄ si trigona satis confutauimus & quæ super orbium numero argumentantur: non est opus aduersus huiusmodi rationes/ nouis rōnibus. Super finibus adeo nō conueniunt ut quinque super eis fecerint opiniones. Quare rationes alterius alter arguit & irridet. Ita uero sunt omnes debiles & infirmæ: ut suos quisque confines nouo quodā iure mutet & inuadat alienos. Ex ordine trigonorum chaldei fines suos ordinarunt: ut trigona signa similiter partirentur. Esset autem modus partitionis ut primas partes trigoni dominus occuparet: tum subsequentes qui sequentibus in signis habent trigoni potestatem numeris semper ab octo decrecentibus ad quattuor. Aegyptii quod illis obiicit Pto. nullum seruant methodi tenorem: nunc adunt trigona: nunc rege: nunc patresfamilias ordientes: interdum ab his qui nullam in signo possident auctoritatem: ut a mercurio in capricorno Ptol. aliam probat diuisionem: cuius legere rationem cuiq; promptum libro primo apotelesmatō: pendet autem a dominis domus exaltationis & trigoni: quam probare non debuit tamen Pto. nisi reprobat seipsum quādoquidem illius auctor diuisionis exaltationem trigono præponit: trigonum domui. Ptol. uero p̄ponit oibus domū. postremā q̄ facit exaltationem: quæ in illa diuisione cūctis antefertur. Indi mascula signa similiter per omnia diuidunt & foeminea pariter eodem exemplo: sed exempli in utrisq; ratio nulla cognoscit. Afotol dedit lumiaribus etiā terminos/ cuiq; planetæ totidē partes: primas autē domio domus p̄ sp̄rarū ordine/ reliquas reliqs. Nos cū istud iā fundamentū & similiter domos exaltationes/ trigona/ sustulerimus uel siquid sunt in incerto esse pbauerimus: con-

Auenrodan Rō Ptol. penes nūerū orbium sumpta.

Auenazra

Diuisio facierum. Alia diuisio: indorum.

Aegyptii.

Ptolemæus.

Afotol.

cidit omnis ratio finium definiendorum (si qui fines esse concedantur) Præterea si de trigonis: domibus: altitudinibus: ueritas foret explorata: non tamē exploratum hoc modo potius q̄ illo fines decernendos: unde nata uarietas opinionum dum aliud aliis magis p̄babile uisum est.

Caput XI Quod cui membro signum dominetur uarie a uariis determinari & ab omnibus parum rationabiliter.

Quod item caput arieti taurū collo signis aliis similia membra subiiciūt ab illo quoq; iam sæpe sigillato numerorū ordine trahunt originē: ut primū .s. signū primæ corporis parti præficiatur/ secundum secundæ: tertium tertie: quāuis illa quoq; peccant in hac partitione: non tam q̄ arietem primū faciunt signorum: q̄ signa. xii. ue/ luti ex confesso rem tam ambiguā ne falsissimā dixerim: q̄ q̄ corporis partes quasi principales tot fieri rō nulla persuadet. Aristoteles septē fecit Nichomachus. x. cur. xii. ipsi reddunt rōem: uidēt rem potius absurdam/ humeros/ brachia/ manus/ in unam cogere partē signo uni/ subiectā: tamen & pedes tibiis/ tibias geniculis/ & genicula foemoribus/ uti partes quattuor magnas/ quattuor signis subiiciendas: Præterea facturis distributionē huiusmodi potius calida calidis: frigida frigidis erāt cōparanda: q̄ secunda secundis: tertia tertis: hæc est potius obseruanda naturæ cōio q̄ situs & ordinis enumeratio: nec forsitan rīderētur pedes piscibus subiicientes: qui soli pedibus inter cælestia carēt. Caueāt igitur medici ne tam futili aliquando dogmate persuasi/ metuant uenā incidere brachiorū si res potest/ luna geminos pagrate: quoniam brachiis gemini p̄sunt/ nec salutare remedium ducti uana superstitione morentur. Nō Hyppocrates: nō Calenus: nō Auicēna: nō Paulus: non Oribasius: aut hoc ipsi fecerūt: aut alii ut facerent cōstituerūt: nō qui nostra (quod alibi diximus) tempestate/ foeliciter & prudenter hanc artē exercuerūt: quare cesset ois hoc genus infana supstitio: que si nullā pbatur habere rōem: nec robur habere pōt experimenti. Tum quia ueritas nulla consonat mendacio: tū propterea quæ sumus libro sequenti plurima pbatur: tū ob ipsam ponentiū hæc iter se cōtrarietate. Nam dat sagittario testes uersum: Porphyrius leoni cui etiam uentrā: quæ Arabes uirgini: sunt qui genua sagittario: quæ tamen arabes & latini capricorno. Heliazar garmozensis uir hebreus in libro de aia cancro mauus & pedes assignat: cū tamē alii geminis manus: pedes piscibus reddant. li/ bre rursus ille crura pedesq; etiā alia tamē rōne q̄ cancro subiicit. Cācro em̄ subiicit quate/ uis .s. gradiedi functionē implēt: libræ propter hanc similitudinē: quia dum fit incessus at tollūtur & deprimūtur instar libræ: Cæteri libræ nihil tale: sed aquario crura: piscibus pedes: libræ uero tā nates q̄ renes & lūbos subiiciāt scorpionī fel respōdere ait Heliazar/ naturā sagittario sed alii scorpionī dāt uerēda. Quod si quis dicat astrologis obseruatū nunq̄ tuto ferrū admoueri mēbro cuius signo luna p̄ id tēpus infederit: primū in tāta incertitudine quoduā signo mēhrū subiici dicat experimētū cōstans & cōfessum haberi nō pōt: tamē utcūq; forsitan cōtigerit sapiēs tamē uir oppositū obseruauit. Scribit. n. Nicolaus orem grauis philosophus & mathematicus plerūq; se uidisse factā salubriter in pede sanguinis emissionē cū luna foret in piscibus: & in brachiis itē cū geminos illa peragraret.

Caput XII Rationes astrologorum quibus proprietates signis absolutæ conuenientes astruuntur: & quod de supradictis sint reiectæ.

Diximus de proprietatibus quibus ad nos & ad planetas signa referuntur: restat quae simpliciter illis competunt & absolute: quas illi de triplici genere probationis assumunt. Primum a confutata iam cum planetis ducitur affinitate: secundum a figura cognominis animalis. Tertium ab his quae sub eis positus sol operatur. Ab affinitate cum planetis argumentatur cum tale naturam signi faciunt qualis quoque planeta qui domiatur in eo sit: ut cum arietem dicunt latebras latronum maleficorumque hominum significare: quoniam martis est domus id genus hominum significantis: ab opere solis cum mobilia signa fixa coniunguntur de cernunt. Ex quibus sol anni tempus aut mutat aut firmat: aut qualitate promiscua temperat. A figura cum alia mites mores/alia ferinos afflare nascuntur dicuntur quae haec omnium gerunt imaginem ut aquarius: gemini: uirgo: alia bestiarum: ut leo: taurus: capricornus. Item haec esse pulchra illa deformia: nam pulchra uocantur quaecumque sub hominum specie cogitantur propter aquarium: quoniam sit saturni senis hospiciu[m] quasi non senex etiamque deformis pulchro possit hospitio uel egere uel delectari/pariter quae sint bruta effigie: ut taurus: & similia semiuocalia uocantur uocalia quae humana: muta quae spiritum referunt aquatiliu[m]: quod genus uiuentia uocem non habeat. Rursum & aquatilia multe proles: humana specie sterilia. Reliqua mediae statuuntur conditionis/pro natura. scilicet animantium quarum ferre creduntur imagines. Quos modos positionum superius disputata satis euerterunt. Cum enim de planetae domiciliis & ingenio faciunt coniecturam argumentantur ab astrologicis: quae nos paulo ante confutauimus: cum ab ope quoque solis argumentatur quantum uel fallat uel fallant ostendimus: quoniam quidem non est natura signi putanda quod opus est solis in signo locati/non pro signi natura/ sed pro situ ad terram distantiaque taliter operantis. Praeterea quod in anni temporibus aereisque mutationibus euenit fallacissima coniectione transfertur ad alia: ut quia signum mobile aries tempus uariat faciat quoque in eo nascuntis ingenium mobile: non perseverans: factum ad inchoandum potius quam ad absoluendum. Nec solum errat ab aeris qualitate ad euenta diuersa proprietatesque se uertunt ingeniorum: sed in ipsis aeris mutationibus cum fieri putatur in sideribus aliis quod in sole prospicitur: ut quia sol positus in ariete uernum facies aequinoctium ciet fulgura suscitaturque tonitrua: putemus in ariete lunam positam idem facturam. Nec aliunde lapsus in errorem quam quod ad signi referunt naturam: quod a sole pro situs prouenit uarietate. De figuris imaginum diximus abundanter libro octauo quae sint nullae quam uanae/ quam comenticiae. Non opera dei sed hominum: non a naturae ratione perfecta: sed poeticae mentis temeritate conficta. Sed ut ille uerissime nusquam tamen astrologi magis falsi quam cum ex illis signorum proprietates eliciunt quandoquidem a signis ut supra late demonstrauimus: etiam in octaua sphaera differunt imagines non modo situ mobilitateque sed & partium molisque dimensu & quantitate. Denique nimis inerti futuri supinaque tarditate: repugnant dum eorundem signorum & ab opere solis & imagine conditionem inquirunt. Et. n. illud aperte signis immobilibus ex communi consensu: mobilibus ista conueniunt.

Caput XIII Taxatur Pto. de planetis loquens ac si ex elementis constarent rationesque aliorum quibus planetarum probat qualitates pariter confutantur.

Nactenus de signorum rationibus quae insigniter sint irrationales: in planetis eadem falsitas imo maior/ maiorque temeritas. Ostensuri nos superius Ptolemaeum male philosophatum de erroribus ea potissimum indicauimus: quibus naturam planetarum inquit. Nam quasi planetae constent ex elementis: aut ex passionibus con-

stent elementorum: non solum sese inuicem uel calore uel frigore permutantes: sed a terra quoque uaporibus permutati: sic de eis sermonem facit Ptolemaeus. Luna inquit humida est quoniam terra proxima sursum ad eam terram uaporibus ascenditibus humescit. Saturni stella frigida est in primis & modice sicca: frigitur procul a sole posita. Arescit procul a terra uaporibus exaltata: Mars solis uicinitate torridus exsiccatur. Iuppiter medius inter frigus saturni martisque feruorem temperatus euadit. Quoniam uero super calidas sphaeras fertur martis atque solis: ideo praecipue calefacit: uenus humida est aequae atque luna: nam luminis sui copia multos sibi terram uapores asciscit. Habet item a sole cui proxima uim calefaciendi. Mercurius & a sole cui semper heret habet exsiccandi proprietatem: & a terra uicinia lunaeque confinio humectandi uires. Sic primo libro apotelesmaton ratiocinatur Ptolemaeus. Cui si persuaderi non potest a peripateticis liberum esse caelum ab istis affectionibus: saltem ex numero eorum quae ipse demonstrat/illud intelligat: plus a luna distare terram quam ut possint ad eam terram uapores halitusque peruenire. qui nec supra sexdecim stadia putantur a physicis sursum tolli nedum ad lunam/ad uenerem/ad mercurium incolumes non attollantur. Adde uenerem de solis uicinitate futuram magis siccam quam de terrae nebulis humidam siquidem soli iunctior est quam terra: nec cum solis potentia uis humoris terreni potest comparari. Adde etiam quod mercurium terram proximam: & a sole propterea distantior plus siccum facit esse quam humidum. Quomodo igitur conuenit sibi ueneris humiditatem conferens lunari igne tam uicino tam parum excalescente ut frigida multis existimetur. Et si riget saturnus a sole minus elongatus: nonne tota stellarum haerentium multitudo cum distantior sit a sole torpida frigoris glacie distringetur: cum tamen inter eas igneae multas esse naturam pronuncient. Igitur ratio Ptolemaei non modo falsa sed nec consona sibi quod in falsis plerumque rationibus usu uenit. Alii de planetarum coloribus argumentantur: quod in marte quoque tetigit Ptolemaeus. Dicunt igitur hi mentiri philosophos elementa putantes nullo colore saporeue participare. Sed aquae colorem album/dulcedinem ex saporibus conuenire. terrae fuscum colorem & saporis amarum: quod alii tamen negant dulcem potius contendentes: nec si foret amarus terram quicquam germinaturam. Tum in igne saporem confitentur nullum/colorem uero rubeum: aerem dicunt tam coloris quam saporis expertem: admittere aduentitios uariosque colores: in planetis ipsis nullos quidem saporis sed colores esse multiplices: ex quibus illorum facile naturam possumus explorare. nam fuscum in saturno terrenam ostendere proprietatem/ & a trebili conuenientem. In marte ruborem igneae qualitatis & bilis rubre testimonium facere: uenerem croceo & albo radiantem: ex croceo calidam intelligi humidam ex albo: quae quoniam nec pares sunt qualitates indicari naturae temperamentum qualis aeris sanguinisque conditio: de ioue similem fieri coniecturam: in luna quod albicat humiditatem ostendi: quod fuscum aliquid habet frigidam demonstrari: mercurii quidem colorem identidem permutari qui nunc uiridis uideatur: nunc fuscus: nunc in alium quoque uertatur aspectum: uerum tamen magis fuscum adamare: quare terrenae siccitati reddi conformiore: sic illi ratiocinatur nimis utique praeter rationem. nam consequuntur colores elementorum: mixtionem quae nulla est in caelestibus: nec colore dicuntur ab Aristotele participari caelestia: nisi quatenus lumen color quidam est: neque uero si color indicat mixti aliquam proprietatem: indicabit & lumen naturam corporis praesulgentis/ siquidem coniectura fit de colore qui uariis pro mixtura uarietate putatur emergere. Quare cum non erit aliud color quam luminis euidencia magis aut minus

clari non de cōposito/sed de simplici corpore manans/nullū faciet nobis iudicium cor/poris illuminātis. Quid q̄ certa nobis indago cælestibus explorandis ex eorū coloribus nulla foret/etiā si ueris coloribus prædicta essent interiectu tam uasti quodq̄ magis obtur/ret tam multiformis spacii fidem coloris penitus auferente. Nec uolui obicere illis Pla/tonem scribentē in phedone nō esse quæ uidemus/nos syderū corpora sed radorū quas/dam reflexiones in aere similes syderi specie referentes/sicut in profundo uitā agentes pi/sces uident in aquæ suprema facie non sydera sed imagines syderū quasiq̄ dixerim radio/sas umbras: Verum siue hoc siue ipsa sydera cōtuemur nemo nescit initiatus sacris philo/sophiæ uariari colores mirū immodū rerūq̄ uidetur interuētū corpore multiformiū. De/niq̄ dubiū apud medicos/an quod putat Galenus ex odore/colore/sapore/tactu/cogno/sci uires & proprietates herbarū possint. Idque multis tum Auerrois rationibus: tum expe/rimentis falsum demonstrari: porro de solo cōsequi nos ad posse colore nemo suspicatus est: rerum inq̄ illarū que sub oculos/sub obtutū habere dies integros possumus/nō motu/nō spacio/non luminis multitudine cōiectantis industriā studiūque interpellāte. Quis igitur de cælestibus hoc audeat polliceri: quanq̄ colores corpore illoꝝ uerissime quoq̄ no/bis imixti/sinceri/puri renūcientur. Calcis candor a niue fere non uincitur/cum sit tamen in calce plurimū caloris: in niue cōtra plurimū frigiditatis. Errat autē Auenrodan nimis imprudēter qui falli nos quidē in terrenis rebus colore credit/in cælestibus minime: qm̄ illa mixta sint ex elementis/cælestia nō sint mixta. Nam hinc maxime scimus de cælestiū natura fidē adhibendā non esse coloribus/qm̄ ex elemētis nō sunt mixta: cū tantū possit indicare naturā corporis color/quantū mixturæ nobis idicat modū. Præterea (quod mox dicebamus) interiecta tam uasta regione corpore multitudine/nō potest quicunq̄ fingatur ibi colores nō peruertere interpollare: quod uel ipsa demonstrat super istis coloribus na/ta uarietas opinionū. Negat enī Aboasar tales cælestes colores planetarū esse quales nar/rauimus supra/creditos ab his qui de coloribus sydera iudicarūt/quippe stellam saturni plūbi potius referre colorē q̄ qui terre fulcedinē representet: nec albedinem esse in ioue: nec itē ueneris esse p̄priū candorē: tum si mars ideo calidus dicitur quia rubeus est multo so/li rubrū colorē magis deberi qui sit marte calidior. Albam lunā neminē putaturū qui nō careat oculis: nō nihil diuersa uidetur quæ de coloribus planetarū ex ueterū monumētis in naturali prodūtur historia: ubi candidus saturnus: iuppiter clarus: uenus nūc candens cū lucifer dicitur: nunc fulgens cū uesperis nomen habet: mercurius radians: luna blando colore describitur: omnino quod dicitur in mercurio uariare illū coloribus: quare naturæ quoq̄ multiformis & mutabilis esse de fallaci nascitur euidētia. Neq̄ enī q̄ mercurius hu/iusmodi sit hoc cōtingit uerū quoniā soli proximū semper magna ex parte uidetur prope finitorē/qua cæli parte multiplices (ut testatur Ptolemæus) halitus humiditatesq̄ terrenæ uersipelles aspectus/& colores stellarū multiuagos representant. Nulla igitur ista de colo/ribus ait Aboasar cōmentatio/p̄bilitatis fide colorat: a qua tamē ut ait Aboasar astro/logorū uniuersitas p̄det. Aboasar ipse reiiciens memoratas rationes putat ex primis qua/litatibus quas planetæ p̄ducunt eorū natura posse cognosci: quod etiam Ptol. admonuit: quare saturnū auctore frigiditatis & siccitatis experimēto dephēdi: nam uigere in corpori/bus has qualitates cū fuerit ipse gubernator ani: sic de marte de reliquis obseruatū. Quas quisq̄ corporibus elementariā influat affectionē. Ex his uero de tota natura planetæ cō/

Galenus
Auerrois

Error Auen:

Varie sentē/
tiz de plane
tarū colori/
bus.

iectari siquidē cum frigus & siccitas opera saturni uitæ sint aduersa/maleficū sydus satur/nus infelixq̄ decerni: maleficū quoq̄ martē ob æstum caloris adurētis imodicaq̄ siccita/tis: contra iouē & uenerē stellas esse beneficas ob caloris naturā & humiditatis: quibus quali/tatibus uita cōseruatur: sic in aliis argumentatur. Ad quattuor deniq̄ illas qualitates oīa referens frigus/humorē/calorē/siccitatē. Sed huiusmodi ratio pendet ab experimētis. Nā frigiditatis effectiuū saturnū potius q̄ caloris nō p̄bat ratione: quod pauloante cōfutati face/re conabatur/uerum experimēto/quasi compertū sensus euidētia/quod falsissimū putant multi philosophorū asserentes nullā stellā frigiditatis & siccitatis esse p̄ductricē: quasiq̄ con/stet inter eos quæ cuius qualitates stella sit opifex: quod tamen ambiguū in luna & uene/re est: Venerē enim frigidā & Abenzagel & Alchabitius: Aboasar cum Ptolemæo calidā putat: lunā Ptol. calidā/ceteri frigidā: de mercurio quoq̄ nō conueniūt: Tum si de plane/ta gubernate annū (ut Aboasar uult) facta est obseruatio/quomodo possunt in ea cōueni/re: cū tanta super anni domino deligendo sit ambiguitas opinionū: ut tot fere sint futuri domini quod astrologi p̄nunciauerint.

Caput XIII Si cōcedamus planetas primas efficere qualitates: nō esse p̄pterea cōce/dendū alios noxios esse: alios salutes.

CAETERUM siue talibus experimētis/siue primis adducti rōnibus cōcedimus quæ de primis qualitatibus dicūt: nō plus efficitur/q̄ influxus syderū exploratos in permutādo aeris statu nō corpore per istiusmodi primas affectiones: uerū nec salutes has esse stellas alias noxias: nec quæ p̄pria peculiareq̄ syderis dotes inde colli/gi potest. Primū si naturā terræ saturni stella: si martis ignē representat. cur aut ille malus/aut hic: si nec terra mala nec ignis malus: ex quibus innumeris uitæ usus sine quibus natura cōstare nō possit. Nā in uiuentiū quoq̄ corporibus bilis atra rubraq̄ nō sunt noxie sed ne/cessariæ/nec minus utiles quibusdā mueribus subeundis q̄ uel sanguis uel pituita: q̄ si no/cere dicatur excessu/nocēt eo modo sanguis & pituita si supra modū excreuerint. Quod si de mūdo uniuersali ratio particularis mundi quæ hominē appellamus rite uestigat/in iuria cognoscemus ascribi stellis/excessum cuiuspiā qualitatis in humano corpore. Nā q̄ elemēta maneat intra fines & p̄scripto iure contēta negociū mundi nō facestant a cæle/sti natura credit esse regente & moderante fluxibile & erraticā materiā regē corruptibiliū. Cur nō igit eadem ratione cæli potius fuerit/cōtinere frenareq̄ qualitates in nostro cor/pore sub continuā uitæ dispositionē q̄ alterius excitatu superfluo reliquas perdere totūq̄ labefactare: Quare si p̄est atra bili saturnus cum nihil a cælo nō ordinatū non uiuificū emanet/nō excitabit illā ad exitium animalis: sed moderabitur ad cōseruationē: nec ha/bebit a stella sua bilis atra quo magis & uolētius agat: sed quo moderatius atq̄ uiuacius Est enim istorū materia quedā congeries elemētōꝝ/efficiens causa cælum: sed efficiens in unum cogit quæ miscētur: ac sub unius cōmunionis pace oīa tēperat aliud alia cæli parte mouēs si diuersis ista stellis subiiciantur: omnibus uero simul cum cælo stellis ad armoniā totius unanimiter conspirātibus. Proinde nemo fallatur ut cum rubræ bili saturnū p̄fici audierit in subiectā sibi qualitātē fieri quicq̄ a stella suspicatur: quod ordini bono uitæq̄ nō conueniat/cum nō minus compescere tumultuantē/q̄ suscitare torpentē intelligi de/beat cælestis præfecture munus: nec mors a cælo sed a natura: cum uitio p̄prio quæq̄ qua lo sed a na/litas ita degenerauerit/ut præfecti syderis disciplinā non sustineat: sed uel euagetur imo/

Cōfutatio er
roris Aboas:

Abenzagel.
Alchabitius.
Aboasar
Ptolemæus:

Nullā p̄fessi dica uel remissa deficiat: hoc est quod semel iterūq; lectorē admonui nō esse p̄fessionem onē esse ma/ cælo magis iniuriā astrologica superstitione/ quæ quicquid a nobis fit præter rationē cul gis iuriā cæ/ pa uoluntatis: quicquid in natura euenit p̄ter ordinē uitio temerariæ labilisq; materiæ id lo q̄ astrogi/ totum syderibus ambit imputare: nec putat illoꝝ saluā dignitatē/ si nō illis indignissima am. quæque accepta referamus. Ita igitur ratio colligatur nō nocere corporibus sed prodesse quattuor qualitates cū sint modice & temperate: sed nō aliter eas a stellis puenire. nō igitur q̄ ab eis pueniant/ stellæ noxias dici posse. Primū neque mars neque saturnus ideo mali dici possunt: quoniā bilem hic quidē atram ille rubram suscitet in corporibus: quādo neutra/ si fines modūq; non excedat uitæ noxia/ cui potius est necessaria. Tantū uero abest ut exuberet/ exitialiter auctore cælo: ut nō aliunde intra modū præscriptūq; cōtineatur: de qua re diximus abundāter libro tertio: quo loco p̄bauimus mala corporis calitus nō puenire. Quod si qualitates huiusmodi uigoraret cælum/ & ultra modum nō statim sequeretur esse malos planetas omnibus martem & saturnū: sed essent aliquibus excessus isti salutare. Nam & frigidū semen radii martis temperaret. Et plus excalescens frigore saturni ad competentia redigeretur. Quare nō posset astrologus eum cuius in genitura uidisset præpotentē saturnū atræ bilis incomodis adiudicare. nec quem præ ceteris mars afflasset æstibus coleræ obnoxii p̄nunciare/ nisi qualis natura illis hos illi scripsisset: uel usus haberet exploratū. Quod cum ille nesciat nec uestiget. Sed de istis tantū excessibus qualitatū bonā malāq; fortunā examinet: patet eum in dubio semper uersaturū. Patet itē illud quod dicunt fortunator planeta mutatur interdū in infortunatorē: & infortunator in fortunatorē. Nocet enim iuppiter quādoq; & prodest saturnus/ nō aliter hoc accidere/ q̄ pro materiæ conditione. nō autem pro locoꝝ distantiarū signorūq; uarietate: quæ si forent in causa mutationis huiusmodi/ pessime super ea decretū foret ab astrologis siquidē positionē de primis qualitatibus tuetur. Nam mars in ariete uti magis calefaciet ita magis nocebit/ quod ipsi pernegāt. nam mars inquit domū suam nō euertit: & uniuersaliter quælibet uel domū/ uel finē uel altitudinē stella possidens fœlix illis existimatur calefacturū uero magis martē in ariete quis dubitet: siquidem aries ut uolūt igneum signum est: pariter in capricorno saturnus noxius/ in ariete fœlix erit putādus contra illoꝝ opinionem: quando de capricorno saturni frigus & siccitas quibus nocere putatur intendūtur: & calor arietis illius rigorem moderabitur. Fœlicior enim erit cū retrocesserit quod nō putant: q̄ cum recto cursu se mouerit: quoniā ut Alchindus ait/ cum regreditur magis calefacit. Eadem ratione mercurius in uirgine nimia siccitate nos ledet: & solis calor ex leonis calore uiolentius q̄ oporteat nos iuadet: moderatius uero salutarisq; nos afficiet si frigidi signi mixtione temperatus in nos eius radius diffundetur. Ita multipliciter ista de primis qualitatibus accepta ratio nō modo ueritati sed astrologorum dogmatis repugnat. Sūt item præter ea quæ diximus adhuc multa quæ illis obiiciamus: ut si quæramus cur nō stella sit aliqua dominās pituitæ: sicut imperat atræ bili saturnus: mars rubræ iuppiter sanguini: Cui si lunā aut uenerem dominari dicant/ uenus & luna planetis infortunatibus erunt enumerādi/ cum nō minus exuberans pituita uitæ noceat q̄ atræ bilis & rubra porro si luna qualis a Ptolemæo definiatur/ in fœlix habere præ omnibus astri rationem uidebitur. Est enim (ut illi placet) parui caloris/ humiditatis uero multæ: qua tēperatura nihil putrefactiōi magis obnoxii: quare si noxius, & salutaris planeta de primæ qua

Alchindus

Ptolemæus

litatis influxu iudicatur/ erit noxia luna soluentis & corruptricis mixtionis effectrix: & longe noxia magis q̄ mars atq; saturnus: qui si nō optimas naturales tamen infundunt qualitates: que solum nocent nō moderate. Verum quod a luna descēdit ipsa sua ratione est immoderatū per caloris imbecillitatē fluente humido neq; cocto fatis neq; coacto. Quā tamen & Ptolemæus ipse fortunatibus stellis anumerat uetere nixus auctoritati. Et Aboasar etiam ioue fœliciores esse contendit. A quo libenter id quoq; sciscitaret: cum sit Marte calidior sol/ adiunctaq; siccitate: mars infortunatior & inter sydera fortunatior primus sol existimatur. Ita enim definit Aboasar principe loco inter auctores fœlicitatis statuens solem: secundo lunā: tertio iouem: uenerem quarto: quinto mercuriū: de quo sibi uidetur dissentire cum mercuriū sua natura siccum esse uelit: & terre naturā sapere magis q̄ aliorum. Quare si principia sua sequatur debet illum inter noxia numerare. Dissentiunt autem alii cum inter se etiā cum ab ipso quoq; Aboasar plurimū: nam magna pars lunā/ solem/ mercuriū/ medios faciunt inter nocentes atque beneficos: quos ut uidimus omnes beneficos facit Aboasar. Heliodorus & paulus inter salutare quoque mercuriū anumerant. Ptolemæus lunam salutare: sed mercuriū & solem mediæ conditionis facit: ut uel ista eorum inter se discordia nō parum opinionem istam euertat: & artis incertitudinem palam faciat. Adde futurū si uera illa suppositio de primis qualitatibus: ut ex duodecim signis cælestibus citra controuersiam sex infœlicia & infortunantia sint/ omnia. s. ignea: omniaq; terrestria: cum illis abundant hæ qualitates p̄pter quas martem atque saturnū infœlicitatis accusant. Sed & nouem potius q̄ sex cum in aqueis quoq; cum frigiditate sicut putant exitialis humiditas/ etiam non qualis sit aeris signis qualisq; in ioue uenere & planetis aerea hoc est uitalis atq; prolifica: sed aquatica fluxaq; dominetur. Id quod absurdum duplici ratione: nam cælum primū omniū corpoꝝ maximeq; beneficū maxima sui parte dānabitur: & fœlicibus astris infœlicia signa domus erunt: ut ioui pisces & sagittarius: ueneri taurus: quæ debent tamen pro nature cognatione distribui. Deniq; si fortunat hos planetas uocat illos infortunia: quoniā de primis qualitatibus quæ uitalis/ magis ab his proueniāt: contraq; corruptrices & noxiæ sunt ab illis: nō plus tamen (ut cū eis benignissime decidatur) efficient q̄ ad corporis habitū istam uel fœlicitatem uel infœlicitatem pertinere: qui de primis illis qua qualitatibus temperatur & conciliatur: Ceterum ad externa fortuitosq; successus id etiā deriuari quonā pacto defendent: si non illa sunt infirmis: quæ superius contra istā opinionē adduximus. Postremo ut nihil sint oīa quæ nunc diximus dubiū non est nimis parum perite parūque cōsiderate facere qui de influxibus syderum penes has primas qualitates reddere rationē uolunt: quod tamē nullus nō astrologus facit: nec qui se dogmatis huius artis naturales causas afferre posse gloriātur alio tandē se cōuertunt q̄ ad elementales huiusmodi affectiones. At uero si qui p̄prii particularesque syderū sunt afflatus: hi non huiusmodi qualitates/ sed occultas uereque cælestes uniuersiusq; stellæ p̄prietates consequuntur: ad quas etiam solent in terrenis rebus referre quæcunq; supra elementalē naturam/ infra corporis tamen terminos/ attollere se uidentur: in quibus multas interdū uidemus dotes atq; uirtutes non solū de mixtione qualitatū elementalium non proueniētes sed dissentietes etiam ab illa. Quæadmodum mirabolani quidē temperatura frigida & sicca plus ad mortē facere uidentur q̄ ad uitā: in quo tamē secretioris naturæ priuilegio ad uitā prorogandā uegetandāque mirabilis esse cre-

Ptolemæus.
AboasarHeliodorus
Paulus

ditur efficacia. Multo magis & iuppiter & saturnus & natura omnis superior siquæ putât astrologi influunt nobis/etiam si hic quidem planeta frigidus & ficcus/ille calidus humidusq; censetur: multa tamen ea quæ præcipua nõ per has qualitates/ sed per alias radiorum suorum occultas uires agere sunt putandi: Tum quare illorum naturæ magis hoc congruat: Tum q; opera ad eos relata ab astrologis nõ possunt ut demonstrauius ad qualitates illas affectionesq; referri. Quod si est patet rone illas dephendi nõ posse quod hoc loco pbandũ suscepimus. Restabit experiẽtiæ uia de qua libro sequẽti late disputabitur.

Caput XV Rationes astrologorum de dominis dierũ & horarum: annisq; planetarũ inefficaces esse: tum astrologos sæpe uti demonstratione circulari.

Qonfutauius omnẽ modum quo se planetarũ uniuersales pprietates pbare posse confidũt: ut a locis sphærarũ & terræ situ: uel a coloribus stellarũ uel in fluxu primarũ quattuor affectionũ: restant argumẽtationes quibus nonnullas particulares magis planetarũ colligunt cõditiones: he uero uel a parabolica similitudine: uel ab astrologicis: uel a sphærarũ ordine eliciũtur: a sphæris ut in dominatu dierum & horarũ: nam horã diei primæ gratia exempli dantes soli: dāt reliquas planetis: qui de inceptis ex sphærarũ positione succedunt atque hinc dierum distributio nascitur ut illi planetæ dies ascribatur cui facta per ordinem præcedentẽ horaria diuisione primæ diei hora contigerit. Hec autem superioribus ample confutatur: ubi q; futilis iste modus argumẽtandi: q; rursus in ambiguo positus adhuc orbiũ ordo: q; in cælestibus uane cogitata imperandi successio declauerimus: pter quæ possumus illud quoq; astrologos percũctari: quæ: nam ratio chaldeis & ægyptiis/ auctoribus huius superstitionis primã totius tẽporis diẽ demonstraerit: Neque enim uti possunt auctoritate legis mosaice nisi credant eidẽ astrologos cum omni diuinate profus exterminãdos. Ab astrologicis ratiocinantur cũ tot uitæ annos largiri planetã quẽpiam dicunt. quoniã tot in zodiaco fines possideat. Est enĩ

Confutatio: tam incertũ quod de finibus sumitur quasi concessum/ q; quod inde de annis est comprobandum: quãq; tamen si uerum quod de finibus nolunt (nulla tamẽ auctore Ptol. Ratio cõsequentia: ut per tot annos uiuendi nobis spacia decernãtur. Peccant autẽ & in his sæpe q; qui circulo pbant/ alibi de annorum numero finiu numerũ: alibi ex finibus annos colligentes. Ab ariete annũ auspiciantur: quoniã primũ sit signorũ: quod tamen primũ esse in

Anni principium. continuo circulo solent inde monstrare/ q; initium ab eo temporis ordinamur: sic & Iocum secundum ioui respondere: quia rem faciat atq; portẽdat: & iouem rem facere atque portendere quia secundo loco respondeat argumẽtantur. Ad hoc exemplum plurima inuenies in eorum libris: sed & longe magis ridicula: præsertim si in Aboasaris incidas li-

Quare lu / bros apud quem nuper hoc legebam lunam largiri annos centum & octo: sol annos centum & uiginti: nam deficere lunam a uita solis annos duodecim/ quippe quæ uim nõ habet nisi postq; a sole gradibus iam duodecim fuerit elongata: ut iam nihil sit mirum gloriari Aboasarem se dogmatis astrologici plene reddidisse rationẽ. Cum nihil sit a deo ir-

Anni minorum res solis quare. rationale quod nõ ei ratio uideat. Par insania cum annos breuiore solis decem & nouẽ ideo esse dicunt: qm per hunc numerũ medio motu luminaria coniũgunt: ubi nihil oĩno cõmune: nihil cõnexum: nihil sequens anteceditibus cum sequẽtib;: hi tamen ita argumẽtantur: post hunc annorum numerũ coeunt sol & luna medio motu. igitur totidem an-

nos dat sol cum paucissimos dat: simile enim ac si dicatur homo duobus oculis nascitur ideo ex duobus quoque parẽtib; nascitur. Parabolica similitudine sic utunt: luna cæli ianua est. igitur os significat: est enim ianua fere os domus & os cibi ac sermonis ianua: barba itẽ ad idẽ attinet sydus quod instar lunæ identidẽ renouatur. Subiiciuntur autẽ aures saturno: quoniã sublimes tenet in capite partes sicut in cælo ipse saturnus qui eadẽ rone qm s. est supremus proceros hoies parit: quod illius tamẽ naturæ nõ cõuenit siquidẽ ficcus frigidusq; decernitur. Hæc sunt rones astrologorũ quibus cælestia sua dogmata fulciunt: q; non ego rones sed uel errandi uel ludendi uocauerim occasiones: quibus auditis tam patet uanitas dogmatis q; solet ueris auditis firmitas inotescere. Quare satius illis fuit hæc uelo aut cista quasi orgia regere suspicionẽ mysterii relinquẽtes/ q; dũ rones uideri uolũt suis ipsimet ronibus quasi ppria manu accusationi suæ subscribere: cum non sit aliud eas audire q; quid astrologos in errorem duxerit intelligere.

Disputationum Ioannis Pici Mirandulæ aduersus astrologos libri decimi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER VNDECIMVS.

Caput primũ Ex his quæ hætenus sunt probata patere astrologiam experimẽtis nõ esse comprobam: tum idem multis rationibus probari.

In naturam cælestiũ cõsequi rone nõ potuerũt: quod demõstrauimus: an potuerũt experientia: Et quãq; cur ita fiat ignorẽt: ita fieri tñ obseruatõibus didicerũt: ut si nõ possit astrologia sciẽtiæ nõ: mẽ: possit tñ & artis: & ueræ traditõis habere p̄rogatiuã. Quare uera quoq; p̄dicere siue id syllogismis siue experimẽtis sit cõsecuta Neque em̄ interest ad diuinãdum modo sit cõsecuta. Solẽt autẽ astrologi: sicut oĩs ars prodigiosa experẽtiẽ plurimũ titulo se defendere: in quã ueluti: asilũ se recipiunt/ quotiẽs supra fidẽ p̄terq; rone aliquã uel loquunt uel pollicent: oĩbus statim se laqueis oĩm ronũ putãtes extricari si se ita dicãt exptos. Hoc igitur quoq; perfugiũ illis adimemus: quod aliquod esse putãt qui & labijs loqui & auribus audire magis q; corde cõsueuerũt. Nã si quis exploratũ mediãtũque habeat quid sit experẽtia. Tum quibus uis sup influxu syderum corporari possit/ is ne utique dubitabit syderum uires peculiãres ppriaq; opatõnes/ tã esse experimẽtis q; ronibus hoĩ imperscrutabiles. Et quidem patere põt hoc satis ex superioribus: quoniã si uel nullũ e cælo fatũ: aut si quod iã fatũ nõ ex hora initiali: sed a materiæ cognatiõe depẽdet: patet experimẽtis nullam uia relinqui/ quando quæ quẽq; stella imprimis afflauerit: tã tibi erit incertũ/ q; profus ignota primæ illius materiæ conditio singularis: sed & horam seminalem si quis fatalem faciat/ ipsi non negabũt astrologi nimis abditã fore obseruatõis opportunitatẽ. Verum ut tẽpus quoque genituræ sit satis obseruatũ: quonam pacto fidelis obseruatio fuerit: si nec exploratum ut declarauimus quot & quæ causæ cælestes obseruandæ: nec earum quas putant habere cõprehensas: quæ sit forma: quis habitus: quæ positio/ possint singulis momentis ex fine determinare: tum ipsam quoque horam genitalem nec habere exactam a domi-

no genituræ: nec quod aberrat aliqua methodo castigare possunt. Porro siquid in his deliquerint (ubi delinquere semper eos ostendimus) cadet necessario totius obseruationis auctoritas: nunc si non delinquant etiam in illis/ fieri tamen experimēta super cælestibus libro p̄senti nulla posse monstrabimus. Demus igitur genethliacis: ut horam genituræ fide liter teneant & statum cæli ad eam horā q̄ fidelissime rogo quale cæli decretum talis constellatione faciat uel significet: quoniam pacto se putant experientia consecutos: siquidē experientia multiplici eiusdem rei & sæpius iterata obseruatione colligitur: eadem uero constellatione aut nunquā ut probāt doctiores: aut quod ueteres crediderūt: nō nisi post multa milia sæculorum eadem est reditura. Respondebūt fortasse particulares redire constellationes iterarique sæpius etiam si totius & absolutæ constellationis redintegratio non contingat: posse igitur se notitiā particulariū illarū repetitis obseruationibus adipisci: unde collectis experimētis ex fide futura prænuncientur. Id quod ita declaretur exemplo. Nascitur aliquis ariete horoscopante posita inibi stella martis / & septimū cardinē occupāte saturno. Tum aliis suo modo dispositis nascetur alius cætera quidem dissimili genitura: sed qd̄ ad martē attinet & saturnum simili: poterit astrologus/ quāq̄ nō totius constellationis particularis (tamē illius bis facere obseruationē. Quod cū sæpius euenit sæpius iterata obseruatio faciet experimentum: sic se illi fortasse defendunt/ sed parū uere parum consone etiam suis principiis. Tum quia particularis eadē constellatio in alio toto aliud operatur tam q̄ substantia totius decreti/ nō tam a partibus puenit/ q̄ a toto: hoc est ab oīum simul partiū armonia peculiare/ & propriū aliquid efficiente/ quod nulla seorsum pars/ sed neq̄ omēs simul efficiunt. Siquidem aliud sunt oēs partes aliud qd̄ ex omnibus de mixturæ p̄ portione dissultat. Erit igitur imperfecta talis obseruatio qua sua colligunt experimenta. Nam imperfecta quæ totum nullo modo fallax quæ eandē partem non in eodem toto cōsiderat: quæ rō nō ex aliis magis q̄ astrologorū p̄ceptis robur habet asseuerantiū p̄ mixturis stellarū oīa fieri nec a p̄p̄riis earū uiribus: sed a cōplexu simml uniuersarum & societātis coalitu fieri fati sortitionē. Nō igitur si in una uel altera genitura cū mars atq̄ saturnus in cardinibus primis ex diametro se respexissent dominū genituræ calamitatibus distrahi uideris: poteris quasi facto expimēto/ cū alias idē/ acciderit calamitates denūciare. Cū nihil repugnet eā constellationē sub alia syderū aliorū tēperatōne/ ita cōnēire ut uel noceat nihil uel forte etiā p̄sit/ oīno aliud efficiat: q̄ qd̄ in aliis gēituris ex radiorū diuersis mixtiōibz fecerat: ut si cū astrologicis sentiamus fieri fato res hūanas: huc referri posset quod expiētia quotidie dephēdit in fœliciū hoīm fœlicissimas eē gēituras: & fœliciū cōtra ifœlicissimas q̄re. s. quāq̄ pticulares cōstellatōes aut bonā sortē: aut malā portēdere/ uideātur ex p̄teritis obseruatōibz: ip̄a tñ totalis temperatōis armonia nō alias uisa non cognita: non explorata/ facere aliud nunc pōt: q̄ q̄ ille alias uel seorsum uel in alia mixtione portēderāt. Hoc ai aduertētes atq̄ssimi astrologorū nō aliter huius artis dogmata tradebāt/ q̄ singlares a se obseruatas genituras pticulatū exponentes: & cū euentis demū cōparantes: ut non tā quid saturnus aut iuppiter: sed quid constellatio talis tota pepisset indicarent. Quod Mater/ nus exemplo ægyptiorum sexto libro suarum cōmentationum aliquo modo est assecutus. Accusat autem illos Ptol. q̄ ad methodum artem non redegerint: q̄q̄ rem infinitam & incompræhensibilem prosequerentur. Quare seipse ad uniuersalia præcepta & simplices uires syderum explicandas conuertit: putaus illis cognitū posse genethliacū

Confutatio.

Marternus

Ptolemæus.

sua demū coniectura de particulari mixtione iudicare. Sed quāq̄ accusat iure ueteres astrologos: ipse tamē non minus iure est accusandus. Viderunt enim illi recte quid facto esset opus. Sed errauerūt existimantes id esse tale quod fieri posset: cum infinitum sit illud/ nec ad artem nec methodū redigi possit. Tum nullus ex eo usus: nunq̄. s. eadem restituta constellatione. Ita autē Ptol. potius quid posset/ q̄ quid oporteret fieri estimans nimium aberrauerit/ si de præceptis illis similibus ueras fieri posse p̄dictiōes putauit: ut hinc forte cōtigerit quod scribit Auenazra præcepta Ptolemæi nunquā euentis experimentisque cōsentire. Sed propterea minus culpandus Ptolemæus: q̄ quemadmodū libro secundo ostēdimus: & opinabilem & coniecturalem: & dubiam: & fallacem hanc esse artem plane cōfessus est. Ita igitur in mediū allato themate genethliacū urgeamus. Hic est aliquid o Genethliacæ: si tibi cætera concedantur/ in efficiendo potens atque præcipuū/ proprius. s. armoniæ totius effectus: a quo maxime proprie nati fortuna dependet: cuius tibi notitiā: cū nec ratio fecerit: nec obseruatio: quomodo fati poteris explicare ueritatem. Falleris enim si non aliud putas totius efficientiam q̄ collectiones eorum quæ singulæ partes efficiant. Erit hoc enim in coaceruatis & hærentibus tantum uel corporibus uel qualitibus: non autem ubi miscentur & hæscunt in aliam formam: quod in radiis syderum credit omnis astrologia. Sicut igitur thæriacæ proprietatē nō est expertus: qui rerum uires ex quibus cōficitur obseruauerit: ita nec cæli agmen præsens intelligit: quid efficiat qui seorsum de partibus eius habuerit alias experimentum: cum non solum partis ad partem: hoc est syderis ad sydus: sed oīum oīno syderum inter se status & habitudo id efficiat maxime/ quod nascens est proprium: sicut eius quoque indiuidua propriaque natura non de confluuiogignitur accidentium: sed incōmunicabilis est: uel substantiæ peculiaris priuataq̄ sortitio. Ratio: Quid q̄ nec unius etiam stellæ notitiā consequi possunt experimento: cū nihil ulla seorsum: sed cum aliis omnia semper operetur: quo nō solum id fit ut tantū quælibet possit ex habitu ad alias definiri: sed ut nullo modo possit ab aliis separata cognitione discerni. Nam a tota quidem constellatione uidebis seriem talis uitæ: & euenta talia prouenire: uerū agentibus illa omnia omnibus stellis: quæ cuius rei stella fuerit auctor scire nō poteris: nisi seorsum cuiusque stellæ naturam: uel ratione uel alia prius uia depræhendēris. Quod si re dicas ita obseruaturum: ut quorum uideris hominum aliqua fata similia: qua parte illorum decreta consonauerint/ inde maxime rem prouenire illam argue ris ea facta præcipue sæpius obseruatione. Respondeo nimis fallacem hanc esse uiam cōiecturandi: tum quoniam similis stellæ status rē diuersam efficere potest in mixtura diuersa/ & dissimilis potest eandem: tum quia fors eadem pōt eandē causam nō habere: cum ex sententia astrologorū sint eiusdem effectus in cælo causæ pene innumerabiles. Erit autem exemplo totum hoc dilucidius: nascitur Petrus ioue posito in piscibus: nascitur Paulus ioue similiter se habēte: reliqua oīno dissimili constellatione uiuūt dispari forte: moribus: ingenio: ualitudine: tñ pari fortūa in opibus cumulādis. An hic licet cōiectare datorē diuitiarū esse iouē loco secundo in piscibus collocatū: Minime certe licet. Nam quod illis cōe fuit in fato/ diuitiarū. s. copia potuit a diuersis causis cælestibus prouenire/ nō a cōmunibz & si in alterius genitura dominus horoscopi soli cardinem occupanti/ uim fuerit elargitus altero in lucem prodeunte pars fortunæ tenuerit orientem domino suo benigna radiatio ne coniuncta: uel in altera quidem genesi planeta fortunator primo cardie fulserit: in al/

Pto: accusandus est.

Exemplum.

Ratio:

Solutio

Confutatio.

tera mercurius eo loco situs fortunati planetæ cardinaliq; uim suam fuerit mutuatus. Sed & si uenus nascente Petro quinto residens loco in primo habuerit potestatem. Paulo uero nascente luminaria nullis humilitatibus debilitata amicabilem se respexerint: erit ex opinione astrologor; non ab eadem stellarum facie: utriq; tamen diuitiarum eadem fortuna: pot' fors uaria eius rei diuersis euenire: cuius tamen opifex stella in genituris illorum positione simili fuerit. Tum q; nō pot' idem omnino unius stellæ habitus esse nisi sit eadē penitus tota constellatio. Tum quia potuit in alterius themate cōtraria uis adesse talis ibi syderis efficientiam/uel obruentis/uel hebetantis. Patet igitur ex conuēto p̄miscuoq; stellarū afflatu discernere nos non posse quacūq; obseruatione quid quæ stella potissimū lar

Ratio tertia giatur. Quare nec uires naturalq; sydez; experimētis cognitas definire. Accedit alia ratio difficultatis inexpugnabilis etiam si seorsum ageret unaquæq; stella quod agit: quoniam cum illarum effectus inuertere: interpollare: frustrari/conditio uel alterius syderis uel inferiorū circūstantiūque causarū multipliciter possit: nemo nō prodigus p̄cep̄sque iudicii sic asseuerabit hæc euenire ea stella sic se habente: igitur cum se alias habuerit ad eū modum similis quoq; euentus erit expectandus. Nam erat illa forte sua natura diuersam rem paritura: sed mutauit opus priuati fati uel fatum uniuersale regionis anni: uel principis: uel ciuitatis: uel familiæ: uel contubernii: uel antecedens: ut parentum: auorū: atrauorum: uel arbitrium nati: uel aeris dispositio/per quem cælestes ad nos influxus traiciūtur: uel materia contumax: uel proximior causa non cōmoda: non idonea/superioribus motionibus

Cōfutatō ta Hæc cum omnia ut uolunt immutare stellarū efficientiam possint/ quomodo tuta erit argumētatio: si de eo quod euenit stellarum naturam interpretemur: præsertim cum sint ea quæ diximus/ita semper annexa stellarum operationibus ut non possit ad stellam quasi initium referri: quod obtigisse sapius annotauerimus. Illud falli uidentur inexpugnabiliter q; quæ suis exempli gratia/in regionibus/uel ægypti uel chaldei uel arabes obseruauerūt putant uniuersalis dogmatis habere rōnem. Hoc est in omni pariter regione ualitura/cū tamen accidere oīno aliter sit necesse/siquidem ea sunt uera quæ traduntur ab eis quæq; usus & uitæ fides ipsa demōstrat. Nam in aeris mutationibus id uidemus permanifeste ab eadem constellatōe fieri alibi alias tempestates hic placidas/ibi uiolētas: hic fieri niues ibi feueritatem: alibi uentos: alibi pluuias. Nimis igitur est inconsequens in humanis corporibus pariendis: in successibus negotiorum (si quidem fiunt ista de cælo) non aliud pro diuerso cæli curuamine/q̄q; stellæ easdem/ in diuersis locis operaturas. Obiecit hæc illis etiam Phauorinus quod nos Pauli alexandrini auctoritate confirmabimus. Is enim in isagogis apotelesmatō foelices in ægypto genituras esse scribit eas potissimū cum aquarius principalia obtinens loca bene fuerit affectus. qm̄ sit aquario subiecta ægypti regio: ut hinc illud fortasse mercurium in aquario foeliciter ægyptiorū ingeniis aspirare/uerum in omni domo saturni humiliari mercuriū/ac male se habere proditum a Materno. Patet igitur testimonio singularis astrologi nō ualituras in omni regione pariter easdē obseruationes (si quæ fieri possent in aliqua regione fideles) quod non contingere rationibus multis iam demonstraui: & si pater medicorum Hippocrates fallax in medicina dixit experimentum/nemo non iudocissimus in astrologia negauerit esse fallacissimum.

Hippocrates / tes.

Caput II Si qua experientia haberi de astrologicis dogmatis possit eam nondum esse habitam.

Agebamus hæcenus hoc ipsum ut probaremus nullā tēporis diuturnitate nulla hoīm quorūcūq; uel industria uel doctrina de secretioribus syderū uiribus experimentū posse cōparari. Nūc siquidem id forte minus est p̄sum: uel hoc saltem euidentissime demōstrabimus: si qua cōparari talis possit experientia nondum tamen esse cōparatam: nā prioribus ratioibus illud certe confectū est: ut notitiam fateamur huiusmodi oīum rerum esse difficillimā/quæq; perfici nisi multis atatum reuolutōibus nō possit. Igitur ea primū astrologor; mendacia refutabimus quibus se parum xp̄ianæ parum perite/parum uere tot milliū annorum habere p̄dicant obseruationes: tū eas quascūque habent ex eorum dictis fallaces esse declarabimus. Phauorinus philosophus apud Gellium/non est inquit ista chaldeor; disciplina tantæ uetustatis quantæ uideri uolunt: & Phauorinus Cicerō. netii secutus auctoritatem Cicero/nam quod aiunt: quadraginta septuaginta milia annorum in periclitandis experūdisque pueris quicūque essent nati babilonios posuisse fallūt Neminem enim habemus auctorem qui aut fieri dicat aut factū sciat: Hæc ille: Nos alius ordientes impudentiā illorū coarguamus: & siue mundus æternus ut philosophi quidam uolunt/siue factus ex tempore: ut diuina ueritas docet: hoc testatissimū relinquamus nullas quattuor milibus annis antiquiores obseruationes potuisse ad istos peruenire quide astris sciam tradiderūt. Certum enim philosophis qui æternitatem mundi crediderunt magnis quibusdam elementorū mutationibus: & siccescere maria/ & terras inūdari quasi que terrarum & hoīm sedibus cōmutatis fieri oceanum ubi erat terra: & terram qua parte erat oceanus. Nec solum sacri historici: sed & Plato philosophus/ & externi scriptores/ eluionum huiusmodi exustionumque item sæpe meminerunt: nihil autem interest mundi nouitas an mutatio præteritarum rerum memoriam nobis adimat. Hæc igitur q̄ uetnsta cælestium obseruationum esse potuerint ex hystoris examinemus. Varro doctissimus romanorum quā poterat uetustissimam cōtexturus hystoriam a regno siccinor; exorsus est huic regno uel paulo superior uel contemporaneus Trogus a Nino ipso fecit exordiū qui cum Zoroastre bellauit: fuitque Abraam patriarcha paucis annis antiquior: unde fabulose deprehenduntur qui Zoroastrem scribunt quique milibus annorū ante troiatum bellū claruisse: cū nec tot ad Abraā ad nostra usque tempa supputētur: quæ nam igitur causa cur & Trogus & Varro professi hystorias scribere uetustissimas altius tamen orsi nō sunt: præter rerū aliquor; mūdi uel nouitate/ uel certe innouatiōe/ aut nullas aut penitus oblitteratas: nam q̄q; illi scribere ueteres atq; adeo primas hystorias uoluerunt/ ueras tamē scribere uoluerūt/ nō fabulosas quales Herodotus & Diodorus quorum solēt interdū dictis roborare obseruatōes tot milliū seculor; impudentissimi fabulatores: quasi Diodorus in inscriptione sua: Herodotus cōsensu oīm litterar; nō habeat fabulosissimus. Sed hæc ueluti mittamus est in re nostra Porphiri testimonium euidentissimū: qui quidē quas Callisthenes ex babilone t̄p̄h̄ Aristotelis & Alexandri chaldeor; de astris anotatōes in graciā misit/ mille ait & nōgentorū triū annorū obseruatōem dūta per Porphyrat cōtinuisse/ quos ānos ab alexād̄o retro si numeres in Abraā patriarche uel paulo superiora t̄pa desinere eos cōperies. Hipparchus & Ptol. p̄cipes astronomi: ubi pro dogmate statuēdo uetor; obseruatōes afferūt/ nullas afferūt ipi uetustiores his quæ sub rege Nabonassar apud ægyptios Babiloniosue fuere/ post cuius regnū sexcētesimo fere āno floruit Hipparchus a quo nrā hæc usq; t̄pa āni nū plus mille sexcētis aut circiter fluxerunt. Men

Phauorinus Cicerō.

Plato

Varro

Trogus

Herodotus

Diodorus

Porphirius

Cōfirmatio.

per Porphyrat

testimōiū

Alia confir

te statuēdo

uetor; obseruatōes

afferūt/ nullas

afferūt ipi

uetustiores

his quæ sub

rege Nabonassar

apud ægyptios

Babiloniosue

fuere/ post cuius

regnū sexcētesimo

fere āno floruit

Hipparchus a quo

nrā hæc usq; t̄pa

āni nū plus mille

sexcētis aut circiter

fluxerunt. Men

diciter igitur & fabulose tot seculorum habere se iactant obseruationes/eas uero quas habent necessario esse falsas/ita facile demonstratur. aut enim cepte sunt a temporibus Ptolemæi aut ab his excidere qui Ptolemæum antecesserunt. Siquidem post Ptol. cepit istius obseruationis tenor non fuit satis hoc tēporis ad obseruationē perficiendam quod nec ipsi negabunt. si nititur experimentis antiquorum: quæ. s. uel ægypti tradiderūt uel chaldei: quis rursus dubitabit esse fallacē: quādo fidelis obseruatio de cælestibus esse nō pōt apud eos qui motus cælestium recte nō tenuerūt. In his uero chaldeos pariter & ægyptios aberrasse plurimum nemo nescit/qui mathematicorum libros attigerit. Taxat eos ubiq; Ptol. in magna compositione. Taxat Hypparcus/nec facile quisq; crediderit q̄ sero de cælestium motibus sapere aliquid rectum uita cœperit: solis defectus primus. Tales prædixit Eudenio auctore: & Callimachus dicit q̄ primus inuentor fuit minoris urse qua phœnices nauigant. Idem annū in trecentos sexaginta quinque dies diuisit: obliquitatem zodiaci primū syderalis sciētia rudimentum excogitatā. Plutarchus assent a Pythagora q̄q̄ eā Euripides quidam chius Pythagora iunior inuentā primitus a se gloriatur: priusq; Solon floreret in græcia floruit autem ante tēpora xp̄i annis fere sexcentis/nemo non putabat lunarem mensē triginta esse dierum. Primus Solon errorem hunc emēdauit/ut scribit Proclus in Thimeū Platōis Quod si tam insigniter in lunari motu tam facili familiariq; nobis errabant/quid de motibus syderum aliorum occultioribus tardioribusq; sit putandum: sed non est opus hic cōiectura. Legatur Ptolemæi liber cui titulus magna compositio/patebitque citra suspitionē ueteres oēs in cælestiū motibus toto ut dicitur cælo penitus aberrasse de motu quē dicebamus syderis proximioris/nihil nō modo uerum/ sed nec proximū uero dephensum ab antiquis ibi cognosces: Hypparcus primus in Rhodo insula ducentesimo fere ante xp̄m anno lunæ cursum uerius obseruauit. Sed nec tamē ad liquidum quare corrigitur a Ptolemæo qui proximius quidem Hypparco accessit ad ueritatem: sed ita ut nō attigerit ab his panis deinde astronomis emendatus/in solis motu quo ceteros metiūtur adhuc quoq; cecutiunt nedum illum antiquitas sit consecuta: sed egyptii plus nimio exorbitarūt fieri solis restitutionem putātes post trecentos sexaginta quinque dies & quartā diei partē adiecta atque trigesima: nam nec quartā impleri ueriores deinde obseruationes docuerunt. Quomodo igitur fidelia fecerit experimenta super anni fato sapientia ægyptiorum sup eius initio tantū delinquēs ibi quoq; ridiculi q̄ annū auspicabātur: ut Theophilus tradit cum primum ægyptum nilus inundabat: Anaximāder ut scribit Phauorinus in oīmo/da hystoria primus Gnomonē inuenit: quo cōuersiones solis & æquinoctia notaret astrolabium Ptolemæi inuentū esse nemo nescit qui eius libros legerit: primus Pythagoras idē sydus esse dixit uesperum atq; luciferū auctore Parmenide Pythagoras xp̄m quingētis annis non antecessit. Sed redeamus ad motus adeo parum antiquis exploratos/ut de motibus quinque planetarū p̄ter solē & lunā: ita paucas extare ueterū obseruatōes dixerit Hypparcus: ut nec aliquid sup eis quod fidē faceret a se quoque cōpertū posset affirmare. Primus ptolemæus aliquid sibi de istis certum uisus est dicere: q̄q̄ secuta ætas multis eū in locis pro temporis beneficio castigauerit. In ascēsiōibus quas anaphoras græci uocāt signorū diuinerādis quātū exciderēt a ueritate quicūq; in ægypto p̄ sydera diuinabāt: & prior apotelesmatō ptolemæus: & Apolinarius in cōmentariis testatus ē: & Apolonius ex laodicea quiq; libris ope dicato illoq; errata sugillauit. quis igit̄ hęc cōfide

Tables.
Eudemius
Callimachus.
Plutarchus
Pythagoras
Euripides.
Solon.
Proclus.
Ptolemæus.
Quo tēpo/
re Hypparcus
Theophilus
Anaximander
gnomonis
inuentor
Pythagoras

rans dubitauerit. nullum apud ægyptios uel chaldeos de astroq; influxibus experimentū haberi uerum potuisse: siquidē nec signorū ascensionēs unde maxima pars huius artis dependet: nec planetarū motus haberent exploratos: quasi quid quo loco quis planeta faceret experiri fideliter possent/cū semp essent in eo loco planetæ quo ipsi eos minime putabāt: ut nō erraticas stellas p̄terea quæ motus oīno/ si Ptolemæo credimus illis fuit ignotus. Quod si illi errarūt/ut indubie liquet/errāt græci qui illos/errāt arabes qui græcos/errāt latini qui arabes græcosq; sequunt̄: & ex eorū regulis ac expertis euetura p̄nunciāt: Neq; enī quicq; putāt maiori se p̄de auctoritate. q̄ q̄ chaldeorū & ægyptiorū auctoritate cōfirmāt. Hinc Aesculapios & Hermes/ & Noteplos/ & petosires/uana oīno noīa quasi nebulas lectoribus spargunt/quasi nō fuerint isti rudissimi sciētia quā p̄fitebant̄ si uera nobis Hypparcus & ptolemæus auctores astrologiæ præcipui tradiderūt. Quid igitur Ptolemæus apotelesmaton lib. primo quasi fidē dictis facturis ad antiquorū experimēta se cōuertit: que uix ip̄e suo tpe uera potuit exordiri syderali sciā/tunc primū tolerabiliter indagata Petrus apponēsis aberrantē Galenum in lunæ motibus sic excusat. Hęc exacte nō scripsit Galenus/nondū enī erant cōprehensa: nec fuit tñ Galenus Ptol. prior/ sed cōtemporaneus: quare totā nos ita disputationem cōcludamus siquæ scripta est astrologia experimentis ueterum nititur/fallax est/ quia illis ratio defuit/cum neotericis ista quoq; in ambiguo ut supra ostendimus: ne dum antiquitati fuerint manifesta/ si iuniorū adhuc fallacior quibus & ratio pariter defuit & tempus.

Petrus apponensis
Galenus
Pto. cōtempo/
raneus.

Ioannis pici Mirandulæ disputationum aduersus astrologos libri undecimi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER DVODECIMVS.

Caput primum Non esse adhibendā fidem astrologiæ quasi reuelatæ.

Ratio priā

In fabulamentis astrologorum nec ratio patrocinator/ nec fides esse potest ab experimētis: quid iam sup est: cur se illis homo sapiens dedat. an oracula putabunt̄: & quæ uelut parum rationalia cōfutuimus/ ea uelut diuina suscipiemus. astrologos imitati/ qui si quid sit ab hominibus præter rationē referūt ad stellas. Pari ne igit̄ nos exemplo hominum deliramēta referemus ad deos. At qui si forte p̄suasio hęc aliquē caput sciat nihil sibi prodesse diuinas huiusmodi reuelationes /quādoquidē ut uidimus tanta sit in decretis astrologiæ dissensio: nec reuelatū sit adhuc chaldeorū ne astrologia: an potius ægyptiorū: an iudeorum: an

Ratio scda

Ratio tertia

Ptolemæi: an arabū illa sit quā munere singulari dii nobis benemerentibus aspirauerūt. Nihil igit̄ ista nos iuuat diuina beneficiētia dū i colluue nostrorū mēdaciōq; latet illa de cælo suscepta cælitus uerissima sapiētia. Nec lydius aliq; lapis inde demissus quo legitima possit ab adulterina discerni: qd̄ si mihi sermo cū xp̄ianis quærā putēt a deo reuelatā aut a demone potius/a deo dici nō pōt: siquidē illā litteræ sacre diuinæ uocis iterp̄tes in/

Ratio q̄rta

terdicunt: si rñdeant a demone/ nulla fides demoni quē mendacii patrē deus appellauit.
Hinc illoꝝ insania cōfutat qui diuinitus hāc sciam sicut alias oēs Adā collatā fabulant
Methodius. a quo p manus deuenere ad Noe: Cuius filiū Ionicū referat Methodius multa futura per
 hāc artē prādicasse: tū p filios Noe supstites Cathaclismo ad abraā patriarchā q docuerit
 eam ægyptios teste Iosepho: & ab ægyptiis ad grecos a græcis ad latinos deuolutā. Sic p
 bellam isti sibi successione cōminiscunt illa/ queandis rudibus opportunā: sed doctiori/
 bus ubiq; falsam atq; mēdacē. Nā de Adā qd' dicūt nisi hoc quoq; reuelatum/ quo testimo
 nio pbant An qd' credimus illū dei munere scientias oēs caluisse sequit' hāc quoq; Certe
 sequeret' si hāc quoq; foret sciētia/ si nō uana/ nō falsa: nō ridicula: nō repugnās p̄cipiis
 ueræ doctriæ/ n̄ deo ut dicebamur: sed nec i uetore hoīe. digna Ad Ionicū uēiamus: Scri
 bit qd' de hoc Methodius sed idoneus paḡ auctor. Neq; n. ille ē cuius meminit iter uiros
**Hierony/
 mus** illustres diuus Hieronymus hic parcharēsis fuit/ ille alius oīno/ citatus iterdū a Petro cō
Petrus mestore/ in quo nemo mediocriter eruditus delectū bonoꝝ auctoꝝ nō desiderat. Sed nec
 Methodius dicit eū prādicasse q̄c̄q; catēꝝ sup isto Ionico qd ualere pōt ignobilis scripto/
**Iosephus
 Philon** ris auctoritas. cū & Moses ip̄e ppheta/ tres tñ Noe filios numeret: Sem: Cham: & Iophet.
 Nec Iosephus aliū quēq; prāter hos noiet. nec Philon/ nec hābreus q̄c̄q; uel annaliū cō/
 ditor/ uel mosaice legis expositor/ Abraā ægyptiis astrologiā tradidisse Iosepho credamus
 sed nō diuiniticē supstiosam frequētiore apud idolatras q̄ apud ueri dei cultores q de
 us Abraā nūcupat' a Mose & a prophetis fugillatā: q se tñ Abraā traditionē & prācepta
 sequi p̄fitebant'. Verū illā potius mathematicā de sydeꝝ motibus/ molibusq; sciam: cuius
 usus frequēs hābreis & necessariis p̄statis cerimoniarū t̄pibus obseruandis cuiusq; studio
 delegatū Hysachar tribum/ hābreoꝝ monumētis p̄ditū est. Hāc nō sine arithmetica di/
 scit' : qm̄ tota fere numeris cōstat & mēsuris/ quā simul cū astrologia ægyptiis demōstrasse
 Abraā/ scribit Iosephus q si diuiniticē potius istā intellexisset/ falsus oīno eēt/ siquidē ait
 hāc astrologiā: quā primus ægyptiis Abraā indicauerat a chaldeis ægyptios accepisse. Li
 quet aut' ex superioribus suā sibi ægyptios ad prādicendū astrologiā fecisse/ cui nihil fere cū
 dogmatis chaldeoꝝ sit cōe: sed in ea quā de sydeꝝ motibus est/ paucos se chaldeos exer/
 cuisse absq; eis ad alios defluxisse docet Ptolemæus in magna cōpositiōe/ nō aliā igitur q̄
 mathematicā istā Iosephus intellexit. Irridendus aut' Aboasar q suo loco filios Noe i chal
Quinta rō deā cū uenissent hanc ait disseminasse sciam/ quā cælitus habitā chaldaicā ipse de finibus
 planetaꝝ reiiicit opinionē. Sed nō fuit in cōfutādis his nugis tñ ope ifumendū/ cū nemo
 nō intelligat nisi tardissimus hāc deliria esse hoīum suis somnis fidē sic m̄cipatiū: ut quā
 nulla rōne p̄tulerūt/ ab Adā repetita auctoritate cōfirmēt. Nā illud rñdeant cur non alia
 quoq; artes atq; scientiæ p istā ad nos successione deueniret: sed ingeniis posteroꝝ excogi
 tataꝝ studii secuta diligētia cōsumata sunt. An in una astrologia quasi utiliore diuinæ hoc
 nobis p̄uidentiæ munus obtigit. Verū quod nō solet dormitasset illa p̄uidentiā. non ani/
 maduertēs frustra nobis seruari hāc diuiniticē/ nisi mathematica quoq; seruaretur/ sine
 qua uti recte illa nō possumus: Neq; enim prodest syderū uires & naturas habere cōptas/
 nisi possis exacta supputatione notare singulis horis sydeꝝ habitus/ formā/ & posituram.
 Quod cū sola mathematica prāstet debuit hāc quoq; ad nos a primo patre hereditaria
 traditione deuolui/ si tā salutaris diuinationis usū deesse uitæ diuina p̄uidētia noluit.

Caput II Quales ægyptii atq; chaldei apud quos nata astrologia.

Sic reiiiciunt qui nugalia hāc tam indigne de cælo tam mēdaciter ficta: quasi de
 cælo tñ habita uenerant. quæ cum quis leget introspectās tam plane uidet uim
 eius/ ut nō relinquatur ulla suspicio cælestis ispirationis/ id qd' ex iā dictis hebe/
 tissimo cuiq; satis euidentis puto. Verūtñ nō inutile fuerit sub uno quasi conspectu reputare
 lector quō nata pestis ista mūdo se diffuderit: hoc est quibus auctoribus orta: quibus p̄sua
 sionibus recepta: qua auctoritate cōfirmata: quibus fomētis aucta p̄seuerauerit i hāc diē:
 Nā hoc quoq; ad abrogandā illi fidē detegendāq; illius uanitatē non oīno erit in efficac.
 Nata igitur de chaldeis ægyptiisq; parētibus de quibus dicendū aliquid priusq; de uanita
 te ipsoꝝ ista dicamus. Fuit igit' utraq; gens duarū reꝝ imprimis studiosa atq; perita idola
 tricæ religionis/ & mathematicæ. Ad hāc loci opportunitate inuitabant: nā patētes cam
 pos & planicies lates habitabāt: unde sydeꝝ facilis ueriorq; p̄spectus: in illa hoc est ua/
 nis sepstiosisq; cerimoniis/ cur prā cæteris gentibus occuparent' honorareturq; cū anti/
 quitate factū pp quā primi deoꝝ cultus exercuerūt quasiq; parētes aliis: & necessario ma/
 gistri religionis fuere: Tum qd' alibi quoq; mōstrauimus pp imperitiā sapiētiaꝝ physicæq;
 rōnis: & ruditatē ingenioꝝ. Nā mathematica quidē sapiētes nō facit: quare ueteribus pue
 toꝝ studiū fuit: quin potius ut modice cū rōneq; gustata uiam struit philosophiæ/ ita sigs
 ei soli totū se tradiderit occasiones erroꝝ in philosophia maximas parit Aristotele teste.
 fuerūt igit' ægyptii atq; chaldei/ quātum equidē esse quorū cōiectura paḡ facto ad sapiētia
 ingenio id qd' in hoibus eaq; regionum nūc quoq; cōspicit' : quibus si cultum studii casus **Solutio du/
 ademisset: naturā tñ adimere nō debuisset. Neq; uero nos fallat qd' me quoq; adolescētē** **itationis.**
 olim fallebat/ celebrata ueteribus etiāq; platonī ægyptioꝝ sapiētia & chaldeorum: quos
 aduisse pythagorā & Democritū/ Eudoxū/ platonē. alios cōplures nō ob aliud q̄ cōparan
 dæ sapiētiaꝝ gratia/ memoriæ p̄ditū est. Nam celebre quidē illud atq; diuinū sapiētiaꝝ no
 mē de sola sibi cerimoniā/ & colendoꝝ deoꝝ cognitione uēdicabāt quin fuit apud oēs
 gentes/ apud oēs etiā bonos philosophos hāc semp p̄suasio summā sapiētia in religio/
 ne cōsistere. Quare plato/ pythagoras/ aliq; cōplures hoc quidē recte uidētes uerissimā
 philosophiā in diuinis esse notitia/ cum fama esset ægyptios huius imprimis esse peritos
 ad eos descendebāt auiditate discendi quicquid apud illos occultius sanctiusq; uideret'.
 Descendebāt etiā ut mathematicā discerent: quā quos mō memorauimus auide cōbibe/
 runt: pythagoras ille Democritus & Eudoxus. Verū tñ ille titulus sapiētiaꝝ prerogatiua
 que secretioris disciplinæ nō aliunde chaldeis ægyptiisq; q̄ de magisteriis doctriāq; nu/
 minū colendoꝝ: quā auditā ab illis pbauerit nec ne boni philosophi alibi diximus: hoc
 tantū asseueramus naturalis primæue philosophiæ quæ rationibus demōstrat' / nihil græ
 cos philosophos quicunq; recte philosophati sūt ab ægyptiis accepisse: sed quæ ad cerimo/
 nias mathematicaq; spectaret: cuius rei uel illud sit argumētō: Quod si aut de mathema
 tics/ aut misteriis agit' chaldeos citari & ægyptios uidemus/ eorūq; snias afferri semper in
 mediū: in philosophiæ rationibus apud platonē & Aristotelē illoꝝ noīa nulla sūt. Qd'
 si philosophatum in ægypto taletem dicas nō negabo: ut qui ab eis etiam didicerit aquā
 esse rerum principiū in quā opinionē non ob aliud puto ductos ægyptios/ q̄ de nili in/
 undatione beari suam regionem & fieri secundā uidebant: Vnde ab illius quoq; exitu p
 ægyptum annum auspiciabāt. Erant enim p̄fecto rudissima ingenia p̄ptereaq; supstioni
 bus idonea. Quas nihil magis q̄ ingenii uiuida uis accedente doctrina reiiicit & asperna

Iamblicus. tur: ita faciles erant qui a demonibus etiam ad omne genus insaniam perducerentur: quod si non erat eis religio aliud quam superstitio quod ex magna parte Iamblicus confitetur in malorum eos demonum cultu occupatissimos fuisse confirmans: sequitur cum nomen illis sapientiae de religionis nomine foret. quanto sapientiores ferebantur: tanto fuisse illos insipientiores: quod ut superius dicebatur illorum commercium graecis philosophis magis semper fuit in mathematicis: quam illis fuit in superstitionibus. Thales in epistola ad Pherecidem in Demetrius. aegyptum inquit/ ego cum Solone descendit ut sacerdotes & astronomos uideremus/ nil de philosophia: Idem ab eis se didicisse geometriam. Demetrius dicit Democritum ad aegyptios isse ut geometriam disceret: Interdum Democritus & Platonem & prudentibus monstrosum etiam Pythagoras dictus. Sed inculpatum illud Platonis ingenium exhibens quod fuit satis seculoque necessarium antiquitati honorem & titulo religionis/ de caetero suam massam aegypti fermento nusquam temeravit. Et sic Eudoxus quoque in uera aegyptios est secutus astronomia in diuinatrice praeterea illis non consentit. Verum ne longius digrediamur ita concludimus aegyptios & chaldaeos occupatissimos in idolatria superstitione plurimumque mathematicis deditos/ in reliqua se philosophia parum exercuisse: Nec quemquam moueat quod Auerrois ait apud chaldaeos olim perfectam fuisse philosophiam: nam de chaldeis ipse non loquitur/ quorum memoriae uel monumenta ad nos peruenire: sed ex illa opinione quae mundi credens aeternitatem infinitas ait has artes & abolitae & redditae apud diuersas gentes: nec nobis etiam fraudi fuerit in uniuersum chaldaeos non probasse ex quibus Abraam fuerit uir diuinus. Neque enim Abraam chaldeus: sed quae ex regionum uicinia chaldeus interdum nominetur: & dictum est Platonis in ea gente quae plurimum mala est si quis bonus nascatur: eum esse quam optimum. Nec ipse Abraam tam naturam quam diuinam gratiam obtinuit priuilegium: Sed redeamus ad astrologiam: in qua re aegyptios & chaldaeos quid nam adduxerit facile est uidere postquam de illorum studiis & ingeniis satis multa diximus.

Caput III Quid chaldaeos & aegyptios in hac opinionem induxerit fieri factores humanas & de stellis posse prauideri.

Solent quicumque in aliquam disciplinam se totos ingurgitarunt omnia ad illam referre quam libentissime: non tam propter ambitionem: ut scire per illam omnia uideantur: quam quod ita illis uidetur quibus. scilicet usu uenit quod per niues iter agentibus: nam caetera quoque illis alba uideri solent: candoris habitu in oculos iam recepto: reliqua in se transformante. sic amantibus perditae quicquid occurrat amatae/ aut faciem aut omnino aliquid refert sub ditionem unius imaginis tota imaginaria amantis facultate redacta: qui theologus est: nec aliud quam theologus ad diuinas causas omnia refert: medicus ad habitum corporis: physicus ad naturalia rerum principia mathematicus ad figuras & numeros quod pythagorici factitabant: hac ratione cum essent ueteres chaldaeorum in caelestium motibus metiendis & stellarum cursibus obseruandis iugiter assidui: nec aliud quicquam eorum magis ingenio detineret/ omnia illis erant stellae: hoc est ad stellas libenter omnia referbant id quod de aegyptiis dictum pariter intelligatur. Cum igitur ad hanc ex professione propensionem accederent coniecturae quas libro tertio narrauimus & confutauimus: ut corpora inferiora moueri a superioribus: non posse stellas uires ad influendum maximas non habere: uideri in sole & luna quantum nostris corporibus aeri quoque dominantur: & similia

cum occurrerent animis ad eam partem iam inclinatis/ facile adducti sunt: ut quaecumque accideret hominibus siue corporis fortes: siue animi: siue fortunae: de caelestibus causis crederent peruenire: Quibus quoque cognitis & exploratis futura rerum omnium euenta idolatrica praecognosci. Neque enim adeo perspectae illis res physicae: ut quod uniuersalis causa differret a particularibus: quodque illius & hae esset officium/ satis intelligerent: quid substantiae caelesti conueniret: quid repugnaret. quid esset quod per se dicitur apud dialecticos: quid quod ex accidenti/ quanta dissimilitudo inter naturae opera & artis. quid posset esse signum alterius huius tamen causa non esset: ut his rationibus excitati: nec quasi cessantibus proximis causis communi causae particulares diuersitates ascriberent: nec quasi deo caeloque parum bonis/ & culpas astris pariter suas imputarent: & penas tam animi mala quam corporis/ inde deriuantes: nec quasi natura corporis intelligeret/ incidentium simul temere causarum ad eam concursus referret: nec uelut ad intima rerum substantiam arte peruadente nouas a caelo influuires in artis operibus existimarent: aut si non fierent haec a caelo/ crederent tamen posse significari: quod nec sibi inuicem/ uel effecta uel causa: nec ab eadem origine eodem modo utraque provenirent. Haec omnia illi cum ignorarent parum adhuc perfecta philosophia parumque illis etiam indagata/ quid mirum si tot contra trahentibus in errorem inducebantur primam coniecturis quas diximus inefficacibus illis quidem: sed uulgo rudibusque philosophiae magnae probabilitatis: tum assidua illa cum stellis consuetudine quasi familiaritate. quibus omnibus accedebat innata sciendi futura hominibus curiositas. Nam quae fieri posse cupimus eadem facile possibilia credimus: Accedebat seculi uitium & in hominum mentes alte dedita per id tempus persuasio diuinandi: cuius mille modos & species isto longe minus probabiles/ & insaniam plus habentes auidissime consectabantur: ut pyromantias/ geomantias/ astragalomantias/ & caetera id genus anilia nugamenta: inter quae poterat error astrologorum sapientia summa existimari. Adde quod idolatriae cui erant obnoxii mire consentiebat: ut quos deos colebant eos auctores omnium rerum arbitrarentur/ non bonarum modo sed malae. Nam erat in idolatria hoc quoque disciplina/ alios esse deos beneficos/ alios noxios/ ut uel hinc contra rationem philosophiae stellas alias bonas alias malas existimauerint. Adde gloriae & quaestus occasionem quam paratam sibi uiderunt astronomi si de cursibus caeli quos magno labore/ sed exigua mercede forsitan indagaretur putaretur futura prauideri: quibus omnibus aduice fraudes demonum improborum tunc maxime mundo imperitatum qui perliues in hunc errorem ex causis memoratis illorum aios/ occultis magis instigationibus impellebant: cum iudicia peruerterentes omnino mentium sibi mancipatae: tum illorum praedicta nonnunquam confirmantes uel ad praedicendum illos mouentes: quod euenturum/ uel exequentes quod ab illis erat praedictum. Haec omnia simul in caelestibus non dubito/ cur primam apud aegyptios & chaldaeos homines superstitionibus & idolatriae deditos/ in caelestium motibus occupatissimos: philosophiae parum pitos: opinio nascetur ex syderum statu futura prauideri. Recepit opinionem seculum facile ob curiositatem & impitiam confirmarentur astronomi libentissime spe quaestus & gloriae comparandae.

Caput IIII In ea quae obseruanda in praedictionibus statuerunt quo pacto inciderint. **Q**uidam apud quas gentes/ & quomodo primum natus hic error fieri caelitus res humanas/ uel indicari quomodo rursus in haec astrologi dogmata quibus utuntur in praedicendo deuenirent facile est uidere. Non enim ut demonstrauimus

ueris ad hæc rationibus ducti/nam qui possent. cum non sit ratio uera mēdaciū. Tum rerum quoq; nobis & loco natura coniūctorum pprietates aliter q̄ ab operationibus nō exploramus: Sed nec inducti experimētis alioquin cessare eos oportuit multas saltē ætates a prædicendo/cum extra cōtrouersiam diuturnis dumtaxat obseruationibus & sapius repetitis experimenta huiusmodi perficiant. Quid igitur cōiecturas secuti sunt parti a mathematicis quibus incumbebant. partim a parabolicis quibusdam similitudinibus sumptas quibus nihil poterat cogitari fallacius: sed uel fallebantur ipsi rudes philosophiæ & dialecticæ: uel falli posse putabant imperitū uulgus: nec pperantibus ad diuinandi quæstum & gloriā tam satisfaciebat: quæ uerisimilior q̄ quæ facilius uia atq; paratior: sic primum statuerunt fata hominum ista de natali hora pendere: tum quoniā id fere uulgo uidetur hominem fieri cum nascitur. Tum q̄ alia principia uel cōcipiendi fœtus uel animā di posita magis erant in incerto q̄ ut forent obseruanda in prædicendo: a mathematicis sic accepta/primū quoniā motus syderum metientes in duodecim partes obliquum orbē diuiserunt numerandi facilitate rursusq; eadem ratione quālibet partiū in triginta/ & trigessimam quāq; in sexaginta susceperūt hanc diuisionem quasi natura nō arbitrio factā: & quot iam partes ipsi sinxerant sibi tot influxuum uires & pprietates diuersas esse decreuerunt: tum pro numero signorum duodecim loca diuisere sex supra finitorem: sex infra: sicut sex quoq; signa sub terra: sex supra semper reuoluunt. Ita magno errore definitū obseruandum in primis/sub quo loco quo signo planeta collocaretur: alias enim ad influendum pro loci signiq; uarietate uires adipisci: post hæc quascunq; in motibus diuersitates notarunt eas in operationibus quoq; stellarum notandis iudicārūt quasi efficiētia quoq; uis inde speciesq; uariaretur. Sic aliud facere planetam decreuerunt cum rectus incidet: aliud cum repedaret. aliud cum subsisteret. tum pro syderum inter se uel coniunctione uel distantia fieri ab illis res diuersas. Obseruarunt autem in primis distantias quasdam: quas cū motus metiebant insigniores nōnullos mutationibus depræhēderant: trigonū interuallum: qd̄ in eo saturnus & iuppiter soli cōfigurati semp retrocederent: ut sicut interdum mars in quadrāgulo/mercuriū & uenerē ultra sexangulum remoueri a sole nunquā uiderent. Cogitauerunt igitur istas sydeꝝ esse distantias obseruandas/cū inter se trigona uel exagona uel quadrata radiatione pponerent: sed & opposita cuius euidēs rō est p̄sertim q̄ in his quoq; cōfigurationibus lunæ schemata ad solē mutari cōspiciebāt & cornicularē fieri in sexangulo/diuiduā in quadrato. prætumidā in triangulo: plenā in diametro: sicut item cū circulorum quorundā ad uia solis interfectiones fuerant imaginati rē necessariam in motibus metiēdis: sed uanā in influētis. ita has quoq; fatōꝝ decretis adhibuerūt caput caudāq; appellāt: quasi deniq; uires afflatuq; radiōꝝ mathematicas has quātitates situs/loca/puncta distantias: nō qualitates naturalēq; radiōꝝ consequerēt. Sed hunc illi errorem nec animaduertebant ignoratione physice: nec poterant euitare si singulis momentis alias in cælo cōstellationes esse uolebant: quæ nascentiū identidē iohanninum uitam fortunam mores ingenia uariarent.

Caput. V Quid obseruanda illa indicarent: quibus cōiecturis definierunt.

Ic a mathematicis quid obseruandum foret acceperunt intentione peruersa quæ fuit antiquis (si credimus Aristoteli) erroris quoq; occasio dum res naturales quasi mathematicas iudicant. Restabat post hæc inuestigandum

quid hæc ipsa significarent uel efficerent signa: sydera: motus: aspectus: cum uel hoc modo uel illo disposita inuenirentur: hic coniecturis egerunt leuissimis & fallacissimis quas narrabimus. De signis ita primum commenti sunt: erat ægyptiis indubitatum omnia cōstare ex quatuor elementis. Cum igitur signa iam duodecim accepissent occasiōe quam diximus uisa illis perbella commodaque partitio: ut hæc quoque per quatuor elementa distinguerent: quibus: ter replicatis signorum numerus implebatur. Et quoniam prima fuisse corpora ignem terramque opinabantur: ut pote centrum & circumferentiam. Nam ignis illis erat supremum corpus /tum inter media aduenisse aerem & aquam: ut etiam Plato ostendit in thimeo. Iccirco primum signum igneum statuerunt: secūdum tertium/aereum: quartum aqueum: Tum redeuntēs simili consequentia quintum igneum: sextum terreum: atque ita deinceps. Hinc euenit ut quæ trigono interuallo distarent/tribus scilicet mediis signis: interceptis eadem natura censerentur: quia scilicet quintum signum ad naturam primi reuertebatur: quæ uero sexangulo partim quidem affinia/partim discordia forent: sed affinia magis: quoniam primum igneum tertium erat aereum. Quæ uero tetragono penitus adueria si ignis & aqua penitus discordant: sic figmentum ut trigona radiatio bona foret: quadrata mala: sexangula fere media: sed quadrata melior: oppositionem quoque malam fore: quot ita posita sydera ex aduerso se contueantur. Aliqui tamen mediam hanc etiam uolunt signorum qualitates in ea sicut in aliis aspicientes. Est enim inter signa quæ altera quidem qualitate conueniunt/altera discordant. Patet hinc ut se inuicem ista placita pepererunt: & quæ seorsum audita suspicionem cuiuspiam rationis relinquunt/origine patefacta statim contemptibilia fiunt. Nam si illud primum fundamentum nutans & imbecillum numeris scilicet signorum duodenariis/arbitrio supputantium (ut astrologi confitentur) inductum sit quæ superædificantur omnia ruinosā: sunt autem plurima ex ea una radice pullulantia: nam & trigona inde quæ magnam sibi astrologiæ uendicant partem/unde trigonocratores/hoc est domini/ut dicunt/triplicitatum/a quibus rationem de finibus chaldei posteriores acceperunt/ægyptii monomirias/arabes a magnis coniunctionibus maxima dogmata: Ptolemæus & omnes (quamquam alii aliter) distributionem partium mundanarum regionumque sub signis: ut hoc uidelicet trigono orienti/illud occidenti/aliud austro/aliud aquiloni darent. unde p̄dictiones de anni fato magnopere pendent/ut sciamus qua quid regione sit uenturum. Sed redeamus ad alias signorū proprietates: Nā misterii distinctiōis in elemēta satis deteximus deducto uel tantū nugas ibi meracissimas depræhēdimus. Excogitarūt igitur alia quidē ex his quæ subterlabēs signa sol in illis operatur. Inde illa diuidentes in fixa/mobilia/comunia/alia: ex nomine partiū circuli quasi rerum illarū non imagine modo sed uiribus similes naturaq; forent. unde alia humana signa dixerunt: alia bruta/q̄ hoc signum aquariū iuuenis ipse figuratus: illud aries dicere tur: sic omnia fere nata dogmata de signis uel ab opere solis uel a nomine imaginū/uel a diuisione per elemēta quæ statim iudicat unitatē tum audire ram planetarum cōfutata sint. Naturā planetarum a coloribus iudicauerunt qd̄ Aboasar testat/hanc esse cōrum uestigia/iectionem dicens uniuersitatis astrologorū: & hinc etiā fixarum: nā omnes rubentes dixerunt esse de natura martis ut oculum tauri: cor scorpionis/ea uero q̄ irrationalia q̄ falsa satis Vnde naturam fixarum iam demonstratū. Affinitates planetarū cū signis sic paulatim introduxerūt exaltatiōes

Plato:
Vnde aspe//
ctus.

Vnde natu//
ram planeta//
rum uestiga//
ueret.
Vnde natu//
ram fixarum

Vnde affini/ apud chaldeos. primū ut reor inuentæ de quo scripsimus lib. viii. q̄ in gradibus illis posi-
tatem plane tæ stellæ a centrīs suarū absidum erant remotissimæ: Addiderūt ægyptii domos de leone
tarum & si// primū accepta coniectura sub quo uis solis crescere uidebat. ab eo principiū facientes re/
gnorum. liqua signa planetis alijs pro spherarū ordine ut uidimus dispartiti sunt: Trigona quid
Vnde exalta introduxit diximus. terminos & decanos & dodecatemoria & nouenas & monomias
tiones. diuisio signorū fecit/ quæ cum uastiora uiderent q̄ ut alijs exclusis in unius tantū plane/
te dictionem concederent/ lineauerunt in partes uarias multifariā & has quidē fines esse
unius stellæ illas/ alterius uoluerunt: quod quoniā alia quisq; cōiectura decernebat/ hinc
natæ de finibus opiniones quinq; de quibus adhuc sine fine digladiant. alij in decanos
signa partiti sunt hoc est in tres partes: alij in nouē: alij in .xii. sed pro arbitrio omnes nul-
la ratione: nam quis rationē dicat duodecim partes signū quodlibet diuidendū: quia si/
gna. xii. sunt: aut in tres partes ob ternarii perfectionē: aut in nouem: quoniā nonū signū
cum primo qualitate concordat/ sagittarius scilicet cum arietæ: Capricornus cum tauro:
atq; ita de reliquis. hæc etiā Ptolemæus q̄ astrologus cum legisset irrisit Illi uero diuini
uiri ægyptii indi caldei quasi primā philosophiā amplexabant. Veniamus ad loca quorū
proprietates ex similitudine quadā definerunt: ut quoniā cæli mediū locus sublimis quæ
putantur esse sublimia significaret/ Imperia/ regna/ potestates. quasi non descendat intus
Locorū pro potius. homo q̄ ascendat. oriens nascentē indicaret ex utero prodeūtē septimus locus ad
prietates unde. uersarios quia primo opponit: Duodecimus carceres & tenebras: quoniā ad eum locum
sol cum peruenerit suscitatis uaporibus nec dissolutis aer ueluti tenebescit. Sed non om-
nia psequi oportet quæ supra cōmemorauimus: tantū satis ad memoriā reuocare quomo-
do sydereæ istius cælestisq; disciplinæ gradatim oracula prodierūt quæ sint sibi inuicē mi-
re connexa fabula fabulæ ubiq; manum porrigente. Si enim cum trigonū & exagonū in-
terualum bona determinassent: rursusq; planetas bonos uenerē & louē: sed & solē & lu-
nam quoniā bonis boni gaudent/ gaudere dixerūt louem in undecimo loco solem in no-
no quorū alter exagonus/ alter trigonus est horoscopo: lunā in tertio: uenerem in quin-
to qui ab ascendente similibus distant interuallis dederūtq; melioribus ac potioribus. Io-
ui scilicet atq; soli loca supra terrā infirmioribus uero quæ sub terra: sed & martem eadem
ratione sexto loco gaudere/ Saturnū .xii. uoluerunt/ quoniā sunt hæc loca mala sicut illi
quoq; planetæ mali nec dubito pro natura deinde horū planetarum multas ipsis locis ab
eis tributas proprietates ut nono uaticinia quæ sol dare creditur: Tertio breuia itinera si-
cut breuius omnibus stellis/ spaciū circuit luna: Mœrorē. xii. pro cōditione saturni. & clā-
cularios inimicos: Sexto seruos & morbos/ ob naturā nocentis sed efficacis agilisq; plane-
tæ Quinto gaudia filios uoluptates obuenerē/ quam & præsulē harum rerū nō alio ma-
gis ludicio statuerunt q̄ de stellæ nitoræ/ radius/ & pulchritudine: unde illud alma super-
ne nectareum ridens quare credita antiquis elegantiarū & uenustatis dea talibus usi, de-
monstrationibus quasi filia araneæ rete præstigiolum contexuere: quod si procul aspici-
as fallat mentita filiorum magnitudine & illecebra textus nouitatisque lenocinio/ si cō-
minus intuere contennas/ si tangas manu disrumpas atque dissoluas. Auxere nepotes
inuentum patrum quoque fuit figmentum antiquius eo robustius latente magis origi-
nis fraude/ quodque euenit semper auctoritatem ætate cōciliante Neque uero nos om-
nia diximus tantum inuentionis methodū hoc est erroris lubricū demonstrauimus cæte

ra uero ad id exemplū leuissimis scilicet oīa cōiecturis: & tenui nixa dissimillimaq; simili-
tudine/ etiam rerum terrenarū/ qualia sunt illa/ felices esse planetas cum procedūt in fa-
stos cum retrocedūt/ cunq; etiam stare credunt: quasi negent retrocedentes/ quod p̄mise Retrocessio
rant: expediant p̄cedentes quod pollicent: morentur subsistentes/ quod largiunt. Defici-
entem solē & lunā parere magnas calamitates. Nam hæc imprimis terrificant ignota. cā
quasi uel deserentibus nos deis uel abrogantibus: in apogeo positis stellis nascentē exal-
tari/ qm̄ is locus etiā sit altissimus/ partes lunæ: tam aliorū deinde syderum: postremo &
auenæ: & fabarū quis inuenerit. error explicatū lib. octauo. Postq; autem hm̄oī cōiectamē
tis hæc dogmata fundauerunt cæperunt geneses obseruare nascentiū/ & si semel aut ite rū
casu dogmata respondissent experimēto nulla iam fides nulla maior erat auctoritas/ ut si
forte gratia uerbi natus aliquis marte scorpiū occupante bello claruisset/ indubiū habeat
scorpiū esse martis domiciliū/ quasi nō longe sit aliud marte sic posito aliud a marte bel-
licosum nasci quasiq; ut diximus experiri fideliter quicq; possent in celestiu motibus tanta
delinquentes. Annotabāt igitur etiā quæ euenerant dño genituræ cuiuspiā themate & re/
gulas inde canonesq; cōdebant qm̄q; non erat hæc uia uerorū experimentorū: sed illis pro-
ratione casus atq; temeritas/ ideo & alijs/ & iisdem etiā alias obseruantibus/ aliter contin-
gebat: quo factum ut tot euaferint pene astrologiæ/ quot erant obseruantes: unde illa cō-
fusio pugnantiaque oppinionum quas proximo libro late sumus executi.

Caput VI. Quibus fomentis aucta quomodo propagata.

Sic de nugacibus orta coniecturis fallacibus adoleuit experimētis/ fota seculi ui-
tio: nutritaq; hominū curiositate: nullo nō auido futura de se sciendi/ atq; ea/ e
cælo uerissime peti: quotus enim quisq; de populo de scholasticis etiā q̄ nō re/
cte de cælo petunt ista: cognoscat. accedebāt principiū studia nihil nō credētum ob im-
peritiam: nec non sperantiū ob cupiditatē. quibus si quando de cælo felicitas pronūcia-
batur. (pronunciabat autem semper) tamen nolabant eueri astrologiā q̄ ne istam quoq;
felicitatem. prædicebāt interdum uera/ nunc temere: nunc astute: nunc demone suffragā-
te/ modis quos explicauimus. quod cui etiam non succedat multa prædicenti. Tum uero
plausus acclamationes/ & tum mille mendacia statim obruebat obliuio. sed & multa illis
fides auctoritasque ab oraculis non modo probantibus istā artem/ sed exercētibus. Inter-
rogatus apollo mas an fœmina nasceretur. fœmina respondit: quoniā in cōceptu ad ue-
nerem luna ferebat. quod uero maius testimoniū professioni q̄ deos/ habere auctores. no-
uerunt scilicet improbi demones sic nō solum a nostris/ sed a platonis quoq; nuncupa-
ti/ nouerunt in q̄ sub una superstitione quantū mundo ueneni ppinarent quod cum alti-
us in uenas penetrasset primū quidem fidem adimeret religioni/ summo hominū bono/
quasi de cælo pendente fatali necessitate quasi nulla miracula: nulla diuinitus præcogni-
tio futurorū: sed ui cōstellationū omnia puenirent: tū uitis patrociniū faceret cælitus in-
nos descendētibus/ atq; adeo fortasse bonis siquidē quæ a natura bona omnia sunt/ in fice-
re demū bonas artes medicinā & philosophiā ut quas non euerteret/ sicut nec theologi-
am/ contaminaret tñ & philosophiā quidē a rationibus ueris ad fabulas: medicinā a na-
turalibus efficacibusque remedijs ad uanas obseruationes/ & anilia deliramenta con-
uerteret fieretque. una pestis peruersæ superstitionis & corpori & animo simul exitialis. ui-
debant pessum ire prudentiam pro qua iam consuleretur astrologia quid agendum:

Defectus lu-
minarium

Quare de-
mones astro-
logiam pro-
barint.

Quot reb-
noceat astro-
logia.

Religioni.

Vitis patro-
cinatur

Bonis artib-

Philosophie

Medicinæ.

Prudentiæ

Astrologia quo tempore: qua ratione sedens in ipsa stolidissima uanitas uitæ clauū in manu teneret
tegmen alia postremo sperabāt fore quod euenit quæ una de cælo mathematicisq; supputatiōibus ca
rum supersti ptaret auctoritatem/reliquarum superstitionum minus fraudem dissimulatam/minus fu
tionum. catam infirmitatē/obtegeret. nec uanæ putarentur quæ cælestis doctrinæ sequaces appen
Porphirius. dices/& alumnæ forent. neque enim ulla est ut ostendimus lib. primo quæ quidē astrolo/
Superstitio/ giam uel sociam/uel parentē/uel ducem non agnoscat. An non dignares igitur pro qua
sa medicina se quoq; facerent astrologos demones nocentissimi. nihilque nō procurarent/quo magis
unde orta: indies pestifera persuasio sensus hominū studiūq; possideret: nam usos demones in ora//
Magia unde culis astrologorum regulis/credēdum ob aliud q̄ ut fallerent id est fallaciæ fidem facerēt
& quid sit. quis addubitet etiam porphirianus. quando ipse porphirius tunc mentita dicat oracula
Libri de ue cum astrologicis nixa dogmatis respondebāt quod non euenisset si uera foret. futuri que
ra fide aduer præmonstratrix quando in ea latere demones peritissimos rerum naturaliū/nihil pote//
**sus septem rat his fomentis adulta præsidisq; munita ægyptios & chaldeos penitus occupauit/pe/
hostes. peritque statim apud eos superstitionem medicinam scripsit enim necipsum in ægypto. qui
 in arcanis interque misteria quasi non arbitraria ut demonstrauius ita partitio decano
 rum irrisaque & neglecta penitus a Ptolemæo. hinc statim emerfa magia/quæ non est ali
 ud q̄ complexus idolatriæ astrologiæ superstitionisq; medicinæ quæ sicut alias quoque
 superstitiones in libris de uera fide aduersum septem hostes singulatim confutauimus.**

Caput VII. Quomodo ab ægyptiis ad alios Astrologia deuenit.

A B ægyptiis & caldeis ad græcos astrologia deuenit: sed per auctores igno//
 biles Nam excepta domibus circulatorum/licium & academiam non intra
 uit: Sed nec in porticum: quoque licet procurante thalete cōcorditer admis
 sa nec qui poterat atomis & uacuo astrologiæ tamen credere potuit epicu//
Epicurus rus primus centesimo & quadagesimo post christum anno bene audiens in litteris eam
Ptolemæus. coluit Ptolemæus sed parcius q̄ ceteri/ita ut non tam insanæ isti fauere q̄ modum pone
 re uoluisse uideatur: ut cūque auctoritas unius hominis semper mathematici/raro philoso
 phi: tot contra in mathematicis philosophiaque hominum clarissimorum obstātibus præ
 iudiciis/relabitur. Rapuit nomen Ptolemæi græcos aliquos in errorem/aliocum ad su//
 perstitionem propensos ut porphirium cuius nimiam in cultu demonum operam curam
 que superstitionum & præceptor Plotinus/& discipulus iamblicus dannauerunt. A græ/
Ptole. cis ad arabas maiori tamen auctoritate deuoluta mirantibus illis quicquid a græcis scri//
Aboasar. ptum inueniebant/& in nominibus ægyptiorum & caldeorum uanam illam antiquitatis
 spēm suspicientibus sicut autem acceptam illam a barbaris repurgauit pro uiribus circon
 ciditque Ptole. prudentissimus astrologorum ita acceptam a græcis Grammaticus quidā
 aboasar & scriptor historiæ refert nugis & fabulis innumerabilibus/fecitque astrologiam
 pene tanto peiorem astrologia Ptolemæi/quanto bonis artibus peior est astrologia/fa//
 ctus homo ad inanem loquacitatem/nec modo phylosophiæ/sed astronomiæ quoque fe
 re penitus insolens/sugillatus a doctissimo quoque astrologorum: multitudini gra//
Nota. tus apud quam magnus qui plura dixerit/ non qui meliora. Creuit autem per ea
Alphonfus. tempora studium mathematicæ sicut totius quoque philosophiæ disciplinarumque
 omnium in hispania/in qua cum regnaret alphonfus in numeris mathematicis.

& celestium motuū supputatione diligentissimus amaret quoq; diuinatricem uanitatem
 alioquin philosophiæ studiis nō imbutus & in eius gratiam arabum & græcorum multa
 eius artis monumenta ad nos peruenierunt/per Ioannē præsertim hyssalēsem & Micha/
 elem Scotum scriptorem nullius pōderis multe uero superstitionis. Amplexatus hæc pri/
 mum Albertus ut pote noua/natus enim per ea tēpora sed puto nō tam senex probauit q̄
 Iuuenis sicut & magica adolescens cum uulgasset matura atate detestatus est sanctissimā **Albertus:**
 in coenobio & inculpatā uitam degens Factum tñ tempore pcedēte cum diuturnitate tra
 ditionis: tum multitudine scriptorū & quadā cum mathematica astronomia/tam nomi/
 nis q̄ subiectarum rerū/affinitate: ut fere in controuersiā iam ueniret an sine fallacia scien
 tia. an superstitio foret. uerū licet tam multis seculis a multitudine excepta cuius pprium **Nota:**
 nihil sapere a superstitionis exulta/quorū scire delirare est: curiosis quæ sita nullo iudicio
 uiris ita semper ut primo libro monuimus a prudentibus a philosophis/sanctissimis uiris
 irrisa cōfutata p̄fugata fuit. Nam quo tempore cum idolorū cultus in ægypto atq; caldea
 cunq; omnium uanitatū infania adolefcebat/apud hæbreos ueri dei cultores per Mosen/
 per Esaiam: per Hieremiā per alios pphetas: uoce/scriptisq; damnabat in græciam cum
 uenit Pythagoræ non placuit auctore & diogene & Theodoro. platonici & peripateti/
 ci ne dignam quidē putauerunt de qua uerba aliquando facerent. ut quā inter artes circu
 latrices haberēt. Eudoxus Gnidius legislator prudentissimus (scripsit enim leges ciuibus
 suis idē magnus sub Platone philosophus in mathematicis uero princeps ætatis suæ om
 nium consensu/nullo modo credendū astrologis affirmauit scriptumq; reliquit: fecerunt
 idem aliquot post annis cassander ac Archelaus insignes mathematici fecerunt Panetius
 & Carneades graues ueriq; philosophi. Romam quotiens ueniebant uel ex ægypto: uel ex
 babilonia diuinatores isti: totiens eos romana illa prouidentia seuerissimis legibus urbe
 submouebat. sic sub Tiberio: sub Vitellio: sub diocletiano: sub Cōstantino: sub Gratiano:
 sub Valentiniano: sub Theodosio: uel deserere professionē uel p̄nas dare professiōis co
 acti sunt. Hadrianus horum præstigiis cur sit delectatus satis manifestū/nam prop̄fione
 quadam naturæ ægyptum sic adamauit/ut nihil ægyptiacum posset illi nō placere quo tē
 pore tamen phauorinus illos aperte: Pultarchus obliq; grauissimo uir iudicio sugillauit.
 Mox sub Ptolemæo cum pagē uisa est honestari statim & plotini magni platonici: & Ale
 xandri aphrodisiadae insignis peripatetici & Origenis in omnibus disciplinis eminentissi
 mi/iudiciis infamata est Cū ad arabes uenit detinuit quidē Abēzageles & Aboasares/nec
 dialecticos homines: nec philosophos Auertoes & Auicēnas nō detinuit. ubi uero in aca
 demia parisiēsi primitus apparuit uix impetratū a curiosis quin internicioni data sub igni
 bus delitesceret: cunq; aliquot post annos honestare eam Rogerius bacchon & alii qui//
 dam conarentur. Restiterunt eis uiri doctissimi Guilielmus aluernius episcopus parisen/
 sis: & post eum Nicolaus oresmus mathematicus excellens: & Henricus ex hassia: & Ioan
 nes caton: & brenlanlius britanus astrologiā non solum qua parte ledit religionem/sed
 plane. totam/ut uanam falsamq; detestantes: quare non ita unquam artis nomen obtinu
 it ut in præscriptum abierit. Nam semper aliquis ueritatis patronus obnunciavit.

Finis

Disputationes has Ioannis pici Mirandulæ concordia Comitis/litterarum princi
 pis/aduersus astrologos: diligenter. 126

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

